

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

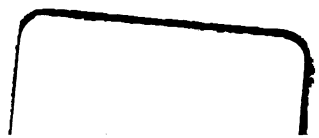
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

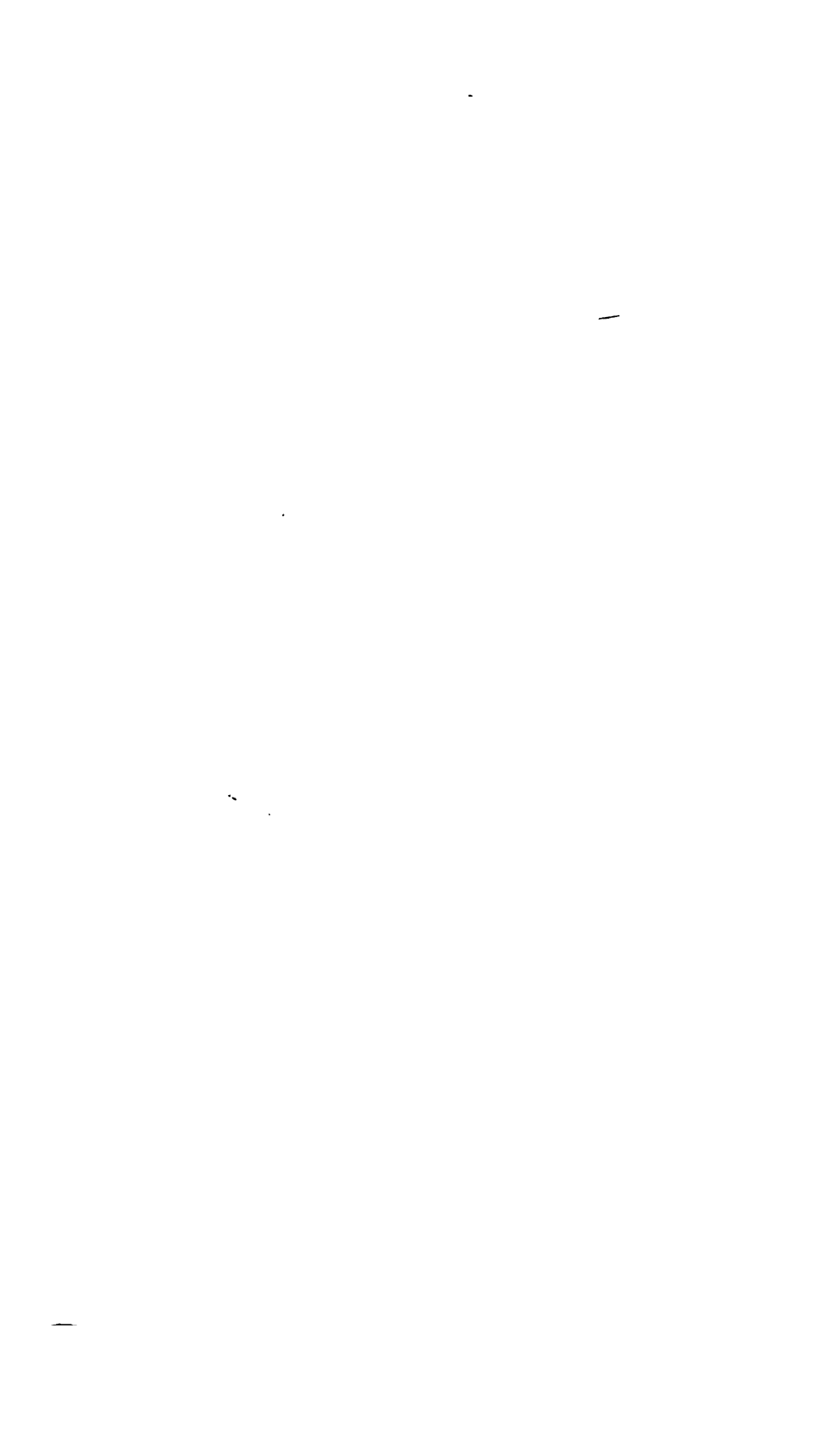

IBRISTICALCA INDICA

THE

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRA

MS. SUPPL. NO. 1163

BELONGING TO THE

TAITTIRĪYA SAMHITĀ

EDITED BY

DR. W. CALAND

Extra Professor of Sanskrit at the University of Utrecht.

VOLUME II. PART II.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

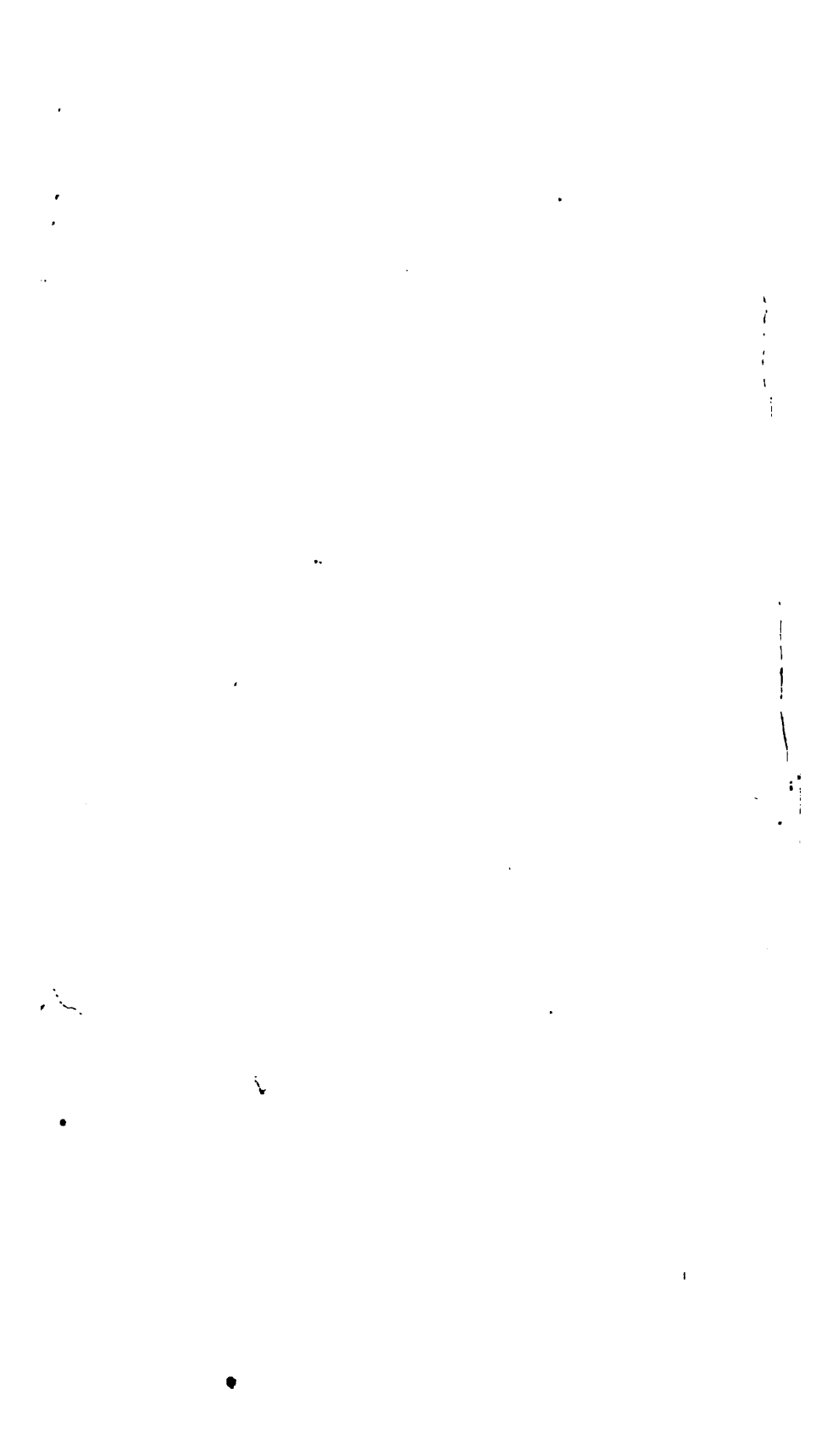
1907.

LIBRARY

JUN 22 1915

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY

MS. SUPPL. NO. 1163

730
B 582
v. 153:2-3
MAI

PREFACE.

In preparing the text of this second volume of the *Baudhāyana-śrautasūtra* the editor has had to cope with many more difficulties than he had to do when preparing the text of the first volume. Indeed, a few months ago I was almost despairing of obtaining sufficient material for this volume. The fact is, that the tradition of these parts of the *sūtra*, describing for the greater part the rituals, partly obsolete, partly less observed than the *darśapūrṇamāsa*, *agnyādheya* and *agniṣṭoma*, is, throughout India, a very bad one. The MSS. of Bombay, Benares, Gwalior, Dhar and Ujjain are all together more or less corrupt and seem partly to derive from one archetype, in which not only were lost the right arrangement of the materials and the numbering of the *prāśnas*, *adhyaṅgas* and *khaṇḍikās*, but the text of which was also hopelessly corrupt in many a passage. And no complete copy of *Bhavasvāmins Vivaraṇa*, which would have been of paramount use, seems to be extant. Although Professor Hultsch has taken all possible pains to hunt up more MSS. from Southern India and has set to work two pandits to unearth more material, he has, alas, not succeeded. Professor Bhandarkar of Elphinstone College also was kind enough to provide me with more material, but it was of the same kind: on the whole corrupt from beginning to end.

Nearly despairing, I wrote to Dr. Thomas, Librarian-in-Chief to the India Office, requesting him to look over, for my sake, once more the Mackenzie Collection of Sanskrit MSS. preserved at the India Office. And he was so fortunate as to light upon one MS. (cp. *infra* the enumeration of the MSS.) containing a wholly independent tradition of the text I stood in need of so much. This MS., too, is far from faultless, but it throws light on many a difficult passage, and, what is the main point, the arrangement of the *prāśnas* seems to be correct in this MS. Before I knew this Mackenzie MS., I had my doubts about which part of the *sūtra* constituted the so-called *uttarā tatiḥ*. In the MS. from Benares, where the *prāśnas* are all numbered by a *secunda manus* (cp. my paper "Ueber das rituelle Sūtra des Baudhāyana," p. 12), the *prāśna* coming after the *dvādaśāha* and *gavām ayana*, numbered here as the 17th, contains the *atirātra*, the *sautrāmaṇi* and the *ekādaśini*. In the copy of *Bhavasvāmins Vivaraṇa*, known to me from the beginning up to the *aupānuvākya* (consequently giving the first fourteen *prāśnas* complete), is found neither the *āśvamedha* nor the *dvādaśāha* and *gavām ayana*, but immediately after the *aupānuvākya* comes the *ekādaśini*. Now, as the MS. of *Bhavasvāmin* ends with the words: *iti bhavasvāmīkṛte*

kalpavivarape tatau dvitīyo 'dhyāyaḥ, and the Mackenzie MS. agrees exactly with this numbering, as it gives the number *dvitīyaḥ* precisely at the end of the passage treated lastly by Bhavasvāmin, there is no doubt at all that the Mackenzie MS. is *right* and that the *uttarā tatiḥ* begins with the *atirātra* and the *immediately following ekādaśini*. This being the case, the statement of B and Be, that the 17th *praśna* should have contained the *atirātra*, *sautrāmaṇi* and *ekādaśini* must be false. On account of the fact that the Mackenzie MS. agrees in this respect with Bhavasvāmin and that in other points this MS., of all those known to me, also seems to have preserved the correct order, I have adopted the arrangement of the materials as given by this MS. In consequence of this arrangement, the one adopted previously has been abandoned: thus the numbering of the *praśnas* and partially that of the *adhyāyas* in the text coming after the *gavām ayana* is wholly different from the numbering followed by me in citing passages from Baudhāyana in my above paper on this *sūtra*. But however valuable this Mackenzie MS. may be, it has not cleared up all the *dubia* regarding the arrangement of the materials. There are two more points to be settled. The first is a question analogous to a difficulty in the construction of the text of Vol. I (the place where the *pravargya* had to be put in), viz., the place to be assigned to the *Kāṭhaka-sūtra*. In the MSS. from Benares (Be) and Bombay (B) it is numbered as the 18th, in the MS. Haug it is numbered as the 21st. The Mackenzie MS. assigns a place to this *praśna* between the *agnicayana* and the *vājapeya*, without, however, giving a *praśna-number* to it.¹ As the contents of this *praśna* are mentioned neither in the *Dvaidha-* nor in the *Karmāntasūtra*, no further information is to be obtained from these texts. But as it is highly improbable that this *praśna* should have formed part of the *uttarā tatiḥ*, the number 18 assigned to it by Be and B can by no means be right. In accordance with the MS. Haug,² and with the place occupied by this material in the *brāhmaṇa* (viz., at the end of the *Taitt. Brāhm.*) I have inserted it after the *uttarā tatiḥ*. In consequence of this new arrangement the numbers of the following *praśnas* (*Dvaidha*, *Karmānta* and *Prāyaścitta*) will have to be changed accordingly. By doing so I may come into collision with the original numbering, which, it seems, is unknown to us. But this is a point of minor importance.

Another question has also puzzled me greatly. In the *uttarā tatiḥ*, as handed down to us in the Mackenzie MS., two

¹ *Praśna numbers* are not found in the Mack. MS.

² This MS. gives as the number of the *Kāṭhaka-praśna*: 21; the same MS. numbers the three *Karmānta-praśnas*: 22, 23, 24; and the *Dvaidha-praśnas*: 25, etc. This is obviously an error (cp. my paper on the *Baudh. sūtra*, p. 13, 14). But at any rate this MS. inserts the *Kāṭhaka* immediately before *Dvaidha* and *Karmānta*.

adhyāyas are found, the contents of which are entirely foreign to a śrautasūtra, viz. the adhyāyas 12 and 13 of praśna 17, treating of the samāvartana, a subject we would expect to be treated rather in the gṛhyasūtra. Now, the tradition of the gṛhyasūtra is in this respect not wholly consistent either. Most of the MSS. of the gṛhyasūtra have in the gṛhyasūtra proper (second praśna) a chapter commencing thus: *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam*, and in the so-called paribhāṣā-sūtra a chapter commencing: *vedam adhītya snāsyann ity upakalpayate*, etc. This last part is identical with the long passage found in the Mackenzie MS. of the śrautasūtra and here inserted as adhyāya 12 of the first uttarā tatiḥ praśna. This distribution of the material in the MSS. of the gṛhyasūtra cannot possibly be right, for obviously the passage *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam* refers to the passage *vedam adhītya snāsyann ity upakalpayate*, which therefore must have preceded. I possess a very good copy in Grantha writing of the whole gṛhyasūtra, kindly procured me by Professor Hultsch. In this MS. the long passage commencing: *vedam adhītya snāsyann ity upakalpayate* (the passage given by the Mackenzie MS. as forming part of the śrautasūtra) stands where the chapter *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam* is inserted by the other MSS. Before the Mackenzie MS. came into my hands I thought this was all right. But not long ago I received one more copy of the gṛhyasūtra, copied from an original preserved at Madras. This MS. throws some light on this hitherto obscure point. Where the other MSS. (except the one from Madras, designed by me as M) have the chapter *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam*, this MS. reads: *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam; aṣṭa samāvartanasya nātra pāṭhah, kimtu anyatra paṭhitam; atra saṃgrhya vilikhitam atropayogāt*; then comes the text given by Mackenzie as xvii. 12 and 13, and the rest of the chapter *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam*. Now, as it is impossible that the passage referred to in the opening words *ity uktam samāvartanam* could have followed, it seems highly probable that the treatment of the samāvartana was originally incorporated in the uttarā tatiḥ, and that here the Mackenzie MS. is right too. I possess now another copy of the complete gṛhyasūtra, which confirms this statement. This MS. gives in the second praśna the chapter *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam*, but in the paribhāṣā the text given by the Mackenzie MS. (as xvii. 12, 13) is not found. It is not improbable that the scribes of our śrautasūtra, finding the treatment of the samāvartana foreign to a śrautasūtra, omitted it and inserted it in a more proper place (the gṛhyasūtra), disturbing, in doing so, the first praśna of the uttarā tatiḥ. For it is remarkable that none of all the other MSS. of the śrautasūtra give for this praśna (the 17th) any adhyāya- or khaṇḍikā-number; the Mackenzie MS., on the other hand, gives the adhyāya- and khaṇḍikā-numbers, and, in accordance with this

fact, at the close of this praśna, all the pratikas of the adhyāyas and khaṇḍikās, including those of the chapters on samāvartana. How it occurred to the diasceunasts of the śrautasūtra to insert the samāvartana among the subjects treated in the śrantasūtra, I am, however, at a loss to explain.

So this Mackenzie MS. was of the greatest help in constituting the text of Vol. ii. The tradition of the cayana, vājapeya and rājasūya chapters is in this MS. inferior to that of the following chapters. To these, however, it is of the greatest value: entire passages, omitted by all the other MSS., are found *here*, and in many a passage it is easy to prove that only the reading found in M. (Mackenzie) is right, over against the oftentimes unanimous reading of all the other MSS. As no complete copy of the Vivarāṇa seems to be available, we are thrown upon our own resources to understand the meaning of this text. Of some use are, of course, the cognate texts of Āpastamba and Hiranyakeśin, but, as these are much more real sūtras than the text of Baudhāyana, and consequently, on the whole, much shorter, the help procured from these texts is rather inefficient. In passages, where new words or unknown expressions occur, I have, therefore, as a rule, adhered to the reading of M. The corruption of the other MSS. is so great, that it is not worth while mentioning all their various readings. So, *e.g.*, in the description of the vrātyastomas: here the text of all the MSS., with the exception of M., is one hopeless confusion. It is highly to be regretted, that this Mackenzie MS. is not wholly complete: some final leaves are wanting; consequently the text of the important last chapters of the second uttarātatiḥpraśna had to be edited as well as possible after the corrupt MSS. This is all the more to be regretted as they contain the legends of Purūravas and Uśanas.

After the above remarks, the reader and student of the second volume of Baudhāyana will be indulgent to the editor, who thought it better to give a text, however imperfect, rather than postpone its publication *ad calendās graecās*, as, after years of inquiry, no more help seemed to be forthcoming.

After these preliminary remarks, I shall now give a list of the MSS. used in editing Vol. ii.

1. M, being No. xxviii. (new number: 92) of the Mackenzie Collection at the India Office, see Wilson, a descriptive catalogue of the Oriental MSS. collected by Lt.-Col. Mackenzie, Vol. i., p. 6; old palmleaf MS. in Nandināgari characters, 44 c.m. long, 2½ large, well-written but slightly injured; the pagination is continuous. It contains the following parts:—

(a) karmāntasūtra, one leaf numbered 2 and containing Karm. i., kh. 3 from: ° *ta āvāpo bhavati tamtram tu unto jagatīti*, close of kh. 5; then on 20 leaves numbered 21-41, the rest of the Karmānta, beginning praśna ii., kh. 27, from: ° *bṛhaspatibhyām tvā juṣtam* unto the end of the Karmānta.

(b) śulbasūtra foll. 42-50 a.

- (c) cayanasūtra foll. 50a-72.
 (d) kāṭhakasūtra foll. 73-77.
 (e) vājapeya foll. 78-83.
 (f) rājasūya foll. 83-93.
 (g) iṣṭikalpa foll. 94-105.
 (h) aupānuvākya foll. 106-122.
 (i) aśvamedha foll. 123-137.
 (k) dvādaśāha foll. 137-148.
 (l) uttarā tatiḥ (first praśna) foll. 149-168.
 (m) ekāhas (sec. praśna) foll. 168-182.

The MS. breaks off after the 10th adhy. of praśna xviii.

2. B. cp. Preface to Vol. i., p. vii.

3. Be (Be 115) cp. ib. p. vii, viii.

4. U, being a nearly complete collection of the Baudh.-sūtras, neatly written on paper in Nāgarī by the same hand. From Ujjain. The avāntaradikṣā is not found in this collection. It contains on 158 leaves (numbered continuously) the contents of Vol. i.; the pravargya comes *after* the agniṣṭoma; it closes with kh. 17. Then come the agnicayana, vājapeya, etc. No praśna numbers are given here and in the following parts, which are all numbered separately; its colophon runs: *śake 1762 bhādrapada kṛṣṇa 2 ruciśāre taddine āṭhavele ity upanāmakaganēśabhaṭṭātmajarāma-candrena likhitam*. Through the kind mediation of Professor Bhandarkar I was allowed the use of this MS.

MSS. containing single parts:—

5. H cp. Preface to Vol. i., p. viii.: cayana, vājapeya, atirātra, aptoryāma, ekādaśīni, kāṭhaka, and santrāmaṇi.

6. F cp. Preface to Vol. i., p. ix. (vājapeya).

7. D, being a collection of various parts of the sūtra found at Dhar, the loan of which was procured to me also by Professor Bhandarkar. Paper, Nāgarī writing, different handwriting. It contains the iṣṭikalpa in a rather good tradition, although badly written; the dvādaśāhapraśna, atirātra, uttarā tatiḥ, very badly written and in the same hopelessly corrupt tradition as the other MSS.

8. Tr, being a copy in Grantha writing on paper from an original in Trichinopoly, pretending to be a complete śrautasūtra (!). It contains: the whole of the text already published in Vol. i.; the pravargya, together with its prāyaścitta and the avāntaradikṣā, precedes the agniṣṭoma. After the agniṣṭoma come: 1. cayana (foll. 225-276); 2. santrāmaṇi (foll. 277-282); 3. vājapeya (foll. 282-297); 4. atirātra (foll. 297-305); 5. aptoryāma (foll. 305-306); 6. the three prāyaścitta praśnas (foll. 306-343). The praśna numbering of this copy is utterly worthless.

9. MS, being the sūtra passages of the cayana as found in the mahāgnisarvasva, in Grantha writing on palmleaves, belonging to the India Office (cp. Burnell, a catalogue of Sanskrit MSS., Part i., p. 27); MSc., the reading presented by the Mahāgnisarvasva commentary itself.

10. Bu, the text of the cayana as given in an appendix after the above mentioned MS. (Burnell 55), comprising the text up to kh. 24, breaking off after the words : *nihanty āvṛhyāsmānam upa*.

11. Be 11, cp. Preface to Vol. i., p. x., No. 9: *dvādaśāha* (without *gavām ayana*), *rājasūya*, *vājapeya*.

12. T, cp. Preface to Vol. i., p. x., No. 12: *rājasūya* only. Of the *rājasūya* MSS. B Be and U agree mostly; on the other hand Be 11 and T go together. M is independent.

13. Be 8, cp. Preface to Vol. i., p. x., No. 10 (here cited as B 4) contains the *iṣṭikalpa*.

14. Be, a copy of the *supānūvākya* *praśna* from Benares (Nāgari, paper) on 14 foll., well-written but containing on the whole the same tradition as B and Be (115).

15. Be, a copy of the *kāthakasūtra* from Benares (see *sūcipattra*, p. 72, No. 10), paper, Nāgari, 7 leaves.

16. Be (12), a copy of the *atirātra* from Benares (see *sūcipattra*, p. 72, No. 12), paper, Nāgari, 3 leaves.

17. G, an original MS. of the *supānūvākya* from Gwalior on paper in Nāgari, procured on loan by Professor Bhandarkar.

18. T, a copy of the *sautrāmaṇi* in the collection of Sanskrit MSS. preserved at Tübingen (M.a. i., 317) Nāgari, paper.

19. MS and MSc, text and commentary of the *ekādaśinisūtra* contained in the MS. of the *Mahāgnisarvasva*, cp. *supra* No. 9.

Other sources, which were of more or less help, are the *Vivaraṇa* of *Bhavasvāmin* up to the *supānūvākya*, the *Vivaraṇa* of the *atirātra*, the *aptoryāma* and the *sautrāmaṇi*, and lastly the *Prayogasāra* of *Keśavasvāmin* on the contents of which cp. my paper on the *Baudh.-sūtra*, p. 15.

My thanks are due, for procuring me the use of some of these MSS. and for taking pains in having copied others for me, to Dr. Thomas, Librarian-in-Chief of the India Office, to Professor Hultsch, to Professor Bhandarkar at Bombay, to Mr. A. Venis at Benares, and to the British Government, which enabled me to collate some of the originals of the above mentioned manuscripts.

W. CALAND.

Utrecht, May 1906.

- उखाः संभरिष्यकुपकस्ययते ऽसं च गर्दभं च तयोरेव रश्मने
 मौञ्ज्यौ वा कुग्रमय्यौ वाभिं च ब्राह्मणसंपत्तां मृदं च भावितां
 करषीषां वल्मीकवपां कृष्णाजिनं च पुष्करपर्षं च बोह्लसुद-
 कुम्भः चिरस्थमर्मकपासानि शर्करा अवाञ्जनपिष्टा अज-
 १ सोमानि कृष्णाजिनसोमानि वैश्वः सप्तदशः सूनामधि-
 करषीषुखाहतं कुग्रसमित्यधामावाखेन वा इविषेहा नक्षत्रे
 वाषेष्ट ग्राह्याः श्रम्यान्यासे गर्तं खानयति ^१ तद्भावितां मृद-
 मवलेपयति ^१ समां विखेन करोति ^१ तदुपसादयति कृष्णाजिनं
 च पुष्करपर्षं च बोह्लसुदकुम्भः चिरस्थमित्यथ विधुवति
 १० स्पेनोद्धृत्यावोच्छ्रय वल्मीकवपां निदधाति ^१ तां दक्षिणतो वैश्वो
 गोपायभास्त्रे ^१ ऽधोत्तरः ग्राह्याश्चष्टमयेण स्पेनोद्धृत्यावोच्छ्रय
 शिकता निवपति ^१ तं परिमण्डलं खरं करोत्यथैनः शिक-
 ताभिराधाग्निं करोति ^१ तं कुग्रतश्चकैर्दूर्वापन्धिभिरिति
 संश्रयाद्याचैनं परिश्रयन्ति ^१ तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्ति ^१ तदुप-
 ११ सादयत्यर्मकपासानि शर्करा अवाञ्जनपिष्टा अजसोमानि
 कृष्णाजिनसोमानि सूनामधिकरषीषुखाहतं कुग्रसमित्यधेता-
 वक्षनर्दभावशेषे ग्राह्यां पशून्सितौ तिष्ठतो ^१ ऽन्तर्वेषभिं निद-
 धात्सुत्तरे वैश्वन्ते रश्मने ^१ परिश्रयन्ति ^१ दक्षिणत उप-
 विप्रतो ब्रह्मा च अजमानस्याय गार्हपत्यं चाख्यं विस्रा-
 १० ष्योत्पूय सुचि चतुर्द्वीतं मृहीत्वाहवनीये सावित्राणि जुहो-
 त्वन्पारथ्ये यजमाने ^१ ॥ १ ॥

कुञ्जानः प्रथमं मन इति षडृषो ऽजन्तर्हिता देव सवितरि-

1

तृगेधेन नो देव बवितरिति अजुरेतदृचा वा अजुषा वावस्त्र-
 त्याञ्जतिं नवमीः ङलोपतिष्ठत ऋचा सोमः समर्धयेत्यथा-
 धिमादत्ते देवस्त्र ता बवितुः प्रसव इति चतुर्भिः पर्यायेस्ता-
 मपेक्षाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षिणत आसीनाय ब्रह्मणे प्रथञ्च-
 त्यथ रश्मनामादत्त इमामस्यभ्यश्ननामृतस्येति । तथाममभि-
 दधाति प्रद्वर्तं वाजिन्नाद्रवेत्येवमेव द्वितीयाः रश्मनामादत्ते ।
 तथा गर्दभमभिदधाति युञ्जायाः रासभं युवं योगेयोगे तव-
 स्तरमिति दाभ्यामंशं पूर्वं नयन्ति । तमनुमन्त्रयते प्रद्वर्तसे-
 ष्ववक्रामजशस्तीरित्यंशं गर्दभं पूषणा सयुजा सह पृथिव्याः
 सधस्त्रादग्निं पुरीत्यमग्निरखदश्चेहीति । प्रदक्षिणी वैश्वं कुर्वते । १०
 वैश्वः पृच्छति पुरुषाः किमश्चेत्यग्निं पुरीत्यमग्निरखदश्चेम
 इतीतरे प्रत्याञ्जरेथ वस्त्रोक्वपामुपतिष्ठते ऽग्निं पुरीत्यम-
 ग्निरखदग्निरिथाम इत्यथोपातियन्त्वग्निरवसामपमखदन्वहानि
 प्रथमो जातवेदाः । अनु सूर्यस्त्र पुरुषा च रश्मीननु चावा-
 पृथिवी चाततानेत्यथैतेनाशेन प्राचा मृदमाक्रमयत्यागत्य १५
 वाज्यध्वन आक्रम्य वाजिपृथिवीमिति दाभ्यामथास्त्र पृष्ठं मर्द-
 यते सौखे पृष्ठं पृथिवी सधस्त्रमात्मान्तरिक्षः समुद्रस्ते योनिः ।
 विख्याय अजुषा तमभितिष्ठ प्रतन्यत इत्यथ चं यजमानो
 हेष्टि तमसस्त्राधस्त्रदं ध्यायत्यथैनं प्राञ्चसुक्त्रमयत्युत्क्रामोदक्र-
 मीदिति दाभ्यामथैतं पदाग्रथमङ्गिरपसृजति ॥ २ ॥ १०

आपो देवीरपसृज मधुमतीरथस्त्राय प्रजाभ्यः । तासाः
 स्त्रानादुज्जिह्वतामोषधयः सुपिप्पसा इत्यथ सुचि चतुर्गृहीतं

गृहीत्वा दक्षिणे ज्वान्तरग्रणे हिरण्यं निधाय संपरिस्तीर्याभि-
 जुहोति अिषम्वग्निं मनसा हृतेनेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वोत्तरे
 ज्वान्तरग्रणे हिरण्यं निधाय संपरिस्तीर्यैवाभिजुहोत्या ता
 अिषमिं वक्षसा हृतेनेत्यपोद्धृत्य हिरण्यमभिमादाय पदं परि-
 ५ लिखति परि वाजपतिः कविः परि त्वाग्ने पुरं वयं त्वमग्ने
 सुभिरिति तिसृभिः^१ खनति देवस्य ता सवितुः प्रसवे
 ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतीकमिति द्वाभ्यामथोत्तरतः पार्श्वतः
 संभाराणां प्रचीनापाणि दृष्णानि सप्तस्तीर्य तेषुपरि कृष्णाजिनं
 प्राचीनयोवसुत्तरलोमोपसृषात्यथापां पृष्ठमसीति पुष्करपर्ण-
 १० साहरति^१ तदुपरिष्टात्कृष्णाजिने निधायाथैने संमृशति शर्म
 च सः संवसायामिति द्वाभ्यामपोद्धृत्य पुष्करपर्णमष्टाभि-
 र्दंष्ट्र हरति ॥ ३ ॥

पुरीथो ऽसि विश्वभरा इति^१ तासां चतस्रो गायत्र्यश्च-
 तस्रस्त्रिष्टुभः^१ स पिण्डं पिण्डं वैवर्षां हरत्यपि वाष्टाभिरेकमेव
 १५ पिण्डं हरत्यथैतमवटं^१ विश्वलोपेन पूरयित्वाङ्गिरसृजति सं
 ते वायुर्मातरिश्वा दधात्तानायै हृदयं यदिस्त्रिष्टुम् । देवानां
 चक्षरति प्राणयेन तस्यै च देवि वषडस्तु तुभ्यमित्यथोपरिष्टा-
 त्पुष्करपर्णं ष्टदि निधाय समुच्चित्य कृष्णाजिनस्थान्तान्योक्ते-
 लोपनश्चति सुजातो ज्योतिषा सह शर्मं वरूचमासदः
 १० सुवः । वासो अग्ने विश्वरूपं संव्ययस्व विभावसो इत्यथैन-

१ Thus only M Bhāv.; अथैनमवटं all the other MSS.

मादाद्योपोनिष्ठत्युद्^१ तिष्ठ सधरोर्ध्वं स पु ण कृतस इति
 द्वाभ्यामथैनमाहरति स जातो गर्भो अचि रोदक्षोरग्रे चाद-
 विभृत ओषधीषु । चिचः त्रिष्टुः परि तमाष्टकः प्र मादभ्यो
 अधि कनिकदद्वा इत्यथेनं गर्दभ चासादधति खिरी ऋष
 वीक्ष्ण आशुर्भव वाच्यर्वन् । पृषुर्भव सुषदक्षमग्रेः पुरीषवाचन ५
 इत्यथेनसुपतिष्ठते त्रिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्वमङ्गिरः ।
 मा स्यावापृथिवी अभिशूशुचो मान्तरिचं मा वनस्पतीमित्यथं
 पूर्वं गयन्ति^१ तमनुमन्सवते प्रैतु वाजी कनिकददित्यथं
 गर्दभं नागदद्वासमः पत्वा । भरजग्निं पुरीषं मा पासायुधः
 पुरा ॥ रासभो वां कनिकदस्तुयुक्तो वृषणा रथे । स वामग्निं १०
 पुरीषमाशुर्दूतो वहादितः ॥ वृषाग्निं वृषणं भरजपां गर्भं
 ससुद्रियम् । अग्न आवाहि वीतस इत्यथेने समीचत सतः
 सत्यस्यतः सत्यमिति^१ प्रदक्षिणी वैश्वं कुर्वते^१ वैश्वः पृच्छति
 पुरुषाः किं भरथेत्यग्निं पुरीषमङ्गिरस्वराम इतीतरे प्रत्या-
 ऊरथेनं सार उपावहरन्धोषधयः^१ प्रतिगृहीताग्निमेतमोषधयः १५
 प्रतिमोदधमेनमिति द्वाभ्यामङ्गिरभ्युच्यन्तगर्दभावुत्सृजन्थपो
 रग्रे अभवहरन्धपि वाङ्गिरभ्युच्य भुञ्जते^१ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥
 अथेनं विच्छ्रसति वि पाजसा पृषुना शोशुषान इत्य-

१ Thus M Tr U ; उष om. HB Ma. नेवतिष्ठ• Be.

१ उपावहरन्ध• B Be.

- येनमङ्गिबपस्यजत्यापो^१ हि हा मस्योसुव इति तिसृभि-
 रतुच्छन्दसम^१येनमर्मकपाद्यैः अर्कंराभिरवाञ्जनपिष्टाभिरजसोमैः
 क्वाग्निजसोमैरिति सप्तसृजति मिषः सप्तसृज्य इधिवीमघ-
 ष्याव वा सप्तसृजामीति दाभ्याम^१येन^१ संभरति दद्राः संसृज्य
 १ इधिवीमिति^१ पिष्टं करोति मखस्य गिरो ऽधीति^१ यज्ञस्य
 पदे स इत्यङ्गुठाभ्यामुपमिष्टहात्य^१च तृतीयं सृदो ऽपिष्टस्य
 वीन्यिष्टान्करोति^१ तेषामेकमुखाकृते प्रयच्छति सप्तसृष्टां
 वसुभौ इद्वैरित्यनुमन्त्रयते वसवस्वा क्खन्तु गावेषु इन्दसे-
 व्यतिप्रिष्टाद्यै सृदो ऽर्धं प्रयच्छति विनीवासी सुकपर्देत्यनु-
 १० मन्त्रयते दद्रास्वा क्खन्तु वैष्टुभेन इन्दसेति^१ सर्वामन्ततो
 सृदं प्रयच्छत्युष्टां करोतु अन्नेत्यनुमन्त्रयत आदित्यास्वा
 क्खन्तु आग्नेन इन्द्रया विष्टे वा देवा वैश्वानराः क्खन्त्या-
 नुष्टुभेन इन्दसेत्य^१च वै भवति प्रान्याभिर्घञ्जत्यन्वैर्मन्त्रयते
 मिषुनवाच^१ शुद्धिं करोतीति^१ स यदेव चिर्हरति चिरनु-
 ११ क्षिप्यति तेन शुद्धिं प्रादिग्रमाचीमूर्ध्नामपरिमितां तिरसीं
 करोत्य^१चास्यै अङ्गुष्ठे वा चतुरङ्गुष्ठे वा राक्षां पर्यस्यदित्यै
 राक्षासीत्य^१चासा अनुदिग्रमहावभ्रीदजयति^१ राक्षावन्धिषु
 चाग्निवन्धिषु चाष्टौ क्षणां करोति^१ नवाग्निमभिचरतः कुर्या-
 दिति प्राञ्जलम^१क्षणां नवमौ करोत्य^१चास्यै विष्टं सृष्टात्यदितिसे
 १० विष्टं सृष्टातु पाङ्गेन इन्दसेत्य^१थैनां खरे विदधाति क्खनाय

^१ Thus M Be Tr HU (pr.m.), Bhav.; उपावदजत्व० BU (sec. m.) Ms.

या महीमुखामित्यान्नादनुवाकस्यैवमेव द्वितीयां करोत्येवं
द्वितीयां तृष्णीं पञ्च चर्षभाश्लिखस्य^१ मण्डलेष्टकाः^१ ॥ ५ ॥

अथ या मृदतिग्निव्यते तथा प्रवाते प्रतिखेपमुपवातयति^१
तासूपवातासूपकल्पयत एकविंशतिं दृष्ट्वा अश्वस्य शकृत्पि-
ष्टानभिमग्निं पचनमित्यथाश्वशकमादीय मुख्यामुखां धूपयति^१
वधवस्त्रा धूपयन्तु गायत्रेष हन्द्सेति प्रतिपद्य वधवस्त्रा
धूपयन्तित्यातो ऽन्तरतश्च बाह्यतश्च^१ सुधूपितां कृत्वा निदधा-
त्येवमेव द्वितीयां धूपयत्येवं द्वितीयां तृष्णीं पञ्च चर्षभाश्लि-
खस्य मण्डलेष्टकाः^१ अथोत्तरेण ग्राह्यासुरबिभ्रमिवावटं
खानघत्यदितिस्त्रा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्ये ऽग्नि- १०
रस्यत्वनत्वटेति^१ तं पचनेनावक्षीर्यं तस्मिन्मुख्यामुखां प्रष्टणक्ति
देवानां त्वा पत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्ये ऽग्नि-
रस्यद्दधत्स इत्येवमेव द्वितीयां प्रष्टणत्वेवं द्वितीयां तृष्णीं पञ्च
चर्षभाश्लिखस्य मण्डलेष्टकास्ताः प्राचीर्वादीचीर्वायातयत्यथैनाः
पचनेनोपरिष्टात्संप्रच्छाद्य मृदावलिभ्यति^१ चतुरज्जुसमनुदिग्ग- ११
मादीपनाघातिग्निव्यथोपोषति^१ ॥ ६ ॥

धिषशास्त्रेति पुरस्ताद् ग्रास्त्रेति दक्षिणतो वरूचयस्त्रेति

१ Here and infra some of the MSS. present the fem.: •चर्षभाश्लि•
(or च चर्षभाश्लि); again some of the MSS. om. the first च ।

१ Thus (cp. Vol. I. 269, 8) MUH Be; अभिमग्निपति B Bu Tr
Ms Kes.

१ Before चतुर• Be B Bu Tr U (sec. m.) Ms ins. नात् ।

पश्चात्पुनर्यज्ञेत्युत्तरतो^१ ऽथैनाः परिददाति मिचेतामुखां पशैषा
 मा भेषेतां ते परिददान्यभिक्षा इति^१ । ता अङ्गा वा राश्या
 वा पशुनो^१ यदि प्रातरुपोषति सायमुपैति यदि सायं प्रात-
 खांसु पक्षासूपकच्यते गोपयन्हागापयो धृष्टिमग्नासंदावः
 १ सतः संदः शरीः शिखं ह्यग्नाजिनमित्येतत्समादायाभ्यै-
 त्यभीमां मक्षिना दिवं मिचो बभूव सप्रथाः । उत अवसा
 पृथिवीम् ॥ मिचस्य चर्षणीधृतः अत्रो देवस्य सानसिम् । सुखं
 शिचनवसतमित्यथ धृष्टिमादाय मुख्याया उखाया अङ्गारानु-
 दपति देवस्ता सवितोदपत् सुपाणिः सङ्गुरिः । सुवाङ्मृत
 १० अन्नेत्यथैनामुच्यत्युत्तिष्ठ दृष्टी भवोर्धा तिष्ठ भ्रुवा त्वमि-
 त्यथैनामाग्रथे प्रतिष्ठापयत्यपद्यमाना पृथिव्याग्ना दिग्ग आपृष्णे-
 त्यथैनाः संदःश्रेण परिददन् सते ऽवधाय हागापयसा-
 च्यति ॥ ७ ॥

वसवस्ताच्छृदन्तु गाथपेष हृदसेति प्रतिपद्य विश्वे ता
 ११ देवा वैश्वानरा आच्छृदन्त्वानुष्टुभेन हृदसेत्यातो ऽम्बरतस्य
 वासतस्य^१ स्नाच्छृषां कृत्वा गोपयसाभिविध्यदथत्येवमेव द्विती-
 यामाच्छृष्येवं द्वितीयां तृतीयां पञ्च चर्षभाः क्षिप्तस्य मण्डले-
 ष्टका^१ अथ यदि विधुर्वा प्रदरो वा जायते ऽम्बसूर्णानि
 हागापयसि संप्रकीर्य तैः प्रत्युच्योत्पुत्रेनाभितपति^१ सः देव
 १० रोहति^१ यद्यु वै सर्वत्र एव भिद्यत^१ एतान्येव^१ कपासान्य-

१ विद्येत तान्येव Be; भिद्येतैतान्येव U Tr (but cp. Vol. I. 270, 14).

वाचनं पिद्वा येषां मृत्पायस्त्रिंशत्ताय परिश्रेते तथा चक्षुष्य
 कृत्वा पक्काञ्चुष्य जिदधाति^१ तासां चदा चक्षुष्य उपर-
 मत्ययैनाः खासांश्च समवधाय कृष्णाजिनेनोपरिष्टात्संप्रक्ष्या-
 द्योत्तरे शाखाखण्डे शिष्य आसजति^१ ता आ कासा-
 त्परिश्रेते^१ ॥ ८ ॥ द्वितीयः ॥

अथैतस्त्रिण्येव पूर्वपक्षे वाचयेन पशुना चक्षते^१ तस्य तदुप-
 कृतं भवति अत्यशुना चक्ष्यमाचक्ष्य संपामे इतयोरसस्य च वैश्वस्य
 च शिरसौ^१ दौष्यन्त चक्षभं पचन्ते^१ वृष्णिं च वसं चोहर-
 ण्येतत्सर्षगिरो^१ ऽथाद्येषां पूर्वस्युरेव पाशुवन्धिकी वेदिर्विमिता
 भवति^१ तां परिक्षीर्य सन्मयजुर्हरतीदमेव प्रसिद्धं पौरो- १०
 ऽग्निं चिर्ष्यजुषा दूष्णीं चतुर्थं^१ पूर्वं परिष्णाहं परिश्रद्धाति^१
 करणं अपत्यु^१ दूष्णु^१ दूतादाग्नीभक्षिर्हरति^१ चदाग्नीभक्षिर्हरत्यथ
 चालास्यस्यता चालासं परिशिखत्युत्तरवेदेराहृतोत्तरवेदिं
 निवपत्युत्तरनाभिक्षुत्साद्याग्नेराहृताग्निं प्रक्षयत्यग्निवत्युत्तरं परि-
 ष्णाहं परिश्रद्धा चोयुपिला तिर्ष्यश्च^१ स्वप्^१ सन्धा संप्रैषमाह १५
 प्रोक्षणीरासादयेन्नावर्हिषपसादव सुव^१ स्रधिति^१ सुचक्ष
 संवृद्धि दूष्णीं पृषदाव्यपहृषीं पत्नीं^१ संनद्याव्येन च दग्ना
 चोदेहि प्रतिप्रक्ष्णातः पशुग्रीवांश्च विद्वीत्यु^१ ध्वर्युरेव प्रसिद्धं
 आशुवन्धिकं कर्म चेत्यथ प्रतिप्रक्ष्णाता चाचत्येकक्विंशतिं

१ Some of the MSS. ins. च after जुषं and after स्रधिति, some only after जुषं; M om. स्रधिति and has जुषं जुषच; cp. Vol I. 112, 7.

सायात्पर्वशास्त्रं कृत्विच्छुद्धपाचमुक्तुवीर्यं वसुधा विहृषां
 कस्मीकवपाश्च संदृष्टमिच्छेतसमाहास परःप्रीर्षास्त्वमेति ।
 दक्षिणत एतत्पुरुषग्निर उपगते ऽप्येतेराख्यं प्राचीनाद्यौतं
 क्त्वा वसुभिर्गर्भैः सुद्वयग्निरः परिकीर्षं त्रिरपवस्रैः पर्वशास्त्रं वा
 परिकर्षति ॥ ६ ॥

अथरश्मिर्गन्तव्यो जातस्यं पुरुषं जगत् । त्रेवस्ततो न ज्ञयति
 यद्यभिर्जागवेर्यम इत्यपरैः वसुभिः परिकीर्षेव परिकर्षति
 देवकते विविच्यन्ते जने राजनि ते जनाः । ये चेह सत्ये-
 तेच्छन्ते व व जगत्कादिन इत्यपरैः वसुभिः परिकीर्षेव
 १) परिकर्षति ते राजनिह विविच्यन्ते ऽवा यन्ति त्वाहुप ।
 देवाश्च ये वसुवन्ति ब्राह्मणाश्चापचित्वातीत्यभादने दक्षि-
 षेव कस्मीकवपाश्च यद्येव संदृष्टेन पुरुषग्निरः । प्राचीः प्राणा-
 यन्निभावाग्रये कस्मीकवपां निदधत्यथैतत्पुरुषग्निरौ ऽभुच्छो-
 त्कृत्वा प्रवासा मृदाभिलिप्यत्यनभिलिप्यन्प्राणानधेतराणि चवे-

† Thus (उत्कृती or नी) Tr Be H Bu U Bhav. (MS. Burnell),
 Ms and Msc (both the Burnell MS. and the MS. of Tübingen);
 उत्कृती Bhav. (Cidambara MS.); उत्कृती B; M उत्कृती or उत्कृती ।
 "According to the Dhāṛṣya it is : सुद्वयं वा अथैवस्ता; Msc.: अथवा अथै-
 वतावा दोषाकारोत्तुनी भवेदिति गोपाच ।

† Thus U (pr. m.) Bhav.; भुच्छोत्कृत्वा Tr; भुच्छुव Be U (sec. m);
 भुच्छुव B Ms; भुच्छ only M; Bu is corr. and in H this whole
 chapter is missing.

शैव निक्षिप्तमभ्युत्कृष्टैव^१ प्रचास्य मृदामिक्षिप्यन्धनमिक्षिप्यन्तः
 प्राधान्येनान्यद्भिः प्रोच्यन्तो^२ निदधाति^३ तान्वा काशा-
 त्परिग्रेरे^४ ॥ १० ॥

अथ पशोः सामिधेनीकल्पः^१ प्र वी वाजा अभिद्यव इत्ये-
 कादग्र^२ समास्त्राग्र ऋतवो वर्धयन्त्विति दग्र^३ तासां ज्योति-
 स्रतीमपोद्भृत्य नव धाव्यासोक्ते दधात्य^४ पृथुपाजवत्यौ धाव्ये
 दधात्य^५ पृथुषा हि देवद्वतमानित्येतां दधाति^६ ताः परा-
 चोरनूच्यमागासतुर्विष्ट्रतिः संपद्यन्ते^७ ज्योतिस्सतीं त्वेवोत्तमा-
 मन्वाहाय हिरण्यगर्भः समवर्तताय इत्याधारमाधारयत्य^८ वात
 आग्नीषामेव मीमांसा^९ र्ध्वा अथ्य समिधो भवन्तीति द्वादश^{१०}
 तासां तानूनपातीमपोद्भृत्य नाराग्र^{११} र्श्वीं वसिष्ठानां^{१२} दधात्य^{१३} पो-

१ Thus only BU (sec. m.); Ms again अमुत्कृष्टैव; thus also Bu with var. r: अमुत्कृष्टैव; अमुत्कृष्टैव M Tr.; Bhav.: अवेव संधापयति नापयिना प्रचास्य मृदामिक्षिप्यन्ति; as Bhav. has explained उत्कृष्ट, supra p. 9, l. 14, by प्रताप्य रोमादि इग्धा perhaps here simply उत्कृष्टैव without अवि is to be read.

२ Thus M only in accordance with Bhav. (अद्भिः प्रोच्यन्तः पशोः प्रोच्येन एव यथा प्रोच्यते तथा निदधाति); प्रोच्यन्दचित्तो Ms. and Msc. (but the commentary runs: अद्भिः प्रोच्यन्त एव चित्तो निदधाति । पशुप्रोच्येन यथा प्रोच्यन्तावि भवन्ति तथा दक्षिणः पशोर्निदधातीति यावत्); प्रोच्यन्दचित्तो U; प्रोच्य दक्षिणो Bu Tr B Be; H om. the whole chapter.

३ The last sentence is omitted by M Tr U; is it commented upon by Bhav. and Ms.

४ वासिष्ठानां some of the MSS.

द्रुत्व काराग्रश्रीं तानूनपातीमन्त्रेषां गोचाक्षामथ धीवो ऽजाः
 रावे ऽनु चमिति वपायै यः प्राणतो य आत्मदा इति पशु-
 पुरोडाग्रस्य प्र वायुमच्छा नो नियुङ्गिरिति हविष^१ इति^२
 नु चदि मित्रो भवति^३ यद्यु वै सर्ववाचस्य^४ एव भवति
 १ धीवो ऽजाः रावे ऽनु चमित्येतासां दे वपायै दे पशुपुरो-
 डाग्रस्य दे हविषो^५ ऽय चदि सर्वप्राजापत्य^६ एव भवति
 यः प्राणतो य आत्मदा इत्येतासां दे वपायै दे पशुपुरो-
 डाग्रस्य^७ दे हविषः^८ सर्वस्रक्षां यज्ञोः कुर्वन्थ्यैतानि पशु-
 ग्रीर्वाण्यभिपर्यग्निकृतान्युत्तरे ग्रासात्स्रष्ट ग्निक्येन्वासजत्यथैत-
 १० सर्पग्निर स्रस्यथा विषय्य ग्निक्यपात्रे प्रयध्नाति^९ तान्वा
 कासात्परिग्रे^{१०} ॥ ११ ॥ तृतीयः ॥

अथापरपथः प्रतिधीयते^१ स उपकल्पयत इष्टकाद्याग्नि-
 दक्षिणास्य^२ यदि राचिष्टतं चेष्यमाणो भवति^३ यद्यु वै संव-
 स्तरस्यतं दीर्घो ऽधाजिरिति गाद्रियेत^४ स उपकल्पयत
 १५ औदुम्बरीमुख्यासन्दीं तस्याः प्रादेशमाचाः पादा भवन्धरत्रि-
 माचाणि ग्रीर्वाण्यनूच्यानि सा मौञ्जीभी रज्जुभिर्व्यूता भव-

१ om. B Be U Ms.

२ Thus M, all the other MSS. सर्वो वा०, but cp. xvi. 11 and 19.

३ Thus again only M; सर्वः प्रा० the other MSS.

४ पशु० fails in some of the MSS.

५ All the MSS. exc. B and Ms insert चच before चदि; but the clause चदि राचिष्टतं चे० म० seems to be the protasis of the foregoing स उपक० इष्ट०; Msc.: •ग्निदक्षिणास्योपकल्पयत इति पूर्वेषाम्भवः ।

त्येकस्यराभिः फलकाभिस्त्रीणां सदावशिष्टा^१ षडुद्यामं द्वादशो-
 द्यामं वा मौञ्जः शिष्यं सुञ्जकुत्वावं क्रमुकमाण्डसंयुतं वैक-
 र्त्ती च प्रमौमवीं च समिधौ सप्तौदुम्बरीः समिधश्चिखो
 वानावृष्ट्या एकविंशतिनिर्वाधः इक्षं^१ प्रज्ञाता आग्निष्टो-
 मिकाः संभारा^१ जुष्टे देवयजने प्राजा कारिता भवत्यैवं
 नीर्वादानोप पयथिन्ना पिहविवमग्निदीक्षणीयामिष्टिं निर्वप-
 त्याग्नावैश्वमेकाद्भ्रकपासमदित्यै हते चरं वैशानरं द्वादश-
 कपासमिति^१ तस्यै तावन्तुत्सीदन्ति चावन्ति दीक्षणीयाया^१
 चवाध्वर्युः प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संचाप्य प्राञ्जेत्
 पुनःकाम्याव्याण्वस्यास्त्रां प्रत्यवनीयाण्वस्यास्त्राः सुवेषोपधात- १०
 मग्निदीक्षाऊतीर्जुहोति ॥ १२ ॥

आकूतिमग्निं प्रयुजः स्नाहा मनो मेधमग्निं प्रयुजः
 स्नाहा चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुजः स्नाहा वाचो विद्वत्तमग्निं
 प्रयुजः स्नाहा प्रजापतये मनवे स्नाहाग्ने वैशानराय स्नाहे-
 त्यय सुचि चतुर्मूर्तीं गृहीत्वाव्यस्य पूर्णां सुचनौद्गृह्णां १५
 जुहोति विष्टे देवस्य नेतुर्मूर्तीं वृणीत सख्यं विष्टे राय इहु-
 थ्यधि धुवं वृणीत पुथ्यसे स्नाहेत्यैतत्पूर्वपाचमन्तर्वेदि निगध-
 त्यैवापेषाहवनीयं पर्याहृत्य यजमानाय प्रयच्छत्यय सुख्या-

१ Thus, MH Bhav.; सदावशिष्टिः B Be U Ms. Masc.

१ Thus, (Tr Be Bu U Ms; the other MSS. सोद्गृह्णां; but cp. TS. vi. 1.2.4.

सुखा वाचति ^१ तस्मात् प्रकृत्यिच्छात्पूतिद्वेषापीति संप्रकीर्षा-
 च्छुवं प्रत्यक्षाद्यवनीयस्यान्तमेवप्रारेषु प्रवृत्ति मा सु भित्त्वा
 दुरश्नेति दाभ्याम^१चैर्ना परिददाति निषैतासुखां तपैवा मा
 श्रेयसां ते परिददात्त्वभित्त्वा इत्येव वै भवति यदि भिद्येत्
 १ तैरेव कपाशैः वृक्षजेदिति ^१ वा यदि भिद्यते ^१ एताम्येव^१
 कपाशाव्यवाचनं पिद्वा येषा मृत्प्रायश्चित्ताय परिश्रते तथा
 वृक्षस्य कृत्वा पक्काञ्चूय निदधात्य^१याव्यां प्रवृत्तय^१ वै भव-
 त्त्वन्वीसादकामसावदद्यादित्य^१च वै भवति सं कामयेत्
 यजमानं ध्यात्त्वमसौ जगद्येयमित्यन्तस्तस्मात्तयावदद्यादित्य^१च
 १ वै भवति षो नतभीः स्यात्त्वपित्वा तस्मावदद्यादित्य^१च वै
 भवति षो भूतिकामः स्यात् उखाये संभवेत् एव तस्य
 स्यादिति ^१ च च इवेव उखाये संतापाव्याचते तस्मिन्मुञ्च-
 मुखायमवदधाति वा ते अग्नौ जह्निनी तनूरोवधीषु प्रविष्टा
 तां त एतेनावच्छेदे स्यात्तेत्य^१च क्रुत्तुकमाव्यसंपुतमवदधाति
 १ इन्द्रः वर्षिरासुतिरित्य^१च वैकश्वतीं च प्रमीमयीं च समिधा-
 वादधाति परस्माच्च भि संवते इति वैकश्वतीं परमस्थाः
 करावते इति प्रमीमयीर्मय बीद तं मातुरसा उपसा
 इति तिस्रभिर्जातसुपतिष्ठते ^१ ऽप पक्षौदुम्बरीः समिध
 वादधाति ॥ १३ ॥

^१ भिद्येवैताम्येव U Be Ms, the others (exc. B which is corrupt and
 Bu, which is incomplete) : भिद्यते इताम्येव ; cp. supra p. 7, 20.

यद्ग्रे यानि कानि च यदस्युपजिह्विका रात्रिपूराचिम-
 प्रयावं नाभा पृथिव्या याः सेना अभीलरीरित्यथेनं पञ्चर्षेण
 राशोन्नोपतिष्ठते ह्यण्व पात्रः प्रसितिं न पृथ्वीमित्यथ तिस्रो
 नागादृष्ट्याः समिधो ऽभ्यध्यादधाति दश्राभ्यां मखिसूमित्या-
 श्वयीं च जनेषु मखिसव इति वैकङ्कतीं चो अस्मभ्यमरा- ५
 तीधादिति शमीमयीमथ सप्रभितं मे ब्रह्मोदेषां वाह्य अति-
 रमित्युत्तमे औदुम्बरी वाचयन्नेवाभ्यादधात्यं च ह्यणाजिने •
 अजमानं वाचयति ' सुष्टी चैव न करोति वाचं च न यच्छ-
 त्यथैतामासन्दीं व्यस्तशिक्षपात्रां अजनेमाश्वनीयं निदधाति '
 तस्मानिषदाभ्यां परिमृष्टोस्त्रमाषादयति ॥ १४ ॥ १०

मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निं स्त्रे धोनौ विभर्त्युखा ।
 तां विशेर्देवेर्धृतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विंशकमां युनक्ति-
 त्वासीन उत्तरनिर्वाधं इक्यं प्रतिमुञ्चते दृग्गानो इक्य
 इत्यथ शिक्षपात्रं प्रतिमुञ्चते विश्वा रूपानि प्रतिमुञ्चते कवि-
 र्गन्धोवासेति दाभ्यां ' दृष्णीं ह्यणाजिनमुत्तरमथैममवेचते ११
 सुपर्षे ऽग्निं गदत्मान्निवृत्ते शिरो गावचं चतुःस्तोम आत्मा
 काम ते तनूर्वामदेयं दृष्टयन्तरे पञ्चौ अज्ञाचक्षियं पुच्छं
 ह्यन्दाश्रस्रगानि धिष्विवाः प्रफा वजूंषि नामेत्यथैनमुद्गृह्णाति
 सुपर्षो ऽग्निं गदत्मान्दिवं गच्छ सुवः पतेति ' पुरस्तादेवास्यैते

दीर्घाः त्रिक्रपात्राः^१ कारिता भवन्ति^१ सोः^१ ऽप^१ वैव^१ सति^१
क्रमते ऽपि वैवमुपोद्यच्छते ॥ १५ ॥

विष्णोः क्रमो ऽस्यभिमातिहा गावचं हन्द् आरोह
पृथिवीमनुविक्रमस्य निर्भक्तः स यं द्विभ इति चतुर्भिरनु-
१ ऽहन्द्सं^१ इतीषे चतुर्थमनुवर्तयति^१ न चतुर्थाय प्रकामति^१
नाहन्वीषमुपात्तेयपाक्रन्ददित्येतामन्वाहाय दक्षिणमष्टममभि
पर्यावर्तते ऽपि ऽभ्यावर्तिष्यन्ने चक्रिरः पुनरुवां सह रथ्येति
चतसृभिर^१घोदङ् पर्यावृत्य कृष्णाजिनमुन्मुच्य त्रिक्रपात्र-
मुन्मुच्यत उदुत्तमं वरुष पात्रमस्त्रादित्येनमाहरत्या लाहार्च-
१० मये इहक्षुषसामूर्ध्वा अस्त्रादिति दाभ्याम^१च यं कामयेत
रावन्त्स^१ राङ्ग^१ स्यादिति तं मनसा ध्यायेद्द्राङ्गमेव भवतीति
ब्राह्मणमथेनं यथाहृतं प्रतिपर्याहृत्यान्तर्वेद्यासादचति बीद तं
मातुरस्या उपस्य इति चतसृभिः सह^१वाभिर^१च सुष्टी च
करोति वाचं च अहृत्य^१पासौ व्रतं प्रदास्यन्नजपतीचा^१ समि-
११ धमभादधाति वा जपति वाजपते ऽजस्य नो देहीत्यपोस्य-
मुपसमिग्धे येन देवा ज्योतिषोर्ध्वा उदायजिति^१ स याव-
त्कालो ऽसौ व्रतं प्रदास्यन्भवत्येवमेवाजपतीचा^१ समिधमभा-
दधाति वा जपति वैवमुख्यमुपसमिग्धे^१ ऽथ प्रातश्चित्त

१ Thus M Tr Be BHU (sec. m.); •पादाः Ms. U (pr. m.) Bhav.

१ Thus M (only सर्वो) Be BHU Bu Ms. Bhav. (one MS.); सोचैव-
सति Tr Bhav. (another MS.) Kes. ; according to Msc. the words
are ; सो ऽप वा एव सति (sc. उच्यते) ।

आदित्ये विहृष्टांशं नाचि वासुप्रेकोपतिष्ठते दिवसश्चि
 प्रथमं वज्रे अग्निरित्येतेनेवाद्दर्शनं ' स एवमेव पूर्वेषुः
 प्रकान्त्युत्तरेषुवपतिष्ठते । ऽवास्तोप्यवधीवे ऽह्नात्प्रः संप-
 षते ' ॥ १६ ॥ चतुर्थः ॥

प्रचातः प्रचात्तैर मीमांसा ' दीक्षितं वायीनसेनो
 विद्वात्सव वा देवप्रजनाहीयते वः सृजन्ति प्रते ' संवृण्ति
 ततदुच्योर्वावाद्दधति यदाभेचं भवति नीडे गार्हपत्यं प्रक
 चापत्नीचमित्यत्रोक्तसुयन्त' उदु ना विधे देवा इत्येव-
 मवचः प्रकन आवाद्दधति वीद नं मातुरसा उपस इति
 पतसभिः वः सृजामिर'पेतानावन्दीपादाग्नयज्ञेषु उवास्तु १-
 विनिवृण्ति ' स्रधने वः स्रे त्रिष्यपात्रं प्रसृज्यपि वारसो-
 रयीन्वमारोह प्रचाति अद्रादभि सेष्ट मेधि मेद्रे व्योतिषा-
 नाहीति द्वाभ्यामप मवचः उवास्त्यमद्दित्येतासन्वाहांवाव-
 किते इतानुभिन्नाः समिधमभाद्दधाति अग्निधाग्निं सुप्रक
 इतेर्वाधत्तातिभिम् । आग्निचव्या जुहोतम खात्रेति गावसा १५
 ग्राह्यवक्तु प्रगाथावधिर्भरतस इत्य इति विष्टुभा राजवक्तु '
 स वास्तव्यः प्रचात्तैरमेवमेवैतत्सर्वं करोति ' ॥ १७ ॥

प्रचातो भस्मन एवातिहृष्ट मीमांसा ' भस्म चेदति-
 वर्धते स उपकल्पयते सतमचोदवीः संदः प्रमित्येतत्समादाय

१ After चापत्नीच M Tr H Bn om. इति ; Meo. : इचिचतो इचिचर्षि
 चापत्नीति रमित्यः स्रधवति ; in the collateral passage (Vol. I,
 p. 165, 11) however, no इति is found.

अथवाचस्य चोक्त्वा । अथैतमग्निं संदूष्येण परिगृह्य सते
 ऽग्नायावीदृक्षांषु भस्म प्रवेद्यत्वापी देवोः प्रतिगृह्यते भस्मे-
 तद्वत्स्ये सचिष्टव र्भर्मा अष्टोषधीनामिति तिसृभिरतुष्टम्-
 यन्वेवं ज्योतिषतोर्भा प्रत्यवदधाति प्रसद्य भस्मना चोभिं

१ पुनरावद्य सदनमवद्येति दाभ्यामथ पुनरुवां सद्य रज्येति
 दाभ्यां पुनरुदेत्यधीक्यसुपसमिच्छे । पुनरुवादित्या सद्वा वसवः
 समिच्छतामित्यथैवं स्यादतं प्रतिपर्याप्तस्य यजमानावतये
 मिच्छन्नुपतिष्ठते बोधा य बोधीत्याक्तादतुवाकस्य । य चाव-
 क्तानो मन्वातिवर्धत इवमेवैतत्सर्वं करोत्यथातः कावाधैवोपगते

१० संभारेभ्यः । ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

अथातः कृत्वाधैवोपवसथः पर्याप्तवते । य अपकथयते
 प्रसन्नमिच्छका अपरिमिता अपस्या वैश्वेनीः कृत्वाश्विसुप-
 पन्न भस्म पुनरीकृष्याश्विकता इत्यधीपवसधीचे ऽहृदेवयजन-
 मन्वातस्येदमन्वाप्रेतेति दाभ्यामथ मन्वावेदि विस्मिन्त

११ एतामेव ज्वायसः प्रकृमात्रकृत्वाऽश्वया मानेन प्रमाथ समन्तं
 अश्वया परितस्त्रोमि । इष्टवामातकोत्यपैतमग्निं प्रस्यद्यं धूप-
 वतीवाश्वप्रोर्विसिमीते पुदसमापेक वेदुना । अथपचपुष्कर्म-
 रक्षिना । यद्यौ इन्वीवाश्वौ भवतः । अश्विं वा अश्विं वा
 दादमश्विं वा चावदिं वा चेज्यमाणो भस्मचैममश्वयस्य

१ अदेति only MH, op. TS. v. 2.2.5; अदेति all the other MSS.

१ वेदुनावसथः and अरक्षिना वा M.

मानेन प्रमाय समन्तं सन्ध्या परितनोत्यनुसन्धं खेखां
 खिखत्यपोद्भृत्य सन्धां कर्षूः खानधन्धुं च्यवन्धपस्या ' दक्षिण-
 तस्य पस्याश्च वर्षीयसीः कुर्वन्धेतावदेवैतदहः कर्म क्रियते '
 वसन्धेतां रात्रिमघाध्वर्युरपररात्र आद्रुत्य सग्नास्ति पिबान-
 व्रतं दोहयतेत्यथैतमग्निं सते समुप्य दक्षिणतो ज्वलयन्त
 आसते ' ऽथैतदन्ध्यायतनं गच्छत्यिच्छेन परिलेपयति ' तस्मिन्-
 सतस्यः प्राचीरिष्टका आयातयति द्वे पुरस्तात्समीची द्वे
 पश्चात्समीची ' अथैनं प्रदक्षिणं षडोदग्रभिरिष्टकाभिः परि-
 चिनोत्यन्विष्टकं खेखां खिखत्यपोद्भृत्येष्टकाः कर्षूः खानधन्धुं-
 च्यवन्धपस्या ' दक्षिणतस्य पस्याश्च वर्षीयसीः कुर्वन्ति ' ॥ १६ ॥ १०

अथ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं^१ गृह्णीते मयि गृह्णाम्यथे अग्निं वो
 नो अग्निरिति ' स्वयंचितिं जपति चास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति ' श्वेतमश्वमभिवृश्यान्तःशर्करमिमासुपदधाति प्रजा-
 पतिस्त्वा सादयतु तथा देवतयाङ्गिरस्सद्गुवा सीदेत्यथ संभारा-
 श्विवपत्यग्नेर्भस्मासीति भस्माग्नेः पुरीषमसीति पुरीषं संज्ञा- १५
 नमसि कामधरणमित्यूषान्मयि ते कामधरणं भूयादिति
 सिकता ' अथेनान्मंप्रचौति सं या वः प्रियास्तनुवः सं प्रिया
 हृदशामि वः । आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रियास्तनुवो मने-
 त्यथेनाम्कल्पयति कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधीः ।
 कल्पन्तामश्वयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रता इत्यथोर्ध्वचित उप- १०

दधाति चित स परिचित ऊर्ध्वचितः अथध्वं तथा देवत-
याग्निरखद्गुवाः सीदतेत्येवानुस्यूहत्याप्यायस्तेति गावश्चा ब्राह्म-
णस्य संते पर्यासीति त्रिष्टुभा राजन्यस्य^१ यथासुष्टु यथागर्कर-
मनुस्यूहति^१ तस्मिन्स्यतसः प्राचीर्थाजुषीरपदधाति ॥ २० ॥

१ अथ षो अग्निरग्ने दिवो अर्धमच्छा जिगाच्छग्ने यत्ते
दिवि वर्षः ष्टचिष्यां पुरीव्याषो अग्नय इति^१ हे पुरस्तात्स-
मीची इत्तामग्न इति दक्षिणामघं ते योनिर्धन्विष इत्युत्तरां^१
हे पश्चात्समीची चिदधीति दक्षिणां परिचिदधीत्युत्तरामघैर्न
प्रदक्षिषं यषोदग्रभिर्लोकं पृष्ठाभिः परिचिनोति लोकं पृष

१० द्विदं पृष्ठाघो सीद शिवा तम् । इन्द्राग्नी ता दृहसतिरस्मि-
न्वोनावशीषदभिति^१ तथादेवतं करोति तथा देवतयाग्नि-
रखद्गुवा सीदेत्येष सूददोहसं करोति ता अस्य सूददोहसः
सोमः प्रीणन्ति पृअयः । अथग्देवानां विश्वस्त्रिष्या रोषने
दिव इत्येवावद्गुत्य कृष्णमशमभिमृश तनुपुरीषमुपदधाति

११ पृष्टो दिवोति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोतीति या
इषं प्रथमा चितिर्निष्ठोयत^१ एवमेव द्वितीया निष्ठोयत एवं
तृतीयेवं चतुर्थेवं पञ्चमी^१ तान्वदि^१ चेयत आदित्यो ऽभुदि-
यादाचंयमो ऽध्वर्युं यजमानो ऽप्यारभत^१ सस्यमेवाध्वर्युरादत्ते
प्रतिषमेधनीयं प्रतिप्रस्नाता^१ तौ पुरस्तात्प्रत्यक्षौ यमितमिति

१० अतसुभिः संनिवपतो^१ ऽथ शिक्वादुखां निरुहति ॥ २१ ॥

१ Thus (तान्) M Tr. H Bhav. (तानध्वर्युं प्रक्षयजमानान् according to Bhav.); ना चदि B Be Bu U Ms (ताः पद्य चितौः according to Msc.).

मातेष पुषं पृथिवी पुरीकमग्निः खी धोनावभादधा ।
तां विवेर्देवैर्षतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विद्यकमां विदुष-
मिति^१ तां नावेष्टेतेत्याहुः शुभ्रत्येव हि भवतीति^२ तस्मा-
मन्वपविषमाषो^३ दधिद्रुष्याग्राश्वत्यसुं^४ ते इति दधामीति
वा दृषीं वाचैनाः विकताभिः पूरयित्वा दधोपरिष्टात्सं-
प्राप्तोत्तरे ग्राशाश्वे निदधात्वेनेव दितैर्ष्यां पूरयत्वेवं
दतीयां^५ तत आ काकात्परिष्टेरे^६ ऽव वैशानर्यां त्रिष्यन्मदत्ते
यदस्य पारे रजसः शुक्रं ज्योतिरजावत । तत्र पर्वदति दिव
इत्यथ चापति नैर्षतीः कृष्णास्त्रिसुषपका चावन्दीः^७
इत्यास्य प्रबन्धनसुदपाचमित्येतत्समादाय दधिपवा इतरोय-
विश्वस्य तां दिशं धमि यथास्य साक्षतमिषिः^८ शष्टं नवति
प्रदरो क^९ तदितत्यराचीनपात्रः त्रिष्यं ज्वस्यत्यग्ने^{१०} वैशानर
खाहेति^{११} त्रिष्यपात्रमहु पराचीर्नैर्षतीरपदधाति नमः सु ते
निर्षते विषरूपे यत्ते देवी निर्षतिरावबन्ध यस्यास्ये कस्याः
सूर चावञ्चुषोनीत्युपास्यत्यवन्दीः इत्यास्य प्रबन्धनमयोप-
तिष्ठते ऽसुष्यन्ममयजमानमिच्छ देवीमहं निर्षतिं वन्दमान
इति द्वाभ्यामचापौ व्यतिविद्य परास्य पाचनवेद्यमासा

१ अन्वपेनावेष० Bhav. ; अन्वपेवेच० Tr.

२ ० इषात् U (sec. m.) Ms, Dvaidha and probably also M; इषं
Be H Tr U (pr. m.). Bhav., Kes.

३ M ins., perhaps rightly : त्रिष्यं ।

४ Thus Tr Bu U (sec. m.) Ms Bhav. ; निरक्षति MHB Be U
(pr. m.)

चावन्ति^१ हस्तापादाग्रचावन्ति^२ नैव धयेतनेत्य गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते
निवेष्टनः संममो वसुनामित्याश्वनीषधु एक उपतिष्ठन्ते
ऽध्वजितो ऽधि गार्हपत्यो भविष्यतीति^३ ॥ २२ ॥ षष्ठः ॥

- अथ प्राचशीधेन चरति^४ प्राचशीधेन चरित्वा पदेन
१ चरति^५ पदेन चरित्वा रामानं क्रौलोद्यातिथ्यं निर्वपत्याति-
ज्जेन प्रचर्षं प्रवमाभ्यां प्रवर्ग्यौपचङ्गां प्रचरत्यथोपनिष्कम्बं^६ संप्रैव-
माह सुजह्याथ सुजह्याथामाह्वय चिखनव्रतं प्रथच्छतेत्याह्वयति
सुजह्याथः सुजह्याथां^७ चिखनव्रतं प्रथच्छति^८ स पुच्छादिवधे
चतुरः प्रतीचः प्रक्रमाग्रक्रामति दक्षिणा पक्षमं^९ तत्पथं
२० निदधाति^{१०} स उपरवासां काशो^{११} ऽथ महावेद्या उत्तरा-
दशोवाच्छर्विधमेन द्वादशं प्रतीचः प्रक्रमाग्रक्रामत्युद्वं
चयोद्वं^{१२} तदाग्नीध्र उपसौदति^{१३} स उत्तरस्य काशो^{१४} ऽथो-
परवासां काशात्सम्बजुर्हरती^{१५} इमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं
चिर्बन्धुषा दृष्यो^{१६} चतुर्षु^{१७} पूर्व परिघाहं परिगृह्णाति^{१८} करणं
२५ अपत्यु^{१९} दृष्यु^{२०} द्वातादाग्नीप्रसिर्हरति^{२१} द्वाग्नीप्रसिर्हरत्यथापोष
त्रासां तिष्ठन्संप्रैवमाह वेदिकारा वेदिं कल्पयतेति^{२२} यथा-
संज्ञं ते कुर्वन्वय काश्याग्निनीरुपानह उपसुञ्जन्ते चिते त्वेद्य-
ध्वर्चुराचिते लेति प्रतिप्रस्थाता मनश्चिते लेति ब्रह्मा तपश्चिते
लेति यजमानश्चिते त्वा चिते त्वेत्येव वा सर्वे^{२३} ऽपि वा
दृष्योमेवाथ याचति धनुर्बाधवच्चतुरो ऽग्नि एतौभिष्टकां
विभक्तिमुदपाचं दर्भसाम्नं दूर्वामाव्यस्याक्षीः^{२४} वसुनामित्येत-

स्यमादायोत्तरे ओष्यन्ते स्रष्टादयन्त्ये^१ दाभ्यामात्मन्यग्निं^२
 मृच्छीते मधि मृच्छान्तये अग्निं यो नो अग्निरिति^३ स्वयंपितिं
 उपति यासो अग्ने समिधो यानि धामेति^४ श्वेतमश्वमभि-
 स्त्वग्मानःशर्करमिमासुपदधाति प्रजापतिस्त्वा सादयतु तथा
 देवतयाग्निरस्त्रद्भुवा सीदेत्यथादत्ते धनुर्वाष्ववच्चतुरो ऽग्नि-
 इत्येतत्समादाय जघनेन दक्षिणेनाग्निं परीत्याघेष घूपा-
 वटीच^५ श्रुं तिष्ठन्वनुरधिष्यं कृत्वायत्यान्तःशर्करमिषुं
 निहन्ति ॥ २३ ॥

इत्सु वज्रो ऽसि वार्चन्नसूपा नः प्रतिस्यग्र इत्यावृष्ट्या-
 ग्मानसुपदधाति यो नः पुरस्तादचायुरभिदासत्येत^६ सो ऽग्नि- १०
 स्त्वस्त्वमित्येष दक्षिणस्य पचस्य दक्षिणे पचोपस्रव^७ आयत्यान्तः-
 शर्करमिषुं निहन्त्यावृष्ट्याग्मानसुपदधाति^८ यो नो दक्षिणत
 इत्येष पुच्छस्यापरे पुच्छोपस्रव^९ आयत्यान्तःशर्करमिषुं निह-
 न्त्यावृष्ट्याग्मानसुपदधाति यो नः पश्चादित्यथोत्तरस्य पचस्यो-
 त्तरे पचोपस्रव^{१०} आयत्यान्तःशर्करमिषुं निहन्त्यावृष्ट्याग्मानसुप- ११

१ Thus (plural) Tr U Be B Ms (sc. परिकर्मिणः according to Msc) ;
 •सादयन्त्ये MH.

२ Thus M Tr Be Ms ; आकाशः H ; आकाशः B.

३ Instead of उपस्रव (cf. Śulba-sūtra 6, where, however, the var.
 r. उपस्रव and उपस्रव, cp. Lāṭy. I. 5.7, Drāhy. II. 1.10, are found)
 the MSS. have mostly उपस्रव or उपस्रव ।

४ Here Bu breaks off ; here and infra M Tr U (pr. m.) every
 time निहन्त्यावृष्ट्या ।

दधाति यो न उत्तरत इति ^१ दिक्षूपदधातीति ब्राह्मणं^१
 तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः^२ करोत्यथैतामैश्रीमिष्टकामाक्रमणं
 प्रत्युपदधाति स ई पाहि य ऋजीवी तदपो यः शिप्रवा-
 मृषभो यो मतीनाम् । यो गोचभिदक्षधसो हरिष्ठाः स
 १ इन्द्र चिचाः अभिदन्धि वाजानिति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसं करोत्यथ^२ दक्षिणतो विभक्तिसुपदधात्यग्र आयाहि
 वीतय इति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथाधिद्रुत्य^२
 खवमाहसोयः प्रफुसुदृष्टोदपाचमुपनिगीथ दर्भसाम्मुप-
 दधाति वाक्का समुद्र उपदधात्विति वा दृष्वीं वायेनः सुवा-
 १० इतिभिरभिजुहोति सखूरब्दो ऽथावभिरिति पञ्चभिरथ दूर्वा-
 मुपदधात्याथने ते परायणे दूर्वा रोहनु पुष्यिषीः । उत्सो
 वा तच आयातै हृदो वा पुष्परीकवानिति^३ ^१ तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथाद्यैतत्पुरसादेवौदुमरं युगञ्चाङ्गं
 कारितं भवति ॥ २४ ॥

११ 'सङ्गं वा द्वादशगवं वा ^१ तस्य वरचाः संमृगति सं वरचा
 दधातन निष्कृताहावमवटमिति द्वाभ्यां ^१ युगन्ति वीरा

१ •दोहसं M Tr H.

२ Thus B Bhav. Ms.; the passage सच दक्षिणतो...करोति (l. 7)
 is inserted by M Tr BHU infra l. 13 after •दोहसौ करोति; but cp.
 the order, in which supra p. 21, 20 the substances are enumerated.

३ cp. Ath. V. vi. 106. 1.

४ cp. Pitrmedhasûtra p. 22, 5 sqq.

युञ्जन्ति वमसो युगा युक्त वीरेति दाभां^१ क्वपति चाङ्गुं
 पवीरवत् शुभं नः काका इति दाभात्^१ वीतां प्रत्यवेचते
 कानं वामदुषे धुञ्ज इतेन वीतेति दाभात्^१ स मुञ्जादेवाद्ये
 तिष्ठः प्राचीः वीताः क्वपत्युत्तराद्यै ओषेर्दक्षिणमष्टमभि
 तिष्ठो^१ इक्षिषाद्यै ओषेदत्तरमष्टमभि^१ तिष्ठो^१ इक्षिषा- ५
 म्याद्यादुत्तरं पञ्चमभि तिष्ठो^१ ज्यैतान्मिषुच्य इदक्षिणमावर्त्या-
 न्निरभ्युच्योदीच उत्सृजति^१ त एते ऽधर्षोर्भवन्ति यदि
 दक्षिणावता यजते^१ कस्य वे सन्निवो^१ ऽग्निर्वयागवं युदक्षि^१
 कौशानद्वाइक्षुमद्याङ्गुमप्राचैतत्पुरसादिवौकुम्भरे द्रोणे सर्वो-
 षधं दग्नाप्येन ससुदायुतं भवति^१ स मुञ्जादेवाद्ये तिष्ठः १०
 प्राचीः वीता वपति या जाता ओषधय इति तिष्ठभिरसु-
 ष्यष्टसुत्तराद्यै ओषेर्दक्षिणमष्टमभि तिष्ठमिर्दक्षिणाद्ये
 ओषेदत्तरमष्टमभि^१ तिष्ठमिर्दक्षिणात्पद्यादुत्तरं^१ पञ्चमभि
 पञ्चमिर्दक्षिणमिर्वपतीति ब्राह्मणमेष द्विष्यो कौष्टान्म-
 क्कति^१ को ऽत एव प्राक् कृत्वा वधिःशर्कराकोष्ठसादते^१ १५
 तमन्तःशर्करं व्यस्यति ॥ २५ ॥

१ Thus MT Ms ; ओषेरोत्तर० all the other MSS.

२ Thus M Tr UHB Be Keā. (the MS. of the India Office has twice उत्सृजति, both times corrected into singular); उत्सृजति Msc ; op. TS. v. 2.5.3.

३ Thus (or सन्निवो) all exe. MB Keā, which have सन्निवो ।

४ Thus B ; चादक्षिण Ms ; युदक्षि M Tr Be U (pr. m.) ; युदक्षि U (sec. m.).

५ Thus M (pr. m.) and Ms ; the other MSS. ओषेरोत्तर० ।

६ Thus Ms only ; all the other MSS. पद्यादीत्तरं ।

मा नो हिःषीष्यमिता यः इषिय्य इत्येष दक्षिणं पच-
मनुद्रुत्य बहिःशर्करासोष्टमादत्ते ^१ तमन्तःशर्करं न्यस्यत्यध्या-
क्तंश्च इषिवीत्येष पुष्यमनुद्रुत्य बहिःशर्करासोष्टमादत्ते ^१
तमन्तःशर्करं न्यस्यत्यग्रे वत्ते शुक्रं यच्चामित्यथोत्तरं पचमनु-
^२द्रुत्य बहिःशर्करासौ सोष्टावादत्त इषमूर्धमहमित आदद
इति ^१ तद्योरन्यतरमन्तःशर्करं न्यस्यत्या नो गोषु विश्रलौषधी-
ष्विति ^१ तां दिशमितरं निरस्यति यस्यामस्य द्विषि देव्यो
भवति अहामि वेदिमनिरामनीवामित्याददान एवैतां दिश-
मभि संपादयेदित्येतदेकं ^१ यजुषां यजुर्विपरिहरेदित्येतदपर-
^{१०} मथ महावेद्या उत्तरादःषीषाच्छोर्वेद्यन्तेन नौग्रतीषः प्रक-
माप्रक्रामत्युदसं चतुर्थं ^१ तच्चात्मास्यारुता चात्मासं परिक्षिप्त-
त्युत्तरवेदेरावृतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिसुत्यास्य चिकता
निवपत्यग्रे तव अत्रो वय इति यद्भिरनुच्छद्वमघोर्ध्वचित-
उपदधाति चित स परिचित ऊर्ध्वचितः अथध्वं तथा देव-
^{१२} तच्चाङ्गिरस्यद्रुवाः शौदतेत्यथानुव्यूहत्याप्याषस्तेति गायत्र्या
ब्राह्मणस्य सं ते पथाःसीति चिष्टुभा राजन्यस्य ^१ यथासुष्टु
यथाशर्करमनुव्यूहति ^१ ॥ २६ ॥ सप्तमः ॥

अथैतां महाचितिः सःसादयन्धयेषः ^१ प्राक्षामुच्छ्राव्यां वा

१ MB Be Tr U Ma ins. वा; H om. this word as also the Dvaidhasūtra.

२ संपादयत्य० H Tr Bhav.

अर्धेण वा द्वाविंशति^१ च^२ दर्भपुञ्जीकानि पयःप्रोचं सव्य-
 प्रोचं चान्नं चौत्तरवेदिकाश्च संभाराग्वार्धस्यत्यथोद्ग्रास^३
 कुभेष्टकास्तावत एव हिरण्यग्न्यास्यत^४ चोदकुम्भं च पुष्करपर्णं
 च इक्षं च हिरण्यं च पुष्यं चुचौ च सर्पशिरस्य सर्वं च
 सव्यमादद्यामिकोतं दग्धं च स्तब्ध्या अत्रकास्य वा उ चान्वा ५
 उपधास्यन्भवति ता दधि च मधुमिश्रं कूर्मं चौदुमरं चोदू-
 ससमुपसक्त^५ सर्वोपधं चोवास्य पशुघ्नीर्षाधि चेति^६ द्वाविं-
 शति^७ दर्भपुञ्जीकानि पयःप्रोचे ऽवधाय तैः प्रोक्ष्यघ्नीन्वो
 ऽग्निभ्यो जुष्टाग्रोचामीति वा तूष्णीं वाग्निनाग्निः समिधत
 इत्यान्वप्रोचेर्षाच संप्रैषमाहाग्निभ्यः प्रक्षीयमानेभ्यो ऽनुमूहीति^८ १०
 यदि होता न कामयते यजमान एव पुरीत्यासो अग्नय
 इत्येतानेकां चिरन्वाहायाग्निप्रथमाः^९ प्रतिपद्यन्ते^{१०} ऽथैतेनाग्नेन
 प्राचाधिद्रवति ॥ २७ ॥

अथवादिन्याः पृतना अरातीरित्यथ दक्षिणमश्वमभ्यव-
 क्रामन्नामनुमन्मवते यदङ्गदः प्रथमं जायमान इत्युत्तरे १५

१ om. HM ; च only found in U (sec. m.) and Ms.

२ Thus TB Be U (sec. m.) ; वार्धस्यत्वं चरुचयी० HU (pr. m.) ;
 वार्धस्यत्वं चरु० M.

३ Thus (०अवका०) M Tr. Be U Ms ; ०अवका० Be. ; अत्रका० HU
 (pr. m.).

४ Most of the MSS. ins. च ।

५ अथासप्रथमाः MH.

६ प्रपद्यते H.

श्रोत्रान्ते स्रष्टादयन्त्य^१ दाभ्यामात्मन्यग्निं^१ मृचीते मधि
 मृष्टान्मये अग्निं यो नो अग्निरिति^१ स्रष्टंषितिं जपति वाक्त्रो
 अग्ने समिधो वाग्नि धामेति^१ श्वेतमश्वमभिसृष्ट्वाधिद्रवत्यपा-
 मिदं न्वचनं जमस इति दाभ्यामथ पुच्छसन्धौ चाक्षसन्धौ च
 ११ यतं निदधात्यपोदकुम्भं^१ पर्यसत्यादने दक्षिणेन कुम्भे^१ बदेन
 कुम्भौ^१ सतात्पूरयित्वा शिरश्छग्नौ प्रत्यक्ष या एता
 दक्षिणाद^१शात्स्वयमाह्वयामभ्याद्रवन्ति तासु विषुवत्यनुशीत-
 मुपदधाति ॥ १८ ॥

शिरश्छवर्षाः शुचयः पावका यावाः^१ राजा वदसो वाति
 १० मध इति दाभ्यामेवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यक्ष या एता उत्तराश्वे
 श्रोत्रेः स्रष्टमाह्वयामभ्याद्रवन्ति तासु विषुवत्यनुशीतमुपदधाति
 द्वतीवशा च चतुर्णां शैवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यक्ष या एता
 दक्षिणाश्वे श्रोत्रेः स्रष्टमाह्वयामभ्याद्रवन्ति तासु विषुवत्यनु-
 शीतमुपदधाति पक्ष्म्या च वज्र्या शैवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यक्ष
 ११ वा एता उत्तराद^१शात्स्वयमाह्वयामभ्याद्रवन्ति तासु विषुव-
 त्यनुशीतमुपदधाति सप्तम्या चाष्टम्या शैवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यक्ष
 वा एता दक्षिणात्पश्चात्स्वयमाह्वयामभ्याद्रवन्ति तासु विषुव-
 त्यनुशीतमुपदधाति नवम्या च दशम्या शैवमेव पूरयित्वैवं
 प्रत्यक्ष या एता उत्तरात्पश्चात्स्वयमाह्वयामभ्याद्रवन्ति तासु

१ •सादर्थ्य• Tr Be BU Ms; •सादर्थ्य• MH.

१ Thus M Tr Be U Ms; •साङ्ग• BH.

१ विधाप instead of निदधाति M Tr HU, omitting the following चप ।

विषुवत्यनुषीतसुपदधात्येकादश्या च द्वादश्या च ' तासां चार्ध-
 स्यात्यं मध्यं ' उपदधाति दिवि अथखान्तरिषे घतस्य इयिष्या
 संभव ब्रह्मवर्चसमधि ब्रह्मवर्चसाय मेत्यनुषीतसुपदधातीति
 ब्राह्मणं ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति ' ॥ २९ ॥

अथोत्तरवेदेराहृतोत्तरवेदिमसहरोत्यथोत्तरवेद्यामपां पृष्ठ- ५
 मशीति पुष्करपर्षसुपदधाति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
 करोत्यथोत्तरवेद्यामेवोत्तरनिर्वाधः इत्यसुपदधाति ब्रह्म जज्ञा-
 नमित्यथैनमह्णथा पञ्चमृषीतेन व्याचारयति कणुष्य पाजः
 प्रसितिं न पृथ्वीमित्यथ दक्षिणतः प्राञ्चः द्धिरेप्यथं पुह्व-
 सुपदधाति द्धिरेप्यगर्भः समवर्तताय इत्यथैनमभिसृशति द्रुष- १०
 सस्यदेति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथोत्तरतः
 प्रक्रमवेद्यायाः सुषावुपदधात्याव्यस्य पूर्णां कार्त्तर्यमधीं दध्नः
 पूर्णांमौदुम्बरीं दक्षिणां कार्त्तर्यमधीसुत्तरामौदुम्बरीमिद्यम-
 शीति कार्त्तर्यमधीमषावशीत्यौदुम्बरीं मनसैव ' तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथ दक्षिणे प्रस्रजाटे सर्पभिरुप- १५
 दधाति नमो असु सर्पेभ्य इति तिसृभिरनुच्छन्दसमपि वा
 यतउच्चारं जनपदस्य जन्यं भयं मन्यते ' तथादेवतं कृत्वा
 सूददोहसं करोति ' ॥ ३० ॥ अष्टमः ॥

अथ सथमाहृषां यजुषा करोति भुवाधि धरणाकृता
 विद्यकर्मणा सुकृता । मा ता असुद्र उदधीन्मा सुपर्णां इयथ- १०

माना पृथिवीं दृष्ट्वेत्येनामश्मवन्नाष्याविदुषा ब्राह्मणेन
 ष्वाधिद्रुत्योपदधाति यथैतस्य पुरुषस्य प्राणैः प्राणाः संनिधी-
 धेरन्नापिधीचेरन्धः प्रजापतिस्त्वा सादथलित्यनुद्रुत्याग्निस्त्वा-
 मिपातु मन्ना सस्त्वा हृदिषा श्रंतमेन तथा देवतयाङ्गिरस-
 ५ द्रुवा वीदेत्यनुप्राष्यात्प्रथमाः स्यमादृशामुपधायेत्यनुप्राषित्य-
 चैव ब्राह्मणो वरं ददात्येष सुचि चतुर्महीतं गृहीत्वा स्य-
 मादृश्यावकाशे जुहोति चित्तिं जुहोमि मनसा हृतेनेत्यङ्गुष्ठा-
 भ्यामन्वारभ्यान्वारोहं वाचयति पृथिवीमाक्रमिषं प्राणो मा मा
 हावीदित्यपरे बिले धिरखेष्टकामुपदधाति तेजो ऽसि तेजो
 १० मे चच्छ पृथिवीं चच्छ पृथिव्यै मा पाहीति । तां जघनेन
 प्रक्रमवेत्तावां मच्छखेष्टकामुपदधाति पृथिव्युदपुरमणेन विष्टेति ।
 दक्षिणतो रेतःसिचमुपदधाति पृथिवी रेतःसिक्त्वा मे रेतो
 दधातु वा मे रेतः प्रजनयत्विति । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोषयः करोति । ॥ ३१ ॥

११ अथैता दश स्कन्धाः प्राचीरायातयति द्वे अतये द्वे
 द्विजुषी विराजं च विम्व्योतिषं च सयुजं चाषाढां च द्वे
 संथान्वाहृतये उपदधाति मधुस्य माधवस्येत्यवकामनूपदधात्यग्ने-
 र्धौनिरधीत्येष द्विजुषी उपदधाति काष्ठास्काष्ठाभरोहन्ती
 या अतेन प्रतनोषीति द्वाभ्यां दूर्वेष्टकामेष धिरस्यमूर्ध्नीमुप-
 १० दधाति षास्ते अग्ने सूर्ये इषो वा वो देवाः सूर्ये इष इति ।
 विराजं च विम्व्योतिषं च विराट् ज्योतिरधारयद्गृहस्यतिस्त्वा
 सादथलित्युत्तरामेष सयुजमुपदधातीन्द्राग्निभ्यां त्वा सयुजा

पुजा पुनश्चोत्थापाठां आलिखितासुत्तररुद्राण्यमुपदधात्य-
 पाठादि सहमानेत्यथ संयाम्यादुपदधात्यग्नेर्धान्वसि देवानामग्ने-
 यान्वस्यीति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति ' ॥ ३२ ॥

अथोत्तरेष आलिखितासुपविश्र वाचति दधि च मधु-
 मिश्रं कूर्मं च ' तं दध्ना मधुमिश्रेणाभ्यनक्ति मधु वाता च्यता- ५
 यत इति तिस्रभिरनुच्छन्दसम्येनमवकाभारेष परिवेष्ट
 पुरस्तात्प्रत्यक्षमुपदधाति मही सौः पृथिवी च मस्यतश्च आग्नाः
 प्रचरन्त्यग्रय इति द्वाभ्याम्येनः प्रकुभिः परिद्विद्वन्वभितो
 ऽनवधर्षणाय ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथापैव तिष्ठ-
 न्वाचत्यौदुमरं सोलूखलसुसकः सर्वोपधं च ' तदेतन्नादेश- १०
 माचलुकूखलं भवत्यरमिमाचं सुसकं ' तस्मिन्सर्वोपधमवहन्तूर्जी
 भानो ऽसूर्खः पवित्रमूर्गममकाद्याथेत्येनदुत्तरतः^१ प्रक्रमवेसा-
 यासुपदधाति तद्विष्टोः परमं पदमिति ' लोकांपृष्ठासुत्तरतो
 सुसकं करोति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथ
 सुखासुखां वाचति ' तस्मानन्तरवस्त्राविष्टो द्वे सुवाञ्छती १५
 जुहोत्यग्निं पुष्पा हि वे तवेति दक्षिणे विष्टे जुहोति पुष्पा
 हि देवहृतमानित्युत्तरे ' ऽप्येनासुत्तरतः प्रक्रमवेसायासुप-
 दधाति जुवासि पृथिवि सहस्रं धृतम्यत इति ' लोकंपृष्णे
 उत्तरत इतिरे करोति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
 त्येनतप्युहवग्निरो वाचति ' तस्य प्राणेषु हिरण्यग्रक्लाग्रप्रत्यस्यति २०

१ Thus U (sec. m.) and Ms (दमन् सर्वोपधेन पूर्वमुकूखलम् Ms.);
 अप्येनम् all the other MSS. and U (pr. m).

द्रुचक्षुःकन्देत्याख्ये ऽभूदिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमिति
 दक्षिणस्थां नाविकायामग्नेर्वैश्वानरस्य चेत्युत्तरस्थामग्निर्धोतिषा
 न्योतिष्मामिति दक्षिणे ऽस्तिष्ठत्सो वर्षसा वर्षकामित्युत्तर
 स्थचे त्वेति दक्षिणे कर्षे वचे त्वेत्युत्तरे । ऽव सृषि चतुर्दशैतं
 १ गृहीत्वा दक्षिणे ऽस्तिष्ठत्सुहोति षिचं देवानामसुदगादगौक-
 मित्युत्तरं चतुर्दशैतं गृहीत्वोत्तरे ऽस्तिष्ठत्सुहोति षिचं देवा-
 यामिति । समान्वा जुहोतीति ब्राह्मणमथैगद्भ्रा मधुमिमेव
 पूरयति समिप्यवन्ति सरितो न धेगा इत्यान्नादसुवाकस्या-
 चैनम्राचीनसुत्तावसुवायासुपदधाति ॥ ३३ ॥

- १० आदित्यं गर्भं पथसा समस्यधित्यनुद्रुत्येमं मा शिःषीरेर्दि-
 चादं पशूनामिति । मयुमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमगूत्सुजति ।
 असाटे हिरण्येष्टकासुपदधाति विश्वकर्मा दिशां पतिरित्य-
 च पुरस्तात्प्रत्यङ्मुख उपविश्यान्नरात्मजस्यश्च शिर उपदधाति
 मातस्य धाञ्जिं वरुणस्य नाभिमित्यनुद्रुत्येमं मा शिःषीरेकग्रहं
 १५ पशूनामिति । गौरमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमगूत्सुजति ।
 असाटे हिरण्येष्टकासुपदधाति प्रजापतिर्दिशां पतिरित्य-
 च पुरस्तात्प्रत्यङ्मुख उपविश्यान्नरात्मकृषभस्य शिर उपदधात्यजस-
 मिन्दुमवधं भुरसुमित्यनुद्रुत्येमं ससुद्रं प्रतधारसुस्यमिति ।
 नवममारण्यमनु ते दिशामीति शुचमगूत्सुजति । असाटे
 १० हिरण्येष्टकासुपदधाति सद्रो दिशां पतिरित्य-
 च दक्षिणत
 उदङ्मुख उपविश्यान्नरात्मनृष्यैः शिर उपदधाति वरुणिं
 मधुर्वदस्य नाभिमित्यनुद्रुत्येमाभूर्णाचुं वरुणस्य मायामित्युद-

मारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति । क्वाटे हिरण्ये-
 ष्टकासुपदधाति वक्षो दिशां पतिरित्यथोत्तरतो दक्षिणा-
 सुष उपविशान्तरात्मन्वसस्य गिर उपदधाति यो अग्नि-
 रग्नेस्तपसो ऽधि जात इत्यनुद्रुत्याजा ह्यग्नेरजमिष्ट गर्भादिति ।
 ग्ररभमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति । क्वाटे
 हिरण्येष्टकासुपदधात्यग्निर्दिशां पतिरित्यन्तेषु तस्य शुदू-
 षोपदधादिति ब्राह्मणं । तथादेवतं क्वा सुददोहसः
 करोति ॥ ३४ ॥ नवमः ॥

अथापक्षा उपदधात्यर्षां लेमन्त्यादधामीति पञ्च पुर-
 खात्प्रतीचीरुपदधाति पञ्च दक्षिणतः पञ्च पश्चात्प्राचीः पञ्चो- १०
 त्तरतन्वन्दस्यास्तथादेवतं क्वा सुददोहसः करोत्यथ प्राणभृत
 उपदधात्यथं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणाचनो
 गायत्री वासन्ती गायत्री गायत्रं गायत्रादुपाःशुभपाःश्रो-
 खित्वभित्ततो रथंतरः रथंतरादसिष्ट ऋषिः प्रजापतिश्चही-
 तथा तथा प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्य इति । दग््न प्राचीरायातयति १५
 स्वयमादृषाया अथं दक्षिणा विश्वकर्मेति । दग््न दक्षिणा
 आयातयति स्वयमादृषाया अथं पश्चाद्विश्वयथा इति । दग््न
 प्रतीचीरायातयति स्वयमादृषाया इदमुत्तरात्सुवरिति । दग््नो-
 दीचीरायातयति स्वयमादृषाया इयमुपरि मतिरिति । दग््न-
 भिरुपरिष्ठात्प्रदक्षिणं परिचिनोत्यङ्गुयोपदधातीति ब्राह्मणं । १०
 तथादेवतं क्वा सुददोहसः करोत्यथ संवत उपदधात्यायुषः
 प्राणः संतन्विति दादग््न तिस्रस्त्रिंशो दिक्षु न मध्ये । तथा-

- देवतं कृत्वा सूददोहयः करोत्यवापानश्चत उपदधाति प्राची
दिग्वा वयन्त आह्वानामग्निर्देवता ब्रह्म इविषं चिष्टस्वोमः स उ
पस्यद्भवर्तनित्यविषयः कृतमचानां पुरोवातो वातः सामव
आचिरिति ^१ वाचयति पितरः पितामहा इति ^१ दक्षिणेन
५ प्राणश्चतो दग् प्रतीचीराघातयति स्वयमाह्वानामभि दक्षिणा
दिग्नामिति ^१ जघनेन प्राणश्चतो दग्दीचीराघातयति स्वय-
माह्वानामभि प्रतीची दिग्नामित्युत्तरेण प्राणश्चतो दग् प्राची-
राघातयति ^१ स्वयमाह्वानामभ्युदीची दिग्नामित्युत्तरेण प्राणश्चतो
दग् दक्षिणा आघातयति स्वयमाह्वानामभूर्ध्वा दिग्नामिति ^१
१० वाङ्मेन प्राणश्चतो दग्भिर्हपरिष्ठादपसलैः परिचिनोति ^१ विषु-
चीवपदधातीति ब्राह्मणमपानश्चिष्टितिरायते ^१ तथादेवतं
कृत्वा सूददोहयः करोत्यवाग्निं सर्वतोमुखं चिनुते ^१ ॥ ३५ ॥
मावचीं पुरस्तादुपदधाति विष्टुभं दक्षिणतो जगतीं
पश्चादनुष्टुभमुत्तरतः पङ्क्तिं मध्ये ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहयः
१५ करोत्यवाग्नेरङ्गान्युपदधाति प्राच्या वा दिग्ना वादयामि
मावचेन हृन्दयाग्निना देवतयाग्नेः ग्रीष्वाग्निः शिर उपदधामि
दक्षिणया वा दिग्ना वादयामि प्रतीच्या वा दिग्ना वादया-
मुदीच्या वा दिग्ना वादयाम्पूर्ध्वा वा दिग्ना वादयामि
पाङ्क्तेन हृन्दयेति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहयः करोत्यपोत्त-

१ Thus Tr HBU Ms ; प्रतीचीर० M Be.

१ Thus Tr Be BU Ms ; चिनोति MH.

१ नञ इति M.

रतः प्राजापत्यामुपदधाति संवत्सरस्य प्रतिमामिति ^१ तां जघ-
 नेन प्रक्रमवेक्षायां प्राञ्चमृषभमुपदधाति तामग्रे वृषभं चेकि-
 तानमिति ^१ तथादेवं कृत्वा सूददोहसौ करोत्येष लोकंपृष्ठा
 उपदधाति लोकं पृष्ठं किद्रं पृष्ठाया वीदं श्रिवा स्वम् ।
 इन्द्रायौ ता वृहस्यतिरस्मिन्योनावसौषदमिति ^१ तथादेवं
 करोति तथा देवतयात्रिरस्मद्गुवा वीदेत्येष सूददोहसं करोति
 ता अस्य सूददोहसः सोमः श्रौषन्ति पृथग्यः । अग्न्यन्देवानां
 विशस्त्रिष्वान् रोषने दिव इति ^१ प्राच्याष लोकंपृष्ठाया प्रसौ-
 त्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छादयन्ति ^१ संप्रच्छन्नं पलाशग्रास्यया
 परिकर्षति लोकं पृष्ठं किद्रं पृष्ठायां चितिकृष्ट्याभिमृशति १०
 चित्तिमचित्तिं चिनवदि विदामित्याग्नेष्या मास्यथैतां चिति-
 मभिमृश्या दाभ्यामवद्रवति वाङ्मा चासन्प्रासदा इत्येषाप-
 राक्षिकीर्भा^२ प्रवर्गोपसङ्गा प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१
 वसन्वेताः राशिम् ^१ ॥ ३६ ॥ दशमः ॥

अथ द्वितीये ऽग्न्युदिते आदित्ये प्रवर्गोपसङ्गा प्रचरत्येष १५
 काश्चाग्निनी^२ उपानदावुपसुञ्चेते^२ अध्वर्युश्च यजमानस्याप
 दाभ्यामात्मन्यग्निं मृच्छीते मधि मृच्छाम्यपे अग्निं यो नो
 अग्निरिति ^१ स्तवंचित्तिं जपति चास्ते अग्ने समिधो यानि

१ Thus M Tr. Ms; the other MSS. abbreviate the following passage.

१ चाचावराड (or क) चापराडि० Be U Ms.

२ Thus M Tr U Ms; •जिनोडुपा० B; •जिमिदपा० H; Be defect.

- धामेति ^१ कृष्णमश्वमभिमृश्या तनुपुरीषमुपदधाति वृष्टो
 द्विवीति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथापराङ्मिकीर्भा^१
 प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१ वसन्धेताः
 राधिमंथ इतीथे ऽग्न्युदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरति ^१
 ५ सर्व एव काष्ठांजिनीरुपानह उपमुञ्चन्ते ^१ ऽथ चात्तयाव्य-
 खाञ्जीः सस्रुवां विभक्तिसुदपाचं पञ्च च स्तन्ध्या चवकाश्च या
 च चान्वा उपधास्यन्भवति ता ^१ एतत्समादायोत्तरे ओषण्ण
 स्रष्टादयन्त्येव दाभ्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते मधि गृह्णाम्यथे अग्निं
 धो नो अग्निरिति ^१ स्तयंसितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो
 १० धानि धामेति ^१ श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं
 नमस्क इति दाभ्यामथाधिद्रुत्य प्रथमे संषिताऊती जुष्टोत्यग्र
 उदथे तत्त्वा धामेति ^१ दक्षिणतो विभक्तिसुपदधात्यग्निं दूतं
 वृष्टीमह इति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोति ^१ ॥ ३७ ॥
 अथैताः पञ्च स्तन्ध्याः प्राचीरायातयति दे षतथ्ये दे
 ११ सयुजावेकाः संधानीमृत्ये उपदधाति शुक्रस्य ऽग्निसेत्येव-
 कामनूपदधात्यग्नेर्वाग्निरसीत्येव सयुजानुपदधात्याचाराभ्यां त्वा
 सयुजा युजा युनञ्जि तेजसा त्वा सयुजा युजा युनञ्जीत्येव
 संधानीमुपदधाति वायोर्वाग्निसीति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथाधिनीरुपदधाति ध्रुवचिन्निर्ध्रुवधोनिरिति
 १० पथैकैकां दिक्केकां मध्ये ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-

त्वयंतया उपदधाति सजूर्धंतुभिः सजूर्विधाभिरिति पक्षैकैका
 दिखेका मध्ये । समानप्रथतयो भवन्ति समानोदका इति
 ब्राह्मणं । तथादेवतं कृत्वा सूददोदसः करोत्यथ प्राचक्षत उप-
 दधाति प्राणं मे पाञ्चपानं मे पाहीति पक्षैकैका दिखेका
 मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोदसः करोत्यथ वृष्टिसमीरुप-
 दधात्यपस्विष्वौषधीर्जिन्वेति पक्षैकैका दिखेका मध्ये । अनु-
 परिहारः षादधतौति ब्राह्मणं । तथादेवतं कृत्वा सूददोदसः
 करोत्यथ मूर्धन्मतीरुपदधाति विष्टभो वथ इति षतस्रः पुर-
 क्षाङ्गुषपातिनीरुथादेवतं कृत्वा सूददोदसः करोत्यथ वथसा
 उपदधाति । अथर्विर्वथ इति पञ्च दक्षिणायाः शोषामुप-
 दधाति पष्ठवादव इति पञ्चोत्तरसा । वसो वथ इति
 दक्षिणे ऽथ उपदधाति । वृष्णिवथ इत्युत्तरे । व्याघ्रो वथ इति
 दक्षिणे षथ उपदधाति । शिःशो वथ इत्युत्तरे । पुरुषो वथ
 इति मध्ये । पुरुषेष चितिराप्यते । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोदसः करोत्यथाग्निः सर्वतोमुखं चितुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजा-
 पत्याम्बुभं लोकंप्रणा । उदीत्याच लोकंश्च प्रसौत्यग्नि-
 सुदीचीभिः संप्रच्छादयन्ति । संप्रच्छन् प्रजाग्रन्नाखया परि-
 कर्षन्ति लोकं प्रथ किङ्गं प्रथेत्यथ चितिकृष्याभिमृशति चिति-

१ Thus (•पातिनीर्) MBU Bhav. (one MS.); पातीनीर् Be;
 •पादिनीर् Tr H Bhav. (another MS.), Keś. (twice), Ms. (but Mso.:
 ईसपतनवद् वक्रया नत्वा आधेयाः, and यथा भवेत्सुईसपानिन्व इति नोपासः) ।

मचित्तिं चिन्वदि किदानित्याग्नेष्या चिदुभेतां चितिमभि-
 स्तस्य दाभ्यामवद्रवति वाक्च वाचग्राहदा इत्येषापराष्टिकीर्भा
 प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते । वसन्त्येताः
 राप्तिम् । ॥ ३८ ॥ शब्दादशः ॥

१. अथ चतुर्वे ऽग्निदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरति ।
 समाप्तं पुरीवस्योपधानमथ पञ्चमे ऽग्निदित आदित्ये प्रवर्ग्योप-
 सङ्गां प्रचरति । सर्वं ह्येवाग्नीभिर्नोपपन्नह उपसुप्तमे ।
 ऽथ पापत्वाच्चसाक्षीः ससुवा विभक्तिमुपधात्तु सर्वं च स्वय-
 माहव्यनिकीर्तं दत्तं च स्वन्ध्या अवकाङ्क्षाया उ चान्या उप-
१०. प्राक्भवति ता । एतत्प्रमादायोक्तरे ओषन्ते सःसादवन्त्येव
 दाभ्यामात्मन्वग्निं गृहीते मधि गृह्णन्त्ये अग्निं षो नो
 चक्षिरिति । स्वयंचितिं जपति याज्ञे अग्ने समिधो याग्नि
 धामेति । येतमथमभिष्टयाधिद्रवत्यपामिदं न्ययने नमस्त
 इति दाभ्यामवाधिद्रुत्य द्वितीये संचिताहती जुहोत्यग्ने दुध
११. तथा यामीति । दक्षिणतो विभक्तिमुपधात्यग्निनाग्निः समि-
 धत इति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्वथ स्वयमाह-
 वामथमवप्राप्याविदुषा ब्राह्मणेन सहाधिद्रुत्योपधाति भुव
 इन्द्राग्नौ अथयमानामित्यनुद्रुत्य वायुस्त्राभिपातु मद्वा स्वस्वा
 हर्दिषा ग्रंथनेन तथा देवतयाग्निरस्त्रुवा सीदेति । अन्या-
१०. द्वितोयामुपधायेति । प्राथ्यापानिति । स व्यागो । ऽथैव ब्राह्मणो
 वरं ददात्यथ स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा स्वयमाहवावकाग्ने
 जुहोति चित्तिं जुहोमि मनसा हतेनेत्यजुष्टाभ्यामन्वारभा-

न्यारोहं वाचयत्यन्तरिक्षमाक्रमिषं प्रजा मा मा हाशीदित्यपदे
 बिले हिरण्येष्टकामुपदधाति ज्योतिरसि ज्योतिर्मं यच्छान्-
 रिषं यच्छान्तरिक्षाम्ना पाशीति ' तां जघनेन प्रक्रमवेत्तार्या
 मण्डलेष्टकामुपदधात्यधियौरन्तरिक्षं ब्रह्मणा विष्टेति ' दक्षि-
 षतो रेतःषिचमुपदधात्यन्तरिक्षं रेतःषिक्तम् रेतो दधातु
 तम्भे रेतः प्रजमथलिति मनसैव ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ' ॥ ३६ ॥

अथैता दग्ध स्क्रन्ध्याः प्राचीरायातयति चतस्र षतव्याः
 सघ्राजं च विश्वज्योतिषं च दे सयुजौ दे संधान्याद्युतव्या उप-
 दधाति नभस्य नभस्येत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्घोनिरसीतौष-
 षोर्जसेत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्घोनिरसीति सघ्राजं च विश्व-
 ज्योतिषं च सघ्राट् ज्योतिरधारथद्विभक्तर्मा ता सादयलित्यु-
 न्तरामं च सयुजावुपदधाति वर्षसा ता सयुजा युजा युन-
 ज्जुष्येभिस्ता सयुजा युजा युजज्जीत्यथ संधान्यावुपदधाति
 देवानां वायोधान्यश्चान्तरिक्षं यान्शीति ' तथादेवतं कृत्वा
 सूददोहसः करोत्यथ दिश्या उपदधाति राक्षसि प्राची
 दिगिति पक्षैकैकां दिश्लेकां मध्ये ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोत्यथ प्राचभूत उपदधात्यायुर्मं पाहि प्राचं मे पाशीति
 दग्ध पुरस्तात्प्राचीक्षासां ज्योतिभूतोमुत्तमामुपदधाति ' तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ वृहतीवुपदधाति मा
 ह्वन्द इति दादग्ध दक्षिणतः पृथिवी ह्वन्द इति दादग्ध
 पश्चाद्ग्निर्देवतेति दादग्धोत्तरतस्तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः

- करोत्येव वासुद्विष्ट्या उपदधाति ^१ मूर्धांश्चि राडिति सप्त
 पुरस्तात्प्रतीचौरुपदधाति यन्मौ राडिति सप्त पश्चात्प्राचीर्वीक्ष-
 विष्ट्याभिधितिराप्यते ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोदसः करो-
 त्येवाग्निं सर्वतोमुखं चिदुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषभं
 १० लोकंशुष्याः ^१ प्राच्याश्च लोकंशुष्या प्रसौत्येषिं प्राचीभिः संप्रच्छा-
 दयन्ति ^१ संप्रच्छसं पश्चात्प्राच्या परिकर्षति लोकं शुष्यं द्विद्रं
 शुष्येत्येष चितिकृष्ट्याभिष्ट्यति चित्तिमचित्तिं चिनवद्दि विदा-
 नित्याग्नेष्या जगत्येतां चितिमभिष्ट्य द्वाभ्यामवद्रवति वासु
 चासंप्रापदा इत्यथापरादिकौर्भां प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरत्येतावदेवै-
 १० तदसः कर्म क्रियते ^१ वसन्त्येताः राचिम् ॥ ४० ॥ द्वादशः ॥
 अथ षष्ठे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरति ^१ समानं
 पुरीषलोपधानमथ सप्तमे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्गां
 प्रचरति ^१ सर्व एव काष्ठांभिनीरुपानह उपसुञ्जते ^१ ऽथ चाच-
 त्याव्यस्तासौः ससुवां विभक्तिमुदपाचं पञ्च च स्तन्ध्या चव-
 १५ काश्च वा च चान्या उपधासन्भवति ता ^१ एतत्समादायोत्तरे
 शोष्यन्ते स्र्वाद्यन्वथ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृहीते मधि
 गृह्णान्यथे अग्निं यो नो अग्निरिति ^१ स्वयंचितिं जपति चासौ
 अग्ने समिधो चामि धामेति ^१ श्वेतमश्वमभिष्ट्याधिद्रवत्यपा-
 मिदं न्यवनं जमस इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य तृतीये संचिता-
 १० इतो जुहोत्यग्ने गङ्गा तत्त्वा चामीति ^१ दक्षिणतो विभक्ति-
 सुपदधात्यग्निर्दृवाधि जङ्गदिति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोदसं
 करोत्येताः पञ्च स्तन्ध्याः प्राचीरायातयति द्वे अतथ्ये द्वे

सयुजावेकाः संधानीमृतये उपदधाति सहस्र सहस्रस्येत्यव-
 कामनूपदधात्यग्नेर्वीगिरसौत्यं च सयुजापुपदधाति सोमेभिस्ता
 सयुजा युजा युजस्मि ह्यन्दोभिस्ता सयुजा युजा युजस्मीत्यं च
 संधानीसुपदधाति देवानामन्तरिक्षान्यसीति । तथादेवतं ह्यत्वा
 स्रद्धोदसः करोति ॥ ४१ ॥

अथाह्यत्वासोमीया उपदधात्याग्नेरुखिष्टदिति पुरस्तादुप-
 दधाति श्योम सप्तदश इति दक्षिणतो धदस एकविंश इति
 पश्चाद्भागः पञ्चदश इत्युत्तरतः । प्रद्वर्तिरष्टादश इति पुरस्ता-
 दुपदधात्यभिवर्तः सविंश इति दक्षिणतो वर्षी द्वाविंश
 इति पश्चात्तपो नवदश इत्युत्तरतो । षोडशसुर्विंश इति
 पुरस्तादुपदधाति नर्माः पञ्चविंश इति दक्षिणत शोचस्त्रि-
 षव इति पश्चात्संभरकस्तसोविंश इत्युत्तरतः । ऋतुरेकविंश
 इति पुरस्तादुपदधाति जग्नश्च विष्टपं चतुस्त्रिंश इति दक्षि-
 षतः प्रतिष्ठा षचस्त्रिंश इति पश्चात्पाकः षद्विंश इत्युत्त-
 रतो । अग्नेर्भागो ऽसीति पुरस्तादुपदधाति नृचक्षसां भागो
 ऽसीति दक्षिणतो मित्रस्य भागो ऽसीति पश्चादिन्द्रस्य भागो
 ऽसीत्युत्तरतो । वसुणां भागो ऽसीति पुरस्तादुपदधात्या-
 दित्यानां भागो ऽसीति दक्षिणतो ऽदित्यै भागो ऽसीति
 पश्चाद्देवस्य सवितुर्भागो ऽसीत्युत्तरतो । धर्मसुतष्टोम इति
 पुरस्तादुपदधाति चावानां भागो ऽसीति दक्षिणत षड्भुषां
 भागो ऽसीति पश्चादिवर्तो ऽष्टाचत्वारिंश इत्युत्तरतो ।
 ऽन्वयानुष्ठान्यथोपदधातीति ब्राह्मणं । तथादेवतं ह्यत्वा स्रद्धो-

शब्दः करोत्येष सुह्रीरपदधात्येकवाक्यवत् प्रजा अधीय-
 न्नेति सप्तदश^१ चतस्रो दक्षिणे ऽष्ट च उपदधात्येष तिस्रो
 ऽथ तिस्रो ऽथ तिस्रो ऽथ चतस्रो^१ दक्षिणादष्टवा-
 दक्षिणाष्ट ओषिमभावात्तपति^१ तथादिवत् कला सूददोष्यः
 १ करोत्येष सुह्रीरपदधातीयमेव सा वा प्रथमा औष्दिति
 सप्तदश^१ तिस्रस्तिस्रो द्विषु तिस्रो मध्ये^१ सुह्रीभिश्चिति-
 रायते^१ तथादिवत् कला सूददोष्यः करोति^१ ॥ ४२ ॥

अथाग्निश्च सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्याम्बुवमं
 लोकंशृष्या^१ उदीत्याच लोकंशृषया प्रसौत्यग्निमुदीचीभिः
 १० संप्रच्छादयन्ति^१ संप्रच्छन्नं पञ्चाग्रग्राहया परिकर्षन्ति लोकं
 इव क्षिप्रं शृषेत्स्य चितिकृष्याभिमृशति चित्तिमचित्तिं
 चिन्वन्ति विद्वानित्याग्नेष्वानुष्टुभैतां चित्तिमभिमृशन् दाभ्या-
 मन्नवति वाक्त्र आसग्राहदा इत्यथापराक्षिकीर्णां प्रव-
 र्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते^१ वसन्तेताः
 ११ रात्रिम्^१ ॥ ४३ ॥ अयोदशः ॥

अथाहने ऽग्नुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरति^१
 समानं पुरीषस्योपधानमथ गवने ऽग्नुदित आदित्ये प्रवर्ग्या-
 पसङ्गां प्रचरति^१ सर्व एव कार्ष्णाजिनीरपानह उपसुसृजे^१
 ऽथ वासत्याव्यसाक्षीश्च सन्तुवां विभक्तिमुदपाचश्च सर्वं च
 १० अथमाह्वानिकोत्श्च सप्त च स्कन्ध्या अक्काश्च वा उ चान्या

१ शीचीन० some of the MSS.

१ सुह्रीभिः H. Ms.

उपधास्तन्भवति ता ' एतत्समादायोक्तरि ओषणे स्रष्टादध-
 न्येय दाभ्यामात्मन्यग्निं गृहीते मयि गृह्णाम्ये अग्निं यो नो
 अग्निरिति ' स्रष्टयंचितिं जपति चासौ अग्ने समिधो धामि
 धामेति ' श्वेतमश्वमभिसृष्ट्वाधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं नमस्य
 इति दाभ्यामधाधिद्रव्य चतुर्षु संचिताङ्गती जुहोत्यग्ने ५
 किंश्रिण्ण तच्चा धामीति ' दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्ने
 सोमं मनामह इति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथैताः
 सप्त स्रग्न्धाः प्राचीराघातयति द्वे षट्थे स्रराजं च विम- १०
 ष्योतिषं चैकां सयुजं द्वे संधान्याहृत्ये उपदधाति तपस्य
 तपस्यवेत्येवकामनूपदधात्यग्नेर्षीगिरसीति स्रराजं च विम- १०
 ष्योतिषं च स्रराद् ष्योतिरधारथत्प्रजापतिस्त्वा षादधन्वित्यु-
 न्तराभं च सयुजमुपदधाति रथ्यै पोषाच सजातानां मध्यमस्ये-
 चाच मथा ना सयुजा युजा युजञ्जीत्येव संधान्यानुपदधा-
 त्यन्तरिषमस्यन्तरिषाच सेति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ' ॥ ४४ ॥

अथावपन्ना उपदधात्यग्ने जाताग्रषुदा नः सपत्नानिति
 पुरस्तादुपदधाति स्रष्टा जातानिति पश्चात्तुस्रत्वारिश्च
 सोम इति दक्षिणतः षोडश सोम इत्युत्तरतस्तासां पुरीष-
 वर्तौ मध्य उपदधाति ष्टविध्याः पुरीषमस्यस्यो नामेति ' तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्येव विराज उपदधात्येवस्रग्न्धो १०
 वरिक्वन्द् इति चत्वारिश्चतस्रं दशदश दिषु न मथे ' ऽस्र-
 ष्योपदधातीति ब्राह्मणं ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-

- त्यं च सोमभागा उपदधाति रश्मिरसि अथायं ता अयं
 विन्वेत्येकपिङ्गलं सप्तसप्त दिवु तिस्रो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा
 सूददोहसः करोत्यं च नाकसद उपदधाति राश्यासि प्राची
 दिव्यसवस्ते देवा अधिपतय इति पञ्चैकैकां दिव्यैकां मध्ये ।
१. तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यं च पञ्चशोका उपरिष्ठा-
 नाकसदासुपदधात्ययं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिरिति पञ्चैकैकां
 दिव्यैकां मध्ये । तासां पश्चात्प्राचीसुप्तमासुपदधात्यं च अज-
 मानो वेष्टि तं मनसा आचयति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोत्यं च इन्द्रासुपदधात्यग्निर्मूर्धा दिव इत्येतस्यानुवाकस्य
१०. तिस्रस्तिस्रो अथावातं । गावधीः पुरसादुपदधाति त्रिष्टुभो
 दक्षिणतो जनतीः पसादनुष्टुभ उत्तरतो दृष्टीर्मध्य ।
 अश्विदः पुरसादुपदधाति पङ्कीर्दक्षिणतो ऽश्वरपङ्कीः पसा-
 दतिच्छन्दसमुत्तरतो द्विपदा मध्ये । ऽपि वातिच्छन्दसं मध्ये
 द्विपदा उत्तरतस्तांसादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यं च दक्षिणे
११. ऽश्वे कृत्तिका उपदधात्यम्ना नामासि दुष्ठा नामासीति सप्त
 गुह्यकृतास्तांसादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यं च दृष्टिसनीरुप-
 दधाति पुरोवातसनिरस्यभ्रसनिरसीति पञ्चैकैकां दिव्यैकां
 मध्ये । ऽनुपरिहारः सादयतीति ब्राह्मणं । तथादेवतं कृत्वा
 सूददोहसः करोत्यं चादित्येष्टका उपदधाति सलिसाय ता
१०. वर्षीकाय त्वेत्यष्टौ देवे दिवु न मध्ये । तथादेवतं कृत्वा
 सूददोहसः करोत्यं च दृतेष्टका उपदधात्यृचे ता इषे त्वेति
 पञ्चैकैकां दिव्यैकां मध्ये । ऽनुपरिहारः सादयतीति ब्राह्मणं ।

तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ चग्रोदा उपदधाति
 चग्रोदां ता चग्रसि सादधामीति पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये ।
 तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ भूयस्कृत उपदधाति
 भूयस्कृतसि वरिवस्कृतस्यीति पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये । तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथापुषद उपदधात्यपुषदसि
 ज्ञेयसदस्यीति पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ द्रविषोदा उपदधाति पृथिव्यास्ता द्रविषे
 सादधामीति पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथापुष्या उपदधाति प्राणं जे पाङ्गपानं जे
 पाहीति सप्तैकैकां दिक्षु तिष्ठो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा १०
 सूददोहसः करोत्यथर्तुनामाभ्युपदधाति यावा चपावा इति
 सप्तैकैकां दिक्षु तिष्ठो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ॥ ४५ ॥ चतुर्दशः ॥

अथेन्द्रतनूदपदधात्यग्निना विन्धावाञ्जिति दाविष्मतिं पञ्च-
 पञ्च दिक्षु हे मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ १५
 चग्रतनूदपदधाति प्रजापतिर्मनसाब्धो ऽञ्जेत इति चक्षिष्म-
 तमष्टावष्टौ दिक्षेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
 त्यथ ज्योतिष्मतीरुपदधाति ज्योतिष्मतीं ता सादधामीति
 दादग्र तिष्ठसिष्ठो दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ भूतेष्टका उपदधाति पृथिव्यै स्नाहान्तरि- १०
 चाय स्नाहेति दादग्र तिष्ठसिष्ठो दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाप्यानीरुपदधाति प्रतायुधाय प्रत-

- वीधावेति पक्षैकैका दिक्षेका मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
दोहवः करोत्यथ राष्ट्रभृत उपदधात्यग्रे यमस्त्रिन्यग्रसेमम-
पवेति चतस्र एकैका दिक्षु न मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
दोहवः करोत्यथ दक्षिणे ऽश्वे पौर्णमासीमुपदधाति पूर्वा^१
१ पश्चादिति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहवं करोत्यथ दक्षिण
एवाश्वे नक्षत्रेष्टका उपदधाति कृत्वा नक्षत्रमग्निर्देवतेत्यथैना
रोचयत्यग्रे इच स्र प्रजापतेर्धातुः सोमस्यर्चं ता इचे ता शुते
ता भासे ता ज्योतिषे त्वेत्यथैतं नक्षत्रपथः रोचिषीप्रभृत्या
विभाषाभ्यामावातयति^१ दक्षिणादश्वदक्षिणाः ओषिमभ्या-
१ वातयत्यथ^१ पुच्छसन्धौ चात्मसन्धौ सामावास्यामुपदधाति चत्ते
देवा चदधुर्भागधेचमित्यथैतं नक्षत्रपथमनूराधाप्रभृत्यापमर-
शीभ चावातयत्युत्तरायै ओषेत्तरमश्वमभ्यावातयत्युत्तर^१
एवाश्वे पौर्णमासीमुपदधाति पूर्वा पश्चादित्त्सृष्ट्यां उप-
दधातीति ब्राह्मणं^१ नक्षत्रेष्टकाभिधितिराप्यते^१ तथादेवतं
११ कृत्वा सूददोहवः करोत्यथावद्रुत्य कृत्वा मश्वमभिन्द्या तनु-
पुरीषमुपदधाति ष्टो दिवोति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहवं
करोत्यथ^१ षडौ धितिं चितुते संवत्स्र प्रचेतासेति पक्षैकैका
दिक्षेका मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहवः करोत्यथाग्निः

१ Thus M Tr U ; •ब्राह्मणं चावात• Be B ; •ब्राह्मणमभ्यावात• H.

१ षोडश• some of the MSS.

१ Thus corrected ; all MSS. : ओषेत्तरम• ।

१ इच i.s. of चच BH.

सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषभं लोकंपृष्ठाः ।
 प्राच्याच लोकंपृष्ठा प्रसौत्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छादथन्ययो-
 दीचीभिः । प्राचीभिस्त्वेव निक्षिष्टन्ति । धावद्भ्रं चेष्यमाणो
 भवति तावद्भ्रं चिनुते । ऽयानभिष्टुष्टं चितिकृष्ट्या भवति ।
 तदेतास्तस्रः स्रथमादृषा थाचति । ता दिचूपदधाति प्राणाय
 ता चक्षुषे ता तथा देवतथाङ्गिरस्रद्भुवा वीद व्यानाथ ता
 चक्षुषे ता तथा देवतथाङ्गिरस्रद्भुवा वीदापानाय ता चक्षुषे
 ता तथा देवतथाङ्गिरस्रद्भुवा वीद वाचे ता चक्षुषे ता तथा
 देवतथाङ्गिरस्रद्भुवा वीदेत्यथ स्रथमादृषामशमवघ्राण्याविदुषा
 ब्राह्मणेन ब्रह्माधिद्रुत्योपदधाति सुवराद्योस्ता ब्रह्मे सादथा- १५
 मोत्यनुद्रुत्य सूर्यस्ताभिपातु मध्या स्रष्ट्वा हृदिषा प्रतमेन तथा
 देवतथाङ्गिरस्रद्भुवा वीदेत्यपान्यात्तृतीयासुपधायेत्यपानित्य-
 येष ब्राह्मणो वरं ददात्यथ सुचि चतुर्थ्येतीतं गृहीत्वा स्रथमा-
 दृषावकाशे जुहोति चिन्तिं जुहोमि मनसा धृतेनेत्यङ्गुष्ठाभ्या-
 मन्वारभ्यान्वारोहं वाचयति दिवमाक्रमिषः सुवरगन्तेत्यपरे १६
 विश्वे शिरष्ठीष्टकासुपदधाति सुवरशि सुवर्मे यच्छ दिवं यच्छ
 दिवो मा पाहीति । तां जघनेन प्रक्रमवेसायां मण्डलेष्टका-
 सुपदधाति द्यौरपराजितामृतेन विष्टेति । दक्षिणतो रेतः-
 शिचसुपदधाति सौ रेतःशिक् सा ने रेतो दधातु सा ने

१ B Be Ms. ins. चितिं ।

२ The following words, unto वीदेत्यथ, l. 9, are found thus in U only ; all the other MSS. abbreviate.

रेतः प्रजनयत्विति ¹ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यपोत्त-
 रतः प्रक्रमवेद्यायां विकर्षीमुपदधाति प्रोचदशो न चवसे
 चविश्वन्निति ¹ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्येष लोकंपृष्ठा
 उपदधाति लोकं पृष्ठा द्विद्रं पृष्ठेत्येष ¹ चितिकृष्याभिव्यग्रति
 चितिमचिन्तिं चिनवदि विद्वानित्याग्नेव्या पक्षैरतां चिति-
 मभिव्यञ्ज दाभ्यामवद्रवति वाक्च आसम्प्रासदा इत्येषापरादि-
 कौर्वा प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ¹ वस-
 न्येताः राचीम् ¹ ॥ ४६ ॥ पञ्चदशः ॥

चयैतस्मिन्नेव नवने ऽङ्गि द्यमायाङ्ग उपकल्पयते सहस्र

१० हिरण्यवस्त्रानूर्ध्वं चिभ्यो ऽपरिमितानित्येक आङ्गस्ये यदि
 सहस्रं भवन्ति देहे त्रते पञ्चमाङ्गीस्योते ^१ भवतो ¹ ऽय द्यमे
 ऽद्भुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरति ¹ समानं पुरीष-
 सोपधानमेष पाश्यामप आनीव हिरण्यवस्त्रान्संप्रकीर्य दाभ्या-
 दाभ्याः त्रताभ्यां प्रोचति सहस्रस्य प्रमा असीति यत्राक्
 ११ स्वमाहवाचै भवति सहस्रस्य प्रतिमा असीति यद्दक्षिणा
 स्वमाहवाचै भवति सहस्रस्य विमा असीति यत्रत्यक् स्वय-
 माहवाचै भवति सहस्रस्योन्मा असीति यदुदक् स्वयमाहवाचै
 भवत्येष मध्यं दाभ्याः त्रताभ्यां प्रोचति साहस्रो ऽधि सहस्राय
 मेत्यपोत्तरे ओषन्ने तिष्ठन्नित्येका धेनूः कुहत इमा ने अग्र

(१५ MTr; चच the other MSS.

१ १५० all; •नाङ्गीस्योते Tr UH Ms; •नाङ्गीस्योते BeM; •नाङ्गीस्योते B;

Bhav.: यत्रनाङ्गीय पश्चिपचपुप्रदुपरिपु निचिरे[पु] भवतः ।

इष्टका धेनुवः सन्धित्याग्नादनुवाकस्याथापराङ्मिकीर्षां प्रवर्ग्या-
 पसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते । वसन्त्येताः राशि-
 मथैतस्मिन्नेव दशमे ऽज्ञेकादश्यायाञ्च उपकल्पयते ऽर्कपर्ण-
 मजशीरं गावीधुकं चरं तिस्रधन्वमश्वानमुदकुम्भं मष्टूक-
 मवकां वेतसश्यां दर्भस्तम्बमाव्यखासीः सस्रुवां दीर्घवः श्रं
 दादशमित्यथेकादशे ऽज्युदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रच-
 रति । स दीर्घवः श्रं स्रुवं प्रयथोत्तमे संचिताङ्गती जुहोत्यग्ने
 वन्य तत्त्वा यामोति । ॥ ४७ ॥

यावदेवावाध्वर्युश्चेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्त्रातोत्तरस्य पचस्य
 चरमयेष्टकया प्रत्युत्पुरीषयोपरमत्यथैतस्यार्कपर्णस्य पुटमन्तर- १०
 वखाविषं कृत्वोदङ् तिष्ठन्मुखदन्ने धारयन्नाहाहरामचेति । स
 यच धारेष्टकां प्राप्नोति तत्प्रतिपद्यते नमस्ते इद्द्र मन्यव
 इत्याग्नेमेतमनुवाकं निगद्य द्वितीयं तृतीयं । चतुर्थस्य यथाभि-
 जानाति नमः स्रुभ्य इति तत्स्त्राहाकरोति । सो ऽत एव
 प्राङ्गवृत्त्य नाभिदन्ने धारयन्संगहोद्वभ्य इति प्रतिपद्यातिश्रिष्ट- ११
 मनुवाकस्य । निगद्य पञ्चमः षष्ठः । सप्तमस्य यथाभिजानाति
 नमो वर्याय चेति तत्स्त्राहाकरोति । सो ऽत एव दक्षिणा-
 वृत्त्य आनुदन्ने धारयन्वर्याय चेति प्रतिपद्यातिश्रिष्टमनुवाकस्य ।
 निगद्याष्टमं नवमं दशममेकादशस्य यथाभिजानाति य एता-
 वन्तस्य भूयाः सचेति तत्स्त्राहाकरोति । सो ऽत एव प्रत्यङ्ग- १०

ह्य मृत्फदन्ने धारयन्नमो हृद्भ्यो ये पृथिव्यामित्येतद्यजमानं
 वाचयति ^१ नाभिदन्ने धारयन्नमो हृद्भ्यो ये ऽन्तरिक्ष इत्येत-
 स्यमानं वाचयति ^१ ग्रीवदन्ने धारयन्नमो हृद्भ्यो ये दिवी-
 त्येतद्यजमानं वाचयत्यचैतदर्कपर्णं यं देष्टि तस्य संचरे पशूनां
 १ न्यस्यति ^१ यद्यु वै न देस्यान्नवटे न्यस्यत्यचैतं गावीधुकं चरं
 चरमायामिष्टकायां निदधाति यो हृद्भ्यो अग्नौ यो अग्न्यु य
 ओषधीषु यो हृद्भ्यो विश्वा भुवनाविवेच्य तस्मै हृद्भ्यो नमो
 अस्त्रित्यचैतन्निष्टधन्वं याचति ^१ तेनोत्तरे ओषन्ते तिष्ठन्नुप-
 तिष्ठते ^१ ऽपि वानुपरिक्रामं यत्ते हृद्भ्यो पुरो धनुस्तदातो अनु-
 १ वातु ते तस्मै ते हृद्भ्यो संवसरेण नमस्करोमि यत्त हृद्भ्यो दक्षिणा
 धनुर्वत्ते हृद्भ्यो पश्चाद्भ्यो न्युर्वत्ते हृद्भ्यो उत्तराद्भ्यो न्युर्वत्ते हृद्भ्यो परि धनु-
 रित्यचैतदवाचितं ब्राह्मणाय ददात्यथास्त्रैश्च उदकुम्भ उत्तरे
 ओषन्ते ऽग्ना सप्तसृष्टः^१ श्रुते ^१ स यो वक्त्राऽस्तमाहाने-
 नोदकुम्भेन संततया धारया चिः प्रदक्षिणं परिधिष्यन्परी-
 १ श्रुति ^१ स तथा करोति ^१ परिधिष्यमाने यजमानं वाचय-
 त्यस्त्रैश्च पर्वते शिश्रियाणां वाते यजन्ते वक्ष्यन्ते श्रुते । अन्न
 ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो ऽधि संधृतां तां न इषमूर्जं धत्त
 मरतः सप्तसृष्टः इत्यचैतं कुम्भमग्ना सप्तसृष्टः सादयत्य-
 ष्णस्ते सुदसुं ते श्रुत्युक्तं यं दिश इति ^१ निधाय कुम्भं

^१ Thus M Tr BU (sec. m.) Ms Keś. ; ग्रीवा० Be U (pr. m.).

^१ Thus Bhav. (one Ms.) and Ms. ; अग्नां सप्तसृष्टः M ; संवसः Tr Be

BU Bhav. (another Ms.) संवसः H.

यद्येते चिः पुनः प्रतिपर्येत्यैतस्मिन्नेव दीर्घवर्ग्रे प्रयश्चान्ति
मश्रुकमवकां वेतसग्राह्यां दर्भसाम्नमिति^१ तेन यत्प्राक्
खयमाहृषाचै भवति तदिकर्षति समुद्रस्य त्वावकथा चिमस्य
त्वा जरायुषेति ॥ ४८ ॥

द्वाभ्यां पुरस्ताद्वाभ्यां दक्षिणतो द्वाभ्यां पश्चाद्वाभ्यामुत्तरतो^१
ऽष्टाभिर्विकर्षतीति ब्राह्मणमथैताश्चैव कार्ष्णाजिनीरुपानह एतं^२
च^३ दीर्घवर्ग्रे संद्विष चात्वाले संप्रकिरण्येच ग्रान्तो ऽग्नि-
रित्याव्यस्तासीः मस्रुवामादायाधिद्रुत्याव्यस्ताः^२ सुवेष्टोप-
घातः सर्पाङ्गतीर्जुहोति^१ समीची नामासि प्राची दिगिति
पश्चादासीनः पूर्वं विले जुहोत्योजस्विनी नामासि दक्षिणा
दिगित्युत्तरत आसीनो दक्षिणे विले जुहोति^१ प्राची
नामासि प्रतीची दिगिति पुरस्तादासीनो ऽपरे विले जुहो-
त्यवस्तावा नामासुदीची दिगिति दक्षिणत आसीन उत्तरे
विले जुहोत्यैतेनैव यद्येतमेत्य यच्चैव प्रथममहौषीत्तद्दे जुहो-
त्यधिपत्नी नामासि त्रिणिनी नामासीत्यथावद्रुत्याग्निः साम- १४
भिरुपस्थापयति^१ गायत्रेण पुरस्तादुपतिष्ठते ऽग्नेर्दद्येन
दक्षिणमुपपद्यः रथंतरेण दक्षिणं पद्यं वारवन्तीयेन दक्षिणाः
ओषिमृतुस्त्रायघ्नायधियेन^२ पुष्कः श्यैतेनोत्तराः ओषिं

१ Thus Tr BU Ms; एतं च Be; एतं च MH.

२ Thus U (sec. m.) only; *स्ताः all the other MSS., also Ms;
but Ms c: चाव्यस्तास्तास्तकारात् ।

३ *यत्रोवेन Tr H Ms.

दृष्टतोत्तरं पशं प्रवापतेर्द्धद्वेनोत्तरसुपपशं वामदेव्येन मध्यम-
 चाह होतरग्रेदक्ष्येनाग्निमनुग्रह्येति ^१ यदि होता न कामयते
 क्वमान एव जघनेन पुच्छं दृष्टानि स्रक्षीर्यं तेषूपविश्याग्ने-
 दक्ष्येनाग्निमनुग्रह्यति पिता मातरिश्वाच्छिद्रा पदा धा
 ५ श्छिद्रा उग्रिजः पदानुतचुः सोमो विश्वविज्ञेता नेषद्दृहस्यति-
 र्द्वयामदानि ज्रक्षिपदोमिति सकृदा चिर्वाचैर्न स्रुतग्रस्यषो-
 द्दं वाचयतीष्टो यज्ञो भृगुभिराग्नीर्दा वसुभिसस्य त
 दृष्टस्य वीतस्य द्रविषेह भवीचेत्येषापरशिकीर्था प्रवर्ग्योप-
 स्र्यां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१ वसन्धेताः
 १० राषिम् ^१ ॥ ४६ ॥ षोडशः ॥

अथैतस्त्रिण्येवैकादशे ऽग्निं द्वादश्यायाञ्च उपकल्पयत श्रौदु-
 म्बरं सुवमौदुम्बरं द्रोणमौदुम्बरं प्रथेकमौदुम्बरीं वितष्टिं
 तस्यां पञ्चमृहीतमाश्वं भवति दध्नः पूर्णामौदुम्बरीं तिस्र
 श्रौदुम्बरीः समिधस्त्रिस्तो नानावृक्ष्या नानावृक्ष्यमिधं दधि
 ११ मधुमिश्रं युमुष्टिमवकाभारं षुत्रिमश्लानमाज्यप्रोचं द्वितीयं
 होतारमप्रतिरचस्यानुवक्तारं विष्ठीनोत्पूतस्याज्यस्य द्वौ वा
 शीवा कुश्यान्नाश्रौदनिकाग्नीहीन्सर्वीषधः ^१ रोहितं चर्मामुहं
 दृष्ट्याचै श्वेतवत्साचै पशो रथं चवाचहोमीयं श्राकसान्परिधी-
 विव्यथ द्वादशे ऽग्न्यदितं आदित्ये प्रवर्ग्योपस्र्यां प्रचरत्येषोप-
 १० निवस्य संप्रेषमाह सुजह्याश्च सुजह्याष्टामाह्वयार्धसगत्रतं प्रच-

१ Thus Tr U Be B Ms; विनहीं MH.
 १ Thus MU Tr Ms; ऋक्षोदनि० B Be H.

ष्वतेत्याह्वयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यमर्धस्नानव्रतं प्रथञ्चत्यथादन्ते
 पञ्चगृहीतमाख्यं दधि मधुमिश्रं गुमुष्टिमवकाभारमित्येत-
 त्समादायाधिद्रुत्याह्वयया पञ्चगृहीतेन खथमादृषां^१ व्याघार-
 यति गृषदे वडपुषदे वङ्गनसदे वड् बर्हिषदे वट् सुवर्विदे
 वडित्येतथैव क्षुपोपघातं दध्ना मधुमिश्रेण गन्धर्वाञ्जती-
 ङ्गुहोति^१ हेतयो नाम ख तेषां वः पुरो गृहा इति पश्चा-
 दाशीनः पूर्वं बिले जुहोति^१ निक्षिप्या नाम ख तेषां वो
 दक्षिणा गृहा इत्युत्तरत आशीनो दक्षिणे बिले जुहोति^१
 वक्षिणो नाम ख तेषां वः पश्चाद्गृहा इति पुरस्तादाशीनो
 उपरे बिले जुहोत्यवस्थावानो नाम ख तेषां व उत्तराद्गृहा
 इति दक्षिणत आशीन उत्तरे बिले जुहोत्यथैतेनैव घयेत-
 नेत्यथैव प्रथममहोषीत्तद्दे जुहोत्यधिपतयो नाम ख क्रथा
 नाम खेत्यथाह प्रतिप्रस्थातरिममग्निं कूर्मपृषन्तं कुर्विति^१ तः
 च कूर्मपृषन्तं करोति^१ नाप्रोक्षितमधितिष्ठत्यथ गुमुष्टिमादाय
 दध्ना मधुमिश्रेणावोचति ये देवा देवानां ये देवा देवेभ्यधि
 देवत्वमायञ्जिति ॥ ५० ॥

दाभ्यां पुरस्तात्ताभ्यां दक्षिणतस्ताभ्यां पश्चात्ताभ्यामुत्तरतो^१
 ऽनुपरिचारमवोचतीति^१ ब्राह्मणमथैगमवकाभारेण प्रतिष्ठास
 गोप्तारः समादिक्षावद्रुत्यापराङ्गिकीभ्यां प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर-
 त्यथोपनिष्कस्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाह्वयाग्नीदेवा-

१ Thus M Tr UH; •गृहा the other MSS.

१ अनुपरिचारम० M., but cp. TS. v. 4.5.3.

- नरमाहतास्त्रिर्वप^१ प्रतिप्रस्नातः प्रवर्ग्यंस्त्राहृता प्रवर्ग्यं स्रष्टा-
दधोदासनायेति^१ वेधैतत्पदं कुर्वन्ति^१ गार्हपत्ये द्वितीयसुपथ-
मनीषु द्वितीयं नि द्वितीयं दधत्यथ प्रवर्ग्यंस्त्राहृता प्रवर्ग्यंमुदा-
स्त्राधिभ्रयति वैश्वानरं दादग्रकपासं माहतास्रं सप्तकपासानथ
१ गार्हपत्य आच्यं विस्राण्योत्पूय सुचि चतुर्द्वितीयं गृहीत्वाहव-
नीषे ऽनीकवक्तं जुहोत्यग्निस्त्रिमेन शोचिषेत्यनुद्रुत्य सेनानीकेन
सुविदाशो अस्त्रे इति जुहोत्यपरं चतुर्द्वितीयं गृहीत्वाहवनीष
एव वैश्वकर्मेष्टानि जुहोति^१ य इमा विद्या भुवनानि जुहृदि-
त्यनुद्रुत्य विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट देव इति जुहोत्यपरं चतुर्द्वितीयं
१ गृहीत्वा चतुषः पितेत्यनुद्रुत्य विश्वकर्मेष्टविषा वर्धनेनेति
जुहोति^१ नानैव सूक्ताभ्यां जुहोति नानैव सूक्तयोर्वीर्यं दधा-
तीति ब्राह्मणमथ तिस्र औदुम्बरीः समिध आदधात्युदेन-
सुत्तरां नयेन्नेमं प्रतरां ह्यधि यस्य कुर्मो हविर्दृष्ट इत्याभ्या-
दधातीचं प्रथयनीयमुपोपथमनीः कल्पयन्ति चात्वाहा-
१ दथ संप्रैषमाहाग्रवे प्रषीयमानायानुब्रूह्यग्नीदेकस्त्वयानुसंधेहि
द्वितीयो होताप्रतिरथमनुब्रवीत्विति^१ प्रतिपद्यत एष द्वितीयो
होताप्रतिरथमाग्रः शिशान इति^१ दशर्षं भवतीति ब्राह्मण-
मथैतेनैव सहाग्निमाददते ष्टश्रिमशानमाव्यप्रोचं दध्नः पूर्वा-
मौदुम्बरीं तिस्रो नानावृक्ष्या नानावृक्ष्यमिह्यः शाकलागपरि-
१ धीमित्यथैनमुद्यच्छत उदु ला विश्वे देवा इति^१ षड्विहरतीति

ब्राह्मणं ' तासां दे परिगृह्यवती भवतो ' ऽथ विषुवत्याग्नीध्रस्य
 काशे पृश्निमग्नां निदधाति विमान एष दिव उवा
 यमुद्र इति द्वाभ्यामथ चतसृभिरा पुष्पादितीक्ष्णं विद्या
 ऋवोदधमिति ' धारयन्त्येतमग्निमथैनः संचितमाव्यप्रोक्षेत्
 प्रोक्षति ॥ ५१ ॥

वसवस्त्वा इद्वैः पुरस्तात्पान्त्विति पुरस्तात्पितरस्त्वा यम-
 राजानः पितृभिर्दक्षिणतः पान्त्विति दक्षिणत आदित्यास्त्वा
 विश्वैर्देवैः पश्चात्पान्त्विति पश्चद्भुतानस्त्वा मासतो मरुद्भिर्दक्ष-
 रतः पान्त्वित्युत्तरतो देवास्त्रेभ्यश्चेष्टा वरुणराजानो ऽधस्ता-
 चोपरिष्टाच्च पान्त्वित्युपरिष्टादथैतेनैव सहाग्निनाधिद्रवति १०
 प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विद्वान्क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यं पृथिव्या
 ऋसुदन्तरिषमारुहः सुवर्यन्तो नापेक्षन्ते ऽग्ने प्रेहि प्रथमो
 देवचतामिति पञ्चभिर्धारयन्त्येतमग्निमथ दध्नः पूर्णामौदुम्बरीः
 स्वयमाहृषायां जुहोति ' गन्तोषासेति पुरोऽनुवाक्यामनुष्याग्ने
 सहस्रासेति जुहोत्यथ प्रदक्षिणमावृत्येषं प्रतिष्ठापयति सुपर्णा १५
 ऽधि गदत्मानिति ' तिसृभिः सादयतीति ब्राह्मणमथैनं
 विश्वस्याहुतिषाहं कृत्वाधराहुतिभिरभिजुहोत्यग्निर्ब्रह्मं नयतु
 प्रजानस्यैनं यज्ञह्नो विदन्देवेभः प्रभूतायज्ञं प्रप्र यज्ञपतिं
 तिर स्नाया वायुर्यज्ञं नयतु प्रजानस्यैर्वा यज्ञं नयतु प्रजा-
 नस्यज्ञो यज्ञं नयतु प्रजानस्यैनं यज्ञह्नो विदन्देवेभः प्रभूता- १०
 यज्ञं प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्नाहेत्यथावद्रुत्याग्निवत्युत्तरं परिपाहं
 परिगृह्य चोयुपिला तिर्ब्रह्मः रप्सः सन्धा संप्रैवमाह

शोचसीरासादवेष्टानर्हिश्यसादयेत्यथाधिद्रुत्य प्राकसागपरि-
 षीगपरिधाव नामावृष्ट्यमिभ्रमभ्यव्य स्नाहाकारेणाभाधाय
 तिस्रो नामावृष्ट्याः समिध आदधाति प्रेङ्गो अग्ने दीदिधि
 पुरो न इत्यौदुम्बरीं विधेम ते परमे जन्मस्रग् इति वैकङ्कतीं
 ५ तां सवितुर्वरेण्यस्य चिचामिति शमीमधीमेष द्वे सुवाङ्कती
 जुहोति चिन्ति जुहोम्यग्ने तमद्येत्यथ स्रुचि चतुर्गंथीतं ऋची-
 नाव्यस्य पूर्णां स्रुचं जुहोति सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा
 इत्यथ जुहुव्यमसा दिशो ध्यायेद्दिग्भ्य एवैनमवदग्ने' दध्ना
 पुरस्ताज्जुहोत्याव्येनोपरिष्टान्तेजसैवास्मा इन्द्रियं च समीची
 १० दधातीति ब्राह्मणमथानैव तिष्ठत्याचति वैश्वानरं दादशकपासं
 मादतांश्च सप्तकपालानथोपस्यीर्य सर्वग एव वैश्वानरमवदध-
 दाहाग्रये वैश्वानरायानुब्रूहीति' द्विरभिचारयत्यत्याक्रम्यात्रा-
 साहासिं वैश्वानरं यजेति' वषट्कृते मध्ये जुहोत्यथैनं
 सुवाङ्कतिभिरभिजुहोति सुवर्गं घर्मः स्नाहेति पञ्चभिर्य
 १५ मादतैः प्रचरति' ॥ ५२ ॥

पर्युपस्तारं दर्विषोमाकारंमौदृङ्कं चान्यादृङ्कं सत्यमुद्रुत्य
 श्रुक्व्योतिश्च चिचव्योतिश्चेति जुहोति' श्रुक्व्योतिश्च चिच-
 व्योतिश्चेत्यनुद्रुत्य सत्यजिच्च सत्यजिचेति जुहोत्यृतजिच्च सत्य-
 जिचेत्यनुद्रुत्यर्तश्च सत्यसेति जुहोत्यृतश्च सत्यसेत्यनुद्रुत्य यो

१ Thus U Ms, cp. TS. v. 7. 5. b; सुवर्गं the other MSS.

१० तैः प्रचरति Tr U B Ms; ० तैश्चरति MH Be Bhav.

१ दर्विचो. M.

ऽरथे ऽनुवाक्यो गणसमनुद्रुत्य जुहोति ' यो ऽरथे ऽनुवाक्यो
 गणसमनुद्रुत्येदृचास एतादृचास इति जुहोतीदृचास एतादृचास
 इत्यनुद्रुत्य मितासस्य संमितासस्य न इति जुहोति '
 मितासस्य संमितासस्य न इत्यनुद्रुत्येदृक् चान्यादृक् चेति
 जुहोति ' तामभितो वैश्वानरं परिचिनोति ' गण्येन गण-
 मनुद्रुत्य जुहोत्युच्चैर्वैश्वानरस्याभावयत्युपाश्रु माहताञ्जुहो-
 तीति ब्राह्मणम् ' ॥ ५६ ॥

अथैतं प्रसेकमग्रावायातयति दक्षिणतो वोदसं पश्चादा
 प्राङ् ' तस्य सुगिव पूर्वार्धो भवत्येवमेव मध्यं ' यमस इव बुध्र-
 क्षिप्रश्चतुर उपसृष्टान आह्वप्रमत्तः संततमानय वसोधारां १०
 निगदिष्यामीति ' स यत्र धाराग्निं प्राप्नोति तत्प्रतिपद्यते
 ऽग्नाविष्णु सञ्जोषसेति सर्वाभक्तं^१ वसोधारामथैतं प्रसेकमग्रा-
 वनुप्रहरत्यथैनं स्रष्ट्वावेष्टामिजुहोत्यथ यदाव्यमुच्छिष्यते
 तस्मिन्प्रह्वौदनं पचति ' तं ब्राह्मणासत्वारः प्राप्नन्ति ' तेभ्य-
 श्चतस्रो धेनुर्दद्यादिति^२ ब्राह्मणमपास्वैतत्पुरस्तादेवौदुम्बरे द्रोणे १५
 सर्वेषां दध्नाज्येन समुदायुतं भवति ' तस्यौदुम्बरेण सुवेष्टोप-
 घातं वाजप्रसवीयं जुहोति वाजस्येमं प्रसवः सुषुवे अथे वाजो
 नः यत्नं प्रदिश इति चतुर्दश सुवाङ्मतीरभिषेकाय प्ररेकं
 परिग्निनक्षत्रेणमपिधाय प्रज्ञातं निदधात्यथ नक्तोषासेति

१ सर्वेषां M Tr H Ms; सर्वाभक्तं U Be B Bhav.

२ Thus MU Be B Ms (cp. TS. v. 7.3.4); इदामि i.s. of दद्या-
 दिति H.

कृत्वाथै श्वेतवस्त्राथै पथो जुहोत्यथ वज्राभ्यतो जुहोत्युतावा-
 कृतधामेति ' भुवनस्य पत इति रथसुखे पश्चात्तुर्जुहोत्यथ
 तिस्रो हथो जुहोति वासो अग्ने सूर्ये हथो था वो देवाः सूर्ये
 हथो हथं वो धेहि ब्राह्मणेभ्यित्यथ पाश्चामाव्यमानीयाञ्चलि-
 १० नोपधत्तं वातनमामानि जुहोति समुद्रो ऽधि नमस्त्रानार्द्रदानुः
 ग्रंभूर्मचोभूरभि मा वाहि स्वाहा मासतो ऽधि महतां
 गवः ग्रंभूर्मचोभूरभि मा वाहि स्वाहावसुरसि दुवस्त्राञ्कं-
 भूर्मचोभूरभि मा वाहि स्वाहेति ' वातसु हेके जुहुतो
 मन्वते' । ऽधैताञ्काकक्षात्परिधीनज्ञावनुप्रहरति ' तदेत-
 १० ञ्काकक्षान्तम् ॥ ५४ ॥ सप्तदशः ॥

अथ सदोहविधाने संमिनोति ' सदोहविधाने संमित्या-
 धरधिष्णिवान्निवपति ' तेषूपर्यग्निधिष्णिवानुपदधाति ममाग्ने
 वर्षे विहवेभ्यस्त्रित्याग्नीध्रीष एका च याजुषीः सप्त च
 लोकंश्रवा ' अथ होतुर्धिष्णिय एका चैव याजुषीमेकादश च
 ११ लोकंश्रवा ' अथेतरेभ्येकैका चैव याजुषीः सप्तसप्त च लोकंश्रवा '

अथ मावांसीष एका च याजुषी पञ्च च लोकंश्रवा ' अथा-
 ग्नीषोमौ प्रथवत्यग्नीषोमौ प्रथीष यूपस्थादृता यूपसुञ्जयति '

सर्वानं यूपसुस्युध्याग्नीषोमीयं पश्यसुपाकरोति ' तस्य प्रसिद्धं
 वपसा चरित्वा वपाअपथौ अनुप्रहत्य' वसतीवरीर्दंष्ट्रात्यथ'

१ Thus M Tr U H Bhav. Koś.; मन्वते Be; मन्वते B.

२ B ins. च, Be च लोकंश्रवा ।

३ Here Tr ins.: असुत्क्रान्तं चात्वासे मार्जवने च

४ वरीः परिश्र. U Be B Ms.

पशुपुरोडाशं निर्वपति । तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाः हवीः-
 ध्यग्रथे गृहपतय इत्येतानि । तानि नानावन्नानि । नाना
 अपयन्ति । नानाधान्यानि भवन्ति । प्रैषवाण्यशुपुरोडाशो
 ऽनुब्रूहि यजेतीतरेषाः हविषाः । स यत्र वारुणस्त्वावद्यथाह
 वरुणाय धर्मपतये ऽनुब्रूहीति तदुपधति स्त्रिष्टकतेः सर्वेषाः
 सक्तसक्तदुत्तरार्धादवद्यति । द्विरभिघारद्यति । न प्रत्यनक्त-
 त्याकन्याश्राव्याह वरुणं धर्मपतिं यजेति । वषट्कते जुहोत्यथ वै
 भवतीष्टो वरुणो भवत्यनिष्टः स्त्रिष्टकदयास्य ब्रह्मा हसं गृह्णा-
 तीति । स यजेष्टो वरुणो भवत्यनिष्टः स्त्रिष्टकदयास्य ब्रह्मा
 हसं गृह्णाति ॥ ५५ ॥

सविता त्वा प्रसवानाः सुवतामग्निर्गृहपतीनाः सोमो
 वनस्पतीताः इद्रः पशूनां वृहस्पतिर्वाचामिन्द्रो ज्येष्ठानां मिचः
 सत्यानां वरुणो धर्मपतीनामित्येतदेव सर्वं भवति ये देवा
 देवसुव स्य त इममामुष्यायणमनमिचाय सुवध्वं मरुते
 चचाय मरुत आधिपत्याय मरुते जानराज्यायेत्येनं यज-
 मानायतने तिष्ठन्तं प्राहैष वो ऽमीः राजेति चेषाः श्रेष्ठी
 भवति । सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानां राजेतीतरे प्रत्याऊरथ
 भूर्भुवः सुवरिति वाचं विसृजते । दाभ्यां मुखं विन्दे प्रति

१ Thus MU Be; नानावन्नानि H; नानावधति B; नानाविन्नानि Ms;
 तानि नाना इषक् चविन्नानि (sic) Msc.

१ This clause is omitted in most of the MSS.

१ भरता (as TS. i. 8.10. d) Tr only, i. s. of नी ।

त्वक्षाम राज्यमधाधि सर्वे प्राता वसणस्याभूवन्निति ^१ गावचा-
 ण्विष्णुक्रमाक्रमते^२ विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमधि
 विष्णोर्विक्रान्तमधीत्यथ खिष्टकृता चरति ^३ न रौद्रखेडाम-
 वसत्यपाभेनमभवच्चरन्ति गच्छिष्ठमिडाग्नाः^४ पुरोडाशाः संति-
 ५ ष्ठने^५ पत्नीसंवाजान्तः पशुर्हृदयशूखान्त इत्येके^६ ऽथ वसतीवरीः
 परिच्यत्य पथाऽसि विग्निष्योपवसन्ति ^७ ॥ ५६ ॥ अष्टादशः ॥

अथातो महाराज एव बुध्यन्ते ^८ समानं कर्मा कुचाऽ
 सादनात्सादयित्वा कुषो ऽग्निं योगेन युनक्तग्निं युनज्मीमौ ते
 पथो षिदधि ससुद्रयोमिरिति तिसृभिर^९थ राजानमुपावहत्व
 १० प्रातरनुवाकमुपाकरोति ^{१०} परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छैत्य-
 द्विषदैति^{११} ^{११} थः क्रतुससुपैति ^{१२} प्रसिद्धो ऽभिषवः ^{१३} प्रसिद्धं
 यथा दृश्यन्ते ^{१४} समानं कर्माग्निनाहुवादाग्निं यद्दं गृहीत्वैका-
 दत्र रश्मना आदाथ धूपमभ्यैति ^{१५} सर्वन्तं धूपसुसुष्वैकादग्नि-
 नाग्नयशुत्पाकरोत्याग्नेयं कृष्यधीवऽ सारस्वतीं मेधीं वभुऽ सौम्यं
 १६ धौष्णऽ श्यामऽ ग्नितिष्ठं वार्हस्पत्यऽ ग्निष्यं वैश्वदेवमैन्द्रमहणं
 मादतं कस्याथमैन्द्राग्नऽ सऽहितमधोरामऽ थाविषं वासवं पेत-
 मिति ^{१७} तेषां प्रसिद्धं वपाभिस्वरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाथ ^{१८}

१ Thus Mu Tr BH ; गावचाण्वि० Be.

२ Thus U (sec. m.) Ms ; गंजीर० Tr HU (pr. m.) गंजिष्ठ० Be B ;
 गंजीरे इहे M, which seems to be a periphrase of अथां गंजिष्ठम्.
 Bhav. : रौद्रं चखेडामश्चु निजयन्ति गंजीरे इहे ।

३ Thus only M ; all the other MSS. उदैति ।

तद्वज्रुधा संतिष्ठते^१ प्रसर्पन्ति माध्वंदिनाथ सवनाथ^२ स^३ क्व क्व
 च माध्वंदिनो^१ भवति तदेतद्विरस्यपाचं मधोः पूरयित्वा शौर्वा
 चिचवत्यावेष्ट्यान्मवप्राथ्य ब्रह्मणे ददाति^१ प्रसिद्धो ऽभिव्यक्तः^१
 प्रसिद्धं यज्ञं गृह्णाते^१ समानं कर्मा दाचिषेभ्यो^१ दाचिषामि
 ज्ञत्वा विभिर्मन्त्रत्वतौवैश्वरति^१ शीदन्ति नाराग्रश्चा चाप्यह-
 बिता दक्षिण्य इविर्धानस्यापासन्ममधोऽधो माहेन्द्रायां च
 पुरसादभिवेकस्य षट् पार्याणि जुहोत्यग्ने स्वाहा सोमाय
 स्वाहेत्यथ अजमत्मावतने ह्यष्टाजिनं प्राचीनपीवसुत्तरसोमोप-
 सृष्टाति^१ तद्यजमानं प्राक्षुपवेद्य सुवर्षदजताभाश् इत्याब्दां
 र्थुपास्य सर्वौषधेभ्यः पुरसात्प्रत्यक्षमभिविद्यति^१ त्रौर्धतो ऽभि- १०
 विद्यत्या सुखादन्वसावयति ॥ ५७ ॥

देवस्य ता सवितुः प्रसवे ऽग्निर्वाज्जम्बा पूषो इत्याभाश्
 सरस्यै वाचो वन्तुर्ध्वेसाग्नेस्वा सासाव्येनाभिविद्यामीन्द्रस्य
 ता सासाव्येनाभिविद्यामि इहस्यतेस्वा सासाव्येनाभिविद्या-
 मीति^१ असुन्मृष्टे असुत्सोऽग्नेऽभवेत्यथमसावासुत्यावणो ऽसुस्य ११
 पुचो ऽसुस्य पौचो ऽसुस्य नप्ताग्निस्वनेत्यथ भ्रुवः सुवरिति वाचं

१ om. Be H.

२ माध्वंदिनो Tr H.

३ Some of the MSS. (MU Tr) give the formula वृचस्यवेद्या etc. before इन्द्रस्य वा etc. ; B Be give a text exactly as found TS. i. 7.10.h ; H abbreviates thus : •द्रेस्वा सासाव्येनाभिविद्यामिन्द्रस्य वा •मिति

विह्वजते^१ दाभ्यां सुखं विमृष्टे^१ गावधान्पिष्युक्कमाङ्कमते^१ ।
ऽपोपरिष्ठादभिवेकस्य षट् पार्श्वानि जुहोति ॥ ५८ ॥

इन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहेति^१ दादश भूतानामवेष्टी-
र्जुहोति पृथिव्यै स्वाहान्तरिषाय स्वाहेत्यु^१जुधा माथंदिग्
१ समन् संतिष्ठते^१ प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाद्य^१ प्रसिद्धमादित्य-
ग्रहेषु चरित्वापयत्वं दृष्ट्वाति^१ समानं कर्मा पवमानात्पवमानेन
चरित्वा स्त्रे धामग्यशुभिस्ररति^२ । तेषां नाना मनोता नाना
देवता नाना प्रत्यभिमर्शना नाना वसाहोमाः समानो वन-
स्रतिः समानः खिष्टकप्रैषवात्समानौडा समान्यो दिग्गो^१
१ नाना दिग्ग इत्येके^१ समानं कर्मा यज्ञाद्यज्ञियस्य^२ सोषा-
यज्ञाद्यज्ञियस्य^२ सोष एकयाप्रस्तुतं भवत्यथाग्निमभिमृशति
नमस्ते अस्तु मा मा हिःसीरद्वो दत्तोदधिं भिञ्जतेति दाभ्याः^१
समानं कर्मा पत्नीसंथायेभ्यः^१ पत्नीः संथाय्य प्राकृत्य भ्रुवा-
माथाय्याध्वरिकाधि समिष्टजुषि जुत्वा दग्नाग्निकान्युप-
१ जुहोति यदाकृतात्मसुप्तोदिति^१ समानं कर्मावभ्यथाद^१चे-
तस्मिन्नवभ्यथे द्वितीयामवभ्यथाऽऽतिं जुहोति वसुद्राय वयुनाद्य
सिन्धुनां पतये नम इति^१ प्रसिद्धो ऽवभ्यथ^१ उदयनीवेष्टेहा^२

१ Thus Tr BHU Ms; गावधान् Be; गावधा M.

२ Thus M Tr BU (sec. m.) Ms; चरन्ति U (pr. m.) H Be.

३ Thus, with i, U Be H (the second time); with i (both times)
M Tr Ms.

४ Thus H; उदयनीवेष्टेहा Tr BU; उदयनीवेष्टा M.

मैत्रावरुणीं वशासुपाकरोति । तस्यै मैत्रावरुणामित्राव्यव-
 दानीया भवति । सर्वसंख्यां पशोः कुर्वन्त्यथ गार्हपत्य आर्षं
 विद्याथोत्पूय क्षुचि चतुर्दशैतं गृहीत्वाव्यस्य पूर्णां क्षुचमग्ने-
 र्विमोकं जुहोतीमः स्रगमूर्जस्रगं धयापामित्यथैनसुपतिष्ठते
 ये ऽग्नयः पुरीत्या इत्यथैनमाग्निभिरुपतिष्ठत आपं त्वाग्ने मन-
 येति नत्रभिरनुष्णन्दसमथोदवसानीयथा यजते । ऽथ देविका-
 हविर्भिर्यजते । ऽथ वैधातवीयथा यजते । ऽथ शौचामस्या
 यजते । संवत्सरं न कंचन प्रत्यवरोहति । न शीर्षमाश्रुं
 खादति न वयसां माश्रुं । नाग्निं शिला रामासुपेयाक्वाग्नि-
 शिद्वर्षति धावेद्यदि धावेदुपावर्तेतांआद्यमेवाभ्युपावर्तत इति
 ब्राह्मणम् । ॥ ५६ ॥ एकोनत्रिंशः ॥

॥ इति दशमः प्रश्नः ॥

वाजपेयेन चक्ष्ममाहो भवति । स उपकल्पयते कृष्णा-
 विनः सुवर्षरजतौ च दक्षौ वसाविनः शतमानः शिरस्यः
 सप्तदश सुवर्षानि^१ कृष्णानि शिरस्यपात्रं मधोः पूर्णमौदु-
 म्बरः रथचक्रः सप्तदशारः सप्तदशफलकां च श्रितिं^२ द्युपं च
 १ द्युपरं चतुरश्रिः सप्तदशारमिं गोधूमकक्षापीमुष्णीषं^३ नैवारः
 सप्तदशशरावः सप्तदशोषपुटान्सप्तदश^४ वाचयानि सप्तदश
 शुषुभ्रानुपयामासतं च वाचं च सप्तदश निष्कान्सप्तदश वस-
 नानि सप्तदश वासोभारान्सप्तदश रथान्सप्तदश दुन्दुभीन्सप्तदश
 हस्तिनः सप्तदश दास्यः सप्तदशानाश्चि युक्तानि सप्तदश
 १० गवाः शतानि वचसोवयंसो वा सप्तदश सहस्रं^५ वा^६ तस्मिन्नि
 सर्वाश्चि वचाश्चि भवन्ति^७ चतुर्विंशतिं पशूनेकपञ्चाशत-
 मश्वान्नादिरीं विद्वेषीं^८ वध्रैर्ब्रूतां^९ प्रज्ञाता आग्निहोमिकाः
 संभाराः^{१०} स धीमस्य जघन्याहःसु पुरस्तादावाक्यौ पौर्षमाक्यौ

१ सोवर्षानि U Be 11.

२ Thus M Tr Be (sec. m.) Bhav. (one copy); श्रुतिं U (sec. m.); the other MSS. श्रुतिं, शीतिं, श्रुतिं (Bhav. another copy).

३ Thus MU Be 11; •कक्षापि• T Be B; •कक्षापा• F.

४ •पुटिकान् M (Bhav.).

५ वाचचं M.

६ Thus M Tr Bhav.; विद्वेषां U Be 11; विद्वेषीं Be B; विद्वेषा F; विद्वेष H.

७ Thus FH; वध्रैर्ब्रू• Be 11 Bhav. (one copy); वध्रैर्ब्रू• Be and M (without, however, the r); वध्रैर्ब्रू• U; वध्रैर्ब्रू• B; वध्रैर्ब्रू• Tr.

दौषते^१ तस्य षयोदश दौषाक्षिण उपसदः सप्तदश्यां^२ प्रसुतो^३
 ऽपि वा सप्तदश दौषाक्षिण उपसद एकविंशत्यां प्रसुतो^४ ऽपि
 वा तिस्र एव दौषाक्षिण उपसदः सप्तम्यां प्रसुतः^५ ॥ १ ॥

अथ वै भवति सावित्रं जुहोति कर्मणः कर्मणः पुरस्ता-
 दिति^६ दौषशीयां^७ निर्वस्यन्सावित्रं जुहोति देव सवितः
 प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केत-
 नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचमस्य सदाति नः स्वाहेति^८ दौषा-
 क्षतीर्होष्यन्सावित्रं जुहोति^९ प्राचशीयां^{१०} निर्वस्यन्सावित्रं
 जुहोत्यन्तरिक्षां^{११} होष्यन्सावित्रं जुहोति^{१२} पदेन चरति^{१३}
 पदेन चरित्वा राजानं क्रीलोच्चातिथ्यं निर्वस्यन्सावित्रं जुहोति^{१४}
 प्रथमाभ्यां प्रथम्यापसद्भ्यां प्रचरिष्यन्सावित्रं जुहोत्येतस्मिन्काष्ठे
 प्रतिप्रस्थाता दक्षिणे प्राच्याखण्डे ऽत्रटं खानयित्वा वाजपेय-
 सुरां^{१५} संधापयति^{१६} महावेद्ये पूर्वं परिग्राहं परिग्राहीष्यन्सावित्रं
 जुहोत्याश्वनीयं प्रवेष्यन्सावित्रं जुहोति^{१७} रथवाहने सदोहवि-
 धनि संवेष्यन्सावित्रं जुहोत्यग्नीषोमौ प्रवेष्यन्सावित्रं जुहोतीति^{१८}

१ Thus M Tr U Be 11 Be (sec. m.); सप्तदशौ (as Ap. xviii. 1.6)
 B Be (pr. m.); सप्तदशा F.

२ Thus M Be (sec. m.) Be 11 F; •दौषाक्षि• Tr BH Be (pr. m.);
 दौषशीयां U.

३ Thus Be UF; प्राचशीयाक्षि• Tr BH Be; प्राचशीयं M.

४ Thus U Tr HF Be 11 Bhav.; •द्विरस्यं M Be.

दग्नाःशासनसौवीर्यात्^१ आग्नीध्रं^२ एव होसति^३ सुप-
 सुव्यस्यस्याविचं जुहोति^४ यदाध्वर्युश्च^५ यजमानश्च पुरसा-
 पत्यज्ञावज्ञानावभिसर्पतो^६ ऽथ प्रतिप्रस्थाता पश्चात्प्राक् वासो-
 निर्वह्यस्यभिसर्पत्यदीचीनदग्नीं^७ विपद्याति धनुर्वेष्टीं^८ प्रवे-
 १ ह्यत्येतस्मिन्काळे^९ प्रतिप्रस्थाता गोधूमकलापीमुभयतः सर्वा
 स्तोष्ठीषेण विपद्याति^{१०} तस्यां तच्छेष्टमि यज्ञपाळे^{११} सर्वान्
 सुपसुसृज्याग्नीधोमीयं पशुसुपाकरिष्यस्याविचं जुहोति^{१२} तस्य
 प्रधिद्वं वपया चरित्वा वसतीवरीर्षहीष्यस्याविचं जुहोति^{१३}
 पशुपुरोडाशं निर्वह्यस्याविचं जुहोत्यनुसवनं^{१४} चीषि^{१५} तानि
 १० यज्ञदग्नापि^{१६} वा^{१७} सवनेसवन एव जुह्यादित्येतदपरमथ पशु-
 पुरोडाशं निर्वपति^{१८} तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवा^{१९} हवी^{२०}स्यग्ने
 मृश्यतश्च इत्येतानि^{२१} तेषामुक्तं चरणं यथाग्नेर्विधायामिहान्नाः

१ After सौवीर्य B Be U ins. रति; Keś. cites the clause without रति; it could, however, be right, cp. Vol. I. p. 193, 15.

२ आग्नीध्रीच Tr.

३ यथा• Be B; the passage referred to is Vol. I., p. 113, 5 sqq.

४ Thus Be (sec. m.) Bhav.; प्रत्यज्ञावाज्ञानावभि• Tr; •वंजंतावचिस• Be (pr. m.) B; •वंजसाववसर्पतो UH; •वांजसाववसर्पतो Bell; •वंजसो-
 वस M; •वाजसववस• F; read perhaps •प्रत्यज्ञावसुसोपसर्पतो ।

५ धनुर्वेष्टीं प्रवे• Tr Be B; धनुर्वेष्टिं वा प्रवे• Be ll HF; धनुर्वेष्टितं प्रवे•
 U; धनुर्वेष्ट इव प्रतिवे• M. The Dvaidhasūtra citing this passage reads
 धनुर्वेष्टीं प्रवे•; I am not certain about the correct reading and the
 meaning of these words. Bhav. comments: धनुर्वेष्टमवदेष्टवति वा ।

६ अपि वा om. B Be.

पुरोडाशाः संतिष्ठन्ते^१ पत्नीसंघाजान्तः पशुर्हृदयशूलान्त इत्येके^१
 ऽवैतान्पुत्रुभीनसुदिग्रमासञ्जयति पञ्च दक्षिणायाः ओष्ठां
 पश्चोत्तरां चतुरो दक्षिणे ऽऽसे चोत्तरे ऽऽसे^१ तथा हास्यौ
 दिग्भो वाचमवचन्वत इति इ साह बौधायनो^१ ऽग्ने-
 चाग्नीध्रं मुखकृता आसन्नाः स्फुरित्वाञ्जीमविरमितः सद इति
 कात्यो^१ ऽथ वसतीवरीः परिहृत्य पयाऽसि विप्रिष्वोप-
 वचन्ति^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथातो महाराच एव बुध्यन्ते^१ प्रातराध्यानि गृहीत्वा
 राचानमुपावहत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^१ परिहिते प्रात-
 रनुवाके ऽपो ऽञ्चैत्यपो हाध्वर्युरभिद्रवत्येतस्मिन्काले^१ प्रति-
 प्रक्ष्णाता वाजपेयसुराऽ संपवत्य^१ सन्नस्त्रामादाय दक्षिणया
 द्वारोपनिर्हृत्य दक्षिणेन सदः परीत्य दक्षिणेन मार्जालीधं
 धिन्ध्वयं पर्वाहत्यापरवा द्वारा हविर्धानं प्रपाद्य दक्षिणस्य
 हविर्धानस्य पश्चादचमुपसादयत्य^१ पाध्वर्युरङ्घ्रिद्वैति^१ सर्वाङ्कत-
 नुपैति^१ प्रधिद्धो ऽभिषवः^१ प्रधिद्धं पश्चा गृह्यन्ते^१ समानं
 कर्माययथाद्वादययणं^१ गृहीत्वा पश्चैन्द्रानतिग्राह्याग्नेष्ट्यात्युप-
 चामगृहीतो ऽसि नृषदं त्वा द्रुषदमित्येताभिः पञ्चभिर^१घेना-

१ च before अध्वर्युः only in Tr Be B; अध्वर्युः M and अधिद्रवति B
 11 Tr; सङ्घिद्रवति H.

२ Thus Tr U Be Be 11 (pr. m.); संपवत्य F; संपवयति M; संप-
 वरति Be 11 (sec. m.); संपवत्य H.

३ Thus M; अद्वैति all the other MSS.

४ Some of the MSS. insert पश्चं ।

- न्दक्षिणार्धपूर्वार्धे खरस्य गुण्यतायासादयति^१ चावदेवापाध्वर्यु-
 खेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थाता सत उदीचीनदग्नेन वाद्येन सुरां
 पुजति पुजातु ते परिचुतः सोमः सूर्यस्य वृष्टिः ।
 वारेण ब्रह्मता तनेति^१ वाद्यमेवाध्वर्युरादत्त उपधामं प्रति-
 ४ प्रस्थाताध्वर्युः पूर्वा वाद्यमेन द्रोणकक्षशास्त्रोमपहाभ्यष्टात्यथा
 विडा अन्वयः कर्वराशीत्यनुद्रुत्योपधाममृहीतो ऽधि प्रजापतये
 न्ना जुष्टं मृष्टामीति^१ परिमृष्य सादयत्येव ते घोनिः प्रजा-
 पतये लेत्त्रय प्रतिप्रस्थातोपधामेन सतास्तुरायहाभ्यष्टाति
 जुविदङ्ग चवमन्त इत्यनुद्रुत्योपधाममृहीतो ऽधि प्रजापतये^१
 १० नेति मृष्टाति^१ प्रजापतये लेति सादयति^१ नैव^१ जुष्टं करोति
 न^१ घोनिं^१ तावेवमेव व्यतिषङ्गं पहाभ्यष्टीतः सप्तदग्नेतरः
 सप्तदग्नेतरः^१ पुरो ऽध्वनेवाध्वर्युः सोमपहाभ्यष्टेभिः^१ वा
 त्रिभ्येभिः^१ वोदीच आयातयति^१ पसादचं प्रतिप्रस्थाता सुरा-
 यहाभ्यष्टेभिः^१ वा त्रिभ्येभिः^१ वोदीच आयातयत्यय घोडग्निं^१
 ११ मृष्टाव्यातिष्ठ वृषद्वज्रयमित्यनुद्रुत्योपधाममृहीतो ऽवीन्द्राय न्ना
 घोडग्निने जुष्टं मृष्टामीति^१ परिमृष्य सादयत्येव ते घोनि-
 रिन्द्राय न्ना घोडग्निन इत्यथोक्त्वा^१ मृष्टाति^१ समानं कर्मा-

१...१ Thus according to B Be Tr; MFH only: प्रजापतये लेति सादयति नैव; Be 11 U: प्रजापतये न्ना मृष्टामीति इभैः परिमृष्य प्रजापतये लेति सादयति नैव ।

१ नैव Be 11 U.

१ द्विः० and त्रिः० HU.

श्विनाङ्गहादाश्विर्न यद्दं^१ गृहीत्वा वङ्गशना आदाय धूपमभैति^२
 सर्व्वन्नं धूपकुसुमृज्याधैताम्पशूनुपाकरोत्याग्नेयमैन्द्रायमैन्द्रं मादतीं
 गोवशां वसुदन्तं प्राजापत्याग्न्यामानेकरूपाभ्यारस्वतीमन्ततो^३
 ऽथ निर्मग्न्याद्याहता निर्मग्न्येन चरति^४ प्रहत्याभिडत्याधैता-
 ज्ञानादेवत्याम्पशून्पृथग्दिग्गुणाभिरभिधाव पृथक् चिगुणासु
 नियुक्तधैताभ्यमानदेवत्याम्पशून्पृथग्दिग्गुणाभिरभिधायैकक्षां
 धूयावां नियुक्तपि वा पशौ पशुं प्रसजति^५ सारस्वती-
 मन्ततो नियुज्याधैनाम्नोक्ष्ण निपाव्योपोक्ष्णोदूक्ष्ण प्रोक्ष्णी-
 धानम् ॥ ३ ॥

अवेष्मात्समिधमाददान आहाग्रये समिधमावाचानुब्रूही- १
 त्श्वेत्सादधातीक्षं^१ परि समिधं श्विनष्टि^२ वेदेनोपवाजव-
 त्थनूक्तासु समिधेनीषु रुवेष्वाचारमाचारवति^३ संवृष्टे
 सुग्भ्वासुत्तरमथासृत्स्यग्र्यम्नुचावुदङ्कत्याकन्य जुह्वा पशून्समन्व
 वादक्षिन्वा रुचौ प्रवरं प्रवृषीते^४ प्रधिङ्कृत्यलिजो वृषीते^५
 वीदति होता^६ प्रसवमाकाङ्क्षति^७ प्रसूतः रुचावादावात्या- ११
 क्रन्धात्राव्याह समिद्धः प्रेष्येति^८ वषट्कृते जुहोति प्रेष्य प्रेष्येति
 चतुर्धाष्टमयोः समानयमानो ऽष्टमे सर्वं समानयते^९ परि
 खाहाकृतीभ्यः सृष्ट्वावृ श्विनष्टि^{१०} दश प्रयाजानिहोदङ्कत्या-

१ Om. M Tr Be U.

२ Thus M Tr B Be Kes.; चक्षेति Bell UPH.

३ Thus Bell F; प्रसजति Tr; प्रतिप्रसजति U; प्रसजति H; प्रसजति
 M; नियुनक्ति Be.

- क्रम्य खड्ग्रासैः पशून्सुमनक्ति^१ त^१ एते^१ नानादेवत्याः पशवो
 नानाखरवो नानाग्रासा अथैते समानदेवत्याः पशवः समान-
 खरवो नानाग्रासाः^२ । समानं कर्मा पर्वग्निकरणादथ पर्वग्नि-
 क्तैः पशुभिर्ददञ्चः प्रतिपद्यन्ते^३ तेषां खरखत्युत्तरार्धा भव-
 १ त्याग्नेय उपचारत^४ । आग्नेयमेवाध्वर्षुर्वपाश्र्मपणीभ्यामन्वारभते^५ ।
 पृथगितराग्नपरिकर्मिणश्च उदञ्चो नयन्त्यनुपूर्वमव्यतिषजन्त^६ ।
 आग्नेवायैवाध्वर्युः पशवे निघ्नन्वमानाय बर्षिषपास्यति पृथ-
 नितरेभ्यस्तत इतराग्रासो वोदीषो वा निघ्नन्व्यङ्कस्यतो मासू-
 च्छंपयतेत्युक्तेनैव चघेतमेत्य पृषदाव्यावकाश आसत इह
 १ प्रजा^७ विश्वरूपा रमन्तामस्मिन्यज्ञे विश्वविदो दृताचीः । अग्निं
 कुलायमभिसंवसाना अस्मांश्च अवनु पयसा दृतेनेति^८ संश्रान्ना-
 व्याङ्गुहोति संश्रान्नाङ्गतिं यत्पशवो माथूनक्षतेत्यथाभ्येति^९
 प्रमितार उपेतनेति^{१०} पाग्नेभ्यः पशून्प्रसुच्यमानाननुमन्वयते
 ऽदितिः पाश्र्नान्प्रसुमोक्तेतानिति^{११} पृथगविशाखाभिर्दपसञ्चेमां
 ११ दिशं निरस्यत्यरातीयन्तमधरं कृणोमि चं दिशसस्मिन्प्रति-
 सुक्षामि पाश्र्गानिति^{१२} ॥ ४ ॥

१ Thus M Tr Be 11 HF; चघेदे B Be U (sec. m.).

२ समावाग्रासाः M.

३ उपचरत M Tr U.

४ Thus M Be 11 UHF; •ानुपूर्वम• Be B Tr.

५ Thus (cp. Vol. I., p. 118, 1) Be 11 F; पशवो M Tr Be UH Keā; Āp. (vii. 17. 1) has also पशवो but the fem. दृताचीः (दृताश्च Tr F) points to प्रजा, cp. also Maitr. S. iv. 2. 10.

६ Thus all exc. B (: चभ्येति).

अथ प्रतिप्रज्ञाता पत्नीसुदानयत्युदकमस्यसुमुत्याथ^१
 वानुपूर्वे^२ पशूनां प्राणानाप्याययत्यन्वगध्वर्युर्वपा उम्बिदन्नेत्या-
 द्वेचक्षैवाध्वर्युर्वपया^३ प्रथमया प्रतिपद्यते ऽनुचीरितरा आहर-
 न्नाग्नेयश्चैव वपाचै^४ प्रतिपद्यमानाचै^५ बर्हिषो ऽग्रमुपासात्युपेतरा
 यच्छन्नाग्नेयश्चैव वपाः सुवाङ्गत्याभिजुहोत्युपेतरा यच्छन्नाग्नेय
 खाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा यः सावेण पृषदाव्यमभिचार्याग्नेयश्चैव
 वयामभिचारयत्युपेतरा यच्छन्नाग्नेय पुरस्तात्खाहाकृतिः सुवा-
 ङ्गतिः कृत्वाचैतेषां नानादेवत्वानां पशूनामनुब्रूहि प्रेक्षेति
 वयमभिचारत्यचैतेषाः^६ समानदेवत्वानां पशूनां सुखस्य वपाः
 सम्यक्सुखसाह प्रजापतय इत्युपाः^७ इड कामानां वपानां नेदसो^८
 ऽग्नीचमानसानुब्रूहीत्युचैर्वावतीः^९ सुख्यंभवत्यचेतराः^{१०} प्राञ्चा
 वेदसुखेन वोपोयच्छन्ने^१ हिरभिधारयत्यत्वाक्रम्यात्राव्याह प्रजा-

१ Thus Tr B Be F; वानुपूर्वं U Be 11 H; उन्वापानुपूर्वं M.

२ Thus (उम्बिदन्नेति) Tr; उम्बिदन्नेति M Be; उम्बिदन्नेति B; उम्बि-
 दन्ति or उवरन्ति the other MSS.; Bhav.: उवरन्नेति ।

३ चरित्वाचै० Tr Be B.

४ नेदसोवदीचमानस्य Tr Be (pr. m.) BF; •वदीचमानानाम० Be 11 U;
 H is partly corr. but reads चवदीचमानस्य; M pr. m. gen. sing., sec.
 m. (not wholly certain) gen. plur. of the part.; नेदसोवदीचमानानाम०
 Be 11 U Ks; वपानां नेदसामवदीचमानानाम० Be (sec. m.).

५ वानुचीः (ac. वपाः ?) M Be 11 U; वानुच Be B; वावति Tr.

६ Thus only Tr, cp. xv. 31. सुख्यंभवति U H; सुख्यंभवति F;
 सुख्यंभवति B; सुख्यंभवति M; सुख्यंभवति Be 11 Be.

पत्न्य इत्युपांशुः सागर्गा वषा^१ मेदः प्रक्षितं प्रेक्षेत्युर्ध्वैर्ध्वज्जुते
 वषा^१ जुहोत्युपांशुः सारस्यत्वे वषया चरत्वाद्योपरिष्ठात्साहा-
 छतिः सुवाङ्गतिः जुता वषाश्रपशोरनुग्रहस्य समुत्सव्य
 चालात्वे मार्जकान्ने^१ ऽथ पशुन्विश्राप्तिं^१ ग्रमितरित्याह यन्मा-
 १ इत्या अन्नवदानीचं तदभ्रर्धाच्छ्रवयतादित्यं^१ सावित्रः जुता
 प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाच्च^१ तद्दृजुषा संतिष्ठते^१ ॥ ५ ॥ द्वितीयः ॥
 अथ सावित्रः जुता प्रसर्पन्ति माघंदिनाथ सवनाच्च देवी
 दाराधित्यत एवोर्ध्वेन^१ संप्रसृप्ताम्बिदित्वाध्वर्युः प्राङ्गायचाह
 चालात्वे रचस्रं निमिमुत रचवाहने रचमाधत्ताभ्याग्न्यसूत्रवत
 १० यदास्रजसि^१ तद्दृषित्त उपस्थापयामिषोतारं^१ एत ऊक्त
 यावस्तुतनेहि यजमानेति^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः^१ प्रसिद्धं यदा
 ष्टकान्ने^१ समानं कर्मायवसाद्दृशादायवषं ष्टहीत्वा षोडशिन-

१ वषा Be 11 HF; वषाणां M Tr Be B.

१ वषा om. all exc. Be B.

१ प्रचरत्वा० B Be H.

१ विश्राप्तीति Be U (sec. m.); विश्राधिति B; विश्राप्ति the other MSS.
 (also U pr. m.).

१ Thus Be 11 (sec. m.); तदभ्रर्धा० M; तदभ्रर्धानं० Tr; तदस्रज्जा०
 Be 11 (pr. m.); तपस्रज्जा(?)च० H; the other MSS. corr.; Bhav.
 seems to have read चस्रर्धात्; the meaning is इत्यत् ।

१ Thus U Be 11 H; यदास्रजसि F; वेददासो B; यदासो Be, यदास
 (broken off) भित्तोदसिच० M; यदासो Tr; after सवि H ins. वेदे, Be
 B; माज्जांशोवे, Tr: माज्जांशोवे; these MSS. om. तद् ।

१ Thus Be 11 UHF; •स्नापयताभि० M Tr B Be.

मभिष्टुतातीन्मिद्धरी वहत इत्यनुष्टुत्योपशामष्टहीतो ऽवी-
 न्नाय ता षोडशिनो जुष्टं यज्ञमीति^१ परिच्छेद्य चाद्वयत्येष
 ते षोणिरिन्द्राय ता षोडशिन इत्यपोक्त्यं यज्ञाति^२ समानं
 कर्मा दाक्षिणेभ्यो^३ दाक्षिणानि होमन्वाचत्याज्यस्वाश्रीः
 ससुवाः सुषं वासस्यैतस्य वसनस्नानमायां दशायां निष्क-
 रज्युः प्रपथिता^४ भवत्येतस्मादाथाहेहि^५ यजमानेत्युत्तरे-
 षाग्नीभीषं परीत्योत्तरेष^६ सदः परीत्यापेण ग्राह्यां तिष्ठते^७
 प्रतिप्रस्थाच एतानि प्रस्थापि प्रवच्छत्यथाहेहि यजमानेति^८
 रथ एष दक्षिणे ओष्ठान्ने रथवाहन आहितो भवति^९ तसुपा-
 वहरतीन्स^{१०} वज्रो ऽसि वार्चनस्त्वयायं वृषं वधादित्यथेनं^{११}
 धूर्ष्टहीतमन्वैष्यभ्यवर्तयन्ति^{१२} वाजस्य तु प्रसवे मातरं महौ-
 मदिति नाम वचसा करामहे । यस्यामिदं विश्वं भुवनमावि-
 वेद्य तस्यां नो देवः सविता धर्मं साविषदित्यथाप्लवशाग्पचू-
 लयत्यध्वन्तरमृतमसु^{१३} भेषजमपासुत प्रशस्त्रिभ्यश्चा भवथ
 वाजिन इत्यथ दक्षिणं योग्यं युनक्ति वायुर्वा ता मनुर्वा ता १३

१ Thus Be 11 UF, Bhav., Keś.; •चितो the other MSS.

२ भवतीत्येनं M Tr.

३ पर्वाङ्गत्व i. s. o. परीत्य Be B.

४ निष्ठन् M; तिष्ठति F; तिष्ठते the other MSS.

५ Thus Tr Be 11 Be BU (sec. m.); pluralis verbi the other MSS.; अपथारचति Bhav. Keś.

६ Thus M Tr U (pr. m.); चन्वावर्तयन्ति Be BTU (sec. m.).
 चवर्तयन्ति H; प्रवेत्तयन्ति Keś.; cf. infra xii. 7 (p. 95, l. 10).

७ The first चङ् om. MH.

मन्थर्वाः सप्तविंशतिः । ते श्रये अश्वमयुञ्जन्ते अक्षिञ्चवमा-
 दधुरित्यावाञ्च पृष्ठं मर्ह्यव्यते ऽपां गपादाशुहेमन्य ऊर्मिः
 ककुप्ताभ्रद्वर्तिर्वाजसातमक्षेणाथं वाजः वेदित्येवमेवोत्तरं थोमं
 युगन्ति ^१ तथैवमेवोत्तरतः प्रष्टिसुपनियुगन्ति ^१ तथोरेवमेव
^२ पृष्ठे मर्ह्यव्यत ^१ एतस्य धोगमनु सर्वमाशिवयुञ्जते ^१ ऽधि-
 कक्ष्मादक्षिणः कुर्वन्ति ^१ प्रवेष्टयन्ति वासोभारान्भवनां
 दद्रासु निष्करञ्जुः प्रपद्यन्ति ^१ पूगग्रो दक्षिणा आघातयत्यथ
 सौरीभ्यामृग्भ्यां मार्हपत्ये जुहोति ^१ नथवत्यर्चाग्नीध्रे जुहोति ^१
 सृज्यन्ते ^१ दक्षिणा दक्षिणापथेन ^१ स यत्किञ्चिद्ददाति ^१
^{१०} शिरस्यसुखमेव ददात्यथ वासाश्चय ^१ युक्तानि गोश्वः
 शक्तिपुद्वमन्ततो ^१ ऽत्ता एवैते रथा अतिवर्तन्ते ^१ नैते
 ऽन्यस्य सन्त आभिं धावन्ति ^१ मन्थैव खरथमध्वर्यवे ददाति
 मन्थया समनुदिश ^१ दक्षिणास्त्रिभिर्मन्थतीथैस्वरति ^१ वीदन्ति
 नाराग्रश्चा आप्यायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापासत्वमधो-
^{११} ऽधो ^१ माहेन्द्राय ^१ ॥ ६ ॥

^१ पृष्ठे M Tr Be U; पृष्ठं BFH.

^२ Thus M Tr Be 11 HF; जुहोत्युञ्जन्ते Be B; जुहोति उच्यते U.

^३ यत्किञ्चिद् Tr.

^४ Thus Tr HF; Be B चान्प्रधि i.s. of चय; M (injured): चयना
 ...सि ददाति चय युक्ता चयो ।

^५ Before पुद्वच Tr F ins. दास०, H दासी; Bhav.: शक्तिपुद्वचम्; cf.
 infra xii. 7.

^६ समनुदिश UH Be 11; समुदिश M Tr Be B; समुदिश F.

^७ Thus, with पा, all, also Keś. but Be sec. m. *वात्सवंम० ।

अथ याचति नैवारः सप्तदशग्रावाः^१ स एष शीरे प्रततो
भवति^१ तेन चरति^१ दृश्यते ऽनुग्रुहि दृश्यति चवेति^१
तमनिदृष्टिदृष्टतमपिधाय प्रज्ञातं निदधात्यवाचैतत्पुरसा-
देवौदुम्बरे द्रोणे सर्वोषधं दध्नाज्येन समुदावृतं भवति^१ तस्यौ-
दुम्बरेण कुवेसोपचातः सप्ताज्योमाञ्जुहोति वाजस्येनं प्रसवः
सुषुवे अथ इत्यभिषेकाय प्रदेकं परिश्रिनश्चैतन्मपिधाय प्रज्ञानं
निदधात्यथ पुरसादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोत्यग्नये स्वाहा
सोमाय स्वाहेत्यथ सजमानावतने दृष्ट्याविनं प्राचीनपीव-
सुत्तरसोमोपसृष्टाति^१ तद्यजमानं प्राक्षसुपयेस्य सुवर्षरज-
ताम्बाः इक्ष्माभ्यां पर्युपास्य सर्वोषधेन पुरसात्प्रत्यक्षमभिवि-
क्षति^१ श्रौर्वतो ऽभिविक्षत्या सुखादन्वसावयति देवस्य
त्वा इवितुः प्रसवे ऽग्निर्वाङ्मर्त्यां पूष्यो इक्ष्माभाः सरस्यत्वे
वाचो यन्तुर्वन्वेवाग्नेस्त्वा सावाज्येनाभिविज्ञामीन्स्य त्वां
सावाज्येनाभिविज्ञामि^१ दृश्यतेस्त्वा सावाज्येनाभिविज्ञा-
मीति^१ समुत्सृष्टे समुत्क्रोशन्त्यभवेत्ययमसावासुव्याचसो ऽसुव्य
पुत्रो ऽसुव्य पौत्रो ऽसुव्य नप्ता वाजपेयेनेत्यथ भूर्धुवः सुव-
रिति वाचं विसृजते^१ दाभ्यां सुखं विमृष्टे^१ गायत्रान्विष्णु-
क्रमाक्रमते^१ ऽथोपरिष्टादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोती-

१ प्रचरति Be B.

२ Tr Be B U (sec. m.) om.; M places दृश्यतेस्त्वा etc. before
इक्ष्मात्वा ।

३ Thus Tr. U Be 11 H F; गायत्रान्विष्णुः M Be B.

- श्राव खाहा घोषाय खाहेति ^१ दादग्र भूतानामवेष्टीर्जुं होति
 श्रुच्यै खाहान्तरिषाय खाहेत्येतेषु वार्हस्पत्यस्य खिष्टकृता
 परत्येनमादाधानरेष चालासोत्करानुदङ्गुपग्निकामत्युत्तरतः
 हवे ^२ रथा युक्तासिद्धन्ति ^३ । तदेतान्बहुर्जुं ऽद्यानवप्रापयति
 १ वाजिनो वाजजितो वाजः५ हरित्यनो वाजं जेयन्तो वृहस्पते-
 र्भान्मवभिन्नतेत्येनमपिधाष प्रज्ञातं निदधात्यथ रथमभिप्रैति
 विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसीत्यथ
 रथस्य पचस्यो संवृत्रत्यङ्गौ न्वह्वावभितो रथं चाविति ^४ । रथ-
 नातिष्ठति देवसासः५ सवितुः प्रसवे वृहस्पतिना वाजजिता
 १० वाजं जेयमित्येतस्मिन्काष्ठे चालासे रथसकं निमित्तं ब्रह्मा-
 रोहति ^१ तमत ^२ एवानुमन्मपते देवसासः५ सवितुः प्रसवे
 वृहस्पतिना वाजजिता बर्षिष्ठं नाकः५ इहेयमित्यथ यजमान-
 न्नासासोभिन्तीर्वाचयत्यग्निरेकासरेष वाचमुद्वययदिति सप्त-
 दश्राधासा असाजनी ^३ प्रथम्यसाजनि वाजिनि वाजेषु
 ११ वाजिनीवत्यसान्समस्तु वाजयेति ^१ तदा यथायुक्तमशान्धिप-

१ •नायंत्यु• M U Be 11 Bo Be (pr. m.); •नामस्यु• Tr Be (sec. m.)
 Bhav., Keś.

२ रवे Tr Be 11 U.

३ युक्ता om. Be B.

४ Tr Be B ins. च ।

५ रथस्य i.s.o. च M.

६ Thus Be 11 U F, Keś., Bhav. (one copy); असाजनि Tr; असाजनी
 M; असाजिनि Be; असाजिनं B; असाजिनी H.

त्यर्वासीति दक्षिणं सन्निरसीति मध्यमं वाच्यसीत्युत्तरमधे-
तानाजिसृतो^१ ऽवस्त्रापचति^२ वाजिनो वाजं धावत महतां
प्रसवे जयत वि योजना मिमीध्वमध्वन स्तुधीत काष्ठां गच्छते-
त्यौदुम्बर्येषा स्तूषा सप्तदशसु ग्रन्थाप्रथाधेषु निमिता^३ तां काष्ठे-
त्याचक्षते^४ तामाजिसृतो ऽतीत्य^५ मा^६ गच्छत^७ मो^८ एनाम-
प्राप्य^९ निवृततान्तःपक्षसमेनां^{१०} कृत्वा सव्यागवमृच्छ दक्षिणैरनु-
परिवर्तयाध्वै^{११} मो^{१२} अप्रसूताः^{१३} सर्पतेति^{१४} ॥ ७ ॥ तृतीयः ॥

अथाहाभिसर्पं यजमान माहेन्द्रं यद् यद् पहीष्यामीत्यन्वारभ्ये
यजमाने माहेन्द्रं यद् यद् गृह्णाति महाः इन्द्रो य ओजसेत्यनु-
द्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि महेन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णामीति^{१५} १०-
परिमृश्य सादयत्येष ते योनिर्महेन्द्राय त्वेति^{१६} तदेताम्पक्षै-
न्नानतिपाञ्चान्सह सःसादयत्यथाप^{१७} उपसृश्य बर्हिषी
आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा सोचसुपाकरोति^{१८} सुवते

१ •मधेताम• Be B Keś. ; •मधेताम• the other MSS.

२ Thus M Tr Be B F H Keś. ; विस्त्राप• Be 11 U and Comm. on
Taitt. S. Vol. I, p. 1024.

३ These three words only in Be B and Bhav. ; the other MSS.
and Keś. omit them.

४ Thus Tr Be B Keś. ; मैवात• the other MSS.

५ Thus Be B ; विहर्तनात्• Tr ; निहर्तनात्• M Be 11 U ; निहर्तनात्•
H ; निहर्तनात्वात्• F.

६ Thus Be B ; •वाध्वैर्नो FH ; •वर्धप्रसूताः सर्पतेति Tr. ; •वर्धनाप्रसूताः
सर्पतेति M ; •वाध्वैनाः प्रसूताः सर्पतेति Keś.

७ •सादयत्य• MH Keś.

माहेन्द्राय^१ प्रस्युते वाचि संप्रैषमाह ब्रह्मवाजिनाः^२ साम
 नावाजिस्यत आचिं धावत दुन्दुभीषमाघ्नताभिषोतारो^३ ऽभि-
 बुधुताघ्नोदाधिरं विमयोऽसुखसमुदाद्य प्रतिप्रस्य्वातर्वाणमेक-
 कपासं निर्वप सौम्यस्य विद्मोति^४ यथासंप्रैषं ते कुर्वन्ति^५
 १ नावति ब्रह्मा वाजिनाः^६ साम^७ तं च एव कस्य^८ परिकर्मा-
 वेष्टयति^९ धावन्वाजिस्यत^{१०} आप्नन्ति दुन्दुभीषं प्रवदन्ति
 वाचः^{११} संप्रोदिता^{१२} वाचो ऽनुमन्वयत इन्द्राय वाचं वदतेऽं
 वाचं वापयतेऽहो वाजमवधिदित्येष रथान्धावतो ऽनुमन्वयते
 वाजेवाजे ऽवत वाजिनो न इति चतसृभिरनुष्णन्स्यः^{१३}
 १० श्राम्यन्ति घोषाः श्रस्नाच^{१४} होच एषोत्तमेति प्राङ्घोर्तुः
 कासात्पराराडावर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाङ्घयते होता^{१५} प्रत्याङ्घयते
 ऽध्वर्युः^{१६} श्रश्सति^{१७} प्रतिश्रस्यति^{१८} प्रशिद्दसुखं प्रतिगीर्षं
 प्राङ्घेत्योद्यन्त एतं माहेन्द्रं यद्मनूषन्त इतरान्तुपोद्यन्ते
 वाराश्रस्नाग्याप्रावयत्यो आवद्यास्तु श्रौषदुक्त्या^{१९} चज सोम-

१ माहे० M Tr U Be B Be 11; महे० HF.

२ Thus (समाघ्न, cp. Pitrmedhasūtra, p. 37. 14) Tr U Be B Be 11; उवाचन MHF.

३ Thus M Tr U Be B; कस्यन Bell H; कस्यन F.

४ संप्रोदिता, संकृदिता, संप्रवदता or संप्रवदती the MSS.; this last reading, presented by M, could also be defended, if we take the part as an acc. pl. masc., but cp. Bhav. ना चनुमन्वयते and infra xii. 13, where the correct reading is given by M.

५ Be'B ins. इति after श्रौषद् ।

दोभिरखीति दर्भमयं पञ्जीमयेताः श्रितिं^१ यजमानाचतना-
 त्प्राचीं वोदीचीं वा द्युपमभ्यासातयत्त्वं जायामामन्त्रयते
 जाय एहि सुवो रोहावेति^१ रोहाव हि सुवरितीतरा
 प्रत्याहाहं नावुभवोः सुवो रोह्यामीति यजमानश्च^२ नावुभवोः
 सुवो रोहेति पञ्जी^१ तां दग्निभिः कस्यै^३ रोहत्यायुर्वंशेन^४
 कस्यतामित्यात्मं गत्वा वाङ्ग उद्गच्छति सुवर्देवाः अग्न्यामृता
 अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूमेत्येवं लोकं प्रत्यवेचते समहं
 प्रजया सं मया प्रजा समहः^५ रायस्योषेण सं मया रायस्योष
 इत्यथैनासुपावरोहति^६ स यावति मन्यत एतावति मोहा-
 स्यमीति^७ तदेनमासपुटैर्गन्ति^८ ॥ ११ ॥

अजाय त्वेति पुरस्ताद्ध्वरुंरजाद्याय त्वेति दक्षिणतो ब्रह्मा
 वाजाय त्वेति पश्चाद्भोता वाजजित्याथै त्वेत्युद्गातोत्तरतो^१ यद्यु
 वा एते न कामयन्ते ऽध्वरुंरेव पुरस्ताद्गन्ति दक्षिणतः प्रति-

१ Thus M Tr Be B; श्रितिं U Bell H F; श्रितिं Bhav. (one copy),
 श्रितिं (the other copies); Keś. has thrice श्रितिं corrected from
 original श्रितिं or श्रितिं ।

२ Thus (as TBr. I. 3. 7. 4.) M Tr UBF Dvaidhasūtra and
 Bhav. on this passage of the Dvaidha; कस्यैरादीह० Be H; thus
 also Bhav. on the passage of the Vājap.

३ Thus, conjecturally, corrected; मोहास्यमीति M Tr; मोहास्यमीति
 UHF; मां प्रास्यमीति Be B.

४ असपुटैः FH Be (pr. m.); although at the beginning of this
 prāśna the असपुटाः have been mentioned, चासपुटैः is here the correct
 reading, cp. Bhav. a. h. l.

प्रस्यता पश्चादाग्नीध्र उच्येतोत्तरतस्तौषां^१ तथा विभागो यथा
 दुन्दुभीकामंवास्त्रै^२ प्रत्यवरोहणत^३ आसन्दीं निदधाति^४ तच्छां
 वक्षाजिनमास्तृणाति वक्षाजिने ग्रतमानः^५ हिरण्यमथ दक्षिणं
 पादः^६ हिरण्यं^७ उपावरोहत्यमृतमधीति^८ पुष्टिरपि प्रजमन-
 १ मधीति अथं वक्षाजिने^९ ऽथैनमेतथासन्धा सद आवहनक्ष^{१०}
 वा^{११} प्रजत्यन्वायन्नेनेते^{१२} समसा^{१३} अथैतस्य वाईत्याद्यस्येडासुप-
 ङ्गवत^{१४} इडोपङ्गतं माहेन्द्रः^{१५} हीता वैवाध्वर्युश्च संभक्ष्यतो
 नराग्रः^{१६}सपीतेन नाराग्रः^{१७}अनचितेषामतिघाह्याणां सुख्ये पाचे
 यः^{१८}सावान्समवनीय यजमान एव प्रत्यक्षं भक्ष्यत्यपि वैना-
 १० सर्वत्र एव समसेषु व्यवनीय भक्ष्येयुरित्येतदपरः^{१९} होह-
 वमधमेवैते चयः समुपङ्गव भक्ष्यन्ति^{२०} यथासमसं समसांश्चिन्व
 म इत्यात्मानं प्रत्यभिष्टयन्ते^{२१} नाप्याययन्ति समसांश्चिन्व

१ Thus M Tr; उत्तरत उच्येता all the other MSS.

२ Thus Tr Be B Be 11 (sec. m.); वास्त्रै UFH Be 11 (pr. m.);
 चय om. M.

३ Thus corrected on account of the collateral passage xviii. 17
 a. f. and the Vivaraṇa: प्रत्यवरोह(च)तः चय प्रत्यवरोहति तथ; MSS.
 प्रत्यवरोहत ।

४ हिरण्यमुपा. M U Be 11 H F; हिरण्यउपा. Be; हिरण्यउपा. B;
 हिरण्य om. Tr.

५ Thus Be 11; •वर्चत्यानामस्तृण्य. U; •वर्चत्यववाप्रजङ्ग. M; •प्रजंत्य.
 Tr Be B H F, but cp. Bhav.: तथैवास्तृण्योस्तृण्य सदः प्रापयन्ति ह्यनेन वा
 ययति ।

मार्जयन्ते^१ ऽयेन्द्राय लेन्द्राय लेत्येवं त्रिभिर्दक्ष्यपर्यायैश्चरति^२
संतिष्ठते माघंदिनः सवनम्^३ ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥

अथ सावित्रः जुत्वा प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय^४ प्रसिद्ध-
मादित्यपक्षे चरित्वाययणं गृह्णात्यथ षोडशिनमभिगृह्णा-
त्यसावि सोम इन्द्र त इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽवीन्द्राय
त्वा षोडशिने जुष्टं गृह्णामीति^५ परिमृश्य सादयत्येव ते
थोनिरिन्द्राय त्वा षोडशिन इत्यथोक्त्यं गृह्णाति^६ समानं
कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्त्रे धामग्यशुभिस्ररति^७
तेषां नाना मनोता नाना देवता नाना प्रत्यभिमर्शनां नाना
वशाहोमाः समानो वनस्यतिः समानः खिष्टकृत्प्रैषवान्समानीडा
समान्यो दिशो^८ नाना दिश इत्येके^९ समानं कर्मा ध्रुववह्न-
समवेभ्यो^{१०} ध्रुववह्निसमवेश्चरित्वा त्रिभिर्दक्ष्यपर्यायैश्चरतीन्द्रा-
वद्व्याभ्यामिन्द्रावृहस्यतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्यामित्यथ^{११} षोडशिना
चरत्यथ प्राजायन्नाह होतुस्वमसमनुस्रयध्वमुचेतः सर्वश एव
राजानमुस्रय मातिरीरिच इति^{१२} होद्वचमसमेव प्रथममुस्रयन्ति
थयोपपादमितराम्सर्वश एव राजानः समुञ्जीयोत्तरवेद्याः
सःसादयन्ति^{१३} तदेताग्नाजापत्यान्सह सःसादयन्त्यथ उप-
सृष्ट्यं बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपा-

१ Thus M Tr; चरति UB Be H Be 11 F.

२ Thus M Tr BHF; चरति Be 11 U.

३ •चरतीन्द्रा• M Tr; the other MSS. read plural.

- करोति ' सुवते ' तदेतद्दृष्ट्यामैकविंशं वैश्ववीषु शिपिविह-
 वतीषु कुर्वन्ति ' होच एषोत्तमेति प्राङ्ङर्होतुः काक्षात्पराङ्ग-
 वर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाङ्गयते होता ' प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः '
 ग्ङ्गसति ' प्रतिगृणाति ' प्रसिद्धसुकथं प्रतिगीर्थं प्राङ्ङेत्यीचङ्ङत
 ५ एतद् होट्चमसमं गूद्यङ्ङत् इतरानुपोचङ्ङन्ते चमसानपा-
 आवचव्यो आवयासु औषडुक्यग्रा यज सोमानामिति '
 वषट्कृते ऋहोति ' तदेताग्नाजापत्यान्सह जुहति ' वषट्कृतानु-
 वषट्कृते द्विर्जुहोति ' तथैव द्विर्द्विः सर्वाङ्ङमसान्जुहृत्यय भवैः
 प्रत्यङ् च आद्रवन्धनुसवनभचः प्रजापतिना पीतस्येत्यपैतेषां
 १० प्राजापत्यानां सुख्ये पाचे सङ्खावाच्यमवनीथं यजमान एव
 प्रत्यङ् भचयत्यपि वैनाच्यसर्वग एव चमसेषु व्यवनीथ भचयेषु-
 रित्येतदपरमं च यन्मादत्या अनवदानीथं तद्दुलिग्भ्य उप-
 हरति ' तदेतत्समावच्छो विभच्य प्राञ्जति ' होट्चमसमेवैते
 चवः समुपङ्कथ भचयन्ति ' यथाचमसं चमसाङ्ङित्व म इत्या-
 १५ त्मानं प्रत्यभिगृह्यन्ते ' नाप्याययन्ति चमसान्पूर्वभवा मार्ज-
 वन्ते ' ऽथ संप्रैषमाद्याग्नीदौपयजानङ्गाराणाहरोपयष्टरुपसौद
 ऋगप्रसास्थामः समिधमाधाद्याग्नीदग्नीन्सकृत्सकृत्संस्तुतीत्याहर-

१ Thus M Tr U Be 11; चपैषां Be BFH.

२ Thus M Tr; संखावमवनीथ Be 11 UH Kes.; संखावानवनीथ F;

३ संखावाच्यमवनीथ B Be, op. supra p. 81, 9.

४ हरति Be BH Bhav.; हरति M Tr F.

५ Thus MUHF; तनेषमा Tr Be B; तदेवेषमा Be (sec. m.).

ष्वेताग्नाग्नीभादौपथजानङ्गाराः१ क्षान्पेषः१ होतारं निवपत्युप-
 चीदत्युपयष्टा शुद्धतीक्ष्णैरिषितामि शुद्धतीक्ष्णान्येकादशधा ह्यलो-
 पयष्टोपयजति१ समानमत ऊर्ध्वः१ संतिष्ठते वाजपेथो१
 वाजपेथेनेहा प्रत्यवरोहणीयेनाग्निष्टोमेन१ यजेत१ संतिष्ठते
 वाजपेथः संतिष्ठते वाजपेथः१ ॥ १३ ॥ पञ्चमः ॥

॥ इत्येकादशः प्रश्नः ॥

१ Thus (••रत्ने) all exc. B, which has the sing. and M, which omits this passage altogether.

१ चतुष्टोमेन ins. Tr.

राजसूयेन^१ यच्छमाणे भवति^१ स पुरस्तात्फाल्गुन्यै वा
 चैत्रे वा पौर्णमास्या अमावास्याेन^१ इषिषेहा दीक्षते^१ तस्य
 तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः सप्तम्यां प्रसुतः^१ संतिष्ठत एष
 प्रायश्चीयो ऽग्निष्टोमस्तुष्टोमः सहस्रदक्षिण उदवसानीयान्तो^१
 १ ऽथाष्टमे ऽग्नानुमतं निर्वपति^१ इविष्कृता वाचं विसृजते^१
 समानं कर्माधिवपनादष्टुष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्थाष्टौ कपासा-
 न्मुपदधात्येकं प्रतिप्रस्थातोत्तरतो नैर्द्धताय^१ इविःपेथ्यै प्रयच्छ-
 चाह प्राचस्य प्रतीचस्य व्यवघ्रातयन्ती पिण्डुीति^१ स ये
 प्राञ्चः ग्रन्थाया अवग्रीयन्ते तानध्वर्युः समुष्य संयुत्यानुमतः
 १० अपयत्येय ये प्रत्यञ्चः ग्रन्थाया अवग्रीयन्ते ताग्रतिप्रस्थाता
 समुष्य संयुत्य नैर्द्धतः^१ अपयत्याददत^१ एतं^१ नैर्द्धतमुपस्तीर्णा-
 भिवारितं^१ कृष्यं वासः कृष्याद्वषमन्तमागारादेकोस्तुकमुद-
 पाचमित्येतस्मादाय गार्हपत्ये सुवाञ्छति जुहोति वीहि
 स्वाहाञ्छति जुषाण इत्येय दक्षिण्या दारोपनिकम्य तां दिशं
 ११ घन्ति यत्रास्य स्वह्वतमिरिणः^१ स्यष्टं भवति प्रदरो वा^१

१ ... १ Thus MT Be 11 (the last two om. however स); the other
 MSS.: राजा राजसूयेन यजेत यच्छुन्यै वा चैत्रे वा पुरस्तादाभावात्सेन । The
 Vivarāṇa begins also: राजा राजसूयेन यजेवेति, but infra it cites the
 words यच्छमाणे भवति and cp. comm. on T.S. i. 1.8 and on Tāṇḍ.
 br. xviii. 8.1.

१ पिण्डीति M; the other MSS. still more corrupted.

१ Thus M; अपयिमाददत T Be 11; Be BU om. चाददत ।

१ Thus M; एतन्ने० all the other MSS.

तदेतदेकोष्णुकमुपसमाधाय संपरिक्षीर्थाङ्गुष्ठाभ्यां^१ परिगृह्य
 नैर्द्धंतं जुहोत्येष ते निर्वृते भागो भूते इविशत्यसि सुद्धेम-
 मश्वसः स्नाहेत्यथ कृष्यं वासः कृष्यात्त्वं ददात्यथापो व्यति-
 विष्य पराश्व पाचमनवेद्यमाणा आयन्ति इक्षपादाग्रघास्त्रै-
 तेनेव अघेतमेत्य गार्हपत्ये जुवाङ्गतिं जुहोति स्नाह
 नमो च इदं चकारेत्यथासुसतेन^२ सश्रृणां करोति^३ धेनुं
 ददाति^४ ॥ १ ॥

अथ नवमे ऽङ्गादित्यं चरं निर्दपति^१ वरं ददात्यथ
 दशमे ऽङ्गाग्रावैश्वानरेकादशकपालं^२ वामनं वह्निं ददात्यथे-
 कादशे ऽङ्गाग्नीषोमीयनेकादशकपालं^३ शिरषं ददात्यथ
 द्वादशे ऽङ्गाश्वनेकादशकपालमृषभं वह्निं ददात्यथ त्रयो-
 दशे ऽङ्गाश्वेयमहाकपालमैश्वरं दधृषभं वह्निं ददात्यथोपाती-
 त्याययणवृषीश्चि चतुर्दशे ऽङ्गि सरस्वत्यै चरं^४ वत्सतरौ
 ददात्यथ पञ्चदशे ऽङ्गि सरस्वते चरं^५ वत्सतरं ददाति^६ चतु-
 वै चतुर्दशानेवोपवसथः संपद्यत एवमेवैतद्दहरेताभ्यामिष्टिभ्यां^७
 नामावर्हिभ्यां^८ अजेतायास्त्रैतद्दहर्विश्वेभ्यो देवेभ्यो वत्सा अपा-
 क्षता भवन्ति^९ वैश्वदेवं पथो दोहयित्वाववसति सांनाव्यस्य

१ इटीयां i.s.o. चङ्गुष्ठाभ्यां B Be U.

२ चकारेत्यनुसदेः Be BU.

३ धेनुर्दधिदा Be BU.

४ दकने i.s.o. दवने M Be BU.

५ Thus M ; वर्हिभ्यां Be BU ; शीषिभ्यां Be 11 T.

वाहता दृष्टीं वाच शो भूते वैश्वदेवहविर्भिरिद्वा पौरुषमाश-
 वैश्वधाभ्यामिद्वा प्रसिद्धं निवर्तयते^१ ऽथ शो भूत इन्द्राच्च
 सुचाम्बे पुरोडाशनेकादशकपाखं निर्वपत्यभिहितो रथ उभा-
 काऽस्यकवचो^२ गर्भिणीभिर्वा वडवाभिर्युक्तः साष्टैवाश्विरावेष्टो
 १ निष्कस्यद्ददात्यथ शो भूत इन्द्राच्चाऽशोसुचे पुरोडाशनेका-
 दशकपाखं निर्वपत्यभिहितो रथो^३ ऽकाऽस्यकवचो^४ ऽगर्भा-
 भिर्वा वडवाभिर्युक्तो निरहैवाश्वैः^५ स्रष्ट्यको^६ निष्कस्य-
 द्ददाति^७ ॥ २ ॥

एते संतनी इत्याचक्षते^१ ऽथ शो भूते संतनीभ्यामेव
 १० प्रतिपक्षते^२ स एवमेव संतनीभ्यामहरहर्विपर्यासं^३ यजमान-
 स्यतुरो मास^४ एति^५ काममिच्छा कामं पशुवन्धेन कामं

१ Thus hesitatingly emended. उभे कंस्यकवचो M; दशैकस्यकवचो T Be 11; उभोर्कास्यकवचो Be BU; Bhav. उभे कास्यकवचो निरज्ञाचक्षु, but this may be a periphrase of our compositum. So much, at any rate, is certain, that an adj. is required with the sense उभयतः कास्यकवच (op. Kāty. xxii. 10. 80-31, Lāty. ix. 4. 14).

२ Again emended; रथो न उरकस्यो उकवचो उज० M; could उ in Nandināgari represent the avagraha? Then the reading of M would be; रथो [न] उरकस्यो उकवचो उज०; रथः कास्यकवचो Be BU; दशैकस्यकवचो Be 11 T (omitting रथो).

३ वाश्वै स्रष्ट्यको M; वाश्वैस्यकवचका T Be 11; वाश्वैस्रष्ट्यकव० Be; वाश्वैस्यकवचव० B, the last two om. निष्कस्य।

४ Here and infra B Be U have sometimes विपर्यासाभां; Be 11 T om. the word every time.

५ Thus here and infra M; मास इति B Be U; मासानेति Be 11 T.

अवापयणेनाथ चतुर्षु मासेषु पर्ववेतेषु संतन्वेष्वेहा^१ वरुणप्रजा-
 सहविर्भिरिहा पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिहा प्रसिद्धं निवर्तयते ।
 ऽथ शो भूते संतनीभ्यामेव प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभ्या-
 महरहर्विपर्यासं यजमानो ऽपराश्रुत्तुरो मास एति काम-
 मिच्छा कामं पशुबन्धेन कामः श्यामाकापयणेनाथ चतुर्षु
 मासेषु पर्ववेतेषु संतन्वेष्वेहा साकमेधहविर्भिरिहा पौर्णमास-
 वैश्वधाभ्यामिहा प्रसिद्धं निवर्तयते । ऽथ शो भूते संतनीभ्या-
 मेव प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभ्यामहरहर्विपर्यासं यजमानो
 ऽपराश्रुत्तुरो मास एति काममिच्छा कामं पशुबन्धेन कामं
 श्रौद्धापयणेनाथ चतुर्षु मासेषु पर्ववेतेषु संतन्वेष्वेहा शुनासी- १०
 रीसहविर्भिरिहा पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिहा प्रसिद्धं निवर्तयते ।
 ऽथ शो भूते संतनीभ्यामेव प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभ्या-
 महरहर्विपर्यासं यजमानः सप्ताहान्येति काममिच्छा कामं
 पशुबन्धेनापाष्टने ऽङ्गीश्रुत्तुरीयमाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति
 रौद्रं गावीधुकं सहमैत्रं दधि वारुणं यत्रमयं सहमन्वाहार्य- १५
 मासाद्य वह्निर्नो धेनुं ददाति । ॥ ३ ॥

अथ तदानीमेव पञ्चेष्टीयेन प्रतिपद्यते । पञ्चधाङ्गारा-
 निरुक्ष्य पञ्चेष्टानभ्यादधाति पर्षमथं पुरस्तात्त्रैययोधं दक्षिणत
 चाश्रत्यं पश्चाद्दौदुम्बरसुत्तरतः श्वाचं मध्ये । ऽथैमानाज्येन
 व्याघारयति ये देवाः पुरःसदो ऽग्निनेचा रषोहणक्षो नः पान्तु १०

१ Thus here and infra MT Bo 11; संतन्वेष्वेहा B Be.

ते नो ऽवन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्नाया वे देवा दक्षिणसदो वे
 देवाः पश्चात्सदो वे देवा उत्तरसदो वे देवा उपरिषद्
 इत्यथोपवेष्टेष्वाङ्गारासमूहति^१ समूहश् रचः संदग्धश् रच इद-
 मश् रचो ऽभिसंद्दहामीत्यथैनाम्बुवाङ्गतिभिरभिजुहोत्यग्रथे^२
 १ रचोन्ने स्नाहेति पञ्चभिर^३ प्रष्टिवाहिणश् रचं ददात्यथ
 वाचति पर्षमयश् सुवमपामार्गसङ्गुप्रतिवसनीचं वासो ऽन्त-
 मानारादेकोऽङ्गुमुदपाचमित्येतत्समादायोदञ्चो निष्कम्ब तां
 दिशं यन्ति यत्रास्य स्तुतमिरिषश् स्पष्टं भवति प्रदरो वा^४
 तदेतदेकोऽङ्गुमुपसमाधाय संपरिस्तीर्य पर्षमवेन सुवेष्टापा-
 १० मार्गसङ्गुजुहोति दिवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽग्निर्वाङ्गुर्भा
 पूषो इस्ताभ्याश् रचसो वधं जुहोमि स्नाहेति^५ इतश् रच
 रति सुवमनुप्रहरत्यवधिम्^६ रच इत्युपतिष्ठते^७ ऽच^८ षदस्ते
 तद्दात्यथापो यतिषिच्य परास्य पाचमनवेष्टमाणा आयन्ति
 इक्षपादान्प्रचास्येतेन यथेतमेत्येत्तुरीयेष स्रष्ट्वां करोत्यथ
 ११ नवमे ऽङ्गि पूर्वाणि देविकाश्चवीर्यि निर्वपत्यनुमत्यै चदश्
 राकावे चदं धाचे पुरोडाशं दादशकपासमित्यन्वाहार्य-

१ निष्कम्बि Be T.

२ सुवाङ्गतीभिः M Be U; सुवाङ्गतीरः BT Be 11.

३ पञ्चभिर om. Be BU.

४ इति om. Be BU.

५ सुप्रहृत्याचः Be BU.

६ उपोतिष्ठते MT Be 11, but cp. Ap. xviii. 9. 18.

७ om. B Be U.

मासाद्य^१ वसुतरौ^२ ददात्यथ दग्ने ऽग्न्यन्तराणि देविका-
 हवींषि निर्वपति विनीवाञ्छे चरं कुङ्के चरं धाप एव^३
 पुरोडाशं द्वादशकपासमित्यन्वाहार्यमासाद्य^४ वसुतरौ^५ ददा-
 त्यथैकादग्ने ऽङ्गि विषयुञ्जेः प्रतिपद्यत आग्नावैष्णवं निर्वप-
 त्येन्द्रावैष्णवमेकादशकपासं वैष्णवं भिकपासं^६ वामनसृषमं
 वसिमं ददात्यथ द्वादग्ने ऽग्न्यग्नीषोमीयमेकादशकपासं निर्वप-
 तीन्द्राषोमीयमेकादशकपासं^७ सौम्यं चरं^८ वधुं ददात्यथ
 षषोदग्ने ऽङ्गि सोमापौष्यं चरं निर्वपत्येन्द्रापौष्यं चरं पौष्यं
 चरं^९ श्मामं ददात्यथ चतुर्दग्ने ऽङ्गि वैश्वानरं द्वादशकपासं
 निर्वपति^{१०} विरस्यं ददात्यथ पञ्चदग्ने ऽङ्गि वारुणं चवमयं^{११}
 चरमयं ददाति^{१२} ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अथैनमामावाख्येन हविषेजान् रत्निनः पर्यवस्यन्ति^१
 दक्षिणतो वोदञ्चो पश्चादा प्राञ्चस्येवामवसितानां त्रस्यैव दक्षि-
 षार्थी वापराथी वा भवति^२ ब^३ यत्किंच यज्ञपरिमोजनं^४
 त्रस्यथ एव^५ तद्गृहे^६ भवत्यथारण्योरग्नीषुमारोह्य त्रस्यथो^{१५}

१ इति om. T Be 11 U.

२ •वरं Be 11 T.

३ om. B Be U; the word should be supplied, also Vol. i. p. 264, 4.

४ इति om. all the MSS.

५ •वरीं Be 11 T.

६ पर्युपविशति B Be U.

७ om. Be 11 T.

८ •भाजनं B Be U.

९ Thus M Be 11 T; इवेत• B Be.

- महानध्यवसाय मधिलाम्नीन्विहत्य वार्हस्पत्यं चरं निर्वपति
 मन्त्रो गृहे^१ प्रतिपुष्टं ददात्यारण्योरग्नीन्मरौह^२
 खान्मन्वायतनान्वभिप्रमवति^३ । तं वन्तमनुमन्वयते ऽयं नो
 राजा वृषहा राजा भूमा वृषं वषादित्य^४ खान्मन्वायतना-
 ५ न्यवसाय मधिलाम्नीन्विहत्येन्नाय सुषाम्ने पुरोडाग्रमेका-
 द्भ्रकपाद्यं प्रतिनिर्वपयिष्येत्तद्दहः^५ सेताथै सेतवसाथै पयो
 दोहयिष्या समानथ निदधात्य^६ च नो भूते ऽरण्योरग्नीन्म-
 रौह रात्रन्वस्य महानध्यवसाय मधिलाम्नीन्विहत्येन्नेकाद्भ्र-
 कपाद्यं राजन्वस्य गृहे^७ षडभं ददाति^८ तथारण्यो-
 १० र्मरौह खान्मेवाग्नायतनान्वभिप्रमवति^९ । तं तथैव^{१०} वन्त-
 मनुमन्वयते^{११} वस्यस्य गृहे यजते यषो ऽनुमन्वयते ऽयं नो
 राजा वृषहा राजा भूमा वृषं वषादित्य^४ खान्मेवाग्नाय-
 तनान्वध्ववसाय मधिलाम्नीन्विहत्येन्नायाऽहोसुषे पुरोडाग्र-
 नेकाद्भ्रकपाद्यं प्रतिनिर्वपति^१ प्रज्ञातमेवासीत्तद्दहः सेताथै
 १५ सेतवसाथै पयो दोहयिष्या समानथैत्^२ निदधात्य^६ त्तीथे
 ऽग्नादित्यं चरं मधियै गृहे^३ धेनुं ददात्य^४ चतुर्थे ऽग्नि भगाय
 चरं वावाताथै गृहे^५ विचिन्तगर्भं पटौहीं ददात्य^६ च पञ्चमे ऽग्नि

१ • रौह here and infra sometimes B Be U.

२ • प्रवति MT Be Be 11 ; • हति B.

३ प्रति om. MT Be 11 but cp. Āp. xviii. 10. 28.

४ एव after खानि om. MT Be 11 ; • प्रवति T Be 11. B ; • प्रवति M Be.

५ Thus MUB Be ; एव om. Be 11 T.

६ एव om. Be BU.

वैश्वंतं चंद्रं परितुष्णे मृष्टे कृष्णाणां ग्रीहीणां गन्धनिर्भिजं ।
 कृष्णां कूटां ददात्यथ षष्ठे ऽग्नाग्नेयमष्टाकपालः सेनान्वो
 मृष्टे । शिरसं ददात्यथ सप्तमे ऽङ्घ्रि वारुणं दशकपालः
 सूतस्य मृष्टे । महागिरहं ददात्यथाष्टमे ऽङ्घ्रि मादतः सप्त-
 कपालं यामस्थो मृष्टे । घृत्निं ददात्यथ नवमे ऽङ्घ्रि वाविचं
 द्वादशकपालं चतुर्दशे । उपध्वसं ददात्यथ दशमे ऽग्नाग्निं
 द्विकपालः संघहीतुर्दशे । सवात्यौ ददात्यथैकादशे ऽङ्घ्रि पौष्यं
 चंद्रं भागदुषस्य मृष्टे । श्यामं ददात्यथ द्वादशे ऽङ्घ्रि रौद्रं
 नावीधुकं चतस्रवापस्य मृष्टे । श्रवसमुद्धारं ददाति । प्रसिद्ध-
 मेवाथैतदः^१ श्वेताथै श्वेतवस्त्राथै पथो दोहयित्वा^२ समानथैष^३ ।
 निदधात्यथ पथोदशे ऽङ्घ्रि नैषावाहंस्तथं भवति । ॥ ५ ॥

अथ वै भवति श्वेताथै श्वेतवस्त्राथै दुग्धे स्त्रयंमूर्ते स्त्रयं-
 मथित आञ्ज आश्रत्ये पात्रे चतुःस्रक्तौ स्त्रयमवपसाथै ग्राह्याथै
 कर्शाःश्वाकर्शाःश्च तच्छुसान्विचिनुयादित्यथ वै भवति स्त्रयं-
 क्ता वेदिर्भवति स्त्रयंदिनं बर्हिः स्त्रयंस्त इषा इति । राजै-
 वाथः^४ स्त्रयं कर्मभिः पूजितो भवति । स^५ स्त्रयमेव वेदिं
 करोति स्त्रयमिन्द्रावर्हिः संगच्छति स्त्रयमाश्रत्यं पात्रं चतुःस्रक्तिं^६

१ Thus B Be U ; प्रसिद्धमेवास्त्रौ द्वादशाहं M ; च च प्रसिद्धमेवास्त्रौद्वादशा
 T Be 11.

२ दोहयित्वादोहयित्वा M.

३ समानचक्षमानथैष M ; तानर्धमायादथैष Be 11 T.

४ corrected ; राजैवाचसु M Be BU ; राजैवेच Be 11 T.

५ om. T Be 11.

६ चङ्घ्रि T Be 11, but cp. Āp. xviii. 11. 2.

करोति^१ स्वधमवपचायै प्राखायै कर्षाऽश्वाकर्षाऽश्च तस्युषा-
 निधिनोत्यय वै भवति वे कर्षाः स पचसि बार्हस्पत्यो वे
 ऽकर्षाः स चाख्ये नैच इत्यपोत्तरतो भस्मभिन्नानङ्गाराभिरुक्ष
 तेषु नवं पाचमधिश्रित्य तिरः पविचमाख्यमानीय^२ तिरः^३
 १ पविचमकर्षानोय^२ तेन^३ बार्हस्पत्यमपिदधाति^३ १ तं तथापि-
 हितमग्नर्वैद्यादादयति^४ १ समानं कर्मा प्रधायेभ्यः १ पञ्च
 प्रधाजानिहोदङ्गत्याक्रम्य सऽसावेण बार्हस्पत्यमभिघार्थं नैच-
 मभिघारयति १ बार्हस्पत्येन पूर्वेषु प्रचरत्यय नैचेण १ बार्ह-
 स्पत्यस्य पूर्वेषु सिष्टकृते ऽवद्यत्यय नैचस्य १ बार्हस्पत्यस्य पूर्व-
 १० खेडामवद्यत्यय नैचस्यान्वाहार्वमासाद्यैतामेव श्वेताऽऽ श्वेतवत्सां
 ददाति १ संतिष्ठते नैचाबार्हस्पत्यऽश्च विः ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥
 अथैतस्मिन्नेव पूर्वपञ्च उक्त्याद्याभिषेचनीयाद्य दीक्षते १
 तस्यापरिमिता दीक्षाः षडुपसदः १ स तथा राजानं क्लीषाति
 यथा मन्वते ऽमावास्यायै मे यज्ञिये^४ ऽहन्सुत्या संपत्यत इति १

१ वाचति B Be U.

२ Thus M; Be BT om. चाख्यमानीय तिरः पविच and Be BU have
 कर्षां i.s.o. चकर्षान्।

३ चभिद् Be 11 T.

४ तेवमपिहित T Be 11.

१ Thus MB Be; चञ्जीवे U; चञ्जीवे T Be 11; this latter might
 be the right reading, but as the expression चञ्जिये ऽहन् occurs
 several times infra, xvii. 55-61, without any various reading,
 I did not venture to write चञ्जीवे in the text.

तस्य तस्या संपद्यते । ऽथ प्राचक्षीयेन चरति । प्राचक्षीयेन
 चरित्वा चक्षेन चरति । चक्षेन चरित्वा रोहिते^१ कर्माग्नि^२
 राजस्यं क्रीलोद्भूतिभ्यं निर्वपत्वातिभ्येन प्रथर्षाचाम्बसुपचङ्घि-
 खरत्वाचक्ष्वनीचं प्रथचत्वाचक्ष्वनीचं प्रक्षीच रथवाचने चदो-
 हविषानि संमिषोति । रथवाचने चदोहविषानि संमित्याग्नी-
 षोमौ प्रथचत्वाग्नीषोमौ प्रक्षीच सूपत्यादृता सूपसुचक्ष्वति ।
 खर्वनं सूपसुसृज्याग्नीषोमीचं पशुसुपाकरोति । तस्य प्रचिद्धं
 वपक चरित्वा वसतीवरीर्येष्वात्येच पशुपुरोडासं निर्वपति ।
 तस्यनुवर्तने ऽहौ देवसुवाः चक्षीश्चक्ष्वे चक्षपतच इत्येतानि ।
 तेकसुक्तं चरचं चपाग्नेर्विधायासिञ्जान्ताः पुरोडासाः संति- १५
 हन्ते । पक्षीचंयतज्जानः पशुर्चंदयश्चक्षान्ता इत्येते । ऽपैतान्दुनु-
 भौचनुदिप्रजाचक्ष्वकथेच वसतीवरीः परिचक्ष्व चपाश्चि
 विशिष्योप्यचक्ष्वपातो महाराच एव बुध्यन्ते । प्रातराव्यभि
 चक्षीत्वा राजानसुपाचक्ष्वत्य प्रातरनुवाकसुपाकरोति । परि-
 हिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽप्येत्यङ्घ्रिददेत्युच्यते^३ क्रतुसुपैति । १६
 प्रचिद्धो ऽभिववः । प्रचिद्धं चपा मृचक्षन्ते । यमाचं कर्माग्निना-
 द्भ्रक्षदाग्निचं चक्षे^४ मृचक्षीत्वा हे रचने चादाच सूपमभैति ।
 खर्वनं सूपसुसृज्याग्नेचं पशुसुपाकरोति । तस्यैश्चाग्ने चपा-
 चम्भो भवति । तयोः प्रचिद्धं वपाभ्यां चरित्वा प्रथर्षन्ति

१ Missing in M Be T, but op. the Dvaidhasūtra.

२ •चरेत्यु• Be U ; •चरेत्यु• the other MSS.

३ om. M Be.

अथःस्ववास^१ तदृक्कुधा संतिष्ठते^१ प्रसर्पन्ति माषंदिमास स्व-
 आस^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः^१ प्रसिद्धं यदा गृह्णन्ते^१ समानं कर्मा
 दाक्षिणेभ्यो^१ दाक्षिणानि होबन्मन्त्राण्यस्त्रासीश्च यन्तुवाश्च
 युषं वासस्तंश्रौतश्च वक्ष्यन्मन्त्रमायां दशार्थां निष्करञ्जुः प्र-
 ५ चिता^१ भवत्येतत्समादावाहैहि^१ यजमानेत्तु^१ तरेषास्त्रीप्रीषं
 परीत्योत्तरेषु सदः परीत्यायेषु प्राक्षां तिष्ठते प्रतिप्रक्षाश्च
 हताधि प्रक्षाधि प्रक्ष्यत्यवाहैहि यजमानेति^१ रच इव
 दक्षिणे ओषन्ते रचवाहन आहितो भवति^१ तमुपावहर-
 तीन्ऋक्ष^१ वक्षो ऽधि वार्चप्रक्ष्यवायं वृचं वधादित्यैत्रं धूर्ष्ट-
 १० शीतमन्तर्वेषभ्रवतंयन्ति^१ दृष्वीमपास्वशाम्पसूक्ष्यति दृष्वी-
 मथ दक्षिणं चोग्यं युनक्ति^१ मिषावदण्योव्या प्रशास्तोः
 प्रशिया युनक्ति यज्ञस्य चोगेनेत्यायाश्च इष्टं मर्ह्यन्ते दृष्वी-
 मेवमेवोत्तरं चोग्यं युनक्ति^१ तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिसुपनि-
 युनक्ति^१ तयोरेवमेव इष्टे^१ मर्ह्यन्ते^१ एतस्य चोगमसु
 १५ सर्वमाश्विनयुष्यते^१ ऽधिकक्ष्यान्क्षिणः कुर्वन्ति^१ प्रवेष्टयन्ति
 वासोभारान्चनानां दशासु निष्करञ्जुः प्रयश्नन्ति^१ पूगशो
 दक्षिणा आवातयत्यथ सौरीभ्यामृग्भां मार्हपत्ये जुहोति^१

१ •चिनो MSS.

१ मन्तोत्वेव • M.

१ •हरतो • Be BU ; •हरति • MT Be 11.

१ Thus M only ; •भ्रवतंयन्ति T Be 11 U Be ; •भ्रावतंयन्ति B.

१ Here Be BU ins. तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिसुपनियुनक्ति ।

१ Thus MB Be U ; इष्टसुमर्ह्यन्ते T Be 11.

नयवत्पर्याग्रीध्रे जुहोति^१ सूच्यन्ते^२ दक्षिणा दक्षिणापयेन^३
 स यत्किंचिद्ददाति^४ हिरण्यमुखमेव ददात्यथ वासाः^५ स्यच^६
 पुक्ताग्नि^७ गोअस्य^८ हस्तिपुत्रधमन्ततो^९ । ऽदत्ता एवैते रथाः^{१०}
 अतिवर्तन्ते^{११} । नैते ऽन्यथा सन्त आग्निं धावन्ति^{१२} । मनसैव
 स्वरथमध्वर्यवे ददाति^{१३} । मनसा चतुष्पात्त्वेभं^{१४} ब्रह्मण आदि-
 यति^{१५} । मनसा समनुदिश्य^{१६} दक्षिणास्त्रिभिर्मन्त्रत्वतीयैश्चरति^{१७} ।
 वीदन्ति नाराश्रया आयायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापा-
 स्यममधोऽधो^{१८} माहेन्द्राय^{१९} ॥ ७ ॥

अथ याचति वैतसं^{२०} द्रोणकलशः षोडश^{२१} वायथा-
 न्वासासैतत्पुरसादेव^{२२} षोडशतयं आपो दिग्भ्यः संभृता^{२३}

१ संव्यन्ते T Be 11.

२ यत्किंचिद् M.

३ Thus M; उत i.s. of चय T Be 11; B Be again (cp. s. p. 73, 10) चनाचि i.s.o. चय ।

४ Thus MUB Be; हस्तिदासपुत्रव. T Be 11.

५ Thus M only; अतिवर्तन्ते Be BU; अतिपतन्ते Be 11 T.

६ चतुष्पात्त्वेभं all MSS. exc. M which has चतुष्पात्त्वेभं; one copy of Bhav. has the word with ऌ, another with अ, cp. Ait. Br. viii. 20.

७ Thus MB; समनुदिश्य Be U; सनुदिश्य Be 11 T.

८ चरन्ति M; चरन्ति the other MSS.

९ •सावाचंव. Be (sec. m.).

१० च ins. MT Be 11.

११ षोडशं M.

१२ शनाः i.s.o. शव Be BU.

१३ Thus M Be; संभृता BU; समाहृता Be 11 T.

Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	Rs. 4	6
Nityācārapadipa, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	5	0
Nyāyabanditika, Fasc. 1 @ /10/ each	...	0	10
Nyāya Kusumāñjali Prakāraṇa, Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	5	0
Padumawatī, Fasc. 1-4 @ 2/-	...	8	0
Parīṣṭa Parvan, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3	2
Prākṛita-Paingalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Prithvirāj Rāsa, Part II, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3	2
Ditto (English) Part II, Fasc. 1 @ 1/- each	...	1	0
Prākṛita Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ /1/8 each	...	1	8
Prācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	12	8
Prācāra, Institutes of (English) @ 1/- each	...	1	0
Prabandhaacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	3	12
Saddarāna-Samuccaya, Fasc. 1, @ /10/ each	...	0	10
Sāma Vēda Saṁhitā, Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8 @ /10/ each	...	20	10
Sākhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
to (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	3	0
Vejaya, Fasc. 2-3 @ /10/ each	...	1	4
Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3	12
tra Latyayan, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	5	10
,, Asbalayana, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	6	14
,, Sāhita, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	...	1	0
Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
a Brahmana, Fasc. 3-25 @ /10/ each	...	14	6
Pratisakhya, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
Saṁhitā, Fasc. 22-45 @ /10/ each	...	15	0
Vāhmana, Fasc. 1-19 @ /10/ each	...	11	14
vṛtika (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/	...	7	8
antāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 2-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	23	12
śādhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ /10/	...	1	14
a-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/	...	1	14
,, Sātsai, Fasc. 1-5 @ /10/	...	3	2
a-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	6	14
,, Sādaśo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	...	6	0
,, Sārita, Fasc. 1 @ /10/	...	0	10
,, Sā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/	...	3	12
,, Sāna, Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each	...	7	8
,, Sārijata, Fasc. 1-3 @ /10/	...	5	0
,, Sākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
,, Sāmbhu Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/	...	3	12
,, Sātrims of Patanjali, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	2	8
<i>Tibetan Series.</i>			
,, Sāhi S'ñ, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	4	0
,, Sāna, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6	...	14	0
,, Sārtan	...	14	0
,, Sārtan dpag khri S'ñ (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/- each	...	11	0
<i>Arabic and Persian Series.</i>			
,, Sālamgirāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /10/ each	...	8	2
,, Sā Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ 1/-	...	3	0
,, Sā Ain-i-Akbarī, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each	...	33	0
,, Sā Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 2/- each	...	34	0
,, Sā Akbarnāmah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each	...	55	8
,, Sā Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	13	12
,, Sā Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ /10/	...	0	10
,, Sā Bādshāhnāmah, with Index, Fasc. 1-19 @ /10/ each	...	11	14
,, Sā Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	5	10
,, Sā Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each	...	2	0
,, Sā Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal, Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	3	0
,, Sā Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @ 1/8/ each	...	81	8
,, Sā Farhang-i-Rashidi, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each	...	21	0
,, Sā Fihrist-i-Tūsī, or Tūsī's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	4	0
,, Sā Futūh-ush-Shām of Wāqidi, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	5	10
,, Sā Ditto of Azādi, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8

* The other Fascioli of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs.
*Advaita Brahma Siddhi, Fasc. 2,4 @ /10/ each	...
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...
*Agni Purāṇa, Fasc. 3-14 @ /10/ each	...
Aitar̥ya Brāhmana, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...
Aitareyalocana	...
*Ann Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...
Aphorisms of Sāṅḍilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	...
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...
*Atharvāna Upanishad, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...
Aḡvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...
Avadhāna Kāpalatā, (Sāns. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...
A Lower Ladakhi version of Keatsaga, Fasc. 1-3 @ 1/- each	...
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...
(7), 1903 (8), 1904 (9), 1904 (10), 1904 (11), 1904 (12), 1904 (13), 1904 (14), 1904 (15), 1904 (16) @ 2/- per No. to Members; @ 1/8 per No. to Non-Members	...
N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in the packets and Rs. 2 per No. to Members and Rs. 1 per No. to Non-Members.	
4. Journal and Proceedings, N. S., 1906, to date, @ 1-8 per 1	(cp. 5)
5. Memoirs, 1906, to date. Price, ...	(cp. 5)
6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784: A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkiata: E. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ...	...
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (J. 11 T. No., J.A.S.B., 1876) ...	...
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1884. ...	one co
8. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each ...	...
9. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4 to. @ 6/- each ...	...
10. Tibetan Dictionary, Csoma do Körös ...	...
11. Ditto Grammar ...	...
12. Kaṣmīraçabdāmṛta, Parts I and II @ 1/8/ ...	...
13. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. E. Wilson ...	...
14. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kaśmir, by M. A. Stein, Ph.D., JI. Extra No. 2 of 1899 ...	4
15. Persian Translation of Haji Baba of Ispahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmai, and edited with notes by Major D. O. Phillott. ...	10

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-33 @ 1/- each ... 38
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 6

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasury of the Asiatic Society," only.

1-1-07

Books are supplied by V.P.P.

INDEX.

	nicayanam	... Praśna X.		
	apeyah	" XI.		
	asūyah	" XII.		
	alpah	" XIII.		
	ānuvākyam	" XIV.		
	medhah	" XV.		
	śāśhah	" XVI.	1-12 (adhy. 1-3).	
Es.	m ayanam	" "	13-23 (" 4-6).	
	śāh	" "	24-fin.	
	rātrah, trirātrah	" "	24-27 (" 7).	
Vol.	tūrātrah	" "	28	
	īcarātrah, sārāsvatam aya-	" "	} (" 8).	
	nam	" "		29
	nyayanam	" "	30	
	darātrah-dāsarātrah	" "	31	
	dāsarātrah-trayodāsarā-	" "	} (" 9).	
	trah	" "		32
	īrdāsarātrah-viṃśatirātrah	" "	33	(" 10).
Vol.	īrvīṃśatirātrah-catūstriṃ-	" "		
	śadrātrah	" "	34-35 (" 11).	
	īrdāsarātrah-śāśhah	" "		12)

EDITED BY

DR. W. CALAND OF UTRECHT.

VOL. II, FASCICULUS II.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1908.

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

*Advaita Brahma Siddhi, Fasc. 2,4 @ /10/ each	...	Rs.
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...
*Agni Purāṇa, Fasc. 3-14 @ /10/ each	...	...
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	1
Aitareyaśloka	...	...
*Anu Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	...
Aphorisms of Sāṅkhya (English), Fasc. 1 @ 1/-	...	...
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...
*Ātharvāna Upaniṣad, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	...
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...	...
Aṣṭavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...
Avadhāna Kalpalatā, (Sāns. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	1
A Lower Ladakhi version of Keārsaga, Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	8
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	...
Bandhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3, Vol. II, Fasc. 1 @ /10/ each	...	...
*Bhāmati, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...
Brahma Sūtra, Fasc. 1 @ /10/ each	...	1
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2
Bṛhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...
Bodhicaryāvatāra of Śāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...
Āntadūṣaṇi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	...
Ātapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	14
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	2
Ātasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	7
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	36
Ditto Vol. IV, Fasc. 7, @ 1/4/ each	...	1
Ālokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	8
*Ārauta Sūtra of Āpastamba, Fasc. 9-17 @ /10/ each	...	5
Ditto Āṅkhāyana, Vol I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	...	10
Āri Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...
*Gobhiliya Grhya Sūtra, Fasc. 4-12 @ /10/ each	...	...
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	2
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	...
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	...
Kūrma Purāṇa, Fasc. 3-9 @ /10/ each	...	...
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	...
*Lalitavistara, Fasc. 3-6 @ /10/ each	...	...
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	...
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1
Manuṭikā Saṅgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	...

INDEX.

1	anicayanam	... Prāsna X.	
2	aspeyah	" XI.	
3	asūyah	" XII.	
4	kalpah	" XIII.	
5	śānuvākyaṃ	" XIV.	
6	amedhaḥ	" XV.	
7	śasāhaḥ	XVI. 1-12 (adhy. 1-3).	
8	śm ayanam	" 13-23 (" 4-6).	
9	śāh	" 24-fin.	
10	śūrātrah, trirātrah	" 24-27 (" 7).	
11	śūrātrah	" 28	
12	śācarātrah, śārasvatam aya-	} (" 8).	
13	śam		" 29
14	śmyayanam		" 30
15	śātarātrah-dāśarātrah	" 31	
16	śādaśarātrah-trayodaśarā-	} (" 9).	
17	śātrah		" 32
18	śārdāśarātrah-vimpśatirātrah	" 33	(" 10).
19	śārvimpśatirātrah-catustrip-		
20	śādrātrah	" 34-35 (" 11).	
21	śārimśadrātrah-sahasrarā-		
22	śātrah	" 36 (" 12).	
23	śā tātiḥ	Prāsna XVII and XVIII.	
24	śātrātrah	Prāsna XVII. 1-10 (adhy. 1).	
25	śādaśīni	" 11-16 (" 2-3).	
26	śānaścitih	" 17 (" 4).	
27	śāpasattram	" 18 (" 5).	
28	śāvasrjām sattram	" 19 (" 6).	
29	śāpāpāyīnām ayanam	" 20, 21 (" 7).	
30	śārgiṇām ayanam	" 22 (" 8).	
31	śāścitām ayanam	" 23	
32	śāśhaścayanam	" 24	} (" 9).
33	śāśmāsam	" 25	
34	śāśmāsam	" 26	
35	śāśmāsam 'yanam	" 27	
36	śāśmāsam 'yanam	" 28-30 (" 10)	
37	śāśmāsam 'yanam	" 31-38 (" 11).	
38	śāśmāsam 'yanam	" 39-44 (" 12, 13).	
39	śāśmāsam 'yanam	" 45-46 (" 14).	
40	śāśmāsam 'yanam	" 47-54 (" 15).	
41	śāśmāsam 'yanam	" 55-58 (" 16).	
42	śāśmāsam 'yanam	" 59-60 (" 17).	
43	śāśmāsam 'yanam	" 61-62 (" 18).	
44	śāśmāsam 'yanam	XVIII.	
45	śāśmāsam 'yanam	" 1-2	} (" 1).
46	śāśmāsam 'yanam	" 3	
47	śāśmāsam 'yanam	" 4	

somasavaḥ	Praśna XVII,	5	} (adhy. 2)
pr̥thisavaḥ	" "	6	
gosavaḥ	" "	7	} (" 3)
odanasavaḥ	" "	8-10	
pañcaśāradīyaḥ	" "	11	} (" 4)
agniṣṭut	" "	12-13	
indrastut	" "	14	
aptoryāmaḥ	" "	15	
mṛtyusavaḥ	" "	16-19	(" 5)
sadyaskri, anukri, parikri, atikri	" "	20-23	(" 6)
vr̥tyastomāḥ	" "	24-26	} (" 7)
bhāllavistomāḥ	" "	27	
upahavyaḥ	" "	28	} (" 8)
tīvrasomāḥ }	" "	29-30	
vighanaḥ }	" "		
udbhīd, valabhīd	" "	31	
ṛtapeyaḥ, diśāṃ catuṣṭomāḥ, chandasāṃ ekatrikaḥ, sto- mānāṃ ekatrikaḥ, indra- gnyo stomāḥ	" "	32-35	(" 9)
śyenaḥ, iṣuḥ, indravajraḥ	" "	36	} (" 10)
duraśaḥ, durñāśaḥ, apacitiḥ, tviṣiḥ	" "	37-39	
ṛṣabhaḥ, vaniṣṭhusavaḥ, kā- nāndhayaājñāḥ	" "	40-41	} (" 11)
manūyājñāḥ, vāca stomāḥ	" "	42	
yamastomāḥ	" "	43	
śadopaśadau paurūravasu, prājāpatyaṇ, naidhrvasya kaśyapasya punastomau	" "	44	(" 12)
pranodaḥ, vibādhāḥ, pratino- daḥ, agner ativyādhaḥ, in- dravajraḥ, śunaskarṇaya- jñāḥ, rāśimarāyaṇu, āñjanā- bhyañjanau, viśūcināśālah, sarvatomukhaḥ, sahasraśālah yamaṇ stomau, agnyādityayo stomāḥ (?)	" "	45-47	(" 13)
peyaṇi, diśāṃ stomāḥ, ṛtūṇāṃ st., ṛṣiṇāṃ st., devatānāṃ st., darśapūrṇamasayor aya- nam	" "	48-49	(" 14)
peyaṇi, diśāṃ stomāḥ, ṛtūṇāṃ st., ṛṣiṇāṃ st., devatānāṃ st., darśapūrṇamasayor aya- nam	" "	50	(" 15)
peyaṇi, diśāṃ stomāḥ, ṛtūṇāṃ st., ṛṣiṇāṃ st., devatānāṃ st., darśapūrṇamasayor aya- nam	" "	51-53	(" 16)
Kāṭhakam	XIX.		
sāvitraḥ	" "	1-5	(adhy. 1-3)
nāciketāḥ	" "	6	(" 4)
brahmācit	" "	7	(" 5)
samastāḥ	" "	8	(" 6)
vaiśvasṛjaḥ	" "	9	(" 7)
ārupaketnkaḥ	" "	10	(" 8)

दक्षिणस्य^१ दक्षिणायकं प्रथमो ऽवाप्तोऽथ उपसथान्नाभि-
 स्थितः प्रेरति^२ तद्वर्षं नक्षत्रः पूर्वार्धं भवति कारकस्यो
 ऽन्तरार्धः^३ च दक्षिणोरभिषुक्षितवर्षेण क्षयो देवोर्मधुक्षतीर-
 क्तपूर्वकाली राजसुखाय पितृभ्यः । यत्किञ्चिन्नाक्यवशात्स-

१ निवृत्त्याभिरिच्छन्मन्त्रसत्त्वसतीः ॥ राशदा स राशं दत्तं
 क्षणेति^४ कर्त्तव्यं वर्षमेषेण राशदा स राशस्युक्तं काशुका-
 न्तवायुस्य सुप्तयासुस्य पौषाय दत्तेत्यपं पत्निरवीत्यपं प्र-
 मोषः पुंसासो^५ बोत्सका^६ वसुद्रिष्य वा^७ दृष्यासूक्ष्मिरेत्वीर्णा^८
 दृष्येणो ऽशीति पत्न्या^९ मन्त्रचित खेति कृष्णा^{१०} दक्षतामोष
 खेति निवेद्याः^{११} सूर्यवर्षस्य खेत्यतिदृष्ट्याः^{१२} सूर्यवर्षस्य खेत्यात-
 पति वर्षा^{१३} मान्दा खेति द्वाकुम्भो^{१४} वायाः खेति दृष्याः^{१५}
 कर्त्तव्ये खेति योदसका^{१६} विश्वभूत खेति प्रथो^{१७} जलभूत खेति
 दक्षिणखेत्तया खेत्याक्यसंपामोषधीताः^{१८} रस खेति मध्वं

१ Thus Be BU Bhav.; उत्तरस्य MT Be 11.
 २ Thus M Bhav.; पुत्राद्योवाचस्य Be U; पुत्राद्या वाचस्य B; पुत्रा-
 द्य Be 11 T.
 ३ Thus M Bell T and the best MSS of the Karmānta-
 ra; परिवेद्याः B Be and Bhav.; निवेद्य the Vājasaneying.
 ४ Thus only M and Bhav.; सूर्यवर्षस्य खेत्यतिदृष्ट्याः Be 11 T.; •खेति-
 णा Be; in BU the passage is missing; the Karmānta MSS.
 ५ दक्षिणायकः ।
 ६ Thus M Be; the other MSS. defective.
 ७ Thus M Be Bhav.; वर्षा Be 11 T.; but op. TS. VII. 4. 13.

शारस्वतीरभिजुहोत्यपो^१ देवीर्मधुमतीरगृह्णन्मूर्ध्नि^२ श्रुती राज-
 सूषाय चितानाः । याभिर्मिषावदृषावभ्यधिस्रन्त्याभिरिन्द्रमन-
 यन्त्यरातीः ॥ राइदा स्र राइं दत्त स्राहेति^३ गृह्णाति पर्श-
 मवेन राइदा स्र राइमसुग्ना आसुव्यायसायासुव्य पुषायासुव्य
 पौषाय दन्तेत्यथैना वैतसे द्रोणकलगे समवनयति देवीरापः
 सं मधुमतीर्मधुमतीभिः सूज्यध्वं महि वर्चः क्षत्रियाय वन्वाना
 इत्यथैना अन्तरेण होतुस्य धिष्णियं ब्राह्मणाश्च^४ ऋषिनस्य
 सादथत्यनाष्टष्टाः शीदतोर्जस्वतीर्महि वर्चः क्षत्रियाय दधती-
 रित्यथ से ऽर्थाः^५ प्ररेका अध्वर्योस्तानावसथ^६ हरन्वथ से^७
 ऽनर्था^८ अपस्तानभवहरन्थनभिद्धताना^९ शारस्वतीनां वसती-
 वरीर्दंशपेयाथ परिश्राययन्ति^{१०} ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

अथाथैव तिष्ठन्त्याचति दर्भनाडी^१ श्रतमान^२ श्रिरथं
 क्षत्रारि नामाष्टष्ठाणि पाषाणि^३ तार्थं सोष्णीषं चैकग्रतं च
 दर्भपुष्पीक्षानि दधुदुम्बर^४ श्रष्पाणि धनुसेषू^५ सेति^६ स
 दर्भनाद्या^७ श्रतमान^८ श्रिरथं प्रशष्पात्यनिभृष्टमधि वाचो^९
 वन्मुक्षपोजा इत्यथैवद्वैतसे^{१०} द्रोणकलगे ऽवदधाति सोमस्य

१ Thus M Be U ; the other MSS. more or less corrupted.

२ तीर्थाः M Be 11 T.

३ वेनतीर्थो M Be 11 T.

४ च ins. T Be 11.

५ यानि ins. Be BU.

६ इति om. Be BU.

७ Thus M only ; चचेनदे० Be BU ; चचेनदे० Be 11 T.

- दाचमशीति^१ शिरष्णेनोत्पुनाति शुक्रा वः शुक्रेषोत्पुनामि
 चन्द्रासुश्रेष्ठासृता अमृतेन स्वाहा राजसूयाय चिताना इति^१
 मृच्छाति पर्यमथेन सधमादो शुष्मिनीरुर्ज एत अनिमृष्टा
 अपस्त्रुवो वसानाः । पस्त्रासु चक्रे वरुणः सधस्त्रमपाः शिशु-
 १ मादितमास्त्रन्तरिति^१ पुरस्तादाशीनाय ब्रह्मणे प्रथच्छत्येतथैव
 मृहीत्वा दक्षिणत आशीनाथौदुम्बरेण राजन्याय प्रथच्छत्येत-
 थैव मृहीत्वा पश्चादाशीनाथाश्रत्येन वैश्याय प्रथच्छत्येतथैव
 मृहीत्वोत्तरत आशीनाथ नैययोधेन जन्याय प्रथच्छत्येत^१
 प्रेकमाग्नीध्र^२ हलापिधाय^३ प्रज्ञातं निदधात्यथ यजमानं
 १० तार्थं परिधापयति चक्षुषोऽवमशीति^१ चक्षुष्यो निरसी-
 त्यावजते^२ तार्थमंभौव नाभिसुष्णीषं पर्यच्छत्येनमेकग्रतेन
 दर्भपुञ्जीक्षेः पवयति नित्येन पवनेनाथैनमुन्मृजन्नाग्रयति^२
 दधुदुम्बर^२ श्रव्याणीत्येनमाविद्धिः प्राञ्चमानयत्याविद्धो
 अग्निर्दधयतिरिति सप्तभिरनुच्छन्दसमथैमं यजमानायतने
 ११ तिष्ठन्तं प्राहृष वो भरता राजेति येषां श्रेष्ठो^३ भवति^१
 सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानां राजेतीतरे प्रत्याङ्करथास्यै धनुः

१ Thus M only (reading however एवं i.s.o. स्तं); Be U om.
 चाग्नीध्रं . Be 11 T are wholly corrupted.

१ Thus M Be B U ; चाक्षुषवे Be 11 T ; Bhav. reads चक्षुषे or
 चाक्षुषे ।

२ Uncertain reading : •सुन्मृजनाग्रयति M U Be B ; T Be 11
 totally corrupted : •सुदुम्बरनाग्रयति ।

३ Thus T Be 11 ; राजा M U Be B.

अथ श्रुतीप्रसक्तं वक्षो ऽधि वार्धनप्रसक्त्यायं वृषं वध्यादिति श्रु-
 बाधना खेतीषूक्तप्रसक्तौ बाधध्वनितीतरः^१ प्रतिगृह्णाति यास्त
 मा प्रत्यक्षं प्रात मा तिर्येकमन्वखं मा पात द्विभ्यो मा मन्म
 विशाभ्यो मा नादाभ्यः यातेत्यय द्विरस्यवर्णापुत्रयाः विरोक्त
 इति शिष्टुभा^२ नाह उद्गृह्णात्यथैव^३ सः प्राप्ति मन्मसैव द्विभ्यो
 ऽनुप्रसक्तम मन्मसोर्ध्वामनूष्मिहीवेत्यथैव^४ बाधधनि ॥ ६ ॥

समिधमानिष्ठोद्यामातिष्ठ विराजमानिष्ठोदीचीसातिष्ठै-
 र्ध्वान्सातिष्ठेत्यथैव^५ तिष्ठन्त्यापति आप्तं वैकविः प्रतिक्रमात्वं
 वैकविः^६ सातिष्ठो^७ तस्य चो ऽस्यो ऽनुवाक्यो मन्मसैव
 मन्मसाभि कथात्पान्युपहितानि भवन्ति राजसूयमन्मसाभिनि-
 राशि^८ नाभ्यां चरति^९ मन्मसो ऽनुमूहि मन्मसो^{१०} व्येजि
 विशेभ्यो देवेभ्यो ऽनुमूहि विशान्देवान्मन्मसैवनिष्ठस्तिष्ठते^{११}
 इति इति^{१२} अधिधा^{१३} प्रसक्तौ मिदभात्यय चात्रलि शार्दू-

१ Before ने T Be 11 ins. : एवासा बाधन रति प्रादाह, cp. T Br. 7. ४. ४.

२ Thus M Be 11 T; बाधधनि. Be BU.

३ Be BU चिर् or चि, but cp. T Br. 1. e.

४ Emended; •ध्वाननूष्मिही• M; •ध्वाननूष्मिही• T Be 11 •ध्वानिहीवेत्य• Be BU; cp. T Br. 1. 7. 7. 2 and Hir. XIII. 15 : मन्मसोर्ध्वामनूष्मिहीवे ।

५ च om. Be BU.

६ All the MSS. exc. M om. च ।

७ चरति M T Be 11.

८ Before चनिष्ठस्ति M T Be 11 ins. चानिष्ठया चरति ।

९ Thus M Be BU ; चरति भवतोपिध्वान T Be 11.

स्वयमे सुवर्षरजती च^१ इक्ष्मी नारासी उपानदी सीमं च
 लोहितान्वयं च^२ दक्षिणतः क्रीव आसौ^३ ऽथ पुरसादभिषे-
 कस्य ऋट् पार्थानि कुशोत्पद्यन्ते स्नादा सोमास स्नाद्येत्यत्र
 अज्यमन्नाज्यतने आर्द्रशक्चर्म प्राचीनपीवसुत्तरखेमोपसृणाति
 १ ओमस्य निषिरसि सवेत्र मे निषिर्भ्रसादिति^४ तद्यजमानं
 आस्यसुपनेस्य सुवर्षरजताभ्याः त्वयाभ्यां प्रधुपास्त्यत्सुदमसि
 स्वयोर्मां प्राचीत्यभस्ताद्भजतमुप्रासति दिशोन्ना प्राचीसुपरि-
 ट्वास्तुर्भ्यः शनात्त्वसंयात्रेष्ट इन्द्रशूक इति दक्षिणत
 आसीत् क्रीवः क्रीवेन विधत्ति^५ सन्धेन यादेन लोहित-
 १० मं निरुत्तमि निरुत्तं मङ्गलेः शिर इत्युक्त्वा अभिषेकासं-
 गतकृत्ति^६ तान्त्वो ऽनेष्टते ॥ १० ॥

ओमो राज्ञ कृणो देवा धर्मसुवस्य च । ते ते वास्यः
 कृणोते ते ती प्राण्यः सुवन्तां ते ते चक्षुः सुवन्तां ते ते
 लोक् सुवन्तासित्यथ ब्रह्मणः^७ पाचमादात्र तेनाभिविद्यन्तध्व-
 ११ ङ्गरेण^८ यजुर्जपत्यभिविद्यन्तौतरे ओमस्य त्वा शुक्लेनभिविद्य-
 त्यग्रेतोमसा त्वर्षेण त्वर्षेणेत्येन्द्रियेण सिञ्चावत्तपोर्वीर्येण
 प्रवृत्तान्तेऽसा त्वज्यायां त्वचप्रतिरस्यति दिवस्पद्मस्यविव्योर्ध्वा

१ om. MB.

२ Thus M; संनिधित्वाति T Be 11; चरति i.s. of संनिधित्वाति Be BU;

Bhav. periphrases: सद्योपसृणे ।

३ Thus M Be U; त्वया B; त्वयायाः Be 11 T.

४ तेनाभिवन्तं T Be 11.

धाराः समुत्पृष्टे समावृत्तजघधरागुदीचीरहिं बुभ्रिचमनुसंपर-
 क्तीस्ताः पर्वतस्य वृषभस्य पृष्ठे नावस्यरन्ति स्वसिच इयाना
 इत्येतेषामभिषेकाणां मुख्ये पाचे स्रृजावाप्तमवनीच^१
 प्रतिहितस्य गृहानेत्यथान्वारभ्योः प्रतिहिते च महिष्यां च
 जुहोति प्रजापते न त्वदेतान्यन्य इत्यथास्मा एष प्रतिहितो
 वरं ददात्यथ प्रतिहिताथ पाचं प्रयच्छन्नाहेदं ते पाचं दाया-
 धमसद्यदा^२ त्वाभिषिञ्चामीदं ते ऽषदित्येतेनैव धयेतमेत्या-
 ग्रीभ्रे^३ प्रदेकं जुहोति इद्र यत्ते क्रयी परं नाम तस्मै उतमसि
 यमेष्टमसि स्वाहेत्यथास्मै धनुः प्रयच्छति यदि पुरस्तादप्रत्नं
 भवति^४ समुत्पृष्टे समुत्क्रोन्नयभषेच्यमसावासुधायथो ऽमुख्य १०
 पुचो ऽमुख्य पौचो ऽमुख्य गप्ता राजसूयेनेत्यथ भूर्भुवः सुवरिति
 वाचं विसृजते^५ दाभ्यां मुखं विमृष्टे^६ गायत्रान्विष्णुक्रमाङ्क-
 मते^७ ऽधोपरिष्ठादभिषेकस्य षट् पार्यानि जुहोतीत्याय
 स्वाहा घोषाय स्वाहेति^८ दादग्र भूतानामवेष्टीर्जुहोति
 पृथिव्यै स्वाहान्तरिषाय स्वाहेत्येतेयोर्हविषोः स्निष्टकृता ११
 चरत्येने अपिधाय प्रज्ञाते निदधाति^९ ॥ ११ ॥

अथ वाराहो उपानहावुपमुञ्चते पशूनां मन्वुरसीति

१ • वावमवनीच M.

२ Thus M, which omits only वदा, but cp. infra XII. 13 a. f. ;
 दायादंसद्यदा Be U ; the other three MSS. are wholly corrupted ;
 my copies of Bhav. read वदु i.s.o. वचदु !

३ वाङ्ग्रीभ्रे om. Be BU.

४ Thus Be 11 T ; नावस्यरान्ति • MU Be B.

दक्षिणे पादे तवेव ने मन्युर्भूषादिति सथे^१ ऽधेमामभिसृ-
 ग्रति नमो माचे पृथिव्या इति^१ तस्यां दक्षिणं पादमुपावह-
 रति^१ माहं मातरं पृथिवींश्चिःशिवमिति मा मां माता
 पृथिवी चिःश्वीदिति सथमथान्तरेण चात्मासोत्कराबुदकुप-
 १ निष्कामति^१ विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णो-
 विंक्रान्तमसीत्युत्तरत एते रथा युक्तास्तिष्ठन्ति^१ तान्दृष्ट्वैव
 प्रतिहितो ऽवनिष्ठत्यथ प्रतिहितस्य धनुरादायाधिष्यं कृत्वा
 रथमातिष्ठति महतां प्रसवे जेषमित्याप्तं मग इति कुवरम-
 भिनिश्रयते^१ तं तदानीमेव प्रतिहितो ऽन्वातिष्ठति प्रससा-
 १ शिषे पुषङ्गत श्रूणिति^१ शिष्टुभान्वारभत इति ब्राह्मणमथ^१
 प्रतिहिताथ^१ धनुः प्रथञ्चक्राह राजन्य एव षट्पिंशत्सु
 श्रव्याप्रव्याधेषु निर्जयेन^१ सहस्रेणावसितस्तस्या^१ इधुमस्यतादपै-
 न^१ राध्रुताञ्जिलेन^१ दक्षिणापथेनात्याकुसतादिति^१ राजन्य

१ Thus MT Be 11; उपवचति Be BU.

१ •ष्कामति Be 11 T Be BU; •ष्कामंति M; Bhav. reads the plural, cf. p. 75, 3.

१ Thus corrected (cp. p. 79, 2; 105, 16); •धिनिश्रयते M Be U; •धिनिश्रयते B; •धिश्रयते Be 11 T.

१ Thus M only; ब्राह्मणस्यतिप्रतिहिताथ Be 11 T; ब्राह्मणमथप्रतिहिताथ Be BU.

१ Thus MU Be B; निर्जयेथ Be 11 T.

१ Thus Be BU; •वचितस्तस्या M; •वसीततस्या Be 11 T.

१ Thus corrected; •मस्यतादपैर्न Be 11 T; •मस्यतादपैर्न M; •मस्यतादपैर्ना Be BU.

१ Thus corrected; •ध्रुताञ्जिलेन Be BU; •ध्रुताञ्जिलेन T Be 11; •ध्रुताञ्जिलेन M.

यत्ने^१ तं तदानीमेव प्रतिष्ठितो ऽन्वतिष्ठति प्रयत्नवद्विषे
 सुबद्धत प्रभूनिधि^२ विद्युत्कारमत इति ज्ञानवत्त्वं प्रति-
 स्थितव्यं यद्युः प्रयत्नवद्विषे^३ ते यद्युर्दापायमवधहरं तन्मि-
 विद्यामीदं^४ ते ऽप्यद्विद्यैतेनैव ज्ञेयतेत्यन्वयेण चान्वयोत्क-
 रानुपातीत्य पूर्वणा द्वारा इतिर्भवं प्रपञ्चं प्रपञ्च एवमवत्त्वं^५
 तिष्ठति । ॥ १३ ॥

तदेताम्नषीव्यायति रागममौदुम्बरं वीवर्षमिति^१ यत्ने
 इत्ये राजतं प्रतिबुद्धत इत्यद्वयपुरसायुर्मे धेहीति दक्षिण
 औदुम्बरसूर्गच्छुं मे धेहीति दक्षिण एव वीवर्षं बुद्धिचि यत्ने
 ऽपि यत्ने यत्ने धेहीत्येतास्मा आमिषासुपोषणद्वये^२ तन्म
 दक्षिणं इत्यसुपावहरति मिषो ऽपीति यत्ने ऽपीति
 यत्नेनाममिषमिति^३ यत्ने विद्येद्वैरित्येनाममिषात्त
 प्रज्ञातां^४ निदधाति^५ तदेताम्नषीमेकस्मिन्सूत्रे चावपति^६
 मध्यत औदुम्बरं करोति^७ तान्मौवासु प्रतिवप्येतेनैव ज्ञेयते-

१ Thus M and cp. supra p. 79, 2; infra 103, 9; •मपिचि• B BU; •मपिचि• Be 11; •मपिचि• T.

२ All the MSS. are more or less corrupted exc. M, which has however •सुमपदा ; cp. supra p. 102, 7.

३ •इत्य all.

४ Plural M Be BU ; singular Be 11 T.

५ यत्नेनाममिषमिति Be 11 T.

६ प्रज्ञाताद्भिद• Be; प्रज्ञातं the other MSS., exc. M the reading of which is uncertain (प्रज्ञातं or प्रज्ञातां) ।

७ Thus M ; चावपति Be 11 T ; चावपति Be BU.

नेत्यापेक्षाभीष्टं प्राञ्च रचमाकर्त्यावतिष्ठत्यप्याभीष्टे^१ इन्द्रविमो-
 चनीचा^२ कुशोत्थग्रये^३ रचपमये साहेति पत्न्यः सुवाञ्छनीर-
 चाखेतपुरसादेवापेक्षाभीष्टं रचवाचनं प्राञ्चैवं योग्यकृतसुप-
 क्षितं भवति^४ तच्छिष्यह संघर्षीचा रचवाचने रचसादधाति^५
 ५ सुवर्णदिव्यैवं सोसादकर्दधाति^६ इष्टः शुचिपदित्यादधाति^७
 मन्त्रवेदेनसुपाचरति^८ मन्त्रसादधाति^९ पञ्चसादधातीति प्रा-
 ञ्चसंवाखेतपुरसादेव अचनेनाभीष्टं चतुरस्रसाधं^{१०} वाहाव-
 साधं^{११} वा विमितं कारितं भवति^{१२} तत्र नथत शौचुम्परी-
 नाचन्दीं भिमिनोति अथवा नाभिरधीति^{१३} तस्मात्सुतरमह-
 १० नमधीवाचसाधयानि^{१४} अथवा घोषिरधीत्संभामाधीदत्याधी-
 दनामसुमन्थते सोनामाधीद सुवदासाधीद ना त्वा शि-
 षीदिति^{१५} ना मा शिषीदित्तीतरः प्रत्याक्षंयजसभिमन्-
 वते^{१६} निषवाद् धृतप्रतो वरहः पञ्चाक्षा मन्त्राध्याय सुकृत-

१ Here and infra Be 11 T every time चाञ्चोभीष्टं and •भीष्टे ।

२ रचमादत्य • MSS.

३ Thus (cp. TBr. I. 7. 9. 5) M Be U ; •विमोचनीचाञ्च • Be 11 T ; B corrupted.

४ •दधानीति प्राञ्चसंवाचनसुपा • M ; the Brāhmaṇa (TBr. I. 7. 9. 6) is quoted in abbreviated form by all the MSS. exc. M.

५ Thus M, cp. infra XV. 2 and Āp. XVIII. 18. 5 ; •रचवाचं U Be ; all the other MSS. and Bhav. both times •वचानं ।

६ Thus M ; अचरमहत्वं अधिवाच • Be ; अचरमहत्वं अधिवत्स • BU ; अचरमहत्वं अधिवाच • Be 11 T ; Bhav. : अचरमहत्वं सुपरिसेमाधिवाचं ।

७ Thus MT Be 11 ; चतु i.s.o. चति • B Be U.

रित्यथैनमृत्विजः पर्युपविशति । पुरस्तादध्वर्युरपविशति
दक्षिणतो ब्रह्मा पश्चाद्भूतोद्गातोत्तरतस्तः^१ प्राङ्गो वोदङ्गो वा
रत्विजः^२ सो ऽध्वर्युमभिवदति^३ ॥ १४ ॥

^४ब्रह्मरिति^५ त्वः राजम्ब्रह्मासीत्याहध्वर्युः सवितासि
सत्यसव इति^६ ब्रह्मरिति ब्रह्माणं^७ त्वः राजम्ब्रह्मासीत्याह
ब्रह्मेन्द्रो ऽसि सत्यौजा इति^८ ब्रह्मरिति होतारं^९ त्वः
राजम्ब्रह्मासीत्याह होता मिषो ऽसि सुश्रेव इति^{१०} ब्रह्मरनि-
त्युद्गातारं^{११} त्वः राजम्ब्रह्मासीत्याहोद्गाता वरुणो ऽसि सत्य-
धर्मति^{१२} सुहोकारः इति चत्तारं^{१३} त्वः राजम्सुहोको ऽसी-
त्याह चत्ता^{१४} सुमङ्गलाः इति संपहीतारं^{१५} त्वः राजम्सु-
मङ्गलो ऽसीत्याह संपहीता^{१६} सत्यराजारिति भागदुघं^{१७}
त्वः राजम्सत्यराजासीत्याह भागधुक्^{१८} सप्त पुष्यनाथो
ऽभ्युषायास्ये^{१९} स्फं प्रयच्छतीन्द्रस्य वज्रो ऽसि वार्चंनक्षत्रेण मे
रथेति^{२०} तेन^{२१} ते^{२२} रथासमितीतरः^{२३} प्रतिगृह्णाति^{२४} त्वः संप्रय-
च्छति सूताय सूतयामणिने सजाताय सजातयामणिने^{२५}
संपहीचे ऽवावापगोव्यच्छाम्भामन्तक्षेत्रे^{२६} तौ^{२७} मध्यतो ऽधिदेव-

१ तनः om. Be 11 T.

२ Thus M only ; all the other MSS. ध्वर्युरभिवदति ।

३ Here and in the following lines sometimes T Be 11, sometimes Be BU are defective ; M only is in good order.

४ Thus M only ; मन्व (i.s.o. मन्व) T Be 11 ; मन्वाच B Be U.

५ देवदेवराजा० M ; देवदेवराधा० Be 11 T ; देवदेवराधा० Be BU.

६ देवदेवतो Be BU ; तनतो M ; T Be 11 def.

नमुद्रुत्^१ तिष्ठः पञ्चाग्रतः सौवर्णान्वाभिवपतो^१ ऽवासे
 पञ्चाचानपच्छिद्य प्रवच्छति दिग्गो ऽभ्यघ्^२ राजाभूदिति^१
 ता^३ सदानीनेवाचेष्वपिसृजत्य^१ चैतमोदनमुद्रुवते^१ नाना^३ग्निगौ
 ब्रह्मा च यजमानस्य समाना^३ग्निगौ सूतधामणिगौ समाना^३-
 ५ ग्निगौ चत्तसंपहीतारौ^१ च यो नु मताश्च इव च
 राज्ञ आसन^१ उपविश^१ चतुःशतमचानपच्छिद्याहोद्भिज^३
 राज्ञ इति^१ तानेव^१ मनाक्यमन्तानिव^१ हत्वाह हतं ब्राह्मण-
 खेत्यचैतमोदनमुद्रुवते^१ समाना^३ग्निगौ ब्रह्मा च यजमानस्य
 नाना^३ग्निगौ सूतधामणिगौ नाना^३ग्निगौ चत्तसंपहीतारौ^१
 १० च यः पराजयते तस्मै न कुञ्जे चत्ता पाचयति^१ यावदेव
 ओदनः पच्यते तावदेव होता श्रौणःश्रेपमास्त्रापचते हिरण्यये
 कश्चिपावासीनस्तस्माच्चध्वर्युः प्रतिगृह्णाति हिरण्यये कूर्ध्वं
 आसीनः^१ ॥ १५ ॥

ओ^३ होतस्तथा होतः सत्य^३ होतररात्स होतरिति^१
 ११ यस्य वै होता नाध्येत्यन्य^१ उ^१ होचाग्र^३शी ग्र^३सति^१ तस्मा

१ चधीता i.s.o. उवत्य M.

२ चासनमुपविश M.

३ तानेवमन्वकुसम. M.

As the MSS. with the exception of M are hopelessly spoiled, the text of the last 13 lines has been reconstructed as best possible. Only the various reading of M is given, as the var. of the other MSS. is nearly worthless.

१ MSS. exo. M ins. च, cp. XVI. 8.

१ नाध्येत्यन्यो T Be 11; चधीत्यन्य उ (०न्नुउ) Be BU; तदाध्येत्यन्य M.

स प्रतिप्रस्थाता प्रतिगृह्णाति ^१ परःश्रुतं भवतीति ब्राह्मणं ^१
 यदैव श्रोतुः पक्वो भवत्यथैनमेकधोद्भृत्य ब्रह्मण उपहरति ^१
 तस्मा एताश्चैव मणीन्ददाति ^२ श्रुतं विषयं चतुष्पात्क्षेत्रमथ ^३
 शोभे ददाति श्रुतं विषयं चिरण्मथ कश्चिन्नोद्भाषे ददाति
 श्रुतं विषयमथाध्वर्यवे ^४ ददाति श्रुतं विषयं स्वरयं तिस्रः ^५
 पञ्चाशतः सौवर्णान्वाहिरण्मथ कूर्चमित्येभ्य एतन्निर्जस्रं ^६
 सहस्रं चतुर्धा कृत्वा ददात्यथैनमेतयासन्धा सह श्रावण्मथा ^७
 वा ^८ ब्रजत्यन्वायन्धेनमेते ^९ समसा ^१ अचैतथोर्द्विवोरिषासुपङ्क-
 यत ^१ इडोपङ्कतं माहेन्द्र ^२ होता सैवाध्वर्युश्च ^३ संभक्षयते ^४
 नाराश्रसपीतेन नाराश्रसान् ^५ होहचमसमेवैते चयः ससुप- ^{१०}
 ङ्कय भक्षयन्ति ^१ यथाचमसं चमसान्निभ्य न इत्यात्मानं
 प्रत्यभिष्टुश्रुते ^१ नाप्याचयन्ति चमसान्निभ्या मार्जयन्ते ^१
 ऽपेन्द्राय त्वेन्द्राय त्वेत्येवं ^२ चिभिदक्य्यपर्यायेसरति ^३ संतिष्ठते
 मार्शन्दिनश्च ^४ सवर्गं ^५ प्रसर्पन्ति हृतीयसवनाय ^६ प्रसिद्धमादित्य-

१ चर्गान् before मणीन् ins. Be B; सर्वमणीन् U.

२ चतुष्पात्क्षेत्रं all (also Āp. XVIII. 19. 7), but cp. supra p. 96, 5.

३ Thus M; चय om. Be BU; विविधमर्धानध्वर्यवे T Be 11.

४ स्वनिर्जस्रं all.

५ चानर्धन्वावाश्रमन्तश्च Be BUT Be 11; चानर्धन्वाश्रमन्तश्च M, but cp. supra p. 81, 5.

६ इतन्वार्थं ins. T Be 11.

७ Thus MT Be 11; जेत्येव Be; जेत्येव इत्वं BU.

८ चरति M Be BU; चरति T Be 11.

कश्चैव चरित्वाद्यवयवं यथाज्ञानोक्तं यथाति । समानं कर्म
 कथापरपरव्ययनेव चरित्वा खे भग्नपशुभ्यं चरति ।
 तयोर्वाणा नचोत्ते । कश्चैव देवते । कश्चैव प्रत्यभिर्भग्नौ । नाम्ना
 कथाहोमौ कथागो कथस्वनिः समन्तः शिष्टकर्मैवनाश्चमयीक
 । समानो दिग्गो । नामा दिग्ग इत्येते । समर्थं कर्मव्यवहारं-
 येनश्चिववधश्च उवाद्दत्ते चार्धपद्यानुपागर्हौ । मन्त्राय
 चारहो चार्धपद्यीभ्यामुदेति । चो ऽपामन्त्रे जुहोत्यथां म्ने
 काहेति । विपुनति दर्भसन्ने जुहोत्यूर्जो म्ने काहेति ।
 पुनरेव । गार्धपत्ये जुहोत्यथवे यद्वचने चरति । मन्त्रिणे
 । मन्त्रे । उद्घनीयेत्येहा चैववधनीं यथापुपाकरोति । तन्ने
 मन्त्रिणं कथया चरित्वा चैव मन्त्रिणं कथयेत् । चैवमन्त्रिणं
 च उक्त्ये ऽभिषेकनीकस्तुक्तिः प्रभवमानः । मन्त्रदक्षिण
 उक्त्यानीकस्तुक्तिः ॥ १६ ॥ मन्त्रमः ॥

कथाशैवा सुरसादेव कुटे देवयक्ते यत्तन्मन्त्राप्रव्यभिः
 ॥ मन्त्रा कथयिता भवति । म्ने ऽपैवमन्त्रमन्त्रकसाधं निर्मपति ।

१ म्ने M Be 11 T; मन्त्रा Be BU.

२ Thus M; देवता Be BU; T Be 11 om. this passage.

३ •सर्वे M; •सर्वे T Be 11; •सर्वे B; •सर्वेना Be.

४ Thus M; चार्धपद्या उपानहौ T Be 11; चार्धपद्या उपानहौ BU;

पापे च Be; op. infra XVIII. 19 init.

५ Thus T Be 11; चार्धपद्यिभ्यां M; चार्धपद्यीभ्यां B; चार्धपद्यिभ्यां Be U.

६ Thus M; प्रानरेव Be BU; Be 11 T defective.

७ •मुनिवधव U Bhav.

द्विरक्षं ददाति । ग्रम्यान्वास उद्वसाथ वसति । सारस्वतं
 चरं वसतरौ ददाति । द्वितीये ग्रम्यान्वास उद्वसाथ
 वसति । सावित्रं द्वादशकपालमुपध्वसं ददाति । तृतीये
 ग्रम्यान्वास उद्वसाथ वसति । पौष्यं चरः । श्यामं ददाति ।
 चतुर्थे ग्रम्यान्वास उद्वसाथ वसति । वार्षस्यत्यं चरः ।
 अग्निपृष्ठं ददाति । पञ्चमे ग्रम्यान्वास उद्वसाथ वसत्यै-
 मेकादशकपालमुपध्वसं ददाति । षष्ठे ग्रम्यान्वास उद्वसाथ
 वसति । वार्षं दशकपालं । महागिरष्टं ददात्यथ सप्तमे
 ऽष्टशालामध्यवसत्येतदेवाष्टदीक्षते । ऽथ वै भवति सद्यो
 दीक्षन्नि सद्यः सोमं क्रीडन्नि पुष्टरिस्त्रजां प्रथच्छतीत्यथैवं १०
 तीर्षादानीय पवथिला पुष्टरिस्त्रजिनमुदानीय दीक्षणीया-
 मिष्टिं निर्वपति । तस्याः सः क्षितायां सुष्टी चैव न करोति
 वाचं च न चक्षति । निदधत्यस्या एतद्भुविदक्षिष्टं व्रतभा-
 जनमथ प्रायणीयामिष्टिं निर्वपति । इविष्कृता वाचं विस्व-
 जते । ऽथास्या एतद्भुविदक्षिष्टं प्रथच्छन्ति । व्रतभाजनमथ प्राय- ११
 णीयेन चरति । प्रायणीयेन चरित्वा पदेन चरति । पदेन
 चरित्वा दशभिः साष्टैर्वसतरै राजानं क्रीलोद्घातिष्यं
 निर्वपत्यातिष्येन प्रथर्षं पुरस्तादुपसदाः सौम्यं चरं । बभ्रुं
 ददात्यथ मध्यमे उपसदावन्तरेण त्वाद्भ्रमष्टाकपालः । शुण्डं
 ददात्यथोपरिष्टादुपसदां वैष्णवं त्रिकपालं । वामनं ददात्य- १०

१ दीक्षते Be BU ; दीक्षते M ; दीक्षते T Be 11.

१ •चक्षति M Be 11 T ; •चक्षति Be BU.

वाक्यनीचं प्रकथयत्वाक्यनीचं प्रणीय वदोदविधानि संमिगोति ।
 वदोदविधानि संमिग्याग्नीषोमौ प्रकथयत्वाग्नीषोमौ प्रणीय
 यूपसाहता यूपसुप्ययति । सर्वन्तं यूपसुसुव्याग्नीषोमीचं
 पशुमुपाकरोति । तस्य प्रविद्धं वपया चरित्वा चारत्ततीर्वम-
 तीवरीर्ष्यत्स्य पशुपुरोडाशं निर्वपतीऽन्नः पशुपुरोडाशः
 संतिष्ठते । वजीसंयाजान्तः चरुर्हृद्वद्युसान्न इत्येके । ऽथ
 वृत्तीवरीः परिहृत्य वयाश्चि विशिष्योपकथयत्याती महाराच
 एव बुध्यन्ते । प्रातराष्यानि गृहीत्वा राजानमुपावचत्य प्रात-
 रमुपाकमुपाकरोति । चरिचिते प्रातरमुवाके ऽघो ऽश्वैश्चि-
 रदेति । ॥ १७ ॥

चक्रिष्टोमं मातृमुयेति । प्रविद्धो ऽभिषवः । प्रविद्धं यज्ञ
 गृह्णते । समानं कर्माश्चिनाद्गृहादान्निगं चर्षं गृहीत्वा दे
 रगवे आदस्य यूपमभ्येति । सर्वन्तं यूपसुसुव्याग्नेचं पशुमुपा-
 करोति । तस्य प्राजापत्यस्यचर उपाकम्भो भवति । तयोः
 प्रविद्धं वपयां चरित्वा मसर्पन्ति प्रातःसवनाय । पूर्वस्थां
 चरि । सूतम्भमस्यानुपतिष्ठतो । ऽपरस्थां चतमंपहीतारौ ।
 प्रवर्षः पृच्छतः का ते माता का ते मातामहीति । च च

१ ऋषि MT Be 11 ; ऋषि Be BU .
 १ om. MT Be 11.
 १ ऋषि M Be BU ; ऋषि T Be 11.
 १ रिषि M.
 १ अनुपतिष्ठतो B Be U ; अनुपतिष्ठतो M ; अनुपतिष्ठ T Be 11.
 १ om. Be BU.

आ दग्धस्त्रीं संपादयत्यति तः सृजन्वथ यो न संपादयति
 दौर्घवश्रेण तन्मुपावदन्ति^१ स च आह वैष्णां मे माता
 सावित्रीति^२ वाति तः सृजन्ति विप्रो विवाहान् गोप्तार
 इति वदन्तो^३ दग्धदग्धाच समसमभिसंजानत^४ सृजुधा
 प्रातःसवनः संतिष्ठते^५ प्रसर्पन्ति माघंदिनाथ सवनाथ^६
 प्रसिद्धो ऽभिवः^७ प्रसिद्धं यहा गृह्यन्ते^८ समानं कर्मा
 दाक्षिणेभ्यो^९ दाक्षिणानि कृत्वा प्राकाशावध्वर्ववे ददाति
 सृजमुद्गाभि रक्ष्यः होत्रे ऽयं प्रसोत्प्रतिहर्षेभ्यां दादग्य पडौ-
 हीप्रंक्ष्यते वग्नां मैत्रावरुणाद्यर्वभं ब्राह्मणाच्छ्रुतिने वासवी
 नेष्टापोदग्धाः सूरि यवाचितमच्छावाकाद्यानद्वाहमग्रीधे^{१०}
 भार्गवो होता भवति^{११} आयन्तीयं ब्रह्मसामं भवति वारव-
 न्तीयमग्निष्टोमसामसृजुधा माघंदिनाथ सवनः संतिष्ठते^{१२}
 प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाथ^{१३} प्रसिद्धमादित्यपक्षे चरित्वापयवर्षं
 गृह्णाति^{१४} समानं कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्त्रे
 धामपशुभ्यां चरति^{१५} तद्योर्गाना मनोते^{१६} गाना देवते^{१७}
 गाना प्रत्यभिमर्शनौ^{१८} गाना वसाहोमौ समानो वनस्पतिः
 समानः स्त्रिष्टकप्रैववाप्समानीडा समान्यो दिप्रो^{१९} गाना

१ Thus Be BU ; दग्धतश्चे M ; T Be 11 om. this passage altogether.

२ Thus M Be U ; तन्मुपावदन्ति B ; तन्मुदन्ति T Be 11.

३ Thus MT ; सावित्रीनि Be 11 ; सावित्रीवि Be BU.

४ समीचे MT Be 11 ; समीता Be BU.

५ देवदे M ; देवता Be BU ; om. T Be 11.

६ Thus T Be 11 ; •भिवर्षे M ; •भिवर्षना Be BU.

दिग् इत्येके ^१ समानं कर्मावस्थयात्प्रसिद्धो ऽवस्थ ^१ उदय-
 नीचवेद्येहा मैत्रावरुणौ वशासुपाकरोति ^१ तस्यै प्रसिद्धं वपसा
 चरित्वा दक्षिणे वेद्यन्ते अग्रस्थेव वपते न केशान्तिष्ठत
 एषो ऽग्निष्टोमः सप्तदशो दशपेयः सप्तदक्षिण उदवसानौ-
 १ वाक्तः ^१ ॥ १८ ॥ षष्ठः ॥

अथ पञ्चदशविधा दिशामवेष्ट्या वजत ^१ आग्नेयमष्टा-
 कपासं निर्वपत्यैत्रमेकादशकपासं वैश्वदेवं चरं मैत्रावरुणौमा-
 मिषां वार्हस्यत्यं चरमित्यं च वै भवति हविषो हविष इहा
 वार्हस्यत्यमभिचारयतीति ^१ स हविषो हविष इहा वार्हस्य-
 १० त्यमभिचारयत्यंवाहार्थमासाद्यैता^१ आदिष्टदक्षिणा ददात्यं च
 द्विपशुना पशुवन्धेन वजत ^१ आदित्यां मष्ट्यां गर्भिणीमास-
 मते मासतीं शुभ्रिं पशौहीं ^१ गर्भिष्णादित्या भवत्यगर्भा^१
 मासत्यादित्यया पूर्वया प्रचरति मासत्योत्तरयोश्चैरादित्यायां
 आभावयत्युपाश्रु मासत्यै ^१ संतिष्ठते यथा द्विपशुः पशुवन्ध-
 १५ स्याद्य स्यात्यदूतानां^१ हविर्भिर्यजते ^१ ऽग्निभ्यां पूषे पुरो-
 षाग्रं द्वादशकपासं निर्वपति चरन्ते सत्यवाचे चरः सविषे
 सत्यप्रसवाद्य पुरोषाग्रं द्वादशकपासमंवाहार्थमासाद्य तिस्र-
 धश्च शुक्लदृतिं ददाति ^१ तं प्रतिराजभ्यः प्रक्षिपोति ^१ स

१ वजत Be BU.

१ Thus M only; •मासाद्यता Be BU; •मासाद्येता T Be 11.

१ Thus M only; भवतिवर्भा Be BU; T Be 11 om. these words.

१ Thus M; the other MSS. are partly corrupted, partly incomplete.

यः प्रतिगृह्णाति मिथो म इति तं वेदाय यो न प्रतिगृ-
ह्णात्यमिथो म इति तं वेदाय पूर्वेः प्रयुजाः हविर्भिर्यजत ^१
आग्नेयमष्टाकपासं निर्वपति सौम्यं चरुं वाविचं द्वादशकपासं
वाहेत्यं चरुं लाङ्गमष्टाकपासं वैश्वानरं द्वादशकपासमंवा-
हार्यमावाद्य दक्षिणः रथवाहनवाहं ^२ ददात्यथ पौर्णमासवेष्ट- ^३
धाभ्यामिदोत्तरैः प्रयुजाः हविर्भिर्यजते ^४ वारस्ततं चरुं
निर्वपति पौष्णं चरुं मैत्रं चरुं वाहसं चरुं क्षेपत्यं चरुमा-
दित्यं चरुमंवाहार्यमावाद्योत्तरः रथवाहनवाहं ^५ ददाति ^६
॥ १६ ॥

अथैतद्वादशाहं अतं चरत्याह्ने ^१ न दतो धावते ^२
ऽवह्ने ^३ न प्रमन्दयते ^४ युध्यते युद्धं जानते ^५ ऽग्निहोत्रो-
पसजतो वा ^६ अजमानो भवति ^७ भक्तसु ^८ पत्न्या आहरण्यथा-
कीर्त्तपुरसादिव जुष्टे देवयजने तिस्रः शाखाः कारिता
मन्वति ^९ च दक्षिणार्धाः ^{१०} शाखामध्यवसाय मयित्वाग्नीष्वि-

१ Thus Be BU ; रथवाहनं MT Be 11, but cp. Ap. XVIII. 22. 6, 8.

२ Thus again, Be BU ; रथवाहं M ; T Be 11 om.

३ These and the following words thus in M ; चरत्याह्ने नदतो धावते-
वदेभ्यो न प्रमन्दयते Be BU ; चरतिनात्तेन दतो धावतेभ्यो न प्रमनयते Be 11 T ;
Bhav. reads प्रमन्दयते explaining this word, as it seems, by न
चर्यावां वेते न कीर्त्तयित्तिवने ।

४ वा Be 11 T ; च Be BU ; M om.

५ M om. च, but cp. vol. I. 67. 4.

६ दक्षिणां T Be 11.

अथ प्रतीचीनसोमाय केशवपनीयायातिराणाय दीयते ।
 तस्यापरिमिता दीया द्वादशोपसदः । स तथा राजानं
 क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्ये मे यजन्वीवे । इत्यनुत्था
 संकल्पत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवस-
 १ चादेत्यर्थं वसतीवरौः परिहृत्य पथाऽसि विप्रिष्योपवसन्त-
 क्ततो महाराज एव बुध्यन्ते । प्रातराज्यानि गृहीत्वा राजा-
 नमुपावहत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति । परिहिते प्रातरनुवाके
 ऽपो ऽष्टैर्वाङ्घ्रिद्वैर्वातिराणं क्रतुमुपैति । प्रसिद्धो ऽभिभवः ।
 प्रसिद्धं यथा दृष्टान्ते । समानं कर्मावभृथात्प्रसिद्धो ऽवस्थ ।
 १० उदवसनीयवेष्टेहा मैषावदृषीं वग्रामुपाकरोति । तस्यै प्रसिद्धं
 वपया चरित्वा दक्षिणे देशेनै धानि कानि च सोमानि
 वापयते । संतिष्ठत एष प्रतीचीनसोमः केशवपनीयो ऽतिराणः
 सहस्रदक्षिण उदवसानीयान्तो । ऽथ मध्यमाऽऽशासामध्यव-
 साय मथित्वाग्नीष्विहत्य सृष्टवे द्विराणाय दीयते । तस्या-
 ११ परिमिता दीया द्वादशोपसदः । स तथा राजानं क्रीणाति
 यथा मन्यते द्विराणस्य मे सतो ऽमावास्याया उपवसधीये ।

१ Thus U Be (sec. m.); वज्जीवे Be (pr. m.) B; वज्जिदे M; Be
 11 T om. the passage.

२ •चौपवस• M Be.

३ Thus M Be 11 T; •ङ्घ्रिद्वैर्वातिराणं Be BU.

४ कानि ins. M.

५ Thus T Be 11 (only •वास्याये); मे before सतो om. M, but
 this MS.: मावास्याये न उप०; Be BU give मे before सतो and मा before
 उप०, reading •वास्याये ।

ऽहपूर्वमहः संपत्सत उत्तरस्त्रिजुत्तरमिति ^१ संतिष्ठते बुद्धि-
द्विराचो^२ ^१ ऽथोत्तरार्धात्^२ आत्मानध्ववसाय मथित्वाग्नीन्विह-
त्योद्वनीयाथाग्निष्टोमाय दीयते ^१ तस्य तिस्रो दीयास्त्रिषु
उपसदः सप्तम्वा प्रसृतः ^१ संतिष्ठत एष उद्वनीषो ऽग्निष्टोम-
स्तुष्टोमः सहस्रदक्षिण उद्वनीयागतो^२ ^१ ऽथ देविकाहवि-
भिर्वजते ^१ ऽथ वैधातवीयथा वजते ^१ ऽथ सौषामस्या
वजते ^१ संतिष्ठते राजसूयो ऽर्धसप्तदशैर्मासैः ^१ संतिष्ठते
राजसूयः संतिष्ठते राजसूयः ^१ ॥ २० ॥ सप्तमः ॥

॥ इति द्वादशः प्रश्नः ॥

१ Thus all; are we to correct बुद्धिर्द्विराचो ?, cp. 117, 14.

२ Thus BeBUM (sec. m.); चोचराष्ट्र M (pr. m.) T Be 11
Karmāntasūtra.

१ उद्वनीयातो Be 11 T.

१ अघात इष्टीर्वाख्यास्यामसायाः सक्तप्रदिष्टमेव दार्शपौ-
 र्णमासिकं तन्मं^१ दार्शपौर्णमासिकः^२ सःस्कारः^३ । सर्वाः
 प्रथमाः सर्वा मध्यमाः सर्वा उत्तमाः^४ । यथाकाष्ठं पर्वतिष्या
 निर्वपेथा आदिष्टस्याना । अथ वा अनादिष्टस्याना घानि
 ५ पूर्वपक्षे पुण्याहान्येतत्तीर्धानि^५ भवन्ति वा अनार्तेष्टयो^६
 ऽथ वा अनार्तेष्ट्य उपाधिगमकास्यास्ता भवन्ति । यथैतद्भ्यङ्ग-
 ताभ्युदिताभिनिस्तुक्ताविजातेति । व्युदितमन्वन्वाधानं । नित्यं
 प्रतोपायनं । धावसिद्धिं धावमानमनुसःहरेदन्यथावापदिव-
 ताभ्यस्तासां याः सोपनामास्ता उपाःश्चेतरा उचैरादिग्नादेव ।
 १० सप्तदश सामिधेन्यो ज्ञानीवाद्यथैतज्ज्ञानवो अथौ धाम्ये कुर्वा-
 दुषिहकस्तुभौ^७ धाम्ये पिष्टुभौ^८ संघाम्ये^९ । वार्षज्ञावाव्यभागौ
 पूर्वपक्षे । दृधन्वन्नावपरपक्ष इत्यौपमन्यवो । घानि चवोऽपि
 कामेव वा दक्षिणथा वा व्यपेतानि^{१०} स्युर्नावावर्हीःश्चैव

१ The text of this first adhyāya is given principally according to M, in comparison with the vivaraṇa. All the other MSS. except D, contain a highly corrupted tradition. I do not give all their various readings, which are nearly ever so much corruptions.

१ Thus M and Bhav. ; •मासिकाः संस्काराः all the other MSS.

२ चतसा M.

३ •वीर्षानि M.

४ कुर्वाद् om. M.

५ Thus only D ; M om. ; पिष्टुभौ धाम्ये UB ; पिष्टुभौ धाम्ये Be ; पिष्टुभ
 सायेर् Be 8.

६ व्यपेतानि M.

तानि जानीयाद्दिशादेव दक्षिणावपेतः^१ समानवर्धिमवति
 यथा दिशामवेष्टिर्नैष्टीरपाः^२ शुधाजोः ऽनुसमेति^३ चहेवत्तः
 चविस्तहेवत्ते चाव्यापुरोऽनुवाक्ते^४ पुरस्तात्विष्टकृत उपहोमा
 चावास्तुक्ता उपधीमा^५ वासीदक्षिणाः काम्वा इष्टयो वा
 अगादिष्टदक्षिणा^६ मोदक्षिणः पशुबन्धो^७ नित्यो ऽन्वहार्य^८
 इति^९ न्या^{१०} इमा^{११} इष्टयो^{१२} व्याख्याताः ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

अथ वै भवत्यैश्राग्नेकादशकपाशं निर्वपेत्प्रजाकाम इति^१
 तस्या एते भवत उभा वामिन्द्राग्नी अश्रवः^२ हीत्यैश्राग्नेका-
 दशकपाशं निर्वपेत्प्रधानः जेने वा सजातेषु वेति^३ तस्या
 एते भवत इन्द्राग्नी रोचना दिवः अथहुचमितीश्राग्नेकादश-
 कपाशं निर्वपेत्प्रधानमुपप्रजास्यजिति^४ तस्या एते भवत
 इन्द्राग्नी नवतिं पुरः शुचिं नु सोममित्यैश्राग्नेकादशकपाशं
 निर्वपेत्प्रधानं जित्वेति^५ तस्या एते भवत उभा वामिन्द्राग्नी
 अश्रवः^६ हीत्यैश्राग्नेकादशकपाशं निर्वपेत्जनतामेत्यजिति^७
 तस्या एते भवत इन्द्राग्नी रोचना दिवः अथहुचमिति^८
 पौष्णं चदमनुनिर्वपेदिति^९ तस्या एते भवतो वयसु त्वा
 प्रचस्यते पचस्य च इति^{१०} जेचपत्वं चदं निर्वपेत्जनतामास्येति^{११}
 तस्या एते भवतः जेचस्य पतिना वयं जेचस्य पत इत्यैश्राग्-

१ • भवेत् M.

२ दिशामवेष्टीर्नै M.

३ इतीग्निना इतीर्वाख्याताः M; all the other MSS. have also इति
 or इतीर् ।

मेकादशकपासमुपरिष्टात्निर्वपेदिति ^१ तस्या एते भवतो वै
संधामं मिश्रयुवः ^{॥ २ ॥}

अग्नये पयिष्ठते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेद्यो दशपूर्ण-
मास्याधी सप्तमावास्यां वा पौर्षमाधीं वातिपादयेदित्येत-
^१ वेष्टा यष्ट्यमास उपकल्पयते पयो ऽग्निकाङ्क्षिरनश्वाहं ^१
तस्या एते भवतो ऽग्रे नया देवानामित्यन्वाहार्यमासाद्यानश्वाहं
ददात्यग्नये क्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेद्य आहिताग्निः
सप्तप्रत्यमिव चरेदिति ^१ तस्या एते भवतस्त्रयस्ये क्रतपा चक्षि
चक्षो वधं प्रमिनाम प्रमानीत्यग्नये रचोन्ने पुरोडाशमष्टाकपासं
^१ निर्वपेद्य रचाऽग्निं सचेरभित्यथ वै भवति मिश्रितायां
निर्वपेत्परिश्रिते याजयेदिति ^१ य निश्रायां महाराज उत्था-
याग्नये रचोन्ने पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपति ^१ यरिश्रिते
याजयति ^१ कृणुष्व पाजः प्रथितिं न पृथ्वीमित्येतस्यानुवाकस्य
पञ्चदश सामिधेनीः पराचीरन्वाह ^१ तस्या एते भवतो
^१ रचोह्वं वि व्योतिषेत्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्कतिमुपजु-
होत्युत खानासो दिवि षन्वग्नरिति ^{॥ ३ ॥}

अग्नये इद्रवते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेदभिचरभिति ^१
तस्या एते भवतस्त्रयस्य इद्र आ वो राजानमित्यग्नये सुरभि-
मते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेद्यस्य गावो वा पुश्या वा
^१ प्रमीचेरन्यो वा विभीषादिति ^१ तस्या एते भवतो ऽग्निर्होता
शाध्वीमकरित्यग्नये चामवते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेत्संशाने
संयत्त इति ^१ तस्या एते भवतो ऽक्रन्ददग्निस्ते वसूनीत्यथ वै

भवत्यभि वा एष एतासुच्यति येषां पूर्वापरा अन्वयः प्रगी-
 यन्ते ' पुरुषाज्जतिर्ह्यस्य प्रियतमाग्रये चाभवते पुरोडाशमष्टाक-
 पात्रं निर्वपेदिति ' तस्या एते भवतो ' ऽथ वै भवत्यभि वा
 एष एतस्य गृहानुच्यति अथ गृहान्देवत्यग्रये चाभवते पुरो-
 डाशमष्टाकपात्रं निर्वपेदिति ' तस्या एते भवतः ' ॥ ४४ ॥
 द्वितीयः ॥

अथ वै भवत्यग्रये कामाद्य पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेत्
 कामो गोपयनेदिति ' तस्या एते भवतस्तुभं ता अङ्गिरस्य-
 माश्वान तं काममग्न इत्यग्रये अविडाथ पुरोडाशमष्टाकपात्रं
 निर्वपेत्सर्षमाणः खेचे वा अन्वातेषु वेति ' तस्या एते
 भवतः खेडं अविड भारत व चिंताग्न इत्यग्रये अविडाथ
 पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेदनिर्षर्षमाण इति ' तस्या एते
 भवतो ' ऽथ च आयुभते पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेत्
 कामयेत सर्वमायुरियाभिति ' तस्या एते भवत आयुष्ट
 आयुर्दा अग्न इत्यग्रये जातवेदेचे पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपे-
 द्भृतिकाम इति ' तस्या एते भवतस्तस्यै ते दिवस्यरीत्यग्रये
 इत्यते पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्भुज्जाम इति ' तस्या एते
 भवतः भृषिः पावक दृशानो इत्या इत्यग्रये तेजस्यते पुरो-
 डाशमष्टाकपात्रं निर्वपेत्तेजस्काम इति ' तस्या एते भवत
 आ अदिषे नृपतिः व तेजीवयेत्यग्रये वाहन्याथ पुरोडाश-
 मष्टाकपात्रं निर्वपेत्सीवमाथ इति ' तस्या एते भवतो ऽथ
 अहन्तमाभर तमग्ने इतयावदइ रथिमिति ' ॥ ४५ ॥

- अथमे ऽभवत्ते पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्यः कामयेता-
 न्कवान्स्वामिति । तस्या एते भवत उचाप्याय वशात्प्राय वक्ष्य
 हि सुतो इत्येवमे ऽप्यादाय पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्यः
 कामयेताप्यादः स्वामिति । तस्या एते भवतो ऽग्र्ये ऽवपत्तये
 ५ पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्यः कामयेतामपनिः स्वामिति ।
 तस्या एते भवतो ऽग्र्ये प्रवमानाय पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्व-
 पेदये यावत्काम्याग्रये इत्युचये व्योगामयावीत्येतयोश्चा अक्ष-
 माय उपकाम्यते हिरण्यं । तस्या एता भवन्त्यत्र चातूषि
 प्रवरे ऽग्रे पत्रस्याग्ने चान्द्र स नः प्रावत्कामिः इत्युच्यतेतत्त
 १० इदमे इत्युच्यतेऽन्वाह्यार्थमावाय हिरण्यं ददाद्येतामिन्न
 निर्वपेच्चुष्काम इति । तस्या एता भवन्ति ॥ ६ ॥

- अथमे पुत्रवती पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्विन्शत्य सुचिषे
 पुरोडाशमेकादशकपात्रं प्रजाकाम इति । तस्या एता भवन्ति
 तस्या इदा कीरिषा मन्यन्तानो यस्मै ३५ सुच्यति जातप्रेदस्ते
 १० सुसुत्र इवच अकउक्ते सोम इन्द्रं मन्नादेत्यग्रये रसवते ऽज-
 कीरे चद्रं निर्वपेद्यः कामयेत रश्वान्स्वामिति । तस्या एते
 भवतो ऽग्रे रमेनापो अन्वचारिषमित्येवमे वक्ष्यते पुरोडाश-
 मष्टाकपात्रं निर्वपेद्यः कामयेत वसुमान्स्वामिति । तस्या
 एते भवतो कसुर्वसुपतिस्वामग्ने वसुपतिं वसुमान्मित्येवमे वाज-
 १० इते पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेत्संयामे संयत्त इति । तस्या
 एते भवतस्वामग्ने वाजसातममग्रं नो अग्निरित्येवमे ऽग्निवते
 पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेत्स्वामिन्नमभुद्धरेयुरिति । तस्या

एते भवतो ऽग्निनाग्निः समिधते तः सग्ने अग्निनेत्यग्ने
 व्योतिषते पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्यस्माग्निदृष्टो ऽङ्गते
 ऽग्निहोत्र उदायेदपरः सादीप्यानूदृत्य इत्याङ्गस्तथा न
 कार्यं । यद्भागधेयमभि पूर्वं उद्विधते किमपरो ऽभुद्विधेतेति ।
 तान्वेवावचाणानि संनिधाय मन्वेदिति । स तान्वेवावचाणानि १
 संनिधाय मन्वतीतः प्रथमं जग्ने अग्निः स्वाद्योनेरधि जात-
 वेदाः । स गायत्रिया त्रिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो एयं वदतु
 प्रजानमिति । हृन्दोभिरेवैनः स्वाद्योनेः प्रजनयतीति ब्राह्मण-
 मग्ने व्योतिषते पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेदिति । तस्या
 एते भवत उदग्ने ऋषयस्तव वि व्योतिषेति ॥ ७ ॥ १५
 तृतीयः ॥

अथ वै भवति वैशानरं द्वादशकपात्रं निर्वपेदासुषं चरं
 दधिक्राव्ये षडनभिग्रस्यमान इत्येतवेष्टा यस्यमास उपकल्प-
 यते हिरण्यं । तस्या एता भवन्ति वैशानरो न ऊत्या त्वमग्ने
 शोचिषा शोशुषानो ऽव ते हेड उदुत्तमं दधिक्राव्यो अका- १६
 रिषमा दधिका इत्यन्वाहार्थमासाद्य हिरण्यं ददात्येतामेव
 निर्वपेत्प्रजाकाम इति । तस्या एते भवन्ति । वैशानरं
 द्वादशकपात्रं निर्वपेत्पुत्रे जात इति । तस्या एते भवतो
 वैशानरस्य दः सनाभ्यो वृहव्यातो यदग्र इति । वैशानरं
 द्वादशकपात्रं निर्वपेदमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपाद्येति । १७
 तस्या एते भवतो वैशानरो न ऊत्या पृष्टो दिवोत्याग्नेयमष्टा-
 कपात्रं निर्वपेद्वैशानरं द्वादशकपात्रमग्निमुदासधिव्यमिति ।

तस्या एता भवन्त्यग्निर्मूर्धा भुवो वैश्वानरो न ऊत्या तमग्ने
 श्रोत्रिषा श्रोत्रुषान इति ' वैश्वानरं द्वादशकपाशं निर्वपेत्सा-
 दत् ५ सप्तकपाशं ग्रामकाम इत्यथ वै भवत्याश्वनीषे वैश्वा-
 नरमधिप्रचति मार्शपत्ये मादत्तमनूच्यमान आसादयतीति '
 १० काळे प्रत्यक्षं वैश्वानरमासादयत्यनूच्यमानासु सामिधेनीषु
 मादत् ' तस्य एता भवन्ति वैश्वानरो न ऊत्या षष्ठो दिवि
 भवतो बह्व वो दिवो वा वः प्रमेति ' ॥ ८ ॥

आदित्यं चवं निर्वपेत्संगामसुपप्रयास्यन्निति ' तस्या एते
 भवतो ऽदितिर्न उदस्यतु महीम् षु मातरमिति ' वैश्वानरं
 १० द्वादशकपाशं निर्वपेदाद्यतनं गत्वेति ' तस्या एते भवतो वैश्वा-
 नरो न ऊत्यास्त्राकमग्ने मघवत्सु धारयेति ' वैश्वानरं द्वादश-
 कपाशं निर्वपेदिदिषाण्यथोरणं जग्धेति ' तस्या एते भवतो
 वैश्वानरो न ऊत्यर्तावानमिति ' वैश्वानरं द्वादशकपाशं निर्व-
 पेत्सममानयोः पूर्वी ऽभिद्रुञ्चेति ' तस्या एते एव भवतो '
 १५ वैश्वानरं द्वादशकपाशं निर्वपेदविं प्रतिगृह्णेति ' तस्या एते
 भवतो वैश्वानरो न ऊत्या तमग्ने श्रोत्रिषा श्रोत्रुषान इति '
 वैश्वानरं द्वादशकपाशं निर्वपेदुभयादत्प्रतिगृह्णाशं वा पुरुषं
 वेति ' तस्या एते एव भवतो ' वैश्वानरं द्वादशकपाशं निर्व-
 पेत्सनिमेव्यन्निति ' तस्या एते भवतो वैश्वानरो न ऊत्या
 १० वैश्वानरस्य सुमतौ स्यामेति ' ॥ ९ ॥

अथ वै भवति यो वै संवत्सरं प्रयुज्य न विसृज्यत्यप्रति-
 ष्ठातो वै स भवत्येतमेव वैश्वानरं पुनरामत्य निर्वपेदिति '

व एतमेव वैश्वानरं सुनरामत्य निर्बपति । चनेच प्रभुः
 तं भागधेन विमुञ्चति प्रतिष्ठित्या इति ब्राह्मण्यमं च वि
 भवति यथा रज्योत्तमां नामामैतां भ्रातृभ्याम् प्रहिण्व्या-
 दिति । व यथा रज्योत्तमां नामाजति तां भ्रातृभ्याम्
 प्रहित्य भ्रातृभ्यश्च जीठे म्यच्छति । निर्बपतिमेवास्मै प्रहिण्वी-
 नोति ब्राह्मणं । तस्या एते भवतः । ॥ १० ॥ चतुर्थः ॥

अथ वै भवत्यैत्रं चर्षं निर्वपेत्यशुकाम इति । तस्या एति
 भवत इन्द्रं वी विद्यतस्वरीन्द्रं नर इतीन्द्राद्येऽश्रियावते
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत्यशुकाम इति । तस्या एति
 भवत इन्द्रियाणि शतक्रतो ऽशु ते दाषीतीन्द्राय चर्षवती
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्ब्रह्मवर्षकाम इति । तस्या
 एते भवत वा यज्ञिनश्चत वाशवा नामासु पक्ष्मैरथ इती-
 ंद्राचार्यवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदशुकाम इति ।
 तस्या एते भवत इन्द्रमिन्द्राधिनी वृहद्वाचन्ति वा वाचन्ति
 इतीन्द्राय चर्षवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्राद्येन्द्रि-
 यावत इन्द्राचार्यवती भूतिकाम इति । तस्य एता भवन्त्या
 यज्ञिनश्चत वाशवा नामासु पक्ष्मैरथ इन्द्रियाणि शतक्रतो
 ऽशु ते दाषीन्द्रमिन्द्राधिनी वृहद्वाचन्ति वा वाचन्ति इति ।
 ॥ ११ ॥

इन्द्रायाश्चोमुचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत् ।
 पाञ्चन मृशेतः सादिति । तस्या एते भवती ऽशुमुचे
 विवेक यज्ञेनीन्द्राय वैश्वधाव पुरोडाशमेकादशकपालं निर्व-

येषं ऋधो ऽभि प्रवेधेरवाग्नाषि वाभि धमियुरिति । तस्मा
 एते भवतो वि न इन्द्र ऋधो अशि ऋधो न भीम इती-
 श्राव वाधे पुरोडाशमेकादशकपाशं निर्वपेद्द्वौ वा परिवक्तो
 वेति । तस्मा एते भवतस्मान्तरमिन्द्रं मा ते अस्माश्च सद्वा-
 १० वधितौ श्रावाकार्शमेधवते पुरोडाशमेकादशकपाशं निर्वपेसं
 महावन्नो नोपगमेदिति । तस्मा एते भवतो ऽनवच्छे रथं
 दुष्णे वत् इति ॥ १२ ॥

इन्द्रावाप्तृजवे पुरोडाशमेकादशकपाशं निर्वपेद्द्वामकाम
 इति । तस्मा एते भवतो ऽनवच्छे भाषा अतु ते दासीतीश्राष्टौ
 १० परं निर्वपेद्वस्य वेवावश्चितेव आदित्येय वै भवति वस्वजा-
 नपीप्ते वंनक्षेतात्स्येभेनाभादध्यादिति । तात्स्येवेभेनाभाद-
 धति । तस्मा एते भवत इन्द्राशीमासु नारिषु वाहमि-
 श्राधि दारयेतौ श्राव मन्युमते मनस्यते पुरोडाशमेकादश-
 कपाशं निर्वपेत्संपाने संवत् इति । तथा एते भवतो यो
 ११ वात एवा ते मह इन्द्रो ऽप्युद्य इत्येतामेव निर्वपेद्यो इतमना
 इव आदिति । तस्मा एते भवत एतामेव निर्वपेद्यः स्रक्षंपाप
 इव आदिति । तस्मा एते एव भवतः ॥ १३ ॥

इन्द्राय दाधे पुरोडाशमेकादशकपाशं निर्वपेद्यः कामवेत
 दानकामा मे प्रजाः स्युरिति । तस्मा एते भवतो मा नो
 १० मर्षीरा ह्य भरेतीश्राव प्रदाधे पुरोडाशमेकादशकपाशं
 निर्वपेद्यस्यै प्रप्तमिव स्रक्ष प्रदीयेतेति । तस्मा एते भवतः
 प्रदातारश्च हवामहे प्रदाता वञ्जीतीश्राव सुचारुवे पुरोडाश-

मेकादशकपाशं निर्वपेदपरुद्धो वापरुध्यमानो वेति । तस्या
एते भवत इन्द्रः सुत्रामा तस्य वषः सुमतौ वञ्चिष्येति ।
द्यो ऽस्यः त्रिधै चन्द्रदृक् समानैः स्यात्तस्या एतमैन्द्रमेकादश-
कपाशं निर्वपेदित्येष वै भवति रेवती पुरोऽनुवाक्या भवति
ग्रान्या अप्रदाहाय ग्रहरी चाञ्च्येति । तस्या एते भवतो रेव- १'
तीर्नः प्रो व्वस्यै पुरोरथमिति ॥ १४ ॥ पञ्चमः ॥

अथ वै भवत्याग्नावैष्णवमेकादशकपाशं निर्वपेदभिचरन्स-
रस्रत्याञ्चभागा स्याद्दार्हस्यत्यस्रहरित्येष वै भवति प्रति वै
परस्तादभिचरन्तमभिचरन्ति । वेदे पुरोऽनुवाक्ये कुर्षादति-
प्रयुक्त्वा इति । स दिर्दिः पुरोऽनुवाक्यामन्वाह । चिस्त्रिर्द्वि- १०'
षामवद्यति । तस्या एता भवन्त्याग्नाविष्णू अग्नाविष्णू प्र षो
देव्या नो दिवो दृहस्यत एवा पिच इत्येतथैव वजेताभिचर्य-
माण इति । तस्या एता एव भवन्त्याग्नावैष्णवमेकादशकपाशं
निर्वपेद्यं यज्ञो गोपनमेदिति । तस्या एते भवतो ऽग्ना-
विष्णू अग्नाविष्णू इत्याग्नावैष्णवं हते चरं निर्वपेद्युष्काम १५
इति । तस्या एते एव भवतः ॥ १५ ॥

अथ वै भवतीन्द्रियं वै वीर्यं दृक्के धादस्यो यजमानो ऽयज-
मानस्याध्वरकस्यां प्रतिनिर्वपेद्भादस्ये यजमाने । नास्त्रेन्द्रियं
वीर्यं दृक्के । पुरा वाचः प्रवदितोर्निर्वपेदिति । स पुरा वाचः
प्रवदितोर्महाराच सत्यायाग्नावैष्णवमष्टकपाशं निर्वपेत्प्रातः- १०'
सवनस्याकास्त्रे । सरस्रत्याञ्चभागा स्याद्दार्हस्यत्यस्रहरिति । तस्या
एता भवन्त्याग्नाविष्णू अग्नाविष्णू प्र षो देव्या नो दिवो दृह-

स्त एवा पिचं इत्याग्नावैश्वमेकाद्ब्रकपासं निर्वपेन्नाशंदिमक्ष
 वनसाकाशे । वरखत्याज्यभागा आहार्हस्यत्यस्यदरिति । तस्या
 एता एव भवन्त्याग्नावैश्वं द्वादशकपासं निर्वपेत्तृतीयसवनसा-
 काशे । वरखत्याज्यभागा आहार्हस्यत्यस्यदरिति । तस्या एता एव
 १ भवन्ति । नैचावदस्यमेककपासं निर्वपेदशाथै कास इति । तस्या
 हते भवत आ नो मिचावदसा प्र वाहवेति ॥ १६ ॥

यो ब्रह्मवर्षकामः स्यात्तस्या एतः सोमारौद्रं चरं
 तिस्रापूर्वमाथे निर्वपेदिति । च यो ब्रह्मवर्षकामः स्यात्स
 तैसां पौर्षमासाः सोमारौद्रं चरं निर्वपति । परिभिते
 १ वाजपत्ये च वै भवति श्वेताथै श्वेतवसाथै दुग्धं मथितमाज्यं
 भवत्याज्यं प्रोक्ष्यमाज्येन मार्जयन्ते । चावदेशे ब्रह्मवर्षं तत्पूर्वं
 करोत्येति ब्रह्मवर्षं म्रियत इत्याऊरीशरो दुग्धमा भवितो-
 रिति । मानवी चथौ धस्ये कुर्यादिति । मधू देववतो रथ
 इत्येतासां दे धाव्यालोके दधाति । तस्या एते भवतः सोमाबद्रा
 ११ विट्दतं विषूचीः सोमाबद्रा युवमेतानीति ॥ १७ ॥

यदि विभीथादुग्धमा भविष्यामीति सोमापौष्यं चरं
 निर्वपेदिति । तस्य एते भवतः सोमपूषधेमौ देवाविति ।
 सोमारौद्रं चरं निर्वपेत्प्रजाकाम इति । तस्या एते भवतः
 सोमाबद्रा विट्दतं विषूचीः सोमाबद्रा युवमेतानीति ।

१ Thus M Be 8 ; यदि UD Be ; B defect.

१ Thus M Be 8 UD ; वाजपत्य Be B.

१ Thus MU Be ; चाथ्ये Be 8 B ; चाथ्ये लोके D.

सोमारौद्रं चरं निर्वपेदभिचरञ्चिति ' तस्मा एते एव भवतः ' सोमारौद्रं चरं निर्वपेच्छ्वोमामवावीर्येतयेष्वा चक्षुमन्व उपकल्पयते होतानद्वाहं ' तस्मा एते एव भवतो ' ऽप्याहार्य-
मावाद्य होतानद्वाहं ददाति ' सोमारौद्रं चरं निर्वपेयः काम-
येत स्वे ऽप्या चायतने भ्रातृव्यं जनयेयमिति ' सो ऽपरचेच-
मर्षादायमन्वयवसाय मधिल्याग्नीन्विहृत्य सोमारौद्रं चरं निर्व-
पत्यैव वै भवति वेदिं परिमृश्वार्थमुद्रन्यादर्धं नार्धं बर्हिष
सृष्टीयादर्धं नार्धमिभ्रस्याभादध्यादर्धं न ' स एवास्या चायतने
भ्रातृव्यं जनयतीति ब्राह्मणं ' तस्मा एते भवतः ' ॥ १८ ॥ षष्ठः ॥

अथ वै भवत्यैन्द्रमेकादशकपाशं निर्वपेत्सादत्तं षड्कपाशं १०
यामकाम इत्यथ वै भवत्याहवनीय ऐन्द्रमभिभयति नार्हपत्ये
मादत्तमनुचमान आवादयतीति ' काले प्रत्यक्षमैन्द्रमावादय-
त्यनुचमानासु सामिधेनीषु मादत्तं ' तस्मा एता भवन्तीन्द्रं
सो विभ्रतस्सरीन्द्रं नरो मरुतो षड् वो दिवो या वः प्रमे-
त्येतामेव निर्वपेयः कामयेत चचाय च विभ्रे च समदं १५
दध्यामित्यैन्द्रस्वावद्यग्नुयादिन्नाषानुब्रूचीतीन्द्रं वो विभ्रतस्सरी-
त्यन्वाहात्याक्रम्याम्वाव्याह मरुतो षजेति ' या वः प्रमेति षजति '
मादत्तस्वावद्यग्नुयाव्याव्याहो ऽनुब्रूचीति ' मरुतो षड् वो दिव
इत्यन्वाहात्याक्रम्याम्वाव्याहेन्द्रं षजेतीन्द्रं नर इति षजति ' स
सुवैभो भागधेचे समदं दधाति विद्वद्वाषास्त्रिहन्तीति ब्राह्मण- १०

१ Thus MDB ; होतारमन्वाहं Be U ; Be 8 om. , perhaps rightly,
होता ।

मैतानेव निर्वपेद्यः कामयेत कश्येरञ्जिति ^१ अथादेवतमवदाथ
अथादेवतं अजेङ्गागधेयेनैवैनान्यथायथं कश्यपति ^१ कश्यपना
एवेति ब्राह्मणं ^१ तस्या एता भवन्ति चाः पूर्वस्थाः ^१ ॥ १६ ॥

ऐन्द्रमेकादशकपासं निर्वपेद्वैश्वदेवं द्वादशकपासं घामकाम् ।

- १ इत्येतच्छेद्या अष्टमाम् उपकश्यपत उपधाध्यपूर्वथं वासो ^१ ऽथ
वै भवत्यैन्द्रस्यावदाथ वैश्वदेवस्यावद्येद्वैन्द्रस्योपरिष्ठादिति ^१ स
ऐन्द्रस्यावदाथ द्विवैश्वदेवस्यावद्येद्वैन्द्रस्योपरिष्ठादिन्द्रिषेवैवासा
उभयतः अजाताम्परिगृह्णातीति ब्राह्मणं ^१ तस्या एते भवतो
भरेष्विन्द्रं ममन्तु न इत्यन्वाहार्यमासाद्योपाध्यपूर्वथं वासो
१० ददाति ^१ इन्द्रियै दुग्धे प्रियङ्गुं चरुं निर्वपेन्मरुद्भ्यो घामकाम
इत्येष वै भवति प्रियवती चाध्यानुवाक्ये भवत इति ^१ तस्या
एते भवतः प्रिया वो नाम ऊवे तुराथाः अथये कं भानु-
भिरिति ^१ यः समानैर्मिथो विप्रियः स्यात्तमेतथा संज्ञान्वा
जायतेदिति ^१ स^१ धैः^१ संजिज्ञासीत^१ तेषूपसमेतेष्वग्नये^१ वसुमते
११ पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपति सोमस्य रद्रवते चरुमिन्द्रा
मरुमते पुरोडाशमेकादशकपासं वदन्त्यादित्यवते चरुमिति ^१
तस्या एते भवतो ऽग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अथ्यात्सं नो देवो
वसुभिरिति ^१ ॥ २० ॥

आदित्येभ्यो भुवदद्भ्यश्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम इति ^१ तस्या एते

१ Thus M only; all the other MSS. are badly corrupted :

तस्यैवसंजिज्ञासीतवेषुपसमेत्य • U ; तस्यैवसंजिज्ञासीतेषुपसमेत्य • B ; तस्यैवसंज्ञापित
वेषूपसमेत्य • Be 8 ; तस्यैव संजिज्ञासीतवेषुपसमेत्य • Be ; तस्यैव संज्ञावेषुपसमेत्य • D :

भवतो यज्ञो देवानां शुचिरप इत्यादित्येभ्यो धारयदस्य च
 निर्वपेदपदद्वौ वापदस्यमानो वेत्यथादिते ऽनुमन्यसेत्यपदस्य-
 मानो ऽपरोद्भुः^१ पदपाऽसूनादत्ते^२ ' ऽथैनानादाचाहरत्युपमेत^३
 मदतः सुदानव एना विश्रुतिनाभ्यसुऽ राजानमित्यथैनान्वज-
 मानसाञ्जसावावपति सत्याग्रीरिती^४ च मन इत्युपमित्युक्तीते^५ ।
 ऽथैताप्यदपाऽसूनाचंचरे परावपत्य^६ च यं यजमानो देष्टि तं
 मनसा ध्यायति^७ तस्मा एते भवतो धारयन् आदित्यासशिषो
 भूमिधारयन्ति^८ यः परसाङ्गान्यवादी स्यात्तस्य महाह्रीषी-
 नाहरेऽङ्गुलाऽश्च कृष्णाऽश्च विधिमुधादित्य^९ च वै भवति से
 इष्णाः कुसुमादित्यं च^{१०} चं निर्वपेदिति^१ तस्मा एते भवतस्साचु
 सधिषाञ्च दक्षिणेत्यादित्या वै देवतया विधिग्रमेवावगच्छतीति
 ब्राह्मणम^{११} च वै भवत्यवगताश्च विडनवगतऽ राष्ट्रमित्याङ्गं^{१२}
 कृष्णाः कुसुं वाहयं च^{१३} चं निर्वपेदिति^१ तस्मा एते भवत इमं
 से वदथ तस्मा चामीति^{१४} वाहयं वै राष्ट्रसुभे एव विग्रं च
 राष्ट्रं चावगच्छतीति ब्राह्मणम्^{१५} ॥ २१ ॥

अथ वै भवति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो^{१६} आमं
 निर्वपान्वासुसादसुव्यै विशो ऽवगन्तोरिति निर्वपेदिति^१

Thus M and Bhav. ; पदवपद० Be BDU ; •पदवः पद० Be 8.

१ Thus M ; धैनानादाचाहरत्यु० Be 8 ; D om. चादाच, धैनानादाचरत्यु०
 Be BU.

२ Thus M ; वि om. all the other MSS.

३ Corrected (cp. TS. II. 3. 1. 4) ; all the MSS. have इदथ
 i. s. o. इमथ only U: इदथमममना० ।

- निर्वपोपरमत्वात्पावगच्छते स्रष्टादधति । तस्मा एते भवतो
 षष्ठो देवानामादित्यानामवसा नूतनेनेत्यादित्या एवैनं भाग-
 धेवं प्रेष्यन्तो विग्रमवगमयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यदि नावगच्छेदाश्रत्यान्मयूखान्मस्र मध्यमेवाथासुपहन्वादिति ।
 ५ प्राणीपमनो^१ ऽवस्थापयित्वाश्रत्यान्मयूखान्मस्र^२ मध्यमेवाथासुप-
 हन्ति^३ । मध्यमसुपहृत्य^४ चीग्रतीक्ष्णीग्राम आघातघतीद-
 महमादित्यान्ब्रह्मान्बासुभ्रादसुभ्यै विग्रो ऽवगन्तोरित्यादित्या
 एवैनं बद्धवोरा विग्रमवगमयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यदि नावगच्छेदेतमेवादित्यं स्रष्टं निर्वपेदि^५प्रे ऽपि मयूखान्म-
 १० न्नेतांमस्रैरेणाभादध्यादिति । तांमस्रैरेरेणाभादधात्यनपह-
 ष्यमेवावगच्छतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्याश्रत्या भवन्ति ।
 मरतां वा एतदोचो यदश्रत्य^६ षोडशैव विग्रमवगच्छति ।
 सप्त भवन्ति । सप्तमथा वै मरतो । मरश एव विग्रमवगच्छ-
 तीति ब्राह्मणं । तस्मा एते एव भवतः ॥ २२ ॥ सप्तमः ॥
- ११ अथ वै भवति यो मृत्योर्विभीषात्तस्मा एतां प्राजापत्याः
 प्रतच्छासां निर्वपेदित्येतयेषां यच्छमाथ उपकल्पयते प्रतः
 सुवर्षानि छच्छानि नवं पाचं प्रभृतमाव्यमित्यथ देवस्य ता
 यवित्तुः प्रसव इति प्रतिपदं कृत्वा प्रजापतये जुष्टं निर्वपामीति
 चतुरो सुष्टीन्कृष्यासां^७ निर्वपति । चविष्कृता वाचं विसृज्य

१ This passage is found in M only.

२ Thus Be 8 ; मध्यत उपहृत्य Be BD ; मध्यम उप० M ; मद्य उप० U ;

मद्यवपत्त Bhav.

३ Thus M ; कृष्यासां or कृष्यासां the other MSS.

नारुपत्ये नवं पाचमधिश्रित्य तिरः पवित्रमाव्यमानोच तिरः
 पवित्रं कृष्णलान्वावपत्ययाव्यं निर्वपत्यचाव्यमधिश्रित्योभयं^१
 पर्यग्निं कृत्वात्तर्वेद्यासादयत्यय वै भवति चत्वारिचत्वारि
 कृष्णलान्ववद्यति चतुरवन्तस्थाप्या इत्यष्टौ देवताया अवद्यति
 चत्वारि स्त्रिष्टुक्ते ऽष्टाविडाथै^२ चत्वार्यवान्तरेडाया एकं प्राग्नि-
 चाथैकं यजमानायाव्यमेव जुहुतो जुहुत्याव्यं प्राग्नातः^३ प्राग्ना-
 न्वाथैनान्वेकधोहुत्य^३ ब्रह्मण उपहरति^३ तस्या एते भवतो
 हिरण्यगर्भः प्रजापत इति^३ ॥ २३ ॥

यो ब्रह्मवर्षसकामः श्यान्तस्मा एतः सौर्धं चदं निर्वपेदि-
 त्येतयेष्या चक्ष्यमाण उपकल्पयते पञ्च सुवर्णानि कृष्णलानि १०
 सुवर्षरजतौ च इक्ष्मावथैतं चदः अपथित्वाभिघाथोदक्षमुदाद्य
 सुवर्षरजताभ्या इक्ष्माभ्यां परिष्टुह्यान्तर्वेद्यासादयति^३ समानं
 कर्मा प्रयाजेभ्यो^३ ऽय वै भवति प्रयाजेप्रयाजे कृष्णं जुहो-
 तीति^३ स प्रयाजेप्रयाज एव कृष्णसमन्ववधाद्य जुहोति^३
 तस्या एते भवत उदु त्यं चिचमित्यन्वाहार्थमासाद्य सुवर्ष- १५
 रजतौ इक्ष्मौ ददात्याग्नेयमष्टाकपासं निर्वपेत्सावित्रं द्वादश-
 कपासं भूम्यै चदं यः कामयेत हिरण्यं विन्देद्य हिरण्यं मोपन-
 नेदित्येतयेष्या चक्ष्यमाण उपकल्पयते हिरण्यं^३ तस्या एता

१ • मधिश्रित्युभयं M.

२ चदो is found in M only.

३ Thus M; प्राञ्जतमेव प्राञ्जत्व० D; the other MSS. (i. s. o. प्राञ्जति) प्राञ्जते Be; प्राञ्जते U; प्राञ्जते B; प्राञ्जति Be 8.— उदुत्य M Be 8, उपदुत्य the other MSS., but cp. supra XII. 16 (p. 68, 18).

भवन्ति च प्रज्ञवन्ति काव्या चिरस्थपाणिमृतये वाममक्ष
 श्वितर्षडित्वा पर्वतानां सोमाशस्ता विचारिषीत्यन्वाहार्ध-
 मासाश्च चिरस्थं ददात्येतामेव निर्वपेद्विरस्थं विल्लेति^१ तथा
 हता एव भवन्त्येतामेव निर्वपेद्यश्च चिरस्थं गच्छेदिति^१ तथा
 १ हता एव भवन्ति^१ ॥ २४ ॥

यः सोमवामी स्नात्तस्मा एतश्च सोमेन्द्रश्च श्यामाकं चर्चं
 निर्वपेदिति^१ तथा एते भवतश्च दूदरेष्वापाम्मन्युरिति^१
 सोमवामी वा अन्यो भवत्यन्यः सोमातिपवितो भवति^१ यः
 सोमातिपवितः स्नात्तस्मा एतश्च सोमेन्द्रश्च श्यामाकं चर्चं
 १ निर्वपेदिति^१ तथा एते भवतः प्र सुवानः सवाधश्च इत्यग्रये
 दाषे पुरोडाशमष्टाकपाशं निर्वपेदिन्द्राय प्रदाषे पुरोडाशमेका-
 दशकपाशं पशुकाम इत्येतयेष्वा चक्ष्माण उपकल्पयते दधि
 मधु हतमपो चवानित्यथ देवश्च ता श्वितुः प्रश्व इति
 प्रतिपदं कृत्वाग्रये दाषे जुष्टं निर्वपामीति चतुरो सुष्टीन्ग्रीहीषां
 १ निर्वपेद्येतामेव प्रतिपदं कृत्वाग्राय प्रदाषे जुष्टं निर्वपामीति
 चतुर एव ग्रीहीषामेतामेव प्रतिपदं कृत्वा प्रजापतये जुष्टं
 निर्वपामीति चतुरो चवानां^१ तेषां ग्रीहिव्येव श्विव्युतसुदा-
 दधत्युपोश्चक्ष्मे चवान्द्विविक्तता वापं विसृजते^१ समानं

१ The passage marked between १ ... १ is not found in M Be BU. In the words as handed down by Be 8, I inserted चन्वी (l. 8, first time) and तथा (l. 9) and changed चन्वं (l. 8, second time) into चन्वः। D : सोमवामी चोन्वी भवत्यन्यं श्वितुः सोमातिपवितः (sic).

कर्माधिवपनादधुष्य दधिषार्धं गार्हपत्यखाद्यौ कपासान्नु-
पदधात्येकादशोत्तरतो^१ ऽवैतान्यवानुषूयस्वे परिषुष्य गार्हपत्य
एककपासमधिभित्त्य धाना भर्जन्ति^२ । यदेते^३ इविषी
अधिषृणक्ति तदैता धानास्यतुष्टयेनोपसृजन्ति^४ दध्ना मधुना^५
इतेनाङ्गिरिति^१ तस्या एता भवन्त्यग्ने दा दाशुषे रधिं दा
नो अग्ने ऋतिनः प्रदातारः इवामहे प्रदाता वञ्ची इतं न
पूतसुभे सुसन्तः सर्पिष इति^१ ॥ २५ ॥

यो अन्नविभ्रष्टः स्यात्तस्या एतामिष्टिं निर्वपेदाग्नेयमष्टा-
कपासमैत्रमेकादशकपासः सौम्यं चरमित्यथ वै भवत्याग्नेयस्य
च सौम्यस्य चैत्रे समाश्लेषयेदिति^१ स चाग्नेयस्य च सौम्यस्य^२
चैत्रे समाश्लेषयति^३ तेजस्यैवाग्निमृद्ध्यवर्षसं^४ च^५ समीची^६
दधातीति ब्राह्मणं^१ तस्या एता भवन्ति स प्रजवन्ति काव्येन्द्रं
वो विश्वतस्परितीन्द्रं नरस्यं नः सोम या ते धामानीत्यग्नीषोमी-
यमेकादशकपासं निर्वपेद्यं कामो नोपजनेदिति^१ तस्या एते
भवतोऽग्नीषोमा सवेदया युवनेतानीत्यग्नीषोमीयमष्टाकपासं^२
निर्वपेद्ब्रह्मवर्षसकाम इति^३ यो ब्रह्मवर्षसकामः स्यात्सोऽग्नी-
षोमीयमष्टाकपासः श्यामाकानां निर्वपति^४ तस्या एते

१ Thus M (the same reading xvii. 31); भर्जयन्ति the other MSS.

२ Only found in M Be 8; BDU om.; Be has a lacuna of three akṣaras.

३ Thus M and Bhav.; the other MSS. have the plural.

४ मधुना M.

५ Thus corrected acc. to TS. II. 3. 3. 2; तेजस्यैवाग्ना इन्द्रिं
च समीची MUDB Be; तेजस्यैवाग्ना इन्द्रिं च ब्रह्मवर्षसं च समीची Be 8.

- भवतो ऽग्नीषोमाविमः सु ने ऽग्नीषोमा इविषः प्रक्षितस्वेति ।
 सोमाद्य वाजिने ज्ञामाकं चरं निर्वपेद्यः क्लैव्याद्भिभीषादिति ।
 तस्या एते भवत आष्यायस्व सं त इति । ब्राह्मणस्यत्यमेकादश-
 कपासं निर्वपेद्दामकामं इत्यथ वै भवति गणवती चाष्यानु-
 ५ वाक्से भवत इति । तस्या एते भवतो गणानां त्वा गणपतिः
 इवामहे स इज्जनेनेत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत ब्रह्मन्विशं
 नाश्वेषमिति । मावती चाष्यानुवाक्से कुर्वादिति । तस्या
 एते भवतो मवतो चद्रु वो दिवो या वः प्रमेति ॥ २६ ॥
 अर्धम्णे चरं निर्वपेत्सुवर्गकाम इति । तस्या एते भवतो
 १० ऽर्धमायाति ये ते ऽर्धमक्षित्यर्धम्णे चरं निर्वपेद्यः कामयेत
 दानकामा ने प्रजाः स्युरिति । तस्या एते भवतो ऽर्धम्णे
 चरं निर्वपेद्यः कामयेत क्षस्ति जगतामिधामिति । तस्या एते
 एव भवतो । यो राजन्य आनुजावरः स्यात्तस्या एतमैन्द्रमानु-
 षूकमेकादशकपासं निर्वपेदित्यथ वै भवति बुध्रवती अयवती
 १५ चाष्यानुवाक्से भवत इति । तस्या एते भवतो बुध्रादयमग्नि-
 रोभिर्दृष्टानो बुध्रादयेष विभिमाद्य मामैरिति । यो ब्राह्मण
 आनुजावरः स्यात्तस्या एतं वार्हस्यत्यमानुषूकं चरं निर्वपेदि-
 त्यथ वै भवति बुध्रवती अयवती चाष्यानुवाक्से भवत इति ।
 तस्या एते भवतो महाश्वही अस्तभायद्बुध्राद्यो अयमभ्यत्योञ-
 १० वेति ॥ २७ ॥ अष्टमः ॥

अथ वै भवति यः पापयज्जगृहीतः स्यात्तस्या एतमादित्यं
 परममावास्याषां निर्वपेदिति । तस्या एते भवतो नवो नवो

भवति आद्यमागो यमादित्या अशुमाप्याद्यन्तीति ' अं
 कामयेताद्वादः स्वादिति तस्मा एतं पिधातुं निर्वपेद्दिश्राय
 राशे पुरोडाशमेकादशकपालमिश्रायाधिराजायेन्द्राय खराश
 इत्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं क्लेन्द्राय राशे
 जुष्टं निर्वपामीति चतुरो सुष्टीन्नीहीणां निर्वपत्येतामेव
 प्रतिपदं क्लेन्द्रायाधिराजायेन्द्राय खराश इति चतुरस्रतुरो
 सुष्टीनेकैकस्यै देवतायै ' इविष्कृता वाचं विसृजते ' समानं
 कर्माधिवपनादधुष्य गार्हपत्य एकादशोत्तानानि कपालान्युष-
 दधात्यथ वै भवत्युत्तानेषु कपालेष्वधिमथत्यघातधामत्वात् '
 चषः पुरोडाशा भवन्ति ' चष इमे लोका ' एषां लोकाना-
 माप्या ' उत्तररत्नरो व्याप्याभवतीति ' स उत्तरमत्तरमेव
 व्याप्याशं करोति ' सर्वधामभिगमयन्नवसतीति ' सो ऽवस-
 चाश्रेन्द्राय राशे ऽनुब्रूहीति ' प्राच्यां दिशि त्वमिश्राधि
 राजेत्यनुष्येन्द्रो जघाति न पराजघाता इति वजति ' सो
 ऽवसचाश्रेन्द्रायाधिराजायानुब्रूहीतीन्द्रो जघाति न पराजघाता
 इत्यनुष्यास्त्रेदेव प्ररिरिषे महिलमिति वजति ' सो ऽवसचा-
 श्रेन्द्राय खराशे ऽनुब्रूहीत्यस्त्रेदेव प्ररिरिषे महिलमित्यनुष्य
 प्राच्यां दिशि त्वमिश्राधि राजेति वजति ' अत्यासमन्वाहा-
 निर्दाहावेति प्राञ्चसम् ' ॥ २८ ॥

य इन्द्रियकामो वीर्यकामः स्नानमेतथा सर्वपृष्ठथा याजये-
 दित्येतत्वेष्टा वज्रमास उपकल्पयते ऽसमृषमं वृष्टिं वसामित्यथ
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं क्लेन्द्राय राशंतराय

- मुहुं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीन्नीहीषां निर्वपत्येतामेव
 प्रतिफलं कल्पेन्द्राय वार्हतायेन्द्राय वैरूपायेन्द्राय वैराजायेन्द्राय
 प्राकरायेन्द्राय रैवतायेति चतुरस्रतुरो मुष्टीनेकैकस्यै देवतायै'
 हविष्कृता वाचं विसृजते' समानं कर्माधिवपनादध्युष्य गार्ह-
 ९ क्ये द्वादशोत्तानानि कपासान्युपदधात्येष वै भवत्युत्तानेषु
 कपासेष्वधिवपत्ययातयामलाय' द्वादशकपासः पुरोऽग्रे
 भवति वैश्वदेवलाय' समन्तं पर्यवस्यतीति' सो ऽवस्यन्नाहेन्द्राय
 रायंतराधानुग्रहीत्यभि त्वा शूर नोनुम इत्यनूष्य तामिद्धि
 स्वामह इति व्रजति' सो ऽवस्यन्नाहेन्द्राय वार्हताधानुग्रहीति'
 १० तामिद्धि स्वामह इत्यनूष्य यस्याव इन्द्र त इति व्रजति' सो
 ऽवस्यन्नाहेन्द्राय वैरूपाधानुग्रहीति' यस्याव इन्द्र त इत्यनूष्य
 पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेति व्रजति' सो ऽवस्यन्नाहेन्द्राय
 वैराजाधानुग्रहीति' पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेत्यनूष्य कदा
 चन करीरसीति व्रजति' सो ऽवस्यन्नाहेन्द्राय प्राकराधानुग्र-
 ११ हीति' कदा चन करीरसीत्यनूष्य रेवतीर्नः सधमाद् इति
 व्रजति' सो ऽवस्यन्नाहेन्द्राय रैवताधानुग्रहीति' रेवतीर्नः
 सधमाद् इत्यनूष्याभि त्वा शूर नोनुम इति व्रजति' यथा-
 समन्वाहानिर्दाहायेति ब्राह्मणम्' ॥ २६ ॥

अन्वाहार्थमासाद्यान्मृषमं वृष्णिं वसामिति द्वादशैव

- १० वज्रेणाभिग्रस्यमान इति' धैव' पूर्वा' सेधं' यश्चुष्कामः

१ Thus M; केव पूर्वा सेति Be; धैव पूर्वसे Be 8; द्विष पूर्वासेति U;

नसा सेवे भवन्ति वा पूर्वसा BD.

स्नान्तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टा-
 कपासः सौर्यं चरमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपासमिति ।
 तस्या एते भवन्नुदग्ने शुचयस्तत्र वि व्योतिषोदु त्वं चिचसुदग्ने
 शुचयस्तत्र वि व्योतिषेत्युपहृतायामिडायामनाहितमग्नीधे
 भवत्यथ यजमानाय चीन्विपडाग्रयच्छत्युदु त्वं जातवेदसः सप्त
 त्वा हरितो रथे चिचं देवानामुदगादनीकमिति पिष्टाग्रय-
 च्छति । चक्षुरेवास्मै प्रयच्छति । यदेव तस्य तदिति ब्राह्मणं ।
 वैश्वदेवोऽं सांपर्यो निर्वपेद्भामकाम इति । वैश्वदेवं चरुः
 संदृष्टन्त इव अपयन्त्यथ ध्रुवो ऽसि ध्रुवो ऽहः सजातेषु भूया-
 समिति परिधीन्परिदधाति । तस्या एते भवतो विश्वे देवा ।
 विश्वे देवा इत्यथ पुरस्तात्सिष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोत्यामन-
 मश्चामनश्च देवा इति तिस्रः ॥ ३० ॥ नवमः ॥

अथ वै भवत्यग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमः रथो ।
 वरुण एनं वरुणपाशेन दृष्ट्वाति सरस्वतीं वाग्नाविष्णु आत्मा
 यस्य व्योगामयति । यो व्योगामयावो स्थासो वा कामयेत ।
 सर्वमायुरियामिति तस्या एतामिष्टिं निर्वपेदित्येतथेष्वा चक्ष-
 मास उपकल्पयते खादिरं नवं पाचं नवनीतमाज्यं यावतीः
 समा एष्यन्त्येत तावन्मानं च प्रवर्तमथ देवस्य त्वा सवितुः
 प्रसव इति प्रतिपदं कृत्वाग्नेयमष्टाकपासं निर्वपति सौर्यं चरुं
 वारुणं दशकपासः सारस्वतं चरुमाग्नावैष्णवमेकादशकपास-

१ सुवाङ्मतीरुपजुहोत्व • MBD ; सुवाङ्मतीर्जुहोत्व • U Be ; सुवाङ्मि
 तुर्जुहोत्व • Be 8.

मिति^१ समानं कर्माज्यावेक्षणस्य^२ आज्यावेक्षणे^३ ऽनुवर्तयति
 अथयजैतश्चवनीतमभवदिति^४ समानं कर्मां सुषां सादना-
 स्मादधित्वा सुषो ऽथैतं प्रवर्तं स्नादिरे नवे पाच उपस्तीर्णा-
 मिचारितं सद्य इविभिर्नर्त्तर्वेद्यासादयति^५ समानं^६ कर्मां^७
 प्रधाजैभः^८ प्रधाजैश्चरित्वा^९ इविभिश्चरति^{१०} तस्या एता
 भवन्त्यायुष्ट आयुर्दा अग्न आयायस्य सं ते ऽव ते हेड उदु-
 न्तमं प्र षो देव्या नो दिवो ऽग्नाविष्णू अग्नाविष्णू इत्यथ
 पुरस्तात्स्निष्टकृतः सुवाङ्मतीरपजुहोति ॥ ३१ ॥

अग्निः प्राणो ऽसि तस्य ते दत्तां यथोः प्राणो ऽसि
 १० स्नाहेऽस्य प्राणो ऽसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणो ऽसि स्नाहा
 मिचावदयथोः प्राणो ऽसि तस्य ते दत्तां यस्य प्राणो ऽसि
 स्नाहा विशेषां देवानां प्राणो ऽसि तस्य ते ददातु येषां
 प्राणो ऽसि स्नाहेति^१ ङत्वाङ्गलैव सः स्याद्वैः^२ प्रवर्तमभिचार-
 यति राडसि विराडसि सवाडसि स्मराडसीत्यथैतं प्रवर्तमये-
 १५ साहवनीयं पर्याङ्गत्य दक्षिणतो निदधात्यथ यजमानमाव्य-
 मवेक्षयति दृतस्य धाराममृतस्य पन्चामिन्द्रेण दत्तां प्रयतां
 मरुद्भिः । तन्ना विष्णुः पर्यपश्यन्त्वेडा गव्यैरचदित्यथ ब्रह्मणो
 इक्षमन्वारभ्यर्त्विजः^३ पर्याङ्कः पावमानेन त्वा स्तोमेन गायचस्य

१ Here BD ins. इविष्कृता वाचं विद्वज्जते ।

२ Thus M Bhav. ; स आज्यामवेक्षणस्यो the other MSS.

३ om. M Be.

४ संवादेव Be 8.

५ अग्निजः only in M Be 8 D.

वर्तन्वोपाऽऽग्नीर्वीर्यं देवस्या सवितोऽसृजतु जीवातवे जीव-
 स्याथै एहद्रथंतरयोस्या स्रोमेण विष्टुभो वर्तन्वा शुक्रस्य
 वीर्यं देवस्या सवितोऽसृजतु जीवातवे जीवन्साधा अग्नेस्या
 माचथा जगत्यै वर्तन्वाययस्य वीर्यं देवस्या सवितोऽसृजतु
 जीवातवे जीवन्साधा इत्यथ हिरण्यादृतं निष्पिबति ।
 निष्पिबन्मनुमन्मयत इममग्र आयुषे वर्षे ऋधि प्रियः
 रेतो वरुष सोम राजन् । मातेवासा अदिते गर्भं यच्छ विभे
 देवा जरदृष्टिर्षथासदित्यैतं प्रवर्तमद्भिः प्रधाञ्च दक्षिणे कर्ष
 चावधीतं आयुष्टे विन्दतो दधदित्यैमनुपरिवर्तयत
 आयुरसि विन्दायुरसि सर्वायुरसि सर्वमायुरसीत्येषाञ्च मञ्जा
 चक्षं मृच्छात्यग्निरायुष्मानित्यान्नादनुवाकञ्च ॥ ३२ ॥

थावतो ऽग्नाग्रप्रतिमृच्छीयान्तावतो वावृणाञ्चतुष्कपालाक्षि-
 र्वपेदेकातिरिक्त्वागिति । तस्मा एते भवत इमं मे वरुष तत्त्वा
 धामीति । अक्षपं प्रतिपाही स्यात्सौर्यमेककपालमनुनिर्वपे-
 दिति । तस्मा एते भवत उदु त्यं विचमित्येषापोऽवसृचम-
 वैत्यथ वै भवत्यपोमधीथं चक्षं पुनरेत्य निर्वपेदिति ।

१ Thus M ; •सैमं all the other MSS.

२ Thus corrected, cp. infra XVII. 41 and XVIII. 9 ; चावधी-
 ताथ M ; चावधात्याद्युः the other MSS.

३ All exc. M ins. प्रवर्तंश्च after रथं ।

४ After सर्वायुरसि M has some words more : सर्वं न आयुर्ध्वंवायुर्ध-
 वायुर्ध्वं, cp. Āp. XIX. 24. 10.

५ Thus MUD Be, the last three omitting the words अक्षपं
 भवति । विचमित्यवसृचमेवैत्यपोन • Be 8 ; विचमित्यपोन • B.

- तस्या एते भवतो ऽपां नपात्समन्वा यन्मौति ^१ चः पापना^१
 गृहीतः स्यात्तस्या एतामैत्रावरुणीं पथस्यां निवपेदित्येतयेषां
 वक्ष्यमाण उपकल्पयते दधि पथ आमिषाया इत्यथ देवस्य
 ना सविदुः प्रथम इति प्रतिपदं कृतेत्रावरुणाभ्यां जुष्टं निर्व-
 १० पामीति चतुरो सुष्टीन्नीहीषां निर्वपति ^१ इविष्कृता वाचं
 विदुषते ^१ यमागं कर्माधिवपनाद^१ध्युय दधिषार्धं गार्हपत्यस्यै-
 कादत्र कपञ्चान्युपदधाति ^१ यदैतं पुरोडाशमधिपृषक्ति तदै-
 तामामिषां गार्हपत्ये अपयत्य^१पैतं पुरोडाशमुपस्त्रीणांमिषा-
 रितसुदास्यामिषाया संप्रच्छाद्यान्तर्वेषायादधति^१ ॥ ३३ ॥
- १० अथ वै भवति पथस्यार्थां पुरोडाशमवदधात्यात्मन्मन्मेवैवं
 करोत्यथो आयतनवन्मनेव ^१ चतुर्धा यूहति ^१ दिखेव प्रति-
 तिष्ठति ^१ पुनः समूहतीति ^१ स आमिषां पुरोडाशाच्चतुर्धा^१
 कृत्वा यूहति या वामित्रावरुणा यतथा तनूसाधेममश्रुसो
 सुस्रतं या वामित्रावरुणा सहसा रथसा तेजसा तनूसाधे-
 ११ मश्रुसो सुस्रतमिति ^१ पुनः समूहति समूच्चावधतीति ^१ तस्या
 एते भवत इत्रावरुणचोरइमित्रावरुणा युवमध्वराथ न इत्यथ
 पुरसात्सिद्धकृतः सुवाङ्मतीरपमुहोति यो वामित्रावरुणावग्नौ
 सामसं वामेतेनावयथ इत्यष्टौ ^१ ॥ ३४ ॥ दशमः ॥
- अथ वै भवति यो भ्राह्मण्यवान्स्यात्स स्वर्धमान एतयेषां

१ Thus M ; दीपयज्ञ• the other MSS.

१ Thus M ; संवाच• all the other MSS.

१ Thus M and Bhav. ; पुरोडाशं चतुर्धा all the other MSS.

यजेताग्रये. प्रवते पुरोडाशमष्टाकपाखं निर्वपेद्ग्रये विवाध्वते
 ऽग्रये प्रतीकवत इति ^१ तस्या एता भवन्ति प्रप्रायमग्निः प्र ते
 यच्चि प्र त इयमि मन्म भुवो वि पाजसा वि व्योतिषा स
 त्वमग्ने प्रतीकेन तः सुप्रतीकः सुदृशः खच्चमिति ^१ यो
 ध्राद्व्यवन्स्यात्स स्वर्धमान एतयेषा यजेतेन्द्रायाः होसुचे
 पुरोडाशमेकादशकपाखं निर्वपेदिन्द्राय वैश्वधायेन्द्रायेन्द्रियावत
 इत्यथ वै भवति यच्चिःशकपाखं पुरोडाशं निर्वपतीति ^१
 य एवैते य एकादशकपाखास्त एवैत उक्ता भवन्ति ^१ तस्या
 एता भवन्त्यहोसुचे विवेष यन्मा वि न इन्द्रे चमिन्द्रियाणि
 शतक्रतो ऽनु ते दाषीति ^१ यो ध्राद्व्यवन्स्यात्स स्वर्धमान
 एतयेषा यजेताग्रये संवर्गाय पुरोडाशमष्टाकपाखं निर्वपेत्तः
 श्रुतमायजमेतेन यजुषाभिष्टुग्रेदिति ^१ तः श्रुतमायजमेतेन
 यजुषाभिष्टुश्रुत्योजो ऽसि सहो ऽसि वसमसि आजो ऽसि
 देवानां धाम नामासि विश्वमसि विश्वायुः सर्वमसि सर्वायु-
 रभिभूरहमनेन इविषामुं ध्राद्व्यमभिभूयासमिति ^१ युष्वा हि
 देवश्रुतमानित्येतस्थानुवाकश्च सप्तदश सामिधेयीः पराशीर-
 न्वाह ^१ तस्या एते भवतः सखायः सं वः सन्वच्चः सः समिसुवसे
 वृषभिति ^१ ॥ १५ ॥

यः प्रजाकामः स्यात्तस्या एतं प्रजापत्यं गार्भुतं चहं निर्व-
 पेदिति ^१ तस्या एते भवतः प्रजापते स वेदिति ^१ यः पशुकामः १०

१ Thus Be 8 ; ना एवैत उक्ता M ; न एवोक्ता Be BU ; नवोक्ता D.

- स्नान्तस्ना एतः सोमापौष्यं गर्भुतं च हं निर्वपेदिति^१ तस्या एते भवतः सोमापूषणेनौ देवाविति^१ चिचया यजेत पशुकाम इति^१ चिचयेत्युपवसत्यथ^१ प्रातराद्येयमष्टाकपासं निर्वपति सौम्यं च हं त्वाद्मष्टाकपासः सरस्वत्यै चरः सरस्वते चरः
५. सिनीवास्त्रे चरः नैऋतेकादशकपासमिति^१ तस्या एते भवन्त्यग्निना राधिमश्रवद्गोमाः अग्न आयाचस्व सं त इह त्वष्टारमपियं तन्नसुरीपं प्र णो देव्या नो दिवः पीपिवाः चरः सरस्वतो च ते चरस्व ऊर्मयः सिनीवास्त्रि वा सुपाषिरिन्द्रं वो विश्वतसुरीन्द्रं नर इत्यथ पुरस्तात्स्त्रिष्टुक्ततः सुवाङ्मतीरपञ्चोत्थमे
१०. नोभिर्न आगहीति पञ्चसो दे यजुषी^१ ॥ ३६ ॥ एकादशः ॥ कारीर्षा चक्ष्माणा भवति^१ स उपकल्पयते कृष्णं वासः कृष्णद्वयं कृष्णमथं कृष्णः संदानं कृष्णाजिनं कृष्णमधु^१ करीरसूक्त्यां कुक्षीनामपकां^१ कृष्णमनस्त्रिगधं कृष्णामत्रिं कृष्णं वर्षाङ्गसम्^१ वैतसमिन्नावर्हिरित्यथ यजमानायतने कृष्णं वासः
१५. कृष्णद्वयं निदधात्यथाद्येणाहवनीयं कृष्णमथं कृष्णेन संदानेन

१ चिचियेत्यु० Be 8 Be ; चिचियेत्यु० BDU ; चिचियेत्यु० M.

१ कृष्णमधु DU.

१ Thus corrected acc. to a Prayoga ; कुक्षीनामपकां D ; instead of चामपकां Be 8 (pr. m) : चामवाकासं, (sec. m.) : चामपाचकरीषा ; चामपाचकरीषा U ; चामपाचकरी B ; चामपाचकरीषन् Be ; चामपाचकरीषां M.

१ वर्षाङ्ग० M here and later on consequently ; thus also some of the other MSS.

संदिद्यान्तर्वेदि^१ ह्य्याजिने ह्य्याजमु करीरवन्मूत्रयुत्क्रे
 कुम्भीं निमिनीत्क्यवेष्टोत्करं प्राणीधमनं ज्ञापयित्वा तस्याधि-
 शीयच्छात्रं ह्य्यामविं निपञ्चात्युत्तरेणावनीचं ह्य्यां वर्षाह-
 सानं वैतसमिधाचर्हिरिति निदधात्वचं चयमानः ह्य्यां कश्चि
 ह्य्याद्वचं परिधत्ते ॥ ३७ ॥

मादतमधि महताज्जेजो ऽप्रां धरां निग्द्वीति^१ रमयत
 महतः श्रेणमचिनमिति पश्चादतं प्रतिमीकति^१ पुरोवातमेव
 जगधति वर्षयतवद्वत् इति प्राञ्ज्यस्यैतमन्त्रं वद्व्याप्रमु-
 ष्येत्तरयर्मेधाभिविधिपत्यनिद्वन्द्वं^१ सान्धं गर्भमाधा इति^१
 व यदि विधुमुते^१ यदि नेइति यदि प्रहत्करोति वर्षिक-
 तीत्येक वेदाथ वातगामानि जुहोति पुरोवातो वर्षश्चिन्वरा-
 दृत्तह्येत्यष्टावर्णान्तर्वेदि ह्य्याजिने मधुवा करीरवन्मूत्रयुत्क्रे
 माञ्जं वाप्रातः ह्य्याजिराः । ज्योतिषतीक्ष्णमन्त्रोद्वन्द्वोः
 कुजेनाः । मिषयतः चययतः सुराया इह मावतेति^१ तिष्ठः
 विष्ठीः जना क्युचित्त ह्य्याजिनस्मान्माञ्जंदाजिनोपगच्छति
 ह्य्यां चययः वंदाजमधि ह्य्यै लोपजज्ञानोत्क्येना चययः
 प्रथमावां गधायोमावप्राति ॥ ३८ ॥

देवा वसथा श्मे सोम सूर्यत्वंहोराचे उपरमति^१ दिती-

१ Thus M only; संदिद्यान्तर्वेदि all the other MSS.

१ •वर्षय• M; •वर्षेय• the other MSS.; cp. supra p. 104. 2

•मिषयय• M.

१ विधुमुते BD.

कर्मण्यभ्यासि देवाः कर्मणा सिचाकर्मण्यभ्यासिहोराचे
 एवोपरम्यसि । कर्मण्यभ्यासमभ्यासि देवाः कर्मण्यभ्यासो ऽप्य
 कर्मण्यभ्यासमभ्यासिहोराचे एवोपरम्यस्य वै भवति इति
 कर्मण्यभ्यासोऽत्रोत्तममिति । इति चैव कर्मसि इति नोभवेति
 १२. विष्णोर्भुवोति कुपोपक्षीर्षाभिप्रायिता दिक् विष्णुः
 कर्मणा अं नर उद्वोरक्या कर्मणः समुद्रत इत्यभ्यासां भूम-
 मनीकृति ऽभितार्या इत्यः सुपर्का इति । इति न कर्मण्यो
 भूते इतिर्विषयेऽग्रये आग्र्येऽहोरात्रमष्टाकत्वात् नित्ये-
 क्कर्मण्यः कर्मण्यभ्यासो वैश्वेदेवकर्मण्यमिति । तस्य हत
 १०. कर्मण्यं नं क्त्वा सिद्ध्यमाने भूरीषि तत्र कर्मण्येदे दिवो
 नो वृष्टिं मत्तो ररीधं पिन्मन्थपो मत्तः इत्यायव चतु तं
 विष्णुमिथ्य पुरसात्विष्टकृतः कृपाकृतीरुपमृत्तोर्षोर्षिभ्युव-
 विष्णुमन्थदाकृव इति तिचो । ऽप्येतां कुम्भीमङ्गिः प्रुष्यति
 इत्या वृष्टिं दिव आङ्गिः समुद्रं पृषेति । सा यदि दीर्घेति
 ११. इति भिद्यते वरिष्कलीत्येव वेदावाविमभिजुहोत्यजा । इति
 कर्मणा कर्ममधि समुद्रिचमिति । सा यदि विधुनुते यदि
 वेदति यदि शक्यरोति वरिष्कलीत्येव वेदाय वर्षाङ्गकर्म-
 भिजुहोति ॥ ३६ ॥

१ Thus M Be 8 Be; वेदाय मेधा उपरि कृपीञ्च• BUD; then follows in B the beginning of kh. 40; the passage कर्माविमभि-
 कृपीञ्च...वरिष्कलीत्येव was given in this MS. already after the horse
 oracle.

उन्नम्य पृथिवीं भिङ्गीदं दिव्यं नमः । उद्रो दिव्यस्य
 नो देहीग्रानो विसृजा दृतिमित्यथैनमाहवनीये ऽनुप्रहरति
 हिरण्यकेशो रजसो विसार इत्यथास्य धूममन्वीचत आ ते
 सुपर्णा अभिनन्त एवेरित्यथान्तर्वेदि तिष्ठन्कृष्णाजिनमवधूनीति
 ये देवा दिविभागा इत्यान्तादनुवाकस्य^१ संतिष्ठते कारीर्य-
 चातो ऽञ्जःसवकारीर्येयमष्टाकपासं निर्वपति अपथित्वा-
 सादयति^१ तस्याः पञ्चदश साभिधेन्यः पञ्च प्रयाजा वार्षज्ञावा-
 च्यभागावथ हविषो ऽग्निर्मूर्धा भुव इति^१ शिष्टुभौ संधाच्ये^१
 चाभिचैव पिण्डीरावभ्राति याभिश्च जुहोति याभ्यां च धूम-
 मन्वीचते ताः सप्तसिध्यन्ति^१ संतिष्ठते ऽञ्जःसवकारीरी^१ १०

॥ ४० ॥ द्वादशः ॥

अथ वै भवति चैधातवीयेन यजेताभिचरन्वाभिचर्यमाहो
 वा सहस्रेण वा षष्ट्यमाणः^१ सहस्रेण वेजानो यो वा षष्ट्य
 इत्युक्त्वा न यजत इत्येतथेष्ट्या षष्ट्यमाण उपकल्पयते सहस्रं
 हिरण्यं तार्थं धेनुमित्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति १५
 प्रतिपदं कृत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीग्री-
 हीणां निर्वपत्तेतामेव प्रतिपदं कृत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं निर्वपा-
 मीति चतुरो यवानामेतामेव प्रतिपदं कृत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं
 निर्वपामीति चतुर एव ग्रीहीणां^१ तेषां ग्रीहिष्वेव हवि-

१ Thus M ; ४ om. all the other MSS.

१ The following thus only in M ; the other MSS. are partly
 corrupted partly incomplete.

कृतमुदादक्युपोस्यन्ते यवान्द्विष्कृता वाचं विसृजते^१ समानं
कर्माधिवपनादधुष्य गार्हपत्ये दादश कपासान्युपदधात्य^२ च वै
भवति दादशकपासः पुरोडाशो भवति^३ ते चयस्यतुष्कपासा-
स्त्रिंश्वसृद्भृत्वाय^४ चयः पुरोडाशा भवन्ति^५ चय इमे श्लोका^६
१५ एषां श्लोकानामाष्ट्या^७ उत्तरउत्तरो^८ व्यायाम्भवतीति^९ स
उत्तरमुत्तरमेव व्यायासं करोति यवमथं^{१०} मध्ये^{११} ऽय
वै भवति ॥ ४१ ॥

सर्वाणि हन्दाश्चेतस्वामिष्यामनूथानीत्याहुस्त्रिंशुभो वा
एतदीर्घं यत्ककुदुष्णिहा जगत्यै^१ यदुष्णिहककुभावन्पाह
१० तेनैव सर्वाणि हन्दाश्चवहन्द् इति^२ प्र सो अग्ने तवोति-
भिरित्येतासां दे धाव्यासोके दधात्य^३ याग्ने चो ते वाजिना
चो वधस्तेति चिवत्या परिदधाति सरूपत्वाचेति ब्राह्मण^४
सर्वेषामभिममयन्नवद्यतीति^५ तस्या एते भवतः सं वां कर्म-
शोभा जिग्यथुरित्य^६ न्वाहार्यमासाद्य सहस्र^७ हिरण्यं तार्थं
१५ धेनुमिति ददाति^८ यं कामयेत राजन्यमनपोन्धो जायेत
वृत्रान्प्र^९ सरेदिति तस्मा एतमैन्द्रावार्हस्यत्वं चहं निर्वपेदित्ये-
तयेसा यच्छमाण उपकल्पयते हिरण्यं दाम^{१०} तस्या एते
भवतो ऽस्मे इन्द्रावृहस्यती वृहस्यतिर्नः परिपातु पसादित्य^{११}-
न्वाहार्यमासाद्य हिरण्यं दाम ददाति^{१२} ॥ ४२ ॥

१ Thus M only; यवमथमध्ये Be 8 Be; यवमचीमध्ये BU; यवमथ-
मध्ये D.

वैश्वानरं द्वादशकपासं निर्वपेद्विष्णुमयमेव नवान्नं चण्ड्या
 चो दान्यस्याग्निषु यजेत यस्त दान्यो ऽग्निषु यजेत ^१ सो ऽरक्षो-
 रग्रीश्वमारोक्षोदवसाच मधित्वाग्नीष्वित्य वैश्वानरं द्वादश-
 कपासं निर्वपति ^१ तथा एते भवतो वैश्वानरो न सन्त्य
 इहो द्वितीयं तन्मुते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेदि-
 म्भिराग्निहोचो यो वा कामयेत प्रजास्ये मे तन्मुर्न विष्णु-
 येतेति ^१ सो ऽरक्षोरग्रीश्वमारोक्षोदवसाच ^१ मधित्वाग्नीष्वि-
 त्त्याग्ने तन्मुते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेदिति ^१ तथा
 एते भवतस्तं नक्षत्रुत वेतुरग्ने तं पन्वा भवमि देवमानः ।
 तयाग्ने इष्टं यथावदेम प्रथा देवैः सधमादं मदेम ॥ १०
 कृत्वाः सुगमप्रवाचं तिम्रशुद्धो हृषभः शोशुचामः । मन्त्र
 सधममनुपकथाम आ तन्मुमग्निर्दिव्यं ततामेति ^१ क्षिप्रुवत्सौ
 संवाप्ये ह्रस्वाद्मभिमातिवाः रजोव्यं इतनाह तिम्युम् ।
 ज्योतिषकं दीपकं पुरन्निमग्निः क्षिप्रुतमाडवेम ॥
 क्षिप्रुमग्ने अभितपृषादि विद्या देम इतना अभिव्य । ११
 इहं ना पन्वां प्रदिग्मिभादि ज्योतिषद्देवकरं न आयुरित्य-
 म्ने म्रभते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेत् आहिताग्निषु
 सुर्वादिति ^१ तथा एते भवतस्त्वमग्ने म्रभच्छुचिर्देवाः आया-
 द्या इह । अग्ने ह्रस्वाव वोढवे ॥ मता तु विभङ्गतपा
 अद्वाभ्यो यजानो देवाः अजरः सुवीरः । दधङ्गानि सुवि- १०

^१ Thus MDU; •रोषोदव• Be 8 Be; in B the last kh. is wanting.

हानी ऋग्ने गोवाच गो जीवसे जातवेद इत्येष यस्याग्रयो
 कृवाग्निभिः यद्गृह्येरेन्विषी धाम्यस्य वाग्निभिः सो ऋषोर-
 ग्रीन्समादोह्यौदववाच^१ मधित्वाग्नीन्विहत्याग्रये विविचये पुरो-
 काग्रमेष्टाकषाकं निर्वपत्यग्रये^२ प्रतपतय इति^३ तस्मा एता
 ५ मरुति वि ते विव्यन्नातजूतासो ऋग्ने तामग्ने मानुषीरीचते
 विव्यन्नाग्नी प्रतपा ऋषि चदो वयं प्रमिनाम प्रतानीति^४
 वंतिङ्म इष्टयः वंतिङ्म इष्टयः^५ ॥ ४३ ॥ षयोद्गः ॥

॥ इति षयोद्गः प्रश्नः ॥

अथ वै भवति प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति ^१ स
तपो ऽतप्यत ^१ स सर्पानसृजत ^१ सो ऽकामयत प्रजाः सृजे-
येति ^१ स द्वितीयमतप्यत ^१ स वयाः सृजत ^१ सो ऽका-
मयत प्रजाः सृजेयेति ^१ स तृतीयमतप्यत ^१ स एतं दीचि-
तवादमपश्यत्तमवदत्ततो वै स प्रजा असृजतेति ^१ तत्पृच्छन्ति ^१
कतमत्तत्तपो यत्तपस्तप्त्वा दीक्षितवादं वदतीत्यथ वै भवत्य-
ङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तो ऽसु दीक्षातपसी प्रावेग्रथञ्चु
स्माति ^१ साचादेव दीक्षातपसी षवदग्द इत्येतदिति
ब्रूयादित्यथ वै भवति यदै दीक्षितो ऽनेधं पश्यत्यपास्माद्दीक्षा
क्रामति ^१ गौक्षमस्य हरो येतीति ^१ सो ऽनेधं दृष्ट्वा जपत्य-
वहं मनो दरिद्रं चक्षुः सूर्वो ज्योतिषाः श्रेष्ठो दीक्षे मा
मा हासीरित्याह ^१ नास्माद्दीक्षापक्रामति ^१ नास्य गौक्षं न
हरो येतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यदै दीक्षितमभिवर्षति
दित्या आपो ऽग्रान्ता ओजो बसं दीक्षां तपो ऽस्य निर्ग-
न्तीति ^१ सो ऽभिवृष्यमाणो जपत्युद्धतीर्वसं धत्तौजो धत्त
वसं धत्त मा मे दीक्षां मा तपो निर्वधिष्टेत्याहैतदेव
सर्वमात्मन्वन्ते ^१ नास्यौजो बसं न दीक्षां न तपो निर्गन्तीति
ब्राह्मणमथ वै भवत्यग्निर्वै दीक्षितस्य देवता ^१ सो ऽस्मादेतर्हि
तिर इव चर्हि चातीति ^१ सो ऽस्मात्समावृढस्तिर इव

१ इच्छन्ति MG (pr. m.) U; इच्छति Be BG (sec. m.); the plural
is correct, the subject being, according to Bhav., ब्राह्मणादिभः ।

२ चर्हि ins. M.

भवति ^१ सो ऽरक्षोरग्रीन्धमारोह्य दृश्यतिवत्यर्चा प्रयाति ^१
 भद्रादभि श्रेयः प्रेक्षि दृश्यतिः पुरएता ते अस्त्रित्याह ^१
 ब्रह्म वै देवानां दृश्यतिस्त्रमेवान्पारभते ^१ स एनः संपारच-
 तीति ब्राह्मणं ^१ प्रज्ञातमपाः संधानस्योऽक्रमथवप्राणस्याय ^१ वै
 १ भवति सो वै सोमः राजानः सासाध्यं लोकं गमयित्वा
 क्रीणाति गच्छति खानाः सासाध्यं हन्दाः सिः खसुः वै
 सोमस्य राघ्नः सासाध्यो लोकः ^१ पुरस्तात्सोमस्य क्रयादे-
 वमभिमन्थतेति ^१ स पुरस्तात्सोमस्य क्रयादेवमभिमन्थ-
 यते ॥ १ ॥

- १० एष ते मायसो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते वैष्टुभो
 भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति मे
 सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानाः सासाध्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूता-
 दिति ^१ सासाध्यमेवैनं लोकं गमयित्वा क्रीणाति ^१ गच्छति
 खानाः सासाध्यमिति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वै तानूनग्रस्य
 ११ प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति ^१ ब्रह्मवादिनो वदन्ति न प्रात्रग्नि
 न जुह्वत्यथ क्व तानूनग्रं प्रति तिष्ठतीति ^१ प्रजापतौ मनसीति
 ब्रूवात्त्रिरवजिभ्रेदिति ^१ स चिरवजिभ्रति प्रजापतौ त्वा मनसि
 जुहोमीत्येषा वै तानूनग्रस्य प्रतिष्ठा ^१ स एवं वेद प्रत्येव
 तिष्ठतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वा अध्वर्योः प्रतिष्ठां वेद
 १० प्रत्येव तिष्ठति ^१ यतो मन्येतानभिक्रम्य होष्यामीति तत्तिष्ठ-

१ Thus M Bo G ; •ध्वसग्रस्य • B.

आम्नावशेदिति^१ स चतो मन्वतानभिक्कन्व होव्यामीति तस्मिन्-
 आम्नावशत्वेषा वा अश्वयोः प्रतिष्ठा^१ च एवं वेद प्रत्येव
 तिष्ठतीति ब्राह्मणमंथ वै भवति यद्भिक्कन्व जुष्टवाग्प्रतिष्ठाया
 इषाभिसंस्तमानस तिष्ठता होतव्यं प्रतिष्ठित्या इति^१ तदित-
 इव्यच इविर्धन्नेभ्यो^१ ऽभिक्रामं जुहोतीति इविर्धन्नेषु भवत्यंथ
 वै भवति षो वा अश्वयोः सं वेद क्षयानेव भवति^१ जुम्ना
 अथ सं वाचयमस्य सं चमसो ऽस्य सं^१ यद्वाचयं वा चमसं
 वाग्प्रारम्भाम्नावशेत्स्नादिषादिति^१ स वाचयं चैव चमसं
 चान्प्रारम्भाम्नावशति^१ स्नादेव नैतीति ब्राह्मणमंथ वै
 भवति षो वै सोममप्रतिष्ठाया सोमसुपाकरोत्वप्रतिष्ठितः
 सोमो भवत्यप्रतिष्ठित सोमो ऽप्रतिष्ठितान्युक्त्वान्यप्रतिष्ठितो
 वजमानो ऽप्रतिष्ठितो ऽध्वर्युर्वाचयं वै सोमस्य प्रतिष्ठा चमसो
 ऽस्य प्रतिष्ठा सोम सोमस्य सोम उक्त्वानां^१ यद् वा गृहीत्वा
 चमसं वोषीय सोमसुपाकुर्वादित्युक्त्वान् चमस्य^१ ज्ञेव^१ चमसस्य
 उक्त्वान्^१ स यद् वा वै गृहीत्वा चमसं वोषीय सोमसुपा-
 करोति^१ प्रत्येव सोमस्य स्नापयति प्रति सोमं प्रत्युक्त्वानि^१
 प्रति वजमानस्तिष्ठति प्रत्यध्वर्युरिति ब्राह्मणम्^१ ॥ २ ॥

अथ वै भवति यद्वा वा इतस्यंभरन्नि चसोमकस्येषु
 पदं^१ चमसुक्त्वान् इविधानि^१ चर्हि इविधानि प्राची प्रवर्तये-
 युक्त्वानि तेनाचसुपाङ्ग्यादिति^१ स चर्हि इविधानि प्राची

१ MGB ins. व; Bhav. cites the passage without the negati-
 particle.

- प्रवर्तयति^१ तर्हि^१ तेन पदद्वतीयेन पत्न्यधुरसुषान्नि^१
 यन्नसुख एव यन्नमनुवंतनोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति प्राञ्च-
 मग्निं प्रहरन्त्युत्पन्नीमानयन्त्यन्नाऽपि प्रवर्तयन्त्यथ वा चक्षेत्र
 १० धिष्विचो हीयते यो ऽनुष्यायति स ईश्वरो बहो भूत्वा प्रजां
 पशुन्वजमानस्य प्रमथितोर्षिर्षिं पशुमाप्रीतसुदक्षं नयन्ति तर्हि
 तस्य पशुञ्चपणः हरेदिति^१ स चर्षिं पशुमाप्रीतसुदक्षं नयन्ति
 तर्हि तस्य पशुञ्चपणः हरति^१ तेनैवेनं भागिनं करोतीति
 ब्राह्मणमथ वै भवति वजमानो वा चाश्वनीचो^१ वजमानं वा
 १० एतदिकर्षन्ते यदाश्वनीचात्पशुञ्चपणः हरन्ति^१ स वैव
 चाधिर्मन्थं वा कुर्यादिति^१ स चक्षुर्नं करिष्यन्भवति
 येनमन्थानचते^१ ऽथ एवाश्वेष दीप्यमानः प्रेते^१ यद्यु वा
 एनमन्थानचते तस्य पशुवेत्तायासुस्युकमादाधारणी उपसंयुक्त
 पूर्वः पशोः प्रतिपद्यते^१ निर्मन्थेनाच^१ पशुः अपयन्ति^१
 १५ वपसा^१ तस्यहोस्युकमाहरन्ति वजमानस्य चात्प्रमायेति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यदि पशोरवदानं नक्षेदाव्यस्य प्रत्या-
 ख्यायमवधेदिति^१ स यावन्ति पशोरवदानानि नश्यन्ति
 तावन्मन्थं चाव्यस्य प्रत्याख्यायमवधति^१ सेव ततः प्रायश्चित्ति-
 रिति ब्राह्मणमथ वै भवति चे पशुं विमथीरन्त्यस्ताम्कामयेता-

१ Thus M ; प्रवर्तयेद्युचर्षिं the other MSS.

१ वपुर्षेणं B Be ; cp. infra p. 163, 5.

१ Thus M only ; विमथेनाच the other MSS.

१ Thus MBG (sec. m.) ; वसा Be G (pr. m.).

र्तिमार्च्छेद्युरिति कुविदङ्गेति नमोवृत्तिवत्यर्चाग्नीध्रे जुहुया-
दिति^१ स कुविदङ्गेति नमोवृत्तिवत्यर्चाग्नीध्रे जुहोति^१ नमो-
वृत्तिमेवैषां वृत्ते^१ ताजगार्तिमार्च्छन्तीति ब्राह्मणं^१ यद्यु वा
एकचरं विमथ्यीते ग्रामिच एतां जुहोति^१ प्रज्ञातसुपाकर-
श्लोकमपाव्यानां^१ चरणं^१ ब्राह्मणसुत्तरम्^१ ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥

अथ वै भवति यो वा अथयादेवतं यज्ञसुपचरत्या
देवताभ्यो वृत्त्यते पापीयाग्भवति^१ यो यथादेवतं न
देवताभ्य आवृत्त्यते वशीयाग्भवत्याग्नेव्यर्चाग्नीध्रमभिवृत्तेदेषान्या
हविर्धानमाग्नेया सुचो वायव्यथा वायव्यान्वैश्रिया सद इति^१
स आग्नेव्यर्चाग्नीध्रमभिवृत्ति वैश्वान्या हविर्धानमाग्नेया सुचो
वायव्यथा वायव्यान्वैश्रिया सदो^१ यथादेवतमेव यज्ञसुप-
चरति^१ न देवताभ्य आवृत्त्यते वशीयाग्भवतीति ब्राह्मणमुक्त-
मौदुम्बराणां महापरिधीनां^१ परिधानमुक्तं^१ सुचां^१ सादन-
मुक्तं^१ पाचाणामभिमर्शनमथ वै भवतीष्टर्गे वा अध्वर्युर्यजमा-
नस्येष्टर्गः खलु वै पूर्वो ऽष्टुः^१ शीघत^१ आसन्त्यान्ना मन्नात्पाहि^१
कस्यासिदभिग्रस्या इति पुरा प्रातरनुवाकाब्जुहुयादिति^१
पुरा प्रातरनुवाकाभ्यहारात् उत्साधाग्नीध्र आसन्त्यां जुहोत्या-
सन्त्यान्ना मन्नात्पाहि कस्यासिदभिग्रस्याः^१ स्नाहेत्यात्मन एव

१ BG ins. प्रज्ञात एतां जुहोति ।

२ Thus M ; अपाकरशौचस्य the other MSS.

३ From here unto निर्वन्तो (p. 158, 12) is left out in B.

४ •भिग्रस्या M Be U and Padapāṭha at TS. III. 1. 7. 1 ; चमि
ग्रस्याः G.

- तदध्वर्युः पुरस्ताच्छर्मं नक्षते ऽजात्या इति ब्राह्मणमथ वै
 भवति यो वै हृन्दोभिरभिभवति स सꣳसुन्वतोरभिभवतीति ।
 स सꣳसुन्वतोर्महाराच उत्थायाग्नौध्रे तिस्रो ऽभिभूतीर्णुहोति
 खेग्राच लोपवेग्राच ता गायत्रिया अभिभूत्यै स्वाहा संवेग्राच
 १ लोपवेग्राच ता चिष्टुभो ऽभिभूत्यै स्वाहा संवेग्राच लोपवेग्राच
 ता जगत्या अभिभूत्यै स्वाहेत्यथ द्वे प्राणाऽतौ जुहोति
 प्राणापानौ मृत्योर्मां पातं प्राणापानौ मा मा हासिष्टमित्यथ
 वै भवति देवतासु वा एते प्राणापानयोर्व्याथच्छन्ते येषाꣳ
 सोमः सꣳच्छते । संवेग्राच लोपवेग्राच लेत्याह । हृन्दाꣳषि
 १० वै संवेग्रा उपवेग्राहृन्दोभिरेवास्य हृन्दाꣳषि वृह्ण इति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यस्य भूयाꣳसो यज्ञकृतव इत्याहुः
 स देवता वृह्ण इति । यद्यग्निष्टोमः सोमः परस्तात्सादुक्थ्यं
 कुर्वीतेत्युक्थ्यं कृतुमुपैति । यद्युक्थ्यः सादतिराचं कुर्वीते-
 त्यतिराचं कृतुमुपैति । यज्ञकृतुभिरेवास्य देवता वृह्णे वशी-
 १५ वाचवतीति ब्राह्मणमिति । न्वा । अध्वर्युतो । । ऽथ हृन्दोगतः ।
 प्रेतिवग्निः चैतिवग्निः चाव्यानिः भवन्थभिजित्यै । मह-
 लतीः प्रतिपदो विजित्या । उभे वृहद्द्रव्यंतरे भवत ।

१ इतीत्या चध्व • BGU ; इतीन्वध्व • M.

२ Thus only Bhavasvāmin ; प्रेतिवंत च इतिवन्ति चा • M ; प्रेतिवन्ति
 प्ररिवन्ति चाव्य • G ; प्रेतिवन्ति प्ररतिवन्ति चाव्य • U ; प्रितिप्ररतिवेचाव्य •
 Be ; ep. also TS. III. 1. 7. 2 with the comm. Vol. III, p. 41 and
 T Br. I. 4. 6. 1.

इति नैः ह्यदोगतो^१ । इय होतः^२ । वजनीयः प्रथं विष्टव्यः
 प्रथमगव्यस्य कथाशुभौयः प्रथमिति^३ न्या^४ एकयाभिर्नो^५ ।
 इय वभिर्णां महाराच उत्थानं चैव समानं पञ्चमिभ्रुतीर्दि
 प्राणाञ्जती^६ । ते अथाकृत्वेव अन्वादिष्टान्वेषान्वुपयन्तु^७ ।
 निष्ठाभ्यासु वाचनमथ वै भवत्योषधीषो वै सोमस्य विप्रो^८ । विप्रः
 सञ्जु वै राज्ञः प्रदातोरौश्वरा^९ । ऐन्द्रः सोम इति^{१०} । सो ऽभि-
 षोष्योषधीभ्यो ऽधि राजानं निर्याचते^{११} । ऽवीष्टधं वो मग्ना
 सुजाता अतप्रजाता भाग इदः स्याम । इष्टेष देवीर्वीर्यधः
 संविदाना अशुमन्वन्ताः स्वनाथ सोममित्याहो^{१२} । षधीभ्य एवैगः
 स्याथे विप्रः स्याथे देवताथे निर्याच्याभिषुषीतीति ब्राह्मणमथ
 वै भवति सो वै सोमस्याभिषुषमाणस्य प्रथमो ऽऽशु स्यादिति
 स ईश्वर इन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून्वजमानस्य निर्धनोऽममि-
 मन्त्रचेतेति^{१३} । स चः सोमस्याभिषुषमाणस्य प्रथमो ऽऽशु
 स्यादिति तमभिमन्त्रयेता मास्त्कामसह प्रजया सह राथस्यो-
 षेषेष्ट्रियं मे वीर्यं मा निर्धोरित्याग्निषमेधैतामात्रास्य इन्द्रि-
 यस्य वीर्यस्य प्रजाथे पशूनामनिर्घाताथेति ब्राह्मणमथैवा
 द्रष्टानुमन्त्रणीया^{१४} । तामितराभिः सह वष्ट्यामो^{१५} । इय वै
 भवति ॥ ४ ॥

१ Corrected ; इति बंदोत्र • M ; इत्यु-बंदोत्र • Be UG.

२ षोचतः M.

३ इतिन्वेकवा • M ; इतीत्या एकवा • Be UG.

४ Thus M ; अन्वादिष्टानि अन्वाद्युप • GU ; अन्वादिष्टानि अन्वाद्युप • Be.

५ Thus MBG ; •मथवा इष्टानुमं वधीया Be ; •मथेवा इष्टानुमं वधीया U.

- सो वै देवान्देवयज्ञसेनार्पयति मनुष्यान्मनुष्ययज्ञसेन देव-
 यज्ञसेन देवेषु भवति मनुष्ययज्ञसे मनुष्येषु^१ चाग्राचीन-
 मायवशाद्दृष्ट्वाऽऽसीषान्तानुपाऽऽशु ऽऽसीषाऽऽनूर्धाऽऽस्तानुपन्दि-
 मत इति^१ स चाग्राचीनमायवशाद्दृष्ट्वाऽऽस्तीति तानुपाऽऽशु
 ५ ऽऽस्तीति^१ ऽऽनूर्धाऽऽस्तानुपन्दिमतो^१ देवानेव तद्देवयज्ञसेना-
 र्पयति मनुष्यान्मनुष्ययज्ञसेन^१ देवयज्ञसेन देवेषु भवति
 मनुष्ययज्ञसे मनुष्येष्विति प्राच्याषं^१ ते यत्र बह्विष्यवमानऽ
 चक्षन्तो भवन्ति तेषु समन्वारभ्येव्याहवनीषे सुवाङ्मतिं जुहोत्यग्निः
 प्रातःसवने पालञ्जान्यैश्चानरो महिना विश्वभक्षुः । स नः पावको
 १० इषिषं दधात्पावुन्नतः सस्रभसाः साम स्थाहेति^१ माघ्यंदिने
 पवमाने तथैव समन्वारभ्येव्याहवनीषे सुवाङ्मतिं जुहोति विश्वे
 देवा मरुतो रश्नो अस्मान्शिन्दितीषे सवने न जक्तुः ।
 पावुन्नतः प्रियसेषां वदन्तो वषं देवानाऽ सुसतौ साम
 स्थाहेत्सार्भवे पवमाने तथैव समन्वारभ्येव्याहवनीषे सुवाङ्मतिं
 ११ जुहोतीदं इतीषऽ सवनं कवीनाम्हृतेन ये चतसमैरयन्त ।
 ते सौधन्वतः सुवरानग्रानाः स्निष्टिं नो अभि वषीषो नचन्तु
 स्थाहेत्स वै भवत्याचतनवतीर्वा अन्या आङ्गतयो इत्यन्ते ऽना-
 चतना चन्वा^१ वा आचारवतीस्ता आचतनवतीर्वाः सौम्यास्ता
 अनाचतना^१ ऐन्द्रवाचवमादाथाचारमाचारयेदिति^१ स ऐन्द्र-
 १० वाचवमादाथाचारमाचारचत्यध्वरो यज्ञो ऽयमसु देवा ओष-
 धीभः पयवे नो जनाच । विश्वस्यै भूताथाध्वरो ऽधि स पिन्वस्त
 इतवद्देव सोम स्थाहेति^१ सौम्या एव तदाङ्गतीराचतनवतीः

करोत्याद्यतनवाक्यवति च एवं वेदाद्यो द्यावापृथिवी एव हृतेन
 व्युत्पत्ति^१ ते व्युत्ते उपजीवनीये भवत^२ उपजीवनीयो भवति
 च एवं वेदेति ब्राह्मणमथ प्रतिप्रस्थातोत्तरार्धं आश्वनीचक्ष
 मन्दिनः स्रष्ट्वावं जुहोत्येष ते इद्र भागो यं निरयाचयासं
 जुषस्य विदेर्गोपत्यः^३ रायस्योषः^४ सुवीर्यः^५ संवत्सरीषाः^६
 स्थाहेत्यथ वै भवति मनुः पुत्रेभ्यो दायं व्यभजत्स^७ नाभावेदिष्टं
 ब्रह्मण्यर्थं यत्नं निरभजत्स^८ आगच्छतोऽब्रवीत्कथा मा
 निरभागिति^९ न त्वा निरभाचमित्यब्रवीदङ्गिरस इमे यत्न-
 माचते^{१०} ते सुवर्गं लोकं न प्रजानन्ति^{११} तेभ्य इदं ब्राह्मणं ब्रूहि^{१२}
 ते सुवर्गं लोकं यन्नो च एषां पश्यस्ताः^{१३} दास्यन्तीति^{१४}
 तदेभ्योऽब्रवीदिति^{१५} तत्पृच्छन्ति^{१६} किमेभ्यस्तदुवाचेत्यपाव्यानि
 यन्ननीर्द्रंशानुमन्त्रणीया अक्षावाकीयाः^{१७} स्तोत्रीयाः^{१८} शस्त्रीयाः
 सत्यं वदत अद्वा वो मा विगादित्येतदेभ्यस्तदुवाचेति^{१९} तं
 पशुभिस्वरत्नं यज्ञवासाँ इद्र आगच्छदित्युक्तस्यैव कर्मणो
 ऽनुवादो^{२०} ऽय दे प्रष्टताडती जुहोति^{२१} जुष्टो वाचो भूयास-^{२२}
 ष्टथा स्तोमः^{२३} समर्धयेत्युपरिष्ठान्तृतीया^{२४} तामु^{२५} तत्रैव वक्ष्यामो^{२६}
 ऽय द्रष्टाननुमन्त्रयते द्रष्टस्यस्कन्द यस्ते द्रष्टो यो द्रष्टो यस्ते
 द्रष्ट इत्यथ वै भवत्यध्वर्युर्वा षड्विजां प्रथमो युज्यते तेन

१ Thus MU ; all the other MSS. read the singular.

२ Thus M only ; all the other MSS. •वाकीयास्तानीयाः ।

३ Thus M ; विगाद् i.s. of विगाद् all the other MSS.

४ Thus M ; षड्विजां the other MSS.

लीमो लोक्तव्य इति ^१ ते च च वहिष्यवमानश् चर्पन्ति तद्यज्ञ
 एवाधर्षुः प्रथमो वर्हिषी भुवानः ^१ चर्पति ^१ वानधेना चय
 एतद्गुणा देवेभ्यो चन्द्रो मधि दधती प्राचान्पशुषु प्रजा मधि
 च चयमाने चेत्याह ^१ वाचमेव तद्यज्ञसुखे युनक्तीति ब्रह्मच-
^१ य वै भवति वाचु वा एतद्यज्ञस्य क्रियते ब्रह्मचान्यहीना
 वहिष्यवमानश् चर्पन्ति ^१ पराक्षो हि चन्ति ^१ पराचीमि
 सुवते ^१ वैष्णव्यर्षा पुनरेत्थोपतिष्ठत इति ^१ स वैष्णव्यर्षा पुनरे-
 त्थोपतिष्ठते ^१ यज्ञो वै विष्णुर्धेज्ञमेवाकर्हिष्यो तं नो ऋणमः
 प्रमं चक्ष सङ्गम । प्र ते धारा मधुसुत उखं दुष्टते
^१ चक्षितमित्याह ^१ चदेवास्त ब्रह्मानस्योपशुष्यति तदेवाक्षैतेना-
 वाचयतीति ब्राह्मणम् ^१ ॥ ५ ॥ द्वितीयः ॥

चय वै भवति यो वै पवमानानामन्वारोहाश्विदाम्भजते
 ऽनु पवमानानारोहति ^१ न पवमानेभ्यो ऽवच्छिद्यत इति ^१
 वहिष्यवमाने चक्ष्मर्षा प्रसुतायां वाचयति स्त्रियो ऽधि
^१ नाचपञ्चन्दा अनु त्वारभे स्त्रि मा संपारयेति ^१ माध्दिने
 पवमाने ऽष्टर्षा प्रसुतायां वाचयति सुपर्षो ऽधि चिष्टुपञ्चन्दा
 अनु त्वारभे स्त्रि मा संपारयेत्त्वाभवे पवमाने नवर्षा
 प्रसुतायां वाचयति चचाधि जमतीञ्चन्दा अनु त्वारभे स्त्रि
 मा संपारयेत्याह ^१ ते वै पवमानानामन्वारोहाश्वीम्य एवं विदा-
^१ न्यते ऽनु पवमानानारोहति ^१ न पवमानेभ्यो ऽवच्छिद्यत

१ भुवानः (cp. infra XV. 29) BG ; भुवानः U ; भुवानः M, but
 with a व written above the व ; भूवानः Be.

इति ब्राह्मणमथ वै भवति सो वै पवमानश्च संततिं वेद
 सर्वमायुरेति ' न पुरायुषः प्रमोचते ' पशुमाश्रवति '
 विन्दते प्रजा ' पवमानश्च यदा मृच्छन्ते ऽथ वा अश्वैते
 ऽमृहीता ' द्रोणकक्षग्र आधवनीयः पूतश्चत्सान्यदमृहीत्वो-
 पाशुर्थात्पवमानं विच्छिन्नात् ' विच्छिद्यमानमध्वर्योः प्रासो
 ऽनु विच्छिद्येतोपशाममृहीतो ऽपि प्रजापतये त्वेति द्रोण-
 कक्षग्रमभिसृजेदिति ' स प्रजापतये त्वेति द्रोणकक्षग्रमभिसृजती-
 न्नाथ त्वेत्याधवनीयं ' विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इति पूतश्चतं '
 पवमानमेव तत्संतनोति ' सर्वमायुरेति ' न पुरायुषः प्रमो-
 चते ' पशुमाश्रवति ' विन्दते प्रजामिति ब्राह्मणमथ वै १५
 भवति सोषि वाव सवनान्यथ इतीथः सवनमवहुष्यन्सवःशु
 कुर्वन्त ' उपाःशुः इत्वोपाःशुपाचे ऽःशुमवास्त तं इतीथ-
 सवने ऽपिसृज्याभिषुषुधादिति ' स' य' एवैव' उपाःशुपाचे'
 ऽःशुः ' प्रासो भवति तं माथंदिनीय अजीवे ऽपिसृज्या-
 भिषुषोति ' यदाप्याययति तेनाःशुमथंदिभिषुषोति तेन- १६
 जीषि ' सर्वाश्वेव तत्सवनान्यःशुमन्ति शुक्रवन्ति समावदो-
 र्थापि करोतीति ब्राह्मणम् ' ॥ ६ ॥

अथातो दीर्घप्रवृत्तानामेव मीमांसा ' द्रोणकक्षग्रे दीर्घं
 वा प्रवृत्ते वा पाश्यां चतुर्दशैतं मृहीत्वाश्वनीये जुहोत्यन्वारन्ने
 यजमाने विधुं दद्राचः समने बह्वर्णां सुवानः सन्तं पशितो १७

१ Thus M; स एवैव etc. G; स वैव उपाःशुपाचेःशुः BU; स एवैव
 उपाःशुपाचेःशुः Be.

अमार । देवस्य पञ्च काशं महित्वाद्या ममार स ह्यः समान
 स्नाहेत्य^१य होहचमवे वसतीवरीभ्यो ऽथपो निःषिष्य तस्य
 स्नाधाः संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य
 द्रविषमानम्यादिति^१ स्तूत्रमनुमन्त्रयते भूपतये स्नाहा भुवन-
 ५ पतये स्नाहा भूतानां पतये स्नाहेति^१ स चयह^१ दीर्घो
 भवति प्रतिस्त्रिण्यत्येवं^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी
 अनाधांय स्नाधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आणयणादेतुं प्रस्तू-
 न्दयत्याधवनीचे दीर्घे वा प्रवृत्ते वा तथैव पाद्यां चतुर्दशीतं
 ष्टशीमाहवनीचे जुहोत्यन्वारभ्ये अजमाने द्वौ चसुद्रौ
 १० विततावजूर्यौ पर्यावर्तते अठरेव पादाः । तयोः पञ्चमो
 अतियन्त्रयमपञ्चमः सेतुनातिचन्धव्यः स्नाहेत्य^१य होहच-
 मवे वसतीवरीभ्यो ऽथपो निःषिष्य तस्य तथैव स्नाधाः
 संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविष-
 मानम्यादिति^१ स्तूत्रमनुमन्त्रयते भूपतये स्नाहा भुवन-
 १५ पतये स्नाहा भूतानां पतये स्नाहेति^१ स चयह^१ दीर्घो
 भवति प्रतिस्त्रिण्यत्येवं^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी
 अनाधांय स्नाधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आणयणादेवातुं
 प्रस्तून्दयति^१ पूतधति दीर्घे वा प्रवृत्ते वा तथैव पाद्यां
 चतुर्दशीतं ष्टशीमाहवनीचे जुहोत्यन्वारभ्ये अजमाने द्वे द्रधषी

१ Thus here and infra (163. 15, 164. 6) M ; also Be at these
 last mentioned passages ; वदि the other MSS. and Be, here, but
 infra चयह ।

१ Thus here and infra M, the other MSS. every time the plural.

सतमी वक्षः एकः केशी विद्या भुवनानि विद्वान् । तिरोधा-
 षैत्यधितं वसानः शुक्रमादत्ते अनुहाव जायते खाहेत्येव
 होद्वचमसे वसतौवरीभ्यो ऽध्वपो निःविष्य तस्य तथैव जाम्बा
 संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य इविषमा-
 गन्वादिति ^१ स्कन्धमनुमन्वयते भूपतये खाहा भुवनपतये
 खाहा भूतावां पतये खाहेति ^१ स यद्यह दीर्घं भवति
 प्रतिष्ठित्येनं ^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं वर्हिषी अन्तर्धाव
 खाधामानक्यपोद्धृत्य वर्हिषी आपयणादेवाभुं ^१ प्रस्कन्दयत्या-
 यवसे दीर्घं वा प्रवृत्ते वा तस्य पुरोदचा उलोच्छ्रित्येनं
 वर्हिषी अन्तर्धाव खाधामानक्यपोद्धृत्य वर्हिषी द्रोणकस-
 यादेवाभुं ^१ प्रस्कन्दयत्ययान्यस्त्रिंशद्दिग्दीर्घं वा प्रवृत्ते वा
 तस्यैव पुरोदचा उलोच्छ्रित्येनं वर्हिषी अन्तर्धाव खाधा-
 मानक्यपोद्धृत्य वर्हिषी आपयणादेवाभुं प्रस्कन्दयति ॥ ७ ॥

अथ वै भवति देवा वै यद्यज्ञे ऽकुर्वन्त तदसुरा अकुर्वन्त ^१
 ते देवा हतं महायज्ञमप्यन्तमत्पन्तमग्निहोचं व्रतमकुर्वन्त ^१
 तस्माद्द्विव्रतः स्याद्द्विंशद्दिहोचं जुहति ^१ पौर्षमासं यज्ञमग्नीषो-
 मीयं पशुमकुर्वन्त ^१ दार्शिकं वज्रमाग्नेयं पशुमकुर्वन्त ^१ वैश्वदेवं
 व्रतःसवनमकुर्वन्त ^१ वरुणप्रथासाव्वाधंदिनः सवनः साकमे-
 धाम्पितृवज्रं अन्वकाःसुतीयसवनमकुर्वन्तेति ^१ तत्पृच्छन्ति
 कतमः स महायज्ञ इत्ययमेव चातुर्मासः सोम उक्तो भवत्येषो ^१

१ This passage is left out by all the MSS exc. M.

१ इति all the MSS. exc. M.

- कस्य च एव कस्य सौम्यो ऽध्वरः स महावृषसंज्ञेषामसुरा
 वृषसंज्ञयाजिगात्सन्तं नाम्नाद्यन्ते ऽब्रुवन्ध्वर्तव्या वा इमे
 देवा अभूवन्निति 'तदध्वरस्याध्वरत्वं' ततो देवा चभवन्प-
 रासुरा 'थ एवं विद्वानसोमेन धजते भवत्यात्मना परास्र
 १ धास्रसो भवतीति ब्राह्मणमथ समस्रः राजानमुपतिष्ठते
 परिभूरग्निं परिभूरिन्द्रं परिभूर्विश्वान्देवान्यपरिभूर्मांश्च
 ब्रह्मवर्षेण स नः पवस्र ग्रं नवे ग्रं जनाथ प्रमर्वते प्रः
 राजसोवधीभो ऽश्विनस्र ते रथिपते सुवीर्यस्र रावसोवस्र
 ददितारः स्वाम । तस्र मे रास्र तस्र ते भवीय तस्र त
 १० इदमुच्यते इति 'चमारो ब्राह्मणवर्षपक्षाः कामासोर्वा सं
 कामं कामयते' तमादिश्लोकृष्टे 'ऽपावकाग्रैश्चरति'
 प्रासाय मे वर्षोदा वर्षसे पवस्रोत्युपाःशुपाचमवेचते 'ऽपाना-
 वेत्यनर्थाजपार्थो' ध्यानायेत्युपाःशुसवनं 'वाच इत्येन्द्रवा-
 यं' दृशकतुभामिति मैषावदस्र 'ओषायेत्याश्विनं'
 ११ पशुर्धामिति शुकामन्विनावात्मान इत्यापयथमन्त्रेभ्य इत्युच्य-
 मापुव इति भुवं 'प्रतिष्ठाया इत्युपाचे माध्यादिने सवने'
 न प्रातःसवने 'वीर्ययेत्यतिपाशं वा षोडशिनं वावेचते'
 विश्वोर्जठरमसीति श्लोकस्रमवेचत 'इन्द्रस्र जठरमसीत्या-
 धवनीयं' विश्वेषां देवानां जठरमसीति पूतधृतमथ समस्रमेव
 १० राजानमुपतिष्ठते को ऽसि को नाम कस्यै वा काय ता थं

१ Thus M; संसं कामं कामयते Be; सं कामं कामयते UG; सं कामयते B.

१ संतर्धानं i.s.o. चमर्धानपार्थं M.

त्वा सोमेनातीद्वपं थं त्वा सोमेनामीमदः सुप्रजाः प्रजसा
 भुयासः सुवीरो वीरैः सुवर्षा वर्षसा सुपोषैः पोषैर्विश्वेभ्यो
 ने रूपेभ्यो वर्षोदा वर्षचे पवस्व तस्व ने रास्व तस्व ते भचीव
 तस्व त इदमुन्मृज इति^१ चत्वारो ब्राह्मणसंपत्ताः कामाक्षेवां
 थं^२ कामं^३ कामयते^४ तमादिश्वोन्मृष्ट चाचुन्मृजे भृतिमुन्मृजे
 ब्रह्मवर्षसमुन्मृजे ऽमुथ्य प्राणमुन्मृज इदमुन्मृज^५ इति^६ चमेव
 तर्पयति स एनं दत्तः प्राणापानाभ्यां वाचो दक्षकृतुभ्यां
 चक्षुर्भाः ओषाभ्यामात्मनो ऽग्नेभ्य चायुषो ऽन्तरेति^७ ताजक्
 प्रधन्वतीति ब्राह्मणमुक्त्वा^८ स्वविषनानामुपस्थानमुक्त्वा^९ संप्रवर्ष-
 शोक्तो भवानुवाकः^{१०} ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

उक्तं पृषदाव्यसाविकृतस्य पश्यमुक्तो दधिघर्मा^१ ऽथ
 वै भवति चत्कृष्यग्रकुनः पृषदाव्यमवमृष्टेऽदूरा चस्य प्रमायुकाः
 सूर्येच्छावमृष्टेऽदुप्यादो ऽस्य पश्यवः प्रमायुकाः सूर्येस्त्वन्देव-
 मानः प्रमायुकः सादित्यं च वै भवति पश्यवो वै पृषदाव्यं^२
 पश्यवो वा एतस्य स्त्वन्दन्ति चस्य पृषदाव्यः स्त्वन्दति^३ चत्पृष-
 दाव्यं पुनर्गृह्णाति पश्यनेवास्मै पुनर्गृह्णातीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 प्राणो वै पृषदाव्यं^४ प्राणो वा एतस्य स्त्वन्दति चस्य पृषदाव्यः
 स्त्वन्दति^५ चत्पृषदाव्यं पुनर्गृह्णाति प्राणमेवास्मै पुनर्गृह्णाति^६ ॥

१ Thus M again; चं कामं कामयेत UBG; थं थं च. कामयेत Ba.

२ om. U Be.

३ इति ins. BG.

- द्विरष्टमवधाव^१ गृह्णातीति^१ स्कन्धे षष्ठदाब्धे कः सं वा चमसं
 वा चाचति^१ तस्यन्तर्वेदि निधाय तस्य स्थाधाः संभरति
 भृतिर्दग्ना हतेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविषमागम्या-
 दिति^१ स्कन्धमनुमन्वचते भूपतये स्थाहा भुवनपतये स्थाहा
 १ भूतानां पतये स्थाहेत्य^१चैतस्माः^१ सुच्यवदधाति अतमानः
 द्विरष्टं^१ नित्ये षष्ठे वैष्णवीष्टचमनुवर्तयति विष्णो तं नो
 अन्तम इत्यपोद्गत्य द्विरष्टमश्रमवप्राप्तं सादचत्य^१चातो ऽनेष्व-
 भूतस्यैव श्रावप्रातस्य ध्वाङ्गावष्टष्टस्य कौटावपन्नस्येति षडु^१
 चान्यदमेध^१ मन्वते^१ सर्वत्र एवेताः सुचमसु प्रवेष्णाचान्यस्माः
 १ सुच्यवदधाति अतमानः द्विरष्टं^१ नित्ये षष्ठे वैष्णवीष्टच-
 मनुवर्तयति विष्णो तं नो अन्तम इत्यपोद्गत्य द्विरष्टमश्र-
 मवप्राप्तयेव सादचत्य^१च वै भवति वि वा एतस्य अष्टष्टिचते
 षस्य षष्ठदाब्धः स्कन्दति^१ वैष्णव्यर्चा पुनर्गृह्णातीति^१ स
 वैष्णव्यर्चा पुनर्गृह्णाति^१ अष्टो वै विष्णुर्धेनौवै अष्टः संतनो-
 १ तीति ब्राह्मणं^१ ते अचान्तःप्राचं प्रचरिष्यन्तो भवन्ति तदाह
 ब्रह्मप्रचरिष्यामो होतर्चर्ममभिष्टुहीति^१ तद्ब्रह्मा प्रचौति देव
 यवितरेतप्ते प्राह तस्य च सुव प्र च अज दृष्टस्यतिर्ब्रह्मा स
 चमं पाहि स अष्टपतिं पाहि स मां पाह्यो^१ प्रचरतेति

१ गृह्णाति द्विरष्टमवधाव om. U.

१ चैव M.

१ यत्र चान्यद० M.

प्रतिष्ठेतीह^१ हविर्धन्नेषु भवति^१ यथाह ब्रह्मन्तोऽयामः प्रजा-
 पतिरिति तद्ब्रह्मा प्रवीति देव सवितरेतत्ते प्राह तत्र च सुव
 प्र च यत्र इहस्यतिर्ब्रह्मायुक्त्या ऋषो मा गात तनूपात्साणः
 यथा व आग्निषः सन्तु यथा चाकूतय ऋतं च सत्यं च वदत
 ऋत देवस्य सवितुः प्रसवे भूरिन्द्रवन्त ऋतेति प्रातःसवने^१
 भुव इन्द्रवन्त ऋतेति माध्यंदिने^१ सुवरिन्द्रवन्त ऋतेति
 तृतीयसवने^१ ऋते सुवस्य दोहं वाचयति सुतस्य सुतमस्यूर्जं
 मस्यः सुतं दुहामा मा सुतस्य सुतं गम्यादिति^१ ग्रस्ये ग्रस्यस्य
 दोहं वाचयति ग्रस्यस्य ग्रस्यमस्यूर्जं मस्यः ग्रस्यं दुहामा मा
 ग्रस्यस्य ग्रस्यं गम्यादिति^१ तथोरभयोरभ्यासं^१ वाचयतीन्द्रिचा-
 वन्तो वनामहे धुषीमहि प्रजामिषः सा मे यत्याग्नीर्देवेषु
 भूषाद्ब्रह्मवर्षसं मागम्यादित्येष यज्ञस्य पुनरासक्तं जपति यज्ञो
 बभूव स आ बभूव स प्रजज्ञे स वाचधे । स देवानामधि-
 पतिर्बभूव सो अस्याः अधिपतीःकरोतु वयः स्याम पतयो
 रथोऽयामित्येष वै भवति यज्ञो वा वै यज्ञपतिं दुहे यज्ञपतिर्वा^{१२}
 यज्ञं दुहे^१ स य सुतग्रस्ययोर्दोहमविद्वान्यजते तं यज्ञो दुहे^१
 स इहा पापीयाम्भवति^१ स एगयोर्दोहं विद्वान्यजते स यज्ञं
 दुहे^१ स इहा वधीयाम्भवति^१ सुतस्य सुतमस्यूर्जं मस्यः सुतं
 दुहामा मा सुतस्य सुतं गम्याःःस्यस्य ग्रस्यमस्यूर्जं मस्यः
 ग्रस्यं दुहामा मा ग्रस्यस्य ग्रस्यं गम्यादित्याहै^१ स वै सुतग्रस्य-^{१३}

१ B om. १४; Bhav. comments upon it.

१ Thus M; •यासं BG; •याभासं Be U.

चोर्दिहस्यं च एवं विद्वान्वजते दुह एव अन्नमिहा वसोषा-
न्यतीति ब्राह्मणसुक्ताः होषकाणां संतर्पणसुक्तानि वैश्वकर्म्म-
शानुक्तमाग्निरते ऽवगणनसुक्ता भुवस्य चर्या च वै भवति ॥ ६ ॥

यदै होताध्वर्युमभाञ्जयते वज्रमेगमभि प्रवर्तयत्युक्त्यग्रा
इत्याह प्रातःसवनं प्रतिगौर्येति ' च उक्त्यसुक्तं वैव प्रतिगौ-
र्षोक्त्यग्रा इत्याह सवनं सवनं वाक्यं वाचीत्याह माध्यंदिनं
सवनं प्रतिगौर्योक्तं वाचीत्याह इतीयसवनं प्रतिगौर्यं '
सप्तैतान्यचराणि ' सप्तपदा प्रकरी ' प्राकरो वज्रो ' वज्रैव
इतीयसवने वज्रमन्तर्धत्त इति ब्राह्मणमथ वै भवति ब्रह्म-
१० वादिनो वदन्ति स त्वा अध्वर्युः स्याद्यो यथासवनं प्रतिगरे
हन्दाःषि संपादयेत्तेजः प्रातःसवनं आत्मन्धधीतेन्द्रियं
माध्यंदिने सवने पशूःसृतीयसवनं इत्युक्त्यग्रा इत्याह प्रातः-
सवनं प्रतिगौर्योक्तं वाचीत्याह माध्यंदिनं सवनं प्रतिगौर्योक्तं
वाचीत्याह इतीयसवनं प्रतिगौर्यं ' सप्तैतान्यचराणि '
११ सप्तपदा प्रकरी ' प्राकराः पशवो ' जागतं इतीयसवनं '
इतीयसवनं एव प्रतिगरे हन्दाःषि संपादयत्यो पशवो वै
जगती ' पशवसृतीयसवनं ' पशूनेव इतीयसवनं आत्मन्धत्त इति

१ Thus M Be G (pr. m.); सर्वत्र the other MSS.

१ Thus, without any various reading all the Dvaidha MSS.;
प्रातःसवनं सवनं चोक्तं M pr. m., but प्रातः is expunged and the
second सवनं is changed into प्रतिगौर्यं; प्रतिसवनं चोक्तं B Be;
प्रातःसवनं चो. UG.

ब्राह्मणमथ वै भवति यदै होताध्वर्युमभ्याङ्गयत चाध्वमङ्गि-
 न्दधाति^१ तद्यज्ञापयतीत पुराण्य संवत्सराद्गृह आवेवीरभ्यां
 भोद इवेति प्रत्याङ्गयत इति^२ सो ऽभ्याङ्गतः प्रीत्या भोद
 इवेति प्रत्याङ्गयते^३ तेनैव तदपहत इति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यथा वा चायतां प्रतीचत एवमध्वर्युः प्रतिगरं प्रतीचते^४
 धदभिप्रतिगृणीषाद्यथायतथा धमृच्छते तादृगेव तर्ह्यंधेर्षीषुषेत
 यथा धावद्भो हीचते तादृगेव तर्ह्यदाङ्गनां प्राप्रतिगरी आदी-
 प्राप्रतिगरी इ वा अभि^५ वा प्रतिगृणात्यर्षेर्षांदा कुष्यते^६
 प्रसौतीत्येव^७ प्रसौवाद्पानितीत्येवापान्वाद्य^८ एवं विद्वाभ्रति-
 गृणात्यजाद् एव भवत्याश्च प्रजाधां वाजी जायत इति
 ब्राह्मणमथ वै भवतीच वै होतासावध्वर्युर्षिदासीनः प्रष्टवत्यं
 इव तद्गोता मैत्याश्च इव हीयमथो इमानेव तेन यजमानो
 दुहे^९ यन्निष्ठप्रतिगृणात्यमुष्या एव तदध्वर्युर्नैति^{१०} तिष्ठतीव
 ज्ञावर्षयो^{११} असुमेव^{१२} तेन यजमानो दुहे^{१३} यदासीनः प्रष्टवति
 तस्मादितःप्रदानं देवा उपजीवन्ति^{१४} यन्निष्ठप्रतिगृणाति^{१५}
 तस्माद्व्युतःप्रदानं मनुष्या उपजीवन्ति^{१६} यन्नाकासीनः प्रष्टवति

१ अपि all, but cp. TS. III. 2. 9. 5.

२ Thus M only ; प्रसौवानेव the other MSS.

३ इव after यथावित्तीति only found in M. The sense of these words is "only if he perceives that the hotar makes the *prapava*, he should make the *prapava* ; only if he perceives that the hotar draws breath, he should draw breath," cp. Sat. Br. IV. 3. 2. 6.

४ •चीसुनेव M.

इन्द्रश्च त्रिदशमतिमृचाति तस्मात्प्रचीनश्च देतो धीयते प्रतीचीः
 प्रजा वाचका इति ब्राह्मणमेष वै भवति यदै होताध्वर्युम-
 भ्राह्मण्यते वक्षमेनमभि प्रवर्तयति' पराकावर्तत इति' सो
 ऽभ्राह्मणः पराकावर्तते' वक्षमेव तन्निकरोतीति ब्राह्मण्युक्तं
 'प्रतिनिर्घांश्चायं पश्यत्युक्तः' सश्चावस्थापिधानमुक्तसुपा-
 र्णवर्तमानो रसुवर्णप्रसुक्ता विदेवत्यानां चर्षा' ॥ १० ॥
 चतुर्थः ॥

प्रजातो ऽतिपाद्वाचानेव पश्यश्च' स यद्येको यदि वा
 कश्चिद्वा प्रजातोऽत्रैनामृहीताः मृचाति' माशेन्द्रस्यैव होममनु-
 १० इन्द्रो' स चाश्वेषं मृचात्यग्र चायूषि प्रवस इत्यनुद्रुत्योप-
 याममृहीतो ऽव्यग्रसे त्व तेजसते जुहं मृचामीति' परिसृज्य
 सादृत्येष ते योनिरिन्द्रो मा तेजसत इत्यथैनश्च होयमवेचने
 ऽत्रे तेषस्त्रिजोष्यो त्वं देवेषु भूषाश्वेषसक्तं मामायुषक्तं
 कर्षयन् प्रसुवेषु कुर्विति' जुहोति दीचायै च त्वा तपसश्च
 १५ तेजसे जुहोमीति' इत्वा वाचयन्नि तेजोविदधि तेजो मा मा
 चाशीश्चायं तेजो इन्द्रियं मा मां तेजो चाशीदिति' भवयति
 मभि मेधां मभि प्रजां मय्यग्निस्तेजो दधानित्यथेन्द्रं मृचात्यु-
 निदशमेवञ्च सहेत्यनुद्रुत्योपयाममृहीतो ऽश्वीन्द्रश्च त्वीजसते
 जुहं मृचामीति' परिसृज्य सादृत्येष ते योनिरिन्द्रश्च

१ These two words are left out in all the MSS. exc. M.

१ चर्षा Be.

१ Thus (and cp. Āp. XIII. 8. 7) MU ; इयते Be ; इयते BG.

लौजस्रत इत्यथैनः होय्यजवेचत इन्द्रौजस्रिभोजस्री तं देवेषु
 भूया भोजस्रन्तं मामायुषन्तं वर्षस्रन्तं मनुष्येषु कुर्विति^१
 जुहोति ब्रह्मणस्य त्वा चचस्य सौजसे जुहोमीति^१ ऊत्वा
 वाचयत्योजोविदस्योजो मा मा हासीन्माहमोजो हासिषं मा
 मामोजो हासीदिति^१ भक्षयति मधि मेधां मधि प्रजां
 मधीन्द्र इन्द्रियं दधात्वित्यथ सौर्षवा^१ सौर्षं गृह्णाति तरश्चि-
 र्विश्वदर्गत इत्यनुद्गत्योपयामगृहीतो ऽधि सूर्याय त्वा भाजस्रते
 जुष्टं गृह्णामीति^१ परिगृह्य वादयत्येष ते द्योनिः सूर्याय त्वा
 भाजस्रत इत्यथैनः होय्यजवेचते सूर्यं भाजस्रिभ्राजस्री
 तं देवेषु भूया भाजस्रन्तं मामायुषन्तं वर्षस्रन्तं मनुष्येषु
 कुर्विति^१ जुहोति वाचोस्य त्वापां च भाजसे जुहोमीति^१
 ऊत्वा वाचयति सुवर्षिदधि सुवर्षां मा हासीन्माहः सुवर्षांसिषं
 मा माः सुवर्षासीदिति^१ भक्षयति मधि मेधां मधि प्रजां
 मधि सूर्यो भाजो दधात्विति^१ ते वा एते पृथ्वस्य चण्ड-
 स्रोत्तरेव्वहःसु गृह्णन्त एकविंशे चिष्वे चचस्त्रिंशे^१
 विश्वजिति सर्वंपृष्ठे पहीतव्या यज्ञस्य सुवीर्यत्वाद्याप्यग्निष्टोमे
 पहीतव्या यज्ञस्य सतनुत्वाद्येति ब्राह्मणमथोपाकरणं^१ जपति
 वायुर्दिकतेत्यात्विष्यं वा^१ करिष्यञ्छ्वं वा प्रतिगरिष्यतेतथ-

१ Found in M only.

१ The brāhmaṇa cited here is found T.S. VI. 6. 8. 2.

१ om. M Be.

जुर्जपतीडा देवहरिति । प्रिचो हेवार्त्विज्यस्य भवति ।
 प्रम्र संव्याख्यास्यजेतजुर्जपस्यर्भा प्रपद्यते । ऽभि हेव' तं
 प्रम्रं जयति ॥ ११ ॥

- अथातो ऽऽसदाभ्यस्योरेव ग्रहणमऽसदाभ्यौ यहीत्यनुपक-
१. स्यते हे श्रीदुम्नरे नवे पाचे तयोस्ततुःसत्तःऽऽपाचं भवति
 सत्तमदाभ्यपाचं ते सुवर्षरजताभ्याः सत्ताभ्यां पर्यस्ये भवतः
 प्रतमानं च हिरण्यमघोपनद्वयं राश्रस्त्रीनःऽऽग्रद्वहति
 वसवस्या प्रद्वहन्तु गायत्रेषु ह्यन्वसाग्नेः प्रिचं पाथ उपेहि
 ददास्या प्रद्वहन्तु चैष्टुभेन ह्यन्वसेन्द्रस्य प्रिचं पाथ उपेह्यादि-
  १०. त्यास्या प्रद्वहन्तु जागतेन ह्यन्वसा विशेषां देवानां प्रिचं
 पाथ उपेहीत्यथ होदचमसे वसतीवरीभ्यो ऽधपो निःविच्य
 दादग्रभिराधावैराधूनोति मान्दासु ते शक्र शक्रमाधूनो-
 नीति प्रतिपद्य शक्रासु ते शक्र शक्रमाधूनोनीत्यातो ।
 ऽपैतस्त्रिजदाभ्यपाचे ऽऽश्रुपसंमृच्छ मृच्छति शक्रं ते शक्रेषु
  ११. मृच्छाम्यङ्गो रूपेषु सूर्यस्य रश्मिभिः । आस्त्रिमुपा अचुच्यतु-
 र्दिवो धारा असस्रतेत्यथैनमादाधोपोत्तिष्ठति कङ्कुदः रूपं
 दृषमस्य रोचते दृष्टदित्यैति सोमः सोमस्य पुरोगाः शक्रः
 शक्रस्य पुरोगा इत्येत्याहवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने
 यत्ने सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय
  १०. साहेत्यथ प्रदक्षिणमावृत्य राजन्येवाऽऽश्रुपिसृजत्यग्निक् तं

देव सोम गन्धर्वेषु हन्वसाग्नेः प्रियं पाचो अपीहि वग्नी
 त्वं देव सोम वैद्युभेन हन्वयेत्प्रस्य प्रियं पाचो अपीह्यस्यस्यसा
 त्वं देव सोम जागतेन हन्वसा विश्वेषां देवानां प्रियं पाचो
 अपीहीत्यंघ्राह प्रतिप्रसातश्चदकश्चेन वा^१ मोदचमयेन^२
 वा जघनेनाचरणीत्रं प्रत्युपस्यस्येति^३ । स तथा करोत्यंघ्र-
 श्चिरस्थमग्निः प्रसास्य मध्यमायामङ्गुष्ठौ वग्नीते नाधि-
 कायां वा प्रपञ्चात्यय सङ्घदभिपुतस्य राज्ञो ऽश्शं मृशानि
 शामहेत्यमिति याम मनसा गावमाणो ऽजवानं प्रजापत्यस्ये^४
 तेति^५ द्युशान्तिं प्रजापतये तेति जुहोत्यंघ्र चिरस्थमभिव्यक्तित्या^६
 नः प्राञ्च एह परावत आन्तरिचाद्दिकस्परि । आधुः इधिया
 अथमममधि प्राणाच तेत्यंघ्रान्तर्वेद्यग्निर्मर्जित इन्द्राग्नी वे
 वर्षः कृतां वर्षः सोमो दृश्यतिः । वर्षो मे विश्वे देवा वर्षो
 मे धन्मग्निना ॥ दधन्ने वा सदीमसु बोधद्भ्रज्जधि वेद तत् ।
 वरि विश्वानि काव्या नेमिसकमिवाभ्रदित्यध्वयोरेतद्दिरस्यं
 भवति^७ । प्राञ्चसुत्तरम्^८ ॥ १२ ॥ पञ्चमः ॥

अघ्रातः इन्नीनामेव यद्दकश्च^१ संदस्य राजानं दग्धधा
 द्युशान्तिप्रति वाचुरधि प्राञ्चो वामेति दग्धभिर्दग्ध^२ ते वा

१ Thus M ; वीदचम० all the other MSS., omitting वा ।

२ om. Be.

३ Thus MUG ; •शान्तित्वा B Be ; cp. T.S. III. 3. 4. 3.

४ All the MSS. exc. M ins. इति ।

- इते संवत्सरशाचीवेत्यहःसु^१ मृच्छन्ते^१ यथा क वैवैनाम्युद्धी-
 चादित्येतेहपरमपातः^२ परःशाखानेव यदर्थ^३ ते वा इते
 परःवामानः पुरसादेषुवताभ्रहमन्वहमितः पराशो मृच्छन्ते^१
 ऽथ वैषुवते^४ ऽग्निं पराश्रयार्वाञ्चय मृच्छन्ते^१ ऽथोर्ध्वं
 वैषुवताभ्रहमन्वहमावृत्तानेव मृच्छति^१ प्रजापतिर्देवासुरान-
 वृजतेति ब्राह्मणनेवाथ^५ वै भवत्यावृत्त्यते वा इतसजमानो
 ऽग्निर्वा चदेवयोः इत्यंतकत्याचान्वभावश्चमवैत्याधुर्दां अग्ने इविषो
 जुषाथ इत्यवश्चमवैत्यधुञ्ज्वादिति^१ यो ऽवश्चमवैत्यथाधुर्दां
 इत्यनीं जुहोत्याधुर्दां अग्ने इविषो जुषाथो इतप्रतीको
 १० इतथोभिरेधि । इतं पीत्वा मधु चाह मयं पितेव सुश्रमभि-
 रक्तादिमः खाहेत्याहुत्यैवैगौ ग्रमयति नार्तिमाच्छति यजमान
 इति ब्राह्मणमुक्तं बर्हिषः पर्षपोषणमुक्तः^६ सक्तुहोमस्याथ वै
 भवति यदि मिश्रमिव चरेदश्चक्षिणा सक्तुप्रदाये जुञ्ज्या-
 दिति^१ खातकः सुपूषमाथो ऽरथ्ये प्रदाथं^७ इहन्तसुपाधि-
 ११ मयाश्चक्षिणोपक्षीर्षाभिचारितान्सक्तुप्रदाये जुहोति विन्वसोप

१ Thus M; •शाचीवेत्य• all the other MSS.; probably we have here a heteroclitic loc. from शाचीयन् (शाखान् of the other ritual texts), cp. infra XVI. 16 init.

२ एव before इमान् om. M.

३ वैषुवतीने M and Bhav.

४ ब्राह्मणनेवोच M.

५ पर्षपोषण• M, उषीषण• all the other MSS.

६ Thus M; इवन्तसुपा• UBG; इवन्तसुपा• Be.

विशदावस्य त्वासञ्जुहोमि स्नाहेति^१ इहौ प्रध्वञ्चयेते
 ऽग्धादेको ऽङ्गतादेकः समसनादेकः । ते नः ह्यसन्तु भेषजश्च
 सदः सहो वरेष्वमित्येषेणं चिभिर्दभंपुञ्जीकैः पवयति पवमानः
 सुवर्जन इत्येतेनाष्टर्षेण^२ शुद्धो ह्यैव शुचिः पूतो मेधो भवत्यथ
 वै भवत्यङ्गां विधान्यामेकाष्टकायामपूपं चतुःशरावं पक्का
 प्रातरैतेन कचसुपोषेदिति^३ समां^४ विजिज्ञायमानो महाराज
 सत्यायाङ्गां विधान्यामेकाष्टकायामपूपं चतुःशरावं पक्का
 प्रातरदित आदित्ये विप्रुषित^५ आददत एतमपूपसुपक्षीर्षा-
 मिधारितं पर्षसेवाभां परिगृह्य^६ तस्य पूतिदृष्टानि
 भवन्त्यन्तमागारादेकोऽप्युपसुदपाचमित्येतस्मादाय तां द्विजं
 यन्ति सनास्य कच स्यष्टो भवति^७ तदेतदेकोऽप्युपसुपसमाधा-
 यापूपमादीपयति पर्षसेवाभां परिगृह्य^८ तस्य पूतिदृष्टानि^९
 भवन्ति^{१०} तेन कचसुपोषत्येषेणमुद्गुत्सात्य^{११} विज्ञानसुपैति^{१२}
 यदि दहति पुष्यसमं भवति यदि न दहति पापसममेतेन ह
 स्य वा सवयः पुरा विज्ञानेन दीर्घससुपयन्तीति ब्राह्मण-
 मन्त्रैतमपूपं प्राश्नाप^{१३} उपसृष्ट्य गृह्णानेत्यृचभो गोषु जीर्षति

१ • सुपोषेदिति MU.

२ Thus only M; चङ्गां all the other MSS.

३ Thus M; विप्रुषित BG; विप्रुषित Be U; Bhav. comments:
 उदिते ऽनञ्जावे ।

४—४ This passage is left out in all etc. M.

५ • सुपोषत्य • M.

६ प्राश्नाप M, perhaps rightly.

तेन चक्षमाद्यो भवति^१ तस्य तदुपकृतं भवति चत्पशुना
चक्षमाद्यो^२ चक्षुःस्य भवति^३ तस्य निरत्यं दक्षिणं कर्ष-
माद्यपति शिवस्तद्वः पित्ररूप इति दाभ्यामथैवं गोव्यपि-
स्यते ॥ १३ ॥

- १ एतं युवानं परि वो द्दानीत्यपिद्यन्तमनुमन्वयते तां
मावो ऽष्टत राव्याच ताः इवन्त मरुतः सर्काः । वर्धन्वचस्य
ककुभि शिशियाद्यस्तो न उपो विभज्य वसुनीत्येतरं तां
वैश्वं वा प्राजापत्यं वा पशुमाद्यभत^२ । एता हि वाचस्य
देवतासोपाकरणीययोरनुवर्तयति नमो महिष्य एत चक्षुषे
२ त इत्येवाद्य वपां जुहोति देवानामेष उपनाह चाद्योदित्य-
वाद्य इविर्जुहोति पिता वसुनां पतिरग्निवानामिति^३
वमानमुत्तरं पशुकर्म^४ वसुया चक्षमाद्य चाह गर्भनीचध-
मिति^५ ते चेद्गर्भं पश्यन्ति संप्रच्छाय वस्रा वपयाद्रवन्ववाद्यौ
वपां जुहोति सूर्वा देवो दिविपद्भो धाता चपाय वायुः
३ प्रजाभः । दृश्यतिस्त्वा प्रजापतये ज्योतिष्मतीं जुहोतु
स्माहेति^६ वस्रामनुमन्वयते वस्रास्ये हरितो गर्भो ऽपो
बोनिर्दिरण्यवो । अज्ञान्यद्रुता वस्ये तां देवैः समजीगममि-
त्येव याचत्यष्टाप्रुद्धिरथं कोशं चान्तरकोशं च वासस्योष्णीषं

१ वाचसाद्यैवमुत्सवः M.

२ Thus MGB ; नित्य U ; नित्य Be.

३ पश्यन् M ; पश्यन् all the other MSS.

चाथैतद्विरच्यमङ्गिः^१ प्रचाक्य वाससोपनस्योष्णीषेष विचय्य
 दद्रे कोशे ऽवधाच मरुति कोशे ऽवदधाति^२ स आह प्रत्यर्था
 गर्भमन्तरेण सविद्यनी प्रतिनिवर्तयतेति^३ तं निवर्त्यमानमनु-
 मन्त्रयत आ वर्तन वर्तय मि निवर्तन वर्तयेत् गर्द्वुद ।
 भ्रूव्यास्यतस्यः प्रदिग्गसाभिरावर्तया पुनरित्यु^४स्वाङ्गमि विस्वस्त्र-
 मानमनुमन्त्रयते वि ते भिनप्ति तकरीं वि द्योमिं वि
 गवीन्वी । वि मातरं च पुत्रं च वि गर्भं च जरायु च ।
 वहिसे चक्षु वाञ्छितो^५त्थैतं^६ गर्भं संदंशेण परित्यज्याङ्गि-
 रभुष्य ग्रामिणे प्रतितपति^७ तस्याभ्यर्धादवाहोमं^८ प्रस्योतय-
 त्थैतं गर्भमन्तरेण चात्वासोत्करावन्तरेण द्युपं चाहवनीषं^९
 सोपातिहृत्य^{१०} तं दक्षिणतः प्राञ्चमायातयन्पञ्चहोषा^{११} सादय-
 त्थैव^{१२} वग्रायै इविषा चरत्यय पुरसास्त्रिष्टकतो गर्भस्त्रावस्य-
 चाह विष्ववे त्रिपिविष्टायानुमूहीत्यय वै भवति पुरसास्त्राभ्य
 अन्यदवसेदुपरिष्टादन्वदिति^{१३} स पुरसास्त्राभ्या अन्यदवस्यत्युप-
 रिष्टादन्वद्विरभिचारयत्याम्नायाह विष्णुः त्रिपिविष्टं चजेति^{१४}
 वषट्कृते जुहोत्युद्धृष्टो विष्वरूप इन्दुः पवमानो धीर आनञ्च
 गर्भम् । एकपदी द्विपदी त्रिपदी चतुष्पदी पञ्चपदी षट्पदी

१ Thus M ; चाथैन० all the other MSS.

२ Thus M ; •थैन the other MSS.

३ Thus M ; तस्याभ्यर्धे BG ; तस्याभ्यर्धसा० Be U.

४ Thus M ; सोपानीत्थ the other MSS.

५ प्राञ्चमायादवत्यय (sec. m. •मायादवत्यय), omitting the partic. and षट्पदी M.

स्तपस्यष्टापदो भुवनानु प्रयताः साहेत्येव खिष्टकृता परत्येषेत्
 गर्भे वषाहतं प्रतिपर्याहृत्तोत्तरार्धे^१ आहववीचस्य प्रत्यङ्ग-
 मावात्य भस्मनाभिषमूहति मही द्यौः पृथिवी च न इमं
 चञ्चं मिमिक्षतां पिष्टतां नो भरीमभिरित्यध्वर्षीरेतत्कोशमिमं
 १ भवति ' ब्राह्मणसुत्तरम् ' ॥ १४ ॥ षष्ठः ॥

अथवा यच्छमासो भवति ' स यान्यहान्यमेवसंपन्नाभि
 मन्वते तेव्याग्नेयमष्टाकपाचं निर्वपति ' या^२ एता^३ ब्राह्मणा-
 भिविहिता देवतासाधामेनामेकस्यै देवताया आसभते ' ^४
 'तस्मा 'सपाकरवीचधोरनुवर्तयत्या वाचो भूष इषिपा इति ' ^५
 १० निचोचने ऽनुवर्तयत्याभूत्यै ता कामाच ता^६ षष्ठ्ये^७ लेति ' ^८
 पर्वग्री क्रियमाषे षष्ठं किञ्चिटाकारं ऋहोति किञ्चिटा ते
 मयः प्रजापतये साहा किञ्चिटा ते प्राचं वाचये साहा
 किञ्चिटा ते चपुः सूर्याय साहा किञ्चिटा ते शोचं सावा-
 पृथिवीभाः साहा किञ्चिटा ते वाचः सरसत्यै साहेत्येना-
 ११ मन्तरेष चालासोत्करावुदीचीं नौयमानामनुमन्मयते तं
 तुरीया वज्रिनी वज्राधि सङ्गद्यत्वा मवसा गर्भे आग्रयत् ।
 वज्रा तं वज्रिनी गच्छ देवान्सत्याः सन्तु यवमानस्य कामा
 इत्युपासने ऽनुवर्तयत्यजाधि रधिष्ठा पृथिव्याः सीदोर्ध्वान्त-

१ प्रतिपरिप्लव • M.

२ Thus M ; ताचो इत्य GU ; ताया इत्य Be ; ताचोप्ता B.

३ वसोपा • M.

४ om. M.

रिचमुपतिष्ठन्न दिवि ते वृहद्वा इत्यथास्यै वपां जुहोति तन्मं
 तन्मज्जसो भानुमन्विहीत्यथास्यै हविर्जुहोति मनसो हविरवि
 प्रजापतेर्वर्ष इत्यथास्या अश्वदानानां^१ प्राश्नाति गाचाणां ते
 गाचभाजो भूयास्येत्यथ वै भवति तस्यै वा एतस्या एकमेवा-
 देवयजनं यदासन्ध्यायामभ्यो भवति^२ यदासन्ध्यायामभ्यः स्यादप्यु
 वा प्रवेशयेत्सर्वं वा प्राश्नीयादित्युत्सज्जमेतस्या अप्यु प्रवेशनमेते-
 नैवास्यै मन्त्रेणश्वदानानां प्राश्नायेतरदग्नावनुप्रहरेदिति बौधा-
 यनो^३ ऽनुनिधायमेनामद्यादित्याञ्जीगविरित्यथ^४ वै भवति
 सा वा एषा यथाणामेवावद्वा संवत्सरसदः सहस्रयाजिनो
 वृहमेधिनस्त एवैतया यजेरन्नेषामेवैषाप्तेति^५ तेषामु द्वै-
 नवैका^६ यजते ॥ १५ ॥

अथातो अयानामेव होमो^१ जयान्होव्यनुपकल्पयते बाधकः
 सुवं च सुवं च बाधकात्परिधीञ्छरमयं बर्हिर्वेभीदकमिध्न-
 मित्यथ^२ वृथाग्निमुपसमाधाय शरमयं बर्हिं क्षीर्वा बाधका-
 त्परिधीत्परिधाय वेभीदकमिध्नमभ्य^३ स्नाहाकारेणाभ्याधाय
 बाधकेन सुवेणोपघातं जुहोति पित्तं च स्नाहा पित्तस्य
 स्नाहेति अथोद्ग्र सुवाङ्गतीरपि वा बाधकेन सुवेण बाधकारः

१ अश्वदानानि M but cp. infra l. 7.

२ Thus MU; बौधायनो Be BG.

३ अथयेद् i.s.o. अथाद् M.

४ Thus MBG; वेवाहुवेवनवैको Be U.

५ Thus M; •द्वैनीकम्• the other MSS.

- सुचि चतुर्थहीतं गृहीत्वा सर्वाभ्याम्समनुद्रुत्य जुहोति चित्तं
 च चिन्तित्वाकृतं चाकृतिस्य विज्ञातं च विज्ञानं च मनस्य प्रक-
 रोत्य दग्धं पूर्षमायस्य दृष्ट्य रथंतरं च प्रजापतिर्वचानिन्द्राय
 कृष्वे प्रायश्चदुषः श्रुतमाप्सेषु तस्यै विग्रः समनमन् सर्वाः च
 १० उषः च हि इवो बभूव स्थाहेत्यथ वै भवति देवासुराः
 संघन्ता चावन्त्य इन्द्रः प्रजापतिस्तुपाधावन्त्या एताश्चयाग्रा-
 यश्चतानजुहोततो वै देवा असुगजजयन्त्यद्वयनाज्जवानां
 जयन्त्य॑ सर्षमानेनेते होतव्या॑ जयत्येव तां श्रुतनामिति
 ब्राह्मणमथ वै भवति येन कर्मचेर्षेत्तच होतव्या इति॑ च
 १० चत्सर्षेर्षेदिदं॑ मे सन्धयेतेति तस्मिन्भ्रातानाम्बुद्ध्यादित्य-
 भ्रातानाम्बोव्यनुपकल्पयते पर्यमयश्च सुवं च सुवं च पर्यमया-
 न्परिधीन्सुग्रमवं बर्हिः पर्यमयमिन्द्रमित्यथ दृष्याग्निस्तुपयमा-
 याच सुग्रमवं बर्हिः स्त्रीणां पर्यमयान्परिधीन्परिधाच पर्य-
 मयमिन्द्रमभ्यञ्च स्थाहाकारेणाभाधाच पर्यमयेन सुवेशोपघातं
 ११ जुहोत्यग्निर्भ्रातानामधिपतिः च मावत्विति सप्तदश सुवाङ्मती-
 र्ङ्गिणा वाचयति पितरः पितामहा इत्यपि वा पर्यमयेन सुवेश
 पर्यमयाश्च सुचि चतुर्थहीतं गृहीत्वा सर्वाभ्याम्समनुद्रुत्य
 क्लान्ततो वाचयति पितरः पितामहा इत्यथ समक्षानामेव
 होमो॑ ऽभ्रातानानेवाद्ये जुद्धयादथ जयानथ राइश्वतो॑
 १० ब्राह्मणसुत्तरम् ॥ १६ ॥ सप्तमः ॥

अथ वै भवति राइकामाय होतव्या इति^१ राइकामाय
 होव्यनुपकल्पयते ग्रन्थापरिधीनित्यथ^२ वृषाग्निमुपसमाधाव
 ग्रन्थापरिधीन्परिधाव निशावाः ग्रन्थापरिधौ द्विः स्वाहाकारः
 राइभृतो जुहोत्यृतावावृतधानेति^३ राइ वै राइभृतो^४ राइ-
 षैवास्मै राइभवदग्ने^५ राइमेव भवतीति ब्राह्मणमथ वै भव-
 त्यात्मने होतव्या इत्यात्मने होव्यमृषाग्निमुपसमाधाव निशावाः
 ग्रन्थापरिधौ द्विः स्वाहाकारः राइभृतो जुहोति^६ राइ वै
 राइभृतो^७ राइ प्रजा^८ राइ पशवो^९ राइ चच्छ्रेष्ठो भवति
 राइषैव राइभवदग्ने^{१०} वसिष्ठः समानानां भवतीति ब्राह्मण-
 मथ वै भवति यामकामाय होतव्या इति^{११} यामकामाय
 होव्यधिदेवने वृषाग्निमुपसमाधाव निशावाः ग्रन्थापरिधौ
 द्विः स्वाहाकारः राइभृतो जुहोति^{१२} राइ वै राइभृतो^{१३}
 राइ सजाता^{१४} राइषैवास्मै राइ सजातानवदग्ने^{१५} याम्येव
 भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्यधिदेवने जुहोत्यधिदेवन एवास्मै
 सजातानवदग्ने^{१६} त एनमवदग्ना उपतिष्ठन्त इति ब्राह्मणमथ
 वै भवति रथसुखं श्रौजस्कामस्य होतव्या इत्यौजस्कामस्य
 होव्यनुपर्वश्रौ रथसुखं प्रमृष्टं^{१७} निशावाः ग्रन्थापरिधौ द्विः
 स्वाहाकारः राइभृतो जुहोत्यौजो वै राइभृत^{१८} श्रौजो रथ^{१९}
 श्रौजशैवास्मा श्रौजो ऽवदग्ने^{२०} श्रौजस्येव भवतीति ब्राह्मणमथ

१ Thus MGB ; ग्रन्थाःपरि० U Be.

२ कामाय MSS. exc. M.

३ परिमृष्ट MSS. exc. M.

वै भवति यो राष्ट्रदपभृतः स्वात्तस्यै होतव्या^१ यावन्तो ऽस्य
 रथाः सुखान्ब्रूयासुर्धूमिति^१ राष्ट्रमेवास्मै युगन्तीति ब्राह्मण-
 मय वै भवत्याहुतयो वा एतस्याकृता यस्य राष्ट्रं न कल्पते^१
 स्वरयस्य दक्षिणं पक्षं प्रवृत्तं नाडीमभिजुञ्जवादिति^१ स^१ स्वरय-
 १० सैव दक्षिणं पक्षं प्रवृत्तोपर्यग्यौ रथनाडीं प्रवृत्तं^१ निग्रायाः
 ब्रह्मापरिधौ दिः स्वाहाकारः राष्ट्रधृतो जुहोत्याहुतौरेवास्य
 कल्पयति^१ ता यस्य कल्पमाना राष्ट्रमनुकल्पत इति
 ब्राह्मणम्^१ ॥ १७ ॥

अथ वै भवति संपामे संयत्ते होतव्या इति^१ संपामे
 १० संयत्ते होत्यनुपकल्पयते मान्बुकमिभ्रमित्ययं प्रत्यभिभ्रमग्निमुप-
 समाधाय मान्बुकमिभ्रमभ्यव्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय निग्रायाः
 ब्रह्मापरिधौ दिः स्वाहाकारः राष्ट्रधृतो जुहोत्यङ्गारा एव
 प्रतिवेष्टमाना अभिभाषामस्य वेनां प्रतिवेष्टयन्तीति ब्राह्मण-
 मय वै भवति य उन्माद्येत्तस्यै होतव्या इत्युक्त्वाथ होत्यनुप-
 ११ कल्पयते नैयपोधमौदुम्बरमाश्रयत्वं प्राचमिभ्रमित्ययं वृथाग्नि-
 मुपसमाधायैतमिभ्रमभ्यव्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय निग्रायाः
 ब्रह्मापरिधौ दिः स्वाहाकारः राष्ट्रधृतो जुहोत्येते वै गन्ध-
 वांशुरसां गृह्याः^१ स एवेनानाद्यतने ग्रमयतीति ब्राह्मणमय वै
 भवत्यभिचरता प्रतिष्ठीमः होतव्या इत्यभिचरहोत्यस्यस्यत्^१

१ only given by M.

१ प्रवृत्तं M Be ; प्रवृत्तं the other MSS.

१ ... १ (p. 184, 2) left out in M.

१ probably read : इति होऽभिचरन्तो ।

हरिषे प्रदरे वासुतो ऽर्वाद्यो वृथाग्निसुपसमाधाय निग्राचाः
 ग्रन्थापरिधौ दिः स्नाहाकारः^१ राष्ट्रभृतो^२ जुहोति^३ वदाचः
 क्रूरं तेन वपङ्करोति^४ वाच एवेनं क्रूरेषु प्रवृत्तति^५ तावनाति-
 मार्च्छतीति ब्राह्मणमथ वै भवति वक्ष कामयेताचासमाददी-
 धेति तस्य सभायासुत्तानो निपद्य भुवनस्य पत इति वृथाभि
 संवृत्तीषादिति^६ व वक्ष कामयेताचासमाददीधेति तस्य
 सभायासुत्तानो निपद्य भुवनस्य पत इति वृथाभि संवृत्तात्यै-
 गान्वादाय हरती^७ दमदमसुव्यासुव्यायवसाचापः हरामीत्याहा-
 चायमेवास्य हरति^८ वङ्भिर्हरतीति ब्राह्मणमथैनाभि स्नाहा
 वा सभायाः खेषु वामात्येभ्यपिष्टवति^९ प्रथापतिनेवासाचास-
 मादायर्तवो ऽस्मा अतुप्रयच्छतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यो
 ज्येष्ठवन्पुरपभृतः स्नातः^{१०} खले ऽवसाय्य ब्रह्मौदनं चतुःश्रवावं
 पक्का तस्यै होतव्या इति^{११} व यो ज्येष्ठवन्पुरपभृतः स्नातः^{१२} खले
 ऽवसाय्य ब्रह्मौदनं चतुःश्रवावं पक्का निग्राचाः ग्रन्थापरिधौ
 दिः स्नाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोति^{१३} वर्मं वै राष्ट्रभृतो^{१४} वर्मं
 खलं^{१५} वर्मंखैवेनं वर्मं समानानां गमयतीति ब्राह्मणमथ वै
 भवति चतुःश्रवावो भवति^{१६} दिष्टेव प्रतितिष्ठति^{१७} चीरे
 भवति^{१८} वक्षमेवास्मिन्धात्युद्धरति श्रुतलाच^{१९} वरिष्याम्भवति
 नेष्यलाच^{२०} चत्वार चार्धवाः प्रात्रग्नि^{२१} दिग्नामेव ज्योतिषि
 जुहोतीति ब्राह्मणम्^{२२} ॥ १८ ॥

१ •कारेण the MSS.

२ (p. 183,17) १...१ left out in M.

अथ वै भवति देविका निर्वपेत्प्रजाकाम इति^१ प्रथमं
घातारं प्रजाकामस्य करोति^१ प्रथमं पशुकामस्य^१ मध्यतो
यामकामस्य^१ मध्यतो व्योगामयाविनः^१ प्रथमं यस्त्यमाणस्यो-
त्तममीजानस्य^१ प्रथमं नेधाकामस्य^१ मध्यतो रक्षामस्य^१ ता
१ वा एताः क्षीरे श्रुता भवन्ति^१ ता यत्सह सर्वा निर्वपेद्दीश्वरा
एनं प्रदहो^१ दे प्रथमे निरूप्य धातुस्तृतीयं निर्वपेत्तयो एवोत्तरे
निर्वपेत्तथैवं न प्रदहन्त्ययो यस्मै कामाय निरूप्यते तमेवाभिरु-
पाप्नोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यत्साधंप्रातरग्निहोत्रं जुहो-
त्याहुतीष्टका एव ता उपधत्ते यजमानो^१ ऽहोरात्राणि वा
१ इतसेष्टका च आहिताग्निर्थाधंप्रातर्जुहोत्यहोरात्राखेवाग्नेष्टकाः
कृलोपधत्ते^१ दश यमानश्च जुहोति^१ दशान्वरा विराष्टिराज-
मेवाग्नेष्टकां कृलोपधत्ते^१ ऽथो विराज्येव यज्ञमाप्नोति^१ पितृ-
सित्यो ऽस्य भवति^१ तस्माद्यत्र दशोषिला प्रयाति तद्यज्ञ-
वास्त्ववास्त्रेव तद्यत्ततो ऽर्वाचीनमिति^१ स यत्र दशोषिला
१ प्रयास्यन्भवति तदग्निष्टे ऽग्निसि समवग्रमयन्ते^१ यदस्य^१ समवग्र-
मयितव्यं^१ भवत्यवास्त्रेव तद्यत्ततो ऽर्वाचीनम्^१ इद्रः खलु वै
वासोप्यतिर्धदङ्गत्वा वासोप्यतीथं प्रयायाद्भुद्र एनं भूत्वाग्नि-
रभूत्याद्य हन्वाद्वासोप्यतीथं जुहोति^१ भागधेयेनैवैनम् ग्रमयति^१
गार्तिमाप्स्यति^१ यजमान इति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्युक्ते
१ जुष्टयाद्यथा प्रयाते वासावाहुतिं जुहोति तादृगेव तद्यद्युक्ते

१ Thus M only ; all the other MSS. are here wholly corrupted.

जुहुयाद्यथा चेम आहुतिं जुहोति तादृमेव तदङ्गतमस्य
 वासोप्यतीवः स्याद्विष्टो युक्तो भवति सव्यो ऽयुक्तो ऽथ
 वासोप्यतीवं जुहोतीति^१ य यत्र दक्षिणो युक्तो भवति सव्यो
 ऽयुक्तस्तत्रत्याग्नेयां^१ पर्यमव्याः सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा हव-
 नीये वासोप्यतीवं जुहोति^१ वासोप्यते प्रतिजानीष्यन्मि-
 त्यनुद्गत्य वासोप्यते ग्रम्याया सः सदा त इति जुहोत्यथैताः
 सुचसुपनिधाव सव्यं युक्ता प्रचात्युभयमेवाकरपरिवर्गमेवैव
 ग्रमयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति अदेकया जुहुयाद्विष्टोमं
 कुर्वात्पुरोनुवाक्यामनूच याव्यथा जुहोति सदेवत्वाचेति
 ब्राह्मणमथ वै भवति चहुत आदध्याद्गुदं गृहानन्वारोहवेद्यद-
 वद्यान्यसंप्रचाप्य प्रचायाद्यथा यज्ञवेद्यं वादहनं वा तादृमेव
 तदं ते योमिर्चत्विष इत्यरयोः समारोहयत्येव वा अग्ने-
 र्योगिः^१ स एवैतं धोगौ समारोहयत्यथो खन्वाङ्घ्र्यदरयोः
 समारुढो मध्येदुदस्थाग्निः सीदेत्पुनराधेयः स्यादिति^१ या ते
 अग्ने यज्ञिया तनूस्तवेद्यारोहेत्यात्मन्समारोहयत इति^१ य
 आत्मन्समारोहयते या ते अग्ने यज्ञिया तनूस्तवेद्यारोहात्मा-
 त्मानमच्छा वसूनि ह्यस्यस्ये नर्यां पुरुषि । यज्ञो भूत्वा
 यज्ञमासीद स्रं योमिं जातवेदो भुव आजायमानः सस्य
 एहीत्यथैनमुपावरोहयत उपावरोह जातवेदः पुनस्त्वं देवेभ्यो
 हयं वह नः प्रजानन् । आयुः प्रजाः रथिमस्मासु धेस्यन्नसो १०

१ Thus MGUB Bhav.; प्रचाहेसां Be. This word occurs also in
 the Baudh. pitṛmedhasūtra (p. 13, 1).

दीदिदि नो दुरोच इति ^१ यत्रमानो वा चमेयोनिः ^१ स्नायामेवेन
 बोन्वाः समारोचयत इति ब्राह्मणम् ^१ ॥ १६ ॥ अष्टमः ॥

उक्तो ऽप्यारम्भो ^१ ऽथ वै भवत्युपयो वा इन्द्रं प्रत्यक्षं नाप-
 ष्यन् वसिष्ठः प्रत्यक्षमपश्यन्तो ऽजनीद्वाङ्मणं ते वक्ष्यामि यथा
^१ तत्पुरोहिताः प्रजाः प्रजनित्यन्ते ऽथ नेतरेभ्यश्चविभो मा
 प्रवोच इति ^१ तस्मा एतावत्सोमभागानववीर्त्ततो वसिष्ठपुरोहिताः
 प्रजाः प्राजायन्तेति ^१ तस्मादाङ्गर्वांसिष्ठं ब्रह्मत्वमिति ^१ स यथाह
 ब्रह्मन्सोव्यामः प्रभास्वरिति तद्ब्रह्मा ^१ प्रसौति देव सवितरित्येतां
 प्रतिपदं कृत्वा रश्मिरसि चयाय ता चयं जिष्येत्येतानुवाक-
^{१०} सैकैकमुपादाय प्रसौति ^१ स एवमेव प्रसुवन्दाद्बभिरग्निष्टोमं
 प्रसौति यषोद्बभिरत्यग्निष्टोमं पञ्चदशभिर्दक्ष्यः षोडशभिः
 षोडशभिः सप्तदशभिर्वाजपेयमेकाक्षयिः अतातिराचः सर्वै-
 रतोर्द्यामः ^१ स यत्र रायंतराच सन्ध्ये प्रचर्षन्ति तदाह वसुको
 ऽसि वेषश्मिरसि वक्ष्यद्विरसौति ^१ स एवमेव प्रसौत्याप्तोर्द्यामा-
^{११} दंवातोः ^१ इतिक्रमाणांमेवाभिचरन्भ्राष्ट्रव्यवाग्यर्धमानो ऽभिचर-
 षीयग्निष्पान्वायात्य संवत्सरमेतैः क्रमैः क्रमेताग्निना देवेन पृतना
 जयामि गायत्रेषु हृन्दसा चिदृता सोमेन रयंतरेषु साक्षा
 वषट्कारेषु वज्रेषु पूर्वजान्भ्राष्ट्रव्यानधराग्याद्याम्यवैनाग्वाधे
 प्रत्येनानुदे ऽस्मिन्मध्ये ऽस्मिन्भूमिसोमे चो ऽस्मान्नेष्टि यं च वधं
^{१०} दिभो विष्णोः क्रमेष्वात्येनाक्रामामीश्रेष देवेन पृतना जयामि

^१ वदू is left out in all MSS. exc. M.

^१ प्रसौत्यसोर्वां० M.

चैष्टुभेन हृन्दसा 'पद्मदग्नेन सोमेन दृहता साक्षा वषट्कारेण वज्रेण
 सहजाभ्राह्मव्यानधरान्यादयाम्यवैनाम्बाधे प्रत्येनाञ्जुदे ऽस्मिन्चये
 ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विभ्यो विष्णोः
 क्रमेणात्येनाम्कामामि^१ विश्वेभिर्देवेभिः पृतना जयामि जागतेषु
 'हृन्दसा पद्मदग्नेन सोमेन वामदेव्येन साक्षा वषट्कारेण वज्रेणा-
 परजाभ्राह्मव्यानधरान्यादयाम्यवैनाम्बाधे प्रत्येनाञ्जुदे ऽस्मिन्चये
 ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विभ्यो विष्णोः
 क्रमेणात्येना^१कामामौत्य^२पि वाभिचरणीयास्त्रिष्टिम्बनुवर्ततापि
 वापोद्भृत्येतराकामासंवत्सरमेतैः क्रमैः क्रमेतोक्तः^३ इकामन्धिनो-
 रधिद्रवणमथातो ऽतौमोक्षाणामेव^४ वैश्वकर्मणानि ऊत्वा गार्ह-
 पत्य आन्व्यं विलाप्योत्पूय क्षुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गार्हपत्ये
 जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने ॥ २० ॥

ये देवा यज्ञद्वयो पृथिव्यामध्यासते । अग्निर्मा तेभ्यो रक्षतु
 गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गार्हपत्य
 एव जुहोति ये देवा यज्ञसुषः पृथिव्यामध्यासते । अग्निर्मा^५
 तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्यपाम्नीध्रमभिप्रैत्यागन्म
 मित्रावहणा वरेषा राक्षीणां भागो युवयोर्वी अस्ति । नाकं
 गृह्णाणाः सुकृतस्य लोके द्वितीये पृष्ठे अधि रोचने द्विव
 रत्यपाम्नीध्रं द्रुत्वा क्षुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाग्नीध्रे जुहोत्यन्वारभ्ये

१, २ The two passages marked at the beginning and the close by
 १ and २ are left out by all the MSS. exc. M.

३ •तौमो• MBG (sec. m.); •तौमो• Be UG (pr. m.).

- यजमाने ये देवा यज्ञह्नोऽन्तरिक्षे ऽध्यासते । वायुर्मा
तेभ्यो रचतु गच्छेम सुकृतो वयः५ स्नाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
गृहीलाग्नीध्र एव जुहोति ये देवा यज्ञसुषोऽन्तरिक्षे ऽध्यासते ।
वायुर्मा तेभ्यो रचतु गच्छेम सुकृतो वयः५ स्नाहेत्यथाहव-
५ नौधमभिप्रैति आसते राक्षीः सवितर्देवयानीरन्तरा धावा-
पृथिवी विद्यन्ति । गृहेषु सर्वैः प्रजया न्वये सुवो दहाणास्तरता
रजाशीत्यथाहवनीयं द्रुत्वा सृष्टि चतुर्गृहीतं गृहीलाहवनीये
जुहोत्यन्तरिक्षे यजमाने ये देवा यज्ञह्नो दिव्यध्यासते । सूर्यो
मा तेभ्यो रचतु गच्छेम सुकृतो वयः५ स्नाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
१० गृहीलाहवनीय एव जुहोति ये देवा यज्ञसुषो दिव्यध्यासते ।
सूर्यो मा तेभ्यो रचतु गच्छेम सुकृतो वयः५ स्नाहेत्यथाहवनीय-
सुपतिष्ठते येनेन्द्राय समभरः पथाः५स्युक्तमेव हविषा जातवेदः ।
तेनाग्ने त्वसुत वर्धयेमः५ सजातामः५ अथ्य आधेद्येनमिति ।
यज्ञह्नो वै देवा यज्ञसुषः सन्ति । त एषु लोकेष्व्यासत आददाना
११ विमथ्नाना यो ददाति यो यजते तस्य । ये देवा यज्ञह्नः
पृथिव्यामध्यासते ये अन्तरिक्षे ये दिवीत्याह्वेमानेव लोकाः५-
क्षीर्त्वा सगृहः सपशुः सुवर्गं लोकमेतीति ब्राह्मणमपि वा
तिष्ठ एव गार्हपत्ये जुहोति तिष्ठ आग्नीध्रे तिष्ठ आहवनीये ।
ऽपि वा गार्हपत्याञ्जपन्नसुद्रवेदाहवनीयादुक्तोदवसानीयेष्टि-
१० रक्षिताः१ इतीयां प्रवृत्ताऽऽतिं जुहोति सूर्यो मा देवो
देवेभ्यः पातु वायुरन्तरिक्षायजमानो ऽग्निर्मा पातु चक्षुषः

नियुक्ता दशमे ऽहस्तदु^१ राधिसन्नेष्वप्यग्निष्टोम^१ आमयाविन
उपसृतो वा गृहीयादगदो ह्येव भवति^१ ॥ २२ ॥ दशमः ॥

अथ वै भवत्युभये वा एते प्रजापतेरध्वसृज्यन्तेति ब्राह्मण-
मेव^१ युवः सुराममश्विनेति शौचामश्यामेव^१ भवत्यथ वै
भवतीयं वा अग्निहोची^१ वा एतस्य निषीदति यस्याग्निहोची
निषीदति^१ तामुत्यापयेदिति^१ स यस्याग्निहोची निषीदति
तामुत्यापयत्युदखाद्देव्यदितिर्विश्वरूप्यायुर्यज्ञपतावधात् । इन्द्राव
कृण्वती भागं मिषाय वरुणाय चेत्यथ वै भवत्यवर्ति वा एषै-
तस्य पाप्मानं प्रतिस्थाय निषीदति यस्याग्निहोव्युपसृष्टा निषी-
दति^१ तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्यान्नं नाद्यादिति^१ स
यस्याग्निहोव्युपसृष्टा निषीदति तामेतदेव दुग्ध्वा ब्राह्मणाव
ददाति^१ न चास्यात् ऊर्ध्वमन्नमच्यथ वै भवति पृथिवीं वा
एतस्य पथः प्रविशति यस्याग्निहोचं दुह्यमानः स्तन्दति^१
तदभिमन्त्रयेतेति^१ स यस्याग्निहोचं दुह्यमानः स्तन्दति
तदभिमन्त्रयते^१ यदद्य दुग्धं पृथिवीमसक्त यदोषधीरप्यसर-
द्यदापः । पथो गृहेषु पथो अग्नियासु पथो वत्सेषु पथो अस्तु
तन्मयीत्याह^१ पथ एवात्मगृहेषु पशुषु धत्ते^१ ऽप उपसृज-
त्यङ्गिरेवैनदाप्नोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वै यज्ञस्थाने-
नानार्तः सः सृजत्युभे वै ते तर्ह्यार्कत^१ आर्कति खसु वा

१ Thus M; B and G (sec. m.) om. अपि; तदुराधिसन्नेष्वष्टोम U
तदतिराचे सचे इष्टेऽस Be; तदुराधिसन्नेष्वष्टोम G (pr. m.).

२ एष i.s.o. एष M.

*Mārkaṇḍeya Purāṇa, Fasc. 5-7 @ /10/ each	...	...	Rs. 1	14
*Mīmāṃsā Darśana, Fasc. 6-19 @ /10/ each	...	...	8	12
Nyāyavārtika, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3	12
*Nirukta, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	...	5	0
*Nīṭisāra, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	...	2	8
Nītyācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4	6
Nītyācārapradīpa, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	...	5	0
Nyāyabinduṭīkā, Fasc. 1 @ /10/ each	...	...	0	10
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	5	0
Padumāvati, Fasc. 1-5 @ 2/-	...	...	10	0
*Pariśiṣṭa Parvan, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	...	1	14
Prākṛita-Pāṅgalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4	6
Prithvirāj Rāsa, Part II, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3	2
Ditto (English) Part II, Fasc. 1 @ 1/- each	...	...	1	0
Prākṛita Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ /1/8 each	...	...	1	8
Parīçara Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	12	8
Parīçara, Institutes of (English) @ 1/- each	...	...	1	0
Prabandhaointāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	...	3	12
Saddarāna-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1	4
*Sāma Vēda Saṁhitā, Vols. I, Fasc. 7-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8 @ /10/ each	...	...	19	6
Samaraseca Kaha Fasc. 1, @ /10/	...	...	0	10
Sākhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	2	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	...	3	0
*Sāhīta Vijaya, Fasc. 2-3 @ /10/ each	...	...	1	4
Śrāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3	12
Śrāta Sūtra Lūṭyanan, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	...	5	10
Ditto Aśvlayana, Fasc. 4-11 @ /10/ each	...	...	5	0
Sūçrta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	...	...	1	0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	2	8
*Taittīya Brāhmana, Fasc. 6-25 @ /10/ each	...	...	12	8
Ditto Pratisaṁhita, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1	14
*Taittīya Saṁhitā, Fasc. 27-45 @ /10/ each	...	...	11	14
*Tāṇḍya Brāhmana, Fasc. 7-19 @ /10/ each	...	...	8	2
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-6 @ 1/4	...	...	7	8
*Tattva Cintāmaṇi. Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 2-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	...	23	12
Tattvārthādhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ /10/	...	...	1	14
Trikūṭa-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/	...	...	1	14
Tuṣṭi Sāra, Fasc. 1-5 @ /10/	...	...	3	2
Upamita-bhava-prapñcā-kathā, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	...	6	14
Uvīçagadaśo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	...	...	6	0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/	...	...	0	10
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/	...	...	3	12
*Vīyu Purāṇa. Vol. I, Fasc. 3-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each	...	...	6	14
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/	...	...	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2, @ 1/4	...	...	1	4
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4	6
Vṛhat Svayambhū Parāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/	...	...	3	12
*Yoga Aphorisms of Patanjali, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	...	1	14
Yogāśāstra, Fasc. I	...	...	1	4

Tibetan Series.

Pag-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	...	4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	...	...	14	0
Rtogs brjod dpag khkri S'iā (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/- each	...	...	11	0

Arabic and Persian Series.

*'Alamgir-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /10/ each	...	...	8	2
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ 1/-	...	...	3	0
Āin-i Akbari, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each	...	...	33	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 2/- each	...	...	34	0
Akbarnāmah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each	...	...	55	8
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-4 @ 1/4/ each	...	...	15	0
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ /10/	...	...	0	10
*Bādhāsh-nāmah, with Index, Fasc. 1-19 @ /10/ each	...	...	11	14
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	...	5	10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-3 @ 1/- each	...	...	2	0

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

Asiatic Society of Bengal, Fasc 1-3 @ 1/- each	...	31
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc. 1-21 @ 1/8/ each	...	31
Farnahg-i-Bashidi, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each	...	4
Fihrist-i-Tusi, or Tūsy's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	5
Futūn-nah-Shām of Wāqidi, Fasc. 1-9 @ 1/10/ each	...	2
Ditto of Azādi, Fasc. 1-4 @ 1/10/ each	...	0
Haft Asmān, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @ 1/12/ each	Rs.	7
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each	...	1
Iqālnamah-i-Jahāngiri, Fasc. 1-3 @ 1/10/ each	...	51
Isābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each	...	3
Ma'sāfir-i-'Ālamgiri, Fasc. 1-6 @ 1/10/ each	...	35
Ma'sāfir-al-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ 1/1/ each	...	3
Maghāzi of Wāqidi, Fasc. 1-5 @ 1/10/ each	...	9
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 1/10/ each	...	16
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/- each	...	11
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ 1/10/ each...	...	0
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1 @ 1/10/	...	1
Nisām's Khiradnamah-i-Iskandari, Fasc. 1-2 @ 1/12/ each	...	5
Qawaninu 's-Sayyad of Khuda Yar Khan 'Abbasi, edited in the original Persian with English notes by Lieut.-Col. D. C. Phillott	...	3
Riyāzu-s-Salātin, Fasc. 1-5 @ 1/10/ each	...	5
Ditto (English) Fasc. 1-5 @ 1/-	...	3
Tubaqat-i-Nasiri, Fasc. 1-5 @ 1/10/ each	...	14
Ditto (English) Fasc. 1-14 @ 1/- each	...	1
Ditto Index	...	4
Tarikh-i-Firūz Shāhi of Ziyān-d-dīn Barni, Fasc. 1-7 @ 1/10/ each	...	3
Tārīkh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, Fasc. 1-6 @ 1/10/ each	...	3
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	...	1
Tuzuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/-	...	3
Wis o Rāmin, Fasc. 1-5 @ 1/10/ each	...	10
Zafarnamah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ 1/10/ each	...	

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/- each ... 20
  2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1870 to 1904 @ 8/ per No.
  3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (8), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (8), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/- per No. to Non-Members.
- N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.*
4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date (Nos. 1-4 of 1905 are out of stock), @ 1-8 per No. to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members.
  5. Memoirs, 1905, to date. Price varies from number to number. Discount of 25% to Members.
  6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 3
  7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1884 ... 3
  8. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to, @ 6/- each ... 18
  9. Kaqmiraqabdāmpta, Parts I and II @ 1/8/ ... 3
  10. Persian Translation of Hajj Baba of Ispahan, by Hajj Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott. ... 10

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-34 @ 1/- each	...	34
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	...	5

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasury Asiatic Society," only.

15-10-08

Books are supplied by V.P.P.

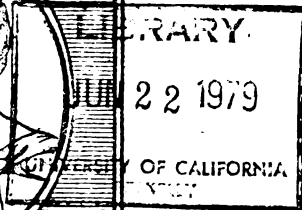
BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1282.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHAYANA ŚRAUTA SŪTRAM.

EDITED BY
DR. W. CALAND OF UTRECHT.
VOL. II, FASCICULUS IV.

~~~~~
CALCUTTA :
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1911.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

NO. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	Rs. 1
Aitar̥ya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	14
Aitareyalocana	...	3
*Ann Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	2
Aṣṭaśāstrīkā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	8
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...	0
Aṣṭavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3
Avadāna Kulpalatā, (Sansk. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-8. Vol. II, Fasc. 1-8 @ 1/ each	...	16
Bālam Bhāṣṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	1
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	3
Bhāṣṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	4
Bauddhaśāstrasāgraha	...	2
Brhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2
Brhadharma Purāna, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3
Bodhicaryāvatāra of Śāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3
Ori Continatha Charita, Fasc. 1-3	...	1
Qatadūpani, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8
Qatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	14
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	3
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	...	3
Qatasāstrīkā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-14 @ /10/ each	...	8
*Qaturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	86
Ditto Vol. IV, Fasc. 7-8, @ 1/4/ each	...	2
Ditto Vol. IV, Fasc. 8-9 @ /10/	...	...
Qlokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	8
*Qrauta Sūtra of Śāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	...	10
Ori Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. 1, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4
Ditto Acārasāra, Vol. II, Fasc. 1-4	...	3
Gobhiliya Grhya Sūtra, Vol. I, @ /10/ each	...	3
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	2
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	...	2
Ditto Grihya Saṅgraha	...	0
Haralata	...	1
Karmapradiph, Fasc. 1	...	1
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	17
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	6
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-10 @ /10/ each	...	19
Ditto Vol. IV, Fasc. 1 @ 1/4	...	1
Manuṭikā Saṅgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1
Mārkaṇḍeya Purāna, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	9
*Mīmāṃsā Darṣana, Fasc. 10-19 @ /10/ each	...	6
Nyāyavārtika, Fasc. 2-6 @ /10/ each	...	3
Nit...	...	4

त्पराकावर्तते प्रतिप्रस्थाताभ्येनमाङ्गयते ब्राह्मणाच्छ्रुषी ।
 प्रत्याङ्गयते प्रतिप्रस्थाता । अश्रुति । प्रतिमृषाति । प्रसिद्ध-
 सुक्वं प्रतिगीर्धं प्राङ्केत्योद्यच्छत एतं ब्राह्मणाच्छ्रुषिचमस-
 म्मूषच्छन्ने चमसानपात्रावयत्यो आवचासु औषरुवद्यग्रा यज
 सोमानामिति । वषट्कृतानुवषट्कृते दिर्जुहोति । तथैव दिर्दिः
 सर्वाश्रसमसाङ्गुहृत्यथ भक्षैः प्रत्यस्य आद्रवन्त्यनुसवनभक्ष इन्नेष
 पीतश्चेति । ब्राह्मणाच्छ्रुषिचमसमेवैते चयः समुपह्वय भक्ष-
 यन्ति । यथाचमसं चमसाद्दिन्व न इत्यात्मानं प्रत्यभि-
 मृशन्ते । वाप्याययन्ति चमसान्सर्वंभक्षा मार्जयन्ते । ऽय

१० प्राकावचाह ॥ ८ ॥

अच्छावाकस्य प्रमसममूषवध्वसुभेतः सोमं प्रभावधेत्यच्छा-
 वाकचमसमेव प्रथममुच्ययन्ति । यद्योपपादमितरासंसुञ्जीषो-
 नरवेद्याः सश्रादवन्त्यथाप उपसृश्व वरिष्वी आदाय वाचं-
 यमः प्रत्यङ् द्रुता क्षोचमुपाकरोति । सुवते । ऽच्छावाकाद्यै-
 ११ षोक्तमेति प्राङ्अच्छावाकस्य काष्ठात्पराकावर्तते प्रतिप्रस्था-
 ताभ्येनमाङ्गयते ऽच्छावाकः । प्रत्याङ्गयते प्रतिप्रस्थाता ।
 अश्रुति । प्रतिमृषाति । प्रसिद्धसुक्वं प्रतिगीर्धं प्राङ्केत्यो-
 द्यच्छत एतमच्छावाकचमसममूषच्छन्ने चमसानपात्रावयत्यो
 आवचासु औषरुवद्यग्रा यज सोमानामिति । वषट्कृतानुवष-
 १० ङ्कृते दिर्जुहोति । तथैव दिर्दिः सर्वाश्रसमसाङ्गुहृत्यथ भक्षैः
 प्रत्यस्य आद्रवन्त्यनुसवनभक्ष इन्नेष पीतश्चेत्यच्छावाकचमस-
 मेवैते चयः समुपह्वय भक्षयन्ति । यथाचमसं चमसाद्दिन्व न

इत्यात्मानं प्रत्यभिष्टुयन्ते^१ नाप्याययन्ति चमसा^२सर्वमन्वा अर्च-
यन्ते^३ होत्रे प्रथमं सुवते ऽथ मैत्रावरुणायाय ब्राह्मणा-
स्य^४सिने ऽप्याच्छावाकायाध्वर्युः पूर्वाभ्यां चमसमवाभ्यां प्रच-
रति प्रतिप्रस्थातोत्तराभ्यां^५ सर्वं ऐन्द्रा^६ पहासमसगणा^७ भव-
न्तीति^८ न्या^९ चयं^{१०} प्रथमसतुःपर्वायः^{११} संतिष्ठत^{१२} एवमेव
द्वितीयः संतिष्ठत^{१३} एवं तृतीयो^{१४} मध्यमेन पर्वायेषु त्रिष्वपवत्
एव चरन्त्येव विभिःसृष्य राथंतराय संधये प्रसर्पन्ति^{१५} ॥ ६ ॥

संप्रसृप्तान्निदित्वाध्वर्युः प्राङ्वायन्नाह होतुसमसमनूजवध्व-
मुक्तेतः सर्वत्र एव राजानमुजव मातिरौरिष इति^१ होत-
वमसमेव प्रथममुजवन्ति^२ यथोपपादमितरा^३सर्वत्र एव
राजानं समुज्जीयोत्तरवेद्यां सृषादयन्ति^४ तदेतमाग्नि-
मुपसृष्टीर्षाभिचारितं सह सृषादयन्त्यथाप^५ उपसृष्ट्यश्च सर्ष्वी
न्नादाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्रोचमुपाकरोति^६ सुवते^७
होत्र एषोक्तमेति प्राङ्होतुः कात्यात्पराङ्वावर्तते ऽध्वर्युरग्ने-
माङ्गयते होता^८ प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः^९ ग्रासति^{१०} प्रतिगृह्णात्यौ^{११}

१ Thus Be 12, M (the last however वाचवा०); HTr DU om
पवा; Be B चमसमवाभ्यां प्रचरति i. s. o. चयं ... भवन्तीति न्या ।

२ भवन्तीतीत्या चयं M; भवन्तीतीत्याचं U; the other MSS. om. रति
or न्या alone.

३ चतुष्पर्वायः M.

४ Thus Tr; तदेतमाग्नि० all the other MSS.; after वाचिनम् some
of the MSS. have पुरोडाशस्य here and *infra* (p. 291, 4 and 6).

५ Thus MTr Be DHU; सृष्य om. Be 12 B.

- महाहनाच्छते^१ परःसहस्रमाश्विनं भवतीति ब्राह्मणं^१
 प्रसिद्धमुच्यं प्रतिगौर्यं प्राणयज्ञाहाश्विर्भां तिरोञ्चक्रिधानाः
 सोमानामनुभूहीति^१ प्राणेत्योच्यन्ते एतः होतृवमसमंनूच-
 न्ना आश्विनमुपोच्यन्ते समसानथाश्रावयत्यो श्रावयात्
 औच्यश्विर्भां तिरोञ्चक्रिधानासोमाग्रस्थितान्मेथ्येति^१ वषट्कृते
 जुहोति^१ तदेतमाश्विनमुपस्तीर्णाभिचारितः सह जुहति^१
 वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति^१ तथैव द्विर्द्विः सर्वाःसमसाहुक-
 त्वां च नदैः प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनमसो ऽश्विर्भां पीतस्वेति^१
 तस्य भक्षः सर्वगणस्य ते सर्वगणाश्विर्भां पीतस्य तिरोञ्चक्रि-
 १० वस्य सोमस्य सुषुतस्य अधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति^१
 होतृवमसमेवेते जयः समुपहृत्य भक्षयन्ति^१ यथावमसं सम-
 साश्विं च न इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते^१ नाथाययन्ति समसा-
 सर्वसत्त्वा मार्जयन्ते^१ ऽथ संप्रैषसाहाग्नीदौपयजानङ्गाराणाह-
 रोपयष्ट्यपसीद ब्रह्मण्यस्यास्यामः समिधमाधायाग्नीदग्नी-
 ११ सहस्रकृतसंमृद्धीत्याहरन्तेतानाग्नीध्रादौपयजानङ्गाराः सोमपेण
 होतारं निवपत्युपसीदत्युपयष्टा गुदद्वतीथैरचैतानि गुद-
 द्वतीथान्येकादशधा कृत्वोपयष्टोपयजति^१ समानमत ऊर्ध्वः^१
 संतिष्ठते ऽतिराचः^१ ॥ १० ॥ प्रथमः ॥

१ Thus HD; महाहना० Tr; महानना० M; महानाना० Be 12 B;
 महानाना० U; महानानानात् Be; my copy of the vivaraṇa (Burnell
 MSS.) reads: आकाशादनात्, the words are explained thus: आकाश-
 च्छत्वात्पपो भवति तावत्।

१ तदेतदा० all the MSS. exc. Tr.

एकादशिनीं करिष्यन्प्राङ्गतिः उवाच तां द्विभ्रमेति
 च चयोद्ग्रथूपान्तेऽस्यन्वते^१ तानुपग्रथदाद्ग्रान्पाञ्जीवत-
 चयोद्ग्रान्तिन्वावाहयत्या^२ वा हारयत्योश्च निक्षिपत्यवत-
 षणानामेव स्वरुन्कुर्वते^३ ऽद्यास्त्रैषा पूर्वद्युरेव रथास्त्रैकाद्ग्रथा
 वेदिर्विमिता भवति^४ स यथाग्निष्ठस्य थूपावटं परिशिष्यति
 तदेतः रथासं याचति^५ तेन दक्षिणतो^६ मिमीत उपरसंमितं
 थूपावटं परिशिष्यत्यथोदः^७ मिमीत उपरसंमितमेव थूपावटं
 परिशिष्यति^८ स एवमेव दक्षिणमुत्तरमित्यष्टौ थूपावटान्परि-
 शिष्यति^९ तद्वैतदेक^{१०} उपवसथोच एवाहन्वेतान्प्राणुः^{११} यजमानो वा अग्निष्ठो ऽज्ञानामितरे^{१२} रूपमिति^{१३} वदन्तः^{१४} स ।

१ •इमाःश्रुः H only. — •श्रिजावाचरत्वा HU; श्रिजावाचरत्वा MB Be Ms Msc (the latter : शास्त्रिणा मनुष्यैरप्यत्र यावाचरति विचारयतीति प्राप-
 चति । या वा चारयति ... श्रकटादिना याचारयति वा). Probably this is
 the true reading and accordingly also IV. 1 (vol. I, p. 108, 12;
 in the note read Ekādaśīni-Sūtra i.s.o. Aptoryāma-Sūtra) should
 be corrected.

२ Thus MU Be; स्वरुः the other MSS.

३ दक्षिणा MU.

४ Thus Be U Msc; तद्वैतदेक B; तदोवेतदेक M; तद्योनेतदेक H
 तद्योनेतदेक Ms; cp. *supra* p. 261, 14; 263, 1.

५ •वेतान् om. M.

६ Thus M Be Ms Msc; the other MSS. (U is def.) seem to
 point to another reading: ऽज्ञानामितरे थूपा इति ।

चदेनं तथानुष्कृत्यन्तं ब्रूयाद्ब्रूयो^१ न्वा^२ अयं अजमानो भविष्य-
तीति तथा हेव आत्तदु वा आउर्बदिने^३ यूपो अपग्रवः
इषीभूतासिष्ठेयुर्थस्रवास्तुरूपमिव आद्यस्रवेशमिव^४ सो भूत
एवाहन्तेतानूपानुष्कृवेदिति^५ ताञ्जो भूत एवोष्कृत्यग्न्यग्निष्ठ
१ एकादशिनोरग्रनाः^६ परिवीथ वासवन्ति^७ ॥ ११ ॥

समानं कर्माग्निनाङ्गहादाग्निं यद्दं गृहीत्वैकादश रग्रना
आदाय यूपमभ्येति^८ तदेते यूपः प्रचाक्षिताः प्रपन्नाः
संपन्नवासाः प्रागवटेभ्य उपगरेते^९ स्वर्गन्तमग्निष्ठसुत्सृज्य
तस्माद्दक्षिणमेव पूर्वमुपस्थावाननुष्कृत्यत्यधोत्तरं^{१०} स एवमेव
१० दक्षिणसुत्तरमित्यष्टौ यूपानुष्कृत्यत्यधो वै भवत्युपरसंमितां
मिनुवात्पिष्टसोककामस्येति समा उपरेषु भवन्ति^{११} रग्रन-
संमितां मनुष्यसोककामस्येति समा रग्रनास्तु भवन्ति^{१२} यथास-
संमितामिन्द्रियकामस्येति समास्रषालेषु भवन्ति^{१३} सर्वांसमा-
ग्रतिष्ठाकामस्येति सर्वांसमान्प्रतिष्ठाकामस्य करोति^{१४} ये यथो
१४ मध्यमास्राम्प्रमान्प्रतिष्ठाकामस्येति ताम्प्रमान्प्रतिष्ठाकामस्य करोति^{१५}

१ Thus M; •हुर्वीमान्वा, संनाम्ना, यथीमान्वा the other MSS;
•हुर्वीवा Ms.

२ वदिने M Bhav.; वदिनि Be; वदीने the other MSS.

३ Thus conjecturally; ऐकादशिनो (or नौ ?) M; एकादशिनो the
other MSS.; एकादश Ms and Msc. Cp. Ap. XIV. 5. 12.

४ यूपान् M Be; यूपान् the other MSS., also Ms and Msc.

व्यतिषजेदितरामिति व्यतिषजति ' स एवमेव' दक्षिणमुत्तर-
मित्यष्टौ उपान्यतिषजति ' ॥ १२ ॥

अथ वै भवति चं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति गर्तमितं
तस्य मिनुथादुत्तरार्धं वर्षिष्ठमथ इषीयाऽसमित्युत्तरार्धमथ
वर्षिष्ठं मिनोति दक्षिणार्धं इषीयाऽसमेधा वै गर्तमिषस्यैवं
मिनोति ताजकप्रमीयत इति ब्राह्मणं ' दक्षिणार्धं वर्षिष्ठं
मिनुथात्सुवर्गकामस्याथ इषीयाऽसमिति दक्षिणार्धमथ वर्षिष्ठं
मिनोत्युत्तरार्धं इषीयाऽसमाक्रमणमेव तस्मैतुं यजमानः
कुर्वते सुवर्गस्य सोकस्य समस्या इति ब्राह्मणमथ वै भवति
यदेकस्मिन्पुत्रे द्वे रश्मने परिव्ययति तस्मादेको द्वे जाचे विन्दते ' १०
थचैका रश्मनां द्वयोर्धूपयोः परिव्ययति तस्माचैका द्वौ पत्नी
विन्दत इति ब्राह्मणमथ वै भवति चं कामयेत स्थस्य जाचेते-
त्युपान्ने तस्य व्यतिषजेदित्युपान्ने तस्य व्यतिषजति ' स्थेवास्य
जायत इति ब्राह्मणमथ वै भवति चं कामयेत पुमानस्य
जाचेतेत्यान्तं तस्य प्रवेष्टयेदित्यान्तं तस्य प्रवेष्टयति ' पुमानेवास्य
जायत इति ब्राह्मणमथैतमुपग्रथं दक्षिणतो न्यस्यति दक्षिणं ' १५
स्वर्वन्तान्युपागुत्सृज्याग्नेयमेवाग्निष्ठं उपाकरोति ॥ १३ ॥

सारस्रतीमुत्तरे सौम्यं दक्षिणे पौष्णमुत्तरे बार्हस्पत्यं
दक्षिणे वैश्वदेवमुत्तरे ऐन्द्रं दक्षिणे मादतमुत्तर ऐन्द्राग्रं
दक्षिणे सावित्रमुत्तरे वारुणं दक्षिणे ' ऽथ वै भवति यदि १०

कामचेत सो ऽवगतः सो ऽपरध्यतां सो ऽपरदुः सो ऽवगच्छ-
 नित्यैश्च लोके वादसमासभेत वादस्य लोक ऐश्वर्यं^१ च
 स्वावगतः सो ऽपरध्यते सो ऽपरदुः सो ऽवगच्छतीति ब्राह्मण-
 मच^२ वै भवति^३ यदि कामचेत प्रजा सुक्षेपुरिति पशुम्यति-
 ५ क्वेदिति^१ पशुमेवाच^२ व्यतिषजति^३ प्रजा एव मोहयतीति
 ब्राह्मणमच वै भवति चदभिवाहते ऽप्यां वादसमासभेत
 प्रजा वदसो मृच्छीयाद्दक्षिणत उदस्यमासभते ऽपवाहते ऽप्यां
 प्रजानामवदस्यहाचेति ब्राह्मणमथैतस्त्रिभुपग्रथे मनसैव चं देष्टि
 तदुपाकरोति^१ चक्षु वै न देव्यारुस्ये पशुरित्यनुदिग्रति^२
 १० समानं कर्मा पर्यग्निकरवात्पर्यग्निकृतानामेतेषां पशूनां पशु
 दक्षिणार्थान्यशुनुपकन्यैव स्थापयित्वा दातुपातिनीयाचेतरै-
 र्व्यतिषजत्येव पर्यग्निकृतैः पशुभिर्ददस्यः प्रतिपद्यन्ते^३ तेषां
 वादस उत्तरार्थो भवत्याग्नेय उपचारत^१ आग्नेयमेवाध्वर्धुवपा-
 नपक्षीभ्यामन्वारभते पृथगितराग्नपरिकर्मिण उदस्यो नयन्त्यनु-
 १५ पूर्वमव्यतिषजन्तस्तेषां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातः-
 वपया^१ तदुजुधा संतिष्ठते^२ ॥ १४ ॥ द्वितीयः ॥

अथ वै भवतीष्टं वपया भवत्यनिष्टं वपयाच पात्रीवतेन
 प्रचरतीति^१ स चपैकादग्निव्या अनुबन्ध्यस्येष्टं^२ वपया भव-
 त्यनिष्टं वपया तज्जघनेन गार्हपत्यमौपसदायां वेद्याः

१ चक्षु वै म० om. Be BU.

२ एव om MH Ms.

३ •बंधस्ये० MH.

सम्बन्धुर्हरतीदमेव प्रविद्धं पौरोडाशिकं^१ चिर्वजुषा द्रुषीं
 चतुर्थं^१ पूर्वं परिषाद्यं परिगृह्णाति^१ करणं उपत्युङ्गन्त्युङ्गता-
 दाग्नीध्रस्त्रिहरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिहरत्यथायेष^१ गार्हपत्यं पामी-
 वतस्य धूपावटं परिच्छिद्यति^१ समानं कर्मा सुषाः सादवा-
 स्मादथित्वा सुषो ऽप्येष गार्हपत्यं पामीवतसुच्छ्रित्य तस्त्रि-
 स्त्राः^१ वाचमनं पश्यसुपाकरोति^१ तं पर्वग्निकृतसुसुष्याज्येन
 यज्ञां करोत्येष चतुर एवाज्यस्य गृह्णान आह तद् इत्युपाः-
 यनुगृहीत्युच्चैरत्याक्रम्याभ्याह तष्टारमित्युपाः^१श्च यजेत्युच्चै-
 र्विषद्वृते जुहोतीति नु वपायाः प्रतिचरति^१ चतुर एवाज्यस्य
 गृह्णान आह तद् इत्युपाः^१यनुगृहीत्युच्चैः^१ ॥ १५ ॥

अत्याक्रम्याभ्याह तष्टारमित्युपाः^१श्च यजेत्युच्चैर्विषद्वृते
 जुहोतीति नु पश्यपुरोडाशस्य प्रतिचरति^१ चतुर एवाज्यस्य
 गृह्णान आहाग्रय इत्युपाः^१यनुगृहीत्युच्चैरत्याक्रम्याभ्याहाग्नि-
 मित्युपाः^१श्च यजेत्युच्चैर्विषद्वृते उत्तरार्धपूर्वार्धे ऽतिहाय पूर्वां
 चाहुतीर्जुहोतीति नु पश्यपुरोडाशस्य क्षिष्टकृतः प्रतिचरति^१
 चतुर एवाज्यस्य गृह्णान आह तद् इत्युपाः^१यनुगृहीत्युच्चै-
 रत्याक्रम्याभ्याह तष्टारमित्युपाः^१श्च यजेत्युच्चैर्विषद्वृते जुहो-
 तीति नु इविषः प्रतिचरत्याज्येन दिग्गो जुहोति^१ षषदाज्येन
 वनस्यतिमाज्यस्य क्षिष्टकृतमाज्यस्येडामवसति^१ षषदाज्येनानू-

१ यदाग्निप्रस्त्रिहरति found in MUH only.

१ पश्य om. Ms.

वावाव्यवति^१ सो ऽपैव पत्नीः संवाच्यापैव समिष्टवज्रूषि^२
 कुहोति^३ संतिष्ठते पात्नीवतः^४ ॥ १६ ॥ तृतीयः ॥

- अथ वै भवति सो ऽप्याधेनेन गर्भोति स पुनराधेयमा-
 धने सो ऽग्निं पिना गर्भोति स पुनश्चितिं चिनुत इत्यग्निं
 ५ पिना व्यागानो दाद्रेष्टका उपकल्पयते ऽष्टौ वाजुवीर्यतसो
 लोकांशुषाः^५ स यथा^६ होत्तरवेदिर्थाचारितोपवृत्तसंभारा^७
 भवति तद्वाभ्यामात्मव्यग्निं^८ गृह्णीते मधि गृह्णाम्ये अग्निं सो
 नो अग्निरिति^९ स्वयंचितिं जपति चास्ते अग्ने समिधो वाणि
 आवेति^{१०} स्तेनमन्मभिष्टयाष्टौ वाजुवीर्यपदधाति येनर्वच-
 १० स्वसा सन्नमायतेति^{११} यतसो लोकांशुषा लोकां श्रुष्ट शिष्टं
 श्रुष्टेष्वच चितिकृष्याभिष्टयति चितिमचितिं चिववदि विदा-
 चित्याग्नेष्या नाचचित्वां चितिमभिष्टय दाभ्यामवद्रवति वाजु-
 चवन्प्राचदा इति^{१२} ताचते यशुवन्धो वाग्निहोमो वा^{१३} स
 प्रधातः संतिष्ठते^{१४} ॥ १७ ॥ चतुर्थः ॥
- ११ अर्धरो गृहपतिर्धृतराज ऐरावतो ब्रह्मा दक्षसापसो होता
 शशुषवा दूरेत्रवा^{१५} उद्गाता म्वावसाजमावस^{१६} प्रस्रोतप्रति-

१ •इत्युक्त् MH.

२ Thus M ; तपेदीप० D ; यथादीप० the other MSS.

३ Thus M Be B U ; •संवद्यिं or •सन्नद्यिं Be 7 D.

४ On the following cp. Baudh. grhs. III, adhy. 10 and Pañc
 br. XXV, 15.

५ Found in M only.

६ Thus M ; प्राव० or नाव० the other MSS.

हर्तारौ मितिष्ठो वैचावद्वस्यको वैशालेवो ब्राह्मणाश्च-
 सुपरीतिष्ठार्थः^१ सदस्यः मित्वातिमिषौ नेष्टापोतारावद्वसो^२
 ऽहो^३ ऽन्वावाकस्यक्रपिग्रवावाग्नीभावजिरो^४ माहेयः सुग्रहस्यो
 ऽर्बुदो पावस्यसाष्ट उभेता पशुको^५ भुवगोपः कौतुस्तावध्वर्षु^६
 अरिनेजस्य जगनेजस्यैते वै सर्पाणां राजानस्य राज-
 युचास्य साष्टवे प्रष्टे सन्नमासत पुरुवरूपेषु विषकामासोवां
 द्रमस्योमान्यन्वान्यहान्यासन्दाद्रमस्योमान्यन्वान्याचीवन्ति^७ च^८
 स बहद्रद्रेति तस्मात्सर्पा दृश्यका दृश्यवीर्षास्तदेत-
 शौक्यं^९ यौवीचं पश्यन् सन्नं^{१०} च एतदुपपन्नं नैतात्सर्पा
 दृश्यन्ति^{११} ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

तपो षडपतिरिरा पत्नी त्र्यहोव ब्रह्मा सत्यं होतासत-
 सुद्राता भूतं अविष्यच्च प्रसोदप्रतिहर्तारारुतं वैचावद्वस्य सतवः
 सदस्य आर्तवा उपमातारस्यो ब्राह्मणाश्चर्षी यग्नो ऽन्वा-

१ Thus (उपरीतिष्) M; अपरितिष् Be; अपरिदोष् U; अपरप
 Be 7 D; अपरिदोर्षं B.

२ Uncertain; •वदवाको M; •वदवाको Be Be 7; वदवाको BUD;
 the Pañc. br. has वदव वादकः ।

३ Thus M; •सक्रपिन्नं Be 7 D; •सक्रपिन्नं वाग्नीभोऽजिरो B Be U.

४ Thus M; उभेतापशुको Be (thus also the MSS. of the Grhya);
 •पशुकोपो Be 7 BUD.

५ Thus M; कौतुस्ताव BU; कौतुस्ताव Be; कौतुस्ताव Be 7 D.

६ •वान्यासन्दा ... न्यन्वान्य om. M.

७ Thus M; दृश्यका Be; दृश्यका U; दृश्यका B; in Be 7 the
 whole passage is left out.

- वाकस्त्रिविधापचितिस्य नेष्टापोतारावग्निरैवाग्नीध्रो वाक्सु-
 प्रह्लासो मनो यावत्सुदूर्गजेता वक्षं^१ भ्रुवगोपो^२ मनो ऽध्वर्यु-
 स्युः प्रतिप्रस्थाता वेदिस्यान्ननचा^३ चेन्नवाहौ दिष्टिर्विग्रास्ता^४
 स्युः प्रमितैते वै विश्वसृजः प्रथमाः सप्तमायां षष्ठिरे^५
 १. तेषां प्रतः समा दीवा चासञ्जतसुपसदः सक्षं प्रसुता-
 खदेवामिवदति विश्वसृजः प्रथमाः सप्तमावत सक्षस्रमं
 प्रसुतेन यन्तः । ततो निषदमिषसंबभूव ततो च जज्ञे
 सुक्लस्र भोपा इत्याग्निष्टोमैवाव^६ ते^७ तदीयुस्तदेतद्बृह्मयन्^८
 प्रजननं षदग्निष्टोमाः^९ ॥ १६ ॥ षष्टः ॥
१०. सुखपायिनामयनेमैज्यन्तो दीवन्ते^१ पञ्च सर्वतो धुरा-
 खेषामिषमेव प्रज्ञाता संवत्सरदीवा^२ समानं कर्मारभणीया-
 दारभणीवेनेद्वैत्रं पयो दोहयति सांनाय्यस्य वाटता तृण्यौ
 वाच वसतीवरौः परिहृत्याविश्रित्य^३ पयांस्तुपवसन्त^४ यो
 भूत आमावास्थेन इविषा यजन्ते^५ तेन यन्मष्टाविष्ट्रति-

१ Thus M; वनंभु० U; वनभु० Be B; चतदु० Be 7 D.

२ Thus MUDBe 7; वेदोच्चारनचा Be; वेदिस्यान्ननचो B.

३ षिषिर् i.s.o. दिष्टिर् M, but cp. Pañc. br. XXV. 18. 4.

४ Thus M (reading only तदियु० i.s.o. तदीयुः); •मैवावदितविश्रितदे०
 Be; •मैवावदितविश्रितदे० BU. •मैवावदितोभिरियुसदे० D; •मैवावदितेभियुसदे०
 Be 7.

५ Uncertain; प्रजन M; प्रजनि all the other MSS.

६ Thus corrected with some hesitation; cp. Karmānta-Sūtra
 III. 25; पर्वाहृत्य पर्वाधि विश्रित M, but all the other MSS. पर्वाहृत्य-
 विश्रित पर्वास्तु० ।

रहाणि ' प्राणशीघारक्षणीयौ ' स मासः ' पौर्णमासहवि-
 भिर्घन्ति मासं ' वैश्वदेवहविभिर्घन्ति ' मासं ' वसवप्रचास-
 हविभिर्घन्ति मासः ' साकनेधहविभिर्घन्ति मासः '
 शुभाशीरीषहविभिर्घन्ति षड्विंशतिरहान्वाभिजिज्ञवः ' पर-
 वामानः ' स मासो ' वैशुवतं ' षषो ऽर्वाक्यामानो ' ऽथ
 विश्वजिज्ञयस्त्रिंशेन ' घन्ति मासं ' विश्वेन घन्ति मासमेक-
 विंशेन घन्ति मासः ' सप्तदशेन घन्ति मासं ' पञ्चदशेन
 घन्ति मासं ' शिवृता घन्ति द्वादत्राहाणि ' गोशाकुची '
 तानि षतुर्दश ' चत्वार्यूर्ध्वं वैशुवतान्ताम्यष्टादश ' दशराशो
 महाप्रतं चातिराचस ' स मासः ॥ २० ॥

अथेषां कुष्ठानि ' ते अस्सर्व एव शिवेदसो भवन्ति
 तद्देवां कुष्ठमथ यदम्बोऽम्बमनुपरिसर्पे ' याजयन्ति तद्देवां
 कुष्ठमथ यदस्यवैश्वमेभंघन्ति ° तद्देवां कुष्ठं ' तेषां च
 एव ब्रह्मा च एव ' ब्राह्मणाच्छरी स पोताथ यो होता च
 एव नैत्रावहसः यो ऽच्छावाको ' ऽथ य उद्गाता च एव °

१ Thus MB Be ; Be 7 D present here a lacuna of two akṣaras.

२ UBD here and *infra* each time घन्ति i.s.o. घन्ति ।

३ षड्विंशति° i.s.o. षड्विंशति° M.

४ After विश्वजिन् Be ins. मासं ।

५ Thus M ; °वेदसो the other MSS.

६ Thus M ; परि om. all the other MSS.

७ अस्सर्वे° M.

८ एव om. all exc. M.

प्रकोता च प्रतिहतीच चो ऽध्वर्युः च एव प्रतिप्रक्षाना च नेष्ट्राच
 च चाग्नीध्रः च एव यावत्सुसु^१ सुमञ्जसः च उच्येताचोपनिषदो^२
 ऽश्विनतुर्षाता^३ वायुः पञ्चहीता चन्द्रमाः चक्षुता प्रजापतिः सप्त-
 हीतावावादित्यो नवहीते^४ता वै देवता एतेनाचनेनाचक्षते
 वै ता चार्धुवसुवर्मे^५ शोकमाचव्य^६ एवं विदाश्च एतेवाचनेन
 चक्षुप्रवन्धेव सुवर्मे^७ शोकं वन्ति । ॥ २१ ॥ सप्तमः ॥

असर्गिहामयनेनेथन्तो हीचन्ते^१ तेषामियमेव प्रज्ञाता
 संसरदीया^२ समाचं कर्मा वृद्ध्यात्ववहात्पृथगेन वरुणेनेदैत्रं
 पयो दोहचति शान्ताव्यक्त वाहता द्रुषीं वाच वसतीवरीः
 १० परिहृत्याविश्रित्य^३ पथाश्चुपवचन्त्य^४ प्रस्तरहवत्सुव्य^५ ज्योतिष
 चायतने प्राच्यापत्यं पश्यन्माचभन्ते^६ तच्च पश्यपुरोडाग्रमनु-
 वर्तते ऽग्निं वसुमते पुरोडाग्रो ऽष्टाकपाचो^७ माथ्यंदिन
 रश्चाच महत्यते पुरोडाग्रमेकादशकपाचं निर्वपन्त्यैत्रश्च
 शान्ताव्यश्च^८ वा दिश्विरिष्टिः संतिष्ठते^९ ऽपैतदैत्रश्च शान्ताव्यश्च
 ११ वसुपङ्कथ मचयन्त्यापराचे वैश्वदेवं द्वादशकपाचं निर्वपन्ति
 वैश्वदेवं चक्षुं^{१०} ताभ्यां चरन्ति देवताप्रभृतीभ्यामिहान्ताभ्या-

१ All MSS. exc. M ins. स्व ।

२ Thus M Be 7 ; • निषद्वि • Be B U ; • निषद्वी • D.

३ सर्वे all.

४ सुवर्मे M ; सर्वे the other MSS.

५ परिहृत्यवि • MSS., cp. *supra* p. 299, n. 6.

६ चक्षुं om. Be 7 D.

मयं पश्युना चरति मनोताप्रवृत्तिनेशान्तेनापानूषावैसरिता
 प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संवाच्य प्राङ्केत्य भुवा-
 माप्याच्य वसतीवरीः परिहृत्य पथाश्चि विप्रिष्योपवसन्च्य
 शो भूते गवा प्रतिपद्यन्ते^१ त एवमेवैतेन^२ यन्तो^३ मासिमासु-
 त्पुजन्तः पञ्च ज्योतीःशुक्लसृजन्त्येषामुत आहृताःशततुरस^४ च-
 क्षिःश्रसोमानुत्पुजन्त्येकं^५ च ज्योतिर^६ यो भूत आयुवैव
 प्रतिपद्यन्ते^७ ॥ २२ ॥ अष्टमः ॥

तपस्वितामयनेनैव्यन्तो^८ दीचन्ते^९ तेषामियमेव प्रञ्जाता-
 ग्निदीक्षा^{१०} समानं कर्मा संनिवापात्प्रशिङ्गः संनिवापो^{११} ऽप
 प्रायचीयेन चरति^{१२} प्रायचीयेन चरित्वा पदेन चरति^{१३} पदेन
 चरित्वा राजानं कौत्वोद्गातिथ्यं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्याथैतां
 यज्ञहविकमिष्टिं निर्वपत्याग्नेयमष्टाकपासाभैःश्रमेकादशकपासं
 वैश्वदेवं द्वादशकपासं वार्हस्यत्पं चरं वैष्णवं चिकपासमिति^{१४}
 तथा स्रद्धदेवेहा नाद्रिधेरभित्येक आङ्गरेतथैवाहरहः संवत्सरं
 यजेरभित्येके^{१५} प्रथमे ऽहन्सर्वैरन्वहमेकैकया^{१६} षष्ठे ऽहन्सर्वैर-
 न्वहमेकैकया^{१७} प्रथमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेत्येक आङ्गसु

१ • प्रवृत्तौशा • MD Be 7 ; • प्रवृत्तिशा • Be BU.

२ Thus M ; एवमेवोचन्तो Be BU ; एवमेवोचन्तो Be 7 D.

३ च om. M.

४ Thus M ; चक्षिःश्रसो • the other MSS.

५ ताप • all exc. M.

६ चन्वाचर्वै • M.

वा चाङ्गो वस्रो वा एष यदग्निः । स एतर्हि जातो यर्हि सर्व-
क्षितः । स यथा वस्रो जात स्नानं प्रेषत्येवं वा एष एतर्हि
भागधेयं प्रेषति । संवत्सर षडेवाष्यातो भागधेयं । नैतस्याग्नां
षडेवादित्युत्तमे^१ द्वादत्राहे ऽग्निं चिन्वीतेत्येतदपरम् ॥ २३ ॥

१. अघातो ऽहरहस्यवनस्यैव मीमांसा^२ सद्यश्चितिं निस्सिद्ध-
न्यस्य सोकंप्रणा दृष्टका उपदधन्मासमेति । मासि तथादेवतं
कुर्वते । द्वितीये मासे पुरीषचितिः । सद्यश्चितिं निस्सिद्धन्यस्य
सुष्टिमो ऽनु प्रकारं^३ मासमेति । मासि तथादेवतं कुर्वते । तृतीये
मासे वस्यश्चितिश्चतुर्थे^४ मासे पुरीषचितिः । पञ्चमे मासे
१०. मष्यमा चितिः । षष्ठे मासे पुरीषचितिः । सप्तमे मासे वस्य-
श्चितिरष्टमे^५ मासे पुरीषचितिर्नवमे मासे सप्त स्नान्या उप-
दधात्या मष्येष्टकाभ्यो^६ दशमे मासे^७ पुरीषचितिरेकादशे
मासे^८ संयस्य प्रचेतास्येत्येता उपदधात्या विकर्षेद्दीदशस्य^९

१ चाङ्ग all exc. M.

२ My conjecture; between •ग्नां and नेवा• M has a blank of one akṣara; all the other MSS. •ग्नांनेवा• ।

३ Thus Be BU ; सुष्टिवाङ्गप्र• M Be 7 D.

४ Thus M ; (मासे)न्यस्यश्चितिः Be ; न्यस्यश्चितिः the other MSS. I am not sure about the meaning of वस्य ; it occurs repeatedly *infra* and once in the Karmānta. Perhaps वस्य "without the tail (of the Agni)."

५ Thus M ; षष्ठे the other MSS.

६ मासि all exc. M.

७ Thus M D U ; विकर्षेद्दी• B Be 7 ; विकर्षेद्दी• Be.

मासखाष्टाविंशतिरहानि पुरीषमेकाक्षपिंशे त्रतद्वीषः^१
 यो भूते वसोधारा^१ ॥ २४ ॥

अथोपरिष्टात्मासमित्याचक्षते^१ मासस्य प्रथमे ऽहन्वस-
 च्छितिं निखिडन्ति सतथादेवतः^२ वसुददोहसं^३ मासं प्र-
 र्गोपसङ्गां चन्ति^४ द्वितीयस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीष-
 च्छितिः^५ त्रयस्त्रिंशतिं निखिडन्ति सतथादेवतः वसुददोहसं^६
 द्वितीयं^७ मासं प्रवर्गोपसङ्गां चन्ति^८ तृतीयस्य मासस्य प्रथमे
 ऽहन्वसच्छितिस्तुर्षस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषच्छितिः^९ पञ्च-
 मस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्मध्यमा च्छितिः^{१०} षष्ठस्य मासस्य
 प्रथमे ऽहन्पुरीषच्छितिः^{११} सप्तमस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्वस-
 च्छितिरष्टमस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषच्छितिर्नवमस्य मासस्य
 प्रथमे ऽहन्वसस्य सङ्ख्या उपदधात्या नचषेष्टकाभ्यो^{१२} दशमस्य
 मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषच्छितिरैकादशस्य मासस्य प्रथमे
 ऽहन्वसस्य प्रथमेतास्येता उपदधात्या विकर्षैर्द्वादशस्य मासस्य
 प्रथमे ऽहन्पुरीषच्छितिरैकाक्षपिंशे त्रतद्वीषः^{१३} यो भूते^{१४}
 वसोधारा^{१५} ॥ २५ ॥

अथ पुरस्तात्मासमित्याचक्षते^१ मासं प्रवर्गोपसङ्गां चन्ति^१

१ Thus all, not •देवताः; also *infra*.

२ Be 7 BU ins. द्वितीयं ।

३ om. B.

४ The whole passage from वसुददो• up to मासकोत्तमे (p. 305, 4)
 left out by all exc. M.

मासस्योत्तमे ऽहस्यस्यस्यितिं निक्षिपन्ति सतथादेवतः ससूद-
 दोहसं^१ द्वितीयं मासं प्रवर्ष्यापसङ्गां यन्ति^२ द्वितीयस्य
 मासस्योत्तमे ऽहगुरीषचितिः^३ स्यस्यितिं निक्षिपन्ति सतथा-
 देवतः ससूददोहसं^४ तृतीयस्य मासस्योत्तमे ऽहग्यस्यस्यिति-
 सतुर्षस्य^५ मासस्योत्तमे ऽहगुरीषचितिः^६ पञ्चमस्य मासस्यो-
 त्तमे ऽहस्यस्यस्यितिः^७ षष्ठस्य मासस्योत्तमे ऽहगुरीष-
 चितिः^८ सप्तमस्य मासस्योत्तमे ऽहग्यस्यस्यितिरेष्टमस्य^९
 मासस्योत्तमे ऽहगुरीषचितिर्नवमस्य मासस्योत्तमे ऽहस्यस्य
 स्यस्यस्यस्यितिः सपदधात्या नक्षत्रेष्टकाभ्यो^{१०} दशमस्य मासस्योत्तमे
 ऽहगुरीषचितिरेकादशस्य मासस्योत्तमे ऽहस्यस्यस्य प्रचेता-
 सेतेता सपदधात्या विकर्षेदीदशस्य^{११} मासस्यष्टाविंशो
 ऽहगुरीषमेकादशस्य^{१२} शतद्वितीयः^{१३} शो भूते वसोधारा^{१४} ॥
 २६ ॥

अथात सत्यानागामेव मीमांसाभिजितेहोत्तिष्ठेयुरित्येत-
 १५ द्वाष्टस्यसंपन्नमपि वाभिजितेद्वाथैताः^{१५} सवनेष्टिं^{१६} निर्वपन्त्या-
 ग्रेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपाल-

१ Thus M Be 7; ससूद० B; ससूद० Be.

२ Thus M Be 7; ससूदस्यि० B; ससूदस्यि० Be.

३ Thus M; the other MSS. as *supra* (p. 303, 13).

४ •विंशे Be 7 D.

५ Thus MU; •स्यस्येताः B Be; •स्यस्येताः D; •स्यस्येताः Be 7.

६ Thus M Be BU; निर्वपत्या० Be 7 D.

मिति^१ तथा समस्तथा वा विद्वतया वा प्रतिपद्यन्ते^२ वसती-
 वरीषु मृत्पिच्छमन्ववधायाहरद्वसतीवरीः^३ परिहरमासा
 यन्त्येव संवत्सरसंपन्नं ब्रह्मणो^४ऽयनमित्याचक्षते^५ चतुरो मासो
 दौघाभिर्बन्धि चतुर उपसद्भिश्चतुरो मासः प्रसुतास्यंदाः क
 एतावत्तपस्त्रयान्वयाधारणं कुर्वीतान्नेवासिषु वोपहवमिच्छते^६
 दक्षिणावता वैशं याजयेयुरिति^७ सो ऽन्नेवासिषु^८ वैवोपहव-
 मिच्छते^९ दक्षिणावता वैशं याजयन्ति^{१०} ॥ २७ ॥ नवमः ॥

अथ वै भवति ह्यन्वयितं चिन्वीत पशुकाम इति^१ क
 ह्यन्वयितं क चाङ्गतिरागच्छति^२ जुहोत्येव तत्राथ^३ यदन्व-
 दाङ्गतिभ्यः ग्ररीरवद्यजुरेव तत्र जपति यजुरेव रश्मयोर्धनु-
 रश्मर्दभयोर्धनुश्चाथै प्रवृत्तने^४ यजते^५ वाचयेन पशुना
 दीचते^६ विमाथाग्निं परिखायापस्यायतने यजुरेव^७ तत्र
 जपति यजुः सर्वाणामिष्टकानामुपधाने^८ जुहोति अतद्व्रीथं
 कुर्वते वसोर्धाराः^९ अनेन चिन्वीत सुवर्गकाम इत्यथने-

१ •मन्ववधाच• MB Be U; •मन्वाधाच• Be 7 D.

२ Thus M; ब्राह्मणायन• the other MSS.

३ वा om. Be BU.— इच्छते i. s. o. इच्छते Be 7 D.

४ Thus M Be; •वोपहव• Be 7 D; •वूपहव• BU.— इच्छते i. s. o.

इच्छते all exc. M.

५ चाङ्गतिरागच्छति M.

६ Thus M Be BU; तद् Be 7 D.

७ प्रदंशनेयजते M; प्रदंशनेयजते B Be; प्रदंशनेय BU.

८ •देवच B Be U.

- वैष^१ श्लेनचित्क^२कृषितं^३ चिन्वीत यः कामयेत प्रीर्षस्त्रानमुष्नि-
 ग्क्षोत्रे स्त्रामित्येतस्यैव सतो ऽरत्निमात्रेण प्राक् शिर इव
 निरूहति^४ स तथा विमितो भवति यथा न बहिर्वेदि यूपः
 स्याद^५स्रजचितं चिन्वीत चतुःश्रोतं प्रतिष्ठाकाम इत्येतस्यैव सतो
 १ ऽरत्निमात्रेण पचायावशीयाऽसौ भवतस्तावन्मात्रेणापिपक्षौ
 वरीयाऽसौ^६ तौ मनागपनतौ परोऽशीयाऽसौ^७ भवत^८
 एकैकाश्रया^९ श्रोतां कृषति^{१०} प्रस्रजचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवा-
 नित्येतस्यैव सतः समुद्रुक्ष्वाऽसौ^{११} प्रागायातयति^{१२} स तथा
 विमितो भवति यथा न बहिर्वेदि यूपः स्यादुभयतःप्रस्रजं
 १० चिन्वीत यः कामयेत प्रजाताम्भ्रातृव्यान्नुदेय प्रतिजनिष्यमाणा-
 नित्येतस्यैव सतः समुद्रुक्ष्वा^{१३} श्रोणी प्रत्यगायातयति^{१४} स तथा
 विमितो भवति यथा न बहिर्वेदि यूपः स्यात्^{१५} ॥ २८ ॥
 रथचक्रचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवानिति विज्ञायत^{१६}
 श्राद्धतिविकारः शब्दसंयोगाद्यावानग्निः^{१७} सारत्निप्रादेप्रस्तावतीं^{१८}
 ११ भूमिं परिमण्डलां कृतानुशर्करमन्तःशर्करमिष्टकाः परिचिनो-
 त्यथान्ततो^{१९} ऽथान्तरत^{२०} एवमेवा^{२१} स्रजमादृशाया^{२२} अथा-

१ Thus M only; इत्युपमावैष (or इत्युपमावनेवैष) श्लेनचित्कः the other MSS.

२ परो om. all exc. M.

३ एकैकामप M; कृषा om. Be.

४ Thus M Be BU; समुद्रुक्ष्वा Be 7 D.

५ Thus MBU; कृषितं Be; चायाः संज्ञो Be 7 D.

६ Thus MD Be 7; अन्तरतो Be U; B. om.

७ Thus M; एवमेव the other MSS.

बल्लोकवपामधामावासेन वा इविषेद्वा नक्षत्रे वापेक्ष्य ग्राह्याः
 रोहिते चर्मणि सुरासोमः सः सः १ १ ते १ तं दक्षिणतः क्रीव
 उपास्ते १ वीथेन क्रीवाः क्रीवाः क्रीवातीदं तवेदं ममेति १
 क्रीतः सुरासोम इत्यथैनमादाय पूर्वथा द्वारा ग्राह्यां प्रपाद्य
 जघनेन गार्हपत्यसुपसादयत्यथैतेषां त्रीहीषामर्धानवन्नक्षत्रे-
 तराङ्गगार्हपत्यं १ एककपालमधिश्रित्य १ भर्जन्ति १ १ तेषां वे
 फलन्ति साजास्ते १ भवन्त्यथ च १ उ १ न फलन्ति तास्वर्षी १
 गार्हपत्ये नवां शुभ्रीमधिश्रित्य प्रोदकमिवोदनं १ अपत्य-
 येनं विस्त्राय कठिने १ वा पाजने वा विषजन्त्यथैनाः सुग्वान-
 वन्नन्ति १ १ तेषां यानि च सुद्राणि चास्य तर्धस्ता उत्सेवे १
 संप्रकिरन्ति १ तं मासर इत्याचक्षते १ १ ज्य मानमादाय
 विमिमीत १ एकः श्रव्याणां द्वे तोक्मणां १ १ वीषि साजानां

१ Thus (संसङ्गः or संसंनः) MT Be U (pr. m.); संसंनः Be Tr U (sec. m.); चर्मनः H; Bhav. periphr. सारितः ।

१ Thus Be Tr; •पत्येककपाल• U; •पत्य एकपाल• T; MHB om. एक•; but cp. *supra* XIII. 25 (p. 136. 2).

१ Thus M, as *supra* l. c.; भर्जन्ति the other MSS.

१ वे साजा MT Tr.

१ Thus MT Tr; वे (omitting उ) the other MSS.

१ •मिवोदनं MH Be; •मिवोदनं Tr TBU.

१ Thus T Tr H; कठिने MB Be; U corrupt.

१ Thus M; सुग्वान् Tr; सुग्वान् or सुग्वान् the other MSS; Bhav. once, सुग्वान्, once सुग्वान् ।

१ वि om. M Tr T.

१० Thus Be; तोक्मणां the other MSS.

चत्वारि मण्डहोर्यैतमोदनं पूर्वैरनुप्रकिरन्नाचरेणावोचन्संपा-
दयति^१ ॥ ३१ ॥

खादीं वा खादुना तीत्रां तीत्रेणामृताममृतेन सृजामि
सः सोमेनेत्यथैतामासन्दीमपेणाहवनीयं पर्वाहृत्य दक्षिणतो
१ निदधात्यासन्ध्यामिष्वमिष्वे कुम्भं कुम्भे कारोतरमवदधात्यथै-
तमोदनमभितः कारोतरं परिचिनोत्यथैनमपिधाद्यामिमृशति
सोमो ऽस्त्रिभ्यां पथस्र सरस्रात्यै पथसेन्द्राय सुषाम्णे
पथसेति^१ तिस्रः सःस्रष्टा वसति^१ तिस्रो हि राषीः क्रौतः
सोमो वसतीति ब्राह्मणमथ तिस्रषु व्युष्टासु तायते चिपश्रुर्वा
१० चतुष्पश्रुर्वा पश्रुवन्धो^१ ऽयास्त्रैवा पूर्वेषुदेव सौचामणिकी,
वेदिर्विमिता भवति^१ तां परिस्तीर्य स्तम्बजुर्हरति
॥ ३२ ॥

इदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं^१ धिर्यजुषा तुष्णीं चतुर्थं^१
पूर्वं परिघाहं परिगृह्णाति^१ करणं जपत्युद्धृत्युद्धृतादाग्नीध्र-
१५ स्तिर्हरति^१ यदाग्नीध्रस्तिर्हरत्यथ चालास्रस्यावृता चालास्रं
परिबिन्दत्युत्तरवेदेरावृतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिसुत्साद्य
युपावटं^१ खामाग्नेरावृता^१ दावग्नी प्रणयत आहवनीयादेवा-
ध्वर्षुरन्नाहार्यपचनात्प्रतिप्रस्थाताग्निवत्युत्तरं परिघाहं परिगृह्णा
योयुपित्वा तिर्धञ्च^१ स्फञ्च^१ स्तन्धा संप्रैषमाह प्रोक्षणीरासाद्वे-

१ अनुप्रकारं i.s.o. • अनुप्रकिरन् M T; संपादयति M (pr. m.), संपादयति
M (sec. m.).

१ युपा० खामा om. M Tr.

आवर्हिषपसादय सुवः स्रधितिः सुवस्य संमृष्टिः दृषीं
 पृषदाव्यगृहणीं पत्नीः संनृणाव्येन च दध्ना चोदेहि प्रति-
 प्रस्रातः सुरासोमस्य विद्धीत्यध्वर्युरेव प्रसिद्धं पाशुवन्विकं
 कर्म चेष्टत्यं प्रतिप्रस्राता सुराः^१ संपवस्य^२ सग्रस्रामादाय
 पूर्वथा द्वारोपनिर्हत्यान्वर्षासादयति । ॥ ३३ ॥

थावदेवाध्वर्युश्चेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्राता सत उदी-
 चीनदग्नेन वास्त्रेण सुरां पुनाति पुनातु ते परिश्रुतः सोमः
 सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तनेति^१ वायुः पूतः पवि-
 चेष्टेति यदि सोमातिपवितो भवत्यथादत्ते पर्षमयं पाचं^१
 तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपथामगृहीतो ऽस्र-
 श्विभ्यां वा जुष्टं गृह्णामीति^१ बर्हिषी अन्तर्धां च कक्षसक्तु-
 भिस्य^२ सिः^३ हसोमभिस्य श्रीणात्यपोद्भृत्य बर्हिषी श्वेनपन्नेष
 परिमृष्य सादयत्येष ते योनिरश्विभ्यां त्वेत्यथादत्ते नैचयोधं
 पाचं^१ तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपथाम-
 गृहीतो ऽसि सरस्वत्यै वा जुष्टं गृह्णामीति^१ बर्हिषी अन्तर्धां च
 बदरसक्तुभिस्य व्याघ्रसोमभिस्य श्रीणात्यपोद्भृत्य बर्हिषी श्वेन-
 पन्नेष परिमृष्य सादयत्येष ते योनिः सरस्वत्यै त्वेत्यथादत्त
 आश्वत्यं पाचं^१ तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्यो-
 पथामगृहीतो ऽसीन्द्राय वा सुचाव्ये जुष्टं गृह्णामीति^१

१ सुरासोमस्यपवस्य M.

२ च om. here and every time *infra* B Be H.

वर्हिषी अन्तर्धाय कर्कन्धुसक्तुभिश्च वृकसोमभिश्च श्रीषात्थपो-
दृत्य वर्हिषी श्वेनपत्रेषु परिमृज्य सादस्येषु ते योनिरि-
न्द्राय त्वा सुचाम्भ इति । ॥ ३४ ॥

ताञ्चघनेन सुग्दृष्टान्प्राचो वोदीषो वाघानथत्यथैताः

- १ सुराः सपरेकामादाथ दक्षिणमग्निमुपसृष्वर्षति^१ । तमभितो^२
गर्तो^३ खानयति । तदुपसादयति विशाखौ^४ दीर्घवः^५ शः
ग्निश्च^६ गतादृष्टाः^७ गतमानः^८ हिरण्यः^९ सतं च वासं चाथ
दक्षिणमग्निमयेण पुराणमस्मानः^{१०} खरं करोति । तदुपसाद-
यति ब्राह्मणमाहुत्या उच्छेषणस्य पातारं । यदि ब्राह्मणं
१० न विन्दति वस्त्रीकवपामथाप उपसृश्य यूपस्त्रावृता यूपमु-
च्छयति । खर्वन्तं यूपमुत्सृज्याथैतान्यशूनुपाकरोत्याग्निं धूञ्च^{११}
सारस्वतं मेघमैन्द्रमृषभं । वार्हस्यत्यं पशुं चतुर्थं यदि सोमा-
तिपवितो भवति । तेषां प्रसिद्धं वपाभिस्वरित्वाग्निनसारस्व-
तावध्वर्युरादत्त । ऐन्द्रं प्रतिप्रस्त्राता । यथावादायोपोत्तिष्ठन्वा-
११ हाग्निभ्याः^{१२} सरस्वत्या इन्द्राय सुचाम्भे सुराम्भ्याः^{१३} सोमा-
नामनुब्रूहीति । युवः^{१४} सुराममग्निनेत्येतामन्वाहात्याक्रम्यात्रा-

१ Thus M Tr TBH: सर्षति Be U.

२ Thus (with न) B Be (pr. m.) H; °भितः क० MT Tr; •भितो

क० Be (sec. m.).

३ विशाखौ M.

४ Thus MT Tr; यजाना B Be UH.

५ Thus M Tr; उपतिष्ठन् i.s.o. उपोत्तिष्ठन् the other MSS.

६ Thus (cp. Āp. XIX. 2. 18) M Tr; सुराम्भ BH Be U; T def.

व्याहृश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुषाम्णे सुराम्भ्यः सोमाग्र-
स्विताग्नेश्चेति^१ मैत्रावरुणो होता यच्चदश्विना सरस्वतीमिन्द्रं
सुषामाणमिति^२ पुत्रमिव पितरावश्विनोभेति यजत्येहाव्यग्ने
इविराश्वे त इति वषट्कृते जुहोति^३ ॥ ३५ ॥

यस्मिन्मन्त्राय ऋषभास उच्यते इत्यनुवषट्कृते ऊत्साश्विनस्य^४
संज्ञावत् सारस्वते ऽवनयति^५ सारस्वतस्य संज्ञावमैत्रे^६
तं ब्राह्मणो भक्षयति नागा हि वां देवहितं यदधेति दाभ्यां^७
'यदि ब्राह्मणं न विन्दति वस्त्रीकवपायामवनयत्येतेनैव मन्त्रे-
णाधैतानि पाचाणि वस्त्रग्रस्य^८ पूरयित्वा पर्षमथे श्येनपक्ष-
मवगूहति^९ तदिग्रास्त्रावुच्छित्य दक्षिणां वृशं प्रोहति^{१०}
वृशे शिक्शं सजति^{११} शिक्शे गतादृक्षां गतादृक्षायां वासं
वासे गतमानं हिरण्यमधैतां सुरां सप्ररेकामादाय
गतादृक्षायां समवनयति सोमप्रतीकाः पितरङ्गृणुतेति^{१२}
चरति^{१३} गतादृक्षेत्युपतिष्ठन्ते^{१४} पवमानः सुवर्जन इत्येतेनाष्टर्ष-
नाय यदि सोमातिपवितो भवति पिदृषां थाज्यानुवाक्या-
भिदपतिष्ठन्त उदौरतामवर उत्परास आहं पिदृन्सुविद-

१ ऋष ins. MT Tr. *

२ Thus H ; वस्त्रग्रस्य MTB Be U ; विश्वग्रस्य Tr.

३ Thus M Tr ; सजयति T ; सजति B Be U ; सजयति H.

४ Thus Tr Be HU (sec. m.) ; ऋषि (sic) B ; चरति U (pr. m.) ;
चरति MT.

५ Plural T Tr U (pr. m.) ; sing. the other MSS.

षाः अविस्वीदं पित्रभ्यो नमो अस्वद्येत्यध्वर्युर्हेता ब्रह्मा त
उपतिष्ठन्ते^१ यथैव ग्रतादृषां धारयति तन्निदधाति प्रति-
ष्ठित्या इति ब्राह्मणं^१ तदेवैनां निधाय दक्षिणतो निद-
धात्यथैतानि पाषाणि पुराणभस्मनः खरे सादयति ॥ ३६ ॥

- १ पित्रभ्यः स्त्रधाविभ्यः स्त्रधा नमः पितामहेभ्यः स्त्रधा-
विभ्यः स्त्रधा नमः प्रपितामहेभ्यः स्त्रधाविभ्यः स्त्रधा नम
इत्यत्र गर्भिणीं वडवां ददात्यथाप उपसृश्व वाईस्यत्यस्व
पशुपुरोडाशं याचति^१ तेन प्रचरति^२ देवताप्रभृतिनेडान्ते-
नाथ पशुभिस्वरति मनोताप्रभृतिभिरिडान्तेरथैताम्पुरोडा-
१० ग्रान्वाचत्यैत्रेकेकादशकपाष्णं साविचं द्वादशकपाष्णं वाहणं
दशकपाष्णमिति^१ तैस्वरति देवताप्रभृतिभिरिडान्तेरनुद्याजै-
सरित्वा प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संघाष्य प्राडेत्य
ध्रुवामाप्यास्य चौणि पाशुबन्धिकानि समिष्टयजूषि जुहोति
यज्ञ यज्ञं गच्छैष ते यज्ञो यज्ञपते देवा गातुविद् इत्यथैत-
११ मवष्टयः सः सादयन्ति^१ यत्किञ्चित्पुरालिप्तं भवति तत्सह
इदयशूलानि भवत्येतत्समादायान्तरेण^२ चालासोत्कराबुद-
ङ्गुपनिष्कामन्ति ॥ ३७ ॥

दे सुती अष्टृष्णं पित्रणामहं देवानामुत मर्त्यानाम् ।
ताभ्यामिदं विश्वं भुवनः समेत्यन्तरा पूर्वमपरं च केतुमिति^१

१ चरति M Tr.

२ Thus M Tr Be ; •सादयति HBU ; संप्रकिरति T.

३ भवत्ये० HU ; भवतीत्ये० M ; भवतीत्ये० T ; भवत्ये० B Be.

प्रसिद्धो वदथशूक्ष्मैश्चरित्वाद्यैतानि पाचाप्सुदक्कान्ते पराश्वि
 वादयति यस्ते देव वरुण गायत्र्यहन्दाः पात्रो ब्रह्मप्रतिष्ठितः ।
 तं त एतेनावयज इति पर्षमथं ' यस्ते देव वरुण त्रिष्टुप्-
 हन्दाः पात्रः चचे प्रतिष्ठितः । तं त एतेनावयज इति नैय-
 योधं ' यस्ते देव वरुण जगतीहन्दाः पात्रो विष्णु प्रतिष्ठितः ।
 तं त एतेनावयज इत्याश्वत्यं ' यस्ते देव वरुणानुष्टुप्हन्दाः
 पात्रः पशुषु प्रतिष्ठितः । तं त एतेनावयज इति यताहृषां
 दृष्णीः सतं वाचं च ' प्रसिद्धो ऽवभृथः ' साम चैव
 नाह देवीराप एष वो गर्भं इति चाथाप्रतीचमाद्यन्ति वरुण-
 खान्नाह्नित्यै ' प्रपथे समिधः कुर्वत एधो ऽखेधिषीमहीत्ये-
 त्याहवनीये ऽवाद्धाति समिदधि तेजो ऽधि तेजो मधि
 धेहीत्यथाहवनीयमुपतिष्ठन्ते ऽपो अन्वचारिषः रसेन सम-
 सृज्महि । पयस्त्राः अग्न आगमं तं मा सःसृज वचंसेत्यथ
 कुषीदेन सक्तुहोमेन चरत्यथ देवता उपस्थाय यूपमुपतिष्ठते ।
 संतिष्ठते सौचामणी^१ ॥ ३८ ॥ एकादशः ॥

वेदमधीत्य स्वास्रमुपकल्पयत एरकां चोपवर्हणं च

१ सौचामणिः all exc. M ; at the close of this adhyāya T adds इति चरत्सूत्रम् ।

१ The text of adhyāya 12 is based on M(ackenzie), cp. Preface, p. II, and on the following MSS. of the Gṛhyasūtra: Ma(dras), on the whole a very good copy in grantha; E(gmore), nāgari copy of grantha original; T(anjore), grantha, breaking of after the words चपात्रो ऽवीत्युक्त्वाप्य in kh. 41; H(ang), B(enares), these two closely related and on the whole rather bad. I made

नापितं च चुरं च द्वाकृषि चोपस्तरणं च वृकक्षाश्च दन्तधाव-
 नमुष्णास्त्रापः शीतास्य सर्वसुरभिपिष्टं^१ चाश्वनं च स्रजं
 चादग्निं चाहतं च^२ वासः प्रावरणं^३ च वसनाम्बरं वादरं मणिश्च
 सुवर्णोपधानश्च सूत्रं च^४ प्रवर्तौ च दक्षं चोपानहौ च^५
 १ इन्द्रमानुहुं चर्म सर्वरोहितमित्येते ऽथ संभारा उपकृता
 भवन्ति । स्नानस्य मीमांसा । रोहिण्याश्च स्नायादित्येकं ।
 प्राजापत्यं वा एतन्नचचं । तदस्य प्राजापत्य एव नचचे स्नातं
 भवत्यथो सर्वाणोहाणोहाणीति^६ । तिस्ये स्नायादित्येकं ।
 वार्हस्पत्यं वा एतन्नचचं । तदस्य वार्हस्पत्य एव नचचे
 २ स्नातं भवत्यथो वृहस्पतिप्रसूतो ऽसानीत्युत्तरयोः फल्गुन्योः
 स्नायादित्येकं । भाग्यं वा एतन्नचचं । तदस्य भाग्यं एव

also use of G (grhyaprayoga MS. Burnell cvii, which cites often literally passages of the Gr̥hya), Prm. (Prayogamālā printed at Bombay), Pś (Prayogaśikhāmaṇi, No. 3108 of the Leiden collection), Ks (Kanakasabhāpati's kārīkā, Burnell cix) and Pc (Prayogaśikhāmaṇi, Telugu MS., collection Mackenzie No. 21). Adhyāya 13 is contained only in M and E. The two adhyāyas 12 and 13 are now also printed in the Grantha Edition of the Bandhāyana smārtasūtra, designed by me as "Ed."

१ सर्वं EG.

२ only in Ed. TE.

३ Thus EHG ; प्राचारं MT , प्रचारं Ma. प्रचारं Ed.

४ om. HBM (sec. m.).

५ om. THB Ma.

६ Thus B ; रोहितोति i.s.o. रोहाणीति the other MSS. and Ed.

७ नच्य TM Ma.

नक्षत्रे स्नातं भवत्यथो भाग्यो ऽशानीति ^१ इत्थे स्नायादि-
 त्येकम् ^२ सावित्रं वा एतन्नक्षत्रं ^३ तदस्य सावित्र एव नक्षत्रे
 स्नातं भवत्यथो सविद्वप्रसूतो ऽशानीति ^४ चिषायाः स्नाया-
 दित्येकमैन्द्रं वा एतन्नक्षत्रं ^५ तदस्यैन्द्र एव नक्षत्रे स्नातं
 भवत्यथो चित्रो ऽशानीति ^६ विश्वाख्योः स्नायादित्येकमै-
 न्द्राग्रं वा एतन्नक्षत्रं ^७ तदस्यैन्द्राग्र एव नक्षत्रे स्नातं भवत्यथो
 विश्वाखो ऽशानि ^८ प्रजया पशुभिरित्येतेषामेकस्मिन्नापूर्थमाण-
 पक्षे ^९ पुरादित्यस्योदयाङ्गमभि प्रपद्यते ^{१०} नैनमेतदहरादित्यो
 ऽभितपेत्तदह ^{११} स्नातानामसु ^{१२} इ ^{१३} वा ^{१४} एष एतत्तेजसां चग्रसा
 तपत्यन्तर्लोका चर्मणा ब्रजमभिविभ्रन्ति ^{१५} पूर्वार्धमध्ये ब्रजस्था- १.
 ग्निमुपवमाधाय संपरिस्तीर्याहरन्त्येतान्संभारान्सकृदेव सर्वा-
 न्यत्सह ^{१६} सर्वाणि मानुषाणीत्येतस्माद्ब्राह्मणादृचिषतो ^{१७} ब्राह्मणं
 उपविशत्युत्तरत ^{१८} उदपाचं पासाग्रौ च समिधं निदधात्य-

१ Thus HB; शानीति the other MSS. and Ed.

२ Thus MB; •त्येकमेकस्मिन्न• H; •त्येकमेकस्मिन्न• Ma TE. and Ed.

३ Thus all exc. Ma and Ed., which have तदस्य i.s.o. तदह and E: •तपेत्तार्थंदिनकृदस्य स्नाता•; Bhāradvāja also has the reading accepted by me on the authority of the best MSS. (= तदस्य-स्नातानाम् as a compositum ?).

४ •सु इ वा only MT; •सुषा वा Ma; •सुषं the other MSS.; सुषं वा Ed.

५ •भिविभ्रन्ति MSS. (and Ed.) exc. E, which om. the second præpos.; cp. *supra* XI. 10 (p. 79, 4), XVI. 20 (p. 267, 1), XVIII. 18.

६ Thus MT; सर्वाणि i.s.o. सर्वाण HB; संभरति i.s.o. सर्वाण E Ma., Ed.

७ Before दृचिषतो Ma ET and Ed. ins. इर्भेव ।

८ Thus M Ma HB; ब्राह्मणमुपवेशयत्यु• E; ब्राह्मणमुपविशत्यु• T.

परेषाम्निमुदीचीनप्रतिषेवणामेरकाः साधीवासामासीर्षं
 तस्मां प्राप्नुस्य उपविशत्युत्तरतो नापित^१ उत्तरत उपवर्ष-
 समामध्यंदिनं भिक्षां दद्यादपीह^२ गां पचेदग्रा चेदस्य^३ स्वाद-
 चैतां^४ पासाग्रीः समिधमाव्येनाक्ला मध्यंदिने ऽवाद्-

१ धाति ॥ ३६ ॥

इमः सोममर्हते जातवेदसे रथमिव संमहेमा मनौ-
 षया । भद्रा हि नः प्रमतिरस्य सः सद्यगे सख्ये मा रिषामा
 वयं तव स्वाहेत्यैरकायामुदीचीनगिरा निपद्यते आयुषं^५
 नमदग्नेः कश्चपस्य आयुषमगस्यस्य^६ आयुषमृषीणां^७ आयुषं^८
 १० सहेवानां आयुषं^९ तन्मे अस्तु आयुषमित्युद्यमानमनुमन्त्रयते^{१०}
 गिवा ने भवथ सः सृष्ट इति^{११} क्षुरमभिमन्त्रयते क्षुरो
 नामासि स्त्रधितिस्ते पिता नमस्ते अस्तु मा मा हिः क्षीरि-
 त्युद्यमानमनुमन्त्रयते घत्क्षुरेण वर्षथसि^{१२} वग्ना वपसि केग्रम्न्यु
 वर्षथ ने मुखं मा म आयुः प्रमोषीरिति^{१३} स्मन्मुखेवाये
 ११ वपते ऽयोपपचावथ केग्रान्यघोपपादमितराण्यङ्गान्येतस्माद्धोषां
 जरसां पूर्वं आयुषि प्रथाम्नि पूर्वं आयुष्यञ्जादा भवन्ति

१ Thus Ma TE, Ed. ; •सुपकृचौवे M ; HB om. this passage.

२ •दधि च Ed.

३ Thus E Ma ; चेतस्य स्वाद० TH ; चेतस्य स्वाद० B ; चेतसाद० M ;
 चेतसाद० Ed.

४ Thus EM Ma G, Ed. ; पिषाद्युष० THB Prm.

५ Thus all exc. E ; वर्षथसि and T : वर्षथि ।

६ Or should we write •वाजरसा ? What may be the sense of
 these words ?

च एवं विद्वांसो क्षोमानि वापयन्ते^१ स यदि क्षोमानि
 वापयिष्यमाणः स्यात्क्रेग्नश्च वापयित्वा क्षोमानि स्रष्ट्य
 नखानि निकृन्तन्तीतथैतानि समुच्चित्य ब्रह्मचारिणे प्रयच्छा-
 हेमानि हत्वा दर्भस्तम्बे वोदुम्बरमूले वा निधत्तादिति^२
 तानि स तत्र निदधात्युपरेणग्निं प्राप्नुष्व उपविश्य मेखलां
 विस्त्रस्यत इमां विद्यामि वदणपात्रमिति^३ यो ऽस्य तत्र^४
 रातेः^५ पुत्रो वान्मेवासी वा भवति तस्मै प्रयच्छाहेमा
 हत्वा न्यपोधे वोदुम्बरमूले वा निधत्तादिति^६ तामु^७ स
 तत्र निदधातीदमहमसुव्यासुव्यायणस्य शुचा पाभानमवगूहा-
 न्युत्तरस्य^८ द्विषद्वा इति^९ वृकसैः प्रधाव्य दन्तान्निधावधते^{१०}
 ऽन्नाद्यथ व्यपोहध्वं भगो राजायमागमत् । स मे सुखं
 प्रसर्पतु वर्षसे च भगाय चेत्युभयोरपः संनिविद्यत्युष्णासु ग्रीता
 आनयति दैवमानुषस्य^{११} व्यावृत्त्या इति^{१२} तामामञ्जशिपोपह-
 त्याभिषिञ्चत्यापो हि हा मयोभुव इति तिसृभिर्हिरेष्यवर्षाः
 शुचयः पावका इति तिसृभिः^{१३} षोढाविहितो वै पुदस^{१४}
 इत्येतस्माद्वाद्वाद्वादे^{१५} चैतस्य^{१६} सर्वसुरभिपिष्टं समुदायुत्य निः
 प्रसिञ्चति ॥ ४० ॥

१ तकारादेः T Ma.

२ Thus TM Ma ; ताद् EHB, Ed.

३ Thus (सप्तनूचानि) MHB Prm Pám ; सप्तनू. T Ma EG Pc. Ed.

४ Thus M Prm ; •भापयते all the other MSS. and G, Ed.

५ देव. ET and Bhāradvāja ; देव. the other MSS., Ed. and the

Prayogas.

६ •चैतस्य Ma E, Ed. ; •देवस्य MHB ; T indistinct.

नमः प्राकजज्ञभाभां नमस्ताभ्यो देवताभ्यो वा अभि-
 याहिषीरित्यनुचिन्मते^१ ऽधुरासु^२ च^३ यो गन्धो गन्धर्वेषु च
 वयन्नः । दिव्यो यो मानुषो गन्धः स मामाविग्रत्लिहेत्यथा-
 इतं परिधत्ते स्ना मा तनूराविग्र शिवा मा तनूराविग्रेत्येव-
 १ मेवोत्तरासुत्तमेवमेवात^४ ऊर्ध्वमथैतं वादरं मण्डि^५ सुवर्षोप-
 धानः सूचे प्रीत्य दर्व्यामाधाय दर्विदण्डे^६ सूचेण पर्यस्य
 जुहोतीयमोषधे चाथमाणा सहमाना सहस्रती । सा मा
 करोतु सोमवर्षस्य^७ सूर्यवर्षसं ब्रह्मवर्षस्त्रिगमन्नाद^८ करोतु
 साहेत्यथैनसुदपात्रे^९ ऽनुपरिष्ठावयति^{१०} विश्वा उत त्वया वयं
 १० धारा उदन्या इव । अतिगाहेमहि दिव इत्यपाग्नो ऽसीत्यु-
 क्ताह्णया परिहरति वध्यः हि प्रत्यक्षं प्रतिमुञ्चन्ति व्याहृत्या
 इत्येतस्माद्वाह्णाणादथैतौ प्रवर्तौ^{११} सूचे प्रीत्य दर्व्यामाधाय दर्वि-
 दण्डे^{१२} सूचेण पर्यस्य जुहोत्यायुष्यं वर्षस्य^{१३} सुवीर्य^{१४} राय-
 सोषमौह्विसम्^{१५} । इदं^{१६} हिरण्यं वर्षसे^{१७} जैत्र्यायाविग्रतादिम^{१८}

१ Thus Ma, Ed.: •नुसिंपेत्यच• E; •नुसिंपेत्यच• T; •नुसिंपेत्यच• M;
 •नुसिंपेत्यच• HB.

२ MTE and Ed. om.

३ Thus (उत्तरासंख्य) ET, Ed.; •मेवासंख्ये• M Ma; HB corr.

४ Thus M Ma; इवी• ET Prm., and Ed.; HB om.

५ •सिन्धु• HM Ma B; •सिन्धु• T, Ed.; E indistinct.

६ Thus M; •पात्रेण परि• T Ma E Prm, Ed.; पात्रेणानुपरि• HB P^६.

७ Thus M Ma HB; इवी• EG and Ed.

८ •बौद्धस्य M Ma G and Ed.; •मौह्विस्य EHB Prm P^६.

९ Thus MG, Ed.; जैत्र्याया• the other MSS. and Prm P^६.

१० इव^{१०} M Ma EG and Ed.; इना^{१०} H; इना B.

समुपस्थात्^१ चक्षयत्^२ कामयते तदेतीत्येतत्समावर्तनम्^३ ।

४२ ॥ द्वादशः ॥

अथेतरत्नूष्णामिव^४ तीर्थं खालोदित्यथ यदि रथं समते
रथंतरमधीति दक्षिणं चक्रमभिमृशति दृष्टदधीत्युत्तरं वामदे-
व्यमधीति मध्यमं रथं प्रवर्तमानमनुमन्वायते ऽथं वामशिवा
रथो मा दुःखे मा सुखे रिषदित्यथ यदि श्रमरथं करि-
ष्वन्भवत्यप उपसृश्येमामभिमृशतीह धृतिरिह विधृतिरिह
रग्निरिह रमतिरिह रमतामित्यथास्मा आचार्यः कूर्चमाहा-
रयति^५ तं प्रदक्षिणं पर्यन्तोद्गावृत्त उपविशति पुरस्तादेवं
प्रत्यघमुपोहते राष्ट्रभृदस्याचार्यासन्दी मा त्वद्योषमित्यथास्मा
उदकमाहारयति^६ तेनास्य पादौ प्रशासयत्यवनेक्तुः^७ पादौ
संमृशति मयि मही मयि भगो मयि भर्गो मयि यत्र
इत्यप उपसृश्य मधीन्द्रियं वीर्यमित्युरः प्रत्यात्मानं प्रत्यभि-
मृशते^८ ऽथास्मा अन्यदाहारयति^९ तत्प्रतिगृह्णात्या^{१०} म^{११}
अनादर्चसा^{१२} यज्ञसा स्रृष्ट्वा पयसा तेजसा च तं मा प्रियं
प्रजानां कुर्वधिपतिं पशूनामिति ब्राह्मणः^{१३} प्रियं पशूनां कुर्व-
धिपतिं प्रजानामिति राजन्यस्रादुपसृश्य प्राक् सेक्तवा^{१४} इत्याह^{१५}

१ Thus E; च उपस्थात् M; Ma HB, Ed. om. the first praepos.

२ Thus Ma E, Ed.; •खालोदित्यथ MBH.

३ अथेतरत्नूष्णी• E; अथेतरत्नूष्णी• M.

४ My conjecture; •त्ववनेक्तुः M; E omits this passage.

५ •त्वा मा चारान्व• or चारान्व• MSS.

My conjecture; सक्तवा E P's, सेक्तवा M.

मधुपर्कं प्रोक्तमभिमन्त्रयते च मावतु च मा पातु च मा
जुषतामित्युभाभ्यां इत्याभ्यां प्रतिव्यहति ॥ ४३ ॥

आ^१ म अगादर्वसा यशसा सृष्टुज पक्षसा तेजसा च
तं मा प्रियं प्रजानां कुर्वधिपतिं पशूनामिति ब्राह्मणः^१ प्रियं
१ पशूनां कुर्वधिपतिं प्रजानामिति राजन्यस्त्रिंशद्विंशदपति-
तः^२ स्यात्तदङ्गुष्ठेन च महानाद्या चोपसंगृह्णेमां दिशं निरस्यति
नेष्टाविद्धं कृतामि या ते घोरा तनूस्तया तमाविश घो
ऽसान्नेष्टि यं च वयं द्विस्र इत्यथाप उपसृश्व ससुदायुत्य चिः
प्रात्राति प्राण^३ इदं^४ ते वसिष्ठं इरामि अष्टं माधिपतिं
१० कुर्विति^५ सोमो ऽसि सोमपं मा कुर्विति द्वितीयमभिमन्त्रणादं
मा कुर्विति तृतीयं^६ चिः पौलोष्णिष्टं ददाति^७ यमात्मनः
शेषांश्चमिष्केत्तसौ शेषं दद्यादुपनीतां^८ गामनुमन्त्रयते^९ जहि
मे पाप्मानमुपनेतुसेति^{१०} तां कुर्वन्ति वोत्सृजन्ति वा^{११} स यदि
करिष्यन्भवति कुर्वतेत्याद्याय यद्युत्सृज्यन्भवति तामनुमन्त्रयते
११ गौर्धनुभव्या माता इद्राणां दुहिते वसूनां स्वसादित्यानाम-
सृतस्य नाभिः । प्र णु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागाम-

१ The mantras are abbreviated in the MSS.

१ •नसिष्ठं चिकिं• MSS.

२ प्राचा MSS ; probably read प्राचेद् ।

३ om. M.

४ Thus E ; •दुपवौवांभोगाम• M.

५ •नुपवेतुसेति MSS.

दितिं वधिष्ट ॥ पितृदत्तं ब्रह्मात्मन्सुसृजतेत्यपाङ्गा ओद-
माहारयति ' तमन्नाति ब्रह्मा त्वान्नातु ब्रह्मा त्वान्नात्ति ' ^१
तच्चतुष्टयो ऽर्धो दधि मधु दतमाप इति ' पञ्चतच इत्येके
दधि पयो मधु दतमाप इति ' ॥ ४४ ॥ चयोद्दशः ॥

ब्राह्मणो च सोमार्थः शक्तेन पिङ्गाशेषे मूर्धभिक्तेन ^१
विस्वता पयि समाजगाम ' तः होवाच कषा^२ विद्वा
भगवन्ममिति ' सोमो राजासीति हैमं प्रत्युवाच ' तं
मा कदध्वरु^३रुनेश्वरविदभ्यधीषीद्य^४चो^५ मा कदध्वरु^३रुनेश्वर-
विदभिषुषोतीत्वमहं^६ तच विस्ववाच्य^७सावधौ ब्राह्मणो नैश्व-
रानि वेद ' तं गमिष्यामि ' स म^८ इमान्पर्णांसुरोपवि- ^{१०}
ष्यतीति^९ ' ते यथावभ्ययमवयन्ति^{१०} तदौदुमर्यां शास्त्रा
पक्षाग्रशास्त्रया वा सुवेण वानाज्वलिनेन दध्ना पयसा वा
मधुभिषेण नैश्वर्यनेश्वरीषमभिजुहति ' यत्ने याग्वा पिच्छिदुः
सोम राजश्चित्येतेनानुवाकेनाभिर्गोभिर्घृततो न जनमित्येतथा

१ मूर्धभिक्तेन M Be; मूर्धाभिक्तेन the other MSS.

२ Thus M; कषं the other MSS.

३ The reading कदध्व^३ is my conjecture. M reads: कदध्व^३, but
a horizontal stroke has been put above the ध, cancelling this
akṣara. क्रुदध्व^३ Be 7; क्रुदध्व^३ the other MSS.—अभ्यधीषीद् my
conjecture; अभ्यधीषीद् M, अभ्यधीषीद् the other MSS.

४ कदध्व^३ M; कदध्व^३ Be 7; क्रुदध्व^३ or क्रुदध्व^३ the other MSS.

५ om. M.

६ ब्राह्मणान् i. s. o. वधान् M; ०रोपविद्यानीति M.

७ यथावभ्यय^{१०} M.

च चतुर्दशभिर्द्विजैश्चमभियुञ्जति ^१ ते यथावद्व्ययं स्रष्टिष्येयु-
 क्षाम्ब्रूयाद्ये ^२ नु रात्रस्तत्रं भित्ता क्रूरं क्लेशं यावभिः । ॥ ४५ ॥
 अग्रमथिला नैष्यथनैरथनैवेव ^३ कृतागसः ॥ ये सोममस्र-
 क्षायापः स्रष्टास्य सोमिनः ^४ । स्रष्टितो न इत्याथन्यसुचैना-
 ५ षिनन्ति सः ॥ अशिष्टुषैश्चतुदन्ति यमस्य प्रतिषादने । यो
 ऽग्रमथिला नैष्यथनैरथ नाकमधिरोहति ॥ वायुर्भूत्वा पवते
 चिदिषं नाकसुप्तमम् । यः अग्रमथिला नैष्यथनैरथ नाकमधि-
 रोहति ॥ अध्वर्योर्ध्वजमानस्य प्रतिप्रस्थातुरग्रीधः ^५ । ब्रह्मणो
 शोतुश्चात्स्व राजैषां लोकमादत्ते न चादौपुस्रतुर्दश ॥ ये
 १० चतुर्दश जुञ्जति दध्न ^६ एताः सुवाङ्मतीः । नैषां राजा लोक-
 मादत्ते न प्रजां नोत ^७ वाजिनम् ॥ आप्यायथन्तो राजानं
 यावभिः क्रूरमृत्विजः । पथसा अग्रमथन्तो ऽस्य जुञ्जतेव चतुर्द-
 शेति ^८ ॥ ४६ ॥ चतुर्दशः ॥

अथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासौ
 ११ यजेत य एनौ सेन्द्रौ यजेतेति ^९ वैमृधः पूर्णमासे ऽनुनिर्वाष्यो

१ सो i. s. o. वे M.

२ My conjecture ; •नैरथनैवेव M ; •नैक्षान्धेवं, जान्धेवं, जान्धेवं the other MSS.

३ सोमिनः M.

४ Thus Be 7 ; •स्वातुराग्रीधः D Be ; thus also but •अः Be ;
 सावेनिवाङ्मतीधः M.

५ स Be 7, इअ the other MSS.

६ नोच M ; नोच the other MSS.

भवति । तेन पूर्णमासः सेन्द्र । ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां । तेना-
 मावास्या सेन्द्रेति । केनो ह्यिदानीजानस्य सेन्द्रौ भवत इत्ये-
 ऋग्नेन पुरोडाग्नेत्येव ब्रूयादित्यथ वै भवति देवा वै यद्यन्ने
 ऽकुर्वन्त तदसुरा अकुर्वन्त । ते देवा एतामिष्टिमपक्षमाग्ना-
 वैष्णवमेकादशकपासः सरस्वत्यै चक्षुः सरस्वते चक्षुः । तां
 पौर्णमासः सः स्थाप्यानुगिरवपन्नतो देवा अभवन्परासुरा । सो
 भ्रातृव्यवान्स्थास्य पौर्णमासः सः स्थाप्येतामिष्टिमनुनिर्वपेत्यौ-
 र्णमासेनैव यज्ञं भ्रातृव्याय प्रहृत्याग्नावैष्णवेन देवतास्य यज्ञं च
 भ्रातृव्यस्य वृक्क इति ब्राह्मणः । स एष भ्रातृव्यवतो यथाकाम-
 प्रयोगो^१ । मिथुनाग्न्यशून्सारस्वताभ्यां । यावदेवास्यास्ति तत्सर्वं
 वृक्क इति ब्राह्मणमथ वै भवति ॥ ४७ ॥

पौर्णमासीनेव यजेत भ्रातृव्यवाक्नामावास्यामिति । स^२
 पौर्णमासीं पौर्णमासीनेव यजेत भ्रातृव्यवाक्नामावास्याः ।
 इत्वा भ्रातृव्यं नाप्याचयतीति ब्राह्मणं । तदेतत्स्तरणावगधं
 वापरोध्यावगधं^३ वेत्यथ वै भवति साकंप्रस्थाधीयेन यजेत ।
 पशुकाम इत्येतयेषां यक्ष्यमाण उपकल्पयत औदुम्बरं
 महत्पात्रं प्रभूतमाव्यमित्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति^४
 प्रतिपदं इत्वाग्नेयमष्टाकपासं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपासमैन्द्रः

१ यथाकामंप्र० M.

२ om. M.

३ परोधावगधं M, omitting वा ; वापरोधावगधं all the other MSS.

४ इत्येनेव M.

- शांनाम्बं^१ प्रसिद्धमाग्नेयेन चरित्वायेतरयोर्हविषोरौदुम्बरे
महति पाप्ने समवस्यन्नाहेन्द्रायानुग्रहीति महेन्द्रायेति वा
चदि महेन्द्रयाजी भवति^२ महता पूर्णः^३ होतव्यमित्यत्याक्र-
न्वाद्याव्याहेन्द्रं यजेति महेन्द्रमिति वा चदि महेन्द्रयाजी
१ भवति^४ वषट्कृते सहैव पाप्नेष जुहोति^५ इत्त एवैनमिन्द्रः
प्रजसा पशुभिस्सर्पयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति दासपाप्नेष
जुहोति^६ न हि मृन्मयमाहुतिमानग्र^७ औदुम्बरं भवत्यूर्ध्वं
उदुम्बर ऊर्क् पशव ऊर्जेवास्मा ऊर्जे पशुनवदग्द इति
ब्राह्मणं^८ तदेतल्लभावगधं^९ वा निर्वेदावगधं^{१०} वेत्यथ वै
१० भवति ॥ ४८ ॥

- नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत^१ चयो वै गतत्रियः शुश्रुवान्पामशी
राजन्यस्तेषां महेन्द्रो देवतेति^२ स^३ यो^४ ऽन्य^५ एतेभ्यो
महेन्द्रमियच्छेत्^६ स संवत्सरमिन्द्रमिद्वाग्रये व्रतपतये पुरोडा-
ग्रमष्टाकपालं निर्वपति^७ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^८ ऽथ
११ यामावास्यागच्छति तस्यां महेन्द्रं यजेत^९ सो ऽत ऊर्ध्वं
महेन्द्रयाज्येव भवत्यथ वै भवति संवत्सरमिन्द्रं यजेत^{१०} संवत्सरः
हि व्रतं नाति^{११} स्त्रैवैगं देवतेष्वमाना भूत्या इग्दे वशीया-
भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवति संवत्सरस्य परस्तादग्रये व्रतपतये

१ Thus M ; •सभ्यावगतो Be ; •सस्त्रावगतो Be 7 UD ; •सश्रीवगतो B.

२ Thus M Be U ; •नधं B Be 7 D.

३ M ससपान्ब i. s. o. स यो ऽन्य ।

४ Thus, •च्छेत्, all.

पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेत्संवत्सरमेवैनं वृषं अग्निवाह्वमग्नि-
 र्भ्रतपतिर्भ्रतमासभयति । ततो ऽधि कामं यजेतेति ब्राह्मणमथ
 वै भवति ॥ ४६ ॥

नासोमयाजी संनयेद्नागतं वा एतस्य पथो यो ऽसो-
 मयाजी । यद्सोमयाजी संनयेत्परिमोष एव सो ऽनुतं करो-
 त्यथो परैव सिध्यते । सोमयाज्येव संनयेत्पथो वै सोमः पयः
 सांगायं । पयसैव पय आत्मन्वत् इति ब्राह्मणमथ वै भवति
 वि वा एतं प्रजया पशुभिरर्धयति वर्धयत्यस्य भ्रातृव्यं यस्य
 हविर्निर्दत्तं पुरस्ताच्चक्रमा अभ्युदेति । चेधा तशुषान्विभजेथे
 मध्यमाः स्युस्तानग्रये दाचे पुरोडाशमष्टाकपासं कुर्वाथे ।
 स्रविष्ठास्तानिन्द्राय प्रदाचे दधश्चरं । ये ऽषिष्ठास्तान्विष्णवे
 त्रिपिविष्टाय श्रुते चरमिति । तस्या एता भवन्ग्रये दा
 दाशुषे रथिं दा नो अग्रे प्रदातारश्च हवामहे प्रदाता वजी
 प्र तन्ने अद्य किमिन्ने विष्णो परिचक्ष्यं । भृदितीप्वीजान-
 स्त्रायानीजानस्य । व्यापन्नधैव । पूर्वथा यजते । ऽव्यापन्नधोत्त-
 रथा । न द्वे यजेत । यत्पूर्वथा संप्रति यजेतोत्तरथा ह्रस्वद्
 कुर्वाथदुत्तरथा संप्रति यजेत पूर्वथा ह्रस्वद् कुर्वाथेष्टिर्भवति
 न चक्रसदसु द्वीतमुख्यपगम्भो जायत । एकामेव यजेत

१ भृदितीप्वीजान० all.

२ Thus MDU Be 7 ; ०नस्यान्वा० Be.

३ Thus M ; यजेतव्यापन्नधैवोत्तरथा BU ; यजेताव्यापन्नधैवोत्तरथा Be, thus
 also but यजेते D. The avagraha added by me.

ब्रह्मसो ऽस्य जायते । ऽनादृत्य तद्दे एव यजेत । यज्ञमुखमेव
 पूर्ववाचमते । यजत उत्तरया । देवता एव पूर्वधावसङ्ग
 इन्द्रियमुत्तरया । देवलोकेमेव पूर्वधाभिजयति मनुष्यलोक-
 मुत्तरया । भूयसो यज्ञक्रतुमुपैतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्येषा
 वै सुमना नामेष्टिर्धर्मद्योजानं पश्चाच्चन्द्रमा अभ्युदेत्यस्मिन्नेवासौ
 लोके ऽर्धकं भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवति ॥ ५० ॥

दासायण्यज्ञेन सुवर्गकामो यजेत । पूर्णमासे संनयेन्मैत्रा-
 वस्त्रामिच्छयामावास्यायां यजेतेत्येतथेत्या यच्छ्यमाण उप-
 कल्पयते ऽहतं वासो । ऽथ पौर्णमास्या उपवस्ये ऽग्नये ब्रतपतये
 १० पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ।
 ऽथास्यैतदह्निरिन्द्राय वत्सा अपाकृता भवन्त्यैन्द्रं पथो दोहयि-
 नोपवसति सांनाय्यस्य वाटता तृष्णीं वाच प्रातराग्नेयमष्टा-
 कपात्रं निर्वपत्यैन्द्रं सांनाय्यं । सा द्विहविरिष्टिः संतिष्ठते ।
 ऽपैतदैन्द्रं सांनाय्यं समुपह्वय भक्षयन्धयाहतं वासः परि-
 ११ धाषापरपत्रं ब्रतं चरति । तस्यैतद्भूतं नानृतं वदति न मा-
 यमभ्राति न स्त्रियमुपैति नास्य पश्यन्नेन वासः पश्यन्त्ययस्य
 यामावास्यागच्छति । तस्या उपवस्ये ऽग्नये ब्रतपतये पुरोडा-
 शमष्टाकपात्रं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते । ऽथास्यै-
 तदह्निरिन्द्राय वत्सा अपाकृता भवन्ति । मैत्रावस्त्रं पथो
 १० दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य वाटता तृष्णीं वाच प्रातराग्नेय-

मष्टाकपाशं निर्वपति मैत्रावरुणोमामिचाः^१ सा दिविविरिष्टिः
 संतिष्ठते^१ वाजिनस्य काले वाजिनेन चरति^१ निधत्ते वासो^१
 विसृजते व्रतं^१ विसृष्टव्रत एतं^१ पूर्वपक्षं भवत्यथ पौर्णमास्या-
 गच्छत्युत्सीदति व्रतपतिर्धैवोर्ध्वं व्रतपतेस्तेन प्रतिपद्यते^१
 तदेतत्संवत्सरावगच्छन् सोमसूक्ष्मम्^१ ॥ ५२ ॥

अथेडादध इत्याचचते^१ समानं वाससस्य व्रतपतेस्य^१
 तथैन्द्रं पथो दोहयित्वापवसति सांनाय्यस्य वाहता दृष्ट्वा^१ वाच
 प्रातराग्नेयमष्टाकपाशं निर्वपत्यग्नीषोमीयमेकादशकपाशमेन्द्रं^१
 सांनाय्यं^१ सा दिविविरिष्टिः संतिष्ठते^१ ऽचैतदैन्द्रं^१ सांनाय्यं^१
 समुपह्वय भक्षयन्ति^१ तथाहतं वासः परिधायापरपक्षं व्रतं^{१०}
 चरत्यागच्छत्यमावास्या^१ तस्या उपवसथे यजते^१ तथा
 मैत्रावरुणं पथो दोहयित्वापवसति सांनाय्यस्य वाहता दृष्ट्वा^१
 वाच प्रातराग्नेयमष्टाकपाशं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपाशं मैत्रा-
 वरुणोमामिचाः^१ सा दिविविरिष्टिः संतिष्ठते^१ वाजिनस्य
 काले वाजिनेन चरति^१ निधत्ते वासो^१ विसृजते व्रतं^{११}
 विसृष्टव्रत एतं^१ पूर्वपक्षं भवत्यथ पौर्णमास्यागच्छत्युत्सीदति

१ एवं M.

२ Thus M ; •राजनंथं Be ; •राजवाथे Be 7 BDI.

३ •सूक्ष्मा M.

४...४ Thus M only ; the other MSS. are partly defective, partly corrupt.

५ एवं M.

ऋतपतिर्धेदेवोर्ध्वं ऋतपतेस्तेन प्रतिपद्यते । तदेतत्संवत्सरावगधः^१
सोमसः^२ ॥ ५२ ॥

अथ चतुस्रको भ्रातृव्यवतो यज्ञः । समानं वाससश्चैव
ऋतपतेस्य । तथैवैन्द्रं पथो दोहयित्वापवसति सांनाय्यस्य
१ वावृता तूष्णीं वाच प्रातराग्नेयमष्टाकपासं निर्वपति सरस्वत
उपाःशुष्याजमग्नीषोमीयमेकादशकपासमैन्द्रं सांनाय्यं । सा
चतुर्हविरिष्टिः संतिष्ठते । जैतदैन्द्रं सांनाय्यं समुपहृक
मचवन्ति । तथैवाहृतं वासः परिधायापरपञ्चं ऋतं चरत्या-
गच्छत्यामावासा । मैवोपवसथे यजते । तथैव मैवावहणं पथो
१० दोहयित्वापवसति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाच प्रातराग्ने-
यमष्टाकपासं निर्वपति सरस्वत्या उपाःशुष्याजमैन्द्रमेकादश-
कपासं मैवावहणीमामिचाः । सा चतुर्हविरिष्टिः संतिष्ठते ।
वाजिनस्य काले वाजिनेन चरति । निधत्ते वासो । विसृजते
ऋतं । विसृष्टऋत एतं^३ पूर्वपञ्चं भवत्यथ पौर्णमास्यागच्छत्यु-
११ षीदति ऋतपतिर्धेदेवोर्ध्वं ऋतपतेस्तेन प्रतिपद्यते । तदेतत्सं-
वत्सरावगधः^१ सोमसः^२ ॥ ५३ ॥

अथ एष चतुस्रको भ्रातृव्यवतो यज्ञः । स यथा ह वा
इदमनस्यतुस्रकं व्यवज्ञानमेत्येव^४ ह वा एष एतेन यज्ञकतु-

१ Thus M ; •संवत्सरावगधं Be ; •संवत्सरावराघे the other MSS.

२ •सः M.

३ रथं M.

४ Thus M ; व्यवज्ञानं इत्ये० Be BU ; व्यवज्ञान इत्ये० Be 7 D.

नेहा पाप्मानं भाद्रव्यं क्षवन्नाम इति । स एष वसिष्ठस्यः
 केग्नियज्ञः सार्वसेनियज्ञो । वसिष्ठो ह यत्र सौदाशानभिष-
 चारैव५ हैनामभिषचार । केग्नौ ह यत्र खाण्डिकमभिषचा-
 रैव५ हैममभिषचार । सार्वसेनिर्ह यत्र भाद्रव्यानभिषचारैव५
 हैनामभिषचार । ॥ ५४ ॥ पञ्चदशः ॥

चातुर्मास्यैः सोमैर्यज्यमाणो भवति । स इत्यान्संभारानुप-
 कल्पयत आग्निष्टोमिकाऽस्य वैश्वदेवसंभाराऽस्य । स१ पुरस्ता-
 त्प्राग्गुन्धै१ वा सैथ्यै वा पौर्णमास्या अमावास्याेन इविवेहा
 दीचते । तस्यापरिमिता१ दीक्षास्त्रिस्र उपसदः । स तथा
 राजानं क्रीणाति यथा मन्वते पौर्णमास्यै ने यज्ञिये५ ऽहम्बुत्या ।
 संपत्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
 देत्यथास्यैतद्दृष्ट्विंशेभ्यो देवेभ्यो वसा अपाकता भवन्ति ।
 वैश्वदेवं पथो दोहयति सांनाम्बस्य वावृता तूष्णीं वाथ
 वसतीवरोः परिहृत्य पथाऽसि विग्नियोपवसन्त्यथ प्रातस्त्रि-
 वृहर्षिस्तदेकवदेव५ स्तृषात्यथाग्नेधं पशुसुपाकरोति । तस्य ॥
 वैश्वदेव उपासम्भ्यो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते
 वैश्वदेवहवीऽसि । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि ज्येतीतरे-

१ Thus MD Be 7; वैश्वदेविकसंभा० Be BU.

२ Thus M; स om. B Be; पुरस्ताद्, om. B Be 7 DU.

३ Thus M Be 7; तस्या अपरि० Be BUD.

४ Thus MDU; यज्ञिये the other MSS.

५ भवति Be BU ins. after वसिष् ।

षाः इविषाम्जुधा चिददग्निष्टोमः संतिष्ठते । पुरस्ताद्वाणा-
 सोमार्ना वाजिनेन चरति । समानं कर्मावभृथात्प्रसिद्धो
 ऽवभृथ । उदयनीयवेष्टेहा मैत्रावरुणौ वग्राभुपाकरोति ।
 तस्यै द्यावापृथिव्योपासम्भवा भवति । तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां
 चरित्वा पशुपुरोडाशौ निर्वपति । संतिष्ठते यथा द्विपशुः
 पशुवन्मन्त्रार्थं पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिद्वेत्युक्तमेतदथातस्तुषु
 मासेषु ॥ ५५ ॥

वरुणप्रधासम्भाः सोमाभ्यां यच्छमाणो भवति । दीक्षते ।
 तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः । स तथा राजान
 क्रीषति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यज्ञिये । ऽह्नितीयमः
 संपश्यत इति । तस्य तथा संपश्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवस-
 यादेत्यथास्यैतदहर्मदृशो वत्सा अपाहता भवन्ति । मासतं
 पयो दोहयति सांनाम्बस्य वाहता तूष्णीं वाच वसतीवरीः
 परिहृत्य पथाः सि विञ्चिव्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपा-
 करोति । तस्य मासत उपासम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनी-
 याननुवर्तन्ते सप्त वरुणप्रधासहवीः सि । स यत्र प्रातःसवने
 धिष्णिवान्विहरति तदजसं मार्जाक्षीयं करोति । समासन्नेषु
 इविःषु गार्हपत्ये करम्भपाचास्यभिपर्यग्निहत्वा तैर्मार्जाक्षीये
 प्रचरति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतीतरेषाः
 इविषाम्जुधा पशुदश उक्थ्यः संतिष्ठते । ऽहीनसंततिं करो-

त्यथास्यैतदहर्षणाय वत्सा अपाहता भवन्ति । वारुणं चो
 दोहयति सानाम्बस्य वारुता तूष्णीं वाच वसतीवरीः परि-
 हृत्य पथाऽसि विग्निव्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुसुपा-
 करोति । तस्य वारुण उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःशव-
 नीयाननुवर्तेते वारुणो च कायस्य^१ । प्रैषवन्तः शवनीया ।
 अनुब्रूहि यजेतीतरथोर्द्विषोऽनुधा सप्तदश उक्थ्यः संतिष्ठते ।
 पुरसाङ्गानाशोमानां वाजिनाम्भं चरति । समानं कर्माव-
 भ्यादथैतस्त्रिभ्यश्च उपाददते वारुण्यै निष्कासं तुषानिति ।
 वारुणस्य वारुणामिवाध्वदानीया भवत्युज्जीषेण सह तुषाम्-
 प्रकिरन्ति । प्रसिद्धो ऽवभृथ । उदयनीययेष्वेहा मैषावहसौ^{१०}
 वशासुपाकरोति । तस्यै काथोपालम्भो^२ भवति । तयोः
 प्रसिद्धं वपाभं चरित्वा पशुपुरोडाशौ निर्वपति । संतिष्ठते
 यथा द्विपशुः पशुबन्धस्तथाय पौर्णमासवैश्वेधाभ्यामिद्वेत्युक्ते-
 तदघातस्तर्षु मासेषु ॥ ५६ ॥

शकमेधैः सोमैर्यज्यमाणो भवति । दीयते । तस्यापरिमिता^{११}
 दीषा दादशोपसदः । च तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्वते
 पौर्णमास्यै ने चन्निथे ऽहन्तृतीयमहः संपत्स्यत इति । तस्य तथा
 संपस्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य
 पथाऽसि विग्निव्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुसुपाकरोति ।

१ काया च M.

२ Thus M Be 7; काय उपालम्भो or कायीपालम्भो the other MSS.

- तस्थानीकवत उपासम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननु-
वर्तत आनीकवतः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजे-
त्यानीकवतस्य । माध्यन्दिनीयाननुवर्तते सांतपनः । प्रैषवन्तः
सवनीया । अनुब्रूहि यजेति सांतपनस्यर्जुधैकविंश उच्यतेः
१ संतिष्ठते । ऽहीनसंसतिं करोत्येव वसतीवरीः परिहृत्य
पयांसि विश्विष्योपवसन्त्येव सायं गृह्णेधीयेन चरत्यथापर-
रात्रे पूर्वदर्शने चरत्येव प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति । तस्य
कैडिन उपासम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तते
कैडिनः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेति कैडिनस्यर्जुधा
१० पिषव उच्यतेः संतिष्ठते । ऽहीनसंसतिं करोत्येव वसतीवरीः
परिहृत्य पयांसि विश्विष्योपवसन्त्येव प्रातराग्नेयं पशुमुपा-
करोति । तस्य प्राजापत्यस्यपर उपासम्भो भवति । तस्य
प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते महाहवींसि । प्रैषवन्तः सवनीया ।
अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषां । तृतीयसवनीयाननुवर्तन्ते
११ महापितृयज्ञहवींसि । स यत्र तृतीयसवने धिष्णियान्वि-
हरति तदजसं मार्जासीयं करोति । समासजेषु हविःपु
नार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींसि अपथिता तैर्नार्जासीये प्रच-
रति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषा-
समुधा चसस्त्रिंश उच्यतेः संतिष्ठते । पुरस्ताद्वागामोमानां
१२ नैयन्कैसरति । समानं कर्मावमृथाप्रसिद्धो ऽवमृथ । उदय-

नीचवेद्येहा मैषावद्वर्षौ वग्रासुपाकरोति । तस्यै वैश्वकर्मसुपा-
 लम्भा । भवति । तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा पशुपुरो-
 षाग्नौ निर्वपति । तावत्तुवर्तत आदित्यः । प्रैषवन्तौ पशुपुरो-
 षाग्नौनुग्रहि चजेत्यादित्यस्य । संतिष्ठते यथा द्विपद्मः
 पशुवन्स्यघाघ पौर्णमासवेद्युधाभ्यामिद्वेद्युक्तमेतदपातस्यत्सुं
 मासेषु ॥ ५७ ॥

शुनाशीरीषेण सोमेन यज्यमाणो भवति । दीयते ।
 तस्मात्परिमिता दीक्षास्तिस्रः उपषदः । स तथा राजानं
 क्रीडति यथा मन्वते पौर्णमासे ने चन्द्रिये ऽहम्सुत्या संप-
 ल्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसपादे-
 त्यथ वसतीवरीः परिहृत्य पचाश्चि विप्रिण्योपवसन्वचास्यैमाश्च
 राशिं वाचने वस्रा अपाकृता भवन्ति । प्रातर्वाच्यं पशो
 दोषयति सांगायस्य वाहता द्वेषीं वापाग्नेयं पशुसुपा-
 करोति । तस्यैत्र चवम उपासम्भो भवति । तस्य प्रातः-
 सवनीयान्तुवर्तन्ते शुनाशीरीषद्वीश्चि । प्रैषवन्तः सवनीया ॥
 चतुर्ग्रहि चजेतीतरेषाश्चि हविषाम्नुधा ज्योतिरग्निहोमः
 संतिष्ठते । यमानं कर्मावध्यात्प्रसिद्धो ऽवस्य । उद्वज्जीष-
 वेद्येहा मैषावद्वर्षौ वग्रासुपाकरोति । तस्यै वैश्वकर्मसुपा-
 लम्भा । भवति । तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा पशुपुरोषाग्नौ

१ Thus Be 7; •कर्मसोपा• Be; •कर्मच उपासम्भो M.

२ तस्यै MU Be; तस्माः Be 7 D; B om.

३ Thus Be 7; दौर्वापासम्भा M; दौर्वा उपासम्भो Be U.

निर्वपति ' संतिष्ठते यथा द्वियष्टः पशुवन्महापाय पौर्णमास-
वैश्वान्नाभिमिहेत्युक्तमेतत् ' ॥ ५८ ॥ षोडशः ॥

- अथातो ज्योतिरचनमित्याचक्षते ' वैश्वदेवेन सोमेन
अष्टमासो भवतीति समानी प्रतिपदेतावदेव नागा ' चिह्न-
१ दसुपात्रिष्टोमो ' ज्योतिरिष्टायातस्यत्तु मासेषु वक्ष्यप्रभासेन
सोमेन अष्टमासो भवति ' दीक्षते ' तस्मापरिमिता दीक्षाः
स्युपचदः ' स तथा राजानं क्रीष्यति यथा मन्यते पौर्ण-
मासै मे यन्निचे ऽहस्युत्या संपश्यत इति ' तस्य तथा संप-
क्षते ' अचिद्वेन कर्मसोपप्रसथादेत्युपास्यैतद्वर्षया वत्या अपा-
१ क्ता भवन्ति मरुद्भ्यो वक्ष्यायेति ' इयं पथो दोहयति
सामास्यस्य वाहता दृष्वी वाच वसतीवरीः परिहृत्य
षाऽपि विप्रियोपवसन्धयः प्रातराग्नेयं पशुसुपाकरोति '
तस्य वाहतो वाक्ष्य इत्युपास्यम्भौ भवतस्तस्य प्रातःसवनीचा-
ननुक्तमे सप्त वक्ष्यप्रभासद्वीऽपि ' स च प्रातःसवने
१ चिन्विषान्निहरति तदजसं मार्जासीथं करोति ' समासकेषु
इविःषु मार्हपत्ये करम्भपाचास्यमिपर्यग्निरुत्वा तैर्माजासीथे
अहरति ' प्रैश्वन्तः सवनीचा ' अनुब्रूहि यजेतीतरेषाऽ
इविषा ' माध्यंदिनीयाननुवर्तते ' वाक्ष्यी च कावस्य ' प्रैश्वन्तः
सवनीचा ' अनुब्रूहि यजेतीतरयोर्हविषोर्धनुधा ज्योतिरुच्यः
१ संतिष्ठते ' समानसुत्तरं कर्म यथा द्विराप्ते तथायातस्यत्तु
मासेषु ॥ ५९ ॥

साकनेधेन सोमेन चक्ष्ममाषो भवति ' दीक्षते ' तस्या-
परिमिता दीक्षाः षडुपसदः ' स तथा राजानं क्रीषति
यथा मन्वते, पौर्णमास्यै ते चन्द्रिये ऽहन्सुत्या संपश्यत इति '
तस्य तथा संपश्यते ' प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्येष वसती-
वरौः परिहृत्य पथाऽपि विप्रिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं षड-
सुपाकरोति ' तस्याग्नीकवतः क्वैडिनः प्राजापत्यस्यपर इत्युपा-
सम्भवा भवन्ति ' तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तत आग्नीकवतः '
प्रेषवन्तः सवनीया ' अनुब्रूहि यजेत्याग्नीकवतस्य ' माशंदि-
नीयाननुवर्तते सांतपनः ' प्रेषवन्तः सवनीया ' अनुब्रूहि
यजेति सांतपनस्य ' तृतीयसवनीयाननुवर्तन्ते ' ऽहमेधोष- १०
प्रभृतीनि महाहवीऽपि ' स यत्र तृतीयसवने धिष्विषा-
न्निहरति तद्वज्रं मार्जाञ्जीयं करोति ' महाहविर्भिस्त्रित्वा
मार्हपत्ये महापितृव्यहवीऽपि अपथित्वा तैर्मार्जाञ्जीये प्रच-
रति ' प्रेषवन्तः सवनीया ' अनुब्रूहि यजेतीतरेषाऽहवि-
षान्ब्रुधा ज्योतिरुक्त्यः संतिष्ठते ' समागनुत्तरं कर्म यथा १५
चिराप्ते तथा ' स उवेव^१ शुनासीरीयः ' ॥ ६० ॥ सप्तदशः ॥
अथातो महायज्ञं इत्याचक्षते ' ज्योतिरतिराच इत्येक
आहुर्दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षा दादग्नोपसदः ' स तथा

१ Thus MD; •वर्तते the other MSS.

२ •रति Be Be 7 DU.

३ Thus M; उंढोन Be 7; उन्ढोन Be BDU.

४ Thus M Be BU Kes.; महापितृव्य Be 7 D.

राजानं क्रीणाति यथा मन्यते पौर्यायास्त्रै मे यश्चिचे ऽहस्युत्या
 संपश्यत इति । तस्य तथा संपश्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपदसथा-
 देत्युपास्यैतद्दृश्यया वत्सा अपाहता भवन्ति विश्वेभ्यो देवेभ्यो
 मरुद्भ्यो वरुणायेति । यथं पथो द्रोहयति सांताम्यस्य वाहता
 १ द्रुषी वाच वसतीवरीः परिहृत्य पथाऽपि विश्विभ्योप-
 वसन्त्येव । प्रातस्त्रिहृदिहृदिदेवदेव । सृष्ट्यात्युपास्येयं पशुमुपा-
 करोति । तस्य वैश्वदेवो मासतो वावण आनीकवतः क्रौञ्चिनः
 प्राजापत्यसूपर ऐन्द्र स्वभ इत्युपास्यन्त्या भवन्ति । तस्य
 शतःसवनीयाननुवर्तन्ते वैश्वदेवहवीऽपि । प्रैषवन्तः सवनीया ।
 १० अनुवृष्टि यजेतीतरेषाऽ हविषा । माध्दिनीयाननुवर्तन्ते
 सर्वापि वरुणप्रजासहवीऽपि ॥ ६१ ॥

स यथ माध्दिनीये सवने धिष्णियाग्निहरति तदजस्रं
 मार्जासीयं करोति । समासजेषु हविःषु मार्शपत्ये करम्भ-
 पाशास्त्रभिपर्यग्निक्रत्वा तैर्माजासीये प्रचरति । प्रैषवन्तः सव-
 ११ नीया । अनुवृष्टि यजेतीतरेषाऽ हविषा । तृतीयसवनीया-
 ननुवर्तन्त आनीकवतप्रमृतीनि महाहवीऽपि । स यथ तृतीय-
 सवने धिष्णियाग्निहरति तदजस्रं मार्जासीयं करोति ।

† Between प्रातस् and चिहृद् Be 7 has the following words: (प्रात-
 स्येयं पशुमुपाकरोति तस्मान्नीकवतः क्रौञ्चिनः प्राजापत्यसूपर इत्युपास्यन्त्या भवन्ति
 तस्य प्राजासवनीयाननुवर्तन्त आनीकवतः प्रैषवन्तः सवनीया अनुवृष्टि यजेत्वानीकवत-
 (चिहृद्) ।

† Thus (रहवदेव) M Be 7 ; रहपैव Be U ; रहवैव B ; D om.

महाहविर्भिक्षरित्वा गार्हपत्ये महापिब्यन्नहवींषि अपचिन्वा
 तैर्मावाञ्जीषे प्रचरति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुग्रहि वजे-
 तीतरेवाऽहविषाऽजुधा व्योतिरतिराचः संतिष्ठते । पुरसा-
 न्नामासोमानां वाजिनैस्वरित्वा चैयम्कैस्वरति । समानं कर्मा-
 वध्याद्घैतस्त्रिभ्रवध्च उपाद्दते वादथे निष्कासं तुषा-
 निति । वादथस्य वादथ्यामिषाश्चवदानौवा भवत्यञ्जीषेण वर
 तुषास्यंप्रकिरन्ति । प्रसिद्धो ऽवध्च । उदधनीचयेऽहो मेषा-
 वदसौ वग्नासुपाकरोति । तस्यै द्यावापृथिव्या काषा वैश्वकर्मणो
 शैरीत्युपासम्भा भवन्ति । ताषां प्रसिद्धं वपाभिस्वरित्वा
 पशुपुरोडाशाच्चिर्वपति । ताननुवर्तन्त आदित्यप्रश्नतीषि ।
 श्नुनावीरीवहवींषि । प्रैषवन्तः पशुपुरोडाशा । अनुग्रहि
 वजेतीतरेवाऽहविषाऽ । संतिष्ठते यथा पञ्चपशुः पशुवन्मस-
 याच पौर्षमासवैश्वधाभ्यामिद्धा वजमानायतय उपविश्य जेहा
 ब्रह्मस्या सोहितायसस्य च दुरेण ग्रीर्षन्धि च वर्तयते परि
 च वपते पुरसादेवापे ऽय दक्षिणतो ऽय पश्चाद्दक्षिणरतो ।
 षोपरिह्वार्षंतिष्ठन्ने चातुर्मासाः सोमाः संतिष्ठन्ने चातुर्मासाः
 सोमाः । ॥ ६२ ॥ अष्टादशः ॥

॥ इति सप्तदशः प्रश्नः ॥

१ वजये. MSS.

२ •किरन्ति M.

३ यथ (r. इति) बोधायन उत्तरतमिच्छने प्रथमः प्रश्नः U.

- दृश्यतिसवेन ब्रह्ममाप्नो भवति^१ च उपकल्पयते ऽप-
 चतुस्त्रिंशद्वा दक्षिणाः कृष्णाजिनः सुवर्षरजतौ च दक्षौ
 पर्षमथं पाचन्नाय्यमभिषेचनायां च वै ब्राह्मणं भवति परिस्रजो
 होता भवत्यदृशो मिर्मिरस्त्रिशुक्ल इत्येव च वै परिस्रजो चः
 १. दक्षतिः परिकेस्यो^२ ऽप^३ चैव मिर्मिरो चः शुक्लो विक्रिध-
 सिञ्जकवान्ब्रह्माप्नो^४ ऽप चैव चिशुक्लो ब्रह्मिवेदो^५ दौषते^६
 तथैकराचीषस्य सोमं क्रीषन्ति^७ तिस्र उपसदसांघते
 षिष्टदग्निष्टोमो रथंतरयामा प्रवर्ग्यवाग्नायचीध्वेक सोमः^८
 प्रश्नात् देवसुवाः हविषां करणं^९ तस्य वार्हस्यत्यो^{१०} ऽतिपाद्यो^{११}
 १. वार्हस्यत्वः पशुदुपासम्भः^१ समानमाभिषेकस्य कासाद्भिषेकस्य
 कासे यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनधीवसुत्तरसोमोप-
 सूयाति^१ तस्यजमानं प्राक्षुसुपवेश्य सुवर्षरजताभ्याः दक्ष्याभ्यां
 पर्षुपास्य पर्षमथे पाचन्नाय्यमानीयाभिषिञ्चति दृश्यतिसः
 प्रथमं आयजमानो महो ज्योतिषः परमे थ्योमन् । सप्तास्यसु-
 ११ विजातो रवेण वि सप्तरश्मिरधमत्तमाः चि ॥ देवस्य त्वा
 बवितुः प्रसवे ऽग्निगोर्वाङ्गभ्यां पूष्यो दृशाभ्याः सरस्यत्यै वाचो
 वनसुंश्लेष दृश्यतिसवेनाभिषिञ्चामीति^१ समुत्पृष्टे समुत्को-
 प्रप्नोति^२ समानमा मुखस्य विमार्जनात्^३ ॥ १ ॥

१ Thus MB Be; परिकेस्य the other MSS.

२ Thus D; तिस्रकावा• M Be 7 U; तौस्रकावा• Be; तौस्रकावा• B.

३ Thus M; चिवेदो the other MSS.

४ Thus M Be 7 D; •पत्स्यानिपा• Be BU.

५ M reads : समुत्कोर्षत्यभ्येष्यतायमसो + दृश्यतिसवेनेति ।

तस्य प्रातःसवने सन्नेषु नाराग्रश्लेष्येकादश दक्षिणा
 नीयन्त । एकादश माध्यंदिने सवने सन्नेषु नाराग्रश्लेष्य-
 द्वादशासृतीयसवने सन्नेषु नाराग्रश्लेष्ये । माध्यंदिन एव
 सवने ऽयं दद्यादिति इत्याह मौड्गल्यः । स वा एष नैमार्जणो
 यज्ञः । स यथा इ वा इयं गैरेयी नदी निम्बजत्येव १ इ
 वा एष एतेन यज्ञक्रतुनेहा पाप्मानं भ्राष्ट्र्यं निम्बज्येति २ इ
 एतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा भेषाच्छान्ने
 राजा राजसूयेनेजान इच्छति इहस्यतिसवनेनाभिषिच्येवेति ३
 तद् वा चाङ्गर्न वै राजसूयाभिषिक्तो ऽन्येन यज्ञक्रतुनाभिषि-
 च्येताप्रत्यवरोही इ भवतीत्युभाभ्यां ब्रह्मचर्याभ्यामभिषिच्य ४
 इत्यभिषिच्येतेवेति ५ दीचते । तस्य तिस्रो दीवास्त्रिष
 उपसदः । समानमाभिषेकस्य काशादभिषेकस्य काशे माध्यंदि-
 नीषा एवैवं चमसा निम्बजन्तो यन्ति । चतुर्विंश एष भवति ।

१ Thus M Be 7 D ; एवसवनेमार्जणो BU ; एव सवोपनिमार्जणो Be.

२ Thus M ; गैरेयी the other MSS. (U गैरेयी) ।

३ नदी निम्बजत्येव M ; नदीनिम्बजत्येव B ; नदीनिम्बजत्येव Be 7 D ;
 नदीनिम्बजत्येव U ; नदी नीना पाश्चिमात्त्येव Be. Read perhaps:
 नदी निम्बजत्येव i.e. निम्बजन्तो इति, cp. infra निम्बज्येति ।

४ निम्बज्येति Be 7.

५ Thus MD Be 7 ; •भिषिच्येति Be U ; •भिषिच्येति B.

६ om. M.

७ Thus M only ; •भिषिच्येति इत्यभिषिच्येतेवेति U Be 7 D ; •भिषिच्येति
 इत्यभिषिच्येति B ; •भिषिच्येतिभिषिच्येतेवेति Be.

राजा राजसूत्रेण वक्ष्यमाणं आधावति^१ त्रिषु वर्षेष्वभिषिक्ते-
 ष्वभिषिक्तेषु^२ पुरोहिते क्षपतौ सूत इति^३ पुरोहितो
 दीक्षते^४ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः^५ समानमाभिषेकस्य
 काशाद्भिषेकस्य काशे शुक्रामन्विनोः स्रष्टावेष्टाभिषिञ्चति^६

१ अतुष्टोम एष भवति ॥ २ ॥

क्षपति^१ क्षपतिसवेन वक्ष्यमाणो भवति च उपकक्षपत
 आर्षभं चर्म सुवर्षरजतौ च दद्याद्वौदुम्बरं पापं दक्षभिषेच-
 नश्च^२ दीक्षते^३ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः^४ आग्नेयस्य
 मास्तौ इन्निः पट्टौशुपासम्भवा भवति^५ सप्त हवीः वि-
 १० प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते यदाग्नेयो भवत्यग्निमुखाद्भृद्धिरित्ये-
 तानि^६ समानमाभिषेकस्य काशाद्भिषेकस्य काशे यजमाना-
 यतन आर्षभं चर्म प्राचीनपीवसुत्तरसोमोपसृषाति^७ तद्यज-
 मानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्षरजताभ्याः दद्यात्पार्थुपाशौदुम्बरे
 पापे दद्यान्नीयाभिषिञ्चति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनो-
 ११ वाङ्मनां पूष्यो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्नेष
 क्षपतिसवेनाभिषिञ्चामीति^८ समुत्सृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा
 मुत्स्य विमार्जनात् एष क्षपतिसवः सप्तदशो ऽग्निष्टोम^९ एष
 एव क्षपतिसवः^{१०} एष वैश्वसवः^{११} एष माससवो^{१२} मासां
 र्हेमेनातः^{१३} पूर्वमीजिरे^{१४} ॥ ३ ॥

१ •क्षपतीति M.

२ Thus MD Be 7; •भिषेक Be BU.

३ om. Be BU.

४ वैश्वसव एव Be 7.

५ i. s. o. सतः Be 7 सप्त, D सप्त ।

सूतः^१ सूतस्येन यच्छमाधो भवति स उपकल्पयते
 कृष्णाग्निः सुवर्षरजतौ च इक्षौ पर्यमथं पाचः शिरसं
 हतमभिषेचनाय^१ दीयते^१ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उप-
 यदो^१ ऽहौ इवोऽपि प्रातःसवनीषाननुवर्तन्ते चदाग्नेषो
 भवत्याग्नेषो वै ब्राह्मण इत्येतानि^१ समानमाभिषेकः^१
 काशादभिषेकस्य काशे यजमानायतने कृष्णाग्निं प्राचीन-
 नीवसुत्तरसोमोपसृषाति^१ तस्यजमानं प्राक्षसुपवेश्च सुवर्ष-
 रजताभाः इक्ष्वाभां पर्युपास्य पर्यमथे पाचे हतमानीष
 शिरसेनोत्पूषाभिषिञ्चति देवस्य मा सवितुः प्रसवे ऽग्नि-
 वांङ्मभां पूषो इक्ष्वाभाः सरस्यै वापो वसुधन्मेच सूतस-^{१०}
 वेनाभिषिञ्चामीति^१ वसुधृष्टे वसुत्वोग्रामीति समानमा
 सुवस्य विमार्जनात्^१ एष सूतसवः सप्तदशो ऽग्निष्टोम^१ एष
 एष सूतसव^१ एष ग्रामणीसव^१ एष षट्सव^१ षट्सवो
 द्वेनेनातः पूर्वमीजिरे^१ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

सोमस्येन यच्छमाधो भवति स उपकल्पयते सौमीः^{११}
 सूतसत्रां कृष्णाग्निः सुवर्षरजतौ च इक्षौ पर्यमथं पाचं
 पयो ऽभिषेचनाद्योच वै ब्राह्मणं भवति यत्किंच राजसूयस्यते
 सोमं तस्यैव भवतीति^१ स आमावासेन इविषेद्वाष्ट्रावहान्यासु-
 मतप्रथतिभिरेति संवत्सरं चातुर्मासैः सप्तेऋतुरीचप्रथतिभिर्य
 रजिनाः इविर्भिर्षजते^१ ऽथ देवसुवाः इविर्भिर्षजते^{१२}

१ om. M.

१ ग्रामणि० M Be.

- ऽध्वेताः शौमीः सुतवत्रामाक्षभते^१ । तस्मा चक्षुदिते
 चक्षुमानाचतने ह्यग्निं प्राचीनपीवसुत्तरसोमोपसृषाति^१
 तक्षमानं प्राक्षसुपवेक्ष सुवर्षरजताभाः रक्षाभां पशुपाक्ष
 पश्वे पाचे पव आनीवाभिषिञ्चत्यषाठं^२ युक्तु इतनासु
 १ पशुः सुवर्षामश्वं वृजनस्य गोपाम् । भरेषुजाः सुचितिः
 सुभ्रवसं जवत्तं त्वामनु मदेम सोम ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
 ऽग्निगोर्वाङ्गभ्यां पूषो रक्षाभाः सरसत्वे वाचो यन्नुर्ध्वेष
 सोमसवेनाभिषिञ्चामीति^१ । यसुत्कृष्टे यसुत्कृष्टग्नौति समा-
 नमा सुक्षस्य विमार्चनादेष सःसृपाः इविभिर्ध्वजते^१ ऽथ
 १० पशुइविषा दिशामवेक्ष्वा चजते^१ ऽथ द्विपशुना पशुवन्नेन
 चजते^१ ऽथ सात्यदूतानाः इविभिर्ध्वजते^१ ऽथ पूर्वैः प्रसुजाः
 इविभिर्ध्वजते^१ ऽथ पौर्षमासवेष्टधाभाभिहोत्तरैः प्रसुजाः
 इविभिर्ध्वजते^१ ऽथ देविकाइविभिर्ध्वजते^१ ऽथ वैधातवीयवा
 चजते^१ ऽथ शौचामश्या चजते^१ संतिष्ठते सोमसवो ऽर्ध-
 ११ चतुर्दशैर्मासैः^१ ॥ ५ ॥

इधिसवेन^१ चक्षुमासो भवति च उपकल्पयते रोहितं
 चर्मानुहः सुवर्षरजतौ च रक्षावौदुम्बरं द्रोणं चतुःशक्ति
 चतुष्टयीरपो दिग्भवः संवृता^१ । अथ वै ब्राह्मणं भवति

१ •भवे MD Be UB ; •भेत Be 7.

१ The mantra is abbreviated in all the MSS.

१ इविषि• M, इविषी Be every time in this kh.

१ Thus M Be ; चनाचता the other MSS.

अत्किंच राजसूयमनुत्तरवेदीकं तत्सर्वं भवतीति ^१ स चामा-
 वाख्येण हविषेहाष्टावशान्वानुमतप्रथतिभिरेति सप्तेऽत्रुरीच-
 प्रथतिभिर्च रजिनाः हविर्भिर्बजते ^१ ऽथ देवसुवाः हवि-
 र्भिर्बजते ^१ ऽथैतं चतुर्हविर्बजतिं निर्वयत्याग्नेयमष्टाकपाच-
 चैः अनेकादशकपाचं वैश्वदेवं द्वादशकपाचं वार्हस्पत्यं च-
 मिति ^१ तस्मात् अथसुदिते ^१ यजमानायतने रोहितं चर्मानकुं
 प्राचीनपीवसुत्तरसोमोपसृषाति ^१ तद्यजमानं प्राञ्चसुप्येच
 सुवर्षरजताभ्याः इत्याभ्यां परंपास्यौदुम्बरे द्रोणे चतुष्टवीरः
 समवनीचाभिषिञ्चति ^१ चे ने पश्चात्तं ददुरशानाः स-
 प्तुतिः । सुमदग्ने मदि अथो दृष्टस्यधि मघोर्नां नृवद्वत ^{१०}
 नृषाम् ॥ देवस्य ता सवितुः प्रसवे ऽग्निर्वाङ्मूर्धा पूषो
 इत्याभ्याः वरस्यत्यै वाचो अन्तुर्धन्वेच पृथिसवेनाभिषिञ्च-
 तीति ^१ असुत्पृष्टे असुत्पृष्टोऽग्नीति समागमा सुत्पृष्ट विजा-
 र्जनादथ सः सृपाः हविर्भिर्बजते ^१ ऽथ यज्ञहविषा दिग्ग-
 मवेष्टा यजते ^१ ऽधोपातीत्य दिपशं पशुजन्त्रं सात्यदूतानाः ^{११}
 हविर्भिर्बजते ^१ ऽथ पूर्वेः प्रयुजाः हविर्भिर्बजते ^१ ऽथ
 शौर्यमासवैश्वधाभ्यामिहोत्तरैः प्रयुजाः हविर्भिर्बजते ^१ ऽथ
 देविकाहविर्भिर्बजते ^१ ऽथ वैधातवीयथा यजते ^१ ऽथ शौषा-
 मसा यजते ^१ संतिष्ठते पृथिसवो ऽधर्धनं मायेन ^१ ॥ ६ ॥

१ Thus M Be 7 DUB ; वसाचसु • Be.

१ Thus Be 7 DU ; समानीच M Be B, but op. XII. 8 (p. 98, 5).

१ Thus M ; अर्धं, चै, वायेन the other MSS.

मोक्षवेव यच्छमाषो भवति स उपकल्पयते ऽयुतं दक्षिणाः
 सुवर्षरजतौ च इक्षौ पर्षमयं पाषं प्रतिधुगभिषेचनाय^१ ।
 दीयते । तस्य षट् दीक्षाः षडुपयद्ः । समानमाभिषेकश्च
 द्वाद्यादभिषेकश्च द्वाद्ये षजमानायतने कृष्याजिनमाषं वेदे-
 १ रसुद्धतं भवति । तस्यजमानं प्राक्षमुपवेश्य सुवर्षरजताभ्यां
 रक्षाभ्यां पर्षुपास्य पर्षमये पाषे प्रतिधुगानीय^१ इहत क्षोषं
 प्रथमिषिञ्चति रेवञ्जातः यद्वा इष्टः षषाषां उपपन्नमो
 षषोषाः । मद्याम्बिले तस्यभागः षषे रात्रे च जायते ।
 प्रजापतेस्त्वा परमेष्ठिनः स्माराज्येनाभिषिञ्चामि ॥ देवस्य त्वा
 १० षवितुः प्रथवे ऽग्निर्वाञ्छभ्यां पूष्यो इत्याभ्यां षरस्यै वाचो
 षनुर्ष्येव मोक्षवेनाभिषिञ्चामीति । षसुष्पृष्टे षसुष्पोऽग्रमीति
 षस्यजमा मुञ्चस्य विमार्जनात् । एष मोक्षः षट्षिष्टः
 ष्वं षस्य षभस्यामायुतदक्षिणः^२ । पवमाने कस्यरयंतरं
 सुर्वक्ति^३ ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

११ शोदनस्येव यच्छमाषो भवति स उपकल्पयते रोहितं
 षमानसुद्धं सुवर्षरजतौ च इक्षौ प्रतमानं च प्रवर्तं चतुरो
 षषांभ्याम्ब्यां राजन्वं वैश्यां इष्टं चतुरो षसायधु सुरां

१ Thus M Be 7 D; प्रतिधुग. the other MSS.

२ Thus M; प्रतिधुगानीय all the other MSS., but cp. Maitr. S. II. 2. 7, where the word is also used as a neuter (sc. षषः).

३ Thus Be 7 D; •षासायुतदक्षिणाः M; •षासायुतदक्षिणः the other MSS.

४ Thus M; भवति the other MSS.

प्रवच्छति । तत्ते प्रवच्छामीति वैश्वः प्रतिगृह्णात्येव वज्रमग्नौ
 सुखं विन्दते पयसदसु मे सुखं पयसश्चिरो ऋतु मे ।
 पयसान्विशतः प्रत्यङ् पयसा संपिशृगि मेति । चिरात्पय
 प्रग्रथति । तस्मा एतच्चैव पात्रं ददात्यङ्गां चापैतन्मृग्यं
 पात्रं वापति । तस्मिंश्चिरः पवित्रमप्य आनीय वक्र-
 नोप्य चास्युनपाचीञ्चाः । गच्छाकाभ्यामुपमन्वतीञ्चाश्च त्वायुस्त
 चायुस्तन्तश्च शीघ्रामीत्युचुरसीति शूद्राश्च प्रवच्छति । तत्ते
 प्रवच्छामीति शूद्रः प्रतिगृह्णात्येव वज्रमग्नौ सुखं विन्दते
 चायुस्तदसु मे सुखमायुस्तश्चिरो ऋतु मे । चायुस्तान्विशतः
 प्रत्यङ्गायुवा संपिशृगि मेति । चिरात्पय प्रग्रथति । तस्मा
 एतच्चैव पात्रं ददाति मावैश्च पूर्णं कमच्छसुमपैतमोदवमनु-
 सृप्य प्रात्राति । तस्मा यत्र बहते तदसु प्रवेग्रथत्येव चिरा-
 दृतं निष्पिबति । निष्पिबन्मनुमन्मयत इममग्न चायुषे
 वर्षे क्वधि प्रिवश्च रेतो वरुष धोम राजन् । मातेवाञ्चा
 चदिते शर्म चच्छ विभे देवा अरदष्टिर्षयासदित्येति प्रवर्त-
 मङ्गिः प्रचाञ्च दक्षिणे कर्षं चावप्रीत चायुष्टे विशतो
 दधदित्येनमनुपरिवर्तयत । आयुरवि विशापुरवि चर्वापु-
 रवि सर्वमायुरसीत्येनं चिभिर्दभंस्तुञ्जीषैः पवयति प्रतो
 वातो मनोजवा यतः चरन्ति सिन्धवः । तासां त्वा सर्वावाः

१ चस्युनपाचिञ्चां M; चास्युनपाचीञ्चाः Be 7 BUD; चस्युनोञ्चाः Be.

२ Thus M; रत्नं i.s.o. रत्नं the other MSS.

इवाभिविद्यामि वर्षेत्त्वात् दक्षिणमधिकटं न्यचति^१
 वसुद्र इवाधि मस्यवा सोम इवास्तदाभः । अग्निरिव विद्यतः
 प्रत्यक् सूर्य इव ज्योतिषा विभ्ररिति^१ ॥ ६ ॥

धावदेवाभाध्वर्युंसेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थानौदुम्बरे द्रोणे
 १ चतुष्टयीरवः समवनीय चतुरो यद्वाग्यद्वात्थपां चो द्रवणे
 रसस्नाहमस्या आसुव्यायसाथ तेजसे ब्रह्मवर्षसाथ गृह्णामीति
 परंमवेनापां च जर्मो रसस्नाहमस्या आसुव्यायसाथौजसे
 वीर्षाव गृह्णामीति नैचपोधेनापां चो मध्यतो रसस्नाहमस्या
 आसुव्यायसाथ पुञ्चै प्रजननाय गृह्णामीत्यासत्येनापां चो
 १ वक्षियो रसस्नाहमस्या आसुव्यायसाथपुञ्चै वीर्षायुत्ताथ
 गृह्णामीत्यौदुम्बरेणापैतद्रोहितं चर्मानुद्^२ प्राचीनयीवमु-
 त्तरसोभोपस्तृणाति^१ तच्चजमावं प्रासुसुपवेस्य सुवर्षरज-
 तन्माः इच्छामां परंपासाभिविद्यत्यपां चो द्रवणे रसस्ने-
 नाहमिममामसुव्यायसं तेजसे^२ ब्रह्मवर्षसायाभिविद्यामीति
 १ परंमवेनापां च जर्मो रसस्नेनाहमिममामसुव्यायसमोजसे
 वीर्षावाभिविद्यामीति नैचपोधेनापां चो मध्यतो रसस्नेनाह-
 विममामसुव्यायसं पुञ्चै प्रजननायाभिविद्यामीत्यासत्येनापां चो

१ Thus Be; दक्षिणमधिकटमवाचति M; दक्षिणे चधिकटे न्यचति BU;
 दक्षिणे चधिकटोटे न्यचति Be 7 D.

१ All MSS. exc. M ins. जवनेनाग्निं ।

१ In Be here and infra all the Datives (वर्षसाथ, सोजसे, वीर्षाय
 etc.) are changed into Instrumentals; M has everywhere Ins-
 trum.

यज्ञियो रथसेनाहमिममासुखायणमायुषे दीर्घासुखायाभि-
 विद्यामीत्यौदुम्बरेष^१ ससुम्बृष्टे ससुम्बोन्नतीति समानमा
 सुखस्य विमार्जनादुत्तरत एतदुपाचितः^२ यतं^३ तिष्ठति रथस्य^४
 तदभिप्रैत्यभिप्रेहि वीरथकोपसेना उपजहा । चातिष्ठ भिष-
 वधंनसुभं देवा अधिग्रवजित्यस्य रथस्य पश्यीः संष्टप्रत्यहौ
 न्यङ्गावभितो रथं याविति^५ रथमातिष्ठत्यातिष्ठ वृषश्चिति
 प्रतिपद्याथं प्रथक् रथस्यो उपस्यमित्यातो^६ ज्यैतच्छतं^७ पिः
 प्रदक्षिणं परिषाथं^८ पुरस्तात्थायाति^९ तदध्वर्यवे ददाति^{१०} च
 एष शोदनसवो राज्ञो वा ब्राह्मणस्य वा वैश्वस्य वा पुष्टि-
 कामस्य यज्ञः^{११} ॥ १० ॥ तृतीयः ॥

पञ्चमारदीपेन चक्षुमाषो भवति^१ च उपकल्पयते यज्ञद्व
 निरष्टान्यसुतरानेकहाषणाम्^२ पुरस्तात्पार्श्वीर्ध्वं^३ पौर्ध्वमासा
 आमात्रासेन हविषेहा यज्ञद्व माहतीः पृथीर्वसुतरीरास-
 भते^४ ऽभिप्रोचयतो वसुतरान्छापयित्वात्सृजन्मघेतराभि
 यज्ञां कुर्वन्ति^५ संवसरे पर्यवेते मद्भ्यः सांतपनेभ्यः यज्ञ-
 द्व पृथतीर्वसुतरीरासभते^६ ऽभिप्रोचयतो वसुतरान्छाप-
 यित्वात्सृजन्मघेतराभिरेव यज्ञां कुर्वन्ति^७ द्वितीये संवसरे

१ Uncertain again, cp. p. 350, 6.; यतं ति० रथं च M; यत्वं ति० रथं
 च Be 7 D; यत्वं ति० रथस्य (omitting च) UB; यित्वात्सृजन्मघे Be.

२ Thus M sec. m., •नक्षितं pr. m.; •नक्षयं Be 7 BDU; •तद्वचं Be.

३ यथां च M; परिषाथ B; परोषाथ the other MSS.

४ Thus M Be; •श्रीर्धाः Be 7; •श्रीर्ध्वं DU; •श्रीर्ध्वं B.

- पर्यवेते मरुद्भ्यो ऽहमेधिभ्यः सप्तदश कल्पाधीर्वसतरौरा-
 चमते ^१ ऽभिप्रोच्यतौ वसतराम्ब्यापथिलोत्सृजन्त्यधेतराभिरेव
 स्रष्टां कुर्वन्ति ^१ द्वितीये संवसरे पर्यवेते मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः
 सप्तदशवसिन्ना वसतरौराचमते ^१ ऽभिप्रोच्यतौ वसतरा-
 ५ न्ब्यापथिलोत्सृजन्त्यधेतराभिरेव स्रष्टां कुर्वन्ति ^१ चतुर्थे
 संवसरे पर्यवेते मरुद्भ्यः सप्तदश राजीवा^१ वस-
 तरौराचमते^१ ^१ ऽभिप्रोच्यतौ वसतराम्ब्यापथिलोत्सृजन्त्यधे-
 तराभिरेव स्रष्टां कुर्वन्त्येतदेवाचदीचते ^१ संवसरमुख्यं
 विमर्ति ^१ द्वादशोपसदस्रष्टाहानि पितृदग्निष्टोमः पञ्चदश
 १० उच्यते सप्तदश उच्यते पञ्चदश उच्यते सप्तदशो ऽतिरात्र-
 क्त मासत सोमो भवत्यधितेषां पशूनां चतुः प्रथमे ऽह्नैत्रा-
 मासता उच्यते सवनीया आशुभन्ते ^१ एवं द्वितीय एवं तृतीय
 एवं चतुर्थे ^१ पञ्चोत्तमे ऽह्न्याशुभन्ते ^१ वर्षिष्ठमिव क्षेतदह-
 र्मन्ते वर्षिष्ठः समानानां भवतीति ब्राह्मणमधितेषां पशूनां
 ११ चदि नञ्जति विद्यते वा धाममेधे प्राचसिपितृसां कल्पापान्यं
 तदेक्यं तदर्थं तदर्थं तद्रूपं तद्व्यातीथं^१ पशुमाशुभन्ते ^१
 व एव पञ्चवारदीयो राज्ञो वा ब्राह्मणस्य वा ^१ चः कामयेत

१ Thus Be 7; राजीवां D; राजीवं U; राजीवंसु • Be; राजीवसु • B;
 उच्यते राजीवंसु • M.

१ • सुखां M.

१ तदेक्यं MSS.

१ om. M.

बहोर्भवाभ्यामिति च एतेन अन्नक्रतुना यजितः बहोरेव
भृषाश्रवति ॥ ११ ॥

अग्निष्टुता चक्षुमाणो भवति १ तस्य सर्वमेव समानं १
पुरोक्ष एवान्वा १ अस्याजराशो ऽग्न आयूषि पवस इत्येन्द्र-
वाचवस्य १ अजा नो निषावदप्येति नैषावदप्यस्याग्निना पितरः १
सुतमित्याग्निनस्य १ हे विष्टपे चरतः पूर्वापरं चरतो माव-
येताविति शुक्रामग्निनो १ स्त्रीषि प्रता नो वहसास्यमित्या-
धवस्य १ मिथुनत्सुवस्यस्य १ नित्या भुवसाग्निनाग्निः समिष्यत
इत्येन्द्राग्न्याग्निर्देवानां जठरमिति वैशदेवसाग्निभिषो अदु-
त्तम ईडे अग्निः स्ववचमिति तिस्रो मद्मतीषानाः १ कुधि १
त्रुत्कर्षं वस्त्रिमिरिति मादेन्द्रस्य १ विश्वामदितिर्षग्निनां
त्वे अग्ने त्वामग्न इति तिस्र आदित्यस्य १ पदस्य १ १ चि मा
वस्यस्य साधनमिति सावित्रस्य १ नित्या पात्रीवतस्य १ निदु-
भक्ति हरिधोजनस्य १ च एष चिष्टदग्निष्टुत्पविषं १ वचा इ वा
इदं १ हावाइभिदूना १ अभिष्ट्टाः १ पुनर्षवा १ ओवधयो वसु- १
निष्ठन्मेवः इ वा एष एतेन अन्नक्रतुनेहा शुचिः पूतो मेधो
भवति १ च यदि सुषेन पापहन्मन्वेत चिष्टतं कुर्वीति १ च इ वे

१ आदित्यवस्य M.

१ My conjecture; इषं हावाइभिदूनाइभिष्ट्टां M; इदमभिदूनाइभिष्ट्टां B Be 7 (pr. m.) D (pr. m.) U Be (pr. m.); इषं हावाइभिदुज्जीर्णं 7 D in margin; इदं देवा अभिदुवाइभिष्ट्टां Be (sec. m.).

१ Thus Be 7 BDU; पुनर्षवा Be M.

कुशेन पापं करोति षो ऽनुषामस्य वा कुशेर्वा दुरवगतमव-
 गच्छति । यदि वाज्रभां पद्मद्वयं कुर्वीते^१ ष इ वै वाज्रभां
 पापं करोति षो ब्राह्मणाबोधच्छते । वसुदरेष सप्तद्वयं कुर्वी-
 तैश्च इ वा उदरेषः पापं करोति षो ऽग्नाभ्यामस्त्राभ्यमभ्राति ।
 १० यदि पद्ममेकविंशं कुर्वीते^२ ष इ वै पद्मां पापं करोति ॥ १२ ॥
 ष^३ कारद्वा^४ गाभ्यारान्वा^५ शौवीरान्वा कारस्करान्वा^६
 कश्चिद्वा^७ गच्छति । ष यदि सर्वत्र एव पापकृत्यन्तेत षतु-
 ष्टोमेनाग्निष्टोमेन वधेत । तेन हेतेनर्तुपर्षिं भाङ्गाग्निं^८ ईक्षे^९
 ब्रह्माक्षाना^{१०} राजा । तेन हेद्वा षमयामभिप्रथयौ । तद्
 १० हेन्द्रो ऽनुषामवेष्टां^{११} षो ऽवसु ता तस्यतये^{१२} चन्वा^{१३} यज्ञ-
 क्तोरन्तराथ^{१४} इति । ष इ क्षिप्रं उदकमभ्यवेद्याथ^{१५} । तद्
 इ तस्यै क्षिप्रं चकार । वा सुदेवसा नामाथ । वा हेतदेव
 राजमवाहरोथ । वा स्त्री यती पुषाम्बस्यं चकार । तेभ्यो
 वेन्द्रः समदं दधौ । ते ह्येता विदुहाः त्रिभिरे^{१६} । तानुभया-

१ Thus Be 7 D; शोराहान्वा M Be; शोराहान्वा B; शोरा-न्वा U.

२ क्वा० M.

३ Thus M Be 7 D; कार० Be BU.

४ वाशिवत् संवदीचानात् M.

५ षां M Be 7 U; षां Be B.

६ तस्यतयेच M.

७ i.s.o. ब्रह्मा यज्ञ० Be D: वा संवद्याज्ञा यज्ञ० ।

८ Thus M Be 7 D; षमभ्यवेद्याथ Be B.

९ Corrected; त्रि (or त्रि ?) त्रिरे M; त्रित्रिरे the other MSS.

नन्तरेण हृदयवासां चक्रे ' ऽथो हेन्द्र आचमाम ' तानुं
 हाभ्युपेवाय ' ताः होवाच सुदेवसाश् इति ' भगव इति
 प्रियं तवैतदिति ' किं मे भगवः प्रियं भविष्यतीत्येष वै
 मम तदप्रियमासीद्यथा बभ्रुकतोरन्तराद्यो वृषीष्व नु यतरे
 ते पुत्रा जीवेयुरिति ' कानेव भगव स्त्री सत्यध्यगममिति
 होवाच ' तस्मादाहुः स्त्रियाः पुत्राः प्रेषासो भवन्तीति
 य एतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा
 भेषाश्चमये ॥ १३ ॥

इन्द्रस्युता यज्जमानाषो भवति ' तस्य सर्वमेव समानं पुरो-
 रच एवान्वाशिष्ठ इती कस्य वृषा सुते सपेत्यैन्द्रवाचवसेन्द्र
 वचं मशधन इति मैषावदस्य ' दिता यो वृषहन्तस इत्या-
 श्विनस्य ' य सूर आजगथङ्ग्योतिरिन्द्रसुत त्वदाश्विन्यमिति
 इन्द्रामन्विषोर्भरेच्चिन्द्रमित्याद्यस्यस्य ' नित्योक्तस्य ' निवृ-
 नक्ति ' भुवस्य ' मधि चेचं पुत्र सन्प्रमित्यैन्द्राग्निशौचं गो शोष-
 मनुनेषि विदामिति वैश्वदेवस्य ' नित्या मरुत्वतीषाणां ' नित्या ॥

१ My conjecture; तानुंभ्युपेवाय B Be; तानुंभ्युपेवाय M; तानुंभ्युपेवाय
 Be 7 D; तानुंभ्युपेवाय U.

२ सुदेवसाश् इति (this is the way in which Nandināgarī expresses
 the pluti) M; सुदेवसा इति Be Be 7 D; सुदेवसाति BU. Properly
 speaking we expect सुदेवसाश् इति, pluti from सुदेवसे ।

३ तवैतादिति all the MSS. exc. M, which reads तवैतादस्यदिति; is
 pluti contained again in तवैतान् ?

४ नित्या M only.

माहेन्द्रां नो विश्वामिहृतिभिः कदाचन क्षरीरशीघ्राय
 नाव आग्निरमिति तिस्र आदित्यस्य^१ पश्येमां^१ ते धिय-
 मिति याविस्रस्य^१ निपुनन्नि पाप्नीवतस्य^१ नित्या हारिषो-
 वनस्य^१ स ह्य पञ्चदश रश्मिदिश्विकामस्य^१ यो वा^१
 १ ज्येष्ठवन्तुरपभृतः स्यात् एतेन यज्ञकृतुना यजेताभ्रुते द्वेव
 ज्येष्ठताम्^१ ॥ १४ ॥

अग्नेर्धामिष चक्ष्यमाणो भवति^१ दीक्षते^१ तस्यापरिमिता
 दीक्षा दादग्रोपसदक्षि^१दृष्टद्विष्यवमानः पञ्चदश^१ होतुराव्य^१
 यज्ञदशं मैत्रावरुणस्यैकविंशं ब्राह्मणाणां^१सिन्धुवामस्य^१-
 १० वाकस्य^१ चक्षि^१ग्रो माषांदिनः पवमानस्तुर्विंश^१ होतुः
 दश^१ रघंतरं च वैराजं च सामनी अन्यतरेषान्यतरत्परि-
 धुवन्ति^१ चतुस्तारिंशं मैत्रावरुणस्य वामदेयं च ग्राक्षरं
 च सामनी अन्यतरेषान्यतरत्परिधुवन्त्यष्टाचतारिंशं ब्राह्मणा-
 ११ त्परिधुवन्त्येकविंशमच्छावाकस्य कालेयं च रैवतं च सामनी
 अन्यतरेषान्यतरत्परिधुवन्ति^१ तमेतमष्टाष्ट इति ऋन्द्वागा
 प्राचक्षते^१ चिषव आर्भवः पवमानस्तयस्त्रिंशमग्निष्टोम-
 सामैकविंशान्युक्थानि^१ सषोडशिकानि पञ्चदशानीतराणि

१ आदित्यस्य • M Be.

१ om. Be 7 DU.

१ Thus (and cp. Sāṅkh. XV. 7. 4) M Tr U Be Kcs.; वैराजं
 वैराजं or वैचस्यं the other MSS.

१ •न्युक्थानि M Tr; •न्युक्थानि all the other MSS.

चिह्नद्राघंतरः सन्निर्घृत्युद्राः पशवो ऽतिवेदुः^१ सोमो वा
 एतदतिरिच्यमान इयाध^२ ते देवाः अत्रुवन्नसोर्वा चवम-
 त्वरेषि तस्य को घाम इति^३ तदन्नोर्यामस्यान्नोर्यामन्^४
 तस्या एतान्बतिरिक्तसोषास्त्रवकल्पया चक्रुस्त्रिहृतोर्जरायो-
 धीयं पशुदग्रं मैत्रावृषस्य सौहविष^५ सप्तदग्रं^६ ब्राह्मण-
 ष्व^७सिन् उद^८ग्रीयमेकविंशमश्वावाकस्य वारवन्तीयं^९ तद्
 वा आऊर्वदश्वावाकसमसमनु यज्ञः संतिष्ठेताम्नं यज्ञं नमवे-
 द्यो हानं चवमानो यासुकः^{१०} स्याद्धोच एव सुवीरन्दो-
 तासुग्रश्चासया मध्यतो यज्ञः समाधीयत^{११} इति^{१२} तद्
 वा आऊः सर्वाश्वेवाश्विनावि सुतश्चापि सुवीरु^{१३} किं^{१४} १०
 राश्विमुपातिरिच्यते सर्वं तदाश्विनमिति^{१५} न्येकमथापरं चिह-

१ The MSS. of the text seem all to be corrupt: •तिवेदु Tr; तिचेदुः M (if I see right!); तिवेदुः all the other MSS.; चतिवेदुर्वा-
 ज्ञायतीत्यर्थः Bhav. (read •आवन्ती०).

२ Thus M; इयाचवेतंदेवा BUD; इयाचतंदेवा Be; इयाचवेतंदेवा H;
 इयाचवेतं Tr.

३ सौहविषं सप्त० MH; सौधरन्विचविषं सप्त० UD; सौ (सो) धरन्विचविषं
 सप्त० Be Be 7; सौधरन्विचविषिसप्त० B; सौधम् सप्त० Tr.

४ Thus M only; यासुकः all the other MSS.

५ Thus MHTr Keś.; समापचत the other MSS.

६ Thus all the MSS.; तस्य (i. s. o. तस्य) Karmānta (one MS.
 चवि) Keś. and Rudr. on Āp. XIV. 4. 15.

७ किंचन M.

८ Some of the MSS. again इनी ; read perhaps •मिनीइवेक० ।

त्यस्यदश्र^१ सप्तदशमेकविंशमथैतेषां देवता अग्निरिन्द्रो विश्वे
देवा विष्णुरिति^१ ॥ १५ ॥ चतुर्थः ॥

सृत्युसंवेन वक्ष्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते शार्दूलचर्म
सुवर्षरजतौ च इक्षौ वैद्याग्रावुपानक्षौ^१ चार्मपक्ष्यावुपानक्षौ
१ वृषिवाससं च शौमं च तिसृधन्वमासन्दी^१ साधीवासां
दुन्दुभिं विमितमौदुम्बरं द्रोणं चतुःशक्ति चतुष्टयोरपो
दिग्भः संभृताः शतं^१ च^१ रथं^१ चैतेनोपकृतेन चिचामाद्यती-
मुपरमत्यन्नं^१ चिचयेति पूर्वाग्निमन्ववस्यत्युत्तपनीय^१ शालीनो
ऽन्वार्हवपचनमाहिताग्निरथान्वारभ्ये यजमाने जुहोति व्याघ्रो
१ ऽवमग्नौ चरति प्रविष्ट इति षट् सुवाङ्मतीरथ यजमानाय-
तये शार्दूलचर्म प्राचीनधीवमुत्तरखोमोपकृष्याति यत्ते अित्यं
कक्ष्य रोचनावदिन्द्रियावत्युष्कं चिचभानु । यस्मिन्सूर्या
अर्पिताः सप्त साकं तस्मिन्नाजानमधिविश्रयेममित्यथ वैद्याग्रा-
वुपानक्षवुपमुक्षते^१ क्षौरधीति दक्षिणे पादे पृथिव्यधीत्युत्तरे^१

१ •दश्र and the following, neutra HTr; पंचदशः सप्तदश एकविंशम-
॥; nominatives masc. the other MSS.; cp. also Rudr. on
१p. l. c.

१ वैद्याग्रीवावु • M.

१ Uncertain again, cp. supra p. 354, 3; शतं च रथं चै • M; सतं
१ रथं चै • Be 7 D; क्षयं च रथं चै • BU; सितं च रथने(तेनो •) Be.

१ Probably M reads चय, perhaps rightly, i.s.o. चय, cp. supra
१ 350, 7.

१ वैद्याग्रावु • Be U; वैद्याग्नियावु • M Be 7; वैद्याभियावु • D; वैद्याग्रावु • B

ऽथ दक्षिणं ज्ञान्वाद्याग्निमर्पति व्याघ्रो वैवाघ्रे ऽग्नि विवस्वत
दिशो महीः । विवस्वता सर्वा वाष्कन्तु मा त्वद्राष्टमधि
क्षत्रदित्येषासौ धनुः प्रयच्छति यथा रावसूये तत्रा^१ तस्य
मानं प्राक्षुपवेष्ट्य सुकर्करजताभ्याः दक्षाभ्यां पर्थुपासौदुमरे
द्रोणे चतुष्टयोरपः समवनीषाभिषिञ्चति ॥ १६ ॥

या द्विधा चापः पयसा संवभ्रुव्यां अन्तरिक्षे उत पार्श्व-
वीर्याः । तासां ता सर्वायाः दक्षाभिषिञ्चामि वर्चसा ॥ अग्नि
ता कर्षसाधिचं दिशेन पयसा सह । यथासा राववर्धनसूया
ता सविता करत् ॥ इन्द्रं विश्वा अवीरुधनससुद्रव्यचसं विदः ।
रघीतमः रघीनां वाजायां अत्पतिं प्रतिम् ॥ दशवक्त्रा पुर-
सादभिषिञ्चन्तु गाधषेच हृन्दयेति पुरसादेता एव तिष्ठो
ऽनुद्रुत्य द्वाक्षा दक्षिणतो ऽभिषिञ्चन्तु पैष्टुमेन हृन्दयेति
दक्षिणत^१ एता एव तिष्ठो ऽनुद्रुत्यादित्याक्षा पसादभि-
षिञ्चन्तु ज्ञानतेन हृन्दयेति पसादेता एव तिष्ठो ऽनुद्रुत्य
विश्वे ता देवा अन्तरतो ऽभिषिञ्चन्त्वानुष्टुमेन हृन्दयेत्युन्तरत^१
एता एव तिष्ठो ऽनुद्रुत्य दक्षत्यतिस्तोपरिष्टादभिषिञ्चत
पाङ्केन हृन्दयेत्युपरिष्टादेषासोर ऊर्ध्वंशुश्रुष्यते ऽहं ता
दृकनुषं अजंकरमित्येषासु वाह्य अनुमार्ष्टिं प्र वाहवा
षिञ्चतं जीवसे न इत्यथैनावुपावहरतीन्द्रस^१ ते वीर्यं कृतो वाह्य
उपावहरामीत्येषासौ धनुः प्रयच्छति यदि पुरसादप्रमं^१
भवति^१ समुत्पृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा सुखस्य विमा-

१. उपावहरती. B ; उपावहरती Be Be 7 UD ; उपावरोरती. M.

कर्माहुत्तरत एतद्रूपपाचितः प्रतं तिष्ठति रथस्य^१ तदभि-
 प्रैत्यभिप्रेक्षि वीरयस्योपसेना सपत्न्या । आतिष्ठ वृषहन्तम-
 सुत्वं देवा अधिप्रवभित्यथ रथस्य पक्षी संष्टप्रत्यङ्गौ न्यहा-
 वन्ति रथं यौ ध्वानं वातायमनु संशरन्तौ । दूरेहेतिरि-
 ५ त्त्रिवावाण्यतपी ते नो ऽप्रथः पप्रथः पारथस्वित्यथ रथसुप-
 तिष्ठते^२ ममस्य ऋषे गदेत्यथ रथोनाहन्त एवा ब्रह्मन्तवेदस्य
 तिष्ठा रथे अधि यदस्यहसः । आ रथोग्देव युवसे ख्य इति^३
 रथमातिष्ठत्यातिष्ठ वृषहन्तयमातिष्ठन्तं पर्वणु लेप्त्रो महमिन्त्रं
 क्त्वा यवोवृषञ्जित्यातो^४ ५७ धनुरधिष्यं^५ सुवते परि मा
 १० वेया बोधास्तन्मे ऽनुमतिरनुमन्यतामिति दाभ्यामपैतच्छतं^६
 षिः प्रहृच्चिं परिषाथ^७ पुरस्तत्यायात्य^८ चासौ प्रत्यवरोहयत^९

१ Uncertain again; सतं ति० रथस्य M; सथं ति० रथस्य Be 7 BUD;

(०पाथिकः) षिञ्चिं० रथस्य (omitting च) Be.

२ Thus M Be BU; रथसुत्वं i.s.o. रथं Be 7 D.

३ Thus Be U; ०इषञ्जित्यामित्यातो B; ०इषञ्जित्यस्य सतो Be 7 D; M om. चानो।

४ Thus M Be 7 D; च Be UB.

५ षिञ्चिं M, प्रथं, the other MSS.

६ ०नक्षतं M; ०नक्षतं Be 7 BUD; ०नक्षतं Be.

७ Thus D; यवां च M; परीषाथ Be 7; परीषाथ Be; परिषाथाथ BU.

८ Although, this reading is presented by M only, I did not hesitate to put it in the text as lectio difficilior; the other MSS. all प्रत्यवरोहयत; it seems we have in प्रत्यवरोहयतः an ablat. of the same signification as प्रोचयतः X. 10. s. f.; cp. also अभि प्रोचयत XVIII. 11 and above all XI. 12 (p. 81, 2).

आसन्दौ निदधाति^१ तां तथा प्रत्यवरोहति यथा रावणस्य
तथा^२ ॥ १७ ॥

यावदेवाचाध्वर्युश्चेष्टति तावदेष प्रतिप्रक्ष्यता वाक्के
श्रुतेनोपरमति^३ वाक्केषु^४ वाक्कौ भवतः स्त्रिष्टुतः स्त्रिष्ट-
१ वत्यावचास्मा^५ एतच्छतं^६ ददात्यथैनं विमितेव्यभिविद्मि^७ ।
तस्योत्तरार्धं दुन्दुभिमासञ्चयति^८ तमसंवात्यादित्य आघ्नश्चैव
सङ्ग्रासि यजमान वाचं यच्छ रात्रे च^९ जायतेति^{१०} । यो
ऊर्ध्वं वाचंघमो भवति^{११} स चत्किंच^{१२} व्याहरति ददामीमेव
व्याहरत्युपसंगच्छन्त एनमेते रावण्यहाः सूतपामस्यः^{१३} चत-
१० संपहीतारः कारविष्ठा इति^{१४} तेभ्यः षडौचीं वेहतं ददाति^{१५} ।
तां ते पचमाना रमयन्तो जागरयन्त आसते^{१६} ऽवाध्वर्युंरपर-
राच आद्रुत्य चतुष्टयीनामपां प्ररेके मन्वसुपमच्छावप्राच^{१७}
वानवघ्राय वा प्रयच्छति^{१८} तश्च स^{१९} भवति द्वासीमपै
मवनीतेनाभ्यनत्नेना व्याघ्रं परिषस्यजाना इत्येवादित्यसुषन्त-

१ च० all MSS. exc. M.

२ स्त्रिष्टुतः all exc. M.

३ Uncertain again ; एतच्छतं Be 7 BUD ; एतचित् Be ; M has a blank of two akṣaras.

४ Thus M ; •भिविद्मि the other MSS.

५ Thus M ; चराजस्य० Be BU ; चर्मास्य० Be 7 D.

६ •किंचिद् M.

७ •पामस्यः M.

८ उपसंग्य i.s.o. उपसङ्ग all MSS.

९ Thus M Be ; च० the other MSS.

सुपतिष्ठत षडशावेतु सूर्यं षडिदं मामकं वषः । षडिहि
 देव सूर्यं सह वग्नुना मम । अहं वाचो विवाचनं मयि
 वानसु धर्षश्चिरिति ^१ राजमृदाश्विप्रव्रजतो ऽनुमन्त्रयते यन्तु
 नद्वो वर्षन्तु पर्जन्याः सुपिप्यसा ओषंधयो भवन्तु । अश्ववता-
 मोदकतामामिचवतामेवाः राजा भूयासमिति ^१ ॥ १८ ॥ ५

अश्वैतद्वादग्राहं ^१ व्रतं चरति ^१ स यदि प्राङ् वोदङ् वोचरति
 चार्मपशोभ्नां शौभं वसानो ^१ ऽथ यदि दक्षिणतः पश्चादा
 वैशात्रीभ्यां वृष्विवाससं वसानो ^१ ऽथ द्वादशसु व्युष्टासु दे
 सुवाङ्मती जुहोति ये केग्रिनो नर्त इति द्वाभ्यामथ प्रोष्ठमा-
 रोष्ठ्यारोह प्रोष्ठं विषहस्य श्रूणित्यथास्य ग्रिरः प्रमन्दयति ^१ १०
 यशोमन्तं कङ्कतये शिखेखेत्यथास्य केग्रान्वपति येनावपत्सविता
 पुरेवेति ^१ प्रवपतो ऽनुमन्त्रयते मा ते केग्रान्तुगादर्थं
 एतदित्यथैनाम्सुचित्य दर्भस्तन्ने निदधाति तेभ्यो निधानं
 वङ्गधा कैङ्कमित्यथैनमुष्णोदकेनाज्ञावयति वषं ते वाङ्गवोः
 सविता दधात्विति ^१ तेन हेतेन मृत्युरीजे प्रजानामैश्वर्यं- ^{१५}
 माधिपत्यं ^१ राव्यं परीयामिति ^१ ततो वै स प्रजानामैश्वर्यं-
 माधिपत्यं ^१ राव्यं पर्येद्यः कामयेत समानानामैश्वर्यमाधिपत्यं
 राव्यं परीयामिति स एतेन यज्ञक्रतुना वजेत ^१ समाना-
 नामैश्वर्यमाधिपत्यं ^१ राव्यं पर्येत्यथ हेतेन सुरयः शैव्यं ^१ ईज

१ अश्वैतद्वा. M.

२ प्रमन्दयति M.

३ शैव्यं M.

आतिष्ठं परमतामियामिति । ततो वै स आतिष्ठं परम-
तामैद्यः कामयेतातिष्ठं परमतामियामिति स एतेन ब्रह्मकर्म-
यजेतातिष्ठं हेव परमतामेति ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥

- सद्यस्त्रिकवा यज्यमाणो भवति । स यूप्यं च वृषं च देवसि-
१ आङ्गुष्ठं चेषां यूपस्य कारयति आङ्गुष्ठं आङ्गुष्ठस्य । तं
स्य ह्यथ भुञ्जते वा नि वा दधत्यथासैतत्पुरसादेव जुष्ट-
देवयजने वेदिसंमितं विमितं कारितं भवति । तदेत-
आङ्गुष्ठेन परिहार्यं कर्षयति । तस्मिन्मन्त्रवाचान्मन्त्रान्वा-
धित्वा परिचातयत्यथासैते रथा उपकुप्ता भवन्ति चतुर्षु-
२ प्रष्टिवाही द्वियोगं सूरिरिति । तेषु काष्ठ एव दधि-
विनाशानासञ्चयन्ति । स ग्रीवस्य जघन्याहःसु प्रवर्तितेषु
चवेष्टुलिजः पदेनाङ्गापयतीत्या वा मा वाजधियस्य भक्तं वा
वः कारधियामीति । तेषूपयनेतेषु काष्ठ एव प्रातरग्निषो-
जुष्टोत्पुष्यमन्त्रेण एनमेत ष्टुलिजो ऽवेनागाह सद्यस्त्रिक-
३ मा वाजयतेति । तं तथेतौतरे प्रत्याङ्गुष्ठौ तदानीमेव

१ इव om. M.

२ Thus M only ; च वा दधत्य० Be ; च वा दधत्य० BU ; विदधाति वा
Be 7 DU (bis).

३ om. M.

४ Thus MUDB Be 7 ; •वेनापरि० Be U (bis).

५ Thus M ; तस्मिन्मन्त्रोहीन् चवान्वावापधित्वा Be 7 DU ; तस्मिन् जघन्या-
पान्वावावापधित्वा Be ; तस्मिन्मन्त्रोहीन्वावावापधित्वा B.

६ Thus M ; द्वियुवकारि० the other MSS.

७ Thus M ; करिष्यामीति the other MSS.

स्यस्त्रायां^१ प्राचां कुर्वन्ति^२ तं तदानीमेव तीर्थादानेषु
 पवथिना दीक्षणीयामिष्टिं निर्वपति^३ तस्याः स्रष्टितायां
 बुष्टी वै न करोति वाचं च न चक्षति^४ निदधत्यस्याः^५
 एतद्भिरिष्टिं^६ अतभाजनमथ^७ प्राक्षणीयामिष्टिं निर्वपति^८
 इविष्कृता वाचं विष्टुजते^९ ऽवास्या एतद्भिरिष्टिं प्रक्षन्ति^{१०}
 अतभाजनमेतत्सूता एवैते रथा चाविं धावन्ति^{११} योजनं
 प्राक् चतुर्गुणैः^{१२} दक्षिणा प्रष्टिवाही^{१३} गव्यूतिं पश्चाद्वियोगः^{१४}
 ओग्रमुदक् सूरिरिति^{१५} ते येनयेन संगच्छन्ते तस्या आवेदयन्ते
 वगते स्वमवावासुस्वायवी ऽसुव्य मुषो ऽसुव्य पौषो ऽसुव्य
 वगाः स्यस्त्रिक्रयेत्यावन्ति रथा^{१६} आगतेषु रथेषु चदिनालेषु १०
 गवनीतमुष्ठीदति तद्विद्याप्योत्पूयाप्यकुम्भे^{१७} प्रत्यक्षति सस-
 चाया^{१८} इति ॥ २० ॥

१ Thus M Be U (bis); स्रष्टितायां BDU; स्रष्टिताया Be 7.

२ नं only given by M.

३ Thus M Be U (bis); विदधात् B Be 7 DU.

४ Thus M Be U (bis); •भोजन B Be 7 DU.

५ •चक्षति M Be.

६ Corrected; चतुर्गुणैः चतुर्गुणैः Be U (bis); चतुर्गुणैः MBUD;

चतुर्गुणैः Be 7.

७ पश्चाद्वियोगः MDUB; पश्चाद्वियोगः Be 7; पश्चाद्वियुक् Be.

८ Thus MU (bis); •वाचं कुम्भे the other MSS.

९ स्यस्त्राया Be U (bis), cp. Lāty. VIII. 4, 7; स्यस्त्रायास्त्रायां M;

स्यस्त्राया Be 7 BDU.

- अथ प्रायणीयेन चरति^१ प्रायणीयेन चरित्वा सरे
 चरति^१ पदेन चरित्वा चिवत्सेन साण्डेन वस्यतरेण राका
 क्रीत्वोच्चातिथ्यं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्यैकगणा उपसदो भवति
 'मध्यमयोपसदा प्रचर्योत्तरवेद्यै काले खलेवासी'^२ मापयत्य
 ५ नडुहः संयुज्य यवान्प्रकृत्य^३ मृणन्ति^३ 'यवपुरीषैवोत्तरवेदि
 भवत्यथ मध्ये ऽनडुहः संयुज्य प्राचो यवान्प्रमृच्छन्तो^४ वन्ति
 यववर्हिरेवेषा महावेदिर्भवत्यथाहवनीयं प्रणयत्याहवनी
 प्रणीय सदोहविधाने संमिनोति^५ सदोहविधाने संमित्वाग्नी
 षोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय वसतीवरीमृच्छति^५ तासदागो
 १० नेव परिहृत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^६ परिहिते प्रातरनुवा
 ऽपो ऽप्येत्यङ्घ्रिद्वैत्यङ्घ्रिष्टोमं क्रतुमुपैति^६ प्रसिद्धो ऽभिषक्तः
 प्रसिद्धं यथा मृच्छन्ते^७ समानं कर्माग्निनाङ्घ्रिहादाग्निं वर
 मृहीत्वा तिष्ठो रग्ना आदाय साप्त्रस्थामभैति^८ तस्यै क्ते
 परमिव यथासभाजनं भवति^९ शकसान्तां^९ साप्त्रस्थानुसृज्यापे

१ All the MSS. exc. M have तन् before मध्यमयो० ।

२ M reads कक्षा i.s.o. खलेवासी; are we to correct उत्तरवेद्यै काले
 कक्षा मापयति ? But then somewhere the words खलेवासी दूपो भवति
 must have fallen out, cp. the Karmānta.

३ Thus M; प्रकृत्यमृच्छन्ति B; प्रमृच्छन्ति Be; प्रमृच्छन्ति U; प्रमृच्छन्ति
 U (bis); Be 7 D om. this passage.

४ प्रमृच्छन्तो M; प्रमृच्छन्तो all the other MSS; read perhaps
 प्रमृच्छन्तो ?

५ Uncertain reading; शकसान्तां M Be U (bis); यथासभाजानां Be 7
 DU; यथासभाजानां B.

शान्पशुनुपाकरोत्यश्रीषोमीयमाग्नेषमनूबन्ध्यमिति^१ तेषामनू-
षीनां^२ वषामिराद्भवन्ति^३ ॥ २१ ॥

श्रीषोमीयस्याध्वर्युर्वपया प्रथमया प्रपद्यते^४ ऽनूषी इतरे
आशरन्ति^५ परिहितासु सोकीयासु श्रुतासु वषासुश्रीषोमी-
यस्य वपया प्रचरति^६ परीतरे प्राचयन्ति^७ प्रातःसवनीया-
नामश्रीषोमीयस्य पशुपुरोडाशो मुखो भवति^८ स्मृते माघंदिने
पवमाने श्रीषोमीयेषु चरत्यनन्तर्हित^९ आग्नेयस्य^{१०} वपया
चरति^{११} खे चामन्नाग्नेयेन^{१२} चरत्यनन्तर्हित^{१३} एवानूबन्ध्यस्य^{१४}
वपया चरति^{१५} द्वितीयसवनीयानामनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशो
मुखो भवत्यसुदिते ऽनूबन्ध्येन चरति^{१६} संतिष्ठते सद्यस्की^{१७} ।
तस्य सदस्यस्त्रिचयते ब्यूद्धमेवास्य तत्पुनर्वच^{१८} एवास्य^{१९} तदथा-
दित्वा^{२०} च वा अङ्गिरसस्य सुवर्गे खोके पत्युधिरे^{२१} ते

१ ऽनूषीनां M.

२ प्रतिपद्यते M.

३ Thus M ; •र्हितमाग्नेयस्य the other MSS.

४ Thus M Be B U U(bis) D (pr. m.) Be 7 (pr. m.) ; •द्वेषस्य
Be 7 (sec. m.) D (sec. m.).

५ चरत्य• M Be 7 BD ; चरत्य• Be U U(bis).

६ च ins. Be 7 BD.

७ Thus my conjecture ; तत्पुनर्वच एवास्य च तथादित्वा^{१८} MU (bis) ;
तद् प्रपद्यते तत्पुनर्वच एवास्य च तथादित्वा^{१९} Be ; तस्य सदस्यस्य सदथादित्वा^{२०}
B ; तस्य सदस्यस्य एवास्य तदथादित्वा^{२१} Be 7 DU.

ऽद्विरस आदित्यामभिप्रजन्मुरग्निना^१ दूतेन यःसुखा
दत्त्वासाकमसुत्येति ॥ २२ ॥

- आदित्याः प्रोपुसेवां नक्षत्रं होतेति^१ ते ऽसुमादित्यम
श्वेतं भूतं दक्षिणां निन्विरे^२ द्विरसाभिभूतरन्नो^३ तस्या
१ स्त्रिकवे श्वेतान्शो दक्षिणा द्विरसाभिभूतरन्नो^४ चक्षे
आदित्यस्य तद्रूपमथ चद्विरसाभिभूतरन्नो रञ्जीनां तस्य
चिद्वृतः सतस्यत्तुर्विश्रौ माध्दिनाभवौ भवतस्तुस्यत्तारिः
होतुः षष्ठं^५ चतुर्विश्रमग्निष्टोमसाम^६ चिद्वदेवान्यसर्व^७ श्वेत
ददात्यनुक्रिया चक्षमाशो^८ त्रीहिषु दीचते^९ च दूते
१० संतिष्ठत शौपवसवादेकमसः^{१०} सुत्यनेकमसस्य चिद्वृत एव
सतस्यत्तारिः^{११} माध्दिनाभवौ भवतस्तुस्यत्तारिः^{१२} होतुः
षष्ठं^{१३} चतुस्यत्तारिः^{१४} मग्निष्टोमसाम^{१५} चिद्वदेवान्यसर्व^{१६} श्वेत
वसवां ददाति^{१७} परिक्रिया चक्षमाशो माशेषु दीचते^{१८} च
दूते च संतिष्ठत आ क्रयादेकमसशौपवसवादेकमस
११ सुत्यनेकमसस्य चिद्वृत एव सतो ऽष्टाचत्तारिः^{१९} माध्दिनाभवौ भवतो^{२०} ऽष्टाचत्तारिः^{२१} होतुः षष्ठमष्टाचत्तारिः^{२२}

१ ••• found in M only.

२ Thus M; all the other MSS. more or less corrupt.

३ Thus here and infra all the MSS.; are we to read चमिद्विर-
i.e.o. चमिद्विर ?

४ All MSS. exc. M ins. भवति ।

५ शौपवसवाद• or शौपवसवाद• MSS.

६ Thus M.; शौपवसवाद• the other MSS.

अमङ्गिहोमवाम^१ चिद्वदेवात्म्यसर्वं^१ चयामङ्गं ददात्यतिक्रिया
 चक्षुमाचक्षिषेपु दीपते^१ य चतुरशेष संतिष्ठत आ क्रवा-
 द्दिकमहरोत्तरवेदेरेकमहरोपवसञ्चादेकमहः^१ सुत्यनेकमहसं-
 दृष्टोम एव भवति^१ ॥ २३ ॥ षष्ठः ॥

ब्राह्मणोमेन चक्षुमाचो भवति^१ ते राजनि वा ब्राह्मणे^१
 वा प्रतिपद्यमिच्छन्ते मायाय वर्तन्ते वा^१ ते अमभिसंजानते
 तद् रूपमिं कुर्वन्ति^१ य एषां व्रतानि चरति^१ सो ऽधः-
 ख्येकमाश्रयात्सुपाचो भवति^१ तद्वि दीक्षितव्रतमेष यत्कथं
 कथः कथद्वयं परिधत्ते दीक्षितवसनका^१ तद्रूपमेष यत्कथ-
 यत्कथायजिने धारयति कथायजिनचोसद्रूपमेष यत्सुवर्षरजतौ
 यत्सौ विमर्ति परिचर्त्तचोसद्रूपमेष यत्कथमुष्णीषं धारयति^१
 दीक्षितोष्णीषस्य तद्रूपमेष यत्समंमथैवांशवद्विद्विद्विद्वध्वं धार-
 यति दीक्षितदक्षस्य तद्रूपमेष यद्ब्राह्मणवादं वदति दीक्षित-
 वादस्य तद्रूपमेष यत्सुर्वाङ्गुपानचो^१ धारयति नेदीक्षितः
 यत्सनेयमधितिष्ठानीति^१ तत्तस्य च वा एतद्रूपस्य यत्सस्य
 प्रतोददस्य एव रूपः^१ प्रतोदपरिवेषं^१ यवाकाश^१ रथमुत्तमा- १५

१ Thus M ; •रोपवसञ्चाद• the other MSS.

१ Thus M ; •यचवोचस्य D ; •यचवोचस्य Be 7 ; the other MSS.
 still more corrupt.

१ Thus M ; यत्सुर्वाङ्गुपानचो Be 7 D ; यत्सुर्वाङ्गुपानचो B Be U.

१ Thus Be 7 ; •मिष्ठानीति M.

१ •परिवेषं M.

एवनीय^१ ईवे^२ वेदिर्धुमसुत्तरवेदिर्त्तरधुगेसुत्तरनाभिर्धुमसुत्तर
 चविधानि^३ पञ्चषी^४ आग्नीध्रीयमार्जाकीषी^५ कूर्वर^६ कर्
 किंकरावताना^७ धिष्णिषा^८ वन्धुरं^९ पत्नीशास^{१०} रयोप
 गार्हपत्यो^{११} ऽधिष्ठानं पुराणगार्हपत्यस्यै^{१२} यमजं प्रमाथं^{१३} व
 ५ स एषां पशुधर्मपुषः^{१४} स्नाकीपाकः^{१५} स चरपशुपुरोडासो
 प्रां परिष्कन्दः^{१६} कथति सा पुरोनुवाक्या^{१७} यदाहरति
 याव्या^{१८} यद्भ्रजति स वषट्कारो^{१९} यां कुम्भां^{२०} विमते
 पुरोनुवाक्या^{२१} आमधीवाक्याः^{२२} सा याव्या^{२३} यां विमते
 कथति स ब्रह्मस्य^{२४} प्रतिगरो^{२५} यद्भिकोभ्रजति स च्छ्रीषो
 १० स एवमेतं चक्रकतुं परोचमुपेत्य^{२६} प्रत्यहं बोधेयुः ॥ २७ ॥
 यथा दीक्षितावकीर्णां विष्ण्वसोमपीथा यना
 एवः सुस्तंसाद्वात्यावक्षितस्य^{२७} ब्राह्मसोमेनामीजानस्य गार्ह

१ Thus corrected; ईवे M; ईवा the other MSS.

२ Thus M; पञ्चषी the other MSS.

३ Thus M; किं (or कु)रावताना the other MSS.

४ वन्धुरं M; वधुरं Be.

५ Thus M; प्रमाथं Be; प्रमाथ Be 7 BUD.

६ प्रकन्दं MSS. exc. M.

७ कुम्भां MSS. exc. M.

८ यद्विवाक्यां MSS. exc. M.

९ यथं MSS. exc. M.

१० ब्रह्मप्रतिगरो MSS. exc. M.

११ परोचमुपेत्य Be BU; परोचापुपेत्य Be 7; पुरोचापुपेत्य M.

१२ यत्वायं i.s.o. यत्वायं M.

विच्छिन्नस्योमपीच इव ज्ञेयो ज्याग्नात्सोषां च ज्याहिताग्नास्यस्ये
 पपाय्ट्त्वं विपरेत्याग्नीनाभाय अथस्त्रिप्रतापयस्त्रिप्रता
 इच्छिन्नाभि क्षपतिसुपसमायन्ति । तेषां ब्रह्मवन्धुरमागधो
 मानधवाक्यो ब्रह्मवन्धुरपुंससू पुंससूवाक्या जरत्कद्रुचो
 जरत्प्रचोग्याभां^१ युक्तो^२ बृह्दो वा एष यो ब्रह्मवन्धुरमागधो ५
 मानधवाक्यो^३ बृह्दा ब्रह्मवन्धुरपुंससू पुंससूवाक्या^४ बृह्दो
 जरत्कद्रुचो जरत्प्रचोग्याभां^५ युक्तो^६ बृह्देनैव बृह्दं निरवदधते
 तदेकस्मिन्नात्थनः समवप्राप्तं दक्षोपागच्छः श्रामून्नाभिः^७ रचे
 तिष्ठन्सुब्रह्मणः सुब्रह्मणामाकृषति । दक्षिणां काक एतदेवाय
 भवत्यृषिषो दक्षिणा विभजन्ते । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते १०
 शंखान्ने हवीः^८ शंखातमिव वा एते चरन्ति वे प्रात्यं चरन्ति^९
 एतेवैनाग्नापचन्ति । माध्यंदिनीयाननुवर्तन्ते^{१०} ऐन्द्रामासतं^{११}
 एकादशकपाकं^{१२} ऐन्द्रो वै प्रात्यो मासतो यामो^{१३} यामेथै-
 वैनाग्नीषो दधाति । तृतीयसवनीयाननुवर्तन्त चादित्वेभ्यो
 सुवदद्भ्यश्चरभृता इव वा एते चरन्ति वे प्रात्यं चरन्ति^{१४}
 अतिमेवैनाग्नामचन्धेनूचन्धेस्य पश्यपुरोडाग्नामनुवर्तन्त चादित्य-

१ •प्रचोग्याभां MSS. exc. M.

२ श्रामून्नाभितं M ; श्रामून्नाभिः the other MSS, but cp. Karmānta.

३ •युक्तं all.

४ •वाक्या all.

५ •कपाकं M ; •कपाका the other MSS. ; this passage is missing
in Be 7 D.

स्वरप्रतिष्ठिता इव वा एते चरन्ति वे प्रात्यं चरन्तीषु
अदितिरसामेव प्रतितिष्ठन्ति । ॥ २५ ॥

- स एष व्येष्टानामग्निष्टोमसंस्तु चत्वारि षोडशानि
पवमानानुभे एवाञ्छावाकस्य सोषे । एष एव सन्धनी
सुकथ्यस्य षट् षोडशानि सर्वे पवमानाः सर्वाञ्छावाकस्य
सोषाणि । तेन हेतेन मदत ईजिरे । तेषां विष्णुः स्वपति
रावाचो हेतेन दैव्या प्रात्या ईजिरे । तेषां बुधः स्वपति
स्वपतिरावाचो हेतेन कुबजङ्घाणां पुत्रा ईजिरे । तेषां बौध
दितिर्गौपाञ्चायनो वैशात्रपस्य स्वपतिरास । तेन हेहा षड्
१०. काम्नात्या अभिप्रथयुस्तान् पितर ऊचुर्मां पुत्रकाः पञ्चाञ्चा
विष्टोपवादिनो वै पञ्चाञ्चा उप वो वदिस्यन्तीति । तान्
नादृत्यैव प्रथयुस्तं च केशिनो दासभस्त्रोपवसथमाजस्युस्तान्
भूते वदिस्यवमानः सर्पतोः ऽन्वाद्येभिरे पवित्रं वै वदिस्य
मान आत्मानं पवधिस्यामह इति वदन्तो । ऽय च पञ्चाञ्च
१५. गन्धर्वाचसो वाद्येष चाग्निवेशो ऽनूचान आस । तान् सर्प
सर्पतः पप्रच्छ के सर्पन्तीति । वचं मदत इति । तेषां कः स्व
स्वपतिरित्यहं विष्णुरित्यौपोदितिर्गौपाञ्चायनो वैशात्रपस्य
प्रत्युवाच । अत्किं चकथं कसाचपारेतीति च परोवाचतमनु-

१ om. M.

२ स्वपतिरास वेवो Be.

३ संसर्पतो MSS. exc. M.

४ तान्दत्तस्य स्य M ; तान्दत्त UB Be ; दत्तस्य Be 7 D.

५ Thus M ; प्रसर्पन्तीति the other MSS. Read perhaps संसर्पति ?

निर्दिष्टेति^१ तान्दोवाचाविदुषो व उपावादिश्राप वो ऋमह
इति^२ पिता वै^३ तत्पुत्रानुपावादीदिति हैममृषुः पापीयसो ते
प्रजा भविष्यतीति^३ तथा^१ हैवास^२ ततो^३ च वा एतत्पञ्चालेषु
मन्वावशा वाञ्छेया आग्निवेश्याः पापायिता इव^३ महाकुक्षं^३
इ^३ तत्पुत्रा^३ बभूव^३ स यो ब्राह्मणमुपवदेदेवमेवैनमुपवदेदथ यो
श्राद्धो ऽहं प्रतिवचनाच्च आदेवमेवैनं प्रतिब्रूयात्^३ ॥ २६ ॥

अथातो भास्त्रविश्वोमा इत्याचचते^३ चिष्टदम्भावर्ति
पञ्चदशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमानाः^३ पञ्चदशमभा-
वर्ति सप्तदशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमानाः^३ सप्तदश-
मभावर्त्येकविंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमाना^३ एक- १०
विंशमभावर्ति चिष्टवमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमाना-
श्चिष्टवमभावर्ति अयस्त्रिंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमानाश्चिष्टवमभावर्ति चिष्टवमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमानाश्चिष्टवमभावर्त्येकविंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमाना^३ एकविंशमभावर्ति सप्तदशमग्निष्टोमसाम सर्वे १५
षोडशाः पवमानाः^३ सप्तदशमभावर्ति पञ्चदशमग्निष्टोमसाम
सर्वे षोडशाः पवमानाः^३ पञ्चदशमभावर्ति चिष्टदग्निष्टोमसाम
सर्वे षोडशाः पवमानाः^३ ॥ २७ ॥ सप्तमः ॥

१ Conjecturally; परोचादत्रमनुदिदिष्टेति M; परोचादत्रमनुनिर्दिष्टेति
Be 7 DU; परोचादत्रमनुदिदिष्टेतिने B; परोचाद् व्रतमनुदिदिष्टेति Be.

२ All MSS. exc. M ins. the akṣara सा ।

३ तथापैपञ्चाचतो MSS.

४ Thus M; हैममृषा the other MSS.

- अथ वै भवति देवा वै अथञ्चेऽङ्गुर्वत तदसुरां चकुर्वन्-
 तेति^१ अ हेर्वां चक्रे प्रजापतिः कथं^२ अहमसुरैर्देवाभ्यावर्तयि-
 यमिति^३ अ एतं अङ्गप्रतुमनिदन्नुपपद्यमपञ्चतस्त्रिंशेनागुवा-
 ङ्कयतेति^४ अ अथाह प्रातर्यावभ्यो देवेभ्य इति मरुद्भ्यः
 ५ प्रातर्यावभ्यो देवेभ्य इति तथाहाय अथाह सोमः पवत
 इतीन्दुः पवत इति तथाहाय अथाहेन्द्राय पुरोडाशानामिति
 अक्रावः^५ पुरोडाशानामिति तथाहाय अथाह वायव इन्द्रा-
 वायुभ्यामिति नियुत्वते अक्रनियुद्भ्यामिति तथाहाय अथाह
 मिथावरुणाभ्यामित्यृतायुभ्यामिति तथाहाय अथाहाग्निभ्या-
 १० मिति नासत्याभ्यामिति तथाहाय अथाहेन्द्राय सोमाविति
 अक्रावेन्दूमिति तथाहाय अथाहेन्द्राग्निभ्यामिति अक्रजात-
 वेदोभ्यामिति तथाहाय अथाह विश्वेभ्यो देवेभ्य इति मरुद्भ्यो
 विश्वेभ्यो देवेभ्य इति तथाहाय अथाहेन्द्राय मरुत्वत इति
 अक्राव गण्यत इति तथाहाय अथाह महेन्द्रायेति मरुदे-
 १५ अक्रायेति तथाहाय अथाहादित्येभ्य इति मरुद्भ्य आदित्येभ्य
 इति तथाहाय अथाह वनस्पतय इति वनर्गृपायेति^६ तथाहाय
 अथाह देवाय अविष इति मरुते^७ देवाय अविष इति
 तथाहाय अथाह विश्वेभ्यो देवेभ्य इति मरुद्भ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्य

१ अथन्यहमसु० M ; अथन्यहमसु० Be 7 D ; अथन्यहमसु० Be BU.

२ Conjecturally ; वनेर्पापायेति M ; वनेन्यपयेति Be 7 D ; वनेन्यपयेति
 B U ; वनेन्यर्पापायेति Be.

३ Thus M ; अमरुदे Be 7 Be D ; अमरुदे BU.

इति तत्राहाय चत्वार देवानां पत्नीभ्य इति महतीभ्यो
 देवानां पत्नीभ्य इति तत्राहाय चत्वारेश्चाय हरिवत् इति
 तत्राहाय मचवत् इति तत्राहा' धागा इन्दुभ्य' इत्यु' द्वैत्रे
 संदिग्धमिति' ॥ २८ ॥

तदेतद्वचनैव चत्वारश्चिपत्य' सोपास'श्चाचश्चिपत्य वाव' १
 सोपे च तां निदवाच' तद् सासुरा उपेचानेव चक्रिरे किं
 वा वै करोति' किं वा नेति' च चदा निदां चकार न
 वा इम इतर्हि पापमद्रयोचोरीग्रत इति तदेनां निदवाच
 देवो जे इविषोदा इति' प्रजापतिर्वै देवो इविषोदाः'
 पूर्णा विवश्वासिचमिति' पूर्णा बुदचत्यासिचमिति' तदु'दा १०
 विश्वधनुष वा पृथधमित्यास्य कामं कामं पूरयाध्वा इति
 इदादिदो देव सोहत इति' साद्येभ्यो देवेभ्यः प्रजापतिः
 कामं काममूहते' सप्तदश सोमो° भवति°' सप्तदशः
 प्रजापतिः' प्रजापतेराष्ट्या' अथो ऽसितशुर्दंशिषा' प्राजा-

१ Thus M Be; इन्दुभ्य the other MSS.

२ •चत्वारश्चा M Be.

३ om. all exc. M.

४ करोतवी (sic!) M; indication of pluti ?

५ बुदचत्य° B Be U; इन्द्रचत्य° Be 7; बुदचत्य° D; बुदचत्य° M.—
 चशिच° BUD; चाशिच° M; चाशिच° Be 7 (pr. m.) Be; चाशिचच°
 Be 7 (sec. m.).

६ Uncertain reading, •बुदचत्य° M; बूचत्य° the other MSS.

७ सोमा भवति M; सोमो भवति the other MSS.

८ शिवाशुर्दंशि° i.s.o. सितशुर्दंशि° all the MSS. exc. M.

पत्नी वा^१ चक्षुः^२ प्रजापतेरसुरप्रत्याच^३ चः पात्र
 आह्वये च वापिह्वयेत^४ च एतेन चक्षुःश्रुता चक्षुः
 येव पात्रना आह्वयेवावर्तत^५ इन्द्रो वृषभ इत्या
 परावतमगच्छदपाराधमिति मन्वमानसं देवा चक्षुःश्रुता
 १ प्रतमाश्रितं^६ दुर्वा^७ चक्षिरे^८ भूयो भागधेवं भूयसीं प्रीति
 मश्रुपावर्षन्तीति^९ वदन्तः^{१०} च ए प्रातःश्रवणे नामनासं^{११} न
 सर्वं एव प्रातःश्रवणं मचक्षां^{१२} चक्षुः^{१३} को ह्यपेक्ष्य^{१४} वे
 मचक्षित्यतीति^{१५} तत्र संतिष्ठमाने प्रातःश्रवणे ऽश्रवण
 प्रक्षं प्रति^{१६} चक्षुः^{१७} सर्वं एव चमसाध्वर्षेव चावर्षति^{१८}

१ Thus M ; वाः the other MSS.

२ Thus corrected (cp. Sat. Br. XII. 4. 4. 2) ; वापिह्वयेति all MSS., which has वापिह्वयेत् ।

३ चक्षुःश्रुते M ; चक्षुःश्रुते the other MSS.

४ चाश्रितं दुर्वां चक्षिरे Be 7 Be D ; चाश्रितं दुर्वां चक्षिरे B ; चाश्रितं चक्षिरे M ; cp. on this passage Pañc. Br. XVIII. 5. 12.

५ वापिह्वयेति M.

६ I.s.o. वे (thus M Be B), वनः Be 7 D.

७ Thus M ; नामनासं चक्षुः or नामनासं चक्षुः the other MSS. (in Be 7 the passage is missing). Probably the negation has fallen out somewhere.

८ चक्षुःश्रुते M.

९ चक्षुःश्रुते M.

१० Thus my conjecture ; चक्षुःश्रुते M ; चक्षुःश्रुते or चक्षुःश्रुते the other MSS. ; cp. Āp. Śr. XXII. 10. 13.

ऽश्वाकस्य प्रस्यं प्रत्यागर्तुं^१ दग्निरे^२ । येन्ना इव ज्जमन्वन्त^३
 तस्मात्तीव्रवोने सर्वं एव चमसाध्वर्षव आगन्दिमो ऽश्वाकस्य
 प्रस्यं प्रत्याग्यत्सन्ति^४ । येन्ना इव हि मन्वन्ते^५ तर्हि वाव
 तदावीतदु वा आहः सर्वं एवैतर्हि चयः येन् इति^६ तः
 शानिपुपुः^७ ॥ २६ ॥

इति इति इहेतीहेतीहेतीहेतीति^१ च वा एनं तदुपुहे-
 दुरदुरदितोदं^२ ते इहदवाचं तदभ्युपावर्ततेति च वा एनं
 तदुपुहेतस्माध्वर्षिणस्य चमसाध्वर्षाणि मिदान्^३ । च^४
 इत्यस्यप्रमेकधर्षाणां प्रातःचमने ऽवगच्छेदधि माध्वर्षिणे
 चमने^५ विमथितं हतीचमने^६ सास्य तीव्रता^७ सप्तदश सोमो १०
 क्वति^८ सप्तदशः प्रजापतिः^९ प्रजापतेराष्टौ^{१०} गर्भिणी वडवा
 क्वामी दक्षिणेन्द्रिचं वै गर्भं^{११} दक्षिणं सप्तमः^{१२} वेन्द्रिचलाच^{१३}
 सो ऽन्यो बोपतपता वाचिमानं नीतः सास्य एतेन चयकस्तुना
 वेधेताम्रते हेव तीव्रताभिन्नेो ऽकामयत वि पाश्चात् इतीच

१ Thus M only; प्रत्यागर्तुं or •र्तुं the other MSS.

२ M ins. च before दग्निरे ।

३ प्रस्यं MSS. exc. M.

४ Thus M; च वा चमि० U; चवाचि० Be B; चवाचि० Be 7 D.

५ Thus M Be B; इहे तीहे इहे इहेतीति U; Be 7 D (which write only once इति) : इहेतिहेतिहेतिहेतीति ।

६ Before इदं M has once more इदं ।

७ Uncertain; M reads as above given; संथितस्यार्धं Be 7 UDB;

८ संथितस्यार्धं Be.

९ Thus M Be BU; वेन्द्राच Be 7; वेन्द्राच D.

- श्रेष्ठं देवानां गच्छेयमिति । स एतं ब्रह्मकृतमप्यश्नमाहरन्मायजत । ततो वै स वि पाप्मानमहत श्रेष्ठं देवानामगच्छेयं कामधेत वि पाप्मानं हनीय श्रेष्ठं समानानां गच्छेयमिति । स एतेन ब्रह्मकृतुना यजेत । येव पाप्मानं हते श्रेष्ठं हतानां गच्छति । तस्मात्तिपाद्यो वि न इन्द्रं मृधो ऋषिर्वा चक्षुः पृतन्यतः । अथस्यदं तमीं ऋषिं वो चक्ष्वाहं चमिदात्पुपयाममृहीतो ऽषीन्नाथ ता वैश्वधाथ जुष्टं गृह्णामीति । परिमृष्य सादयत्येष ते षोणिरिन्नाथ ता वैश्वधायेति । ऋषिदृत्पञ्चदशौ विपर्वाभ्यं क्षोमौ भवतस्ताः चक्षुः गच्छेयमिति ।
- १० गायत्री वै हृन्दवा वि पाप्मानमहत मायज्येव तस्यमिति वि पाप्मानं हते ॥ ३० ॥

- इन्द्रो ऽकाशयतौह्वियं श्रेष्ठं देवानां गच्छेयमिति । स एतं ब्रह्मकृतमप्यश्नमाहरन्मायजत । ततो वै स षोणिरं श्रेष्ठं देवानामगच्छेयं कामधेतौह्वियं श्रेष्ठं हतानां गच्छेयमिति । स एतेन ब्रह्मकृतुना यजेतौह्वियं देव श्रेष्ठं समानानां गच्छति । तस्मात्तिपाद्यो ऽयं कृमुरग्यमीति । विश्विषुद्विदिसोमः । ऋषिर्विप्रः काच्येनोपयाममृहीतो ऽषीन्नाथ लोह्विदे जुष्टं गृह्णामीति । परिमृष्य सादयत्येष
- ११ गच्छेयमिति स एतेन ब्रह्मकृतुना यजेतौह्वियं देव श्रेष्ठं समानानां गच्छति । तस्मात्तिपाद्यो ऽयं कृमुरग्यमीति । विश्विषुद्विदिसोमः । ऋषिर्विप्रः काच्येनोपयाममृहीतो ऽषीन्नाथ लोह्विदे जुष्टं गृह्णामीति । परिमृष्य सादयत्येष

१ Thus M only ; मायज्येव वै हृन्वाचि all the other MSS.

२ All MSS. ins. च वै exc. M.

३ च वै MB.

४ M ins. (against Taitt. Br.) चकोषा ।

ते योभिरिन्द्राय मोह्निद इति^१ तस्य पञ्चदशैकविंशौ
 विपर्वावः सोमौ भवतस्ताः षड् दृश्यो^२ दृश्यौ वै
 इन्द्रयागुदभिनदृश्यैव^३ तद्यजमान उद्भिन्नसौ^४ इन्द्रो ऽकामयत
 वक्षं भिक्षा पशून्सृजेवेति^५ स एतं यज्ञकतुमपश्यत्तमाहर-
 त्तेनाचयत^६ ततो वै स वक्षं भिक्षा पशून्सृजत^७ यः कामयेत
 वक्षं भिक्षा पशून्सृजेवेति स एतेन यज्ञकतुना यजेत^८ वक्षमेव^९
 भिक्षा पशून्सृजते^{१०} तथातिघाञ्च इन्द्र सोवधीरसमोदहाभि
 न्नकतौ^{११} इन्द्रोदन्तरिचम् । विभेद वक्षं सुसुदे विवापो ऽया-
 क्कदभिक्षाभिक्षदुनासुपयामसृष्टीतो ऽधीन्द्राय त्वा वक्षमिदे
 सुष्टं सृष्टमतीति^{१२} परिवृण्व्य सादपत्येष ते योभिरिन्द्राय त्वा
 वक्षमिद इति^{१३} तस्य पञ्चदशैकविंशौ विपर्वावः सोमौ भव-
 तस्ताः षड्वावयो^{१४} नाचपी^{१५} वै^{१६} इन्द्रया^{१७} वक्षमभिनद्वायश्चैव^{१८}
 तद्यजमानो वक्षं भिक्षा पशून्सृजते^{१९} ॥ ३१ ॥ अष्टमः ॥
 सप्तयेयेन चक्षुमाषो भवति^{२०} स यदग्रनागां कामयते
 सप्तप्रितो भूत्वा दीषते यदा^{२१} सभते^{२२} तस्य^{२३} स एकाहं^{२४}
 नात्रात्यथात्राति^{२५} द्वाहं नात्रात्यथात्राति^{२६} त्रहं नात्रात्यथा-
 त्राति^{२७} चो ऽथैव विराजमाप्नोति^{२८} राजानं क्रीत्वोच्छातिष्यं

१ दृश्यतीत्येव M.

२ वक्षं most of the MSS.

३ Thus M; नाचपेय वक्षं वक्षमभिनद्वायश्चैव the other MSS.

४ वक्षमेवे M.

५ Thus my conjecture; विराजमाप्नोति M; विराजा वक्षमेति the other MSS.

- निर्वपति^१ यद्यु वा एतदुपात्येति चतुरस्रं नाम्नात्यथान्नाति^२
 पञ्चास्रं नाम्नात्यथान्नाति^३ षडस्रं नाम्नात्यथान्नाति^४ ति
 उपसदस्त्रिंशत्संपद्यन्ते^५ षिंशदक्षरा विराडस्रं विराट्
 रामैवात्मायमवसृष्टे^६ ऽथ च एकादश स्तन एवास्त्रे स^७ ३
 १ एवैनां तेनाथ च एकषिंशत् स्तन एवास्त्रे स^८ दुइ इवै
 तेन^९ स उपसत्स्त्राज्यग्रतो भवति^{१०} ग्रीतस्त्रं^{११} सर्षिषशिष्टाभि
 रशुश्रीभिरुपहन्यथ द्वाभ्यामथैकया^{१२} ग्रीतस्त्रं^{१३} वैव^{१४} सर्षि
 श्चिभिः पर्वभिरुपहन्यथ द्वाभ्यामथैकेन^{१५} विश्वीने वा सर्षि
 षीधि पद्व्यवदधात्यथ द्वे अथैकं षिस्तनद्विस्रैकस्रमव
 १० रूपाधि कुर्वन्सं नादित्याद्दिवा पर्षावर्तते नाग्नेरधि नाग्ने
 दुम्बरः सोमसमसस्रतुःसक्तिर्ब्रह्मा^{१६} षिवेदाः^{१७} सगोषः^{१८} ॥ ३३
 सप्तदश सोमो भवति^{१९} सप्तदशः प्रजापतिः^{२०} प्रजापति
 मन्नाद्यं गोपानमर्षं देवा अतसत्याभ्यामथैषुः^{२१} स षडस्र
 षदेवानग्नेनावसृष्टं तस्यावसृष्ट्या इति तदथ षडात्मा
 ११ षदेवानग्नेनावसृष्टं तस्यावसृष्ट्या इति तदथ अदुपसत्स्त्राज्य
 भवत्येतदे देवानां प्रियं धाम षदास्रं^{२२} देवानामेव षि
 धामावसृष्ट इति तदथ षडादित्याद्दिवा पर्षावर्तते नाग्नेरधि

१ •पश्यते Be 7 BD ; •पश्यति M Be U.

२ Thus M ; विश्वीनस्र the other MSS.

३ Thus M ; विश्वीनस्र वैव Be U ; विश्वीनस्रैव Be 7 D ; विश्वीनस्र ३ B.

४ मस्र M.

५ Thus M B U ; षिवेदः Be Be 7 D.

६ •सन्नेषुः all the MSS. exc. Be which has : •सन्नेषुः ।

नक्षत्रेते वै देवानामृतसत्ये ^१ नेद्देवानामृतसत्ये पृष्ठतः करवा-
 षीति तदेष यदौदुम्नरो भवत्यूर्वा अन्नाद्यमुदुम्नर ^१ अर्ज
 इवात्तायखावदद्या इति तदेष यत्सोमसमसो भवत्येतद्दे देवानां
 परममसं यत्सोमः ^१ परमेष्टेवास्या अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवदद्
 इति तदेष यत्सुःसन्निर्भवति यदेव दिशो ऽन्नाद्यं प्राविश- ५
 त्खावदद्या इति तदेष यन्निवेदा ^१ भवति न ह्येतानेकवेदा
 दक्षिणाद्युपक्रमर्हतीति तदेष यत्सगोषो भवत्यात्मा वै सगोष
 चात्माश्चैव यत्स यशो ऽन्नाद्यं प्रतिष्ठापयामीति तत् ॥ ३३ ॥
 तं मासंदिनीयैश्चमसैः यशोशीय जुहति ^१ तद्धत्वितो ज्ञतं
 दक्षिणानां काशे ब्रह्मण्य उपातिदिशन्ति ^१ तं ब्रह्मण्यः यन्तं ^{१०}
 यन्तुपविशन्त मस्यन्ति यदृतं मन्यन्ते तेन ^१ यदृतेन मस्यन्ति
 यदृतपेषयन्तपेषयन्तं ^{११} दिशो ऽकामयन्तान्नाद्यः स्यान्नाद्यमव-
 द्धन्वीसन्नाद्यमन्नाद्य प्रतितिष्ठेदिति ^१ ता एतं यत्सकृतुमप-
 यन्ताद्वाहरन्तेनायजन्त ^१ ततो वै ता अन्नाद्यो ऽभवन्नाद्यमवा-
 द्यन्तान्नाद्यमासु प्रत्यतिष्ठयः कामयेतान्नादी ने प्रजा खाद- १५
 यन्नाद्यमवदन्वीतान्नाद्यमन्नाद्य प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यत्सकृतुना
 यजेतान्नाद्येवास्त प्रजा भवत्यन्नाद्यमवदद्दे ऽन्नाद्यमन्नाद्य प्रति-
 तिष्ठति ^१ तस्य यत्सुषु बहिष्यवमानो ^१ ऽष्टाशुष्टाश्याभ्यानि ^१

१ चिरेदो M.

१ Thus corrected according to the Karmānta; यन्तं 'all the MSS.

१ •मानोद्वाद्याभ्यानि M; •मानोद्वाद्यानि Be; •माननद्वाद्याभ्यानि B
 Be 7 UD; cp. supra XV. 18 (p. 222, 12).

द्वादशो मास्यंदिनः पवमानः षोडशानि पृष्ठानि सवि-
 आर्भवः पवमानस्तुर्विंशमग्निष्टोमसाम^१ तं दिशां पदु-
 इत्याचक्षते^२ " हन्दास्त्रकामयन्त यज्ञो ऽनुवीमहि
 ऽवरन्भीमहि यज्ञो ऽस्मासु प्रतितिष्ठेदिति^३ तान्वेतं यज्ञ-
 १ मपश्चन्तमाहरन्नेनाचयन्त^४ ततो वै तानि यज्ञो ऽनुवत
 ऽवाचन्वत यज्ञ एषु प्रत्यतिष्ठत्तः कामयेत यज्ञो ऽनुवीच
 ऽवरन्भीच यज्ञो मधि प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यज्ञ-
 चयेत^५ यज्ञ एवाभ्रुते यज्ञो ऽवरण्हे यज्ञो ऽस्मिं प्रतितिष्ठ-
 तस्य सोमा अस्तुवतैकस्थामय तिसृष्वेकस्थामय तिसृषु^६ त-
 १० हन्दासामेकचिक इत्याचक्षते^७ " सोमा अकामयन्नेति
 परिवादस्त्र^८ सोमास्त्रिवृदद्य चयः पञ्चदशास्त्रिवृदद्य
 सप्तदशास्त्रिवृदद्य चय एकविंशान्नेतस्त्र सोमानामेकचि-
 इत्याचक्षते^९ ॥ ३४ ॥

इन्द्राग्नी वा अकामयेताः समानशोकौ खाव य-
 ११ शोकमिषावेति^१ तावेतं यज्ञस्तुमपश्चन्ता^२ तमाहरता^३ तेना-
 चयेता^४ ततो वै तौ समानशोकावभवताः समानं शोकयैता-
 समानशोकावर्ष्य^५ शौ कामयेताः राजा च पुरोहित-

१ Thus all the MSS (only संवित्र D); in Be 7 च has been cancelled.

२ परीणाद्. M.

३ Thus MD Be 7; संवित्र BU; संवित्र Be.

४ Thus M; •शोकान्पञ्च Be 7 BUD; •शोकावर्ष्य Be.

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1322.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM.

EDITED BY
DR. W. CALAND OF UTRECHT.
VOL. II, FASCICULUS V.

~~~~~
CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1912.

LIST OF BOOKS FOR SALE
AT THE LIBRARY OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

NO. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	Ra. 1	14
Aitar̥ya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	14
Aitareyalocana	...	...	2
Amarakosha, Fasc. I	...	...	2
*Anu Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	...	2
Anumana Dīdhiti Prasārini, Fasc. I, @ /10/	...	...	0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...	...	0
Aṅgavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-9. Vol. II, Fasc. 1-9 @ 1/ each	...	...	18
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	...	1
Bandhāyana Śranta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	4
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	...	4
Bandhastotrasaṅgraha	...	...	2
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	2
Bṛhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3
Bodhicaryāvatāra of Śāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3
Ori Cantinatha Charita, Fasc. 1-3	...	...	1
Ḍatadūṣaṇi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	...	8
*Ḍatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	14
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	...	3
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	...	...	3
Ḍatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-16 @ /10/ each	...	...	10
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	36
Ditto Vol. IV, Fasc. 7-8, @ 1/4/ each	...	...	2
Ditto Vol. IV, Fasc. 9-10 @ /10/	...	...	1
Ḍokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	...	8
*Ḍranta Sūtra of Śāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	...	...	10
Ori Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4
Ditto Aśarasāra, Vol. II, Fasc. 1-4	...	...	3
Gobhilliya Grhya Sūtra, Vol. I, @ /10/ each	...	...	3
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	...	2
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	...	...	2
Ditto Grihya Saṅgraha	...	...	0
Haralata	...	...	1
Karmapradīph, Fasc. 1	...	...	1
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	...	4
Kathā Śerit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	...	17
Kurma Purāna, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	...	5
Kirānavali, Fasc. I, @ /10/	...	...	0
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	...	6
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-10 @ /10/ each	...	...	19
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	...	2
Manuṭikā Saṅgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	...	9
*Mīmāṃsā Darśana, Fasc. 10-19 @ /10/ each	...	...	6
Mṅgdhahodha Vyākaraṇa, Fasc. 1-2, @ /10/ each	...	...	1

समानशोकोः स्थाव समानं शोकमिषावेति तावेतेन चक्षकतुना
यथेवाताः^१ समानशोकावेव भवतः समानं शोकमितो^१
ऽवरणो चक्षायुधः प्रासङ्गसमसः सा ब्राह्मणस्य दक्षिण-
तरीरथः सर्वायुधो ऽप्रासङ्गः काः^२स्यस्त्रशोबन्धः^२ सा राजन्यस्य
दक्षिणा^३ तस्य चिह्नत्पद्मद्वयौ विपर्यासः^३ शोमौ भवतश्चिह्न-
द्वयं ब्राह्मणस्य पद्मद्वयो राजन्यस्य^४ तमेतमिन्द्राग्निभ्योः कुशाच
रत्नाचकत^५ एव एव सन्पितापुत्रीय एव सशोर्बद्ध एव
भाषोः^६ ॥ ३५ ॥ नवमः ॥

अभिचरणीयैः शोमैर्यज्यमाणो भवति^१ स इषानि
• वज्रायुधाम्युपकल्पयते बाधकानि च तैज्यकानि च प्रवानयो^२
ऽधिपवशे फलके पुरुषाश्च^३ वृषणौ^४ स चपाध्वर्युदपाः^५
परीक्षणाजानमभिषुषोति तस्य चो ऽः^६ परापतति तमे-
तस्मिन्नाच आधायोपसंगृह्णाद्याहासुं जह्वय ता शोभामीत्यां
तमितोराशे^७ ऽथैतं मङ्गमाहवनीये ऽनुप्रहरतीदमहमसुमा-
^८ सुखायणं परिशुना^९ भङ्गेन^९ विध्यामीत्यां च यं यजमानो देष्टि

^१ पनेता all exc. M.

^२ •दूषीबंधः Be ; •दूषिबंधः U ; दूषीबंधः M ; •दूषिबंधः B ; नीषिबंधः
Be 7 D.

^३ Thus M Be ; इवनशे Be 7 D (op. Āp. XXII. 4. 17, Sāñkh.
XIV. 22. 18, Ṣaḍv. br. III. 8) ; इवाननशे U ; इवाननभोशो B ; cp.
the Dvaidhasūtra.

^४ Thus M ; all the other MSS. corrupt.

^५ Thus M ; परिशुनासंग्गेन Be U B ; परिपानासंग्गेन Be 7 D.

तं मनसा ध्यावत्यथैतत्प्राणं खरे अथावतनः सादयत्यसुखमा
 प्राणो सादयामीति १ स च कं च यद्दं गृह्णात्येवमेवैतं गृह्णाति १
 ऋषु १ किं १ च १ पाचः सादयत्येवमेवैतंसादयति १ स एष
 चिद्वृद्धिदोम एकसोम १ एकहविर्धानसः १ श्वेन इत्याचयते १
 ऽधेयुः १ समानमभिचरणीवः १ शिष्यं १ तिसृषुतिसृषु १ सुवते १
 रणो हविर्धानमच संदः १ समानमभिचरणीवः १ शिष्यं १
 द्वौ अचक्षिः १ मध्यत सोमो भवतो १ द्वे १ हविर्धाने १
 अचेन्द्रवज्रः १ समानमभिचरणीवः १ शिष्यं १ पञ्चदश एष
 भवति १ ॥ ३६ ॥

दुराग्ने १ अष्टमाशो भवति १ स उपकल्पयते षष्टिः १
 ग्रतमानानि चिरस्थानि चिःग्रतः सुवर्षानि चिःग्रतः
 रजतानि १ वङ्गन्वद्विरष्टः १ स आमावाख्येन हविरेद्वा सौर्ष
 चरं निर्वपति १ तस्मिन्सुवर्षे १ ग्रतमानं ददात्यथ साचः १ ऊते
 ऽग्निहोत्रे चाङ्गमसं चरं निर्वपति १ तस्मिन्नजतः १ ग्रतमानं
 ददाति १ स एवमेवैताभ्यामिष्टिभ्यामहरहर्यजमानो मासमेत्यथ १
 दौषते १ दौषणीयायां सादग्रमाणः १ चिरस्थं ददाति १

१ चरिच M.

२ This word twice in Be 7 B U D.

३ Thus M only ; वैषु all the other MSS.

४ तिसृषु once in M, which adds also च after सुवते ।

५ द्वे M.

६ Thus M U B Be ; दुराग्ने D ; दुराग्ने Be 7.

७ राजत M.

प्रातःस्वनीष्यां चतुर्विंशतिमानं ददात्यातिष्ठायां दे^१ चतु-
 विंशतिमाने^२ ददाति^३ प्रथमाद्यासुपसदि चत्वारि ददाति^४
 द्वितीयास्यासुपसद्यष्टौ ददाति^५ तृतीयास्यासुपसदि षोडश
 ददाति^६ चतुर्थ्यासुपसदि द्वाविंशतं^७ ददाति^८ पञ्चम्यासुपसदि
 चतुःषष्टिं ददाति^९ षष्ठ्यासुपसद्यष्टाविंशत् प्रतं चतुर्विं-
 शतिमानानां^{१०} ददात्यघातः प्रतसंख्येवाग्नीषोमीयस्य उताषां
 वपाषां दे प्रते ददात्याग्नेयस्य उताषां वपाषां चत्वारि
 ददाति^{११} प्रातःस्वनीषेभ्यष्टौ^{१२} ददाति^{१३} माघंदिनीषेषु षोडश
 ददाति^{१४} दक्षिणां काशे द्वाविंशतं ददाति^{१५} तृतीया-
 १० स्वनीषेषु चतुःषष्टिं ददात्यनूबन्ध्यस्य उताषां वपाषामष्टा-
 विंशत् प्रतानां^{१६} ददाति^{१७} स यदेताभ्यामिष्टिभ्यामहरर्ष्यजते
 सूर्वाचन्द्रमसोरेव तस्यायुष्वष्ट सञ्जीकतामाप्नोति^{१८} ॥ ३७ ॥

^१ अथ यद्विरच्यदक्षिणे^{१९} भवति चिरप्लयमेव तस्यमान

१ Thus M ; चिंशतिमानं ददात्य Be B ; in the other MSS. this passage is missing.

२ Thus M U ; चिंशतं Be ; in the other MSS. this passage is missing.

३ Thus M ; श्रतिमानं the other MSS.

४ स्वनीषेष्टौ Be 7 D.

५ Thus M Be 7 ; श्रतमानानां Be B U.

६ During the printing I was so happy as to obtain, for the remaining part of this prāna, from Mr. Muthu Dikshitar of Lalgudi (Manakkāl, Madras) a copy (designed by me as L) from a MS. in his possession. This MS. is in Grantha and independent from my MSS., but, on the whole, not much better.

७ Thus M ; चद्विरच्य दक्षिणा the other MSS.

आत्मान् स्रक्षुहते^१ तस्य चदूर्ध्वं नामेसास्तुवर्षमवाङ्^२
 रजतं^३ चदा इ वै हिरण्यस्यो भवत्यचामृतो भवति^४
 हिरण्यया इ वै देवास्तस्मात्ते ऽमृताः^५ सप्तदशसोमो भवति^६
 सप्तदशः प्रजापतिः^७ प्रजापतेराष्ट्या^८ उभे सामनी भवतश्चन्द्रो-
 मचावेतत्पचौ^९ यजमान आत्मान् स्रक्षुहते^{१०} एतस्य षोडश
 जित्यै^{११} स चदेतेन^{१२} यज्ञक्रतुना यजते सूर्याचन्द्रमखोरेव
 तस्यायुष्यं ससोकतां जयति^{१३} तेन दुरग्रो^{१४} दुरग्र इव ह्येतयो-
 र्देवतयोर्बोको^{१५} ऽथ दुर्वाग्निं^{१६} चक्ष्यमाणो भवति^{१७} स उप-
 कल्पयते ऽनदुष्कृतं च चयस्त्रिंशत्^{१८} च निष्काश्र्सेन^{१९} हेते-
 नामदुहो षोकं जयति^{२०} तेन हेतेन ज्योतिषमं षोकं जयति^{२१} १०
 तेन हेतेन ज्योतिषो ऽधि सर्गं षोकं जयति^{२२} सप्तदशसोमो
 भवति^{२३} सप्तदशः प्रजापतिः^{२४} प्रजापतेराष्ट्या^{२५} उभे सामनी
 भवतश्चन्द्रोमचावेतत्पचौ^{२६} यजमान आत्मान् स्रक्षुहते^{२७}
 एतस्य षोडश जित्यै^{२८} स चदेतेन यज्ञक्रतुमेहा न नयति तेव

१ Instead of चवाङ् (thus M Be B U) Be 7 D : चयो; चार्वा L.

२ Thus Be B; •मचावेतत्पचौ M; •मचावेतत्पचौ L; the other MSS. deficient.— Here and infra (1. 13) Be after •चौ in-
 दनीवे पचे ।

३ चद् only given by M.

४ दुर्घं or दुर्घं all MSS. exc. M L which have here and infra
 each time दुर्घं ।

५ चयस्त्रिंशं M.

६ Thus Be; •मचावेतत्पचौ M L; •मचावेतत्पचौ the other MSS.

दुर्वाग्रक्षदुर्वाग्रक्ष^१ दुर्वाग्रक्षं^२ " वेग्री इ दास्यो ऽपचिति-
कामो ऽपचितिनेजे न^३ नो^४ नामानि^५ परिहरन्ता^६ इति^७ ततो
इ वा एतत्पञ्चाक्षराजानां^८ नामानि परिहरन्ते^९ ॥ ३८ ॥

ब्रीधंशा इति वेग्रीनाचक्षते^१ कुत्रा इति दर्भाजंघा-
विति^२ नैरेयकविमल्यौ^३ ततो वै सो ऽपचितिमानभवद्यः
कामयेतापचितिमान्स्यामिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेताप-
चितिमानेव^४ भवति^५ तस्य चतुर्विंशो बहिष्यवमानस्त्रि-
वृत्पञ्चदशान्याज्यानि^६ तास्त्रिसो गायत्र्यश्चतुर्विंशो माध्यन्दिनः
पवमानः पञ्चदशसप्तदशानि^७ पृष्ठानि^८ ते दे विष्टुभौ^९ चिषव
क्षभंभः पवमान एकविंशमग्निहोमसाम^{१०} सैका जगत्येतामि
वै ह्यन्धसामपचिततमान्वपचितिमानेव भवति च एवं वेदांवा-
वादिष्यो ऽकामयत त्विषिमान्स्यामिति^{११} स हतं यज्ञक्रतु-

१ दुर्वाग्र० Be, दुर्वाग्र० M L ; the other MSS. om.

२ Most of the MSS. दुर्वाग्र० or दुर्वाग्र० (both times).

३ Thus M ; L om. सो ; तंनवाजानि Be ; तन्नोनाजानो Be 7 U D ;
गोवायनी B.

४ Thus M Be 7 D ; •चरंत Be B U L.

५ Thus M ; •पांशाक्ष० the other MSS.

६ Thus M Be L ; •चरंत्वा Be 7 D U ; •चरत्वा B.

७ Uncertain ; दर्भाजंघाविति M ; दर्भाजंघाविति L ; दर्भाजंघाविति
e B.

८ Uncertain reading ; नैरेयकविमंभौ (or नैवो?) M ; नैरेयकविमल्यौ

९ 7 ; नैरेयकविमल्यौ Be B ; नैरेय० D ; नैरेयकचितिमल्यौ L.

१० Thus M L ; स्यु instead of स्यु all the other MSS.

११ Thus M Be U ; पंचदशसप्त० B L ; Be 7 om. पंचदश ।

मपश्नत्तमाहरत्तेनाथजत^१ ततो वै स त्विधिमानभवत्^२ :
 कामयेत त्विधिमान्स्थामिति स एतेन यज्ञक्रतुना चजेत^३ ।
 त्विधिमानेव भवति^४ तस्य^५ शौर्यो ऽतिपाक्षः^६ शौर्यः^७ पशु-
 रूपाण्यम्भ^८ एकविंश एव भवति^९ ॥ ३६ ॥ दशमः ॥

इन्द्रो ऽकामयतर्षभ इव पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^१ राव्यं^२ ।
 देवानां परीथामिति^३ स एतं यज्ञक्रतुमपश्नत्तमाहरत्तेना-
 चजत^४ ततो वै स ऋषभ इव पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^५ राव्यं^६ ।
 देवानां पर्येष्टः^७ कामयेतर्षभ इव पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^८ राव्यं^९ ।
 समानानां परीथामिति स एतेन यज्ञक्रतुना चजेतर्षभ इव
 पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^{१०} राव्यं^{११} समानानां पर्येति^{१२} तस्मात्ति-
 याह्यो वृषा सो ऋशुः पवते इविश्वानसोम इन्द्रस्य भाग
 ऋतयुः प्रतायुः । स मा वृषाणं वृषभं हृषोतु प्रियं विश्वां
 सर्ववीरं सुवीरमुपयामगृहीतो ऽधीन्द्राय तर्षभाच जुष्टं
 गृह्णामीति^{१३} परिभृष्य सादयत्येष ते सोनिरिन्द्राय तर्षभा-
 चेति^{१४} तस्य पञ्चदशस्य सत एकविंशं होतुः षष्ठं ककुदो^{१५} ॥
 रूपमिन्द्रेण इ स्य वै पूर्वं समाजिगमिषन्तो वनिष्ठुसवेन
 यजन्ते^{१६} दप्तो^{१७} न^{१८} इन्द्र^{१९} आविर्भविष्यति तस्यै^{२०} कामान्वक्ष्याम

१ तस्मात् Be 7 D.

२ om. all MSS. exc. M L Be.— After the tenth adhyāya M breaks off.

३ ककुदो L.

४ Thus Be L; चजेतसुपैतभिर्इ Be 7; चजेत उपताविर्इ B; चजेत उपेता-
 भिर्इ U; चजेतसुपैतान इन्द्र D.

५ तस्मात् MSS. exc. L which has तस्मिन् ।

इति^१ वदन्तो^१ वनिष्ठसवेन चक्ष्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते
 अतसुचवेहतः^१ अतं दार्वाचितानि अतः सर्पिष्याचाञ्कृतं पयः-
 पाचाञ्कृतं दधिपाचाञ्कृतं वसापाचानौदुम्बरीं नावसुभयतो-
 ऽभिपतनां^१ परिगृहीतामथ प्रष्टेदनेतेनोपकृतेन चिषामा-
 चतीसुपरमत्यस्य^१ चिषयेति पूर्वाग्निमन्ववस्यत्युत्तपनीयः
 ग्राचीनो ऽन्वाहार्यपचनमाहिताग्निरथेतानि दार्वाचितानि प्रदोष
 एवाग्रावाद्धाति^१ तेषु^१ प्रच्योतिषुचवेहतो^१ निग्नन्थयैषामभ-
 र्थान्निष्ठुन्नेदाः^१ वेति^१ अपचन्थयोदित आदिव्य आयात-
 चत्यौदुम्बरीं^१ नावसुभयतोऽभिपतनां^१ परिगृहीतां प्रष्टेदभि-
 १० स्तृष्टासुपस्तृषीते पश्चाग्रता सर्पिष्याचैः पश्चाग्रता पयःपाचैः
 पश्चाग्रता दधिपाचैः पश्चाग्रता वसापाचैस्तृष्टां वनिष्ठुन्नेदाः-
 वेति संप्रकीर्याथाभिचारयति पश्चाग्रता वसापाचैः पश्चाग्रता
 दधिपाचैः पश्चाग्रता पयःपाचैः पश्चाग्रता सर्पिष्याचैरथ
 पुरोऽनुवाक्यामन्वाह ॥ ४० ॥

१ Thus Be L; चक्ष्यामीति Be 7 B U D.

१ Thus L; •सुचवेहतः Be 7 D; •सुचवेनिष्ठान् Be B U.

१ Uncertain reading; उभयतोपतनां Be 7 B; उभयतोभिपतनां Be U;
 उभयतोपतनां (or •वतारां) D; उभयतोभिपतनां L.

१ •दधति L.

१ वेन प्रच्योतिषु उभयतोभिग्नन्ति L; वेन प्रच्योतिष्ठं (or उ) चवेहतो इत्यं Be 7
 D; वेन प्रच्योतिषुचवेहताभिग्नन्ति Be B U. आभर्थाद् i. s. o. आभर्थान् L.

१ Uncertain r.; आयातयत्यं U B; आयापयत्यं D; आयापयत्यं Be 7;
 आयातयत्यं B; आयातयति L.

१ •पतनां B; •वतानां Be 7; •भिपतनां Be U. •सुभयतस्यभिपतनां L.

इन्द्रो यातो ऽवधितस्य राजा प्रमस्य च ऽऽङ्गिणे
 वस्यवाङ्गः । वेदु राजा चेति^१ चर्वशीनामराज्य नेमिः परि
 ता बभूवेति^१ यजतीन्द्रो राजा जगतस्यर्वशीनामधि चमि
 विधुरूपं यदस्ति । ततो ददातु दाशुषे वसूनि चोदद्वाध
 उपस्युतसिद्धर्वाक् स्वाहेति^१ दत्त एवास्मा इन्द्र आविर्भवति^१ ।
 तस्यै^१ कामान्जुवते^१ कामान्ध्र^१ इ^२ वाभ्रश्च^१ इहस्यतिराङ्गिरसो
 घाजसां चकार^१ तस्य होपवसयीये ऽहङ्गुद्वा^१ वीधाव^१ इ
 होवाचाध्वरी^१ वि^१ वै^१ मे अङ्गागतं मे यज्ञं^१ स्थापयेति^१
 तं^१ होवाचान्ध्वदे तदुपवसयः^१ स्ये यज्ञः स्रस्त्वावेति^१ इ
 होवाच समेव मे स्थापयेति^१ तस्य^१ इ तावदिदित्वायेण^१ इविधमि^१ ।

१ चेति (as TBr. II. 8. 4. 3) Be B D U ; चयति (as RV. I. 32. 15) Be 7.

१ तस्मिन् Be L.

१ Corrected ; कामावाह B U Be (pr. m.) ; कामानाह Be 7 ; कामानाहं D ; कामीववाह Be (sec. m.) ; कामीववाह्य L.

१ My conjecture ; चन्ववाविधाव B U L ; चन्ववाविधाव Be ; चन्ववाविधाव Be 7 D.

१ Thus Be ; all the other MSS. corrupt.

१ Uncertain r. ; होवाचान्ध्वदेतदु Be 7 D ; होवाचाध्वदेतदु Be B U ; होवाच अध्वदेत उप L.

१ •स्त्वावेति Be B U ; •स्त्वादेति Be 7 D ; •स्त्वावेति L.

१ तस्या MSS. exc. L.

१ तावद् only in Be (sec. m.) ; भवद् L ; instead of विदिता (thus L Be) विदिता the other MSS.

वर्णसुबुधसुबुधे निधावाऽयस्यमवबुदा^१ चकार^२ चक्षिद्वि
 तं गृहेऽह उबुधसक युव्ये । इह सुमत्तमं वद अथतामिव
 दुनुभिरित्यथ होहसमये वधतीवरीभो ऽथपो^३ निःषिष्य
 वबुदायुध जुहवां चकार यथा जना स्रक्षणे व्रतानि^४ को-
 १ व्रतिनां^५ व्रतमाहोभवति^६ । कानान्धस्य^७ प्रक्षितं^८ बाध्नस्य^९
 तीव्रसुतस्र^{१०} अवदिश्र^{११} जुषस्य खाद्येति^{१२} स एव उक्तस्य वा
 वीतमहस्य वा^{१३} वीतस्य^{१४} वा यज्ञः^{१५} वा^{१६} वदानता^{१७} खाद्य
 पदुष्टोमेनाग्निष्टोमेन वधेत पुरा भेषाण्यन्वे^{१८} ॥ ४१ ॥

मनुर्वेदकृतो ऽकामयत प्रजाऽ सुवेद्य प्रजामवदन्धीष
 १० व्रतां विन्देया^{१९} मा^{२०} प्रजया चचीरञ्जिति^{२१} स एतं

१ •वसवसुवाचकार L.

२ चपो only in Be L.

३ इतानि MSS. exc. L : व्रतानि ।—जनासकषे L.

४ व्रतिनां Be ; व्रतीन्प L ; इतीनां the other MSS.

५ व्रतमाहोभवति Be, •वति L ; व्रतमानाहोभवति the other MSS.

६ Thus Be L ; the other MSS. corrupt.

७ प्रक्षितं all exc. Be which has प्रक्षितं ।

८ वाग्नासहोव्रतं Be B ; वाग्नासःहोव्रतं U ; वाग्नेयोहोव्रतं Be 7 ; वाग्नेयोहोव्रतं D, वाग्नासहोव्रतं L.

९ अवदिशं Be 7 D ; विद्वदिशं Be ; विवपतीशं B ; विवपतीशं U ; विवदिशो L.

१० Thus Be L ; वतितस्य BUD ; वतितस्य Be 7.

११ स MSS.

१२ वदानत Be L ; वदानता B Be 7 DU.

१३ Conjecturally ; विन्देय मा प्रजयाचचीरञ्जिति BU ; विन्देय माप्रजयाच Be ; विन्देय माप्रजयाचचरतीति Be 7 D ; विन्देयप्रजयाचची L.

'पुरुरवा इ पुरा ऐडो राजा कञ्जाच चाच' तः
 होर्वश्वपुराभिदशौ' तः संवसरं कामयमानानुषचारै'वः इ
 स वै' पूर्वे ऽभिआम्यमि' तद्वातिधिरं मेने' तस्य इ धावतः
 पुरो रथं कर्तं दर्शयामास' तः इ दृष्ट्वा राजावतस्यौ' तः
 हावसाथ न ददर्शाथो इ पुनरातस्यौ' तः हासाथेव ददर्श' १
 स इ सारथिं पप्रच्छ सारथे किं पश्यसीति' तां भगव इति
 होवाच रथमन्धान्यन्धानमिति' स हेचां चक्रे दृष्ट्वाभि वै
 किक्षेति' तः इ वागभ्युवाच न वै दृष्यस्वहं वै तामेतं
 कर्तमदीदृशमित्यथ कक्षमित्यहमुर्वश्वपुरेति होवाच' सा ता
 संवसरं कामयमानानुषचारिषं' तां मा जाथां विन्दस्विति'
 दुषपचारा इ वै भवति' देवा' इति' होवाच' का त' उप- १
 चर्षेति' १' यतं ममोपसदः' सुः' १' यतः यतं मा चर्षिष्यथा

१ This and the following adhyāyas are found also in a badly corrupted tradition. I did not note all the various readings nor all my emendations; the list of them would fill more space than the text itself.

१ Thus L only; चैव or हेव the other MSS.

२ अथितं or अथितम्. MSS.

३ L Be sec. m. विन्देति ।

४ Thus L U Be 7; भवति देवा इति B Be (pr.m.); भगवती देवीति Be (sec. m.).

५ Thus L Be (sec. m.); तवाचार्येति the other MSS.

६ Instead of these three words given thus by Be and L (which only gives स instead of सन्), the other MSS. : स जातो-
 चदसु or मंजानीच इति चदसु ।

चक्षरहरागच्छेयुसदाग्रना स्त्री^१ न ता नमं पञ्चोषमिति^२
 सर्वमेवेतद्भगवति सुकरमिति होवाच^३ कथा त्वपि^४ जाया
 पतिं नमं न पश्यतीत्यंनर्वाचं वचीया^५ इति होवाचानग्रो
 भवेति^६ तथा सहोवासात्नर्वाचं वचानः^७ सा ह सा जाता-
 १. ज्ञातानेव पुत्रानपविष्यति^८ ताः ह राजोवाच पुत्रकामा ह
 वै भगवति वचं मनुष्याः सो जाताज्ञातापु त्वमपविष्यतीति^९
 सा होवाच पर्यवेतराचसो भवन्ति वीषायुषो ऽन्वे^{१०} भूयः
 प्रियं करवावहा इति^{११} सायुं^{१२} चामावसुं च जगर्षा चकार^{१३}
 सा होवाचेमौ विभ्रतेमौ^{१४} सर्वमायुरेभ्यत इति^{१५} प्राङ्गायुः
 १०. प्रव्राज^{१६} तथैति कुरुपञ्चासाः^{१७} काश्रिविदेश इत्येतदाचवं
 प्रव्राजं^{१८} प्रत्यङ्मावसुस्तथैते नाम्भारथ^{१९} स्वर्गवो ऽराष्ट्रा
 इत्येतदामावसवम्^{२०} ॥ ४४ ॥

चसो हासा एषा पूर्वचिन्तिरपुरा खसा बभूव^१ सा
 हेसा चक्रे ज्योग् वै ने खसा मनुष्येभ्यवासीद्वृषीणामन्वासा-

१ त्वि L, त्वि the other MSS.

२ वचीया L Be (sec. m.) वाचीत्याम् the other MSS.

३ भवति MSS. exc. L, which has देव ह वाचसो भवतीति ।

४ सायुं Be (sec. m.).

५ विभ्रते Be L ; the other MSS. om. these words.

६. वाचासाः L B.

७ The proper names given acc. to Be (sec. m.); the other MSS.

८ वाप (or रो) पञ्चमर्षोदारा (or त्व) डा (or चा) ।

९ इत्येतदामावसुम् or इत्येतदामवसुम् or इत्येतदामावसुम् MSS.

नीति^१ तथा ब्रह्मण्यैव संगमं न लेभे^२ ऽपो हास्य
 चविद्युचसुपद्यापदासै^३ वः^४ इ स वै पूर्वाणां महिवीचाः रूपं
 भवति^५ तद्गुरुत्वं कृत्वा प्रमाथं^६ चिकार्यापो^७ हास्य उरुः
 वीरय आसन्दोपादे बद्ध आस^८ तः वा प्रममाथ^९ तस्मिन्नि-
 वभासे इदमे^{१०} ऽयमवीरज^{११} इति^{१२} तच्छ्रुत्वा राजोत्पयात्^{१३}
 तामभ्याग^{१४} तामभ्युपेयाथ^{१५} तः^{१६} वा^{१७} नकुची^{१८} भूत्वा
 प्रत्युपेयाथ^{१९} तस्य हान्तवांसमवलुक्षोपाथ इ वा विद्युमं
 वनवां चकार^{२०} तः वा विद्युति नग्नमनुषस्वायपो इ
 रामाजगामास्त्रादहं वा अहमजीत उदसमत्यस्त्रादहं हि
 भूजमिति^{२१} प्रत्यहं प्रजहिष्यामीति^{२२} किं व्यभूदिति^{२३} वत्तं^{२४}
 नादहमिति^{२५} होवाथ^{२६} तस्यां प्रप्रजितायामभिषवित्ः

१ Thus (only चवि० or चवा०) MSS.

२ Only in Be (sec. m.).

३ Thus Be L (sec. m.); वत्तं the other MSS.

४ चिकार्यापो Be (sec. m.); चिकार्यापो or चिववापो or चिकार्यापो
 the other MSS.

५ इदमे Be (sec. m.); इदमे L; इदमे the other MSS.

६ Corrupt; वनवीरजा Be (sec. m.) L; वनविराजा the other MSS.

७ •नावरस MSS.

८ Conj.; नकुची Be (sec. m.); नकुची the other MSS.

९ Thus L Be (sec. m.); वनवासाथ the other MSS.

१० Be 7 ins. वाळे चकार, B Be (orig.) ins. वीरोचकार।

११ These corrupted words without any var. r. in all MSS.

१२ वादहमिति MSS.

शोचश्चकार^१ तश्च शोवाच दृष्ट्यतिराङ्गिरसो वन मा
 ब्रदेन^२ याजयिष्याम्यापयि ता पुनर्विष्विष्यामीति^३ तश्च
 ब्रदेन^४ दृष्ट्यतिराङ्गिरसो याजयां चकार^५ ताश्च हावभ्या-
 देवोदेत्य प्रतिददर्श^६ ताश्च ह पुनौ प्रतीत्योचतुरिह नौ नव
 च ते नतिर्विचिनौ^७ वां^८ पितरमशुश्रुच^९ इति^{१०} या^{११} शोवाच
 सं वां^{१२} पुनको जनेच वाहमिह तिष्ठ एव राभीर्विष्यामि नो
 प्राङ्मुख्यं यचो मोक्षमयदिति^{१३} तथा सह तिष्ठ^{१४} एव^{१५}
 राभीरवासात्तर्वांसं वसानसंस्था^{१६} रेतः विधिषे^{१७} वा शोवाच^{१८}
 कथमिदं खादिति^{१९} कथं चि नूनामिति^{२०} राजा प्रत्युवाच^{२१}
 ख शोवाच नवां कुम्भीमाहरेति^{२२} तस्मान्नेनधिःविधेसां^{२३} ह
 सुरधेने विषवत्यो^{२४} नाम पुष्करिण्यसांसासुत्तरायां सुवर्ष-

१ Conj.; शोचं चकार or चकार MSS.

२ ब्रदेने MSS.

३ •विष्विष्या• MSS.

४ ब्रदेन MSS.

५ Thus Be (sec. m., only •शुश्रुच); •विधेसांविधेसां शुश्रुच or •विधेसांविधेसां the other MSS.

६ From वा unto शोवाच (p. 399. 8) only in Be L.

७ वा Be.

८ om. Be.

९ cp. p. 899, n. 6.

१० नूनामिति L, नूनामिति the other MSS.

११ Thus L; तस्मान्नेनं Be (sec. m.); तस्मान्नेनं the other MSS.

१२ विषवत्यो Be (sec. m.); विषवत्येनाः the other MSS.

खनी^१ तस्मान्मेनञ्चिचक्षान^१ तदसत्त्वा जज्ञे ग्रन्था परिहृतो
 रेतसो ऽस्य आग्रथाच्छ्रम्यैवैव ग्रमीगर्भश्च सृष्टिरेतच्चिदान-
 मश्च^२ वै भवति सर्वश्च^३ वै देवाः सुवर्गं लोकमाद्यचिति^४
 च यच्च हैतद्यज्ञो देवेभ्यो ऽधि मनुष्याग्रत्यवदरोहासत्त्वः^५
 हैव तत्प्रत्यवदरोह^६ तत्सारणी चक्रिरे^७ ऽयं वाव च चञ्च^८
 इत्यपो सञ्चु च एव कस्यास्यत्यः^९ च ग्रमीगर्भः^{१०} च अदा-
 शोर्वश्रसायुरधि पुरुरवा इत्येतेषामेवैतत्प्रितापुषाणां नामानि
 ऽष्टात्थ्यपो सामान्यमेवैतदुद्देत^{११} तस्मां प्रप्रथितायां पुनरेवा-
 प्रिथविद्ः^{१२} शोचश्चकार^{१३} तश्च होवाच वृहस्पतिराङ्गिरसो
 हन्त तौपग्रदेन^{१४} याजयिष्यामि वि वै ते ऽप्रिथमेवैष्यतीति^{१५}
 तमौपग्रदेन वृहस्पतिराङ्गिरसो याजयां चकार^{१६} ततो वै
 तस्याप्रिथं विनिनाथ^{१७} तौ ह वा एतौ पौरुरवसौ नाम
 ग्रदौपग्रदौ^{१८} च यो वित्तश्चिवाधयिवेत्तश्च ग्रदेन याजयेत्तश्च

१ •विधावनञ्च MSS exc. L.

२ cp. TS., I. 7. 1. 2.

३ •चरोहासत्त्वं or •स MSS.

४ चक्रिरे L Be (sec. m.); चक्रिरे the other MSS.

५ Thus L; सञ्चु च इवाद्यत्तः Be (sec. m.); चलोपकच(च)त्तः the other MSS.

६ Thus L; सामान्यमेवैतदुद्देते Be (sec. m.); •नेवैव च इवे the other MSS.

७-८ only in L Be (sec. m.).

८ वा om. MSS.

दशसु बहिष्यवमान^१ एकैकोपग्रीयत^२ एकविंशत्यै^३ सुनोती-
 र्वैवाच^४ सो ऽप्रियं विनिनीषेत्तमौपगदेन^५ याजयेत्सैक-
 विंशत्यां बहिष्यवमान^१ एकैकावग्रीयत आ दशभ्यो^६ ऽथ
 प्राजापत्यौ नाम गदौपगदौ^७ तस्य तिस्रसु बहिष्यवमानसि^८स-
 सिच उपग्रीयन्त आ षट्चिंशतः^९ षट्चिंशत्सु बहिष्यव-
 मानसि^८ससिचो ऽवग्रीयन्त आ तिस्रभ्यो^६ ऽथ नैधुवस्य^{१०}
 कक्षपस्य गदौपगदौ^७ तस्य चतस्रसु बहिष्यवमानस्य^८तस-
 स्यतस्य उपग्रीयन्त आष्टाचत्वारिंशतो^{११} ऽष्टाचत्वारिंशत्सु
 बहिष्यवमानस्य^८तस्यतस्यो ऽवग्रीयन्त आ चतस्रभ्यः^{१२} ॥ ४५ ॥

१० दादशः ॥

देवासुरा इ यच महासंघाम्^१ संघेतिरे^२ तद्धेमानि^३
 भूतानि देधेव^४ व्यपचक्रसुर्देवानेवान्वन्यान्यसुरानेवान्वन्यानि^५ ।

१ Thus L ; एकैक उप० Be (sec. m.) ; एकैकोप० the other MSS.

२ Corrected ; एकविंशत्यौ L ; एकविंशत्यै Be (sec. m.) ; एकविंशते (or वे) the other MSS.

३ सुनोति इवैवाच L ; सुनोतीवैवाच Be (sec. m.) ; सुनोति यवाच the other MSS.

४ Thus L ; विनोर्निषे० Be (sec. m.) ; विनोर्निषे० or वित्तिनिषे० the other MSS.

५ ऽथ L Be.

६ महा० only in L and Be (sec. m.).

७ सं only in Be (sec. m.) ; म० L.

८ तस्येमानि L and Be (sec. m.) ; तं भूतानि the other MSS.

९ Thus L ; देधे Be ; देधे the other MSS.

१० व्यपच० L Be ; व्यपच० the other MSS.

दृश्यन्तिर्देवानां पुरोहित आसीदुग्रना^१ काथो ऽसुराणां^१
 ब्रह्मसन्तो देवा असम्ब्रह्मसन्तो ऽसुरासौ ब्रह्मसंपामान-
 विजयमाना आसां चक्रिरे^१ तेषां न कतरे च न भविष्यदा-
 जङ्गुगन्धर्वो^१ देव सूर्यवर्षा भविष्यदाजङ्गे^१ तस्यो हेम्नो
 जायाथा^१ उपहास्य^१ आस^१ ताः होवाचामुदिताङ्गि^२ त्वमिदं
 गन्धर्वं पृच्छ किमर्थमिदं देवासुरा न विजयन्तीति^१ तं तथेति
 होवाच त्वमपि स आगच्छतादिति^१ स हान्तः समुद्रे
 हिरण्यया^३ नावया सहजानि कुमारयां^४ चक्रे^१ ऽथो हेम्न
 आजगाम^१ स ह सौवर्णः पटरो भूत्वा नौमण्ड^५ उपशिक्षे^६
 तः हागतमेव विदित्वा^७ पप्रच्छामुदिताङ्गि^८ त्वमिदं ब्रूहि^९
 किमर्थमिदं देवासुरा न विजयन्तीति^१ मोक्षैरिति होवाच
 कर्षिणी वै नौराप^{१०} इति^१ ब्रह्मसन्तो देवा इति होवाच
 ब्रह्मसन्तो ऽसुरा इति^१ तच्छ्रुत्वेन्मो हरिशुकल्पं^{११} क्वतोत्यपात^१

१ Thus MSS.

१ Thus L and Be (sec. m.), which has, however, •हास्यमाः
 वाजवहाप उपहास्य आस the other MSS.

२ •मुदितामि or •तामि MSS.

३ हिरण्यया MSS. exc. B.

४ Uncertain; सहजानिकुमारयां L; r. सहजानि: ? cp. TS. III. 2. 8. 5.

५ नौमण्ड L; नौमण्डप Be (sec. m.); नैमण्डे the other MSS.

६ •शिक्षेव MSS. exc. Be which has: •शिक्षे ।

७ विज्ञा L.

८ •मुदितामि L Be (rightly ?) ; •मुदितामि the other MSS.

९ Thus L; नौराप Be (sec. m.); नौराप the other MSS.

११ Emended; हरि शुकल्प L; हरिः शुकल्पं the other MSS.

तः ह दृष्टेवाह^१ मयवयो^२ इति चतरेषां^३ हरिस्ते जेष-
 नीति^४ स ह गत्वैवोग्रनसं^५ काव्यसुपमन्त्र्यां चक्रे जयन्त्यास^६
 दुहिना चतसृभिस्य कामदुषाभिः^७ स हाश्रतो ऽसुरेभ्यो
 ऽधि देवानुपसमियाय^८ ततो ह वा एतद्देवा असुरान्महा-
 १ स्यामं जिग्युः^९ ॥ ४६ ॥

स ह गुरुरिव मेने गरमिव गीर्त्वां बद्ध वित्तमसुराणां
 प्रतिगृह्य^{१०} स होवाच गुरुरिवास्मि गरमिव गीर्त्वां बद्ध
 वित्तमसुराणां प्रतिगृह्य हन्त मा याजयेति^{११} तं दादग्र-
 सोमेनाग्निष्टोमेन दृष्टस्यतिराङ्गिरसो याजयां चकार^{१२} तेन
 १० हेहोर्ध्वं^{१३} हिरण्यसुव्यगार^{१४} तद्^{१५} दृष्टेयां^{१६} चक्रे हन्ताह-
 मिदमसुरेभ्यो निर्हराणीति^{१७} तद्देव^{१८} आश्रायैव शिषां^{१९}
 चकार^{२०} ते ह वा एत^{२१} श्रौग्नसा नाम कुदक्षेणे पर्वतगाः^{२२} ॥

१ Uncertain; दृष्टेवयो L; दृष्टेवाचो Be; दृष्टेवयम् the other MSS.

२ Thus Be; मयवयंमयवयविति L; मयवाम्मयवववा the other MSS.

३ Thus L; चतर रवां Be; चदतरेवां the other MSS.

४ Thus MSS. exc. Be which has स चात्र० and L: स चात्रतो० ।

५ My conjecture; जयन्तस्य Be; जयन्त्रस्य L; जायन्त्याच or यत्याच the other MSS.

६ Thus L; सनीवाच Be; सनीपस or सनीवाप the other MSS.

७ तद्दे० Be; तददददो० L; तददेददो० the other MSS.

८ Thus L; तर्धेद् Be; तर्धेरे or तर्धेरे the other MSS.

९ त्रिषीम् L.

१० Only in L and Be.

११ पर्वतगाः L.

स ह सचुरिवाचरदप्रतिष्ठितः^१ । स होवाच सचुरिव वा
 अस्यप्रतिष्ठितो^२ । इत्त मा याजयेति^३ । तमेकविष्टप्रतिष्ठोमे-
 नाग्निष्टोमेन उहस्पतिराङ्गिरशो याजयां चकार^४ । ततो वै
 स प्रतितस्त्वावधो^५ हेन्द्रः^६ । कामदुषा अववदधे^७ । तद् ह
 सायमेतसुवाच प्रातरेतादिति^८ । प्रातरेतसुवाच सायमेता-
 दिति^९ । स एवमेव संवत्सरं नेनीयामास^{१०} । स होवाच प्रात-
 रेतादिति^{११} । मा सायमात्य सायमेतादिति^{१२} । मा प्रातरात्य
 को ऽयमेतः कतमो ऽयमेतो^{१३} । यमेनमेतं^{१४} मधवन् ब्रवीषीति^{१५}
 शोक्ता प्रवभ्राजायो हेन्द्र उक्त्वानि कामदुषाचकार^{१६} । ताद् ह
 स वदषाय प्रददाविदं तव^{१७} मम^{१८} चेदमसुख्य^{१९} च नौ ।
 सहेति^{२०} । उहस्पतय आङ्गिरसायेदं नावास्त्रास्ता विधारया-
 नावहस्त्रेदमव्यसौति^{२१} विष्णवे शिपिविष्टाय चेत्येवैवोक्त्वानाद्

१ •ाचरद० only in L and Be.

२ •वाङ्गिरप्रति० Be ; वा सचुरिप्रति० L ; •यमाप्रति० the other MSS.

३ Emended ; प्रत्यतस्त्वावधो L ; प्रत्यतस्त्वावधो the other MSS.

४ हेन्द्रं MSS.

५ सचुरिवधे L ; सचुरिवधे Be ; सावचरोधे the other MSS.

६ यमेनमेतं (or •तव्) L Be ; यमेनमेतन् or यमेनमेतन् the other MSS.

७ Thus L ; ब्रवीषि इति Be ; ब्रवीषि the other MSS.

८ तवचमस रदमसुख्य Be ; तवचमसेचेदमसुख्य L ; तौव (तवि) मम चेदसुख्य
 the other MSS.

९ Thus (hopelessly corrupted as it seems) Be ; नावास्त्रास्ता-
 विधारयास्त्रास्त्रेदमव्यसौति L ; नावास्त्राया (or स्त्रा) विधारयाया (or स्त्रा)
 रदस्त्रेदमव्यसौति the other MSS.

सृष्टिरेतन्निदानमथो हास्यैव मनुर्वैवस्वतः शून्यमानः सप्त-
 खास^१ तस्यै सप्तुर्वी^२ प्रददौ^३ ताः सो ऽस्यां न्यदधात्स्यं^४
 सृष्टिरेवै^५ सृष्टेः^६ सृष्टिरेतन्निदानं^७ तौ इ वा एतावौग्रनसौ
 नाम पुनस्तोमौ भवतः^८ स यो गुरुरिव मन्येत गरमिव
 नौर्नाथास्यं वा साजधिलाप्रतिपास्यस्य वा प्रतिगृह्यतं दादश-
 सोमेनाग्निष्टोमेन याजयेद^९भ्रुते इव सप्ततामथ यो सप्तुरिव
 चरेदप्रतिष्ठितस्तमेकविंशतिसोमेनाग्निष्टोमेन याजयेत्प्रत्येव
 तिष्ठति^{१०} ॥ ४७ ॥ त्रयोदशः ॥

अथ प्रणोदः^१ समानमभिचरणीयः^२ शिष्यं^३ प्रातःसव-
 १० नौद्याननुवर्तते ऽग्नये प्रवते पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रिंशद्वेष्ट
 भवत्य^४य विबाधः^५ समानमभिचरणीयः^६ शिष्यं^७ माध्यंदि-
 नौद्याननुवर्तते ऽग्नये विबाधवते पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रिं-
 शद्वेष्टैव भवत्य^८य प्रतिनोदः^९ समानमभिचरणीयः^{१०} शिष्यं^{११}
 तृतीयसवनौद्याननुवर्तते ऽग्नये प्रतीकवते पुरोडाशो ऽष्टा-
 ११ कपालस्त्रिंशद्वेष्टैव भवत्य^{१२}याग्निरतिव्याधः^{१३} समानमभिचर-
 णीयः^{१४} शिष्यमनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तते ऽग्नये वसुमते
 पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रिंशद्वेष्टैव भवत्य^{१५}येन्द्रवज्रः^{१६} समान-
 मभिचरणीयः^{१७} शिष्यं^{१८} पञ्चदश एष भवति^{१९} शुनस्कर्णा इ

१ Thus L Be; सप्त (or ऋ) चास the other MSS.

२ स्यं सृष्टिरेवैवस्ये L; सोयं सृष्टिरेवैव स्ये: Be; सेव्येसृष्टिरेवैवस्ये: the other MSS.

३ प्रतीनोदः L.

वै ग्रैव्यो राजा पुण्यकृद्दृष्ट्याध्यास^१ स ह पापीयाञ्जनतां^२
 प्रतिदितां^३ प्रतिस्थापत्विजः^४ पप्रच्छास्ति स्त्रियं यज्ञकृतुर्वे-
 नाहमिद्वैव प्रधायामित्यस्ति^५ हीति^६ हेनमृत्विजः प्रत्युपुस^७सा
 अध्वर्युरथोनौनपुरोदकान्^८ यज्ञाञ्जयाह^९ स्त्रराथुद्गाता
 सामान्यनैडान्यनिधनानि^{१०} पराडेवर्गिर्मथ^{११} होतानूवाच^{१२}
 स हावभ्यादेवोदेत्य ममार^{१३} यं द्विष्यान्तस्त्रैवं यज्ञं^{१४} कुर्यादुप-
 सूतं^{१५} वा याजयेत्विप्रः^{१६} हेवास्माहोकात्प्रैत्य^{१७} राग्निमरावा-
 वित्याचचते^{१८} चतुष्टोमे राग्निगतं^{१९} धान्यं ददाति^{२०} स राग्नि-
 चतुष्टोम एव मरायकतः^{२१} स मरायो^{२२} ऽथाञ्जनाभञ्जना-
 वित्याचचत^{२३} आक्ताचा^{२४} अलंकता^{२५} ष्ट्विजः प्रचरन्ति^{२६} स १०

१ पापो (पापा) ञ्जना etc. as above Be L; पापीयाञ्जनाता प्रतिदितां प्रतिधा (or वा) वत्विजः the other MSS.

२ प्रववाली(नि)त्वादि चार् (वा) इति Be L; प्रायवमित्यादि हीर इति the other MSS.

३ Conjecture; •धोवौनपुरोदकान् Be; अथेनापुरोदकान् L; अधोवपुरो-
 दकान् the other MSS.

४ सामान्यनैडान्यनिध- Be; नान्यनैडान्यनिध- L; सामान्यनैडान्य-
 (वाञ्ज०) the other MSS.

५ पराडेवर्ग्यं Be; पराडवर्ग्यं L; परा (or परा) इति (or इव) दु (or ड)
 ष्व the other MSS.

६ चञ्चे MSS.

७ •दुपादतं L.

८ राहौ• Be; राग्नि• the other MSS.

९ आक्ताचा^{२४} अलंकता Be; आक्ताचा^{२४} अलंकता L; आक्ताचा^{२४} अलंकता the
 other MSS.

श्राद्धगो " ऽभ्यक्ताः^१ ग्रामूखवाससः^१ ' सो ऽभ्यञ्जगो " ऽथ
 विषूचीनश्राद्धो भ्राष्ट्रव्यवतो यज्ञः ' स तथा देवयजनं जोष-
 वते यथा प्राचीनमाहवनीयात्प्रवण् स्यात्प्रतीचीनं गार्ह-
 पत्यादिति ' तदेते विषूचीनश्राद्धे मापद्यन्ति^२ ' प्रचरन्ति
 ४ प्राञ्चः प्रत्यञ्चः प्रचरन्ति ' मध्ये गार्हपत्यो भवति ' मध्यत
 आसीनाय भक्षानाहरन्त्यनुदिशन् स्तोमौ स्यातामित्येत-
 देकमेकविंशौ^३ स्यातामित्येतदेकमनादृत्य तच्चतुष्टोमावेव
 कुर्वन्ति " ॥ ४८ ॥

१ देवासुरा इ यत्र महासंघामः^४ संयेतिरे तद्गु श्रिविरो-
 १ श्रौतरो देवानां वर्गादसुराग्निगाय^५ ' तस्यो हेन्द्रो जितवरं
 ददौ ' स होवाच श्रिविर्नेष्ट्यं^६ भयं न गच्छेदिति ' तं वर्षि-
 ष्ठीयप्रश्ने^७ सर्वतोमुखेन याजयां चकार ' ततो इ वा एत-
 ष्विंशैष्ट्यं^८ भयं न गच्छति ' यं कामयेतानपजय्यं जये
 दिति तं वर्षिष्ठीयप्रश्ने^९ सर्वतोमुखेन याजयेदनपजय्यमेव

१ श्राद्धोखादूखवासः L Be ; अभ्यक्ताः ग्रामूखवासः the other MSS.

२ षन्ति Be ; षन्ति the other MSS.

३ मेकविंशौ L Be ; विंशौ the other MSS.

४ For the following cp. also Eggeling, Catal. of the MSS. of the India Office vol. I, p. 87 (designed by me as E).

५ नचा० om. all exc. E L.

६ Thus (श्रुवाग्निः) Be L only ; श्रुवाग्निगाय० or श्रुवाग्निः the other MSS.

७ वैष्ट्यं L Be ; षेष्ट्यं or षेष्ट्यं the other MSS.

८ Thus L Be ; प्रश्ने the other MSS.

जयति ^१ तदेताश्चतस्रः ग्राह्या अनुद्दिशं मापयन्ति ^१ प्रचरन्ति
 प्राञ्चः प्रचरन्ति दक्षिणा प्रचरन्ति प्रत्यञ्च उदञ्चः प्रचरन्ति ^१
 मध्ये गार्हपत्यो भवति ^१ मध्यत आसीनायाम्भतरौरथैर्भक्षान्
 संवहन्यनुद्दिशः सोमाः स्युरित्येतदेकमेकविंशः स्युरि-
 त्येतदेकमनादृत्य तच्चतुष्टोमानेव कुर्वन्ति ^१ पार्थः ^१ पार्थी ^१
 स्युपतिर्देवानैस्यत् ^१ इ ^१ सुतसोमान्महस्रदक्षिणास्रहस्रमसुजोत् ^१
 इ ^१ देवानाप ^१ इ ^१ एतासोमानाहरित्यनुपकल्पयते ^१ ग्राह्याः ^१
 सहस्रः सहस्राणि सहस्रमभतरौरथाः सदेताः ग्राह्या अनु-
 दिशं मापयन्ति द्वे च ग्रते पञ्चाग्रतं च पुरस्तादेवं दक्षि-
 णत एवं पश्चादेवसुत्तरतः ^१ प्रचरन्ति प्राञ्चः प्रचरन्ति दक्षिणा
 प्रचरन्ति प्रत्यञ्च उदञ्चः प्रचरन्ति ^१ मध्ये गार्हपत्यो भवति ^१
 मध्यत आसीनायाम्भतरौरथैर्भक्षान् संवहन्यनुद्दिशः सोमाः
 स्युरित्येतदेकमेकविंशः स्युरित्येतदेकमनादृत्य तच्चतुष्टोमा-
 नेव कुर्वन्ति ^१ ॥ ४६ ॥ चतुर्दशः ॥

यमाभ्याः सोमाभ्यां यज्यमाणो भवति ^१ स तथा देव-
 जनं जोषयते यथान्तरेण चालासोत्कराबुदकृषंशरी स्यादिति ^१
 तदेते प्रवाङ्क ग्राह्ये मापयन्ति ^१ स दक्षिणार्थाः ^१ ग्राह्यामध्य-

१ Thus Be ; पार्थ and पार्थी the other MSS.

१ Instead of सह Be सव, L सन्न ; सवव the other MSS.

१ Thus my conjecture ; स्यति यतासोमानाहरि० MSS. exc. Be
 which has only ससोमानाहरि० and L, which has स्येति ससोमाना० ।

१ ग्राह्या Be ; ग्राह्यां L ; ग्राह्याणि the other MSS.

१ Thus L Be ; दक्षिणार्था the other MSS.

वाच मधित्वाग्नीष्वित्य दीवशीवामिष्टिं निर्वपत्यपोत्तरार्धांश्च
 ग्राह्यामध्ववाच मधित्वाग्नीष्वित्य दीवशीवामिष्टिं निर्व-
 पतिं^१ तथेह प्रचर्षायासुच प्रचरतीह दीवाऽऽतीर्जुहोत्यचा-
 सुचेह प्राचशीवामिष्टिं निर्वपत्यचासुच^२ तथेह प्रचर्षायासुच
 १ प्रचरतीह पदेन चरित्वा राजानं क्रीत्वोच्चातिथ्यं निर्वपत्यचा-
 सुच^३ तेनेह प्रचर्षायासुच प्रचरतीह प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्यापसद्भ्यां
 प्रचरत्यचासुचेह मध्यमाभ्यां प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचरत्यचासुचेह
 महावेधे पूर्व परिपाहं परिमृह्वात्यचासुचेहोत्तमाभ्यां प्रवर्ग्याप-
 सद्भ्यां प्रचरत्यचासुचेहाहवनीयं प्रचरत्यचासुचेह सदोहविधानि
 १० संनिनोत्यचासुचेहाग्नीषोमी प्रचरत्यचासुचेह^४ धूपस्त्रावृता धूप-
 सुच्छ्रयति स्वर्गं धूपसुसृज्याग्नीषोमीयं पशुसुपाकरोत्यचा-
 सुच^५ तथेह प्रचिद्धं वपचा चरित्वा वसतीवरीमृह्वात्यचासुचेह
 पशुपुरोडाशं निर्वपत्यचासुच^६ तेनेह प्रचर्षायसुच प्रचरतीहा-
 ग्नीषोमीवेह प्रचरत्यचासुचेह^७ वसतीवरीः परिहृत्य पचाश्चि
 ११ वित्रिषोपवसन्त्यचासुचेह त्वेव संविशन्तीह राजानमुपावहत्य
 प्रातरनुवाकसुपाकरोत्यचासुचेहासुपूर्वं^८ सवनानि^९ संतिष्ठन्त
 वा समुदितादेवमेवोत्तरस्थाश्च ग्राह्यावाश्च सवनानि^{१०} संतिष्ठन्त
 वा समुदितादिहावभृतेन प्रचरत्यचासुचेहोदवनीवामिष्टिं

१ These six words, indicated by • in Be, are given only by L.

२ प्रचरत्य• L Be; प्रचरंत्य• the other MSS.

३ चरत्य• MSS.

४ Thus L Be; सवनीवानि the other MSS.

निर्वपत्यथामुच ' तथेह प्रचर्षाथामुच प्रचरती हेव मैचावहली
 वग्रासुपाकरोत्यथामुच ' तथेह प्रचर्षाथामुच प्रचरति ' समा-
 न्मुद्वसनीयेष्टिर'थ' यत्प्राक्' सवनेभ्यो' ऽधि व्यतिषक्तानि
 कर्माणि क्रियन्ते तस्मात्समावन्तददरे व्यतिषक्तौ सह' प्रयाते'
 अथ यदनुपूर्व' सवनानि संतिष्ठन्ते तस्मादनुपूर्वो ज'चेते'
 अथ यदूर्ध्व' सवनेभ्यो ऽधि व्यतिषक्तानि कर्माणि क्रियन्ते
 तस्मात्सहाग्रयन्ति सह पाथयन्ति सह चरतो' ऽथ यत्समा-
 न्वरश्चिस्तस्मात्समागो' षोनिर्गमिष्य ह वा चादित्यश्च
 समानलोकं' जिगीषमाणावेतं यज्ञकृतमपश्यतां तमाहरतां
 तेनाग्रजेतां' ततो वै तौ समानलोकवभवात्' समानं
 लोकमेतां' यः कामयेताग्नेश्चादित्यश्च च समानं लोक-
 मियामिति च एतेन यज्ञकृतुना यजेताग्निश्चेवादित्यश्च च
 समानं लोकमेति " ॥ ५० ॥ पञ्चदशः ॥

वाजवाजी ह वा अन्वो भवत्यन्य उ वाजपेयथाक्येव ह वै
 वाजयाजी यः पेथैरिहाय वाजेन यजत एव उ वाजपेय-
 याजी यः पेथैरिहाय वाजेन यजते' तस्माद् पेथैरेवेहाय

१ Thus L Be; सामान्योद्व० the other MSS.

२ चत् only in L; प्रातः instead of प्राक् L; सवनेभ्यो L Be.

३ Only in L and Be.

४ यदनुपूर्व' MSS. exc. and Be.

५ चत् om. L Be; यत्समान्वरश्चौ the other MSS.

६ समानं L Be; समानलोका the other MSS.

७ After येतां L Be have समानलोकावप्यत्; the other MSS. read

समानलोकावप्यत् or •कावप्यत् •

वागेन यजेत ^१ पेथैर्घण्ट्यमासो भवति ^१ सो ऽग्निर्देव पौरुष-
 मासो दीचते ^१ तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः ^१ स
 तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्वते ऽमावास्यायै ^१ ने यज्ञिवे
 ऽहन्मुखा संपत्यत इति ^१ तस्य तथा संपसते ^१ प्रथिद्वेन
^१ कर्मसोपकथादेत्यथ वसतीचरीः परिहृत्य पथाश्चि विभि-
 योपसन्धयेताश्च स्वनेष्टिं निर्वपद्याग्नेयमष्टाकपासमैत्रमेका-
 दशकपासं वैश्वदेवं द्वादशकपासं ^१ तथा द्वादशाहानि यजते ^१
 ऽथ चयोद्ग्रे ऽग्निं पौरुषमासेन हविषा यजते सेनास्त्रानिष्टं
 भवत्यथ चतुर्दशे ऽहन्वामावासेन हविषा यजते सेनास्त्रानिष्टं
^१ भवत्यथैतेषां सप्तऋतुनामेकेन यजते ^१ ऽथ पुनर्दीचते ^१ स
 एवमेव संवत्सरं यजते ^१ तस्याहानि चितृत्पञ्चदशः ^१ ऽथ
 चितृत्सप्तदशः ^१ ऽथ चितृदेकविंशः ^१ ऽथ चितृत्रिंशद्वो ^१ ऽथ
 चितृत्सप्तविंशः ^१ ऽथ चितृत्चतुष्टोमो ^१ मासानामेव रूपं
 पेथाः ^१ संवत्सरस्य रूपं वाच ^१ एवमसौष ^१ संवत्सरः परीष्ट
^१ एवमाप्तो भवत्यथाहीनविधिस्तस्याहानि ^१ चितृत्पञ्चदशः ^१ सप्त-
 दशत्तुष्टोमस्त्रितृदेवाथैकविंशः ^१ ऽथ चितृद्वो ^१ ऽथ चतुष्टोम-

१ अमावास्ये Be, अमास्ये L (the other MSS. om. this passage).

१ Thus L Be; •पंचदशः सप्तदशः the other MSS.

१—s Thus L Be; the other MSS. have only चितृत्चतुष्टोमो ।

१ Thus L Be; रूपमपैवात् or •पेथाद् the other MSS.

१ Thus L Be; स एव the other MSS.

१ •चितृत्सप्तः Be.

१ Thus L Be; •पंचदशः चतुष्टो the other MSS.

स्त्रिदशदेवाश्च चयस्त्रिंशो ऽथ चतुष्टोमस्त्रिदशदेवाश्च चतुश्च-
त्वारिंशो ऽथ चतुष्टोमो ऽथातिराशो^१ द्वादश^२ मासाः सप्त-
दश क्रतवो^३ नवसु मासेषु नव क्रतूनुपैत्य^४थातिश्रियन्ते चयश्च
मासाश्चष्टौ च क्रतवः^५ च द्वौ धिराशौ कुर्वत एकं च
द्विराशं^६ यद्यु वा एतदुपात्येति चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन चजेत^७
मासानामेव रूपं स्तुतग्रन्थाणि संवत्सरश्च रूपमग्निष्टोमो^८
वाज^९ एवमश्वैव^{१०} संवत्सरः परीष्ट एवमाप्तो भवत्यथातो
ऽयुजश्चैव^{११} युग्माश्चैकस्यां स्ववते ऽथ तिसृष्विति न्ययुजो^{१२}
ऽथ युग्माश्चतसृषु स्ववते ऽषाष्टाश्विति युग्मा^{१३} चयुजां चैव^{१४}
युग्मानां चैव सायुज्यं ससोकतामाप्नुवन्ति च एतेनाश्वमेव^{१५}
यन्ति च उ चैवदेवं विदुः^{१६} ॥ ५१ ॥

अथातो द्विग्नामेव^१ चिद्वत्प्राथे^२ पञ्चदशो दक्षिणाथै^३
सप्तदशः प्रतीथा^४ एकविंश उदीथै^५ चिद्वत् इतं

१-२ Wholly uncertain; चतुष्टोमैर्विंशो च चतुष्टोमस्त्रिदशदेवाश्च चतुश्चत्वारिंशोचाष्टाचत्वारिंशोश्च चतुष्टोमोथातिराशोद्वादश L Be; चतुष्टोमस्त्रिदशदेवाश्च चतुश्चत्वारिंशोश्च चतुष्टोमोथातिराशोश्च द्वादश the other MSS., partly incomplete.

३ Thus MSS. exc. Be, which reads 'द्वौनश्वैव' and L, which omits वाज ।

४-५ Thus, on the whole, L; युजश्चैकस्यां स्ववते च तिसृष्वितौ न्ययुजो च युग्माश्चतसृषु स्ववते चाष्टाश्विति युग्मा चयुजां चैव Be; युजश्चैव युजां (or च) चैवतस्यां स्ववते (ति) च तिसृष्विति न्ययुजो च युजां चतसृषु स्ववते चाष्टाश्वित्यं युग्मा चयुजश्चैव the other MSS.

६ Only in Be.

ऊर्ध्वावे^१ चक्षिःश्रो^२ ऽश्रुतो ऽर्वांशे^३ सर्वाशमेव चतुष्टोमो^४
 दिशामेव सायुष्यः सञ्जोक्ततामाप्नुवन्ति य एतेनाद्यनेन यन्ति
 य उ चैनदेवं विदुर^५घात षट्श्रुणामेव^६ चिद्वदसन्तस्य^७ पञ्च-
 दशो षोडश^८ सप्तदशो वर्षाशामेकविंशः अरदक्षि^९चवो,
 १ हेमन्तस्य^{१०} चक्षिःश्रः त्रिंशिरस्य^{११} सर्वाशमेव चतुष्टोम^{१२}
 षट्श्रुणामेव सायुष्यः सञ्जोक्ततामाप्नुवन्ति य एतेनाद्यनेन
 यन्ति य उ चैनदेवं विदुर^{१३}घात षोडशामेव^{१४} चिद्वदसिदस्य^{१५}
 पञ्चदशो भरद्वाजस्य^{१६} सप्तदशो विशामिषंशैकविंशो जमदग्ने-
 क्षिचवः क्रम्यपस्य^{१७} चक्षिःश्रो गौतमस्यागस्यस्य^{१८} चतुष्टोम^{१९}
 १० सर्वाशमेव चतुष्टोम^{२०} षोडशामेव सायुष्यः सञ्जोक्ततामाप्नुवन्ति
 य एतेनाद्यनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुर^{२१}घातो देवताना-
 मेव^{२२} चिद्वदश्रेः^{२३} पञ्चदश इन्द्रस्य^{२४} सप्तदशः प्रजापतेरेकविंशो
 ऽश्रुव^{२५} तपतक्षिचवस्यत्रमस्यस्य^{२६} चक्षिःश्रो विशेवां देवानाः^{२७}
 सर्वाशमेव चतुष्टोमो^{२८} देवतानामेव सायुष्यः सञ्जोक्ततामाप्नु-
 ११ यन्ति य एतेनाद्यनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुः^{२९} ॥ पू२ ॥
 अघातो दर्शपूर्णमासयोरवर्णमित्याचक्षते^{३०} सूर्यावन्त्रमसो-
 रवणमित्येक आहुः^{३१} पौर्णमासेन^{३२} शोमेन यच्छमाशो भवति^{३३}
 दीक्षते^{३४} तस्यापरिमिता दीक्षाः षडुपसदः^{३५} य तथा राजानं

१ कञ्ज० Be, काञ्ज० the other MSS.

२ Thus L and Be ; all the other MSS. om. चञ्ज० ।

३ Instead of अश्रु Be : अप, L अ ।

४ Thus L Be ; the other MSS. have एवं after देवानां ।

५ पू२० MSS. exc. L.

प्रास्य तेनेनं प्रदक्षिणं परिमण्डलं^१ परिस्त्रिषत्पोऽङ्गुल्य सन्धां
 कर्षूः खानयन्तु^२ ऋष्यन्वपसा^३ । दक्षिणतश्च पश्चाच्च वर्षीचरोः
 सुर्वन्वेष चाचत्यान्वसाकोऽ सङ्गुवाऽ एषं दर्भसाम्सुदपाप-
 मौत्तरवेदिकाऽश्च^४ संभारान्दधि मधुमिम्भऽ क्षिरसं च
 प्रर्कराः^५ विक्रताश्च^६ दर्भानित्येतत्समादाधोत्तरार्धं स्रष्टादव-
 न्मेष दाभ्यामात्मन्वग्निं^७ गृह्णीते मधि गृह्णात्सपे अग्निं धो
 नो अग्निरिति^८ स्त्रयंचितिं जपति यास्ये अग्ने समिधो धामि
 धामेति^९ श्वेतमश्वमभिमृश्यान्तःप्रर्करमिमासुपदधाति प्रजा-
 पतिस्त्वा वादधतु तथा देवतयाङ्गिरसङ्गुवा सीदेत्येष प्रङ्गु-
 सुहृद्धोदपापसुपनिनीष दर्भसाम्सुपदधाति वाक्सा ससुद्र^{१०}
 उपदधामिति वा द्रुषीं वाचैर्गऽ सुवाङ्गतिभिरभिजुहोति
 सङ्गुरन्धो ऽवावभिरिति पञ्चभिर्लवादेवतं कृत्वा सुददोषं
 करोति^{११} ॥ १ ॥

अथ चालास्रसावृता चालासं परिस्त्रिषत्सुत्तरवेदेरावृतो-
 त्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिसुत्साय धूपावटं^१ चाला^२ प्रोक्ष ॥
 वाचावांङ्गुल्य विक्रता निवपत्यग्ने तव अग्नो वच इति

१ परि० om. M. and some of the other MSS.

२ वावपत्य० M.

३ च om. M.

४ विक्रताः प्रर्कराश्च M.

५ Thus MHUB; •संवधिं Be Ben.

६ Om. M Be Ben.; M om. also प्रोक्ष ।

यद्भिरनुचन्दसमधोर्ध्वं चित उपदधाति चित स परिचित
 ऊर्ध्वं चितः अथ ध्वं तथा देवतयाग्निरखद्भुवाः बीदतेत्यथानु-
 च्छुत्याप्यायस्तेति गायत्र्या ब्राह्मणस्य सं ते पयाःशीति
 भिक्षुभा राजन्यस्य ^१ यथासुष्टु यथाशर्करामनुच्युहति ^१ तस्यां
 १ नव^१ परिमच्छत्वा^१ लेखा सिखत्य^१प^१ दध्ना मधुमिश्रेण
 शर्कराः समस्य वाचमग्निहोत्रं ऊलाग्नीन्परिक्षीर्योपवसत्यथ
 प्रातर्हते ऽग्निहोत्रे वाचत्युदपाचं भक्ष्यं पुरीषमूषाश्लिकता
 चावदुत्तममनुचिकाष्ठं यज्ञपदवा संमितं तावन्नाचीः^२ पञ्चा-
 श्रौतिग्रतः^३ हिरण्येष्टकाः शर्करा वा हताम्नासावत्यो^४ शोकं-
 १० वृषा अपरिमिता वा चतस्रः स्यमाहृषाः सहस्रं हिरण्य-
 श्रस्त्रानूर्ध्वं चिभ्यो ^१ ऽपरिमितानित्येक आहुते यदि सहस्रं
 भवति देहे ग्रते पञ्चमाहोच्योते^२ भवतो ^१ ऽधोदित आदित्ये
 दाभ्यामात्मन्यग्निं^३ गृह्णीते मधि गृह्णान्वये अग्निं यो नो
 च्छिरिति ^१ सधं चितिं अपति यासो अग्ने समिधो यानि
 ११ धामेति ^१ श्वेतमसमभिमृश्याधिद्रवणं अपत्यपामिदं न्यचनं
 वमस्य इति दाभ्यामथापरार्धं उपदाचमुपदधाति वाक्का

१ Thus Ben. UH (the last तस्मा); तस्यां नव संख्या Be; तस्मिन्नेव
 परिच. MB.

१ क्षिप्रिजा MB.

२ नार्धं M.

३ हतान्मना M.

४ Thus MHU; नानीच्येते B; नानीच्येते Be Ben.

१ Thus MBHU; नान्यग्नि Be Ben.

समुद्र उपदधे सुप्रजावनिः राघस्योषवनिं मक्षं चवमाना-
 वेति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्येव संभाराश्विप-
 त्यग्नेर्भस्मासीति भस्माग्नेः पुरीषमसीति पुरीषः संज्ञानमधि
 कामधरश्चमित्युषाम्नाधि ते कामधरसं भूयादिति सिकता ।
 अथैनाम्संप्रथीति सं या वः प्रियास्तनुवः सं प्रिया इदधानि
 वः । आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रियास्तनुवो मनेत्यथैनाम्स्य-
 चति कस्येतां द्यावापृथिवी कस्यन्तामाप ओषधीः । कस्यन्ता-
 मग्रयः पृथग्ग्राम व्यैष्ट्याय सन्नता इति । ताःस्तथा कस्य-
 चति यथा न लेखाः संलोपयन्ते । सद्यो वा सर्वं क्रियते
 वद्यस्कावे । ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथान्तमायां लेखायां पूर्वपक्षस्य दिनेष्टका उपदधाति
 संज्ञानं तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद विज्ञानं तथा देवत-
 याङ्गिरस्सहुवा सीदेति पञ्चदश । तासामन्तरालेष्वेतेषामेव
 दिनाणां सुहृतेष्टका उपदधाति चिचस्तथा देवतयाङ्गिरस्स-
 हुवा सीद केतुस्तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीदेति पञ्चदश ।
 सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाभन्तरायां लेखायां पूर्व-
 पक्षस्य अपेष्टका उपदधाति दशं तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा
 सीद इष्टा तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीदेति पञ्चदश ।
 तासामन्तरालेष्वेतासामेव । अपाणां सुहृतेष्टका उपदधाति
 दाता तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद प्रदाता तथा देवतयाङ्गि-

१ संलोपयन्ते Be Ben.

२ Thus MU ; स्तेषामेव the other MSS.

- रखहुवा षीदेति पञ्चदश ' सर्वाणां पारे सूददोहसः करो-
 त्यथाभन्तराणां खेखायामपरपञ्चस्य दिनेष्टका उपदधाति
 प्रसृतं तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीद विष्टुतं तथा देवतया-
 ङ्गिरखहुवा षीदेति पञ्चदश ' तायामन्तरालेभ्येतायामेव
 १ दिवाणां सुहर्तेष्टका उपदधाति षविता तथा देवतयाङ्गिरख-
 हुवा षीद षविता तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीदेति पञ्च-
 दश ' सर्वाणां पारे सूददोहसः करोत्यथाभन्तराणां खेखाया-
 मपरपञ्चस्य अपेष्टका उपदधाति सुता तथा देवतयाङ्गिरख-
 हुवा षीद सुवती तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीदेति पञ्च-
 १० दश ' तायामन्तरालेभ्येतायामेव अपाणां सुहर्तेष्टका उप-
 दधात्यग्निशाखा तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीदागुमन्ता तथा
 देवतयाङ्गिरखहुवा षीदेति पञ्चदश ' सर्वाणां पारे सूददो-
 हसः करोत्यथाभन्तराणां खेखायां पूर्वपञ्चेष्टका उपदधाति
 पविचं तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीद पविकञ्चक्ष्णवा देवत-
 ११ याङ्गिरखहुवा षीदेति द्वादश ' सर्वाणां पारे सूददोहसः
 करोत्यथाभन्तराणां खेखायामपरपञ्चेष्टका उपदधाति षह-
 खाक्ष्णवा देवतयाङ्गिरखहुवा षीद षहीयाक्ष्णवा देवत-
 याङ्गिरखहुवा षीदेति द्वादश ' सर्वाणां पारे सूददोहसः
 करोत्यथाभन्तराणां खेखायां मासेष्टका उपदधात्यहस्यवा
 १० देवतयाङ्गिरखहुवा षीदाहस्यवा देवतयाङ्गिरखहुवा
 षीदेति त्रयोदश ' सर्वाणां पारे सूददोहसः करोत्यथानैके'

खेखान्तराखेषु^१ शिकता गिवपन्थेजस्का खोवस्का इत्यंषाभ-
 न्तरायां खेषायां सुहृताणां सुहृतेष्टका उपदधातीदानीं तथा
 देवतयाञ्जिरस्रहुवा षीद तदानीं तथा देवतयाञ्जिरस्रहुवा
 षीदेति पञ्चदश^१ सर्वासां पारे सूददोदसः करोत्यंषाभन्त-
 रायां खेषायां क्रविष्टकासर्त्विष्टकास्रोपदधात्यग्निष्टोमस्रया
 देवतयाञ्जिरस्रहुवा षीदोक्थस्रया देवतयाञ्जिरस्रहुवा
 षीदेति षड्गिर्धंतुस्रया देवतयाञ्जिरस्रहुवा षीद स्र्वं षड-
 स्रया देवतयाञ्जिरस्रहुवा षीदेति तिस्रः^१ सर्वासां पारे
 सूददोदसः करोत्यंष मध्ये^१ नाभ्याः संवत्सरेष्टका उपदधाति
 प्रजापतिस्रया देवतयाञ्जिरस्रहुवा षीद संवत्सरस्रया देव- १०
 तयाञ्जिरस्रहुवा षीदेति चतस्रः^१ सर्वासां पारे सूददोदसः
 करोति^१ ॥ ३ ॥

तदेतास्रतस्रः स्रयमादया याचति^१ ता दिष्पदधाति
 भूरग्निं च पृथिवीं चेति पुरस्राहुवो वायुं षान्तरिचं चेति
 दक्षिणतः स्ररादित्यं च दिवं चेति पसाद्भुवः स्रस्रमर्षं च १५
 दिग्धेत्युत्तरतः^१ सर्वासां पारे सूददोदसः करोत्यंष लोकं-
 पृषा उपदधाति लोकं पृष ऋद्रं पृषाचो षीद श्रिवा तम् ।
 इन्द्राग्नी ता दृश्यतिरस्रिन्वोनावषीषदञ्जिति^१ तथादेवतं
 करोति तथा देवतयाञ्जिरस्रहुवा षीदेत्यंष सूददोदसं करोति

१ Thus Be Ben. ; खेषाभंनरेपु M ; खेषांनरेपु HU ; खेषायां B.

१ मध्ये M.

- ता अथ सूददोहसः सोमः श्रीषन्ति पृथ्वयः । अग्नाग्नेवानां
 विप्रस्त्रिभ्या रोचने दिव इति ^१ प्राच्याप ओकंपृषत्वा प्रथौ-
 त्यग्निं प्राचौभिः संप्रच्छादयन्ति ^१ संप्रच्छन्नं पश्चात्प्राच्या
 परिकर्षति ओकं पृषत् द्विद्रं पृषेत्यघानभिमृष्टं चितिकुप्या
 १ भवत्यघानिमभिमृष्टति^१ यत्ने ऽचितं यदु चितं ते अग्न इति
 दाभ्यामप चितिकुप्याभिमृष्टति चित्तिमचितिं चिनवदि
 विदामित्यग्ने देवाः इष्टावहेत्याग्नेभ्यो गायत्रीतां चितिमभि-
 मृष्ट्य दे^१ अद्वयवे^१ जपति^१ वाक्च आसग्राहदा इत्यप^१
 ह्यमभमभिमृष्ट्य तनुपुरीषसुपदधाति पृष्टो दिवोति ^१
 १ तवादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यप पाच्यामप आनीष
 शिरस्यत्रस्तास्यंप्रकीर्षं दाभ्यांदाभ्याः^१ अताभ्यां प्रोचति सह-
 सस्य प्रमा अथीति पुरस्तात्सहसस्य प्रतिमा अथीति दक्षि-
 षतः सहसस्य विमा अथीति पश्चात्सहसस्योभ्या अथीत्युत्त-
 रतो ^१ ऽय मध्यं^१ दाभ्याः अताभ्यां प्रोचति साहस्यो ऽधि
 १ सहसाच नेत्यघोत्तरार्धं तिष्ठन्निष्टका धेनूः कुर्वत इमा ने
 अग्न इष्टका धेनवः सन्वित्यान्नादनुवाकस्यापिने ऽर्कपर्षेना-
 जवीरेण^१ अरमाघामिष्टकायां जुहति ^१ स^१ यद्यहेन^१

१ परि instead of चभि M.

१ Thus HUB; हे अथिद्रवणे ज० Be Ben; दाभ्यामथिद्रवति M.

१ अथ instead of अथ M Ben. U.

१ दाभ्यां twice in BU only.

१ om. M.

१ कं om. B Be H.—•नाजाची० Be Ben.

१ Thus M; सद्यदुरेनं B; दुरेनेनं Ben; यदुरेनं Be; सद्यदुरेनं HUB.

करिष्यन्मवत्यथैतस्सार्कपर्यस्य^१ पुटमन्तरवस्त्राविषं क्लृप्तोद्-
 तिष्ठन्मुखादग्ने धारयन्नाहाहरानवेति^२ । स च धारेदृकां^३
 प्राप्नोति तत्प्रतिपद्यते तमग्ने इद् इत्यान्नादनुवाकस्त्रापितदकं-
 पर्यं चं देष्टि तस्य संचरे पशूनां व्यस्यति^४ । अद्य वै न देव्या-
 खवटे व्यस्यत्यथैवमुपतिष्ठते तमेव तां वेत्य षो ऽधि षो
 ऽधीत्येतेनानुवाकेनाप सः पृथारविहाराभ्यामुपतिष्ठते । संवत्सरो
 ऽधि परिवत्सरो ऽधीत्येतेनानुवाकेनापाह होतरग्नेदक्येनाग्नि-
 मनुग्रश्चेति^५ । यदि होता न कामयते यजमान एव यज-
 नेनाग्निं दृष्यामि सः सौरीयं तेषूपविश्याग्नेदक्येनाग्निमनुग्रश्चेति ।
 भूर्भुवः स्वरित्येताभ्याम्ग्भ्यां^६ विश्विरेकैकामन्वाह प्रचवे-
 नाभिसंधानमेवमन्वापायुगुपसंधाने प्रचवेनैवाभिसंधानम^७ । वे
 ब्राह्मणा ब्रह्मविदसोभ्यो अहृषिषा न नषेदुरिहः सार्दग्निमव
 वृक्षीरन्तेभ्यो अद्यामहं दद्यात्स्विष्टमेवेतत्किचते^८ । नास्वाग्निं
 वृक्षत इति ब्राह्मणम्^९ ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

अथाभाधानप्रश्नति पाशुवन्निकं कर्म ताचते^१ चिदु-
 माग्निप्रचवनात्स्वनाग्निं प्रधीषोपसमाधायाधराऽऽतिशिरमि-
 ङ्गव^२ गानाचतुर्दशैतैरेता^३ चाऽऽतीर्षुषोति^४ तमग्ने इद्

१ • त्वथैतदकं • Be Ben.

२ • रेदृकाग्निं M.

३ Before यदि Be HU ins. च ।

४ द्वाभ्यां instead of अत्र्यां M.

५ प्रचवेनैवाभिः M.

६ Thus HU (only • क्वीभिः); • धराऽऽतीर्षुषोति • चतुः M;

• धराऽऽतीर्षुषोति • चतुः Be Ben; • धराऽऽतिभिर्दशैतैरेता • H.

इति अतश्च द्वीथस्य रूपमग्राविष्णु इति वसोर्धाराया^१ अक्षपत
 रत्यजसोमः^१ अत ते अग्ने समिधः अत जिज्ञा इति विश्व-
 प्रीरित्य^१ च जुवेषोपचातमेकविंशतिमाहुतीर्कुहोत्यसवे स्नाहा
 सवे स्नाहेति^१ उवाहुत्वैव सः स्नावान्यजमानस्याश्च स्नावा-
 ५ वपति^१ तैर्यजमानो मुखं विमृष्टे राशौ विराशौत्येतेनानु-
 वाकेनोत्तरपरिघातप्रवृत्ति पात्रउपन्धिकं कर्म तायते^१ सिद्धमा
 मनोतायाः कृत्वा मनोतामनुद्रुत्य पत्रोरवदानानि संवृ-
 ष्णोदुम्बरे^१ पात्रे^१ यूप्यो मृत्युपहं यज्ञाति विपश्चिते पव-
 मानाव गावतेत्यनुद्रुत्योपथामयहीतो ऽसि मृत्यवे ता जुष्टं
 १० यज्ञातीति^१ दर्भैः परिमृष्योत्तरवेद्याः सः सः सः सः सः^१ ते
 सोमिर्हृत्यवे तैत्यं च पशुना चरत्यं च वनस्पतिना चरत्यं च
 पुरसात्स्विष्टकृतो ऽयैतं यज्ञं होळं च प सपसृगति^१ विश्व-
 दसि विश्व मे पाप्मानमित्यं च जुहोत्यप मृत्युमप बुधमपेतः
 प्रपयं वहि । अथा नो अग्न आवह राथस्वोवः सहसिषम् ॥
 ११ वे ते सहस्रमयुतं पात्रा मृत्यो मर्त्याः इज्जवे । तान्यज्ञस्य
 मायया सर्वानवयजामहे स्नाहेत्यं च उलोपसृग्नेहुष्टिरसि वृक्ष
 मे पाप्मानमित्यं च स्विष्टकृता चरत्युपप्लवमानावामिवायानुप-

१ Thus (आवपति) M Be Ben BU (sec. m.); आवपति HU (pr. m.).

१ Thus all exc. B, which has •वरैव पात्रेव ।

१ & om. HU.

१ Thus M Be Ben ; •सृष्टेः BHU.

गृह्णन्ति^१ गृहसुपङ्गतं^२ गृहं यजमानो भक्षयति भक्षो ऽस्यसूत-
 भक्षस्य ते मृत्युपीतस्यामृतवतः स्वगाहृतस्य मधुमत उप-
 ङ्गतस्योपङ्गतो भक्षयामीति^३ । भक्षयिन्नात्मानं प्रत्यभिमुग्रते
 मन्त्राभिभूतिः केतुर्षन्नानामित्यान्नादनुवाकस्यानुवाचप्रभृति
 पाशुपन्धिकं कर्म तायते^४ । विद्महा दक्षिणां काशादक्षि-
 णां काशे धेनुमृषभमगृह्णाहं दक्षैकविंशतिर्दक्षिणा^५
 ददाति । अतं ददाति । स्रष्टुं ददात्यग्नियुक्तं दक्षिणा
 ददाति । यदि न विन्देत मन्वानेतावतो दद्यादोदगान्वा ।
 पठौचीं तन्तर्वतीं दद्याद्विरुषं ददाति । वासो ददाति ।
 तेनायुः प्रतिरत इति ब्राह्मणं । तं चेत्यौत्वे ऽध्वरे चिन्वीत ।
 प्रथमायासुपसदि चेषकरणं । मध्यमोत्तमे उपसदावन्तरेषोप-
 धानं । काशे ऽग्निप्रक्षयनं । दक्षिणां काशे दक्षिणाः । स्व-
 नीयस्य यूष्णो मृत्युपहसं चेदहीने सन्ने वा चिन्वीत प्रथमे
 ऽहनि दक्षिणाः प्रथमे ऽहनि यूष्णो मृत्युपहो । न सन्ने
 दक्षिणा नीयन्ते । नाचिकेत एव मृत्युपहः स्यादित्येतदपर-
 मंश्चिं चित्वा बौधामस्या चजेत नैवावदस्याभिषया वेति ।
 तस्यै सायमग्निहोत्रे ऊते सायंदोहः प्रातरग्निहोत्रे ऊते
 प्रातर्दोहः । पशुपुरोडाशेन सह अपणमं वसुदिते चर्मा ।
 वंतिष्ठते साविचः । ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

१. उपप्रसृष्टंति M.

२. उपमिषोपङ्गतं M.

३. ददाति instead of दद्या M.

अथ नाचिकेतसः^१ प्रथिङ् चेषकरणं यथा साविपक्षेता-
 वदेव नामा^१ नाम लेखा भवन्त्यथ याजुषीरुपदधाति कोको
 ऽवि स्वर्गा ऽश्वीत्यञ्चस्त्रिनैकविंशतिं यथा निपतन्ति^२ तास्य-
 तपोपदधाति^३ तदेतदन्वयापि^४ प्रकीर्णानामुपधानसः^५
 निदानं^६ यदि^७ पाङ्कः पञ्च पुरसात्पञ्च दक्षिणतः पञ्च
 पसात्पञ्चोत्तरत एकां मध्ये^८ ऽथ यदि चिद्वत्सप्त पुरसा-
 तिस्रो दक्षिणतः सप्त पसात्तिस्र उत्तरत एकां मध्ये^९ ऽथ
 चतुर्धाः^{१०} पसात्कोट्याः^{११} प्रभृत्यूर्धाः^{१२} स्यमादृषावकाशादृष
 यदि प्राचीः स्यमादृषावकाशात्प्रभृति^{१३} प्राचीः^१ स्यमादृ-
 षाभ्यः प्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वं^{१४} स यदीच्छेतेजस्वी यग्रस्वी
 ब्रह्मवर्षेणैव्यामिति प्राङ्मा होतुर्धिष्यादुत्सर्पेदित्यादृषणीय-
 सकाशाद्येवं प्रागाद्यग्रस्वती सा मा प्रोर्षीतु तेजसा यग्रसा
 ब्रह्मवर्षेणेति^{१५} तेजस्येव यग्रस्वी ब्रह्मवर्षेणैव भवतीत्यं
 यदीच्छेद्भूयिष्ठं मे अहधीरभूयिष्ठा दक्षिणा नवेयुरिति

१ नाचिकेतसः Be Ben.

२ निपतन्ति HUB ; निपतन्ति Be ; निवर्षन्ति M ; निवर्षन्ति Ben.

३ तैरेव M.

४ Thus H Be ; प्रकीर्णानामुपधा M ; प्रकीर्णानुपधा Ben ; प्रकीर्ण-
 उपधा B ; प्रकीर्णानामुपधा M.

५ स यदि M.

६ Thus MB ; चतुर्ध्वं H ; या ऊर्ध्वाः Be Ben ; चतुर्ध्वं U.

७ Thus BH ; कोट्याः U ; कोट्या H Ben ; कोटरा Ben ; कोट्ट M.

८ ऊर्ध्वा वा ।

९ वादृष M.

दक्षिणासु नौघमाणासु प्राच्येहि प्राच्येहीति प्राची जुषासा
 वेलाव्यस्य खाहेति स्रुवेशोपहत्याहवनौघे जुहुयाद्भुविष्ठ-
 नेवास्त्रे ग्रहधते । भूयिष्ठा दक्षिणा नयन्तीति ब्राह्मणम् ।
 संतिष्ठते नाधिकेतः । ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥

अथ ब्रह्मचितः । प्रविष्टं चेषकरणं यथा सावित्रस्त्रे ताव-
 देव नामा । नाच खेसा भवन्यथ पुरस्ताद्दोचीर्दग्गहोचेष्टका
 उपदधाति चिन्तिः स्रुक्त्वा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद चित्त-
 माव्यं तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीदेति दग्गाथ इदचेष्टका-
 सुपदधाति सुवर्णं चर्मं परिवेद वेनमित्यनुद्रुत्य देवैः स
 मानसीन आत्मा जनानामित्यातो । ऽथ यजुरिष्टके उपदधा-
 त्यग्निर्धनुर्भिन्नाया देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद सविता सोमै-
 स्तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीदेत्यथ पञ्जीष्टके उपदधाति
 वेनेन्द्रस्य तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद धेना इहस्यतेस्तथा
 देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीदेति । सर्वासां पारे सूददोऽसः करो-
 त्यथ दक्षिणतः प्राचीस्रुत्तुर्हीचेष्टका उपदधाति पृथिवी होता ।
 तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद द्यौरध्वर्युस्तथा देवतयाङ्गिर-
 स्सहुवा सीदेति चतस्रो । ऽथ इदचेष्टकासुपदधाति ब्रह्मेन्द्र-
 मग्निमित्यनुद्रुत्य अन्नमेतं चतुर्हीष्टणामात्मानं कवधो निशि-
 कुरित्यातो । ऽथ यजुरिष्टके उपदधातीन्द्र उक्थामदैस्तथा
 देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद मित्रावरुणावाग्निषा तथा देवत-

- वाङ्मिरस्त्रहुवा षीदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति पथ्या पूष्णस्तथा
 देवतयाङ्मिरस्त्रहुवा षीद वाग्वायोस्तथा देवतयाङ्मिरस्त्रहुवा
 षीदेति^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथ पश्चादुदीचीः
 पञ्चहोत्रेष्टका उपदधात्यग्निर्हता तथा देवतयाङ्मिरस्त्रहुवा
 १ षीदाग्निनाध्वर्युं तथा देवतयाङ्मिरस्त्रहुवा षीदेति षतस्रो^१
 ऽपि वाग्निनाध्वर्युं इत्येतेनैव मन्त्रेण दे इष्टके समानतयादेवते
 उपदधाति^१ तथा देवतयाङ्मिरस्त्रहुवे षीदतस्मिति^१ मन्त्रः^१
 संनमयत्यथ^१ इदयेष्टकासुपदधाति अतं नियुतः परिवेदे-
 त्मनुद्रुत्य प्राणसुषुषं तेन कुप्तो ऽमृतेनाहमस्मीत्यातो^१ ऽथ
 १० वजुरिष्टके उपदधात्यङ्मिरसो धिष्णियैरग्निभिक्षया देवतया-
 ङ्मिरस्त्रहुवा षीद मरुतः सदोहविधानाभ्यां तथा देवतया-
 ङ्मिरस्त्रहुवा षीदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति दीषा सोमस्त
 तथा देवतयाङ्मिरस्त्रहुवा षीद पृथिव्यग्नेस्तथा देवतयाङ्मिर-
 स्त्रहुवा षीदेति^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथोत्तरतः
 ११ प्राचीः वज्रोत्रेष्टका उपदधाति वाग्घोता तथा देवतयाङ्मिर-
 स्त्रहुवा षीद दीषा पत्नी तथा देवतयाङ्मिरस्त्रहुवा षीदेति
 षत्^१ इदयेष्टकासुपदधाति सुवर्षं कोशः रजसा परीष्टत-
 मित्यनुद्रुत्येन्द्रस्वात्मानः अतथा चरन्ममित्यातो^१ ऽथ वजु-
 रिष्टके उपदधात्यापः प्रोक्षणीभिक्षया देवतयाङ्मिरस्त्रहुवा
 १० षीदौषधयो वरिषा तथा देवतयाङ्मिरस्त्रहुवा षीदेत्यथ

१ इत्यथ संनमयत्य • M ; इति मं चं संनमयत्य • H Be Ben. U (pr. m.) ;
 संनमय • BU (sec. m.).

पत्नीष्टके उपदधाति वसूनां गायत्री तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा
 सीद इन्द्राणां चिष्टुक्त्वा^१ देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीदेति ।
 सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथोपरिष्टात्प्राचीः सप्तहोत्रे-
 ष्टका उपदधाति महाहविर्ज्ञेता तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा
 सीद सत्यहविरध्वर्युंसाया देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीदेति षडपि
 वानाष्टस्यसाप्रतिष्टस्यस्य यज्ञस्थाभिगरावित्येतेन मन्त्रेण दे इष्टके
 समानतथादेवते उपदधाति । तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद-
 तमिति मन्त्रः संमयत्यथ^२ इदयेष्टकामुपदधातीन्द्रो राजा
 जगतो य ईश इत्यान्नादनुवाकस्याय यञ्चुरिष्टका उपदधा-
 त्यदितिर्विधा तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद सोमो दीक्षया १०
 तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीदेति चयोदशाय पत्नीष्टका
 उपदधात्यादित्यानां जगती तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीद
 विष्णोरनुष्टुक्त्वा^३ देवतयाङ्गिरस्सहुवा सीदेत्यष्टादश । सर्वासां
 पारे सूददोहसः करोत्यथ यथावकाशं षष्टेष्टका उपदधाति
 वाचस्यते विधे नामञ्जिति दशहोतुर्वाचस्यते वाचो वीर्ष- १५
 षेति चतुर्होतुः सोमः सोमस्य पुरोगा इति पञ्चहोतुर्भू-
 भुवः सुवरिति षड्होतुर्वाचस्यते इदिधे नामञ्जिति सप्तहोतुः ।
 सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथ यथावकाशमेव प्रतिषष्टे-
 ष्टका उपदधाति । देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्यनुष्टुत्येषा ते

१ चिष्टुक्त्वा M.

२ Thus MH ; संमयत्य • the other MSS.

३ अनुष्टुक्त्वा

काम दक्षिणोत्तानस्त्राङ्गिरसः प्रतिगृह्णात्वित्येकाग्रविष्णुर्मपि
 वा मन्त्रांश्वराभ्यः सगसङ्करणे इत्येतेन मन्त्रेण दे इष्टके
 समानतयादेवते उपदधाति^१ तथा देवतयाङ्गिरसङ्गुवे वीद-
 तमिति मन्त्रं संनमयति^२ स्वयमाहवाभ्यः प्रथति विद्व-
 १ मत ऊर्ध्वं^३ संतिष्ठते ब्रह्मचित् ॥ ७ ॥ पञ्चमः ॥

अथ समस्तस्य^४ प्रसिद्धं चेषकरणं यथा सावित्रस्यैतावदेव
 नाना^५ सावित्रो ऽग्निः प्रथमा चित्ति^६सोकंप्रणा^७ द्वितीया^८
 नाचिकेतसृतीया^९ सोकंप्रणा^{१०} चतुर्थी^{११} ब्रह्मचित्पञ्चमी^{१२}
 सर्वासु चितिषु स्वयमाहवा^{१३} पुरीषान्तास्त्रितयो^{१४} ऽग्ने देवाः
 १५ इहावचेत्येताभिः पञ्च^{१५} चित्तोरभिष्टमति^{१६} तं चेत्यौन्ये ऽध्वर
 उत्तम^{१७} एव चक्रे चिन्वीत प्राग्दीक्षणीयायै दिवः श्येनौभि-
 र्धजेतोद्वसानीयाया^{१८} अपाचाभिः^{१९} सङ्गतप्रयुज्य^{२०} समस्यति^{२१}
 संतिष्ठते समस्तः^{२२} ॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

१ Thus U (pr. m.); संनमति the other MSS.; M om. this passage.

२ •इवाभिर् (•भिर्) M Be UH, but cp. Ap. xix. 15. 11.

३ •ऊर्ध्वाः M.

४ Thus H; पञ्चभिः पञ्च चित्तोर• U; पञ्च चित्तवो भिष्टमति Be Ben;
 पञ्च चित्तवोभिष्टमते M; पञ्चभिश्चित्तोरभिष्टमति B.

५ उत्तमे U; instead of उत्तम एव चक्रे M has उत्तरवेद्यां ।

६ Thus HU (sec. m.); •सावीचावापा• M Ben Be U (pr. m.);
 •सावावापा• B; cp. Sāyana on T Br., vol. iii, p. 815; अपाचाभिः MU
 Be; the other MSS. indistinctly (अ or अ).

७ प्रयुज्येर्ण UH; प्रयुज्य न M.

अथ वैश्वसृजस्य^१ प्रसिद्धं^२ शेषकरणं^३ यथा सावित्रस्यैताव-
 देव नामा^४ तिस्रो^५ खेखा भवन्त्येयान्तमार्था^६ खेखायासुप-
 दधाति यथा मृतं^७ यच्च मर्त्यमित्यष्टादश^८ सर्वासां पारे सूद-
 दोहसः^९ करोत्येयान्तराथां^{१०} खेखायासुपदधाति सर्वां द्वित्रो
 दिक्षिति पञ्चदश^{११} सर्वासां पारे सूददोहसः^{१२} करोत्येयान्-
 तराथां खेखायासुपदधाति सर्वां न्दिवः^{१३} सर्वां न्देवान्दिवीति
 नव^{१४} सर्वासां पारे सूददोहसः^{१५} करोति^{१६} सप्तमाष्टाश्विनः
 प्रवृत्तिं सिद्धमत ऊर्ध्वं^{१७} तं चेषहीने^{१८} सप्ते^{१९} वा चिन्वीत
 अतराचे^{२०} विभजिति सर्वशृष्टे दक्षिणाणां काले ब्रह्मा यद-
 खासीनो वैश्वसृजाभ्याचष्ट^{२१} अथा प्राची महती दिगुच्यत
 इति^{२२} पश्चो ऽर्धचर्मो ब्राह्मणे^{२३} वाक्यप्रसङ्गा अर्धचर्मः
 प्रतिमन्वार्थो^{२४} दृष्टतं^{२५} दृष्टस्यं^{२६} दृष्टदरात्स^{२७} दृष्टदिति^{२८}
 तस्योत्तमे पथांश्च^{२९} ऽरात्स^{३०} दृष्टसंपद्यते^{३१} संतिष्ठते
 वैश्वसृजः^{३२} ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

१ • वातमार्था M.

२ चेदुदोषोसापिचे Be Ben.

३ सप्तदराचे ins. M.

४ वैश्वसृजान् Be Ben ; विश्वसृजान् UHB ; वैश्वसृजं M.

५ दृष्टसु M.

६ ब्राह्मणं B.

• Thus BUH ; Be Ben have each time तद् after दृष्टसु and M reads everywhere ब्राह्मणं instead of दृष्टसु ।

• सप्तदरात्संप M.

एतेनाद्यकेतुको व्याख्यातो^१ यावन्मन्मवीष्टका^१ लोकां-
 श्चास्य कथमाद्यथासाप एव^१ पुष्करपर्ण^१ रक्ष्य^१ शिरस्पर्ण^१
 पुष्पं कूर्ममित्यातपति वर्ष्वा इति यथासमाजातं^२ पक्ष्या
 रत्नविशोष्वा^३ इत्यर्थ^४ सप्तरेषावपनकाखे तां दूष्यो^५ आनु-
 १ दज्ञो^६ आत्मान्यच मृदं निवपति^७ विदेरग्निरित्यादि क्षुष्यते^८
 भुवाद्यौति प्रतिपद्यते^९ इत्यथाद्यमवीष्टका उपदध्याद्भृङ् कर्षे-
 मिरिति दाभ्या^{१०} ग्रान्तिं कृत्वा ताभ्यामुपदधात्यापमापा-
 मिति पक्षभिर्मंशानाञ्चोभिरण्योदक^{११} श्रिवा न ग्रन्तमेति
 शौचयो^{१२} ऽपो^{१३} ऽध्वर्षवे ददाति^{१४} च ताः प्रतिमृश्र श्रिवा न
 १० इत्युपदधाति^{१५} सुमृश्रीवेति भूमिवतीमुपदध्यादेताः पुरसा-
 त्पतिः प्रत्यक्षमित्यष्टौ मध्ये शुकं ते चन्यदिति च^{१६} वाकं-
 वागामित्येकादश पुरसाह^{१७} चिषतो ऽचिदुःखोत्थितस्यैवेति
 पञ्चिहेह वः सतपस इति चातितासाण्यौति चतस्रो मदनौ-
 सप्ताः प्रवर्गवदाद्यन्तयोः ग्रान्तिं कृत्वात्युर्ध्वा^{१८} इति चोच्छृतु-
 ११ मखलान्यव द्रष्ट इति चारोम इत्यष्टौ^{१९} सूर्यनामभिः^{२०} पदशो

१ यावन्माचम • MU.

२ om. MB Be Ben.

३ •शाना M.

४ रत्नयोष्वा MU BH.

५ •दज्ञं MU (sec. m.).

६ शौचयोपो B ; शौचया चपो UH ; शौच्य चापो M ; शौचया चापो Be ;
 शौचया चापो Ben.७ Thus B Ben ; इति चतस्रं चर्षे • Be ; इत्यष्टौ चतस्रं चर्षे • HU ; M om.
 सूर्यनामभिः ।

यत्ने शिष्यमिति च ^१ व्याहृतीर्जपित्वापो व इति यजमान
उपतिष्ठत ^१ एवमुत्तरैरुपस्थानं व्याहृतीर्जपित्वा ^१ सप्त सूर्याः
सप्त दिशो नानासूर्या यद् द्यावक्षिपं देवानामिति यतसः
शैरीः पुरस्तात्कोदमभ्रमित्येकामर्धमासा इत्युपरिष्ठात्काशा
असु निविशन्त इति ^१ दक्षिणतः ^१ किं५ स्त्रिदशेति पञ्च
वैष्णवीः ^१ पृच्छामि त्वा परं मृत्युमिति यतसो मृत्युमतीः ^१
पृच्छामि त्वा पापहत इति यतसो निरयवतीरा ^१ यक्षिण्ये
नयेति हे ^१ अग्निश्च जातवेदाश्चेत्यष्टौ दिक्षा दिशो व इति
यजमानः ^१ प्रध्राजमाना इत्येकादश इद्राः ^१ प्रध्राजमान
इत्येकादश इद्राण्यः पदशो मध्ये ^१ रूपाणि व इति यज- ^१
मानः ^१ खानभ्राजित्येकादश गन्धर्वगणाः पदशः पश्चाद्गौरी
मिमावेत्येका ^१ वराहवः खतपस इति सप्त वाताः पदशः ^१
समानमेतदिति दृष्टिमती ^१ यदक्षरमिति खोको ^१ जम-
दग्निरित्याप्यायितसंघोरिति शंयुः ^१ महसदृदित्यष्टौ
संयानीः ^१ स संयाम इति हे च ^१ पविचवन्तः पविचं ते ^१
ब्रह्मा देवानामसतः सद्यः इति यतसः पविचवत्य उत्तरतो ^१
ऽमी च षड्वा इति सप्त मध्ये ^१ ऽन्धो मक्षिमिति पञ्च

१ हे ins. M.

१ Thus BHU ; वैष्णवीः M Be Ben.

१ निरयवती० B ; पयवती० Ben ; यमवती० Be.

४ रूपां H Be Ben U.

५ •नीं HU ; दक्षिणिर् M ; Be Ben om. the word.

६ om. B.

- वैश्वदेवीरुत्तरत ' आ तमग्ने रचमिति तिस्र ' आतनुस्वति
 प्तस्र ' आ मन्त्रैरित्येका यजमान उपदध्यादणुभिस्त्रेति दे '
 सुनद्वाष्टोमित्येकामहणाया इति चतस्रो रेवतीर्ब्रह्मण उद-
 रचमसीति चतस्रो ब्रह्मसदना ' अष्टयोनीमित्यष्टौ दिग्धा '
 १ मिनस्र वरुणस्येत्यष्टौ दिग्धाः ' पुष्करपर्षः रक्षः हिरण्मयं
 पुष्यं कूर्ममिति महाग्निवदेव ' तान्युपधाय षष्ठः शुचिष-
 दिति दे दूरोदृषे पुष्यमभितस्तदित्यदमिति दे मध्ये '
 वसुनाः इन्द्राणामित्यष्टावुत्तरतो ' रश्मयो व इति यजमान '
 आरोगस्येत्यष्टावुपरिष्ठादापो व इति यजमानः ' प्रभ्राज-
 १ मानामित्येकादश प्रभ्राजमानौगामिति चैकादश मध्ये '
 रूपाणि व इति यजमानो ' ऽग्नेः पूर्वदिग्धस्येत्यष्टौ दिग्धा '
 दिग्धो व इति यजमानो ' दक्षिणपूर्वस्यामिति चतस्रो
 नरकवतीर्यथासिद्धमा यस्मिन्निन्द्रियाणि प्रतकृतविति दे
 दक्षिणत ' इन्द्रघोषा वः संज्ञानमिति षड् दिग्धा ' आदित्य
 ११ सर्व इति षड् दिग्धा ' एवा ऋवेति षड् दिग्धा ' आप-
 मापामिति नवोपरिष्ठादपाः रचमित्येका ' कामस्तदद्य इति
 संकल्पवतीर्मापो हि यदित्योषवती ' विधाष षोक्रानिति
 सप्तमवती ' केतव इत्येकामिमा नु कमिति तिस्र ' आञ्जव-
 स्त्रेति सप्तदश चपष्टो ' विशीर्ष्णीमिति दे ' पर्जन्यायेति

१ Thus H Be; •वदेव B; M Ben U om. रच, but M has रत्नानि
 instead of the following तामि ।

तिस्रः^१ पुनर्माभैविति च तिस्रः^१ स्वयमादृशादि समान-
 मुत्तरः सावित्रेण^१ स्वयमादृशा लोकंपृष्णयैता आपः पशु
 चितथो भवन्ति^१ प्रतिदिशं चितीः^२ पुष्करपर्णादिभिः
 प्रष्णादगं^१ लोकं पृष्णयैव द्वितीयामन्याः प्रथमचितिवचं
 पुष्करपर्णादथ^१ उत्तरतो^२ लोकंपृष्णयापवर्गो^१ दीर्घदादभि-
 र्मसं^३ क्त्वा पृष्टो द्विवीति पुरीषव्यूहमन्त्येष्टके^४ शतरुद्रीच-
 होमो^१ ऽशुग्रसगान्ते ऽग्निप्रणयनः^१ ह्यमानायां^५ वैश्रवण-
 चक्षो ब्राह्मणेन^६ व्याख्यातो ऽन्नकामस्य सर्वकामस्य^७ वा
 पर्वणिपर्वणि वैश्रवणयज्ञः^१ सोत्तरवेदिषु क्रतुषु चिन्वीतेति
 यथाब्राह्मणं^८ तस्यैतद्भूतमिति यथाब्राह्मणं संभितास्य^९ प्रत-
 समुच्चया^{१०} आपो न बीभत्सा यथाब्राह्मणमेककामः^{११}

१ चतस्रः M ; चतिस्रः the other MSS.

२ चिन्ति H चितिः U.

३ उत्तर Be Ben.

४ •मंसं M.

५ •मन्त्येष्टकोर्षं MUH.

६ Uncertain reading ; ह्यमानायां U Be BU ; ब्रह्मणायां M ;
 ब्रह्मणायां Ben.

७ Thus Śāyana (comm. on Taitt. Ār.) ; ब्राह्मणं MUH ; ब्राह्मणे
 Be Ben ; B om. the word.

८ सन्तं M.

९ चेतस्य ins. M.

१० Uncertain reading ; HU read as given in the text ; संभितं प्र-
 समुच्चय B ; समभितस्य प्रतसमुच्चय Be Ben ; संभितप्रतसमुच्चय M.

११ यथाब्राह्मणमेककामः Be Ben ; यथाब्राह्मणकामः HBUM.

सर्वकामो वा^१ आपो^२ वा इदं^३ सर्वमिति ब्राह्मणं^४ विज्ञा-
यते ब्रह्म वा आपो यदाप^५ उपधीयन्ते ब्रह्म^६ वै^७ तदात्म-
न्वत्ते ब्रह्मणः सायुष्यं^८ सलोकतामाप्नोति च एतमग्निं^९
षितुत इति^{१०} संतिष्ठत आरण्यकेतुकः संतिष्ठत आरण्य-
केतुकः^१ ॥ १० ॥ अष्टमः ॥^२

॥ इत्यत्येकोनविंशः प्रश्नः ॥

१ आपो UBH वा आपो Be.

२ om. M.

३ Thus MU (pr. m.); इदं all the other MSS.

४ मध्ये M.

५ Be Ben ins. चिन्ना ।

६ Adhyāya numbers for this praśna are found only in M. ; the MSS. agree all in designing this praśna as काठकसूत्रम् or काठकम् ।

CORRIGENDA.

Page	20,	1. 8,	<i>read</i>	तद्मः	<i>instead of</i>	तद्म
„	70,	1. 12	„	•धारयत्य•	„	•धारयत्व•
„	96,	1. 10	„	बोधयत्य	„	•तये
„	187,	1. 4	„	अग्नी•	„	अग्नी•
„	200,	1. 1	„	उदेवैव ^१	„	उ ^१ देवैव ^१
„	226,	1. 5	„	सुवर्कमये•		
„	336,	note ६	„	•वारि•		

Nyāyavārtika, Fasc. 2-6 @ /10/ each	...	...	Rs. 8	2
Nītyācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4	6
Nītyācārapradīpa, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	Rs. 6	14
Nyāyabandhāntīkā, Fasc. 1 @ /10/ each	...	...	0	10
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1	14
Nyāyasarāh	...	...	2	0
Padumāwati, Fasc. 1-6 @ 2/ each	...	...	12	0
Prākṛita-Pāṅgalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4	6
Prākṛita Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ 1/8 each	...	...	1	8
Parīcāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	12	8
Parīcāra, Institutes of (English) @ 1/- each	...	...	1	0
Parīkṣamukha Sūtram	...	...	1	0
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	...	3	12
Rasarnavam, Fasc. 1-3	...	...	3	12
Ravisiddhanta Manjari, Fasc. 1	...	...	0	10
Saddāriāna-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1	4
Samarācca Kāha, Fasc. 1-4, @ /10/ each	...	...	2	8
Sāṅkhyā Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	2	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	...	3	0
Six Buddhist Nyaya Tracts	...	...	0	10
Śrāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3	12
Sūcruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	...	...	1	0
Suddhī Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	2	8
Sundaranandam Kavyam	...	...	1	0
Suryya Siddhanta, Fasc. 1-2 @ 1-4 each	...	...	2	8
Syainika Sastra	...	...	1	0
*Taittīrya Brahmana, Fasc., 11-25 @ /10/ each	...	...	9	6
*Taittīriya Saṁhitā, Fasc. 27-45 @ /10/ each	...	...	11	14
*Tāṇḍya Brāhmaṇa, Fasc. 10-19 @ /10/ each	...	...	6	4
Tantra Vīrtika (English) Fasc. 1-10 @ 1/4	...	...	12	8
Tattva Cintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part V, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	...	24	6
Tattva Cintāmaṇi Dīdhiti Virṛiti, Vol. I, Fasc. 1-4; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	...	3	2
Tattva Cintāmaṇi Dīdhiti Prakas, Fasc. 1-4, @ /10/ each	...	...	2	8
Tattvārthādhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ /10/	...	...	1	14
Tīrthacintāmaṇi, Fasc. 1-3, @ /10/ each	...	...	1	14
Trikūṇḍa-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/	...	...	1	14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ /10/	...	...	3	2
*Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-2, 5-13 @ /10/ each	...	...	6	14
Uvāṅgadaśto, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	...	...	6	0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/	...	...	0	10
Varṇa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/	...	...	3	12
*Vāya Purāṇa, Vol. I, Fasc. 3-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each	...	...	6	14
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/	...	...	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-4, @ 1/4'	...	...	3	12
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4	6
Vrhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/	...	...	3	12
Yogāśāstra, Fasc. 1-3	...	...	3	12

Tibetan Series.

Amarakosa	...	...	2	0
Bauddhastotrasaṅgraha, Vol. I	...	...	2	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-4, @ 1/- each	...	...	4	0
Nyayabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1	...	...	1	0
Pag-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	...	4	0
Rtogs brjed dpag khkhi S'iā (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	...	18	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	...	...	14	0

Arabic and Persian Series.

Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-4 @ 1/-	...	...	4	0
Āin-i-Akbarī, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each	...	...	33	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, Index to Vol. II, @ 2/- each	...	...	36	0
Akbarnāmah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each	...	...	55	8
Akbarnāmah, English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-7; Vol. III, Fasc. 1-2, @ 1/4/ each	...	...	21	4
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ /10/	...	...	0	10
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	...	5	10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-3 @ 1/- each	...	...	3	0

Asiatic Society of Bengal, Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	Rs. 3
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc. 1-31 @ 1/8/ each	...	31
Faras Nama, Fasc. 2	...	1
Farnang-i-Rashidi, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each	...	21
Fihrist-i-Tusi, or Tüsy's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	4
Hadiqat-ul, Haqiqat, (Text & Eng.)	...	3
History of Gujrat	...	1
Haft Asmān, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @ 1/2/ each	...	0
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each	...	7
Iqānāmāh-i-Jahāngiri, Fasc. 1-3 @ 1/0/ each	...	1
Isābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each	...	51
Ma'sfir-i-Rahimi, Part I, Fasc. 1-2 @ 2 each	...	4
Ma'sfir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ 1/ each	...	35
Ditto (Eng.) Vol. I, Fasc. 1-2, @ 1/4/ each	...	2
Marhamu 'L-Ilali 'L-Mu'Dila, Fasc. 1-2	...	2
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 10/ each	...	9
Ditto (English), Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/- each	...	16
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ 10/ each	...	11
Ditto Part 3, Fasc. 1-2 @ 1/- each	...	2
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1	...	0
Nisāmī's Khiradnāmāh-i-Iskandari, Fasc. 1-2 @ 1/2 each	...	1
Persian and Turki Divans of Bayran Khan, Khan Khanan	...	1
Qawanin-u-'a-Sayyad of Khuda Yar Khan 'Abbasi, edited in the original Persian with English notes by Lieut.-Col. D. C. Phillott	...	5
Riyāzu-s-Salātin, Fasc. 1-5 @ 10/ each	...	3
Ditto (English) Fasc. 1-5 @ 1/-	...	5
Tadhkira-i-Khushnavisān	...	1
Tubaquat-i-Nasab (English), Fasc. 1-14 @ 1/- each	...	14
Ditto Index	...	1
Tārikh-i-Firūz Shāhi of Ziyāu-d-din Barni, Fasc. 1-7 @ 10/ each	...	4
Tārikh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, Fasc. 1-6 @ 10/ each	...	3
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	...	3
The Mabani 'L Lughat: A Grammar of the Turki Language in Persian	...	1
Tuzuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/-	...	1
Wis o Rāmin, Fasc. 1-5 @ 10/ each	...	3
Zafarnāmāh, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ 10/ each	...	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/- each ... 20
  2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1875 to 1904 @ 8/ per No.
  3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1875 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/- per No. to Non-Members.
- N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.*
4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date (Nos. 1-4 of 1905 are out of stock), @ 1-8 per No. to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members.
  5. Memoirs, 1905, to date. Price varies: from number to number. Discount of 25% to Members.
  6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 3
  7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1910 ... 8
  8. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to, @ 6/- each ... 18
  9. Kaqmiraqabdarīya, Parts I and II @ 1/8/ ... 3
  10. Persian Translation of Haji Baba of Isfahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott. ... 10

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-35 @ 1/- each	...	35
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	...	5

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1379.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

B AUDHĀYANA ŚBAUTA SŪTRAM
A SANSKRIT WORK ON THE VEDIC LITERATURE.

LIBRARY
JUN 22 1914
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY

EDITED BY
DR. W. CALAND OF UT.
VOL. III. FASCICULUS I.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1914.

AT THE LIBRARY OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

Mr. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W
AND Mr. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—
of the fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaitahintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	Rs. 1
Aitārīya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	14
Aitāreyalocana	2
Amarakoṣha, Fasc. 1-2	4
Anuṃana Dīdhiti Prasārini, Fasc. 1-8 @ /10/	1
Aṣṭaśāstrīkā Prajñāparamitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3
Ātmatattvaviveka, Fasc. 1	0
Āḡvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3
Avadāna Kalpalatā, (Sāns. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-11. Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/ each	23
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	1
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1, @ /10/ each	5
Bhasavṛitty	0
Bhaṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ /10/ each	5
Bauddhasūtrasaṅgraha	2
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2
Bṛhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3
Bodhicaryāvatāra of Śāntideva, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3
Ori Cantinatha Charita, Fasc. 1-3	1
Āṭadūṣaṇi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	3
*Āṭapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	14
1. ASIATIC Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	3
2. PROCEEDINGS Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	3
3. JOURNAL Ditto Vol. IX, Fasc. 1-2	1
(8), 1874 Śikā-prajñāparamitā, Part I, Fasc. 1-18 @ /10/ each	11
1881 (7), Śā Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	26
(8), 1895 Ditto (8), Vol. IV, Fasc. 7, @ 1/4/ each	1
(7), 1895 Ditto (8), Vol. IV, Fasc. 8-10 @ /10/	1
@ Śvartika (Er. N.) Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	3
N.B. Sūtra c. āyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	10
Ori Bhaṣyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1
Dāśa Kriyā Kaṇḍi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1
5. Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-4 @ /10/ each	4
Ditto Ācārāsāra, Vol. II, Fasc. 1-4	3
6. Gobhiliya Grhya Sūtra, Vol. I, @ /10/ each	3
Ditto Vol. II, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	2
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	2
Gobhiliya Grhya Sūtra, Grhya Saṅgraha	0
Haralata	1
Karmapradīph, Fasc. 1	1
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	4
Kavi Kalpa Lata, Fasc. 1	0
Kavindravaṇa Saṃuccaya	3
Karma Purāna, Fasc. 1-9 @ /10/ each	5
Kīraṇavali, Fasc. 1-3, @ /10/	1
Madana Parīkṣā, Fasc. 1-11 @ /10/ each	3
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-10 @ /10/ each	19
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	3

THE
BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRA

BELONGING TO THE
TAITTIRĪYA SAMHITĀ

EDITED BY
DR. W. CALAND,
Professor of Sanskrit at the University of Utrecht.

VOLUME III.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1913.

INDEX.

Preface.

Dvaidhasūtra	..	Praśnas XX-XXIII.		
darśapūrṇamāsau	..	Praśna XX,	1-15	(Adhy. 1-5).
agnyādheyam	..	" "	16-18	(" 6).
punarādheyam	..	" "	19	) (" 7).
agnihotram	..	" "	20	
pinḍapitryajñah	..	" "	21	
āgrayanam	..	" "	22	) (" 8).
agnyupasthānam, etc.	..	" "	23, 24	
paśubandhaḥ	..	" "	25-31	(" 9, 10).
cāturmāsyaṇi	..	, XXI,	1-6	(" 1, 2).
agniṣtomah	..	" "	7-26	(" 3-10).
agnicayanam	..	" XXII,	1-12	(" 1-6).
vājapeyaḥ	..	" "	13-15	(" 7).
rājasūyah	..	" "	16-21	(" 8-10).
kāmyeṣṭayah	..	" XXIII,	1-4	(" 1, 2).
aupānuvākyam	..	" "	5-8	(" 3, 4).
dvādaśāhaḥ	..	" "	9-11	(" 5, 6).
ahināḥ	..	" "	12, 13	) (" 7)
atirātraḥ	..	" "	13	
ekādaśini	..	}		
punaścitiḥ	..			
kuṇḍapāyinām iṣṭiḥ	..			
kāmyāś citayah	..			
sautrāmaṇi	..	" "	16	) (" 9).
ayanāni	..	" "	17	
ekāhāḥ	..	" "	18, 19	(" 10).
Karmāntasūtra	..	Praśnas XXIV-XXVI.		
paribhāṣāḥ	..	Praśna XXIV,	1-11	(" 1-6).
agnyādheyam	..	" "	12-17	(" 7-9).
punarādheyam	..	" "	18, 19	(" 10).
darśapūrṇamāsau	..	" "	20-29	(" 11-15).
agnihotram	..	" "	30, 31	(" 16).
pinḍapitryajñah	..	" "	32	) (" 17).
āgrayanam	..	" "	33	
agnyupasthānam, etc.	..	" "	33	
paśubandhaḥ	..	" "	34-37	(" 18, 19).
kāmyāḥ paśavaḥ	..	" "	38, 39	(" 20).
cāturmāsyaṇi	..	XXV,	1-3	(" 1, 2).
agniṣtomah	..	" "	4-26	(" 3-16).
agnicayanam	..	" "	27-32	(" 17-19).
vājapeyaḥ	..	" "	33-34	(" 20).

rājasūyaḥ	..	Praśna XXVI,	1-3	(Adhy. 1, 2).
iṣṭikalpāḥ	..	" "	4-6	(" 3, 4).
aupānuvākyaṃ	..	" "	7-9	(" 5, 6).
aśvamedhāḥ	..	" "	10-11	(" 7).
dvādaśāhāḥ	..	" "	12-17	(" 8-11).
ahīnāḥ	..	" "	18-21	(" 12, 13).
atirātraḥ	..	" "	22	(" 14).
sautrāmaṇi	..	" "	23, 24	(" 15).
ekādaśīni	..	" "	23, 24	(" 15).
ayanāni	..	" "	23, 24	(" 15).
kunḍapāyinām ayanam,				
etc.	..	" "	25-27	(" 16, 17).
kāmyās citayaḥ	..	" "	28, 29	(" 18).
ekāhāḥ	..	" "	30-33	(" 19, 20).
Prāyaścittasūtra	..	Praśnas XXVII-XXIX.		
iṣṭiprāyaścittāni	..	Praśna XXVII,	1-13	(" 1-10).
hutānumantraṇāni	..	" "	14	(" 11).
mṛgāreṣṭiḥ	..	XXVIII,	1	(" 1).
pavitreṣṭiḥ	..	" "	2	(" 2).
nakṣatreṣṭayaḥ	..	" "	3, 4	(" 3).
āgrayaṇaprāya°	..	" "	5	(" 4).
paśuprāya°	..	" "	6, 7	(" 5).
cāturmāsyaaprāya°	..	" "	8	(" 6).
adhvaradīkṣāprāya°	..	" "	9	(" 7).
sarvayajñānām prāya°	..	" "	10, 11	(" 8, 9).
anugrahāḥ	..	" "	12, 13	(" 10).
somaprāya°	..	XXIX,	1, 2	(" 1, 2).
yajñakarmani prāya°	..	" "	3-6	(" 3-5).
agnihotrasya laukika-				
vidhiḥ	..	" "	7	(" 6).
agnihotrasamāsaḥ, etc.	..	" "	8-11	(" 7-10).
prāyaścittasamuccayaḥ	..	" "	12, 13	(" 11).
Sulbasūtra	..	XXX.		
Pravarasūtra.				
paribhāsāḥ	..	k.	1, 2	} (" 1).
aṅgirasāḥ	..	k.	3-9	
gotamāḥ	..	..	k. 10-16	(" 2).
bharadvājaḥ	..	..	k. 17-26	(" 3, 4).
atrayaḥ	..	..	k. 27-30	(" 5).
viśvāmitrāḥ	..	..	k. 31-40	(" 6).
kaśyapāḥ	..	..	k. 41-44	(" 7).
vasiṣṭhāḥ	..	..	k. 45-48	(" 8).
agastayaḥ	..	..	k. 49-51	(" 9).
keśtriya vaiśyānām pravaraḥ, etc.	..	..	k. 52, 53	(" 10).

Indexes.**I. Index of proper names.**

- a.* Names of sāmans.
- b.* Names of peoples and localities.
- c.* Ritualistic authorities.
- d.* Proper names of mythical, legendary and historical persons outside the pravara-praśna.
- e.* Proper names in the pravara-praśna.

II. Index of words.**Additions and corrections.**

PREFACE.

The MSS. which have been consulted for this third volume of the Baudhāyana Śrauta sūtra are the following :

a. *Dvaidhasūtra.*

1. H, from the Haug collection at Munich, containing only the first two praśnas and the first kaṇḍikā of praśna 3.
  2. Bu, a MS. from the collection Burnell belonging to the India Office, containing the complete text, without the sarvatomukhadvaidhas.
  3. Be (see Preface to vol. i, p. viii).
  4. B, the Bombay MS. (see Preface to vol. i, p. vii), giving only the last two praśnas.
  5. Ben, copy from a Benares MS., containing the first praśna only.
  6. D, a MS. from Dhar, containing on 37 foll. the first two praśnas and the first kaṇḍikā of praśna 3. Nearly related with H.
  7. U, from Ujjain, in Nāgarī, on 59 foll., complete; the sarvatomukhadvaidhas on a separate leaf. This MS. belongs to the same collection and is written by the same hand, and on the same kind of paper, as all the other Baudhāyana MSS. from Ujjain (see Preface to vol. ii, p. v).
  8. G; this MS. has been found at Gwalior; for the use of this MS., like No. 6 and 7, I have to thank Prof. Bhandarkar. These three MSS. were found in private libraries. The Gwalior MS. is written very neatly in Nāgarī and although far from faultless originally, it has been corrected with good judgment after a better text. The sarvatomukha is given apart.
  9. C, No. 2188 of the Gov. Skt. MSS. Collection, Asiatic Society of Bengal, containing on foll. 1-70 the first two praśnas and the beginning of praśna 3; much related to H. and D.
  10. C¹, No. 1571 of the same collection, Nāgarī, paper; the text begins with xxi, 14 and runs to the end, without the sarvatomukha; nearly related to Be.
  11. W, the MS. of the collection Whish, op. Winternitz, a Catalogue of South Indian MSS. No. 94. Only partly collated.
- The vivarana of the Dvaidha is extant and known to me from several MSS., which, however, are far from exact. Of use were also the Prayogasāra by Keśavasvāmin, the bhāṣya composed by Sāyaṇa, who in his treatment of the darśapūrṇa-

māsa mentions and comments upon all the Dvaidha and Karmānta passages, which bear upon the text proper of Baudhāyana. By Ms. I indicate in the critical notes the Mahāgnisarvasva (see Preface to vol. ii, p. v), which treats equally of those Dvaidha and Karmānta sūtras that concern the agnicayana of the text proper.

b. Karmāntasūtra.

1. H, the Haug MS., complete.
2. Be, see Preface to vol. i, p. viii.
3. D, the Dhar MS., containing on 35 foll. the first two praśnas.
4. U, the Ujjain MS., 56 foll., śake 1761.
5. G, the Gwalior MS., on 46 foll.; corrected. The last three MSS. belong to the same collections as those of the Dvaidha text.
6. M, the Mackenzie MS.; cp. Preface to vol. ii, p. iv.
7. Ben, a copy of the Gov. Skt. Coll. at Benares; rather good and independent MS.
8. C, No. 2188 of the Gov. Skt. MSS. Collection at the Asiatic Society of Bengal, Nāgarī, on paper, well written, 133 foll., containing on foll. 71-133 the first two Karmānta praśnas.

Besides the vivaraṇa of Bhavasvāmin and the remarks of Sāyaṇa and Keśavasvāmin, we possess a valuable bhāṣya on Karmānta I. 1-21 (No. 776a of the collection in the India Office; see Eggeling, Catalogue of the Sanskrit MSS. in the Library of the I. O., vol. i, p. 57) by Veṅkateśvara; the var. lect. of the text according to this work is indicated by me in the critical notes as Vt., that of the commentary given by Veṅkateśvara as Vc.

c. Prāyaścittasūtra.

1. H, the MS. Haug.
2. U, from Ujjain, on 25 foll., part of the same collection as mentioned above.
3. B, the Bombay MS.; see Preface to vol. i, p. vii, copy from an original, dated śake 1743.
4. Tr, the MS. from Trichinopoly, mentioned in the Preface to vol. ii, p. v.
5. C', a part of the text is found in the MS., mentioned under the MSS. for the Dvaidhasūtra (No. 10).

More or less help was got from Gopāla's Vivaraṇa (Viv.) known to me from the MS. belonging to the India Office (No. 2596; see Eggeling, Catalogue, vol. i, p. 91). The text proper is here indicated only by the beginning words of each

sentence. I consulted also, without, however, getting much help from them, the Prāyaścitta-pradīpa (I.O. 1467A) and the Prāyaścitta-candrikā (I.O. 1572).

d. *Sulbasūtra*.

1. H, the MS. Haug.

2. U, from Ujjain, on 12 foll., part of the same collection as mentioned above.

3. B, the Benares MS.; see Preface to vol. i, p. viii.

4. M, the Mackenzie MS.; see Preface to vol. ii, p. v.

I need not say, that the excellent edition with Skt. commentary and English translation by Thibaut (in the Journal "Pandit" (vols. ix, x and vol i of the new series) has been consulted with good results. The readings accepted by Thibaut are indicated by me by T.

e. *Pravarasūtra*.

1. T, a copy from the Tanjore MS. No. 359; see Preface to vol. i, p. x.

2. M, being a complete copy of the Smārtasūtra in Grantha, copied for me somewhere in Madras through the kind mediation of Prof. Hultsch. It is, on the whole, a good MS.; at the end of it the pravara is found.

3. G, the Grantha edition of the Baudhāyana smārtasūtra, Madras, 1905, by Muddudikṣita. This edition narrowly agrees with the MS. M.

4. Bu, the Burnell MS. xciii (No. cxviii of the Catalogue of a collection of Sanskrit MSS., p. 35) in Grantha. It contains also the pravarakhaṇḍa of the Vaikhānasa school. Independent, although rather bad MS.

5. Be, copied by me from the Benares MS. 115; see Preface to vol. i, p. vii.

6. U, from Ujjain (see above), very narrowly related to the last-mentioned MS. from Benares; on 10 foll.

Other texts which have been used in constituting the pravara-praśna are:

The Gotrapravaramañjarī by Puruṣottama, a Colebrooke MS. belonging to the India Office (No. 2316A, Egg. No. 1777). In the critical notes indicated by me as Pm. It contains shattered all over the work the whole pravara text of the Baudhāyanīyas, on which it comments broadly. It treats at length also of the pravara sections of Āpastamba and Āśvalāyana and of the pravara-dhyāyas of Kātyāyana-Laugākṣi. The comparison of this text is of use for the verification of several *nomina propria*. It is curious to perceive, that, although according to Puruṣottama the pravarakhaṇḍas of Kātyāyana and Laugākṣi are the

same, the Kātyāyana text known to us from the *Parīśistas* of the White Yajurveda (see Weber in the 'Verzeichniss der Skt. HSS. der Kgl. Bibl. zu Berlin,' vol. i, p. 54-60) is different from that given by Puruṣottama. The one contributed to Laugākṣi is probably the pravaraḍhyāya of the Kāthas; the text attributed by tradition to Kātyāyana (as given by Weber) agrees, with many various readings, however, on the whole, with the pravaraḍhyāya of the Mānavas. I was kindly allowed by Prof. Knauer to use this text, which also is handed down to us in a very corrupted state.

A lengthy treatment of the pravara is given also by Gopināthadikṣita in his *Satyāsādhahiranyakeśismārtasaṃskāra-ratnamālā* (published in the *Ānandāśrama*, series 1599) on pp. 415-453; by Anantadeva in his *Samskāra-kaustubha*, pp. 179-196 of the lithographic edition, and by Raghunātha in his *Gotrapravaranirṇaya* (MS. I.O. No 1781). These three texts are indicated by me in the critical notes successively as Rm., Sk., Pn. The three texts give a great many more names than are contained in the pravara-praśna of Baudhāyana, as they join, without any discrimination, to the names of the Baudhāyana text also those of other pravarakhaṇḍas. Moreover, they constantly put in the plural all the names found in the singular in our text.

Of some importance is a certain gotra list as handed down among the Deśasth brāhmaṇas in: *Census of India, 1901, vol. i, India, Ethnographic Appendices*, by H. H. Risley, Calcutta, 1903, on pp. 120-122.

The text of this praśna is one of the most difficult to reconstruct. Rarely we find the proper names without variants. The MSS. can be divided into two groups: M (with G) T and Ba on one side, Be (with U) and Pm on the other. The other nibandhas seem to draw on Pm.

The pravara-praśna in the kalpasūtra of the Baudhāyanyas was probably placed originally immediately behind the pitṛmedhasūtra and before the dharmasāstra. It is inserted there in M and in the Grantha edition; cp. the words of Puruṣottama in his *gotrapravaramañjarī*: *uktāny aṣṭikasauṃikāpā-śukadārvihomikākhyāni caturvidhāni brautāni darśapūrnāmāsū-dāni sūtrāni*. The number given on the fly-leaf of the Ujjain MS. is xli. But nowhere in the MSS. themselves any indication of praśna number is found. Even the number xxx of the Śulbasūtra is conjectural; on the cover of the MS. Ben. 115 is written *द्विषोत्तमः*. Although, then, the number of the praśnas cannot be given with certainty, their sequence, in the main, is firmly established.

It was originally my intention to include in this edition of

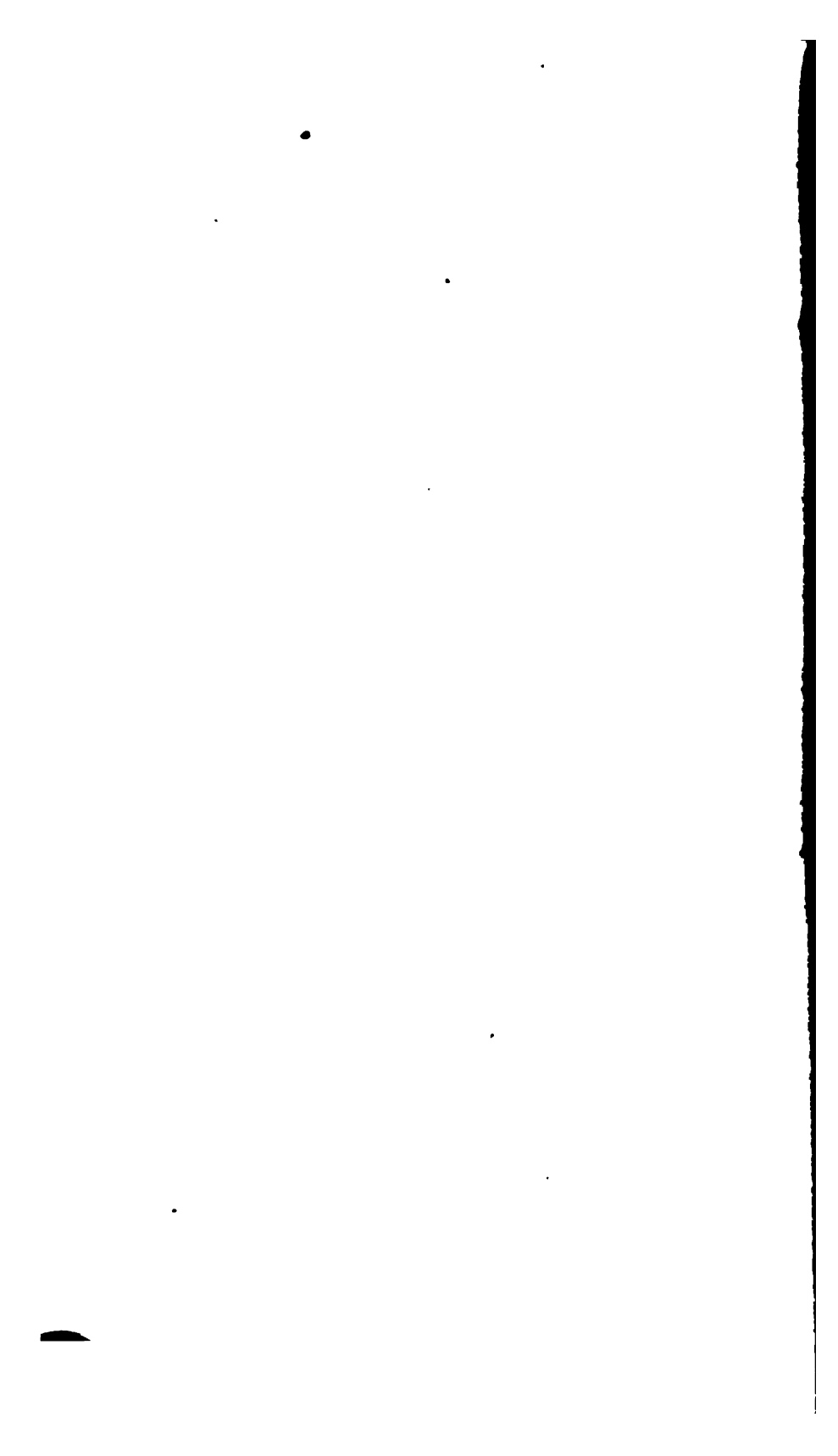
the Baudhāyana texts also the whole smārtasūtra. But I now prefer to give only the śrautasūtra; perhaps I may undertake later on a critical edition of this text, which indeed is now accessible, be it not in critical editions. One is the Grantha edition mentioned under the MSS. used for the pravaraśraṇa, the other has appeared at Mysore (1904) under the title : बोधायनग्रन्थसूत्रम् । The Bodhāyana-gr̥hya-sūtra edited by L. Srinivāsāchārya. On the other hand, I thought fit to edit the Sulbasūtra anew, even after the excellent work of Prof. Thibaut, because it had to be given to make the śrautasūtra complete, and also because my MSS. enabled me to give in some places a better reading than Thibaut's text presents. I have taken much pains to obtain a copy of a part of the Baudhāyana kalpasūtra, which must have existed, but seems to be lost now, viz. the hautrasūtra. Bhavasvāmin and Sāyana quote often from this text, as also does the commentary on the third book of the Taittiriya brāhmaṇa.

My design of publishing the vivaraṇa of Bhavasvāmin I also regret very much that I am compelled to abandon. The manuscript material is utterly insufficient. Perhaps I may in later times fulfill also this promise. For the time being I will try to fill up at least partially this gap, by adding to this third volume an index of words, giving, wherever it is possible, the explication of the commentators.

At the end of my task I have to express my sincerest thanks to all who kindly helped to procure me the material for my work : especially to Dr. Thomas, Chief Librarian to the India Office, and to Prof. Bhandarkar. If this volume can now appear, it is chiefly due to their kind assistance.

W. CALAND.

UTRECHT, *January*, 1912.

इधस्तत्रम् ॥

उपवसथ इति^१ ॥ कथसु खलूपवसथं जानीयात्संध्यः
 खिदेवोपपाद्यो ऽथ ऽपूरि^२ नादशीति^३ साधु खलु संध्यः^४
 साधु^५ संघेहपपादनं^६ ननु^७ खलु संध्यः सूपपादय^८ इव^९
 सर्वेषां त्वेव^{१०} संध्य इवेति^{११} स^{१२} इ^{१३} स्माह बौधायन

१ The constitution of the text of this first dvaidha being very difficult, I am not sure to have given everywhere the right reading and interpunction.

१ Thus corrected according to the Vivaraṇa; पूरिवाद्शीति U Bu G D C; पूरिवाद्शीति Ben; करिवाद्शीति H; पूरिवाद्शीति Be.

२ Thus (संध्य) C U Bu G D; संध्य Be W; संघा H Ben.

३ खलु ins. G (sec. m.) and C.

४ After °पादनं U Bu D G (pr. m.) C H Ben ins.: यत्तोशेनापी यजते ननु चेदुपवसतो (जो) अभित आदित्ये; this passage is not found in W and has been effaced in G. The vivaraṇa has nothing corresponding to it.

५ ननु W C; ननु Bu G D; न Be; missing in Ben H U; नच the vivaraṇa (one copy), स (another copy).

६ सूपपादय इव W; सूपपादय इव: Bu; सूपपाद्य इव Be; सूपपाद्य (omitting इव) H U Ben D C G (pr. m.); सूपपादय: G (sec. m.). The vivaraṇa runs: न च (var. स) खलु संध्यः सूपपादयः सूपपादः खलु यवेद्यत् संघेहपपादनं (another copy: भवितव्यं समधिहित्यं यन्मभंवि सस्यनुपपादनं) सूपपादः सूपपादं यातीति सूत्रविभुजादितान् (cp. the Vārtt. on Pān. III. 2. 5. ?).

७ त्वेव HU Be Ben W G (pr. m.) D C; वै Bu; वैव G (sec. m.); त्वेव the vivaraṇa (one copy), वैव (another copy).

८ Thus (इवेति सच) U and C only; इवेति सच D; स is not found in H Ben G (pr. m.), इवेति is not found in Bu G (sec. m.); इवच Be; सञ्ज्ञासु च W. The vivaraṇa runs: एवं खिदे ऽन्यो ऽखिद पच इति । स च स्माह बौधायनः ।

यच्चैतदुपवसतो ऽस्मिन् आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहिती-
 भवन्निवोदियात्तमप्युपवसथं जानीयादित्ये^१चो ह स्माह
 ग्रासोकिरतिपन्नः^२ खल्वेष भवति^३ स^४ संध्यं^५ वैवोप-
 पादयिषेत्यूर्णं^६ वाभियजेत^७ तस्य चेदुपवसतो ऽस्मिन्
 आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहितीभवन्निवोदियाद्दारमताग्नि-
 होत्रेषेत्युक्त्वा पार्वणेन प्रकामेत्स^८स्थिते पार्वणे ऽग्निहोत्रं
 जुहुयादिति^९ नु^{१०} खलु पौर्णमास्याम^{११}थामावास्यायामिति^{१२}
 स ह स्माह बौधायनो ऽदृश्यमान एवोपवसेन्न दृश्यमान
 इत्येवं चैव खलु जुह्यादिति ग्रासोकिरस्ति^{१३} त्वपि^{१४} दृश-

१ Thus (चतिपन्नः) D C G (sec. m.) and the vivaraṇa; ग्रासोकि-
 रतिपन्नः or •रतिचन्नः the other MSS.

२ संसंध्यं Be; संसंध्यं D (pr. m.); संसंध्ये C; संसंधि Bu U; संसंधि H
 (reading संसंधैवोप•); संसंधि Ben (reading संसंधैवोप•). Are we to read
 संसंधं? The vivaraṇa has: सस संध्येन ।

३ Thus G and B (the last MS. reading •धि• instead of •धि•);
 वैवोपपादयिषेत D C; वैवोपपादयिषत्पू• Be; वैवोपपादयिषेत्यू• U; •पाद-
 यिषत्पू• H Ben.

४ पूर्यं Be Ben D C; पूर्यां Bu U G; पूर्यं H; पूर्यं the viv. (one
 copy), पूर्यां (another).

५ Thus Bu G (sec. m.) D C U; •वात्स्यसु H Be G (pr. m.)
 •वात्स्योन Ben.

६ Thus Ben G; •थामावा• D C; H U Be om. चथ ।

७ Thus C U Be; •स्तिमापि GD; •शौमपि H; •स्यपि Ben; ग्रासो-
 किमपि Bu.

मान उपवसथो^१ यचैतद्राचीभिरुपपन्नो^२ ऽणुसूत्रमाः^३
परिनचचमुपव्युषं भवति न स शो भूते दृश्यते तमप्युपवसथं
जानीयादिति^४ ॥

अग्नीनामन्वाधान^५ इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्याचो ह
। स्मार्ह बौधायनो विहव्याभिरग्नीनन्वादध्यात्तिसृभिस्रिसृभिरे-
कैकं ये नव समामनेयुरथ ये ऽष्टौ प्रथमां वोत्तमां वा द्विर-
भ्यावर्तयेयुरथ ये दश तिसृभिस्रिसृभिरेकैकमन्वाधायोत्तरे-
णाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदित्य^६चो ह स्मार्ह ग्राह्यौकिर्षो
नु खडु मार्हपत्यः स्रष्टन्वाहित एष भवति^७ यामथोनिर-
न्वाहार्यपत्नम्^८ आहवनीयमेवैकं विहव्यथान्वादध्यादथातिशिष्टा
उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदित्य^९चो ह स्मार्हौपमन्यवो
विहव्याभिरेवाग्नीनन्वादध्यादेकैकमेकैकथातिशिष्टा उत्त-
रेणाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदित्य^{१०}चो ह स्मार्ह मौद्रस्य आहव-
नीयमेवैकमन्वादध्यादग्निं गृह्णामि सुरथं यो मयोभूर्ध
। उद्यन्तमारोहति सूर्यमग्ने । आदित्यं ज्योतिषां ज्योतिरत्तमः
शो वज्राय रमतां देवताभ्यः ॥ वसून्बुद्रानादित्यानिन्त्रेण सह
देवताः । ताः पूर्वः परिगृह्णामि स्र आद्यतने मनोषया ॥
रमामूर्धं पञ्चदशौ ये प्रविष्टास्तान्देवान्परिगृह्णामि पूर्वः ।

१ शोभिह० C U Ben Bu G; शोभिभिह० H D; शोभाभिह० Be.

२ Thus G D C and the vivaraṇa: बुध्रमा: U; नचद्रमा: H Ben
Be; चद्रमा: Bu.

३ चद्रान्वाधान C H.

अग्निर्हव्यवाडिह तानावहत्^१ पौर्णमासः^२ हविरिदमेषां
मथीति पौर्णमास्यामावास्वः^३ हविरिदमेषां मथीत्यमा-
वास्वायामित्य^४चो ह स्माह नैवेद्य आहवनीयमेवैकं विहस्य-
यान्वादध्यान्तुष्णीमितरावथातिग्निष्टा^५ उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठ-
न्निगदेदिति^६ व्याहृतीभिरेवाग्नीनन्वादध्यादिति राधोतरः^७ ॥ १

I. 1. 3. आतस्यनेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनो हविरातस्यनान्ये-
तानि भवन्तीत्य^४चो ह स्माह ग्राह्यीकिर्दधि खन्नातस्यनार्थे^८
दृष्टं भवति^९ तस्मिन्नविद्यमान एतेषामेकेनातस्य्यादिति^{१०} ॥

I. 1. 7. व्रतोपायन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः संगवकाले वा
व्रतसुपेयाद्वेनुषु वा दोह्यमानासु प्रणीतासु वा प्रणेष्यन्तु^{११}
हविःषु वासनेष्वित्य^४चो ह स्माह ग्राह्यीकिः पूर्वद्युःकाशं खसु
व्रतोपायनं भवतीति ब्राह्मणं बर्हिषा पूर्णमासे व्रतसुपैति
वत्सैरमावास्वायामिति स^{१२} संगवकाल एव व्रतसुपेयादित्य^४-
न्वाधानप्रभृतीत्यौपमन्यवः^{१३} ॥

१ After •वहत् Bu G ins. चायन देवा सुमनसमाना (TS. I. 5. 10. 3).

२ After उत्तरो U H D C Be Ben and G (pr. m.) ins. वादधाति;—
Be om. च, Bu has वादधाति जिह्वा; in his citation of this passage
Sāyaṇa has, rightly, no वादधाति ।

३ Thus U G Be Bu; •चं Ben; •चं C; H om. •चं ।

४ प्रथीयमानासित्यर्थः । दान्दयो वत्सवः Sāyaṇa.

५ Om. Bu D C and Sāyaṇa.

अभ्युदितेषामिति ॥ स ह स्माह बौधायनः सिद्धैरेवा-
मावास्त्रैर्विभिर्निरिहा^१ पुनरुपोष्य श्वो भूते काश्यामनभ्युदिता-
मव्यापसां यजेतेत्य^२चो ह स्माह ग्राखीकिर्येषां ब्राह्मणजेष्टि-
स्तथा अन्वयेद्वा पुनरुपोष्य श्वो भूते काश्यामनभ्युदितामव्यापसां
यजेतेति नु खलु संनयतो^३ ऽथासंनयतः^४ समानः कश्यो
बौधायनस्या^५चो ह स्माह ग्राखीकिरश्वेवैतानि^६ हवींषि
अपचित्वा पुनरुपोष्य श्वो भूते काश्यामनभ्युदितामव्यापसां
यजेतापि वोपवसथ एवातिप्रवर्धतेति^७ ॥

आश्यायन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वाचंयम एव
ग्राखामाश्वेद्यादाचंयम एवाहरेदेवं एवाहरित्येवं चैव खलु
कुर्यादिति ग्राखीकिर्ब्राह्मणेन च यथार्थमन्तर्हसन्नेव संभाषेत
नाब्राह्मणेनेति^१ ॥

ग्राख्याया आश्वेदन इति ॥ स ह स्माह बौधायन इषे
लेति ग्राखामाश्वेद्यादूर्जे लेत्यनुमृज्यादाश्वीचेत वेत्य^२श्वीचेतै-
वेति ग्राखीकिः^३ ॥

१ ख is found only in Bu G (sec. m.) and U (sec. m.); cp. Rudradatta on Āp. ix. 4. 3.

२ Thus G (sec. m.); अण्डुवानि Ben; अण्डुवैतानि Bu; अश्वेतानि H (pr. m.); अश्वेतानि C D; इहैवाश्वेतानि Be; but cp. the vivaraṇa : अश्वेत्वादि ।

३ Thus corrected according to Rudradatta on Āp. l. c. ; •तिप्रवर्ध-
ति B U G (pr. m.); •तिप्रवर्धत इति G (sec. m.); •भिप्रवर्धेति H
en; तिप्रवर्धेति Be; •भिप्रवर्धेति C.

I. 1. 10. वत्सापाकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वाचव स्वेति
पुत्रस एवापाकुर्यादुपाचव स्वेति स्त्रियो^१ ऽथ यद्यन्यतरे
सुर्गेव मन्त्रं परिजह्यात्^२ ऽसृष्टेर्नैवेति शास्त्रौकिः^३ ॥ १ ॥

I. 2. 1. शास्त्रायै संचर इति । अघोणाहवनीयः संचारयेदिति
बौधायनो^४ जघनेन गार्हपत्यमिति शास्त्रौकिरेव सर्वकस्ये
शास्त्रायै संचरः पथसां चान्यत्र प्रावर्गिकादित्यु^५ भचोरेवापरेण
प्रावर्गिकं संचारयेदित्यौपमन्यवः^६ ॥

प्रवसतो याजमान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः
सहयाजमानः स्वस्वयं यजमानः प्रवसति^१ स यत्र स्यात्तदेनं^२
मनसा^३ ध्यायेत् यदि विसृष्टित आगच्छेत्कृतमनुमच्छ
कर्मान्नेन प्रकामेदित्यु^४ चो ह स्माह शास्त्रौकिर्यद्यस्य पुत्रो
वान्नेवासी वासंकर्मीणः^५ स्यात्तं तत्र प्रेक्षेत्^६ यदि विसृष्टित
आगच्छेत्कृतान्नादा प्रकामेत्^७ वा^८ द्वियेतेभौ^९ त्वेव
यजमानभागं प्राप्नोयातामिति^{१०} ॥

१ Thus Bu Be G (sec. m.); तदेनं Ben U O G (pr. m.); तदेनं Sāyana.

२ Om. Be G (sec. m.), Sāyana.

३ •कर्मिणे U Bu G (pr. m.); •कर्मिणे Ben C D; •कर्मिणे H;
•कर्मिणे Be; •कर्मिणिः G (sec. m.); •कर्मिणि Sāyana, (cp. *infra* xx. 20)
and *Pitṛmedhasūtra* I. 1 (where the text is to be restored accord-
ingly), II. 5 (ed. Raabe, Leiden 1911, pag. 9. 1).

४ Thus U only (sec. m.); प्रेक्षयेत् all the other MSS.; cp. the
vivarāṇa: तत्रानुष्ठापयेद्यजमानं कुर्वति ।

५ Thus hesitatingly emended (tmesis!); नवादि• Be C G (pr. m.);
नैवादि• MS. Tüb. (MS. A. 1. 317) and D; नवादि• Ben; नादिन
Bu H; Vivaraṇa न वादिवेत ।

इध्नावर्हिषोऽपकष्यन् इति ॥ सूत्रमाचार्यचोर^१पराशे
पितृभ्यो दत्त्वेष्वावर्हिः संज्ञेदित्याञ्जीगविः^२ श्यो भूते
हविष्कृदन्त इत्यौपमन्यवः^३ ॥

असिदक्ष प्रतितपन इति ॥ स इ स्माह बौधायनः
१ प्रतितपेदेवासिदमेवमश्वपर्शुः रचोऽपहननायेत्य^४चो इ स्माह
शास्त्रीकिर्न तेजसि तेजः प्रतितपेदश्वपर्शुं खण्णते मन्त्रा दृष्टा
भवन्ति^५ सो ऽश्वपर्शुमेव प्रतितपेसासिदं क्रूरापहननायेति^६ ॥

प्रक्रमेध्विति ॥ स इ स्माह बौधायन आहवनीयादेवाये
चोन्वा चतुरो वा प्राशः प्रक्रमान्प्रक्रम्याथ तां दिग्मभिप्रत्रजेद्यथ
१० वर्हिर्वेत्स्यन्त्येतेत्याहवनीयादेव यथार्थं गच्छेन्न तु दक्षिणया
दारेति शास्त्रीकिः^७ ॥

परिषवण इति ॥ स इ स्माह बौधायनस्त्रिरेव मन्त्रं
ब्रूयात्सिः कर्मावर्तयेदेवं ध्रुपावटस्य परिलेखन एव^८ सोम-
क्रयथै पद एवमौदुम्बर्था श्रवट एवमुपरवेध्विति^९ सहदेव
११ मन्त्रं ब्रूयात्सिः कर्मावर्तयेदिति^{१०} शास्त्रीकिः^{११} ॥

आच्छेदनेध्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१२} प्रत्यगाग्नीः खण्णेष
मन्त्रो दृष्टो भवति^{१३} मन्त्रप्रत्यभिमर्शनमेवैतस्यादिति
शास्त्रीकिः^{१४} ॥

प्रक्षरस्य संज्ञेन इति ॥ स इ स्माह बौधायनो ऽभ्यर्धा-
१० सैन^{१५} संज्ञेदन्त्यथ चै^{१६}तस्मादयुग्मायुग्मं निधनानि कुर्यादित्य^{१७}चो

इ स्माह शास्त्रीकिः प्रस्तरस्य खलु मन्त्रप्रतिष्ठाभासर्वं
वर्हिर्मन्त्रं लभते न चैनमभ्यर्धात्संगच्छेदेतच्चैवायुष्मतमम्
स्यादिति ^१ ॥

I. 3. 2. शुष्वस्य करण इति ॥ अधिकरणं चतुर्थम् स्यादिति
बौधायनो ^२ ऽधिकरणमेव तृतीयमिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

I. 3. 4. वर्हिषः संभरण इति ॥ स इ स्माह बौधायनो चान्यन्यानि
याजुषाम्निधनानि तानि पूर्वाणि मन्त्रेण संभृत्याथोपरिष्ठासा-
जुषं मन्त्रेणैव संभरेदित्य ^३ चो इ स्माह शास्त्रीकिर्यान्यन्यानि
याजुषाम्निधनानि तानि पूर्वाणि तृष्णौ संभृत्याथोपरिष्ठासा-
जुषं मन्त्रेणैव ^१ संभरेदित्य ^३ चो इ स्माहौपमन्यवो च एवा-
दिर्लवने संभरणे ^२ सयाजुषमेवापि मन्त्रेण संभृत्य तृष्णौ-
मितराणि संभृत्य विपरिहृष्य यन्धिं कुर्यादिति ^१ ॥ २ ॥

I. 3. 5. यन्धिकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^२ समायच्छेदेत ^१
मन्त्रं जपेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

I. 3. 6. पश्चात्प्राञ्चमुपगूहतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^२ पुरस्तात्-
प्रत्यञ्चमिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

I. 3. 8. वर्हिषो निधान इति ॥ स इ स्माह बौधायनः रूपं वा
प्रकलं वान्तर्वदि निधाय तस्मिन्मन्त्रेण प्रतिष्ठाप्य ततो यथा-

१ संचेदेव Be Bu G (sec. m.) U (sec. m.), संचेव the other MSS.

२ Thus Ben G C U (pr. m.) Sāyaṇa; संभरणे H Be; सर्वभरणे
Bu U (sec. m.). After this word U Bu ins. संभरेत् ।

३ Thus Be; •चेदेव H D C Ben G (pr. m.) U (pr. m.); •जे
Bu G (sec. m.) U (sec. m.) Sāyaṇa.

सुष्ठु निदध्यादिति ॥ अथैव निधास्यन्स्वाप्तन्यन्नेषैव^१ निदध्या-
दिति शास्त्रीकिः^१ ॥

परिधीनां करण इति ॥ स ह स्नाह बौधायन उरः-
संमितो मध्यमः स्नादयेतरौ बाहुमाचौ स्नातामिति ॥ सर्व
१ एव बाहुमाचाः स्युरिति शास्त्रीकिः^१ ॥

इत्थस्य करण इति ॥ अनुषामिधेनीषां कुर्यादिति
बौधायनो ॥ उपरिमितमिति शास्त्रीकिः^१ ॥

वेदस्य करण इति ॥ वससुं कुर्यादिति बौधायनो ॥
मृतकार्थमिति शास्त्रीकिः^१ इतमित्यौपमन्यव ॥ ऊर्ध्वाप-
१० मित्यौपमन्यवीपुचः^१ ॥

पितृयज्ञवर्हिषीति ॥ समूहमेतद्वर्हिर्भवतीति बौधायनः
पितृयज्ञसामान्यादिति ॥ महापितृयज्ञ एवैतद्दृष्टं भवत्यसूक्ष्म-
मेवैतद्वर्हिः स्नादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

दृष्टिसंनिपात इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो याः^१
११ काशेदृश्यः^१ समाने ऽहनि संनिपतेयुस्तन्नाय तन्नाय^१ चासां^१
वर्हिर्जावो गच्छेत्सूत्रं वासादयेत्तन्नेतन्ने^१ चासां^१ व्रतसुपेत्य

१ Thus Be Bu G (sec. m.) Sāyaṇa ; तप instead of तत् H Ben D C G (pr. m.) U.

१ Thus Bu U G (sec. m.) ; वासाशेदयः Ben D G (pr. m.) ; वाशेदयः Be ; वासाशेदयः C.

१ Thus G ; तंचायतंचायतासां Bu ; तंचायतंचायतासां U C D ; तंचायतंचायतासां Be ; तंचायतासां Ben H.

१ वासाशेदत् Bu G (pr. m.) U (sec. m.).

१ Thus Bu Ben G U ; नासां H ; तचेसासां C D ; तचेसासां Be

तन्नापवर्गं व्रतं विश्वजेतेत्य^१चो^१ इ स्माह ग्राचीकिर्वाः^१
 कासेष्टयः^१ समाने ऽहनि संनिपतेयुः सक्तदेवासाः^१ सर्वासां
 बर्हिर्वावो गच्छेत्सूनं वासादधेदादितश्चासां^१ व्रतमुपेत्य सर्वासां
 पारे^१ व्रतं विश्वजेतेति^१ ॥

I. 3. 17. पर्णत्सृष्ट्यां^१ निवपन इति ॥ सूत्रं ग्राचीवेर^१चो इ^१
 स्माह बौधायनसृतीयमन्वगार उदपेत्सृतीयमन्तर्वदि निवपे-
 तृतीयेन वत्सानां धूननं^१ कुर्यादेवमिव हि पशूनां नेदी-
 याभवतीति^१ ॥

I. 3. 18. पौर्णमास्यामुपवेशकरण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१
 न कुर्यादिति ग्राचीकिः^१ ॥

I. 3. 19. दोहनपवित्रस्य करण इति ॥ स इ स्माह बौधायनो
 मूले मूलानि बद्धा दिगुषां^१ रज्जुं^१ संग्रसार्थाये^१ नियञ्जीवा-
 देवमस्यायमपैरभिसंपन्नं भवतीत्य^१चो इ स्माह ग्राचीकिर्मूले

१ Thus C D H Ben G (pr. m.) U (pr. m.); विश्वजेदिति the other MSS.

१ Thus Bu U G (sec. m.). वासादधेदाः Ben D G (pr. m.) वासेद Be; वासादधेदाः C.

१ See p. 9, n. 4.

४ परि H D C Ben.

५ Thus Bu D; •स्यवासां or •स्यवासां the other MSS. and Sāyana

६ Thus G (sec. m.) U (sec. m.) and the prayoga of Venkateśvara; धूनं all the other MSS.

० चादि ins. G (sec. m.); instead of •पे U reads the first time •पे ।

मूल्यानि वद्धा^१ दिगुणां रज्जुं संप्रसार्य मूले परिचय्य^२
धिगुणां रज्जुं संप्रसार्याये^३ नियन्त्रीचादेवमस्यायमयैरभिसंपन्नं
भवतीति^४ ॥ ३ ॥

अग्निहोचोष्णेषु करण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो
वद्यस्याज्येन^५ वौषधेन वा प्रक्रान्तं स्नात्यस्यैव तां रात्रिं
जुहुवात्यस एवाग्निहोचोष्णं कुर्यादित्य^६चो ह स्नाह
ग्राक्षीकिर्नासमाप्ते काम आवर्तयेद्यस्याज्येन^५ वौषधेन वा
प्रक्रान्तं स्नात्तस्य हुत्वा तस्यैवाग्निहोचोष्णं कुर्यादिति^१ ॥

संनाख्यपात्राणां प्रोक्षण इति ॥ तृष्णीं सस्कृताभिरद्भिः
प्रोक्षेदिति बौधायनः^१ कमण्डलुगताभिरिति ग्राक्षीकिः^२ ॥

अथ जघनेन गार्हपत्यसुपविष्टोपवेषेणोदीचो ऽङ्गारा-
भिरुहतीति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकेर^३चो ह स्नाह बौधायन-
सूष्णीमङ्गाराभिरुहेत्सर्वं एवैषो ऽधिग्रथणमन्त्रः स्यादिति^४ ॥

दोहनपवित्रस्थाधान इति ॥ मन्त्रेण हुत्वा मन्त्रेण
स्नात्त्वामादध्यादिति बौधायनसूष्णीं हुत्वा मन्त्रेण स्नात्त्वा-
मादध्यादिति ग्राक्षीकिर^५र्धेन हुत्वाधेन स्नात्त्वामादध्या-
दित्यौपमन्ववः^६ ॥

१ हुत्वा U C.

२ Thus Bu G; परिचय्य Be. In the other MSS. this passage is omitted, also by Sāyaṇa.

३ धात्रि ins. G (sec. m.).

४ Thus Bu G U Sāyaṇa; वद्धा (instead of वदि) H Be C Ben.

५ नस्नाज्येन H Be, instead of वद्यस्या० ।

- I. 5. 19. अग्नीनां परिसरस्य इति ॥ सूत्रं ग्राचीवेर^१स्त्रातमौप-
मन्यवस्त्रा^२चो इ स्त्राह बौधायनो गार्हपत्यमेवापे पुरस्तात्परि-
सृष्टीयादस्य दक्षिणतो ऽथ पश्चादथोत्तरत^३ एवमेवान्वाहार्ध-
पचमं परिसृष्टीयादेवमाहवनीचमिति^४ ॥
- I. 6. 1. पाचाणां सादन इति ॥ सूत्रं ग्राचीवेर^१चो इ स्त्राह^२
बौधायन उत्तरेण गार्हपत्यं दृष्टानि स^३स्त्रीर्षं तेषु पाचाणि
सादधेदित्यु^४त्तरतो ऽम्बगारस्य पाचाणि सादधेत्तेषां यथार्ध-
माददीतेति राचीतरः^५ ॥
- I. 6. 9. ब्रह्मस्य उपवेशन इति ॥ अवेत्य दक्षिणेनाहवनीचमुप-
विशेदिति बौधायनो^१ ऽथवेत्यैव दक्षिणेनाहवनीचमिति^२
ग्राचीकिः^३ ॥
यजमानस्योपवेशन इति ॥ अवेत्य दक्षिणत उपविशेदिति
बौधायनो^४ ऽथवेत्यैव दक्षिणत उपविशेदिति ग्राचीकिः^५ ॥
- I. 6. 9. इच्छाधे सरस इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ सोम एव
इच्छा^२ कृषीयादिति ग्राचीकिः^३ ॥
- I. 6. 11. पवित्रयोः करस्य इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ इच्छायासासृषा-
नामित्यौपमन्ववो^२ च^३ ऽन्वे^४ ऽनुपयुक्ताः कुत्राः सुसोचामिति
ग्राचीकिः^५ ॥

१ Thus Be; इच्छायासासृषामि० G (pr. m.) Bu H; इच्छायासासृषामि० U
G (sec. m.); Ben is defective; C corrupt; इच्छायासासृषामि० Sāyana.

२ Thus G (sec. m.) and Sāyana; चैवाप्ये the other MSS.

स वाचं च भवति प्रणीतासु प्रणीतमानास्ता इविष्कृत
इति ॥ अन्तर्हसन्नेतेषु संपातेषु संभाषेतेति बौधायनो^१
विस्मृष्टवागिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

होदृषां व्याख्यान इति ॥ सद्यहानृतेस्त्राहाकारानित्येक-
१ मृतेद्यहानन्तःस्त्राहाकारानित्येकः^१ सर्वानित्येकं^१ पूर्वः कस्यो
बौधायनश्रोत्ररावुभौ ग्राह्यीकेरिति^१ ॥

दग्रहोतुर्व्याख्यान इति ॥ प्रणीताः प्रणीय प्रत्यङ् इवन्द-
ग्रहोतारं व्याचक्षीतेत्याचार्यबोर्मुष्टिमेव यहीव्यञ्जित्यौपमन्यवः^१ ॥

निर्वपण इति ॥ सूत्रः ग्राह्यीकेर^१भो इ स्त्राह बौधायनः
• शकटादेव निर्वपेद्गुरौ व्यभिष्टाशाक्षपाणिं क्रामेदिष्णुस्ता
क्रमतामिति^१ पुरोडाशीयान्प्रेक्ष्याभिष्टाशेषकृतां पश्चेति^१
चिर्थजुषा सप्तसूष्णीं चतुरवन्तिनां^१ चिर्थजुषा द्विस्रष्ट्वीं
पञ्चावन्तिनां^१ सर्वानिव यजुषेति कात्यः^१ ॥ ५ ॥

पञ्चावन्तस्य प्रक्रमण इति ॥ निर्वपणात्पञ्चावत्तं प्रक्रमेदिति
१ बौधायनो^१ ऽवदानत इति ग्राह्यीकिः^१ प्रदानत इत्यौप-
मन्यवस्त्रात्प्राश्नादित्यौपमन्यवीपुषः^१ ॥

अतिश्रिष्टानामावपन इति ॥ तान्कोष्ठे^१ वा पक्षे वावपे-
दिति बौधायनो^१ ऽचैवैनामावपेयुरिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

आव्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रः ग्राह्यीकेर^१भो इ स्त्राह

१ कोष्ठे or कोष्ठे all (also the Vivaraṇa and Sāyaṇa); only Bu
कोष्ठे (the Gṛhyasūtra II, 15 has कोष्ठे वा पक्षे वा) ।

बौधायन श्रौधधखान्तं गलाब्धं निर्वपेदेवमस्य सह इविर्मिः
प्रोक्ष्यं सभत इति । ॥

I. 8. 12. परिदान इति ॥ यथानिहत्तं परिददीतेति बौधायनो ॥
ऽथो ह साह ग्राह्यीकिरग्रे इव्यः रक्षस्तेत्येव ब्रूषादिष्वो
इव्यः रक्षस्तेति पथो १ विष्णुर्हि पथसां गोप्ता भक्तवृत्ति-
रौधधस्तेति ॥

I. 8. 13. प्रोक्षणीनामुत्पवन इति ॥ सूचं बौधायनस्य ॥ गिन्दस्त्रै-
ताम्बुचं चिदत्यनुषादिति १ ग्राह्यीकिः १ ॥

I. 8. 19. पुरोडाशग्रीधानां प्रोक्षण इति ॥ अथवाहयः प्रोक्षेदिति
बौधायनो ॥ देवताः समनुद्गत्य चिरेवेति ग्राह्यीकिः १ ॥

I. 9. 2. पाचाणां प्रोक्षण इति ॥ सूचः ग्राह्यीकेर १ चो ह साह
बौधायनः शुभ्रध्वं दैव्याय कर्मणे पाचाणि १ देववध्याया इति १ ॥

I. 9. 4. अतिग्निष्ठानां परिग्राह्यन इति ॥ एता एव परिग्रहो-
रजिति १ बौधायनः ॥ चिक्रेता अप उपरिष्टादन्वाः सः स्वर्णो-
तेति ग्राह्यीकिः १ ॥

ib. कृष्णाजिनस्यावधन १ इति ॥ उपनिष्कम्बान्धगारादुत्तरे

१ Thus, as often in the Dvaidha, H Be and Sāyana; पुरोडाश the other MSS.

१ Om. Be.

१ Thus Bu Sāyana; •ग्राह्यीकिरिति U; •ग्राह्यीकिरिति C H Be Ben G; •ग्राह्यीकिरिति D.

१ Thus (and cp. *infra* XXIII. 4 and 6) G (sec. m.) Be, and the vivaraṇa; •शुभ्रध्व Ben H G (pr. m.) U D C and Sāyana.

ऽपदे ऽवान्तरदेशे ऋष्याजिनमवधुतुवादिति^१ बौधायनो^२
ऽन्तरेवैतां दिशमिति शास्त्रीकिः^३ ॥

ऋष्याजिनस्त्राक्षरः इति ॥ च ह स्त्राह बौधायनो ऽवि-
सृज्यतेत्कर्म कुर्यात्ऋष्याजिनावधवनादाक्षरणादेवसुसूत्रा-
श्रूयनादा^४ पुरोडाश्रीचानामावपनादेवं सुसूत्रावधानादा
शूर्पसोपोहनादेवमधिवपनादा प्रकृन्दनादेवं कपासोपधानादा
चोगाभूषाभ्यामेवं^५ प्रक्षर आ कृषाः वादनादेवमभ्रादानादा
खननादेवमौदुम्बर्वाभिहोमादेवं छूप आ परिच्ययणादिति^६ ॥
चषोपपादमेवैतानि कर्माणि कुर्यादिति शास्त्रीकिः^७ ॥ ६ ॥

पुरोडाश्रीचानामावपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^८ पञ्च
सुष्टीन्यस्त्रावप्तिनामावपेदिति शास्त्रीकिः^९ ॥

दृषदुपले दृषारवेसोसैः समाहन्तीति ॥ सूत्रं बौधा-
नस्य^{१०} ग्रन्थवैवेति शास्त्रीकिः^{११} ॥

शूर्पसोपोहन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^{१२}पो ह स्त्राह
बौधायनस्य^{१३} शूर्पसुपोहेत्समसमेवास्मिन्नाह पुरोडाश्री-
वात्सुपेदर्थदृष्टमसि प्रति त्वा वर्षदृष्टं वेत्सिति । ॥

१. भूषा. Bu and Sāyana.

२. Thus (भवनाद्.) Be G (sec. m.); भवनाद्. Ben; भवनाद्.

३. भूषनाद्. the other MSS. and Sāyana.

४. Thus C G (sec. m.); चोगादुम्बर्वा. Bu; चोगान्बर्वा. Sāyana;

५. भूषा. all the other MSS., but cp. *infra*, p. 19, l. 16.

६. Thus G D C Be; परिच्ययणादि. Bu; परिच्ययणादि. Sāyana; परि-

च्ययणादि. U H Ben.

- I. 9. 15. अथोदङ् पर्यावृत्य परापुनातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
 धां कां षिद्भिःश्रमभि पर्यावृत्य परापुनातीति ग्राह्यीकिः ।
- I. 9. 17. तुषाणां निरसन इति ॥ सूत्रं ग्राह्यीकेर^१चो ह स्माह बौधायनो ऽत एव यावन्माषानुपहत्य हृष्णाजिनस्य पीवात सप्तपेद्रक्षणां भागो ऽसीत्यथोदकमुपसृष्टेदिति ।
- I. 10. 8. हृष्णाजिनस्य पुनरास्तरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोः ॥
 प्राचीनधीवसुत्तरर्धमित्यौपमन्यवः ।
- I. 10. 17. पेषण इति ॥ सूत्रं ग्राह्यीकेर^१चो ह स्माह बौधायनः
 प्राणाय लेति प्राचीं प्रोहेदपानाय लेति प्रतीचीं व्यानाय लेति
 तिरचीं कर्षेदथ प्राचीं प्रोहेद्दीर्घामनु प्रथितिमायुषे धामिति ।
 हृष्णाजिने पिष्टानि प्रस्कन्देद्देवो वः सविता क्षिरस्यपाणिः
 प्रतिष्ठञ्चालिति । ७ ॥ द्वितीयः ॥
- I. 11. 7. नैकचरौ छष्टेरादानं विद्यते न बहुध्विति ग्राह्यीकिर^१-
 चो ह स्माह बौधायन^१ आदित एव छष्टिमाददीत छष्टिरवि
 ब्रह्म यच्छेति । गार्हपत्यमभिमन्त्रयेतापाग्ने ऽग्निमामादं
 जहीति । मिश्रव्यादङ् सेधेति दक्षिणाङ्गारं निरखेदधान्ना-
 म्कल्पयेदा^१ देवयजं वहेति । तेषु चरसाह्यीमधिअधेद्गुवावि
 ष्टिर्वीं दृङ् द्यायुर्दृङ् प्रजां दृङ् सजातानस्यै यजमानाय

१ Thus Bu C G (sec. m.) U (sec. m.) and Sāyana; all the other MSS. औपमन्यव ।

१ चान्ये कल्पवेदा G (sec. m.) D C; all the other MSS. have the plural.

पर्युष्टेत्यथैनां प्रदक्षिणमङ्गारैः परिचिनुयात्किर्दग्धः रघो
 गिर्दग्धा अरातय इति । स एवमेव सर्वास्त्रहस्तास्त्रीरधि-
 श्रवेदिति । ॥

सबहुष्वेत्विति ॥ स ह आह बौधायन आदित एव
 धृष्टिमाददीत । मुखादेव भवान्साधयेदित्यथो ह आह
 शास्त्रीकः कपाससंयोजने बहु धृष्टेरादानं भवति । स
 कपासान्वेवोपधास्त्रन्धृष्टिमाददीत । पुरोडाशादेव भवान्सा-
 धयेदिति । ॥

कपासानामुपधान इति ॥ सूत्रमाचार्यथोरथो ह आहौ-
 पमन्थवो यथास्त्रायं सन्धस्त्रैवं कपासान्युपहितानि भवन्ति ।
 स एवैषो ऽङ्गाराधिवर्ततो मन्त्रस्य प्रथमं कपासोपधानानां
 कुर्वाद्य त्वष्ठीमङ्गारमधिवर्तयेदिति । ॥

एककपाले द्विकपाल इति ॥ स ह आह बौधायनो
 यदि चैककपालो यदि च द्विकपालः सर्वैरेणं कपालमन्त्रै-
 रपदध्यादित्यथो ह आह शास्त्रीकिर्यथाधिकरणमेव कपासा-
 न्युपदध्यात् तु योगाभूहौ गमयेत्तपनमन्त्रं चात्र ब्रूयाद्गूणा-
 मङ्गिरसां तपसा तप्यस्त्र तप्येथां तप्यध्वमिति । ॥

{ Thus C D Ben G (sec. m.) and Sāyana; •वर्तने U; वर्तन Be G (pr. m.).

† Thus C D H Ben Be G (pr. m.); •धानं Bu U G (sec. m.)
 d Sāyana.

‡ Thus the vivaraṇa only; •कपालो the MSS.

- I. 12. 3. कपाक्षानां चोग इति ॥ सूत्रमाचार्यचोर^१चो ह स्यादौप-
मन्यव एतैरेवाश्रैतामि मन्त्रैर्युक्तामि धैरुपहितामि भवन्त्ये-
तरो विमोचनमन्त्र एव स्यादिति ^१ ॥
- I. 12. 6. मद्दन्तीनामधिग्रयण इति ॥ तिरः पवित्रमप चागीचा-
धिग्रयेदिति बौधाचनो ^२ चयोपपादमिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- I. 12. 11. संवचन^३ इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^४चो ह स्याद् बौधाचनः
प्रचीताभ्यः सुवेशोपहत्याप आनयेदेवं^५ मद्दन्तीभ्यसां सम-
चीरानीचमानाः प्रतिमन्त्रधेत समापो अद्भिरग्नतेति ^१ ॥
- I. 12. 17. अभिमर्श इति ॥ स ह स्याद् बौधाचनो अभिमर्शेदेवे-
कहविरेवं^६ नानाबीजानीत्य^७चो ह स्याद् शास्त्रीकिः सूत्र-
गांस्तु अभिमर्शां जायते ^१ नास्यसूच्यमानानि हवींश्चि
अभिमर्शेकैकहविः^८ को^९ हि नानाबीजानां अभिमर्श इति ^१ ॥
- I. 13. 3. चाप्यस्य निर्वयण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^{१०}स्यात्

१ Thus only G (sec. m.); all the other MSS. (and the viva-
raṇa and Sāyaṇa) संवचन, but cp. Sāyaṇa's remark: संवचनमुदकविहरी-
संबोध्यम् । तथा च सूत्रं (cp. I. 12. 16) प्रचीताभिः संवीति ।

२ Thus Bu Be C D G (sec. m.); चाग्रतश्च एवं Ben; चाग्रतश्च द्य
H G (pr. m.) U and Sāyaṇa.

३ Thus H Be Ben and Sāyaṇa; देवैकं हविः Bu C D U G (सू-
त्रहविः एकग्रयणं हविः Sāyaṇa).

४ Thus Bu; नैकं हविः को H Ben G U; नैकहविष्णो Be; नैकं हविष्णो
C; नैकं हविष्णो D; नैक हविष्णो Sāyaṇa.

५ cp. xx. 6 : 15. 19.

बौधायनश्रौतो ह साहोपमन्ववः सर्वाश्वेव हवींषि परि-
निष्ठाप्याच्छं निर्वपेदिति ^१ ॥

५. आश्वनिमन्ववः इति ॥ अश्वनेन गार्हपत्यमाश्वेभ्यो निमये-
दिति बौधायनो ^२ ऽपेक्षातिहायेति^३ शास्त्रीकिर^४पिण वा
४ अश्वनेन वेत्यौपमन्ववः ^१ ॥ ८ ॥

६. स्फस्व सःशान^५ इति ॥ सूचः शास्त्रीकेर^६पो ह साह
बौधायनो य एष^७ स्फस्वोदसगो^८ मन्वसं प्रथमः सःश-
नानां^९ कुर्वाद्य तूष्णीः स्फस्वुदस्येदिति ^१ ॥

७. वेद्यै परिपद्य इति ॥ सूचः शास्त्रीकेर^६पो ह साह
बौधायनः ओषिं^{१०} प्रथमां परिगृह्णीषाद्य दक्षिणमःश्वमथो-
त्तरमिति ^{११} पुरसादेवैनां प्रदक्षिणं परिगृह्णीषादित्यौपमन्ववः ^१ ॥

१ Thus (and cp. xxi. 4) Be and the vivaraṇa; आश्वेभ्यो नि० Ben U H G; आश्वनि० D C and Sāyaṇa.

२ Thus Be (and cp. xx. 20, xxi. 4); अपेक्षातिहायेति H Ben C D G (pr. m.) and Sāyaṇa; अपेक्षातिहाय निमयेदिति G (sec. m.) U (sec. m.); अपेक्षातिहायेति निमयेदिति Bu.

३ Thus (*nomen actionis* to संश्रुति) Bu only; संश्रुत C D G (sec. m.) Ben Be and Sāyaṇa; संश्रुत U (sec. m.) and the vivaraṇa; संश्रुतं G (pr. m.); श्रुतं H.

४ इष Ben Be C D G (sec. m.) U (pr. m.); इष H Bu G (pr. m.) U (sec. m.) and Sāyaṇa.

५ Thus Be Ben C D; इषने G Bu and Sāyaṇa; इषण H.

६ Thus Sāyaṇa; संश्रुताना Bu; संश्रुतं G (sec. m.), U (sec. m.); संश्रुताना Ben; संश्रुतां C D; संश्रुतानां H U (pr. m.) G (pr. m.)

The reading of Be is uncertain. Read संश्रुताना ?

७ चौबी some of the MSS.

- I. 15. 15. चोद्युपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ चतुर्थेन चोद्युपिता पञ्चमेनोद्गृहीयादिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 16. 1. श्रोत्रणीनामासादन इति ॥ स्फ्यस्य वत्संक्षुपनिनीषासादयेदिति १ बौधायनो ॥ ऽनुपनिनीषेवेति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 16. 5. इत्यावर्षिषोरुपसादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तरमिश्रमिति शास्त्रीकिः १ ॥ ६ ॥ तृतीयः ॥
- I. 16. 7. वेदपरिवासनेधिति ॥ पञ्चधा विभज्य सुचः संवृजेदिति १ बौधायनः ॥ समस्यैरेवाङ्गिरभाकारमिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 16. 19. प्राग्निचरुणस्य संमार्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य १ तृष्णीः संवृजेदिति १ शास्त्रीकिर्न संवृजेदित्यौपमन्यवः १ ॥ १०
- I. 17. 1. सुसंमार्जनागामनुप्रहरण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर १ चो ह आह बौधायनो ऽङ्गिरभ्युप्यासं चर उदखेदुत्करे वै १ वमिश्रसंगहनातीति १ ॥
- I. 17. 5. पत्नीनां संगहन इति ॥ स ह आह बौधायन एकैकामासा १ संगृहेदेकैका गार्हपत्यमीषयेदेकैकामाष्यमवेचयेदित्य १ चो ह आह शास्त्रीकिः सङ्गदेवैनाः सर्वाः संगृहेदेकैका गार्हपत्यमीषयेदेकैकामाष्यमवेचयेदित्य १ चो ह आहौपमन्यवः

१ Thus Bu G (sec. m.) and Sāyaṇa; बसंक्षुप. H C Ben U D G (pr. m.).

२ संवृजेदिति H Ben (thrice) U, D C (the first time), G (pr. m.); the other MSS. संवृजेदिति ।

३ इत्येवमेषां Bu G (sec. m.) U (sec. m.).

देवैनाः सर्वाः संनष्टेसङ्गार्हपत्यमीश्वेदेकैकामाव्यमवे-
दित्येकैकामेवाशाः सर्वेषुसर्वेषु कर्मणा परिनिस्तिष्ठेदि-
पमन्यवीपुत्रः । ॥

यन्धिकरण इति ॥ अवाचीनपाशमूर्ध्वनिर्माणमित्या-
र्षयोर्ध्वपाशमवाचीननिर्माणमिति दीर्घवात्स्य एवमिव
इ प्रजाः प्रजायन्त इति । ॥

पश्यामविद्यमानाथामिति ॥ स इ स्माह बौधायनो यज-
मानायतन आचीनो यजमान एवेताम्नाभिगदेदित्येवो इ
स्माह ग्राचीकिः पत्नीसंयोजकाः खल्वेते मन्वा दृष्टा भवन्ति ।
तस्यामविद्यमानाथां नैवैनामाद्रिचेतेति । ॥

अथेनामाव्यमवेचयतीति ॥ सूत्रं ग्राचीकेर्यो इ स्माह
बौधायनः पश्या तद्वेचितसुपषच्छीत तेजो ऽधीत्यथैन-
ष्ककलेनोपयत्य इरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यथैनदाहवनीचे ऽधि-
श्रयेदग्निस्ते तेजो मा विनेदित्यथैनद्रूलोत्तरेण प्रोचणीः
। सादधित्वावेचिलोत्पुनुयादाव्यवतीभ्यां प्रोचणीरिति । ॥

आव्यसावेचण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य सर्वैरेवावे-
चितमाव्यसुत्पुनुयादिति ग्राचीकिः । ॥

१ Thus all the MSS. exc. Be 115 and U sec. m., which read
•यचेत (•यचेत् Sāyaṇa), but infra xxiv. 32 •यचेत ।

२ •वेचिनां only Sāyaṇa. MSS.: •वेचितो, •वेचेतो or •वेचतो ।
All the MSS. and Sāyaṇa and the viv. here and l. 17 पुनुया, U
only both times (sec. m.) and C once •पुनीया ।

३ Thus Bu Be G (pr. m.) U C D ; •व्यमवेचितसु Ben H G
(sec. m.) and Sāyaṇa.

- I. 19. 1. आन्वयहासां^१ यदृष्य इति ॥ य इ स्माह बौधायनो ऽध्वर्यु-
 वोभयेर्मन्त्रैर्गृहीयात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च^२ याजमानैर्धन-
 मानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^३चो^४ इ स्माह शास्त्रीकिरध्वर्युरेवोभयै-
 र्मन्त्रैर्गृहीयात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च^२ न याजमानैर्धन-
 मानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^३चो इ स्माहौपमन्त्रवो यथापि^५ पौरो-
 डाग्निका मन्त्रा नाभिनिवर्तन्त^६ एवमेवापि याजमाना मन्त्रा
 नाभिनिवर्तेरञ्जिति^७ ॥
- I. 19. 13. इभावर्यिषः प्रोक्षण इति ॥ चिस्त्रिरेकैकं प्रोक्षेदिति
 बौधायनः^८ सहास्रहृदिति शास्त्रीकिः^९ ॥ १० ॥
- I. 19. 16. बर्हिषः प्रोक्षण इति ॥ सूचः^{१०} शास्त्रीकेर^{११}चो इ स्माह^{१२}
 बौधायनस्त्रिष्टन्दिवे त्वेत्यपाणि प्रोक्षेत्प्रज्ञो ऽन्तरिक्षाय लेति
 मध्यान्वुपविश्य पृथिव्यै लेति मूषानि^{१३} य इ स्नुषा पुरसा-
 त्त्यस्यं पन्थिं प्रत्युच्छ्यातिशिष्टाः प्रोक्षणीर्निमन्त्रेहृदिषाद्यै
 श्रोषेरोत्तरायै श्रोषेः स्वधा पितृभ्य ऊर्ग्यव बर्हिषज्ञ ऊर्वा
 पृथिवीं गच्छतेति^{१४} ॥

१ Thus Be only; आन्वयहासो Bu; आन्वयां the other MSS., but
 cp. xx. 23.

२ Most of the MSS. •मन्त्रवोवे• ।

३ यथापि Be G (sec. m.); यथापि Sāyana; यथा the other MSS.

४ •भिनिवर्तन्ते U Bu G (sec. m.) Sāyana; the other MSS.
 without नि ।

५ Thus C D G (pr. m.) U (pr. m.) Be Ben H; •यतः इति Bu G
 (sec. m.) U (sec. m.) and Sāyana.

सूच उदूहन इति ॥ अघेणात्मानमुदीचीमुदूहेदिति
बौधायनो ११ अघनेनात्मानमुदीचीमुदूहेदिति ग्राह्यीकिः १ ॥

प्रकुरे पवित्रे अपिसृजति यजमाने प्राणापानौ दधामौति
वा दूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनस्योत्तरः ग्राह्यीकेः १ ॥

तं यजमानाय वा ब्रह्मणे वा प्रवच्छतीति ॥ पूर्वः कश्यः
ग्राह्यीकेदन्तरो बौधायनस्य १ ॥

शुश्वस्वाघातन इति ॥ सूचं बौधायनस्य १ शुश्वं विश्वस्य
दक्षिणे वेद्यन्ते सृष्टीयादिति ग्राह्यीकिः १ ॥

वेद्यै स्तरण इति ॥ सूचं बौधायनस्यैत एवेनां प्राची
१० धातुप्र सृष्टीयादिति ग्राह्यीकिः १ ॥

परिधीनां परिधान इति ॥ स ह साह बौधायनो
ऽथस्वेद्विषणमुपोहेदुत्तरमित्यनीकस्य सृष्ट्यानेवेनाग्यरिदधा-
दिति ग्राह्यीकिः १ ॥

अथ सूचं पुरस्तात्परिदधातीति ॥ सूचं बौधायनस्यै-
११ ह्वनीयनेवेतेन यजुषोपतिष्ठेतेति ग्राह्यीकिः १ ॥

ऊर्ध्वं समिधावादधातीति । सूचं बौधायनस्यैर्ध्वं एवेने
अग्नाधायानतिपातयेदिति १ ग्राह्यीकिः १ ॥

१ अतन Bu Be C.

२ ग्राह्यीकेः Be Ben H G (sec. m.).

३ Thus H Ben C D G (pr. m.) and Sāyaṇa; •यानुनिपातये• Bu U G (sec. m.); •यानुपातये• Be; the verb seems to be a denomina-
tive to अनतिपात, cf. Sāyaṇa: अनतिपात आहवनीयादतिक्रम्य पातः । स न
कार्यः । अनतिपातयेत् अनतिक्रम्य पातयेत् ।

- I. 20. 16. विष्टयोः करण इति ॥ सूचमाचार्यशोर^१चो ह स्माह दधि-
णाकारो राशौतर^२ उभे एवैते वेदिं^३ व्यतिष्येयातामिति ॥
मध्यमाद्भ्रातोरनन्तर्गर्भे^४ स्थातामित्यौपमन्यवः^५ ॥ ११ ॥
दोहनपवित्रस्यासादन इति ॥ विस्त्रस्य प्रस्तर आसाद-
दिति बौधायनो ॥ ऽविस्त्रस्यैवेति ग्रासौकिः^६ ॥
- I. 20. 18. सुचा^७ सादन इति ॥ स ह स्माह बौधायन ईषत्प्रत्यव-
हतामिवोपभृत^८ सादधेदिष्टतीभ्यां चैनामवट्छीयादित्य^९चो
ह स्माह ग्रासौकिरनुपूर्वा एवैनाः^{१०} सादधेज्ज^{११} चोपभृतं
विष्टतीभ्यामवट्छीयादिति^{१२} ॥
- I. 21. 14. हविषानुदासन इति ॥ अग्नेषानुदासितानि जघनेनोदा-
सितानीति बौधायनो ॥ जघनेनानुदासितान्यग्नेषोदासिता-
नीति ग्रासौकिर^{१३}पच्छेदमित्यौपमन्यवः^{१४} ॥
- I. 21. 20. प्रत्यञ्जन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयानि प्रत्य-

१ रशौतर Sāyaṇa.

२ Effaced in G.

३ Thus Ben H C D G and Sāyaṇa; •रन्तर्गर्भे Bn.

४ प्रत्यवहता• H Ben C D G (pr. m.) U and Sāyaṇa; प्रत्यवहता
G (sec. m.), प्रत्यवहतिना• Bu, cp. xxii. 7.

५ Thus Bu G (sec. m.) U and Sāyaṇa; एवैना चासा• Ben H C
G (pr. m.); एवैना^७ सा• Be.

६ Thus Bu G (sec. m.) U (sec. m.); •पपच्छेदित्य• Be; •रवेरे
H Beu G (pr. m.) U (pr. m.) and Sāyaṇa; D and C defective
cp. xx. 30 s. f., xxii. 15 s. f.

श्याञ्चरुषां चाशयान्कापाक्षानि चेति ॥ कपाक्षान्येवेति
ग्राह्यीकिः । ॥

कपालानामाध्वर्यवे^१ विमोक इति ॥ उदास्य हवींषी-
त्यवावाचौ^२ विमुञ्चतो^३ ॥ भक्षयन्नेव^४ भक्षाणां पारे कपा-
१ क्षानि विमुञ्चेदित्यौपमन्ववः । ॥

आचाराविति ॥ सूचं बौधायनस्याभीषू^५ इव^६ व्यतिषक्तौ^७
स्यातामिति ग्राह्यीकिः । ॥

संप्रैष इति ॥ अग्नीदग्नीमिति बौधायनो^८ ऽग्निमग्नीदिति
ग्राह्यीकिर^९ग्नीत्परिधींश्चाग्निं चेत्यौपमन्ववः । ॥

१० अत्याक्रमण इति ॥ सव्येन प्रदास्यन्नत्याक्रमेद्दुत्वासुतो
दक्षिणेनेति बौधायनो^{१०} दक्षिणेन प्रदास्यन्नत्याक्रमेद्दुत्वा-
सुतः सव्येनेति ग्राह्यीकिः । ॥

१ Thus only G (sec. m.) Be and the vivaraṇa ; •ध्वर्यवो all the other MSS.

२ Thus Bu G (sec. m.) and, as it seems, the vivaraṇa ; •चार्येषो-
र्वैमुञ्चतो Be G (pr. m.) ; •चार्येषोर्विमुञ्चेदभक्षय• the other MSS. and
Sāyaṇa. About the interpunction and the meaning of this dvai-
lham I am uncertain.

३ Thus Bu (which, however, omits इव) and the vivaraṇa only,
which runs : चाभिमुञ्च्येन सुवावे प्रवर्ततेवे चभीषू रश्री ; •भिषूक्षति G
(sec. m.), U (sec. m.) ; •भिषूक्षतिवक्तौ C ; •भिषूक्षतिवक्तौ Ben H ;
भिषूक्षतिवक्तौ D ; Be corrupt. Sāyaṇa reads चाभिमुञ्चतो and com-
ments : चभितः इतो सर्वादिक्चन्वित्ये (sic). Read •भीषू ?

वैष्णव^१ इति राधौतरो^२ ऽचो ह स्माह कौणपतन्निश्चर^३
 स्याद्वैष्णवस्य स्यात्स्वयं चैव^४ यजमानः प्राञ्जीयादिति^५ ॥

पञ्चमस्यावदानस्याभिवृद्धा^६ इति ॥ षौषधस्याभिवर्धये-
 दिति बौधायन^७ आञ्चयेवेति^८ शास्त्रीकिः^९ ॥

I. 26. 7. मेक्षणस्थानुप्रहरण इति ॥ सूच^{१०} शास्त्रीकेर^{११}चो ह स्माह^{१२}
 बौधायनो न मेक्षणन्यायेन वपाअपणौ अनुप्रहरेदिति^{१३} ॥

I. 26. 15. प्राग्निचस्यावदान इति ॥ सूचं बौधायनस्य^{१४} परिहरिष्य-
 सेव^{१५} प्राग्निचमवद्येदिति शास्त्रीकिः^{१६} ॥

आञ्चयद्विष्यन्वाहार्यस्य^{१७} करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
 यनो^{१८} न कुर्यादिति शास्त्रीकिः^{१९} ॥

I. 27. 16. अन्वाहार्यस्यासादन^{२०} इति ॥ अणेण यजमानं च ब्रह्माणं च
 पर्वाहत्य दक्षिणस्था^{२१} ओष्णामासादयेदिति बौधायनो^{२२} ऽत
 एव दक्षिणस्था^{२३} ओष्णामिति शास्त्रीकिः^{२४} ॥ १३ ॥

१ Thus all ; r. विष्णव ?

२ Thus (कौणपतन्निश्च०) H D C G Be U (pr. m.) and Sāyaṇa; कौण-
 पतन्निश्च० Ben; कौणपतन्निश्च० Bu; कौणपत० U (sec. m.).

३ चैव Bu U (sec. m.) G (sec. m.); चैव all the other MSS. and
 Sāyaṇa.

४ ऽहया all.

५ Thus Bu Be G (sec. m.); षाञ्चयेवाभिवर्धयेदिति all the other
 MSS. and Sāyaṇa.

६ ऽहयिष्य G (sec. m.)

७ षाञ्चय instead of षाञ्च० H G U C.

८ Thus the vivaraṇa; ऽञ्च वादय the MSS.

अन्वाहार्यसोदासन इति ॥ अग्रेण सुच उदस्यसुदासवे-
दिति बौधायनो " जघनेन सुच उदस्यमिति शास्त्रीकिः ' ॥

हविर्दृष्टानामुदासन इति ॥ अग्रेण सुच उदस्यु-
दासवेदिति^१ बौधायनो " जघनेन सुच उदस्यीति^१
शास्त्रीकिः ' ॥

अनूयाजानां होम इति ॥ सूचं बौधायनस्य " प्रतीची-
रेवेता आङ्गतीः सः स्यापवेदिति शास्त्रीकिः ' ॥

वाजवत्योर्बूहन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽऋष्या
प्रतीचीसुपभृतं^२ प्रत्यूहेदङ्घ्रिषैनां सः स्यृग्रेदित्य^३ चो ह स्माह
१० शास्त्रीकिः प्राचीनपुष्करे एवैने विकर्षणं^२ चोपभृतमङ्घ्रिः
सः स्यृग्रेदिति ' ॥

१. प्रस्तरस्य समञ्जन इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकस्यां समञ्ज्या-
दिति बौधायनः " सहात्सकदिति शास्त्रीकिः ' ॥

२. प्रस्तरस्थानुप्रहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्यु-
१५ रेवोभयैर्मन्त्रैरनुप्रहरेत्यौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च ' याज-
मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^३ चो ह स्माह शास्त्रीकि-
रध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैरनुप्रहरेत्यौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च ' न
याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^३ चो ह स्माहौपमन्यवो

१ उदस्य Sāyaṇa only ; उदस्य U Bu Be G (Ben H D C om. this
dvaidham altogether).

२ प्राचीसु• Sāyaṇa.

३ •तिकर्षणं Bu, कर्षणं H. S.

यथापि^१ पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^२ एवमेवापि वाज-
माना मन्त्रा नाभिवर्तेरस्ति^३ । ॥

- I. 29. 12. परिधीनामभ्याधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ प्रज्ञानं^४
एवैजानभ्याद्भ्यादिति^२ शास्त्रीकिः^१ ॥
- I. 29. 15. अथैजान्सावेणाभिजुहोतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
प्रज्ञारं चैव परिधीन्साभिजुह्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- I. 29. 18. सुषोर्विमोक इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः
शास्त्रीकेः^१ ॥
- I. 30. 2. पत्नीसंयाजेष्वत्विजां परिक्रमण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
सर्व एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरिति शास्त्रीकिः^१ ॥ १४ ॥
- I. 30. 9. पत्नीनां संयाजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ भ्रौवाज्येन
ध्वानेनैव^५ पत्नीः संयाजयेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
अन्तर्धाय देवानां पत्नीः संयाजयेदिति बौधायनो^६
ऽनन्तर्धायैवेति शास्त्रीकिः^१ ॥
पत्नीसंयाजेषु ग्रन्थवाकस्य करण इति ॥ कुर्यादिति
बौधायनो^६ न कुर्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- I. 32. 5. भ्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभावेव

१ यथा Bu G (sec. m.); यथापि the other MSS.

२ Without नि (cp. xx. 10: 24. 6) all.

३ प्रज्ञाने वैना० Bu U (sec. m.) G (sec. m.); •ने चैवा० Be; एवा
वैना० C D (Sāyana: प्रज्ञाने कर्मावसाने समिष्टयजुर्होमान्करमित्यर्थः)

४ एव om. Bu G (sec. m.) and Sāyana.

भुवामाष्याद्येतामध्वर्युषः^१ अजमानसेत्य[॥]ध्वर्युरेव भुवामाष्याद्य
समिष्टयजुञ्जुवादिति ग्रासौकिः^१ ॥

समिष्टयजुषो होम इति ॥ सूत्रमाचार्यघोर^१चो ह स्याह
गौतमः स्याद्वा वाचीति ऊत्वा बर्हिषो धातूनाः संप्रत्य
१ भुवायाः समञ्जानुप्रहत्याभिजुञ्जवात्स्याद्वा वाते धाः
स्याहेति^१ ॥ १५ ॥ पञ्चमः ॥

अथातो ऽग्न्याधेयं व्याख्यास्यामः ॥

संभारेष्विति ॥ सूत्रं राधीतराणाम^१चो ह स्याह
बौधायनो नाग्रनिहतं कुर्वीत घोररूपमिति[॥] कुर्वीतैवाग्र-
१ निहतं^१ न तु मुञ्जकुलायं^१ न ह्येतस्यानुस्था विज्ञायत^१
इति ग्रासौकिः^१ ॥

पाचाणां करण इति ॥ स ह स्याह बौधायनसूक्त-
आशेषनानि कारयेदग्रतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः
सुचः सञ्जा भवन्तीत्य^१चो ह स्याह ग्रासौकिस्सूक्तआशेषनानि
१ कारयेन्मूलतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः^१ सुचः सञ्जा
भवन्तीति^१ विज्ञायते तस्माद्वाचीनाया वनस्यतथः पृथिवी
द्वियन्तीति^१ ॥

१ Thus G (sec. m.) and Sāyaṇa ; •ष्यावेताम• C G (pr. m.) Ben ;
•ष्यावेताम• H ; •ष्यावताम• D ; •ष्यावत्य• U Be.

१ रचीन• Bu.

१ विद्यत U (sec. m.)

१ Thus G U D C Be ; प्रतीचीन• Ben Bu H.

१ Thus (चिचन्तीति) Bu U C D G Ben ; चिचन्तीति Be H.

सुचां प्रमाण इति ॥ बाहुमाचाः स्युरिति बौधायनो " अरत्निमाचा इति शास्त्रीकिः " प्रादेशमाचा इत्यौपमन्यवः ' ॥

सुचामाहतिविकार इति ॥ इत्योद्यः^१ स्युरिति बौधायनो " वायसपुच्छा इति शास्त्रीकिर्ह्यसुसुखप्रवेशना^२ इत्यौपमन्यवः ' ॥

II. 54. 16. अम्बरीषस्य करण इति ॥ उत्तरतो ऽग्न्यगारस्याम्बरीषं कुर्यादिति बौधायनो " यथैवाम्बरीषः स्यात्तद्गच्छेदिति शास्त्रीकिः ' ॥

I. 55. 12. अग्न्यगारस्य परिक्रम^३ इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन " उत्तरेणेति शास्त्रीकिः ' ॥

I. 55. 14. रोहिते चर्मणीति ॥ सूचं बौधायनस्याप्यरोहितस्य स्यादिति^४ शास्त्रीकिः ' ॥

I. 55. 15. ब्रह्मौदनस्य^५ मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्स्यादिति बौधायनस्य^६ शास्त्रीकिः इति^६ शास्त्रीकिः ' ॥

ib. ब्रह्मौदनस्य निर्वपण इति ॥ पविचवता पात्रेण मन्त्रवक्तृमिति बौधायनो " ऽपवित्रेण तूष्णीकमिति शास्त्रीकिः ' ॥

१ इत्योद्य Ben H C D Bu G ; इत्योद्य Be U.

२ Thus Be Bu G (sec. m.) U (sec. m.) ; •प्रवेश H Ben C I (pr. m.) U (pr. m.).

३ •क्रम G and U (sec. m.).

४ कुर्यादिति C D H Ben U.

५ Here and *infra* the MSS. sometimes ब्रह्मो sometimes ब्रह्मो.

६ Thus Be only ; •श्रीकमिति G (sec. m.) Bu ; सूचीकमिति H I U C D G (pr. m.).

६ ब्रह्मौदनस्य अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति बौधायनो^१
ऽस्त्विति ग्राह्यीकिः^१ ॥

नैवास्मिन्नासिञ्चेन्न निःषिञ्चेदिति बौधायनः^१ काम-
मस्मिन्नासिञ्चेन्न निःषिञ्चेदिति ग्राह्यीकि^१र्विस्वाय^१ तः^१
५ सूपवन्तमित्यौपमन्यवः^१ ॥

६ ब्रह्मौदनस्योपस्तरण इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१ गोप-
क्षणीतेति ग्राह्यीकिः^१ ॥

७ ब्रह्मौदनस्योदासन इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१चैव पथुंप-
विश्रेयुरिति^१ ग्राह्यीकिः^१ ॥

८ ब्रह्मौदनस्योपोहन इति ॥ यज्ञो मोपनमत्विति वा द्वृष्णीं^१
वेति^१ पूर्वः कश्यो बौधायनस्योत्तरः ग्राह्यीकेः^१ ॥

ब्रह्मौदनस्य प्राशन इति ॥ आर्षेया एव ब्रह्मौदनं प्राश्री-
युरिति बौधायनो^१ य एव केच निवतपाना^१ इति कात्यो^१
ऽचो ह स्माहौपमन्यवो महर्त्विज एव ब्रह्मौदनं प्राश्रीयुर^१च^१
१५ ज्ञेवेते^१ सतालुनग्निषो भवन्तीति^१ ॥

१ Uncertain; विवाचनं U H Ben C D G (pr. m.); विवाच G (sec. m.); विवाचनं Bu; विवाच तु दुर्त Be.

१ Thus Bu G and U (sec. m.); पविशेरदिति the other MSS.

१ Uncertain; निपाना H Ben G (sec. m.) C D; निपक Be; निपा-
पना Bu; निवतपाना G (pr. m.) U; this seems to be the reading also
of the vivarana, according to which the meaning is: सचभोजनम् ।

१ चो Ben H G C and U (pr. m.).

१ After चैवे Be ins. प्रचनं, thus also Keś. in a citation of this
passage.

- I. 57. 1. समिधामभ्याधान इति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकेर^१चो ह स्माह
बोधायनः सकृत्प्राग्निते ऽप्रत्यवमृष्टे समिधो ऽभ्यध्यादध्यादि-
त्य^१चो ह स्माहैपमन्यवो ऽचैवैनाः पार्श्वतः समव्य सादयेते
यदा सर्वं प्राश्नीयुरथैतां पाचो^१ निर्णिच्योपस्तौर्यं यत्साक्षा-
माव्यमवशिष्टं स्यात्तत्सकृदभ्युक्षीय तेन समिधो ऽभ्यध्या-
दध्यादिति ^१ ॥
- I. 57. 13. गोः करण इति ॥ कुर्यादिति बोधायनो ^१ न कुर्या-
दिति ग्राक्षीकिर^१पि बङ्गोरपि कुर्वीतानु चैतस्य भवेत्पुष्पा
प्रशंसेति कात्यः ^१ ॥
- I. 57. 15. अरण्योः प्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह स्माहैप-
मन्यवो ऽपरराच एवास्मा अरणी प्रथच्छेदरं ददामौत्येव
वाचं विसृजेदिति ^१ ॥
- I. 59. 1. अन्यायतनानां परिलेपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह
स्माहैपमन्यवो गार्हपत्यायतनमेवैकं परिलिम्पेत्तद्धि विदग्धं
भवतीति ^१ ॥
- I. 59. 2. संभाराणां निवपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह स्माहै-
पमन्यवो गार्हपत्यायतन एवैनाभ्यर्वैर्मन्त्रैः परिनिष्ठाप्य चेधा
निवपेदिति ^१ ॥ १६ ॥
- I. 62. 9. इभस्य हरण इति ॥ स ह स्माह बोधायनो ज्ञानुदग्ने
प्रथमं हरेदथ नाभिदग्ने ऽथ सीवदग्ने ^१ प्राणांस्तु नातिहरे-
दित्यादिदान एवैता माचा अभिसंपादयेत्प्राणांस्त्वेव नाति-
हरेदिति ग्राक्षीकिः ^१ ॥

संभाराणामाक्रमण इति ॥ सूत्रं५ शास्त्रीकेर^१चो ह साह
बौधायन एवमेवैतेन पुरस्तात्प्रत्यगावृत्तेन^२ दक्षिणेन पूर्वपदे-
नोत्तरतः पार्श्वतः^३ संभाराणामाक्रमयेद्यथाहितस्याग्नेरङ्गारा
अश्ववर्तेरञ्जिति^४ ॥

१ अश्वस्य दान इति ॥ अध्वर्यव एतमग्निपदमश्वं^५ दद्यादन्यं
ब्रह्मण इति बौधायन^६ एतं^७ ब्रह्मणे^८ अन्यमध्वर्यव^९ इति
शास्त्रीकिः^१ ॥

इश्वस्य निधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} तूष्णीमेवेधं-
निदध्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

१० सभावसथ्ययोः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{११} न
कुर्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

सभावसथ्ययोर्विहरण इति ॥ आहवनीयादेवैनौ विहरे-
दिति बौधायनो^{१२} यामाग्नेरिति शास्त्रीकि^{१३} निर्मग्न्यौ स्याता-
मित्यौपमन्यवो^{१४} ऽचो ह साहोपमन्यवीपुषः सभायामेव

१५ सभं यपदिग्नेदावसथ आवसथीयं पर्वणि^{१५} चैनयो सास्त्री-
पाकौ अपयित्वा ब्रह्मणे जुहुयादित्ये^{१६}तदपि न कुर्यादित्या-
स्त्रीगविः^१ ॥

१ Thus G (sec. m.) D G ; •इतेन the other MSS.

२ Found only in Be and U (sec. m.).

३ अश्वं given only by Bu and G (sec. m.).

४ अर्त्न instead of अर्त्न Bu ; the other MSS. are defective, leaving
out अर्त्न ब्रह्मणे ।

५ यपदिपर्वणि U (sec. m.).

- I. 63. 14. रथचक्रस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१ न कुर्यादिति शास्त्रीकिर^२चो ह स्माहौपमन्यवो रथमेवेतत् संयुक्तं^३ प्राप्तं प्रवर्तयेत्तन्मृत्विग्भो दद्यादित्ये^४तदपि न कुर्यादित्याश्वीगविः^५ ॥
- I. 64. 9. तनूनामनुदेभ^१ इति ॥ प्रत्यधीत्यानुदिग्नेदिति^२ बौधायनो^३ यास्ते अग्ने चोरास्तनुवस्ताभिरसुं^४ गच्छेत्येव ब्रूयादिति शास्त्रीकिः^५ ॥
- I. 64. 11. विराजक्रमेष्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ नर्थं प्रजां मे गोपायेत्येव ब्रूयादिति शास्त्रीकिः^२ ॥
- I. 65. 2. पूर्णाङ्गत्यै हवन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ परिभ्रित एव पूर्णाङ्गतिं जुञ्जयादिति शास्त्रीकिः^२ ॥ १७ ॥
- I. 65. 3. पूर्णाङ्गतौ तृष्णीमग्निहोच इति ॥ सूत्रं^१ राघीतराषाम^२चो ह स्माह बौधायनः पूर्णाङ्गतिमेव जुञ्जयात् तृष्णीमग्निहोचमिति^३ तृष्णीमग्निहोचमेव जुञ्जयात् पूर्णाङ्गतिमिति शास्त्रीकिः^४ ॥
- I. 66. 3. दग््नहोतुर्याख्यान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो^१ अथ कथं हविर्निर्वस्यन्त्यात्सामिधेनीर्वानुवक्ष्यन्त्याचशीतैव तत्र दग््न-

१ Thus Bu Be G (sec. m.) and Keś.; संयुक्तं U H Ben C D (pr. m.).

२ १ Thus Bu Ben H G C D; •इग्ने the vivarāṇa; •इति Be.

३ Thus Bu U (pr. m.); प्रत्याशौ• H Ben Be C D U (sec. m.).

४ Thus Be Bu U (sec. m.); पाषाणं instead of चतुं Ben G C D (pr. m.) H.

होतारमित्येवेतदान्याधेयिकेषु^१ तन्त्रेषु दृष्टं भवतीति
 ग्राह्यीकिर^२स्त्रिभेवैतदाग्नेये ऽष्टाकपाले दृष्टं भवतीत्यौप-
 मन्यवः^३ ॥

तन्त्रकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः पञ्चदशसामि-
 १ धेनीकाः स्युर्वार्चन्नावाज्यभागानुसैर्देवता इत्य^४चो ह स्माह
 ग्राह्यीकिः सप्तदशसामिधेनीकाः स्युर्वृधन्वन्नावाज्यभाग-
 नुपाःऽऽदेवता इत्य^५चो ह स्माहौपमन्यव आग्नेये ऽष्टाकपाले
 वार्चन्नावाज्यभागौ स्यातां वृधन्वन्नावैश्राग्नादित्ययो^६ रथि-
 मन्तो^७ पुष्टिमन्तो पवमानहविःषु वीतवन्नावन्वारभ्येव्या-
 १० मिति^८ ॥

याजमानस्य करण इति ॥ अभीनामं^९ याजमानं कुर्या-
 दिति बौधायनः ॥ कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति
 ग्राह्यीकिः^१ ॥

१ Thus Bu G U (sec. m.); रथेवैतद० H; रथेवैतद० Ben U (pr. m.);
 रथेवैतद० Be; रथेवैतद० D C.— आग्नाग्ने० H Ben Be U D G (sec.
 m.); आग्नाग्ने० Bu G (pr. m.).

१० चोरथिमन्तो C D U (pr. m.) Ben; चोरथिमन्तो H; चोरथिमन्तो Be;
 चोरथिमन्तो Bu U (sec. m.). I am uncertain whether रथिमन्तो or
 चथिमन्तो is the right reading.

१ Thus Be Ben H C D G and U (pr. m.); वीवर्चन्नाव० Bu; वृध-
 न्नाव० G and U (sec. m.).

१ अभीवर्नं Be. The word seems to be absol. to अभिजमति ('to
 change accordingly'). Vivaraṇa: अभिजमनोचिन्ना, correct per-
 haps असूचिन्ना ।

- I. 66. 6. दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रः५ ग्राहीकेर^१चो इ स्माह
बौधायनः सर्वा एवेता इष्टीर्दक्षिणावतीः कुर्यान्निस्ससिस्
एकैकस्यां दद्यान्मिथुनावुत्तमायामिति ^१ ॥
- I. 66. 9. तन्मसमास इति ॥ नास्ति तन्मसमास चाचार्यधोर^२चो इ
स्माहोपमन्यव आग्नेथो ऽष्टाकपालो ऽग्नये पवमानाय तन्मसं
तन्मः५ स्थादथाग्नये पावकायाग्नये शुचये तद्धितोयमथेद्वाग्ना-
श्वादित्यश्च^३ चरन्तं^४ परीयातामिति ^१ ॥
- I. 67. 15. दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रः५ ग्राहीकेर^१स्थानं बौधा-
यनस्या^२चो इ स्माहोपमन्यवः सर्वा एवेता इष्टीर्दक्षिणावतीः
कुर्याच्चतस्रस्रतस्र एकैकस्यां दद्यान्मिथुनावुत्तमायामिति ^१ ॥
अन्वारभ्यदर्शपूर्णमासस्य प्राथम्यत्तकरण इति ॥ कुर्या-
दिति बौधायनो ^२ न कुर्यादिति ग्राहीकिः ^३ ॥
- I. 67. 18. अन्वारभेष्यामिति ॥ चतुर्होतारः५ सारस्वतौ होमावन्वार-
भेष्यमित्येतदुपवसथे कुर्यादथेतरदिष्यहनि कुर्यादिति बौधा-
यनश्च^४तुर्होतारः५ सारस्वतौ होमावित्येतदुपवसथे कुर्यादथे-
तरदिष्यहनि कुर्यादिति ग्राहीकिश्च^५तुर्होतारमेवोपवसथे
कुर्यादथेतरदिष्यहनि कुर्यादित्यौपमन्यवः ^६ सर्वमेवैतदिष्य-
हनि कुर्यादित्यौपमन्यवीपुचः ^१ ॥ १८ ॥ षष्ठः ॥

१ Emended ; •श्वादित्यश्चरन्तं परीयातामिति U (sec. m.); •श्वादि-
चरन्तचपरिवादिनि G (sec. m.); •श्वादित्यश्चचतुरन्तं परीयादिनि
•श्वादित्यश्च (or च) संभ (or च) परीयातामिति (or परिवादिनि) the of
MSS.

अथातः पुनराधेय^१ व्याख्यास्यामः ॥

सर्पराश्रीव्विति ॥ सूत्रं ग्राहीकेर^२चो ह स्माह बौधा-
यनः सर्पराश्रिया अग्निगार्हपत्यमादधातीति तं षड्विरा-
धाय सप्तम्योपतिष्ठेतेति^३ ॥

५ पूर्णाङ्गत्यै करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^४ न
कुर्यादिति ग्राहीकिः^५ ॥

तन्त्रकरण इति ॥ सूत्रं ग्राहीकेर^६चो ह स्माह बौधा-
यन उभयानि तन्त्राणि कारयेत्पौनराधेयिकानि शम्या-
धेयिकानि अग्निमष्टकपात्रं निर्वपेत्तस्यासमुदिते ऽग्न्याधेय-
१० दक्षिणा^७ दद्याद^८धाम्नेयं पञ्चकपात्रं^९ तस्यासमुदिते पुनरा-
धेयदक्षिणा^{१०} दद्याद^{११}धैन्द्राग्रं चादित्यं^{१२} च^{१३} सहमंथाग्निवाहणं^{१४}
पारे^{१५} द्वादशाहस्य तन्त्र^{१६} इति^{१७} ॥

विभक्तीनां धान इति ॥ सूत्रं ग्राहीकेर^{१८}चो ह स्माह
बौधायनः सर्वा^{१९}सर्वान्त्रचसुक्ता^{२०} यजेतेत्याग्नेवीह्वंशरा^{२१} विभ-
१५ क्तौर्दधादित्यौपमन्थवः^{२२} ॥

१ पुनराधानं Bu.

२ षिवा Bu D C.

३ षिवा Bu U Ben D C.

४ Emended; च is missing both times in B G (sec. m.), the
second च is missing in Be D C Ben H U G (pr. m.).

५ परे H Bu Ben D C U G (pr. m.); पारे Be G (sec. m.).

६ इति is missing in all the MSS., which read तन्त्रो; the vivaraṇa
runs: द्वादशाहे अने तनुचवीश्रुवैति ।

७ Thus Bu G (sec. m.); सर्वा^{१९}सर्वान्त्रचसुक्ता^{२०} the other MSS.

८ Thus Be only; षिवा^३ the other MSS.

- I. 70. 12. पुरोडाशस्य परिहोम इति ॥ देवतं परिजुञ्जयादिति बौधायनः ॥ सखिष्टकृत्कमिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 70. 14. खिष्टकृतो निर्वचन इति ॥ खे स्थाने निर्मूयादिति बौधायनः ॥ खे स्थाने निरुच्य कामं तत ऊर्ध्वं निर्मूयादिति शास्त्रीकिर^१चो ह स्नाहोपमन्यवः पश्चैतानि खिष्टकृतस्थानानि भवन्तीति^२ । तेषु^३ सर्वेषु निर्मूयादिति ॥
- I. 71. 17. अथापाहताग्नेर्नष्टारणीकस्य चेति ॥ सूचः शास्त्रीकेर^१चो ह स्नाह बौधायनः कामं नष्टेषु वापहतेषु वाग्निषु नाग्नि-
ताम्याधेयमाधानप्रभृति यजमान एवाग्नयो भवन्ति १ तस्य प्राणो गार्हपत्यो ऽपानो ऽन्वाहार्यपचनो व्यान आहवनीवः १
कामसुपावरोश्च जुञ्जयादिति १ ॥
- I. 72. 3. अग्नीनां विहरण इति ॥ सूचं बौधायनस्त्वाधानप्रभृत्यैवेति ऽजसाः स्युरिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 72. 17. पाचाणां सादन इति ॥ सूचः शास्त्रीकेर^१चो ह स्नाह बौधायनः कूर्चं वा दण्डेषु वा पाचाणि सादयेद^२पसव्यं^३ दाहवा^४ दाह^५ संक्षीयमानं^६ भवतीति १ ॥

१ G. om. इति ।

२ श्लेषः (meaning?) ins. Bu.

३ Uncertain reading. Bu reads as given in the text; दाहवा दाह सञ्चोच • G (sec. m.); •सव्यं दाहवा दाह (sec. m. दाह सञ्चोच • U; •सवा दाहवा दाहसञ्चोच • Ben H; •सवा दाहवा दाह सञ्चोच • Be; •पसवा दाहवा दाहसञ्चोच • D C; •पसवा दाहवा दाह सञ्चोच • G (pr. m.).

इयोर्होम इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो यदि पूर्वा^१
 भेषं नीयादन्तरथा^२ प्रायश्चित्तं कुर्वीताथ यद्यन्तरा^३ भेषं
 नीयादुभय^४ भेषकृतः^५ स्यादन्यथा प्रायश्चित्तं कुर्वीतेत्य^६चो ह
 स्नाह ग्राह्णीकियन्तरा कतरा चिद् भेषं नीयादुभयं^७ भेषकृतः^८
 १ स्यादन्यथैव ततः प्रायश्चित्तं कुर्वीतिति^९ ॥ १६ ॥

अभिष्वसन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} गार्हपत्यादङ्गारे-
 षाभिष्वस्य चिः पर्यग्निं कुर्यादिति ग्राह्णीकः^{११} ॥

वर्त्म कुर्वन्नुदगुदासयतीति ॥ सूत्रः^{१२} ग्राह्णीकेर^{१३}चो ह
 स्नाह बौधायनस्तथैव^{१४} चिः प्रतिष्ठापयन्निवोदासयेन्नय इमे
 १० लोका^{१५} एष्वेव लोकेषु प्रतिष्ठितौति^{१६} ॥

उत्सयन इति ॥ पूर्णान्वागुचो वेति^{१७} पूर्वः कस्यो बौधा-
 यनस्योत्तरः ग्राह्णीकेः^{१८} ॥

१ पूर्वा G (sec. m.); पूर्वा Be; पूर्वथा H Ben U C D; पूर्वथा Bu.

२ Emended; नेवाहुः H Ben U D C; न्येवाहुः Be G (sec. m.).

३ कतरा Be G (sec. m.); कतरथा H Ben U C D G (pr. m.);

कतरथा Bu.

४ नेवाहुः H Ben Bu U C D G (pr. m.); न्येवाहुः Be G (sec. m.).

— Thus G (sec. m.); •दुभयच Bu; •दुभयचे Be; •दुभये the other MSS.

५ चोर (चोर, चेरि) कर्त्त Ben H U G (pr. m.) C D.

६ नेवाहुः Bu U C D G (pr. m.); नेयहुः Ben H; न्येवाहुः G (sec. m.) Be. — •दुभय (instead of •दुभयथ) H Ben U D C.

७ Thus Bu Be; तत्तथेव Ben G U D C; तत्तथ H.

८ Thus (and cp. XX. 22) Bu G and U (sec. m.); •हानौति H Ben C Be, G and U (pr. m.); •हानौति D.

- I. 73. 20. संमग्नं^१ इति ॥ य ह स्याह बौधायन उभयः संमग्नस्य
स्यास्याः सुगतं चेति^२ सुगतमेवेति शास्त्रीकिः^३ ॥
- I. 74. 4. अथ जघनेन गार्हपत्यमुपसादयतीति ॥ सूत्रं बौधायन-
स्यापिणातिहायेति^४ शास्त्रीकिः^५ ॥
- I. 74. 20. हवन इति ॥ स्त्रयं यवेत्य जुहुयादिति बौधायनो^६
यस्य पुत्रो वान्नेवासी वासंकर्मीणः^७ स्यात्स दक्षिण
शास्त्रीनो जुहुयादिति शास्त्रीकिः^८ ॥
- ib. आहुत्योर्हेम इति ॥ पूर्वापरे जुहुयादिति बौधायनः^९
प्रष्टी^{१०} इति शास्त्रीकिः^{११} ॥
- I. 75. 8. द्विरुपमृष्य दिर्निमृषेदिति बौधायनः^{१२} बहुदुपमृष्य
दिर्निमृषेदिति शास्त्रीकिः^{१३} ॥
- I. 76. 2. द्विरङ्गुल्या प्राश्नोदङ् पर्यावृत्य प्राचौनदष्टया सुषा
भक्षयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योदौचौनदष्टया भक्षवेदिति
शास्त्रीकिः^{१४} ॥

१ Thus Bu Be and the vivaraṇa; संमग्नं H Ben G U D C.

२ Thus (and cp. XX. 8: 21, 4) Bu G and U (sec. m.)

•तिहयेति Be; •भिहयेति Ben G (pr. m.); •भिषार्यति H U (pr. m.)
D C corrupt.

३ Thus G U (sec. m.); वासंकर्मीणः Ben; वासंकर्मिणः H; वासंकर्मिणः
Bu; वासंकर्मिणः Be; cp. XX. 2: 6, 12.

४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa; प्राचौ H Ben Be U D
प्राचौडौ Bu; cp. XX. 13: 29, 11.

निर्दिष्टं सूत्रं निष्टयाद्भिः पूरयित्वाद्गृह्णतीति^१
 अघनेन गार्हपत्यमपो निनयतीदमहमग्नौ वैशानरे ऽमृतं
 कुहोमि स्वाहेत्यचित्यामचिताऽतिमिति वेति ॥ पूर्वः कश्यो
 बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः^१ ॥

- १ आग्निपावमानीभिर्दपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः
 संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत आग्निपावमानी-
 भिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विपदाभिरथ श्वो
 भूते यथायथमित्ये^१ चो ह स्माह शास्त्रीकिर्यत्राक् सोर्ध्वं चाग्नि-
 पावमानीभ्यस्तेन संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत
 १० आग्निपावमानीभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विप-
 दाभिरथ श्वो भूते यथायथमित्ये^१ वमौपमन्यवो^२ न चास्यात
 ऊर्ध्वमाग्निपावमान्य आहवनीयमागच्छेयुर्न गार्हपत्ये^३
 स्नाध्यायार्था एवास्यात ऊर्ध्वे^४ स्युरिति^२ ॥ व्याहृतीभिर्दप-
 स्थाय भर्तुं वः^५ प्रक्षेपे^५ अद्वा ने मा विगादित्येव ब्रूया-
 ११ दित्याञ्चीगविः^१ ॥

आग्निःश्विति^२ ॥ स ह स्माह बौधायन आत्मने प्रथम-

१ उदगृह्णतीति found only in Bu and G (sec. m.). Be and U (sec. m.) have instead बहिर. About the constitution of the text of this dvaidham and its meaning I am uncertain.

१ All the MSS. exc. G (sec. m.) om. एवम् ।

२ All the MSS. ins. शास्त्रीकिर, which in G is effaced.

३ Effaced in G.

४ चानौषिति MSS.

माशासीताथ जातेभ्यो ऽथ तन्तव इत्य॑चो ह स्माह शास्त्री-
 किर्जातेभ्यः प्रथममाशासीताथात्मने ऽथ तन्तव इत्य॑चो ह
 स्माहैपमन्यवो ऽजातेध्वेवात्मने॑ च तन्तवे चेति ॥ काममपि
 बाधंप्रातराशासीतेत्यौपमन्यवीपुचः । ॥ २० ॥

I. 79. 10. पिण्डपिष्टयज्ञस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायन
 आदित एव प्राचीनावीतं कुर्वीत । स प्राचीनावीत्येव
 स्यादाऽऽतीनाः होमादाऽऽतीर्हामन्यज्ञोपवीतं कुर्वीत । स
 यज्ञोपवीत्येव स्यादा सकृदाच्छिन्नस्य स्तरणात्सकृदाच्छिन्न
 स्तरिष्यप्राचीनावीतं कुर्वीत । स प्राचीनावीत्येव स्यादा
 प्राजापत्याथै । यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्यथर्चा गार्हपत्यसुप-
 तिष्ठेतेत्य॑चो ह स्माह शास्त्रीकिरादित एव प्राचीनावीतं
 कुर्वीत । स प्राचीनावीत्येव स्यादा प्राजापत्याथै । यज्ञोपवीत्येव
 प्राजापत्यथर्चादङ्घ्र्यादिति॑ ॥

दृष्णीः५ सकृदुत्पूय सकृत्प्रोक्ष्य सकृद्विष्कृद्रूपं कुर्वा-
 दिति बौधायनः ॥ सकृदेवैनाम्बुफलीकृताम्बुत्वा पवित्रवत्त्वाः
 स्यान्नामोष्य स्यान्नीपाकः अपथित्वाभिघार्शोदञ्चमुदासवे-
 दिति शास्त्रीकिः । ॥

१ The avagraha given only by G (sec. m.) ; to the reading
 ऽजातेभ्यः the vivaraṇa also seems to point.

२ चरौच० H Be.

३ Thus G (sec. m.) ; •र्चादेवादिति Ben H C D G and U (se-
 m.) ; •र्चादङ्घ्र्यादिति Bu ; •वाद्देवादिति Be U (pr. m.).

४ Effaced in G.

धाडतीनाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नाच
मध्यमामाडति जुहुयान्मेघणमेव द्वतीयः सादिति
शास्त्रीकिः १ ॥

सहदाच्छिकस्य स्तरण इति ॥ उपनिक्तम्यान्धगाराहृषिणे
५ पूर्वे ऽवान्तरदेशे सहदाच्छिकस्य सृषीयाहृषिणतस्योष्णकमुप-
निदध्यादिति बौधायनो ॥ ऽन्तरेवैतां दिग्गमिति शास्त्रीकिर्न
पाचोष्णकमुपनिदध्यादिति १ ॥

पिष्टानां दान इति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^१चो ह स्याह
बौधायनः परस्मादेवासुतो ऽर्वाचो ऽपसस्यैः पिष्टान्दद्या-
१० दिति^१ ॥

१) आश्रनाभ्यञ्जने मनसो निऋव^१ इति ॥ पूर्वः कस्यो
बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः १ ॥^२

२) पिष्टानामनुप्रहरण इति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^१चो ह स्याह
बौधायनो ऽपैवैते पिष्टाः परिग्रयीरमुच्छिष्टा स्ते भवन्ति
११ पिष्टभिर्भक्ष्यता इति^१ ॥

अतिग्रिष्टस्य प्राग्ग्न इति ॥ स्वयं यजमानः प्राग्नीथा-
दिति बौधायनः ॥ पुत्राय वान्तेवासिने वा दद्यादिति

१ पिष्टदद्या• MSS. exc. G (sec. m.).

१ निऋव G.

१ No vikalpa is found in the text proper of Baudh.

१ Thus H Ben C D G (pr. m.); भक्ष्यता इति Be; भक्ष्यतास्येति G
(sec. m.), भक्ष्यतास्येति Bu.

शास्त्रीकिः " पत्नीं प्राशयेत्प्रजास्यैषा^१ भवतीत्यौपमन्यवो^२
ऽङ्गुष्ठा थावन्माचमवप्राथायेतरदग्नावनुप्रहरेदित्यौपमन्यवी-
पुत्रो^३ " भस्मोत्कर उदास्य संप्रच्छादयेदित्याञ्जीगविर^४पो^५
ऽभ्यवहरेदिति मौद्गल्यः^६ ॥ २१ ॥

I. 82. 4. आशयणस्य तन्मसमास इति ॥ नास्ति तन्मसमास^१
आचार्ययोरे^२चो इ स्माहौपमन्यवः सौम्यं^३ निरुप्यायेतराधि
हवींषि निर्वपेदेवमस्य चरुमुखानि^४ हवींषि भवन्तीत्य^५चो इ
स्माहौपमन्यवीपुत्रो ऽतिपातादावापिक एव सौम्यः स्नादन्तरेष
वैश्वदेवं चैककपालं च निर्वपेदित्य^६चो^७ इ स्माहाञ्जीगविस्त्री-
खेतानि^८ हवींषि भवन्ति^९ चय इमे लोका^{१०} एवमेव लोकेषु
प्रतितिष्ठति^{११} श्यामानेनैवास्य प्रस्तरेषैतदाप्तं भवतीति^{१२} ॥

I. 82. 6. अघ्यानीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ पुरस्ता-
त्स्विष्टकृतो ऽघ्यानीरुपजुडयादिति शास्त्रीकिः^२ ॥

ib. आशयणहविषां अपण इति ॥ पयसि अपचेदिति
बौधायनो^३ ऽश्विति शास्त्रीकिः^४ ॥

१ Thus Ben Be G U D C; प्राजास्यैषा Bu; प्रजास्यैष H.

२ सं (before प्रच्छाद०) om. H Ben D C U G (pr. m.).

३ इति ins. G and U (sec. m.); but cp. XX. 18: 40. 4.

४ चरुं ins. H Ben U C D G (pr. m.).

५ •मुखानि Bu D G (sec. m.).

६ Thus (निर्वपेद्) Ben H Be U D C; चापयेद् Bu; effaced in G.

७ Thus without एष, U C D Ben D G (pr. m.) and Keś.; नीरे

नासि Be Bu G (sec. m.).

आययण एककपालस्य^१ करण^१ इति ॥ कुर्यादिति
बौधायनो^{११} न कुर्यादिति शालीकिः^१ ॥

तन्मकरण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनः पञ्चदश-
शामिधेनीकाः सुवार्चिष्णावाव्यभागानुच्चैर्देवताः^१ कुर्याद्याज-
मानमित्य^{११}चो^१ ह स्नाह शालीकिः सप्तदशशामिधेनीकाः
सुवृध्वन्तावाव्यभागानुपांशुदेवताः^१ कुर्याद्याजमानमिति^{११}
॥ २२ ॥ सप्तमः ॥

विपरिधान^१ इति ॥ स ह स्नाह बौधायन आहवनीये-
नैकेन विपरिधाय^१ प्रत्रजेत्प्रोव्य पुनरागम्य^१ सर्वैर्मन्त्रैराहव-
नीयं प्रत्युपतिष्ठेतेत्य^{११}चो^१ ह स्नाह शालीकिर्यथोपपन्नमेवाग्नि-
भिर्विपरिधाय^१ प्रत्रजेत्प्रोव्य पुनरागम्य^१ सर्वैर्मन्त्रैरेकैकं
प्रत्युपतिष्ठेतेति^१ ॥

अनुपस्थाय प्रत्रजितस्येति ॥ यत्र स्मरेत्परोचं तत एनं
नित्येनोपतिष्ठेतेति बौधायनो^{११} न^१ चेत्स्मरेत्प्रोव्य^१ पुनरागम्य^१
नित्येनैवेति शालीकिः^१ ॥

१ कपालकरण H Ben U D C G (pr. m.).

१ Thus U Be G (sec. m.); the other MSS. या (or य)जमान इति ।

१ परिधान and परिदाय D C.

१ नस्य Bu Ben H U G D C; चस्य Be.

१ नस्य Bu and the vivaraṇa; चस्य Be; नस्य Ben H G U C; D
defective.

१ न चेत्स्मरेत् Be Bu G and U (sec. m.); न चैत्स्मरेत् D C.

१ नस्य U H Ben G D C.

- I. 84. 9. प्रवसथाङ्गताविति^१ ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि ह्यं
 प्रायश्चित्तं^२ खान्नाद्रियेत तत्र होतुमथ यद्यङ्गतं^३ खान्तमैनां
 जुहुयादित्य^४चो ह स्माह ग्राचीकिर्यं प्रत्यान्नातप्रायश्चित्ता
 धेवाः^५ सुस्तान्वेव तत्र प्रायश्चित्तानि स्युरथ ये ऽप्रत्यान्नात-
 प्रायश्चित्ता धेवाः^६ सुर्नैवेनामाद्रियेतेत्य^७चो^८ ह स्माहौपमन्वो
 यदि चैव ह्यं प्रायश्चित्तं^९ खान्नादि चाङ्गतं जुहुयादेव तत्र
 प्रवसथाङ्गताविति^१ ॥
- I. 84. 15. विराजक्रमेध्विति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः
 ग्राचीकेः^१ ॥
- I. 85. 6. अपामाचमन इति ॥ दिग्मन्त्रेणाप आचामेत्सङ्गत्तूष्णी-^१
 मिति बौधायनः^२ सङ्गन्मन्त्रेणाप आचामेद्द्विसूष्णीमिति
 ग्राचीकिः^३ ॥
- I. 85. 8. साचीकरण इति^४ ॥ स ह स्माह बौधायनः सर्वा एवैता
 देवताः साचिणीः कुर्वीताग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामीत्य^५ग्निर्वै
 देवानां व्रतपतिरित्येतदेव^६ नातिमन्वेतेति^७ ग्राचीकिः^८ ॥

१ Thus emended; प्रवसथाङ्गताविति (ती)ध्विति D C Ben H U (pr. m.)
 प्रवसथाङ्गताविति U (sec. m.); प्रवसथाङ्गताविति G (sec. m.); प्रवस-
 थाङ्गताविति Bu.

२ चैता MSS.

३ चेषा MSS.

४ Thus C H Ben G U (pr. m.) D (sec. m.); नैवेनावा• Be; नैवेना
 वा D (pr. m.); नैवेनावावा• U (sec. m.).

५ साची• Bu H and the vivaraṇa (one copy); साचि• Ben Be C
 D G U and the vivaraṇa (another copy).

६ Thus Bu Ben U G D C; •देवानातीमन्वेदेति H; •देवानाति• Be

कपास्त्रे नष्टे भिक्षे वेति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^१चो ह ।
 स्नाहौपमन्यवो मग्नो ज्योतिर्जुषतां चयस्त्रिःशतन्तव इत्येते
 सुवाङ्मती इत्याथान्यदपिसृजेद्दर्मा देवाः अथेत्विति । स एष
 मन्त्रो भवति सं त्वा सिद्धामि यजुषेति । पथो वाच्यं
 ५ वासिक्तमेतेनैव मन्त्रेण सः सिद्धेदिति । ॥

आव्यपहाणां पहाण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो
 ऽध्वरुरेवोभयैर्मन्त्रैर्द्वीयात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च । याज-
 मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्नाह शालीकिरध्वर्यु-
 रेवोभयैर्मन्त्रैर्द्वीयात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च । न याज-
 १० मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्नाहौपमन्यवो यथापि
 पौरोडाग्निका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^१ एवमेवापि याजमाना
 मन्त्रा नाभिवर्तेरञ्जिति^१ ॥

परिधीनां परिधान इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो
 ऽध्वरुरेवोभयैर्मन्त्रैः परिदध्यात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च ।
 १५ याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्नाह शालीकिरध्वर्यु-
 रेवोभयैर्मन्त्रैः परिदध्यात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च न याज-
 मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्नाहौपमन्यवो यथापि
 पौरोडाग्निका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^१ एवमेवापि याजमाना
 मन्त्रा नाभिवर्तेरञ्जिति^१ ॥

१० समिधोरभाधीयमानयोर्जपतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
 सर्व एवैषो ऽग्नियोजग्नो मन्त्रः स्यादिति शालीकिः । ॥ २३ ॥

१ G and U (sec. m.) each time नाभिविष०, Bu the second time.

I. 88. 8. अथ भूर्भुवः सुवरित्यग्निहोत्रमेताभिर्व्याहृतीभिरुपसादधे-
दिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रं ग्राह्यीवेर^१चो
ह स्माह बौधायनो यस्यां राश्यामादित उपसादधेसंवत्सरे
पर्यवेते तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रिधेतेत्य^१चो ह स्माहौ-
पमन्यवो ऽभ्याहूढः खल्वस्यैव^१ संवत्सरो भवति^१ वस्यां
राश्यामादित उपसादधेसंवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा रात्रिः
स्नात्तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रिधेतेति^१ ॥

I. 88. 11. दर्शपूर्णमासावास्तभमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हवींश्चासाद-
धेदिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रं ग्राह्यीवे-
र^१चो ह स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यामादित आसा-
दधेसंवत्सरे पर्यवेते तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रिधेतेत्य^१चो
ह स्माहौपमन्यवो ऽभ्याहूढः खल्वस्यैव^१ संवत्सरो भवति^१
वस्यां पौर्णमास्यामादित आसादधेसंवत्सरे पर्यवेते वा
ततः पूर्वा पौर्णमासी स्नात्तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्व-
माद्रिधेतेति^१ ॥

I. 88. 15. चातुर्मास्यान्यास्तभमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हवींश्चासादधे-
दिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रं ग्राह्यीवेर^१चो
ह स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहवींश्चासादधे-

१ एवं (एवम्) instead of एवं Be G U C D Bu ; the passage
missing in H Ben.

२ एवं Be H Ben U ; एवं Bu D G C.

संवत्सरे^१ पर्यवेते तस्यां^१ वैश्वदेवहवीं व्यासाद्य^१ न तत
ऊर्ध्वमाद्रिचेतेत्य^१चो ह आहौपमन्ववो ऽभ्याहूढः खल्वखैव^१
संवत्सरो भवति^१ यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहवीं व्यासाद्ये-
संवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा पौर्णमासी स्यात्तस्यां शुना-
१ शीरीषहवीं व्यासाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रिचेतेति^१ ।

आहतीनां धान इति ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनश्रोत्तरः
ग्राक्षीकेः^१ ॥

प्राग्ग्रीषे ऽवदीयमाने अपतीति ॥ सूत्रं^१ मैत्रेयस्यांया-
चार्यचोः^१ प्राग्ग्रीषे ऽवदीयमाने अपत्यग्निर्मां दुरिष्टात्पातु
१० सविताश्वश्रुसादिति^१ ॥

यजमानभागे यो मे ऽग्निं दूरे ऽरातीयति तमेतेन
षेषमिति ॥ सर्व एवैष स्निष्टकृदनुमन्त्रणो मन्त्रः सादि-
त्यौपमन्ववः^१ ॥

वेदे यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रं^१ ग्राक्षीकेर^१चो ह
११ आह बौधायनो वेदे यजमानं वाचयति वेदो ऽधि विन्ति-

१ In G this passage has been changed in the following way :
•सादवेदित्वाद्य संवत्सरे पर्यवेते तस्यां शुनाशीरीषहवीं व्यासाद्य ; in U it runs :
•सादवेदित्वाद्य संवत्सरे पर्यवेते तस्यां पौर्णमास्यां शुनाशीरीषहवीं व्यासाद्य ; possibly G
and U are right in reading (l. 1) शुनाशीरीष• instead of वैश्वदेव• ।

१ इयं Ben G.

१ Thus Bu G (sec. m.) ; सूत्रमात्रेयस्याद्य• the other MSS. १

रसि विदेचेति^१ यद्यद्वाद्वास्याभिधायेत्तस्य^२ नाम गृहीवा-
त्तदेवास्य सर्वं वृक्तं इति^३ ॥

अथ यदि यजमानः सुरापो वा भवति प्रवसति वेति ॥
स ह स्नाह बौधायनः प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमान-
भागमनुप्रहरेद्ब्रुवायै वाक्येन पर्युपस्तीर्य जुङ्गामवधाय जुङ्-
यात्प्रस्तारभृयं^४ यजमानभागो गच्छतीत्य^५चो^६ ह स्नाह
शास्त्रीकिरादित एव न सुरापेण सःसृज्येताथ चेत्सःसृज्येत
मन्त्रानु हेनं वाचयेत्किमु भक्षान्^७ भक्षयेदिति^८ ॥ भक्षयेच्चैव
भक्षानित्यौपमन्यवः^९ ॥

I. 93. 7. आदित्यस्योपस्थान इति ॥ उपनिष्कन्थान्धगारादादित्य-
सुपतिष्ठेतेति बौधायनो^{१०} ऽथैव तिष्ठन्निति शास्त्रीकिः^{११} ॥

पौर्णमास्यामुपवेशस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{१२}
न कुर्यादिति शास्त्रीकिः^{१३} ॥

I. 94. 9. व्रतविषर्गं इति ॥ मन्त्रेणाप आचम्य मन्त्रेण व्रतं विसृजे-
तेति^{१४} बौधायनस्य^{१५}ष्ठीमप आचम्य मन्त्रेण व्रतं विसृजेतेति^{१६}
शास्त्रीकिर^{१७}पवेशेण चरित्वा व्रतं विसृजेतेत्यौपमन्यवः^{१८} ॥

१ चद् twice in Bu G (sec. m.), once in the other MSS.

२ •स्य U Bu G (sec. m.); भात् Ben H C D G (pr. m.); Be uncertain.

३ मज्जद्वी G (sec. m.).

४ भक्षानभक्ष• Bu, भक्षान्भक्ष• Be.

५ Here and *infra* only Be has the medium, the other MSS have the active.

यज्ञस्य पुनरात्मन्मं जपतीति ॥ सूचं बौधायनस्यैवनीच-
मेवेतेन यजुषोपतिष्ठेतेति ग्राह्यीकिः^१ ॥ २४ ॥ अष्टमः ॥

अथातः पशुवन्मं व्याख्यास्यामः ॥

स इ साह बौधायनः सोपवसथा इष्टिपशुवन्मा इति^१

१ सोपवसथा^१ वा^१ सद्योयज्ञा^१ वेति^१ ग्राह्यीकिः^१ ॥

इष्टिकरण इति ॥ पशौपशवेवाग्नेयेनाष्टाकपालेन यजे-
तेति बौधायनो^१ बभ्रुकर्षां^१ सेवेतदजवग्नायां^१ च इष्टं
भवतीति ग्राह्यीकिः^१ ॥

स्फो यूपो भवतीति ॥ स्फप्रकार^१ एवायं यषासवान्यूपो
१ भवतीति बौधायनो^१ ॥ स्फप्रकार^१ एवायमन्यगारिको ऽयषासो
यूपः सादिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

विज्ञासो यूपो भवतीति ॥ ऊर्ध्वं^१ रश्नाकासाहे^१ ग्रासे
चतुरश्रे चतुरश्रपाले^१ स्यातामयेतरो ऽष्टाभिरूपः सादिति

१ Thus G (sec. m.) and Bu (the last MS. reading, however,
•पशो); सोपवसथासद्योयज्ञाचेति Ben U D C; सोपवसथासोवासद्योयज्ञाचेति
H; सोपवसथोः सद्योयज्ञाचेति Be; cp. Rudradatta on Āp. VII. 6. 3.

१ •दसवग्ना• Bu G (pr. m.); •दसावग्ना• Ben U C D G (sec. m.);
•दशवग्ना• Be; •ईशावग्ना• H.

१ स्फाकार G D, स्फकार C.

१ Thus Be (without, however, the avagraha); •वायन (or नः)
एव the other MSS.

१ •कासाहे MSS.

१ Thus Be; चतुरशेरपाले H; चतुरश्रे (वे)पपाले the other MSS.

बौधायनः " ग्राखेवेयमपवासा सादयेतरो ऽष्टाभिर्यूपः
सादिति ग्राखीकिः ^१ ॥

I. 107. 6. सक्तुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " ग्रीहीषामपि
कुर्वादिति ग्राखीकिः ^१ ॥

I. 107. 8. षडुतोर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपवस्य एव षडुतोत्तरं
जुञ्जयादिति ग्राखीकिः ^१ ॥

I. 107. 10. यूपाञ्जत्ये हवन इति ॥ सूत्रं ग्राखीकेर^१चो ह साह
बौधायन आख्यं चारणी चादाय यूपस्थान्तिके ऽग्निं मथित्वा
यूपाञ्जतिं जुञ्जयादिति ^१ ॥

I. 108. 4. आत्रस्यनसाभिहोम इति ॥ सूत्रं ग्राखीकेर^१चो ह साह
बौधायन एवमेव जुङ्गामन्तर्धाय हिरण्यमभियुञ्जयादनस्यते
ग्रतवस्त्रो विरोह साहेति ^१ सहस्रवश्या वि वयं हहे-
नेत्यात्मानं प्रत्यभिमृशीताथोदकं^१ स्पृशेदिति ^१ ॥

I. 108. 12. यूपस्थावाहन इति ॥ यः प्राङ् वोदङ् वा पथेत तमावा-
हयेदिति बौधायनो " यां^१ कां^१ चिद्दिग्मभि पथेताव्यापन्न-
सेस्थादावाहयेदेवेति ग्राखीकिः ^१ ॥

I. 108. 13. वेद्यै करण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवोपुत्रस्योचो ह साह
बौधायनो रथसंमिता साद्रथाक्षेण पश्चात्तरस्यौ रथेवथा

^१ Thus (and cp. Vol. I, p. 108, 7, medium!) Bu G (sec. m.)

•द्वरती• Be; •द्वयोदि• the other MSS.

^१ यांकांचिद्दिग्मं G (sec. m.).

प्राची रचयुगेन^१ पुरस्तात्तिरस्युत्तरयुगेनोत्तरनाभिरिति^२ ॥
 चक्षुर्निमिता वा स्यात्सर्वतो वा दग्धपदा विराट्संपन्नेति^३
 ग्राहीकिः^४ ॥ २५ ॥

प्राक्पश्च परिखेखन इति ॥ सूत्रं ग्राहीकेर^५चो ह
 १ स्नाह बौधायन एवमेव परिखिखन्वाह्यतः^६ पुरस्ताच्चोत्तरत-
 खाखिखेदिति । ॥

लोकोग्रीणां चरण इति ॥ सूत्रं ग्राहीकेर^५चो ह
 स्नाह बौधायन उत्तरवेद्यामाग्रीभ्रमुपवेक्ष^७ ततो लोकाग्री-
 न्दरेदित्युद्देशादेव लोकाग्रीन्दरेदित्यौपमन्यवः^८ ॥

१० उत्तरवेद्यै परिमाण इति ॥ सूत्रं ग्राहीकेर^५चो ह स्नाह
 बौधायनो रचसंमितायामेव धौरेयग्रन्थया परिमिमीत^९
 नाच मध्यमा वेदिर्भवतीति^{१०} ॥

आख्यातं धूपावटस्य परिखेखनम् ॥

१ •पुणेच Bu.

२ उत्तरयुगेच all the MSS. (exc. U sec. m.) and the vivarāṇa.

३ Thus G; विराट्संनिवेति U (sec. m.); विराट्संपन्नेति H Ben D Be
 CU (pr. m.); विराट्संपन्नेति Bu.

४ Thus Be DC; •खिखवाह्यतः H; •खिखवाह्यतः Ben; •खिखेवावाह्यतः
 Bu; •खिखेत्वाह्यतः G (sec. m.) U.

५ Thus Bu and a bhāṣya in the Bombay MS. class I B 5; •प्रमु-
 पविश Be; •प्र उपविश Ben HUDC; •प्र उपविश G.

६ Thus Bu G (pr. m.); •निमीवे the other MSS.

- I. 110. 1. उत्तरवेद्या अलंकरण^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " पूर्व-
द्युगेवोत्तरनाभिं परिनिस्तिष्ठेदिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 110. 13. स्फोनाग्रौधो निम्नश्चेति होतुः पदानीति ॥ सूत्रं
शालीकिर^१चो ह स्माह बौधायनः पदात्पदं पाःसुनुपसःइत्य^१
तानुत्तरेणोत्तरनाभिमतिकिरेदिति ^१ ॥
- I. 110. 16. उत्तरवेद्यै प्रोक्षण इति ॥ सूत्रं शालीकिर^१चो ह स्माह
बौधायनो मन्त्रानुदिशं सैनां प्रोक्षेन्मन्त्रानुसोकं चेति । ॥
- I. 110. 20. अतिशिष्टानां निमयन इति ॥ वेद्यै दक्षिणेऽङ्घ्रे निमये-
दिति बौधायन " उत्तरवेद्या इति शालीकी " रचसंमि-
ताथामेव दक्षिणमङ्घ्रमुपनिनयेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥
- I. 111. 1. उत्तरवेद्यै व्याघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " प्रत्य-
नीकेष्वेनां^१ व्याघारयेदिति शालीकिर^१क्षण्यैव व्याघारयन्मध्ये
ज्जलोत्तरमङ्घ्रमभिजुहुयादित्यौपमन्यवः ^१ ॥
- I. 111. 11. इधस्य निधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ दृष्वीमेवेवं
निदधादिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 111. 14. अधराहुतौनाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " चत्वारि
चतुर्मुहीतानि जुहुयादिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 112. 11. पृषदाव्यग्रहस्यै संमार्जनसादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१

१ •कार Bu. Be.

२ •अङ्घ्रपसंइत्य Be; •अङ्घ्रपस्य GU (sec. m.); •अङ्घ्रपसंइत्य Bu H Ben
(pr. m.) DC.३ दृष्वनीके • Bu Ben HC; दृष्वनीके • Be; पृष्वनीके • D; प्रत्यनीके
GU, the vivarāṇa and the bhāṣya. . .

समेतौपश्रुते^१ संमार्जनसादने इति शास्त्रीकि^१र्न संश्रुतेदि-
त्यौपमन्यवः^१ ॥

3. पृषदाज्यस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ इत्यान्तेन
श्रौत्यादिति शास्त्रीकिः^१ " सः सृज्याज्यं च दधि चैतैः पञ्च-
५ भिर्गन्धौयादित्यौपमन्यवो^१ " ऽचो ह स्माहौपमन्यवीपुत्रसूत्रणीं
द्विरुपस्यौथ सर्वैर्मन्त्रैर्दधानीय द्विणीं द्विरभिघारयेदिति^१ ॥

पृषदाज्यस्य प्रायश्चित्तकरण इति ॥ ग्रहणादयार्चरणा-
दचैवास्त्य^१ प्रायश्चित्तं कुर्वीतेति बौधायनः^१ " सादनादयार्
चरणादचैवेति^१ शास्त्रीकि^१र्न तु श्रुतमात्र^१ इत्यौपमन्यवः^१ ॥

7. १०. यूपस्य प्रचासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ द्विणीमेव
यूपं प्रचासयेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

10. यूपस्य प्रोक्षण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः स्वहरग्रं
मैवात्ररुणदण्डं यूपशकल^१ द्विरण्यमुदपात्रमित्येतत्सन्निधाय
यूपं प्रोक्षेदित्येवं यूपेन यूपसंयोजनानि प्रोक्षेत्यशुभा पशु-
१५ संयोजनानीति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus the vivaraṇa; •तौपश्रुते Bu; तौपश्रुतः the other MSS.;
cp. Kāty. V. 4. 28.

१ Or are we to write •दपाचरणा? The meaning of this passage
is not clear to me.

१ चच effaced in G.

१ Meaning and reading uncertain; श्रुतमात्र इ० G (sec. m.) and
the bhāṣya; श्रुतमात्रे the vivaraṇa; श्रुतमात्र इ० Bu; श्रुतमात्र इ०
Be; पवित्रमात्रनि० Ben HCDG (pr. m.); पवित्रमात्र० U.

I. 113. 18. धूपस्य परिक्रमण^१ इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन[॥]
उत्तरेणेति शास्त्रीकिः^१ ॥

I. 114. 2. धूपस्याञ्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्निष्टामेवेति
शास्त्रीकिः^१ ॥

उदपात्रस्थोपनिगयन इति ॥ प्रदक्षिणसुपनिगयेदिति
बौधायनो[॥] यथोपपादमिति शास्त्रीकिः^१ ॥

I. 114. 16. धूपस्य परिव्ययण इति ॥ चिरेव मन्त्रं ब्रूयान्निः कर्मा-
वर्तयेदिति बौधायनः[॥] सकृदेव मन्त्रं ब्रूयात्सकृत्कर्मेति^१
शास्त्रीकिः^१ ॥

ib. नाभिदग्ने परिव्ययतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य[॥] मध्यदेशे^१
इति शास्त्रीकिः^१ ॥ २६ ॥

I. 114. 21. स्मरोरवगूहन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्निष्टां प्रतीति
शास्त्रीकिः^१ ॥

I. 115. 2. पशोर्दपाकरण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवौपुत्रस्याज्ञो इ स्माह
बौधायन एवमेवोपाकुर्यान्न तु जोषयेदिति[॥] जोषयेद्येव जुड-
यासोपाकरणायेति शास्त्रीकिर[॥]चो इ स्माहौपमन्यव एवमेवेनं
पुरस्तात्प्रत्यगावृत्तं^१ बर्हिर्भ्यां च स्रचग्राखया चाभिसेधेदेतस्यां^१
च स्रचग्राखायाः इदं निधायावद्येदिति^१ ॥

१ Thus Ben HDCUG (pr. m.) and the vivaraṇa; •ज्ञान (sec. m.); •ज्ञान Bu Be.

२ ब्रूयान्निः कर्मेति G (sec. m.)

३ Thus DGU; •वर्तं Bu; •इत्तं the other MSS.

४ Thus H Ben DCB. G (pr. m.) and the vivaraṇa; •भिसेधेदे (sec. m.); •भिसेधेदे U; B has a lacuna.

अरयोः समञ्जन इति ॥ सूत्रं प्राचीकेर^१चो इ साह
 बौधायनो ऽग्नेर्निचमसीति प्रकल्पाददौत^१ वृषसौ स
 इति दूर्वे^२ वा प्रकले वा^३ निदध्यादुर्वंशसीत्यधरारधिमा-
 ददौत^१ पुरुरवा इत्युत्तरारधिमधेने आष्वसास्याः समव्य^४
 ५ वृतेनाग्ने वृषसं दधातामिति समवदध्यादिति^१ ॥

पशुरग्रमाया आदान इति ॥ मन्त्रेषाददौतेति बौधा-
 वनस्य^५मीमिति प्राचीकिः^१ ॥

पशोरभिधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^६ शीवाचानेवा-
 भिदध्यादिति^२ प्राचीकिः^१ ॥

१० पशोर्निचोजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^७ यूप एव पशुं
 नियुञ्ज्यादिति प्राचीकिः^१ ॥

पशोः प्रोक्षण इति ॥ ढष्णीः सः सक्तताभिरङ्गिः प्रोक्षे-
 दिति बौधायनः^८ कमञ्जुभिरिति^३ प्राचीकिः^१ ॥

पशोः समञ्जन इति ॥ सूत्रं प्राचीकेर^९चो इ साह
 ११ बौधायनो सलाटे सूत्रं प्रतिष्ठाप्यानुच्छिन्द्यर्कर्वेदा इच्छिण्ये
 श्रोषेरिति^१ ॥

१ पूर्व Be Ben U (pr. m.).

२ वानुनिदध्या० Be U (sec. m.).

३ Thus HD; समव्य U Ben; सव्य C; समव्याद् Be; समवति Bu G (sec. m.).

४ Thus G and U (sec. m.) and the vivarapa; शीवाचानेवमधि० the other MSS.

५ Thus D Bu; कानंजुभि० GUC (sec. m.); कानंजुभि० the other MSS.

स्वहरग्रनस्योत्पादन इति ॥ धूपः स्वहरग्रनमुत्पादवेदिति
बौधायनः " पशुरिति शास्त्रीकित् " न्नमित्यौपमन्यवो " देवते-
त्यौपमन्यवीपुचः ॥ २७ ॥ नवमः ॥

- I. 116. 13. अत्याश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सोम एवात्या-
श्राववेदिति शास्त्रीकिः ¹ ॥
- I. 117. 2. पशोः समञ्जन इति ॥ स इ स्नाह बौधायनो यथा
समञ्जान् तथा विग्रस्यान् लेतथा श्रुतस्याववेदिति "
यथोपपादमिति शास्त्रीकिः ¹ ॥
- I. 117. 4. पशोः पर्यग्निकरण इति ॥ सहग्रामिचं पर्यग्नि कुर्वा-
दिति बौधायनो " यदन्यच्छामिचादिति शास्त्रीकिः " पशुं
वाव्यानि चेति राथीतरः " पशुमेवेत्यौपमन्यवः ¹ ॥
- I. 117. 6. अपाथ्यानां होम इति ॥ स इ स्नाह बौधायन एवं
प्रथमे पर्यावे जुष्टयाहे मध्यमे दे उत्तम इति " यथोप-
पादमिति शास्त्रीकिः ¹ ॥
- I. 117. 12. उपमेषाश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नाश्राववे-
दिति शास्त्रीकिः ¹ ॥
- I. 117. 17. पशोर्निहजन इति ॥ प्रतीचौनग्निरसमुदौचौनपादमिति

१ यथा and तथा (instead of यथा and तथा) some of the MSS.

२ समञ्जानया Bu.

३ विग्रस्यां all; विग्रसनं न कुर्वात् the vivaraṇa; cp. Āp. VII. 13 and Bhāradvāja VI. 11: या चक्षा धारा तथा पशुं समनक्ति च विषः श्रुतस्यावसतौऽप्या विग्रसि यथाकाली विग्रसन इत्यपरम् ।

बौधायन " उदीचीनग्निरसं प्रतीचीनपादमिति शास्त्रीकिः "
 प्राचीनग्निरसमुदीचीनपादमित्यौपमन्ववः । ॥

पशुरग्ननाथा उदसन इति ॥ चात्वाले रग्ननामुदखेदिति
 बौधायनो " ऽङ्गिरभ्युच्छ्वासं चर^१ इति शास्त्रीकिः । ॥

१ पत्न्या उदानयन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह
 बौधायनो ऽनर्वा प्रेहीत्येनां प्रणयेदथेनामादित्वसुदीच्छानर्वा
 प्रेहीत्येव प्रणयेदिति । ॥

अपामवेक्षण इति ॥ उपरिष्टात्वात्वात्वावेक्षयेदिति
 बौधायनः । पार्श्वतः पशोरिति शास्त्रीकिः । ॥

१० बर्हिषः समञ्जन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह
 बौधायनस्तथाक्रमेवेतरस्यादितरत एवैनदक्त्वा निरखेद्रक्षणां
 भागो ऽसीत्यथोदकं स्पृशेदिति । ॥ २८ ॥

वपायाः प्रदान इति ॥ आव्यसुवा वा सुर्धिरसं वा^१
 द्वितीये चतुर्थे चेति " पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः । ॥

११ पशुपुरोडाशस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य "
 पशुमासभ्य पुरोडाशं निर्वपेदिति शास्त्रीकिः । ॥

पशोः प्रच्यावन इति ॥ हृदयजिह्वे^१ प्रच्यावयेदिति
 बौधायनो " हृदयमेवेति शास्त्रीकिः । ॥

१ हिरण्य H Ben DCG (pr. m.).

१ Found only in G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; cp. also
 Rudradatta on Āp. VII. 20. 9.

१ हृदयं जिह्वं Bu G and U (sec. m.) Keś.; हृदयं जिह्वे U (pr. m.);
 हृदयजिह्वा D.

- I. 121. 10. इदवस्य अपष इति ॥ सूत्रं ग्रासोक्तेर^१चो ह स्याद्
 बौधायनः शूत्रपात्रमेवेन^२पवेदे^३व इदवशूत्रं परिनिशिष्टे-
 दुपरिष्टाच्च मन्त्रेणोपसृग्नेदिति^४ । ॥
- I. 121. 13. पशुपुरोडाशस्येडाया अयदान इति ॥ सूत्रं ग्रासोक्तेर^१चो
 ह स्याद् बौधायनो निरवदायैवास्य स्निष्टकृतमिडामवघेदे^२व
 अवनोचानामिति^३ ॥
- I. 122. 2. इदसूत्रस्य करष इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४ नर्विधेव
 इदग्रासवाचा^५ इदं निधायावघेदिति ग्रासोक्तिः^६ ॥
- I. 122. 3. पशोः संवदन इति ॥ सूत्रं^१ ग्रासोक्तेर^२चो ह स्याद्
 बौधायनः^३ वृद्धाभिक्रामेत्यूवा^४ मा पशुपाः पालिति^५ द्वितीयं
 वृद्धाभिक्रामेत्यूवा^६ मा प्रपथे पालिति^७ तृतीयं वृद्धाभिक्रामे-
 त्यूवा^८ माधिपतिः पालिति^९ ॥
- I. 122. 9. पशोरभिचारस्य इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ वृषदाब्जेन
 इदवमभिचार्याब्जेनेतरास्यभिचारवेदिति ग्रासोक्तिः^२ ॥
 पशोरासादन इति ॥ पशुहोषासादवेदिति बौधायन-
 सू^३त्रो^४चो^५मिति ग्रासोक्तिः^६ ॥
- I. 122. 17. पशोरवदान इति ॥ स ह स्याद् बौधायनो इदवस्य

१ मन्त्रेणोपः सू० G (sec. m.) U Bu; मन्त्रेवाच (पः) सू० Be G (pr. m.)
 DC Ben H (मन्त्रेणोपसृग्नेदं the vivaraṇa).

२ प्रथमं ins. DC.

३ Thus Bu G (sec. m.); .निरावने० U Be Ben H; .विष्णवे० DC
 but op. Ap. VII. 28. 6 अभिष्वजति with Rudradatta's remark.

भिङ्गाया वक्षस इत्येतेषामेवानुपूर्वमवद्येत्तृतीयं^१ चाभावदानं
पञ्चावत्तिर्णां कुर्यादित्य^२चो इ स्माह ग्राक्षीकिः सर्वेषामे-
वानुपूर्वमवद्येत् चात्र तृतीयमवदानं पञ्चावत्तिर्णां कुर्या-
दिति^३ ॥ २६ ॥

१ पशोः संमर्शन इति ॥ स इ स्माह बौधायन उभ-
वानि^४ संमृशेद्येभ्यश्चावद्येत्सुग्गतानि चेति^५ सुग्गतान्येवेति
ग्राक्षीकिः^६ ॥

कुम्भतः श्रौषातीति ॥ सूचं बौधायनस्य^७ समस्तेनेवास्य
पार्श्वेन वसाहोमः श्रौषीयादिति^८ ग्राक्षीकिः^९ ॥

१० पशोः प्रतिपरिहरण इति ॥ प्रतिपरिहरेदिति^{१०} बौधा-
यनो^{११} न प्रतिपरिहरेदिति ग्राक्षीकिः^{१२} ॥

अत्याक्रमण इति^{१३} ॥ सूचं बौधायनस्य^{१४} जघनेनोत्तर-
वेदिं परिक्रम्याश्रावयेदिति ग्राक्षीकिः^{१५} ॥

दिग्नां प्रतीव्याया इति ॥ सूचः ग्राक्षीकेर^{१६}चो इ स्माह

११ बौधायनः पुरस्तादनस्थतेः समान्यो दिग्नाः प्रतियजेद्दिग्ने
स्नाहेति^{१७} ऊलोपतिष्ठेत्^{१८} स्नाहा दिग्भ्यो नमो दिग्भ्य इति^{१९} ॥

१ एतेषाश् Bu G (sec. m.); एषाश् the other MSS.

२ Thus Bu G (sec. m.); सर्वादि the other MSS.

३ श्रौषीयादिति Bu; श्रौषातीति the other MSS.

४—५ The words प्रतिपरि० ... ०क्रमण इति left out by all the MSS.
exc. Bu and G and U (sec. m.).

६ ०तिष्ठे MSS.

- I. 124. 7. वनस्यतेस्यर्थाया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ षडदाव्या-
स्यतुर्गृहीतेन चरेदिति ग्राह्यीकिः^१ ॥
- I. 124. 13. वनिष्ठोराधान इति ॥ षडवन्तः संपादयेदिति बौधा-
यनः ॥ सकलमेवेति ग्राह्यीकिः^१ ॥
- I. 124. 18. औपयजेदिति ॥ सूत्रं ग्राह्यीकेर^१ षो ह स्माह बौधायन
आहवनीयादेवोदीषो ऽङ्गाराभिर्वर्त्य तेषूपयष्टोपयजेदिति^१ ॥
- I. 125. 2. शुद्धतृतीय इति ॥ एकादशधा कृत्वोपयष्टोपयजेदिति
बौधायनो ॥ ऽपच्छेदमिति^१ ग्राह्यीकिः ॥ समस्तमेवैनमनु-
प्रहृत्य^१ सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः^१ ॥
- I. 125. 4. अथ बर्हिषि हस्तौ निमाष्टीति ॥ सूत्रं बौधायनश्रीपो १०
ऽयस्मा^१ अचानयेधुरिति^१ ग्राह्यीकिः^१ ॥ ३० ॥
- I. 125. 6. स्वरौर्दोम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ चतुर्गृहीते ऽवधाच
जुहुयादिति ग्राह्यीकिः^१ ॥
- I. 125. 10. पत्नीनां संयाजन इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रीव्येनेव^१
पत्नीः संयाजयेदिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

१ ऽपच्छेदमिति Ben, with ष the other MSS. and the vivaraṇa cp.
XX. 12: 26. 12, XXII. 15 s. f.

१ ऽनेवैतन्नम् Bu G (sec. m.); ऽनेवैतद्गु H Ben Be CDUG
(pr. m.)

१ आसा अचानये G (sec. m.) Ben; आसा अचानये CD; आसा
अचानये Bu; आसा अचानुनये H; अचानये Be; आसा अचानये U.

४ आचार्यधोः instead of बौधायनस्य and औपमन्यवः instead of ग्राह्यीकिः
G (sec. m.).

उत्तानायै जाघन्यै देवानां पत्नीर्यजति नीच्या अग्निं
 गृहपतिमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वमेवैतदुत्तानायै
 जाघन्यै कुर्यादिति शास्त्रीकिः । ॥

उत्तानायै जाघन्यै होत्र इडामवद्यति^१ नीच्या^२ अग्नीधे^३
 १ घडवत्तमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वमेवैतदुत्तानायै
 जाघन्यै कुर्यादिति शास्त्रीकिः । ॥

फलीकरणहोमस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^४
 न कुर्यादिति शास्त्रीकिः । ॥

ध्रुवाया आप्यायन इति ॥ स इ स्माह बौधायन उभावेव
 १० ध्रुवामाप्याययेतामध्वर्युस्य यजमानस्येत्य^५ध्वर्युरेव ध्रुवामाप्यास्य
 समिष्टयजूष्वि जुहुयादिति शास्त्रीकिः । ॥

समिष्टयजूषाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नीषि
 चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शास्त्रीकिः । ॥

इदयशूलाखोदासन इति ॥ कुर्वीताच समिचास्य दुर्मिचा-
 १५ खेति बौधायनो^६ न कुर्वीतेति शास्त्रीकिः । ॥

समिधां करण इति ॥ सर्व एवार्हाः सपत्नायाः कुर्वीर-
 क्षिति बौधायनो^७ यजमानस्यैव पत्नी चेति शास्त्रीकिः । ॥

बर्हिषः पर्युपोषण इति ॥ वेद्यै दक्षिणे ऽऽश्वे पर्युपोषे-
 दिति बौधायन^८ उत्तरवेद्या इति शास्त्रीकिः । ॥

१ Thus G (sec. m.); इडां समवद्यति the other MSS.

२ नीच्याश्वे Bu GDC; नीच्याश्वे H Ben U.

- I. 126. 16. सकृद्दोमस्य करण इति ॥ चीम्सकृद्दोमान्कुर्वादिति
बौधायन " एकमेवेति शास्त्रीकिः " प्रदाव्य एव सकृद्दोमेन
चरेदित्यौपमन्यवः ' ॥
- I. 127. 6. आख्यातं देवतानामुपस्थानम् ॥
III. 54. 10.
- I. 127. 8. यूपस्योपस्थान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य हवनीयमेवैतेन
यजुषोपतिष्ठेतेति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 127. 10. समन्वानयन^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नाद्रिचेतेति
शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 127. 13. पूर्णाङ्गत्यै करण इति ॥ कुर्वादिति बौधायनो " न
कुर्वादिति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 127. 14. दक्षिणायै दान इति ॥ धेनुं वानद्वाचं वा दद्यादिति
बौधायनो " अन्यद्वैकधनमिति शास्त्रीकिरन्यद्वैकधनमिति
शास्त्रीकिः ' ॥ ३१ ॥ दशमः ॥

॥ इति विश्वः^२ प्रश्नः ॥

१ Thus B. n HGUC and the vivaraṇa; समन्वायन Bu; एव
नचन Be; समन्वान D.

२ On the praśna-number cp. Preface to Vol. II, p. ii.

अघातश्चातुर्मास्यानि याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनो यावज्जीवप्रयुक्तान्येव चातुर्मास्यानि
स्युरन्तर्मिथुनानि ^१ प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रतं चरेदित्य^२चो ह
स्माह ग्राह्यीकिः सांवत्सरिकास्येव खलु^३ चातुर्मास्यानि ब्रह्म-
१ चर्यवन्ति भवन्तीति ^४ यथाप्रयोगमित्यौपमन्यवः ^५ ॥

पथसां मन्त्रामन्त्र इति ॥ उभये सायंप्रातर्दोहा मन्त्रवन्तः
स्युरिति बौधायनसू^६ष्णीका इति ग्राह्यीकिर^७चो ह स्माहौप-
मन्यवो यत्प्राक्तोमेव्यायै चातुर्मासिकानि पथाऽसि द्वष्णी-
कानि स्युरथोर्ध्व^८ सोमेव्यायै मन्त्राण्यभेरन्नित्य^९चो^{१०} ह
१० स्माहास्त्रीगविः पञ्चैवैतानि पथाऽसि मन्त्रवन्ति भवन्ति^{११}
दर्शपूर्णमासयोर्मेवावदृष्ट्यामिषायां दाद्याण्यथञ्चे कौण्डपा-
यिन्ये सौचामस्थामिति ^{१२} ॥

३ वैश्वानरपार्जन्ययोः^{१३} करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
यनो ^{१४} न कुर्यादिति ग्राह्यीकिः ^{१५} ॥

१५ ऋष्यग्न्यां वा चैत्र्यां वा पौर्णमास्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो
वत्सा अपाकता भवन्तीति ॥ सूचं बौधायनस्योदगयन आपू-
र्णमासपचस्य पुष्याह इति ग्राह्यीकिः ^{१६} ॥

१ Om. H Be.

२ Thus H Ben Be G (pr. m.) U DC Keś.; स्युरत ऊर्ध्वं Bu; चय
effaced in G.

३ Thus Bu; संचां G; संचा the other MSS.

४ भवन्तीति Bu Be G (sec. m.).

५ Thus U (sec. m.); •पार्जन्यायाः the other MSS.

I. 128. 7. प्रसूमयं^१ प्रस्तरमिति^२ ॥ सूचं बौधायनस्य^३ सर्वमेवैतद्वर्षिः
प्रसूमयः^४ स्यादिति शास्त्रीकिः^५ ॥

I. 128. 12. पञ्चहोतृर्हाम इति ॥ सूचं बौधायनस्योपवसथ एव पञ्च-
होतारं जुहुयादिति शास्त्रीकिः^६ ॥

I. 131. 5. प्रयाजानामनुमन्त्रण इति ॥ चतुरस्रतुर्भिरनुमन्त्र्य^१ पञ्चमे-
नेतराननुसमियादिति^२ बौधायनस्य^३ तुरस्रतुर्भिरनुमन्त्र्य सर्वेषां
पारे पञ्चमेनानुमन्त्रयेतेति^४ शास्त्रीकिः^५ ॥

एककपालानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्फुरिति
बौधायनसू^६ष्णीका इति शास्त्रीकिः^७ ॥

एककपालानामवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायन-
स्यातुर्मासिकानामेव नावद्येदयेतरेषामवद्येदित्य^८चो ह स्माह
शास्त्रीकिस्तन्महराणामेवावद्येदयेतरेषां^९ नावद्येदित्य^{१०}चो ह
स्माहौपमन्यवो य एव वैश्वदेवपद्वि तस्य नावद्येदयेतरेषा-
मवद्येदिति^{११} ॥

१ •मयः प्रस्तर इति MSS. exc. Bu U (pr. m.) and the vivaraṇa; the
accusative as XXIII. 18 : मापैः पूर्वं कनप्यसुमिति ।

२ Thus Be ; चतुर्भिरचतुरो G (sec. m.) ; चतुरस्रतुर्भिरचतुरो G (pr. m.)
चतुर्भिरचतुर्भिरचतुर्भिरन् D ; चतुर्भिरचतुर्भिरन् • Ben C.

३ •असमीयादिति Bu G (sec. m.) ; समीयादिति (without चञ्) ; Be
HDC ; पञ्चमीयादिति Be.

४ •अंशवेदिति MSS.

५ •हराचमेवा • Be U (sec. m.) ; •हराचमेवा • Ben ; •हराचामेव
(sec. m.) ; •हरेचमेवा • Bu ; •करचमेवा • HU (pr. m.) ; •हरचमेव •
(pr. m.) ; •हराचमेवा • C (sec. m.).

एककपालानामभिहोम इति ॥ यः स्रुचि स्रुत्वावः
स्नानेनाभिजुहुयादिति बौधायनस्य^१ तुर्भिस्रुत्तुर्भिर्हस्तुनामभि-
रेकैकमिति ग्राह्यीकिः^१ ॥ १ ॥

एककपालानामाश्रयस्थानुस्रुहरण इति ॥ अनुस्रुहरे-
१ इति बौधायनो^१ नानुस्रुहरेदिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

वाजिनस्य चर्थाया इति ॥ उपाश्रु चरेदिति बौधा-
यन^१ उच्चैरिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

वाजिनस्य भक्षणे इति ॥ सूचः ग्राह्यीकेर^१ चो ह स्नाह
बौधायनो ऽवप्रभक्षणेनैवेतरे^१ भक्षयेयुर्धजमान एव प्रत्यचं
१ भक्षयेदिति^१ ॥

निवर्तन इति ॥ निवर्तनेनोपवाप्योभयं^१ केशश्रु वाप-
यीतेति बौधायनो^१ निवर्तनेनोपवाप्यं^१ श्रुश्रुष्वेव वापयीत
न केशानिति ग्राह्यीकि^१ निवर्तनेनोपवाप्यं^१ नैव श्रुश्रुणि वाप-
यीत न केशानित्यौपमन्यवः^१ ॥

वहणप्रक्षालेषु दक्षिणस्य विहारस्य पात्राणां करण इति ॥
सूचं बौधायनस्य^१ सौवर्णानि वा राजतानि वा स्युरिति
ग्राह्यीकिः^१ शमीमयानीत्यौपमन्यवः^१ ॥

१ भक्षयेने Bu G and U (sec. m.); भक्षये DHC Ben Be G and U (pr. m.).

१ Uncertain reading; नोपवाप्य each time H Ben Be UDG (pr. m.) C, नोवाप्य G (sec. m.), thus also (besides नोवाप्य) Bu; the vivarana seems to have read also नो वाप्य; it runs: निवर्त(ने)नो वाप्यःपेक्षा ब्रह्मणा विभक्त्य उच्यते: च (read च ?) श्रुत्वासाद्ये ।

साम्यजुषोर्हरण इति ॥ अतिचारः साम्यजुषी चरेवा-
तामिति^१ बौधायनः " सहेति शास्त्रीकिः^१ ॥

आव्यथावेक्षण इति ॥ दार्शपौर्णमासिकायै दक्षिणत
उपविश्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेक्षेतेति बौधायनो " वेदिसंधा-
नुपविश्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेक्षेतेति शास्त्रीकि^१र्मध्यत^२ इत्यौ-
पमन्यवः^३ ॥

I. 133. 8. ऐषीकः शूर्पमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " दर्भमयं वा
कुशमयं वेति शास्त्रीकिः " प्रत्यक्षमित्यौपमन्यवः^३ ॥

I. 137. 12. शूर्पस्थानुप्रहरण इति " अनुप्रहरेदिति बौधायनो "
नानुप्रहरेदिति शास्त्रीकिर^१ङ्गिरभ्युक्ष्य भुञ्जीतेत्यौपमन्यवः^३ ॥

I. 138. 8. आमिचयोरवदान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह आह
बौधायन आमिचयोरवदाय मेषीमवदध्यास^२ ग्रामीपर्षकरी-
रसक्तनामवद्येद् घासोक्ता ह्येते भवन्तीत्यु^३त्तमेनावदानेन सर्वं
विश्वस्योप^४ समवदध्यादित्यौपमन्यवः^५ ॥ २ ॥

I. 138. 4 (P) मादृत्यै चर्याया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तर एवाग्रौ
मादृत्या चरेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus (and cp. XXV. 1. s. f.) Bu Ben HGU ; चरिवाभिति
DC ; चरेतामिति Be.

२ मध्य Bu G (sec. m.).

३ Thus H Ben DC ; मेचनुपद० Bu ; मेचानुपद० Be G and
U (sec. m.).

४ Thus Bu Be U (sec. m.) ; •स्योपमवदध्या• H Ben. G ; •स्योप-
मवदा• D ; •स्योपमवधा• C.

माहृत्य मेक्षणस्थानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधा-
यनो नानुप्रहरेदिति शाल्कीकिः^१ ॥

अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^२चो ह स्नाहौपमन्य-
वभृथस्य निष्क्रामेन चावभृथमवेयादिति^३ ॥

५ आख्यातमुदकान्तस्य प्रत्यसनम्^४ ॥

आख्यातमाज्ञवनम्^५ ॥

आख्यातः समिधां करणम् ॥

आनौकवतस्य निर्वपण इति ॥ पाणिमंसम^६नेनादित्य-
स्योदयमाकाङ्क्षेतेत्याचार्यथो^७मुष्टिमेव यज्ञीयञ्जित्यौपमन्यवः^८

१० साकः रश्मिभिः प्रचरेदित्यौपमन्यवौपुचः ॥ एष एवापि
सातपनस्य प्रदेश एष केडिनस्य ॥

गृहमेधीयस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्स्यादिति^९
बौधायनस्य^{१०}श्लोकि इति शाल्कीकिः^१ ॥

गृहमेधीयस्य निर्वपण इति ॥ पवित्रेण पात्रेण मन्त्रवन्त-
११ मिति^२ बौधायनो^३ ऽपवित्रेण तृष्णीकमिति शाल्कीकिः^४ ॥

१ Of these two dvaitas the first seems to refer to Vol. I. 261.
17; the second, according to the vivarana, to III. 67. 16: चाङ्गवर्गं
चावभृथं, उभयं (sc. द्वेषं समिधां करणेन आख्यातं सर्वं वा ज्ञीयञ्जित्यौपमन्यवः
न यदिहाख्यातमस्ति कस्य पीक्या सर्वमेधास्य त तचावभृथो वचनमन्यवस्य न् ।

२ मन्त्रवन्त इति DC; मन्त्रवन्त्यादिति II

३ मन्त्रवदिति G (sec. m.).

- I. 141. 20. गृहमेधीयस्य अपण इति ॥ पयसि अपथेदिति बौधायनो " ऽस्थिति ग्राह्यीकिः ' ॥
 ग्राकलानां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो " न कुर्यादिति ग्राह्यीकिः ' ॥
- I. 141. 22. गृहमेधीयस्यासादन इति ॥ दात^१ एव बर्हिष्यासादयेदिति बौधायनो " ये ऽन्ये ऽनुपयुक्ताः कुग्नाः स्युस्त्विति ग्राह्यीकिः ' ॥
- I. 142. 1. गृहमेधीयस्य चर्याया इति ॥ उपाशु चरेदिति बौधायन " उच्चैरिति ग्राह्यीकिः ' ॥
 ग्राकलानामनुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो " नानुप्रहरेदिति ग्राह्यीकिः ' ॥
- I. 142. 5. प्रतिवेशस्य अपण इति ॥ अन्वाहार्यपचने अपथेदिति बौधायनो " यामाग्राविति ग्राह्यीकिः ' ॥
- I. 142. 10. पूर्णदर्शस्य^२ होम इति ॥ सूचमाचार्ययो^३ हतौदक्ला ब्रह्मणो हिकारे^४ जुञ्जयादिति गौतमः ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥
- I. 143. 19. महापितृयज्ञस्य बर्हिषोति ॥ समूलमेतद्बर्हिर्भवतीति बौधायनस्तत्र नास्ति प्रत्यभिमर्गन इति " सातिशेष^५ भव-

१ दात Ben H (as partic from दति); अप Be; C D om. दात विश्व († and U (sec. m.), thus (var विश्व the vivarṇa).

२ •दर्शस्य Bu, the vivarṇa; •दर्शस्य H Ben Be G U D C.

३ •कारेच H G D C U (pr. m.); •कारेचभिः U (sec. m.).

४ Thus H Ben G U D C; Be defect.; उच्चैर्च Bu.

तीति शालीकिस्तां विद्वः प्रत्यभिमर्शन इति ॥ निर्मूल-
कूनमेवेतस्सुनुयादित्यौपमन्यवः^१ ॥

अथेतदभिवान्याथे दुग्धमर्धपाचमिति ॥ सूत्रं बौधायन-
श्रीय यदि कनीयः स्यादङ्गिरभ्युक्तौयेति^२ शालीकिः^३ ॥

१. तेषां त्रोहिष्वेव हविष्कृतमुदादयत्युपोद्यन्ते यवा-
मिति ॥ सूत्रं शालीकिरे^४चो ह स्याह बौधायन आवपन-
प्रभृति यत्रेषु मन्त्रकर्माभ्यावर्तत तन्मं तु हविष्कृत^५
स्यादिति^६ ॥

आप्यनिमयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो निमये-
१० दिति बौधायनो ॥ ऽप्येणातिहायेति शालीकिरे^७येण वा जघ-
नेन वेत्यौपमन्यवः^८ ॥

११. वेद्ये करण इति ॥ उपनिष्कम्याम्यगाराहृष्टिणे^९ पूर्वं
ऽवान्नरदेशे कुर्यादिति बौधायनो ॥ ऽन्तरेवेतां दिशमिति
शालीकिरे^{१०}न्वाहार्यपचनमेवाभित इत्यौपमन्यवः^{११} ॥

१२. अन्वाहार्यपचनस्योपसमिन्वन इति ॥ स्त्रे स्यान् उपसमि-
न्वीरसिति बौधायन^{१२} इक्षमेवातिप्रणयेयुरिति शालीकिः^{१३} ॥

१ सुनुया० Be G and U (sec. m.); सुनौया० Ben H Bu C D G
and U (pr. m.).

२ Thus G U D H C; without चभि Be; •श्रीवेवेति Ben Bu.

३ •कृत स्यादिति G U C D H Ben; •कृत स्यादिति Be; •कृतं स्यादिति
Bu; cp. XXI. 16, XXII. 11.

४ हविषे Bu G; हविष Ben Be U D C.

- I. 145. 12. आज्यग्रहाणां रक्षण इति ॥ पञ्चगृहीतानि वा षट्पृहीतानि वा सुरिति बोधायनः " षट्पृहीतान्येवेति शास्त्रीकिः^१ ।
प्रक्षरस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ ग्रहणं चैवास्य न्यमनं च
द्विष्योक्तं स्यादथेतरमन्त्रवत्स्यादिति बोधायनः " संभरस्य^२
चैवास्य न्यमनं च द्विष्योक्तं स्यादथेतरमन्त्रवत्स्यादिति
शास्त्रीकिर्थावत्प्रसनमेव^३ द्विष्योक्तं स्यादथेतरमन्त्रवत्स्यादि-
त्यौपमन्त्रवः^४ ॥
- I. 145. 15. चिरपसहैः परिसृण्वन्पर्यतीति ॥ सूत्रं बोधायनस्य^५
यथोत्पन्नेनैव सप्तसृण्वीयादिति शास्त्रीकिः^६ ॥
वेद्ये स्तरण इति ॥ सूत्रं बोधायनस्योर्णास्रदसं त्वा सृणा-
मीत्येव ब्रूयादिति शास्त्रीकिः^७ ॥ ४ ॥
- I. 145. 17. परिधीनां परिधान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^८ चो ह साह
बोधायनः सर्वान्परिधीन्परिदध्यात्पिद्वकर्मणि क्रियमाणे
दक्षिणतश्चोत्तरमुपनिदध्यादिति^९ ॥
- I. 146. 2. हविषामुदासन इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य^{१०} यथाश्रुतमेव^{११}
हवोः षुद्वासयेदिति शास्त्रीकिः^{१२} ॥
हविषाः संचरो^{१३} ऽध्वर्गश्चेति ॥ दक्षिणेनेति बोधायन^{१४}
उत्तरेणेति शास्त्रीकिः^{१५} ॥

१ संभरस्य Bu

२ Thus G (sec. m.); चायन्यमन्त्र the other MSS.

३ Thus all exc. Bu दक्षिणस्योत्तरमु० ।

४ Thus G and U (sec. m.), D : यथाश्रुतमेव the other MSS.

५ संचरो all the MSS. exc. Bu संचरे; the vivaraṅga has also the
nominative.

विपरिक्रामन्थेत ऋत्विजो विपरिहरन्ति इवौश्रुषीति ॥
 सूत्रं बौधायनस्य ॥ नात्र इवौश्रुषि विपरिहरेयातामिति १
 शास्त्रीकिर्नात्र इवौश्रुषि विपरिहरेयातामध्वर्युश्चेवाग्नौधस्य १
 विपरिक्रामेतामित्यौपमन्यवः १ ॥

१ आत्रावण इति ॥ आ सुधेति बौधायन ॥ आ रुधेति
 शास्त्रीकिः १ सुधेत्यौपमन्यवः १ ॥

प्रवर इति ॥ सूत्रमात्रयशौर्दिदाश्रुसकिल्वन्वित्यौप-
 मन्यवः १ ॥

आख्यातं पिण्डानां दानम् ॥

१० आख्यातमाञ्जनाभ्यञ्जनयोः ॥

आख्यातं पिण्डानामनुप्रहरणम् ॥

चैत्र्यवकाणां मन्त्रःमन्त्र इति ॥ मन्त्रवक्तः स्युरिति
 बौधायनसूत्राणां इति शास्त्रीकिर्द्येनानेककपाल एव अप-
 वेदित्यौपमन्यवः ॥

११ एकोल्लुकस्य हरण इति ॥ अन्वाहार्यपचनाद्दुरेदिति
 बौधायनो ॥ यामाग्नोरिति शास्त्रीकिः १ ॥

एतत्समादाय गार्हपत्यमुपतिष्ठन्त इति ॥ स ह स्माह
 बौधायन उभय १ एव १ मन्त्रो भवत्याध्वर्यवस्य याजमानस्येति १
 याजमान एवेति शास्त्रीकिः १ ॥

१ Thus all; read probably विपरिहरेतामिति ।

१ Thus Be; •क्रानेयान् मि• the other MSS.

१ Thus G D C H Be. U (pr. m.); उभयस्य एव U (sec. m.); उभ-
 यस्य एव Be; उभयैव Bu.

- I. 152. 5. दैत्यम्काणामुत्खेदन^१ इति ॥ सूत्रः शालीकेर^२चो ह
स्माह बौधायनस्त्रिरेवाव्यतिषन्नपरोत्य^३ चिद्विदेङ्गाय वा
भगाय^४ त्वेति^५ ॥ ५ ॥
- I. 152. 10. अथैनान्यजमानस्याञ्जज्ञावावपतीति ॥ सूत्रः शालीके-
र^२चो ह स्माह बौधायनो यजमानस्यैवैकस्य मन्त्रेणावपेत्सू-
पत्ये च^६ भग्नमायै चेति^७ ॥
- I. 153. 1. अथैनान्मून भोष्य नीललोहिताभ्याः सूत्राभ्यां विषय
शुक्ले वा स्थाणौ विग्राह्याः^८ वा बध्नातीति ॥ पूर्वः कस्यो
बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^९ ॥
- I. 153. 5. उदशाचस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति^{१०}
बौधायनो^{११} यद्योपपादमिति शालीकिः^{१२} ॥
- I. 153. 20. शुनाभीरौथपत्स^{१३} इत्याथा^{१४} इति ॥ सूत्रः शालीकेर^{१५}चो
ह स्माह बौधायनो य एवात ऊर्ध्वमापूर्यमाणपत्त आगच्छे-

१ •सुत्खेदन G (sec. m.) Be and the vivarapa; •सुत्खेदनम् Bu.

२ Thus G and U (sec. m.) and the vivarapa (यस्यतिषन्नपरोत्य इति); •त्रिरेवव्यतिषन्नपरोत्य the other MSS.

३ Thus Be G and U (sec. m.); भग्नम् Ben H D C G and (pr. m.).

४ च (sic) Be, all the other MSS. om. the word.

५ Thus Ben H U D C; विग्राह्या Be Bu G (sec. m.).

६ •पत्त इत्याथा Ben C; पत्त इत्याथा U D; उदशा इत्याथा H
पत्त इत्याथा Be G (sec. m.) and the vivarapa.

तस्मिञ्कुनाशोरीयपदेषा यजेत^१ चयोद्ग्रस्येवेतन्मासस्यापौ-
व्यार्थं^२ दृष्टं भवतीति^३ ॥

वेद्ये करण इति ॥ दार्द्र्यपौर्णमासिकी स्यादिति बौधा-
यनः^४ पाण्डुबन्धिकीति शास्त्रीकिः^५ ॥

- १ दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्र ५ शास्त्रीवेर[॥]चो ह स्याद्
बौधायनो हिरण्यं वैशानरे दद्याद्वेनुं पार्जन्ये दाद्ग्रं वैश्वदेवे
दाद्ग्रं वरुणप्रघामहविःषु तिस्र आनीकवते तिस्रः सातपने
सतस्रो गृहमेधीय ऋषभं पूर्णदर्थं^१ तिस्रः केडिने दाद्ग्रं
महाहविःषु तिस्र आदित्ये दाद्ग्रं शुनाशोरीयहविःष्वि-
१० त्य[॥]चो ह स्याद्दौपमन्यवसतःषष्टिसातुर्मासदक्षिणाः समाजाता
भवन्ति^१ तास्येवाधिगच्छेदासांस्तेतावन्ति मन्यान्धौदनाभ्येता-
वतो^२ दद्यात्तेनो ह्येतेन काममवाप्नोतीति^३ ॥

- सातुर्मास्यानामन्त इति ॥ सोमान्तानि स्युरिति बौधा-
यनः^४ पशुन्तानोति शास्त्रीकिः^५ सवनेषा यजेतेत्यौप-
११ मन्यवः^१ ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥

१ चयोद्ग्रस्येवेतन्मा० Be H G U (pr. m.); चयोद्ग्रस्य स्येवेतन्मा० U
(sec. m.); चयोद्ग्रस्य -- येतन्मा० Bu; चयोद्ग्रस्य वेतन्मा० Ben C U.—
•पौव्यार्थं Ben G U D C; •नौव्यार्थं Be; •धौव्यार्थं Bu; •पौव्यार्थं H.

१ Thus G; •दर्थं the other MSS.

१ Thus G U D C and Kei.; संधान्योदनाभ्येतावतो Ben; सन्धान्योदना-
भ्येतावतो Bu; संधान्योदनाभ्येतावतो H; सन्धान्येतावतो Be (cp. Vol. I.
44. 15).

३ इति is not found in my copies.

I. 156. 1. अथानो ऽग्निष्टोमं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्नाह बौधायनो नादृष्ट्वा रात्रानं चर्त्विजस्य^१ दीव-
येदित्य^२ चो ह स्नाह गालीकिर्द्यदि दीक्षा दीक्षाः सुरासा-
सिका^३ आह्वानारस्तथेद्वीथः^४ कामं दीक्षयेदिति^५ ॥

I. 167. 2. शालाया^१ अर्धवमान^२ इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो

मध्यंदिने शालामध्यवस्येदापः पूर्वा गच्छेयुरन्वयजमानो रात्रा
चारणिभ्यां चेत्य^३ चो ह स्नाह गालीकिः कामं पूर्वाह्णे वाप-
राह्णे वा शालामध्यवस्येदाह्वेवास्तमयादीक्षणीयाः संतिष्ठा-
पयिषेदिति^५ ॥

I. 156. 16. अग्नीनां ऽरण इति ॥ अजस्रान्दरेदिति बौधायनो^१

ऽरण्योः समारोह्येति गालीकिः^२ ॥

१ •चेति H Be Bu.

२ Uncertain; •रासासिका आह• H G (pr. m.) C, the vivaraṇa
(one copy); •रासासिका U; •रासासिकामाह• Be; •रासासिकारंता
D; •रासासिवा आह• Bu; •रासासितार आह G (sec. m.) and the
vivaraṇa (no other copy). The vivaraṇa periphrases आसिका
(• रासासितारः) by प्रत्येतारः one copy, प्रत्येतारः (• ar. प्रत्ये
तारः. Read pe haṅs आसासिकामा आरतारः sc. सो. आ).

३ •वीथाः G (sec. m.). The vivaraṇa: •द्वीथमहवद्वयं
द्वयान्ते ... अन्य आह उद्वीथ उद्वान्तरो यद्वयके ।

४ Thus Be H G U D C; in Bu these words are missing; •
यामध्यं the vivaraṇa.

५ Thus G Be U; संतिष्ठापयिषे• Bu; संति• H; C D corrupt.

सप्तहोतुर्होम इति ॥ सूचं बौधायनस्य ॥ षडुतारं
 उवा सप्तहोतारं जुहुयादिति शास्त्रीकिः । ॥

यूपाहुत्यै हवन इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः
 शास्त्रीकेः । ॥

वाससामुपकल्पन इति ॥ अष्टाविति बौधायनः ॥ सप्तैति
 शास्त्रीकिः । ॥

कृष्णाजिनामामुपकल्पन इति ॥ पञ्चेति^१ बौधायनः ॥
 षडिति^१ शास्त्रीकिः । ॥

कृष्णविषाणायामुपकल्पन इति ॥ त्रिवस्त्रिति बौधा-
 १० यनः ॥ पञ्चवस्त्रिति शास्त्रीकिः ॥ सकसैवैषा स्यादित्यौप-
 मन्यवः । ॥

व्रतप्रदान इति ॥ कस्य इति बौधायनस्य^१मस इति
 शास्त्रीकिः । ॥

प्रवर्गस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो न प्रथम-
 ११ सोमे प्रवृत्त्यादुपनामुको हैममुत्तरो यज्ञो भवतीति ॥ न
 प्रवर्गं गच्छेच्चनेति शास्त्रीकिः । ॥ ७ ॥

तीर्थगमन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रदक्षिण-
 मावृत्त्यैतत्तीर्थं गच्छेदथामृतो ऽपसलैरावर्तेतेत्य^१चो ह स्माह
 शास्त्रीकिरपसलैरावृत्त्यैतत्तीर्थं गच्छेदथामृतः प्रदक्षिणमा-
 १० वर्तेतेति । ॥

१ In G पञ्च obtains (sec. m.) the place of षड् ।

- I. 157. 7. अथास्य प्राङ्मुखस्य दक्षिणं गोदानमङ्घ्रिद्वन्द्वीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्योभयमेवाप्यस्य मन्त्रेण कुर्यादिति शास्त्रीकिः ¹ ॥
- I. 158. 1. अभ्यञ्जन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर¹चो ह साह बौधा-
यनो महीनां पथो ऽसौत्यादाय वर्षाधा अस्मि वर्षो मधि
धेहीत्यभ्यञ्जीतेति ¹ ॥
- I. 158. 4. आञ्जन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर¹चो ह साह बौधायनो
वृषस्य कनीनिकासौत्यादाय चक्षुष्या अस्मि चक्षुर्म पाही-
त्याञ्जीतेति ¹ ॥
- I. 158. 5. चिरनिधावं दिहत्तरमप्यु पञ्च कृत्व आङ्ग इति ब्राह्मणं
पञ्च कृत्व एव दक्षिणं पञ्च कृत्व उत्तरमिति ॥ पूर्वः कस्यो
बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ॥
- I. 158. 7. पवन इति ॥ स ह साह बौधायनस्योत्सप्रवर्गान्मला
तेषामेकेन प्राणदेशे पवथेदथेतरेण नाभिदेशे ऽथेतरेण
गुरुफदेशे ¹ ऽथैनान्यङ्घ्रिभ्युदङ्घ्रुत्विदेदित्य¹चो² ह साह
शास्त्रीकिर्दाभां पवथति त्रिभिः पवथतीत्येतैरेनमेकविंश-
त्यावगाहः³ पवथिताथैनान्यङ्घ्रिभ्युदङ्घ्रुत्विदेदित्य¹चो ह

^१ Thus Keś. only; पाहीत्यङ्ग इति G U, •त्वाङ्ग इति D C; the other MSS. corrupt. An optative is required.

^२ Instead of उत्विदेत्, the reading of Be (and once उत्विदे • Bu here and infra, the MSS. have उत्विषेत् ।

^३ Uncertain; G (sec. m.) as given in the text; पवथतीत्येते विंशत्या • Bu; पवथतीत्युत्तरैरेनमेकविंशत्या • U; पवथतीत्युत्तरैरेनमेकविंशत्या • H; पवथतीत्युत्तरैकविंशत्या • C D; Be wholly corrupt.

आहौपमन्ववः समक्षैरेवैनं^१ प्राणदेशे पवचेच्चित्पतिस्त्वा पुनातु
वाक्पतिस्त्वा पुनातु देवस्त्वा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पविषेण
वशोः सूर्यस्य रश्मिभिरिति^१ देवतायां देवतायामतिवाच्या-
ङ्गिरभ्युच्छोदच्छुम्बिदेदिति^१ ॥

५ अथैनं सव्ये पाणावभिपात्येति ॥ दक्षिण^१ इति प्रोक्तं^१
पूर्वः कश्यो बौधायनस्योत्तरः ग्राक्षीकेः^१ ॥

अथैनमशेषाहवनीयं पर्षाणीयेति ॥ जघनेनेति प्रोक्तं^१
पूर्वः कश्यः ग्राक्षीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

पठ्या उदानयन इति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकेर^१चो ह आह
१० बौधायनः शुचिमेवैनां पवथित्वा सर्वथर्षादानीय जघनेन
गार्हपत्यसुपवेशयेदिति^१ ॥

पठ्या दीक्षस्य इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह आहौप-
मन्ववः प्रायणीये हविष्कृदन्ते पत्नीं दीक्षयेदिति^१ ॥

न यजमानं व्रतसुपनयतीति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकेर^१चो ह
११ आह बौधायनः सौमिके तन्ने पौरोडाग्निकं याजमानमभा-
वर्तेतान्यथ यज्ञस्य पुनरासन्नादिति^१ ॥

न पत्नीं संनयतीति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकेर^१चो ह आह
बौधायनो दीक्षणीयायामेनां संनय सस्त्रितायां विमु-

१ Thus Be; एव not found in G (pr. m.) Bu H U D C; एवं not
in G (sec. m.).

१ देवतायां once in Bu D H C.

१ शिखर Bu and one copy of the vivaraṇa.

व्याध्वरिकेण सह याजमानेन^१ तन्नेतन्ने वात^२ ऊर्ध्वं पौरो-
डाग्निनेन कर्मणाभिसंनद्धेदिति^३ । ॥

I. 159. 15. भ्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभा-
वेव भ्रुवामाप्याययेतामध्वर्युस्य यजमानसेत्य^४ध्वर्युरेव भ्रुवामा-
प्याय्य दौचाहुतीर्जुहुयादिति शालीकिः^५ । ॥

I. 159. 16. दौचाहुतीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^६ चतुर्थां^७
पञ्चमौमनुद्रुत्य जुहुयादिति शालीकिर^८चो ह स्माहौपमन्त्र
आकूत्यै प्रयुज इति तिस्रो ऽनन्तरा हुत्वा सरस्वत्यै पृष्णे ऽव
इत्युपातौत्यापो देवौर्दृष्टीर्विश्वग्रभुव इत्येतां जुहुयादधौ-
द्गृहणमिति^९ । ८ ॥ तृतीयः ॥

I. 160. 10. कृष्णाजिनयोरिति ॥ द्वाभ्यां^{१०} समुच्चिताभ्यां^{११} दीक्षे-
दिति बौधायनो^{१२} ऽथ^{१३} यद्यन्यतरत्स्याद्दक्षिणमौर्मं प्रतिषीक्षे-
दित्ये^{१४}कमेव^{१५} कृष्णाजिनं^{१६} स्यादिति शालीकिः^{१७} । ॥

I. 160. 11. शुक्लकृष्णयोः संमर्शन इति ॥ शुक्ले ऽङ्गुष्ठो भवति
कृष्णे ऽङ्गुष्ठिरित्येव^{१८} शुक्लकृष्णे संमृशेदिति बौधायनः^{१९} । ॥

१ याजना० G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; यजना० other MSS.

२ चान G (sec. m.) U Be, the vivaraṇa.

३ चतुर्थां G (sec. m.) D.

४ Thus G (sec. m.) only; समुच्चिताभ्यां the other MSS.

५ Effaced in G.

६ इति before शकनेव found in G only (sec. m.).

Maitra, or Maitrayaniya Upanishad, Fasc. 1	Rs. 0	10
Manantikā Saugraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	... 1	14
Muktadēya Purāna, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	... 9	0
Mugdhahodha Vyākaraṇa, Vol. I, Fasc. 1-7, @ /10/ each	... 4	6
Nṛukta, (2nd edition) Vol. I, Fasc. 1-2, @ Rs. 1-4	... 2	8
Nityōśarapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each	... 4	6
Nityōśarapradīpa, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-4 @ /10/ each	... 7	8
Nyāyabindutīkā, Fasc. 1 @ /10/ each	... 0	10
Nyāya Vārtika Tatparyā Pariśandhi, Fasc. 1-4 @ /10/ each	... 2	8
Nyāyasaṅgṛhaḥ	... 2	0
Padmāvatī, Fasc. 1-6 @ 2/ each	... 12	0
Prākṛita-Paṅgalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each	... 4	6
*Parīśara Smṛti, Vol. I, Fasc. 2-3, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each	... 11	14
Parīśara, Institutes of (English) @ 1/- each	... 1	0
Pariksamukha Sūtram	... 1	0
Prabandhaśāntāmāpi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	... 3	12
Prasānavam, Fasc. 1-3	... 3	12
Ravisiddhanta Manjari, Fasc. 1	... 0	10
Sadukti-kāma-mṛita, Fasc. 1-2, @ /10/ each	... 1	4
Saddarśana-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each	... 1	4
Samarāṅga Kāha, Fasc. 1-7, @ /10/ each	... 4	6
Sākhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each	... 2	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	... 3	0
Six Buddhist Nyaya Tracts	... 0	10
Siva Parināhya	... 0	10
Smṛiti Prakāśha, Fasc. 1	... 0	10
Srīdhā Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each	... 3	12
Sri Śrisarvasvam, Fasc. 1-2, @ /10/ each	... 1	4
Sūtrata Saṅghitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	... 1	0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	... 2	8
Sundaranandam Kāvya	... 1	0
Suryya Siddhanta, Fasc. 1-2 @ 1-4 each	... 2	8
Syainika Sastra	... 1	0
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-14 @ 1/4	... 17	8
*Tattva-Cintāmāpi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 2-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each	... 23	12
Tattva Cintāmani Dīdhiti Vivṛiti, Vol. I, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-3, Vol. III, Fasc. 1, @ /10/ each	... 7	8
Tattva Cintāmani Dīdhiti Prakāśha, Fasc. 1-6 @ /10/ each	... 3	12
Tirthśāntāmāni, Fasc. 1-4, @ /10/ each	... 2	8
Trikṛpā-Muṅḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/	... 1	14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ /10/	... 3	2
*Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-2, 5-13 @ /10/ each	... 6	14
Uvāśagadāśo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	... 6	0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/	... 0	10
Varā Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/	... 3	12
Vidhāna Pārijāta, Vol. I, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/	... 5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-6 @ 1/4/	... 6	4
Vishahitam, Fasc. 1	... 0	10
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each	... 4	6
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/	... 3	12
Yogāsāstra, Fasc. 1-3	... 3	12

Tibetan Series.

Amarakosaḥ	... 2	0
Amartika Kamdhenuh	... 1	0
Banddhastotrasaṅgraha, Vol. I	... 2	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-4, @ 1/- each	... 4	0
Nyāyabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1-2	... 2	0
Paśa-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	... 4	0
Rtosa brjod dpag bkhri S'hi (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-11, Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	... 23	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	... 14	0
Timed-Kun-Din	... 1	0

Arabic and Persian Series.

Amal-i-Salih, or Shah Jahan Namah	... 2	0
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-4 @ 1/-	... 4	0
Āin-i-Akbarī, Fasc. 1-23 @ 1/8/ each	... 38	0
Ditto (English) Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, Index to Vol. II, @ 2/- each	... 23	0
Akbar-namah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each	... 55	8

Fasc. 1-6, @ 1/4/ each	...	...	Rs. 28
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	...	5
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each	...	...	2
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts, Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	...	3
Faras Nama, of Hashini	...	...	1
Ditto of Zabardast Khan	...	...	1
Farnang-i-Rashidi, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each	...	...	31
Fihrist-i-Tusi, or Tūsy's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	...	4
Gulriz	...	...	3
Hadiqatu'L, Haqiqat, (Text & Eng.)	...	...	3
History of Gūjarat	...	...	1
Haft Āsmān, History of the Persian Manawi, Fasc. 1 @ /12/ each	...	...	0
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each	...	...	7
Iqānamah-i-Jahāngiri, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1
Isbah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each	...	...	51
Kashf al-Hujub wal Astār:	...	...	2
List of Arabic and Persian MSS. 1903-1907 and 1908-1910, @ 1/- each	...	...	2
Ma'sfir-i-Rahimi, Part I, Fasc. 1-4 @ 2 each	...	...	8
Ma'sfir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ /1/ each	...	...	35
Ditto (Eng.) Vol. I, Fasc. 1-6, @ 1/4/ each	...	...	7
Memoirs of Tahmasp	...	...	1
Marhamu 'L-Ilali 'L-Mu'Dila, Fasc. 1-8	...	...	3
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 10/ each	...	...	9
Ditto (English), Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 2 @ 1/- each	...	...	17
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ /10/ each	...	...	11
Ditto Part 3, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	...	4
Persian and Turki Divans of Bayran Khan, Khan Khawan	...	...	1
Qawaninu 's-Sayyad of Khuda Yar Khan 'Abbasi, edited in the origi- nal Persian with English notes	...	...	4
Riyāsu-s-Salātin, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3
Riyāsu-s-Salātin, (English) Fasc. 1-5 @ 1/-	...	...	5
Shah Alam Nama, Fasc. 1-2	...	...	2
Tadhkira-i-Khushnavisān	...	...	1
Tabaqat-i-Nasiri (English), Fasc. 1-14 and Index @ 1/- each	...	...	15
Tārikh-i-Firūz Shāhi of Ziyāu-d-din Burni, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4
Tārikh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	...	3
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	...	...	3
The Mabani 'L Lughat: A Grammar of the Turki Language in Persian	...	...	1
Tusuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/-	...	...	1
Wis o Rāmin, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	...	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

- 1 ASIATIC RESEARCHES. Vol. XX @ 10/- each ... 10
  - 2 PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1875 to 1899 (1900 to 1904 are out of stock) @ 8/ per No.
  - 3 JOURNAL of the Asiatic Society for 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/- per No. to Non-Members.
- N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each year.
- 4 Journal and Proceedings, N.S., (Nos. 1-4 of 1905 are out of stock), 1905-1912 @ 1-8 per No. to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members.
  - 5 Memoirs, Vol. I (21), Vol. II (11), Vol. III (6), Vol. IV (1). Price varies from number to number. Discount of 25% to Members.
  - 6 Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 3
  - 7 Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1910 ... 6
  - 8 Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to, @ 6/- each ... 14
  - 9 Kaqmuraqabdamta, Parts I and II @ 1/8/ ... 3
  - 10 Persian Translation of Haji Baba of Isfahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes ... 10

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Trustees Asiatic Society," only.

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES, No. 1415.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM
A SANSKRIT WORK ON THE VEDIC LITERATURE.

EDITED BY
DR. W. CALAND OF UTRECHT.

VOL. III. FASCICULUS II.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1917.

LIBRARY

JUN 22 1919

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agent—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—
of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Ra.
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3
Advaita Brahma Siddhi (Text), Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1
Agni Purana (Text), Fasc. 1-14 @ -/10/- each	8
*Aitareya Aranyaka of Rig-Veda (Text), 2-4 @ -/10/- each	1
Aitarēya Brāhmana, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/1/- each	14
Aitareyalocana	2
Amarakosha, Fasc. 1-2	4
*Anu Bhasyam (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2
Anumana Didhiti Prasarinī, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1
*Aphorisms of Sandilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3
Atharvana Upanishads (Text), Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3
Ātmatattvaviveka, Fasc. 1-2	1
Avadāna Kalpalatā (Sans. and Tibetan), Vol. I, Fasc. 1-11, Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	22
Bālam Bhattī, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/- each	1
Bardic and Historical Survey of Rajputana. (A Descriptive Catalogue of Bardic and Historical Manuscripts. Sec. I, Prose Chronicles, Part I)	1
Bauddhasatrasaṅgraha	2
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1 @ -/10/- each	5
Bhamati (Text), Fasc. 1-8 @ -/10/- each	6
Bhasavṛitty	0
Bhāṭṭa Dīpikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	5
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4
Brahma Sūtras (English), Fasc. 1 @ 1/-	1
Brhaddevatā, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2
Brhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3
Çatadūṣaṇi, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/- each	8
*Çatapatha Brāhmana. Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	14
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3
Ditto Vol. IX, Fasc. 1-2	1
Çatasahasrikā prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-18 @ -/10/- each	11
*Çaturvarga Chintāmani, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	36
Ditto Vol. IV, Fasc. 7 @ 1/4/- each	1
Ditto Vol. IV, Fasc. 8-10 @ -/10/-	-1
*Chandah Sutra (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1
Çlokavartika (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/- each	8
*Çranta Sutra of Apastamba (Text), Fasc. 2-17 @ -/10/- each	10
*Çranta Sutra of Çankhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. IV, Fasc. 1 @ -/10/- each	10
Çri Bhashyam (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1

इधेनेवैत॑ संधिः संमृशेदिति॑ ग्राहीकिर॑येनमेकाङ्गुलैव संमृ-
शेदित्यौपमन्यवः । ॥

कृष्णाजिनस्याभिसर्पण इति ॥ सूच॑ ग्राहीकेर॑चो ह
स्नाह बौधायनः पूर्वं वोत्तरं॑ वार्धर्षं विमृश्यात्तृतीयेन मध्य-
देशं गच्छेदिति । ॥

आख्यातं मन्धिकरणम् । ॥

अथास्य प्रदक्षिणमुष्णीषेण शिरो वेष्टयतीति ॥ सूचं
बौधायनस्य॑ वाससैव संप्रच्छन्नः स्यादिति ग्राहीकिः । ॥

कृष्णविषाणायाः प्रदान इति ॥ सूच॑ ग्राहीकेर॑चो ह
स्नाह बौधायनः समस्तेनैवासौ मन्त्रेण कृष्णविषाणां प्रथक्के-
नूष्णीं वेद्यन्तमुद्गन्यान्नुष्णीं॑ केग्रान्तमुपसृशेदिति । ॥

दण्डस्य प्रदान इति ॥ सूचमाचार्यधोर॑चो ह स्नाहौप-
मन्यवः समस्तेनैवासौ मन्त्रेण दण्डं प्रथक्केसूपस्या देवः वन-
स्यतिर्ध्वं॑ मा पाह्योदृच इति॑ । ॥

अथैनं यज्ञस्यान्वारभं वाचयतीति ॥ सूच॑ ग्राहीकेर॑चो
ह स्नाह बौधायनो मष्टिकरणाः खल्वेते मन्त्रा इष्टा भवन्ति

१ Thus corrected in accordance with the vivaraṇa, which runs
शिन (sic) इत्यतस्तेन ; प्रथमेनेवैतं G. (sec. m.) ; इधेनेवैतं Bu ; इधेनेवैतं
H D C.

२ Thus Be ; before खर्षो H ins. इति ; D U G C abbreviate the
antra, giving only the first and the last words.

३ Thus Be ; C D U G H Bu add यज्ञानामः प्रतिमृश्याति, apparently
reminiscence of the text proper (Vol. I., 161, 12).

स्वाहा यज्ञं मनसा स्वाहा आवापृथिवीभ्याः स्वाहोरोरज-
रिचात्स्वाहा यज्ञं वातादारभ इति ^१ ॥

- I. 161. 13. सुष्टिकरण इति ॥ वाचोयमसंयुक्तं^१ सुष्टिकरणः स्वादिति
बौधायन ^२ आवान्तरदीचायै विसर्गादिति शास्त्रीकिः ^३ ॥
- I. 161. 14. आवेदन इति ॥ यथावर्षमावेदयेदिति बौधायनो ^४
ऽदीच्छिष्टायं ब्राह्मण इत्येव ब्रूयादिति शास्त्रीकिः ^५ ॥
- I. 162. 14. व्रतदोषण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यस्त्रीपरदारिकमेव^६
यजमानव्रतः स्वादिति शास्त्रीकिः ^७ ॥ १ ॥
- I. 163. 8. यजुषोरनुषङ्ग इति ॥ आ ह्यणाजिनप्रासनादनुषङ्गता-
मिति^८ बौधायन ^९ आवान्तरदीचायै विसर्गादिति शास्त्री-
किरि^{१०} दक्षिणायनादित्यौपमन्यवः^{११} ^{१२} ॥
- I. 163. 11. संवेग्नयजुषीति^{१३} ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^{१४} चो ह स्वाह बौधा-
यनो ऽग्रे त्वः सु जागृहीत्येव संवेगेद्भूतधिव्यक्षप आचामेद्देवी
धियं मनामह इति ^{१५} ॥
- I. 164 12. अथ सनीहाराग्रक्षिणोतीति^{१६} ॥ अन्यथोपशृङ्गोरिति ^{१७}

१ Thus G (sec. m.) and the vivarāṇa; वाचोयमसं० Be H U
(pr. m.); वाचंयमसं० D C; वाचोयमसं० Bu.

२ ०पराहा U D H Be C; cp. XXI. 19 init.

३ ०पनीतामिति H Bu G U D C; ०पनीदिति Be.

४ Thus Be, the vivarāṇa and Keś.; दक्षिणादानादि० H Bu
(sec. m.) U D C; दक्षिणादानादि० G (pr. m.).

५ यजुषोरिति H, यजुषो इति U D C.

६ सनी० Be; सनि० Bu G; संनि० D U C; सन्० H.

बौधायनो " स्वचोपैरिति^१ ग्राह्यीकिः^१ सर्वान्यज्ञसिद्धय
इत्यौपमन्ववः^१ ॥

संवेग्नयजुःप्रबुद्धयजुःप्रयाणयजुःपर्याणयजुरिति^१ ॥ अनु-
षङ्गीषेतानि^१ भवन्तीति बौधायनः " सकृत्कृतान्येवैतान्यग्ने^१
वा रात्रिये वा स्युरिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

दक्षिणाणां प्रतिग्रह^१ इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यस्य
कस्य च जातस्य मन्त्रेण प्रतिगृह्णीयात्पुनरप्यागतं^१ मन्त्रेषैव
प्रतिगृह्णीयादित्य^१ चो ह स्माह ग्राह्यीकिर्यस्य कस्य च जातस्य
मन्त्रेण प्रतिगृह्णीयात्प्रतिगृहीतमेव तस्य स्मादागन्त्रेवास्मात्^१
१० अर्धं मन्त्रेषैव प्रतिगृह्णीयादिति^१ ॥

अविज्ञातायै दान^१ इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः
ग्राह्यीकेः ॥

१ स्वचानपैरिति U D C H; on the instrumental cp. Speyer
Sanskrit Syntax § 107.

२ •पर्याण• instead of •परियाण• all.

३ Thus Bu U G (sec. m.) and the vivaraṇa; अनुषङ्गीषेतानि
[G (pr. m.); अनुषङ्गीषेतानि Be; D C corrupt.

४ सकृत् twice U Be.

५ प्रतिग्रह G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; •पर्यह G (pr.
1.) U (sec. m.) and the other MSS.

६ Thus H G (pr. m.) U D C; •जातं G (sec. m.); •जातं Bu;
जातं Be.

७ Reading, meaning and interpunction doubtful; स्मादागन्त्रेवा-
स्मात् G (sec. m.); स्मादागन्त्रेवास्मात् G (pr. m.); स्मादागन्त्रेवास्मात् Be;
स्मादागन्त्रेवास्मात् U; •स्मादागन्त्रेवास्मात् D; स्मादागन्त्रेवा C.

८ विद्वान् U D Be C; the passage is missing in H.

- I. 165. 10. प्रयाण इति ॥ पूर्वः कश्यः ग्राक्षीकेदत्तरो बौधायनस्य ॥
- I. 165. 12. अथ यद्येनं यान्तं व्रतनवेक्षोपाधिगच्छतीति ॥ मयित्वाग्नी-
व्विहृत्य व्रतयेदिति बौधायन ॥ उत्तरतो ऽरणी निधाष'
दक्षिणतः परिश्रित्य व्रतयेदिति ग्राक्षीकिः ॥
- I. 165. 14. अथ यद्यपर्याणा अप उपाधिगच्छतीति ॥ सूचः ग्राक्षी-
केर'भो इ स्माह बौधायनो यथैवापर्याणा अप उपाधिगच्छे-
नस्यपेदेवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावाक्मादि-
नमसान्भो गृह्यामीति ॥ चीम्बोष्टानाददीत ॥ तेषामेक-
मुदकान्मे निदध्यान्तं वो मावक्रमिषमित्यथान्यं ध्वःसवस्रुद्र-
वेदच्छिन्नं तन्तुमित्यथान्यमुदकान्मे निदध्यात्पृथिव्या ऋ-
गेषमिति ॥ सं वा गाहते सं वा तरति ॥ सेतुमेव कृत्वात्वे-
तीति ब्राह्मणम् ॥ १० ॥ चतुर्थः ॥
- I. 166. 11. रोहिते चर्मणीति ॥ सूचं बौधायनस्याप्यरोहितः स्यादिति
ग्राक्षीकिः ॥
- I. 166. 12. अग्ःशुपहणे हिरण्य इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ॥ न
कुर्यादिति ग्राक्षीकिः ॥
- I. 167. 2. देवयजनस्याध्ववसान इति ॥ सूचमाचार्यधोर'भो इ
स्माहौपमन्यवः पुरस्तादेवैतस्त्रैविध्यगतेषु देवयजनमध्ववसे-
दिज्ञायते सा वा इद्यः सर्वैव वेदिरिति ॥
- I. 167. 4.
III. 20. 9. आख्यातं प्रायणीयस्य निर्वपणम् ॥
(P).

१ After निधाष U Be ins. तस्या, C D तस्य ।

२ नान्भो G D C Be, the vivarāṇa; नंभो H U; Bu defective.

प्रायणीयस्य अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति बौधायनो " ऽप्सिति ग्राह्यीकिः ' ॥

प्रायणीयस्यासादन इति ॥ षड्बुभामादयेदिति बौधायन-
स्य^१ षोमिति ग्राह्यीकिः ' ॥

प्रायणीयस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधा-
यन " उचैरिति ग्राह्यीकिः ' ॥

आदित्यस्योदीक्षण इति ॥ हिरण्यमन्तर्धायादित्यमुदीक्षये-
दिति बौधायनो " ऽनन्तर्धायैवेति ग्राह्यीकिः ' ॥

शोमक्रयस्या अतिवित्पन इति ॥ सदसः काले ऽतिवित्पये-
१० दिति बौधायन " उपरवकाञ्च इति ग्राह्यीकिः ' ॥

शोमक्रयस्यै पदस्थानुनिक्रमण^१ इति ॥ अतिक्रान्तायै पृथ्या-
कासं दक्षिणस्य पूर्वपदस्थानुनिक्रामेदिति^१ बौधायनो " महा-
वेदिमेवातिक्रान्तायै यस्यैव^१ कस्य^१ चेति^१ ग्राह्यीकिः ' ॥

शोमक्रयस्यै पदस्य परिलेखन इति ॥ सूत्र^५ ग्राह्यीके-
११ र^१चो ह स्माह बौधायन स्पष्टेन च कृष्णविषाणया च पदं
परिलिखेद^१नरतः कृष्णविषाणा स्यादिति ' ॥ ११ ॥

उदपाचस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति
बौधायनो " यद्योपपादमिति ग्राह्यीकिः ' ॥

१ •नुनिक्र• all (C D only •नुनिक्र•); this reading (given by Tr)
is also to be restored VI. 12: 169. 16, see TS. VI. 1. 8. 1.

१ यस्यैव कस्यै वेति Bu G. (sec. m.); यस्यै कस्य चेति Be; कस्य चेति
C H D G (pr. m.).

- I. 171. 1. राज्ञ उपस्थान इति ॥ स इ साह बौधायन उपसा^१ नामेयमोषधिर्भवति^१ तां दूर्तीं कुर्वीतैष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते वैष्टुभो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानाः साक्षाब्धं गच्छेति मे सोमाय ब्रूतादित्य^२चो^३ इ साह^३ ग्राहीकिः प्रत्यक्षः स्वप्नयः राजा भवति प्रत्यक्षवदेवोपतिष्ठे- तैष ते गायत्रो भाग एष ते वैष्टुभो भाग एष ते जागतो भागश्चन्दोमानाः साक्षाब्धं गच्छेति^१ ॥
- I. 171. 9. राज्ञो मान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ निगदञ्जेवैतामृषं पञ्च कृत्वो मिमीतेति^३ ग्राहीकिः^१ ॥
- I. 172. 5. राज्ञः पणन^३ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ गवा ते क्रीणानीत्येव ब्रूयादिति ग्राहीकिः^१ ॥
- I. 172. 8. अजाया उपनियहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ अनुपनि- ग्दञ्जेवाजां मन्त्रं जपेदिति ग्राहीकिः^१ ॥
- I. 197. 1. मैत्रावरुणस्य दण्डप्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर्^३चो इ ॥

१ Instead of उपसा नामेय० H C D U read उपस्थाना उप०-
चोषधिर्भ० G (sec. m.), चोषधीर्भ० H Bu C D U (pr. m.); चोषधीर्भिर्भ०
Be U (sec. m.).

२ The mantras are given partially abbreviated in the MSS.

३ मिमीते इति or मिमीत इति MSS.

४ Thus Bu G (sec. m.) and the vivaraṇa; पञ्च Be H C D U G
(pr. m.).

आहौपमन्यवः सोमविक्रयिणसुदक्षुभेनोपवृत्त्याचैव^१ मैत्रावरु-
णाद्य दृष्टं प्रयच्छेदिति^१ ॥

राज्ञः प्रत्यानहन इति ॥ अन्तर्लोभा चर्मणा प्रत्यानह्ये-
दिति बौधायन^२ ऊर्ध्वपीवेण वहिर्लोभेति शास्त्रीकिः^३ ॥

ईषाया अन्वारम्भ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानन्वारभ्येषां
प्रत्यङ् द्रवन्मन्त्रं जपेदिति शास्त्रीकिः^४ ॥

राज्ञः परिवहण इति ॥ प्रदक्षिणं परिवहेदिति बौधा-
यनो^५ यथोपपादमिति शास्त्रीकिः^६ ॥

राज्ञः प्रत्युपस्थान इति ॥ स इ आह बौधायनो त्रीहि-
१० भिसारणीभ्यां च राजासन्ध्या च राजानं प्रत्युपतिष्ठेतेत्य^७ चो इ
आह शास्त्रीकिरन्तेन च कर्णगृहीतेनोत्सुकेन^८ च^९ राजासन्ध्या
च राजानं प्रत्युपतिष्ठेत^१ सो ऽग्नीषोमीयः पशुः स्वासोहः^२
स्वानूपरः स्वात्साण्डः स्वाच्छुभ्रुमाग्न्यात्पीवाग्न्यादिति^३ विज्ञा-
यते^४ ॥ १२ ॥

१ सोमक्रयचक्षु instead of सोमविक्रयिणसु G (sec. m.); सोमक्रयिचक्षु
U D H C.—०भेनोपवृत्त्या० Bu G (sec. m.); ०भेनोपप्रवृत्त्या० C D H
(sec. m.). ०भेनोमवृत्त्या H (pr. m.).

१ ०पीवेन सोमघ्नेन U D H C; ०पीवेन सोमघ्नेन G.

२ सोहः Bu G and the vivaraṇa; सोमशः H D U C.

३ शुभ्रुमान् G Bu, viv., fails in H U; D Be are defective.—पीवान्
Bu U (pr. m.), viv.; पीमवान् Be U (sec. m.); पीमनवा H; D C
defective; fails in G (sec. m., first hand invisible). N. B. nomin.
पीवान् as Mahābh., not पीवा ।

आतिथ्यस्य बर्हिषः सःस्कार इति ॥ असिदादानप्रभृती-
अग्नान्साधयेदिति बौधायनः " शुश्वप्रभृतीनिति शास्त्रीकिः "
संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः ' ॥

- I. 174. 12. आतिथ्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह स्याह
बौधायन उभौ विमुच्य राजानं प्रपाद्यातिथ्यं निर्वपेदिति ' ॥
- I. 175. 14. राज्ञः परिचर्याया इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह स्याह
बौधायन उच्येव राजानं परिचरेदृचार्थमुपनिगृहीयादिति ' ॥
- I. 175. 17. अर्हण इति ॥ अथागतमर्हयेदिति बौधायनो " राजान-
मर्हयित्वर्त्विजो^१ ऽर्हयेदिति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 175. 19. आतिथ्यस्य करण इति ॥ पुरोडाशस्य गौस्य स्थातामिति '
बौधायनः " पुरोडाश एवेति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 176. 10. आच्यग्रहाणां ग्रहण इति ॥ चतुर्गृहीतानि वा पञ्च-
गृहीतानि वा स्युरिति बौधायनः " पञ्चगृहीतान्वेवेति
शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 176. 18. आतिथ्यस्यासादन इति ॥ चतुर्होत्रासादयेदिति बौधा-
यनसू^१ष्ठीमिति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 176. 19. आतिथ्यस्य चर्वाया इति ॥ उपाःशु चरेदिति बौधा-
यन " उचैरिति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 177. 19. तानुनग्रस्य भक्षण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह स्याह

१ अथान्तम० instead of राजानम० G U; C D and H are defective.

बौधायनो निगुप्तमेवैनं^१ निधापयित्वा व्रतकाले व्रतेन सह
भक्षयेदिति^१ ॥

श्रौपसदस्य बर्हिषः सःस्कार इति ॥ अग्निदादानप्रभृती-
न्मन्त्राभ्याधयेदिति बौधायनः^२ शुश्रूषप्रभृतीनिति शास्त्रीकिः^३

संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः^४ ॥

उपसदां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवत्यः स्युरिति बौधायन-
सू^५ष्णीका इति शास्त्रीकि^६र्थत्पर्याय्यं^७ तन्मूष्णीक^८ स्यादथे-
तरमन्त्रवत्स्यादित्यौपमन्यवः^९ ॥ सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादि-
त्यौपमन्यवीपुचः^१ ॥

१० आहुतीनां होम इति ॥ सूचं बौधायनस्य^{११} प्राचीरे-
वैता आहुतीः सःस्त्रापयेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

उपसदा^{१२} होम इति ॥ सूचं बौधायनस्य^{१३}नित्याक्रमैवोप-
सदो^{१४} जुहुयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

सुचां परिग्राधन इति ॥ अहोराचं परिश्रयोरश्निति
१५ बौधायनो^{१६} ऽहरेवेति शास्त्रीकिः^{१७} कर्मणःकर्मणः प्रयुञ्जीते-
त्यौपमन्यवः^१ ॥ १३ ॥ पञ्चमः ॥

१ निगुप्तं Bu G and U (sec. m.), the viv.; निगुप्तं Be U (pr. m.)
२ (pr. m.) H D C.

३ Thus G (sec. m.) only, the vivaraṇa of the text proper, and
Les. (पर्याय्यम् = प्रधानम् Viv.). All the other MSS. are more or less
corrupt.

४ Thus Bu H G D C; •सदो Be U.

५ Thus Bu H U G (pr. m.) D C; •सदां G (sec. m.), •सदं Be.

I. 182. 13. स्तम्भयजुषो हरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपरवकासा-
दप्याग्नीध्रो हरेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

I. 183. 1; III. 57. 4. आख्यातं चालास्यस्य परिलेखनम् ॥

III. 57. 7. आख्यातं लोकाग्नीनां हरणम् ॥

I. 215. 5 (P). स्फ्यविघनानामुपस्थान इति ॥ सूत्रं ग्राहीवेर^१चो ह
स्माह बौधायनो ऽग्निवत्युत्तरं परिग्राहं परिगृह्य चोयुपिता
तिर्यञ्चं स्फ्यं स्तन्धा यजमानमुत्करे स्फ्यविघनानामुपस्था-
पयेदिति ^१ ॥

अग्नीषोमीयस्य बर्हिषः सङ्स्कार इति ॥ अग्निदादान-
प्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदिति बौधायनः ^१ शुक्लप्रभृतीनि ^१
शास्त्रीकिः ^१ संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः ^१ ॥

अग्नीषोमीयस्य पशोरनुसंज्ञाया इति ॥ अनुसंज्ञेदिति
बौधायनो ^१ नानुसंज्ञेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

I. 183. 18. इभाबर्हिषोरुपसादन^१ इति ॥ सूत्रमाचार्यशोर^१चो ह
स्माहौपमन्यवो ऽपैवास्मा आसीनायेभाबर्हिराहरेत्तदादाव^१
प्राडित्यात्कुग्रहस्तस्य^१ पृष्ठयाकाशं प्राङ् सृणग्नात्केदिति^१ ॥

१ उपसङ्घस्य the 'vivarana.

२ Thus G (sec. m.) Be; प्रादौचात्कुग्र. Bu; प्राडित्यात्कुग्र. C';
प्राडित्यात्कुग्र. U G (pr. m.); प्राडित्यात्कुग्र. H; प्राडित्यात्कुग्र. D C.

३ Thus G C U C'; शोभन्मन्त्रे. Bu; सङ्घमन्त्रे. H; सृण्वात्तरे. Be.
सृण्वात्तरे. D.

हविर्धानयोरभावरत्न^१ इति ॥ काष्ठानि वा दृष्टानि
वान्तर्धायाभावरत्नेदिति^१ बौधायनो^१ ऽनन्तर्धायेवेति^१
शास्त्रीकिः^१ ॥

हविर्धानयोः प्रोचण इति ॥ दृष्टीः सः स्रुताभिरङ्गिः
प्रोचेदिति बौधायनः^१ कमण्डलुभिरिति^१ शास्त्रीकिः^१ ॥

वर्तनोरभिहोम इति ॥ सूत्रमौपमन्यवौपुषस्या^१चो ह
स्माह बौधायनो दक्षिणस्य हविर्धानस्य वर्तनमभिजुहुया-
त्सर्वा^१ अचधुर उपाङ्ग्यात्सर्वतश्च परिमृशेदित्य^१चो ह स्माह
शास्त्रीकिः सर्वा एव वर्तनीरभिजुहुयात्सर्वा अचधुर उपाङ्ग्या-
१० त्सर्वतश्च परिमृशेदिति^१ ॥

मेथोर्निहनन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो दक्षिणस्य
हविर्धानस्य दक्षिणतो मेथीं निहन्यादुत्तरस्य दक्षिणत इति^१
दक्षिणतस्योत्तरतसेति शास्त्रीकि^१मेथ्य इत्यौपमन्यवः^१ ॥

दार्वाङ्गनां परिधीवण^१ इति ॥ सर्वान्दार्वाङ्गान्मेण परि-
१५ षीषेदिति बौधायनः^१ पूर्वौपूर्वाविति शास्त्रीकि^१दक्षिणौ-
दक्षिणावित्यौपमन्यवः^१ ॥ १४ ॥

१ •अववर्तने• G (sec. m.) and the vivaraṇa; this might, after all, be the correct reading also VI. 24: 184. 3. (अववर्तयन्ति).

१ Thus G (sec. m.) C'; वान्तर्धां the other MSS.

१ कमण्डलुभिः G (sec. m.), cp. Pāṇ. IV. 1. 71.

१ Emended; वर्तन्यावभिः H Be G U D C'; वर्तन्या वभि Bu.

१ Thus C D H G (pr. m.); •विषय Be C'; •वषय Bu G (sec. m.) and the vivaraṇa.

- I. 189. 1. श्रौदम्बर्था अभिहोम इति ॥ सूत्रमौपमन्यवौपुत्रश्रीचो ह
स्माह बौधायन एवमेव जुह्वदन्तर्धाय^१ हिरण्यमभिजुह्वया-
दित्युभयोरेव विश्राखयोर्हिरण्ये^२ निधायामिजुह्वयादिति
शास्त्रीकिः^३ ॥
- I. 197. 8. वसतीवरौणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^४चो ह स्माह
बौधायन उभयतःशुक्रा आदित्यवतीर्वसतीवरौर्गृहीयात्ताः
शुक्रास्ताभिरायावयेत्ताभिरभिषुणुयादिति^५ ॥ धिष्णवाद्युष
वसतीवरौर्गृहीयादित्यौपमन्यवः^६ ॥
- I. 190. 18. उपरवाणां परिलेखन इति ॥ त्रिखिरेकैकं परिच्छिदे-
दिति बौधायनः^७ सक्तसक्तदिति शास्त्रीकिः^८ ॥
- I. 191. 7. उपरवपांसूनां हरण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^९चो ह
स्माह बौधायनो यजमानस्याधस्यदसुपोषोत्करं इतोप-
सृष्टेदिति^{१०} ॥
- I. 192. 1. उपरवाणां प्रोक्षण इति ॥ त्रिखिरेकैकं प्रोषेदिति
बौधायनः^{११} सक्तसक्तदिति शास्त्रीकिस्तस्मिन्नपो ऽवमयेत्तस्मि-
न्यवाग्रस्कन्दयेदित्येवमेवैतन्निविधं कर्म कुर्यादित्यौपमन्यवः^{१२}
सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादित्यौपमन्यवौपुत्रः^{१३} ॥

१ • दन्तर्धाय G (sec. m.); rightly?

२ Thus Bu G, the viv. and Keś; • Be H U D C C'.

३ • ताभिरवाया • G (sec. m.).

४ Thus Bu C' U C D G (sec. m.); इतो • H; इतो • Be.

धिष्णियानां निवपन इति ॥ य ह स्माह बौधायनो
 वेद्यन्त आग्नीध्रीयं निवपेदेद्यन्ते मार्जालीयं^१ धिष्णियाद्यु-
 योदीचीनसंस्ततां^२ कुर्यादित्य^३चो^४ ह स्माह शालीकिरन्तर्व-
 द्याग्नीध्रीयं निवपेदन्तर्वदि मार्जालीयं^५ धिष्णियाद्युय^६नं^७
 १ चोदीचीनसंस्ततां^८ कुर्यादिति^९ ॥

वेद्ये स्तरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^{१०}चो ह स्माह
 बौधायनस्तयो दक्षिणतस्तय उत्तरतो मध्ये सप्तमः पृष्ठ्या-
 कासं^{११} प्राश्च स्तृणन्तो गच्छेयुरिति^{१२} पुरस्तादेवैनां प्रत्यश्च
 स्तृणन्तो ऽभ्यवक्रामेयुरित्यौपमन्यवः^{१३} ॥

१० अग्नीषोमीयस्याध्यानां ग्रहणे सादन इति ॥ सूत्रं
 बौधायनस्य^{१४} पत्नीशाल एवाग्नीषोमीयस्याध्यानि गृहीथा-
 न्तानि खरे सादयेदिति शालिकिः^{१५} ॥

समन्वानयन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१६} नाद्रियेतेति
 शालीकिः^{१७} ॥

१ Thus here and l. 5 G (sec. m.); •संस्ततां Be C'; •संस्ततां Bu
 •संस्ततांकुर्यां U H D C G (pr. m.).—Instead of धिष्णियान् H U D
 here and l. 4 धिष्णियं ।

२ Thus C D C' G (sec. m.) Bu; न्यपानयोचीनसं Be; न्यपोदी-
 चीनसं H.

३ Between पृष्ठ्या and कासं Bu G and U (sec. m.) ins. •स्तरणं,
 Be C D C' Keś. omit the word; in H this dvaidham is missing.—
 •कासं U G D Keś. and cp. XXI. 14: 94. 16; •कासे Bu C', कासे Be.

दिति बौधायनो " ऽपेणातिहायेति शास्त्रीकिर"घेण वा
जघनेन वेत्यौपमन्यवः ' ॥

I. 202. 1. पाचाणां सदन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकिर"चो ह स्माह
बौधायनः खरे पाचाणि सद्येत्तेषां यथार्थमाददीतेति ' ॥

I. 203. 9. अथैकधनागृह्णातीन्द्राय वो जुष्टान्गृह्णामीति वा ढष्णौ
वेति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ' ॥ १६ ॥

I. 203. 14. अग्नेः प्रस्कन्दन इति ॥ होत्स्वमसादचामुं प्रस्कन्दयेदिति
बौधायनो " वासतौवरात्कलशादिति' शास्त्रीकिः ' ॥

I. 203. 21. क्रतुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यथाक्रत्वेवास
क्रतुकरणानि कुर्यादिति शास्त्रीकिः ' ॥

I. 204. 8. दधिग्रहणं ग्रहण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकिर"चो ह स्माह
बौधायन श्रौदुम्बरेणैतं पात्रेण गृह्णीयाद्भुत्वा चेतत्याचमये-
वानुग्रहरेदिति ' ॥

I. 205. 2. दक्षिणायै दान इति ॥ सूत्रं द्वैधमेवैतद्भवति ॥

I. 205. 7. तासु निगम्यासु यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रं " शास्त्रीकिर"चो ह स्माह
बौधायन ऊरौ वोरधि वोपनिगृह्ण तासु निगम्यासु यजमानं वाचयतीति ' ॥

I. 205. 17. राज्ञो निर्वपण इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर"चो ह स्माहौ-
पमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यो राजानं
निर्वपेदिति ' ॥

1. सो ऽऽग्नौ रूक्षे वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपाऽग्ना-
वेवाऽग्नौ रूक्षे वाचयेदिति शास्त्रीकिः ¹ ॥
6. उपाऽश्नन्तर्गामयोर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योभावेवो-
दिते जुहुयादिति शास्त्रीकिः^१भावेवानुदिते जुहुयादित्यौ-
पमन्यवः ॥
- 1; आययणस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीके^१चो ह स्याह
बौधायनो द्वयोर्धरयोः प्रातःसवने गृह्णीयात्तिसृष्टां माध्यं-
दिने सवने चतसृष्टां तृतीयसवन इति ¹ ॥
8. द्रष्टानुमन्त्रणीयास्त्रिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^{११} सुवा-
१० जुतीरेवैता^१ जुहुयादिति शास्त्रीकिः ¹ ॥ १७ ॥
4. पवमानग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^{११}
सजुष्टान्परिमृष्य सादयेदिति शास्त्रीकिः ¹ ॥
3. संतनीनाऽ^१होम इति ॥ सूत्रं शास्त्रीके^१चो ह स्याह
बौधायनो वसतीवरीरष्येतेर्मन्त्रैरवनयेदिति ¹ ॥
- 8.१५ पवमानानामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^{११} सदस
एव बर्हिषी आदाद्योपाकुर्वादिति शास्त्रीकिः ¹ ॥
4. ब्रह्मण उपवेशन इति ॥ यथा सदस्येवमुपविशेदिति
बौधायनो ^{११} यथा दर्शपूर्णमासयोरेवमिति शास्त्रीकिः ¹ ॥

१ Thus, and cp. XXV. 18, H D C U G ; •रेवैता Bu ; •वैता Be C'.

१ Thus (with न) G (sec. m.) U ; संतनीनां the other MSS., cp. XXV. 18.

- I. 212. 14. यजमानस्योपवेशन इति ॥ यथा सदस्येवमुपविशेदिति बौधायनो ॥ यथा दर्शपूर्णमासद्योरेवमिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 212. 19. अयोद्गाचे वा प्रसोचे वा बर्हिषी प्रयच्छतीति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः १ ॥
- I. 212. 19. ऋक्षामद्योरुपस्तरणमधि मिथुनस्य प्रजात्या इति वा १ ॥ तूष्णीं वेति । पूर्वः कस्यः शास्त्रीकेरन्तरो बौधायनस्य ॥
- I. 213. 5. पञ्चम्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य १ ॥ यस्यामेव कस्यां चिदाचयेदिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 213. 16. सप्तहोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुसवनमेव सप्त-
होतारं जुष्टादिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 213. 19. धिष्णियानां विहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायन
आग्नीध्रीयादङ्गारानादाय १ तत आग्नीध्रीचे प्रस्कन्दयेदधानु-
पूर्वमितरेषु १ धिष्णियान्विहत्योदीचीनसंस्तानां १ कुर्यादित्य १ चो
ह स्माह शास्त्रीकिराग्नीध्रीयादङ्गारानादाय तत आग्नीध्रीचे
प्रस्कन्दयेदधानुपूर्वमितरेषु १ धिष्णियान्विहत्य न चोदीचीनसं- १
स्तानां १ कुर्यादिति १ ॥

१ •श्रीभ्र• and •श्रीभ्रीच• the MSS. promiscue; the vivarapa and Kes. always •बौध्रीच• ।

१ Thus G D C U (pr. m.) संस्तानान् U (sec. m.), •सस्तानां H ; •संस्तानां Bu ; Be C' defective.

२ Thus U (sec. m.) D C C' ; •संस्तानं G (sec. m.) ; •संस्तानं Bu ; संस्तानां H Be U (pr. m.) G (pr. m.).

1. धिष्णियानां व्याघारण इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायन-
स्रोत्तरः ग्राह्यीकेः ॥

स्वस्वस्वस्रोत्पादन इति ॥ यूपः स्वस्वस्वसुत्पादयेदिति
बौधायनः " पशुरिति ग्राह्यीकिसंज्ञमित्यौपमन्यवो " देवते-
त्यौपमन्यवोपुत्रः ^१ ॥ १८ ॥ सप्तमः ॥

6. सर्पण इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१परदारिक^२ एव यजमानः
स्यादिति ग्राह्यीकिः ^३ ॥

तार्तीयसवनिकेषुकथ्यविग्रहेष्विति ॥ स ह स्माह बौधा-
यनः प्रसर्पदेव तार्तीयसवनिकेभ्य उकथ्यविग्रहेभ्यः षोडशिनो^४

१०. राधिपर्वाकेधो रायंतराय संधय इत्य^५चो ह स्माह ग्राह्यी-
किस्रुतीयसवनातिवृद्धिरेवैषा^६ भवति ^१ । यदेव तृतीयसवने
प्रसर्पत्तत्प्रसृप्तमेव^७ तेषां^८ स्यादिति ^{११} प्रातःसवन एव सर्वभ्यः
सवनेभ्यः संप्रसर्पदित्यौपमन्यवः ^१ ॥

13. आमिषायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती च स्यात्सर्वाणि

१५. च सवनान्यनुसमियादिति^१ बौधायनस्य^१ष्णीका च स्यात्स-

१ •परादारि• U D C H Be C' ; cp. XXI. 9 : 86. 7.

२ •श्रिने G Be ; •श्रिनि Bu H U C D C'.

३ •वातिवृद्धि• Be G (sec. m.) ; •वातिवृद्धि• C D U ; •नंतवृद्धि• H G
(pr. m.) ; वातिवृद्धि• Bu C' and the vivaraṇa.

४ •मेवैतेषु G (sec. m.) ; •मेवां H.

५ •नुसमीया• MSS.

वांश्चि च सवनान्यनुसमिधादिति^१ शास्त्रीकिं^२मन्वती च
स्यात्प्रातःसवने चैवैषा स्यादित्यौपमन्ववः^३ ।

I. 217. 11. सवनोथानामनुदासन इति ॥ सूचं बौधायनस्य^४ नामा-
पाचौष्वेव^५ सवनोथानुदासचेदिति शास्त्रीकिः^६ ।

I. 217. 16. प्रातः प्रातःसावस्येति ॥ सूचं बौधायनस्य^७ प्रातःसावस्येत्येव
ब्रूयादिति शास्त्रीकिः^८ ।

सवनोथानामनुसंहरण इति ॥ अनुसंहरेदिति बौधा-
यनो^९ नामानुसंहरेदिति शास्त्रीकिः^{१०} ।

I. 218 8. प्रतिनिर्घाञ्जाणां^{११} ग्रहण इति ॥ सूचं बौधायनस्य^{१२}
द्विदेवत्येभ्य एव प्रतिनिर्घाञ्जाग्निमृद्धीयादिति^{१३} शास्त्रीकिः^{१४} ।

I. 218. 13. आघार इति ॥ सूचं बौधायनस्य^{१५} गृहादेवैतमाघार-
माघारचेदिति शास्त्रीकिर्^{१६}णकञ्जात्परिभुना पाचेष्वेत्यौप-
मन्ववो^{१७} यजुरेवैतज्जपेक्षैतमाघारमाघारचेदित्याश्चीगविः^{१८} ।

१ •नुसमीथा• MSS.

२ Thus Be C' and the viv., •पाचेषु Bu G U D C Kes. ; •पाचैवेव

३ •निर्घा Be C' H U D C G (pr. m.) ; निघा• Bu G (sec. m.) and
the vivarāṇa.

४ निर्घात्पाचिमृद्धी• G (sec. m.) but the r effaced, Be H C D U ;
•निघात्पाचिमृद्धी• Bu ; •निर्घात्पाचिमृद्धी• C' ; •निघात्पाचिमृद्धी• Kes. : read
probably (with Kes.) •निर्घात्पाचिमृद्धीयादिति ।

५ Thus G (sec. m.) ; •जैवमाघार• Be H U C D ; •जैवमाघारवे• C'
•जैवमाघारवे• G (pr. m.) Kes. ; •रेववेवैतमाघारमा• Bu.

स॒स्त्राव॒स्थापि॒धान इति ॥ सू॒चं बौ॒धाय॒नस्य ॥ या॒वाने॒व^१
स॒स्त्रावः॑ स्था॒प्तमपि॒दध्या॑दिति॒ ग्रा॒खी॒किः^१ ॥

च॒मसा॒नामा॒यात॒न^२ इति ॥ अ॒येष॑ सु॒चः^२ प्रा॒च^२ आ॒यात॒ये-
दि॒ति बौ॒धाय॒नो ॥ अ॒घने॑न सु॒च उ॒दीच॑ आ॒यात॒येदि॒ति
ग्रा॒खी॒किः^१ ॥ १६ ॥

प॒हयोः॑ सं॒धान इति ॥ अ॒रन्नी॑ च॒ प॒हौ च॑ सं॒दध्या॒ता-
मि॒ति बौ॒धाय॒नो ॥ प॒हावे॑वेति॒ ग्रा॒खी॒किः^१ ॥

शु॒क्रव॒तो म॒न्वि॒वत इति ॥ सू॒चं बौ॒धाय॒नस्य ॥ म॒न्वि-
व॒त इत्ये॒व ब्रू॒यादि॒ति ग्रा॒खी॒किः^१ ॥

०.१०. म॒न्वि॒स॒स्त्राव॒स्य हो॒म इति ॥ सू॒चं ग्रा॒खी॒केर॑^३चो॒ ह
स्मा॒ह बौ॒धाय॒न आ॒हव॒नीया॑दे॒वोदी॒चो ऽङ्गा॒राभि॒र्वर्त्य॑ तेषु
म॒न्वि॒नः^४ स॒स्त्राव॑^४ जु॒हुया॑दि॒ति^१ ॥

हो॒चक॑च॒मसा॒ना^५ हो॒म इति ॥ स॒ ह स्मा॒ह बौ॒धाय॒नः
शु॒क्राम॒न्वि॒भ्यामे॒नाम्स॒ह स॒कृञ्जु॒ञ्जया॑द्वि॒रभ्यु॒चीता॑नि॒त्य^३चो॒ ह
स्मा॒ह ग्रा॒खी॒किर्ने॒नाऽङ्ग॒क्राम॒न्वि॒भ्याः स॒ह स॒कृञ्जु॒ञ्जया॑द्वि॒रेवा-
भ्यु॒चीता॑नि॒ति^१ ॥

१ यावानच U D C ; यावानेच Be ; यावानच H.

२ •सायन MSS. and the vivaraṇa.

३ Thus G (sec. m.) Bu ; सुच उदीच H U C ; सुच only, Be D C'.

४ मन्विंसवा० G (sec. m.).

५ Thus G (sec. m.) and C' only ; होचकमसानां the other MSS. and the vivaraṇa.

- I. 223. 17. द्विदेवत्यानां भक्ष्य इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ प्राणेषूप-
नियामं द्विदेवत्यानामभक्ष्येदिति शास्त्रीकि ॥ दीर्घभक्ष्येवैनामभक्ष्ये-
दित्यौपमन्ववः १ ॥
- I. 224. 7. अथैतानि द्विदेवत्यापाचास्वरिक्तानि करोतीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ॥ सोमेनैवैतान्यरिक्तानि स्वरिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 224. 10. अथैतानि दक्षिणस्य इविर्धानस्योत्तरस्यां वर्तन्वाः षादथ-
तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याधस्तादेवैनान्युपहृत्यस्य २ षादथेदिति
शास्त्रीकिः १ ॥

वाचि वाचं दधामौति ३ वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कस्यो
बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः १ ॥

होचकचमसानां प्रतिभक्ष्य इति ॥ प्रतिभक्ष्येदिति
बौधायनो ॥ न प्रतिभक्ष्येदिति शास्त्रीकिः १ ॥

- I. 229. 6. प्रत्यभिर्गर्गण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर ॥ चो इ साह
बौधायनो भक्ष्यजेव ४ भक्षाणां पारे प्रत्यभिष्टुतीति १ ॥

१ दीर्घभक्ष्येनै. MSS., only C' भक्ष्येवैना०; cp. XXV. 20.

२ Uncertain; ०न्युपहृत्यसाहाद० G (sec. m.); all the other MS ०न्युपहृत्य साहाद०. The vivaraṇa: चक्षसादेव दक्षिणस्योपहृत्यस्य शोषणं
समीपे; could उपहृत्यस्य be the correct reading?

३ Thus Bu C D G U C'; दधामौति H Be. In the text proper
vikalpa of the kind here mentioned, is found; neither is the yaj
to be traced in any text. Perhaps this dvaidham is to be tak
together with the foregoing one.

४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa; भक्ष्यजेव Bu; भक्ष्यजेव
Be U D G (pr. m.) C C'.

ऐन्द्राग्रस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^१चो ह स्याद्
दीर्घवात्स्यो मुखेनेनं पात्रेषु गृहीयादिति ^१ ॥

नाराग्रस्यानामनुप्रकल्पन इति ॥ अनुप्रकल्पयेरन्निति
बौधायनो ^१ नानुप्रकल्पयेरन्निति शास्त्रीकि^१र्भेनानुपोषण्ये-
१. एवेत्यौपमन्यवः ^१ ॥ २० ॥ अष्टमः ॥

माथंदिनीये ऽभिषव इति ॥ नवकृत्वोनवकृत्वो ऽभिषुत्य
निघाममुपेयुरिति बौधायनो ^१ ऽपरिमितमिति शास्त्रीकिः ^१ ॥^१

मद्वलतीययोर्ग्रहण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीके^१र^१चो ह स्याद्
बौधायन उपरिष्ठादेवाग्रयणाङ्गुलीयादिति ^१ याज्ञस्योको ज्ञेय
१. भवतीति ^१ ॥

अष्टम्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
वसामेव कस्यां चिदाचयेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

दधिघर्मस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ग्रीभ एनं
गृहीयादिति शास्त्रीकिः ^१ परिश्रित्योभयतः शान्तिं कृत्वा-
१. ग्रीभ एवेत्यौपमन्यवः ^१ ॥

दधिघर्मस्य चर्याया इति ॥ उपा^१शु चरेदिति बौधा-
यन ^१ उचैरिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

दधिघर्मस्य भक्षण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीके^१र^१चो ह स्याद्

१ After this dvaidham G U D H C ins. प्रातःस्वन्न दधैवा स्यादित्यौप-
मन्यवः स्वनीयानुदासन इति सूत्रं बो० स्य नामापात्रेभ्येव स्वनीयानुदासवेदिति
शा० किः। cp. XXI. 19: 104. 3.

बौधायनो ऽवप्रभक्षणेनेवेतरे भक्षयेयुर्धजमान एव प्रत्यक्षं भव-
येदरण्येऽनुवाक्येन मन्त्रेणेति ^१ ॥

I. 240. 20. दक्षिणामत्याकरणं इति ॥ सूत्रं ग्राह्यीकेर^१चो इ
स्माद् बौधायन एकामेव दक्षिणां दक्षिणापद्येनात्याकुर्वाद्ये
तरां यथावकाशं गच्छेयुरिति ^१ ॥

संचर^४ इति ॥ नीतासु दक्षिणासु^५ यथार्थं संचरे-
न्निति बौधायनो^६ नासु^७स्थिते सोमे ऽध्वर्युः प्रत्यङ् सदो
ऽतीयादिति ग्राह्यीकिः ^१ ॥

I. 259 7. कृष्णविषाणायाः प्राशन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^८ नीतासु
दक्षिणासु चात्वाले कृष्णविषाणां प्राशेदिति ग्राह्यीकिः ^१ ॥ ^१

I. 241. 9. आग्नेयस्य संवदनं इति ॥ सूत्रं ग्राह्यीकेर^१चो इ
स्माद् बौधायनस्त्रिरेवायतिषजन्पृच्छेत्कं आग्नेयः क आग्नेव
इति ^१ ॥ २१ ॥

१ Thus G U (pr. m.), viy., Keś.; •खेनानुवा• Be U (sec. m.);
•खेनवा• Bu H D C, •खेवानुवा• C'.

२ Thus Be C' Bu and the vivaraṇa (one copy) •त्वात्प्रत्यङ् U H G
D C and the vivaraṇa (another copy).

३ •कुर्वाद्ये• Be Bu C'; •त्वात्प्रत्यङ्• U H G D C.

४ संचरत् Bu.

५ Between दक्षिणासु and यथार्थं the MSS. exc. Be C' and Keś;
ins. चात्वाले, clearly interpolated from the following dvaidham.

६ Thus Bu C' G (sec. m.), the vivaraṇa; संवदनं Be H C U D G
(pr. m.).

७ Thus Bu Be G C'; चिरैवन्निति• H U D C.

दक्षिणां दान इति ॥ स इ स्माह बौधायनो मह-
 लिंग्भ्य एना^१ दद्यान्न होचकाननुसंचरेरन्निति^{११} न च होच-
 काननुसंचरेरन्न च सदस्याय दद्यान्न ह्येतस्यानुस्था विधायत
 इति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ महत्त्वतीयथोर्होम इति ॥ स इ स्माह बौधायनो यमे-
 वाध्वर्युर्जुष्टयात्स वषट्कृतानुवषट्कृतः स्यादथेतरो ऽनुवषट्कृतः^१
 स्यादित्युभावेवाननुवषट्कृतौ^१ स्यातामिति शास्त्रीकिह^{११}भावे-
 वानुवषट्कृतौ स्यातामित्यौपमन्यवः^१ ॥

द्वतीयस्य महत्त्वतीयस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^{११}भो

१ इ स्माह दौर्घवात्सो मुखेनैनं पात्रेण गृहीयादिति^{११} ॥

नाराग्रशानामनुप्रकल्पन इति ॥ अनुप्रकल्पवेरन्निति
 बौधायनो^{११} नानुप्रकल्पवेरन्निति शास्त्रीकि^{११}नैनानुपोषणवेर-
 न्ननेत्यौपमन्यवः^१ ॥

शौम्यस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्स्यादिति बौधायन-
 ११ सू^{११}श्रीक इति शास्त्रीकिः^{११} शौम्य एव मन्त्रवाग्स्यात्तूष्णीक
 एककपात्स इत्यौपमन्यवः^१ ॥

तार्तीयसवनिके ऽभिषव इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} यदा-
 प्याययति तेना^{११}श्रुमदित्येव ब्रूयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ एना Bu G; एनां H Be C' U D C; एव the vivaraṇa.

१ Emended; नानुव० or नावव० MSS.

१ Thus Be C' U; •भावेवानु० H D C; •भावेव वषट्कृतानुवषट्कृतौ G
 (sec. m.).

- I. 245. 19. आदित्यग्रहस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं^१ शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनः पुरस्तादेनमभिषवाद्गृहीयान्तूष्णीं^२ श्रुतातस्त्वमव-
नयेदिति^३ ॥
- I. 246. 12. आदित्यग्रहस्योदाहनन इति ॥ अर्धर्षग्र उदाहन्यादिति
बौधायन^४ सूचयेति शास्त्रीकिः^५ ॥
- I. 247. 11. मैत्रावरुणस्य अथर्ष आग्निरो^६ऽवनयन^७ इति ॥ सूत्रं^८
शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह बौधायनः श्रीणीयादेव मैत्रावरुणं
पथसाग्निमवनयेदिति^९ ॥
- I. 248. 5. नवम्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०}
यस्यामेव कस्यां चिदाचयेदिति शास्त्रीकिः^{११} ॥
- I. 249. 17,
250. 6. होचकाणां^{१२} संतर्पण इति ॥ सूत्रं^{१३} शास्त्रीकेर^१चो ह
स्माह बौधायनोऽनुसवनमेव होचाः^{१४} संतर्पयेदिति^{१५} पञ्च
प्रातःसवने षण्मास्यंदिने सवने सप्त तृतीयसवन इत्यौप-
मन्यवः^{१६} ॥
- I. 251. 1. औपासनेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनोऽनुसंश्रव्यौपा-^{१७}
सनाननुमन्त्रयेत् चमसेभ्यश्च पुरोडाशप्रकसानुपाखेद च देव

१ पुरस्तादेवाभि० G (sec. m.); पुरस्तादेवमभि० D C H.

२ Emended; अथसाग्निरोवनयन Bu G and the vivaraṇa; अथसाग्नि-
रोवनयन H U D C; अथश्रीणीयादेव Be C'.

३ होचकाणां Be G (sec. m.) C', the vivaraṇa; होचकां Bu; होचकां
G (pr. m.); होचकां H U D C.

४ होचाः Bu G (sec. m.); होचकान् Be C' H U D C G (pr. m.).

षडुतारं व्याचचीतेत्य^१चो ह स्माह शास्त्रीकिरनुसंग्रन्धैवौपा-
सनामनुमन्त्रवेत पार्श्वतश्चमवेभः^२ पुरोडाशप्रकलानुपाखेदुप-
रिष्टाश्च षडुतारं व्याचचीतेति^३ ॥ २२ ॥ नवमः ॥

साविचस्य गृहणे सादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ सजुष्टं
परिमृष्य सादधेदिति शास्त्रीकिः^२ ॥

तदन्वतो-मदं प्रतिगृणातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ मदा
मोद^४ इवेत्येव^५ प्रतिगृणीयादिति शास्त्रीकिः^६ ॥

नाराश्रमनामनुप्रकल्पन इति ॥ अनुप्रकल्पे रभिति
बौधायनो^१ नानुप्रकल्पे रभिति शास्त्रीकि^२ नानुपोषणैर-
१० सनेत्यौपमन्यवः^३ ॥

शौम्यस्य चर्याया इति ॥ उपाश्रु चरेदिति बौधायन^४
उचैरिति शास्त्रीकिः^५ ॥

शौम्यस्य परीक्षाया इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि
चेव^१ समस्तौ यदि च विहतावग्राविष्णु उपाश्रुवेव स्नाता-
१५ मिति^२ समस्तावुपाश्रु विहतावुचैरिति शास्त्रीकिः^३ ॥

तार्तीयसवनिकानां धिष्णियानां विहरण इति ॥ सूत्रं
शास्त्रीकेर^४चो ह स्माह बौधायनस्यरित्वा वाचरित्वा वा शौम्ये-
नाङ्गारैश्चतुर्धिष्णियां विहरेदिति^५ ॥

१ पार्श्वतः om. Be C'.

२ मोदवेत्येव G (sec. m.) only.

३ इव om. Be Bu D U (pr. m.).

- I. 254. 6. पात्नीवतस्य अयण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ दध्ना वा पयसा वा पात्नीवतः श्रीणीयादिति ग्राह्यीकि^१धिंष्विवाणां व्याघारणशेषेणाज्येन पात्नीवतः श्रीणीयादित्यौपमन्यवः ॥
- I. 254. 14. पत्न्या उदानयन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२चैवासीतापो-द्विष्टीयाभ्य इति ग्राह्यीकिः ॥
- I. 255. 14. तदुभयतो-मदं^३ प्रतिगृह्णातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ मोदा मोदं इवेत्येव^४ प्रतिगृह्णीयादिति ग्राह्यीकिः ॥
- I. 255. 17. भुवस्य प्रच्यावन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्व एवैषो ऽवनयनमन्त्रः स्यादिति ग्राह्यीकिः ॥ २३ ॥
- I. 256. 14. चमसानामावातनं^५ इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः १ ग्राह्यीकेः ॥
- I. 256. 15. तेषु चीरस्त्रीरस्य दूर्वायन्वीग्रस्यत्येकैकं च दर्भपुञ्जीष-मिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^६द्विरेवैते दद्याः^७ स्युरिति ग्राह्यीकिः ॥
- I. 256. 21. औपयजेष्विति ॥ सूत्रं ग्राह्यीकेर^८चो ह स्माह बौधा-यन आग्नीध्रादग्नीषोमीयस्य^९ च सवनौयस्य चाङ्गारानाहरे-^{१०}च्छामिचान्मैचावहस्ये वशाया इति ॥

१ •मदं all, against VIII, 15 : 255. 14.

२ मोदेत्येव • G D C C'.

३ •मायतन all exc. C.

४ ? दद्या Bu C', दद्याः G (sec. m.),^१दद्या Be, H U D C omit the word altogether. The vivaraṇa has: चद्विरेव चाधनो दर्भनौषा इति ।

५ Thus, and comp. vol. I l.c., H G U (pr. m.) C D, the vivaraṇa ; •ग्नीषोमीया • Be C' U (sec. m.) Bu Keś.

मिन्दाऽऽत्योर्होम इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^१चो ह स्याहौप-
मन्यवः पुरस्तामिन्दाऽऽती जुऽऽयाम्मिन्दाऽऽती ऊत्वा हारि-
वोजनं यद्दं गृह्णीयादिति ^१ ॥

श्राकसैश्वर्याथा इति ॥ सूत्रं श्राक्रीकेर^१चो ह स्याह
१ बौधायनो यावन्धेनाऽऽषि कृतान्यभिविजानीयान्तेषामवयजन-
मशीत्यभ्यादध्यादिति ^१ ॥

आदित्यस्योपस्थान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या^१हवनीयमेवै-
तेन यजुषोपतिष्ठेरन्निति श्राक्रीकिः ^१ ॥

कृष्णविषाणयाः प्रासन इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायन-
१ स्योत्तरः श्राक्रीकैः ॥

श्रावभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^१चो ह स्याहौपमन्यवो
ऽवैवैन^१ स्रष्टिष्ठे कुम्भमिश्रं प्ररोष्य स्यालीभिश्च यावोवाय-
येन चावभृथमवेयादिति ^१ ॥

यावोवायव्यस्य प्रज्ञावन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ प्रज्ञा-
१ स्योदाहरेयुरिति श्राक्रीकिः ^१ ॥ प्रज्ञास्यैवैता स्यालीरुदाहरे-
युस्तास्त्रेतानि देविकाहवीऽषि अपयेयुरिति बौधायनः ^१
प्रज्ञावचेयुरेवेति^१ श्राक्रीकिः ^१ ॥ २४ ॥

कृष्णाग्निस्त्य प्रज्ञावन इति ॥ सूत्रं श्राक्रीकेर^१चो ह
स्याह बौधायनः कृष्णाग्निमुन्मुष्याद्गिरभुक्ष्य पुचाय वान्ते-

१ वैवैनं Bu G D C; वैवैन H U (pr. m.); वैवैतन् U (sec. m.),
नत् Be C'.

१ स्व only in G (sec. m.).

वासिने वा दद्यात्सुषोपधानं^१ वैनत्कुर्वीतापि वैनेन पुनर्दीक्षे-
तापि वैनेन पुनर्थजेतेति^१ ॥

I. 262. 6. उदयनीयस्य बर्हिषः सःस्कार इति ॥ अषिदादान-
प्रभृतीन्मन्त्राभ्याधयेदिति बौधायनः^१ ॥ शुश्वप्रभृतीनि
शास्त्रीकिः^१ ॥ संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्त्रवः^१ ॥

ib. उदयनीयस्य निर्वपण इति ॥ सुषि वावधाय^१ चाम-
काषः^२ स्यात्^२ वा सचामकाषायां^३ निर्वपेदिति^३ ॥ पूर्वः
कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः^१ ॥

I. 262. 9. उदयनीयस्य अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति बौधा-
यनो^१ ऽप्ल्विति शास्त्रीकिः^१ ॥

चरोरनुपरिहरण इति ॥ अनुपरिहरेदिति बौधायनो^१
नानुपरिहरेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

उदयनीयस्यासादन इति ॥ षड्बुधासादयेदिति बौधा-
मनस्य^१ षोमिति शास्त्रीकिः^१ ॥

उदयनीयस्य चर्याया इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१ इवनीय^१
एवोदयनीयेन चरेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

I. 263. 2, 5. अनुबन्धस्य^१ कारण इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१ मैधावद्-

१ सुषोपधानं all the MSS.; सुषोप. Keś.; सुषां निधानार्थे इति: the
vivarāṇa.

२ वातर्थाय H D G U C C'.

३ स्यात् G (sec. m.) Be C'.

४ °सापयेति G (sec. m.); °सापयेदिति C'.

५ चनु° G (sec. m.) C' and the vivarāṇa; चनु° the other MSS.

स्थामिच्छथा^१ यजेतेति श्राद्धीकिर^२भो ह स्नाहौपमन्यवो ऽजं^३
पशुमप्यचाक्षभेतै^४कादशप्रयाजं त्वेव तन्म^५ संतिष्ठापधिषे-
दिति^६ ॥

वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुष्टयादिति बौधा-
यन^७ " आदितस्मान्तस्येति श्राद्धीकिः^८ ॥

इदयशूखानामुदासन इति ॥ एकैकग्र उदास्येदिति
बौधायनः^९ " सर्वान्सहेति^{१०} श्राद्धीकिः^{११} ॥ २५ ॥

उक्षण^{१२} इति ॥ सर्वाङ्गोपशूनुस्येदिति बौधायनो^{१३}
ऽन्यचर्षभाच्च वशाद्यै चेति श्राद्धीकिः^{१४} ॥

5.१० आमिच्छाद्यै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवतौ स्यादिति बौधा-
यनसू^{१५}श्रीकेति श्राद्धीकिः^{१६} ॥ .

6. मैत्रावरुण्यै परिधिष्विति ॥ सूच^{१७} श्राद्धीकेर^{१८}भो ह स्नाह
बौधायनः पूर्वं सूणे सदस्यो वा हविर्धानयोर्वा भित्त्वा वैदस्य-
कान्यरिधीन्मैत्रावरुण्यै^{१९} कुर्यादिति^{२०} ॥

१ वा ins. G.

२ ख Bu.

३ सर्वादि instead of सर्वान् some of the MSS. ; some omit च ।

४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa of our passage, उदिस्य
a copy of the vivaraṇa of the text proper; उदुस Bu; उदसरस
Be C' U (sec. m.); उदसरस C D H U (pr. m.) G (pr. m.) and a
copy of the vivaraṇa of the text proper.

५ वै(नै)दस्यान् all (and thus also the Karmānta, XXV. 26), exc.
G (sec. m.), which has वैदस्यान् ।

- II. 4. 12. द्यावापृथिव्योः समीक्षण इति ॥ उभे षड्रुतः समीक्षेतेति
बौधायनस्त्रिंशद्वेति शास्त्रीकिः ॥ प्राच्यां दिशि संधिमौच-
माण एतं मन्त्रं जपेदित्यौपमन्यवः १ ॥
- II. 4. 16. अपो रश्ने अभ्यवहरन्वपि वाङ्गिरन्ध्रस्य भुञ्जत इति ॥
पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः १ ॥ १ ॥
- II. 5. 11. उखानां करण इति ॥ स इ स्माह बौधायनो ऽषाढाम-
येतस्यै याजुष्ये पादमार्षौ^१ कुर्याद्यावन्मार्षौ चादाचेष्टका-
मृत्तिकायामपिसृजेदेवमस्त्र^२ सर्वो ऽग्निर्याजुषो भवतीत्यै-
कामेवोखां मन्त्रेण कुर्यान्नूष्पीमितरे इति शास्त्रीकिः १ ॥
सर्वासु भिक्षासु प्रत्यय इति ॥ स इ स्माह बौधायनः १०
ससाविचं मन्त्रकर्माभ्यावर्तयेदिति^३ ॥ यदन्यत्साविचेभ्य इति
शास्त्रीकिः १ ॥
- II. 6. 4. अथादत्त एकविंशतिं वृष्णो अमस्य शकृत्पिष्टानधि-
मग्निं पचनमिति ॥ सूचं बौधायनस्य ११ यस्यैव कस्य चान्य-
स्याददौतेति शास्त्रीकिः १ ॥ ११ ॥
- II. 6 5. उखानां धूपन इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१परिमितैर्मन्त्रैर्धू-
पयेदिति शास्त्रीकिः १ ॥

१ षाह० B U and G (sec. m.) Bu; षह० Be C' U and G (pr. m.).

२ षकावाचसि० B G (sec. m.); the vivaraṅga: सर्वेषुकार्षाणां (या the Ms.) इति, the Ms.: सर्वेषुकार्षाणां (या the Ms.) इति कावासा ।

३ Thus G, U (sec. m.) and the Ms.; संपाकर्मा० B; संपकर्मेष्टावर्त० Bu; कर्माभ्यावर्त० Be C'.

उखानां प्रवृञ्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौते^१कामेवोखां
मन्त्रेषु प्रवृञ्ज्यात्तुष्णीमितरे इति शास्त्रीकिः^१ ॥

ताः प्राचीर्वेदीचीर्वायातयतीति ॥ पूर्वः कश्यो बौधा-
यनश्रौत्तरः शास्त्रीकेः^१ ॥

५ पचन इति ॥ स ह स्नाह बौधायन उखा ऋषभाग्रपृ-
ष्ठेष्टका वार्हस्पत्यं महावीरं लोकंष्टणा इत्येतद्गार्हपत्यात्पचे-
द्दधेतरद्गामाग्नेरिति^१ यत्किं चेष्टकोक्तं यामाग्निना तत्पचेद्द-
विदक्तं गार्हपत्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

पशुश्रीर्षाणां करण इति ॥ प्रत्यक्षाणि वा मार्त्तिकानि

१० वा स्युरिति बौधायनः^१ प्रत्यक्षाण्येवेति शास्त्रीकि^१र्षिरण्णया-
नीत्यौपमन्यवो^१ वायव्यग्निरसि वैतामनाभिरग्नेदेदित्यौप-
मन्यवौपुषः^१ ॥

६ चिरपसवैः पर्षशाखया परिकर्षतीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनश्रौत्परिकीर्षेव माषान्यमगाद्याभिः परिगायेदिति
१५ शास्त्रीकिः^१ ॥

१ आघार इति ॥ उभाभ्यां मन्त्राभ्यामेतमाघारमाघार-
येदिति बौधायनो^१ द्विरण्यगर्भः समवर्तताय इत्येतथैवैतमा-
घारमाघारयेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अग्निष्टप्रथमयोमस्याध्वरदीषाज्जतीनाः होम इति ॥

१० अध्वरदीषाज्जतौर्ज्ज्वाग्निका जुज्यादिति बौधायन^१ आग्निका
एवेति शास्त्रीकिः^१ ॥

२ वैराजीषु दीषास्त्विति ॥ स ह स्नाह बौधायनो नासं-

वत्सरः सोम्यैराजीर्दीक्षाः कुर्वीत^१ कामः संवत्सरः
सोम्यैराजीर्दीक्षाः कुर्वीत^१ संवत्सरं वा धृतैकाहिकं^२
कुर्वीतैकाहिकस्त्रेवाग्निरिति^३ शास्त्रीकिः^४ ।

II. 13. 7. काम्यस्यान्वधानं^५ इति ॥ जाते काम्यमन्वदध्यादिति^६
बौधायनः ॥ पुरस्तादेवेति शास्त्रीकिः^७ ।

II. 13. 18. औदुम्बरीणां समिधामभ्याधान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीवे-
रं^८ च ह स्माह बौधायन एकामेव समिधं पञ्चर्षभाभ्याद-
ध्यात्तदेव रात्रोन्नः स्यादिति^९ ।

II. 15. 14. अक्षपतीयायै समिधो ऽभ्याधान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीवे-
रं^८ च ह स्माह बौधायनो ऽक्षपतीयां प्रतिघनेधनीयां वैष्- १०
वीमित्येता अभ्यादध्यादिति^९ ।

II. 16. 2. वात्सप्रविष्णुक्रमयोः संनिपात इति ॥ अहरहः संनिपातवे-
दिति बौधायन ॥ आदितस्यान्ततश्चेति शास्त्रीकिः^{११} ।

उख्य उदाते प्रायश्चित्तकरणं^{१२} इति ॥ च ह स्माह बौधा-

१ Thus G U C' and the Ms.; धृतैकाहिकं B Bu; धृतैकाहं Be.

२ According to the vivaraṇa of this dvaidham, given in Ms. the इति, which is missing in all the MSS., ought to be inserted before ऐकाहिकस्त्रे ।

३ Thus U (sec. m.) C'; •स्मान्वाधान the other MSS.

४ Thus B Be C' Bu G (sec. m.) U (sec. m.); •न्वाद्या• G (pr. m.) and the Ms.

५ प्रायश्चित्तकरणं G (sec. m.) U.

यनः प्रवृष्य परिदायाकार्काङ्कतिभिरभिजुञ्जयाद्येतरत्कर्मावृता
 कुर्यादित्ये^१चो ह स्माह ग्राह्णीकिः प्रवृष्य परिदायाकार्काङ्कति-
 भिरभिजुञ्जयात् चेतत्कर्मावृता कुर्यादिति^१ ॥

प्रथाण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेन प्रथाया-
 १ दाध्वरिकेष चाग्निनेन चेत्याग्निनेनेवेति ग्राह्णीकिः^१ ॥

अथ यद्यपर्याणा^१ अप उपाधिगच्छतीति ॥ सूत्रं ग्राह्णी-
 केर^१चो ह स्माह बौधायनो यत्रैवापर्याणा अप उपाधिगच्छे-
 त्तद्गम्य प्रवेशयेत् च विगर्भा तां कुर्याद्यावन्मात्रं चादाय
 प्रत्यवदध्यात्प्रसद्य भस्मना योनिमित्यथेतरत्स्वाह्नीषु वा सतेषु
 १० वानुनिधापयेदिति^१ ॥

देवयजनस्याध्यवसान इति ॥ स ह स्माह बौधायन
 उभयेनाध्यवस्येदाध्वरिकेष चाग्निनेन चेत्याग्निनेनेवेति
 ग्राह्णीकिः^१ ॥ ३ ॥

संभाराणां निवपन इति ॥ सूत्रं ग्राह्णीकेर^१चो ह स्माह
 १५ बौधायनो भस्म चैवोषांस्य मन्त्रेण निवपेत्तूष्णीमितरौ
 संभाराविति^१ ॥

गार्हपत्यचिताविति ॥ सूत्रं ग्राह्णीकेर^१चो ह स्माह
 बौधायनो ऽग्निग्रहणं स्त्रयंचितिं श्वेतकृष्णयोरभिमर्शनमधि-
 द्रवणमवद्रवणमिति^१ सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादिति^१ ॥

१ Thus here and infra all.

१ Thus Be C' and cp. XXIII. 15; •धिद्रवणावद्रवण इति B
 •धिद्रवणावद्रवणे इति U (sec. m.) Ms; •धिद्रवणमिति Bu G U (pr. m.).

पमन्ववः पुरस्ताद्भिमर्गाभिहोमाभां तप्तादेवतसूददोषः^१
कुर्वीति^१ ॥

II. 28. 15. सर्पश्रिस^२ उपधान इति ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनसो-
त्तरः शास्त्रीकिः ॥

II. 30. 10. चौदुत्तरं चोदुत्तरसुसक्तमिति ॥ सूत्रं बौधायनस^३ ॥
दार्श्यादृचमेवैणत्कुर्यादिति^४ शास्त्रीकिः^१ ॥ ई ॥

II. 30. 11. सर्वोषधस्त्रावहन इति ॥ मन्त्रेषावहन्वादिति बौधायन-
सू^३श्रीमिति शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 30. 17. उखानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै^३कामेवोषां
मन्त्रेषोपदध्यान्श्रीमितरे इति शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 31. 13. पशुश्रीर्षाणामुपधान इति ॥ मध्य उपदध्यादिति बौधा-
यनो^३ ऽन्त्रेषु तस्य व्युद्वेषोपदध्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

अथर्वश्रिस उपधान इति ॥ पुरस्तात्सर्वतोसुसक्तमेष
स्त्रमाहणामच नवर्षमथर्वश्रिर उपदध्यादिति बौधायनो^३
नाथर्वश्रिर इति शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 33. 12. सर्वतोमन्त्रस्योपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै^३नुदिप्रमेव^४
गायत्रीरुपदध्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus all the MSS.; •दोषणे Ms.

२ •श्रिर MSS. exc. C'.

३ •दृश्यां MSS. exc. U C' and Ms.; •मेवैतं MSS. exc. U.

४ Thus Be (C' U (sec. m.) and the Viv.; the other MSS.

अङ्गानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ विज्ञाते-
 ज्जेवाङ्गेष्वङ्गान्युपदध्यादिति शास्त्रीकिः १ ॥

अवभृथोपधान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो इ स्माह
 बौधायन ईषत्प्रत्यवहतभिरसनेनमुपदध्याद्यथर्षभो^१ वाग्भित्तु-
 मुपतिष्ठतीति^१ ॥

अतीतानामिष्टकागङ्गानामुपधान इति ॥ आधिसुपदध्या-
 दिति^१ बौधायनश्चित्यन् इति शास्त्रीकिः १ ॥

अन्नप्रदान इति ॥ मध्यंदिने अन्नं प्रयच्छेदिति बौधायन-
 श्चित्यन् इति शास्त्रीकिः १ ॥ ७ ॥ तृतीयः ॥

१० पुरीषचितेऽपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पूर्वेषुरेव
 पुरीषचितिं परिनिक्षिपेदिति शास्त्रीकिः १ ॥

अथावभितक्षिपेतां कृष्ण उत्तरः^१ श्वेतो दक्षिण^१ इति ॥
 अत्रैवाभ्यां तिष्ठद्भ्यां वासमाहारवेदिति बौधायनः ॥ काले-
 कात् एवेनावुदानवेयुरिति शास्त्रीकिः १ ॥

११ वाक्क्षिप्यानामुपधान इति ॥ उपरिष्ठादाक्क्षिप्या उप-
 दध्यादिति बौधायनः ॥ पार्श्वत इति शास्त्रीकिः १ ॥

१ Thus (प्रत्यवहतं) U G (pr. m.) C' and Ms.; •प्रत्यवहतं• Bu;
 प्रत्यवहतं• Be G (sec. m.), प्रत्यवहतं• B.

१ Thus G and Ms.; वाग्भित्तुप• or वाग्भित्तुप• the other MSS.

१ Thus B G U (sec. m.), Ms. and the Viv.; वधि• Bu. वधि•
 Be C' U (pr. m.).

१ उत्तरत G C and the Viv.

१ दक्षिण B G.

- II. 41. 1. सृष्टीनामायातन^१ इति ॥ अणेषु स्रवमाहृष्यासुदीचीरेना
आयातयेदोत्तरस्नात्पचसंधेः सर्वतो^२ वेति^३ ॥ पूर्वः कल्पो
बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ^१ ॥
- II. 41. 5. व्युष्टीनामुपधान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनः पुरस्तादेनाः प्रतीचीरुपदध्यात्पुरस्ताद् इति प्रतीची
राचिर्व्युच्छतीति ^१ ॥
- II. 42. 18. तासां पुरीषवतीं मध्य उपदधातीति ॥ स ह स्माह
बौधायनः पुरीषेण वा सहोपदध्यात्पुरीषं^२ वैवेति ^३ मन्त्र-
पुरीषैवैषा स्यादिति शास्त्रीकेः ^१ ॥
- II. 42. 20. वैराजानामुपधान इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः ^१
शास्त्रीकेः ^१ ॥
- II. 43. 9. याज्ञसेनीनामुपधान इति ॥ पूर्वः कल्पः शास्त्रीकेरुत्तरो
बौधायनस्य ॥
- II. 43. 21. दृतेष्टकानामुपधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो दृतेन
वा सहोपदध्याद्दृतेन वाभ्यञ्चेति ^१ मन्त्रदृता एवैताः स्फुरिति ^२
शास्त्रीके^१र्दृतेपिच्छानेवाचोपदध्यादित्यौपमन्त्रवः ^१ ॥

^१ Thus C' (sec. m.), Ms., the Viv. (one copy); •भावनस्य the other MSS.

^२ Thus Ms. and the Viv.; सर्वत इति वेति Bu B G U (pr. m.): सर्वत इवेति U (sec. m.) Be C'.

^३ Thus G; •चचेवेति B Be Bu; चंचेतिवेति U, •चचेवेति C'.
•चनेचवेति the Ms.

दृष्टकानामावापस्थान इति ॥ अन्तरेण ज्योतिषतीक्ष्ण
 भूतेष्टकाश्चेत्तद्विष्टकानामावापस्थानं भवतीति ॥ स ह स्माह
 बौधायनः संवेद्यनञ्जुः प्रबुद्धञ्जुः प्रयाणञ्जुरपर्यायञ्जुः
 सामिधेयीराप्रौरतीताः स्रेष्टकागणानचोपदध्यादित्य^१चो^१ ह
 स्माह ग्रासौकिर्नानिष्टकं मन्मिष्टकावदापादवेदतीतानेवेष्ट-
 कागणानचोपदध्यादिति^१ ॥

पौर्णमास्या उपधान इति ॥ सूचं बौधायनस्योत्तर
 एवाऽथे पौर्णमासौमुपदध्यादिति ग्रासौकिः^१ ॥

नचवेष्टकानामुपधान इति ॥ सूचः ग्रासौकेर^१चो ह
 स्माह बौधायनः प्रतितारकं चवेष्टका उपदध्यान्ततश्च च
 रोचवेदिति^१ ॥

सर्वतोमुखस्योपधान इति ॥ सूचः ग्रासौकेर^१चो ह
 स्माह बौधायनो ज्येते^१ खण्डं कृण्वत्याभिमर्शनेन^१ भवति^१
 सर्वतोमुखमुपधास्यञ्छ्रूतमश्वमभिमृशेदिति^१ ॥

वर्धनेष्विति ॥ सूचः ग्रासौकेर^१चो ह स्माह बौधायनो

१ Before चचोपदधा• Bu Be C' G (pr. m.) U (sec. m.) ins. इतरेण
 or इतद् here and l. 6; B G (sec. m.) and the Ms. om. these
 words.

१ •पातवेदितिता• some.

१ ज्येते^१ Be U (sec. m.) Ms. (= ज्येते^१); ज्येते^१ B G, ज्येते^१ C'
 चचोवेते^१ Bu.

१ •मर्शने the Ms.

यावन्नि वर्धनानि समाने ऽहनि संनिपतेयुः सर्वेषां पारे
तथादेवतसूददोऽसः कुर्वीतेति ^१ ॥ ८ ॥ चतुर्थः ॥

II. 47. 9. अथ प्रोचशीषु हिरण्यप्रक्लाग्प्रत्यस्यतूर्ध्वं^१ चिम्बो ऽपरि-
मितानिति सप्तसमिति प्रोक्तं ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
शास्त्रीकेः ^१ ॥

II. 48. 9. शतद्वितीयस्य होम इति ॥ सूचमाचार्ययोः ^{११} पूर्वस्त्रिजे-
वानीके जुष्टादिति गौतमः ^१ ॥

II. 49. 8. नमस्कारैरुपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः सध-
नुष्क एवोपतिष्ठेतोत्तरस्था एव दिश आवृत्त्यैतेनैव यचेतमेत्य
पश्चात्प्राक् तिष्ठन्तूर्ध्वानुपतिष्ठेत्य^{१२} चो^{१३} ह स्माह शास्त्रीकिर्द-
त्त्वेव धनुःपतिष्ठेतैतस्यै चैव दिश आवृत्त्यैतेनैव यचेतमेत्य
पश्चात्प्राक् तिष्ठन्तूर्ध्वानुपतिष्ठेत्येति^{१४} ॥

II. 49. 15. परिषिच्यमाने यजमानं वाचयतीति ॥ सूचः शास्त्री-
केर^{१५} चो ह स्माह बौधायनः परिषिच्यपरिषिच्यैवायानि
कुम्भं निदध्याद^{१६} स्ते सुदमुं ते शुगृत्स्त्वित्यभिनिर्दिष्टेचं ^{१६}
द्विष्यादिति ^१ ॥

II. 50. 3 विकर्षण इति ॥ अर्धर्षणो विकर्षेदिति बौधायन ^{१७}
सप्तर्षेति शास्त्रीकिः ^१ ॥

१ वाचयति instead of प्रत्यस्यति Be C'.

२ Thus (अर्धर्षण) Be C and the Viv.; कर्षणम् all the other MSS.
and the Ms.

खपमाहवाये व्याघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्नि-
चतुरश्रमेनां व्याघारयेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

वैश्वानरमाहतानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति
बौधायनस्य ^२ श्लोका इति शास्त्रीकिर्वैश्वानर एव मन्त्रवाग्व्या-
नूश्लोका माहता इत्यौपमन्त्रवः ^३ ॥

अग्नीकवतस्य होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याहवनीय
एवानौकवतं जुहुयादिति शास्त्रीकिः ^४ ॥

अथैनं संचितमाग्न्यप्रोक्षेण प्रोक्षतीति ॥ सूत्रं शास्त्रीके-
रचो इ स्नाह बौधायनो मन्त्रानुद्दिशं चैनं प्रोक्षन्मन्त्रा-
१० नुश्लोकं चेति ^५ ॥

रभस्य निधान इति ॥ स इ स्नाह बौधायन उभये-
नेभं निदध्यादाध्वरिकेण चाग्निकेन चेत्याग्निकेनैवेति
शास्त्रीकिः ^६ ॥ ६ ॥

शाकशैः परिधान इति ॥ आहवनीयं परिदध्यादिति
१५ बौधायनः ^७ पुष्कमेवेति शास्त्रीकिः ^८ ॥

सुवाङ्गत्योः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^९ न
कुर्यादिति शास्त्रीकिः ^{१०} ॥

पूर्वाङ्गत्यै^१ करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^{११} न
कुर्यादिति शास्त्रीकिः ^{१२} ॥

३.१० अत्र जुहुमन्मया दिशो ध्यायेदिति^१ ॥ दिग्भ्यो ऽहमग्नि-

१ Thus Ms. only; पूर्वाङ्गत्योः the MSS.; पूर्वाङ्गतिकरण the Viv.

२ इति om. all exc. Ms.

मभिः संभराणीति वा द्वेषी वेति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायन-
श्रोत्रः शास्त्रीकेः । ॥

II. 56. 8. प्रवेकस्याथातनं इति ॥ पूर्वः कस्यः शास्त्रीकेः उत्तरो
बौधायनस्य ॥

II. 56. 10. तस्मिंश्चतुर उपसृष्टान आहेति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
नोपसृष्टीतेति शास्त्रीकेः । ॥

II. 56. 12. प्रवेकस्यानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो ॥
नानुप्रहरेदिति शास्त्रीकेः । ॥

II. 56. 13. ब्रह्मौदनस्य अपण इति ॥ अग्न्याधेयवस्त्रपथेदिति बौधा-
यन ॥ एतस्मिन्नेवेति शास्त्रीकेः । ॥

II. 56. 14. ब्रह्मौदनस्य प्राशन इति ॥ उत्तरे ओषन्ते प्राग्नीधुरिति
बौधायनः ॥ पुष्कमेवाभित इति शास्त्रीकेः । ॥

II. 57. 4. वातनामानाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ वात-
मयपाञ्चलिना जुञ्जवादिति शास्त्रीकेः ॥ कृष्णाग्निपुटेन
जुञ्जवादित्यौपमन्यवः । ॥

II. 57. 9. शाकलानामनुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो ॥
नानुप्रहरेदिति शास्त्रीकेः । ॥ १० ॥ पञ्चमः ॥

II. 57. 12. अग्निधिष्णिवानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वा
एव यानुषीरुपदधादिति शास्त्रीकेः । ॥

१ The two akṣaras चम effaced in G.

२ •चतन MSS. exc. Be C'.

नानाबीजानां निर्वपण इति ॥ निर्वपणेनानुषमेत्य^१
अभिसृष्टेदिति^२ बौधायनसोत्तरदेव इविः परिनिस्त्रिष्ठेदिति
ग्रासौकिः^३ ॥

तेषां त्रीह्रस्वेव इविष्कृतमुदादयत्युपोषण्ण्णे यवानिति ॥
सूत्रं ग्रासौकेर^४चो इ स्माइ बौधायन आवपनप्रमृति षषेषु
मन्त्रकर्माभ्यावर्तत तन्त्रं तु इविष्कृत्^५ स्मादिति^६ ॥

आप्यग्निनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो निनये-
दिति बौधायनो^७ ऽप्येषातिहायेति ग्रासौकिर^८घेण वा जघ-
नेन वेत्यौपमन्यवः^९ ॥

• सषडपशुपुरोडाशा^{१०} एतेतरेषां इविषामिडा अवघेद-
भ्यर्धदिति^{११} सषडुपुरोडाशानां वेति ॥ पूर्वः कश्यो बौधा-
यनसोत्तरः ग्रासौकेः^{१२} ॥

अत्याक्रमण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१३} षड् स्त्रिष्ठता-
त्याक्रमेदिति^{१४} ग्रासौकिः^{१५} ॥

• अभिषेक इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^{१६}चो इ स्माहौपमन्यवः

१ ऽप्येत्याभिसृष्टेदिति U (sec. m.).

२ Thus G (sec. m.) Bu Be C' Ms; •ष्कृत B G (pr. m.) U; cp. XI. 4: 75. 7, XXI. 16: 99. 16.

३ षषु० om. B G U (pr. m.) the Viv.— •डाइ B Bu G U (pr. m.) the Viv.; •डाइ Be C' U (sec. m.).

४ Thus (and cp. II. 71. 5) B G B; •दत्तर्धदिति Be C' •दत्तर्धदिति B.

५ Thus U (pr. m.) C', the Viv.; स्त्रिष्ठतात्या• the other MSS.

पुरस्तात्सिद्धकृतो चावदात्तातेनाभिषिञ्चेन्नाच स्रष्टामिं न
 दक्षौ^१ न पार्श्वानि भवन्ति कुशानेव स्रष्टीर्यं तेज्जेनमभि-
 षिञ्चेदिति^१ ॥

II. 58. 18; 59. 8. योगे विमोक इति ॥ अहरद्वयंशुद्धादहरद्वयंविमुञ्चेदिति
 बौधायनो^१ ऽहरद्वयंशुद्धादग्नें विमुञ्चेदिति शास्त्रीकिर^१दिति
 एव युद्धादग्ने विमुञ्चेदित्यौपमन्यवः^१ ॥

II. 59. 11. ऋतुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ यथाक्रमेवाह ऋतु-
 करणानि कुर्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 59. 13. एकादशिनानां^१ पशूनामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधा-
 यनस्यै^१कयूप एवेकादशिनान्पशूनामुपाकुर्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
 ॥ ११ ॥

II. 59. 17. वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुञ्ज्वादिति बौधा-
 यन^१ आदितस्यान्तसेति शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 60. 3. अश्वस्यावप्रापण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ माघंदिन
 एव सवने ऽश्वमवप्रापयेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

पशूनामासादन इति ॥ पशुंपशुं पञ्चहोत्रासादयेदिति^१
 बौधायनो^१ सुखमेवेति शास्त्रीकिः^१ ॥

इदयशुक्षानामुदासन इति ॥ एकैकश उदासयेदिति
 बौधायनः^१ सर्वान्पशूनेति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus Be C' U (sec. m.); दक्ष the other MSS.

१ C' and the Viv. दक्षा० ।

आमिषाद्यै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती च स्वादध्यव-
दानीया चेति बौधायनस्य^१ श्लोका च स्वादध्यवदानीया चेति
शास्त्रीकि^१ मन्त्रवती च स्वामन्त्रहरया चैनया निवृद्धया धजे-
तेत्यौपमन्त्रवः^१ ॥

५ देविकाहविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१ न
कुर्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥ १२ ॥ षष्ठः ॥

अघातो वाजपेथं व्याख्यास्यामः ॥

चिन्वीत वाजपेथे ऽग्निमिति बौधायनो^१ न चिन्वी-
तेति शास्त्रीकिः^१ ॥

१० औदुम्बरः रथकः सप्तदशारमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१
दार्ढ्यवृषभेवैगत्कुर्यादिति^१ शास्त्रीकिः^१ ॥

११ खादिरौ विद्वशी^२ वभ्रैर्युतासुपकल्पयत^२ इति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य^१ ब्रह्माग्निं वैवाचोपकल्पयतीत शतमानं च
द्विरष्टमिति शास्त्रीकिः^१ ॥

१२ च यौगस्य जघन्याहःसु पुरसादावाख्यौ पौर्षमाख्यौ दीक्षत
इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ शरदि वाजपेथेन बजेतेति
शास्त्रीकिः^१ ॥

१ ०दृष्टं G (sec. m.).— ०मेवैतत् G (pr. m.) U, ०मेवैतत् the other
MSS.

२ Thus G and the Viv.; विद्वशि Bu, विद्वशी B, विद्वशी U, विद्वशी
Be, विद्वशी C' (pr. m.), विद्वशी (sec. m.).

३ Thus G, वभ्रैर्यु Be, वभ्रैर्यु C', वभ्रैर्यु Bu, वाधैर्यु U, वभ्रैर्यु B,
वभ्रैर्यु the Viv. (one copy), वभ्रैर्यु (another).

- II. 64. 4; 65. 10. साविचाणां होम इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः
 ग्राह्यीकेः ॥
- II. 64. 12. वाजपेयिकायै सुरायै संधान इति ॥ सूत्रमाशार्थधोर^१चो
 ह स्माहौपमन्यवो यत्रैव सुरा स्यान्तत आहारवेदिति^१ ॥
- II. 65. 4. सो ऽरन्निमाचेऽरन्निमाचे वा विघ्नान्ति धनुर्वैष्टीर्वा प्रवे-
 ह्यतीति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः ग्राह्यीकेः ॥
- II. 65. 5. गौधूमं^२ चषाणमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ गोधूमपिष्टा-
 नामपि कुर्यादिति ग्राह्यीकिः^४ ॥
- II. 66. 2. दुन्दुभीनामासञ्जन इति ॥ सूत्रं देधमेवैतद्भवति ॥
- II. 66. 14. क्रतुकरण इति ॥ सूत्रं ग्राह्यीकेर^५चो ह स्माह बौधा-
 यनो ऽतिराचमय्यच क्रतुमुपेयात्समानपचे चैनं संतिष्ठा-
 पयिषेदिति^६ ॥ १३ ॥
- II. 66. 16. पञ्चैन्नान्तियाद्याग्यत्वातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^७ सर्व-
 एवैते^८ सोपयामा^९ यहीतव्या^{१०} भवन्तीति ग्राह्यीकिः^१ ॥
- II. 67. 10. सुरापहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} सजुष्टा-
 न्यरिमृष्य^{१२} साद्वेदिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

१ Thus G and the Viv. (one copy), बोधमं Bu; गोधूमं the other MSS.

२ Thus Be C' U (sec. m.); संनिपतिषेदिति B G; सञ्जपतिषेदिति Bu.

३ Thus G C'; हवैने U, हवैतेः B Be; Bu defective.

४ सोपयामन्त्यही० U.

५ Thus Be C'; सजुष्टा० Bu U, सजुष्टा० B G.

द्वित्रेण^१ वा त्रित्रेण^२ वोदीच आयातयतीति ॥ पूर्वः
कश्यो बौधायनस्रोत्तरः शास्त्रीकेः ॥

षड्रश्ना आदाय यूपमभिप्रेयादिति बौधायनः ॥ पञ्च
रश्ना आदाय यूपमभिप्रेयादिति शास्त्रीकिस्र^१तस्रो रश्ना
आदाय यूपमभिप्रेयादित्यौपमन्यत्र ॥ एकामेव रश्नामा-
दाय यूपमभिप्रेयादित्यौपमन्यत्रीपुत्रो ॥ ऽग्नीषोमीयरश्नाया-
मेव नियुञ्ज्यादित्याञ्चीगविः १ ॥

वाजपेथिकानां पशूनामुपाकरण इति ॥ ऐकादग्निना-
नुपाकृत्य^२ वाजपेथिकानुपाकुर्यादिति बौधायनो ॥ वाजपेथि-
१० कानेव नैवैकादग्निनामिति शास्त्रीकिः १ ॥

प्राजापत्यानामुपाकरण इति ॥ एकैकश उपाकुर्यादिति
बौधायनः ॥ सर्वांश्चेति शास्त्रीकिः १ ॥

वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुहुयादिति बौधा-
यन ॥ आदितस्यान्तश्चेति शास्त्रीकिः १ ॥

११ हृदयशूक्ष्णानामुदासन इति ॥ एकैकश उदासवेदिति
बौधायनः ॥ सर्वांश्चेति शास्त्रीकिः १ ॥

रथानामभियोजन इति ॥ सूत्र^५ शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनो य एवैष समवक्षेपणो मन्त्रस्तं प्रथममभियोजनानां
कुर्यादथ तृणौमश्वासमवच्छिपेदिति १ ॥

१० काष्ठागमन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रदक्षिण-

१ द्विःत्रे० and त्रिःत्रे० G (sec. m.).

२ एका० the Viv.

मादृष्ट्यैतां^१ काष्ठां मन्वेयुरपासुतो ऽपसञ्चैरावर्तेरञ्जित्य^२ चो ह
 स्माह शास्त्रीकिरपसञ्चैरादृष्ट्यैतां^३ काष्ठां मन्वेयुरपासुतः
 प्रदक्षिणमावर्तेरञ्जिति^४ ॥ १४ ॥

- II. 79. 14. अथ यजमानं तार्थं परिधापयतीति ॥ सूत्रं बोधावन-
 खोभि एवैते यजमानं परिधापयेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 80. 2. अत्रित्या आघातन^२ इति ॥ पूर्वः कस्यो बोधावनखोत्तरः
 शास्त्रीकेः ॥
- II. 80. 5. तां दग्गभिः कस्यै रोहतीति^३ ॥ सूत्रं बोधावनखैरेव
 मन्वेः प्रत्यवरोहेदिति शास्त्रीकिः^४ ॥
- II. 81. 2. 'अचास्त्रे प्रत्यवरोहणत^५ आसन्दीं निदधातीति^६ ॥ सूत्रं
 बोधावनख^७ वस्त्राजिनं चेवास्त्राच^८ प्रत्यवरोहेत्तमानं^९ च
 शिरश्चमिति शास्त्रीकिः^{१०} ॥

१ Thus both times C' only; •दृष्ट्यैतः both times G and B the second time; दृष्ट्यैत B the first time; all the MSS. (exc. C') •तं, not त्वे ।

२ Thus B G, चाघातन the Viv., आघात Bu, आघात Be C'.

३ Thus G U C' (sec. m.) and the Viv.; •चोरोह• Bu, •चैरोरोह• B Be.

४ Thus only the Viv., प्रत्यवरोहणत the MSS.

५ Thus the Viv., निमिजोतीति Be, निमिजोतीति C', प्रत्यवरोहणतीति B Bu G U.

६ Thus B U G; वैवास्त्राच Bu; च only Be C; आसन्दीं seems superfluous.

७ Before यजमानं B Bu U G ins. इति ।

- अथेनमेतयासन्ध्या षट् प्रावहन्त्या वा व्रजतीति^१ ॥ पूर्वः
कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ॥
- अतिघ्राह्याणां भक्षण इति ॥ पूर्वः कस्यः शास्त्रीकेदत्तरो
बौधायनस्य ॥
1. ५ प्राजापत्यानां भक्षण इति ॥ पूर्वः कस्यः शास्त्रीकेदत्तरो
बौधायनस्य ॥
2. गुददत्तीयेऽपि ॥ देदे अथ गुददत्तीये उपचष्टोपचजे-
दिति बौधायनो^१ ऽपच्छेदमिति शास्त्रीकः^१ " समसान्वेवैता-
न्यनुप्रहृत्य सर्वैर्मन्त्रैर्नुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः^१ ॥ १५ ॥ सप्तमः ॥
1. १० अथातो राजसूयं व्याख्यास्यामः ॥
चिन्वीत राजसूये ऽग्निमिति बौधायनो^१ न चिन्वीतेति
शास्त्रीकः^१ ॥
9. पुनरधुय पिष्टानि कृत्वाहारयेदिति बौधायनस्य^१ चा-
धुयान्वेवैतानि^१ स्युरिति शास्त्रीकः^१ ॥
0. १५ नैर्हतस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्धादिति बौधायन-
स्य^१ ष्यीक इति शास्त्रीकः^१ ॥
2. एकोऽस्य कस्य हरण इति ॥ अन्वाहार्यपचनाद्भूरेदिति
बौधायनो^१ यामाग्नेरिति शास्त्रीकः^१ ॥
1. नैर्हतस्य होम इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१ विसृष्टिका-
१० काष्ठाभ्यामेनं परिगृह्य जुहुयादिति शास्त्रीकः^१ ॥

१ व्रजतीति G B, हविनीति Bu; U Be C' corrupt.

१ Thus G; •धुयान्वे• U, •धुपन्वे• B, •द्वयान्वे• Be C'.

- II. 86. 3. दक्षिणाणां दान इति ॥ अहरहर्दद्यादिति बौधायन ॥
आदितस्त्रान्तश्चेति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- II. 86. 3. उदपाचस्थोपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति
बौधायनो ॥ यथोपपादमिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- II. 86. 5. स्नाहा नमो य इदं चकारेति ॥ सूचं बौधायनस्नान-
मयच स्नाहाकारं परिणयेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- II. 87. 1. संतनौनामनुप्रयोग इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो यदह-
रिष्या वा पशुना वा यजेतापि तदहः संतनौ^१ प्रयुञ्जीतेत्य^१पो
ह स्नाह शास्त्रीकिरहरहराश्रावणार्थं खल्वेते दृष्टे भवतो^१
यदहरिष्या वा पशुना वा यजेत न तदहः संतनौ^१
प्रयुञ्जीतेति ^१ ॥
- ib. चातुर्मास्थानामनुप्रयोग इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो
यदहश्चातुर्मास्थानि प्रयुञ्जीतापि तदहः संतनौ प्रयुञ्जीतेत्य^१पो
ह स्नाह शास्त्रीकिरहरहराश्रावणार्थं खल्वेते दृष्टे भवतो^१
यदहश्चातुर्मास्थानि प्रयुञ्जीत न तदहः संतनौ प्रयुञ्जीतेति ^१ ॥^{११}
- II. 88. 17. आख्यार्तं पञ्चेध्वीयस्य करणम् ^१ ॥ १६ ॥
- II. 89. 3. अथोपवेधेणाङ्गाराभ्यमूहतीति ॥ सूचं शास्त्रीकेर^१पो ह
स्नाह बौधायनखण्णीमङ्गाराभ्यमूह्याद्यैनाभ्युवाङ्गतिभिरभिजु-
ञ्ज्यादग्ने^१ रक्षोन्ने स्वाहेति पञ्चभिर^१च प्रष्टिवाहिन^१ रथं
दद्यादिति ^१ ॥

१ Here and infra some of the MSS. read संतनीः (संतनी).

१ कुवाङ्गती० Be U C', कुवाङ्गता० Bu.

अपामार्गसङ्गनाः होम इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह
 स्माह बौधायनः समस्तेनैवास्मै मन्त्रेषामामार्गसङ्गुञ्जुषा-
 नूष्णीः सुवमनुप्रहरेत्तूष्णीमुपोत्तिष्ठेदिति^२ ॥

देविकाहविषां करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
 होमः होममनुवर्तरेन्निति शास्त्रीकि^३न देविकाहविभिर्ब्रजे-
 दित्याञ्जीगविः^४ ॥

अग्निभिः प्रत्यवसान इति ॥ अजस्रैः प्रत्यवसेदिति बौधा-
 यनो ॥ ऽरथोः समारोहेति शास्त्रीकिः^५ ॥

पथसः समावेचन इति ॥ दृतौ वा विनाडे^६ वा समा-
 १० षिञ्जेदिति बौधायनो ॥ नवायां कुम्भ्यामिति शास्त्रीकिः^७ ॥

१ स्तयं हतेष्विति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह बौधा-
 यनो गोन्वायप्रमृदितानां^२ कुशानां बर्हिः संनष्टेस्त्वयंपति-
 तानां काष्ठानामिधं^३ यदेव वेद्ये रूपं सा वेदिर्दृतिं वा
 विनाडं^४ वा रथ आधाय परिवेद्यत्तत्र नवनीतमुत्सीदे-
 ११ त्तदाव्यं^५ स्यादिति^६ ॥

२ मैत्राबार्हस्पत्यस्य निर्वपण इति ॥ समानचतुर्मुष्टौ स्याता-

१ • सुपोत्तिष्ठेदिति G U C', • मुपतिष्ठेदिति B Bu Be; probably II. 89.
 12 सुपोत्तिष्ठति is the correct reading.

२ विनाडे G U C'. विनाडे the other MSS. and the Viv.

३ Thus Be C' and comp. the Viv.: त्रयां विचतत्रमनेन प्रातितानां
 कुशानां; गोन्वायप्रमृदं G B Bu, वेन्वायप्रमृदं U.

४ विनाडं or विनाडं MSS.

मिति बौधायनो " गानासतुर्बुष्टौ स्वातामिति शास्त्रीकिः ।

॥ १७ ॥ अष्टमः ॥

II. 94. 2. रोहिते चर्मशौति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपरोहितप्र
स्नादिति शास्त्रीकिः । ॥

शोमकथखेषूपैते^१ नित्याः श्रुते स्युरिति बौधायन " इति
एव श्रुततमाः स्युरिति शास्त्रीकिः । ॥

II. 94. 8. वसतीवरीणां पश्य इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " वार-
स्वतीरप्यत्र वसतीवरीर्गृहीयादिति शास्त्रीकिः । ॥

II. 94. 18. आग्नेयस्यैत्राग्र उपासन्मघो भवतीति ॥ सूत्रं बौधायन-
स्यै^१त्राग्र एव सवनौयः स्नादिति शास्त्रीकिः । ॥

पाचाणां करण इति ॥ यथानिर्भेदं पाचाणि कारवेदिति
बौधायनः " प्राकृतान्येवेतामि स्युरिति शास्त्रीकिः । ॥

II. 98. 1. वारस्वतीनामभिहोम इति ॥ सूत्रप्र शास्त्रीके^१चो ह
स्नाह बौधायनो याभ्यामेतदृग्भ्यां वहन्तीरभिजुडवाप्ताभ्यां
पश्येपश्ये जुडयादेय त्वण्यौ^१ वारस्वतीरभिजुडयादिति । ॥

II. 98. 7. अभिषेकनीचानां पद्याणां पश्य इति ॥ सूत्रमाचार्ययो-
र^१चो ह स्नाद्यौपमन्यवः पुरस्तात्सदसो ऽभिषेकनीचान्पद्या-
गृह्यौयादिति । ॥

II. 99. 16;
102. 9. धनुषः प्रदान इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः
शास्त्रीकेः ॥

मादृतशैकविश्रुतिकपासस्य कपासोपधान इति ॥ ऐष्टि-
कैरुपधाय गसैरुपदध्यादिति बौधायनो ॥ गसैरेवेति
ग्रासौकिः १ ॥

अग्निचाये मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति बौधा-
यनस्य ॥ श्लोकेति ग्रासौकिः १ ॥ १८ ॥

ह्यौवस्य स्याग इति ॥ अन्नर्वेदि तिष्ठेदिति बौधायनो ॥
वह्निर्वेदोति ग्रासौकिः १ ॥

मणीनां करण इति ॥ औदुम्बर औदुम्बरेण शौहेन
प्रच्छन्नः स्यादिति बौधायन ॥ औदुम्बर एवेति ग्रासौकिः १ ॥

६१० तस्मिन्सह संपरीषा रथवाहने रथमादधातीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ॥ धादृषामेवैकः १ संपरीषा स्यादिति ग्रासौकिः १ ॥

६११ स्फस्य प्रदान इति ॥ सूत्रं ग्रासौकेर ॥ नो ह स्याह
बौधायनो यजमानस्यैवैकस्य मन्त्रेण संप्रयच्छेत्सूणीमितरे
संप्रयच्छेरिति १ ॥

६१२ अचार्णां करण इति ॥ सौवर्णाः स्युरिति बौधायनो ॥
राजता इति ग्रासौकि ॥ १ ॥ गदन्ता २ इत्यौपमन्यवो ॥ वैभीतका
इत्यौपमन्यवीपुषः १ ॥

अथास्मै पश्चाच्चानपच्छिद्य प्रयच्छतीति ॥ सूत्रं ग्रासौ-

१ Thus G; •स्यभानुचामे C', •स्यवाहचामे U, •स्य चवातचामे B Be;
in Bu this dvandva is missing.

१ •स्यौरंभिति G U C'.

१ Thus G B Bu U; •इत्या Be C'.

केर^१चो ह स्माह बौधायनो वेनाखानुपपन्नः खानं तथापि-
सृजेद्दिग्गो ऽभ्ययः राजाभूदिति ^१ ॥

II. 111. 8. अथ विषुवति दर्भस्तम्बे जुहोतीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्य ^२ यत्रैव दर्भस्तम्बः खान्तङ्गच्छेदिति^१ शास्त्रीकिः^१
॥ १६ ॥ नवमः ॥

II. 111. 14. अग्नीनांऽ हरण इति ॥ अजस्रान्दरेदिति बौधायनो^१
ऽरण्योः समारोह्येति शास्त्रीकिः^१ ॥

ib. वेद्यै करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^२ पूर्वापूर्वा वेदि-
र्भवतीति शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 112. 10. अथैनं तीर्थादानौघ पवथित्वा पुण्डरिस्रजिनमुदानौ-^१
येति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयानि पुण्डरिकादि
करयेत्सौवर्णानि च नादेयानि चेति ^२ नादेयान्वेवेति
शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 112. 13. निदधत्यस्मा एतद्द्विविद्विच्छिष्टं व्रतभाजनमिति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^२ नाच इद्विविद्विच्छिष्टं व्रतभाजनं निदध्यादिति ^१
शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 112. 17. सोमक्रयणेषूपैते^१ नित्याः स्युरिति बौधायन ^२ एत एव
स्युरिति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ तच्च instead of तत् Be C'.

१ Thus B G U (pr. m.); •पुपंते Bu; •पुपंतिवे Be C' [(sec. m.).

श्रौपसदाः^१ हविषां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्ति^२
सुरिति बौधायनस्य^३ षीकानीति^४ ग्राक्षीकिः^५ ॥

आग्नेयस्य प्राजापत्यस्य पर उपासम्भ्यो भवतीति ॥ सूचं
बौधायनस्य^६ प्राजापत्य एव सवनीयः स्यादिति ग्राक्षीकिः^७ ॥

५ भार्गवो होता भवतीति ॥ आदित एव भार्गवः होतारं
वृषीतेति बौधायनो^८ दशपेथ एव भार्गवो होता स्यादिति
ग्राक्षीकिः^९ ॥

शतं ब्राह्मणाः पिबन्तीति^{१०} ॥ यजमान^{११} एकशततमः
स्यादिति बौधायनो^{१२} यजमान एव शततमः स्यादिति
१० ग्राक्षीकिः^{१३} ॥

7 दक्षिणाणां दान इति ॥ एता एव ब्राह्मणाभिविहिता^{१४}
दक्षिणा दद्यादिति बौधायन^{१५} एतन्मुखः सहस्रमिति
ग्राक्षीकिः^{१६} ॥ २० ॥

1. तेषामुत्यानेष्विति ॥ गच्छेथुरावभृथादिति बौधायनो^{१७}
१५ ऽप्युषोमान्ता इति ग्राक्षीकि^{१८} भ्रुवान्ता इत्यौपमन्यवः^{१९} ॥

8. हविषोहविष इहा बार्हस्पत्यमभिघारयतीति ॥ बार्ह-

१ Thus G B and the Viv.; उपसदि U, श्रौपसदानां C', श्रौपसही Bu ;
Be defective.

२ •वंत MSS.

३ Thus G and U (pr. m.); दूष्णीका इति B G (sec. m.), दूष्णीकेति
C', दूष्णीकामिति Bu.

४ cp. T Br. I. 8. 2. 2.

५ Before यजमान G B ins. यो, U ने ।

६ •मिहिना Be C'.

स्यत्यस्यापीडा^१ वार्हस्यत्यमभिचारवेदिति बौधायन^२ इत-
रेषामेव हविषां न वार्हस्यत्यस्येति प्राचीकिः^३ ॥

II. 115. 13. उच्चैरादित्याया आश्रावयत्युपांशु^४ मासत्या इति ॥
आदित्याश्रावणप्रभृत्युपांशुचेतरदुच्चैरिति^५ बौधायन^६ आ
मासत्याश्रावणप्रभृत्युपांशुचेतरदुच्चैरिति प्राचीकिः^७ सर्व्वो-
च्चैरादित्या सर्व्वोपांशु मासतीत्यौपमन्यवः^८ ॥

II. 115. 15. सात्यदूतेखिति ॥ सूत्रं बौधायनस्ये^९मं^{१०} ते^{११} ऽसौ^{१२} प्राश्नो-
दित्येव ब्रूयादिति प्राचीकिः^{१३} ॥

II. 117. 14. द्विराच इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१४} अग्रनीचे^{१५} ऽह्यूर्ध्व-
मर्हमवत्युत्तरस्त्रिभुत्तरमिति प्राचीकिः^{१६} ॥

II. 118. 5. देविकाहविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
यनो^{१७} न कुर्यादिति प्राचीकिर्न कुर्यादिति प्राचीकिः^{१८} ॥
॥ २१ ॥ दशमः ॥

॥ इति द्वाविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus G and the Viv. ; •साचीना B, सपिडा U. C' Be corrupt.
Bu defective.

२ Thus G, all the other MSS. more or less corrupt.

३ Here and infra all the MSS. इतर instead of इतरद् ।

४ Emended ; •समवेचो Be C' U (sec. m.). •समवेचो Bu, •समवेचे
G, •समवेचो B ; cp. XXIII. 2 and T Br. I. 8. 3. 4 : दूतान्मदित्येति ।

५ Thus all.

६ In the MSS. no repetition of the final words.

अथात इष्टिकस्यं थास्यास्यामः ॥

य इ स्माह बौधायनः पञ्चदशसामिधेनीकाः स्रुवर्षिणा-
वाच्यभागानुसृष्टेर्देवता इत्यं^१चो इ स्माह ग्राह्यीकिः सप्तदश-
सामिधेनीकाः स्रुवर्षिणावाच्यभागानुपाश्रुदेवता इति^१ ॥

याजमानस्य करण इति ॥ स्रुषिद्विमिष्टिपथे^१ याजमानं
कुर्वादिति बौधायनः^१ कुर्वाद्यथावकाशं याजमानमिति
ग्राह्यीकिः^१ ॥

अग्नये पयिहते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेद्यो द्रुगंपूर्ण-
मासथाञ्जी सप्तमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादयेदिति ॥

१० य इ स्माह बौधायनः पायिहृतं निरुप्य वैश्वानरं द्वादशकपा-
समनुनिर्वपेदथातिपञ्चां प्रतिषजेदित्यं^१चो इ स्माह ग्राह्यीकिः
पायिहृतं निरुप्य वैश्वानरं द्वादशकपासं^१ समानतन्मनुनिर्व-
पेन्न चातिपञ्चां प्रतिषजेदित्यं^१न्यतरेष्वैव सहातिपञ्चां प्रति-
षजेदित्यौपमन्यवो^१ ऽचो इ स्माहाञ्जीगविर्वि वा एतस्य
११ यश्चिद्विद्यते यस्य तन्मे प्रतते ऽन्यत्तन्मं^१ प्रतायते^१ य एवैषो^१
ऽप्युत^१ आग्नेयो ऽष्टाकपासस्तमेव पौर्णमास्यां वामावास्यायां
वा पायिहृतं कुर्वान्न चातिपञ्चां प्रतिषजेदिति^१ ॥

अग्नये प्रतपतथे पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेद्य आधि-

१ ऽसिद्विमिष्टिपथे G, ऽसिद्विमिष्टिपथे B, ऽसिद्विमिष्टिपथे U, सिद्विमिष्टिपथे Bu,
सिद्विमिष्टिपथे Be C'.

१ न्यतरेष्व MSS.

१ Thus C', इवैषोऽप्युत U, इवैषोऽप्युत B G Be, इवैषोऽप्युत Bu.

ताग्निः सन्नप्रत्यमिव चरेदिति ॥ आधानप्रभृत्येवैतदुक्तं भव-
तीति बौधायनो " ऽन्वाहितेषु चैवोपसमाहितेषु चाग्निश्चिति
शास्त्रीकिः ' ॥

II. 121. 9. अग्नये रक्षोन्ने पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः रक्षाःषि
सचरेन्निति ॥ जुत्वाग्निहोचमिष्टिः सःस्त्रापचेदिति बौधा-
यनः " सःस्त्रितायामिष्ट्यामग्निहोचं जुत्वादिदिति शास्त्रीकिः ' ॥

II. 121. 17. अग्नये रद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्भिचर-
न्निति ॥ स इ स्माह बौधायनो ऋहितोष्णीषा ऋहित-
वाससश्चर्त्विजः प्रचरेयुरिति " याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं
भवतीति शास्त्रीकिः ' ॥

II. 121. 18. अग्नये सुरभिमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्य गावो
वा पुरुषा वा प्रमोयेरन्यो वा विभीयादिति ॥ स इ स्माह
बौधायनः प्रोक्षणीषु च गन्धानावपेयुर्गन्धवन्तश्चर्त्विजः प्रच-
रेयुरिति " याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं भवतीति
शास्त्रीकिः ' ॥

II. 122. 7. अग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यं कामो नोप-
नमेदिति ॥ स इ स्माह बौधायनो या तच्चावाता स्यान्तां चेत्ति-
र्वपतः कामो न समृध्येतायैव^१ कुर्यादित्येवैव सार्वकामिकी
स्यादिति शास्त्रीकिः " कामेकाम एषा^२ स्यादित्यौपमन्यवः ' ॥

II 124. 1. अग्नये ज्योतिभते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्याग्नि-

१ •येवं G U Be; येवं B C'. •येचं Bu.

२ रषा G. रषैषा U, all the other MSS. रष ।

बद्धतो ऽऽते ऽग्निहोच उदाधेदिति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१णो ह
 आह बौधायनो मन्वनमधिमन्वनसुपषमिन्वनमित्येतामन्वा-
 न्निगदेदिति ^१ ॥

वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत्पुषे जात इति ॥ स ह
 आह बौधायन उत्वितायां निर्दग्नायां वैश्वानरं द्वादश-
 कपालं निर्वपेत्स्रसावस्य च कुमारं प्रलेहयेदिति ^२ जात-
 मेव विदित्वेति शास्त्रीकिर्म च स्रसावस्य कुमारं प्रलेहये-
 दित्य^३नकरे पर्वशीत्यौपमन्ववः^४ ^१ ॥ १ ॥

२. विपर्यस्तहविषीति ॥ मादतः^१ प्रथमं मन्वकर्म^२ सभेतेति
 १. बौधायनो ^३ ऽवदानत इति शास्त्रीकिः ^४ प्रदानत इत्यौप-
 मन्ववश्चात्स्रसावस्यदित्यौपमन्ववीपुचः ^५ ॥

३. वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदाद्यतनं गत्वेति ॥ यथैव
 यतिष्यमाणः स्वात्तदाद्यतनं ^१ तद्गत्वा वैश्वानरं द्वादशकपालं
 निर्वपेदिति बौधायनः ^२ स्रसानेवैवाग्निष्विति शास्त्रीकिः ^३ ॥

३. १५ यथा रज्ज्वोक्तमां गामाजेदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै^१मां
 ते ऽसौ पादेषौदित्येव^२ ब्रूयादिति शास्त्रीकिः ^३ ॥

१ The words after प्रलेहयेदिति only in C' and U (sec. m.): Be has of them only बौधायनस्यै: the other MSS. omit the opinion of Aupamanyava.

२ मादतं Bu.

३ त्वं Be C' (pr. m.).

४ Thus C' U (sec. m.): प्रदोषो the other MSS.; cp. XXII. 21 and XIII. 10: 126. 5.

- II. 127. 10. बह्वजानपीथे संनद्धेदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ बह्व-
जानामप्यत्र बर्हिः संनद्धं भवतीति शास्त्रीकिः ¹ ॥
- II. 128. 7. आग्रावैष्णवमेकाद्भ्रकपासं निर्वपेद्भिषरश्रिति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ॥ प्रत्यभिषरन्तमेव विदित्वेति शास्त्रीकिः ¹ ॥
- ib. शारस्वतमाष्यमिति ॥ मन्त्रनिर्द्भमेतद्भृत् ^१ स्यादिति
बौधायनस्य ^२ षीकमिति शास्त्रीकिः ¹ कालेकास एवैगद्भुवा-
ब्जाद्भृषीधादित्यौपमन्यवः ^२ ¹ ॥
- II. 128. 17. अध्वरकस्यायामिति ॥ स ह स्याद् बौधायन इत्यानां
प्रथमं तन्त्रं कुर्यादेवं द्वितीयं तृतीयेन सहावशेषं वर्तयेदि-
त्य ^१ सो ह स्याद् शास्त्रीकिरा प्रचीनात्प्रथमस्य ^२ तन्त्रस्य परि-
ग्राहयेद्देव ^३ द्वितीयमेव ^४ तृतीयं ^५ तृतीयेन सहावशेषं वर्तये-
दिति ^६ सपूर्वपात्रविष्णुकामा ^७ इत्यौपमन्यवः ^८ ¹ ॥
- II. 129. 7. यो ब्रह्मवर्षसकामः स्यात्तस्मा एतद् सोमारौद्रं च

^१ तंभविषरं • B G; तंभेभिषरं • U, तंभंभिकपतं • Bu; तंभंभिवषरं • Be,
तंभंभिवषरं • C'.

^२ भृवाब्जावृष्टं • G U (sec. m.); भृवाब्जास्त्रावृष्टं • B U (pr. m.); भृवा-
ब्जं • Be C'; भ्रवाष्टं • Bu.

^३ Thus Be C' U; प्रचीनाप्रं • B G (pr. m.), प्रचीना प्रं • G (sec. m.);
Bu defective.

^४ Thus G B; कुर्यादेवं U Be C'; Bu defective.

^५ एवं तृतीयं om. B G.

^६ •सपूर्वपात्रविष्णुः • C' U (sec. m.).

निव्यापुर्षमाद्ये निर्वपेदिति ॥ उपवसवीद्ये ऽहनिर्वपेदिति
बौधायनो ॥ यजनोद्ये ऽह्निति ग्राह्यीकिः १ ॥

आव्यं प्रोक्षणाव्येन मार्जयन्त इति ॥ उदकुम्भ आव्य-
सुवं प्रत्यखेदिति बौधायनः १ प्रोक्षणं चैव मार्जनं चाव्येन १
कुर्वाद्येतरदङ्गिः कुर्वाद्येति ग्राह्यीकि १ १ ॥ १ ॥ कार्यं
स्नात्सर्वं तदाव्येन कुर्वाद्येतिपमन्यवः १ ॥

यदि विभीथाहुश्चर्मा भविष्यामौति सोमापौष्यं च
निर्वपेदिति ॥ विद्यातेषु रूपेषु निर्वपेदिति बौधायनः ॥
पुरस्तादेव शक्यमान इति ग्राह्यीकिः १ ॥

१० अर्धेभ्विति ॥ सः श्रिताद्यामिष्यामर्धान्भादध्यादिति बौधा-
यनो ॥ ऽचैव परिश्रयोरभिति ग्राह्यीकिः १ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

विपर्षस्यहविषीति ॥ मारुतः प्रथमं मन्त्रकर्म सभेतेति
बौधायनो ॥ ऽवदानत इति ग्राह्यीकिः ॥ प्रदानत इत्यौप-
मन्यवस्तात्प्राश्नादित्यौपमन्यवौपुचः १ ॥

११ मारुतौभ्याः होता यजतौति ॥ स ह स्याह बौधायन
आदित एव होता मरुत आवाहयेदनुवाचनतो ऽध्वर्युरिति ॥
वाव्यापुरोऽनुवाक्याभामेवैतदुक्तं भवतीति ग्राह्यीकिः १ ॥

आदित्येभ्यो सुवदङ्गस्यं निर्वपेद्भूतिकाम इति ॥ सूचः
ग्राह्यीकेर १ ॥ चो ह स्याह बौधायनः सर्वाः सपदाः सर्वाः ससा-
१२ विधाः सर्वाः समयूखेभ्या इति ॥

पदपाःसूनाः हरण इति ॥ सूचः ग्राह्यीकेर १ ॥ चो ह

स्नाह बौधायनः समस्तेनैवास्त्र^१ मन्त्रेण पदपाङ्क्तुन्मन्त्र-
वर्ग्यं^२ श्रावपेद^३ च तृष्णीसुरस्यनुमिनवेदिति^४ ॥

II. 133. 16. अतः सुवर्णानि कृष्णानि भवन्तीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्योपग्रतान्येवैतानि^५ सुरिति^६ शास्त्रीकिः परिहारवे-
द्यैवामिति^७ ॥

II. 134. 3. चत्वारिचत्वारि कृष्णान्यवद्यति चतुरवत्तस्मात्सा इति ॥
स इ स्नाह बौधायनो यान्यवत्तानि सुवर्णुञ्जयादेव तान्य^८
यानि भक्षार्थानि सुसङ्घव्यहोतान्येव^९ तानि सुर्येतराणि
समावच्छो विभजेरक्षिद्य^{१०} चो इ स्नाह शास्त्रीकिर्यान्ववत्तानि
सुवर्णुञ्जयादेव तान्य^८ यानि भक्षार्थानि सुसङ्घव्यहोतान्येव^९
तानि सुर्येतराणि प्राग्निचहरण श्रेष्ठ ब्रह्मणे परिहारवे-
दिति^७ ॥

II. 137. 21. यः पापयज्ञमृहोतः स्वान्तस्मा एतमादित्यं चरममा-
वास्त्रार्था निर्वपेदिति ॥ उपवसथौवे ऽहनिर्वपेदिति^{११} बौधा-
यनो^{१२} यजनीये ऽह्निति^{१३} शास्त्रीकिः^{१४} ॥

१ °स्त्र Be C' U (sec. m.), °स्त्रे Bu U (pr. m.), °स्त्रिज G B.

२ Thus (and ep. vol. II, 104. 2) G, °वर्ग the other MSS.

३ बौधायनस्योपग्रता° G U, °मत्त बौधाय° B, °धायनस्योत्पाचग्रान्य° Be,
°धायन्येत्पाचग्रान्येवैतानि C'; but ep. the Viv.: उपग्रतेन तानि भवन्तीति.
अतसन्तौवे कृष्णानि वाधिकानि वेति ।

४ Thus the Viv. (ब्रह्मणे to be understood), प्रतिहार° the MSS.

५ Thus G; सङ्घव्य° the other MSS.

६ Instead of ऽह्न (thus B G Bu) the other MSS. अहि ।

सांयहस्यै परिधिष्विति ॥ ऐष्टिकैः परिधाय पीरोडा-
ग्रिकैः परिदध्यादिति बौधायन ॥ ऐष्टिकैरेवेति शास्त्रीकिः १ ॥

आहुतीनां होम इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह
बौधायन श्रौतसूत्रेः पाचैरेता आहुतीर्जुहुवाहुत्वा चेतानि
१ पाचास्यचैवानुप्रहरेदिति १ ॥

आप्यस्त्रावेचस इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यस्त्वमैतन्नव-
नौतमभवदित्येतैरेवाप्यमवेष्टितसुत्पुनुवादिति १ शास्त्रीकिः १
॥ ३ ॥

वावतो ऽग्नाप्रतिगृहीयान्वावतो वादृषांश्चनुष्कपासा-
१० श्विर्वपेदेकातिरिक्कानिति ॥ न ह स्माह बौधायनो वैश्वानरे-
ष्वैकं प्रतिगृहीयादेवं द्वौ १ गणं तु प्रतिगृह्य कुर्वीत^५
वज्रपुं वादृषानेकातिरिक्कानित्य^१चो ह स्माह शास्त्रीकि-
र्वैश्वानरेष्वैकं प्रतिगृहीयात् तु द्वौ १ गणं तु प्रतिगृह्य
कुर्वीत न^८ तु द्वयोर्वज्रपु वा वादृषानेकातिरिक्कानिति १ ॥

१ पुनश्चाह again all.

१ About the correct reading and the meaning of this dvaidha I
am uncertain ; •ष्वैकं B U Bu, •द्वैकं Be G, •वैकं C'.

२ एवं C' U, एवं the other MSS.

३ द्वौ नवे Be B G, द्वौगुणं C', द्वावणे B, द्वौगुणं U (sec. m.).

४ MSS. exc. Be C' ins. तु, U (sec. m.) नतु ।

५ वा ins. Bu.

६ U again द्वौगुणं ; एवं the other MSS., गुणं C'.

७ न given by Be C' U (sec. m.), not by B Bu G U (pr. m.).

- II. 143. 2. आभिषाद्यै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति बौधा-
यनस्य^१ श्रौतेति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 143. 15. पुनः समूहति समूह्यावद्यतीति ॥ सूचं बौधायन^२ श्रौतेरेव
मन्त्रैः प्रतिषमूह्यावद्येदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 144 7. अथस्त्रिंशत्सकपासं पुरोडाशं निर्वपतीति ॥ सूचं बौधा-
यनस्य^३ संदिग्धपुरोडाश एवैष स्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 146. 3.
(147. 17). वर्षाङ्गसामस्याभिषोम इति ॥ सूचं बौधायनस्य^४ अथैव
वर्षाङ्गसामः स्यात्तद्गच्छेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 148. 4. ह्यग्निमन्त्रावधवन^१ इति ॥ अन्तर्वेदि तिष्ठन्कृष्णाग्नि-
मवधुनुयादिति बौधायनो^२ बहिर्वेदौति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 148. 6. अञ्जःसवकारौर्यं करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^३
न कुर्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 151. 1. स्रग्^१ प्राबक्षित्तकरण इति ॥ सूचमाचार्यधोर^२ चो ह
स्याहौपमन्त्रवो यो नु खन्नाहवमौद्यो ऽत एवैष उद्धृतो
भवति^३ यामयोनिरन्वाचार्यपसनक्षत्तच^४ नास्ति प्राबक्षित्तं^१ ॥
प्रशस्तो हि वृथाग्निस्त्रग् इति^१ ॥
इतीक्या^४ इमा इष्टयो व्याख्याताः ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

१ Thus G, •स्त्रावधवन U, •स्त्रावधाय Bu Be C', •स्त्रावधवन B, •स्त्राव-
धवन the Viv.

२ संवर्गे B Bu G.

३ तत्रवा Be C'.

४ इतीक्या B C' Be.

अभिक्रमं जुहोतीति ॥ किञ्चित् नु खञ्जेतदुक्तं भव-
तीति ॥ पञ्च प्रधाजा इति बौधायनो " यत्राक् प्राजाया
इति शास्त्रीकिः ' ॥

यदि पञ्चोरवदानं नञ्जेदाव्यस्य प्रत्याख्यायमवद्येदिति ॥
स इ आह बौधायनो यदि पञ्चोरवदानं नञ्जेद्यथेकं यदि हे
आव्यस्य^१ प्रत्याख्यायमिद्वा तत्कत्वा^२ पुनर्यजेतेत्य^३ चो इ आह
शास्त्रीकिर्यदि पञ्चोरवदानं नञ्जेद्यथेकं यदि हे आव्यस्य^१
प्रत्याख्यायमिद्वा तत्कत्वा^२ कृतमेव मन्येताय यदि भूयो ऽथैवं
कुर्यादिति ' ॥

सप्तसव इति ॥ यत्र कच नाया^४ वा^५ नदी^६ स्यादन्तरे-
रेषोदयश्चवती^७ वासप्तसवस्येति बौधायनो " यत्र कचन
ग्रन्था न सप्तसव्येरक्षसप्तसवस्येति शास्त्रीकिर्यथ कचनान्त-
रेषोवात्सप्तसवस्येतिपमन्यवः^८ " प्रस्ययोरेव जनपद्योरसप्त-

१ Some of the MSS. आव्यस्येव ।

२ न ins. B.

३ After कत्वा G B ins. न पुनर्यजेत (or •तेति), but cp. infra
CXIII. 8.

४ Thus G B (नाया नायां the Viv.); नायावा नदीव Bu U (pr. m.);
नायावावा नदी U (sec. m.); नायावायां नदी C'; नायावाया नदी Be.

५ Thus G and B (the latter only •ति); •रेषोदयश्चवति Bu U;
•रेषोदःत्वती Be C' (pr. m.), •रेषोदापश्चती C' (sec. m.). The Viva-
raṇa: उदकयश्चस्यो (?) भावः चस्यो वाचः । उदकयाश्चवती ।

६ Thus B G Bu U (pr. m.); कचनोदकमंतरेषोवाद्• U (sec. m.);
कचनोदकमंतरेषोवाद्• C', •नोदकमंतरेषोवाद्• Be; but in the Vivaraṇa
there is no mention made of water; परस्परव्यवहाराद्यन्तरे मञ्जेदिति ।

सप्तशतैर्यौपमन्यवौपुत्रो " नाविदिषाणधोः सप्तशतो विषत
इति हागलेयब्राह्मणं^१ भवतीत्याश्रौगविः^१ ॥

II. 157. 3 अभिभूतीनां होम इति ॥ आध्वरा ऊत्वा साक्षा-
शिकां जुहुयादिति बौधायनः " साक्षाशिकां एवेति
श्राद्धीकिः^१ ॥

II. 162. 18. दीर्घप्रवृत्तेष्विति ॥ सूत्रं श्राद्धीकेर^१चो ह स्याद् बौधा-
यनो आभ्यामेतदृग्भां^२ पूतश्चदाधवनीयधोर्जुहुयात्ताभां^३ एते-
यहे जुहुयादयं तूष्णीं^४ सप्तसावमवगधेदिति^५ ॥

II. 167. 6. नित्ये एहणे वैष्णवीमृचमनुवर्तयतीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्य " एषदास्य एवैषानुवर्तयितव्या भवतीति श्राद्धीकिः^१ ॥

II. 169. 5. स उच्यमुच्यं वैव प्रतिगीर्षीक्यशा इत्याह सवनस्रवणं
वेति ॥ पूर्वः ऋणो बौधायनस्योत्तरः श्राद्धीकेः^१ ॥

II. 171. 8
(172. 14). पृष्ठपहाणां एहण इति ॥ सूत्रं श्राद्धीकेर^१चो ह स्याद्
बौधायनो यत्र कचेतान्यहामि संगच्छेयुर्मृच्छीवादेव तत्र पृष्ठ-
पहानिति " संवत्सर एवैते दृष्टा भवन्ति^१ संवत्सर एवैवा-
ग्मृच्छीवादित्यौपमन्यवः^२ ॥

१ Thus B G Be C'. 'स्रवणं' Bu. 'श्रीवाग्ना' U (pr. m.). 'स्रवा'
U (sec. m.). 'श्रीवाग्ना' the Vivaraṇa.

२ साक्षा the MSS.

३ Thus (and cp. infra p. 157, 8) G Bu U (pr. m.). 'आग्नेयक'
Be U (sec. m.). 'आग्नेयक' B. 'साग्नेयक' C'.

४ पूतश्चदाधवनीयं U (sec. m.). पूतश्चदाधवनीयं G B U (pr. m.)

५ स्रवणं all.

पृष्ठप्रपहाणां भक्षण इति ॥ च ह स्याद् बौधायनो
ऽनुसवनभक्षेण^१ वैवैनाम्भक्षेन्नित्येन चेति^२ नित्येनैवेति
श्राद्धीकिः^३ ॥

अश्रुणां प्रवृष्टण^४ इति ॥ एकैकग्रः प्रवृष्टेदिति^५
बौधायनः^६ सर्वांसहेति श्राद्धीकिः^७ ॥ ५ ॥

आधवन^८ इति ॥ व्यतिचारमाधुगुयादिति बौधायनो^९
यथाधविचमिति श्राद्धीकि^{१०}र्मक्षयेदित्यौपमन्यवः^{११} ॥

अश्रोहाम इति ॥ सूचं श्राद्धीकेर^{१२}चो ह स्याद् बौधा-
यनो याभानेतद्गम्भामुपसृष्टेनाभानेन जुष्टयादद्य तृष्णी-
१० सुपसृष्टेदिति^{१३} ॥

पृथ्निप्रपहाणां ग्रहण इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः.
श्राद्धीकेः ॥

तेन कश्चमुपोषतीति ॥ सूचं बौधायनस्य^{१४}पूपेनैवाप्यत्र
कश्चमुपोषेदिति श्राद्धीकिः^{१५} ॥

१५ क्षवभो गोषु जीर्यतीति ॥ सूचं श्राद्धीकेर^{१६}चो ह स्याद्
बौधायनो यमथन्यं बहिसन्नात्यशुमासभेत तथायेतानि
सुर्यादुपाकरणीयथोर्वपायां देवतास्त्रिति^{१७} ॥

१ अनुसवनभक्षेण B G U (pr. m.); अनुसवनभक्षण Bu, अनुसवनभक्षणेनैवैना-
U (sec. m.) C'; Be corrupt.

२ Thus (cp. XIV. 12: 173. 7) B Bu G and the Viv., प्रवृष्टण Be,
प्रवृष्टण U C'.

३ प्रवृष्टे. or प्रवृष्टे. the MSS. exc. G.

४ आधवन Bu.

- II. 178. 9. ऋष्टापद्यै गर्भस्य वशाहोम इति ॥ सूचं बौधायनस्य ^१ न गर्भस्य वशाहोमं जुहुयादिति प्राचीकि^१र्न च गर्भस्य वशाहोमं जुहुयाद्येकां न खिष्टकृतमित्यौपमन्यवः ^१ ॥ ई ॥ तृतीयः ।
- II. 179. 9. अजवशाद्या उपाकरण इति ॥ सूचं बौधायनस्य ^१ वाच्यथैवेनामुपाकुर्यादिति प्राचीकि^१र्चो ह स्माह व्यावाग्वा-
त्यायनो यथाप्युपाकरण उपाकरणं नुदत एवमेवापुनरे मन्वा नुधेरभिति ^१ ॥
- II. 180. 5. यदासन्धायामधो भवतीति ॥ स ह स्माह बौधायनो यद्यहान्नाभिता^१ अकृष्णा मेघाः स्युः स्रस्त्रापद्येवाच चेत्तथाः स्युरथैवं कुर्यादित्य^१र्चो ह स्माह प्राचीकि^१र्धस्य ह नादित्-
मन्तर्दध्युः^१ स्रस्त्रापद्येदेवाच चेदेनमन्तर्दध्युरथैव^१ कुर्या-
दिति ^१ नासन्धायामस्रस्त्राप^१ विद्यत इति गौतमः ^१ ।
- II. 180. 17. जषेध्विति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः प्राचीकेः ^१ ॥
- II. 181. 15, 16. अभ्यातानेध्विति ॥ पूर्वः कस्यः प्राचीकेरुत्तरो बौधायन-
स्यो^१र्चो ह स्माहौपमन्यवो ऽभ्यातानाञ्चयाचाद्भृत इति सुवा-
ज्जतीरेवैता जुहुयाद्भ्येयुस्य दर्शपूर्णमासावभ्यातानाञ्चयाचाद्भृत इति ^१ ॥

१ ? यद्यहान्नाभिता Be C', यद्यहान्नाभिता B G U, यद्यहान्नाभिता Bu.

१ Thus U, यद्यहनादित् B G Be C', यद्यहनादित् Bu.

१ Thus Be C' U (sec. m.); एवम् om. B Bu G U (pr. m.)
• चैवंकुर्य • C'.

४ नसन्धा • G U.— • वासंस्त्रापनं Bu, but the Viv. has यद्यहान्नाभिता ।

ग्रम्यापरिधिञ्चिति^१ ॥ ग्रम्यैव ग्रम्यापरिधीन्कुर्थादिति^२
बौधायनः " प्राकृता एवैताः^३ स्युरिति ग्रासीकिः^४ ।

द्विःस्वाहाकारः राद्भृतो जुहोतीति ॥ विपाहं जुहुवा-
दिति बौधायन " हे हे सुवाहुती इति ग्रासीकिः^५ ॥

१ अधिदेवने जुहोति रथमुखे जुहोति रथनाद्यां^६ जुहोतीति ॥
सूत्रं बौधायनस्यै^७ तद्ग्रीन्वेतानि^८ स्युरिति ग्रासीकिः^९ ।

नैवपोध षौदुम्बर आश्रत्यः श्राच इतीशो भवतीति ॥
सूत्रं बौधायनस्य^{१०} पृथगेवैतानीश्रान्यभ्यस्य पृथगभ्यादध्यादिति
ग्रासीकिः^{११} ॥

१० यदाचः क्रूरं तेन वषट्करोतीति ॥ सूत्रः ग्रासीकेर^{१२} चो
ह स्वाह बौधायन उदश्वित्त्वारमिग्रमर्कपर्णेन^{१३} सह^{१४} जुहु-
वाह्यहीति वा कडिति वा वषट्कुर्यादिति^{१५} ॥

१ Thus Bu C' and the Viv.; ग्रम्याः प० the other MSS.

२ Conjecturally (Viv.: श्रमौहचस्य ग्रम्याकाराः); ग्रम्याथै ग्रम्यापरि-
B G U, ग्रम्यथैव ग्रम्यापरि० Bu; ग्रम्याथै परि० Be C'.

३ एवैता all.

४ नाम्नां Bu U C'.

५ Thus C' U (sec. m.); ० तदधित्येव Be; ० तदन्वेवै० B Bu G U
(pr. m.). The Viv.: रथ (r. रथ) द्ग्रीन्वे (r. न्ये) व । एवेन्वेव चीनाः ।
वाह्यग्निस्रवतचेति ।

६ Emended; उदश्वित्त्वा० Be, उदश्वित्त्वा० C', दुदश्वत्त्वा० B G, दश्वि-
त्त्वा० Bu, उदश्वित्त्वा० U.

७ om. Be C'.

II. 187. 8. प्रसव इति ॥ स ह स्नाह बौधायन उभवेन
प्रथौथाहासिष्ठीयाभिस्य सावित्रेण चेति ॥ सावित्रेणैवेति
ग्राह्यीकिः १ ॥ ७ ॥

II. 187. 16 sqq. अतिक्रामेच्चिति १ ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनस्योत्तरः ग्राह्यीकेः ॥

II. 188. 10 sqq. अतीमोक्षेच्चिति १ ॥ पूर्वः कश्यः ग्राह्यीकेरुत्तरो बौधा-
यनस्य ॥

II. 191. 2. प्राणपहाणां शश्व इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ संवत्सर एते
दृष्टा भवन्ति १ संवत्सर एवेनाग्नेष्ठीयादिति ग्राह्यीकिः १ ॥

II. 192. 10. तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्त्राणं नाद्यादिति ॥ सूत्र
ग्राह्यीकेर १ ॥ चो ह स्नाह बौधायनः प्राक् चेद्विजिज्ञासायै १ ॥
निषीदेदथैवं कुर्यादिति १ ॥

II. 195. 3. यस्याहवनीये ऽनुदाते गार्हपत्य उदाधेदिति ॥ सूत्र
ग्राह्यीकेर १ ॥ चो ह स्नाह बौधायनः समस्तमेतमग्निं सते सवृष
दक्षिणेन विहारं पर्याहृत्य गार्हपत्यस्यायतनाङ्गस्योदाय्य ब्रह्म-
त्पिण्डेन परिशिष्य न्युष्योपसमाधाय ज्वलन्तमाहवनीयसुहृ- १ ॥
त्याहवनीयस्यायतनाङ्गस्योदाय्य ब्रह्मत्पिण्डेन परिशिष्य न्युष्योप-
समाधाय समिदत्याहवनीये षट् सुवाङ्मतीकुंङ्कयादुदुधस्राग्ने

१ Thus G (sec. m.) and the Viv.; •ग्रने• the other MSS. Vol.
II. 187. 15 is to be corrected इतिज्ञानाया• ।

१ चनो• Be C' and the Viv., चति• the other MSS.

१ Thus B G and the Viv., प्राक्चेत्प्राणायै Bu, प्राक्चेत्प्राणायै U,
प्राक्चेत्प्राणायै U.

त्वमग्ने सप्रथा अग्निं मनो व्योतिर्जुषतां तन्तुं तन्वन्तु त्वं
चिचमिति । ॥

अतिरिक्तसोमेध्विति ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनस्योत्तरः
ग्रासोमेः ॥

ध्रुवे परिहीणे प्रायश्चित्तकरण इति ॥ स ह स्याद्
बौधायनः प्राक् चेद्वभ्याच्छन्दोगवङ्कृषेषु सभेरसभ्यावर्तयेयु
स्तुतग्रंस्त्राणि स्युस्तत्कृत्वा पुनर्यजेतेत्येवो ह स्याद् ग्रासोकिः
प्राक् चेद्वभ्याच्छन्दोगवङ्कृषेषु सभेरसभ्यावर्तयेयु स्तुतग्रंस्त्राणि
स्युस्तत्कृत्वा कृतमेव मन्येतेति । ॥

३.१० अग्नां यदृण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यदेवानन्तरमहः
स्वान्तस्त्रिभ्योचावदृणाद्याग्न्याभ्यन्तोरग्निं ग्रासोकिः । ॥

३. यूषे विरूढे प्रायश्चित्तकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य
न्तस्तन्ममेव यूषे विरूढे प्रायश्चित्तं क्षुर्धादिति ग्रासोकिः । ॥

१. यस्य सोम उपदस्येत्सुवर्षः चिरस्थं देधा विच्छिद्यर्जीषे

१५ ऽन्यदाधुनुयाञ्जुह्यादन्यदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सहि-
रस्था एवास्यात ऊर्ध्वं मुख्यासमसा ह्येरेसभ्युन्नीयेरिति
ग्रासोकिः । ॥

९. आदारसोमेध्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य आदारसोमेनैवाप्य-
न्यमागमयेरिति ग्रासोकिः । ॥

१ Corrected; अग्निरग्निं B G Bu U (pr. m.), अग्निवोरग्निं or
अग्निं Be C' U (sec. m.).

२ Thus B G; नवाप्यन्यमागं Bu, नैवान्योन्यमागं Be C' U (sec. m.).

II. 203. 4. आग्निःश्विति ॥^१ आग्निषो ऽनुवर्तेरश्विति ब्रौधायन^२
एता^३ एवाग्निषः अरिति ग्राक्षीकिः^४ ॥ ८ ॥ चतुर्थः ।

II. 245.
1 sqq. अघातो द्वादशाहं व्याख्यास्यामः ॥

II. 247. 4. शिन्वीत द्वादशाहे ऽग्निमिति बौधायनो^५ न शिन्वीतेति
ग्राक्षीकिः^६ ॥

अतिघाह इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो गृहपतिरेवा-
रखोः^७ समारोपयेदेतदतिघाहस्य रूपं भवतीत्य^८ चो ह स्नाह
ग्राक्षीकिः पृथगेवारणीषु समारोपयेत्गृहपतेरेव प्रथमस्य
मथित्वा ज्वसत्सु ज्वसतो ऽपि^९ विद्वेषेरभित्येतदतिघाहस्य^{१०}
रूपं भवतीति^१ ॥

II. 245. 7. संनिवाप इति ॥ स ह स्नाह बौधायनः संनिवस्यन्तो
ऽग्नये ब्रह्मस्यते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेयुरग्नये चपवते ऽग्नये
चपवत इत्य^{११} चो ह स्नाह ग्राक्षीकिरग्निबंधोजनी^{१२} खण्डेष्टिर्भ-

१ Before आग्निषो U has (rightly?) आग्नीष्वेव (r? आग्निःश्वेव) C' reads; आग्नीष्वेवाग्नीष्वित्वाग्निषो।

२ Thus B U C', the Viv.; एत the other MSS.

३ Thus U (sec. m.) and C' originally; अतिघाह the other MSS.

४ Thus G B, गृहपतेरेवा. Bu Be C', गृहपतिना. U.

५ Thus B Bu G, °सोनिह. Be, ज्वसत्यज्वसतोपिनिह. U (sec. m.).

६ Thus B G and cp. XXVI. 12; संनिवापय U (sec. m.) C' Be, संनिवाप Bu.

७ Thus B Be; °यजना Bu G U C'.

वति^१ यथैवाग्निं चेष्यमाणः स्थात्तत्तैनां निर्वपेदिति^२ प्राजापत्यं^३
पशुपुरोडाग्रमनुवर्ततेत्यौपमन्व्यवः^४ ।

पवन इति ॥ एकैकग्र एवेनान्यवधिलैकैकग्र उदानधे-
युरिति बौधायनः^५ सङ्घदेवेनान्यवधिलैकैकग्र उदानधेयुरिति
ग्राह्णीकः^६ सङ्घदेवेनान्यवधिला सर्वांसुहोदानधेयुरित्यौप-
मन्व्यवः^७ ।

आर्षेयवरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वे केचन
समानगोषा अन्यवेता, अन्यघागोषाः^८ स्युरेकस्यार्षेयस्य^९ वरणं^{१०}
एव तेषां वरणं स्थादित्य^{११}चो ह स्माह ग्राह्णीकिर्यदि चैव
व्यवेता यदि^{१२} चाव्यवेताः^{१३} समानगोषा एकस्यार्षेयवरणं^{१४} एव
तेषां वरणं स्थादिति^{१५} ॥

व्रतधुञ्जिति ॥ समातस्य समावच्छो विभजेरन्निति बौधा-
यनः^{१६} वृधगेवैषां^{१७} व्रतदुषः स्युरिति ग्राह्णीकः^{१८} ।

१ प्राजापत्यस्य the MSS.

२ Thus U (sec. m.), •नुवर्ततेत्वो• B G U Be, •नुनिर्वेदेत्वो• C',
•नुवर्ततेत्वो• Bu.

३ ? अन्यघागोषा Be, अन्यघोषोषा C', अन्यघागोषा Bu, अन्यघा गोषोषा
U, अन्येव घोषोषा G B; अन्यघागोषाः the Viv. (one copy), अन्यघागोषाः
(another copy).

४ स्युरेकस्यार्षेयवरणं C', स्युरेकस्यार्षेयताः समानगोषा स्कार्षेयं चरणं Be.

५ Only in C' B and U (sec. m.).

६ •वैश्वंवरणं or चरणं U Be C'. On the whole difficult passage cp.

Āp. XXI. 3. 4.

७ ह्य om. G and the Viv.

- II. 255. 13. सर्पण इति ॥ कृष्णाजिनाम्नैः सर्पन्त उत्तरः इविर्धान-
मुपसृग्नेयुरिति बौधायनो^१ नोपसृग्नेयुरिति शास्त्रीकिः^१ ।
- II. 257.
४ sqq. आचयणाद्येध्विति ॥ वाचंथमो ऽध्वर्युः पूर्वान्घृह्णात्
मृच्छीयादिति^२ बौधायनो^३ विमृष्टवागिति शास्त्रीकिः^१ ।
सं शुक्रं मृच्छीत्वा धारयति यावदितरौ यद्गौ मृच्छातीति ॥^४
सूचं बौधायसस्य^५ थंथं मृच्छीयान्तं परिमृष्व सादधेदिति
शास्त्रीकिः^१ ॥
पदाधानेऽनुसंक्रव्याया^६ इति ॥ अनुसंक्रवेदिति बौधा-
यनो^३ नानुसंक्रवेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 258. 1. पशुकल्पेध्विति ॥ सर्वे कस्या बौधायनस्यै^७ आग्रपशून्वेवा-^८
हीनरात्रिसन्नाणि भवन्तीति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 261. 2. तेषां यानि समह्रात्रतानि तानि याग्निचित्यान्घेत-
राण्यौत्तरवेदिकानि स्युरिति बौधायन^९ ऐकाहिकस्त्रेवाग्नि-
रिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 262. 12. आचीयेध्विति^{१०} ॥ अभिजिदिषुवाग्विजिद्ग्रममहर्महा-^{११}

१ पदस्थानाम् । B.

२ स given only by U (sec. m.) C' and the Viv.

३ Thus B G (sec. m.) C' (sec. m.) U; आचोऽयनाधानेऽथ Be
पदस्थानेऽथ Bu; the Viv.: पदा आचोऽयने इध्विति ।

४ Thus (heteroclitic locative? from आचीयत्) Be C' U (cp.
Āp. XXIII. 9. 6 आच्यन्ति); आचीयेध्विति B G the Viv.; आचीये-
ध्विति Bu.

व्रतमित्येतान्याचीयन्ति^१ भवन्तीति बौधायनो^२ चान्यन्यानि
 पृच्छ्याभिप्लवेभ्य इति शास्त्रीकिर्था^३नि चान्यानि पृच्छ्याभिप्लवेभ्यो
 दशमाच्चाङ्ग इत्यौपमन्यवः^४ प्रायणीयारम्भाणीषावभिजिदि-
 पुवान्विश्वजिद्दशममहर्माव्रतमुदयनौचो ऽतिराच इत्येतान्य-
 ५ छावाचीयन्ति^५ भवन्तीति गौतमः^६ ॥

पशुकल्पेऽपि ॥ सर्वे कल्प्या बौधायनस्यै^७ कादग्नि-
 पशुस्येव सांवत्सरिकाणि सन्नाणि भवन्तीति शास्त्रीकिः^८ ॥

वाणः व्रततन्तुर्भवतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^९ वीक्षेवेषा^{१०}
 तन्त्रीभिः^{११} व्रततमा^{१२} स्यादिति शास्त्रीकिः^{१३} ॥

१० अहर्गणे माहाव्रतिकानां^{१४} ग्रिह्यानां करण इति ॥
 कुर्वादिति बौधायनो^{१५} न कुर्वादिति शास्त्रीकिः^{१६} ॥

अहर्गणे ग्रिह्यानामनुप्रवपण इति ॥ अनुप्रवपेरञ्जिति
 बौधायनो^{१७} नानुप्रवपेरञ्जिति शास्त्रीकिः^{१८} ॥ ११ ॥ षष्ठः ॥

१ •तान्यचीयन्ती Bu, •तान्याचीयानि B G; the other MSS. wholly corrupt; cp. XXVI. 17.

२ •छावचिचंति U, •छावचीया Be, •छावचीच C', •छावचीयानि B G, •छावाचिवेती Bu.

३ वाक्षेवेषा C', वीक्षेवेषा Be, U (sec. m.), वीक्षेवेषा G, वीक्षेवेषा Bu B, वीक्षेवेषा U (pr. m.).

४ Thus G U C'; तन्त्राभिः Bu, चीभिः Be, तन्त्रेभिः B.

५ Uncertain; व्रततमा B Bu G U (pr. m.) C' (sec. m.); व्रततन्तु Be U (sec. m.), व्रततन्तुर C' (pr. m.).

६ Thus B G Be, मचा• or मच• Bu U C' and the Viv.

- II. 269. 10. द्विराच इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यजनीये ऽहपूर्वमप-
र्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 270. 5. तस्मिन्नुत्तरो वेदद्वामन इति भवन्तीति ॥ उपैवेते^१ नित्याः
सहस्रे स्युरिति बौधायन ॥ एत^२ एव^३ सहस्रतमाः^२ स्युरिति
शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 271. 10. द्रोणकलशस्यावप्रापण इति ॥ अन्तःपरिध्यवप्रापयेदिति
बौधायनो^१ बहिःपरिधीति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 272. 3. रूपाणां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या^१श्चमेधिका-
न्यथ्यत्र^४ रूपाणि जुहुयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 274. 1. उद्यत्सोमेष्विति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः^५
शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 274. 9. औपसदानां पुरोडाशानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः
स्युरिति बौधायन^१सूष्णीका इति शास्त्रीकिर^१ग्निश्वा एक-
कपालाः सुवाहुत्या चैनाम्सह सङ्गजुहुयादित्यौपमन्यवः^१ ॥
- II. 275. 8. दयीर्गा उपकल्पयन्त इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या^१गा^१
अप्यचोपकल्पयोरिति, शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus G B; उपैवेति Bu, उपैवे U, उतवैवे Be, अतवैवे C'.

२ Thus B G U (pr. m.) एता एव Be C' U (sec. m.), एतमेव Bu.

३ सहस्रतमा MSS.; omitted by Be C' (pr. m.).

४ Uncertain and partially emended; *नस्याश्चमेधिकाणां C'.

*नस्य चाश्चमेधिकाणां Be U; *नस्य चाश्चमेधिकायनस्य चाश्चमेधिकाणां

B G, *नस्याश्चमेधिकायनस्याश्चमेधिकान्यथ्यत्र Bu.

५ *कल्पयेत् C'; अथ om. Be.

उल्लूखल्लुधुपो यूपो भवतीति ॥ सर्वाङ्काराङ्कुर्थादिति^१
 बौधायनः ॥ प्रोक्ष्यैनमुच्छ्रयेदिति शास्त्रीकिः ॥ प्रोक्ष्योपास्य^२
 यूपप्रकल्लसुच्छ्रयेदित्यौपमन्यवः^१ ॥

पाऽसूनामनुसऽहरण इति ॥ धिष्णियेभ्य औदुम्बरा
 १ अत्रटादुपरवेभ्य उत्करादुत्तरवेद्यै पाऽसूनामनुसऽहरेदिति
 बौधायनो ॥ नानुसऽहरेदिति शास्त्रीकिः ॥

अथ यदि दीक्षोपसत्सु प्रत्ययमाचक्षीरग्मंप्रकीर्त्यादवसा-
 नीयाभिरिष्टिभिरिद्धोत्तिष्ठेयुरिति^३ बौधायन ॥ एकाहऽ^४
 सुत्वोत्तिष्ठेयुरिति^५ शास्त्रीकि^६नासऽस्याय पृच्छः षडहमुत्ति-
 १० छेयुरित्यौपमन्यवः^१ ॥ १२ ॥

तेषामुत्त्यानेष्विति ॥ गच्छेयुरावभृथादिति बौधायनो ॥
 ऽसुषोमान्ता इति शास्त्रीकि^७र्धुवान्ता इत्यौपमन्यवः^१ ॥

जनकसप्तराचो^८ ऽतिराचः पृच्छः षडह इति बौधायनः ॥
 पृच्छः षडहो ऽतिराच इति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ सर्वाङ्काराङ्कु० Be, सर्वाङ्काराङ्कु० C', सर्वाङ्कानाङ्कु० B G U, सर्वाङ्काराङ्कु०
 Bu; the Viv. : सर्वाङ्कारान् । क्रियन् इति काराः कर्मन्वाः संस्काराः ।

१ Thus Be C'; प्रोक्ष्योपास्य Bu, प्रोक्ष्यावास्य G, प्रोक्ष्यवास्य B,
 प्रोक्ष्यपाचस्या U.

१ इष्टिभिद् found only in G U C'.

१ Thus G Bu and the Viv.; एकमुत्तो० U, एकमुत्तो० B, एका एह
 सुपो० Be C'.

१ •राचो G Bu and the Viv.; •राचे B Be, •राचः C' (omitting
 तिराच).

II. 277. 14. दशराचाय दीक्षिष्यमाणो दशहोतारः कृत्वा दशराचाय दीक्षत इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ दशहोतारः कृत्वा दशहोतारं जुहुयादिति शास्त्रीकिः ॥ इति नु ब्राह्मणवान् ॥

अथ गोबलदशराचो ऽतिराचः पृष्ठ्यः षडहो वाजपेयो महाव्रतं चातिराचस्याष्टमे ऽग्निवाजपेयः १ ॥ तत्र देवसुवाः १ हविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ॥ न कुर्यादिति शास्त्रीकिस्त्वं यस्त्रिंशस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तेरभित्यौपमन्यवः १ ॥

विष्णुयमाने पृष्ठ्ये षडहो शिष्यानां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ॥ न कुर्यादिति शास्त्रीकिः १ ॥

II. 281. 16. एकषष्टिरात्रे वैश्वकर्मणादित्ययोर्घृहण १ इति ॥ वसते त्रिंशद्वात्रे गृह्णीयादिति बौधायनः ॥ संवत्सर एवैतौ दृष्टौ भवतः १ संवत्सर एवैतौ गृह्णीयादिति शास्त्रीकिः १ ॥

II. 283. 2. औदुम्बरः षोडश्रिपात्रमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य सादिरमेवेति शास्त्रीकिः १ ॥

II. 283. 15 अतिरात्रपशूनामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य सारस्वतीमेवोपाकुर्यादिति शास्त्रीकिः १ ॥

१ Thus U C'; •षाडहो भवतीति वाजपेयस्य Bu; षाडहोवाजपेयस्य B G Be.

१ •पशु• om. B Be G.

१ Thus G U C' and the Viv.; चादित्यपदयोर्घृहण B Bu; •चादित्ययोर्घृहण Be.

बोद्धश्रिवतां चमसानां भक्षण इति ॥ व्यक्ताम्भक्षवेदिति^१
बौधायन^२ इन्द्रपीतानिति शास्त्रीकिः^३ ॥

रात्रिपर्यायेषु मुख्यानां चमसानामभिमर्शन इति ॥
सूत्रं शास्त्रीकेर^४चो ह स्माह बौधायन इन्द्राय त्वापि शर्व-
१० रावेत्येव मुख्यंमुख्यं चमसमभिमृशेदिति^५ ॥

आश्विनस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्व्यादिति बौधा-
यनस्य^६श्लोक इति शास्त्रीकिः^७ ॥

आश्विनस्य पर्याया इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^४चो ह स्माह
बौधायनः पुरस्तात्तिरोश्चक्रियानां^८ चमसानां पर्याया^९
१० असुचाश्विनेन^{१०} चरेदिति^१ ॥

तिरोश्चक्रियानां^९ चमसानां भक्षण इति ॥ अनुष्टुप्-
छन्दसा भक्षवेदिति बौधायनो^{११} जगतीच्छन्दसेति
शास्त्रीकिः^{१२} ॥

गृहद्वतीवेधिति ॥ एकादशधा कृत्वोपचष्टोपचजेदिति
११ बौधायनो^{१३} ऽपश्चेदमिति शास्त्रीकिः^{१४} समस्तान्येवैगान्यनुप्रक्षत्य
खर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः^{१५} ॥ १३ ॥ सप्तमः ॥

एकादशिन्यै संप्रदान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^४चो ह

१ Thus Bu Be C' and the Viv.; सुक्ताम्भ. B G U.

२ Thus Bu and Viv.; •चमसानां or •चक्रियानां the other MSS.

३ Thus G only; चर्वाया इत्यचाशि. C' U (sec. m.), चर्वावासुचाशि.
the other MSS.; चर्वाया also the Vivaraṇa.

स्वाह बौधायन एकादशाग्नीषोमीया एकादश सवनीषा
एकादशानूबन्धा^१ इति^१ ॥

- II. 292. 2. उपशयस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ सभेत यामे नारस्य
इति बौधायनो^२ सभेतारस्ये न याम इति शास्त्रीकि^३ नैव
यामे नारस्य इत्यौपमन्यवः^१ ॥
- II. 294. 16. उपशयस्योपासन इति ॥ सूचं बौधायनस्यौचोत्तरत^२
उपास्येदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 296. 4. पान्नीवतस्य परिलेखन इति ॥ शास्त्रामुखीषः प्रकुम-
भिपरिच्छिद्येदिति बौधायन^२ उत्तरत एकादशिन्यै पान्नीवतं
मिनुयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 296. 5. त्वाङ्गस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्स्यादिति बौधाय-
नस्य^३ ष्ठीक इति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 296. 6. त्वाङ्गस्योत्सर्ग इति ॥ सूचः शास्त्रीकेर^२ चो ह स्वाह
बौधायनो ऽभिपर्यग्निस्रतमेनमन्त्रेण चात्वाखोत्करावुदङ्कुपनि-
क्रमय्याङ्गिरम्युच्छ^३ यजमानस्याजास्यपिसृजेदिति^१ ॥
- II. 296. 11. त्वाङ्गस्य चर्याया इति ॥ उपाङ्गु चरेदिति बौधायन^२
उचैरिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 297. 4. पुनस्त्रिताविति ॥ सूचः शास्त्रीकेर^२ चो ह स्वाह बौधा-

१ •शानुबंधा MSS.

२ Thus G U and a citation in the Ms. ; उत्तर the other MSS.

३ Thus B Be C' G U (sec. m.) ; •विष्कमस्या• U (pr. m.), •विष्क
मर्षा• Bu ; •विष्कमस्या• a citation in the Ms.

यनो यमप्यग्निं चिन्वानोऽपजानौयात्तस्मिन्नुपरि^१ पुनश्चितिं
विनुयादुत्तरतश्च यूपाद्यूपं मिनुयादिति^१ ॥

कौण्डपायिनौयास्त्रिष्टिविति ॥ अग्न्यन्वाधानप्रतिपत्का
इडान्ताः संतिष्ठेरभिति बौधायन^२ आन्व्यभागप्रतिपत्का
इडान्ता इति शास्त्रीकिः^३ सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा इत्यौपमन्यवः^४ ॥

पिण्डपितृयज्ञस्य दान इति ॥ अहरहर्दद्यादिति बौधा-
यन^५ आदित अन्नतश्च मासस्येति शास्त्रीकिः^६ ॥ १४ ॥

होदृणां व्याख्यान इति ॥ सयहानुतेस्त्राहाकारानित्ये-
कमृतेयहानन्तःस्त्राहाकारानित्येक^७ सर्वाणित्येकं ॥ पूर्वः

१० कल्पो बौधायनस्योत्तरौ शास्त्रीकेः^८ ॥

स पौर्णमासीषुपौर्णमासीषु जुहुद्वादय कृत्वः
संवत्सरे जुहुयादित्येतदेकमावास्यापौर्णमासीष्वित्येतदेक^९
सर्वास्त्रित्येतदेकम् ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरौ^{१०}
शास्त्रीकेः^{११} ॥

१२ चयस्त्रिंशच्चिताविति^{१२} ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^{१३} चो ह

१ Doubtful. G and the Viv. read as given in our text; चिन्वा-
नोयजा० C', चिन्वानोयजा० U; चिन्वानोयजा० the other MSS. We
expect an optative derived from the root च्वा, cp. च्वाजानः XVII.
17: 297. 5. The Viv. periphrases by चोच only.

२ ०अन्तस्त्राहाकारा० MSS., but cp. XX. 5: 5. 5.

३ उन्नौ ins. B Be G (sec. m.).

४ Thus C', G U (sec. m.) the Viv. and a citation in the Ms.;

५ त्रिंशच्चिता० B Be, ० त्रिंशच्चिता० Bu.

स्नाह बौधायनो ऽग्निघृण्णं स्वयंचितिं श्वेतकृष्ण-
योरभिमर्शनमधिद्रवणमवद्रवणमिति^१ सर्वमेवैतत्कर्मावृता
कुर्वादिति^१ ॥

II. 303. 5. अहरहृषिताविति ॥ सूचं ग्राक्षीकेर^१चो ह स्नाह
बौधायनो ऽग्निघृण्णं स्वयंचितिं श्वेतकृष्णयोरभिमर्शनम-
धिद्रवणमवद्रवणमिति^१ सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्वादिति^१ ॥

II. 307. 13. रथचक्रचितौ पुरीषस्योपधान इति ॥ पुरीषस्यान्वाङ्कु-
र्वादिति^१ बौधायन^१ इष्टकास्त्रेव पुरीषस्थानं^२ गच्छेदिति^३
ग्राक्षीकिः^१ ॥ १५ ॥ अष्टमः ॥

II. 310. 2. रोहिते चर्मणीति ॥ सूचं बौधायनस्याप्यरोहितं^१
स्यादिति ग्राक्षीकिः^१ ॥

उभयनीतस्य करण इति ॥ उभे^४ ऋचौ^४ दिग्भावावर्तये-
दिति बौधायनः^५ सहादेव ब्रुवन्दिर्ब्रूयादिति^५ ग्राक्षीकिः^१ ॥

१ Thus B G Be Bu and a citation in the Ms. (cp. also XXII. 4: 121. 18); C' reads °सर्जनमधिद्रवणमिति°, U. om. °मवद्रवण° ।

२ Thus G Be; पुरीषस्थानस्यान्वाङ्कुर्वा° U, पुरीषस्थानस्यान्वाङ्कुर्वा° B, पुरीषस्थानाङ्कुर्वा° C'; Bu defective.

३ Hesitatingly corrected; पुरीषस्यानङ्गदे° G, पुरीषस्यावचदे° Be, पुरीषस्यानङ्गदे° C', पुरीषस्यानङ्गदे° U.

४ उभौ ऋचौ B G, उभयं ऋचौ Be C', उभयौ ऋचौ Bu, उभयौ ऋचौ U (sec. m.). The two rks are, according to the Viv.: वाङ् पृक्तः... प्राङ् सोमः etc., and वाङ् पृतः... प्रत्वाङ् सोमः etc., T Br. II. 6. 2. 2-3.

५ ब्रुवन् om. Be C' U G (pr. m.); ब्रुवन् ब्रिहू° Bu

प्राङ् सोमः प्रत्यङ् सोमः^१ प्रत्यङ् सोमः प्राङ् सोम^२
इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनश्रौतः शास्त्रीकेः ॥

बौधायनश्रौतस्य सुरायै संधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^३चो
इ स्नाहौपमन्यवो यत्रैव सुरा स्नात्त एवाहारयेदिति^४ ॥

५ सुरापहाणां गृहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ पयोपहा-
नस्य च गृहीयादिति शास्त्रीकिः^६ ॥

ताञ्चघनेन सुग्दस्त्राभ्याचो वोदीचो वाचातयतीति ॥

पूर्वः कस्यो बौधायनश्रौतः शास्त्रीकेः ॥

सुरासोमस्य संघर इति ॥ दक्षिणेन ह्युत्तरेणावनये-
दिति बौधायन^७ उत्तरेण ह्युत्तरेणावनयेदिति
शास्त्रीकि^८ र्थत एवैतत् इरेत्तत एवैनमवनयेदित्यौपमन्यवः^९ ॥

पावमानौभिरुपस्थान इति ॥ पावमानौभिरुपस्थाय
पिटृणां चाव्यानुवाक्याभिरुपतिष्ठेरन्निति बौधायनः^{१०} पिटृणा-
नेव चाव्यानुवाक्याभिर्न पावमानौभिरिति शास्त्रीकिः^{११} ॥

५ अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^३चो इ स्नाहौपमन्यवः
शूक्ष्मैश्च मासरेण चावभृथमवेद्यादिति^{१२} ॥

आख्यातसुदकान्तस्य प्रत्यसनम्^{१३} ॥

आख्यातमाश्रयनम्^{१४} ॥

आख्यातश्च समिधां करणम् ॥

१ Thus G only; प्राङ् सोमः प्रत्यङ् सोमः प्राङ् सोम B, प्रत्यङ् सोम
प्राङ् सोम Be C' U, प्राङ् सोम Bu.

२ See remark on XXI. 3: 73. 5, 6.

जुहुवादिति बौधायनो माध्वंदिन एव सवने दाक्षिणामि
जुहुयाद्दामौत्येवेतरथोः^१ सवनयोर्ब्रूवादिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

II. 346. 8. हिरण्येन दृतमुत्पुनातीति ॥ मन्त्रनिवृत्तमेतद् दृतं स्था-
दिति बौधायनस्य^२ ष्यौकमिति^३ ग्राह्यीकिः^१ ॥

II. 349. 6. अनुद्धते^४ वेद्ये दक्षिणत आश्वनीयस्य दृहत सोचं प्रत्य-^५
भिषिञ्चतीति ॥ सूचं बौधायनस्य^६ कृष्णाजिनमप्यथाकृत्वा-
भिषिञ्चेदिति ग्राह्यीकिः^१ ॥

II. 350. 2. माघैः पूर्णं कमण्डलुमिति ॥ सौवर्णः सौवर्णेमाघैः पूर्णः
स्यादिति बौधायनो^७ मार्त्तिक^८ एव धान्यमाघैरिति
ग्राह्यीकिः^१ ॥

II. 354. 16. सप्तदश मादतीः पृथीर्वत्सतरौरासभत इति ॥ पृथगेवासां
मनोताः स्युः पृथक् पशुपुरोडाश इति बौधायनः^९ पृथगेवासां
मनोता स्युरेकः पशुपुरोडाश इति ग्राह्यीकिरे^{१०} कैवासां मनोता
स्यादेकः पशुपुरोडाश इत्यौपमन्यवः^१ ॥

II. 356. 3. अग्निष्टुतीन्द्रस्तुतीति ॥ सूचं बौधायनस्य^{११} यथाप्रकृति-^{१२}
II. 358. 9. नेवाध्वर्युः कुर्वाण्डोगवकृत्वा एव प्रतिविकुर्वीरमिति
ग्राह्यीकिः^१ ॥

II. 360. 10. अतिरिक्तसोचेष्विति ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनस्योत्तरः
ग्राह्यीकेः ॥

१ Thus B G Bu and the Viv.; ददानी Be U C'.

२ Thus G B; दृष्यीक इति B, दृष्यीमिति Be C' U.

३ Thus the Viv.; ष्यवे U G, ष्यवे Be C', ष्यव B.

४ मार्त्तिक G U C' Be and Viv.; चार्त्तिक B, चार्त्तिक Bu.

3. धनुषः प्रदान इति ॥ पूर्वः कल्पः शास्त्रीकेक्षणरो बौधा-
यनस्य ॥

एकाहानामन्त इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ¹ मृत्युसवान्त
इति शास्त्रीकिः ¹ ॥

3. ५ निदधत्यस्मा एतद्भुविदृष्टिष्टं व्रतभाजनमिति ¹ ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ² नाच इविदृष्टिष्टं व्रतभाजनं निदध्यादिति
शास्त्रीकिः ¹ ॥

4. 1. अथास्याः सद्यस्त्रियामनुक्रियां परिक्रियामतिक्रियां प्र-
वर्ग्यस्य करण इति ॥ कुर्वादिति बौधायनो ² न कुर्वादिति
१० शास्त्रीकिः ¹ ॥

0. श्रवानसो ऽधिषवणे फलके पुरषास्यस्य वृषणाविति ॥
सूत्रं बौधायनस्य ² श्रवानसो ऽप्यचारणी कुर्वादिति
शास्त्रीकिः ¹ ॥

2. स चं कं च ¹ यं गृह्यात्येवमेवैनं गृह्णाति ¹ षडु किं च
पाचः सादयत्येवमेवैनसादयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ² यं
१५ यं गृह्णीथान्तं परिमृष्य सादयेदिति शास्त्रीकिः ¹ ॥

8. 3; 4; श्वेतमश्वं ददाति ¹ श्वेतां वज्रवां ददात्यश्वमश्वितं ददाति ¹
गर्भिणीं वज्रवां क्षत्रामीं ददात्यनडुच्छतं ² ददाति ¹ चय-

१ Thus B Bu G (sec. m.); •भोजन• Be C' U G (pr. m.).

२ चय G (sec. m.) and the Viv., चनं B.

३ Thus C' only (sec. m.), all the other MSS. corrupt (•स्वनडुषं-
च्छतं ददाति; •स्वनडुषं ददाति, •स्वनडुषं ददाति चयं ददाति).

II. 379. 11; खिःशतं निष्कान्ददाति^१ ' सोमसमसं ददाति ' शिरस्यसं
382. 11;
388. 9; समसं ददाति ' राशिकृतं धान्यं ददाति ' मरायकृतं धान्यं
406. 8, 9.

ददातीति^२ ॥ एतामि च नित्यानि च दद्यादिति बौधायन^३
एतान्येवेति शालीकिः^४ ॥ १८ ॥

^५अथातः सर्वतोमुखं व्याख्यास्यामः ॥

चिन्वीत सर्वतोमुखे ऽग्निमिति बौधायनो^६ न चिन्वी-
तेति शालीकिर^७चो ह साह मौद्गल्यः पूर्वसिन्धेवाग्निष्व
इतरेषु साविचाः स्युरित्येतदपि न कुर्वादित्याञ्जीगविः^८ ॥

अरक्षोः समारोपण^९ इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^{१०}चो ह साह
गौतमो गृह्यपतिरेव प्रथममरक्षोः^{११} समारोपयेत् इतरे च
इति^{१२} ॥

१ विष्कं ददाति MSS., but cp. XVIII. 38 : 388. 9.

२ Thus Be C' Bu U, शाली० B G (sec. m.).

३ इति found in C' only.

४ The words एतान्येवेति शालीकिः are repeated in Be Bu U W U indicating the end of a praśna.

५ This kaṇḍikā is not found in Be C' Bu W U; in U it is given on a loose page. The text of this, doubtless later added, chapter is given according to B G (where it is given secunda manu), complete citation in Keśavasvāmīns prayogasāra (K) and a ditto (I) in a MS. belonging to the India Office (Catalogue by Eggeling Vol. I, p. 87). The Vivaraṇa of this chapter is missing equally.

६ ०रोच्य G B.

७ प्रथमस्य om. K.

८ ०रोच्येतेन G B, ०रोच्यन्त K.

in Cantinatha Charita, Fasc. 1-4	.. .. .
ina Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	.. .. .
asa Rupa (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	.. .. .
armabindu, Fasc. 1 @ -/10/- each	.. .. .
ctionary of the Kashmiri Language, Part I	1
adadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	.. .. .
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-4	.. .. .
obhiliya Grhya Sūtra, Vol. I	.. .. .
Ditto	.. .. .
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/- each	.. .. .
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	.. .. .
Ditto Grihya Sangraha	.. .. .
opotha Brahman of Atharva Veda (Text and English), Fasc. 1-2	.. .. .
@ 1/- each	.. .. .
aralata	.. .. .
stitutes of Vishnu (Text), Fasc. 1-2 @ -/10/- each	.. .. .
ala Madhava (Text), Fasc. 1-4 @ -/10/- each	.. .. .
ala Viveka, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	.. .. .
armapradiph, Fasc. 1	.. .. .
āntra, Fasc. 1-6 @ -/12/- each	.. .. .
ātha Sarit Sagara (English), Fasc. 1-14 @ 1/- each	.. .. .
āvi Kalpa Lata, Fasc. 1	.. .. .
avindravacana Samuceayah	.. .. .
ānavali, Fasc. 1-3 @ -/10/-	.. .. .
ūrma Purana, Fasc. 1-9 @ -/10/- each	.. .. .
alita Vistara (Text), Fasc. 2-6 @ -/10/- each	.. .. .
Ditto (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	.. .. .
adana Pārījāta, Fasc. 1-11 @ -/10/- each	.. .. .
ahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12;	.. .. .
Vol. III, Fasc. 1-10 @ -/10/- each	.. .. .
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	.. .. .
aitra, or Maitrayaniya Upanishad, Fasc. 1	.. .. .
ānutikā Sangraha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	.. .. .
ārkandeya Purana (English), Fasc. 1-9 @ 1/- each	.. .. .
ārkandeya Purana (Text), Fasc. 4-7 @ -/10/- each	.. .. .
āmansa Darcana (Text), Fasc. 9, 11-17 @ -/10/- each	.. .. .
ānir of Composition (English), Fasc. 1-4 @ 1/- each	.. .. .
āgudhabodha Vyakarana, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	.. .. .
ārukta (2nd edition), Vol. I, Fasc. 1-2 @ 1 1/4/-	.. .. .
ārukta (old edition), Vol. I, Fasc. 1, 2, 4, 5, 6; Vol. II, Fasc. 5, 6;	.. .. .
Vol. III, Fasc. 1-6; Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	.. .. .
āyācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	.. .. .
āyācārapradīpa, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	.. .. .
āyābāndutikā, Fasc. 1 @ -/10/- each	.. .. .
āyā Vartika Tatparya Parisudhi, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	.. .. .
āyāvartika (Text), Fasc. 2-7 @ -/10/- each	.. .. .
āyāsaraha	.. .. .
ādumāwati, Fasc. 1-6 @ 2/- each	.. .. .
ārikāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 2-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc.	.. .. .
1-6 @ -/10/- each	.. .. .
ārikāra, Institutes of (English) @ 1/- each	.. .. .
āricista Pravan (Text), Fasc. 5 @ -/10/- each	.. .. .
ārikāsmukha Sūtram	.. .. .
ābandhaśāntīmaṇi (English), Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	.. .. .
ākrita Paingalam, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	.. .. .
ākrita Lakhaṇan	.. .. .
āthviraja Vijaya, Fasc. 1	.. .. .
āsaravam, Fasc. 1-3	.. .. .
ārisiddhanta Manjari, Fasc. 1	.. .. .
āddarāna-Samuccaya, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	.. .. .
ādukti-kāma-mṛita, Fasc. 1 @ -/10/- each	.. .. .
āmaraiicca Kaha, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	.. .. .
āmavada Saṅhita, Vol. I, Fasc. 1-4, 6-10; Vol. 2, Fasc. 2-6;	.. .. .
Vol. 3, Fasc. 1-7; Vol. 4, Fasc. 1-6; Vol. 5, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	.. .. .
ānkara Vijaya (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	.. .. .
ānkhya Aphorisms of Kapila (English), Fasc. 2	.. .. .
ānkhya Pravachana Bhāṣya, Fasc. 2	.. .. .
ānkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	.. .. .
Ditto (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	.. .. .
āva Parinaha, Fasc. 1-2	.. .. .
āx Buddhist Nyaya Tracts	.. .. .
āmrīti Prakasha, Fasc. 1	.. .. .
āddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	.. .. .

	Rs. Ac
Srauta Sutra of Latyayana (Text), Fasc. 1-9 @ -/10/- each ..	5
Sri Surisarvasvam, Fasc. 1-3 @ -/10/- each ..	1
Suqruta Samhitā (English), Fasc. 1 @ 1/- each ..	1
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ -/10/- each ..	2
Sundaranandam Kavyam.. ..	1
Suryya Siddhanta, Fasc. 1-2 @ 1/4 - each ..	2
Syainika Sastra	1
*Taittereya Samhita (Text), Fasc. 17-45 @ -/10/- each ..	18
*Taittiriya Aranyaka of Black Yajur Veda (Text), Fasc. 5-11 @ -/10/- each ..	4
Taittiriya Brahmana (Text), Fasc. 1-24 @ -/10/- each ..	15
Taittiriya Pratisakhya (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each ..	1
*Tandya Brahmana (Text), Fasc. 13-18 @ -/10/- each ..	3
Tantra Vārtika (English), Fasc. 1-14 @ -/1/4 ..	17
*Tattva Cintāmani, Vol. I, Fasc. 2-9; Vol. II, Fasc. 4-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ -/10/- each ..	21
Tattva Cintāmani Didhiti Prakas, Fasc. 1-6 @ -/10/- each ..	3
Tattva Cintāmani Didhiti Vivriti, Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3, Vol. III, Fasc. 1 @ -/10/- each ..	7
Tattvarthadhigama Sutram, Fasc. 1-3 @ -/10/- each ..	1
*Tattvarthadhigama Sutram, Fasc. 2-3 @ -/10/- each ..	1
Tirthacintāmoni, Fasc. 1-4 @ -/10/- each ..	2
Trikāṇḍa-Mandanam, Fasc. 1-3 @ -/10/- ..	1
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ -/10/- ..	3
Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-14 @ -/10/- each ..	8
*Uttara Nāishadha (Text), Fasc. 6-12 @ -/10/- each ..	4
Uvāsagadasāo (Text and English), Fasc. 1-6 @ 1/- Vajjalaggam, Fasc. 1 ..	6
Vallīla Carita, Fasc. 1 @ -/10/- ..	0
*Varaha Purana (Text), Fasc. 2-14 @ -/10/- each ..	8
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/- ..	3
Vayu Purana (Text), Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-7 @ -/10/- each ..	8
*Vedānta Sūtras (Text), Fasc. 7-13 @ -/10/- each ..	4
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 2 @ -/10/- ..	5
Ditto Vol. II, Fasc. 2-5 @ 1/4- ..	5
Ditto Vol. III, Fasc. 1 ..	0
Vishahitam, Fasc. 1 ..	0
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ -/10/- each ..	4
Vrhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 @ -/10/- ..	3
*Vrhannaradiya Purana (Text), Fasc. 3-6 @ -/10/- each ..	2
Yogaśastra, Fasc. 1-3 ..	3
Yoga Sutra of Patanjali (Text and English), Fasc. 1-4 @ 1/- each ..	4

Tibetan Series.

Amarakosah, Fasc. 1-2	4
Amartika Kamdhenuh	1
Baudhdhastotrasangraha, Vol. I	2
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-4 @ 1/- each ..	4
Nyayabindu (A Bilingual Index)	1
Nyayabindu of Dharmakirti, Fasc. 1-2	2
Pag-Sam Shi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4
Prajna Pradipah	1
Rtogs brjod dpag hkhri Shi (Tib. & Sans. Avadāna Kālpalātā) Vol. I, Fasc. 1-11; Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each ..	22
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/- each	14
Timed-Kun-Din	1

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-35 @ 1/- each	35
Ditto ditto (Palm-leaf and selected paper MSS.) @ 3/- each ..	6
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	5
Report on the Search of Sanskrit MSS., 1895-1900, 1901-1905, and 1906-1911 @ -/8/- each	1

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

1-9-17.

Books are supplied by V.P.P.

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

NEW SERIES, No. 1428.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM
A SANSKRIT WORK ON THE VEDIC LITERATURE.

LIBRARY

JUN 22 1973

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY

EDITED BY
DR. W. CALAND,
UTRECHT.
VOL. III. FASCICULUS III.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1919.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agent—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Ra.	As.
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3	2
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
*Agni Purana (Text), Fasc. 4-14 @ -/10/- each	6	14
*Aitareya Aranyaka of Rig-Veda (Text), 2-4 @ -/10/- each	1	14
Aitareya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	14	6
Aitareyalocana	2	0
Amarakosha, Fasc. 1-2	4	0
*Anu Bhasyam (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2	8
Anumana Didhiti Prasārini, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
*Aphorisms of Sandilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	0
*Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	12
*Atharvana Upanishads (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2	8
Ātmatattvaviveka, Fasc. 1-2	1	4
Avadāna Kalpalatā (Sans. and Tibetan), Vol. I, Fasc. 1-13, Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	24	0
Bhāma Bhatti, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/- each	1	14
Bauddhastōtrasaṅgraha	2	0
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	6	4
*Bhamati (Text), Fasc. 5-8 @ -/10/- each	2	8
Bhasavrittī	0	10
Bhāṭṭa Dīpikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	5	0
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-7 @ -10/- each	4	6
Brahma Sūtras (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2	8
Bṛhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	12
Çatadūṣaṇī, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/- each	8	0
*Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	14	6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3	2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3	2
Ditto Vol. IX, Fasc. 1-2	1	4
Çatasāhasrikā prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1 @ -/10/- each	11	14
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 4-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	35	0
Ditto Vol. IV, Fasc. 7 @ 1/4/- each	1	4
Ditto Vol. IV, Fasc. 8-10 @ -/10/-	1	14
Çlokavartika (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/- each	8	12
*Cranta Sūtra of Apastamba (Text), Fasc. 6-17 @ -/10/- each	7	
*Cranta Sūtra of Çāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. IV, Fasc. 1 @ -/10/- each	10	
Cri Bhasyam (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	
Cri Çantinatha Çarita, Fasc. 1-4	2	
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1	

शाखाया इति ॥ प्रकृतेन^१ प्रक्रमेण मौथान्मध्ये गार्हपत्य इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौतो ह स्माह शास्त्रीकिः त्रिपदेन प्रक्रमेण सर्वत इति^१ ॥

चिष्टप्राच्यां दिशि भवति पञ्चदशो दक्षिणतः सप्तदशः पश्चादेकविंश उत्तरतः^१ सर्वतो वा ज्योतिष्टोमः^२ सर्वे^३ ज्योतिष्टोमदक्षिणा इति ॥

प्रवर्गस्य करण^४ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ नोक्त्ये^६ प्रवृत्त्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

याजमान इति ॥ अभौनाम^१ याजमानं कुर्यादिति बौधायनः^२ कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति शास्त्रीकि^३ ऽग्निषष्ट-स्काराः^४ सुस्ताम्काममितरत्तन्त्रेणेत्यौपमन्यवः^५ ॥

अन्यस्वाधान इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौतो ह स्माह शास्त्रीकिर्गार्हपत्यः^६ सक्तदन्वाहितः स्वाद्गामथोनिरस्वाहार्य-

प्रकृ० U K I.

०मः B G, ०माः U K I.

Thus I, सर्वे K, सर्वतो U, सर्वतो वा B G.

प्रकरस्य U K I.

नोक्त्ये B G.

अभिमान B G, but cp. XX. 18: 39. 11, the other MSS. om. word.

०स्कारार्थां U.

तान् om. B G; instead of तान्कामञ्च U: तस्यागम् ।

०पत्यस्य B G.

पचन आहवनीयः^१ सकृदन्वाधाय ततो ययार्थं गच्छे-
दिति^२ ॥

भक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ सर्वः^४ समवधाय सकृ-
देव^५ भक्षयेदिति^६ शास्त्रीकिः^७ ॥

मार्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^८ सकृदेकस्त्रिभिति
शास्त्रीकिः^९ ॥

श्लोकाग्नीनाः^{१०} हरण इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^{११}चो ह स्मार्ह
दीर्घवात्स्यः^{१२} पूर्वस्त्रिभेत्त याजमानः^{१३} स्यादिति^{१४} ॥

क्रतुपशूनां करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१५} क्रतुपश्व
ऐकादग्निनाश्च विकल्पन्त इति शास्त्रीकिः^{१६} ॥

समञ्जन इति ॥ सूत्रमौपमन्ववीपुत्रस्य^{१७} यावन्त श्लोमा-
स्तावत्कृत्वः प्रचरण्या समनन्तीति बौधायनः^{१८} ॥

दधिग्रह इति ॥ सूत्रं मौद्गल्यस्य^{१९} पथसा वाक्येन^{२०} वेति ॥
पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः^{२१} ॥

अः^{२२}श्रदाभययोर्ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{२३}चो ह स्मार्ह

१ After 'नीयं' G ins. तंतं. B तं; U K I om. घाम. ...नीयं
read स्नातं सकृदं (thus K I), स्नात्तसकृदं (thus U).

२ इति inserted by me.

३ सकृदेव om B; न G instead of these words;—भक्षयेदुर U.

४ मौद्गल्यस्य U K I.

५ दीपं U K I.

६ शास्त्रीकिर U K I.

७ U K I om. the first वा।

शास्त्रीकिर्वाजपेथे द्वादशाहे सन्ने ताण्डिनामयन उद्भिदि वल-
भिदीति तस्य स्यादित्येवमेव षुग्निगृहैः प्राणगृहैरिति^१ ॥

षोडशगृह्याणां^२ गृहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुसवनं
मृच्छीयुरिति शास्त्रीकिः^३ ॥

५ अतिग्राह्याणां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४ " साहेन्द्र-
स्यानुवषट्कारमुपजुहुयुरिति शास्त्रीकिः^५ ॥

षोडशिन स्रोत्रमुपाकरोतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^६ " येन
केन चिदिति शास्त्रीकिः^७ ॥

हृदयशूलानामुदासन इति ॥ एकैकश उदासयेदिति

१० बौधायनः^८ " सर्वान्मृहेति शास्त्रीकिः^९ ॥

अवभृथ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} " प्राञ्च एवावभृथम-
वेयुरिति^{११} शास्त्रीकिः^{१२} ॥

१ The reconstruction of the text of this dvaidha is wholly uncertain. I have given the reading presented by B which, however, has उद्भिद्वलभिदिति and adds शास्त्रीकिः at the end. Thus also G. U K I have ताण्डिनामयने ॥ ताण्डियामयन, indicating the beginning of a new kaṇḍikā; moreover the following words run thus in U: उद्भिद्वलभिदित्येवमेव षुग्नि० in K: उद्भिदि वलभिदित्येवमेव षु०, in I: उद्भिदि वलभिदि सभ्येदितियुग्निविमत्तिसाध्यानमित्येवमेव षु० ।

१ षोडशिर्वा प्र० B G.

२ शास्त्रीकिर् U K I.

३ सौपमन्वयः U K I.

४ शास्त्रीकिः U K I.

५ Thus G, •अवभृथवेयु० U K I, •अवभृथवेति B.

६ नौतनो U K I.

अरण्योः समारोपण^१ इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^२ चो^३ च साह
 गौतमो^४ गृहपतिरेवारण्योः समारोपवेत्तत^५ इतर इति^६ ।
 १६ ॥ दशमः ॥

॥ इति त्रयोविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus K I, समारोपण U, समारोप B G.

२ सूत्रं मासीकेरनो U K I.

३ बौधायनो U K I.

४ ०रोहवे० B G.

५ Thus B G, तत इतरं यथायं मन्वेवुर्गच्छेयः U K I.

कर्मान्तसूत्रम् ॥

- पञ्चतयेन कल्पमवेक्षेत हृन्दसा ब्राह्मणेन प्रत्ययेन न्यायेन
 सः स्यावग्नेनेति ^१ हृन्दसेति यद्वोचाम यथाकायप्रणिधीदं
 पूर्वमिदमुत्तरमित्यथापि मन्त्र एव स्वरं कर्म प्रब्रूते ^१ कर्मा-
 नुवादो भवति ^१ यथैतद्भवति प्रेयमगाद्धिषणा बर्हिरेच्छोर्वन्त-
 १ रिचमन्विहि देवस्य त्वा संवितुः प्रसवे ऽग्निर्नोर्वाङ्म्यां पूष्णो
 हस्ताभ्यामग्नये जुष्टं निर्वपामीति ^१ यच्छृन्दसा न शक्रुयात्क-
 ल्पयितुं ब्राह्मणेन तच्चिकल्पयिषेद्ब्राह्मणसु द्वैवैमान्मन्त्रानप्रश्ना-
 तान्विदधातीदमनेन करोतीदमनेनेति ^१ यथैतद्भवतीषे त्वोर्जे
 त्वेति शाखामाच्छिनन्ति वायव स्योपायव स्येति वत्सानपा-
 १० करोतीत्यथायमन्त्राणि कर्माणि विदधाति ^१ यथैतद्भवत्यष्टासु
 प्रक्रमेषु ब्राह्मणो ऽग्निमादधीतैकादशसु राजन्यो द्वादशसु
 वैश्य इत्येवं व्यवस्थावर्णसंयोगाद्यथो एतन्न्यायेनेति हृन्दोग-
 बद्धृचाध्वर्युप्रत्ययेनेति ^१ यथो एतन्न्यायेनेति प्राकृते तन्त्रे प्राकृतं
 न्यायमनधिगच्छन्त्यामन्यायं प्रतीयादयमिहार्हताः समारम्भ
 ११ इति ^१ यथो एतत्सः स्यावग्नेनेति सोमे ऽपहत आदाराः स
 काशुनानि चाभिषुणुयादिति ^१ चतुष्टयेन मन्त्रा वर्तन्ते स्रुत्या
 निर्देशेनाग्निषा नैव स्रुत्या नाग्निषा न निर्देशेनेति चतुर्थमथेने
 पञ्च हविराकारा औषधं पयः पशुः सोम आच्यमिति ^१ ॥१॥
 तेषां पृथक्पृथग्धर्माः पृथगधिकरणानि ^१ यथाधिकरणं

मन्वा दृष्टास्ताम मिथः स्रसादयेदनादेग्रासेनयेन^१ यद्भुविः
 स्रसिधेत्तेनतेन तत्कुर्यात्तत्तस्याधिकरणसुक्तान्वधिकरणानि^१
 यज्ञ इति^१ किमुपज्ञो यज्ञः अद्भोपज्ञो माङ्गल्य^२ इति^१ क
 उ खलु यज्ञ इति^१ पुरुष इति^१ का उ खलु देवता
 दीचेति^१ वागिति^१ का उ खलु पथ्या स्वप्तिरिति^१
 वागेवेति^१ का उ खप्तेकाचरा गायत्रीति^१ वागेवेति^१ क
 उ खलु यज्ञस्वारभः का प्रतिष्ठेति^१ विज्ञायते^३ स्वाहा यज्ञं
 मनसा स्वाहा यावापृथिवीभ्याः स्वाहोरोरन्तरिष्वात्स्वाहा
 यज्ञं वातादारभ इति^१ वात एव यज्ञस्वारभो वातः
 प्रतिष्ठेति^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

कथमु खप्तेतज्जानीयादिदं तन्ममथमावाप इत्यम्बन्धा-
 नप्रभृति तन्ममाव्यभागाभ्यामन्यचौषधान्तस्त्रिःसप्तमे सत्यावा-
 पस्त्रानानि भवन्ति यथैतद्भेदनां दोहनं कपासानामुपधानः
 सन्मथजुषो हरणमाव्यगहा^४ इति यज्ञ किंवाभिनिवपत्यूर्ध्व-

१ Thus H Ben G U D C Vt, Vc, the Viv. (one copy); संवापरे
 Be, the Viv. (another copy). The meaning, according to Vc, of
 न मिथः संसादयेत् is: न मित्रवैत् ।

२ Thus C U H G (pr. m.) Vt Vc and the Viv.; माङ्गल्य Be
 Be, माङ्गल्य G (sec. m.), पाङ्गल्य D.

३ सा ins. G U (pr. m.) H.

४ In TS. I. 2, 2, 3.

५ •यज्ञ Be G U, •याहा Ben D (sec. m.), •याहा H, यज्ञ D (pr.
 m.), •यज्ञ C, याज्ञ Vt.

माध्यभागाभ्यामेष मध्यत आवापो भवति यस्मिन्नेतद्भुवीः-
 स्योप्यन्ते तस्मिन्नेवावापजानि^१ तन्मन्त्रानं^२ भजन्ते यथैतत्प्राशिनं
 यजमानभागब्रह्मभागौ स्त्रिष्टुष्टुष्टु चेत्यवदानत आवापो
 भवति तन्मन्त्रं तु प्रदानतः^३ क उ ख षु तन्मन्त्रमावापभूयं गच्छ-
 १ त्यावापो वा तन्मन्त्रभूयमिति^४ मैत्रावार्हस्यत्ये ऽप्यन्यस्मिन्सन्मन्त्रसु
 ह निर्वपणतो भवत्यावाप उ प्रदानतो^५ ऽथ वारुणीषु^६ च
 संज्ञानीषु^७ चावापो ह निर्वपणतो भवति तन्मन्त्रं तु प्रदा-
 नतो^८ ऽनूयाजप्रभृति तन्मन्त्रमा समिष्टयजुषो होमात्किं देवत्या
 उ खन्मनूयाजा भवन्तीत्याग्नेया इत्येव नूयाद्विज्ञायते तं देवा
 १० आहुतीभिरनूयाजेष्वन्वविन्दन्यदनूयाजान्यजत्यग्निमेव तत्स-
 मिद्भ इत्यृतुदेवता उ ख षु प्रयाजा भवन्तीति^९ ॥ ३ ॥
 द्वितीयः ॥

किचत्यः पाकयज्ञसंस्थाः किचत्यो हविर्यज्ञसंस्थाः
 किचत्यः सोमसंस्था इति^१ उतः प्रउत आउतः शुक्लगवो
 १५ बलिहरणं प्रत्यवरोहणमष्टकाहोम इति सप्त पाकयज्ञसंस्था
 इत्यपरिमिता उ हेके भ्रुवते^२ यच्च किं चान्यत्र विहाराद्भूयते
 सर्वास्ताः पाकयज्ञसंस्था इत्यथ हविर्यज्ञसंस्था अन्याधेय-

१ ख om. H G U (pr. m.) C ;— ०जानीति G (sec. m.) U (pr. m.)

२ Ben Be ins. संच ।

३ Thus (sc. इष्टिषु) D and C only ; वारुसेषु the other MSS.

४ Thus Ben C and Vc. ; संज्ञानीषु^७ D ; the other MSS. and the Viv. (one copy) and Vt. संज्ञान्येषां ; संज्ञान्येषां the Viv. (another copy).

यो ऽनन्तरो मन्त्र आह्वातः स्यात्तेनैव५ सह कल्पयेत्पूर्वकारेण
 वीत्तरकालेन वेति । यथो एतदाभिहृष्येति यथैतद्भवत्या-
 ग्रासानः सुवीर्यं५ रायस्योषं५ स्वश्रियम् । बृहस्पतिना रावा
 स्वगाहृतो मङ्गं यजमानाय तिष्ठेति । यथो एतन्नौहेष्येत्यग्नि-
 कल्पः स्वल्पमिष्टकाभूयान्समाह्वातस्तत्र१ यो मन्त्रो ऽन्तरितः ।
 स्यादिष्टकाभूयमेनमापादयेत् ॥ ६ ॥

अथायमश्वमेध आहुतिभूयान्समाह्वातस्तत्र यो मन्त्रो
 ऽन्तरितः स्यादाहुतिभूयमेनमापादयेन्नाप्रकान्तं प्रक्रमयेत्
 प्रकान्तं कर्म तूष्णीं कर्मणाभिपूरयिषेदिति । नाप्रकान्तमिति
 यद्वोचाम बर्हिर्लवनः स्वल्पं५ इहो मन्त्र आह्वातो भवति ।
 दीर्घसु कर्म । न कर्मणो हेतोर्मन्त्रो ऽभिनिवर्तेताथायं पशो-
 र्विशसनो इहो मन्त्र आह्वातो भवति दीर्घसु कर्म । न
 कर्मणो हेतोर्मन्त्रो ऽभिनिवर्तेताथास्यां स्वयमाहवायां दीर्घो
 ह मन्त्र आह्वातो भवति इहसु कर्म । न कर्मणो हेतोर्मन्त्रो
 विरम्येद्यथो९ एतच्चियंजुषा सकृत्तूष्णीमिति । लोकाग्नींश्च ॥
 तेषामुपश्रुत्य स्तन्वयजुश्चेति । यथो एतत्पञ्चकलो यजुषा

१ अथश्च given by Ben D C U (pr. m.) Vt, om. by H Be G U
 (sec. m).—On इहकाभूयान् V comments : इहकाभिर्भूयान् वज्रसः इहवीर्य-
 धामप्रचुर इति यावत् ।

९ Thus Be G U Vt Vc, विरम्येतयथो Ben C D, विरम्येत यथो H;
 V. comments : न विरम्येत् न विरमेत् विकरणस्यत्वथान्दसः ।

पञ्चकत्वस्त्वष्णीमिति राज्ञस्तेषां मानमुपश्रुत्येति^१ 'यथो एत-
स्त्वक्षयजुषा सक्तूष्णीमिति राज्ञ एव^२ तेषां^३ मानमुपश्रु-
त्येति^१ ' यथो एतच्चतुरो सुष्टीन्नीहीणां निर्वपतीति द्वौ
देवतायै स्त्रिष्टकते तृतीय इडायै चतुर्थ इति सर्व एवैतेषां

१ ब्राह्मणवन्तः^१ ॥ ७ ॥ चतुर्थः ॥

अथात आदेशकारितानि व्याख्यास्यामो^१ ऽनादिष्टो
ऽग्निरपि तु यथैतद्भवत्यधिदेवने जुहोति रथमुखे जुहोति
रथनाद्यां जुहोति चतुष्यथे जुहोति वर्त्मनोर्जुहोत्यात्रश्चने
जुहोति पदे जुहोत्यजायां जुहोत्यजस्य दक्षिणे कर्णे जुहोत्य-
१० जस्य दक्षिणे शृङ्गे जुहोति ब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते जुहोति
दर्भस्त्वने जुहोत्यशु जुहोत्यौदुम्बरां जुहोति वल्मीकवपायां
जुहोत्यौपासने जुहोत्युत्तपनीथे जुहोति ग्रामिन्ने जुहोत्याग्नी-
प्रीथे जुहोत्यन्वाहार्यपचने जुहोति गार्हपत्ये जुहोतीत्यना-
११ दिष्टं^४ आहवनीय एव होतव्यमनादिष्टो ऽध्वर्युरपि तु यथै-
तद्भवत्युन्नेता जुहोति प्रतिप्रस्थाता जुहोतीत्यनादिष्टे^४ ऽध्वर्युणैव
होतव्यमनादिष्टं पाचमपि तु यथैतद्भवत्यञ्जलिना जुहोति

१...१ This clause is found in D U Be G (sec. m.) only ; it is
commented upon by Bhavasvāmin.

२ Thus D ; एवैषां U Be G ; some of the MSS. here and supra
instead of उपश्रुत्य read उपश्रित्य, which is perhaps the preferable
reading, but cp. Vc : उपश्रुत्य समीपे कृतिं कृत्वा ।

३ इति supplied by me.

४ इति found in G only.

शूर्पेण जुहोति कृष्णाजिनपुटेन जुहोति मध्यमेन पर्णेन जुहो-
 त्यन्तमेन पर्णेन जुहोत्यर्कपर्णेन जुहोति पर्षमयेन सुवेण
 जुहोत्यौदुम्बरेण सुवेण जुहोत्यङ्गुष्ठाभ्यां जुहोति विष्णुशिका-
 काण्डाभ्यां जुहोति गोमृगकण्ठेन जुहोत्यश्रुगणेन जुहोत्यह-
 स्त्रयेन कमण्डलुना जुहोतीत्यनादिष्टे^१ सुवेव होतव्यमनादिष्टा
 समिदादेशादेव समिधं जानीयाद्विज्ञायते नासमित्के जुह-
 याद्यदसमित्के^२ जुहुयाद्यथाजिह्वे ऽसं दद्यान्तादृक्कृत्तंसासमि-
 दत्येव होतव्यमनादिष्ट उपसमाधायैव होतव्यम्^३ ॥ ८ ॥

अथातो ऽवदानकल्पस्य तु ह्ययति चतुरवत्तं भवतीत्यना-
 दिष्ट उपसत्तैव होतव्यमनादिष्टः हविरादेशादेवान्यङ्गीहि-
 यवेभ्यो जानीयादपि तु तु खलु विप्रस्यस्कारतममासं
 ब्रुवते^४ ऽनादिष्टः पशुरादेशादेवान्यमजाप्यानीयादैश्राश्रा-
 चदभिहारं तन्मस्य स्थात्तदभिहारं कुर्यादम्यभिहारौ दर्भपूर्ष-
 मासौ^५ सोम इन्द्राभिहारः^६ सावित्रमौषधस्य निर्वपणं द्रुहं
 भवति^७ किं^८ खित्वांनान्यस्य पशो राश इति^९ दोहनः
 सांनान्यस्योपाकरणं पशोर्यदुपाग्रसवनमभि निमीते तद्राशः^{१०}
 प्रज्ञातमन्वेषाः हविषां पर्यग्निकरणं^{११} किं खित्वा इति^{१२}
 यदेवादो वसतीवरौः परिहरति तद्राश इति^{१३} ॥ ९ ॥
 पञ्चमः ॥

१ इति missing in G H U D.

२ Thus U Ben G D C; जुहुयाद्यस्यस्य Vt, •याद्यदिस• Be, •याद्यस्य• H

३ Thus Be, the Viv. and V.; किम D C, किमु H Ben G U D.

अघातः पुरोडाशाग्नेयस्यास्यामः^१ सर्व एवाग्नेया अष्टा-
 कपासा अन्यत्र पौनराधेयिकात्सर्व एवैन्द्रा एकादशकपासा
 अन्यत्रायशाश्च शुनासीरीयाश्च^२ सर्व एवैन्द्रा एकादशकपासा
 अन्यत्र शुनासीरीयात्सर्व एवाग्नीषोमीया एकादशकपासा
 १ अन्यत्र श्शामाकात्सर्व एव पशुपुरोडाशा एकादशकपासा
 अन्यत्र वायव्याश्चदेवत्यः पशुस्तदेवत्यः पशुपुरोडाशो ऽन्यत्र
 वायव्याङ्गवति^३ सर्व एवाग्नावैष्वा एकादशकपासा अन्यत्रा-
 ध्वरकस्यायै^४ तत्रैवाष्टकपासाश्च^५ द्वादशकपासाश्च भवतः^६ सर्व
 एव सावित्रा द्वादशकपासा अन्यत्रान्यनेधिकेभ्यस्तत्रैवाष्टकपा-
 १० सत्सैकादशकपासाश्च भवतः सावित्रो ऽष्टकपासा इति च^७ सर्व
 एव मादताः सप्तकपासा अन्यत्रान्यनेधिकानां चातुर्मास्यपशूनां
 पशुपुरोडाशेभ्यो मादतासैकविंशतिकपासादन्यत्र राजसूयि-
 कात्पञ्चवारदीयानां च पशूनां पशुपुरोडाशेभ्यः^८ किमनु-
 ख्यानि नु^९ खलु ते^{१०} विलेख्यानि कपासानि भवन्तीति^{११}
 १५ विज्ञायते^{१२} वैश्वानरं द्वादशकपासां मृगाखरे भूमिकपासां
 निर्वपेदित्येतदनुख्यानि भवन्तीत्य^{१३} च पूर्वसंख्याः^{१४} पञ्चप्रधावस

१ Thus C Ben U (pr. m.); *कपासा H Be G U (sec. m.).

२ नु H D C V, तु Ben Be G U.

३ om. H G (sec. m.), found in Ben Be U D C G (pr. m.) V.
 According to Vo it stands for नाभि. Is the word to be cancelled?
 The Vivarana makes no mention of it.

४ Cp. T Br. III, 9, 17, 3.

नवप्रयाजस्यैकादशप्रयाजस्येति प्रयाजाः पूर्वसंख्याः ' पर्यग्नि-
करणं पशोरुपाश्वभिषवो ऽग्निष्टोमे गवामथने चतुर्विंशम-
हस्रदपि विज्ञायते तस्य चौणि च ग्रतानि षष्टिस्र स्तोत्रौ-
थास्तावतीः संवत्सरस्य रात्रय इति ' ॥ १० ॥

अथ राजयज्ञा ' राजसूयो ऽश्वमेधः पुरुषमेधः सर्वमेधः '
सोमसवः पृथिवसवो^१ मृत्युसवः कानान्धयज्ञः शुनस्कर्षवज्ञ
इति चाथादितिदेवता ' अग्न्याधेये त्वेव प्रथमस्रस्रात्सुर्मास्येषु
द्वितीयः ' प्रायणीयोदयनीयथोरग्निदीक्षणीयायां ' तयो
राजसूये रत्निमानेषु^२ च प्रायज्ञेषु चादित्यां मल्हां गर्भिणी-
मासभत इति चैक इष्टिकष्य ' एको ब्राह्म्यस्तोमे ' चत्वारो
ऽश्वमेधे ऽदित्यै विष्णुपत्न्यै चरुदित्यै इन्द्रससाधिरदित्यै चवो
रोहितैतास्त्रिस्तो मेभ्य आदित्या ' द्वौ सौचामस्यामादित्या-
विर्वशा ' षष्ठो ऽष्टादश इति च ' चौणि तन्वाणि यज्ञमन्वा-
यन्तानि भवन्ति पञ्चप्रयाजं नवप्रयाजमेकादशप्रयाजमिति '
पञ्चप्रयाजेन दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टय इति वर्तन्ते ' नव-
प्रयाजेन चात्सुर्मास्यान्यैकादशप्रयाजेन पशुः सोम इति ' षड-
मानि सर्वकल्पे सर्वाभिप्रायिकाणि भवन्ति ' यथैतदग्न्याधेस-

१ इष्टिवीसवो or इष्टिविसवो all, cp. XVIII 6.

२ Thus H Ben D C V, रत्निनेषु G Be U the Viv. (one copy),
रत्निनिषु the Viv. (another copy). Read probably रत्निनीषु (sc.
इष्टिषु).

मग्निहोचं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मासानि पशुः सोम इति ^१
 तदपि विज्ञायते ऽथ यदस्याग्निमुद्धरति महसं तेन काम-
 दुष्वा^१ अवदुद्धे^१ ^१ ऽथ यदग्निहोचं जुहोति महसं तेन^१ वा वै
 वैश्वदेवस्य माचैतदा एतेषामवममतोऽतो वा उत्तराणि
 ५ श्रेयांसि भवन्ति^१ ^१ सर्वान्श्लोकांश्च पशुवन्धयाव्यभिजयत्येकस्मै^१
 वै कामायान्ये यज्ञक्रतव आलभ्यन्ते ^१ सर्वेभ्यः कामेभ्यः पशुः
 सोम इति ^१ ॥ ११ ॥ षष्ठः ॥

अग्नीनाधायमानः प्रज्यमात्मानं कुर्वीत ^१ येनास्याकुशलं^१
 स्यात्तेन कुशलं कुर्वीत ^१ यान्यृणान्युत्थितकालानि स्युस्तानि
 १० व्यवहरेदनुज्ञापयौत वायाप्यन्याधेय एवर्त्विजां वरणं प्रथम-
 मुदाहरामस्तस्य चेत्पूर्वंपुरुषैर्वृताः स्युस्तानेव नातिवृणीताव्यव-
 श्चिन्नास्येत्कौलेनाध्ययनेन मानुषेण ग्रीलवृत्ताभ्यां स्युरिति ^१
 किंगत उ खल्वतिवरणं वावरणं वा भवतीति ^१ स्त्रियमचारौ-

१ Thus Be'G (sec. m.), •दुधोवद• U D C H V, दुधावद• Ben G (pr. m.).

१ भवतीति C Ben.

१ After •जयति Be and G'(sec. m.) ins. इति ।

१ Thus (and cp. XXV. 4 init.) U G D C Be and the Viv. (one copy), येनास्य कुशलं H Ben V and the Viv. (another copy). The Vivaraṇa runs: येनास्याकुशलं स्यात् समादिना तेन स्यात् कुर्वीत, the Bhāṣya of Veṅkatesvara: येनास्य कुशलं स्यात् तेन संभारो नास्ति न संपादयेदित्यर्थः ।

दध्मस्र्सादधाव्यमथाजयत्यादितं^१ कर्म तद् वासितं^१
 इत्येतेषामेकस्मिन्नतिवरणं वावरणं वा भवतीति^१ ताश्वे-
 हुशीताव्यापकाङ्गानेव वृषीत^१ कं नु खप्सेषां प्रथमं
 वृषीत^१ यो ऽस्र स्र्स्तुततमः^१ स्यात्तं प्रथमं वृषीत^१
 तेन सचिवेनान्याम्ब्लिष्येत^१ यद्यु वे यथाश्वेष्टं ब्रह्माणं प्रथमं
 वृषीताय होतारमथोद्गातारमथाध्वर्यु^१ ब्रह्मणो वानन्तर-
 मध्वर्यु^१ पूर्वं वीक्षरं वा यथाकर्म चेत्सात्सृष्टेन धनेनसिंघः
 प्रतिसंनवीत^१ शौशधि करणान्यत्सिंघा विनापि^१ यच्छे^१

१ Thus (दध्मस्र्सात्) all. I guess this word to be a corruption from an original दध्मस्र्सा । The commentaries find the word 'sickness' in it. V. : आभिसुक्ष्मेन रोत्रवत् वाधकत्वेन क्षितः । The Viv. आस्रानं (var. आश्रानं) विधासति । अत्र रोत्रे । आभिसुक्ष्मेन रोत्रवत् (var. रोत्रवत्) विधति । दध्मस्र्सा इति श्वेड् सिचः (var. श्वेडः) रोत्रजेन सिचः । सादितं all the MSS. exc. Be (सारं), G (sec. m. शौर्द) and U (यन्कुक्षितं) ; कुक्षितं, however, seems to be the periphrase of the word in the commentaries ; V. : सादितं कुक्षितं कर्म शेषाभिचारवज्जाति । Perhaps the original reading of our passage has been : खेषवत् दध्मस्र्सादधाव्यमथाजयत्यादितं कर्म तद् वासितेति । वासितं 3rd sing. root aor. med. from वासिष्ठवे । Moreover instead of the impf. वाजवत् we expect an aorist.

१ संस्तुततमः D and U (sec. m.).

१ Thus (विनापि यच्छे) all (also Vt, Vc), exc. C, which has विद्यच्छे ; the correct reading (see the Viv. and the Bhāṣya : मिच्छामि) seems to be either विना विद्यच्छे (see the reading of C) or विनापीयच्छे (इयच्छे for regular इयच्छे, cp. the remark on XXXI, l. 176, 12).

ऽव्याग्निसि^१ भार्यामहणीति^१ को नु खष्टृत्विक्षु धर्म इति^१
 य आचार्य इति^१ कथमर्हण इति^१ ॥ १२ ॥

आगमआगम इत्येकमृतमुखश्चतुमुख इत्येक^१ संवत्सरस्य
 पार इत्येकं^१ यज्ञाधिगम इत्येतदपरं^१ को नु खष्टृत्विक्षां
 १ धर्म इति^१ न न्यस्तमार्त्विज्यं कुर्यान्नानुध्यातं^१ नावक्रीतो
 याजयेन्नानुध्यातो याजयेन्नातिवृतो याजयेन्नानूद्देश्यं^१ याजयेन्न
 नीतदक्षिणं^१ याजयेन्नापरपक्षे याजयेन्नाति याजयेन्न मृतं याज-
 येन्न चिकिषिनं याजयेन्न परिखातिक्रान्तं^१ याजयेन्नात्मनं

१ Thus Be G and U (sec. m.) and both copies of the Viv. ;
 अघिसि U H Ben, Vt. Vc; C corrupt; the Viv.: राजकुलचोरादिभिः
 वृतसर्वसो ऽसि, the Bhāṣya: राजाद्युपद्रवादिना वृतसर्वसो ऽसि ॥ On अघ्या-
 ग्निसि for original अघ्याघिसि cp. Indog. Forsch. XVIII. 421, M.S.L.
 XIV. 192. See also infra XXIV. 18 : 202. 2.

१ Thus G Ben U D G (pr. m.) Vt, and cp. T Br. III. 11. 8. 8
 with the remark of Sāyaṇa a. h. l.; नुद्देश्यं Be, the Viv. (one
 copy); •नुद्देश्यं G (sec. m.) C, the Viv. (another copy); नूद्देश्यं H.
 The Viv.: अल्लिजां यज्ञे ऽव्यस्यै चोद्देश्यं करोति; the Bhāṣya: अन्यस्य कुल-
 नुद्देश्यं सयमस्तन्मः सन्धो यजति तम् ।

१ Thus (as Śāṅk. śrs. V. 1. 10) G C, the Viv. ; नीचदक्षिणं (as
 Āśv. gṛha. I. 23. 20) the other MSS. The Bhāṣya (दक्षिणामयनामकारं
 यज्ञं कस्य चिदन्निको ऽनुपपन्नो सत्यां तस्माल्तिज्यं न कुर्यादित्यर्थः) and the Viva-
 rāṇa (दक्षिणादानोत्तरकाण्डम्) derive नीत from नयति ; it is rather the
 partic. from न्येति ; cp. नीतस्य XVIII 41 : 393. 7

४ परिचा० Be Ben C D V.

याजयेन्नान्यजं^१ याजयेन्नाननूषाणं याजयेदपि वैतेषां^२ तं
 याजयेद्यः कपासान्युपहन्याहुत्तिप्रेषे वर्तमाने^३ तदपि दाग्रतवे
 विज्ञायते ऽवर्त्यां शुन आन्वाषि पेपे न देवेषु विविदे
 मर्षितारम् । अपशं व्याधाममशीषमानामधा मे श्नेनो
 मध्वाजभारेति^४ नैतेषामवाव्यः सस्रदधिष इति^५ ॥ १३
 ॥ सप्तमः ॥

- I. 53. 3. ऊषास्य शिकतास्येति^१ वे भस्मरा इवोषाः खुस्मानाहा-
 I. 53. 4. रथेदारस्यस्य वरास्यस्य विहतादाहारथेदारस्यस्यस्योत्करादा-
 हारथेषोऽनुपदाषी सूदः स्यात्तत आहारथेसूदे ऽविद्यमाने
 I. 53. 6. कुक्षीरसुषिरादाहारथेदग्रनिहते ऽविद्यमाने श्रौतहतमाहा-
 I. 53. 7. रथेदातहतं वा^१ शिचियस्याश्रत्यस्येति^२ येन यामो वा नगरं
 I. 53. 9. वा नदी वा तीर्थं वा ज्ञायते तत आहारथेदं^३ पूर्ववाह-
 मिति^४ युवानमित्येवेदमुक्तं भवति^५ शीघ्रिरस्यग्रस्कानिति^६
 षड्मिमाङ्कारथेत्सौवर्णा^७ उपासनायां^८ राजता अतिप्रदानायां^९

१ Thus Be, नांतजं G D C. Viv., Vt; ताज्जं H; Ben. om. the word; the Bhāṣya: पूर्वोक्त (sc. शेष) हैमन्वातद् । अग्रजिवाहुत्तग्रमित्ये

२ Thus H Be U (sec. m.) the Viv.; वैतेषां Ben G C U (pr. m. and Vc. (अषि च अषि वेत्यर्थः) ।

३ Uncertain reading. H G U (sec. m.) Be (only श्रद्धाविविधि and U (sec., only श्रद्धाविविधि) read as given in the text; शीघ्रिरस्यग्रस्कानिति (श्रद्धा D C) स्कारथेत्सौ Ben D C; शङ्करस्यग्रस्कानिति Ben D C. Are we to correct: शङ्करस्यग्रस्कानिति । शीघ्रिजीमिमाङ्कारथेत् ?

४ Thus Ben C H D G (pr. m.) Vt; शौपास० Be G (sec. m. the Vivaraṇa.

उभौ मानुषेणासङ्कारेणासङ्कृतौ भवतो ऽहतवाचसाविति ^१
 सर्वं एवान्यो मानुषो ऽसङ्कारो ऽन्यत्र नसदादाताथैवैतदुदा-
 हरन्ति ^१ सजसु हैके प्रतिषेधयन्ति ^१ ॥ १४ ॥

ताः संवत्सरे पुरस्तादादध्यादिति ^१ अहे षडे द्वादश्राहे

- ५ वा ^१ संवत्सरे ऽपर्यवेत उदायति कथं तत्र कुर्यादिति ^१ पुन-
 रेव ब्रह्मौदनः समुत्पापवेदा समिधामभ्याधानात् त केन्द्रम्भु
 वापधीत ^१ पुरस्तात्त्वैतत्संवत्सरः ^१ संवचीत ^१ प्रायश्चित्तार्थं
 एष उक्तो ^१ भवति ^१ स यावत्कृत्व उदाभेदेवमेव कुर्यात्पर्यवेते
 नोपनमेदेवमेव कुर्यादुपनमत्युपवसथगविप्रश्चति कर्म ताद्यते ^१
- १० द्विब्रह्मौदनसु ^१ हैके ब्रुवत उच्छेषणीयो हेतरः ^१ सान्त्वकरण
 उत्तरो ^१ ऽथ संभारेषूषाभिवपन्यददसन्मसि कृष्णं तन्मगसा
 ध्यायेत्तदपीहेति ^१ सामानि चेन्न प्रत्यधीधीत धोनीर्निगदे-
 दपि वा थाहतीभिरपि वा हिकारेण ^१ प्रणीतासोकेन
 रथचक्रं प्रवर्तयेत्तस्य वेदादधानस्य पुरस्तात्सन्ममा दृश्येत कथं
 ११ तत्र कुर्यादिति ^१ यः कर्मान्त आरब्धः स्यात्तं परिनिष्ठाप्य
 कर्मान्तोपरमेच्छो भूते परिनिष्ठादिदित्यथ वेदिभ्यो ऽव्याहिते

१ Thus Be G; •सादेवैतत्संवत्सरं U (sec. m.); रतसु (रतसु) not found
 in Ben U (pr. m.) D C Vt.; in H the whole passage is left out.

१ Found in G Be U (sec. m.) only.

१ Thus G Be U Ben; द्विर् • H G D C, the Viv.

१ Thus Be U (sec. m.) the Viv.; चौत्तरः Ben H G C U (pr. m.)

Vt; चित्तः D.

दृश्येत कथं तत्र कुर्यादिति ^१ पूर्णाहुत्यन्तं कर्म कृत्वा कर्मन्ते-
नोपरमेच्छो भूते परिनिस्तिष्ठेदिति ^१ ॥ १५ ॥ अष्टमः ॥

I. 53. 13. अथात ऋतुनक्षत्राणामेव मीमांसा ^१ ऋतुनेवापे व्याख्या-
स्यामो ऽथ हन्दाऽशौति ^१ वसन्ते ब्राह्मणो ऽग्निमादधीत यीमे
राजन्वः शरदि वैश्यो वर्षासु रथकार इति ^१ सर्वेषां त्वे
वसन्त आधानः सर्वेषां रोहिष्ठां ^१ यथावर्षे त्वेव हन्दाऽ-
स्यपि तु नु खलु कामनियुक्तान्यन्याधेयानि भवन्ति ^१ यथै-
तद्भवति कृत्तिकास्त्रग्निमादधीत रोहिष्णामग्निमादधीत पुनर्व-
सोरग्निमादधीत पूर्वयोः फल्गुन्योदत्तरयोः फल्गुन्योश्चिचावा-

I. 53. 16. मिति ^१ सद्यस्कास्त्रान्येतानि भवन्ति ^१ यीमे राजन्वः शरदि
वैश्य इति नैते सद्यस्कास्त्रे भवतो ^१ ऽथात आर्तिजान्यन्या-
धेयानि व्याख्यास्यामो ^१ विपक्ष आपूर्यमाणपक्षे विपक्षे ऽपची-
यमाणपक्ष इति ^१ विपक्ष आपूर्यमाणपक्ष आदधानो यावान-
चावकाशः ^२ स्यात्तमभिविदधीत ^१ पौर्णमास्यां तु ^२ सद्यस्कासं ^१
विपक्षे ऽपचीयमाणपक्ष आदधानो ^३ नाचावकाशः ^३ काङ्कशाव ^३
विद्यते ^१ सर्वमेवैतद्दहः सद्यस्कासं कुर्याच्चतुर्होतारः सारस्वतो
होमावन्वारभेष्टिमिति ^१ ॥ १६ ॥

१ भवतीति Be.

२ Thus G Be H U (sec. m.), the other MSS. and the Viv. om.
वच ।

३ Found in Be U (sec. m.) only.

४ आदधीत यावानचावकाशः U (sec. m.) only. Are we to read चारस्वतो
with Vc ?

अथ पौर्णमासवैश्वानराभ्यामिदामावास्यामेव ततः काङ्क्षेदय
चेदमावास्यायाः सद्यस्कास्त्रममावास्यान्तमथ सारस्वतौ होमौ
जुह्वदृचैवर्चमुपसंद्धान्देवं पूर्णदर्वं^१ एवं वास्तोष्यतीये^१ कथमु
खलु पूर्णाङ्गतिं जुह्वयादग्नेये पृथिव्यै वायवे ऽन्तरिक्षाय सूर्याय
५ दिवे वरुणायाङ्गः स्नाहेति जुह्वयादग्नेदं तृष्णौमग्निहोचमग्नि-
संस्कारार्थं दृष्टं भवति^१ तदाज्येनैव जुह्वयादवाचीनमवमृ-
ज्योर्ध्वमुन्माद्युभे एवैते सायंप्रातरग्निहोत्रे प्रतिजुह्वन्मन्यत
सौपवसधिकार्यै रात्रेः^१ सामिधेनीरनुवक्ष्यन्द्गहोतारं व्याख्याय
व्याहतीरुक्ताथ^१ हिंक्रुयादयानुब्रूयादेतदचानुपूर्व्यं^१ भवति^१
१० कथमु खल्वन्याधेये सोम इति^१ पूर्णाङ्गत्यन्तं कर्म कृत्वा
शास्त्रामध्वस्येद्दौचणीयामाग्नेषो ऽष्टाकपालो ऽनुवर्तत प्रायश्ची-
यामैन्द्राग्नेसादित्यश्च^१ चरुरातिथ्यामग्नेये^१ पवमानाय पुरोडाशो
ऽष्टाकपालो ऽग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमग्नेये पावकायाग्नेये
शुचये प्रातःसवनौयानन्वारभेष्टिरपि वा सर्वाण्येवान्याधेयि-
१५ कानि इवींषि परिनिष्ठाप्य शास्त्रामध्वस्येदुदवसानीया-
मन्वारभेष्टिरिति^१ ॥ १७ ॥ नवमः ॥

१ अथ om Be.

२ पूर्व H.

३ Thus G U (sec. m.) and cp. XX, 19 : 20, 24 ; *मैन्द्राग्नेसादित्य-
श्च U Vt. *मैन्द्राग्नेसादित्यश्च Be.४ Thus Be only (sc. अनुवर्तत), cp. the Viv. : उदवसानीयानन्वार-
भेष्टिः । All the other MSS. and V : उदवसानीयानन्वार ।

- I. 69. 1. अघेदं पुनराधेयं^१ किञ्चु खञ्चु पुनराधेयं भवतीत्यग्नी-
नाधाव पापीयानभ्रवमव्याग्निवि^२ पुषो मे मृतं इत्येत-
स्मिन्स्वेतसंवत्सरे दृष्टं भवति^३ कस्मिञ्चु खञ्जेत्कावे
- I. 69. 6. असुत्यापवेदिति^४ सा याथाव्याः पौर्णमास्याः पुरस्तादमा-
वास्या^५ भवति सा सक्तसंवत्सरस्य पुनर्वसुभ्याश्च संपद्यते तस्मा-
त्मादधीतेति^६ तस्मा उपवसथे ऽरथोरग्नीषुमारोष्योदवसाव^७
मथिलाम्नीष्विद्यत्योदासन्धेद्दाम्नीषुमारोष्य^८ गच्छेत्पुनरेतद-
न्वगारश्च^९ स्रस्कारधेदन्वदा नवं कारयेत्पुनरेतानि चञ्-
- I. 70. 16. पाषाणि संखेखधेदन्वानि वा नवानि कारयेत्पुनर्निष्कृतो
रथो दक्षिणेति पुनःस्रस्कृत एवैष उक्तो भवति^{१०} पुनरसूतं^{११}

१ Thus again (and cp. XXIV, 12 : 197, 1) Ben Be G, the Viv. and Vc (twice); चञ्चाधिचि H U Vt and Rudradatta on Āp. V, 26. 3. D and C are defective. Here Bhavasvāmin remarks: चञ्चाधिचि ब्रह्मचिन्मः (Var. ब्रह्मच्यःचचि)। यमरमनसामां सकृत्चेति (Pāp. VII, 2, 73). च खानया चञ्चाधिचोति भवितव्यं। वसंस्वत्सरेव सकारस्य ब्रह्मरः खान्। चोपो ऽस्मि धनमरौरादिना ।

२ Thus all; probably the original reading was : पुषो मे ऽग्नेवि ।

३ Instead of पुरस्तात् G H Be उपरिहात् ।

४ Thus Be Viv. : •समारोक्षो• H Ben C Vt.

५ Instead of उदासन्धे one copy of the Viv. and Vt : उदाधिने, another copy of the Viv. : उदासने • । — The reading •द्वीषुमारोष्य is uncertain : thus read H G U C D, •द्वीषुमारोष्य Be, •द्वीरोष्य Ben, •द्वीमरोष्य Vt (pr. m.), •द्वीमरोष्य Vt (sec. m.) Vc. The Viv. gives the periphrase : वसेवाग्नीमुत्सृज्य, cp. Āp. V, 27, 3.

६ Thus Ben U (pr. m.) Vt, पुनरेवाग्न्य • G H Be U (sec. m.).

वास इति पुनःसङ्कृतमेवैतदुक्तं^१ भवति^१ पुनस्तुष्टो ऽनङ्घा-
 नित्यवशीर्षगव एवैष उक्तो भवत्यथेमान्युपाङ्गशुधर्माणि भवन्ति
 यथैतदन्वयाधेयं पुनराधेयं पितृयज्ञो दीक्षणीया प्राचणीया-
 तिथ्योपसदः प्रातरनुवाकः पत्नीसंयाजा^२ अवस्य उदयनी-
 योदवसानीया चितिप्रस्यनीयं त्वाङ्गो व्युपविरोहणीयो
 ऽष्टापदी^३ गर्भवती^४ च^५ । सहकारिप्रत्यया^६ भवन्ति^६ । यथो
 एतद्वैधायनस्य कस्य वेदयन्ते ॥ १८ ॥

सर्पराशिवा^१ ऋग्भिर्गाहपत्यमादधातीत्यपोद्धृत्य चर्मभिर
 एतस्य स्थाने सर्पराश्वीरावपेक्षित्येनोपस्थाद्य पौनराधेयिके-
 १० नोपतिष्ठेत^१ सिद्धमत ऊर्ध्वमीजानस्य पुनरादधानस्य संगन्धे-
 २ स^२ संगन्धे^३ दिति^३ । संगन्धेदित्येक आङ्गरे^४ च हैक आङ्गर्न
 संगन्धेदिति^५ शरीरसङ्ख्यार्गी^५ च यज्ञो भवति यदेव^६ पुनर्ध-

१ उक्तं supplied by me.

२ Thus Ben U (pr. m.) D C, •याजाः चवद• Vc, •याजीवद• G H Be U (sec. m.).

३ षापद्यै G and U (sec. m.) Be.

४ Thus D C U (pr. m.) Vt; गर्भं इति G and U (sec. m.) Be; गर्भवती इति च Ben, गर्भवति च H.

५ •कारौ U (sec. m.) D.— •प्रत्ययाङ्गव• (•यात् भव•) Vt Vc. and Be; the word occurs also II. 2 : 35, 16.

६ Thus G U D C Ben V; •राश्वीया Be, सर्पराशिवा H.

७ Plutimark only in Ben U Vt.

८ Thus Ben U D V; यदेव G H, यदेव Be, यदेव C.

- I. 70. 12. जेताथ संनयेच्छताक्षरा भवन्तीत्यक्षरपङ्क्तयः^१ एतास्तस्य एकैका
- I. 71. 12. पञ्चविंशत्यक्षरा^२ तच्छतमधेदं तृतीयाधेयं^३ कतरसु
खन्विदसुपिनिश्रयतीत्यन्याधेयं वा पुनराधेयं वेत्यन्याधेय-
- I. 72. 1. मित्येव ब्रूयादथापहताग्नेर्नष्टारणीकस्य च^४ ब्रह्मोदनेनैव प्रति-
पद्यते^५ सिद्धमन्याधेयम्^६ ॥ १६ ॥ दशमः ॥
- I. 1. 4. अथेमौ दर्शपूर्णमासौ पौर्णमासुपक्रमावमावास्यासप्त-
वाचार्था^७ ब्रुवते^८ तत्रोदाहरन्मूर्ध्वं मध्यरात्रात्पौर्णमासां
चन्द्रमाः पूर्यते^९ स एतं चापररात्रं पूर्णं भवति सर्वं चाह-
रत्तरस्यास्य रात्रेरा मध्यरात्रादथामावास्याया^{१०} उपवसषीवे
ऽहन्यूर्ध्वं मध्यंदिनाच्चन्द्रमसमादित्यो लभते^{११} स एतं चापरात्रं^{१२}
लब्धो भवति सर्वां च रात्रिसुत्तरस्य चाह्न आ मध्यंदिनादेतत्
सन्धिमभिधेयजेतेति^{१३} रात्रिर्ह पौर्णमास्याः संधेया भवत्य-
हरमावास्यायां^{१४} द्वे पौर्णमासौ द्वे अमावास्ये^{१५} पूर्वापूर्वां पौर्ण-
मासौसुत्तरासुत्तराममावास्यां^{१६} या पूर्वा पौर्णमासौ सानुमति-

१ •पङ्क्तयः H Be G Vc; •पङ्क्ता Ben Vt, •पङ्क्तयः U C, पङ्क्तयः D; cp TS. I, 5, 2, 1; the four akṣarapañktis are TS. IV, 4, 4, w-z.

२ Thus G Be Ben the Viv. (and thus is to be read also III, 3: 71, 17 instead of तृतीया अधेयम्); तृतीयाधेयं H U D C V.

३ Found in Ben D G U C only.

४ Thus U G D C Be V and the Viv.; पौर्णमासोप० H Ben, see also Piṭṛmedhasūtra I, 1: 16.

५ च found in Be G (sec. m.) U and the Viv.

६ •सन्धिमो G and U (sec. m.).

योत्तरा सा राका या पूर्वामावास्या सा सिनीवासी योत्तरा
सा कुङ्कर्गायत्री वा अनुमतिस्त्रिष्टुपाकेति पौर्णमास्यै नामधेये
जगती सिनीवास्तुष्टुप् कुङ्करित्यमावास्यायै नामधेये । ॥ २० ॥

अथायं चन्द्रमाः षोडशकलस्तस्य^१ पञ्चदशभिः^२ पक्षो^३
१ ऽभिविहितो^४ भवति । षोडशी त्वियं कक्षा बड्धधा विप्रविष्टा
ब्राह्मणेव्वक्षोषधीषु वनस्थतिषु पशुव्यति^५ स यदेतानि
यज्ञे क्रियन्ते तेनैषा संभ्रियते । ऽयोपवसवस्त्रानानि चतुर्दशी
पञ्चदशी षोडशी । न तु चयोदशी सप्तदशी भवतः । सो
ऽयमाहिताग्निरुपवसवीये ऽह्नुरा प्रातरग्निहोचात्पिङ्गानुप-
१० सादयेदन्वाधानार्थान्प्रतोपायनीयं^६ पाचयीत । तस्याग्निर्तो
भवतः । सर्पिर्मिश्रं दधिमिश्रमचारस्रवणमपिश्रित^७ । सर्वमेवै-
तदहः^८ कौश्रीधान्यं^९ वर्जयेदन्यत्र तिलेभ्यस्तस्य ब्राह्मणं प्रति-

१ Thus Be H, G and U (sec. m.); •कलः स षोडशभिरुपचोभिवि•
D C; •कलः अभिरुपचोभिवि• Ben; •कलः स पञ्चदशभिरुपचोभिवि• Vt;
Vc: शुक्लपक्षे स चन्द्रमाः पञ्चदशभिः पचोभिविष्टिभिः प्रतिपत्पत्तिपौर्णमासीपर्यन्ते
विद्यतः कल्पितो भवति ।

२ Thus (पिङ्गान्) U H D C and a citation by Sāyaṇa; पिङ्गान् Be
Vt Vc, पिङ्गानि the Viv., पिङ्गान् Ben G. Sāyaṇa: ब्रह्मकाण्डविशेषान्,
Venkateśvara: ब्रह्मकाण्डानि, Bhavasvāmin: काण्डानि ब्रह्मकाणि ।

३ Thus (चचारस्रवणम्) Be D and a citation by Sāyaṇa; •चारस्रवण•
H, •चारमस्रवण• G U C, Vt, Vc.

४ Thus H G Be U (sec. m.) and a cit. by Sāyaṇa; स्रव om. Ben
D C V.

५ Thus (and op. II. 20 : 67, 1) G Ben, कोशी(रि)• D C U H V
Be and a citation by Sāyaṇa.

पाद्याश्रीयाकै तदहः शूद्राद्योच्छिष्टं दद्यात्पत्न्या एवैतदहश्चिष्टं
दद्यात्सासञ्चाः शयीत न स्त्रियमुपेयात्कामं त्वेवोपरि शयीत
स्त्रियं त्वेव नोपेयाद्भूतचारी त्वेव स्यात्स यदि वेद्यम्भु वाप-
यिष्यमाणः स्यात्केद्यम्भु वापयित्वा सोमानि स्रष्टव्य नखाणि
निकृन्तयीत^१ स्यादादभ्यञ्जीताञ्जीत^२ दीचायै रूपं कुर्वीता-

I. 1. 5;
III. 3. 4.

ग्नीन्वाद्दधादपस्त्रं कृत्वा गार्हपत्यमूर्ध्वशुरन्वाहार्यपचनं प्रह
न्वाहवनीयं तिष्ठन्दग्नीं निगदेदिति^३ ॥ २१ ॥ एकादशः ॥

अन्वाहिताश्वेदग्रय उदाधेयुः सवनीयं गार्हपत्यस्याहवनीय
उदाते भस्मोदाप्य शकृत्पिण्डेन परिक्षिप्य ज्वलन्तमाहवनीय-
मुद्धृत्य न्युषोपसमाधाय पुनरन्वाधाय व्याहृतीभिरपतिष्ठेता^४
यदन्वाहार्यपचनं^५ उदाधेदेवमेवैनः^६ हरेर्दमातां शेषा देवता
यदन्वाहार्यपचन इति^७ पुनरन्वाधाय व्याहृतीभिरपतिष्ठेता^८

IL 193. 17.
89q.

यस्याग्निमनुद्धृतः सूषोः^९ ऽभ्यस्तमियादाभ्युदियादा यथासूषो^{१०}
वा कुर्यादपि वा संतनो^{११} जुञ्ज्याम्नानो ज्योतिर्जुषतां चव-
स्त्रिः^{१२} शकृत्पिण्डे इत्येते सुवाङ्गती कृत्वा व्याहृतीभिरपतिष्ठेता-
याभ्यस्तमिते वाहणीः^{१३} सुवाङ्गतिः^{१४} कृत्वा व्याहृतीभिरपतिष्ठे-
तायाभ्युदिते मैचीः^{१५} सुवाङ्गतिः^{१६} कृत्वा व्याहृतीभिरपतिष्ठेता^{१७}
व्याहृतीभिरेवान्वाहार्यपचनमथारण्योरग्निषु समाहृतेव्यात्मनि

१ यदन्वाः Ben H, यद्यन्वाः B G U, यद् om. C.

२ See XIV, 24 : 193, 19 sqq.

३ Thus (cp. III, 14 : 84, 9) Be G D U; संतनिं H, संतनो
संतनि Ben.

वाध्वगते न प्रायश्चित्तमाचार्यां ब्रुवते^१ तचोदाहरन्ति काम-
मात्मनि समाहृतेष्वरण्योरुपावरोह्य मन्वेदपि वामात्यं विहृत्य^२
तस्मिन्नुपावरोह्य जुहुयादधारण्योः समाहृतेषु मथित्वाग्नी-
न्विहृत्य जुहुयादपि वामात्यं विहृत्याग्नीन्तरारण्यौ^३ निधाय
१ जुहुयात्^४ ॥ २२ ॥

यथा राजविश्रामेवं^१ निर्मन्थ्यो वृथाग्नेस्तत्सिद्धमेके^२ ब्रुवते^३
यावति ह्यणामृग उपविशेत्तावदवरार्थो^४ ऽध्वगतो^५ विहारो^६
ऽग्नीन्वाद्ध्यद्गतमुपेयाद्गतोपेतस्य पर्णशाखामाच्छेद्यादेतद्वा-

१ Ben H U D मथित्वा instead of विहृत्य; विहृत्य मथित्वा Be; G om.
pr. m. विहृत्य, sec. m. मथित्वा ।

२ Thus H Be G D U (sec. m.); Ben U (pr. m.) ins. मथित्वा
before विहृत्य।— चंतरारण्यौ Be G U, चंतरारि Ben H, चंतरारौ D. In
C this whole passage runs as follows: अपि वामात्यं मथित्वा तस्मिन्नुपाव-
रोह्य जुहुयादधारण्योः समाहृतेषु मथित्वाग्नीन्विहृत्य जुहुयादपि वामात्यं मथित्वा
विहृत्याग्नीन्तरारण्यौ निधाय जुहुयात् ॥ २२ ॥ Cp. also Rudr. on Āp. IX.
3. 3.

३ राज्ञा० Ben C and one copy of the Viv.; this seems to be the
better reading.

४ Thus Ben D U (pr. m.) C and the Viv.; तत्र सिद्ध० Be H G U
(sec. m.). About the meaning of these words I am uncertain.

५ Uncertain reading. G as given in our text; •वराण्योध्वगतो H;
•वरार्थोध्वगतो U; •परार्थोध्वगते C; •परार्थोध्वगते Ben; •वरार्थोध्वगतो
Be; •परार्थोध्वगतो D. The Vivaraṇa runs: तावदवरार्थो जघन्यावस्मान्त
जगो न (one copy om. न) भवति जघ्ने द्वादशसु विक्रमेष्वित्याद्युर्विहरत्-
(•विहार another copy) भूमिजगमः ।

नुपूर्व्यं भवत्यथेमानि^१ चौण पलाशजातानि भवन्ति स्रक्ष्णको
 लोमशको व्रततिरिति^१ लोमशकस्यैवैषा^२ हेतव्या भवति^१
 यावन्मात्रे गौर्निकर्षत^३ न^४ तत^५ ऊर्ध्वं किञ्चाद्पश्यात्
 ऊर्ध्वं^६ स्यात् यद्यु हाग्निहोत्रोच्छेषणात्प्रमाद्येत्तत्पुनरेवाग्नि-
 होत्रं^७ जुहुयादथेमाः सांनाय्यदुहः षडवमाः^८ समाहता^९
 भवन्ति^१ तास्येत्तिष्ठ एव स्युः प्रथमां वीक्षतां वा चतुर्वि-
 ग्यञ्चीयादथ चेद्दे एव स्यातामितरेतरां चिस्त्रिविग्यञ्चीयादथ
 I. 5. 5. चेदेकैव स्यान्नामेव षडूलो विग्यञ्चीयादिस्रष्टवागनन्वारभो-
 त्तरा^१ दोहयेदित्यपरिमितानामेवैतदुक्तं^२ भवतीति^१ ॥ २३ ॥
 द्वादशः ॥

I. 6. 2. द्वादश इन्दानि दर्शपूर्णमासयोस्तानि संपाद्यानीति^१
 स्पशस्य कपास्तानि चेति पञ्च^१ वत्सं सोपावसृजत्युखां वाधि-
 अयतीति सप्त^१ तानि द्वादशाभावास्त्राद्यामेवैतत्संनवत्^२

१ Only Be has इति after भवति ।

२ Thus U (sec. m.) and a citation by Sāyaṇa; एव om. D Be C H G; एवैषा om. Ben.

३ Equally uncertain. निकर्षेदेतत्त U (sec. m.), विकर्षेदे व तत् a citation by Sāyaṇa; विकर्षेदेतत् G D, विकर्षेदेतत् Ben, विकर्षेदेव C, विकर्षेदेतत् Be U (pr. m.), विकर्षेदेतत् H.

४ Thus G U; प्रमाद्येत्पु. Ben C D, प्रमाद्येत्पु. Be, प्रमाद्येत्पु. the other MSS. The Viv. om. तत्, as also Rudr. on Āp. I. 11. 1.

५ षडवराः D C and a cit. by Sāyaṇa.

६ After ग्यञ्चीयात् G and U (pr. m.) ins. विभक्त्येव विदुष्योश् ।

७ दोहयत् instead of दोहयेदित्य. Be G U; दोहयिमादित्य. C.

८ एव om G and U (sec. m.), H Be.

- उपपद्यते नासंयतो^१ ऽथेयं दार्शपौर्षमासिकी^२ वेदिर्यज-
मानमाची भवत्यपरिमिता वा^३ यथासज्जानि हवींषि संभ-
वेदेवं तिरसौ^४ प्राञ्चौ वेद्यंसाबुजयत्याहवनीयस्य परि-
गृहीत्यै^५ प्रतीची ओषी निरुहति गार्हपत्यस्य परिगृहीत्यै^६
५. पुरस्ताद्गृहीत्वा पश्चात्प्रथीयसी मध्ये संनततरा भवतीत्येव-
मिव^७ हि योषेति^८ तस्यै वदतीयतीं खनति^९ प्रजापतिना
यजमानमुखेन संमितामा प्रतिष्ठायै खनतीति^{१०} द्वाङ्गुलं खेये-
त्येकेषां^{११} त्र्यङ्गुलं खेयेत्येकेषां^{१२} चतुरङ्गुलं खेयेत्येकेषां^{१३}
शीतामाचीत्येकेषां^{१४} रथवर्त्ममाचीत्येकेषां^{१५} चावत्पाष्णियै
१०. श्वेतमित्येकेषामेतदेव सदन्येषामनुनिक्रान्ततरं भवति^{१६} नैता
माचा अतिखनेद्दक्षिणतो वर्षोयसीं करोति^{१७} पुरीषवतीं
करोति^{१८} प्राचीमुदीचीं प्रवणां निक्षिपन्ती^{१९}तौयन्तं^{२०} गृह्णा-
तीति प्रस्तरस्य वदति^{२१} ॥ २४ ॥

संनखमाची गृहीतव्य इत्येकेषां^{२२} विग्राहको^{२३} पृथीतव्य

१ द्रंषूर्षमा० G, द्रंषूर्षमा० Be; cp. V. 5: 133. 13.

२ इति found in H G U only.

३ G Ben H and a citation by Sāyaṇa ins. इति, but cp. TS. II, 6. 4. 2, TBr. III. 2. 9, 10.

४ Thus Ben U (pr. m.) and a citation by Sāyaṇa; निक्षिपन्तीतीयन्तं D H C, निक्षिपन्तीयन्तं U (sec. m.) G Be.

५ Thus H U (pr. m.) and Sāyaṇa (twice, in a citation); विग्राहको Ben, विग्राहको Be G U (sec. m.), the Viv.; C D om. this passage. Sāyaṇa (and Bhavasvāmin) remarks: विग्राहकः विग्रहदेशः जेदम-
प्रदेशो वृक्षमित्यर्थः, Bhav. adds: सर्वत्र वृक्षत यदीक्षा ।

- इत्येकेषां^१ सुवदण्डमाचो यहीतव्य इत्येकेषां^१ सुवदण्डमाचो
यहीतव्य इत्येकेषांमुर्वस्त्रिमाचो^१ यहीतव्य इत्येकेषामङ्गुष्ठपरवा^१
संमितो^१ यहीतव्य इत्येकेषामपरिमितो यहीतव्य इत्येकेषा-
मिधतीर्भवन्तीति समिधां वदति^१ प्रादेशमाचोरेवैता उक्त्वा
भवन्धनेन संमिताः कार्या इत्याहुरनेन ह्यपे प्रजापतिः प्रजा
I. 6. 11. असृजतेति^१ किं देवत्ये उ खड्गु पवित्रे किंपूते भवत इति^१
वैष्णवो वायुपूते इत्येव ब्रूयादनखण्डिभे स्थातां^१ प्रचीताः
प्रणवज्जनयापः प्रणयामीति पृथिवीं मनसा ध्यायेत्समान्वेतामि
कुर्व्याम्रशीता आहवनीयं ब्रह्माणमिभ्रावर्जिरिति यज्ञस्य त्रिर
I. 8. 18. इत्येतदाच्यते^१ किंप्रोक्षिता उ खड्गु प्रोक्षित्यो भवन्तीति^१
विज्ञायते ब्रह्मवादिनो वदन्यद्भिर्हवींषि प्रौचीः केनाप
I. 9. 11. इति^१ ब्रह्मणेति^१ ब्रह्मप्रोक्षिता एव भवन्ति^१ हविष्कृदेहीति
ब्राह्मणस्य वदति हविष्कृदागहीति राजन्यस्य हविष्कृदाद्रवेति
वैश्यस्य^१ हविष्कृदेहीति पर्वन्य एवैष उक्तो भवत्येषाषुदा-
I. 9. 12. हरन्ति इविःसंस्कारोमेवैतदाहेति^१ दृषदुपले वृषारवेद्योषेः^१
समाहन्तीति^१ विज्ञायते ब्राह्मणमुचेः समाहन्त्वा आह

१ Thus (उर्वस्त्रि, not अर्वस्त्रि) all. Sāyaṇa remarks: शान्दसो ब्रह्मः ।

२ Thus Sāyaṇa (cit.), •पदवासाचो Ben, •पदवसंमितो Be G, •पद-
संमितो U G (sec. m.), •पर्वसंमितो H. Sāyaṇa comments: अंगुष्ठपर
पर्व पदवा संमितः अंगुष्ठपरपरिमात्र इत्यर्थः ।

३ Thus Ben Sāy., •संस्काराने• D C, •संस्कारिणे• U (pr. m.), •संस्का-
रिचने• Be H G U (sec. m.). Sāyaṇa remarks: इविःसंस्कारिचद इत्थं
हविष्कृता इति संस्कारोमिति शान्दसः ।

विजित्यै^१ यावन्तो ऽस्य भ्रातृभ्या यज्ञायुधानामुददतामुप-
 श्लान्ति ते 'पराभवन्तीति' द्विर्द्विर्दृषदि^२ सक्तसक्तदुपस्त्रायां^३
 नवकलः संपादयतीति विज्ञायते^४ ॥ २५ ॥ अथोदशः ॥

१. अपाग्ने ऽग्निमामादं जहोति^५ को नु खन्वामाङ्गवती-
 २. त्यपराग्निरेवैष उक्तो भवति^६ निष्कव्यादः^७ सेधेत्यादह्नाग्नि-
 रेवैष उक्तो भवत्या देवयजं वहेत्याहवनीय एवैष उक्तो भवति^८
 को^९ नु^{१०} खलु कथवाहन इत्यन्वाहार्यपचन इत्येव ब्रूयादि-
 ज्ञायते यद्ग्रे कथवाहन पितृन्यस्युतावृध इति^{११} कुतो नु
 ३. खलु पिष्टानि संवपेत्कृष्णजिनादित्येव ब्रूयात्संवपन्पिष्टानि
 ४. वाचं चच्छति^{१२} तामविदहन्तः^{१३} अपयतेत्येव वाचं विसृजते^{१४}
 यो विदग्धः स नैर्घतो यो ऽशृतः स रौद्रो यः शृतः स
 ५. सदेव इति^{१५} साधुशृतः^{१६} अपयतीत्येवेदसुक्तं भवति^{१७} सं
 ब्रह्मणा पृथक्खेति^{१८} विज्ञायते वाम्ने ब्रह्म^{१९} वाचैवैनमेत-
 ६. त्संपृणक्ति^{२०} क उ खलु इविः पृक्तः^{२१} अपयत इति^{२२} यदेवै-
 ७. तदाप्येभ्यो^{२३} निनयत्येकताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय

१ U (sec. m.) ins. सर्वे but cp. TBr. III. 2. 5. 9.

२ द्विः and सक्तन् once H Sây.; सक्तन् once G.

३ Thus Ben C D U (pr. m.), Sâyaṇa; क उ H, क उ Be U (sec. m.), क G.

४ With the visarga Ben G U D C Sây., without Be H; I. 10: 13. 9 is to be corrected accordingly.

५ ब्रह्मा H Be G U (sec. m.).

६ प्रत्वं G D C U (sec. m.), Sâyaṇa (cit.).

७ Thus Ben U (pr. m.), Sâyaṇa (twice); यदेवतेदाप्ये D C, यदेवै-
 वनाप्ये Be U (sec. m.), यदेवैनमाप्ये G H.

स्नाहेति^१ को नु खल्वेकतः को द्वितः कस्मित इति^१ पिता
पितामहः प्रपितामह इत्येके^१ पृथिव्यन्तरिचं द्यौरित्येके^१
ऽग्निरादित्यो वैद्युत इत्येके^१ ॥ २६ ॥

अग्नेस्त्वथो व्यायाऽसो भ्रातर आसन्नित्येक^१ सव
एतन्नामधेया^१ बभ्रुवुरित्येके^१ ते देवा आष्वेष्वमृजतेत्याप-
नामधेया^१ देवा भवन्ति^१ क उ खलु पौर्णमास्यां पितृभ्यो
I. 19. 19. दौयत इति^१ यदेवैतच्छोषोर्निगद्यतीति^१ किमभिचारितं
I. 87. 2. नु खल्व्वाव्यं भवतीति^१ सत्याभिचारितमित्येव ब्रूयाद्विज्ञावते
I. 87. 4. सत्येन त्वाभिचारयामि तस्य ते भक्षीयेति^१ पञ्चानां ता
वातानां यन्नाथ धर्चाय गृह्णामीत्यनुदिशं वाता^१ विध्वन्नात
एवैषां पञ्चमो भवति^१ पञ्चानां त्वर्तूनां यन्नाथ धर्चाय
गृह्णामीति हेमन्तशिशिरावच समासं गच्छतः^१ पञ्चानां ता
दिशां यन्नाथ धर्चाय गृह्णामीतीयमेवासामूर्धा दिक् पञ्चमो
भवति^१ पञ्चानां ता पञ्चजनानां यन्नाथ धर्चाय गृह्णामीति
देवा मनुष्या असुरा राक्षसा^१ गन्धर्वा एवैषां^१ पञ्चमा
भवन्ति^१ चरोस्त्वा पञ्चविस्रस्य यन्नाथ धर्चाय गृह्णामीत्यथ-

१ Thus (•त्येके) C only, •त्येवे all the other MSS. and cit. by Sāyana.

२ एवंनाम Ben C D ; अथवसांनाम Ben.

३ Thus G H Be U (sec. m.), •त्यायानाम Ben D C U (pr. m. Sāyana).

४ Thus G U D C and cit. Sāyana चदेवै Ben, चदेवै Ben.

५ इति om. G.

६ Thus Ben U D C, रषां H Be G, रवेषां a cit. by Sāyana.

मेवैष आकाशस्यः पञ्चबिलो भवति^१ दिशो ऽस्य पञ्च
बिलानि भवन्ति वायुर्मक्षमिति^२चाप्युदाहरन्ति संवत्सर
एवापि चरुः पञ्चबिलो भवत्यु^३तवो ऽस्य बिलानि भवन्ति
वायुर्मक्षमिति^४ ॥ २७ ॥ चतुर्दशः ॥

- ५ अथाध्वर्योश्च होतुश्च प्रपदनमन्तरेण वेद्युत्करौ प्रागावृत्तो^१
ऽध्वर्युः प्रपद्यते प्रत्यगावृत्तो होताध्वर्युरनन्तरो ऽग्नेः स्यादा^२र्षे-
यमसंप्रजानानस्य प्रवरं ब्रूहीति मनुष्वङ्गरतवन्मनुवदित्येव
ब्रूयाद्विज्ञायते मानव्यो हि प्रजा इति ब्राह्मणं^३ पुरोहित-
प्रवरो^४ वा^५ राज्ञो^६ ऽथाप्रज्ञातबन्धुराचार्यामुखायणमनुब्रवी-
१० ताचार्यप्रवरसु^७ हैव^८ प्रवृणीताथ होतारं प्रवरयेत्पथसा दैवत-
मभिवर्धयेद्ब्रूयात्स्त्रिष्टुतं व्यतिष्येवाङ्गुली^९ अवद्येदङ्गुष्ठपर्व-
मात्राणि^{१०} दैवतान्यवदानानि भवन्ति व्याया^{११}षि सौविष्ट-
कृतान्यैडानि च^{१२} चतुर्धाकरणानि^{१३} ब्रह्म^{१४} प्रतिष्ठेति^{१५} ऊत्वा

१ प्रागावृत्त० G U.

२ Thus Be U (pr. m.) Sāyaṇa; •प्रवरोऽ C D, •प्रवरेऽ (omitting
रा) H Be G (sec. m.) U (sec. m.). Is राज्ञा to be read ?

३ चाप्रज्ञात० G (sec. m.) D C U, the Viv. and Sāyaṇa; चप्रज्ञात०
Be Ben H G (pr. m.).— •बन्धुरा० C and Sāyaṇa.— •ब्रवीत० all
Sāyaṇa alone •ब्रूहीति, cp. Āp. XXIV. 10. 17.— •प्रवरसु^७ C D and
Sāyaṇa; •प्रवरसु^७ G (sec. m.) U (pr. m.), •प्रवरसु^७ Be, •प्रवरमनुवैव
Be U H; cp. Āp. 1. c.

४ Thus G U D C and Sāyaṇa; •वाङ्गुली चाव० H Ben, वाङ्गुलीरव०
Be. The Viv. also has the dual.

५ These words are effaced in G.

I. 26. 8. खिष्टकृतः सुचमद्भिः पूरयित्वाऽन्तःपरिधिं निगवेदेषानरे
इविरिदं जुहोमीति ^१ किमु खल्वसमुदितं ^२ भवतीति प्रागा-
नूयाजिकात्संग्रैषादित्येव ब्रूयात् ^३ ॥ २८ ॥

किं दक्षिणमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टयः पशुवन्म
इत्युपदोहदक्षिणमग्निहोत्रमित्येके ^४ श्रावदक्षिणमग्निहोत्र-
मित्येके ^५ यत्सायं जुहोति रात्रिमेव तेन दक्षिणां कुरुते ^६
यत्प्रातरहरेव तेन दक्षिणं कुरुते ^७ यत्ततो ददाति वा
दक्षिणेति ^८ यद्द्वोरात्रयोर्ददातीत्येवेदमुक्तं भवत्यथ दर्शपूर्ण-
मासयोरन्वाहार्थं च पुरोडाशस्य च ^९ चतुर्धाकरणं ^{१०} विज्ञासते
दक्षिणैवास्त्रैर्वाथो यज्ञस्यैव छिद्रमपि दधातीति ^{११} यथैवाद्
सौम्ये ऽध्वर आदेशमृत्विग्भ्यो दक्षिणा नीयन्त एवमेवापि

II. 120. 4. दक्षिणं पुरोडाशं चतुर्धा कृत्वा वर्षिषदं करोति ^१ वासोदक्षिणाः
काम्या इष्टयो वा ^२ अनादिष्टदक्षिणा ^३ गोदक्षिणः पशुवन्मो ^४

III. 32. 10. नित्यो ऽन्वाहार्थो ^१ यथो एतच्छास्त्रोक्तेः कल्पं वेदयन्ते पत्नी-
संयाजेषु सर्व एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरित्यनभ्यासृष्ट्यै
वाच फलौकरणहोमो होतव्यो भवत्यथ हेके राकां च खिनी-
वासीं च कुङ्गं चानुमतिं च पत्नीहोमं च नारिष्ठौ च होमौ

१ •दिताणि H U G (pr. m.) Ben, •दिता C.

२ Given by U (pr. m.) only and by Sāyaṇa in a citation.

३ See TS. I. 7. 3. 1.

४ यथैवम् Ben, यथापि Be.

५ Thus Ben G (sec. m.), वाचानादि° H U D C G (pr. m.), वा-
चानादि° Be; cp. XIII. 1: 120. 4.

पुरस्ताद्गृहपतेरुपजुहति सं पत्नी पत्या सुकृतेन गच्छतां यज्ञस्य
 युक्तौ धुर्यावभूताम् । संजानानौ विजहतामरतीर्दिवि व्योति-
 रजरमारभेताः स्नाहा ॥ दग्ध ते तनुवो यज्ञ यज्ञियास्ताः
 प्रीणातु यजमानो हतेन । नारिष्ठयोः प्रश्निषमौडमानो
 १ देवानां दैव्ये ऽपि यजमानो ऽमृतो ऽभूत्स्नाहा ॥ यं वां देवा
 अकल्पयन्नुर्जां भागः प्रतक्रतु । एतदां तेन प्रीणानि तेन
 दृष्यतमः ह्यहौ स्नाहेति । ॥ २६ ॥ पञ्चदशः ॥

अथेदमग्निहोचः सायमुपक्रमं प्रातरपवर्गमाचार्या ब्रुवते ।
 तचोदाहरन्ति व्योतिषी इमे संनिपतिते भवत आदित्यस्य
 १० चाग्नेश्च । ते न व्यवेयात्सायमाहवनीयमुद्धरन्पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखो
 निवपेत्प्रातराहवनीयमुद्धरन्पश्चात्प्राङ्मुखो निवपेत्सायमग्निहोचः
 होव्यन्नपरेण परीत्य जुहुयात्प्रातरग्निहोचः होव्यन्नपरेण परीत्य
 जुहुयाद्देवमस्यैते व्योतिषी अव्यवेते भवतो । ऽथायमुद्धरन्-
 मन्वो वाचा त्वा होचा प्राणेनोद्गाचा चक्षुषाध्वर्युणा मनसा
 ११ ब्रह्मणा ओचेणाम्नीधैतैस्त्वा पञ्चभिर्दैवैर्बलिग्निहृदुरामि भूर्भुवः
 सुवद्विद्यमाण उद्धर पाप्मानो मा यदविदान्यश्च विदाः-
 सकार । अज्ञा यदेनः कृतमस्ति पापः सर्वस्मान्मोद्धृतो सुश्च
 तस्मादिति सायः । रात्रिया यदेनः कृतमस्ति पापः सर्व-
 स्मान्मोद्धृतो सुश्च तस्मादिति प्रातरग्निं निदधात्यमृताङ्गति-
 १० ममृतायां जुहोम्यग्निं पृथिव्याममृतस्य जित्यै । तथानन्तं

काममितो जयेम प्रजापतिर्यं प्रथमो जिगायाग्निमग्नौ वैश्वानरे
ऽमृतं जुहोमि स्वाहेति साय॑ ' सूर्यमग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं
जुहोमि स्वाहेति प्रातरैतद्भू^१ वा अग्नेरग्निहोचं पयोहोच-

I. 73. 7. मितरै^१द्भोव्यन्यथाहितमग्नीन्परिषिञ्चेद्भुलाहवनीयमेवैकं परि-
षिञ्चेद्भोव्य॑श्चैव ऊत्वा चाहवनीयमेवैकं परिषिञ्चे^२श्चैव परि-
षिञ्चेदित्येतदपरमथेदं^३ परोक्षोपस्थानं भवतीहैव सन्तच सतो
वो अग्नयः प्राणेन वाचा मनसा विभर्मि । तिरो मा सन्त-

I. 77. 6. मायुर्मा प्रहासीज्योतिषा वो वैश्वानरेषोपतिष्ठ इत्यथेमा॑
समिधं प्रवसतस्त्वृष्णीमभ्यादध्यात्प्रवसत्याजमानं^४ कुहते^५ ॥३०॥

अथेम॑ समस्तहोमं चाथावरधर्मेषु विद्यमानमाचार्याः
ब्रुवते^६ तत्रोदाहरन्ति याथावरा ह वै नार्मषय आसृक्षे^७
ऽध्वन्यत्राम्य॑स्त्रै^८ समस्तमजुहवुस्तस्माद्याथावरधर्मेषाध्वनि^९ सम-
स्ता॑ होतव्यं^{१०} तस्यानिमित्तो^{११} होमः^{१२} संवेगनेन वा भिमौष-
नेन वोपसमाधानेन वान्तर्दध्यात्^{१३} शूद्रगव्या^{१४} अग्निहोचं^{१५}

१ इ ins. Be G (sec. m.) ; C om. इ (प्रातरैतदा) ।

२ प्रवसत्या० G (sec. m.) and the Viv.

३ Thus Ben H U D G (pr. m.), धन्विन्व० (i.e. धन्वन्व० ?) Be G
(sec. m.). Instead of चत्राम्यन् Be चत्राम्यन् ।

४ •चधन्विनि Be G (sec. m.).

५ Uncertain ; •स्त्रानिमित्तो Be C D U G (pr. m.), •स्त्रानिमित्तो G
(sec. m.), •स्त्रानिमित्तो Ben H.

६ Conjecturally ; •इन्द्रवाचा च० H G (pr. m.) U (sec. m.), •इन्द्र-
वाचा च० Ben D C U (pr. m.), •इन्द्रवाग्नि० Be G (sec. m.). Probably
we have here the genit. (dative) of •त्रयो, cp. उपवसवसवो, प्रवसवो ।

जुहुयाद्वाहितायै न मृतवत्सायै न वहसायै न वाहिन्यै^१ न
 वान्यायै न वान्यवत्सायै नानुदेस्यप्रतिगृहीतायै^२ नानुस्तरणौ-
 प्रतिगृहीतायै^३ नैकस्यै दुग्धेन बहवो जुहुयुर्न बह्वीनामेवैको^४ ।
 दुग्धं लभमानस्योपसादनप्रभृति स्तृक्षानुमन्त्रणं भवति ।
 १ दीप्यमानेष्वङ्गयमानेषु^५ यावन्त्यग्निहोचाप्यभ्यतिक्रान्तानि^६ स्यु-
 स्तानि प्रतिसंख्याय प्रतिजुहुयात्स^७ यद्यनस्तमिते जुहुयात्पुन-
 रेवास्तमिते जुहुयादथ यदि महाराचे जुहुयात्पुनरेवौषसं
 जुहुयादिति^८ ॥ ३१ ॥ षोडशः ॥

कथमु खलु जीवपितुः पिण्डदानं भवतीति^१ येभ्य एव
 १० पिता ददाति तेभ्यः पुत्रो ददाति^२ द्वाभ्यां जीवपिता
 ददात्येकस्यै जीवपितामहो ददाति^३ न जीवन्तमतिदद्या-
 दित्येके^४ पितृव्यस्य चेतसगोचस्य दायमुपयच्छेत्^५ कथं तच्च
 पिण्डदानं भवतीति^६ यस्मिन्काले पित्रे पिण्डं ददाति

१ Emended ; वचान्यायै Be G Ben U, वान्यायै H D, वाहिन्यायै C.

२ I am uncertain if we are to read here also चनूदेस्य (cp. XXIV. 18 : 197. 6) ; नानुदेस्य. Be Ben C D, नानुदेस्य. G U, नानुदेस्य. H ; चनूदेस्य one copy of the Viv., चनूदेस्य another.

३ These words found in Ben D C U only ; they are mentioned in the Vivaraṇa.

४ एव effaced in G.

५ Thus Be H G ; नानेव्येवङ्गय. D C, नानेवङ्गय. Ben U ; cp. Rudradatta on Āp. IX. 8. 5.

६ चभि om. Ben U (pr. m.) C.

७ चनूत G (sec. m.) only ; cp. XX. 10 : 23. 12.

तस्मिन्काले ऽस्य पिष्टं निपृणयादद्य चेदस्यगोचस्य दावसुप-
 यञ्चेत्^१ कथं तच्च पिण्डदानं भवतीति^१ स्त्रोभ्यो दत्त्वा प्रतिवेशं
 बर्हिं स्त्रीर्त्वा बर्हिःप्रभृति पिष्टं दद्यादपि वागार एव स्त्रासौ-
 पाकः अपयित्वा बर्हिःप्रभृत्येव पिष्टं दद्यात्कचसु षष्ठु
 युञ्जिकापुत्रस्य पिण्डदानं भवतीत्येतत्ते ऽसुख्ये तत मम पिता-
 मह ये च त्वामन्वेतत्ते ऽसुख्ये पितामह मम प्रपितामह ये च
 त्वामन्वेतत्ते ऽसुख्ये प्रपितामह मम प्रप्रपितामह^२ ये च
 त्वामन्विति^३ प्रविदानकल्पेन वा दद्यात्स्वधा पितृभ्यः पृथिवी-
 षद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो ऽन्तरिक्षसद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो दिविषद्भ्यः
 इति^४ पितृभ्येत्पितामहस्य प्रपितामहस्येति नामानि न^५
 जानीयात्कथं तच्च पिण्डदानं भवतीति^१ प्रविदानकल्पेन वा
 दद्यादपि वेतत्ते तत ये च त्वामन्वेतत्ते पितामह ये च
 त्वामन्वेतत्ते प्रपितामह ये च त्वामन्वित्युत्तर आयुषि सोम
 I. 81. 2. हिन्दीतेति^६ कस्मिन्नु खण्वेतत्काले हेतव्यं भवतीत्यूर्ध्वः
 षट्षष्टिभ्यसु^७ वर्षेभ्यो ऽष्टाभ्यसु मासेभ्य इत्येतस्मिन्नेवैतत्काले^८
 हेतव्यं भवतीति^६ कथसु खण्वनाहिताग्नेः पिष्टपितृवशो
 भवतीत्यनिहस्रः स्त्रासौपाकः अपयित्वाग्निमुपसमाधाव

१ यज्ञौत G (sec. m.) only ; cp. XX. 10 : 23. 12.

२ Thus G (sec. m.) only ; all the other MSS. om. the first. प्र ।

३ Thus Ben C U (pr. m.) ; षट् षष्टिषु D, षट्षष्टिभ्यो H G U (sec. m.), षष्टिभ्यो Be.

४ Thus Ben D C U (pr. m.) ; भवति om. H Be G U (sec. m.).

संपरिस्तीर्याङ्गतीर्त्वा दक्षिणेनाग्निं दक्षिणाग्रं बर्हिं स्तीर्त्वा
 बर्हिःप्रभृति पिण्डं दद्यादपि वागार एव स्थालीपाकः अपयित्वा
 बर्हिःप्रभृत्येव पिण्डं दद्याद्यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्ययज्ञैर्मग्नि-
 मुपतिष्ठेतेति । ॥ ३२ ॥

यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते हविष्कृता वाचं
 विसृज्याध्यानीर्जुङ्गयात्कस्मिन् खप्नेनाः काले जुङ्गयादिति ।
 प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृतैतस्मिन्नेनाः काले जुङ्गयात्कथमु खप्न-
 नाहिताग्नेराग्रयणं भवतीत्यनिह्नः स्थालीपाकः अपयित्वा-
 ग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याधारावाचार्याव्यभागाविद्वाग्रयण-
 देवताभ्यः स्निष्टकृत्तुर्षीभ्यो जुङ्गयात्कामं^१ पुरस्तात्स्निष्टकृतो
 ऽध्यानीरुपजुङ्गयात्तस्यैतेनैव मन्त्रेण प्राश्रीथाङ्गद्राक्षः श्रेयः
 समनैष्ट देवा इत्यपि वा श्रुतवतो ब्राह्मणस्य ऊतोऽप्येषणा-
 क्षिप्तेत । समानः प्राशनमन्त्रः । कथमु खप्नन्तिर्विराजं बहि-
 र्विराजमन्तर्बहिर्विराजमिति जानीथास्मित्येनोपस्थाय विराज-
 क्रमैरुपतिष्ठेत प्रोथ्य^२ पुनरागम्य^३ विराजक्रमैरुपस्थाय नित्ये-
 नैवोपतिष्ठेतैतेनैव^४ बहिर्विराजमुक्रमन्तर्बहिर्विराजं चेति । सो
 ऽधः संवेष्ट्यमाः साभ्यस्त्युपायी प्रवसति । विपरीतनामधेय एष

१ Thus G (sec. m.) only ; काम Be, कर्म, D, कर्तुं C, कर्म U, कर्म Ben, कथं H.

२ Thus G, प्रोथ्य Be D, प्रोथ्यन् Ben C U, प्राथ्य H.

३ अन्त्य G and U (sec. m.).

४ अपि instead of the last एव Ben D C U (pr. m.).

I. 86. 5 भवति^१ स खिद्यथेदं प्रायश्चित्तं मध्ये^२ पतितमाश्विनो द्विक-
पालस्तमन्तमेव^३ परिणये^४ हीचणीयायां चेष्येत्प्रायणीयामनु-
वर्तत^५ प्रायणीयायां चेष्येत्प्रायणीयामनुवर्ततातिथ्यायां चेष्य-
येदग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमुत्तरमुत्तरं^६ तन्मनुवर्ती^७
स्यादथ चेदग्निदीचणीयायां नश्येत्कस्मिन् खल्पेन काले^८
निर्वपेदिति^९ दौचाहुती^{१०} क्वैतस्मिन्नेन काले निर्वपेदपि वा

III. 54. 4. प्रागौद्गृहणाद्य^१थो एतद्बौधायनस्य कस्य वेदयन्ते प्रवसतः
प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेद्गुवायै वाक्येन पर्यु-
पस्तीर्थं^२ जुह्वामवधाय जुहुयात्प्रस्तरभूयं यजमानभागो गच्छ-
तीति प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेदिति^३ ।
॥ ३३ ॥ सप्तदशः ॥

III. 55. 4. अथायं पशुः सोपवसथस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवती-
त्यजस्यैग्निभिरदवसाय षड्भुतारः^४ हुत्वा यूपाहुतिः^५ हुत्वा
यूपः सद्यजुषं हुत्वा^६ वेदिं विमाय प्रतोपासनीयमग्निवाग्नी-
नन्वाद्ध्यार्द्रतमुपेयादि^७भावर्हिः संनद्धोपवसेदथ प्रातराग्नेवेना-^८
ष्टाकपालेन यजेतेति नु बौधायनस्य कस्यो^९ नाग्नीनन्वा-

१ मध्य H Be G U D C.

२ Thus (•समन्तमेव) G H U, (sec. m.), •सन्तमेव C, •समन्तमेव Be,
•सन्तमेव Ben U (pr. m.) D.

३ Thus Ben U (pr. m.) D C; •मुत्तरमुत्तरं तथेवमनु. Be U (sec.
m.), •मुत्तरं तथेवमनु. H G (pr. m.), •मुत्तरं तथेवमनु. G (sec. m.).

४ वा ins. G Be U (sec. m.) H, not Ben D C.

५ The words षड्भुतारं unto हुत्वा are given by G (sec. m.) after
उपेयात् (I. 15).

दध्यान् व्रतमुपेयात्पाणी संमृगीत^१ परिसृष्टीयात्पात्राणि
निर्णिव्य स्रसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेग्येत्तूष्णीं^२ प्रणीते
लौत्तरवेदिके मन्त्रेषोपविशेत्प्रोचणीः स्रस्कृत्य पात्राणि
प्रोचेदाव्यं निरुष्याधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा स्फुरस्तः प्राकृत्य
१. स्रम्वयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वमथ शास्त्रौकेररक्षोरग्नौसमा-
रोहोदवसाय मथिलाग्नौन्विहृत्यैवमेव^३ षडुतारः कृत्वा
यूपाडतिः कृत्वा यूपः सयजुषं कृत्वा वेदिं विमायाग्नौन-
न्वादध्याङ्गतमुपेयादिग्नावर्हिः संमृष्टोत्पाणी संमृगीत^१ परि-
सृष्टीयात्पात्राणि निर्णिव्य स्रसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उप-
१०. वेग्येत्तूष्णीं^२ प्रणीते लौत्तरवेदिके^३ मन्त्रेषोपविशेत्प्रोचणीः
स्रस्कृत्य पात्राणि प्रोचेदाव्यं निरुष्याधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा
गार्हपत्यं चाव्यं विस्राप्योत्पूष स्रुषि चतुर्द्वैतं गृहीत्वा
समिदत्याहवनीवे पूर्णाडतिः कृत्वा स्फुरस्तः प्राकृत्य स्रम्वय-
जुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वम्^४ ॥ ३४ ॥
१५. स्फुरो यूपो भवतीति^५ कथसु खल्लस खररधिमन्त्रे^६
यूपप्रकले^७ इति^८ भवन्तीत्येतस्यैवावतस्तुयादपि वान्यसु

१ Thus Ben C D U (pr. m.), दूष्णीकं G Be H U (sec. m.).

२ After विहृत्य G ins. (on the margin): षडुतारं कृत्वा यूपं सयजुषं
कृत्वा वेदिं विमाय व्रतोपावनीचमश्रिजाग्नौवन्नादध्याङ्गतमुपेयादिग्नावर्हिः संमृष्टोप-
वेद् ।
३ लेवीत. Be.

४ Not wholly certain; •संयनेयूपप्रकले इति Ben U C D G (pr. m.),
•संयनेयूपप्रकले इति H G (sec. m.); •संयनेयूपप्रकलमिति H. The Viva-
rapa, although not clear, gives •सन्वने as *viṣayasaptamī*. It seems
more probable we have here a dual.

तज्जातीयस्य वृक्षस्य कुर्याद्वेषाल एष भवति । प्रोक्षसप्रभृति
 मन्त्रान्माधयेदा परिव्यथणात्तृतीयवेलायां परिव्यथेदेवमुपर-
 संमितायां । पञ्चारक्षिप्रभृतयः पाशुवन्धिका यूपो भवन्वा
 नवारक्षेर्नवारक्षिप्रभृतय आग्निष्टोमिका यूपो भवन्त्येकविंशत्य-
 रक्षेस्थैरक्षितुररक्षिर्वा निरूढपशुवन्धस्य पासाग्नौ यूपः ।
 किमु खलु प्रवसतः पशुवन्धः सिध्यती २ । न सिध्यती २ । इति ।
 सिध्यतीत्येक आङ्गरेय हैक आङ्गर्न सिध्यतीति । लोकाग्नी-
 ग्न्धस्विमान्दितृतीयमन्याधेयं ब्रुवते । न २ तु खलु प्रवसतः
 पशुवन्धः सिध्यतीति । ॥ ३५ ॥ अष्टादशः ॥

कियञ्चु खलु पशुवन्धे याजमानं भवतीति । त्रतोपाधन-
 त्रतविसर्जने । यज्ञस्य पुनरात्मन् । आध्यावकाशसु हैवे ब्रुवत
 उपप्रैषात्प्रावण इति । किं देवत्यं नु खल्विदं भवतीति ।
 मृत्युदेवत्यमित्येव । ब्रूयादधेमाः पशुवन्धे षट् प्रोक्षसस्त्रिसो
 ह । मन्त्रवत्यस्त्रिसस्त्रष्णीका । यवमतीरिन्द्रोषवतीः पशु-
 प्रोक्षणीरिति त्रष्णीकाः । पशुपुरोडाग्नीयप्रोक्षणीः पात्रप्रो-
 क्षीरिष्वावर्हिः प्रोक्षणीरिति मन्त्रसंस्कृताः । पशुवन्धे चेदा-

१ Pluti signs only in Ben C D U.

२ तनुचलु Be G, तनुचलु Ben, तनुचलु H, नचलु U C, न D.

३ त्रतोपाधने Be (instead of •पाधन•) ।

४ Thus corrected (in accordance with the TS.) ; •हेवतं or हैवतं
 the MSS.

५ हि U (sec. m.).

- व्यभागानुदाजिहीर्षेत्कस्मिन् खण्डेनौ कास्त्रे यजेदिति ।
 स्वाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा प्राग्वापायै । पुरस्तात्स्वाहाकृतयो वा
 अन्ये देवा उपरिष्टात्स्वाहाकृतयो ऽन्य इत्यादित्यस्यैवैते रश्मयः
 १. प्राचीनास्य प्रतीचीनास्य भवन्त्यथायं पशुपुरोडाशस्तस्य कः
 २. कर्मण उपक्रमो भवतीति । जघनेन गार्हपत्यं स्पृशं निद-
 ध्यात्स्वोपरि पाचै । पाच्यां ग्रीहीनावपेषूपानदानप्रभृति
 कर्मान्नासायत आप्यग्निनयनान्तो । जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो
 भिनयेत्प्राचसीप्रैषेण पुरोडाशीथानि । पिष्टानि संघौवादेव २
 खनीयानां । यथो एतद्वौधायनस्य कथं वेदयन्ते ॥ ३६ ॥
३. निरवदाथेवास्य खिष्टकृतमिडामवसेत्कथमच चतुरवत्तं
 भवतीत्युपसौर्यं पुरोडाशं हेधा कृत्वाभिधारसेदेवमस्य २ चतु-
 रवत्तं भवत्यथ हैक आचार्या एकादश धर्मान्पशुवन्ध उत्सा-
 दयन्धन्धन्वाधानं व्रतोपायनं पृच्छ्यां प्रक्षीतां याजमानमाव्य-
 भागौ प्राग्निचं यजमानभागब्रह्मभागौ चतुर्धाकरणं विष्णु-
 ४. क्रमानिति । कियञ्च खञ्जु पशुवन्धे दर्विहोमा दृष्टा भवन्तीति ।
 ५. वहुता युगाकृति सोम्या दिशांप्रतीव्यौपयज इति । किंदे-
 वत्या उ खञ्जु मनोता भवतीत्याग्नेयीत्येव ब्रूयात्किं देवत्य उ
 खञ्जु वनस्यतिर्भवतीति । वैष्णव इत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते वैष्णवा
 वै वनस्यतथ इत्यथाप्युदाहरन्ति यत्रो वै विष्णुरित्यथायं

१ पुरो० Ben G (sec. m.), पौरो० the other MSS.

२ Thus U H Be G ; संघुवादेव Be, संघुवादेव २ C.

३ मच Ben U (pr. m). D C.

पशुः सार्वचैष्टुभो भवत्येकादश प्रयाजा एकादशानूवाजा
 एकादशकपालः पशुपुरोडाश एकादशावदानान्वेकादशोप-
 याजा इत्येवं पशुः सार्वचैष्टुभो भवति ^१ यद्यो एतच्छालीकेः
 कल्प^२ वेदयन्ते ऽरक्षोरग्नौऽसमारोह्योद्वस्तेन^३ चेतन चष्टक-
 मादित्यो ऽभ्यस्तमिथात्कथं तत्र प्रायश्चित्त^४ सिध्यती^५ न
 सिध्यती^६ इति ^१ सिध्यतीत्येक आऊर^७य हैक आऊर्न
 सिध्यतीति ^१ यज्ञाभिपरीत एष^८ आकाशो भवति ^१ नैव
 सिध्यतीतीत्या^९ अथं पशुः सार्वचैष्टुभो व्याख्यातः ^१ ॥ ३७ ॥
 एकोनविंशः ॥

अथातः काम्यान्यशुभ्याख्यास्यामः ^१ को नु खल्वेवा-
 सुपा^२शु भवतीति ^१ य एवाशुमेधिकाः प्राजापत्याः साविताः
 सारस्वताः पौष्णा याम्याः पितृदेवत्या द्यावापृथिव्या वासवाः
 सौर्या वेद्यकर्मणा इति ^१ गर्भिण्यो भवन्तीति कथमत्र प्राय-
 श्चित्त^४ सिध्यती^५ न सिध्यती^६ इति ^१ सिध्यतीत्येक आऊर^७य
 हैक आऊर्न सिध्यतीत्येतत्समृद्धय एता भवन्ति ^१ नैव सिध्य-
 तीत्यादित्यां मल्लं गर्भिणीमाह भत इत्युषिनामधेयमेवैत-

१ The kalpa of Śāliki here alluded to I have not traced in any of the Dvaidhapraśnas; the prāyaścitta is, according to the Vivaraṇa, the one treated of in XIV. 24 init.

२ Thus G (sec. m.) Be; •सुपादं षो• the other MSS.

३ Pluti signs not given by all the MSS. here and infra.

४ एष om. H Ben C.

५ सिध्यतीतीया H, सिध्यतीतिन्वा (or वा) or सिध्यतिन्वा the other MSS.

इवत्यपन्नदती^१ भवतीत्यहीनदतीत्येवेदमुक्तं भवत्येयं दशर्षभा
 संवत्सरमभि विहिता^२ । प्राजापत्य^३ एवेषां कद्रुर्दशमो भव-
 तीति^४ । कथमत्र ब्रह्मचर्यं^५ सिध्यती^६ न सिध्यती^७ इति ।
 सिध्यतीत्येक आङ्ग^८रथ हैक आङ्ग^९नं सिध्यतीति । संतिष्ठते ।
 ५ नैव सिध्यतीति । पर्यारिणो भवतीति । परिहारसूरित्येक
 आङ्ग^८रथ हैक आङ्गरनुजैवैषोक्ता भवति । वेददित्येतामा-
 चरते । ॥ ३८ ॥

सोमापौष्णं चेतमासभेतेति । चयाणामेवैष उक्तो भवत्य-
 पायुदाहरन्ति यस्मिन्सो धयतीति । त्वाङ्गं वडवमासभेतेति ।
 १० यमेवेतं पुमांसं सन्तमधिरोहति स वडवो । विषम आस-
 भेतेति । देवयजनं^{११} वा विषमं स्याद्यस्मिन्वा पशुमासभेतापां
 चौषधीनां च सन्धावासभत इत्युदकान्त इत्येक आङ्ग^८रथ
 हैक आङ्गः प्रावृषि वा शरदि वेति । यस्याश्विने शस्यमाने
 सूषो नाविर्भवति शौर्यं वडरूपमासभेतेति । प्रायणीये
 १५ चेदतिराचे न दृश्येतारभणौषस्याङ्गः सवनीयस्योपासम्भं

१ Uncertain ; इत्युपौषाम् Be, इत्युपिनाम Ben C G D, इत्युपिम H,
 इत्युपिनाम U (pr. m.), इत्युपिद्विनाम U (sec. m.). Read perhaps
 इत्युपौषामधेय ?

२ Thus Ben C D G (pr. m.), विहिताः Be U H G (sec. m.).

३ Thus Ben C U D G (pr. m.), पत्वा Be H G (sec. m.).

४ इति only in Be.

५ Before देव all the MSS. exc. Be ins. यद् or च ।

पाचाणि प्रथमं मन्त्रं सभन्त इति^१ प्रोचण^२ इत्येव^३ ब्रूवात्सह
इविभिः करम्भपाचाण्यभियर्थ्यग्निं कुर्यात्^४ किं देवत्यानि नु सद्यु
करम्भपाचाणि भवन्तीति^५ वारुणानीत्येव ब्रूवादिज्ञावते
ऽन्येनेव^६ वरुणमवयजत इत्यस्तं प्रेतं सुदानव इति ऋचाग्ने-

III. 72. 1. तेत्येवेदमुक्तं भवति^१ तौ व्यतिचारः सन्वयजुषी हरेवाता-
मितस्यामुतस्य^२ यन्तं^३ प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृहीयात्सह^४ निद-
प्तस्य प्रतिप्रस्थातापो निःषिच्याध्वर्योराज्यस्य^५ वाचयेदधेऽन्नयो-
रतिप्रणयनादादायाध्वर्युः स्वमिभ्रमपक्रम्यैव तिष्ठति^६ ॥ १ ॥

अथायं प्रतिप्रस्थातान्तरेणैभ्रं^१ चाहवनीयं सोपातीत्य
स्वमिभ्रमाददीत^२ तावपसद्यैः^३ पर्यावृत्त्येभ्रौ हरेवातामवा-
मुतः^४ प्रदक्षिणमावृत्त्येभ्रौ प्रतिहायैतेनैव अथेतमेत्य प्रतिनि-

१ Thus Be G (sec. m.), the Viv.; प्रोचणप्रवृत्तौत्वेव U G (sec. m.)
Ben H, प्रोचणप्रवृत्तौत्वेव D, प्रोचणप्रवृत्तौत्वेव C.

२ Thus all, cp. the Calcutta edition of TS, vol. II, p. 41. l. 5
from bottom (TBr. I. 6. 5. 4 ?).

३ •वाचयंतं Be G U (pr. m.).

४ Thus G U (sec. m.) and the Viv.; प्रतिगृह्य• D C U (pr. m.)
Be Ben; H om. the prepos.; cp. Āp. VIII. 5. 12.

५ •आज्यंरा• H Ben (pr. m.).—After वाचयन्तं C D Be G U (pr. m.)
ins. च, U (sec. m.) वाचयं ।

६ Thus Ben H U (sec. m.) and the Vivaraṇa; •आवोचरेव Be
G C U (pr. m.) D.

७ Thus G U C and the Viv., the other MSS. om. नो ।

८ परिहरेवाताम• U (sec. m.).

वेष्टयते प्रतिप्रस्थाताम्नरेण वेदी प्राचीनमुपयमनीहारो^१ ।
 ऽधेमा अध्वर्याः प्रोचन्थो दक्षिणेन प्रतिप्रस्थातारं परिमृष्ट्या-
 सादयेदेवमेताभिरनभिपरिहृतो भवत्यथेयं^२ मासती दक्षिणां
 वेदिं गच्छति सप्तमी^३ इविषामधिञ्जीयते^४ । कथमेतथाव्य-
 १ वेतानि भवन्तीति^५ प्रतिहृथ्येनामयेण दक्षिणेन^६ हवींश्च-
 नभिघारितामुद्वासयेदथेनां पुनरधिभित्याभिघारितामुद्वा-
 स्त्यान्तर्वंशासादयेदेवमेतान्यव्यवेतानि भवन्त्यथयं प्रतिप्रस्थाता
 मासत्यै दैवतस्य सकृदेवानुवाचयेत्सकृदाश्रावयेदथान्यथाध्वर्याः
 कृतानुकारो भवतीति^७ तद्यदिहाश्रावयतीह^८ अजतीति
 • तत्प्रतिप्रस्थाता कृतानुकार एव भवत्यथेदं मासत्ये मेक्षण-
 मयेणौत्तरवेदिकमग्निं^९ परिमृष्ट्यानुप्रहरेद्यथो^{१०} एतदौपमन्यवस्य

१ Thus G U C D, •यमनिहारो the other MSS.

२ इति after भवति ins. D U Ben C.

३ Uncertain reading and meaning, the Vivaraṇa of this passage is missing. G (sec. m.) reads as given above; सप्तम्यच विषामधिञ्जि^० Ben (pr. m.) C, सप्तम्या इविषामधिञ्जि (or च)चते Be U (sec. m.) Ben (sec. m.) G (pr. m.), सप्तम्यविषमिचचते H.

४ Instead of दक्षिणेन (thus G, Ben sec. m. Be) दक्षिणा U (sec. m.), दक्षिणानि C Ben (pr. m.) U (pr. m.) H D.

५ Thus Ben (sec. m.) G (sec. m.), the last MS ins. इति also ter •चावयति) H (only •वयतिह) and the Viv. (reading यदी•) : इदाहा• Ben (sec. m.), तद्यदाश्रावयतीह Be, तद्यदिहाश्रावयतीति तत्प्रस्था• C.

६ •येषीत्तर• Be H.

७ पर्वाहृत्वानु• U (sec. m.).

कस्य वेदयन्ते तुषैश्च निष्कासेन चावभृथमवेद्यादिति देवं
प्रदाय खिष्टकृतं प्रथच्छेत्तुषासंप्रकीर्यादकान्तं प्रत्यस्त्रेसिद्धमत

I. 141. 18. ऊर्ध्वमघायं ऽऽहमेधीय आभ्यभागप्रतिपत्केरान्तः^१ संतिष्ठते^१

III. 74. 10. तत्र नास्ति प्राग्निचं^१ तूष्णीं^२ समक्ताऽऽहकक्षान्परिधीनशा-

I. 143. 18. वनुप्रहरेदं भिवान्वायामविद्यमानायाः संधिनौक्षीरं दोहवे-
दिति^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

I. 143. 17. अघायं महापितृष्वस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^१
वर्धिर्यजुषा कुर्याद्देवानां पित्रणां परिपूतमधि देवपितृवर्धिर्ना
त्वान्पद्मा तिरक्पर्वं ते राध्यासमित्यपहतो ऽरुः पृथिव्यै देव-
पितृष्वजन्वा इत्यपहतो ऽरुः पृथिव्या अदेवपितृष्वजन इत्ये-^१
मेतेष्वधिकरणेषु कुर्याद्यत्र देवास्य पितरस्य संनिगच्छेयुः^१
पाणी संवृश्रीत^१ परिक्षृणीयात्पात्राणि निर्षिञ्च्य स्रष्टादवे-
द्वृक्षाणं दक्षिणत उपवेश्याचेवोत्तरत उदपाचं निधाय जघनेन
गार्हपत्यः स्पर्शं निदध्यात्स्पर्शोपरि^१ पात्रौ^१ पाश्यां त्रीहीना-
वपेच्छूर्पादानप्रभृति कर्मान्तस्त्रायत आप्यान्तो^१ जघनेन^१

I. 147. 4. गार्हपत्यमाप्येभ्यो निनयेद्विपरिक्रामन्थेत खल्विजो^१ ऽध्वं-
रनन्तरं ऽग्नेः स्यादथ यजमानो ऽथ ब्रह्मायाग्नीध्रो^१ ऽपि

१ Thus G U D Ben C, •स्त्रेडानं Be, •स्त्रेडाना H; read •प्रतिपत्के
रडान्तः ?

२ Thus (and cp. XXI. 3 : 74. 10) Ben U H, •स्रष्टा D C.
•सास्राका G (sec. m.) Be.

३ निधाय instead of निदध्याद् Ben U (sec. m.).

- वाग्नीध्र एवानन्तरो ऽग्नेः स्याद्य यजमानो ऽथ ब्रह्मायाध्वर्यु-
 १ विपरिहरन्ति हवींश्चयेण पुरोडाशं धाना जघनेन धानाः
 करम्भमित्येवं विपरिहृतानामेवेतेषां हविषामेकैकमुदास-
 चेत् १ क उ खलु चैवम्का निरप्यन्त इत्युदास्य हवींश्चि
 २ इद्रायाम्बिकाथै जुष्टं निर्वपामीति यश्च मन्त्रवन्तः १ कायेति
 कायं निर्वपेत्कायानुब्रूहीत्यनुब्रूयात्कं यजेति यजेत्क उ खलु
 ३ चैवम्काणां सौविष्टकृतं भवतीति १ यदेवातो मृत आस-
 जतीत्यसमुदित स्रवभं ददातीति १ महाहविषामेवेषो ऽसु-
 दिते १ दातव्यो भवति १ सर्वमेव याजमानं पितृयज्ञ उत्सो-
 ४ देत्यशुवन्धे सौम्ये ऽध्वरे ऽन्यत्रतोत्पत्तिवचनात्सर्वं १ एवाग्नि-
 र्याजमानो ऽग्निचये सर्वमेवान्धाधेयच्छन्दो १ याजमानमन्धा-
 धेये १ ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

- १ अग्निष्टोमेन चक्ष्यमाणः प्रथमात्मानं कुर्वीत १ येनास्या-
 कुग्रस्रं १ स्यात्तेन कुग्रस्रं कुर्वीत १ यान्यृणान्युत्थितकाष्ठानि
 २ सुप्तानि व्यवहरेदनुज्ञापयीत वा १ स पुरस्तादेवोपकल्पयते

१ इति om. Ben H.

२ Emended ; समुदितो MSS.

३ Thus U Ben C D H ; न्यत्रतोत्पत्ति • G and the Viv. ; न्यत्रतोत्पत्ति • Be.

४ Thus G U (sec. m.) and the Viv. ; •धेयंश्वर्यो H Ben D C, •धेयंश्वर्यो Be.

१ Thus (and cp. XXIV. 12 : 195. 8) Be D U C, •साङ्करसं G, •सङ्करसं Ben H.

I. 156. 6. प्रभूतं दृष्यवृग्रं पश्चाच्च्यः स्वास्यमचं कुम्भं च कुरीरं चेति^१
 विद्वसु ह कुम्भं भवति जालसु कुरीरं^१ दादग्रगतं दक्षि-
 षानां^१ विज्ञायते हृन्दोगत्राह्मणं वीरहा वा एष देवानां चः
 सोममभिषुणोतीति^१ ग्रतेन वीरं निरवदयते^१ दग्रभिर्दग्र
 प्राणान्धैकादग्नी तयात्मानं^१ यैव दादग्नी सा दक्षिणेत्येष^१
 हैक एकविश्रुतिदक्षिणेन यजन्त एकविश्रुग्रं यज्ञायश्चि-
 मिति वदन्तो^१ ऽथ हैके सप्तगुना यजन्ते सोमकयस्यतिषि-
 गव्यनूबन्ध्यास्यतस्रो^१ मथ्यतस्तदपि दाग्रतये^१ विज्ञायते प्र सप्त-
 गुमृतधीतिं सुमेधामिति^१ ॥ ४ ॥

156. 9. अथातो देवयजनकल्पः^१ च एतद्देवयजनकल्पं औषधते १०
 पुरस्तादुदकमनूपरमनुपहितमविश्रुगदार्थनिरिषमसुधिरमभक्तु-
 रमवष्ठीकं^१ बज्जलौषधिं^१ यत्रान्याश्रन्या औषधयो व्यतिषन्ताः

१ दक्षिणेत्येष Be Ben (sec. m.). On this passage cp. Pañc. br. XVI. 1. 12.

१ After ऋचः G ins. (on the margin), ऋचैवेत्य, thus also the Vivaraṇa.

१ See R̥gveda X. 47. 6.

१ नूपहितम Be G (sec. m), the Viv.; नूपहितम the other MSS.—विश्रुगदार्थनि G and one copy of the Viv.; विश्रुगदार्थनि Ben and another copy of the Viv.; विरदार्थनि U; these MSS. point to a reading चविश्रु(च)ग्दार्थि; विश्रुगदार्थनि D, वि(वि)श्रु-
 गदार्थनि Ben C H D; these MSS. point to a reading चवि-
 श्रुगदार्थि. Both readings occur equally in Baudh. pitṛmedha I. 4: 7. 14 (cp. Hir. pi. sū. I. 1: 33. 3). Gārgya Gopālayajvan comments: चविश्रुगदार्थि च विविधं दारुणं प्रदरादिकं विदारुणं च विश्रु-
 गदविश्रुगदार्थि—बज्जलौषधि G U D C, the Viv.; वष्ठी Be वष्ठीकं Ben वष्ठीकं H.

- शुः प्रागुदक्प्रवणं यथा चात्वासासारिणोरपः शुर्नातिप्रवणं
 चष्मादन्यत्पुरस्तात्समन्तिकं देवयजनं न विन्देयुस्तदेतां प्राची-
 नवःशाः प्राक्षां मापयन्ति^१ कृत्तिकाः ख्विमाः प्राचीं
 दिशं न परिजहति^२ तासाः संदर्शनेन मापयेदित्येतदेकः^३
 ५ ओषासंदर्शनेन मापयेदित्येतदेकं^४ चिचास्नात्योरन्तरेणेत्येत-
 ६ दपरं^५ दिक्षतीकाशा भवतीति^६ द्वाभिरेवैषा^७ दिक्षती-
 काशा भवत्येषाण्युदाहरन्ति^८ वःशानामेवातीकाशाङ्कुर्या-
 दिति^९ द्वौ स्तोमौ प्रातःसवनं वहत इति^{१०} चितृत्पञ्चदशौ
 प्रातःसवनं वहतः^{११} पञ्चदशसप्तदशौ माध्यन्दिनः सवनः^{१२}
 १० सप्तदशैकविंशौ तृतीयसवनमेष एव षड्शतुष्टोमो भवति^{१३}
 चत्वारो हि स्तोमा भवन्मेष एव सन्दादशस्तोमो^{१४} भवति^{१५}
 १ द्वादश हि^{१६} स्तोत्राणि भवन्ति^{१७} यथो एतदौपमन्यवस्य कस्यं
 वेदथन्ने पुरस्तादेवैतन्मैविध्यगतेषु देवयजनमध्यवस्त्रेदिशाद्यते
 सा वा इयः सर्वैव वेदिरिति^{१८} ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥
 १.२५ अथेममाग्नावैष्णवमेके प्रागपुदीचायै ऋवत उपरिहादा^{१९}

१ MSS., exc. H. •अरंति (•आरंति Be).

२ भवतीति MSS., but दिक्षतीकाशा is adj., sc. प्राक्षा ।

३ वैषा MSS.

४ Thus (भवति) U only, भवत्य• H, भवतीत्य• all the other MSS.

५ See TS, VII. 1. 1. 1.

६ Thus C and the Viv., all the other MSS. unanimously •स्तोमौ ।

७ Om. G U D C.

८ Thus Be G U D Ben (sec. m.); उपरिहादात्वं H Ben (pr.m.)

and the Viv. one copy another, sec. m., originally reading उपरिहादात्वं; the Viv. explains यथा कस्ये ।

- क च खसु दौषणीचायै बर्हिर्यजुषा कुर्वादिति व्युपनिषाव^१
- I. 159. 10. संभाराग्र्वाक् पाण्डिसंमर्गनासं यजमानं व्रतसुपनयति न पत्नीः
संगच्छतीत्यध्वरदीचायै व्रतं प्रणुदते^२ सर्व्वेषा व्रतोपायनीषा
- I. 159. 11. भवतौष्टिरपसु पत्नीसंगहनं^३ न यजमानभागं करोति न
ब्रह्मभागमित्याग्नीःसंयोजनावेवैतावुक्तौ^४ भवतः^५ किमुपक्रम-
माणो यज्ञमाग्निषं वदेदित्येषापि सुभिचो व्रतोपायनीषस
भवतीति^६ कस्मै^७ किं सुभिचायावशेषं यजमानभागस्य खसु-
त्सादनाद्ब्रह्मभागं उसीदति^८ संयुक्तौ ह्येतौ यजमानभागनस्य-
- I. 159. 12. भागाविति^९ न बर्हिषदं पुरोडाशं करोति नाम्वाहार्यं वाप-
तीति^{१०} दक्षिणोक्तावेवैतावुक्तौ^{११} भवतो^{१२} ज्या च खनिर् १०
- ib. दक्षिणाः प्रतिस्थाता भवन्ति^{१३} न फलीकरणहोमेन परति
न समिष्टयजुर्जुहोतीत्यन्तपरिक्रमिष्वावेवैतावुक्तौ^{१४} भवतः^{१५}
- I. 159. 13. किमुपक्रममाणो यज्ञमन्तं परिषवेदिति^{१६} न पूर्व्वपात्रे यज-
मानं वाचयति न विष्णुक्रमाक्रमत इत्यवष्टयोक्तः खसु पूर्व्व-

१ Thus Be G (sec. m.) and the Viv. a. h. l. and as cited elsewhere; the prep. वि om. D U Ben H C.

२ Thus Be U (sec. m.) G (only 'वैषी'); एव H U (pr. m.), 'संयोजनाव' - D, 'संयोजनावैषीताडु' Ben and a citation by Śāyana; 'संयोजनावैषीनावाचु' C.

३ The Viv. seems to read तस्यै ।

४ Thus Be G U (sec. m.) Ben (sec. m.) and the Viv.; दक्षिणो-
क्तावेवैताडु Ben and U (pr. m.), दक्षिणोक्तावो एवैताडु D, दक्षिणो-
क्तावो एवैताडु C, तत्रवष्टयोक्तादक्षिणोक्तावेवैताडु H.

५ 'क्रमनावे' D C, 'क्रामिनावे' Be.

पापो भवत्यन्वः खल्विहावभ्यः प्रतिस्थातो भवत्यन्तपरि-
क्रमिषो विष्णुकमाः^१ किमुपक्रममाणो यज्ञमन्तं परिणवे-
दिति^१ ॥ ६ ॥

१ दादश वात्सवन्धान्युदयच्छिति^१ कतमानि खल्वि-
२ मानि वात्सवन्धानि भवन्तीत्येता एव सुवाङ्मतीरन्यत्र स्नाहा-
३ कारादित्येषाम्युदाहरन्ति समानमंस्थानो ऽग्निर्हवि^२ तिष्ठो
४ देवतास्त्रानि दादशाथेदं कृष्णाजिनं नौरुक्तं^३ भवत्याथ जान्वे-
५ तत्पार्श्वत एवाभिर्नर्पेहृत्विषं प्रति रभ्रं यथा नावं^४ मक्तं चेद-
६ मेथं पश्चेदाहवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेताथेमानि दैशाणि
७ व्रतानि सायमुपक्रमाणि प्रातरपवर्गाथैषोपसदानि प्रातरुप-
८ क्रमाणि सायमपवर्गाथैषेदं^५ दैचं^५ व्रतं परिश्रित्यैव व्रतयेदा-
९ हवनीय एवेतत्पुराग्निहोच^६ ह्यते च मानुध्यास्तौति^६
१० ॥ ७ ॥ चतुर्थः ॥

१ See TS. VI. 1. 2. 5.

२ अग्निर्हवि G (sec. m.), विहवि Be, प्रीनिति U (sec. m.), प्रिनिति C, प्रिरिति the other MSS.

३ See TS. I. 2. 2. e (last pāda).

४ Thus Ben (pr. m.) G (sec. m.), 'चैतरेणं' 'चैतदैच' H C U D G (pr. m.) Ben (sec. m.).

५ Thus H, समनुध्यास्तौति Be Ben, च मानुध्यास्तौदिति C U D G (pr. m.), समनुध्यास्तौदिति G (pr. m.). The Vivaraṇa seems to have read as C, etc.: च आहवनीयोऽनुध्यास्तौत् आह्वीयमन्यत्र ह्यथामानं दृष्टेति, but we expect a future: 'if the Āhavaniya sees that I offer somewhere else, it will...'

- I. 167. 3. अद्यायं प्रायणीयस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति ^१
 बर्हिर्जुषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतः स्यात्प्राणी संमृश्रीत ^१
 परिसृणीयात्प्राणि निर्णिज्य सःसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत
 उपवेश्याचेवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यः स्पर्शं
 निदध्यात्स्फोपरि पात्रौ ^१ पात्र्यां श्रौहीनावपेष्पूपादानप्रभृति ^१
 कर्मान्तसायत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वा हवनौषे
 सुवाङ्कतिः उलोपनिष्क्रम्य संप्रैषमुक्त्वाभिप्रपद्य तिरः पवित्रंमप
 शानीयाधिश्चित्य तिरः पवित्रं तण्डुलानावपेद'याज्यं निर्वपे-
 द'याज्यमधिअयेदु'भयं पर्यग्नि कृत्वा स्पर्शहस्तः प्राङ्केत्य स्तम्भ-
 यजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वः ^१ शंखन्तः ^२ प्रायणीयः संतिष्ठते ^{१०}
 को नु खल्वस्य कर्मणो ऽवशेषो भवतीत्या सुचां विमोक्षात्
 चरुहविषामाप्यनिनयनं विद्यत इति ^१ खालीभिश्चैव चरुं
 [169. 20. निर्वपेदिति नु ^२ बौधायनस्य कल्पः ^१ किं देवत्या उ खलु
 पदाङ्कतिर्भवतीत्याग्नेयौत्येके ^१ वैष्णवीत्येके ^१ प्राजापत्येत्येके ^१
 [172. 19. वाग्देवत्येत्येव ^३ ब्रूयात्कृष्णयोर्णास्तुकथा सोमविक्रयिणमन्तरेण ^{११}
 [172. 15. धूमके ^४ विध्यति ^१ राजानं प्रत्यपोर्णुते यजमानः ॥ ८ ॥

१ शंखन्तः G D C U (pr. m.), शंखन्तः Be.

२ Effaced in G.

३ Om. Be H.

४ Thus H, -हरेवेत्येव the other MSS.

५ Thus G U (sec. m.) and the Viv. (both copies); अनेके Be, धूमके Ben H Keś., धुवोवोमथे C D; cp. Baudh. grhs. I. 1: चये-
 नामन्तरेण धूमके हर्षेण संमार्ष्टि ।

वयः सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रमित्येतथाथ यदि न सोमविक्रयी
 खादपेष धूपावटकासं पञ्चाग्रग्राखां निहत्य समुपनस्य राजानं
 पञ्चाग्रग्राखायाः समासञ्चोपासीताथ यदि कश्चित्सवसंयुक्तं
 यादरेत्विप्रमिति वा त्वरधमिति वा कुर्वतेति वा^१ तद्वाजा-
 नमाददौत^१ न संवादा आवर्तेरसं^२ सोमविक्रयी खादयेथं
 प्रथमा सुत्रस्यार्थोकारान्नेवैषोक्ता भवत्यथाथमातिथ्यस्तस्य कः
 कर्मण उपक्रमो भवतीति^३ वर्धिर्यजुषा कुर्वाद्यदि पुरसा-
 दयजुष्कृतः खात्पाणी संनृणीत^४ परिसृणीथात्पाचाधि
 निषिञ्च्य सःखादयेद्गृह्णाणं दक्षिणत उपवेष्ट्य दक्षिणमनश्चाहं
 विमुच्यैवोत्तरत उदपाचं निधाय जघनेन गार्हपत्यः स्थां
 निदध्यात्स्पोपरि पाचौ^५ पाच्यां त्रीहीनावपेषूपानदानप्रभृति
 कर्मान्तस्थापत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनात्तं कर्म कृत्वोत्तरमन-
 श्चाहं विमुच्य राजानं प्रपादयेत्सिद्धमचाग्निष्टोमिकं^६ कर्म
 जानौषादा संप्रैषात्कृष्णाजिनावधवनेनेवातिथ्यं^७ प्रतिपद्यते^८
 सिद्धमत ऊर्ध्वम्^९ ॥ ६ ॥ पञ्चमः ॥

स दर्भपुञ्जीसमुद्भवेति^१ कतरञ्च खण्डिदं दर्भपुञ्जीसं
 भवतीति^२ यदेवैतद्गोदानयोर्निदधातीति^३ सप्त गिरीन्नि-
 ल्लेति^४ कतमे तु खण्डिमे गिरयो भवन्तीति^५ प्रयाजानू-

१ वेति or वोति MSS. exc. H; om. C.

२ ष्टोमिकं G U!D C.

३ धवने G and the Viv.; •धवने• Be, •धवतिने• Ben, •धूवने•

D U C.—•तिथ्यं G, •तिथ्य Be, •तिथ्यस्य the other MSS.

याजा^१ एवैता उक्ता भवन्तीति दीक्षणीयायाः प्राचणीयाया
 आतिथ्याया अग्नीषोमीयस्त्रेत्याप्युदाहरन्ति^२ दीक्षणीया प्राच-
 णीयातिथ्योपसदो अग्नीषोमीयः सप्तम इति^३ यज्ञो देवेभ्यो
 निस्त्रायतेति^४ कतमो^५ नु खल्वयं यज्ञो भवतीति^६ च एवैष
 इडान्त आतिथ्यः संतिष्ठते^७ तं देवा इक्ष्वांस्यूरभेच्छन्निति^८
 यदेवैतन्तानूनग्नं^९ समवमृशन्तीति^{१०} तमिच्छ उपर्युपर्यत्यकाम-
 दिति^{११} यदेवैतदुपसद्विसरन्तीति^{१२} तमेभ्यो यज्ञ एव यज्ञ-
 माहरदिति^{१३} कतमो^{१४} नु खल्वयं यज्ञो यज्ञमाहरदिति^{१५}
 दीक्षणीया प्राचणीयातिथ्यै^{१६}ष एव यज्ञो यज्ञमाहरदिति^{१७}
 वराहो ऽयं वाममोष इति^{१८} सुत्यमग्नां वर्षिष्ठं^{१९} तद्यजमानं
 वामं वसु सुष्णातीति^{२०} के नु खल्व्वातिथ्यस्त्रानूयाजा^{२१} भव-
 न्तीत्युपसद इत्येव ब्रूयात्किं देवत्या उ खलूपसदो भवन्ती-
 त्याग्नेय्य इत्येव ब्रूयात्कथमु^{२२} खलूपसदासुपक्रमो भवतीति^{२३}
 वर्हिर्धनुषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतं^{२४} स्यात्पाणी संमृश्रीत^{२५}
 परिसृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य स^{२६}सादयेन्मदन्तोः स^{२७}सूक्त्य^{२८}
 पात्राणि प्रोचेदाख्यं निरप्याधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा स्फुरस्तः
 प्राङ्केत्य स्तम्बयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं^{२९} यथा प्रकृत्यामेवं प्रच-

१ • नुयाजा MSS.

२ • षोमीयस्य चेत्यथा G U (sec. m.).

३ सम found in Be G U D C only.

४ From कतमो unto आहरदिति missing in G H; इति missing in Be C Be D U.

५ इति missing! in G U C.

मायासुपसदि सुचः सादयेदभूढा द्वितीयस्थामभूढतरासृती-
यस्त्रा^१ संतरमाणा इवोपसङ्गः प्रचरेद्युर्नाकृतमाद्रिये-
रन्ध्रमपाङ्गुलिः^२ सुवमादायास्यन्निवोपसदं जुहुयादिति^३
॥ १० ॥ षष्ठः ॥

क च खल्वग्नीषोमीयस्य बर्हिर्द्यजुषा कुर्यादित्युदास्य
प्रवर्ग्यं प्रागाहवनीयस्य प्रणयनात्संवनीषेभ्यस्य वत्सातुपाकुर्वा-
द्वावच्छिन्न आहवनीये गार्हपत्ये पदद्वितीयसुपवपेदेवसुपव-
मनीष्वथेयमौदुम्बरी^१ स्यूणा यजमानेन संमिता कार्या
भवत्यथायं द्युपो यजमानस्वारन्निभिर्विमितो भवति^२
१० सद्योपर^३ इत्येके^४ ऽपो हैवैतानि^५ कुर्याद्युपावटं तु^६ परि-
क्षिप्य पाणी संवृत्नीत^७ परिक्षणीयात्पात्राणि निर्षिञ्च्य
स्रष्टादवेत्त्रोच्चणीः स्रष्टव्य पात्राणि प्रोक्षेद्दास्यं निदृष्या-
धिभ्रित्य पर्यग्निं कृत्वा सुचः संमार्ष्टि^८ ता उत्तरवेदि^९
हरन्ति प्रोक्षणीस्राय प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभिसंनक्षेत्पौरुषा-

१ •उतरासृ• H Ben U Be; •उतरासृ• G, •उतरासृ• D C.

२ Thus G D Ben CU (pr. m.), •नघाङ्गुलि Be, •नघाङ्गुलिभिः U (sec. m.). H defective. The Viv.: परिमृच्छीमस्रं प्रस्तरमादाय ।

३ Between उपवपेदेवश्च and उपवमनीषु H Ben ins. इत्थम्, not G U Be D C.

४ Conjectural reading; सद्योपर इत्येके G C Be U, सद्योपरत्वेके Ben, सद्योपर इत्येके H, सद्योमपर इत्येके D; सोपर इ० the Viv.

५ हैवैतानि all the MSS., with तं the Viv. (one copy) = वत्सनात्रानि ।

६ om. H.

श्रिकेनाथैनां गार्हपत्यमीचवेदधेनामाज्यमवेचयित्वाज्येनाद्-
वेत्पत्न्या^१ तदवेचितसुपचञ्चीत^२ तेजो ऽधीत्यथैनञ्चकखे-
नोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहोत्यथैनद्गार्हपत्ये ऽधिअवेदश्रिके
तेजो मा विनैदित्यथैनद्ग्लोत्तरेण प्रोचणीः सादधित्वावेचे-
तोत्पुनुवादाज्यवतीभ्यां प्रोचणीः^३ प्रसिद्धमाहवनीयसकात्रे

III. 97. 11. पृषदाज्यवन्धाज्यानि गृह्णीतेति विद्वमत ऊर्ध्वं^४ वषो
एतच्छास्त्रीकेः कल्पं वेदयन्ते पत्नीशास एवाग्नीषोमशाज्यानि
गृह्णीयात्तानि खरे सादधेदिति^५ समन्वाणीय वासमन्वा-
नीय^६ वा पुराणगार्हपत्यं पाणी संमृश्रीत^७ परिसृषीयात्पा-
चाणि निर्णिव्य स्रसादधेत्प्रोचणीः स्रस्रत्य पाचाणि प्रोचे-
दाक्यं निरप्याधिश्रित्य पर्यग्नौ कृत्वा सुचः संमार्ष्टि^८ ता
अथैव सह स्रसादधन्ति प्रोचणीस^९ न^{१०} प्रतिप्रसाता
पत्नीमभिसंनञ्जेत्पौरोडाश्रिकेन^{११} नैनां^{१२} गार्हपत्यमीचवेदधे-
नामाज्यमवेचयित्वाज्येनाद्देत्पत्न्या तदवेचितसुपचञ्चीत तेजो
ऽधीत्यथैनञ्चकखेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहोत्यथैनद्गार्हपत्ये
ऽधिअवेदश्रिके तेजो मा विनैदित्यथैनद्ग्लोत्तरेण प्रोचणीः

१ 'नोद्गरे' instead of 'नाद्गरे' G here and infra l. 14. Is उद्गरे
the better reading ?

२ Thus here and l. 14 G Be D C Ben U (sec. m.), 'वसेस H U
(pr. m.).

३ Only given by G U (sec. m.).

४ Thus G U D Be, C H Ben om.

५ Thus Be C only, the other MSS. om. व reading 'वाश्रिकेवेनां।

सादधित्वावेष्टेतोत्पुनुधादाव्यवतीर्भां प्रोचणीः प्रसिद्धं गार्ह-
पत्यसकाशे पृषदाव्यवन्धाव्यानि गृहीत्वा ॥ ११ ॥

- परिकर्मिभ्य उत्रदाय ब्रह्मणे राजानमुत्रयच्छेत्संप्रच्छन्नेषु
सुवाङ्गती^१ जुहुयात्संप्रच्छन्नास्यैव गच्छेयुराहवनीयाद्वाजा
१ दक्षिणार्धः स्यादथाग्निरथ यावोवायव्यान्युत्तरार्धान्याव्यान्यपि
वाग्निर्दक्षिणार्धः स्यादथ राजाथ यावोवायव्यान्युत्तरार्धान्ये-
वाव्यानि^१ पूर्वथा द्वारोपनिष्कम्योत्तरेण सदः परीत्याग्नीधा-
गारे ऽग्निं निधायाभिजुह्य प्रोचणीहस्त उत्तरेणाग्नीध्रीयं
धिष्णियं प्रतिपद्यते^१ ऽन्वञ्च आच्यैराहवनीये जुह्वेषं प्रोच्य
१० वेदिं प्रोच्य बर्हिः प्रोच्य बर्हिरासक्तं प्रोच्योपनिनीय
पुरस्तादान्मवाक्तं प्रस्तरं गृहीत्वा पञ्चविधं बर्हिं स्त्रीर्त्वा प्रस्तर-
पाणिः प्राङ्मिहृष्य कार्त्तयमयान्परिधीन्परिधायोर्ध्वं समिधा-
कथाधाव बर्हिर्मुष्टिं विधृती प्रस्तरमित्येतत्समादाय प्रदक्षि-
णमावृत्य पूर्वथा द्वारा हविर्धानं प्रपद्योत्तरार्धं खरस्य बर्हि-
११ मुष्टिः सृषीषाद्बर्हिषि विधृती^१ विधृत्योरासक्तं प्रस्तरं^१
प्रस्तरे जुहुं^१ बर्हिषीतरा^१ एता असदक्षिति समभिहृष्याप
उपसृष्य ब्रह्मणो राजानमादाय पूर्वथा द्वारा हविर्धानं

१ सुवाङ्गतीर्त्वा • MSS., but cp. the Viv. : तं सोमं सुवाच रति (TS. I. 3. 4. a and b).

१ प्रतिपद्यते Be G U D C, प्रतिपद्यते Ben, •वमतिपद्यते H.

प्रपादयेदात्मानमभिपरिहरमाणं इव ' विद्वमत ऊर्ध्वम् ।
॥ १२ ॥ सप्तमः ॥

क उ खसु शिष्यवदिश्रावर्हिरपवर्गं गच्छतीत्यग्नीषोमीय
इत्येव ब्रूयात्कं उ खसुग्नीषोमीयः सुत्यमहरनुषमेतीति ।
सद्यस्त्रियामित्येव^१ ब्रूयात्कं उ खसु प्रवर्ग्यः सुत्यमहरनुषमे-
तीति । सद्यस्त्रियामित्येव^१ ब्रूयात्का उ खसु देवता
सुब्रह्मण्या प्रथमाह्वयत इति^१ वागेव वाचमाह्वयतीति^१ क

I. 197. 2. उ खसु पितापुत्रीया^१ सुब्रह्मण्या प्रथमाह्वयत इत्यग्नीषोमी-
यस्य ऊतायां वपार्यां परिहृतासु वसतीवरीषु द्वितीया ।
प्रातरनुवाके तृतीया^१ दक्षिणानासु ह काल एक आह्वयन्ती- १०

I. 197. 8. त्यथ यो वीरितः कुम्भसं याचतीति दृढ इत्येवेदसुम्भं

I. 198. 17. भवति^१ पयस्य सक्रूँस्य कुर्वतेति अयणार्थं एवेते उक्ते

I. 199. 1. भवतश्चतस्रो रश्मनाश्चतस्रो वपाअपणीर्दधमिश्रावर्हिरिति
सवनीयस्य चानुबन्धस्य चैतानि भवन्ति^१ काश्चतस्रं स्त्री-
वांस्याः सोमगृहणीरित्यादित्यस्त्रास्युन्ध्यस्त्रास्त्रायवस्त्रास्त्री ११
भ्रुवस्त्रास्त्रीत्येमानि दादग्नेर्ध्वपाचाणि भवन्ति दधिगृहपाच-
मपाश्चन्तर्धामयोर्दिदेवत्यानां प्रुकामन्विनोर्ध्वतुपाचे आदि-

१ Thus Ben C Be G D U (sec. m.); •स्त्रावमपरिह• H, •स्त्रावमवधि-
परिह• U (pr. m.).

१ Thus Ben C G (sec. m.) U (pr. m.); •शिक्षयाचामित्येव H Be U
(sec. m.).

१ •पुषिया G U.

त्यस्यास्त्रा श्रौपशयं पापमुक्त्यस्यास्त्रा श्रौपशयं पापमधेम
 एकादश समसा भवन्ति यजमानस्य ब्रह्मणो होतुरुद्गातु-
 र्मेधावदणस्य ब्राह्मणाश्चरुषिनो ऽष्वावाकस्य सदसस्याग्नीधः
 पोतुर्मेष्टुरिति ^१ तेषां त्सरुषि सरुपाणि कारयेन्नैययोधानां ^१
 १ विज्ञायत उत्तरस्थां ^१ ततो ^१ यदत्सरुकैस्रमसैर्भञ्जयन्ति न्ययो-
 धश्चमसैरित्येतस्यान्नैषयोधा एव भवन्ति ^१ रश्मिश्च ^१ म ^१ इत्य-
 दाभ्य एवैष उक्तो भवत्यधिपतिश्च म इति प्राजापत्य एष
 दधिग्रहो भवति ^१ सारस्वतश्च मे पौष्णश्च ^१ म ^१ इति ^१
 वसतीवरीरित्येक आञ्जरीयैकैक आह राजसूयिक एष
 १० महाग्रहो भवति ^१ पोषणाद् ^१ ह ^१ पौष्णो भवति ग्रहणाद् ^१
 सारस्वत इति ^१ ॥ १३ ॥ अष्टमः ॥

अथेदं महाराजिकं कर्म ^१ तस्य कः कर्मण उपक्रमो
 भवतीति ^१ हस्तपादाग्रचास्यान्तरेण चालासोत्करौ देवय-
 जनमभि प्रपद्यन्ते ^१ तेषां यथासंप्रैषं विहितानि कर्माणि
 ११ भवन्यथाध्वर्युराग्नेयर्षाग्नीध्रमभिमृशेदेषाया इविर्धानमित्यधो-
 परमत्यथैष आग्नीध्रः पूर्वः पत्नीग्राहं द्रुत्वाग्नीनुपसमाधाय

१ The first citation from the *uttarātutik* seems XVIII. 21
 300. 13, the second I have not been able to point out.

१ चमस H; Ben om. म ।

१ Thus G D U C, पोष्णश्च म H, पोष्णश्चेति Ben, पोष्ण इति Be.

३ Thus G U; पोषणाद् ह H D C, पोषणादधि Ben Be.

१ Thus emended; पश्यान् G U Ben Be, पश्यान् C. पश्यान् D,
 पश्यान् H.

संपरिसीर्थं पात्राणि निषिञ्च्य सःसायाण्यं विस्वापोपासे ।
 ऽपरः^१ प्रतिप्रस्थाता प्रोचषीः सःसृत्य पात्राणि प्रोचेदाण्यं
 निहत्याधिमित्य पर्यग्निं कृत्वा सुचः संमार्ष्टि^२ । ता उत्तरवेदिं
 हरन्ति प्रोचषीश्चायाध्वर्युराग्नेय्यर्चां सुचो ऽभिमृशति^३ ।
 संमृष्टानि द्विधा पात्राण्यभिसृज्यन्त^४ इति^५ । वायस्य वा
 वायव्यान्यैन्द्र्या^६ सदो^७ । ऽयैष उच्येता यावोवायस्यः संप्राच
 द्रोणकस्यो दशापवित्रे समवधाय दक्षिणस्य इविधानस्य
 पुरोऽचः सःसादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता पृथदाज्या
 दद्याग्नींश्च दद्यात्सर्वेषुसादयत्येव प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभि-
 संसृतेत्यौरोडाग्निवेनाथैनां गार्हपत्यमीचयेदथैनामाव्यमवेच-
 यित्वाव्येनाद्रवेत्पत्न्या^८ तदेवेक्षितमुपयच्छीत^९ तेजो ऽसीत्य-
 थैनच्छस्त्रेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेक्षीत्यथैनदाहवनीवे
 ऽधिप्रयेदग्निस्ते तेजो मा विनेदित्यथैनद्रुत्वोत्तरेण प्रोचषीः
 सादयित्वावेचेतौत्पुनुयादाव्यवतीभ्यां प्रोचषीः प्रसिद्धमाहव-

१ ऽपरः U (pr. m.), परः D C, अपरः Ben (pr. m.), अपरः the other MSS. H. wholly corrupt.

२ Uncertain reading •सृज्यन्त Ben. •सृज्यन्त G (sec. m.), •सृज्यन्त (pr. m.), •सृज्यन्त Be C U, •सृज्यन्त D, •सृज्यन्त D. The Viv. (one copy) •सृज्यन्त changed into •सृज्यन्त, and thus also the other copy.

३ •वैन्द्रिया G C.

४ •नोद्रवे• again G.

५ •वसीत G (sec. m.), U (pr. m.) D C Ben, •वसेत G (pr. m.) Be H U (sec. m.).

नौयसकाग्रे पृषदाव्यवन्धाव्यानि गृह्णीते ^१ सिद्धमत ऊर्ध्वम् ^१
॥ १५ ॥

अथ शास्त्रीकेरेवमेवैषां यथासंप्रैषं विहितानि कर्माणि
भवन्त्यथाध्वर्युराग्नेय्यर्चाग्नौभ्रमभिमृग्येद्वेष्या इविधानमित्य-
१ योपरमत्यथैष आग्नीध्रः पूर्वः पत्नीशालं द्रुत्वाग्निमुपसमाधाय
संपरिसौर्यं पाचाणि निर्णिव्य सःसाद्याव्यं विलाप्योपास्ते ^१
ऽपरः प्रतिप्रस्थाता प्रोक्षणीः सःकृत्यं पाचाणि प्रोक्षेदाव्यं
निव्याधिन्नित्य पर्यग्निं कृत्वा सुचः संमार्ष्टि ^१ ता आग्नी-
ध्रः हरन्ति प्रोक्षणीश्चाधाध्वर्युराग्नेय्यर्चा सुचो ऽभिमृशति ^१
१० संमृष्टानि द्विधा पाचाण्यभिसृज्यन्त ^१ इति ^१ वायव्यया वाच-
व्यान्वेन्द्र्या ^१ सदो ^१ ऽथैष उक्तेता यावोवायव्यः संप्रसाक्य
द्रोणकलगे दशापत्रिचे समवधाय दक्षिणस्य इविधानस्य
पुरोऽस्यः सःसादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता पृषदाव्याय
दध्याग्नीध्र इच्छावर्हिरुपसादयति ^१ न प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभि-
११ संमृष्टोत्पौरोडाग्निनेन ^१ नैना ^१ गाहंपत्यमीक्षयेदधेनामाव्यम-
वेक्षयित्वाव्येनाद्रवेत्पत्न्या ^१ तदवेक्षितमुपयच्छीत ^१ तेजो ऽशौत्य

१ •सृज्यन्त Be G, •सृज्यत U C, •सृज्यंत D; H and Ben. abbreviate this passage.

१ •वेन्द्रिया G U C, •वेन्द्रिया Be.

१ Thus G (pr. m.) D Be C Ben; •केनेना G (sec. m.) H;

•केनापैना U (sec. m.).

१ •नोद्रवे• again G.

१ •यच्छीत all (H. abbreviates).

येनष्ककलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहोत्यथैनदाग्नीध्रीवे
 ऽधिअयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्वृत्तोत्तरेण प्रोक्षणीः
 सादयित्वावेचेतोत्पुनुथादाव्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः^१ प्रसिद्धमाग्नी-
 ध्रीयसकाग्ने पृषदाव्यवन्थाव्यानि गृहीत्वा परिकर्मिभ्य
 उत्प्रदाय प्रोक्षणीहस्त उत्तरेणाग्नीध्रीयं धिष्णियं प्रतिपद्यते^१ ।
 ऽन्वच्च आञ्चैरथेभ्यं प्रोक्ष्य वेदिं प्रोक्ष्य बर्हिः प्रोक्ष्य बर्हिरासन्नं
 प्रोक्ष्योपनिनीय पुरस्तात्प्रस्तरं गृहीत्वैकविधं^१ बर्हिं^१ स्तीत्वा^१
 प्रस्तरपाणिः प्राङ्भिस्त्वथौदुम्बरान्परिधीन्परिधायोर्ध्वं समि-
 धावभ्याधाय बर्हिर्मुष्टिं विधृती प्रस्तरमित्येतत्समादाय
 प्रदक्षिणमावृत्य पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपद्योत्तरार्धं खरस्य^{१०}
 बर्हिर्मुष्टिः स्तृणीयाद्बर्हिषि विधृती^१ विधृत्योः प्रस्तरं^१ प्रस्तरे
 जुह्वं^१ बर्हिषौतरा^१ एता असदञ्जिति समभिसृष्ट्य योगेन
 युनक्ति^१ सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१ ॥ १५ ॥ नवमः ॥

किमग्निहोत्रो दौचितः किमौपसदः किंप्रसुत इति^१
 विज्ञायते व्रतमेव दौचितस्याग्निहोत्रं^१ घर्मांश्छिष्टमौपसदस्यो-^{११}
 पाञ्चन्तर्यामौ^१ प्रसुतस्य^१ यो हानुदिते स सायमग्निहोत्र-
 भक्ति^१ उदिते स प्रातरग्निहोत्रभक्तिः^१ किंदर्शपूर्णमास^१

१ The three words एक • व • स्तीर्मां effaced in G.

२ Thus G U D C Be; • पसदसुपाञ्च • H. • पसदस्योपाञ्च • Ben, the Vivaraṇa also has औपसदस्य ।

३ Thus Be G U (sec. m.), the Viv.; • दर्शपूर्णमासस्य H, दार्शं (or दर्शं) पौर्णमासस्य (or सस्य) H D C Ben (pr. m.), all without इति : °मास इति Ben (sec. m.). °दर्शपौर्णमास इति U (pr. m.).

इति^१ विज्ञायते पौर्णमासं यज्ञमग्नीषोमीयं पशुमकुर्वत
 दार्शं यज्ञमाग्नेयं पशुमकुर्वतेति^१ यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं
 वेदयन्ते प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यः सवनीयास्त्रिर्वपेत्सह-
 दुपहितान्येव कपालानि स्युरा समभिवासनात्सृष्टं कर्म
 १० तायते^१ तेषामेकैकमुद्वासयेदनुसवनं येनयेन प्रचरिष्यन्त्या-
 दपि वा व्यभिमृष्टानां पिण्डानां परिग्रायथीतेतरयोः^२ सवनयो-
 र्यथेककपालस्यिकीर्षितः^३ स्यात्प्रातःसवनिकैरेव^४ वर्तयेत्कृतान्ता-
 त्पौरोडाशिकं कर्म प्रत्याददीतेतरयोः^५ सवनयोरनुसवनमङ्गा-
 राध्युहनेनैव कपालेषु प्रतिपद्येत^६ भिद्भूमत ऊर्ध्वम्^७
 १० ॥ १६ ॥ दशमः ॥

यथो एतदौघायनस्य कल्पं वेदयन्त उभयतःशुक्रा आदि-
 त्यवतीर्वसतीवरीर्गृहीयान्ताः शुक्रास्ताभिराप्यायथेत्ताभिर-
 भिषुण्णयादित्युपर्यर्धं^१ होतृचमसं हृत्वेत्येतेनैवापि तृतीयेन
 वर्तयेत्तथौरपः पूर्वथा द्वारा हविर्धानं प्रपादयेद्द्वोदृचमसीया
 ११ वसतीवरीया मैत्रावरुणचमसीया इति दक्षिणेन होतारं
 परिगृह्णापरथा^२ द्वारैकधनानेतस्मिन्^३ काले सर्वत्र एव मैत्रा-

१ Thus Ben, श्रावते C D, तायत H (reading यथाश् instead of वेपाश्), वर्तयेत् G Be U (sec. m.) and the Viv.

२ उत्तरयोः Be G (pr. m.), उत्तरयोः Ben C U D G (sec. m.).

३ यद्येक H and the Viv., यदेक G U Ben Be; C defective.

४ सवनिकै G U D, Viv., सवनीकै the other MSS.

५ उत्तरयोः MSS.

६ परिगृह्णा Be U.

वसतीवरीणामवगन्तेतृतीयमेक-
 II. 190. 12. धनानामेवमस्य प्राक्केवलः शुक्रो भवति । सोमयज्ञं गृहीत्वाङ्ग-
 ववर्षसकामस्येत्यनिरुपस्यैवैष राज्ञो यज्ञीतस्यो भवति । का
 उ खलु देवताः प्रथमं सोमं भक्षयन्तीत्याप इत्येव ब्रूया-
 दिज्ञायत उपुङ्गताः सोमस्य पिवतोपुङ्गतो युष्माकं सोमः
 पिवत्विति । क उ खलु सोमस्य सोमपीयो भवतीति ।
 विज्ञायते यत्ते सोमादाभ्यं नाम आगृवि तस्यै ते सोम
 सोमाय स्नाहेत्येष एवापि सोमस्य सोमपीयस्येषां संनिपति-
 तानामानुपूर्वतेति ।^१ निपाभ्यासु वाचयित्वादाभ्येन चरेदपो-
 पाङ्गुसवनमाददीताय राजानं निर्वपेत्सिद्धमचाग्निष्टोमिकं ।
 कर्म जानीयादा फलकथोरभिमर्शनात्फलके अभिसृष्ट
 पृथ्निभिस्ररेदय प्राणयज्ञेस्ररेदधाङ्गुनुपसंगृहीत्वादधाङ्गुना
 चरेदपोपाङ्गुना । काले ऽन्तर्धानेण । सिद्धमत ऊर्ध्वम् ।
 ॥ १७ ॥ एकादशः ॥

III. 101. 7. यद्यो एतद्वैधायनस्य कल्पं वेदयन्त आगच्छन्स यज्ञे ।
 दयोर्धारयोः प्रातःसवने गृहीत्वात्तिसृष्टां माध्यंदिने सवने
 चतसृष्टां तृतीयसवन इत्युपाङ्गुन्तर्धामयोश्च स्रस्त्रावः संततश्च
 शुक्र एते द्वे प्रातःसवने । संततस्यैव शुक्र आगच्छन्सोदचनेन

१ Thus G U D, •पानिनामा• H Ben, •पतिनाम• C, •पोधानां Be-
 •मानुपूर्वतेति G U (sec. m.), •मानुपूर्वते H, चानुपूर्वतेति Be, •मानुपूर्वतेति
 Ben U (pr. m.), •मनुपूर्वतेति C D.

च^१ द्वितीया माध्यन्दिने सवन^१ आदित्यस्त्रास्त्रामतिभिष्टो^२
 राजादित्यपक्षस्य च स्रष्टाव आययणसैवोदघनेन^३ च चतुर्थी
 द्वितीयसवने^४ संपूतः राजानं चक्षेण श्रीणीयात्पयसा सक्तु-
 भिरिरेखेनेति^५ स यं कं चन यद्दं मृच्छात्युभयत^६ उदबुध्रः
 ५ चिरस्यअथणमेवैनं करोति^७ तिष्ठता यद्वा होतव्या अन्यत्र
 प्राजापत्याश्च मन्त्रिस्रष्टावाचेति^८ यद्यो एतच्छास्त्रीकेः कल्पं
 वेदयन्ते द्रुपानुमन्त्रणीयास्त्रिति सुवाङ्मतीरेवैता जुञ्जयात्क-
 श्चिन्नु सप्तेनाः काले जुञ्जयादिति^९ संतनीर्ज्वैतस्त्रिसेनाः^{१०}
 काले जुञ्जयादित्यथोक्तेरित्याह प्राञ्चः राजानं पूतभृतमभि
 १० संपवचताद्ग्राभिराधवनीयं मृद्वा न्युज्जतादित्युक्तसंप्रैव^{११} एष
 ज्ञेत^{१२} आवकाग्नेभ्यो^{१३} ऽवकाग्नेरपस्थाय दग्नाभिरैवैनं^{१४} मृद्वा
 न्युज्जति^{१५} ॥ १८ ॥

समानं कर्माग्निनाद्ग्राहदित्या^{१६} धिष्णिवत्याचारणसंपा-

१ Given by G U D only.

२ •स्त्रास्त्रा चति• Ben H.

३ स्रव om. Be G U D.

४ मृच्छीवादिति instead of मृच्छाति Be G (sec. m.).

५ संतनी• Be, संतनीर्ज्वैत• H.

६ Thus Ben H, •न्युज्जः सं• the other MSS.

७ ज्ञेते G U D C, स्रवे Be, दाते Ben, H. corrupt.

८ Thus G (sec. m.) U D, दग्नाभिरैनं C, दग्नाभिरैवैनं the other MSS.

९ Viv. : समानं कर्माग्निनाद्ग्राहदित्या चपीच्यते (e.g. XI. 3 : 67. 17) तथा-

कमेव विधिः ।

- I. 213. 20. तादित्येष समुद्देशो^१ भवति^१ कथमु खलु धिष्णिवानां यथान्युप्तं व्याघारणं भवतीति^१ विभुवे प्रवाहणाय स्नाहेति व्याघार्यं रौद्रेणानीकेन पाहि माग्ने पिष्टहि मा मा मा
- I. 214. 8. हिंसीरिति^१ सप्त वृणीत इति^१ होतैवेवाऽ सप्तमो भवत्य-
हर्गण उत्तरेष्वहःसु प्रातःसवनिकं प्रसर्पणं कथं^१ स्नादित्या-
हवनीयोपस्नानप्रभृतीत्येव ब्रूयात्सकृत् स्फ्यविघनानामुपस्नानं^१
- I. 217. 6. कथमु खल्वेषां विसंस्थितसंचरः स्नादित्यन्तरेण होतुस
धिष्णियं ब्राह्मणाः^१ सिंस्य ये ऽधिष्णिया^१ अथ धिष्णिव-
वन्तः स्नास्वमेव धिष्णियमुत्तरेण परिक्रामेयुर^१धेमावध्वरू-
प्रचमसौ^१ भवतः^१ क उ खल्वेतयोर्भक्षो भवतीति^१ होदप-
मस इत्येव ब्रूयात्क^१ उ खल्वृत्विजामेकाहे सोमं न भक्षयन्ती-
त्युक्तेता यावत्सुदुग्नादपमसे^१ इत्येव ब्रूयात्क^१ उ खलु सप्ते
दीक्षिता भक्षयेयुरिति^१ नेष्टुसमस उक्तेता भक्षयेद^१स्नावाक-
चमसे यावत्सुदुग्नादपमसे^१ सुब्रह्मण्यो^१ ऽपि वा सर्व एवाग्नी-
प्रचमसे भक्षयेयुर्विज्ञायत उत्तरस्थां ततो^१ तेषां य एवाग्नीध्रः^१
स यावत्सुस सुब्रह्मण्यः स उक्तेतेति^१ ॥ १६ ॥ हादशः ॥
- I. 217. 11.
III. 104. 7. यद्यो एतद्वौघायनस्य कस्य वेदयन्ते समानपात्र्यामेव

१ °देष्ठां G (sec. m.).

१ Thus H Ben (pr. m.) C D U (pr. m.), °नसिनो Ben (sec. m.)
Be G U (sec. m.).

१ °द्वातुचमसे H only.

• See XVII. 21 : 301. 2.

खनीयानुदासयेत्पुरोडाग्रस्यैवैषो ऽण्डहारो दृष्टो भवति^१ ।
 मध्यतः पुरोडाग्रमुपस्त्रीर्णाभिघारितमुदासयेत्पुरस्ताद्गाना
 दक्षिणतः करभं पश्चात्परिवापमामिच्छामुत्तरतः^२ । कथमु
 खन्वेवाऽ संचरौ^३ स्यादिति^४ प्रज्ञातो हविष्यथो^५ ऽथापरं^६ ।
 १ पूर्वथा द्वारोपनिर्हत्यापरथा द्वारा सदः प्रपाद्याद्येण कर्तृन्
 जघनेन धिष्णियानुत्तरेणाच्छावाकस्य धिष्णियं पर्याहृत्या-
 न्यस्यै प्रदायेतेनैव यथेतमेत्योत्तरेण सदः परीत्य पूर्वथा
 द्वारोपनिर्हृत्योत्तरेणाग्नीध्रीयं पर्याहृत्यान्तर्वेद्यासाद्वेदध्वर्यु-
 स्सेद्धविर्धानं^७ प्रपन्नः स्यदुपनिष्काम मा त्वाभिपरिहारिष-
 १० मित्येव ब्रूयाद्यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते द्विदेवत्ये-
 पुत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे प्रतिनिर्याच्छं^८ प्रयच्छतीति वदा-
 ध्वर्युः पुरोडाग्राग्रप्रत्यङ् हरेत्तद्धविर्धानं प्रपद्यमानं प्रतिप्रस्था-
 तारं परिगृह्णीयाद्ब्रूवादाद्योपनिष्कामयुपनिष्कान्तस्यैवाध्व-
 र्युर्घृहावादत्ते^९ ऽपरेण परिक्रान्ताद्योत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे

१ °तौति Ben.

२ Thus Ben C U and G (pr. m.) the Viv. (one copy); संचरि
) H the Viv. (another copy), संचरौ Be G (sec. m.), संचरः U (sec.
 १.1. The Viv.: संचरं संचरो मननं तस्माच्छि संचरौ (°रि) मार्गः cp.
 [XVI. 24.

३ Thus H G (pr. m.) Kes', the other MSS. ins. चय before
 ध्वर्युं^०

४ प्रतिनिष्ठा? Ben Be and one copy of the Viv.

प्रतिनिर्पाद्यं^१ प्रथच्छतीति^२ ऊत्वा चवनीचं^३ प्रदक्षिणमावृत्त्यं^४
 प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृहीयाद्^५धाध्वर्युः प्रतिप्रस्थातारं प्रत्यङ्-
 द्रवन्पात्रेण^६ शिङ्कमत ऊर्ध्वमध्येमे द्विदेवत्या अननुवषद्द्वारा
 भवन्ति^७ क उ खल्वेषामनुवषद्द्वारो भवतीति^८ विज्ञायते
 द्विदेवत्यानृतुषाजान्यस्य पालीवतो यद्दः । आदित्ययद्-

III. 106. 2. सावित्रौ^९ तांस्त्र^{१०} मानुवषद्गृथा^{११} इति^{१२} यथो एतदौपम-
 न्यवस्य कल्पं वेदयन्ते द्विदेवत्येषु दीर्घभक्षेणैवैनाम्भक्षेणैश्चेद्दि^{१३}
 सावित्रेति प्रतिपद्य क्रत्वे दद्याथ राथस्योषाथ सुवीरताया
 इत्यातः^{१४} प्रत्यभिमृशते मा मा राजन्विबीभिषो मा मे
 हार्दि लिषा वधीः । वृषणे शुभायायुषे वर्चस इत्ययानु-^{१५}
 सवनभक्षेणैव^{१६} सवनमुखीयान्भक्षेदिति^{१७} ॥ २० ॥ अथोदशः ॥

क उ खलु वसतीवरस्य स्तोत्रभक्तिर्भवति शस्त्रभक्तिश्चेति^१
 विश्वरूपासु शास्य स्तोत्रभक्तिर्भवति प्रातरनुवाके^२ इ शस्त्र-
 भक्तिः^३ क उ खलूपान्शन्तर्यामयोद्विदेवत्यानां स्तोत्रशस्त्र-

१ प्रतिनिर्पाद्यं Ben Be and one copy of the Viv.

२ िनीयाप्रदक्षिणं G U D C.

३ क उ U Be Ben C, Viv., क G H.

४ सावित्रं Be Ben (sec. m.), सावित्राञ् Ben (pr. m.)

५ Thus G (pr. m.) U D C and cp. Āśv. śrs. v. 5. 21 (Vait. sū. 20.)

६ ; मास्यतानुवष० Ben (pr. m.), मास्यतानुवष० G (sec. m.), मास्यतानुवष०
 H, ममास्यतानुवष० Be.

७ सावित्रेति Be G.

८ सावित्रेति Be G U (sec. m.).

९ सावित्रो Be G C U (sec. m.).

- भक्तिर्भवतीति^१ यदुपाङ्गु प्रक्षति तदुपाङ्गुन्नर्यामणोः^२
 प्रक्षग उक्थे^३ द्विदेवत्यानामथायं प्रतिप्रक्षातर्तुयहेवध्वर्षोदत्त-
 रतःसेवी भवती^४तस्यासुतस्य यन्नं प्रतिप्रक्षाताध्वर्युं परिमृष्टी-
 षादथाध्वर्युः प्रतिप्रक्षातारं प्रत्यङ् इवग्याचेण^५ सिद्धमत
 १ ऊर्ध्वं^६ किंदेवत्या उ खण्टुयाजा भवन्तीत्यृतुदेवता
 इत्येतदेकमथापरमिङ्गु होता यजति^७ मरुतः पोता यजति^८
 ग्रावो नेष्टा यजत्यग्निमाग्नीध्रो यजती^९न्त्रं ब्राह्मणाङ्गुषी
 यजति^{१०} मिचावरुणौ मैचावरुणो देवं इविणोदां चत्वारो
 ऽग्निगाध्वर्युं अध्वर्युं^{११} अग्निं^{१२} गृहपतिं गृहपतिः^{१३} क उ
 १० खण्डेन्द्राग्रस्य स्तोत्रभक्तिर्भवतीति^{१४} बहिष्यवमान इत्येव ब्रूयाद्ये
 के चन यथा अस्तोत्राः पवमान एव^{१५} तेषां^{१६} स्तोत्राणि
 भवन्ति^{१७} क उ खलु माथंदिनीयाः सवनीया निरप्यन्त इति^{१८}
 पुस्तकवैश्वदेवस्य स्तोत्र इत्येव ब्रूयात्का^{१९} द्वतीयसवनीया^{२०}
 माहेन्द्रस्य स्तोत्र इत्येव ब्रूयात्^{२१} ॥ २१ ॥
 ११ नाराङ्गुसमुपदसाङ्गु ऊतादेवैर्^{२२} होतृचमसाङ्गुषीया-

१ Thus U (sec. m.), Viv.; उक्थो G U (pr. m.), उक्थे Be Ben H

२. Acc. to the Viv. it is synonymous to उक्थे ।

३ Thus G U D C; उक्थेर्षोदत्तं Ben H Be.

४ Thus G Be, रथैवेवा Ben D H U C.

५ अर्धनीति Ben H.

६ उक्थु ins. G U D C.

७ Thus G U (sec. m.), ऊतादेवं H D C U (pr. m.), ऊतादेवं
 Ben (sec. m.) Be, ऊतादेवं Ben (pr. m.)

द्विनाराश्रयं प्रातःसवनं च माध्यंदिनसवनं चैकनाराश्रयं
 द्वतीयसवनं^१ चत्वार्युक्तीयमानसूक्तानि^२ भवन्तीति^३ । सवन-
 मुखेषु^४ चाष्वावाकचमसे^५ च^६ । त्रयो दीर्घभवाः । क च
 खसु प्रवर्ग्यः सुत्यमहरनुसमेतीति^७ । दधिघर्म इत्येव ब्रूया-
 I. 234. 1. त्किमुपसदा^८ । सौम्यस्य परीष्वेति^९ । तिरश्चर्मण्यखके यावो-
 दादयतीति^{१०} । शुष्काभिषव इत्येतदाचचते^{११} । कथसु खसु
 रथंतरपृष्ठे माहेन्द्रं यत् गृहीयात्क^{१२} इन्द्रो य ओजसेत्येतथा
 गावथा माहेन्द्रं गृहीयाद^{१३} इन्द्रपृष्ठे महान् इन्द्रो नृपदा
 चर्षणिप्रा इत्येतथा त्रिष्टुभा माहेन्द्रमथोभयपृष्ठे^{१४} यथा पृष्ठं तथा
 गृहीयात्परोदचमितरां कुर्यादिति^{१५} ॥ २२ ॥ चतुर्दशः । १

कथसु खसु सवनीयस्य पशोश्चर्याया उपक्रमो भवती-
 तौत्सून^{१६} स^{१७}स्तीर्थं पृषदाय्यं विद्वत्य^{१८} जुह्वा^{१९} समानीवा-
 न्तरेण चात्वाजोत्कराबुदङ्गुपनिष्कस्य संवदेताभिचारवेदाश-
 दयेत्पशुं पञ्चहोषा चतसृषूपसृणीते^{२०} । मनोताप्रमृतिनेशान्तेव
 चरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वमथोकथ्यविद्यहेषु य एव प्रातःसवनिको^{२१} ॥ २३ ॥

१ •चुक्तीयमानसिद्ध• Ben H, •चुक्तीयमानसिद्ध• Be, •चुक्तीयसिद्ध• C.

२ इति om. G.

३ । Thus, hesitatingly, emended. सवनसुखेष्वेषावाकच (•सच•) सवने च C U D; सवनसुखेष्वेषावाकचमसे च सवनसुखेषु G (sec. m.); सवनसुखेष्वेषावाकचमसे च सवने च Be Ben; सवनसुखेष्वेषावाकचमसेवसवने च H

४ After माहेन्द्रम् G U D ins. चचम् ।

५ Thus H, विद्वत्य the other MSS. (G is indistinct).

६ •सवनीको or •सवनीको some of the MSS.

- गृहणमन्त्रः स एव माध्यादिनोद्यः स तृतीयसवनिको^१ ।
 देवतामेव व्यञ्जयेच्च^२ मसायचमसायैव चीःस्त्रीन्पुरोडाशग्रक-
 खानुपाखेच्च^३ होदचमस इति^४ चयाणामेवैष उक्तो भवत्य-
 चायमायचणस्त्रयस्त्रिःशतो देवतानां गृह्यते^५ क उ खप्वेताः
 ५ प्रदाने विज्ञायन्त इति^६ पान्नीवते^७ विज्ञायते पान्नीवत-
 स्त्रिःशतं चीःस देवानिति^८ कथमु खलु पान्नीवतं भचये-
 दादित्यवङ्गणस्य सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सवनस्य
 जगतीच्छन्दसो ऽग्निना वैश्वानरेण पान्नीवता त्वङ्गा पीतस्य
 मधुमत उपहृतस्योपहृतो भचवामीति^९ ॥ २३ ॥
 १० कथमु खल्वन्तरकथ्यो भवतीति^{१०} प्रसिद्धं तृतीयसवन-
 आग्रयणं गृहीलोकथ्यं गृहीयादथैनं भ्रुवमुपस्थाप्य चिषूर्ध्व-
 पात्रेषु विगृहीयादुपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुव-
 मुकथ्येभ्य उक्त्यायुवं यज्ञस्यायुष इन्द्रावरुणाभ्यां^{११} जुष्टं गृह्णा-
 मीति^{१२} पुनर्हविरधीत्युकथ्यस्यासीं प्रत्यभिन्वृशति^{१३} परिन्वृष्य
 १५ सादयत्येष ते योनिरिन्द्रावरुणाभ्यां त्वेति^{१४} तदानीमेवापरं^{१५}
 गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुवमुकथ्येभ्य उक्त्वा-

१ •सावनीको or •सवनोको some of the MSS.

२ Thus D G U (pr. m.) C Ben (pr. m.), •पाखेतच H, •पाखैरन्न Ben (sec. m.), •पाखैरनच Be.

३ Nearly all the MSS. insert here and infra मा before जुष्टं ।

४ MSS., exc. Be once and Ben once (sec. m.), read •ापरैच instead

f •ापरं ।

युवं यज्ञस्यायुष इन्द्रावृहस्यतिभ्यां^१ जुष्टं गृह्णामीति^१ पुनर्ह-
 विरषीत्युक्यस्याक्षीं प्रत्यभिमृशति^१ परिमृश्य सादयत्येष
 ते योनिरिन्द्रावृहस्यतिभ्यां^१ त्वेति^१ तदानीमेवापरं गृह्णात्यु-
 पयामगृहीतो ऽधि देवेभ्यस्ता देवायुवमुक्येभ्य उक्थायुवं
 यज्ञस्यायुष इन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं गृह्णामीति^१ नाच पुनर्हविर-
 षीत्युक्यस्याक्षीं प्रत्यभिमृशति^१ दग्नाभिरेवैनां गृह्णा न्युञ्जति^१
 परिमृश्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राविष्णुभ्यां^१ त्वेत्येनान्भुवे
 ऽवनीय होहचमसे ऽवनयेत्सोचे सोचास्यावपेच्छस्त्रे प्रस्ताधि^१
 तस्य प्रत्तस्य^१ भक्ष इन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्रावृहस्यतिभ्यामिन्द्रा-
 विष्णुभ्यामग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपह-^१
 तस्योपहृतो भक्षयामीत्येतेनैव वा भक्षचेदपि वा नित्यपूर्व-
 णादित्यवङ्गणस्य सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य चवनस्य
 जगतीच्छन्दस इन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्रावृहस्यतिभ्यामिन्द्राविष्णुभा-
 मग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो
 III. 113. २. भक्षयामीति^१ यथो एतदौपमन्ववस्य कल्पं वेदयन्ते पुरस्ता-^१
 मिन्दाञ्जती जुञ्जयामिन्दाञ्जती ऊत्वा चारियोचनं यं
 II. 326. 12. गृहीयादित्यय हैने चालासदेगे ऽवष्टयं निधाय दग्ना
 पयसा मधुमिश्रेण नैक्षयनैर्ज्वीषमभिजुञ्जति यत्ते याव्वा

१ Here begins M (see Introd. to Vol. II, p. IV).

२ Thus U M, प्रत्तस्य D, प्रत्तस्य Be, thus or प्रत्तस्य Ben., प्रविर H G.
 om. the word altogether, प्रत्त C.

चिच्छिदुः सोम राजन्नित्यवमृचयजूषि जुहोतीति^१ । कत-
 मानि खण्विमान्यवमृचयजूषि भवन्तीति^१ यदेवैनदाहव-
 नीचे ग्राकसैश्वरमि देवकृतसैनसो ऽवयजनमसि मनुष्यकृत-
 सैनसो ऽवयजनमसि पितृकृतसैनसो ऽवयजनमशीत्यवमृचा-
 १ उताविति^१ कतमा उ खण्वियमवमृचाऽऽतिर्भवतीत्यप उदृष्ट^१
 जुहोति यज्ञस्य ता यज्ञपते इविभिः । सूक्तवाके नमो-
 वाके विधेम स्वाहेति^१ तिष्ठन्त एवावमृचेन प्रचरेयुः^१
 पराकावृत्तः प्रपदेनोदकान्तं प्रत्यस्येत्सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१
 ॥ २४ ॥ पञ्चदशः ॥

- १० अथायमुदघनीयसोऽस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^१
 बर्हिर्धनुषा कुर्वात्याषी संमृश्रीत^१ परिसृषीचात्याषाणि
 निर्धिष्य स्रष्टादथेद्गृह्णाणं दक्षिणत उपवेश्याचेवोत्तरत उद-
 पाचं निघाय जघनेन गार्हपत्यं स्फं निदध्यात्स्वपोपरि
 पात्रौ^१ पात्र्यां त्रीहोनावपेच्छूर्पादानप्रभृति^१ कर्मान्तशासत
- ११ आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वा तिरः पवित्रमप
 आनीचाधिप्रित्य तिरः पवित्रं तष्टुस्नानावपेदधाव्यं^१ निर्व-
 पेदधाव्यमधिअथेदुभयं पर्यग्निं कृत्वा जघनेन गार्हपत्यमौप-
 सदाद्या वेद्यां सामयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं^१ तस्य श्रुतस्ना-
 यादनं^१ दक्षिणं परिधिसन्धिमपरं विमुच्य दक्षिणं वा परि-

१ See TS. VI. 6. 3. 1.

१ Thus G U M D C, उदत्त Ben इत्त H.

१ From चावपेच्छूर्पा० unto तंशुस्नानं om. G Be and Ben (sec. m.).

धिमयेण प्राञ्चं प्राचणीयमासादचेत्प्रत्यक्षमुदयनीचमग्निमुखा
अथ देवता इत्यन्ते १ श्रव्यन्ते १ उदयनीचः संतिष्ठत १ ॥ २५ ॥

I. 263. 2. अथ यदि पशुरपकृतः स्यात्पाणी संमृश्रीत १ परि-
स्तृणीयात्पाचाणि निर्णिञ्च्य स्रग्सादथेत्प्रोचणीः स्रक्कृत्य
पाचाणि प्रोचेदाब्धं निरप्याधिअित्य पर्यग्नि कृत्वा रूपमाद- १
दीत १ संप्रैषप्रभृति पाशुबन्धिकं कर्म तायते १ सिद्धमत आर्ध १

III. 114. 17. यथो एतच्छास्त्रीकेः कथं वेदथन्ते मैत्रावरुणामिन्द्रया यजेतेति
तस्यै सह सवनीयैर्वत्सापाकरणं १ सह सायंदोहसुदयनीवेन
चरित्वा पाणी संमृश्रीत १ परिस्तृणीयात्पाचाणि निर्णिञ्च्य
स्रग्सादथेत्प्रोचणीः स्रक्कृत्य पाचाणि प्रोचेदथ प्रातर्दीहं १
धेनूदीहचेदथैनां २ मार्हपत्ये अपथित्वानभिचारितासुदासचेद-
थाब्धं ३ निर्वपेदथाव्यमधिअयेद्भयं पर्यग्नि कृत्वाहवनीवे
वैदसकान्परिधौग्परिधायाथैनां ४ पुनरधिअित्याभिचारिता-
सुदास्यान्तर्वत्सासादयेदथान्नये सोमाथेत्याव्यभागाभ्यां चरेदाव्य-
भागान्तं कर्म कृत्वा दक्षिणे त्रेक्षन्ते केशम्भम् वपते नखानि १

१ Thus write G M U (sec. m.), श्रव्यन्तः Be U (pr. m.) C, वर्यन्तं
H, श्रव्यन्तं D.

२ Thus M Be Ben, वत्सानामपाकं • G U D C, वत्सापाकं • H.

३ • नं Ben (pr. m.) Be.

४ Thus H U D C G (pr. m.) Ben (pr. m.); • जावभिचारिवसु • M,
• जाभिचारितसु • G (sec. m.) Be Ben (sec. m.).

५ वैदस • M only.

9. निष्कन्तते^१ ऽषाढ्यभागप्रतिपत्केडान्ता^१ संतिष्ठते^१ ऽषेयसुदव-
सानौयोपाश्रु भवति पुनराधेयधर्मं^२ हि^२ सक्तन्माहावेष्टै
सन्मयजुषो हरणमसंगङ्गा पत्नी यज्ञपुच्छमन्वास्ते^३ ॥ २६ ॥
घोडशः ॥

- १ अथेममग्निचयं श्रुपसत्कं षडुपसत्कं द्वादशोपसत्कमिति^२
चिन्वते^१ स यदि साहस्रं श्रुपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाङ्गे
प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्षं प्रथमां चितिं सपुरीवासुपधाय संचि-
ताङ्गती^३ जुहोति^१ द्वितीयां चितिं सपुरीवासुपधाय
संचिताङ्गती जुहोति^१ शो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्षं तृतीयां
१० चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिं षष्ठीं चितिं सपुरीवा-
सुपधाय संचिताङ्गती जुहोत्यौपवसथिकैव तृतीयां यदि
साहस्रं षडुपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाङ्गे प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्षं
प्रथमां चितिं सपुरीवासुपधाय संचिताङ्गती जुहोति^१ शो^२
भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्षं द्वितीयां चितिं सपुरीवासुपधाय
११ संचिताङ्गती जुहोति^३ स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यं यदि
साहस्रं द्वादशोपसत्कं चेष्यमाणो भवति चत्वारसूचं^४ तथाच

१ •न चाण्ड• Ben H.

२ Thus G Ben C D ; •षष्ठांश्चि U, •षष्ठ्यंश्चि M, •षष्ठांश्चि H, •षष्ठांश्चि Be.

३ •कं वेति Ben H.

४ Here and infra some of the MSS. read •ङ्गतीर्जुषो• ।

५ The passage from शो unto जुहोति om. M Be, in G it is effaced.

६ चत्वारसूचमच H G (sec. m.).

यदि दिवाहसं^१ ऋपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्यो-
 पसङ्गां प्रचर्षं प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताञ्जती
 ऊत्वाहार्थाः सपुरीषामुपदधाति^२ द्वितीयां चितिः सपुरी-
 षामुपधाय संचिताञ्जती ऊत्वाहार्थाः सपुरीषामुपदधाति^३
 शो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्षं तृतीयां चितिं चतुर्थीं चितिं ।
 पञ्चमीं चितिः षष्ठीं चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताञ्जती
 ऊत्वाहार्थाः^४ सपुरीषामुपदधात्यौपवसधिकैव तृतीयां यदि
 दिवाहसः षडुपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्योपसङ्गां
 प्रचर्षं प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताञ्जती ऊत्वा-
 हार्थाः सपुरीषामुपदधाति^५ शो^६ भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्षं ।
 द्वितीयां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताञ्जती ऊत्वाहार्थाः
 सपुरीषामुपदधाति^७ स एवनेव पञ्चाहमौ^८पवसधिकैव षड्विंश
 यदि दिवाहसं द्वादशोपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने
 प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्षं प्रथमां चितिमुपधायाश्चसपुरीष^९
 एताः रात्रिं वसति^{१०} शो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्षं ।
 सपुरीषामुपधाय संचिताञ्जती ऊत्वाहार्थाः^{११} सपुरीषामुपदधाति^{१२}

१ दिवा० and द्विवा० the MSS. promiscue ; thus also चिवा०, चिवा० ।

२ Thus Be G M, -सुपधाय the other MSS.

३ हार्थाः M here and infra each time.

४ From शो 'unto' •दधाति effaced in G.

५ Most of the MSS. ins. सपुरीषाश् after चितिश्, but cp. the fol-
 lowing chapter.

६ ऊत्वा हेहे वाहार्थे सपुरीषे उप० M.

स एवमेव यथासूत्रं तथा वर्तमानः पुरीषंपुरीषमुपधाय
संचिताहुती हुत्वाहार्याः सपुरीषामुपधात्यौपवसथिकैव'
दादशौ' ॥ २७ ॥

- अथ यदि त्रिषाहस्रं श्रुपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने
१ प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिता-
हुती हुत्वा दे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति' द्वितीयां
चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताहुती हुत्वा दे आहार्यं
सपुरीषे उपदधाति' श्रो भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य तृतीयां
चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिः षष्ठीं चितिः सपुरीषा-
१० सुपधाय संचिताहुती हुत्वा देदे आहार्यं सपुरीषे उपधात्यौ-
पवसथिकैव तृतीयां यदि त्रिषाहस्रं षडुपसत्कं चेष्यमाणो
भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषा-
मुपधाय संचिताहुती हुत्वा दे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति'
श्रो भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य द्वितीयां चितिः सपुरीषा-
११ सुपधाय संचिताहुती हुत्वा दे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति'
स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यं यदि त्रिषाहस्रं
दादशौपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य
प्रथमां चितिमुपधायाऽस्तपुरीष एताः रात्रिं वसति' श्रो
भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य पुरीषमुपधाय संचिताहुती हुत्वा
१० दे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति' स एवमेव यथासूत्रं तथा

१ हुत्वा देदे आहार्यं सपुरीषे उप० M.

१०...१ Effaced in G.

वर्तमानः पुरीषंपुरीषसुपधाय संचिताऽऽती ऊत्वा देहे आहार्थं
 सपुरीषे उपदधात्यौपवसथिकैव दादग्नी^१ कथसु^२ खन्न-
 रूपसत्कं बहिरुपसत्कमग्नर्बहिरुपसत्कमिति विजानीयाहै^३ चस
 संवत्सरस्य दादग्नावग्निय राजानं क्रीणीयात्सो ऽग्नरुपसत्कः^४
 संवत्सरे पथंवेते राजानं क्रीणीयात्स बहिरुपसत्को^५ दैचस
 संवत्सरस्य षडवग्निय राजानं क्रीणीयात्सासोपसदः सुदत्तरस्य
 षड्राचः सो ऽग्नर्बहिरुपसत्कः^६ ॥ २८ ॥ सप्तदशः ॥

II. 1. 8. ऋदमेताऽऽ समां विखेन करोतीति^१ समां^२ भुम्नां

II. 1. 16. निदधातीत्येवेदसुक्तं भवत्यथैतावत्सगर्दभावुत्तरत उपस्थापवति^१
 पुरस्तादा प्रत्यक्षौ^२ स यदि पुरस्तात्प्रत्यक्षौ दक्षिणे ऽथ^३
 उत्तरो गर्दभो^४ ऽथ वसुत्तरतः पूर्वो ऽथो^५ ऽपरो^६ गर्दभो^७
 ऽग्निभ्यः पशूनासभत इति^८ पशूनां पशूनां ब्राह्मणं भवति^९
 स वसु^{१०} हैतान्पशूनुपाकरोत्या बर्हिष उपसनात्पाशुबन्धिकं
 कमं वर्तयित्वा गिराऽऽसि प्रच्छिद्यापो देहानभ्यवहरेसुरापो

१ Thus U G (pr. m.) C Ben (pr. m.) H M D, ऋ G (sec. m.)
 Ben (sec. m.)

२ इति given by G U and a citation in the Mahāgnisarvasva.

३ समां D H U (pr. m.) C, समं M U (sec. m.) Ben (sec. m.) Be.

४ Thus (singul.) U (sec. m.) the Viv. and the Mahāgnis.
 plural the other MSS.

५ Thus (ऋषरो) M D C U (pr. m.) the Viv. and Ms., ऋषरो
 Be Ben G U (sec. m.); H corrupt.

६ वस M. (i.e. yady aha).

देहागभ्यवहरन्तीति विज्ञायते^१ मासमेतं^२ ब्रह्मचर्यं चरति^३
 यो ऽधःसंवेक्षमाश्रयाश्चस्त्रुपायो भवति पूर्वदीचेत्येतामाचरते^४
 चयोद्ग्रमेवैतं मासमभि दीक्षमाणो मन्वते^५ ऽथ कृष्णाजिने
 यजमानं वाचयति सुष्टौ चैव न करोति वाचं च न यच्छ-
 तीति^६ कृष्णाजिनप्रभृति कर्मान्त एष भवत्यावेदनात्प्रथमाया-
 सुपसदि वेदिं विमिमीते^७ सान्त्वयन्नुर्हरतीति^८ कर्मवश-
 कारितमेवैतद्भवत्यथ^९ संभारेषुषाशिवपन्वददसन्मसि कृष्णं
 तन्मनसा ध्यायेत्तदपीहेति^{१०} ॥ २८ ॥

उत्तरसुत्तरं प्रति बलीवर्दसुत्तरासुत्तराः शीतां कृष्ण-
 वैषधं वपश्चयमादृष्टावकाशं नावक्रामेदित्यथ^{११} हेने^{१२} पुरुषे
 च सयमादृष्टार्था च साम गायन्ति^{१३} किमु खलु सयमादृ-
 षानिकोत्तं भवतीति^{१४} हिरण्येष्टका मण्डलेष्टका रेतःसिगित्येव
 ब्रूयाद्यथमिष्टकागणसुपदध्यान्तं न यवेयाद्दक्षिणेन दक्षिण-
 सुत्तरेषोत्तर^{१५} स यदि दक्षिणतः पुरस्तादेष्टका उपदध्या-
 दपसक्षैरचावर्तेताथ यसुत्तरतः पश्चाद्वा प्रदक्षिणमादृष्ट्य
 सयमादृष्टामेवाभिसुख इष्टका उपदध्यात्कृत्तिका उपदधा-

१ Thus D C M (sec. m.) Ben Ms ; मासमेतं Be H G U M (pr. m.).

२ पूर्वा दी० Ben H.

३ मिमीते Ben H.

४ एव om. M G D C ; नद् instead of इतद् Ben (sec. m.) Be.

५ नावक्राम^१ M D C ; H U (pr. m.) Ms ; नाति क्राम^२ G U (sec. m.)

Be Ben.

६ All the MSS. ins. नुववे, only Ms. om.

तीति^१ कतमा उ खविमाः कृत्तिका भवन्तीति^१ विद्युत्
इत्येव ब्रूयाद्दक्षवर्षार्थं^१ बौधायनस्त्राग्नावग्नौ पुनश्चितिः^१ सह
सा न पुरीषचितिः षष्ठ्या चित्या वृद्धिचेति^१ वृद्धिचेवेति

II. 45. 17. शास्त्रीकिः^१ षष्ठं प्रच्छादमाहरमाणः कस्मिन् खन्नेनत्काच
आहरेदिति^१ नक्षत्रेष्टका उपधायेत्येव ब्रूयात्सु चिभिः कर्म-
भिरभिप्रैति पुरीषस्योपधानेन साहस्रवता प्रोक्षणेन धेनुकरसे-
नेति^१ सो ऽष्टाभिः कर्मभिरभिप्रैत्युत्तमे संचिताऽऽती प्रत-
रद्वीयं नमस्काराः परिषेचनं विकर्षणं सर्पाऽऽतीः सामभिर-
पस्थानमनुग्रहणमिति^१ ॥ ३० ॥ अष्टादशः ॥

III. 133. 1. अथ किं^१ नानाबीजानां निर्वपणे तन्त्रमिति^१ सुगादानं^१
तन्त्रं शूर्पादानं तन्त्रं धूःप्रभृतयः शकटमग्न्याः सर्वे तन्त्रं
भवत्या^१ सावित्राद्द्वौजंबीजमभ्यावर्तते सावित्रं^१ तन्त्रं
दग्धहोताभिप्रव्रजनं परिदानमिति तन्त्रं भवति^१ तन्त्रं
कृष्णाजिनावधनं तन्त्रमुखस्रसाध्यहनं तन्त्रं पुरोडाग्नीषाना-
मावपनं तन्त्रं सुस्रसावधानं तन्त्रं शूर्पस्योपोहनं तन्त्रं^१

१ • दाक्षवर्षा • some of the MSS. and the citation in Viv. ; but cp. the vivaraṇa itself : इति वै सा तां खन्नीमिति (TS. v. 4. 10. 3) दोषनिर्दिष्टार्था पुनश्चितिरिति ।

१ किं and इति only given by U (sec. m.) G (sec. m.), Ms.; the other MSS. om. these words.

१ Before धूः M Be Ben D C G (pr. m.) ins. प्रत्योषणं प्रत्योषणं प्रत्योषणं (i.e. प्रत्योषणं ?).

१ Thus H Be G D C Ms; भवत्या Ben U M.

- इविष्कृदावपनप्रभृतिमन्त्रो बीजंबीजमभ्यावर्तते प्रस्कन्दनाम्नो^१
3. यथो एतच्छास्त्रीकेः कस्य वेदयन्ते सह खिष्टकृतात्याक्रामे-
1. दित्येकादशप्रयाज एवैतदुपपद्यते न पञ्चप्रयाजे^१ यथो एतदौ-
पमन्यवस्य कस्य वेदयन्ते पुरस्तात्खिष्टकृतो यावदावातेना-
- ५ भिषिञ्चेन्नाच कृष्णाजिनं न इक्षौ न पार्याणि भवन्ति
कुशानेव सःसौर्यं तेध्वेनमभिषिञ्चेदिति^१ कथमु खलु
सन्निषामभिषेक आवर्तत इत्यभिषेक आवेदनं प्रथमे ऽङ्गभि-
षेकः प्रथमे ऽङ्गस्यस्वावघ्रापणमादितस्यान्ततस्य बहिष्यवमान-
मास्तावे सुवीरस्रहरइर्यज्ञायन्नियस्य^२ शोचे दाभ्यामभिमृशे-
- १० दिति^१ ॥ ३१ ॥

कथमु खल्वेकादशिनानां^२ पशूनां चर्याया उपक्रमो भवती-
तीडसूनः सःसौर्यं पृषदाव्यं विहत्य जुहाः समानीयान्तरेण
चालासोत्करावुदङ्गुपनिष्क्रम्य संवदेताभिघारवेदासादयेत्पशुं^३
पञ्चहोत्रा चतसृषूपसृषीते^४ सुख्यस्य पशोर्देवतमवदाय^५

१ Corrected acc. to the Dvaidha; तेध्वेनम० MSS. (वेध्वेन० M, तध्वेन० H).

२ Thus, with the Saṃhitā, G Be Ben, •चञ्जीय० H U D M C.

३ Thus (चालेका०) MSS. (एकादशिनानां M.).

४ •दासादये० not found in Be and effaced in Ben, but cp. XXV. 23, init.—पशुं seems, here and further on, to have been changed into पशून् in G.

५ •देवतम० M U Be, the Viv., •देवतम० H G D C Ben.—After •दाय M. ins. चय ।

वृक्षमेदो यूषजवधाय तेन जुहं प्रोर्षुष्याद्यूपोपसिष्यामि-
 चारयेद्योपभृतिं स्निष्टकृते^१ सर्वेषां व्यङ्गाणां सक्तसक्तस्नि-
 ष्टकृते समवदाय वृक्षमेदो यूषजवधाय तेनोपभृतं प्रोर्षुष्या-
 द्यूपोपसिष्यं^२ नाभिघारयेद्यं^३ हृदयं जिह्वां वक्षसनिम-
 मतश्चौ^४ वनिष्ठुमिति^५ पाष्या^६ समवधाय यूषोपसिष्य^१
 नाभिघारयेद्यं कश्चे वा चमसे वा वसाहोमं गृहीत्वा
 यूषोपसिष्याद्याभिघारयेत्संमृतेत्यशुं^१ पार्श्वेन वसाहोमं
 1. 123. 13 प्रथोयाद्याःस्तः^१ कुम्बतो^१ जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्यान्नावधे-
 द्याध्याया अर्धर्षे प्रतिप्रस्थाता वसाहोमं जुहुवात्परिशि-
 व्याच्च दिग्भ्यो^१ ऽप्येतरदसाहोमहवन्यां समवगधेद्वदृते हवि-^१
 र्जुहोति^१ सो ऽग्निहैव स्निष्टकृतसुदकृत्याक्रम्य जुह्वां चैव
 वसाहोमहवन्यां चोपसृषीते^१ द्वितीयस्य पशोर्देवतमवदाय
 वृक्षमेदो यूषजवधाय तेन जुहं प्रोर्षुष्याद्यूपोपसिष्यामि-
 चारयेद्योपभृतिं^१ स्निष्टकृते सर्वेषां व्यङ्गाणां सक्तसक्तसम-
 वदाय वृक्षमेदो यूषजवधाय तेनोपभृतं^१ प्रोर्षुष्यात्समवत्त-^१

१ Not given by G U D M.

२ °सिष्याभिघा° G, °सिष्यानाभिघा° H.

३ Thus D Ben C U (pr. m.), मतञ्जु G M U (sec. m.), मतञ्जु H.

४ Thus we ought to read also IV. 9: 123. 7.

५ Here and further on the MSS. write मंशः मशः मोशः मंशः मशः।

६ °वैतथो° M.

० After °भृतं G H M ins. यूषोपसिष्य नाभिघारयेत्, U ins. वषो-
 पसिष्य नाभिघारयेद्यं हृदयं जिह्वां वक्षसनिम मतञ्जु वनिष्ठुमिति पाष्या; C is
 incomplete.

- मेतद्यूपोपसिञ्च^१ नाभिघारयेत्तथैव^२ क^३से वा चमसे वा
 वसाहोमं गृहीयाद्यूपोपसिञ्चेदथाभिघारयेत्संमृशेत्पशुं^४
 पार्श्वेन वसाहोमं प्रथीयान्म^५स्तः कुम्भतो^६ जघनेनोत्तरवेदिं
 परिक्रम्याश्रावयेद्याव्याथा अर्धर्चे^७ प्रतिप्रस्त्राता वसाहोमं जुञ्ज-
 यात्परिग्नि^८व्यास दिग्भो^९ वषट्कृते हविर्जुहोति^{१०} स एव-
 मेव सर्वेषां पशुना^{११} स यत्र वाहणस्य खिष्टकृते ऽवघेत्त-
 द्विरभिघारयेत्स^{१२}मवन्तमेवैतद्यूपोपसिञ्चाभिघारयेत्तथैव क^३से
 वा चमसे वा वसाहोमं गृहीयाद्यूपोपसिञ्चाभिघारयेत्संमृ-
 शेत्पशुं^४ पार्श्वेन वसाहोमं प्रथीयान्म^५स्तः कुम्भतो^६ जघनेनो-
 १ उत्तरवेदिं परिक्रम्याश्रावयेद्याव्याथा अर्धर्चे^७ प्रतिप्रस्त्राता वसा-
 होमं जुञ्जयात्परिग्नि^८व्यास दिग्भो^९ ऽयेतरदसाहोमहवन्या^{१३}
 समवनयेद्वषट्कृते हविर्जुहोत्य^{१४} पुरस्तादनस्यतेः समान्यो
 दिग्ः प्रतिघेदेद्य वनस्पतिना चरेद^{१५} खिष्टकृता^{१६} सिद्धमत
 ३ ऊर्ध्वं^{१७} यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते मैषावदृष्टामि-
 १५ च्या निरूढया यजेतेति सिद्धमथौपवसधिकं कर्म जानौ-
 ८ याद्यथामावाप्याथा^{१८} संगयतो ऽन्यत्र पिण्डपितृयज्ञात्संवत्सरं

१ समवनयेद्वैत० M, समवनयेतद् D; Ben om. समव० unto ०घारये०
 (1. 2).

२ ख om. M, probably rightly.

३ Between दिग्भो and वष० M H Ben U ins. तथैव क^३से वा चमसे
 वावनेद्, in Ben and U these words are effaced; G (partly secunda,
 partly prima manu) तथैवेतरदसाहोमहवन्यां समवनयेद् ।

न कंचन प्रत्यवरोहेन ग्रीर्षमाश्रुं चादेव वचसां माश्रुं
नाग्निं चित्वा रामासुपेयास्माग्निचिद्वर्षति धावेद्यदि^१ धावेदु-
पावर्ततांसाद्यमेवाभ्युपावर्तत^१ इति ब्राह्मणम्^१ ॥ ३२ ॥
एकोनविंशः ॥

- II. 63. 8. अथास्मिन्वाजपेथे सप्तदशानाश्रु रचानां चयस्त्वचो ऽसाव^१
- II. 63. 11. एकपञ्चाशत्सुत्तरतः प्रष्टिं नियुञ्ज्याच्चतुर्विंशतिं^२ पशुनि-
- II. 64. 4. त्यग्नीषोमीयसानूबन्ध्यस्य चतुर्विंशौ भवतो^१ ऽथ वै भवति
साविचं जुहोति कर्मणःकर्मणः पुरस्तादिति^१ दीक्षणीयां
निर्वस्यन्साविचं जुहोतीति^१ साविचादेव साविचं भवति^१
- II. 64. 7. दीक्षाज्जतीर्होष्यन्साविचं जुहोतीति^१ साविचश्च ज्जत्वा दीक्षा-^१
- II. 64. 8. ज्जतीर्जुञ्ज्यात्प्राणणीयां निर्वस्यन्साविचं जुहोतीति^१ सावि-
ib. 9. चादेव साविचं भवत्यन्तर्हिरस्याश्रु^२ होष्यन्साविचं जुहो-
ib. 10. तीति साविचश्च ज्जत्वान्तर्हिरस्यां^४ जुञ्ज्यात्पदेन चरित्वा
राजानं क्रीत्वोच्चातिथ्यं निर्वस्यन्साविचं जुहोतीति^१ सवि-
ib. 11. चादेव साविचं भवति^१ प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरिष्य-^{११}
न्साविचं जुहोतीति^१ साविचश्च ज्जत्वा प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्योप-
ib. 13. सङ्गां प्रचरेत्साहावेद्यै पूर्व परिष्ठाद्यं परिषहीष्यन्साविचं
ib. 14. जुहोतीति^१ साविचश्च ज्जत्वा स्फ्यमाददीताहवनीयं प्रवेक्ष-

१ यदि चावेद् om. most of the MSS.

२ Thus G (sec. m.), •विंशतिः Be, •विंशतं Ben, •विंश D H M G
(pr. m.), विंश U C.

३ •सां G (pr. m.) U (sec. m.) Ben H ; •सां Be U (pr. m.) M.

४ •सां U (sec. m.), •सां the other MSS.

- ष्याविचं जुहोतीति^१ साविचः ऊत्थेष्माददौत^१ रथवाहने
 सदोहविधानि संनेय्यस्याविचं जुहोतीति^१ साविचः ऊत्था
 5. रथवाहने सदोहविधानि संमिनुयाद्ग्रीषोमौ प्रणेय्यस्याविचं
 1. जुहोतीति^१ साविचः ऊत्थाग्रीषोमौ प्रणेष्युपमुच्छ्रयि-
 ५ य्यस्याविचं जुहोतीति^१ साविचः ऊत्था प्रोक्षणीराददौत^१
 सर्वान् थूपमुत्सृज्याग्रीषोमीयं पशुमुपाकरिष्यस्याविचं जुहो-
 तीति^१ साविचः ऊत्था बर्हिषी आददौत^१ तस्य प्रसिद्धं
 वपथः चरित्वा वसतौवरीर्यहोय्यस्याविचं जुहोतीति^१ साविचः
 ऊत्था कुम्भमाददौत^१ पशुपुरोडाशं निर्वक्ष्यस्याविचं जुहो-
 १० तीति^१ साविचादेव साविचं भवति^१ ॥ ३३ ॥
 5. त्वपरञ्चतुरश्रिर्भवतीत्यनुदिशमश्री^१ स्थापयित्वाग्निष्ठां च
 6. सूर्यस्थां च संमिनुयात्पक्षैश्चानतियाङ्गाग्न्तृजातीति^२ सर्व
 2. एवेते सोपयामा गृहौतया भवन्ति^१ माहृत्या प्रचर्यैताम्सं-
 ञ्चपथेदिति^१ तन्ममुष्मकहरणं तन्ममभिगुप्रैषो ऽभ्यावर्तते^२
 १५ संञ्जमहोम ऊर्ध्वं^३ बर्हिषी^३ भिन्द्यात्स्वाहाकृतिप्रैष आच्यं देधा
 ७. विभजेदुभयभागिन्य स्तोकीया^१ अथेदः रथचक्रं प्रादेशमात्रं

१ Thus Ben H, ंश्रीः the other MSS.

२ Before सूक्ता० Ben H Be ins. पदान्; the word is missing in M D C and effaced in G.

३ Corrected; ०वर्तन् U, ०वर्तोत Be, ०वर्तन्ते the other MSS.

४ Thus G U (sec. m.) H Ben (pr. m.), ऊर्ध्वंबर्हिषी Ben (sec. m.) C, ऊर्ध्वंबर्हिषी Be, और्ध्वंबर्हिषी M.

- II. 75. 8. भूमेरुच्छ्रितं^१ भवत्यपरेण परीत्य पञ्चमी संमृशतीति रचचक्रे
- II. 79. 1. एवैते संमृशत्यथाहाजिसृतो^२ दक्षिणापथेनोपातीत्येति सूत-
- ib. 2. राजन्या एवैत उक्ता भवन्ति^३ । मासता अथेणाहवनीयं परी-
- ib. 14. त्येति चत्तसंपहोतार एवैत उक्ता भवन्त्यथ यजमानं तार्थ्यं
- परिधापयतीत्याज्येनैवैतत्तप्तं^४ वासो भवत्यथाप्युदाहरन्ति दृषा
- नाम दृचासोपानेवैतद्भवत्यथेमं वाजपेयः सर्वसप्तदशनेके^५
- ब्रुवत^६ । आदेशादेव दृक्षत्सामैकविंशं वैष्णवीषु त्रिपिबिष्ट-
- वतीषु सुवीरञ्जिति^७ । ३४ ॥ विंशः ॥

॥ इति पञ्चविंशः प्रश्नः ॥

१ °यत्सं M Ben C.

२ After संमृशति and भवति some of the MSS. इति ।

३ Thus M, °वैतत्तप्तं D C, °वैतत्तप्तं G U Ben, वैतत्तप्तं Be, वैतत्तप्तं H.

४ Thus G Ben Be, सर्वसप्त° M, सर्वसप्त° H U ; D C om. सर्व ।—Be fore एक Be U D M ins. एष ।

५ ब्रुवतेन M.

६ कुर्वति instead of सुवीरञ्जिति M C.

- अथाय२ राजसूयो ऽर्धसप्तदशैर्मासैः संतिष्ठते ऽर्धषोड-
 शैर्वा^१ तस्मिन्सोमसंज्ञाः पञ्चैकाहा^१ अहीनो दिराचः^१ षट्
 ष्ठाहा^१ अष्टौ यूपाः षडु हाग्निष्टोमिका द्विपशौ^१पशुबन्धे^२
 सौचामस्थामष्टमक्षावन्त एवावभृथाः^१ क उ खलु इविषो
 ३.५ इविर्निरूप्यत इत्यानुमत इत्येव ब्रूयात्क्षणां वासः कृष्णात्क्षं दधि-
 १. षेति^१ कृष्णादग्मित्येवेदमुक्तं भवति^१ काममिच्छा पशुबन्धेनेति^१
 संतन्येष्वाद्ययणेन वा पार्वणेन वा यजेत^१ कथमु खलु साक-
 मेधपक्षीति^१ महाराचे पूर्वा संतनिः शो भूत उत्तरा प्रदोषे^१
 किमु खल्वसमुदितं भवतीति^१ प्रागनूयाजिकात्संप्रैषादित्येव
 १.१० ब्रूयाद्दार्हस्यत्वं चरं निर्वपति ब्रह्मणो गृह इति^१ योऽन्यो
 ३. याजमानासंयुक्तो^३ ब्राह्मणो^३ भवति^१ भगाय चरं वावाताथै
 १. गृह इति^१ यान्या महिव्या^१ एव^१ सुभगा भवति^१ नैर्घ्तं
 चरं परितृप्तौ गृह इति^१ दुर्भगेवैषोक्ता भवति^१ पौष्णं चरं

१ Thus M only; पंचशै काह H, पंचाशैकाहा (i.e. पञ्च षट् एकाहाः ?)
 पंचाशैकाह Ben U, पंचाशैकाहिनो Be.

२ शाखा MSS.—दिराचशैका the Vivaraṇa.

३ Thus G (sec. m.) and the Viv. °पशुपशुबन्धे Be, °पशुपशुबन्धे G
 (pr. m.) Ben U H, °पशुपशुपशुबन्धे M.

३ Uncertain reading; याजमानासं° M Be Ben, याजमानसं° H U G
 (pr. m.), याजनासं° G (sec. m.). The Viv.: योन्याजनासंयुक्तः and यान्या-
 जनासंयुक्तः ।

४ After ब्राह्मणो Ben G H U ins. ब्रह्मा, M ब्रह्म; this word is miss-
 ing in Be and has been effaced in G and Ben.

१ Conjectural reading. महिव्यैव H Be U Ben, महिव्यैव M, महिव्यं
 G (omitting एव) .

भागदुष्य गृह इति^१ महानसिक^२ एवैष उक्तो भवत्यपायु-
दाहरन्ति यो भागस्त्रामौ^३ दोग्धि स एवैष उक्तो भवति^४
द्वादशाहेन^५ रत्निना^६ ष्वी^७ षि^८ चयोद्ग्रे^९ मैचानार्हस्यं^{१०}
द्वाहो ऽवशिष्ट एतस्यैव^{११} पूर्वपक्षस्य^{१२} तस्मिन्संतनीभ्यां यजेताय
चेदुक्त्ये ऽभिषेचनीये ऽग्निं चिन्वीतेतस्मिन्नेव द्विराथ आग्नि-
कानि सावित्राणि उलोखाः संभृत्य पशुग्रीवाणि च वाचस्येन
पशुना यजेत^{१३} ॥ १ ॥

II. 97. 7. अपां पतिरधीत्यपांपतीयाः^१ समुद्रियाणामेवैता उक्ता
भवन्ति^२ मरुतामोज स्वेति निवेद्या^३ आवर्तानामेवैता^४ उक्ता
भवन्ति^५ सूर्यवर्चस स्वेत्यभिदृश्याः^६ प्रसजानामेवैता उक्ता^७
भवन्ति^८ शक्ररी स्वेति^९ गोह^{१०} जराचोरेवैता^{११} उक्ता भवन्ति^{१२}

II. 111. 15. सो ऽचैवाग्नेयेनाष्टाकपासेन यजेतेति^१ सद्यः संतिष्ठमान उक्त्य
एतत्सूचं भवत्यय चेदतिप्रवर्धेत तदानीमेवाग्नेयेनाष्टाकपासेन

१ Thus Be Ben (sec. m.); सावानसिक G (sec. m.) and one copy of the Viv; महानसिक H U G (pr. m.) Ben (pr. m.) and another copy of the Vivaraṇa; महानासिक M.

२ °भौ M Ben, °भि Be H G U.

३ साचो M.

४ °हो M. हो all the other MSS.

५ एष om. M.

६ Thus G U M. °वेद्या Be Ben, °वेद्या H.

७ चाटनानां or चाटनानां MSS.

८ Thus all, against सतिष्ठत्याः of the text proper.

९ गोहस्या seems to have fallen out.

१० Conjecturally; जोरजराचो^० M, माचजराचो^० G (pr. m.), माचजराचो Ben (sec. m.), मारजराचो Ben (pr. m.), मारजराचो^० H Be U, माचजराचो G (sec. m.).

4. अजेत^१ शो भूते सारस्वतेन^१ दग्दग्नाच समसमभिसंजानत इति^१ होदचमसे चोद्गादचमसे च सप्तसप्ताधेतरेषु नवनव^१
1. प्रसर्पणप्रभृतश्च एवैते^१ भवन्त्यसुषोमान्ता^१ अथायं प्रतीचीन-
सोमः केशवपनीयो ऽतिराचः षोडशिको भवति^१ तस्य
१ षाग्निष्टोमिकानि सोचाष्टावृत्तानि भवन्त्येकविंशो बहिष्प-
वमानः सप्तदशान्याख्यानि माध्यंदिनस्य पवमानः पञ्चदशानि
पृष्ठान्यार्भवन्त्पवमानस्त्रिवृत्तश्चायश्चियमित्य^१ प्रतीचीन-
सोमाश्च केशवपनीयाथातिराचाय दीक्षते^१ तस्य षड् दीक्षाः
4. षडुपसदस्त्रयोदशां प्रसृतस्त्रतुर्दश्यासुदवसानमथैतस्मिन्नेव पचा-
१० वशेषे व्युष्टये^१ द्विराचाय दीक्षते^१ स एतां चैकां राशिं
पूर्वपचस्य दीक्षितो भवति द्वे चापरपचस्य^१ तासां^१ द्वादशो-
पसदो^१ ऽथोपवसत्यथोपवसथीये^१ ऽहन्यमावास्यायां^१ पूर्वमह-
2. र्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति^१ संतिष्ठते व्युष्टिर्द्विराचो^१ ऽथो-
त्तरां^१ शास्त्रामध्यवस्त्रेद^१ मधित्वाग्नीन्विहृत्योदयनीयायाग्नि-

१ Thus Ben, एवे M, इते H Be G U.

१ Thus M G (sec. m.), °भवन्ति Ben, °भव the other MSS.

१ चच om. H Ben.

१ Thus M only, व्युष्टि the other MSS.

१ Thus G (sec. m., first hand invisible) and the Viv., which comments: तृतीयप्रवृत्तौनाम्; तस्यांसा H U, तस्यासां Be, तस्य M, Ben, defective.

१ Thus, hesitatingly, emended; थोपवसत्यान्योपवसथोभवतिमावा° G (pr. m.), थोपवसत्यान्योपवसथ्यममावा° Ben, थोपवसथ्यहन्यमावा° G (sec. m.), थोपवसत्यान्योपवसथोमावा H Be M (the last only °सथ्ये-
ममा°), थोपवसत्यान्योपवसथोमावा° U.

१ Thus, here and further on, M only; °द्विहि° all the other MSS.

ष्टोमाथ^१ दौषते^१ तस्य तिस्रो दौषास्त्रिंश उपसदः सप्तमां
 प्रसृतः^१ संतिष्ठत एष^२ उदयनीषो^३ ऽग्निष्टोमः सहस्रदक्षिणो^४
 ऽथैतस्मिन्नेव पञ्चावशेषे चक्षु धृतिनाभिविधत्ते^५ देविकाह-
 विभिर्भस्त्रैर्धातवीयथा सौचामथेति^६ संतिष्ठते राजसूषो
 ऽर्धसप्तदशैर्मासैर^७थ ग्रास्त्रीकेः केशवपनीयान्तस्ते ऽर्धषोडशाः^८ ।
 ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथातो ऽञ्जसवः^१ प्रसिद्धमेव प्रथमो ऽर्धमासः संतिष्ठते^१
 पञ्चाहेन चातुर्मास्यानि द्वाहेन संतनी अष्टमे ऽहनीन्द्रतुरीधं
 नवमे ऽङ्गि पूर्वाणि देविकाहवी^२षि दशमे ऽङ्गुत्तराश्लेकादशे^३
 द्वादशे चषोदश इति चिषंयुक्तैस्तुर्दशे वैश्वानरो द्वादश-^४
 कपासः पञ्चदशे वारुणो यवमथस्यहरिति मासो^५ द्वादशाहेन
 रत्निना^६हवी^७षि चषोदशे मैत्रावार्हस्त्यं द्वाहेन संतनी
 अर्धमासेनाभिषेचनीय उक्थ्य इति द्वौ मासाव^८र्धमासेन
 सप्तदशो दशपेथो ऽर्धमासं दौषितो^९ दौषितप्रतीति चषो
 मासा^{१०} अर्धमासेन प्रतीचौनस्तोमः केशवपनीषो ऽतिराषो^{११}
 ऽर्धमासेन व्युष्टिर्द्विराच इति चत्वारो मासा^{१२} अर्धमासेन
 चक्षु धृतिरिति^{१३} ते ऽर्धपञ्चमा^{१४} अथ ग्रास्त्रीकेः^{१५} सप्ताहेन

१ Thus M; "विहृत्योदयसानीयाया" or यथा° the other MSS.

२ हवसुपदवधानीया Ben.

३ Thus G (sec. m.) and the Viv.; °भिवधत्ते Be U, °भिविधत्ते Ben,
 °भिवीयते M.

४ Thus M Be G (sec. m.), °वीडशः H U G (pr. m.), °वीडश Ben.

५ चम्युत° Be Ben.

६ Effaced in M.

पवित्रो ऽग्निष्टोमः सं एवमेव पञ्चावशेषः सिद्धमा वाङ्णा-
 द्वादशाहेन रक्षिणाः इवौःषि चयोदशे मैत्रावरुणस्यत्यं द्युहेन
 संतनी इति मासो^१ ऽर्धमासेनाभिषेचनीय उक्थ्यो ऽर्धमासेन
 सप्तदशो दशमेय इति द्वौ मासावर्धमासेन प्रतीचीनस्तोमः
 ५ केशवपनीयो ऽतिरात्रो ऽर्धमासेन व्युष्टिर्द्विरात्र इति चयो
 मासो^१ अर्धमासेन चचस्य छतिरिति^१ ते ऽर्धचतुर्था^१ अथ
 पतन्तको^१ दादश दीक्षा दादशोपसदः^१ सप्ताहो ऽहीनो
 राजसूयो^१ यथावकाशमितरै राजसूयहविर्भ्रजते^१ ऽथ
 देविकाहविर्भ्रजते^१ ऽथ वैधातवीथया यजते^१ ऽथ सौचा-
 १० मथा यजते^१ संतिष्ठते राजसूयः^१ ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

1. अथेममिष्टिकस्यं पञ्चदशसामिधेनीकं च सप्तदशसामिधे-
 नीकं च समामनामस्तो^१ सिद्धं^१ याजमानं बौधायनस्य
 कस्यो^१ यथाज्ञायः^१ ग्राहीवे^१ स्त्रीः^१ सृचाननुब्रूयादिति^१ त्रिः
 प्रथमामनुथ तिस्रो ऽनन्तरा अनुब्रूयाच्चिदत्तमां^१ ताः^२
 १५ पञ्चदश^१ पञ्चदशानुब्रूयादित्येकादशेमाः^२ सामिधेन्यः समा-
 मनामस्तो^१ त्रिः प्रथमामन्वाह चिदत्तमां^१ ताः पञ्चदश^१
 सप्तदशानुब्रूयादेकविंशतिमनुब्रूयात्तुर्विंशतिमनुब्रूयाच्चि-
 श्रतमनुब्रूयाद्वाचिंश्रतमनुब्रूयात् षट्चिंश्रतमनुब्रूयाच्च-
 त्वारिंश्रतमनुब्रूयाच्चतुस्त्वारिंश्रतमनुब्रूयादष्टाचत्वारिंश्रत-

१ तस्य प्रसिद्धं M.

२ कस्ये M.

३ Thus corrected; ताः पंचदश सप्तदशानु° M Be U H, ताः पंचद-
 शानु° Ben; in M सप्तदश is effaced and G is defective.

मनुब्रूयादिति धाव्यालोक एता धातव्या भवन्वाग्नेयः सर्वा
 गायत्र्यः^१ सर्वाणि ह्यन्दाः स्यनुब्रूयादपरिमितमनुब्रूयादिति
 धाव्यालोक एवैता धातव्या भवन्ति^२ नैताः सर्वा गायत्र्यो^३
 गायत्रो पुरोऽनुवाक्या भवति चिष्टुग्याव्या^४ पुरस्तात्तन्ना
 पुरोऽनुवाक्या भवत्युपरिष्ठात्तन्ना याव्या^५ मूर्धन्वती पुरोऽनु-
 वाक्या भवति नियुत्तया यजत्युपाः शुथाजमन्तरा यजतीति^६
 दर्शपूर्णमासयोरेवैतदुपपद्यते नान्यत्र^७ ॥ ४ ॥ तृतीयः ॥

अथेमाः काम्या इष्टयो निष्पुत्रीषेणैव प्रथोक्त्या भवन्ति^१
 स^२ संवत्सरं पथोन्नतः स्याद्वाद्वाहं वा यावदा^३ ब्रूषीत^४
 तासां याः समानसंयोजना एकां चेत्तासां निर्वपेत्सर्वा एवैता
 निर्वपन्त्या भवन्ति यथो एतदनायुक्तो^५ ऽग्निपरिचरो ऽप्यसुद्धृत्य
 पुनरयुद्धरति^६ कथमत्र प्राथसिन्तः^७ सिध्यतीर न सिध्यतीर
 इति^८ सिध्यतीत्येक आङ्करथ^९ ऐक आङ्कनं सिध्यतीति^{१०}
 निर्दिष्टभागो वा एतयोरन्यो ऽनिर्दिष्टभागो ऽन्य इत्युभाबु^{११}
 II. 125. 3. अग्निमावनिर्दिष्टभागौ भवतो^१ नैव सिध्यतीति^२ तन्नं
 धृष्टेरादानं^३ गार्हपत्यसकाशाद्दृष्टिमाददीत^४ तथाहवनीषे^५
 वैश्वानरस्य कपासान्युपदध्यात्^६ प्रदक्षिणमावृत्त्य गार्हपत्ये मादत्तस्य

१ Found in Ben H, the other MSS. om. the word.

२ Thus G; तावदा ब्रूषीत Be, यावद्वाद्वाहंसीत M U, यावद्वाद्वाहसीत
 वाव -- सीत Ben.

३ Thus Ben Be G (sec. m.); अनुब्रूतो H G (pr. m.) U, अनुब्रूतो

४ Thus G M U; उभात् H Be; Ben defective.

५ तथा^० G (sec. m.).

	Rs.	As.
Jasa Rupa-(Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1	4
Kharmabindu, Fasc. 1 @ -/10/- each	0	10
Dictionary of the Kashmiri Language, Part I	15	0
Madadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4	6
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-4	3	2
lobhilliya Grhya Sūtra, Vol. I	3	2
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/- each	2	8
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	2	0
Ditto Grhya Sangraha	0	10
Iaralata	1	14
Institutes of Vishnu (Text), Fasc. 2 @ -/10/- each	0	10
Iala Viveka, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4	6
Iamapradiph, Fasc. 1	1	4
Iāntra, Fasc. 1-6 @ -/12/- each	4	8
Iatha Sarit Sagara (English), Fasc. 4-14 @ 1/- each	11	0
Iavi Kalpa Lata, Fasc. 1	0	10
Iavindravaacana Samuceayah	3	8
Iirnavali, Fasc. 1-3 @ -/10/-	1	14
Iurma Purana, Fasc. 1-9 @ -/10/- each	5	10
Ialita Vistara (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	3	0
Iadana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ -/10/- each	6	14
Iahā-bhāṣya-pradipodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12;		
Vol. III, Fasc. 1-10 @ -/10/- each	19	6
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3	12
Iaitra, or Maitrayaniya Upanishad, Fasc. 1-2	1	4
Ianutikā Sangraha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
Iārkaṇḍeya Purana (English), Fasc. 1-9 @ 1/- each	9	0
Iārkaṇḍeya Purana (Text), Fasc. 4-7 @ -/10/- each	2	8
Iimansa Darcana (Text), Fasc. 9, 11-17 @ -/10/- each	5	0
Iirror, or Composition (English), Fasc. 4	2	0
Iingdhobodha Vyakarana, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4	6
Iirukta (2nd edition), Vol. I, Fasc. 1-2 @ 1/4/-	2	8
Iirukta (old edition), Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	5	0
Iityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4	6
Iityācārapaddha, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	7	8
Iiyaya Vartika Tatparya Parisudhi, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3	2
Iiyayavartika (Text), Fasc. 2-7 @ -/10/- each	3	12
Iiyayasarah	2	0
Iidumāwati, Fasc. 1-6 @ 2/- each	12	0
Iiārāgara Smṛti, Vol. I, Fasc. 2-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc.		
1-6 @ -/10/- each	11	14
Iiārāgara, Institutes of (English) @ 1/- each	1	0
Iiaricista Pravan (Text), Fasc. 5 @ -/10/- each	0	10
Iiariksamukha Sutram	1	0
Iirabandhacintāmani (English), Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3	12
Iirākṛita-Paṅgalam, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4	6
Iirṭhviraja Vijaya, Fasc. 1-2	1	4
Iiasarnavam, Fasc. 1-3	3	12
Iavisiddhanta Manjari, Fasc. 1	0	10
Iaddarāna-Samuccaya, Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1	4
Iadukti-karna-mṛta, Fasc. 1 @ -/10/- each	0	10
Iamaraioca Kaha, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4	6
Iamavada Sanhita, Vol. I, Fasc. 1-4, 6-10; Vol. 2, Fasc. 2-6;		
Vol. 3, Fasc. 1-7; Vol. 4, Fasc. 1-6; Vol. 5, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	21	4
Iankara Vijaya (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1	4
Iankhya Aphorisms of Kapila (English), Fasc. 2	1	0
Iankhya Pravachāna Bhāṣya, Fasc. 2	0	10
Iāṅkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2	8
Ditto (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	3	0
Iiva Parināhya, Fasc. 1-2	1	4
Iix Buddhist Nyaya Traots	0	10
Iimṛiti Prakasha, Fasc. 1	0	10
Iirāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	12
Iiranta Sutra of Latyayana (Text), Fasc. 1-9 @ -/10/- each	5	10
Iiri Surisarvasvam, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
Iisṛuta Saṁhitā (English), Fasc. 1 @ 1/- each	1	0
Iiddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2	8
Iundaranandam Kavyam	1	0
Iuryya Siddhanta, Fasc. 2 @ 1/4/-	1	4
Iyainika Sastra	1	0
Iyattireya Saṁhita (Text), Fasc. 17-45 @ -/10/- each	18	2
Iyattiriya Aranyaka of Black Yajur Veda (Text), Fasc. 5-11 @ -/10/-		
each	4	6
Iyattiriya Brahmana (Text), Fasc. 3-24 @ -/10/- each	13	12

	Ra. As
*Taittiriya Pratisakhya (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	3
*Tandya Brahmana (Text), Fasc. 13-18 @ -/10/- each	18
Tantra Vārtika (English), Fasc. 1-15 @ -/1/4	14
*Tattva Cintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 7-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ -/10/- each	3
Tattva Cintāmani Didhiti Prakas, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	7
Tattva Cintāmani Didhiti Vivriti, Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3, Vol. III, Fasc. 1 @ -/10/- each	1
*Tattvarthadhigama Sūtram, Fasc. 2-3 @ -/10/- each	2
Tirthacintāmani, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	1
Trikāṇḍa-Mandanam, Fasc. 1-3 @ -/10/-	3
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ -/10/-	8
Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-14 @ -/10/- each	4
*Uttara Naiśhadha (Text), Fasc. 6-12 @ -/10/- each	6
Uvāśagadaśō (Text and English), Fasc. 1-6 @ 1/- Vajjalaggaṃ, Fasc. 1	0
Vallāla Cārita, Fasc. 1 @ -/10/-	8
*Varaha Purāna (Text), Fasc. 2-14 @ -/10/- each	3
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/-	8
Vayu Purāna (Text), Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4
*Vedānta Sūtras (Text), Fasc. 7-13 @ -/10/- each	5
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/-	0
Ditto Vol. II, Fasc. 2-5 @ 1/4-	0
Ditto Vol. III, Fasc. 1	4
Vishahitam, Fasc. 1	3
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	5
Vrhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-8 @ -/10/-	2
*Vrhanarādiya Purāna (Text), Fasc. 3-6 @ -/10/- each	5
Yogaśāstra, Fasc. 1-5	3
*Yoga Sūtra of Patanjali (Text and English), Fasc. 3-4 (Fasc. 3, Re. 1/-, Fasc. 4, Rs. 2 -)	3

Rājasthani Series.

A Descriptive Catalogue of Bardic and Historical Manuscripts.	
Sect. i: Prose Chronicles. Part i: Jodhpur State. Fasc. 1	1
Sect. i: Prose Chronicles. Part ii: Bikaner State. Fasc. 1	1
Sect. ii: Bardic Poetry. Part i: Bikaner State. Fasc. 1	1
Vācanikā Rāthōṇa Ratana Singhaji ri Mahesadāsōta ri Khiriya Jagā ri kahī. Part i: Dīngāla Text with Notes and Glossary	1
Veli Krisana Rukamaṇi ri Rathōra rāja Prithi Rāja ri kahī. Part i: Dīngāla Text with Notes and Glossary	1

Tibetan Series.

Amarakosah, Fasc. 1-2	4
Amartika Kamdhenuh	1
Bauddhastotrasangraha, Vol. I	2
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4
Nyayabindu (A Bilingual Index)	1
Nyayabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1-2	2
Pag-Sam Shi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4
Prajna Pradīpah	1
Rtogs brjod dpag ākhri Śiñ (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-13; Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	24
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/- each	14
Timed-Kun-Den	1
Minor Tibetan Texts. The Song of the Eastern Snow Mountain	1

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-34 @ 1/- each	34
Ditto ditto (Palm-leaf and selected paper MSS.) @ 3/- each	6
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	5
Report on the Search of Sanskrit MSS., 1895-1900, 1901-1905, and 1906-1911 @ -/8/- each	1

Catalogue of the Scientific Periodicals in Calcutta Libraries 5

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

17-5-19

Books are supplied by V.P.P.

BIBLIOTHECA INDICA :
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1445.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM
A SANSKRIT WORK ON THE VEDIC LITERATURE.

MAIN/UC-B

EDITED BY
DR. W. CALAND,
UTRECHT.
VOL. III. FASCICULUS IV.

LIBRARY
JUN 22

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1921.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

Messrs LUZAC & Co., 46, Great Russell Street, London, W.O.

M. PAUL GEUTHNER, 13, Rue Jacob, Paris, VI^s.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied as some of the Fasciculi are out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Ra. As.
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3 2
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2 5
*Agni Purana (Text), Fasc. 4-14 @ -/10/- each	6 14
*Aitareya Aranyaka of Rig-Veda (Text), 2-4 @ -/10/- each.. ..	1 14
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	14 6
Aitareyalocana	2 0
Amarakosha, Fasc. 1-2	4 0
*Anu Bhasyam (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2 8
Anumana Didhiti Prasarinī, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 14
*Aphorisms of Sandilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1 0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3 12
*Atharvana Upanishads (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2 8
Ātmatattvaviveka, Fasc. 1-3	1 14
Avadāna Kalpalatā (Sans. and Tibetan), Vol. I, Fasc. 1-13; Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	24 0
Bālam Bhatti, Vol. I, Fasc. 1-2; Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/- each	1 14
Bauddhastotrasaṅgraha	2 0
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	7 8
*Bhamati (Text), Fasc. 5-8 @ -/10/- each	2 0
Bhasavritty	0 18
Bhāṭṭa Dīpikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	5 0
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Brahma Sūtras (English), Fasc. 1 @ 1/-	1 0
Bṛihaddevatā, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	1 8
Bṛihadharma Purāna, Fasc. 1-6 @ -/10/- each.. ..	3 12
Çatadūṣaṇi, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1 4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/- each	8 0
*Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	14 6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3 12
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3 2
Ditto Vol. IX, Fasc. 1-2	1 4
Çatasahasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. I @ -/10/- each	11 14
*Çaturvarga Chintāmani, Vol. II, Fasc. 4-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	35 0
Ditto Vol. IV, Fasc. 7 @ 1/4/- each	1 4
Ditto Vol. IV, Fasc. 8-10 @ -/10/-	1 14
Çlokaavartika (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/- each.. ..	8 12
*Çrauta Sūtra of Apastamba (Text), Fasc. 6-17 @ -/10/- each	7 8
*Çrauta Sūtra of Çāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. IV, Fasc. 1 @ -/10/- each	10 0
Çri Bhāshyam (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 1
Çri Çantinātha Çarita, Fasc. 1-4	2 0

कृतानि पिष्टानि समुष्य^१ संयुत्य^२ व्यभिमृश्या^३ पिण्डौ^४ कृत्वा-
 घोष^५ मासतस्य पिण्डं पर्याहृत्याहवनीये वैश्वानरमधिष्ठया-
 त्प्रदक्षिणमावृत्य^६ गार्हपत्ये मासतं लघं ग्राहयित्वेमं लघं
 ग्राहयेद्दंसुं पर्यग्निं कृत्वेमं पर्यग्निं कुर्याद्दंसुः अपयित्वेमः अप-
 येद्दपि वोभयमेवोभयत्र कुर्यात्तस्य श्रुतस्यासादनं दक्षिणं^७
 परिधिसंधिमपरं^८ विमुच्य दक्षिणं वा परिधिमघोषे^९ विद्व-
 मत ऊर्ध्वमेतस्मिन्वा एतौ मृजाते यो विद्विषाणयोरसम-
 स्तीतीतरमितरेषेत्येवैष^{१०} उक्तो भवति^{११} यं मृधो ऽभि प्रवे-
 पेरन्नाद्वाणि वाभि समियुरिति^{१२} प्रतिवेत्ना राजानो मृधः^{१३}
 ख एव जनपदा^{१४} राद्वाणि विप्रो^{१५} यो हतमनाः स्वयंपाप
 इव स्यादिति^{१६} सति बले हतमनाः स्वयंपाप इव स्यादिति^{१७}
 साधुरूपे कुले स्वयंपापो^{१८} यस्मै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेतेति^{१९}

१ Thus Be M; संयुत्यसु व्यभिमृश्या U G, समुष्यसंयुत्यर्पिण्डौ व्यह्वनाघोषे
 on, संयुत्यसु व्यभिमृश्या H.

२ Thus (अधिसंभ्यात्) Ben, अधिष्ठयात् M, अधिष्ठयात् G H U, अधि-
 ष्यात् Be, cp. XXVI. 6 : 279. 9 : अधिष्ठयात्; it is synonymous to
 अधिष्ठयात् ।

३ Om. Ben.

४ Thus all the MSS. exc. M, which has परिधिसंधिमन्वितरं; is
 रं to be cancelled? A prayoga omits it.

५ Thus G (sec. m.), °हमस्तीतरमितरेषेत्येव U, °हमस्तीतरमितरेषेत्येव
 on, °हमस्तीतरमितरेषेत्येवैष M, °हमस्तीतरमितरेषेत्येव इवैष Be,
 इतरेषेत्येव H (partly defective).

६ वा ins. G.

- II. 128. 17. प्रत्तमनुपाकृतं^१ प्रतिबध्यमानमेवैतद्भवत्य^२ चास्यामध्वरकस्यावा-
मिडान्तं^३ प्रथमं तन्त्रं कुर्यादेवं द्वितीयं^४ तृतीयेन महावज्रेण
वर्तयेत्कथमत्र भवा इति^५ तत्रतत्र वा भवयेदपि वा
II. 130. 4 सर्वासां^६ समवदाय उलान्ततो^७ भवयेदग्न्याहोचा देव इति ।
II. 130. 7. यजमानस्यैवैष गौष्ठाहातस्यो भवति^८ वेदिं परिगृह्णार्धमुद्-
II. 131. 6. न्यादर्धं नेति^९ दक्षिणं वा वेदेरर्धमपरं वेत्ये^{१०} न्प्रसावदाय
वैश्वदेवस्यावद्येदथैन्द्रस्योपरिष्ठादिति^{११} द्वे एवैते अवदाने उक्ते
II. 131. 9. भवत^{१२} उपाधाय्यपूर्वथं^{१३} वासो दक्षिणेति^{१४} प्रवेक्षतो^{१५}
वान्ततो वा तासांषि वा नौक्षानि वा सूत्राण्युपहितानि^{१६}
II. 131. 13. भवत्यपि वोपधानरज्जुरेवैषोक्ता भवत्य^{१७} चास्यां^{१८} संज्ञानेच्यां^{१९}
सकृदेवानुवाचयेत्सकृदाभावयेद्दे^{२०} स्यै याज्यानुवाच्ये भवतः^{२१}

॥ ५ ॥

१ Thus Be; °मनापकृतं M G (pr. m.), °मनापापकृतं Ben H U,
°मनापाकृतं G (pr. m.); °मनापाकृतमप्रति °G (sec. m.).

२ Thus (प्रतिबध्यमानं) M G U, प्रतिबध्य° the other MSS. (G,
प्रतिबध्य° sec. m.).

३ Thus Ben, उलान्ततो G U M, उलान्तितो H.

४ Thus (cp. XIII. 20 : 131. 5) M only, उपाधाय्य° the other MSS.
and the Viv.

५ Thus M Be, प्रतिवेक्षतो Ben. प्रवतो H, प्रवततो G U, प्रवतः the
Viv. (both copies).

६ Thus Ben M Be °क्षानि G H U.

७ Thus Ben Be U G, संज्ञानेच्यां M H; the correct reading seems
to be (see XXIV. 3 : 187. 7) संज्ञानौच्यां ।

अथ वै भवति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो^१ भागं
निर्वपाम्वासुभादसुथ्यै विग्रो ऽवगन्तोरिति निर्वपेदिति निर-
प्योपरमति^२ । परिदानान्तं कर्म कृत्वाथैताम्ब्रीहोम्हृष्ट्याजिने
समुप्योत्तरार्धं ऽम्यगारस्यासञ्जयेद^३धावगते स^४सादयेत्प्रोक्षण-
^५प्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येत । सिद्धमत ऊर्ध्वं^६ यथा नख-
निभिन्नायामेव^७ शतकृष्णसाधा^८ । पुरा वा तच्छुलानामावप-
नाद्रुक्कामवदध्याच्छृतसुत्तरमपि^९ वैन^{१०} श्रुतमेव सुवर्णरजताभ्या^{११}
इच्छाम्भां परिशृष्ट्यान्तर्वेषासादयेदाग्नेयस्य च सौम्यस्य चैन्द्रे
समाश्लेषयेदिति^{१२} श्यभिमृष्टानां पिष्टानां पुराधिपृच्छना-
^{१३}समाश्लेषयितव्यं^{१४} भवति । सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति^{१५} सदै-
वतस्य^{१६} सखिष्टकृत्स्येत्येदमुक्तं^{१७} भवत्यथो खलु यावतीः समा
एक्यन्त्येत तावन्मान^{१८} स्यादिति^{१९} चि^{२०}श्रदर्वशेत्स्यात्सप्रतिमानं
कुर्वीत^{२१} चत्वारि^{२२}श्रदर्वशेत्स्यात्सष्टिमानं कुर्वीत^{२३}ष एवैतस्त्राभि-

१ इदम् instead of इतम् Be Ben H M.

२ Probably इति has fallen out.

३ अथदध्यात् Be M, उपदध्यात् Be G U H.

४ Thus (°धिष्टनान्) M G (sec. m.), °धिष्टनान् U H G (pr. m.),
धिष्टनान् Be; Ben is defective; cp. अधिष्टनान् XXVI. 5: 277. 2.

Bhavasvāmin gives the periphrase: प्रावधिनवपान् ।

५ Thus U G Ben; °नीतिसदैवस्य M, °नीतिसदैवतस्य H, °तितोडे-
रैवतस्य Be.

६ Thus M only; सखिष्टकृत्स्ये° Be, सखिष्टकृत्स्ये° or सखिष्टकृत्स्ये° the
other MSS.

- II. 142. 12. वृद्धिकल्पो^१ ' ऽथ वासुषेषु च संज्ञानेष्ट्यां^२ च सङ्घदेवानुवाच-
- II. 142. 16. येत्सुऋदाश्रावयेत्सङ्घप्रदानाः समानदेवता^३ ' आपोनग्नीधं च^४
पुनरेत्य निर्वपेदिति^५ ' को नु खल्वपां नपाङ्गवतीति^६ ' वैद्युत
- II. 145. 12. इत्येव ब्रूयात्सङ्घमधु^७ चेति^८ ' पौत्तिकमित्येवेदमुक्तं^९ भवत्यन-
स्त्रिगधमिति^{१०} ' शिवस्त्रीकमित्येवेदमुक्तं^{११} भवत्यथाप्युदाहरन्ति
- II. 149. 13. चिच्छदिष्कमित्येवेदमुक्तं^{१२} भवति^{१३} ' यथा चिधातावेव^{१४}
संदिग्धपुरोडाशस्यावदानकल्पः^{१५} ' ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥
- II. 152. 2. स सर्पानसृजतेति^{१६} ' मासा एवैतं^{१७} सक्ता भवन्ति^{१८} ' स
- II. 155. 10. वयाःसृजतेति^{१९} ' छन्दाःस्येवैतान्युक्तानि भवन्ति^{२०} ' स वैव
- II. 155. 13. स्यादिति^{२१} ' पुराणगार्हपत्यमभ्युपदिशन्ति^{२२} ' तस्य पशुवेद्यावा-
मुल्लुकमादाथ दक्षिण्या द्वारोपनिर्हृत्य दक्षिणेन सदः परीत्य
दक्षिणेन मार्गस्त्रीयं धिष्णियं पर्याहृत्यान्तरेण यूपं चाहव-
नीयं चोपातिहृत्यान्तरेण चालासोत्कराबुदङ्गुपनिर्हृत्य तेन
पशुः अपथेयुरथ यदाहवनीयादुल्लुकः स्यादपवा तत्सहा-

१ इतस्य om. M ; Ben Be are defective here.

२ संज्ञानेष्ट्यां again M G U H, see above.

३ पौत्तिकं M Ben, वौत्तिकं the Viv. (one copy), पौत्तिकं G U,
पौत्तिक H Be and another copy of the Viv.

४ °वस्त्रीकं Ben H, °वस्त्रिकं Be M G U.

५ Thus Ben ; चिच्छदित्ये° M, चिच्छदित्ये° Be, चिच्छिदनीत्ये° H G U.

६ चिधातावेवं Be, चिधातवेवं M, चि (or चे° चै°) चातवीचैवं the other
MSS.

७ Thus M only, इवेता all the other MSS.

- इरेयुः^१ किं देवत्यानि खण्वपाथ्यानि भवन्तीति^१ हे प्राजा-
 पत्ये आग्नेर्यं वायव्यं वैश्वदेवमितीष्टुर्गो वा अध्वर्युर्व्यजमान-
 स्त्रेष्टुर्ग इत्युष्ट्यापमित्येवेदमुक्तं^२ भवत्यथाप्युदाहरण्यध्वर्युरेवैष
 उक्तो भवत्यासन्त्यान्मा मन्त्रात्पाहि कस्यासिदभिग्रस्या इत्यनु-
 ५ व्याहारो ह^३ वा आसन्त्यो मन्त्रसंस्थान्मा पाहीत्येवेदमुक्तं
 भवति^४ तस्माद्यज्ञवास्तु नाभ्यवेत्यमित्यहोरात्रावित्येकं^५ याव-
 दग्रथः ग्रीताः^६ स्युरित्येतदेकं^७ यावदेनमभिवर्षेदित्येतदपरं^८
 द्वौ समुद्रौ विततावजूर्थावित्यहोरात्रावेवैतावुक्तौ भवतः^९
 पर्यावर्तते जठरेव पादो इत्युदरे पादा इत्येवेदमुक्तं भवति^{१०}
 १० तयोः पश्यन्तो अतिथन्यन्यमपश्यन्तः सेतुनातियन्यन्यमित्यहः
 पश्यन्तो अतिथन्ति रात्रिं स्वप्नेन सेतुनातियन्यन्यमिति^{११}
 हे द्रधषी सतती वस्त एक इत्यादित्यो ऽहोरात्रे वस्त इत्ये-
 वेदमुक्तं भवति^{१२} तिरोधाथैत्यसितं वसानः शुक्रमादत्ते अनु-
 द्वाय जाया इति^{१३} रात्रिं वसानस्तिरोधाथैति शुक्रमादत्ते
 ११ ऽहरित्येवेदमुक्तं^{१४} भवति^{१५} कौटावपञ्चयेति^{१६} कतमो नु
 १२ खण्वयं कौटो भवति^{१७} य एवैष पिष्टान्मवर्तयतीति^{१८} नित्ये

१ Thus (उष्ट्याप्यम्) M G U H and the Viv. (periphrase: इर्नी वा उष्टुर्ग वा); उष्टुर्ग° Be; उ-प° Ben.

२ Only given by M Be.

३ All the MSS. om. the visarga and Be reads जित्ता ।

४ उचरि° MSS.

५ इति ins. M G U

भवन्त्यथ य एव द्यमो मन्त्र एतेषामेवेषो ऽभिपद्यस्यो^१

II. 192. 10. दृष्टो भवति^१ तां दुग्धा ब्राह्मणाथ दद्याद्यस्यां नाथा-

II. 196. 2. हिति^१ भैषाय प्रत्यवस्थिताथैवैषा दातव्या भवति^१ किं-

वत्या उ खल्वतिरिक्तसोमा^२ भवन्तीति^१ अयं पश्यमभ्यतिरि-

थेर^३स्तप्तदेवत्या^४ एव स्युरित्येतदेकमथापरं^५ विज्ञासत उ

खल्वेषां^६ ब्राह्मणमथ कस्मादैश्रो यन्न आ स^७स्तातोरित्येतस्मा-

II. 199 5. दैत्रावैष्णावा एव भवन्ति^१ तेन ग्रीतीभवता षडहस^२स्ता

काङ्क्षेयुरिति^१ षडहब्राह्मणमेवैतद्भवत्यथ चेदहःसंशोम^२ एव-

मापद्येत^३ यथापि नव मध्यमानि सांवत्सरिकास्तस्मानि संनि-

गच्छेयुस्तदानीमेवैन^४ ग्रीतीकृत्वा संचिसुयुर^५ च सेदुदयनीवे

ऽतिराच^६ एतदेव^७ प्रजा वै सन्नमासत तपस्तप्यमाना अमु-

कृतीरिति^१ तत्पृच्छन्ति^२ कतमत्तत्सन्नं^३ भवतीति^४ यदेवै-

१ Thus M and the Viv. ; all the other MSS. ख^० instead of वि^०

१ तिरिक्तः सोमो भवतीति M. Ben (the last without हति), ^०तिरिक्त-

सोमा भवतीति the other MSS.

२ ^०देवता MSS.

३ Thus G M U H ; खल्वेषां खल्वे Be, खल्वेब्राह्म Ben. The last reading seems to point to खल्वेेषां ब्रा^०, cp. the Viv. : खल्वेेषां ब्राह्मण^०; but the Brāhmaṇa here cited is to be found TS. III. 3. 7. 3.

४ Thus M and the Viv. ; ^०संशोमं एवमा^० G U, संशोममेवमा M Be H.

५ Thus M ; तिराचे एतदेव H U (sec. m.) तिराचतदेव G U (pr. m.), तिराचोतदेव Ben, तिराचिरथैवेव Be.

६ इच्छन्ति M only (cp. XIV. 1 : 152. 5), इच्छन्ति all the other MSS.

७ Thus corrected ; कतमत्तत्सन्नं M|Be U H, कतमत्तत्सन्नं Ben G (sec. m.).

तदनाहिताग्रयो वृथाग्रमः आम्यन्धेतत्सत्रं^१ भवतीति^१
 ॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

१. आश्विनं प्रागाश्विनमिति^१ कियन्नु खण्वाश्विनं भव-
 १. तीति^१ १द्वियोजनं वा यावदाग्रो ऽह्ना गच्छेद्विस्तावा^२ वेदि-
 ५ भवतीत्याग्निं प्रक्रमस्य चतुरश्रकृतस्याह्णयामानमाददीत^१
 स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमौतापि वा विःश्रत्यास्य
 रथाचाणामेकविःश्रत्यास्य पदानामष्टाङ्गुलस्य च^३ चतुर्विःश्रं
 भागमाददीत^१ स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमौते^१
 चिस्तावा^४ ऽग्निर्भवतीति^५ चयः सप्तविधाः^६ स एकविःश्रति-
 १.१० विधो^१ ऽथेतौ हृदौ मध्यतो देवयजनस्य जोषयत इति^१
 किमर्थैः^१ खण्विमौ हृदौ भवत इत्यश्विणावगो ह दक्षिण
 १. आवष्टयिक उत्तरो^१ द्वौ दासावनुजायै च पुत्रो ऽन्वाधेयायै
 चेति^१ यो ऽस्य पितुरनुजायाः पुत्रः स पुरस्तात्प्रयत्यथ यो
 १. ऽस्य मातुरन्वाधेयायै पुत्रः सो^७ ऽपरो^७ जरत्पूर्वथा सथं
 १.१५ जानु वेष्टयित्वेत्युपधानरज्जुरेवैषोक्ता भवति^१ शतं वै^८ तस्या

१ Thus Ben H U G (pr. m.). आश्विनस्य M आश्विनस्य० Be G (sec. m.).

१ कियन्नु चतु ins. Be M, कथं नु चतु H.

२ स्तावान्० M Be.

३ च given only by M and G (sec. m.), cp. XXX. 4 s. fin.

४ चिस्तावान्वेदिर्भ० M Be, चिस्तावावेदिर्भ० H.

५ नु ins. Ben.

७ Thus G M Be; सोऽपि H U, सोऽपि Ben.

८ Are we to supply वै also XV. 5: 209. 8 or to accept that the Karmānta points directly to T Br. III. 8. 9. 3?

- II. 209. 11. राजपुत्रा इति^१ प्रतिष्ठिता एवैत उक्ता भवन्ति^२ प्रतः^३
- II. 211. 5. राजान^४ उवा इति^५ राजन्या एवैते नाभिषेच्या^६ भवन्त्येव
 सावित्रमष्टाकपासं प्रातर्निर्वपतीत्येवैव^७ प्रथमा सावित्री^८
 वैश्वदेवपरुषि द्वितीयापरारुषे तृतीयै^९ तद्वैकाशिकं कर्म
 जानीयादुत्तरतश्च देवयजनादुदवस्थेष्वात्तुर्मासिकानां पशूना- १
- II. 217. 18. मेवं^{१०} वायव्याय^{११} पशव एवं तूपराय^{१२} सप्ताहान्येतथेष्वा वयत
 इति^{१३} कथमत्र भक्षा इति^{१४} तत्रतत्र वा भक्षयेदपि वा पुर-
 स्सादेवैतस्मै सप्ताहाय^{१५} यूपमावाये^{१६} राष्ट्रुदासमग्निष्ठं^{१७} मिगो-
 तीति^{१८} स्नेहातक इत्येवेदमुक्तं भवत्यथाप्युदाहरन्ति राष्ट्रु-
 दासमग्निष्ठं मिगोति भूणहत्याया अपरुष्यै^{१९} पौतुद्रवावभितो १०
- II. 223. 5. भवतः पुण्यस्य गन्धस्यावरुद्धा इति^{२०} तृतीयं दक्षिणानां ददा-
 तीत्याग्निकानामु^{२१} इ^{२२} तृतीयं कामप्रेण सह तृतीयमतिराषे
 तृतीयं^{२३} चतुष्टोम एव भवति^{२४} चतुश्चरौय^{२५} एष^{२६} चतु-
 ष्टोमो भवति^{२७} ॥ १० ॥

१ Read वनमराजान ?

२ Conjectural reading; नाभिषेच्या M, नाभिषिच्या the other MSS.

३ Thus G Ben; M om. एव, reading लेवा; •त्येवैव U H, त्वेवैव Be.

४ मेव M G U.

५ •वाये Be H U.

६ इति ins. M.

७ Reading and interpunction dubious; •वावेराज्यु M, •वावेतराज्यु

G, वावेतु राष्ट्रु the other MSS.

८ Thus G M Be; •कानामुदाहृतं U H, Ben defective.

९ इत्येके ins. M only.

१० •रीया एष G and the Viv.; •रीयादेव M Be, •रवा (or •वा) Be Ben U H.

एकस्यै खाद्या दाभ्याः खाद्येति^१ कथमु खन्नेताननु-
वाकाञ्जुञ्ज्यादिति^१ यथाप्रकृत्यस्तथानन्तरायः^२ होतव्याश्चतु-
र्विंशतिः रश्मना आदाथ यूपानभ्यायन्ति चतस्रश्चतस्र इतरे
परिकर्मिण इति^३ कथमेतासु नियुञ्ज्यादित्यंशुखपरौ
५ मोक्षुग इति ते चयः समानरश्मना^४ ररात्रेषु तिस्रः^५ पर्य-
ञ्जेषु पश्चाद्यथे ऽनौकवते रोहिताञ्चिरनङ्गानित्येतेष्वष्टौ^६
सोमाय खरात्रे ऽनोवाहावनङ्गाहावित्येतेषु सप्तथैतेषां चय-
स्त्रयः समानरश्मना^७ मुख्यस्यैवैषां चतुर्षी भवति^८ समानं
कर्मा पर्यञ्चिकरणात्पर्यञ्चिकृतानामेतेषां पशूनामूनविंशति-
१० इत्युच्यन्ते^९ एकचत्वारिंशत्तमतिशियन्ते^{१०} द्विचत्वारिंशत्त-
मेषां^{११} प्रासा^{१२} भवन्त्यथे^{१३} ऽथ^{१४} द्वौ समासं गच्छतो^{१५} ऽथेत-
रेषां प्रतिपद्यन्^{१६} संपद्यन्^{१७} इन्द्राग्निभ्यामोजोदाभ्यामुष्टाराविति^{१८}
प्रासञ्जावेवेतायुक्तौ^{१९} भवतो^{२०} ऽथेतस्मिञ्छस्मलिग्रथे^{२१}

१ •तथानंतराय MSS. (only G: •नंतरा see m. and M: •तथानंतरायं) ।

२ इति supplied by me.

३ •नित्येतेष्वष्टौ G U Be.

४ जय om. M, जना read Be U.

५ श्वेषां instead of र्षां G U H.

६ Thus M; ऋषा G Be, ऋषा Ben U H.

७ Thus M Be G (sec. m.); •श्चेन Ben, चत U H.

८ Thus Be G, •पद्यन् or •पद्यन् the other MSS.

९ •पद्यवे Ben H.

१० Thus G M Be; सप्रसंख्या Ben, सप्रसंख्या U H.

११ Thus (इन्द्रमस्मिग्रथे वा०) M, •इच Be Ben H U, •ववाग्नि० G (sec. m.).

- आशुपिष्टानि^१ संयुत्येत्याशुकानामेवैतानि त्रीहोषां पिष्टानि
 प्रस्त्रस्त्रिस्त्रेभ्यः संयुतानि^२ भवन्ति^३ पृथक् प्रतिप्रस्त्रातारो ऽव-
 II. 240. 4 श्यन्ति^४ तेषां मैत्रावरुणा एवानुब्रूयुश्चत्वार्येवैतानि प्रदानानि^५
 भवन्ती^६ सुवर्दाय स्वाहा बलिवर्दाय स्वाहेति^७ सूर्याच्छ्रमसा-
 वेवैतावुक्तौ भवतो^८ ऽथाप्युदाहरन्ति संवत्सरो वा इक्षुवर्दः^९ ।
 II. 242. 5 परिवत्सरो बलिवर्द इति^{१०} तस्य मूर्ध्नि जुहोति^{११} जुम्काव
 स्वाहेति^{१२} किं देवत्या उ खल्वियमाहुतिर्भवतीति^{१३} वारुणी-
 II. 242. 10. त्येव ब्रूयात्किंकिदीविर्विदीगय इति^{१४} विदिदिहीविकीदी^{१५} ।
 II. 243. 4. किंकिदीविर्भवति^{१६} पृषत उ^{१७} पतंगो^{१८} विदीगयो^{१९} ऽथेता-
 न्यशूनुपाकरोत्याग्नेयमेन्द्राग्नाग्निमिति^{२०} यमा एवैते ज्ञानाः ।^{२१}
 समानयोनयो भवन्ति^{२२} तेषामुक्तं चरणं यथैकादशिनानां
 II. 244. 2. पशूनां^{२३} किं देवत्या उ खल्वृतुपशवो भवन्तीत्यृतुदेवता
 इत्येतदेकमथापरमग्निः प्रथमा ऐन्द्रा द्वितीया वैश्वदेवा-
 सूतीया मैत्रावरुणाश्चतुर्था बार्हस्पत्याः पञ्चमाः सावित्राः षष्ठाः
 संवत्सराथ निवचस इति प्राजापत्याः^{२४} ॥ ११ ॥ सप्तमः ॥^{२५}

१ Thus (ब्रह्मस्त्रिभ्रं चा०) M, •ब्रच Be Ben H U, •वशाग्निः G (sec. m.).

२ संयुता Ben, संयुक्तानि the other MSS.

३ om. Be.

४ All the MSS. exc. G ins. इति ।

५ Wholly uncertain reading. I have accepted the reading given by Be; विदीदिहीविही M, विदिद्वद्वीकिदी U, विदिदिहीवी H, विद - - दिक्काहति Ben, विदिभिः किदिहेति G (sec. m.).

६ Thus Be, उपपतंगोविदी० M, उपपतंगोविदी० the other MSS.

- अथायं द्वादशाह उभयविधो भवत्यहीनो वा सन्नं वा
 स१ यद्यु१ हैको१ दीक्षते ऽहीनो भवत्यथ यदि बहवः सन्नं
 यदि चैवाहीनो यदि च सन्नमुभययैवोभयतोऽतिराचो भव-
 त्यन्यतरतो ऽतिराचा ह्यहीना भवन्मुभयतोऽतिराचाणि
 १ सन्नाद्यादिशादेवोभयतोऽतिराचो ऽहीनो भवत्यादेशान्तु१
 सन्नमनतिराचं यथैतदग्निष्टोमायनं सारस्वतमयनं विश्व-
 सृजामयनमिति । कथमु खन्वेषां संनिवापः स्यादिति ।
 सावित्रेभ्यः प्रथमं संनिवपेरन्हुला साविचाणि विसमारोह्या-
 ग्निहोचाणि जुहुयुरथ वायव्याथ पशवे संनिवपेरन्वायव्येनेद्वा
 १० विसमारोह्यैवाग्निहोचाणि जुहुयुरथ यदि१ दीक्षणीयाथै
 संनिवपेरन्स्तेषां तत्संन्यप्तान्येव१ स्युर्बुदवसानीयाद्बुदवसायैव१
 प्रतिवेशा यन्नपुच्छानि कुर्वीरंक्थमु खलु संदीक्षिता विष्णु-
 क्रमात्क्रमेरन्निति । महापाशाभिपरीता० वा क्रमेरन्नपि वा

१ Thus Ben, सद्यद्येको the other MSS.

१ Before चादेशान्त G (sec. m.) ins. : चादेशान्तनतिराचोऽहीनो भवति ;
 the Viv. makes no mention of these words.

१ Thus U G (pr. m.) Ben, °सन्नामयनं the other MSS, only H :
 सारस्वतायनं ।

१ यद् M G U H.

१ तत्तत् instead of तत् G U, वेतत् H.

१ स्युर्बुदवसानीयाद्बुदवसानीयात्सु (द्यु) दव० Be M, स्युर्बुदवसानी-
 याद्बुदवसाय H, स्युर्बुदवसानीयाद्बुदवसाय G ; cp. Āp. XXI. 2. 15.

० Thus, hesitatingly, emended ; °पाशाभिःपरीता MSS. and the
 V¹v.

पाशानभिसंधित्वाभिक्रमः^१ स्वादद्याह^२ क्रमस्वाथाह^३ क्रमस्वे-

II. 247. 1. त्यतिगुरुस्वाथा^४ कल्पः स्वाद्यथो एतत्सूचं भवति षष्ठ्यामुपससु-

III. 164. 1. न्तरवेदिः संनिवपन्त्यपि^५ वैकादश्यामित्यनग्निस्य एवैतदुप-

II. 247. 11. पद्यते न साग्निस्ये^६ कथमु खल्वेषामहीनसंततिर्भवतीति^७
वसतीवरीणामभियहणेनाध्वर्युः संतनोतीत्यावर्हिषोऽपकस्येन^८
च पथसां विग्रासनेन च वाचो^९ यम्नेन^{१०} ब्रह्मातिप्रैवेण होता
पुनरभ्यासेन च सुब्रह्मण्यथोद्गाता^{११} यज्ञस्य पुनरासनेन यज-
मानः^{१२} प्रचरन् एवैतद्गुवाच्यः समाददते^{१३} ऽथेमानि सव-
नानि बर्ही^{१४}षि संचिनुयुस्तेषां महाराच उत्वाचाग्नीप्र
आच्यानि गृह्णन्तो ज्वलधेरकिति^{१५} ॥ १२ ॥ अष्टमः ॥^{१६}

II. 248. 3. कथमु खलु दिवा प्रातरनुवाकस्याऽऽ उपक्रमो भवतीति^१
तत्पत्नीसंथाजान्तं वा हृदयशूक्ष्मांतं वाहः कृत्वा समुपनक्त
राजानं काले वसतीवरीरभिगृह्णाहीनसंततिं कृत्वा पावो-
वाच्यः संप्रचास्य द्रोणकस्यो दग्नापवित्रे समवधाचाग्नीं

१ Thus H U (without the visarga); पाशानभिः पचंदिनं Ben, साग्निस्यैःसंधित्वाभिक्रमः M Be G (the last two omitting the visarga at the end).

२ Thus G (which has only both times •वाद्यं instead of वाद्य); instead of the second क्रमस्वेति Be H U have: क्रम इति, M: क्रमस्य इति।

३ Thus H only; •वपन्त्यपि G U Ben, •वपन्त्यपि M Be.

४ वाचस्यम्नेन M. Is वाचस्यम्नेन the correct reading?

५ Thus G (sec. m.), •स्वाथोद्गाता all the other MSS.

६ Om. M.

- द्रुत्वा समिद्धारा यन्वाहृत्य समिधं^१ आहवनीय उपसाद-
 चन्ति^१ परिहृतासु वसतीवरौव्वाङ्गतायाः सुमह्यथायाः
 संवेगनीयाः समिधो ऽभाधयेन्नावर्हिः संनद्य पथाः^२सि
 विग्निव्याग्नीध्रं द्रुत्वाग्नीध्रे संवेगनरूपाणि कृत्वा प्रातःकर्मणा
 ५ प्रतिपद्यते^१ प्रसिद्धेन महारात्रिकेण^१ सिद्धमत ऊर्ध्वमुप-
 स्तम्भनं वा एतद्यज्ञस्य यदतिपाद्यास्यक्रे शृष्टानीति^१ चिदृ-
 श्चैकविंशस्य चक्रे आग्नेय उपस्तम्भनं^१ पञ्चदशस्य त्रिषवस्य
 चक्रे ऐन्द्र उपस्तम्भनं^२ सप्तदशस्य^३ त्रयस्त्रिंशस्य^४ चक्रे सौर्य
 उपस्तम्भनं^१ यद्यो एतद्वैधायनस्य कल्पं वेदयन्ते निर्मग्न्यो
 १० मन्त्रवान्भवतोत्याध्वर्यवा एवाच मन्त्रा आवर्तन्ते नाग्निमन्य-
 १ नौवाः^१ स्रथमृतुयाजमेवेतद्दर्भवति^५ नैतद्दहरन्योन्यस्यर्तुयाजं
 यजतीति^१ ॥ १३ ॥

- आग्राव्याध्वर्युरन्यस्मै यद्दं प्रदायैतेनैव ययेतमेत्य जघनेन
 हविधानि उपविश्यर्तुसंप्रेषमुक्त्वापोत्याय ऊत्वा व्यवनीच प्रद-
 १५ क्षिणमावृत्य यथायाचीत्तप्राडाशौनो होत्रभचं भक्षयेत्प्रत्य-
 १ क्ताशौनो^१ अध्वर्युभचं^१ पारुष्केपौर्हिता गृशति वासुखिस्या
 मैत्रावरुणो विहरति वृषाकपिं^१ ब्राह्मणाः^२श्री गृशत्येवचा-

१ M G Be U ins. चाग्नीध्र ।

२ पञ्चदशस्य Be.

३ Thus Ben ; •निर्गतस्य the other MSS.

४ इति ins. U H, it is effaced in G.

५ Thus M ; प्रत्यन• the other MSS.

६ •कपौर्धं M.

- महतमच्छावाकः^१ किंकर्मा^२ तर्ह्यध्वर्युर्भवतीति^३ प्रत्यामृषा-
 II. 252. 11. तीत्येव^४ ब्रूयाद्या^५ एता अध्वर्युरनुष्टुभ उद्धृत्याहरति तासत्सो
 गायत्र्यस्तास्त्रिसोऽनुष्टुभः^६ सोम राजकेक्षवरोद्देत्येतस्ये गायत्र्ये
 पद्मात्रेण राजानमुपावहरेत्कथसु खलु द्ग्रममहर्भत्ता^७
 सर्वचतुर्विंश^८ च भवति^९ चिष्टोमं^{१०} चान्यच^{११} तृष्णीः सोमा-
 दिति^{१२} चतुर्विंशो बह्विष्यवमानः पञ्चदशं ब्रह्मसामं च-
 ख्निः प्रमग्निष्टोमसाम^{१३} तासामु^{१४} ह नवागच्छन्ति^{१५} तासत्-
 विंशतिः संपद्यन्त^{१६} एतदेवापि द्ग्रममहर्भत्ता^{१७} सर्वचतु-
 II. 256. 8. विंश^{१८} च भवति चिष्टोमं चान्यच तृष्णीः सोमादित्यु^{१९} पञ्च- १०

१ Thus emended; किंकर्मातच्छे० Ben, किंकर्मातच्छे० Be G U, किंकर्मा-
 तच्छे० M, किंकर्मातच्छे० H.

२ Thus G (sec. m.), प्रत्यामृषाती M Be U H, वक्ष्याद्यातीतीत्येव Ben.

३ Thus Ben and the Viv. only; •भवतीति or •भवति the other
 MSS.

४ Thus (and cp. XXVI, 16 init.) M Ben Be, सर्वचतु० G U H.

५ Om. G H Be.

६ Thus G M Be; भवतिचिष्टदग्निष्टोमं U H, भवतीत्यचिष्टोमं Ben.

७ Thus M Be (Ben defective), वा चान्यच G U H.

८ •साम U (sec. m.) M G.

९ Doubtful and conjectural reading; तसामुपवहन्त्याहरति Ben, तासा-
 मुपवहन्त्याहरति M, तासामुपवहन्ति G U H; Ben defective. The mean-
 ing is clear; चख्निःसामं मध्यं (r मध्यात्) नव पंचदशसु प्रचिद्यन्ते । तसा वचोः
 (i.e. the pañcadaśam brahmasāma or pañcadaśam mādhyaṇḍināma
 paṇamānam and the trayastriṅśam agniṣṭomasāma) चतुर्विंश भवति ।

१० Thus G only (•भत्ता), •भवत्या all the other MSS.

११ सर्वचतु० Ben Be H.

न्नाचे वत्सं धारयन्धरुषो धधञ्जिति ^१ किंदेवत्या च खञ्जिय-
माङ्गतिर्भवतीति ^२ प्राजापत्येत्येव ब्रूयादिति ^३ ॥ १४ ॥
॥ नवमः ॥

अथेभं दादग्राहं यहापैरेव प्रतिब्यूषामस्तस्य नवाहानि
५ प्रतिब्यूहं गच्छन्ति चान्वन्यानि प्रायणीयोदयनीयाभ्यां दग्-
माद्याहो ^४ ऽथ ^५ हन्दोमास्तात् ^६ षडेव ^७ सखानो ^८ हि ^९
प्रथमस्त्रिरापो ^{१०} गायत्रीप्रातःसवने ^{११} प्रथमे त्रिराचे ^{१२} ऽष्टौ
कृत्वो ऽपि प्रथमसुपाङ्गभिववमभिवुणुयादेकादश कृत्वो
द्वितीयं ^{१३} दादश कृत्वकृतीथं ^{१४} महाङ् इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा
१० इत्येतथा त्रिष्टुभा माहेन्द्रं गृहीयादेदम्भेभिः सवितः पायु-
भिहमित्येतथा जगत्या साविचर्मष्टाकपासाग्नातःसवनीया-
न्कुर्यादेकादशकपासान्माध्यंदिनीयान्द्वादशकपासाङ्गकृतीथसव-
नीयान्सुमङ्गणेन गायचच्छन्दसा प्रातःसवनीयान्मन्त्रेषुद्रव-
ङ्गणेन त्रिष्टुपच्छन्दसा माध्यंदिनीयानादित्यवङ्गणेन जगती-

१ ? Thus Be U H; यद्वन्दोमास्ताः षडेव M, यत्तद्वन्दोमास्ताः षडेव G, यद्वन्दोमास्ताः षडेव Ben; the Vivaraṇa also has यद्वन्दोमास्ताः षडेव ।

२ सखानो Ben, सखानो M.

३ Thus B G M, क्वि U क्वित् Ben H.

४ Thus, in accordance with the Vivaraṇa, U; प्रथममहस्त्रिरापो the other MSS.

५ गायत्री प्रा० G.

६ Instead of त्रिराचे here and in the similar passages further on some of the MSS. (Ben H U) त्रिराचे ।

ऋन्दसा द्वितीयसवनीयानित्यथ जगतीप्रातःसवने^१ द्वितीये
 चिराचे द्वादश कृत्वो ऽथे प्रथममुपाश्रमभिवमभिषुण्वाद्दष्टौ
 कृत्वो द्वितीयमेकादश कृत्वस्तृतीयं^१ महाश्रु इन्द्रो य श्रोजसे-
 त्येतया गायत्र्या माहेन्द्रं यद्दं गृह्णीयाद्दाममद्य सवितरित्ये-
 तथा चिष्टुभा सावित्रं^१ द्वादशकपासाग्रप्रातःसवनीयान्कुर्या-
 दष्टारुपासांन्माध्यंदिनीयानेकादशकपासाश्रुतृतीयसवनीयान-
 दित्यवद्गणेन जगतीऋन्दसा प्रातःसवनीयान्मन्त्रयेदसुमद्गणेन
 गायत्रऋन्दसा माध्यंदिनीयान्ब्रुवद्गणेन चिष्टुपऋन्दसा द्विती-
 यसवनीयानित्यथ^१ चिष्टुप्रातःसवने^२ द्वितीये चिराच एकादश
 कृत्वो ऽथे प्रथममुपाश्रमभिवमभिषुण्वाद्द्वादश कृत्वो द्वितीये^{१०}
 मष्टौ कृत्वस्तृतीयं^१ महाश्रु इन्द्रो य श्रोजसेत्येतां गायत्रीं चिर-
 भावर्तयेदनुपयामाश्रु^१ सा जगती संपद्यते^१ तथा माहेन्द्रं
 गृह्णीयाद्द्विरक्षपाणिमूतथ इत्येतया गायत्र्या सावित्रमेकाद-
 शकपासाग्रप्रातःसवनीयान्कुर्याद्द्वादशकपासांन्माध्यंदिनीयानष्टा-
 कपासाश्रुतृतीयसवनीयान्ब्रुवद्गणेन चिष्टुपऋन्दसा प्रातःसव-
 नीयान्मन्त्रयेददित्यवद्गणेन जगतीऋन्दसा माध्यंदिनीया-
 न्सुमद्गणेन गायत्रऋन्दसा द्वितीयसवनीयानिति^१ ॥ १५ ॥
 ॥ दशमः ॥

१ Corrected ; अवर्तयामाश्रु G M Be, अवर्तयामाश्रु H U ; Ben has a lacuna
 २ इति om. Ben G U.

३ Thus M Be ; चिष्टुपःप्रा. Ben U H G (pr. m.), चिष्टुपःप्रा.
 (sec. m.).

२. अथायं वैषुवतो सभेत मासगणानामित्येकं आहुः सप्त-
३. दश दीक्षा द्वादशोपसदो वैषुवतं चि॒ग्रत्तमं^१ कथसु खलु
गोत्रायुभ्यां स्तोमा^२ भवन्तीति^३ गोर्नु खलु पञ्चदशो
बहिष्यवमानस्त्रिवृत्त्याभ्यानि सर्वसप्तदशं^४ माध्यंदिनं^५ सवनं
४. सर्वैकविंशं तृतीयसवनं सोकथ्यमथायोस्त्रिवृद्बहिष्यवमानः^६
पञ्चदशान्याभ्यानि सर्वसप्तदशं^७ माध्यंदिनं सवनं सर्वैकविंशं
५. तृतीयसवनं सोकथ्यमथेमौ विश्वजिदभिजितावग्निष्टोमौ
सप्तगतौ भवतः^८ के^९ नु^{१०} खल्वेतयो स्तोमा^{११} भवन्तीत्यभि-
जिसु^{१२} खलु शुदयस्तुरावृत्तो^{१३} ऽथ विश्वजिच्चतुर्दयस्त्या-
६. वृत्तः^{१४} कथसु खल्वेकविंशतिगर्भा भवतीत्यभिजितमुपेत्य
पृथ्व्यं षडहमुपेयुरथ चीन्यरःसाक्षो ऽथ वैषुवतमथ चीग्रत्य-
क्शाक्षो ऽथावृत्तं पृथ्व्यं षडहमथ विश्वजितं^{१५} कथसु खलु
गोत्रायुषी विहते जानीयादिति^{१६} पुरस्तादभिजितो गामु-
पेयात्सखाण एवायुर्भवतीति^{१७} कियन्नो नु खलु गवामथने

१ Thus Be G U and the Viv. ; स्तोमा भवन्तीति H, स्तोमो भवन्तीति M.

२ Thus Be M ; सर्वेष० G U H Ben.

३ Thus G (sec. m.) ; म्दिनाया all the other MSS

४ •सप्तं MSS.

५ Thus M Be ; सर्वेष० G U Ben, सर्वतःष० H.

६ कोनु M H U Be G (pr. m.), खलु G (sec. m.), खनु Ben.

७ Thus M Ben G ; •नो भवन्ती H U Be.

८ •चतुरस्रावृत्तः M H Be (the last two •वृत्तः). Ben defective.

९ इति Supplied by me.

ऽग्निष्टोमा भवन्तीति ^१ ज्योतिरग्निष्टोमस्त्रिवृदग्निष्टोमो विश
जिदभिजितावग्निष्टोमौ वैषुवतं दशममहर्महाव्रतमिति षष्ठेति
ह वा इदं गवामथनं प्रज्ञातस्तोमं ब्रुवते ^१ तस्य होत्तरं पच
आवृत्तं भवति यदन्यद्गोआयुभ्यां च दशराचाच्च ^१ अनौका-
नचावृत्तान्पदान्गृहीयात् ^१ ॥ १६ ॥

अथेमा द्वात्रिंशत्तमेकादशिन्यो गवामथने ^१ तेषां ^१ पूर्व-
स्निग्धेषु षोडश निष्ठीयन्ते सप्तदश ^१ एकादशिन्ये वाचं-

II. 265. 11. स्वत्यो वैषुवते ^१ सवनीयः संपद्यते ^१ तस्य नवाहान्यपशुकान्-
तिरिच्यन्त इति ^१ कतमानि खस्विमान्यहानि भवन्तीति ^१
पृष्ठस्य षडहस्योत्तराणि त्रीणि त्रयश्चन्दोमा दशममहर्महा- ^१

II. 262. 12. व्रतसुदयनीयो ऽतिराच इत्यभिज्ञवासाचीयन्ति च तदङ्गि-
रशामथनमिति ^१ पृष्ठ्यानामच स्थाने ऽभिज्ञवानेव दधाति ^१
पृष्ठ्यासाचीयन्ति च तदादित्यानामथनमित्यभिज्ञवानामच
स्थाने पृष्ठ्यानेव दधात्यग्निष्टोमासाचीयन्ति च तत्प्रजापते-
रथनमित्युभयेषामच पृष्ठ्याभिज्ञवानां स्थाने ऽग्निष्टोमानेव ^१

१ Thus M G Be Ben U, तेषां H, cp. Ap. XXI. 23. 2.

२ Thus G (sec. m.) and the Viv.; नवा ins. M Ben, चा ins. Ben U
G (pr. m.); H. defective; meaning and interpunction uncertain;
cp. Ap. XXI. 23. 2.

३ Thus M U Be H Ben; •वत्: H G (sec. m.), •वतै: G (pr. m.),
•वतै: Ben.

- १ दधात्याघाटीभिः^१ पिच्छोक्षाभिः^२ कर्करौकाभिरित्याघाव्यो^३
 ५१^४ कोसोष्ठा^५ भवन्ति^६ पिच्छोक्षा^७ उ ह वीणाकाणध्वगा^८
 ६ वीणा^९ उ कर्करौकास्तं^{१०} काण एव ग्रह्यादृणसीत्यादृन्धादि-
 ७ त्येदमुक्तं^{११} भवति^{१२} ॥ १७ ॥ एकादशः ॥
- ८ अथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वे यजेत यो
 ९ ऽग्निष्टोमेन यजमानो ऽथ सर्वस्तोमेन यजेतेति^{१३} चत्वारि
 १० पञ्चदशान्याव्यानि^{१४} तौ द्वौ चिष्टग्रदगौ^{१५} तयोरितरस्त्रिष्ट-
 ११ स्त्रिष्टग्रदगौ^{१६} तिस्र उपासति^{१७} तौ द्वौ त्रिणवचयस्त्रिष्टगौ^{१८}
 १२ गायत्रं पूर्वं ऽहन्साम भवति वैष्टुभमुत्तर इति होतुराव्य-

१ Thus G M U, •दिभिः Be H.

२ Thus (पिच्छो) H U G (sec. m.), पिच्छो G (pr. m.) Be M,
 पिच्छो Ben.

३ कर्करौ Ben, कर्करि the other MSS.—•वाद्योरह Ben H U, •वोरह
 Ben, •वाद्योरह M, •वाद्यउह G.

४ ? कोसोष्ठो H, कोसोष्ठा G, कोसोष्ठो M U, कासोष्ठौ Ben, कोसोषो Be
 (compound of काण-षोष्ठ ?).

५ Thus M H U, पिच्छोक्षा Be G पिच्छोक्षा Ben.

६ ??? Thus read U H Be (with var. •दृमा), वीणाकाणाकादृमा M,
 वीणाकाणध्वगा G.

७ Thus G only; वीणाया Be H U M, वीणाया Ben.

८ MSS., exc. Ben, कर्करिका ; perhaps the form with short i is,
 after all, preferable.

९ Emended in accordance with the text proper; instead of
 •वचनौ the MSS. read वचनौ ।

- II. 270. 6. सेतानि^१ संपादयेदेवमेवोत्तरे ऽग्निं होतुरेवाव्ये^२ चचासैवा^३
 सहस्रतम्वन्यतएनी कण्डूकृतोपकृप्ता^४ भवतीति^५ स्रुषेविते-
 त्येवेदमुक्तं भवति^६ कश्मिन् खलु काले सप्तशं पडौही^७
- II. 273. 7. वार्चनीं दद्यादिति^१ संघामं जित्वा राजन्य एनां^२ दद्यात्कथसु
 खलु गर्गचिराचेणर्तुमुखेषु विहतेन यजेतेत्याषाढे वा^३ आवचे^४
 वा पचे ऽग्निष्टोमेन वा^५ यजेत^६ तत्पत्नीसंघाजानं वा हृदय-
 शूक्ष्मानं वाहः कृत्वा समुपगच्छ राजानं काले वसतीवरीरभि-
 यच्छाहीनसंततिं^७ कृत्वा यावोवायथ्यं संप्रचास्य द्रोणकचभ्रे
 दग्नापविचे समवधायाम्नीभ्रं द्रुत्वा समिद्धारा यन्वाहत्स
 समिध आहवनीय उपसादयन्ति^८ परिहृतासु वसतीवरी-^९
 व्याहृतायां सुगच्छायां संवेगनीयाः समिधो ऽभ्याधाचे-
 न्नावर्हिः संगच्छाविश्रियं पयांश्चुपवसन्वथ शो भूते सव-
 नेच्छा यजेत^{१०} तत् स्तम्बयजुर्हरति^{११} स एवमेवाहरर्षवसती-

१ Thus G U H, होतुराव्यानि Be, होतुराव्यानि रतामि M, होतुराभि-
 नाभि Ben.

२ वा० M.

३ Thus Ben M U, कंडूकृतो० Be, कंडूकृतो० G H.

४ रतां Be.

५ Om. all exc. Ben.

६ Is वा to be cancelled ?

७ वरीभिः परिच्छा Ben H.

८ Thus G Be U H; स्रुषेविते० the other MSS.

९ तस om. M. Ben; are we to remove it or to read as infra (k.
 19). तस च ?

वरीः परिहरमाणश्चतुरो मासः सवनेष्व्या यजते ^१ नाग्निहोचं
 जुहोति न दर्शपूर्णमासाभ्यां यजते ^१ ऽथ चतुर्षु मासेषु पर्य-
 वेतेषु परिहृतासु वसतीवरीव्याहृतायाः सुब्रह्मण्यायामहरहः
 संवेगनीयाः समिधो ऽभ्याधायेभ्नावर्हिः संनद्य पथाऽसि
 ५ विश्विष्योपवसन्ति ^१ ॥ १८ ॥

अथ श्वो भूत उक्थ्येन यजते ^१ तत्तथैव पत्नीसंयाजानं
 वा हृदयशूक्ष्णानं वाहः कृत्वा समुपनद्य राजानं काशे वसती-
 वरीरभिष्टङ्गाहीनसंततिं ^१ कृत्वा प्रावोवायथ्यः संप्रचास्य
 द्रोणकस्ये दशापवित्रे समवधायाम्नीध्रं द्रुत्वा समिद्धारा
 १० यन्वाहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति ^१ परिहृतासु
 वसतीवरीव्याहृतायाः सुब्रह्मण्यायाः संवेगनीयाः समिधो
 ऽभ्याधायेभ्नावर्हिः संनद्याविश्विष्यं पथाऽस्युपवसन्त्यथ ^१ श्वो भूते
 सवनेष्व्या यजते ^१ तच्च तथैव न ^१ स्तन्वद्यजुर्हरति ^१ स एवमे-
 वाहरहर्वसतीवरीः परिहरमाणो ऽपराश्चतुरो मासः ^१ सव-
 १५ नेष्व्या ^१ यजते ^१ नैवाग्निहोचं जुहोति न दर्शपूर्णमासाभ्यां
 यजते ^१ ऽथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु परिहृतासु वसतीवरी-
 व्याहृतायाः सुब्रह्मण्यायामहरहः संवेगनीयाः समिधो ऽभ्या-
 धायेभ्नावर्हिः संनद्य पथाऽसि विश्विष्योपवसन्त्यथ श्वो भूते

१ श्वरीभिः परिच्यं G U.

१ Thus M U G ; संनद्य पथांसि विश्विष्योप the other MSS.

१ न read by all the MSS., but seems to be expunged in M.

१ Thus M U H ; सासांश्वव Ben G, मासाश्च Ben.

II. 273. 1 ऽतिरात्रेण यजते ययन्नपुष्केनाथैताः सहस्रतमौ प्राची
 sqq. वोदीची वावर्तयः स्यात्^१ विहारं चात्मानं च न व्यवेवादिति^१
 ॥ १९ ॥ द्वादशः ॥

किंदक्षिणा उ खल्वहीना भवन्तीत्यर्हणोऽर्हणः सहस्र-
 दक्षिणः स्यादित्येतदेकमेकैकमहः सहस्रदक्षिणः स्यादित्येत-
 देकं^१ द्वादशप्रतदक्षिणः स्यादित्येतदेकं^१ यथाश्रद्धदक्षिणः
 स्यादित्येतदपरमादेशादेवै^१ तस्मिन्तिरात्रे सहस्रमनुविहितं
 ददाति^१ द्विरात्रप्रभृतयो ऽहीना भवन्त्यैकादशरात्रादेषेमा-
 न्यहीनाभिपरीतानि^१ सन्नाणि भवन्ति यथैतत्संवत्सरमर्भं^१
 एकादशरात्रं^१ उभयविधो हि भरतद्वादशाहो^१ द्वादशाग्नि-^१

III. 168. 10. षोमा रथंतरसामानः^१ स ह भरतद्वादशाहो^१ ऽधोऽस्थोमेषु
 चितृप्रथममहः स्यात्पञ्चदशं द्वितीयं सप्तदशं तृतीयमेकविंशं
 चतुर्थमित्तीश्वेकमथापरस्त्रितृप्रथमस्याहः^१ प्रातःसवनं पञ्चदशं
 माध्यंदिनं सवनं सप्तदशं तृतीयसवनमथ^१ द्वितीयस्याहः

१ Thus M; वावर्तयस्यवा G, वावर्तयस्यवा U Ben H.

१ Thus G; •होनाभिः परौ (or रि) तानि the other MSS.; चरीना-
 पनितानि or चरीनापरितानि the Vivaraṇa; cp. infra k. 21 s. fin.

१ Thus Ben; यथैतत्सं the other MSS.

१ •मित्तीन्वे or मित्तीन्वे MSS.; the following is doubtful; •कनवा-
 परंस्त्रिह G U Ben U M, but in M स is effaced; •कनवापरं सर्वस्त्रि-
 Ben. The Viv. has चपरस्त्रिह; if this is the correct reading, we
 ought to correct also एकम् into यको ।

१ The MSS. here are defective; the passage has been restored
 by me according to Śāyaṇa on TS. VII. 1. 8 (ed. Calc. Vol. VII,
 198).

पञ्चदशं प्रातःसवनम् सप्तदशं माध्यंदिनम् सवनमेकविंशं
 तृतीयसवनमथ तृतीयस्याहः सप्तदशं प्रातःसवनमेकविंशं
 माध्यंदिनम् सवनं त्रिणवं तृतीयसवनमथ चतुर्थस्याह एक-
 विंशं प्रातःसवनं त्रिणवं माध्यंदिनम् सवनं चतुस्त्रिंशं
 १ तृतीयसवनम् ॥ २० ॥

अथेम औपसदाः पुरोडाशाः शूर्पादानप्रभृतय
 आप्यानाः १ सुवाङ्मत्या चैनाम्सह सकम्पुङ्गवाद्दौपमन्ववीथेन १
 कथ्येनाग्नेयानेककपासाननुसरस्वति १ प्राज्ञो यान्तीत्याहवनीय-
 सकाशाच्छ्रम्यां प्रास्त्रेष्वा यत्र निपतेत्तद्गार्हपत्यस्यायतनम्
 १ स्यात्प्राचीनं १ तत आहवनीयो १ ऽथ यद्यपर्याणा अप उपा-
 धिगच्छेयुरपोनग्नीथं चरुं तृतीयसवनीयानामनुनिर्वाप्यं कुचु-
 रधोपोत्तरेद्युः समाप्यत्वे १ श्रम्यां प्रास्त्रेष्वाहा भवन्ति पश्चाद्वा
 भवन्तीत्यभिज्ञवानामेवैते १ ऽपच्छेदा १ भवन्त्यष्टमे ऽह्नि वाज-
 पेथ इति १ तत्र यदेव सुत्याभिपरीतं वाजपेथिकं कर्म

१ Thus Ben, न्ववेन the other MSS.

१ Thus G (sec. m.) only; अनुसरस्वती all the other MSS. and my two copies of the Vivaraṇa.

१ कुचुर्नि instead of स्यात् G (sec. m.).

१ ? Thus M G; न्वेव U H; समाप्येत Ben, सःसमाप्यत्वेन Be; the Viv. gives the periphr. : अनीर्षं समादे(हे)शात् ।

१ Uncertain; वैतेपश्चदा Be, वैतेपश्चदा H, वैते-श्चदा Ben, वैतेपश्चदा U and G (pr. m.), वैतेपश्चदा G (sec. m.), वैतेपश्चदा M. The Viva-
 raṇa periphrases : अभिज्ञवानामेवान्ने लोषे (or नान्नेलोषे) न प्राज्ञाः ।

१ इति Supplied by me.

- II. 279. 14. तत्कुर्वाद्येदं सप्तदशमवचनमन्वन्दोमं भवतीति^१ विज्ञायतं^२ उ खण्डस्य हन्वोमभक्तयस्तुर्विंशं चतुस्रवारिश्चमंष्ट्राचतुर्विंशमिति^३ ॥ २१ ॥ चयोद्दशः ॥
- II. 283. 1. अथायमतिराच उभयविधो भवत्यहीनो वैकाहो वापि तु खण्डस्याहीनस्यैव रूपं^४ दादशोपसदो जेकमहरमि-
विधत्ते^५ । जेकाहस्यैव रूपं^६ सप्तदशतीवरीर्गच्छति सप्त-
- II. 285. 13. त्वश्वनुपाकरोत्येकं क्रतुकरणं^७ समथाविधिते सूत्रे चिर-
खेन षोडशिन सोममुपाकरोतीत्यर्धास्तमित इत्येवेदमुक्तं
भवति^८ । तस्य चेदनुपाकृत आदित्यो ऽभक्तमियाद्गार्हपत्ये तिस्रः
सुवाङ्गतीर्णुञ्जयाद्गूर्धुवः सुवरित्यथ यस्योक्त्ये ऽतिरिच्येताति-
राचं कुर्वीतेत्यतिक्रान्ताः खण्डस्य दीचोपसदो ऽतिक्रान्तं क्रतु-
करणमतिक्रान्तं षोडशिनो ग्रहणमथ तदानीमेव षोडशि-
पाचमुपकल्प्य तिस्रभिर्दग्धिर्गच्छीयादथैतेन^९ पुरसाद्वापि-
यर्वायेभ्यश्चरेत्तथैवमेव संग्रैषः^{१०} प्रतिप्रक्ष्वातरापयणदतीचं गृह-

१ Thus (and cp. TS. VII. 4. 2. 3, Pañc. br. XXIII. 19. 8) M G U H; •यनमर्हदोमं Be, •यनमर्हदोमं Ben.

२ r. विज्ञायन्त ?

३ Thus G (sec. m.), नेकम. Be, नेकम. M Ben G (pr. m.) U (sec. m.), जेकम. H.—Instead of चभिविधत्ते (thus M Be G U), Ben: चभिविद्यते, H. चभिविद्यते । The Viv.: चहीनरूपकं दादशोपसदमनेकजिह्वरव समान्तं च ।

४ Thus M G U Be; •त्वकं Ben, त्वं H.

५ इति opt. all exc. M.

६ Thus M Ben; •धैतेन G Be U.

७ प्रेषः M G U.

- द्वितीयानि^१ आचमोः पृषदाब्धं गोपायाग्नीदाश्विनं ते दिक्-
 पाक्षः श्रुतमथपररात्रे ऽस्त्विति^१ कश्चिन्नु खलु कास चाश्विनो
 दिक्पाक्षो निरुध्यत इति^१ तार्तीयसवभिकैर्वा पुरोडाशैः^२
 यद्यपि वा पुरस्तादुत्तमस्य रात्रिपर्यायस्य^३ चिद्वै सोमावा-
 मवमस्विष्टत्परम इत्यतिरात्रब्राह्मणमेवेतद्भवत्यथेयः^४ यौवा-
 मधिकी सुरा पादकिस्रा^५ वा^६ भवत्यपि वा यच्चिका^७
 ग्रथ्याणि च तोक्काणि^८ चेति^१ यवानामु^९ इ^{१०} ग्रथ्याणि
 भवन्ति ग्रीहीणासु इ तोक्काणि^८ माषास्तु नगज्जरायं कारणे-
 तरो दाहमथो वा वैदक्षो^९ वा मृन्मथो वा चर्मथा त्वेवामि-
 विदि^१ स्यादथः सुतासुतीति^१ सुतसु^९ हास्यासुच भवत्या-
 सुतसु^९ हास्येह भवत्यथास्मिन्हासायण्यज्ञे कुर्यादुपाःशुवाव-
 मिति^१ ॥ २२ ॥ चतुर्दशः ॥

१ Om. & U H Be.

२ पद्यपुरो० H, पुरोडाशैः M.

३ पादकीया H U, पाकीया G, पादकिवा M, पादकिवा Be. The Viv., although corrupt, mentions the word किवा ।

४ वा om. H Ben.

५ •चि both times G Be, once •चि once •मि M, •मि both times Ben H U.

६ यवानां च Ben ; read perhaps यवानाम च ।

७ वैदक्षो M H U Ben, वै० G Be.

८ Thus all exc. Ben (•विदि). The Viv. seems to give the paraphrase: चर्मथा (r. च०) चर्मोद्यः (var. चर्मोद्यः) ।

९ r. सुतमहासा० ?

१० •भवत्यसुतसु Ben, भवत्यासुतसो M Be H.

- II. 292. 1. अथास्त्रामेकादशिन्यां धूपाहुतिस्तन्मं याग्नौ हवते^१ ऽथा-
 ब्रह्मनवा संचारिणी^१ सप्तस्यर्कं^१ कर्म तद्भवत्यग्निष्टां^१ प्रथम-
 स्त्राग्निं^१ स्रष्टदाह्न्याद्विदितीषस्य चिसृतीषस्यैवमेवेतरेषामनु-
 पूर्वं ह्येदनन्नायाय चाप वेदिविमानं^१ दशानां च रथाद्यासा-
 मेकादशानां च पदानामष्टाङ्गस्य च^१ चतुर्विंशं भागमाद-^१
- II. 293. 9. दौत^१ स प्रक्रमः स्त्रात्तेन वेदिं विमिमीताधिमावुपस्थावानौ
 चतुरङ्गसमाधेयं विहृतमौ^१ स्त्रातामधेतरे रथाद्यान्तराद्या^१
- II. 293. 10. एव स्युरित्येष वै भवत्युपरसंमितां मिनुद्यात्पिष्टस्योक्तकाम-
 II. 293. 12. स्त्रेति यावत्यग्निष्टस्योपरं^१ तावन्नात्ता इतरे भवन्ति^१ सवाह-
 संमितामिन्द्रियकामस्त्रेति यावदग्निष्टस्य रथना तावन्नात्ता^१
- II. 293. 13. इतरे भवन्ति^१ सर्वांस्यमाग्रतिष्ठाकामस्त्रेति सर्वांस्यमाग्रतिष्ठा-
 II. 298. १४. कामस्य करोति^१ चे चयो मध्यमास्तांस्यमान्यशुकामस्त्रेति
 II. 294. 1. तांस्यमान्यशुकामस्य करोति^१ अतिषजेदितरानिति^१ स एवमेव
 II. 294. 3. दक्षिणसुत्तरमित्यष्टौ धूपान्यतिषजत्येष वै भवति यं कामवेत
 प्रमायुकः स्त्रादिति गर्तमितं तस्य मिनुद्यात्त्तरार्धं वर्षिष्ठमव^{११}

१. सवाहक Be. Instead of सप्तस्यर्कं कर्म a citation in the Mahāgvi-
 sarvasva gives संसर्गि कर्म ।

१ Thus according to Ms. (text and comm.); •ग्निष्ठान्नाग्निं the
 MSS.

१ Om. Ben Be U; cp. XXX. 4.

१ विप्रह. M Ben.

१ •जातस्यादा M Be, जातस्यादा H.

१ Thus MSS.; r. यावदग्निः ?

१ M Ben ins. अतिषजति ।

द्विषीयाऽशमित्युत्तरार्धमथ वर्षिष्ठं भिनोति दक्षिणार्धं द्विषी-
याऽशमेव वै गर्तमिद्यस्यैवं भिनोति ताजक् प्रमीयत इति
। प्राच्याणं^१ दक्षिणार्धं वर्षिष्ठं भिनुयात्सुवर्गकामस्याथ द्विषीयाऽ-
शमिति ॥ २३ ॥

५ चक्रुष्टपर्वमाचेणाचक्रुष्टपर्वमाचेणोत्तरसुत्तरं यूपः द्विषी-
याऽशं भिनुयादपि वा यूपवटानामेवैता माषा अतिखनेदपि
वोपग्रथमेवोपनिदधते^२ । ताभिर्माषाभिरभिसंपादयेत्कथसु
खसु यूपवटाऽस्य परिलिखतो यूपःस्योच्छ्रयतः^३ पशुःस्यो-
पाकुर्वतः संचरी^४ स्वादित्यन्तरेणाग्निष्ठं^५ चोपस्त्रावानं चोपा-
१० तीत्य जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्यान्तरेणाग्निष्ठं^६ सेवोपस्त्रावानं^७
चोपातीत्यैकैकं परिलिखेदोच्छ्रयेदोपाकुर्यादापि वा यंशं
परिलिखेदोच्छ्रयेदोपाकुर्यादा तंतं न थवेयादक्षिणेन दक्षिण-
सुत्तरेणोत्तरमपि वा सर्वानेवाघेण यूपान्परीत्यैकैकं परिलि-
खेदोच्छ्रयेदोपाकुर्यादा^८ अतिषट्ठं^९ तेन पूर्वाः संपद्यन्त^१ एवं

१ •विषये U.

२ •चरतां M, •चरतो Ben U.

३ Corrected; कःसचरी M G Be H, कःसचारी Ben, कंसचरी U. The Mahāgnisarvasva संचरः (without कः). संचरी (cp. also XXV. 20 : 251. 4) has the meaning of नानं (Viv.).

४ •डां most of the MSS.

५ Thus M and a citation in the Ms.; •चाग्निं the other MSS.

६ एव given by Ben only.

७ •पजे Ben, •पज Ben, •पंजं H.

व्यतिषक्तानामेवैतेषां पशूनां^१ पञ्च दक्षिणार्धान्यशुनूपक्रम्यै^२
 स्थापयेयु^३र्वाङ्घ्रं प्रथममत्यानवेयुरथानुपूर्वमितरानन्तरेषु चा-
 त्वाप्तोत्कराबुदङ्गुपनिष्कम्ब^४ प्रस्थान्वा^५ निहन्तुरपि वा मण्डली-
 कृतास्तेषां वपा उत्खिद्याहरेयुर्धवा^६ वपाभिर्विहारं चात्मानं

- II. 296. 3. च न अवेयुरथायं पात्रीवतो ऽप्युष्टपर्वमात्रेणोत्तरार्धाद्युपाङ्घ्री-
 यागस्थादपि वा यथाग्राह्याणमवाङ्नाभिमचषास्त्रमवसीर्य-
 II. 297. 15. मथेद^७ सर्पाणामयन^८ सोमतो विकृतं भवत्यथेदं विश-
 II. 298. 11. सृजामयनं कथमिदानीन्तनेषु स्थादिति^९ शतं दीक्षाः शत-
 सुपसदः सस्रं^{१०} प्रसृतः^{११} ॥ २४ ॥ पञ्चदशः ॥
 II. 299. 10. अथेदं कुण्डपायिनामयनमग्निहोत्रपूर्वमेके ऋवते सोमपूर्व-
 सुपयन्ति^{१२} तत्पत्नीसंथाजानं वा हृदशुस्मानं वाहः कृता

१ Om. Ben Be.

२ पशून् ins. all the MSS. exc. Ben (cp. XVII. 14 : 295. 10).

३ •काम्य G U.

४ Thus Ben only and Ms. (प्रस्थानुक्तत्रमावस्थितान्), and the Vivarāṇa (प्रस्थान्वावस्थितानि (sic) स्युः); प्रतिप्रथावा U (pr. m.), प्रति-प्रस्थानावा the other MSS.

५ Thus the Ms. (तेषां संज्ञानां वपाः अर्धवृथा उत्खिद्याः परिकल्पितं वाहवनीयं प्रति नवेयुः); उत्खिदेयुर्धवा the MSS.

६ अजवस्थितसु instead of अजवसीर्यसु G (sec. m.).

७ These words are missing in G Be U H; प्रकृतं M, प्रकृतं Ben.

८ Uncertain reading; •सुपयन्ति G (sec. m.) Ben; •सुपयं U H,

•सुभयं M, •सुवैवसयं Be; the Viv.: स श्व चारकासीचसदः ।

समुपनक्त राजानं काले वसतीवरीरभिष्टङ्गाद्यौनसंततिं^१ कृत्वा
 प्रावोवायव्यं संप्रचाख्य द्रोणकक्षग्रे दशापविषे समवधायाग्नीध्रं
 द्रुत्वा समिद्धारा यन्धाहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति^२
 परिहृतासु वसतीवरीव्याहृतायाः सुप्रह्लाष्यायाः संवेगनीचाः
 ४ समिधो ऽभ्याधावैभावर्हिः संनद्याविशिश्व पयाः^३स्युपवसन्धय
 यो भूत आमावास्त्रेण हविषा यजते^४ तत्र न क्षम्यजुर्हरति^५
 त एवमेवाहरहर्वसतीवरीः परिहरमाणा अष्टाविंशतिमहा-
 न्यामावास्त्रेण^६ हविषा यजन्ते^७ नाग्निहोषाणि जुह्वति न
 पौर्षमासौ यजन्ते^८ स यत्र तृतीयसवने धिष्णियाग्निहरति
 १० तद्वज्रं मार्जास्त्रीयं करोति^९ समासक्नेषु हविःषु गार्हपत्ये
 करक्षपाचास्त्रभिर्पर्शन्ति कृत्वा तैर्मार्जास्त्रीये प्रचरति^{१०} गार्हपत्य
 एव पिण्डपितृयज्ञं^{११} अपयित्वा तेन मार्जास्त्रीय एव प्रचरति^{१२}
 प्रतिपूरुषसुवेवैषां^{१३} प्रवराग्रवृक्षीत^{१४} एकैकस्त्रैवैषां चयस्त्रयः
 पिण्डास्तै पञ्चदशं^{१५} महापितृयज्ञे स्त्रीर्षं^{१६} बर्हिर्भवति न वेदि-
 १७ मास्त्रिच्छति^{१७} न क्षम्यजुर्हरति नाष्यानि मृक्षीते^{१८} स यत्र

१ Emended (cp. XXVI. 18, 19); •वरौभिः परिष्टङ्गा• U H, वरीरभि-
 परिष्टङ्गा• M G Ben, •वरौभिपरिष्टङ्गा• Be.

२ Emended; •विंशतिरहा• MSS.

३ Thus M G U H and the Viv.; •पुचव• Ben Be.—•सुवेवैषां my
 conjecture (उवेव = उ एव), •सुवेवैषां MSS. exc. G (•सुवेवैषां) ।

४ पंचदश M Ben Be.

५ स्त्रीर्षं M Be H.

६ After शिच्छति Ben ins. न चनति ।

द्वितीयसवने धिष्णिद्यान्विहरति तदजसं मार्जाक्षीयं करोति^१
 समासक्षेषु हविःषु गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींश्चि अपविना
 तैर्मांजाक्षीये प्रचरेद्दाहवनीये माहत्या प्रचरेदंनमेवावक्ष्यः^२
 परीचाद्विद्वतीया^३ वेदिर्भवति प्रक्रमाणासु इ द्वितीयं नवमसु^४
 भुमेर्भागो भवतीति^५ ॥ २५ ॥ षोडशः ॥

II. 302. 12. अथ पञ्चहविषमिष्टिमिहान्वहं पुनराट्पत्तमेकैकेन हविषा
 वजेतैकं चेहे वा हविषी पर्ववेते स्यातामथ संवत्सरः समा-
 प्येत कथं तच्च कुर्यादिति^१ प्रतिहृष्येतस्य पञ्चस्य पञ्चहविष-

II. 302. 16. मिष्टिं निर्वपेदथ संवत्सरतमे ऽङ्गि पञ्चहविः स्यादिति^१ प्रथमे
 द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेति^२ प्रथमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वान-^३
 सत्तुरहं प्रथमयोपसदा गच्छेत्सत्तुरहं मध्यमयाष्टाहोनां सं-
 वत्सरसुत्तमयाथेतरां सत्तुरहोनां सत्तुरहोनानेकैकया^४ चत्तुर-
 सत्तुरो^५ मासान्प्रत्याददीत^६ चत्तुरहं प्रथमयोपसदा गच्छे-
 सत्तुरहं मध्यमया चत्तुरहसुत्तमयापि वा चत्तुरसत्तुर इव
 मासानेकैकयोपसदा गच्छेदित्युत्तमे^७ द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वी-^८
 तेत्युत्तमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वानो ऽष्टाहोनां संवत्सरं प्रथम-

१ Thus M (sec. m.) G; •रेदंतमयावक्ष्यः Be; •रेदंतमेवावक्ष्यः U H.
 •रेदत एवावक्ष्यः Ben; cp. the Vivaraṇa : अवक्ष्योःन्ं वक्ष्येत् ।

२ Thus (परीचात्) M Ben; प्रतीचात् the other MSS.

३ नवमं च Ben.

४ Instead of इतरान् (thus Ben M the Viv.) इमान् H Be G U.

५ Thus G U M H Be; चत्तुरहसत्तुरहोनां Ben.

६ इति om. G.

योपसदा गच्छेत्तुरहं मध्यमया चतुरहसुत्तमयाथितराश्र-
 तुरहोनानेकैकया^१ चतुरस्रतुरहोनाम्नासाग्रत्याददीत^२ । चतु-
 रहं प्रथमयोपसदा गच्छेत्तुरहं मध्यमया चतुरहसुत्तमयापि
 वा चतुरस्रतुर^३ एव मासानेकैकयोपसदा गच्छेदिति^४ ॥ २६ ॥

- ५ अथ श्लोकंप्रणा इष्टका उपदधन्मासनेतीति^५ श्लोकंप्रणा
 इष्टका उपदधन्मासं गत्वा चिष्टगतो ऽवकाशं कृत्वा श्लोकंप्रणा इष्टका
 उपदधन्मासनेतीति^६ कथमेतं मासं गच्छेदिति^७ष्टिः प्रथमाथ
 पूर्वाङ्गिके प्रवर्ग्योपसदावष्टेका^८ अथापराङ्गिके^९ प्रवर्ग्योपसदौ
 १० मासि वसोधरिति^{१०} मासं पुरीषेण वन्तीति^{११} कथमेतं मासं
 गच्छेदिति^{१२}ष्टिः प्रथमाथ^{१३} पूर्वाङ्गिके प्रवर्ग्योपसदावथ पुरीष-
 मथापराङ्गिके प्रवर्ग्योपसदौ^{१४} चतुरो मास उपसङ्गिरे-

१ Instead of इतरान् some of the MSS. again इतान्;—चतुरस्रोवाग्
 twice (as above) H, and one of my copies of the Vivaraṇa.

२ ? Thus (and is so to be read also supra, 308. 12 ?) M U G,
 चतुरस्रतुरोनासाग्र० K, चतुरस्रतुरहोनाम्नासाग्र० Ben, चतुरस्रतुरोनाम्ना-
 णान्प्र० Be.

३ Thus Ben H and one copy of the Viv.; चतुर the other MSS.

४ Are these words corrupt? The Vivaraṇa periphrases:
 वैश्वसने ऽङ्गि सर्वसुपधेव श्लेषसुपदध्यात् ।

५ Thus according to the Viv.; •येहकामयाप० G, U Ben; the
 other MSS. are incomplete.

६ चच om. the MSS; it is given in the Vivaraṇa.

तीति^१ ' चदसुच^२ मासेन करोति तदिह दग्गराषेण करोति^३
चतुरो मासः सुनोतीति^४ ' कतमे नु खप्तिमे मासा भव-
न्तीति^५ ' गवामथनस्य प्रथमोत्तमौ च मासौ यौ चाभितो

II. 306. L. विधुवतः^६ सह वैधुवतेन^७ वसतीवरीषु मृत्पिण्डमन्वधायेति^८
किमर्थो नु खप्त्यं मृत्पिण्डो भवतीति^९ ' संतन्वर्थ एष^{१०}
भवतीति^{११} ' भिक्षे कुम्भे ऽन्यस्मिन्कुम्भे एतं मृत्पिण्डमन्वधा-
याप^{१२} ' आनयेत्तत्पत्नीसंयाजान्तं वा हृदयशूक्ष्मात्तं वाहः कृत्वा
समुपनद्या राजानं काले वसतीवरीरभिष्टङ्गाहीनसंततिं^{१३} कृत्वा
यावोवायव्यः संप्रसास्य द्रोणकस्यग्ने दग्गापविचे समवधायाग्नीध्रं
द्रुत्वा समिद्धारा यन्वाहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति^{१४} ' १०
परिहृतासु वसतीवरीव्याहृतायाः सुगच्छायायाः संवेगनीयाः
समिधो ऽभ्याधायेभावरिः संगच्छाविश्रित्य^{१५} पथाः सुपवसन्वेष
सो भृते सवनेष्या यजन्ते^{१६} ' तत्र न सान्वयजुर्हरति^{१७} ' त
एवमेवाहरहर्वसतीवरीः परिहरमाणाः संवत्सरः सवनेष्या
यजन्ते^{१८} ' नाग्निहोचाणि जुहुति न दर्शपूर्णमासाभ्यां यजन्ते^{१९} ' ११

१ Thus Ben and the Viv. ; उपसद उपसद्विरतीति the other MSS.

२ Thus the Viv ; चदस the MSS.

३ वैधुवतोः Ben.

४ Thus Be U G H M ; •पिण्डमन्वधा Ben.

५ Thus Ben ; the other MSS. om. चनु ; Be defective.

६ Thus Be G U H ; •वरीरभिष्टङ्गा• M (sec. m.).

७ Thus M G U Be ; संवत्सरविश्रित्य Ben H.

८ •हरति MSS.

ऽथ संवत्सरतन्वां^१ पर्ववेतार्यां परिहृतासु वसतीवरौस्वाङ्ग-
तायाः सुनङ्गस्थायामहरहः संवेगनीयाः समिधो ऽभ्याधा-
वेभ्मावर्हिः संनङ्ग पयाःसि विग्रिथ्योपवसन्थय श्वो भूते^२
ऽभिजितेद्दोत्तिष्ठन्ति^३ । ॥ २७ ॥ सप्तदशः ॥

१. १ अथ वै भवति कन्दस्थितं चिन्वीत पशुकाम इत्यभ्यादा-
नप्रभृतीन्मन्त्राभ्याधवेदा^४ वायव्यात्सं प्रत्यक्षं वायव्येन पशुना
चजेत प्रत्यक्षं दीक्षणीययोस्ताप्रवृत्तनप्रभृतीन्मन्त्राभ्याधवेदा
वात्सप्रविष्णुक्रमेभः^५ प्रत्यक्षं वात्सप्रविष्णुक्रमैः क्रमिन्वा निगदे-
देवेतरामन्त्रान्विहरेदग्निः^६ । रूपाणि^७ दग्नेयैर्दग्नेदिरिणं^८
१० तच्च नैर्षतामन्त्रान्निगदेत्सं^९ प्रत्यक्षं गार्हपत्यमुपतिष्ठेत^{१०} प्रत्यक्षं
प्रायशौचया^{११} प्रत्यक्षमातिथ्यया^{१२} कार्णाजिनौप्रभृतीन्मन्त्रा-
भ्याधवेदा^{१३} कर्षणवपनाभ्यां^{१४} प्रत्यक्षं कर्षणवपने^{१५} प्रथमां

१ Thus emended; •संवत्सरतन्वां Be U H, •संवत्सरतन्वा G Ben.

२ Thus Ben and G (sec. m.); भूतेषोत्तिष्ठन्ति U, भूतेषोत्तिष्ठन्ति H Be, भूते इद्दोत्तिष्ठन्ति M.

३ Corrected; इत्यभ्यादानं Ben, इत्यारभ्यादानं the other MSS.; The Vivaraṇa details देवस्य जेत्वादिनाभादानं (sic), cp. X. 2 : 2. 3.

४ Doubtful; G (sec. m.) reads as given in our text and cp. the Vivaraṇa विहरेत् पितृयादग्निः; विहरेदग्निं तन्नरूपाणि Ben, विहरेदग्नीं न-
रूपाणि Be, विहरेदग्नीं नरूपाणि H U, विहरेदग्नीं नरूपाणि M; the comm. on the
Sulba cites the passage with अग्निरूपाणि ।

५ Emended; नैर्षतामन्त्रां M Be G (sec. m.); नैर्षतिसंघा Ben U,
नैर्षतिसंघा H.

६ Thus (कार्णाजिनौ) M Be H U (cp. X. 23 : 21. 17); •जिदि-
G (sec. m.) •जिनं Ben.

चितिः सपुरीषां निगदेदेवं द्वितीयानेवं तृतीयाः^१ सर्वाः^२
 चितिः सपुरीषाः सवण्डां चितिः सपुरीषां^३ निगदेद्याः^४
 अहान्तःश्राद्धीकाः^५ आहुतयः स्युर्जुह्यादेव ता^६ अथ च
 औत्तरवेदिका मन्त्राः स्युर्निगदेदेव तान् ॥ २८ ॥

अग्निहोत्रं वै दशहोतुर्निदानं दर्शपूर्णमासौ षट्शोतुरि- ५
 त्येक आनुपूर्व्यं^१ ब्रुवते^२ ऽथाप्युदाहरन्धाम्याधेयं पूर्वसां तता-
 वेकादशप्रयाजः सर्वः^३ सहोत्पन्नमृतवः षडुतेति^४ षाण्मासः^५
 एष पशुबन्ध उक्तो भवत्यथाप्युदाहरन्ति षट्सुषट्सु मासेष्व-
 क्षिताग्निना पशूना यष्टयं भवत्युभे काष्ठे अभिषजेत^६
 माघमासे^७ धनिष्ठाभिहन्तरेष्वेति भानुमानर्धाक्षेषस्य आवस्यस्य १०
 दक्षिणेनोपनिवर्तत इत्येते काष्ठे भवतस्तदन्ततो ऽजीवानस्य^८

१ The reading of this passage is wholly uncertain; I have accepted the reading of M (on वच्य cp. XVII. 25 and 26); सर्वाश्चितिः संपिंडां चितिं सपुरीषां U H; सर्वाश्चिन्तौः संपिंडां चितिं सपुरीषां G, सर्वाश्चिन्तौः संपिंडां - - चित्वेसपुरीषां Be, सर्वाश्चिन्तौः संवसा - - चितिं सपुरीषां Ben.

२ Thus G (sec. m.), which however, as do all the other MSS. exc. U, reads •चांताःश्रा• instead of •हान्तःश्रां; निगदेदेवंचांतः श्राद्धिका G (pr. m), निगदेदेवंचांताः श्राद्धीका M., निगदेदेवांताः श्राद्धिका H, निगदेदेवंचांतः श्राद्धिका U, निगदेदेवंचां - - चांताः श्राद्धीका Be, निगदेदेवंचांताः श्राद्धीका Ben.

३ Thus M Ben U G (sec. m.), •पूर्वं Be, अनुपूर्वं H G (pr. m.).

४ Thus Be U G and the Viv. (one copy); षण्मासः M H Ben and the Viv. (another copy).

५ •मासेन Ben U (sec. m.).

६ Are we to read with the Vivarāṇa. ऽजीवानस्य ?

संवत्सरो जातीवाद्दथ चातुर्मास्येषु सोमेषु पञ्चहोता सप्तहोतु
 स्थानं प्रत्येत्यथ य एष चातुर्मास्यसंयोजनो निर्मग्न्य उत्सीद-
 त्येष पशुसंयोजन एव^१ भवति^१ परिधौ पशुभियुञ्जीतेति^२
 ब्राह्मणमेतद्युपा एव तदस्माकं भवन्त्यथ^३ महापितृयज्ञे स्त्रीर्षं
 ५ बर्हिर्भवति न वेदिमास्त्रिखति न स्तम्यजुर्हरति नाभ्यामि
 यञ्जीते^४ स यत्र तृतीयसवने धिष्णिद्यान्विहरति तदजस्रं
 मार्जासीयं करोति^५ महाहविर्भिस्वरित्वा समासज्ञेषु हविःषु
 गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींषि अपयित्वा तैर्मार्जासीये प्रच-
 रेद्वाहवनीये माहत्या प्रचरेदन्तमेवावभृष्टः^६ परीयान्तस्य प्रथमा
 १० चितिः पुरीषवती^७ मन्त्रवती भवतीति^८ प्रथमैवास्य चितिः
 पुरीषवती मन्त्रवती भवत्येतरासूष्णीका^९ यांथां चितिः
 सपुरीषां ब्रुवते सासैवास्य चितिः पुरीषवती मन्त्रवती भव-
 त्येतरासूष्णीकाः^१ ॥ २६ ॥ अष्टादशः ॥

अथेम एकाहाक्षेषां यान्यहान्यनादिष्टान्यग्निष्टोमा इत्येव
 १५ तानि जानीयाद्दयाहीनरात्रिसन्नेषु यान्यहान्यनादिष्टान्युक्त्या
 इत्येव तानि जानीयान्माथंदिनीया एवैनं समसा निम्नुजन्तो

१ एष the MSS.

२ पशुं instead of पशुन् M.

३ Thus M G U H Be; एतद्युपा एततस्माकं भवत्यथ Ben.

४ Thus Ben (only चरेत् instead of प्रचरेत्); चरेदन्तमीवभृष्टः G H,
 चरेदन्तमीवभृष्टः U, चरेदन्तमेवावभृष्टः Be, प्रचरेदन्तमेवावभृष्टः M; cp. XXVI.
 25 : 308. 3.

५ सपुरीषवती MSS.

- यन्तीति^१ । सदस्यासीनं माध्दिनीया एवेनं चमसा निम्-
 II. 344. 13. जन्तो यन्ति भक्षार्थास्तुर्विष्णु एष भवति^२ शुक्रामन्विनोः
 II. 345. 4. स्रस्त्रावेष्वाभिषिञ्चतीति^३ यजमानायतन आसीनः शुक्र-
 II. 345. 9. मन्विनोः स्रस्त्रावः समानीयाभिषिञ्चति^४ । चतुष्टोम एष
 भवति^५ सप्त हवींषि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त इत्याग्नेषो ॥
 ऽष्टाकपासः पौष्णस्यः सावित्रो^६ द्वादशकपासस्त्राष्टो ऽष्टा-
 कपासो वाहणो दशकपासो वैश्वदेवस्यर्माहतः सप्तकपास
 II. 346. 4. इत्यष्टौ हवींषि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त इत्याग्नेषो ऽष्टाकपासः
 सौम्यस्यः सावित्रो^६ द्वादशकपासो वाहंस्त्यस्यहरत्रीषोमीष
 एकादशकपासः सारस्तस्यर्वाहणो^७ दशकपासो सावाष्टयिष्य ॥
 II. 346. 17. एककपास इति^८ यत्किंच राजसूयमृतेषोमं तत्सर्वं भव-
 तीति^९ माहतं चाचैकविंशतिकपासं प्रतिषेधयत्यौषदा-
 II. 347. 14. सेष्टीरर्धचतुर्दशैरेष^{१०} मासैः संतिष्ठते^{११} यत्किंच राजसूयमनु-
 स्तरवेदीकं^{१२} तत्सर्वं भवतीति^{१३} द्विपशुं चाप पशुबन्धं प्रतिषेध-
 II. 348. 19. यति^{१४} चातुर्मासानि चाध्वर्धनेषु^{१५} मासेन संतिष्ठते^{१६} सिंहे ॥

१ इति om. M Ben U.

२ Thus G H U Be, समवनीया० M, सवनीया० Ben.

३ The words द्वादश० unto सावित्रो (incl., l. 6) are given only by Ben, which, however, reads सावित्रो दशकपा० instead of सा० द्वादश० ।

४ Thus Ben, सावित्रश्च the other MSS.

५ Thus M Ben ; •षेचयंत्यो० Be U H, •षेचयन्तीत्यो० G.

६ •वेदिर्कं all, but cp. T Br. II. 7. 5. 2.

७ Thus Be, •यन्ति the other MSS.

८ Thus G only ; चाप० all the other MSS.

५. व्यान्न एत वा ष्टकाविति ^१ किंदेवत्या उ खण्डिचमाडति-
र्भवतीति ^१ ॥ ३० ॥
१. इन्द्राणीदेवतेत्येव ^१ ब्रूयात्सप्तदग्निना पशुवन्धेनेहोखाः
संभृत्य पशुग्रीर्षाणि च वायव्येन पशुना यजेतापि वा पुरस्ता-
५. देव तूष्णीं ^२ संभृताः ^२ संभृत्य मन्त्रवतीं मृदः ^३ संभृत्य तथानु-
१. प्रक्षिप्य ^४ नियुनक्ति कुक्कुरोपयामगृहीतो ऽस्यग्नये त्वा इहदते
वयस्मत उक्थायुवे यत्ते अग्ने इहदयस्तस्मै त्वा विष्णवे त्वा
जुष्टं गृह्णामीति ^५ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरग्नये लोक्या-
५. युव इति ^६ नियुनक्ति भ्रुवस्य मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या
१. मधवन्मृताय जातमग्निम् ^७ । कविः सद्याजमतिथिं जनाना-
मासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥ उपयामगृहीतो ऽधीन्द्राय
त्वा मधवते जुष्टं गृह्णामीति ^५ परिमृज्य सादयत्येष ते योनि-
३. रिन्द्राय त्वा मधवत इति ^६ नियुनक्ति पालीवतस्योपयाम-
गृहीतो ऽसि इहस्यतिसुतस्य त इन्दो ^८ इन्द्रियावतः पालीवन्तं
१५. यष्टं गृह्णामीन्द्रा ^९ पालीवा ^९ इति ^६ नियुनक्ति हारियोजन-

१ इन्द्राणी० Ben.

२ तूष्णीमेव M.

३ संभृतां all, but cp. the Vivaraṇa: तूष्णीं संभृता उक्था संभृत्य ।

४ Thus M, तथानुप्रक्षिप्य Be, तथानुप्रक्षिप्य G (sec. m.), तथानुक्षिप्य
Ben H U.

५ जातभिर्द्रमग्निं M.

६ Thus M G U, इन्द्रो the other MSS.

७ Uncertain; ०नीन्द्राश्च G (sec. m.), ०नीन्द्राश्च Be, ०नीन्द्राश्च
H ०नीन्द्रम्याश्च U, ०नीन्द्राश्च - उ Ben, ०म्याश्च M.

स्योपयामगृहीतो ऽसि रोहिदसि रोहिद्योजनो रोहो स्याता
 वज्रस्य भर्ता पृथ्नेः प्रेता तस्य ते देव सोमेष्टयजुष स्तुतसोमस्य
 शसोक्थस्य रोहिदन्तं ग्रहं गृह्णामि रोही स्य रोहोर्धाजाः
 सहसोमा अग्रये स्वाहेति । यो ऽग्निष्टुतोत्सर्गसमुत्सादवेष्ट
 इन्द्रस्तुत्यग्निसर्गसमुत्सादवेष्टित्या अन्या देवताः । किदेवत्यानि ।

- II. 360. 10. स्वप्तिरिक्तसोचापि भवन्तोत्याग्निगानीत्येव ब्रूयाद्यश्च^१ किंच
 रात्रिसुपातिरिच्यते सर्वं तदाग्निमितीन्वेकमथापरमाग्नेचं^२
 प्रथममैन्द्रं द्वितीयं वैश्वदेवं तृतीयं वैष्णवं चतुर्थमिति ।
 ॥ ३१ ॥ एकोनविंशः ॥

- II. 366. 11. स षीमस्य जघन्याहःसु प्रजहितेषु^१ यवेष्विति । प्रमृदि- ।
 II. 366. 12. तेष्वित्येवेदसुक्तं^२ भवत्यधिकरणेनेत्येवेदसुक्तं भवत्यृत्विजः^३ पदे-
 II. 367. 1. नाङ्गापयतीति^४ तत्पूर्वं^५ वेत्यथैनमभ्यञ्ज्य पवधित्वोदानवतीति ।
 शिङ्गमचाग्निष्टोमिकं कर्म जानीयादोत्तरस्मादुपघातादेत-
 स्मिंश्च काले चीणि बर्हींश्च यजुषा कुर्याद्दीचषीचाचाः

१ •स्य M.

२ •मित्येकं, मित्येकं, मित्येकं the MSS.

३ Thus M G (sec. m.) and the Viv. ; ब्रजितेषु Be, ब्रजितेषु H U G (pr. m.), ब्रजितेषु Ben. ; the meaning is, acc. to the Viv., प्रपद्ये ।

४ प्रसृष्टि • Ben.

५ भवतीत्यृत्विजः Ben.

६ पदंवा-पयतीति Ben, पदंवाङ्गापयतीति Be U, पदंवाङ्गापयतीति G, पदंवा-
 ङ्गापयतीति H, पदंवासीदपयतीति M, but इ cancelled.

७ Conjectural reading. तत्पूर्वंचत्यथे • Ben G (sec. m.), तत्पूर्वंचत्ये •
 Be H U M G (pr. m.).

प्रायश्चीयाया आतिथ्याया इत्यथ निर्वपेद्दोचणीयां प्रायश्ची-
 यामातिथ्यादाव्येन^१ वर्तयेद्यावद्द्रया^२ आगच्छेयुः^३ सहनिरुप्त-
 माद्यं तिसृषु स्थालीषु विगृह्णीयाद्या दौचणीयाथै स्रस्ता^४
 तथा^५ दीचणीयाः संतिष्ठापयिषेत्प्रणीताभिः प्रायश्चीयस्य
 प्रतिपद्येतेषु^६ एवातिथ्याया उपक्रमो भवतीति^७ चिवस्नेन
 साण्डेन वत्सतरेण राजानं क्रीत्वोच्चातित्यं निर्वपतीति^८ चि-
 हायणेनेत्येवेदमुक्तं^९ भवति^{१०} कथमु सप्तस्य मन्त्रानभिनमये-
 च्चिदसि^{११} मनो^{१२} ऽसि^{१३} धीरसि दक्षिणो ऽसि यज्ञियो ऽसि
 च्चिथो ऽस्यदितिरस्यभयतःशिराः^{१४} स नः सुप्राङ् सुप्रत्यङ्
 संभवेत्येकगणा^{१५} उपसदो भवन्तीति^{१६} पूर्वाङ्गिका एवेता उक्ता
 भवन्ति^{१७} खलेवासौ यूपो भवतीत्येतामेवेषां^{१८} मेधीं कुर्वन्ति^{१९}

१ ? Thus Be U H, •आमाव्येन G, •आपृषदाव्येन M, Ben utterly corrupt.

२ Thus the Vivaraṇa; all the MSS. are hopelessly corrupt; i has the least corrupt reading •यावद्द्रयमानचेयुः ।

३ Thus M G U Be, संस्ताया H, संस्तान Ben.

४ Thus M G U, प्रतिपद्यद्येतेषु Be Ben, प्रतिपद्येतेषुषवा H.

५ •द्यायनेने• MSS. exc. Ben.

६ भवतीति MSS. exc. M.

७ •भिसंनमये• G.

८ मन्त्रासि MSS. exc. H.

९ Thus Be G U Ben, •शिरतो H, •श्रीर्वासि M.

१० •मुषा MSS.

११ •त्येतथैषां Ben; are we to correct: •त्येतामेवेषां (iṣā)? Viv.

नामेव चक्षीर्वाभार्थं कुर्वन्ति ।

- स खलेवासी यूपस्तस्यै कटे परमिव चषाकभाजनं भवतीत्या ।
 II. 369. 1. कुट्ट^१ इत्येवेदमुक्तं भवत्यथैतान्यशूनुपाकरोत्यग्नीषोमीयमाग्नेष
 मनुबन्ध्यमिति^२ यमा एवैते कागाः समानयोनयो भवन्ति^३
 तेषामुक्तं चरणमषास्या^४ सद्यस्त्रिचामनुक्रियां परिक्रियामति-
 क्रियामवभृथप्रभृत्यसामिते^५ यज्ञपुच्छं^६ तासां प्रथमैव चरषा^७ ।
 प्रथमा चित्ससोमकचषी प्रथमाग्निहोचोष्केष्वस्रताषासा^८
 सद्यस्त्रिचामनुक्रियां परिक्रियामतिक्रियां चित्सनदिसनैक-
 सानव्रतस्य^९ रूपाणि^{१०} कुर्वन्ति^{११} क^{१२} उ^{१३} खन्वेकारे दृष्टः^{१४}
 संनिवापो भवतीति^{१५} ब्राह्मणसोमे चेन्द्रान्धोस कुसाय इत्येव
 II. 371. 5. ब्रूयादथाग्निग्नात्यसोमे^{१६} बहव एकस्यै दीचन्ते^{१७} ऽदीचिता^{१८} ।
 II. 373. 8. एवैगान्याजयन्ति^{१९} दण्डोपानच^{२०} ग्राभुसाग्निमिति^{२१} ग्रा-

१ Thus G M Ben, •कट्ट U H, •कट्ट Be: the Viv. reads चाक
 and details: चाकतस्यानं निवृत्तम् ।

२ Instead of चतिक्रियाय here and l. 7 the MSS. read चषि,
 चषि० or इति० ।

३ Thus corrected; चरषा: Be M G, चुरषा: H U, सपषा: Ben

४ Corrected; •चषा ह तोसंवासां M G U Be, •चषवततमवासां H Ben

५ Corrected; •कसनव्रतरूपाणि Ben H, •कसतस्य रू० M Be G l.

६ Thus M G Be U, कउ H क Ben.

७ दृष्टी: Ben, दृष्ट Be.

८ Thus M Ben, •चैतस्मिन्ना० the other MSS.

९ Thus M G; दीचवे Be U H. एकस्मिद्दीचवे Ben.

१० दीचित ... जयति H.

११ ? दंडोपानचनं G (sec. m.) Ben, दंडोपचननं G (sec. m.), दंडोप-
 चनं Be, दंडोपनचन H. दंडोपिनचनं M

मुल्लकानासु^१ ह दधमिन्नाः^२ कम्बला भवन्ति स च भवति^३
 श्वेतं^४ चौरध्वजिनम्^५ ॥ ३२ ॥

स एष^६ ज्येष्ठानामग्निष्टोम^७ एष एव सक्कनीयसामुक्त्य-
 श्वत्तुष्टोमं पूर्वमहर्भवति पञ्चस्तोममुत्तरं^८ रथो^९ हविर्धानं^१
 १ कुर्यात्तत्परूपमुत्तरं हविर्धानमुत्सीदेयुः शकटमन्त्रा^१ द्वौ चय-
 स्त्रिंशौ मध्यत स्तोमौ भवत इति^१ पृष्ठयस्तोमावेवैतावित-
 सासुतश्च^१ प्रतिस्तोमौ^१ भवतो^१ ऽथामावास्यायां^१ प्रतिमसस्य
 चान्द्रमसं पिण्डपितृवज्जं दद्यात्तं ब्राह्मणः सन्नं पर्युपविश्य
 भक्षयन्ति यदृतं मन्वन्ते तेन ब्राह्मणं^१ ब्राह्मणो वै वर्णानां^१
 १० श्रेष्ठो^१ ऽग्निर्देवानामित्येतेन वा भक्षयेदपि वा व्याहृतीभि-
 श्वत्तुष्टोम एष भवतीति^{११} चतुस्त्तरीयं^{१२} एष^{१३} दिग्नां चतु-

१ Thus M Be and Viv.; त्रासुल्लाका the other MSS.

२ Corrected according to the Viv., दधमिन्ना M G (sec. m.), दधमि
 Ben, नदधमिन्ना Be U H.

३ भवन्ति MSS.

४ श्वेतं MSS.

५ चौर Ben (च-चौरध-ध्वजिनम्) ।

६ एष Ben and Viv.; एव the other MSS.

७ Thus M only; •सुत्तरमसो the other MSS.

८ Thus M G (sec. m.) Be Ben; •तस्याप्रति• U H G (pr. m.).

९ Refers acc. to the Vivarāṇa to the दुरथ (XVIII, 37).

१० Thus M Ben, श्रेष्ठो G U Be H.

११ Ben om. इति, rightly ?

१२ Corrected; •त्तरीयादेष M G U Be, •त्तरीयादेष H. •त्तरीयावदेष
 Ben.

- II 392. 6. छोमो भवत्यथास्मिन्कानान्धयज्ञे^१ ऽवमृथप्रभृत्यस्त्रमिते यज्ञ-
- II. 395 8. पुच्छं^१ तस्य दशसु बह्विष्यवमानः श्रते सहस्रे ऽयुते नियुते प्रचुते^२
 ऽर्बुदे न्यर्बुदे ससृद्रे मध्ये ऽन्ते परार्धे पदे^३ पक्षे नित्यमुक्ता^४
 मनसैव स्तुवानो मन्यत एतावति^५ मे^६. स्तुतमित्यथ ससृत्प्रवर्गं
- II. 405. 18. एकमेवाग्निहोषमथास्मिञ्कुनस्कर्णयज्ञे^१ तिस्रमिन्द्रमग्नित्वा म-
 स्याग्नादित्वा^२ चारमाचं^३ पिबेद्य सामपथे संविशेत्स्वप्नादेव
- II. 406. 8. स्वप्ने गच्छति^१ राशिकृतं^२ धान्यं ददाति मराचकृतं धान्यं
- II. 407. 4 ददातीति^१ मृतकृतमित्येवेदमुक्तं भवति^२ प्रचरन्ति प्राशुः
 प्रत्यक्षः प्रचरन्तीति^३ यः प्रत्यक् विहारो दक्षिणतश्चपचार
 एष भवत्येतेनैवापि सर्वतोमुखो व्याख्यात^४ एतेन सहस्र-^५
 शाखो^६ ऽथैनमिह^७ पवथित्वासुच पवयन्तीति^८०^१ सिद्धमचा-

१ कानां० (or कानां० ?) M.

२ Om. G U.

३ पदे G U Ben and probably also M ; पद्ये Be, हे H ; are we to correct here and XVIII. 43. वहे ?

४ Thus Ben ; नित्यमुक्ता the other MSS.

५ Thus M G U ; रताचतिमेव H, रताचतीमे Be, रताचतीमेव Ben.

६ स्नादित्वा H.

७ Thus G U ; •माच M, चारमाच H, चरमच Ben, मचारमाचं Be.

८ राशी० G Be U H.

९ Conjectural reading ; ऐनमिह MSS (वैरनल्लुच M). I have not been able to point out the passage in the text proper here referred to.

१० •चतीति G (sec. m.) Be.

द्विष्टोमिकं कर्म आनीयादुत्तरस्यैव^१ ग्राह्याथै^२ स द्वौ चिराचौ^३
 कुर्वत एकं च द्विराचमिति^४ । दौचोपसङ्गिरेवाख्यैतान्यहान्य-
 भिविधत्ते^५ ऽहीनविधो^६ ऽति यज्ञं दद्यात्तदिदं^७ प्रोक्तं यद-
 कृत्स्नं सूचतः^८ । सामयिकं त्वेव क्रतुयोगं^९ यज्ञे यज्ञमुपसृचये-
 ५ तेति बौधायनो यज्ञे यज्ञमुपसृचयेतेति बौधायनः^१ ॥
 ३३ ॥ वि१३ ॥

॥ इति षड्विंशः प्रश्नः ॥

। कर्मान्तं समाप्तम् ।

१ Thus the MSS. ; read •दुत्तरस्यै च ?

२ द्विराचौ G U.

३ चिरा• MSS. exc. M.

७...७ Wholly uncertain ; •हीनविधोति यज्ञं दद्यात्तदिदं G, हीनविधोति यज्ञं दद्यात्तदिदं U, हीनविधोति यज्ञं दद्यात्तदिदं Ben Be, हीनविधोति यज्ञं दद्यात्तदिदं H, हीनविधोति यज्ञं दद्यात्तदिदं M. The Viv. seems to point, at least also to the reading यज्ञं दद्यात् ।

९ Thus M G U H, क्रतुवेसं Ben, क्रतुवेसं Ben.

प्रायश्चित्तसूत्रम् ॥

अथातो मन्त्रगणाद्यातानि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः ।
 सर्वत्रोपरिष्ठान्मन्त्रकृतं यद्यधस्तात्त्रिपतेद्ब्रह्म प्रतिष्ठा मनस इत्ये-
 तथा प्रतिष्ठायैतथैव सुवाङ्मतिं जुञ्जयाद्देवा वा^१ प्रतिष्ठापवे-
 द्भुत्वानन्तरं^२ कर्म कुर्यादेवमन्येष्वप्यतिक्लान्तं कर्म नाद्रिवेत
 यद्यर्थसुप्तं भवति । सर्वत्राश्रावितप्रत्याश्रावितवषट्काराणाम-
 त्युक्त्वा नुक्त्वाहीनेष्वशाश्रावितमत्याश्रावितमित्येतया सुवाङ्मतिं जु-
 ञ्जयात्सर्वत्र देवोच्चारणेषु^३ भागिनीं देवतामनुच्चारयित्वा^४
 योन्यामुच्चारयेद्यदो देवा अतिपादयानीत्येतया सुवाङ्मतिं
 जुञ्जयात्सर्वत्र देवतावाहनेषु भागिनीं देवतामनावाहयित्वा
 योन्यामावाहयेदेतथैव सुवाङ्मतिं जुञ्जयाद्यत्र सरेत्तदपोत्वा-
 यैनां मनसावाहयेदथातिरिक्त्वा मन्त्रेण यथोक्तं यजेत । सर्वत्र
 प्रणीतानां प्रणीयमानानां प्रणीतानां^५ वा० यदि^६ विप्रुषो^७
 विपतेयुः^८ सवेदा चमस^९ आपो^{१०} हि ष्ठा मथोभुव इति
 तिसृभिरङ्गिः पुरयित्वा ततं म आपस्तदु तायते पुनरित्ये-

१ Om. H.

२ Thus H U C' B Viv., देवावाहनन्तरं Tr.

३ Thus H U B, देवतोवरणेषु C', •चारणे Tr.

४ देवतासुवा० B.

५ प्रचिहितानां H B.

६ Thus Tr., विप्रुषो यदि पतेयुः the other MSS.

७ Thus C' H, चमसं आपो U. चमसमापो B, चमसामापो Tr.

तथा सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वं च वितते यज्ञकर्मणि यदि सूर्यो
 नाविर्भवत्यन्यत्रादेशादुदयं^१ तमसस्यर्धुद् त्वं चिचमित्येताभिः
 सुवाङ्मतीर्जुहुयाद्यदि सूर्याचन्द्रमसोर्धृष्टं^२ विद्यत एतदेवाथ
 यति यजमानस्यत्विजां वा स्वप्ने रेतोविसर्गः स्यादिमं मे
 १ वरुण तत्त्वा यामीत्येताभ्याः सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वं च^३ इवि-
 र्द्वतायाव्यापुरोनुवाक्याङ्मतीनाः ङताङ्मतेष्वन्तरिते विप-
 र्याये च त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्न इत्येताभ्याः सुवाङ्मती
 जुहुयात्सर्वं च दर्विकूर्चप्रस्तरपरिधिर्वर्चिर्विधृतिपविचवेदोपवे-
 षेऽद्रयसंभाराणां^४ हेदेदाहोपघातेषु नाग्ने विनाग्ने वान्यं
 १ यथासिद्धं कृत्वा यथासिद्धमुपसाद्य त्वमग्ने अथासि प्रजापत
 इत्येताभ्याः सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वं च वितते यज्ञकर्मणि ॥ १ ॥
 यदि पुरा प्रजाजेभ्यो बहिःपरिध्यङ्गारा अभिपर्यावर्तेर-
 न्नाङ्गणोक्तं प्रायश्चित्तं कृत्वेमं जीवेभ्यः परिधिं दधामीत्येतथा
 सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वं च वितते यज्ञकर्मणि यदि यज्ञभेष
 १ आगच्छेदिष्टेभ्यः स्वाहा^५ वषडनिष्टेभ्यः^६ स्वाहेत्येतैरष्टाभिः^७
 सुवाङ्मतीर्जुहुयात्सर्वं च वितते यज्ञकर्मणि यदि अन्यं भयमा-

१ Thus U C' Tr Viv.: •न्यत्रदेशा• B, न्यत्रादेशा° H.

२ Thus C' U Viv.: सूर्याचन्द्रमसोर्धृष्टं B, °सूर्याचन्द्रमसोर्धृष्टं Tr H.

३ B U ins. वितते यज्ञकर्मणि ।

४ दर्वि° Tr C' U Viv., दर्वी B H and Prāy. candrikā.—Instead of •वेदोपवेषेऽद्रयसंभाराणां Tr B read वेदेहोपवेषे• ।

५ Om. Tr.

६ •स्वाहाभिः C', •त्येताभिः Tr.

गच्छेद्यत इन्द्र भयामहे स्मृतिदा विग्रस्यतिरित्येताभ्यां
 सुवाङ्मती जुञ्जयादभये वा पुनर्यजेत १ 'सर्वचोपाङ्गुप्रथति
 वाच २ स्नानानां स्मृत्वावरपदवृत्तभेषेभ्योभिर्गीर्भिर्वदतो न
 जनमित्येतथा सुवाङ्मतिं जुञ्जयात्सर्वचानाज्ञातप्रायश्चित्तेभ्यना-
 ज्ञातं पुरुषसंमित इत्येताभ्यां सुवाङ्मती जुञ्जयात्सर्वचेषावर्हिषः ।
 प्रयाजानूयाजानां ३ पाकचाकर्मसु ४ यत्पाकचा मनवेत्येतथा
 सुवाङ्मतिं जुञ्जयात्सर्वच स्तुभे भिक्षे द्विक्षे भग्ने ५ नष्टे ६ चासे
 विपर्यास उद्वाह ७ जनातिरिक्ते वा ८ यन्म आत्मनो मित्वा-
 भृत्पुनरग्निश्चतुरदादित्येताभ्यां सुवाङ्मती जुञ्जयात्सर्वध्वम्पु-
 चातेषु पुनस्त्वादित्या इन्द्रा वसवः समिन्धतामित्येतथा समिध-
 मादध्यादेतथैव सुवाङ्मतिं जुञ्जयात्सर्वेषु यज्ञक्रतुषु पक्षीः
 संयाज्य प्राङ्केत्य ध्रुवामाष्याज्य ध्रुवातः सर्वप्रायश्चित्तानि जुहोति
 ब्रह्म प्रतिष्ठा मनस इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यृषमय वै भवति
 समिष्टयजूषि जुहोति यज्ञस्य समिष्ट्यै १ वदे यज्ञस्य क्रूरं
 यदिलिष्टं यदत्येति यथात्येति यदतिकरोति यज्ञापिकरोति ११

१ In H U the *prāyaścitta* सर्वचेषावर्हिषः (1. 5) is given here.
 but cp. T. Br. III. 7. 11. 5.

२ वाचि U, वाचि H.

३ अनुयाजा० H Tr.

४ पाकचाकर्मसु B Tr.

५ Om. Tr. B; the last om. also भिक्षे द्विक्षे ।

६ ? उद्वाह Tr, बुदाचो H, उद्वाह B U, विपर्यासचतुरदादे C': the Nir
 explains as उद्वाचने ।

७ Om. Tr.

तदेव तैः प्रीणातीति ब्राह्मणमेतान्येव ब्राह्मणविधिविहिता-
न्याष्यायनाग्निं मन्त्रवन्ति भवन्तीति बौधायनो मन्त्र-
मन्त्रान्नातानि नैमित्तिकानीति शास्त्रीकिः ॥ ७ ॥ प्रथमः ॥

अथ कपासकरणे रथसकषित्याकृत्यशुश्रूषमासु स्थानं
कषितं भवति संकल्पोऽधिकारः कपासकृद्भिः कपास-
कृद्भि वा कपासानामनभिप्रथने व्याहृतीभिराहवनीये सुवा-
हृतीर्जुह्याद्भुवः सुवरित्येतावदेव नानाप्रथने चातिप्रथने
चाथ इविषामश्रुतइवदाहोत्सेकनिस्त्रावे प्राथस्यन्तिश्रुते
इद्राय साहेत्याहवनीये सुवाहृतिं जुह्याद्भवे वाथवे विदग्धे
निर्हृत्यै यदि दग्धः साद्यन्तच श्रुतः स्थानेन प्रचरेदथ
यदि सर्वमेव दग्धः सादपोऽभ्यवहत्य मिन्दाहृती जुह्या-
दथान्यं निर्वपेदाश्वेन वा प्रचरेत्सैव ततः प्राथस्यन्तिर्धस्यैयस्यै
दिशुस्त्रिष्येत तस्यैतस्यै देवतायै सुवाहृतिं जुह्याद्यदि प्राग-
ग्रथे यदि दक्षिणतो यमाथ यदि पश्चादहणाय यद्युत्तरतः

१ U ins. sec. m. नित्याग्नि, B ins. प्राथस्यन्ति नित्याग्नि ।

२ मन्त्रवन्ति B and U (sec. om.)

३ संकल्पे B.

४ •वावेणु Tr.

५ आहवनीये om Tr. B.

६ Thus C' Tr. and Viv., साद्यन्त H, साद्यन्त B U.

७ अथ Tr. ins. after सात् ।

८ Thus also the Vivaraṇa.

सोमाद्याय^१ यदि^२ सर्वत एवोत्सिञ्चेतेताभ्यः सर्वाभ्यो देव-
ताभ्यः सुवाङ्मतीर्जुङ्मयात्तमाभ्येनाप्यायनीभ्यामाप्यावयत्याप्या-
यस्व सं त इत्यथ हविषामुदासनकाले पतनप्रासनसस-
नोदतनसः सर्पणविपरीतव्यवायकरणेषु^३ व्याहृतीभिराहवनीवे
सुवाङ्मतीर्जुङ्मयात्तुर्वः सुवरित्यथात्तरेण वेद्युत्कराबुदङ्गुपनि-
कम्या तमितोदङ्गुपनिःसृष्य^४ व्याहृतीरुक्ता व्याहृतीभिरेव
प्रतिपद्यते^५ ॥ ३ ॥

व्याहृतससु^६ चतुर्व्यादा नवाः प्रास वरुचराः ।

चतुर्णामपि वेदानामादिमध्यावसानिकाः^७ ॥

मन्त्रो न वातिरिक्तं वा दुरिष्टं वापि यद्भवेत् ।

अपोहयन्ति^८ पापानं तस्माद्वाहृतयः कृता इति ।

यद्युक्तो यद्भवेत् आगच्छेद्भूरिति गार्हपत्ये जुङ्मयाद्यदि
यजुष्टो भुव इत्यन्वाहार्यपचने^९ यदि सामतः सुवरित्याहव-
नीवे^{१०} यदि सर्वतः सर्वा जुङ्मयाद्^{११}

१ अथ om. B U.

२ Instead of 'प्रासन' B: 'कासन' ।— Before 'सर्पण' B U have 'वसववेपन' ।

३ Before 'आ' A B ins. 'प्रायश्चित्तं', C' 'प्रायश्चित्तिर्' ।

४ Thus U C', 'परिहृष्य' H (pr. m.), 'पसृष्य' Tr H (sec. m.), 'सृष्य' चाप्य B.

५ 'पद्यते' Tr H, 'पद्यते' B U C' ('प्रविद्येत्' the Viv.)

६ 'व्याहृतीसु' U only.

७ 'सानकाः' H U.

८ Thus H U B C', 'पोहति' च Tr.

उद्धृते तु पुरोडाशे वेपिते खन्दिते^१ तथा ।

भिन्ने स्र्सर्पणे चापि^२ प्रायश्चित्तं कथं भवेदिति ॥

विज्ञायते

उद्धृते तु^३ कुलः^४ हन्यादेपिते नश्यति प्रजा^५ ।

१ भिन्ने स्र्सर्पणे चापि यजमानः प्रमौयत इति ॥

अथ^६ पतनफालनखण्डनोदत्तनस्र्सर्पणेषु^७ प्रसिद्धमुदाख्य बर्हि-
षदं कृत्वा प्रभृतेन सर्पिषावसिष्याभिमन्त्रयते किमुत्पतसि
किमुत्प्रोष्ठाः शान्तः शान्तेरिहागहि^८ । अघोरो यज्ञियो
भृत्वाषीद सदनः स्वमाषीद सदनः स्वमिति^९ ब्रह्मणे वरं

१० दत्त्वान्तर्वेद्यासादथेत्तस्याः स्र्स्थितायाः सुरभिमतौ निर्वपे-
त्तस्याः स्र्स्थितायां तन्तुमतौ निर्वपेद्^१

आयुष्यस्तु कर्तव्या उत्तराम्बुन्दसः^५ क्रियाः ।

हविर्भेषविधिस्त्वेष^६ विहितस्तत्त्वदर्शिभिरिति ॥

१ खंदिते Tr. C'.

२ चापि U.

३ Thus C' U Tr, नु H, B om.

४ प्रजाः U C'.

५ Instead of अथ Tr ब्राह्मणम् ।

६ B again •फालन• instead of •फालन• ।

७ शान्तेरि• Tr.

८ ? Thus U Viv. (sec. m.), •राःबंदसः H, •राम्बंदसः C', •राबंदसः
Viv. (pr. m.) Tr B.

९ हविषेष• Tr.

स्कन्धे षडणमिवापि^१ द्रव्याणां चानुमन्त्रणे ।
 यस्मिन्काले विजानीयान्तर्कुर्यात्कर्मसंस्कारे^२ ।
 प्रणवो व्याहृतयश्चेव^३ यज्ञ एष परो ऽवरः ।
 तस्माद्यज्ञस्य यत्स्कन्धं विपरीतं च यद्भवेत् ।
 तत्सर्वं व्याहृतीभिः^४ कुर्यादन्यत्र च वषट्कृतात् ॥
 अजानङ्गिः कृतं यच्च त्वरमाणैश्च यत्कृतम् ।
 व्याहृतीनां प्रयोगेण यत्कृतं कृतमेव तदिति ।
 कपासानां प्रमाणानि ब्रूयादाध्वर्यवे विधौ ।
 समानि चतुरश्राणि द्युक्त्वानि समन्ततः ॥

हविर्विकाराणां प्रमाणेन समविषमाणि^५ वर्धयन्तीति^६ ।
 बौधायनः । ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

अथारण्यगतानामात्मगतानामजस्राणामन्वाहितानां^७ स-
 वनगतानां वाग्नीनामुदातानां^८ प्रायश्चित्तिररणिगतं मथित्वा
 विहारं कल्पयित्वा गार्हपत्यं आव्यं विलाप्योत्पुत्रं क्षुचि पतु-

१ षडणमि • Tr.

२ ? Thus Tr B, संस्कारेत् C', संचरेत् U H

३ Thus H Tr C', °हृतिश्च B U.

४ Thus Tr, °तिभिः H C' U (pr. m.), °हृतिः B, °हृति U (sec. m.)

५ च ins. Tr B U (sec. m.).

६ Thus Tr U (sec. m.), वर्धयन्तीति B, वर्धयेदिति C' H U: the
 Vivarāṇa periphrases वेदेषणि ।

७ अजस्राणाम् om. Tr.

८ वाग्नी • U H.

र्दहीतं गृहीत्वा हवनीये संतनीं^१ जुहोति मनो ज्योतिर्जुषता-
 माव्यं विश्विन्नं यज्ञं समिमं दधातु । या इष्टा उषसो
 निघ्नुषस्य ताः संदधामि हविषा हृतेन स्वाहेत्येतन्नाचक्षिन्त-
 मनुगते ऽङ्गते ऽभ्युदिते ऽभिनिघ्नुक्ते चेतत्परिविन्नस्यैतत्परि-
 विश्वस्यैतत्परिविविदानस्यैतत्सोमवामिने^२ सोमातिपविताष^३
 भवान्नरितस्यैतद्गन्धरहितस्यैतत्परौष्टस्यैतत्परियष्टुरेतदेव यस्तु
 पुरुषो रषो ऽषो गौर्महिषो वराहो ऽहिर्भृगः श्वा वान्यद्वा
 यापदमन्नराग्नौग्च्छेदेतदेव^४ यस्याग्नेरेकदेशमपहरेयुरेतदेव
 सर्वास्येवाग्निहोचस्थार्तिषु मनस्तत्या प्रायश्चित्तिः क्रियत इष्टा
 १० वशीयान्भवतीति ब्राह्मणम्^५ ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

अथ दर्शपूर्णमासयोस्तार खल्विजलेषामेकस्मिन्नविद्यमाने
 चयः प्रचरेयुर्दो वाच^६ यद्येक एव स्यात्पुरा प्रयाजेभ्य आज्य-
 स्वाख्याः स्वेषोपघातनेकाध्वर्यवप्रायश्चित्तानि जुहोति जुष्टो
 वाचो भूधासं जुष्टो वाचस्तथे देवि वाक् । यदाचो मधुमत्त-

१ Thus Tr, संतनिं C', संतनि B U, संतति H.

२ Thus (and cp. Āp. IX. 12. 11) B; after परिविन्नस्यैतत् Tr H C' U ins. परिविदानस्यैतत्; Tr reads instead of परिविविदानं परिविदानं ।

३ •पवितस्यैतत् U C'.

४ After ब्रह्मेत् H C' and U ins. the following passage (which however, is put between brackets in U): एतदेव विश्वं च (H. C' विद्यायुज) पुरौषलोहितरेतोमांसास्त्रिमज्जामेधाभ्याधाने समारोप्य मथित्वा पवसा-
 नेष्टिर (•नेष्टिसाङ्ग U).

५ Before वस्तु B U H C' ins. वच ।

६ व found only in Tr C' and the Vivaraṇa.

स्निग्धा धाः सरस्वत्यै स्वाहा ॥ इमानेवाग्निना यज्ञस्य वशाचो
 यदुरिष्टम् । तदग्निगौ भेषजेन संदधाताः^१ स्वाहा ॥ वाता-
 रमिन्द्रमवितारमिन्द्रः हवेहवे सुहवः शूरमिन्द्रम् । ऊवे नु
 शक्रं पुरुङ्गतमिन्द्रः खस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः स्वाहा ।
 यन्मे मनसश्चिद्रं यदाचो यच्च मे हृदः । देवास्तान्ममवन्तु ।
 सर्वः सोमो वृहस्पतिश्च स्वाहा ॥ यदिदाः सो यद्विदाः सो
 सुग्धाः कुर्वन्मृत्विजः । अग्निर्मा तस्मादेनसः अद्वा देवौ
 च सुञ्जताः स्वाहा ॥ यदन्नरिचं पृथिवीसुत द्यां यन्मा-
 तरं पितरं वा जिह्विःसिम । अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः
 प्रसुञ्जतु दुरिता यानि चक्षम करोतु मामनेहसः स्वाहा ॥^२
 ब्रह्मले ह्यैष आध्वर्यव आग्नीध्रे याजमाने^३ चैक एव यज्ञे
 यत्पर्याणि^३ तन्मे^३ देवा रचन्तां प्राणान्मे मा चिःषिषुः
 स्वाहा ॥ अहं ब्रह्माहः होताहमध्वर्युरहमाग्नीध्रो ऽहं यजमान
 एक एव यज्ञे पर्याणि^३ तन्मे^३ देवा रचन्तां प्राणान्मे मा
 चिःषिषुः स्वाहेत्येकाध्वर्यवप्रायश्चित्तानि ऊत्वान्तर्वशाचीनः^४
 सर्वा देवता यजतीति विद्वाधते ।

अतिक्रान्तेषु होमेषु पर्वस्वाययणेषु च ।

अरण्योर्भ्रियमाणेषु कथं तन्मं न क्षुप्यते ॥

१ Thus H C', संधातारौ Tr, संदधातारौ B U.

२ Om. H C Tr.

३ Thus Tr B; पर्यचित्तमे or तन्मे C' H U. I take पर्याणि as stand-
 ing for परिवाणि, 1st conj. praes. cp. चपर्याणि ।

शुचिश्च पावमानी च तन्तुमानय पाचिहत् ।

एता इष्टयः^१ प्रयोक्तव्यास्ततस्तन्त्रं^२ न क्षुप्यते ॥

शुचिः शोधयते पापं तन्तुस्तन्त्रं न क्षोपयेत् ।

पचिहत्पन्थानमारोहेत्^३ पावमानी तु पावयेदिति नु^४

१ बौधायनस्य कस्यो^५ दर्शं व्यतीते पाचिहती कार्या पौर्णमासे
व्यतीते वैश्वानरी कार्याभये व्यतीत उभे^६ कार्यं बह्वेषु व्यती-
तेष्वन्वारम्भणोया^७ स्यादिति^८ शास्त्रीकिः^९ ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥

अथ यद्यरणौ जीर्णं स्यातां जन्तुभिर्मन्थनेन वा समाने
नवे अन्ये अरणौ आहत्यामावास्यायामुपोष्य^{१०} शो भूते दार्श-

१० नेद्वा तस्मिन्जीर्णे प्रकञ्चीकृत्य गार्हपत्ये प्रक्षिप्य प्रज्वाला
दक्षिणेनोत्तरारणिमादाय^{११} सथेनाधरारणिमुपथंग्नी धारय-
न्मपत्युद्गुह्यस्त्राग्ने प्रविशन्न योनिमन्यां देवयज्यां वोढवे जात-
वेदः । अरण्या अरणिमनुसंक्रमन्न जीर्णां तनुमजीर्णया निर्णु-
दक्षेत्यर्थं^{१२} ते योनिर्दत्तिय इत्यरण्योरग्नीन्मारोह्य^{१३} मन्थन-

१ रडोः प्रयुञ्जीत ततः Tr.

२ Thus Tr, ०संथानारोहेत् C', ०स्तानमारोहेत् B, आवमारोहेत् H U.

३ नु given by U C' only.

४ उभये B U.

५ ०भणौ Tr.

६ क्षायेति U.

७ ०मावास्यायामुपोष्य om. Tr B.

८ ०रथीमादाय H.

९ निर्णुः Tr; after ०दक्षेति H U C' ins. च च ।

१० ०ग्निं instead of ०ग्नीन् B; ०रोष्य Tr B.

स्यादृता गार्हपत्यं^१ मधित्वा^२ विहारं कल्पयित्वा गार्हपत्य
 आष्यं विलाप्योत्पूय क्षुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा हवनीये संतनीं^३
 जुहोति मनो^४ ज्योतिर्जुषतामाष्यं विष्किञ्चं यज्ञं^५ समिन्
 दधातु । या इष्टा उषसो निघ्नुचस्य ताः संधामि इविषा
 दृतेन स्नाहेत्यद्याग्नये तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति^६
 ग्रावं^७ दक्षिणां ददाति^८ वा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^९ ॥ ७ ॥
 पञ्चमः ॥

अथारण्योर्वापत्तिं^१ व्याख्यास्यामो^२ ऽष्टाभिर्निमित्तैर्विग-
 सत्यनेधश्चाष्टासद्गृवायसपतितरासभरजस्नाभिश्च^३ स-
 ल्यग्ने ऽरण्योर्विनाग्नस्तयोदत्सृष्यं^४ समाने नवे अन्ये^५ चरही^६
 आहृत्याग्निसहमन्वाधेयमरण्यगतं^७ पुनराधेयं नष्टारणी चसु
 निमज्जति^८ भवतं नः समनसावित्यथोत्तरां क्त्वा भित्वा

१ Tr om. मा० म०, B om. मा० ।

२ Thus Tr B U, संतनिं H C'.

३ All the MSS. abbreviate the mantra.

४ Thus Tr C' H and the prāy. candrikā; ग्रावं B U.

५ अथानोरण्यो० H U C';—०र्वापत्तो० Tr.

६ इभि० instead of इभिः Tr B U.—०चष्टास० Tr.

७ ? Thus (०स्योद०) Tr C' and the Viv., ०प्राचोद० H, ०कारोप
 B U.

८ Om. H U.

९ ? ०सच० Tr C' H B and the Viv., ०नत० U—०साम्ना० Tr.—
 ०रचिमतं Tr and the Viv., ०रचोमतं C' H U ०रचमतं B.

१० निमज्जति B C', निमज्ज Tr H B and the Viv.

प्रकञ्चीकृत्य मन्थनसामर्थ्यं समारोपणसामर्थ्यं मन्थनशेषं वा
प्रमन्थनं च कुर्यात्समस्तप्रवर्जः संतिष्ठते ऽरक्षोर्ध्यापत्तिः ।
॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

अथ हविर्दिषाम्ब्याख्यास्वामो यथैतञ्चीकृतमचिकाश्रातिका^१
मत्कुण्डलैश्चग्निरसोर्धुके^२ कौटो वा पिण्डकारी स्वात्कुद्रकौट-
मचिकापिपीलिकावर्जः समार्जारनकुलकुटुमर्कटध्वाङ्गारु-
पुरीषसिकृपदकेशमृतनखकुनखपूतिद्रपखेदासृक्खेदाश्रुकासख-
वर्षार्द्रशैवोपहतमन्थेर्वोपहतः^३ रजस्रस्रया वा सृष्टं तथाप्रय-
तेन^४ भ्रूणनेन वा दृष्टं तथापपाचेषामेधे वा देशे^५ स्तन्नं दुष्टः
१० हविरपो ऽभवहरन्ति^६ श्रौते^७ भस्मनि वा निधापयति^८ ।
मिन्दाडती उवाचान्यभिवर्षेदाज्येन^९ वा प्रचरेदपि^{१०} तु^{११}

१ Thus B H and the Viv.; प्रथमं U O', प्रथमं Tr.

२ Thus (•श्रातिका i. e. चाश्रातिका according to the Viv.), B and the Viv., •श्रातिका H C'. •श्रौतिका U.; Tr om.

३ Thus (•खेदः) U H C' and the Viv., •खेद B, •खेद Tr.

४ •चवष्वा• my conjecture; •चवष्वा• Tr, •चवष्वा• H, •खवष्वा• U, •खवष्वा C', •वष्वा• B.; the Viv.: चवष्वाः चूर्त ।

५ •प्रयतेन H; चप्रयतो नामाश्रयिः the Viv.

६ श्रौत Tr C'.

७ •संति Tr H U.

८ •चान्यन्नि• Tr, •चान्यनि• B, •चान्यनि• C' U, •चान्यनि• H.

९ After प्रचरेत् H U C' ins. सेव तत्र प्रायश्चित्तिः ।

१० Thus Tr C' Viv. (sec. m.), तु H U B Viv. (pr. m.).

खलु चिप्रसङ्गस्कारमाव्यं^१ ब्रुवत इति^२ मिन्दाऊती उला
मनस्वतीं जुहोति^३ सैव ततः^४ प्राचक्षित्तिः^५ ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

अथातो ऽग्नीनामुदातानां प्राचक्षित्तिरोद्धतयः सङ्स्कारार्था दृष्टा भवन्ति^६ चतुर्हेतार इत्येके^७ व्याहृतय इत्येके^८ मिन्दाऊती इत्येके^९ मनस्वतीत्येके^{१०} महाव्याहृतय^{११} इत्येके^{१२} ऽथ यदि सर्व एवोदायेपुरायतनेभ्यो ऽरथोरग्नीष्वमारोह^{१३} मन्यनस्यावृता गार्हपत्यं मन्यतीतः प्रथमं जज्ञे अग्निः स्वाधो-
नेरधि जातवेदाः । स गायत्रिया^{१४} चिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो इयं वहतु प्रजानञ्जिति^{१५} कन्दोभिरेवैनङ् स्वाधोनेः प्रजनव-
तीति ब्राह्मणमथ^{१६} यदि मध्यमानो न जायेत यथान्यं पक्षे-
त्तत आहृत्य होतव्यमित्यथान्यमत्वरमाणः^{१७} पुनर्मन्वेद^{१८} च यदि
जात एवोदायेष्वमारोपणमन्त्रं अपित्वा पुनरेव मन्वेद^{१९} धेनसुप-

१ •संस्कारतमना• U (pr. m.) Viv. (sec. m.), •सङ्स्कारतना• C'.

२ ततः Tr, तत U B H C'.

३ H U C' add इति विज्ञापये ।

४ Om. Tr C'.

५ •रोष B U H.

६ मासत्या MSS.

७ After ब्राह्मणम् H C' insert the passage (1. 11-12): एव हरि... पुनरेव मन्वेत् ।

८ Instead of the words: यथान्यमत्वरमाणः ... पुनरेव मन्वेत् (1. 11-12) H C' have (and ep. Rndradatta on Āp. IX. 2. 3): सौदिकमग्निगाह्वरं विद्वत्वाग्नीमन्तरारची निधाय कुड्यात्पुनरेवात्वरमाची मन्वेदुर्ज्ञं मन्वनम्; these last two words not in C'.

- तिष्ठत इषे रथै रमस्य सहसे युञ्जायोर्जे ऽपत्याचेत्यथैनमुप-
 सभिग्ने चारस्यतौ त्वोत्सौ समिन्वाताः ससाउषि विराड-
 शीत्यथैनमुपसमाधायान्वाहार्यपचनमाहृत्य ष्वस्रजमाहवनीय-
 मुद्धृत्य न्युषोपसमाधाय^१ गार्हपत्यं आश्व्यं विज्ञाप्योत्पूथं सुषि
 १ चतुर्गृहीतं गृहीत्वा दशहोतारं मनसानुद्रुत्याहवनीये जुहो-
 त्यन्वारभ्य चजमाने स्नाहेत्यथ प्रदक्षिणमाहृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य^२
 गार्हपत्ये दश्रात्मकं ब्राह्मण एकहोतेत्येतस्मानुवाकस्य दश
 सुवाङ्गतोरथ यद्यन्वाहार्यपचन उदायेद्गार्हपत्यादेनमुद्धृत्यान्वा-
 हार्यपचने चतुर्होतारं जुहोति गार्हपत्ये दश्रात्मकमथ
 १ यद्याहवनीय उदायेद्गार्हपत्यादेनमुद्धृत्याहवनीये पञ्चहोतारं
 जुहोति^३ गार्हपत्ये दश्रात्मकमथ^४ यदि सवनगतानामग्नीना-
 माग्नीध्रीय^५ उदायेत्स्नात्सुखीयादेनमुद्धृत्याग्नीध्रीये षड्होतारं
 जुहोति स्नात्सुखीये दश्रात्मकमथ यद्यौत्तरवेदिक आहवनी-
 य उदायेदाग्नीध्रीयदेनमुद्धृत्यौत्तरवेदिक आहवनीये सप्त-
 १ होतारं जुहोत्याग्नीध्रीये दश्रात्मकम् ॥ १० ॥

एतथैवावृत्तैकस्मिन्नुदाते इथोर्वा प्रतिविभव्य होद्वञ्जुञ्जया-
 द्वाहृतीषेद्वासाः समसास्य जुञ्जयान्तथा मिन्दाङ्गती जुञ्जया-

१ These two words found in C' H U (in U they are cancelled),
 U ins. चष after •थाष ।

२ These two words om. Tr C' H.

३ H B read ऊमा and insert जुञ्जयात् after दश्रात्मकम् ।

४ सवनगतानामग्नीनाम् om. Tr.

मन्त्रस्वतौ चेदाहवनीये जुहुवास्तेषामस्त्राणामन्वाहितानां
 सवनगताणां चाग्नीनामुदातानां प्राथस्त्रिन्तिरेतदेव^१ होमकावे
 ऽन्वाधानवर्जमथ यस्याग्निदृढतो^२ ऽहुते ऽग्निदोष उदावेदिति
 यथासूचं^३ वा कुर्वादपि वा गार्हपत्यादिभ्रमादीष^४ मन्त्र-
 मधिमन्त्रनसुपंसमिन्धनमित्येतामन्त्रास्त्रिगदेपि^५ वा ज्योति-
 म्नतोमिष्टिं निर्वपेदपि वा ज्योतिमन्तोभ्याम्यग्भ्यां पूर्वाहुतिं
 जुहुयादपि वा ज्योतिमन्तौ^६ सुवाहुतिं जुहुयादग्रथे ज्योति-
 म्प्रते स्नाहेतौष्टपूर्वाहुतिसुवाहुतीनां पूर्वपूर्वं विधिं बलीषा-
 समाचार्यां ब्रुवते^७ तपोदाहरन्ति

येषु विशेषा जघवो यचयचोपकथिताः ।

कर्म तैर्न प्रसङ्गेन कुर्वादापस्तु तद्वनम्^८ ॥

विशेषान्सर्ववेदेभ्यः^९ प्रसङ्गेनोपधारयेत्^{१०} ।

कर्मणां प्रविचारार्थमापस्तु^{११} च समाम्नुयादिति ॥

१ Thus C' H B U (pr. m.) and the Viv. ; •तिचैव Tr, •तिरेवाय
 यदि U (sec. m.).

२ यस्याग्नि Tr.

३ Viz. according to the ritual exposed in XIII. 7 : 124. 1.

४ Instead of आदीष H U उदाव ।

५ अधिमन्त्रनच् found in C' Tr H U (pr. m.).

६ नदुर्न H U.

७ •देवेभ्यः H Tr and once in the Viv.

८ प्रसङ्गेनो B.

९ प्रतिचारा B U.

यदि प्रसङ्गेन उक्तं च^१ लौक्ये^२ सुग्धैर्वा^३ वासैर्जत^४
 स्याद्विद्वत्^५ च पत्न्या तानरक्षोरघ्नीन्^६ समारोघ्योदवसाय^७
 मयित्वाग्नीन्विद्वत्य पूर्णाहुतिस्तन्तुमती च कार्येत्येय यद्यप्रस-
 ङ्गेन उक्तं च^१ लौक्ये^२ सुग्धैर्वा^३ वासैर्जत^४ स्याद्विद्वत्^५
 च पत्न्या तान्म्याहतीभिर्विद्वत्य पूर्णाहुतिस्तन्तुमती च
 कार्येति^१ ॥ ११ ॥ अष्टमः ॥

अथ वै भवति^८ निर्धृतिर्वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति यस्या
 कक्षा च हविः चायति^९ यद्यवदानानि विन्दन्ति नात्र प्राय-
 क्षिप्तं कुर्वन्ति^{१०} दहति इ वा एषो ऽध्वर्युरवदानानि^१
 १० समू^{११}हेतान्येष^{११} तर्पयति^{११} दहति इ वा एष य^{१२} आज्यं^{१२}

१ ? चलोक्ते Tr U, चलोक्ते C' the Viv., चलोवे H, चलोक्ते B.

२ Thus B C', सुग्धैर्नवा H, सुग्धेनवा Tr U the Viv.

३ विद्वदे H U.

४ Thus Tr and the Viv., तानारण्यो H, चारण्यो B U, तारण्यो C'.

५ समारोघ्योदवसाय H U, समारोप्य B, समारोह्य Tr C'.

६ Thus Tr C' the Viv., चैलोक्ते B, लालोक्ते H, लौकिक्ते U.

७ Thus B, सुग्धेनवा H, सुग्धेनवा U C', सुखेगधनवा Tr.

८ Thus Tr B, वासैर्जत^४ C', वासैर्नजत^४ H U.

९ These three words not in H Tr.

१० Thus (and cp. Āp. IX. 1. 17) Tr B U the Viv. चायति C',
 चययति H.

११ समूहेतान्येष संतर्पयति U, समूहेतान्येष तर्पयति Tr, समूहेर्नान्येष संत. H,
 समूहेर्नान्येष संत. B, समूहेतान्येषः संत. C'.

१२ Thus Tr and the Viv., बह्वाज्यं the other MSS.

पुरस्ताद्भुत्वाथावदानानि जुहोत्याज्येनोपरिष्ठात्त्राभिषार-
यति^१ तेषां संदग्धानां न देवास्तृष्यन्ति^२ न यजमानो^३ ऽथ
हैनान्येष संतर्पयति य आज्यं पुरस्ताद्भुत्वाथावदानानि जुहो-
त्याज्येनोपरिष्ठादभिषारयति^४ तेषां संदग्धानां तृष्यन्ति^५
देवास्तृष्यन्ति^६ यजमानो^७ ऽथ यद्याग्नेयात्पुरोडाग्नादग्नीषोमौ^८
यजेताग्नीषोमीयाद्वाग्निं यजेत नैतन्नदानमित्याहवनीचे सुवा-
ङ्गतिं जुहुयाद्यद्देवा अतिपादयानीति^९ देवपवित्रमाग्नेयो
याव्यापुरोनुवाक्या देवपवित्रमैन्द्रियो^{१०} देवपवित्रं प्राजापत्या
देवपवित्रं व्याहृतय इत्यथ यदि होता याव्यापुरोनुवाक्यासु
सुहृतेन सर्वाभिराग्नेयौभिर्यजेतेति^{११} विज्ञायते ऽग्निः सर्वा^{१२}
देवता इत्यैश्रीभिर्विज्ञायत^{१३} इन्द्रो वै सर्वा देवता इति^{१४}
प्राजापत्याभिर्विज्ञायते प्रजापतिः सर्वा देवता इति^{१५} व्याह-
तीभिर्विज्ञायते सर्वा वा ऋचः सर्वाणि सामानि सर्वाणि
यजूंषि यद्वाहृतय इत्यथ यदि यजमानो याजमानेषु
सुहृतेन व्याहृतीभिरेवान्तरेण वेद्युत्करो प्रपदन^{१६} व्याहृतीभिः^{१७}

१ देवतासु० U (sec. m.).

२ Thus Tr, देवा (or देवता) सूर्यत्वच यज० U (sec. m.) B, देव-
यति यजमानो H; C' incomplete.

३ Thus U, •मिन्द्रियो C', •मैन्द्रो Tr U the Viv., •मैन्द्रिया H.

४ After the instrumental here and infra some of the MSS.
ins. वा ।

५ प्रपादनं Tr. C'.

रेवोपनिष्क्रमणं व्याहृतीभिरेवानुमन्त्रणं^१ विज्ञायते^२ सर्वा वा
 ष्ट्वः सर्वाणि सामानि सर्वाणि यजूषि यद्वाहृतय इत्युपा-
 सते इ वै यज्ञं देवा^३ अन्तरिता^४ इदमु नो इविर्न ऊतं
 तद्भोष्यत^५ इत्यां खिष्टकृत इत्येक^६ एडाथा इत्येक^७ आनु-
 याजेभ्य^८ इत्येक^९ आ ग्रंयुवाकादित्येक^{१०} आ समिष्टयजुष
 इत्येक^{११} ऊर्ध्वं चेत्समिष्टयजुषः स्मरेत्संस्थाप्येतामिष्टिमन्वा-
 मिष्टिमनुषवणां तन्वीत^{१२} यज्ञो इ वै यज्ञस्य प्रायश्चित्ति-
 रिति विज्ञायते ॥ १२ ॥ नवमः ॥

अथ सांनाय्यदुहो^{१३} धयेयुसेदत्सा वायव्यया^{१४} चवाग्वा^{१५}
 १० सायं यजेताप्येकस्यां दुग्धायां न^{१६} धीतां^{१७} दोहयेदुग्धाभिः
 स^{१८} स्थाप्यादुग्धानां^{१९} वत्सानपाकृत्य सः सांनाय्येन यजेत^{२०}

१ च ins. H U C'.

२ इवता H C'.

३ Thus H U C', अन्तरिता Tr B.

४ तस्मादी० Tr.

५ Thus, not चानू० the MSS.

६ इव Tr.

७ सांनाय्यादी Tr, साय्यदुहो H.

८ Thus C' Tr and the Viv.; वायव्याना चवाग्वा B C', वायव्या-
 चवाग्वा C'.

९ ? नाधीतां Tr, नधीता B, नपीतां H U C'. The Vivaraṇa peri-
 phrases : चम्पानानीय तां दोहयेत (sic) ।

१० ० स्थाप्य दुग्धानां Tr H.

सायंदोहस्येदार्तिमार्कैर्दिश्याथ^१ त्रीहीभिर्हृष्योपवसेदिति वषा-
 समाज्जातमपि वा प्रातर्दीहं द्वैधं क्लान्ततरदातथ्य^२ सायं-
 दोहस्थाने कुर्यात्कृतस्थान^३ इतरत्प्रातर्दीहस्येदार्तिमार्कैर्द्वैत्रं
 वा माहेत्रं वा पुरोडाशं निरूप्य तेन दध्ना सह प्रचरेदुभयं
 चेदार्तिमार्कैर्द्वैत्रं^४ पञ्चमरावमोदनं निर्वपेदिति^५ प्रसिद्ध-
 माग्नेयेन प्रचर्येन्नेण प्रचरेत्सर्वाणि चेद्वीष्णि दुष्येयुर्नक्षेत्र-
 रपहरेयुर्वाग्नेयैता देवताः प्रतिसंख्यायमिद्वैतामिष्टिमन्वा-
 मिष्टिमनुस्वपां^६ तन्वीत^७ यज्ञो ह^८ वै^९ यज्ञस्य प्रायश्चित्ति-
 रिति विज्ञायते^{१०} ॥ १३ ॥ दशमः ॥

अथातश्चन्द्रस्यनाजातानि^१ ऊतानुमन्त्रणानि व्याख्या-
 खामो^२ वैश्वधमिष्टमनुमन्त्रयत इन्द्रस्य वैश्वधस्याहं देवस्य-
 वेद्विषायस्यपत्नो वीर्यवाञ्छ्रीमाभूयासित्यस्यपत्नो वीर्यवाभूया-

१ After इन्द्राय C^१ H U and the Viv. ins. वा मनेन्द्राय वा but cp. T Br. III. 7. 1. 6.

२ •म्यतरदातथ्य B U, •म्यतरदातिथ्य C'.

३ कृतस्थान इतरत् only in H U C'.

४ चार्तिमार्कैर्त्वं om Tr H C'.

५ प्रतिसंख्यामि • Tr; C': प्रतिसंख्यामि •; the Viv. and BU as given in the text.

६ वै Tr.

७ The Prāyaścitta candrikā makes the interesting statement that these anumantṛaṇa formulas are taken from the Kāthaka (कथिका; sic). Some of them occur indeed in the Kāthaka (v. i: 44. 5 sqq.).

- समिति वा^१ पर्यन्वस्याहं देवयज्यया सुयवसो^२ भूयास^३ ।
 सोमस्याहं देवयज्यया प्र प्रजया च पशुभिश्च जनिषीय
 सुरेता रेतो धिषीषेति वा^१ सवितुरहं देवयज्यया क्षस्ति-
 मान्पशुमान्भूयास^३ सरस्वत्या अहं देवयज्यया वाचमजाद्यं
 पुषेच^३ सरस्वतो ऽहं देवयज्यया अङ्गामना भूयासं^३ पूषो
 ऽहं देवयज्यया पुष्टिमान्पशुमान्भूयासं^३ महतामहं देव-
 यज्यया प्राणैर्ह्यथा^३ विष्णोर्देवानामहं देवयज्यया प्राणैः
 सायुष्यं गमेयं^३ द्यावापृथिव्योरहं देवयज्ययोभयोर्लोकयो-
 र्ह्यथासं भूमानं प्रतिष्ठां गमेयमिति वा^१ वाजिनामहं
 १० देवयज्यया रेतस्त्री भूयासं^३ वरुणस्याहं देवयज्यया धर्म-
 भाग्भूयासं^३ कस्याहं देवयज्यया श्विष्टो^३ भूयासं^३ विश्व-
 कर्मणो ऽहं देवयज्यया विश्वानि कर्माण्यवस्वभ्योयादित्या अहं
 देवयज्यया^३ हसो सुच्येव^३ वायोरहं देवयज्यया रत्नभाग्भू-
 यास^३ सूर्यस्याहं देवयज्यया सुदृशीको भूयासमग्नाविष्णवो-
 ११ रहं देवयज्यया वीर्यवान्भूयासं^३ विष्णोरहं देवयज्यया

१ H U C' ins. पर्यन्वसिद्धमनुमन्त्रवदे H U C', and thus each time further on, mutatis mutandis, before each formula (e.g. after सुयवसो भूयासमिति सोमसिद्धमनुमन्त्रवदे सोमस्याहं etc.). Bnt cp. the expression (p. 342. 2.) द्यादेवतसिद्धमनुमन्त्रवदे ।

२ सुयवसो Tr only.

३ पशुमान् in Tr C' and Prāy. candrikā only.

४ श्विष्टो Tr B.

अपि विष्टो भूयासमर्थम्णो ऽहं देवथव्यथा सुवर्गं लोकं
 गमेयमिति ^१ यथादेवतमिष्टमनुमन्वयतः एवमेनादिष्टानष्टा-
 कपाक्षानाग्नेयविकारानाचक्षत एकादशकपाक्षानग्नीषोमीय-
 विकारान्द्वादशकपाक्षान्वैश्वदेवविकारानेककपाक्षं भूमिकपाक्षं
 च द्यावापृथिव्यविकारावतोः ^२ ऽन्यानाग्नेयविकाराः ^३ ऋष्यौष-
 विकारान्दधिपथन्नामिच्छापशवः ^४ सांभाव्यविकाराः ^५ वनस्पतिः
 स्त्रिष्टकदिकारः ^६ उपाः शुश्याजानुपाः शुश्याजविकारानाचक्षत ^७
 इत्यथाप्युदाहरन्ति ^८ इविःसामान्यं देवतासामान्यं कपाक्ष-
 सामान्यमिति इविर्देवताकपाक्षसामान्ये इविःसामान्यं बलीष ^९
 इत्यपि ^{१०} वास्य यज्ञस्यागुर उदृषमग्नीवेति सार्वधिकम् ^{११} ।
 ॥ १४ ॥ एकादशः ॥

॥ इति सप्तविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus U C' Prāy. candr., सन्नं Tr B H.

२ •देवत• H U C'.

३ Thus B U H Viv., •विकारानतो Tr C'.

४ Thus (•विकारान्दधि•) U C' and Viv.; •विकारादधि• Tr,
 •विकारादधि• H, •विकारानिति शालीकिर B. — C' breaks off after
 पशवामिच्छापशवः (sic).

५ Thus Tr U B, •विकारान् H.

६ Thus U; •कारानचक्ष इत्य• H, कारानित्यथा Tr B.

७ Thus B H U and the Viv., बलीषोऽपि Tr.

- अथ वै भवति यः पापयज्ञमृहीतः स्याद्यो वापरुध्येत
 देवेभ्य ऋषिभ्यः पितृभ्यो गोभ्यो ब्राह्मणेभ्यः^१ सोनाभिग्रस्यो
 ऽभिग्रस्यमानो वा रहस्येष्वा यजेतेत्येतथेष्वा चक्ष्यमाण उप-
 कल्प्यते हिरण्यं^१ तस्याः प्रज्ञात उपवसथो^१ ऽथ प्रातर्जते
 ५ ऽग्निहोत्रे पुरापां प्रणयनाद्गार्हपत्यं आष्यं विस्वाप्योत्पूय जुषि
 चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने येन
 देवाः पविषेष्वात्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पाव-
 मान्यः पुनन्तु मा स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये
 एव जुहोति प्राजापत्यं पविच५ शतोद्याम५ हिरण्ययम् ।
 १० तेन ब्रह्मविदो वयं पूर्तं ब्रह्म पुनीमहे स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीये एव जुहोतीन्द्रः सुनीती सह मा पुनातु
 सोमः स्वस्वा वरुणः समीच्या । यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु
 मां जातवेदा मोर्जयन्वा पुनातु स्वाहेत्यथ षष्ठ्या५ सौत्वापः
 प्रणीयाग्रथे ऽहोमुचे ऽष्टाकपास इति द्ब्रह्मविषमिष्टिं निर्व-
 १५ पति अपथिलासादयति^१ तस्याः सप्तदश सामिधेन्यः^१ समि-
 ध्यमानां च समिद्धां चान्तरेण पावकवत्यौ धाम्ये दधात्यपा-
 मिदं न्वथनं नमस्त इति दे^१ पावकवन्तावेवाप्यभागवग्नी^१
 रचा५षि वेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईद्य इति

१ B U ins. पश्यन्, which is neither found in the Prāy. pradīpa
 देवेभ्यः पितृभ्य ऋषिभ्यो गोभ्यो ब्राह्मणेभ्यः Tr, देवेभ्य ऋषिभ्यो ब्राह्मणेभ्यः पितृभ्य H.

१ इत्यां Tr B, ई H.

१ इव given by Tr only.

पुरोनुवाक्यामनूय यत्ते पवित्रमर्षिष्यग्रे विततमन्तरा । ब्रह्म
 तेन पुनौमह इति यजति ^१ यो धारया पावकया परि-
 प्रच्छन्दते सुतः । इन्दुरग्नो न कृत्विष ^२ इति पुरोनुवाक्या-
 मनूया कस्यग्रेषु धावति पवित्रे परिषिष्यते । सक्थैर्ष्यग्रेषु
 वर्धत इति यजत्येष हविषामग्रेर्मन्त्रे प्रथमस्य प्रचेतस इत्ये-
 तस्मिन्ननुवाके थाव्यापुरोनुवाक्याः सहसंथाव्या भवन्त्वेष ^३
 पुरस्तात्सिद्धकृतः सुवाङ्मतीरपजुहोति पवमानः सुवर्जन इत्ये-
 तेनानुवाकेन प्रत्यूचं ^४ प्रसिद्धेडाथान्वाहार्थमावाद्य हिरण्यं
 ददाति ^५ समानं कर्मा पत्नीसंवाजेभ्यो ^६ ऽथ पुरस्ताद्गृह-
 पतेः सुवाङ्मतीरपजुहोति यद्देवा देवहेडनमित्येतेनानुवाकेन ^७
 प्रत्यूचः ^८ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा ^९ विसृजते
 व्रतमेतथैव यजेतर्तुव्यतिक्रमे ^{१०} दारव्यतिक्रमे ऽथोनौ वा रेतः
 सिद्धैतथैव यजेत पातकोपपातकसंयुक्तो ^{११} द्वादशाहं महा-
 पातकसंयुक्तो मासं पुष्यमिच्छन्संवत्सरमृतुं वा तामेतां महा-
 पवित्रेष्टिरित्याचक्षते मृगारेष्टिरिति वा रश्मेष्टिरिति ^{१२}
 बौधायनः ^{१३} ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

१ Thus Tr U H, कृत्व B.

२ भवन्तीत्यत्र Tr.

३ यजेतर्तुव्यतिक्रमे Tr.

४ पातकोपपातक० Tr, पातकोपातक० B. The Viv.: पातकोपपातक
 महापातकानां रश्मेष्टितानाम् ।

५ Tr B H repeat the last three words.

यथो एतस्यो ऽपरिमितं प्रवसतीति^१ न संवत्सरमति
 प्रवसतीत्येवेद्भुक्तं भवति स उ चेदति प्रवसेत्पविचेष्टा यजे-
 तेत्येतवेष्टा यज्यमाण उपकल्पयते हिरण्यं^१ तस्याः प्रज्ञात
 उपवसथो^१ ऽथ प्रातर्हते ऽग्निहोत्रे पुरापां प्रणयनाङ्गार्हपत्य
 ५ आञ्चं विस्त्रायोत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहो-
 त्यन्वारभ्ये यजमाने येन देवाः पविचेष्टात्मानं पुनते सदा ।
 तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु मा स्नाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीय एव जुहोति प्राजापत्यं पविचं शतोद्यामः
 हिरण्ययम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे स्नाहे-
 १० त्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय एव जुहोतीन्द्रः सुनीती
 सह मा पुनातु सोमः स्नस्त्रा वरुणः समीच्या । यमो राजा
 प्रष्टणाभिः पुनातु मां जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु स्नाहे-
 त्यथ वृद्धाः स्त्रीर्त्वापः प्रणीथाग्रथे पवमानाय पुरोडाशमष्टा-
 कपासं निर्वपति सरस्वत्यै प्रियाया उपाःश्वाव्यमग्रथे पाव-
 १५ काय पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपति सवित्रे सत्यप्रसवा-
 योपाःश्वाव्यमग्रथे शुचये पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपति
 वायवे नियुत्वत उपाःश्वाव्यमग्रथे व्रतपतये^१ पुरोडाशमष्टा-
 कपासं निर्वपति विष्णवे त्रिपिविष्टायोपाःश्वाव्यमग्रथे वैश्व-
 नराय पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपति दधिक्राव्य उपाःश्वा-

१ इति not in the MSS., but cp. III. 14 : 85. 2.

१० तत्र इति Tr.

व्यमिति ^१ अपवित्वासादयति ^१ तस्याः सप्तदश सामिधेन्यः ^१
 समिधमानां च समिद्धां चान्तरेण पावकवत्यौ धाम्ने दधा-
 त्यपामिदं न्ययनं नमस्त इति दे ^१ पावकवन्तावेवाव्यभाना-
 वग्नौ रचांश्चि वेधति शुक्रगोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईश
 इति पुरोनुवाक्यामनूय्य चत्ते पविचर्षिष्यग्ने विततमन्तरा ।
 ब्रह्म तेन पुनीमह इति यजति ^१ यो धारया पावकवा
 परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरशो न क्वलिय इति पुरोनुवाक्या-
 मनूया कक्षग्रेषु धावति पविषे परिविष्यते । सव्यैर्वग्नेषु
 वर्धत इति यजत्यथ इविषामग्ने आयूष्चि पवसे ऽग्ने पवसे-
 त्यग्नेः पवमानस्योत नः प्रिया प्रियास्त्रिमा जुहाना युञ्जदिति ^१
 सरस्वत्याः प्रियाद्याः अग्ने पावक स नः पावकेति पावकस्या
 विश्वदेवमा सत्येनेति सवितुः सत्यप्रसवस्याग्निः शुचिः प्रततम
 सद्ग्रे शुचयस्तवेति शुचेर्वायुरपेग वायो शुक्रो अशामि न
 इति वायोर्नियुत्वतस्त्वमग्ने व्रतपा अशि यदो वयं प्रमिनाम
 व्रतानौति व्रतपतेः प्र तप्ते अद्य किमिन्ते विष्णो परिविष्यं ^१
 भूदिति विष्णोः शिपिविष्टस्य वैश्वानरो न ऊत्या पृष्टो
 द्विवीति वैश्वानरस्य दधिक्राव्यो अकारिषमा दधिका इति
 दधिक्राव्यो ^१ ऽथ ऊतानुमन्त्रणमग्नेः पवमानस्याहं देवव्यव्या
 शुचिः पूतो मेधो विपाप्मा ब्रह्मवर्षस्यज्ञादो भूवासमग्नेः
 पावकस्याग्नेः शुचेरग्नेर्व्रतपतेरग्नेर्वैश्वानरस्याहं देवव्यव्या शुचिः ^१

- पूतो मेथ्यो विपाशा ब्रह्मवर्षस्यजादो भूयासमित्युपाशु-
याजायासुपाशुश्याजवदित्य^१ पुरस्तात्सिद्धकृतः सुवाङ्मती-
रुपजुहोति पवमानः सुवर्षेण इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचम^२तिथि-
वत्यौ^३ दमूनवत्यौ संयाज्ये जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोष इमं
५ नो यज्ञसुपयाहि विद्वान् । विन्धा अग्ने अभियुजो विद्वत्य
ग्रभूषतामाभरा भोजनानि ॥ मर्जास्यो मृष्यते स्त्रे दमूनाः
कविप्रग्रस्यो अतिथिः शिवो नः । सहस्रशृङ्गो वृषभस्यदोजा
विन्धाः अग्ने सहस्रा प्रास्यन्यामिति^४ प्रसिद्धेडाथान्वाहार्यमा-
साद्य शिरस्थं ददाति^५ समानं कर्मा पत्नीसंयाजेभ्यो^६ ऽथ
१० पुरस्ताद्गृहपतेः सुवाङ्मतीरुपजुहोति अद्देवा देवहेडनमित्येते-
नानुवाकेन प्रत्यृच^७ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपाचविष्णुक्रमा
विष्टजते व्रतमेतथैव यजेताभिग्रस्यो ऽभिग्रस्यमानो वै^८तथैव
यजेतर्तुव्यतिक्रमे^९ दारव्यतिक्रमे ऽद्योनौ वा रेतः सिद्धै-
तथैव यजेत संवत्सरमर्धपादमेकविंशतिराचं^{१०} वा^{११} तिर्धग्यो-
१५ भिगताञ्जातीञ्जात्यन्तरे^{१२} वर्तमानान्दुष्कृतैरपद्भ्रान्दग्र पूर्वा-

१ •शुश्याजवदित्यथ H U.

२ •मत्यो U.

३ Thus B U H and Prāy. candr.; Tr. omits the passage.

४ Thus (चर्धपादम्) H and Prāy. candr., •सूर्धपाद• U, सव्पाद•

Tr B. The meaning acc. to the Vivaraṇa is: द्वौ मासौ ।

५ ज्ञानीन Tr and the Viv. •ज्ञानीन U; B and H. om.

न्दशापरानात्मानं चैकविंशं^१ पङ्क्तिं च पुनाति न^२ च^३ पुन-
रावर्तत^४ इत्येषाण्युदाहरन्ति

वैश्वानरो^५ ज्ञातपतो^६ पविचेष्टिं तथैव च ।

अतादृशौ प्रयुञ्जानः पुनाति दग्धपूर्वमिति^७ ॥ २ ॥

द्वितीयः ॥

अथातो नचपेष्टीर्वास्यासामो^१ ऽग्निर्वा अकामयतासाद्दो
देवानां^२ सामिति ता ब्राह्मणेन^३ व्याख्याताः^४ सा वा
वैशाखाः पौर्णमास्याः पुरस्ताद्मावासा भवति स सङ्गसं-
त्सरस्यापभरणीभिः^५ संपद्यते तस्यामारभेतेति^६ तस्या उप-
वसथे ऽरक्षोरग्नौश्चमारोद्धोदवसाथ^७ मथित्वाग्नीन्विद्यत्याजसा- १०
न्वापि वा^८ पौर्णमास्याममावासायां दोषपसेचसां^९ तद्वत्

१ Thus B U, विंशति H Tr and Prāy. candr.

२ These words omitted by Tr as also the following इति; the Prāy. candrikā reads न च पुन० ।

३ Thus (and cp. Baudh. dhś. I. 2. 17, Vas. dhs. XXII. 10) Tr B (the last only •पुन० and U (sec. m.) and Prāy. candr.; पविचेष्टिचतादृशौ । अज्ञारंष्टिं प्रकृर्नाचः पुनात्वाविंशतिं (or पुनाति विं०) कु-
मिति H and U (pr. m.).

४ See T Br. III. 1. 4 sqq.

५ Thus Tr B U (sec. m.) •भरणा H U (pr. m.) Prāy. candr.

६ •रोषो० B U H Prāy. candr.

७ Om. U B.

८ उपवसेत् om. Tr.

- संपद्यते^१ तत्रैषो ऽत्यन्तप्रदेशो^१ हविरष्टिष्टप्रतो^२ यजमानो^३
 भवतीति विज्ञायते ऽपि वा जन्मनश्चने कुर्यादायुष्कामस्य^४
 यावज्जीव^५ श्वरार्थो वा प्रयोगो^६ जीववन्तावाज्यभागौ
 यजत्या नो अग्ने सुजेतुना^७ त्वं सोम महे भगमित्यथ^८
 ५ निर्वपत्यग्रये कृत्तिकाभ्यो जुष्टं निर्वपामीत्यग्निं^९ कृत्तिका
 यजेति संप्रेष्यत्याग्नेयमष्टाकपाक्षमनुमत्यै चरमिति^{१०} सर्वत्रानु-
 षजति नक्षत्रहविर्मध्ये^१ अपथित्वासादयति^१ तस्याः सप्तदश
 सामिधेन्वः^१ समिध्यमानां च समिद्धां चान्तरेण श्रीमत्यौ
 धाम्ये दधाति स्वारुहा यस्य अथो दृग्ने ऽदाभ्यः पुरएतेति^१
 १० रश्मिन्तौ पुष्टिमन्तावाज्यभागौ^{१०} यजत्यग्निना रश्मिन्नवद्भय-
 स्फानो अमीवहेत्यथ हविषामग्निर्मूर्धा भुवो ऽनु नो ऽद्यानु-
 मतिरन्विदनुमते त्वमिति संशरथोर्याञ्छ्यापुरोनुवाक्या^१

१ •ग्रनोषावो H U.

२ Om. Tr.

३ Thus reads Tr; the three other MSS. : •दायुष्कामश्चरवार्थो ;
 the manuscript tradition, however, seems to be defective, the
 Vivaraṇa runs : अपि वा जन्मनि जित्वेतायुष्कामः किं तत्र सजन्मनश्चनेवत्या-
 मिष्टिं यावज्जीवश्च वा श्वरार्थः प्रयोगः । जन्मनश्चनेवत्यामिष्टिं जन्मनश्चने चिरावर्त-
 वेदायुष्कामोऽत जन्मं यथावत्तमायुष्कामस्य ।

४ The two mantras are given Sakalapāṭhena in B.

५ इति om. U B H.

६ इति om. Tr B H.

७ पुष्टिमन्तो om. Tr.

नक्षत्रविषामग्निर्नः^१ पातु कृत्तिका^२ इति यथासमाजातमप
पुरस्तात्स्त्रिष्टुतः सुवाङ्मतीरपजुहोत्यग्नये स्वाहा कृत्तिकाभः
स्वाहेति यथासमाजातः^३ स्त्रिष्टुतयौ^४ संवाङ्मे इवशास्त्र
स्त्रिष्टुमिति^५ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्वपाचविष्णुक्रमा^६ त्रिष्टुते
व्रतम्^७ ॥ ३ ॥

एवमुत्तरमुत्तरं^८ प्रतितन्त्रमुत्तरउत्तरं^९ ऽहनि ववेत^{१०}
विशेषाभ्याख्यास्यामः^{११} प्रजापतिः सवितेत्युपाश्रुत् सर्वभ
न्नाश्रेषाभ्य^{१२} आङ्गे करभमिति^{१३} सर्वे यवा भवन्त्यधिमवच-
कात्ते तिरः पविचमाङ्गमानौद्याधिमित्य^{१४} तिरः पविचं कर-
भानात्रपति^{१५} पिष्टभ्यो मघाभ्यः पुरोडाशश्च षड्दूपास्तमिति^{१६}
पैष्टयश्चिक्रेण निर्वपणप्रोक्षणाधिवपनसंवपनादीनि^{१७} व्याख्यातानि
भवन्ति^{१८} तातौद्यसवमिक्रेण^{१९} सौम्येन प्रचरणकण्यो व्याख्यातो^{२०}

१ •चविषोऽग्निः H.

२ Tr gives a longer citation of the pratika.

३ Tr. ins. चच ।

४ •स्तुतो U H.

५ एवमेवसु० U H.

६ Thus Tr; प्रतिसंभसु० H U, तंभसु० B and the Viv.

७ Thus (•के•) B and Prāy. candr. as T Br. III. 1. 4. 7; •के•
U H Tr.

८ चधिमित्य given only by Tr.

९ Thus Tr B H and Prāy. pradipa; •भमानपति U.

१० •संवपन० om. Tr; •संवपनादीनि the Viv.

११ •सवनीयेन Tr.

- ऽधैतदाथवे निष्ठाये ऽधै दुग्धमिति ^१ पथसः प्रातर्दीहव-
 त्स्कारः ^२ आ^३ विद्याखाभ्यामिहा तदानौमेव पौर्णमासी-
 माज्येन यजेताथ श्वो भूते मिषायानूराधेभ्यस्वरुमित्युत्तराभि-
 रघाढाभिरिहा^४ तदानौमेवाभिजिता यजेताथ श्वो भूते
 १ विष्णवे ओषाये पुरोडाशं चिकपासमित्युत्तरेषु प्रोष्ठपदेषु
 पुरोडाशं भूमिकपासमिति ^५ कपासमाचं^६ भूमौ परि-
 लिख्याङ्गारमधिवर्तयति^७ तस्यैककपासवत्स्कारः ^८ आप-
 भरणीभिरिहा^९ तदानौमेवामावास्यामाज्येन यजेताथ श्वो
 भूते चन्द्रमसे प्रतीदृश्याये पुरोडाशं पञ्चदशकपासमित्यभि-
 १० नीयेवाहनि^{१०} निर्वपेदुदिते चन्द्रमसि प्रचरेत्^{११} एतमहो-
 रात्राभ्यां च हं निरवपतां इथानां त्रीहीणां शुक्लानां च
 कृष्णानां न सवात्योर्दुग्धे श्वेताये च कृष्णायै चेत्यभिनीयेवा-
 हनि^{१२} निर्वपेदस्यमिते प्रचरेदपि वा सन्धावेव निर्वपेत्सन्धावेव
 प्रचरेत्निर्वपणन्यायेन^{१३} प्रचरेदथैतमुषसे चरमित्यभिनीयेव
 १४ रात्रौ निर्वपेदुषसि प्रचरेदथैतस्यै नक्षत्राय च हं निर्वपति ^{१४}
 यथा त्वं देवानामस्यैवमहं मनुष्याणां भूयासमिति निर्वपण-

१ ? Thus Tr B; •रोषावि• H, •रोषवि• U.

२ •वानुराधे• Tr.

३ •संघं Tr.

४ प्रलि• U H.

५ ? Thus B; •रोषापभ• U, •रोषभ• H Tr.

६ चरिर् ins. H.

७ निर्वपणन्यायेन प्रचरेत् in Tr only.

कास्त्रे यजमानायतन आसीनो यजमानो अपत्यभिनीषेवा-
 हनि^१ निर्वपेद्ददितेषु नक्षत्रेषु प्रचरेद्दथैत^२ सूर्याय नक्षत्रेभ-
 यदमित्यभिनीषेव रात्रौ निर्वपेद्ददिते सूर्ये प्रचरेद्दथैत-
 मदित्ये चरुमथैतं विष्णवे चरुमिति यजति^३ । यज्ञो वै
 विष्णुर्यज्ञ एवान्ततः प्रतितिष्ठतीति ब्राह्मणं^४ वरो^५ दक्षिणा
 भवतीति^६ विज्ञायते ऽपाघावदा^७ प्रसिद्धः पशुः^८ पापि-
 हृत्येच्छेद्वा दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेत नक्षत्रसंज्ञेण द्युतिरान-
 न्धाय^९ ऽज्योतिषामयनेनेद्वा पापं निर्णुद्य^{१०} ऽज्योतिहसुपजावते
 ऽप पुनर्हृत्यं जयतीति इ^० स्माह^० बौधायनः^१ ॥ ४ ॥
 तृतीयः ॥

नवेरेवामावास्यायां^८ पौर्णमास्यां^९ वा यजेत नवैर्वाग्नि-

१ हविर ins. H.

२ Om. Tr.

३ वरा दक्षिणा भवन्तीति Tr.

४ Thus (and cp. the Journal of the German Oriental Society, Vol. LVII, p. 742) U Tr, पाघावदा B, पाकदा H. The Vivaraṅga runs: अपाघावदा दक्षिणा इति शेषः । यथा अपाघावदु नूचन्ते दक्षिणाः तासामिति पडोही वराण्ड्यान्वृषं च क्षिपे चाभारू सचक्षा इति (cp TBr. III. 12. 4. 7).

५ Tr ins अज्योतिषा ।

६ निर्णुद्य Tr.

७ Om. B.

८ Thus Tr H and the Viv.; •मावास्यां पौर्णमासीं वा U, नवैर्वा पौर्णमासीममावास्यां वा B; the accus. instead of the locat. also Ap VI. 30. 13.

होत्रं^१ जुहुयादपि^२ वाग्निहोत्रं^३ वा^४ नवानादयित्वा^५ तस्याः
 पयसा जुहुयादपि^६ वा^७ नवानां^८ यवाभ्यां^९ सायंप्रातरग्निहोत्रं
 जुहुयादपि वा गार्हपत्ये सतुःशरावमोदनः अपयित्वायथण-
 देवताभ्यः स्विष्टकृच्चतुर्थीभ्यो^{१०} जुहुयादपि वा नवेरेव ब्राह्मणा-
 ष्च यजेत्^{११} एष^{१२} रक्षुपचारकल्पो^{१३} हरितयवशमीधान्यौषधि-
 वनस्पतिमूलफलश्राकानामनिद्वाययणं^{१४} याथाकामी^{१५} स्यात्पत्ति-
 वैषम्याद्ब्रीहिभिरिद्वा^{१६} ब्रीहिभिरेव^{१७} यजेता यवेभ्यो यवैरिद्वा
 यवेरेव^{१८} यजेता ब्रीहिभ्यो^{१९} ऽपि वा ब्रीहिभिरेव^{२०} यवैर्वा
 यजेत^{२१} संतिष्ठन्त आययणानि^{२२} ॥ ५ ॥ चतुर्थः ॥

१ Thus H U and the Viv.; नवेरेवा० B Tr.

२ Thus U and the Viv., वा नवानदयि० Tr, वावानादयि० H,
 वानानादयि० B.

३ Om. Tr; cp. Āp. I. c. 15.

४ Thus (as gr̥hyasūtra and Hir. śrs. III. 8. 23) Tr B, •र्वाभ्यो
 (as Āp. I. c. 16,) H U.

५ Thus U and the Viv., •स यवैव Tr, H B om. स ।

६ Thus Tr; रक्षुपचार० B U, रक्षुपचारि० H.

७ •श्रींवी instead of •शमी० H; •फलमूल० instead of •मूलफल०
 U; •निद्वापि instead of •निद्वाययणं (thus B U H and Viv.) Tr.

८ Thus B H, यवा० Tr U Viv.

९ Thus U and the Viv.; सायपत्तिवै० B, सातान्पत्तिवै० H, सातान्
 पत्तिवै० Tr.

१० सव om. Tr.

११ सव om B U.

अघातः पशुप्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । स यदि पशु-
 रूपाकृतो वाश्वेत यदस्य पारे रजस इत्येताः कृत्वा नैमि-
 त्तिकीं^१ द्वितीयां जुहोति यस्माद्गोवावाग्निष्ठाकृतो गो अमघं
 कृधि । प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड नमो रुद्राय मीढुषे स्वाहेति^२ ।
 यस्माद्गोवावेपिष्ठाः पकायिष्ठाः समज्ञास्याः शकृदकृथा मूत्रम-
 कृथा इत्येतेषु^३ निमित्तेषु य इदमकसस्यै नमस्तस्यै स्वाहेति
 द्वितीयाः^४ । स यदि निषोदेयस्माद्गोवा न्यषद् इत्येताः कृत्वा
 तं मैत्रावरुणदण्डेनोत्थापयेदन्येनौदुम्बरेण वोर्वा उदुम्बर ऊर्जं
 पशव ऊर्जेवास्या ऊर्जे पशुमवहद्भु इति ब्राह्मणसुदुस तिष्ठे-
 त्युसुदुश्चेत्यस्यद्भुच्छागेति हागमुक्तेषेति मेषसुदुश इति ।
 वर्षा^५ । स उ चेत्याक् पर्यग्निकरणाग्निद्येत वाश्वमेधे प्राश-
 च्चित्तिस्तां कृत्वाथान्यं^६ तद्देवत्यं^७ तदर्णं^८ तद्वचसं^९ तद्रूपं
 तज्जातीयं पशुमाश्रभेत । तस्योपाकरणादि सर्वमावर्तते निर्म-
 ग्य्य सामिधेनौतच्छेषाधारसंप्रवेशसंमार्गप्रवरप्रयाजवर्जमथ^{१०} यदि
 तज्जातीयं न विन्देताजावयो गोश्रम्या इत्यन्योन्यस्य प्रति-^{११}

१ •निकां H U.

२ इति only in U (sec. m.)

३ Thus U (pr. m.) इत्येषु B, इत्येवमेतेषु Tr, इत्येवमेतेषु H.

४ Thus (and cp. XVIII. 11 : 355. 15.) Tr B; H U om. कृत्वा ।

५ नद्ये • Tr and the Viv.

६ तद्रूपं तद्रूपं H U.

७ •सामिधेनौत • Tr, •सामिधेनौत • H U.

८ Thus Tr, •ताजावयो H U, •ताजावि B.

निधयो भवन्तीति^१ । तेषां हागस्य^२ मेषस्योपाकरणौघावसाभे^३
 ऽन्यनममासभेते^४ । त्वाङ्गेण प्रचरणकस्यो व्याख्यातो^५ । ऽथास्य^६
 ग्ररीरमसु प्रवेशयति न वा उवेतम्बियस आशानां त्वा विन्दा
 आशा इति दाभ्याम्^७ ॥ ६ ॥

- १ अथ असङ्गहीनः पशू रूपतो वर्णतो वाग्नेचीमाशा-
 वैष्णवोमेत्रीं वायव्यां प्राजापत्यामिति च उक्त्वा तमेवोपा-
 कुर्यादथ यदि वपामाङ्घ्रिमाम्नाः श्येनो ऽपहरेत्तस्येदा^८
 पाश्याः हिरण्यमन्तर्धाथ^९ चतुर्दशीत^{१०} ष्टदशीत्वाहवनीये जुहो-
 त्यन्वारभ्ये यजमान उद्यन्तुपर्णाः न विभाति सर्वं हिरण्य-
 १० कुचिः सप्तगिराः पुरस्तात् । सर्वेषु लोकेषु विभुः प्रविष्टो
 मातुमस्मिन्वञ्चे यजमानाय विन्द^{११} स्नाहेत्यपेतस्यै^{१२} वपाथै
 स्नाने यत्किञ्चिन्मोदोरूपमवशिष्टं स्नात्तदुत्पाथ्य^{१३} तेन प्रचरे-

१ भवति B U H.

२ Partly conjectural reading ; हागस्य मेषस्योपाकरणौघावसाभे-
 दौघावसाभेत्तम० U, हागस्योपाकरणौघा उपाकरणौघावसाभेत्तम० H, हागं च
 नेवं औपाकरणौघावसाभेदव्यतम० Tr, हागस्यमेषस्योपाकरणौघावसाभेदव्यतम०
 B. The Viv. तेषां हागस्य मेषस्योपाकरणौघाविति ।

३ U ins. after चास्य : षट्पञ्चमभिविद्मन्वति, H ins. before चास्य :
 (वाङ्मात)रेषास्य षट्पञ्चमभिविद्मन्वति (cp. IX. 19 : 296. 3).

४ Thus B Tr U ; H corrupt.

५ Om. Tr.

६ उद्यन्तु० H, उद्यन्तु० U Tr, उद्यन्तु० B.

७ Thus Tr, विदन्त्या० B H U.

८ Thus B, •दुत्पाथ्य Tr U H.

दथ यद्येनां पुनर्विन्देत नैनामाद्रिधेताय यदि वपा इविरव-
दानं वा स्कन्देदा ता ददे यशसे वीर्याय चास्मात्प्रिया
यूयं दधाथेन्द्रियं पय इत्यादाय जुहोति यस्ते द्रष्टो वस
उदर्षी दैत्यः केतुर्विश्वं भुवनमाविवेश । स नः पास्त्ररिषे
स्वाहेत्यथ यद्यस्रस्थिते पशौ शकुनिस्रपाल सपविशेऽप्यस्रं
प्रचास्य यूपं प्रोक्ष्य तथैवाग्नेन जुहोत्यापवस्र वदस्रं वा
मोमपौतये गातुमस्त्रिन्यग्ने वजमानाय त्रिन्दुं स्वाहेति^१
॥ ७ ॥ पञ्चमः ॥

अथातश्चातुर्मास्यान्नरास्रगतानि व्याख्यास्यामस्तस्मैतद्भ्रतं^१
नामृतं वदति^२ न मास्रसमभ्राति^३ न स्त्रियमुपैति^४ नास्रं^५
पक्ष्णून्नेन वासः पक्ष्णून्नेन्यन्त्ययपाय्यशूद्रोच्छिद्यो^६ स्वं
पादौ प्रचालयते^७ न स्रवणमभ्राति^८ न कौश्रीधान्यमन्वप-
तिल्लेभ्यो^९ नास्रंश्याः शयीत^{१०} न स्त्रियमुपेयात्कामस्रतो
जायामुपेयाद्यद्यत्रातपुषः स्यादुभयोः कास्रयोर्मधुपूर्वं व्रत-

१ ? Thus U, वदस्रव H, वदस्रुवा B, वदस्रुववा Tr.

२ Thus Tr again. विंदस्रा० B U H, विदस्रा० Prāy. candr.

३ Thus B; व्याख्यास्यामो व्रतं चरेदिति तस्मैतद्भ्रतं Tr; after व्याख्यास्यामो
H and U have a passage which seems to be interpolated (from
XXI. 1. : 69. 2, 3); तान्यस्र (these two words only in H) वावकी-
प्रबोद्धीत्येवं चातुर्मास्यान्नाम(स्र)नरास्रिभ्रवनि प्रघने स्वेव संवस्ररे व्रतं चरेदिति ।

४...४ om. Tr.

५ Thus (and cp. II. 20 : 67. 1) B. कौश्री० H U Prāy. candr.
कौश्री० Tr.

सुपैति^१ मध्वश्रौतीति ब्राह्मणं^२ दृढमित्येवेदमुक्तं^३ भवति^४ ।
 दैव्यं मध्विति^५ विज्ञायते ऽञ्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वन-
 स्यते मधुना दैव्येनेति^६ नान्यस्योच्छिष्टं भुञ्जीत^७ नान्यस्या-
 र्त्विच्यं कुर्वीत^८ नाञ्जीत^९ नाभ्यञ्जीत^{१०} न आङ्कं^{११} भुञ्जीत^{१२} ।
 न खोमनि वापयीत^{१३} न दतो धावते^{१४} न नखानि
 निहन्तते^{१५} कामं पर्वसु^{१६} केशश्मश्रुखोमनखानि^{१७} वापयीत^{१८} ।
 चतुर्षुचतुर्षु मासेषु निवर्तयेतेति ब्राह्मणं^{१९} संवत्सरादूर्ध्वं
 दार्शपूर्णमासिकमेव^{२०} व्रतमुपदिशन्ति तस्य चेद्देश्यदेवस्य कालो^{२१}
 नातीयाद्यतीयाद्ग्रथे^{२२} व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्व-
 पति^{२३} सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठत श्रामावाख्यकाशादिति^{२४} ।
 व्याख्याताः काशातिक्रमेव्यापदि^{२५} यजेत ॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

१ Thus Tr B ; • चं वेदमुक्तं भवति दृढमित्येतद्दे H, • चेवेदमुक्तं भवति
 दृढमित्येतद्दे U ; on this passage cp. Rudr. on Āp. VIII. 4. 11.

२ खानि Tr.

३ Thus U H, वापयते B, विद्वीत Tr.

४ Thus MSS., we expect the optat.

५ यवति Tr.

६ खोमनखानि om. Tr.

७ दार्शपूर्णमासिकं Tr.

८ Thus is the reading of U sec. m. U (pr. m.) B and Tr. om.
 the words चतुर्षुचतुर्षु and B has काशीतीयाद् instead of काशीमानी ।

९ अरात्रं दक्षिणां ददाति U ins. on the margin.

१० •स्य काशादिति Tr.

११ Thus also the Vivaraṇa, काशा चतिन्ना • H. (rightly ?).

अथातो ऽध्वरद्वीचाप्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामो^१ दैक्षि-
 खेदमृतं वदेदिमं मे वरुण तच्चा यामि त्वं नो अग्ने ष त्वं नो
 अग्ने इति चतस्रो वारुणीर्जपेत्कृष्णाजिनाद्भवच्छ्रियो दद्याद्वा
 देवाञ्जनमगन्धञ्चस्ततो मा यज्ञस्याग्नीरवतु । वर्धतां भूतिर्दग्ना^२
 घृतेन मुञ्चतु यज्ञो यज्ञपतिमः^३ हृष इति अपेदे^४ मेधमग्निं^५
 वा दृष्ट्वा अपतीत्युक्तमेतद^६ भिष्टृष्टो ऽभिष्टृष्टमाणो वा^७ अपती-
 त्युक्तमेतद्भूतयित्वाप आचम्य अपति श्रियाः पीता भवथ वृष-
 मापो ऽस्माकं योनावुदरे सुग्नेवाः । इरावतीरनमीवा अना-
 गसः स्खस्ति नो भवथ जीवथ इति^८ कर्दचित्वा निष्टीष्य वा
 अपति यद्वापि रथस्य मे निरष्ठविषमसूतः^९ । अग्निष्टस्योमः^{१०}
 ष्टिष्वी पुनरात्मन्धधातु म इति^१ रेत स्खजमनुमन्मथते
 यन्मे रेतः परीतोषात्तदर्पिथ^२ । अग्निष्टोषमिव^३ सोमेन तदहं
 पुनरादद इति^४ मूचं करिष्यन्पुरीषं वा ष्टिष्वी^५ खोष्टमा-
 दत्त इयं ते यज्ञिया तनूरिति^६ करोत्यपो मुञ्चामि न

१ दद्या om. H.

२ om Tr.

३ निरष्ठविषम् B U H and the Prāy. candrikā, निरष्टोषिषम् Tr and
 a prayoga of the collection Burnell;—अकृतः or अकृत Tr B H
 and the same prayoga, अकृत B and the Prāy. candrikā.

४ परीतो Tr B, परितो U H Prāy. candrikā.—दर्पिथं अग्निं Tr,
 पिथं । अग्निं prayoga Burnell, •पिथेति• H, •पिथंवाग्निं• U, •पिथंवि-
 B, ep. Āp. X. 13. 10.

५ ष्टिष्वी Tr U.

प्रजाम्प्रोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति^१ लोष्टं
 प्रतिनिदधाति पृथिव्या संभवेति^२ बीभत्सा नाम^३ स्वापः^४
 स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेत्यश्रु^५ कफस्या^६ नाम स्वापः
 स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति सूक्ष्मं^७ तपस्या नाम स्वापः
 स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति खेदं^८ दुःखप्रं दृष्ट्वा अपत्यभि-
 पर्वावर्तते^९ दुःखप्रं पापस्वप्नादभूत्यै^{१०} । ब्रह्माहमन्तरं करवै न
 हि स्वप्नमुपगच्छ^{११} इति^{१२} स्वप्ने ऽन्नं भुक्त्वा अपति यदन्नमद्यते
 नक्तं न तन्नातः चुधो ऽवति । सर्वं तदस्मान्ना हि^{१३} षीन्न हि
 तद्दृष्ट्वा दिवेति^{१४} लोहितमुत्पतितं दृष्ट्वा कण्डूय^{१५} वा अपति
 नमो रुद्रियाभ्यो ऽज्ञः स्वाहेति^{१६} न वर्षति धावेद्यदि धावे-
 क्तमो रुद्राय^{१७} वास्तोष्यतय^{१८} इत्येतामृचं अपेक्षान्येन दीक्षितेन
 समेयाद्यदि समेयात्कथा नश्चि च आभुवदित्येतामृचं अपेक्षेव-

१ Thus (and cp. Āp. X. 14. 1) Tr, नामाप स्वः H U Viv. and Prāy. candrikā ; B om. this passage.

२ Thus the prayoga Burnell ; •ञी Tr, •नुपाते U ; H totally corrupt and B defective.

३ Thus Tr, Viv. and prayoga Burnell ; कफे निर्गते कफस्या U.

४ Thus the prayoga Burnell, लोष्टं Tr, खेदं B and Viv, लस्या H.

५ Thus MSS., read with Av. VII. 100 अपति पर्वावर्ते ।

६ The original reading of Baudh. is difficult to restore. •ब्राह्मण-
 मुच्यते B, •ज्ञोमुच्यते Tr, •ज्ञोपमुक्ते U Prāy. candr. •ज्ञोपमुक्ते H.

७ Thus B U Tr and Prāy. candr., •प्रच H.

८ Thus MSS.

९ वाचने Tr.

यजनादन्यथाभ्युदितो ऽभिनिसृक्तो वा सूर्वो मा देवो देवेभ्यः
पाल्बिति जपेदितौष्वा^१ इमानि^२ सर्वास्त्रेवाध्वरदीचासु प्राय-
श्चित्तानि भवन्तीति^३ बौधायन^४ आवाप्तरदीचायै विशर्मा-
दिति शास्त्रीकिः^५ ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

अथातः सर्वयज्ञानां प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः^१ सर्वेषु
सूक्तसिद्धिभिस्रभग्नष्टदृष्टविपरीतहोनेषु^२ हविःसन्ध्या-
स्त्रावितपतितस्फुटितेष्वदिजज्ञानविशासकाकखरमृगपशुपक्षि-
सरौष्टपादीनामन्यत्कौटानामृत्विजो^३ ऽग्नीनामन्तरागतानां^४
द्वादशगृह्यहोतेन^५ सूत्रं पूरयित्वा दुर्गां^६ मनसस्तौ^७ महा-

१ Thus Tr (reading only •न्ता), जपेदितौनामि B U H.

२ च स्माच ins. H U.

३ Thus the Prayāścittapradīpa, and H and the Viv., the last two omitting, however, •श्चिन्ः; सन्धेदिभिस्रभग्नो B U, सन्धेदिभिस्रभग्नो Tr; •होने B.

४ हविःसन्ध्या B, हविःसन्ध्या H, हविःसन्ध्या Tr, हविःसन्ध्या U.

५ One of the most difficult passages! स्रुतिवैश्विर्दिज U, स्रुतिवैश्विर्दिज B U, •स्रुदितादिज Tr. The Viv. reads स्रुदिज (द्विजा-
गिरिक्ताः श्रुतादयः) - ज्ञानवि (or वि)शास all, but the Viv. •ज्ञानोपि-
शास explaining ज्ञानः श्रुतसु; this points to स्रुदिजज्ञानोपिशास.
Before सर H U have श्रुत - •सरौष्टपादिर् H U and the Viv.
सरौष्टपादि Tr, सरौष्टपादीनाम् B. - अन्यत्कौटानाम् the Viv., अन्यत्कौटानाम् B, अन्यत्कौटानाम् H U. - ऽग्नीनामन्तरागतानांद्वा U (sec. m.), ऽग्नीनामन्तरा-
गतानांद्वा H U (pr. m.) ऽग्नीनामन्तरागतानांद्वा B Tr, ऽग्नीनामन्तरागतानांद्वा
Viv.—Read perhaps instead of ज्ञानागतानाम्: ज्ञानागतानाम्। In
the Gṛhyasūtra (IV, 8) this passage also is to be found equally
corrupt.

६ Thus Tr, दुर्गामनसस्तौ B U H.

व्याहतीक्षितो जुहुयाज्जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो
 निदहाति वेदः । स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव
 सिन्धुं दुरितात्यग्निः स्नाहेति^१ । कार्यविपर्याये च^२ मन्त्र-
 ब्राह्मणमाचं^३ दर्भेभ्यावर्चिःपरिधिविधृतिपविचहविःकपासस्तुक्-
 ५ सुवारषिकृष्णाजिनप्रणीताम्युदासनेन^४ यत्किंचित्कार्यविप-
 र्यायः स्नाये चान्ये चाव्यस्नात्याः सुवेणोपघातं प्रायश्चित्तानि
 जुहोति प्रजापतये स्नाहा क्षिरप्यगर्भाय स्नाहेत्यथ पितामहां
 जुहोति भृगूणां पतये स्नाहाक्षिरसां तपसे स्नाहेत्यथ महा-
 व्याहतीर्जुहोति भूरग्रसे च पृथिव्यै च महते च स्नाहा भुवो
 १० वायवे चान्तरिक्षाय च महते च स्नाहा सुवरादित्याय च
 दिवे च महते च स्नाहा भूर्भुवः सुवसन्त्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च
 दिग्भ्यश्च महते च स्नाहेत्यथ व्याहतीर्जुहोति भूः स्नाहा
 भुवः स्नाहा सुवः स्नाहा भूर्भुवः सुवः स्नाहेति । ॥ १० ॥
 ॥ अष्टमः ॥

१५ मन्त्रहीने ऽतिरिक्ते वा दुरधीते दुरागते ।

अनागते ऽवषट्कारे^५ अतीते^६ वापि^७ चहुते^८ ॥

१ दुर्गा ins. B.

२ च found in H Tr and the Vivaraṇa.

३ Thus B, •माच Tr, •संचभेदे च U, •माचोभेदे च H.

४ This whole passage is incomprehensible to me; चपि: om.

B K. - •कपासनास्तु• H U - •वरची• B K U - प्रणीतानाम्युदासनादि
 H U.

५ •ट्टवे H.

६ Thus Tr, ऽतीते H U, अतीते B.

७ वापि Tr, B.

८ ? •वे B Tr, •नं H U.

माश्वनीयो ऽगुच्छेदग्निर्दारौ दारावग्निरिति वदच्छकले^१
 हिरण्यं निधायोत्तरामाहुतिं जुहुयात्काशातिक्रमेष्वापह्नोम^२
 आमावाख्यस्य^३ काशात्पौर्णमासस्य कालो नातीयादा पौर्ण-
 मासादामावाख्यस्या ग्रीष्मायणस्य काशाच्छ्यामाकायणस्य
 कालो नातीयादा यवायणस्य^४ काशाद्ग्रीष्मायणस्य^५
 श्यामाकायणस्यायवायणस्य^६ वरुणप्रघासानां काशादैशदेवस्य
 कालो नातीयादा शकमेधेभ्यो^७ वरुणप्रघासानामा शुनासी-
 र्थात्साकमेधानामा वैश्वदेवाष्कुनासीर्यस्या दक्षिणाधनपत्रोः
 काशादुत्तरायणपत्रोः कालो नातीयादोत्तरायणपत्रोर्दक्षिणा-
 धनपत्रोरोत्तरवसन्तज्योतिष्टोमस्य^८ काशात्पूर्ववसन्तज्योतिष्टो-
 मस्य^९ कालो नातीयात्संमसस्य संवत्सरस्या^{१०} निष्वासुत्या^१
 षडथो ह स्य तत्प्रथोयुगा^{११} आसुतो ऽर्धमासावार्धमासावाग्नि-
 होचमजुहवुः^{१२} प्रतिपदि सायं चतुर्दशमृहीतानि मृहाति^१

१ Thus U, वदच्छ • Tr, वदेह • B H.

२ Thus Tr, •शोमनामा • U, शोमाना • B U.

३ Thus Tr, •यवाद्ग्रीष्माय • B H, •यवावकाशाद्ग्रीष्माय • U.

४ श्यामाकायणा • Tr.

५ Thus U, •घानां H B, •घानां काशाया • Tr.

६ Thus Tr, •पत्रोत्तरवसंत • B U.

७ Thus Tr, •पूर्ववसंतज्यो • B, •पूर्ववसंतज्यो • U.

८ ? Thus Tr U, •स्यरस्य घानी • B; H om. this passage.

९ तत्प्रथोयुगा Tr, प्रथोमा H and the Viv. (pr. m.) तत्प्रथोमा B, प्रथोम
 प्रथोयुगा Viv. (sec. m.) which explains अतिश्वेन प्रथोमविहः ।

१० Thus Tr B, ऽर्धमासेधेमासीग्नि • H U - •चमजुहवुः Tr, •चंजुहवुः U H
 •चंजुहवुः B; on this passage cp. Hir. pi. sū. II. 9 : 56. II.

- सकृदुच्यते हविरैका^१ समित्सकृद्धोमः^२ सकृदुपस्थानम्^३ सकृ-
 त्पाणिनिमार्जनमेवं प्रातरथ षण्मासानुष्ठते ऽग्निहोत्रे दर्श-
 पूर्णमासाभ्यामनिद्वापयणैश्चातुर्मासैः पशुबन्धेन चाग्नये पथि-
 क्कते ऽग्नये तन्तुमते ऽग्नये वैश्वानरायाग्नये व्रतपतय इति^४
 ५ पुरोडाशाग्निहोत्रम्^५ ऊत्वा^६ दर्शपूर्णमासाभ्यामनिद्वापय-
 णैश्चातुर्मासैः^७ पशुबन्धेन चाप संवत्सरमनुष्ठते ऽग्निहोत्रे दर्श-
 पूर्णमासाभ्यामनिद्वापयणैश्चातुर्मासैः पशुबन्धेन चाग्नये पव-
 मानायाग्नये पावकायाग्नये शुचये ऽग्नये पथिक्कते ऽग्नये तन्तु-
 मते ऽग्नये वैश्वानरायाग्नये व्रतपतय इति पुरोडाशाग्निहोत्र-
 १० ऽग्निहोत्रम्^८ ऊत्वा^९ दर्शपूर्णमासाभ्यामनिद्वापयणैश्चातुर्मासैः पशु-
 बन्धेन च^{१०} ॥ १२ ॥

अथ हविषामर्थे त्रौहिषवौ^१ तथोरस्ताभे^२ प्रियङ्गवः
 कोद्गवोदारवरकवर्जम्^३ श्यामाकनीवारवेणुषवाक्षरसंपाककन्द-
 मूलफलान्यापः^४ सकृमिति^५ दृतमाव्यर्थे^६ गव्यमिति प्रत्यय-

१ Thus Tr B, रकाः समिधः स० U H.

२ B U H put व्रतपतये before वैश्वानराय ।

३ Tr ins. षण्महोत्रं ऋद्धवाद् ।

४ •मासैश्च Tr.

५ Thus B Tr, the Viv. and the Prāy. candr. ; •रभावे H U.

६ ? Thus Tr H U, •वोद्धारक० B ; •वोद्धारकभाषवर्जं the Prāy.

dipikā.

० Uncertain reading ; •संवादकंदम् Tr, •संवादकंदम् B U,
 •संवादकंदम् H, •सकंदम् Prāy. pradipa.

८ Thus H U, सकृमिति B •सकृमिति Tr.

संख्यालाभे माहिषमाजं वा दृतमाज्यार्थे प्रयुञ्जीत^१ भोजने-
 च्चविरुद्धं मन्यन्त^२ एके^३ तयोरलाभे तैसं प्रतिनिधिसंख्य-
 लाभे अर्तिलतैसमंतसीकुसुभसर्षपवार्चकेषा^४ इति^५ शिष्ट-
 प्रामाण्यादत ऊर्ध्वमलाभे यवपिष्टानि त्रीहिपिष्टानि श्यामा-
 कपिष्टानि वाङ्गिः सप्तसृज्याज्यार्थे प्रयुञ्जीत^६ कुशा कर-
 णार्थे^७ तेषामलाभे शरमयकुतपाश्ववालसुञ्जसुगन्धितेजना-
 र्जुनादारदूर्वाश्यामाकाः^८ शीरवृक्षा इत्यत्र इत्येतेभ्यः^९ प्रसर-
 वर्हिर्विधृतिपवित्रयूपरशनाश्यालाकपरिस्तरणान्तर्धानासनशयन-
 स्तोत्रोपाकरणार्थाः कार्याः सर्वदृष्टेभ्यो वा शुष्कशुद्धिमस-
 वस्वजकृष्णद्वलदणवर्ज^{१०} पासाशः खादिरो वेपलसंशोरलाभे^{११}
 याञ्जिकानां वा^{१२} वृक्षाणामन्यतमस्तेषामलाभे ऽरदकपित्वको-
 विदारशस्त्रक्षिप्तेष्वातकनीपनिम्बतिसकवाधकविभौतकराजद-

१ Thus B U, प्रयुज्यते Tr., H. omits the passage.

२ B U ins. इति ।

३ Emended; •वार्चकेषामिदृष्ट• Tr., •वार्चवाचेषामिदृष्ट• B, वार्चकेश
 इति शिष्ट• H U.

४ वासरवा• H U.

५ शरमय• Tr, शरमय• U, शरमयः H U - •र्जुनादार• Tr., •र्जुनादारः
 B U, र्जुनाररा H.

६ Thus Tr (reading only श्वर्च instead of श्वृष्टि); श्वर्च• H U
 •शीर्वविलक्ष्य• B; •शुद्धिमवकाश्व• H, •शुद्धिमवववव• U. Sāyaṇa
 (citing in his bhāṣya on the darśapūrṇamāsa) gives श्वर्च in
 stead of श्वृष्टि ।

७ Om. by Sāyaṇa in his citation.

चकरञ्चपलाण्डुवर्ज^१ । सर्ववनस्पतीनामिधो भवतीत्येके^२ ।
दक्षिणानां काले गौरिरेणं वासस्तेषामलाभे फलानां मूत्रानां
भक्ष्याणां^३ दद्यान्न त्वेव न यजेत ।

नित्यं^४ नित्येषु युक्तः स्यात्तथैवाजस्त्रिकेषु च ।

यस्य नित्यानि लुप्तानि^५ तथैवाजस्त्रिकाणि च ॥

विपद्यन्ते^६ न स^७ स्वर्गं गच्छते पतितो हि सः ।

तस्मात्सूक्तैः फलैर्वापि^८ मधुना तरसेन^९ वा^८ ।

नित्यं नित्यानि कुर्वीत न च नित्यानि लोपयेत् ॥

न च नित्यानि लोपयेदिति ॥ १३ ॥ दशमः ॥

॥ इत्यष्टाविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus Tr and B (B reading, however, •मकसौ• and •पर्शार्जुन instead of •पल्लवुः; both have •वार्ध्वस• instead of •वाचक•). Sây. in a citation agrees with the above given reading, putting only करञ्च between क्षपित्वा and कोविदार; U reads: नौपनिर्वनिसकवाधक पिभोतकराजहृषशासमक्षिरक्तं (sec. m. चरर) करंजपिष्यकोविदारसेनातक- पलाण्डु (sec. m. पर्शार्जुन) वलं; H: नौपनिर्वनिसकवाधौसकवैभोतकराजहृष- शासकठंक्षपित्वंकरंजककोविदारसेनातकपलाण्डुवर्जं ।

२ After रके the MSS. exc. Tr and the Viv. ins. चयदि ।

३ Thus H U, बक्ष्याणां B, भक्ष्याणां Tr.

४ Thus B U and Viv.; नित्या Tr, निष्णुं H.

५ युक्तानि Tr.

६ Thus Tr B and Viv.; विपदंक्षा U H.

७ सः U च Tr.

८ Thus U H and Viv.; वृक्षफलैः Tr B.

९ Thus B and Viv. तरसापिवा Tr U H.

अथाभिदग्धानि^१ सदोहविधानानि समस्तदेवयजनमाह-
 तेव^२ क्रियेरन्ननाहृता^३ वा^४ वसतीवरीः प्रथमं गृह्णीयादिति^५
 वाधुल्लक्ष्य मतमयेतरानानुपूर्वमित्य^६ यदि^७ भिक्षेषु कपा-
 लेषु सर्वाणि^८ निपतेयुस्तत्र यावत्स्मृतं^९ पुरौषमादाय वसती-
 वरीभिः संयुत्य^{१०} विस्त्राय प्रचरेत्तत्र प्रायश्चित्तं महाशामेकेन^{११}
 जुहुयादाग्नौधीयविनाश आग्नेय्यर्चा^{१२} जुहुयादग्निर्मूर्धा दिव
 इति^{१३} वैष्णव्या इविधाने^{१४} विष्णो त्वं नो अन्नम इत्याग्नेय्या^{१५}
 सुख्यमग्निः सहस्रिण इति^{१६} वायव्यया वासव्येषु वायो व्रतः
 हरीणामित्येन्द्रिया^{१७} सदशीघ्रं विश्वा अवीदृधमिति^{१८} वैश-

१ चषाति० H U and the Vivaraṇa.

२ Thus Tr H U and Prāy. caudrikā, समस्तदेव० B.

३ Thus B and the Viv., क्रियेरन्नाहृता Tr H U, cp. Rudradatta on
 Ap. XIV. 25. 2.

४ Om. T B, given by U H and the Vivaraṇa.

५ Thus Tr B, गृह्णीरन्निति H U.

६ Thus B, •तरानानुपूर्वमित्यत्र Tr, •तरानानुपूर्वं भवत्यत्र U. •तरानुपूर्वं
 भवत्यत्र H.

७ Om. H.

८ कपाशानि चष ins. B, चष ins. Tr.

९ यावत्स्मृतं U and Viv., यावत्स्मृतं B H, यावत्स्मृतं Tr.

१० Thus U, •सुख्य H B, •सुख्य Tr.

११ •ग्नेय्या B U H.

१२ •र्चामं B Tr.

१३ The passage चषेय्या...हरीणामिति found in H U only.

१४ •त्येन्द्रिया H B •त्येन्द्रा Tr, त्येन्द्रा U.

देव्या प्राम्बुश्रे विश्वे देवाः शृणुतेमः इवं म इति ^१ सर्वेषु
 मिन्दाऊती जुञ्जयाद्वाहतीषापि वेष्टिं निर्वपेदगारदहने ^२
 चामवान् ^३ सर्वविनाशे तन्मती ^४ दग्धेषु ^५ सोमेषु ^६ वा नष्टेषु
 वा सोमानामुपघातापहारेषु ^७ वा यथास्माभमः शून्मदीत्वा
 वमतौवरौभिः ^८ संयुत्याभिषुत्य ^९ प्रचरेत्सर्वविनाशे शोषधीभि-
 रभिषुत्य प्रचरेत्तत्कृत्वा ^{१०} पुनर्धजेतेति श्रुतिरेवमेव कुर्यात्सा ^{११}
 प्रायश्चित्तिरिति ^{१२} ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

अथ होचकाणामन्योऽन्यस्य मैत्रावरुणस्योदयेदपि ^१ वान्यो-
 ऽन्यस्य याच्यापुरोऽनुवाक्याभ्यां ^२ यजेत ^३ तस्य प्रायश्चित्तं ^४

१०. ब्राह्मण एकहोतेत्यस्यानुवाकस्य प्रथमेन होतुर्जुञ्जयाद्द्वितीयेन
 मैत्रावरुणस्य तृतीयेन ब्राह्मणाच्छूंसिनश्चतुर्थेन पोतुः पञ्चमेन
 नेष्टुः षष्ठेनाश्वाकस्य सप्तमेनाग्नीध्रस्याध्वर्युः प्रधानदेवता-
 मनुस्वारयित्वा योन्यामुस्वारयेद्यदो देवा अतिपादयामीत्ये-
 तथा सुवाङ्मतिं जुञ्जयाद्ग्रात्मकेनाष्टमेन नवमेन पूर्वोक्तं

१ Thus Tr U Viv., •इति B H

२ Thus all the MSS. and the Vivaraṇa.

३ Thus Tr and the Viv., मती B H U.

४ इहनेषु Tr.

५ Thus Tr B; नोपघातापहारेषु U, वेघघातापहारेषु H.

६ •वरौभिःसंयुत्य U, •वरीः संयुत्य H, Tr B om. these three words.

७ नम् om. H U.

८ सा om. U Tr.

९ Thus Tr •सोदयत्यपि वा B U H and the Viv. : H om. अपि वा ।

१०. Thus Tr B and the Viv., •वाच्याभ्यामपि H, •वाच्या भवति U.

प्रायश्चित्तं कुर्यादुक्त्यपर्यायेषु^१ यथाक्रमेण जुहुयाद्दशमेन
 षोडशिरात्रिपर्यायेभ्यो^२ राधंतराय संधये^३ तथा त्रिपिविष्ट-
 स्तोत्रे वाजपेये^४ तथातिरिक्तस्तोत्रेष्विति^५ यथाशोदितमन्यो
 यजेत्तत्रयमो^६ यजेज्यपेदा स्त्रयं शोदितः स्त्रयमेव यजे-
 द्वितीय एव^७ प्रायश्चित्तं भवेत्शोमे इत्यत्रैवं कुर्याद्द्वोतान्येन
 यजेदन्तेनैव^८ मैत्रावरुणो वा पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्यात्तथा
 याव्यापुरोऽनुवाक्यास्त्रयान्यत्राप्रायश्चित्तं^९ भवेदयाम्भेधस्तास
 होमेष्वारण्यानां पशूनां सुवाहुत्या जनातिरिक्तपुनरुक्त-
 व्याघातेषु^{१०} भिन्दाहुती जुहुयात्तथेष्टकोपधाने^{११} ऽथ देव-
 सुवां हविषामन्यद्वीजमन्यदैवतस्य^{१२} कुर्यात्तदुत्सृज्य पुनरुत्पाद्य
 यजेदतिशिष्टं सह यजेज्यपेदा^{१३} पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्या-
 दिति^{१४} ॥ २ ॥ द्वितीयः ॥

१ 'एव' H U.

२ Thus B H, षोडशिरात्रिपर्यायेभ्यो Tr U.

३ इति in Tr only.

४ Thus Tr U, यजेतप्र० B, यजेतप्र० H.

५ एवं B only.

६ Thus B U, यजेतान्यं देवतं Tr (H om.).

७ ? Thus Tr, 'क्यास्त्रयान्यत्रा' B, 'क्यास्त्रयान्यत्रा' H, 'क्यास्त्रयान्यत्रा' U.

८ ? Thus Tr, जनातिरिक्तेषु पुनरुक्तव्याघातेषु U, जनातिरिक्तेषु H, न्यूनातिरिक्तेषु B.

९ य om. H U.

१० ? 'वामन्यद्वीजमन्यदैव' B, 'वामन्यं वीजमन्यदैव' Tr H, 'वामन्य-
 दन्यदै' U.

अथ वितते यज्ञकर्मणि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामस्त-
 चौषधं पयः पशुः सोम आज्यमित्येतेषु न्युनेषु वा नष्टेषु
 वापहतेषु^१ वा^२ पुनरुत्पाद्य गृह्णीयाद्यत्र स्मरेत्प्राक् खिष्टकृत
 उत्पादनं भवति^३ खिष्टकृत ऊर्ध्वं^४ स्मरेत्तत्संस्थायैतेनैव^५
 पुनर्यजेत्सह यजेदाथ यदि निरुप्य स्मरेदन्यं^६ दैवतमसुभै
 वेति प्रतिविभज्याभिमृश्य^७ सर्वं जुहुयादसुभै स्नाहेति^८ यत्र^९
 स्मरेत्तत्रैवमेव कुर्यादासादनादथ^{१०} यथासाद्य स्मरेदन्वायात्य
 स्थानेषु जुहुयादन्यदा^{११} पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्यादन्यासु देवता-
 खिष्टासु^{१२} नष्टेषु दुष्टेषु वा^{१३} दोषवति^{१४} तन्मे प्रधानमावर्तये-
 १० सर्वेष्टिरशेषतस्तस्य^{१५} कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^१ भागिनो
 दैवतस्य शूर्पादानप्रभृति कर्म कृत्वा अपयित्वासाद्य स्नस्थाने^{११}

१ These two words in Tr only.

२ नत् om. B H.

३ •न्यदेवतं H.

४ तदानीमेव ins. U.

५ वा ins. B U H.

६ जुहुयात् instead of कुर्यात् Tr.

७ अन्यत् in U only. Is it to be cancelled ?

८ Thus B U, •ष्टासुनेषुदुष्टेषु वा H, •सुसृष्टेषु वा Tr.

९ Thus B U, शेषवति Tr, - वति B.

१० H आवर्तये instead of आवर्तयेत् ; •सर्वेष्टिरशेषतस्तस्य Tr, •सर्वेष्टिर-
 शेषतस्तस्य B U, •सर्वेष्टिरशेषतस्तस्य H ; सर्वेष्टिरशेषतः gives the Virarāṇa.

११ स om Tr.

प्रचरेत्तत्र प्रायश्चित्तं मिन्दाहुती जुहुयाद्वाहुतीसैवं^१ पद्मावुपा-
करणप्रभृत्या^२ खिष्टकृतः^३ पूर्वोक्तं^४ प्रायश्चित्तं कुर्यादपि^५ यदि
प्रातरनुवाकमनुपाकृतमादित्यो ऽभ्युदिधात्कथं तत्र प्रायश्चित्तं
भवतीत्युषाः केतुना जुषतां यज्ञं देवेभिरन्वितम् । देवेभ्यो
मधुमत्तम्^६ स्वाहेति मिन्दाहुती व्याहुतीश्च हुत्वोपाकुर्वाद्य
यदि प्रातरनुवाके ग्रह्यमान आदित्यो ऽभ्युदिधादुद्वयं तम-
स्यर्षुद्दु त्वं चित्रमित्येताभिः सुवाहुतीर्जुहुयादपि^७ यदि सोमो
नाविः स्यान्नवोनवो भवति जायमानो यमादित्या अशुमा-
प्याययन्तीत्येताभ्याः^८ सुवाहुती^९ जुहुयाद्यदि^{१०} सूर्याचक्र-
मसोर्षहणं^{११} विद्यत एतदेव ॥ ३ ॥

अथ यदि पशाम्पहोष्यमाणो भागिनीं देवतामग्रहीत्वा
थोन्वां गृहीत्यात्तथासुभै^१ स्वाहेति तदानीमेव सर्वं जुहुवा-
द्भागिनीं पुनर्गृहीत्वा मिन्दाहुती जुहुयादपि वा पशाम-
नेकेन जुहुयात्सर्वान्वाचस्यते विधे नाममित्येवमादीन्पश-
होषकाणां^२ पशेषु वा चमसेषु वा हविर्दोषोक्तदोषो^३ भवे-

१ •व H U.

२ Thus Tr, •प्रभृतितथासिद्ध• H U B.

३ Thus Tr, पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तमथ B, हुक्तमथ H U.

४ यताम्वां सुवाहुतीर (sic) and यदि only in Tr.

५ सूर्याचक्रं B U H.

६ •यादया• H U.

७ Thus Tr, चीकृषां or चीकृषां B U H.

८ Before भवेत् H U ins. वा ।

	Rs.	As.
*Dasa Rupa (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	..	1 4
Dharmabindu, Fasc. 1 @ -/10/- each..	..	0 10
Dictionary of the Kashmiri Language, Part I	..	15 0
Gadadhara Padhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	..	4 6
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-4	..	3 2
Gobhiliya Grihya Sūtra, Vol. I	..	3 2
Ditto Vol. II, Fasc. 2-3 @ 1/4/- each	..	2 8
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	..	2 0
Ditto Grihya Sangraha	..	0 10
Haralata	..	1 14
*Institutes of Vishnu (Text), Fasc. 2 @ -/10/- each	..	0 10
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	..	4 6
Karmapradiph, Fasc. 1	..	1 4
Kātantra, Fasc. 1-8 @ -/12/- each	..	4 8
*Katha Sarit Sagara (English), Fasc. 4-14 @ 1/- each	..	11 0
Kavi Kalpa Lata, Fasc. 1	..	0 10
Kavindravacana Samuccayah	..	3 8
Kiranavali, Fasc. 1-3 @ -/10/-	..	1 14
Krityaratnakar, Fasc. 1, @ -/10/-	..	0 10
Kurma Purana, Fasc. 1-9 @ -/10/- each	..	5 10
*Lalita Vistara (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	..	3 0
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ -/10/- each	..	6 14
Mahā-bhāṣya-pradipoddyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12;		
Vol. III, Fasc. 1-10 @ -/10/- each	..	19 6
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-4 @ 1/4/- each	..	5 0
Maitra, or Maitrayaniya Upanishad, Fasc. 1-2	..	1 4
Manutikā Sangraha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	..	1 14
Mārkaṇḍeya Purana (English), Fasc. 1-9 @ 1/- each	..	9 0
Markaṇḍeya Purana (Text), Fasc. 4-7 @ -/10/- each	..	2 8
*Mimansa Darcana (Text), Fasc. 9, 11-17 @ -/10/- each	..	5 0
*Mirror of Composition (English), Fasc. 4	..	2 0
Mugdhabodha Vyakarana, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	..	4 6
Nirukta (2nd edition), Vol. I, Fasc. 1-2 @ 1/4/-	..	2 8
*Nirukta (old edition), Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	..	5 0
Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	..	4 6
Nityācārapradipa, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	..	7 8
Nyaya Vartika Tatparyā Parisudhi, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	..	4 6
*Nyayavartika (Text), Fasc. 2-7 @ -/10/- each	..	3 12
Nyayasarah	..	2 0
Padumāwati, Fasc. 1-6 @ 2/- each	..	12 0
*Parācāra Smṛiti, Vol. I, Fasc. 2-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc.		
1-6 @ -/10/- each	..	11 14
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each	..	1 0
*Paricista Pārvaṇ (Text), Fasc. 5 @ -/10/- each	..	0 10
Pariksamukha Sūtram	..	1 0
Prabandhacintāmaṇi (English), Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	..	3 12
Prākṛita-Paingalam, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	..	4 6
Prithviraja Vijaya, Fasc. 1-2	..	1 4
Rasarnavam, Fasc. 1-3	..	3 12
Ravisiddhanta Manjari, Fasc. 1	..	0 10
*Saddarsana-Samuccaya, Fasc. 2-3 @ -/10/- each	..	1 4
Sadukti-karna-mrita, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	..	1 4
Samarāicca Kaha, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	..	4 6
*Samaveda Sanhita, Vol. I, Fasc. 1-4, 6-10; Vol. 2, Fasc. 2-6;		
Vol. 3, Fasc. 1-7; Vol. 4, Fasc. 1-6; Vol. 5, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	..	21 4
*Sankhya Vijaya (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	..	1 4
*Sankhya Aphorisms of Kapila (English), Fasc. 2	..	1 0
*Sankhya Pravachana Bhāṣya, Fasc. 2	..	0 10
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	..	2 8
Ditto (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	..	3 0
Siva Parinahya, Fasc. 1-3 @ 1/10/ each	..	1 14
Six Buddhist Nyaya Tracts	..	0 10
Smṛiti Prakaśha, Fasc. 1	..	0 10
Śrāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	..	3 12
Śranta Sutra of Latyayana (Text), Fasc. 1-9 @ -/10/- each	..	5 10
Sri Surisarvasvam, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	..	1 14
Suṣṛuta Samhitā (English), Fasc. 1 @ 1/- each	..	1 0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	..	2 8
Sundaranandam Kavyam	..	1 0
*Suryya Siddhanta, Fasc. 2 @ 1/4/-	..	1 4
Syainika Sastra	..	1 0
*Taittoreya Samhita (Text), Fasc. 17-45 @ -/10/- each	..	18 2
*Taittiriya Aranyaka of Black Yajur Veda (Text), Fasc. 5-11 @ -/10/- each	..	4 6
*Taittiriya Brahmana (Text), Fasc. 3-24 @ -/10/- each	..	13 12

	Rs. As.
*Taittirīya Pratisakhya (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1 4
*Tandya Brahmana (Text), Fasc. 13-18 @ -/10/- each	3 12
Tantra Vārtika (English), Fasc. 1-15 @ 1/4/-	18 12
*Tattva Cintāmani, Vol. II, Fasc. 7-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ -/10/- each	14 6
Tattva Cintāmani Didhiti Prakas, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3 12
Tattva Cintāmani Didhiti Vivṛiti, Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1 @ -/10/- each	7 8
*Tattvarthadhigama Sūtram, Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1 4
Tīrthācintāmani, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2 8
Trikāṇḍa-Mānānam, Fasc. 1-3 @ -/10/-	1 14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3 2
Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-14 @ -/10/- each	8 12
*Uttara Naishadha (Text), Fasc. 6-12 @ -/10/- each	4 6
Uvāsagadaśō (Text and English), Fasc. 1-6 @ 1/- Vajjalaggam, Fasc. 1	6 0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ -/10/-	0 10
*Varaha Purana (Text), Fasc. 2-14 @ -/10/- each	8 2
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/-	3 12
Vayu Purana (Text), Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	8 2
*Vedānta Sūtras (Text), Fasc. 7-13 @ -/10/- each	4 6
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/-	5 10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-5 @ 1/4/-	5 0
Ditto Vol. III, Fasc. 1	0 10
Vishrahitam, Fasc. 1	0 10
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Vrihat Svayambhū Purāna, Fasc. 1-6 @ -/10/-	3 12
*Vrihannaradiya Purana (Text), Fasc. 3-6 @ -/10/- each	2 8
Yogāśāstra, Fasc. 1-5	5 10
*Yoga Sūtra of Patanjali (Text and English), Fasc. 3-4 (Fasc. 3, Re. 1/-, Fasc. 4, Rs. 2/-)	3 6

Rajasthanī Series.

A Descriptive Catalogue of Bardic and Historical Manuscripts.	
Sect. i: Prose Chronicles. Part i: Jodhpur State. Fasc. 1	1
Sect. i: Prose Chronicles. Part ii: Bikaner State. Fasc. 1	1
Sect. ii: Bardic Poetry. Part i: Bikaner State. Fasc. 1	1
Vacānikā Rāthōra Ratana Singhajī rī Mahesadāsōta rī Khiriyā Jagā rī kahī. Part i: Dīngāla Text with Notes and Glossary	1
Veli Krisana Rukamanī rī Rāthōra rāja Prithī Rāja rī kahī. Part i: Dīngāla Text with Notes and Glossary	1
Bardic and Historical Survey of Rajputana, Chanda rāu Jēta Sī rō	1

Tibetan Series.

Amarakosah, Fasc. 1-2	4
Amartika Kamdhenuh	1
Bauddhastotrasangraha, Vol. I	2
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4
Nyayabindu (A Bilingual Index)	1
Nyayabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1-2	2
Pag-Sam Śhi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4
Prajna Pradīpah	1
Rtogs brjod dpag hkhri Śhī (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-13; Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	24 0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/- each	14 0
Timed-Kun-Den	1 0
Minor Tibetan Texts. The Song of the Eastern Snow Mountain	1 0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-34 @ 1/- each	34 0
Ditto ditto (Palm-leaf and selected paper MSS.) @ 3/- each	6 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	5 0
Report on the Search of Sanskrit MSS., 1895-1900, 1901-1905, and 1906-1911 @ -/8/- each	1 8
Catalogue of the Scientific Periodicals in Calcutta Libraries	5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

1-9-21.

Books are supplied by V.P.P.

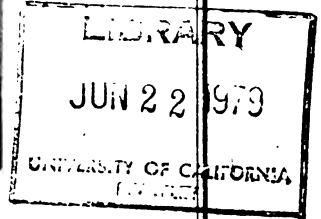
BIBLIOTHECA INDICA :
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1553.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM
A SANSKRIT WORK ON THE VEDIC LITERATURE.

EDITED BY
DR. W. CALAND,
UTRECHT.

VOL. III. FASCICULUS V.

CALCUTTA :
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1923.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MESSRS. LUZAC & Co., 46, Great Russell Street, London, W.C.

M. PAUL GEUTHNER, 13, Rue Jacob, Paris, VIe.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied as some of the Fasciculi are out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs.	A.
Açvavaldyaka, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3	1
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2	6
*Agni Purana (Text), Fasc. 4-14 @ -/10/- each	6	7
*Aitareya Aranyaka of Rig-Veda (Text), 2-4 @ -/10/- each	1	1
Aitareya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	14	2
Aitareyalocana	2	2
Amarakosha, Fasc. 1-2	2	2
*Anu Bhasyam (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2	2
Anumana Didhiti Prasārini, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	1
*Aphorisms of Sāndilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	1
Astasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	3
*Atharvana Upanishads (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2	2
Ātmātattvaviveka, Fasc. 1-3	1	1
Avadāna Kalpalatā (Sāns. and Tibetan), Vol. I, Fasc. 1-13; Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	24	2
Bālam Bhattī, Vol. I, Fasc. 1-2; Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/- each	1	1
Bauddhastotrasaṅgraha	2	2
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	7	7
*Bhamati (Text), Fasc. 5-8 @ -/10/- each	2	2
Bhasavṛitty	0	0
Bhāṭṭa Dīpikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	5	5
Bodhicāryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4	4
Brahma Sūtras (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	1
Bṛihaddevatā, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	1	1
Bṛihadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	3
Çatadūṣaṇī, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1	1
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/- each	8	8
*Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	14	14
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3	3
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3	3
Ditto Vol. IX, Fasc. 1-2	1	1
Çatasahasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1 @ -/10/- each	11	11
*Çaturvarga Chintāmani, Vol. II, Fasc. 4-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	35	35
Ditto Vol. IV, Fasc. 7 @ 1/4/- each	1	1
Ditto Vol. IV, Fasc. 8-10 @ -/10/-	1	1
Çlokaavartika (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/- each	8	12
*Çrauta Sūtra of Apastamba (Text), Fasc. 6-17 @ -/10/- each	7	3
*Çrauta Sūtra of Çāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. IV, Fasc. 1 @ -/10/- each	10	0
Çri Bhashyam (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	1
Çri Çantinatha Charita, Fasc. 1-4	2	3
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1	4

त्थापो^१ ऽभ्यवृत्त्य^२ तन्नायस्यिक्तः^३ ऊत्वा तथा पुनर्गृहीत्वा
 जुहुयाच्चमसेषु^४ पुनरुक्तीय जुहुयाद्भुत्वा वा तस्मिन्निहरणमन्त-
 र्धायाप आनीय भक्षयेत्सैव ततः प्रायश्चित्तिरथ^५ यदि सवन-
 काखो ऽतिक्रामेदग्निर्मूर्धां दिव इत्येतस्यानुवाकस्य प्रथमेन
 गायत्रेण^६ जुहुयात्प्रातःसवने^७ तथा चैष्टुभेन^८ माध्यंदिने
 सवने तथा जागतेन^९ तृतीयसवने ऽत ऊर्ध्वमतिरात्र^{१०}
 उत्तरमहर्णाधिगच्छेद्यदि गच्छेद्यज्ञध्वेष आगच्छेत्तत्र प्राय-
 श्चित्तः^३ सर्वान्बोद्धन्जुहुयादिज्ञायते ब्रह्म वै चतुर्होतार इति
 तस्माच्चतुर्होत्वेनैव जुहुयादत ऊर्ध्वमहःसंख्यां^{१०} नाधिगच्छे-
 देकाहेध्वथ^{११} सवनीयानां प्रायश्चित्तिरथ यदि पूतिगन्धः^{१२}
 स्यात्तदुत्सृज्य पुनरुत्पाद्य प्रचरेदपि वोष्णोदकेन प्रक्षास्याव्ये^{१३}
 ऽवधाय^{१४} पुनः अपथित्वा प्रचरेत्तत्रापि यदि^{१५} पूतिगन्धो
 भवेत्तदुत्सृज्य पुनरेवोत्पाद्य प्रचरेत्तथा सवनीयानां पुरो-

१ • त्थापोपठत्य Tr.

२ Thus Tr, चमसेषुवा B H U.

३ नायथा Tr.

४ प्रातः सवने जुहुयात् B H U.

५ चिष्टुभा, जगत्या Tr.

६ • तिराजादुत्तरं Tr.

७ Thus H and Viv. ; संख्या B U, संख्यं Tr.

८ यदि ins. Tr.

९ Thus B and Viv., पूतीगंध U, पूतीगंधा H, पूतीगंधं Tr.

१० Thus U, • ज्येनावधाय H, • ज्येन—B, • ज्येन, omitting अवधाय, Tr.

११ in U only.

डाग्रानां^१ तथा सांभाव्यानामथ यदि सोचः^२ शस्त्रं प्रतिगरं
 वोत्सृजेन्मिन्दाङ्गती ऊलोपाकुर्थादथ यद्येकाः सोचीयाः सूक्तं
 वर्षं वार्धर्षं वा प्रतिगरं वोत्सृजेन्मिन्दाङ्गती ऊत्वा जपेत्सोचो-
 पाकरणप्रभृत्या^३ होमादाचं यच्छेद्यदि वाचं विसृजेद्वैष्णो-
 मृचं जपेदथ यद्याश्राव्य वाचं विसृजेद्वैष्णवीमृचं जपेद्विष्णो
 त्वं नो भ्रन्तम इति^४ पुनरेवाश्राव्यं यजेदूनातिरिक्तपुनश्च-
 व्याघातेष्वन्येषु वान्यत्र प्रायश्चित्तं^५ मिन्दाङ्गती जुहुवात्सर्व-
 स्थानेषु मिन्दाङ्गती यज्ञशरीरमिति श्रुतिस्तस्मात्सर्वेषामावा-
 र्थाणां प्रशस्तमिति^६ ॥ ४ ॥ तृतीयः ॥

अथ यदि ऊताङ्गतौ सोमौ सः सृज्येवातामाहवनीवा-
 दुदीचो^७ ऽङ्गारात्त्रिरुद्धं^८ तेषु जुहुवाद्यज्ञस्य हि स्य चत्वि-
 याविन्द्राग्नी चेतनस्य च । ऊताङ्गतस्य दृष्यतमङ्गतस्य ऊतस्य
 च ॥ ऊतस्य चाङ्गतस्य चाङ्गतस्य ऊतस्य च । इन्द्राग्नी चस्य
 सोमस्य वीतं पिवतं जुषेथाः स्वाहेति^९ तस्य नित्यभचमनु-
 वर्तयति^{१०} मा^{११} यजमानं तमो विदन्मर्लिजो मो इमाः प्रजाः ।^{१२}
 मा चः सोममिमं पिवात्सः सृष्टुमुभयं कृतमित्यथ यद्यन्व-

१ Thus Tr B, °सोचादानप्रभृत्या U H.

२ यद्य om. Tr.

३ °नेषु Tr.

४ °यादेवोदीचो Tr B.

५ Thus Tr U, °स्त्रिर्वर्त्य B H.

६ °वर्तयेन्मा U.

उतासमसा अन्यउतैः स्रष्ट्व्येरसोमे वा सोममभिष्टुषीया-
दित्येतदेवाथ यद्यन्यवृता अलिजो ऽन्यवृतेः स्रष्ट्व्येरन्दी-
क्षिता^१ दीक्षितैर्वान्यथ प्रात्यक्षोमात्सन्नाच्चेत्येतदेवाथ यदि सुतः
सोमो ऽभिवृष्येत^२ तदित्यदं^३ प्रत्यक्षै पिपीषत इत्येताभ्याः
५ सुवाङ्मती उता^४ तस्य^५ नित्यभक्षमनुवर्तयतीन्दुरिन्दुमवागा-
दिन्दोरिन्द्रो ऽपात् । तस्य त इन्द्रविश्रपीतस्य मधुमत उप-
ङ्गतस्योपहतो भक्षयामीत्यथ यदि सुते सोमे यजमानो
त्रिधेत भयं वागच्छेत्सर्वाणि हवींषि पाश्याः समवधाय
द्रोणकक्षणे सोमं जुङ्गामाष्यं पशुमन्यस्यामित्येकामाङ्गतिं
१० जुङ्गयाचे^६ देवा येषामिदं भागधेयं बभूव येषां प्रयाजा
उतानूयाजाः । इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यो ऽग्निहोत्रभ्यो देवेभ्यः
स्त्राहेति उतात ऊर्ध्वं पैतमेधिकं कर्म प्रतिपद्येताभ्ये^७ वा^८
पुनर्थजेत^९ जीर्णस्याग्रकस्य^{१०} चाग्निहोत्रचेष्टायामात्मन्यग्निसमा-
रोपणं^{११} विद्यत इत्यात्मनि समाहृतेष्वग्निषु^{१२} न खादेश पित्रे-

१ •दीक्षितो B H U.

२ •दृष्येततददित्यदं H, •दृष्येतददित्यदं B U, •दृष्येतदित्यदं Tr.

३ जुङ्गयास्य Tr.

४ जुहोति वे Tr.

५ •पद्यतेभवे Tr.

६ H. om. वा ; it is added sec. om. in U and found in B Tr.

७ Thus Tr, •नस्याग्निषो H U B.—•अन्यग्निसमा Tr, •असमा B U H.

८ अग्निषु om Tr.

नोपरि श्रव्याः^१ श्रयीत नासु निमज्जेन्न मैथुनं ब्रजेत्कामं
 स्वादेत्कामं पिबेत्कामं त्वेवोपरि श्रव्याः^१ श्रयीत नैवासु^२
 निमज्जेन्न मैथुनं ब्रजेदिति^३ । प्रशासितपादपाशिरप आसन्न
 प्राङ्मुख उपविश्याग्निहोत्रयजुषा^४ चावन्मात्रं व्रतयित्वा दृष्टीं
 भृत्यो व्रतयेत्प्रजापतिं मनसा ध्यायन्नित्येवमेवोपासीता शरीर-^५
 विमोक्षणात्^६ ॥ ५ ॥ चतुर्थः ॥

अथ वै भवति^७ यथा वै पुत्रो जातो सिध्यत एवं वा एष
 सिध्यते यस्याग्निदस्य उदाद्यति^८ यन्निर्मग्न्यं कुर्यादिति स्वा-
 द्वाद्यमसौ जनयेत्^९ एव पुनः परीथ्यः^{१०} स्वादेवेनं योनेर्जन-
 यति^{११} नासौ भ्रातृव्यं जनयतीति ब्राह्मणमुख्येदुद्वाधेदसु^{१२}
 भस्म प्रवेश्योखाः ब्रह्मत्पिण्डेन परिशिष्य पुनरेवेनां^{१३} प्रवृत्त
 परिंदायाङ्गतिषाहं कृत्वाथेनाः^{१४} सुवाङ्गतिभिरभिजुहोति^{१५}
 सुवर्णं घर्मः स्वाहा सुवर्णार्कः स्वाहा सुवर्णं शुक्रः स्वाहा सुवर्णं
 व्योतिः स्वाहा सुवर्णं सूर्यः स्वाहेत्यर्कवतीभ्यामर्कसमिधावभा-

१ श्रव्यायां H B U.

२ नलेवासु B U (H def.).

३ इति om. Tr.

४ Thus the Viv., •होत्रं यजुषा the MSS.

५ •वि० om B H U.

६ See T S. V. 7. 5. 1.

७ पुनरेवेनं B, पुनरेवान्यां Tr.

८ •थेनं Tr, •थेनां B.

९ •ङ्गतीभि० Tr H U.

दधात्यर्कः पवित्रं पवित्रमर्का रजसो विमान इति दाभ्यां^१
 मुञ्चकुलायप्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येता कृष्णाजिनवाचनादथ
 वै भवति तमो वा एतं गृह्णाति यस्याग्निदृश्य उदायति ।
 मृत्युक्षमः^१ कृष्णं वासः कृष्णा धेनुर्दक्षिणेति^१ कृष्णं वासः
 * कृष्णां धेनुं ग्रतमानं^२ हिरण्यमिति ददाति^२ तमसैव
 तमो मृत्युमपहते^३ ऽथो तेजो वै हिरण्यं^३ तेज एवात्मन्वत्त
 इति ब्राह्मणमथ यद्याचन्दी शिक्वमगारं वा दह्येत वैश्या-
 नरौभिः समिधो ऽभ्यादध्यादैश्वानरो न ऊयेत्येतेनाष्टार्चनीय
 यदि वसतीवरौकक्षगः^४ पाञ्जेजन^५ एकधनाः^६ कुषेष्टकाः
 १० कथनेष्टका^७ वा परासिच्येरन्यपो वा भिद्येत रश्मि वा किद्येत
 चषाखं वा भिद्येतौदुम्बरौ वा भिद्येत शावा वा भिद्येत
 द्रोणकक्षगो वा दीर्यतान्यदा यज्ञे दाहमयं मृन्मयं^८ वा पात्रं
 भिद्येत तत्स्वेनैव यजुषा ख^९ आयतने^९ निधायोपधायाभि-
 मन्त्रयते^९ भूरायुर्मे धारयत प्राणं मे धारयत प्रजां मे

१ Tr ins. च ।

२ Found in Tr only and in a citation in the Mahāgnisarvasva.

३ Thus Tr, the Viv. and the Prāy. Candrikā, वसतीवरकल. H U, वसतीवरः कल. B.

४ Thus B and the Prāy. Candrikā, पाञ्जेजना H, पाञ्जेजनीरेक. U, पाञ्जेजनीरेक. Tr.

५ Thus Tr B, कथने. U, कथने. H.

६ मृन्मयं Tr.

७ Thus Tr. and the Viv. सखस्थाने U, सखस्थाने B H.

८ Thus Tr, निधायोपधायाभि. B, निधायोपधायावाभि. H U.

धारयत पशून्मे धारयत मा म आयुः प्राणः प्रजाः पशवः
 पराधिष्ठेरन्नित्यथ यदि दारुमयं पाचमाहवनीचे^१ ऽनुप्रहरे-
 द्य^२ यदि^३ मृत्प्रथमपो^४ ऽभवहरेद्भूमिर्भूमिमगाक्ता^५
 मातरमथगात् । भूयास्य पुत्रैः पशुभिर्वा नो देष्टि स
 भिद्यतामिति^६ ॥ ६ ॥ पञ्चमः ॥

^१अथातो ऽग्निहोत्रस्य लौकिकविधिं व्याख्यास्यामः^१ पुरा-
 ग्निहोत्राङ्गार्हपत्यादरक्षोरग्नौत्समारोपयन्त्यथ^२ ते चोनिर्धत्विष
 इत्यन्तर्वेद्यरणी निधाय लौकिके^३ ऽग्नौ जुष्टवात्सायसुद्धरति^४
 सायमाहुतिः^५ हुत्वा^६ प्रातरुद्धरति प्रातरुद्धरति प्रातराहुतिः
 हुत्वेति विज्ञायते^७ ऽथाग्निहोत्रं चतुर्भिर्हुष्यते^८ होमोपस्थान-^९
 व्रतदर्शपूर्णमासैरिति^{१०} तन्तुमत्येषेद्वा^{११} दर्शपूर्णमासाभ्यां वधेत^१
 संतिष्ठते विच्छिन्नप्रायश्चित्तिः^{१२} ॥ ७ ॥ षष्ठः ॥

१ After पाचं H U B ins. भिद्यम् ।

२ अथ यदि om. Tr.

३ मृत्प्रथमं Tr.

४ •वहरेयुर्भूमि• H U.

५ The first part of this kh. differs considerably in the MSS. I have given the text of Tr, which, on the whole, agrees with the Vivaraṇa.

६ पुराग्निहोत्रस्य कालाङ्गार्हपत्यभस्ममारणी सपुंसुष्मा (or सपुंसुष्मा)रणीः समारोपयन्त्यथं B U H.

७.७ लौकिकमग्निमाहृत्य सायसुद्धृत्य B U H.

८ इति विज्ञायते ins. B U H.

९ Thus the Viv., •हुष्येत the MSS.

१० इत्या om. Tr.

११ Thus Tr and the Vivaraṇa ; ग्निहोत्रस्य लौकिकविधिः B U H.

अथाप्यग्निहोत्राणां समासस्तद्यथा राइविभ्रमो व्याधयो
 ऽध्वगमनं गुरुकुलवासो देशकालद्रव्यानुपपन्निरन्यैसाथोगो
 यासु विद्यत इति तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति
 कामं पूर्वाह्ने वापराह्ने वाग्निहोत्रवेलायां वा यथासूत्रं वा
 ५ कुर्यात्प्रसिद्धं वा यजमानस्या प्रसावात्प्रसूतः प्रसिद्धं प्रतिपदि
 सायं चतुर्दश चतुर्दशीतानि गृह्णाति सोपवसथे पार्वणे
 वायेतरस्त्रिन्यसदशं प्रसिद्धं सर्वं समित्प्रभृति कर्म
 मन्त्राश्चैकवत्स्रस्याथ सायमग्निहोत्राणि ऊत्वा प्रातरग्नि-
 होत्राणि जुहुयात्सायमुपक्रमः प्रातरपवर्गः काले पार्वणे न
 १० यजेत नोर्ध्वं पाश्चिकात्समासो न प्रसृजे नाग्रहधानस्याथा-
 प्युदाहरन्ति

१ Thus Tr and the Viv. ; अथाप्यग्नि० B U H.

२ Tr ins. होम after ०काल० ।

३ Thus H U, यासु Tr (grantha!), वान्यासु B.

४ Instead of these four words Tr प्रसिद्धं only.

५.५ Thus Tr ; प्रवसतः प्रसूतः प्रतिपदीद्वाथ U H, प्रवसत् प्रतिपदि
 सायं B.

६ वा only in Tr.

७ Thus U, ०त्राणां Tr B H.

८ Thus U, ०त्राणां Tr B, ०त्राणां H.

९ कालोच H.

१० Thur Tr, नोर्ध्वं B U H.

११ Thus Tr, ०द्धानंस्य अथाप्यु० B, ०द्धानेनव B ०द्धानेनव U (the
 last two om. अथाप्युदाहरन्ति).

अद्भ्या परमः^१ पाप्मा पाप्मा ह्यज्ञानमुच्यते ।

अज्ञानाङ्गुयते धर्मो लुप्तधर्मो ऽधमः^२ कृतः ॥

अद्भ्या शुध्यते बुद्धिः अद्भ्या शुध्यते मतिः ।

अद्भ्या प्राप्यते ब्रह्म अद्भ्या पापप्रणाग्निनी^३ ॥

तस्माद्ब्रह्मधानेनाप्रसङ्गेन^४ संपन्ने^५ काले^६ तन्मत्या वने-
 तैवं लौकिकप्रयोग एवमज्जत एवं विध्यपराधे चापासुदा-
 हरन्ति न वृथाग्नीनुदासयेज्जैवानापत्सु^७ वीरहा वा एष
 देवानां यो ऽग्निमुदासयत इति^८ तस्माद्ब्रह्मधानस्याप्रासङ्गि-
 कस्य^९ चान्यत्रापि^{१०}

येषु विशेषा लघवो यत्रयत्रोपलक्षिताः ।

तैः कर्मसंस्तरे^{११} कुर्याद्यायोपेतं यथा भवेत् ॥

स्वशास्त्रे विद्यमाने^{१२} यः परशास्त्रेण वर्तते ।

भ्रूणहत्या समं तस्य स्वशास्त्रमवमन्यतः ॥

आर्षेयस्य स्वशास्त्रस्य प्रदेशास्तद्गुणैः समाः ।

कर्मणां प्रविचारार्थमापत्सु च समाप्नुयादिति ॥ ८ ॥^{१३}

१ परमा MSS.

२ Thus B H U, धर्मः Tr.

३ Thus Tr, •प्रणाग्निनी U, •प्रसोचनी B H.

४ ? Thus Tr (only संपन्नेन), •प्रसंजेन प्रसंजेन संपन्नेकाले U, •प्रसंजेन काले B H; the Viv. also has प्रसंजेकाले ।

५ ? Thus H U, •धानस्याप्रसंगिकं B, •धानेनाप्रसंगिकस्य Tr.

६ Thus Tr, •कस्यान्यात्रापि B, •कस्य च चान्यत्रापि U, •कस्य च H.

७ Thus B U H, •संस्तरेः Tr.

८ •मानो H U.

यथो एतस्यो ऽपरिमितं प्रवसति न संवत्सरमति प्रवसतौ-
 त्यविशेषास्त्राथापत्योराहिताम्योरित्येवेदमुक्तं भवति । विज्ञा-
 यते चार्धो वा एष आत्मनो यत्पत्नीत्यथ यदि प्रवसति
 यजमाने पत्न्याः प्रवासनिमित्तः स्यात्तदास्तोष्यतौथः कृत्वा-
 ५ ध्वयुः समारोपयेदयं ते धोनिर्घृत्विय इति । यत्र गच्छेत्त-
 चानो हरेत्तत्र प्राण्यग्निं^१ मथित्वा विहारं कल्पयित्वा गार्ह-
 पत्य आख्यं विज्ञाप्योत्पूय क्षुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये
 संतनीं जुहोति मनो व्योतिर्जुषतामाख्यं विच्छिन्नं यज्ञः
 समिमं दधातु । या इष्टा उषसो निमुचस्य ताः मंदधामि
 १० हविषा घृतेन स्वाहेत्यथाग्नये तन्तुमते पुरोडाग्नमष्टाकपालं
 निर्वपति । शरावं दक्षिणां ददाति । सा प्रसिद्धेष्टिः संति-
 ष्ठते । ऽथ यदि यजमानश्चैव^२ पत्नी चोभौ त्वेव^३ निष्कामतो
 यामान्ते यामसौमान्ते वा वसतो^४ ऽग्निहोषमेव^५ क्षुप्येता-
 विकृतमग्न्याधेयं कुर्वीताग्नीधरन्तो नोच्छेयेयुथक्षुच्छेयुरग्नयो
 १५ सौकिकाः संपद्येरन्नो विना समाह्वेष्वग्निषु^६ नाद्रियेत^७
 श्रम्याप्रासे^८ सन्ननिदर्शनात्^९ ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

१ प्राण्य only in Tr.

२ ० नच H U.

३ त्वेवमेव H U.

४ ? Thus B, वसातेग्निः Tr, वसेताग्निः U, वसत्यग्निः H, वसेते the Vivaraṇa.

५ अग्निषु नाद्रियेत om. Tr.

६ ? श्रम्याप्रासेसन्ननिदं Tr, श्रम्याप्रासेसन्नेतचदं B, श्रम्याप्रासेनदीसन्ननिदं U, श्रम्याप्रासेनदीलनिदं H.

अथ वै भवति सर्वाग्ना एषो ऽग्नौ कामान्प्रवेद्यति यो
 ऽग्नीन्वाधाय व्रतमुपैति स यदनिद्वा प्रयाद्यादिति ^१ स
 यदनिद्वा प्रयास्यन्भवति तद्गार्हपत्य^१ आख्यं विस्त्रायोत्पूष सुचि
 चतुर्गृहीतं गृह्योत्वाहवनीचे जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने तुभं त
 अङ्गिरसमेति ^१ यो ऽग्नीन्वाधाय व्रतमुपैति स यद्युदाव-
 तीति तत्पुरसाङ्गाख्यातं ^१ यस्याहिताग्नेरग्निरपचायति चाव-
 ष्यन्मथा प्रविधेद्यदि तावदपचायेत्तः संभरेद्विदं त एकं पर
 उत एकमिति ^१ संभृत्यानुप्रहरेदग्निहोषकालेषु^२ वान्नेषु^३
 वा^४ यदि परस्तरामपचायेदनुप्रयाद्यावस्त्रेदित्यनुप्रयाद्यावस्त्रे-
 नद्यचेवावस्त्रेत्तच्च^५ वोद्वास्येयुरोषधीर्वा^६ एतस्य पशून्मवः ^१
 प्रविशति यस्य हविषे वत्सा अपाकृता धयन्ति ^१ तान्यदुष्णा-
 द्यातयासा हविषा यजेत ^१ यस्य दुष्णाद्यज्ञपरन्तरिचादावसां
 यवागूं निर्वपेदित्यथैतेषां दोहयित्वा^५ तस्मिन्मप आनीव
 व्रीहिप्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वमथ यस्य सायं दुग्धः हवि-
 रार्तिमार्षतीश्राय व्रीहीन्निदृष्योपवसेदिति ^१ निर्वपशानां ^{११}

१ Thus B, तदागार्ह० H U, गार्ह० Tr.

२ अ Tr. H.

३ Thus Tr U and the Viv. (only चान्नेषु instead of वा०); वावे
 वा H, कालेचान्नेषु वा B.

४ Thus H U, ०वस्त्रेत्तचैवावस्त्रेदोषधी० Tr, ०वस्त्रेत्तद्यचैवास्त्रोषधी० B.

५ किञ्चिद् ins. Tr and the Viv.

६ निर्वपशानां Tr, निर्वपानां Viv.

कर्म कृत्वा शो भूत आग्नेयेन प्रचर्येन्द्रेण प्रचरेत्तृप्तस्नानं
 तत्कुर्यादथ^१ यस्योभय^२ इविरार्तिभार्त्तयेन्द्रं पञ्चश्रावमोदनं
 निर्वपेदिति^३ प्रकृत्या वा निर्वपेच्छ्रावेष वेति^४ प्रकृत्या^५
 निर्वपेत्तथा^६ श्रावपरिमाणार्थ^७ श्रावमिति वदन्तस्तथा^८ चतु-
 ५ व्याचं निर्वपेदित्य^९ पाश्चात्मेव निर्वपेत्साम्यस्थाने^{१०} कुर्या-
 त्त्स^{११} ग्रथे ऽह्न्यत्वनालम्बुका भवति तामपरुध्य यजेतेति^{१२}
 तामपरुध्यैव^{१३} यजेत सर्वेषैव यज्ञेन यजते^{१४} तामिहोपकृष्ये-
 तामू^{१५} हमस्मीत्यृतुका^{१६} उपगमनमन्त्रो^{१७} ऽग्न्याधानप्रभृत्यप-
 रुध्यैव यजेत तथैकाहानाम^{१८} ॥ १० ॥ नवमः ॥

१० अथ यदि^{१९} दौशोपसत्सु^{२०} तथाहर्गणेष्वन्त्येव्यहःसु वा^{२१} यथा^{२२}
 अष्टे पर्यवेते गोमूचेणोष्णोदकमिश्रेण सोहितं क्षित्स्त्रेत्युक्त्वा^{२३}

१ Thus Tr and B; U and H read (after कृत्वा): यैतान्त्रीचीष्पूर्णे
 ससुय्याङ्गिरभ्युष्यासंजवेदथ वागते स^{२३}सादयेत्प्रोक्ष्यप्रभृतिना कर्मचा प्रतिपद्येत सिद्धमत
 कर्षुमथ यस्योभय^{२४} etc.

२ These three words not in Tr.; प्रकृत्येव B

३ तथा not in Tr.

४ After निर्वपेत् Tr. has: न प्रकृत्या प्रसिद्धमाग्नेयेन प्रचर्येन्द्रेण प्रचरेत् ।

५ कुर्यात् only in Tr.

६ एव not in Tr.

७ ०येतानोहन० U and the Viv. (pr. m.) ०येतेत्यनोहन० Tr, but cp.

T Br. III. 7. 1. 9.

८ वही० Tr, वही० B.

९ ? वाच Tr.

१० ? क्षित्स्त्रे० Tr, क्षित्स्त्रे० B H U and the Viv.

प्रचास्य दर्भपुञ्जीसैः पवयतीति ^१ विज्ञायत आपो वै दर्भा-
 सैर्हि^२ स्वाता भवतीति ^३ विज्ञायते ब्रह्महत्यायै श्लेषा वर्ष
 प्रतिमुञ्च्यस्य इति ^४ तस्माद्भुविर्नान्वीचेत न स्युग्नेदित्यथ
 सूतिकाया^५ दशाहे पर्यवेते यथास्नात्^६ श्रौचं कृत्वा पत्नी
 कर्मसु योजयेत्तत्कर्म पुत्रो^७ ब्रह्मचारौ वा कुर्यात्तन्मन्त्रं वज्र-
 मानो जपेद्देवा पत्न्यकुशली^८ यदि स्याद्देवमेव कारचेदित्यथ
 यदि^९ सांनाय्ये घर्मे वा प्रवृत्तायां पथो न स्याद्येन^{१०} केन
 चिदुपायेन किञ्चित्पथो^{११} दोहयित्वाङ्घ्रिः स्रष्टव्यं प्रचरेत्सै^{१२} वा-
 न्यत्यथ आनीय कुर्यात्सैव ततः^{१३} प्रायश्चित्तिरथ यदि सोमा-
 धानमारभ्य पुरा^{१४} दीक्षणीयाया अनालम्बुका भवति नाग्नि-
 होचं जुहोति ^{१५} अहे पर्यवेते^{१६} ऽसुदीक्षाप्रभृति सिद्धमत
 ऊर्ध्वमथ यदि पुरा व्रतदोहनादनालम्बुका भवति अहः
 इविष्यमश्रीयाद्यदि व्रते^{१७} दुग्धे^{१८} इविष्यमेव^{१९} व्रतमपो ऽभव-

१ Thus H U, दर्भा इति तैर्हि B, दर्भा इति तेन Tr.

२ Thus H •कायां Tr B U.

३ तत्पुत्रो Tr.

४ Thus Tr and U (sec. m.); कुशली B H U (pr. m.).

५..५ Thus Tr; सांनाय्यं वा घर्मे वा प्रवृत्तो नश्येद्येन B, सांनाय्ये वा घर्मे
 वा प्रवृत्तायां पथो नश्येद्येन U, H is corr. but reads at the end पथोवसायेन ।

६ किञ्चित्पथिन् Tr.

७ तच्च B H.

८ पुरस्ताद् Tr.

९ यथास्नात् श्रौचं कृत्वा ins. U.

१० Thus B U H and the Viv., •तं दुग्धं Tr.

११ Only in Tr.

इरेत्^१ अहे^२ पर्यवेते गोमूत्रादि सिद्धमत ऊर्ध्वमथ^३ यदि पुरा प्रवर्ग्यस्य^४ स्यात्^५ प्रवृत्त्याद्भुविष्यप्रभृति यथाज्ञातः^६ ग्रीचं कुत्वा गोमूत्रादि सिद्धमत ऊर्ध्वमथ यदि प्रवृत्ते^७ ऽनासम्भुका भवति इविष्यमेव^८ तदहः^९ सः^{१०} स्यात् अहे^{११} पर्यवेते गोमूत्रादि सिद्धमत ऊर्ध्वमथ^{१२} दीक्षित वाचं यच्छ प्रत्य वाचं यच्छ^{१३} पत्न्यं वाचं यच्छेति संप्रैषादेकस्मिन्प्रभृत्यानासम्भुका^{१४} भवति सिद्धमाचमृथात्कृत्वा अहे पर्यवेते ऽवभृथमवयन्ति^{१५} सुत्ये ऽहनि मार्जाक्षीवे सिकतोपोन्ने परिश्रित्योपविशेदन्त्येध्वहःसु पत्नी-ग्राह्यायानेवोपविशेत्प्राग्^{१६} न प्रपद्येत^{१७} ॥ ११ ॥ दशमः ॥

१० अथातः प्रायश्चित्तसमुच्चयं व्याख्यास्यामः^{१८} सर्वचानादिष्टेषु मनस्वती मिन्दाङ्गती व्याहृतयो होतार इति जुहुयात्सर्वध्व-त्रत्येषु^{१९} मिन्दाङ्गती पितृयज्ञलोपे सप्तहोतारमिति^{२०} जुहुया-दथ^{२१} यद्यम्याधेये सर्वमौपासनमभिप्रव्रजेयुः पुनस्त्वादित्या इद्रा वसवः समिन्धतामित्येतया सुवाङ्गतिः^{२२} ऊत्वा^{२३} शौकिसे

१ अहे.. ऊर्ध्वम् only in Tr.

२ ? Thus U B, प्रवर्ग्यस्य न Tr, प्रवर्ग्यस्यासन्न H.

३ प्रवृत्ते MSS. and Viv.

४ Thus Tr, ०यनेतदहः B H U.

५ Instead of अहे.. ऊर्ध्वम् Tr has only सिद्धम् ।

६ Only given by Tr.

७ Thus Tr, संप्रैषादेक० B H U.

८ उपविशेत् om, H U.

९ Thus Tr, ०सु त्रत्येषु B U H.

१० इति जुहुयात् in Tr only.

११ तस्मिन् ins. Tr.

ऽग्नौ गृह्णाणि कर्माणि प्रयुञ्चीत^१ यद्यर्धमवशिष्येता^२ यदि
 ब्रह्मौदनिको धारितः स्वादौपासनवत्स्वात्तपोदाते पाकादूर्ध्वं
 जयादौःस्र जुहुयादथ यदि गार्हपत्यमनाहितमादित्यो ऽभु-
 दियादादित अरभ्यान्यस्त्रिंशत्काञ्च आदध्यान्मध्ये चेदग्निविनात्र
 एतद्देवाय^३ यदि पत्नीमृत्युलिपं^४ विन्देत प्राग्दक्षिणाया इत-
 देवात् ऊर्ध्वमपरोधो ऽग्निहोत्रे च सोमे^५ चावभृथादिषु^६
 सर्वत्रेष्टिपशुसोमेषु^७ तावन्मात्रं^८ पत्न्या वा सर्वमथ यदि गार्ह-
 पत्याहवनीयाबुद्धायेतामभिनिञ्चोचेदभ्युदियाद्गन्वाधेयं^९ तत्र
 प्रायश्चित्तिः^{१०} पुनराधेयमित्येके^{११} ऽथ^{१२} यदि पत्नी वधिः
 सीमा पुनराधानमथ यद्यात्मनि समाकूडेव्यग्रयं चरेदरक्षि-
 नाग्नीकदोषो^{१३} वा^{१४} भवेद्गन्वाधेयमरक्षिविनाग्नेनाग्निविनात्र^{१५}
 उक्तो^{१६} ऽथ यदि ग्राममर्यादां नदीं वाग्नीनतिहरेयुरेतामे-

१ अथ ins. Tr.

२ Thus H U, ०शिष्येदथ Tr, ०शिष्येतातस्त्रिंशुर्यादथ B.

३ अथ in Tr only.

४ Thus Tr, पत्न्युलिपं B U H.

५ Thus B H, सोमे चावभृथात् U, सोमेनावभृथादिषु Tr.

६ Thus Tr B, सर्वेष्टि० U H.—०सोमेषु Tr B, ०सोमेषु U H.

७ स ins. U H.

८ Thus Tr, चाहवनीयगार्हपत्याबु० B U H.—उद्दायेताम् Tr.

९ In Tr only.

१० ०रक्षी B U H.

११ In H U only.

१२ Tr om. अग्न्याधेयम्, rightly ?

वाग्नीश्वियमाणान्वारभेयातां^१ प्रवसति यजमाने न^२ पत्नी^३
 प्रवसति^४ नाच^५ प्राथस्त्रिन्तं^६ भिक्षयोनिश्चेदन्वाहार्थपचन उदा-
 वेद्या^७ प्रहृतिस्तत^८ आहरणं पृथगरणी वा^९ ॥ १२ ॥

अथ यद्येककपाकः परावर्तते^१ प्रजापतेर्वर्तनिमनुवर्तस्त्रे-
 ५ त्यध्वर्युः स्त्रस्थाने प्रतिष्ठापयेत्प्रति चचे प्रतिष्ठामि रात्रे
 विश्वमन्वाभिवावृध इत्येताभ्यां यजमानो ऽनुमन्वयते^२
 ऽस्क्रान्धौः पृथिवीमस्क्रानजनि प्राजनीत्येताभ्यां सुवाङ्मती
 जुङ्गयात्^३ स^४ स्थिते वैश्वानरीमिष्टिं^५ निर्वपेद्विज्ञायते च यत्प्राक्^६
 पद्येत देवलोकमभिजयेद्य^७ इक्षिणा पितृलोकं^८ यत्प्रत्ययसा^९ षि
 १० वस्य^{१०} हन्युर्धुदुद^{११} मनुष्यलोकमभिजयेत्प्रतिष्ठितो होतव्य
 इत्यथ यदि पशुबन्धः सोमो वा क्षुपेत वैश्वानरीमिष्टा पुन-
 र्वजेत्^{१२} सर्वं चेत्सुत्यमचरतिक्रामेत्समन्वारन्वाः^{१३} प्राशुपवेग्रना-
 दपच्छिद्येरन्समाप्य पुनर्वजेत्^{१४} सोमेन दीक्षितो न^{१५} दद्यात्^{१६}
 जुङ्गयात्^{१७} पचेन्न जपेदित्यादित^{१८} एव विभजेदित्याङ्गप्रतो-

१ Instead of एतानेव B U H एतदेव ।

२ Thus Tr, B om. न, प्रवसति H, S प्रवसति वा U.

३ Thus Tr B, वेद्याया U H.

४ Instead of तत Tr तद् ।

५ परावावर्तते Tr.

६ इष्टिम् alone in Tr.

७ प्राक् H.

८ एकाक्षेयु ins. U.

९ After •क्रामेत् U ins. सर्पणे ।—Instead of •रन्वाः (thus Tr.) •रन्वा
 वा U, रन्वा वा H B.

१० न जुङ्गयात् दद्यात् Tr.

११ इति om. Tr.

पेतो^१ न^२ आयाजापो^३ ऽवगाहेत न वासो जज्ञास रवः^४
 प्रज्ञावचेत्सर्वं^५ च यजमानस्यर्लिजां च यावत्कर्म व्रतमुपदिग्नि
 नर्लिजामार्लिच्यमन्यच विद्यते न महर्लिजाः समासो^६ न^७ सर्वं^८
 यद्यमानस्यार्लिच्यमन्यच संच्रात्सर्वेषु^९ सोमेषु सोमापचार-
 कास्तातिक्रमान्तरितविपर्यासव्यवायसमासादिष्वन्येषु^{१०} चाज्ञा-
 तेषु^{११} ज्ञातेषु च दोषेषु^{१२} प्राक् समिष्टयजुष आञ्चसाक्षाः
 सुवेणोपघातः सर्वप्रायश्चित्तानि जुहुयात्^{१३} जयानित्येके^{१४} ऽधा-
 तानानित्येके^{१५} राष्ट्रभृत इत्येके^{१६} ऽमात्यहोमानित्येके^{१७} हन्दा-
 सीत्येके^{१८} सौरौरित्येके^{१९} तनूरित्येके^{२०} शोद्वनित्येके^{२१} दग्ना-
 त्पकमित्येके^{२२} पौरुषीरित्येके^{२३} वैष्णवीरित्येके^{२४} महाव्याहती-
 रित्येके^{२५} व्याहतीरित्येके^{२६} प्राजापत्यामित्येके^{२७} प्रश्वमित्येके^{२८}
 सर्वानित्याचार्यः^{२९} सर्वानित्याचार्यः^{३०} ॥ १३ ॥ एकादशः ॥

॥ इत्येकोनविंशः प्रश्नः ॥

१ न० न आयात् in U only.

२ Thus Tr, वासः B U H.

३ ? Thus reads U, समासो न चापि (यज०) Tr, समासोमेन सर्वं B, समासोमेन सर्वं H. The meaning of the whole passage is unclear to me.

४ संच्रात्सर्वेषु Tr.

५ सोमोपचार० Tr.—०सादिषु चान्येषु B.

६ Thus (only वाज्ञा० instead of चाज्ञा०) Tr, वाज्ञावेषु दोषेषु B, चदोषेषु U H.

७ Thus Tr, प्राजापत्यानि० H B, प्राजापत्यानी० U.

८ ०चार्यः Tr H, ०चार्याः B U.

- अथेने ऽग्निचयास्त्रेषां भूमेः परिमाणविहाराः व्याख्या-
 खामो^१ ऽषाङ्गुलप्रमाणं चतुर्दशाणवस्यत्स्त्रिंशत्तिलाः पृथु-
 सः श्लिष्टा इत्यपरं^२ दशाङ्गुलं चतुर्दशं^३ द्वादशं^४ प्रादेशः^५
 पृथोत्तरयुगे चतुर्दशिके^६ पदं पञ्चदशं श्लिष्टाश्रीतिशतमीषा
 चतुःशतमचः^७ षडश्रीतिर्धुगं^८ द्वात्रिंशज्जानुः^९ षष्टिंश-
 च्छन्वावाह^{१०} द्विपदः प्रक्रमो^{११} द्वौ प्रादेशावरत्निरथाप्युदा-
 हरन्ति पदे युगे प्रक्रमे ऽरत्नाविचति ग्राम्यायां च मानार्थेषु
 याथाकामीति^{१२} पञ्चारत्निः पुरुषो व्यामस्य^{१३} चतुररत्नि-
 र्याथामस्य^{१४} तुरत्रं^{१५} चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षन्तावतीं रज्जुमुभयतः-
- १० पाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति^१ श्लेखामालिख्य तस्या मध्ये
 शङ्कुं निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य^२ लक्षणेन मण्डलं परि-
 लिखेद्विष्कम्भान्तयोः शङ्कुं निहन्यात्पूर्वस्मिन्पाशं प्रतिमुच्य
 पाशेन मण्डलं परिलिखेदेवमपरस्मिंस्ते यत्र समेयातां तेन
 द्वितीयं विष्कम्भमायच्छेद्विष्कम्भान्तयोः शङ्कुं निहन्यात्पूर्वस्मि-
- ११ न्याशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन मण्डलं परिलिखेदेवं दक्षिणत एवं
 पश्चादेवमुत्तरतस्त्रेषां ये ऽन्धाः सः सर्गात्तच्चतुरत्रं संपद्यते^३
 ऽथापरं^४ प्रमाणाद्विगुणां रज्जुमुभयतः पाशां कृत्वा मध्ये
 लक्षणं करोति^५ स प्राच्यर्था^६ ऽपरस्मिन्नर्धे चतुर्भागोने

१ द्वादशान्गुलंप्रादेशं M.

२ Thus T, च not in my copies.

३ Thus throughout B U M; •च• instead of •त्र• throughout H.

४ प्रमुच्य B M H.

लक्षणं करोति । तत्रश्चनमर्धं ५९सार्धं । पृष्ठ्यान्तयोः पाशौ
 प्रतिमुच्य न्यञ्चनेन दक्षिणापायस्यार्धेन ओच्छ्रसाग्निर्हरे^१दौर्घ-
 चतुरश्रं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षेत्तावत्यां भूम्यां^२ दौ शङ्कुं निहन्त्या-
 द्वौद्वावेकैकमभितः^३ समौ । यावती तिर्यङ्मानो तावतीश्
 रञ्जुमुभयतःपाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति । पूर्वेषामन्तयोः ।
 पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन दक्षिणापायस्य लक्षणे लक्षणं
 करोति । मध्यमे पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणस्योपरिष्टादक्षिणा-
 पायस्य लक्षणे शङ्कुं निहन्त्याहो ५९स । एतेनोत्तरो ५९सो
 व्याख्यातस्ता ओषी । यत्र पुरस्तादहोयथौ मिसुवात्तत्र
 तदर्धं लक्षणं करोत्यथापरं प्रमाणादध्यर्धाश्च रञ्जुमुभयतः-^४
 पाशां कृत्वापरस्मिन्सृतीथे षड्भागोने लक्षणं करोति । तत्रश्च-
 नमिष्टे^५ ५९सार्धं^६ । पृष्ठ्यान्तयोः पाशौ प्रतिमुच्य न्यञ्चनेन
 दक्षिणापायस्येष्टेन ओच्छ्रसाग्निर्हरेत्समचतुरश्रस्याक्ष्णयारञ्जु-
 दिस्तावतीं भूमिं करोति । प्रमाणं तिर्यग्दि^७करस्यावामक्ष-
 ण्याक्ष्णयारञ्जुस्त्रिकरणी । द्वतीयकरणेतेन व्याख्याता । नव-^८
 मस्तु^९ भूमेर्भागो भवतीति^{१०} । दौर्घचतुरश्रस्याक्ष्णयारञ्जुः
 पार्श्वमानी^{११} तिर्यङ्मानो च यत्पृथग्भूते कुरुतस्तदुभयं करोति ।

१ Thus my copies, भूमौ T.

२ •वेकमभितः B, •वेकैवमभितः H.

३ •नमिष्टेन सार्धं M.

४ Before नव० M ins. विभागस्त तासां ।

५ भवति M.

६ च ins. M.

तासां^१ त्रिकचतुष्कथोर्दादशिकपञ्चिकथोः^२ पञ्चदशिकाष्टि-
कथोः^३ सप्तिकचतुर्विंशिकथोर्दादशिकपञ्चत्रिंशिकथोः^४ पञ्च-
दशिकषट्त्रिंशिकथोरित्येतासूपलब्धिः । ॥ १ ॥

मानाचतुरश्रे समस्यस्कनीयसः करणा वर्षीयसो वृधसु-
स्त्रिखेद्वृधस्याह्णयारञ्जुः^५ समस्यथोः पार्श्वमानी भवति ।
चतुरश्राचतुरश्रं निर्जिहीर्षन्यावन्निर्जिहीर्षेत्तस्य करणा वर्षी-
यसो वृधसुस्त्रिखेद्वृधस्य पार्श्वमानीमह्णयेतरत्पार्श्वसुपसह-
रेत्सा यच्च निपतेत्तदपच्छिन्द्याच्छिञ्जया निरस्तः^६ समचतु-
रश्रं दीर्घचतुरश्रं चिकीर्षःस्तदह्णयापच्छिद्य भागं देधा
• विभज्य पार्श्वयोरुपदध्याद्यथायोगमपि^७ वैतस्मिन्चतुरश्रं^८
समस्य तस्य करणापच्छिद्य^९ यदतिशिश्यते तदितरचोपदध्या-
हौर्घचतुरश्रं समचतुरश्रं चिकीर्षःस्त्रियंज्जानीं करणीं कृत्वा
शेषं देधा विभज्य पार्श्वयोरुपदध्यात्खण्डमावापेन^९ तत्संपूर-

१ Found in all my copies ; not given by T.

२ M om. दादशिक...कथोः ।

३ पञ्चिकषट्त्रिकथोः M.

४ •त्रिंशति• instead of •त्रिंशि• M.

५ ह्रस्व instead of ह्रस्व the MSS. here and infra. cp. Thibaut, andit X, pp. 17, 18.

६ •उपसंद्धान्• M U B.

७ Thus अपि वैत• my copies, not अपि वैत•, as Thibaut reads.

८ Thus B H U, •विद्याद् M only.

९ Instead of पार्श्वयोः T: विपर्ययेतरच ।; उपसंद्धान्• B H U.

येत्तस्य निर्धारः^१ चक्रश्चतुरश्रमेकतोऽष्टिमच्चिकीर्षञ्चिमतः
 करणीं तिर्यग्भाणीं कृत्वा शेषमच्छ्रया विभज्य विपर्यस्येत-
 रचोपदध्याच्चतुरश्रं प्रउगं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षं द्विस्रावतीं भूमिं
 समचतुरश्रां कृत्वा पूर्वस्थाः करणा मध्ये शकुं निहन्यात्तस्मि-
 न्पाशौ प्रतिमुच्य दक्षिणोत्तरयोः शोष्योर्निपातयेद्द्विस्रान्दम-
 पच्छिन्द्याच्चतुरश्रमुभयतः प्रउगं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षं द्विस्रावतीं
 भूमिं दीर्घचतुरश्रां कृत्वा पूर्वस्थाः करणा मध्ये शकुं
 निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य दक्षिणोत्तरयोर्मध्यदेशो-
 र्निपातयेद्द्विस्रान्दमपच्छिन्द्यादैतेनापरं प्रउगं व्याख्यातं^२ चतुरश्रं
 मण्डलं चिकीर्षञ्छ्रयाथार्धं मध्यात्प्राचीमभ्यापातयेद्ददति-^३
 श्रियते^४ तस्य सह तृतीयेन मण्डलं परिच्छिद्येत्तन्मण्डलं चतुरश्रं
 चिकीर्षन्विष्कम्भमष्टौ भागाङ्कत्वा भागमेकोनचिष्ट्रधा^५
 विभज्याष्टाविष्ट्रतिभागानुद्धरेद्भागस्य च षष्ठमष्टमभागोनमपि
 वा पञ्चदश भागाङ्कत्वा द्वावुद्धरेत्सैषानित्या^६ चतुरश्रकरणीं
 प्रमाणं तृतीयेन वर्धयेत्तच्चतुर्थेनात्मचतुस्त्रिंशोनेन^७ सविशेषः^८

॥ २ ॥

अथान्याधेयिके विहारे^९ गार्हपत्यादाहवनीयस्यावतनं^१

१ निर्धारः B U, cp. Z D M G. LV, p. 579.

२ ०भ्यापालये० B M.

३ ०विष्ट्रधा H M.

४ Thus U M; ०द्धरेद्देश० H B and T.

५ Thus my copies.

६ Thus, not विहारो, my copies.

विज्ञायते ऽष्टासु प्रक्रमेषु ब्राह्मणो ऽग्निमादधीतेकादशसु
 राजन्यो द्वादशसु वैश्व इत्यायामदतीयेन चीणि चतुर-
 आण्यनूचीनानि कारवेदपरस्योत्तरस्थाः^१ ओस्थां गार्हपत्य-
 स्थास्यैव दक्षिणे ऽऽसे ऽन्वाहार्यपचनः पूर्वस्योत्तरे ऽऽस
 ५ आहवनीयो^१ ऽपि वा गार्हपत्याहवनीययोरन्तरासं पञ्चधा
 षोढा वा संभुज्य षष्ठं सप्तमं वा भागमागन्तुकमुपसमस्य^२ समं
 चैधं विभज्य पूर्वस्मादन्नाह्वयोर्भागयोर्लक्षणं^३ करोति^१ गार्हपत्या-
 हवनीययोरन्तो नियम्य लक्षणेन दक्षिणापायम्य लक्षणे शङ्कुं
 निहन्ति^१ तद्दक्षिणाग्रेराद्यतनं भवत्यपि वा प्रमाणं पञ्चमेन
 १० वर्धयेत्तत्सर्वं पञ्चधा संभुज्यापरस्मादन्नाह्वयोर्भागयोर्लक्षणं^२
 करोति^१ षष्ठ्यान्तयोः पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन दक्षिणापायम्य
 लक्षणे शङ्कुं निहन्ति^१ तद्दक्षिणाग्रेराद्यतनं भवति^१ विपर्यस्यै-
 तेनोत्करो व्याख्यातो^१ ऽपरेणाहवनीयं यजमानमाची भवतीति
 दार्शपौर्णमासिकाया वेदेर्विज्ञायते^१ तस्यास्त्रिभागोनं
 १५ पश्चान्तिरस्यी^१ तस्या एवार्धं पुरस्तान्तिरस्यैव^४ दीर्घचतुर-
 अनेकतोऽणिमदिहत्य सक्तिषु शङ्कुन्निहन्याद्यावती पार्श्वमानी

१ •दपरस्योत्तरस्योत्तरस्थां B M.

२ •अंतुमुपसमस्य H U:

३ Thus (and cp. Thibaut's remark) B; the other MSS. चन्वात्
 instead of चन्वात् ।

४ •तिरस्यी यावद् M.

द्विरभ्यस्ता^१ तावती^२ रज्जुमुभयतःपाशां हत्वा मध्ये सचचं
 करोति^३ दक्षिणयोः पार्श्वयोः^४ पाशौ प्रतिमुच्य सचचनेन
 दक्षिणापायस्य सचचणे शङ्कुं निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य
 सचचणेन दक्षिणं पार्श्वं परिसिखेदेतेनोत्तरं पार्श्वं व्याख्यातं^५
 पूर्वं पार्श्वं तथा द्विरभ्यस्तया परिसिखेदेवमपरं^६ दशपदा^७
 पञ्चात्तिरश्ची द्वादशपदा प्राच्यष्टापदा पुरस्तात्तिरश्चीति
 पाशुबन्धिकाया वेदेर्विज्ञायते^८ मानयोगस्तस्या व्याख्यातो^९
 रथसंमितेत्येषां^{१०} विराट्संपन्नेत्येषां^{११} शम्भामाची चतुः-
 स्रक्तिर्भवतीत्युत्तरवेदेर्विज्ञायते^{१२} समचतुरश्राविशेषाद्विद्वतीषा
 वेदिर्भवतीति पैद्व्या^{१३} वेदेर्विज्ञायते^{१४} महावेदेस्तृतीयेन^{१५}
 समचतुरश्रकृतायास्तृतीयकरणी^{१६} भवतीति^{१७} नवमस्तु भूमेर्भागो
 भवति^{१८} यजमानमाची चतुःस्रक्तिर्भवतीत्येषां^{१९} द्विचु स्रक्तयो
 भवन्ति^{२०} वेदिद्वतीये यजेतेति सौचामणिकीं वेदिमभ्युपदि-
 शन्ति^{२१} महावेदेस्तृतीयेन समचतुरश्रकृताया अष्टादशपदा
 पार्श्वमानी भवति^{२२} तस्यै दीर्घकरण्यामेकतोऽणिमत्करणां च^{२३}
 याथाकामौति^{२४} ॥ ३ ॥

१ द्विसावती B.

२ ? Found in H M U ; B. om. Thibaut omits the word.

३ चतुच० the MSS.

४ पैद्व्यन्धिकाया B, and U originally.

५ ० कृतायाः करणी द्वतीयकरणी B U, and cp. Thibaut's remark on this passage.

६ भवति M U, भवती H.

७ भवतीति M.

- प्राम्बुशः षोडशप्रक्रमायामो द्वादशव्यासो^१ ऽपि वा
द्वादशप्रक्रमायामो दशव्यासस्तस्य मध्ये द्वादशिको विहार-
स्त्रिंशत्पदानि प्रक्रमा वा पश्चान्तिरस्ती भवति षट्त्रिंशत्पदाची
चतुर्विंशतिः पुरस्तात्तिरस्तीति महावेदेर्विज्ञायते^१ मान-
योगस्तस्या व्याख्यात^१ आश्वनीयात्षट् प्रक्रमान्महावेदिस्त
एकस्त्रिंशदस्तद्दशकमुदक् सप्तविंशत्यरत्नयो^१ ऽष्टादशेत्येषां^१
ततस्तत्पुं हविर्धानं^१ तद्दशकं द्वादशकं वा^१ मानयोगस्त-
योर्थाख्यातो^१ यूपवटीया^१ ह्योरर्धप्रक्रममवशिष्योत्तरवेदिं
विभिमौते^१ दशपदोत्तरवेदिर्भवतीति सोमे विज्ञायते^१
- १० मानयोगस्तस्या व्याख्यातस्यात्वालः शम्यामाचो ऽपरिमितो
वाचोपरवाः प्रादेशमुखः प्रादेशान्तराणा^१ अरत्निमाचः
समचतुरश्रं विहृत्य सन्निषु शङ्कुनिहन्यादर्धप्रादेशेनार्धप्रादेशे-
नैकैकं मण्डलं^१ परिशिखेत्यदसः^१ पूर्वाधार्द्विप्रक्रममवशिष्य
धिष्यन्नां^१ द्विप्रादेशो विष्कम्भस्तथान्तराणा^१ आग्नीभागारश्च^१
- १५ पार्श्वमानी पश्चारत्निरतेन मार्जासीयो व्याख्यातस्तस्योदीची
द्वारं कुर्वन्ति^१ रथाचान्तराणा यूपवटा भवन्तीत्येकादशिन्यां

१ द्वादशपदव्यास० M, which omits the following words up to दशव्यास० ।

१ परिमंडलं M and U (sec. m.).

१ ०सदः H.

१ Thus, not धिष्यन्ना०, the MSS,

१ आग्नीभीया० T.

विज्ञायते^१ तस्या^२ दशानां च रथाचाणामेकादशानां च
 पदानामष्टाङ्गस्य च चतुर्विंशं भागमाददीत^३ स प्रक्रमः
 स्यात्तेन वेदिं विमिमीते^४ । ज्याश्वमेधे^५ विंशत्यास्य रथाचाणा-
 मेकविंशत्यास्य पदानामष्टाङ्गस्य च चतुर्विंशं भागमाद-
 दीत^६ स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीते^७ । ऽयं प्राञ्चे-
 कादग्निनां^८ धूपार्थं वेदेः पूर्वार्धात्पदार्धव्यासमपश्चि-
 तत्पुरस्तात्प्राञ्चं^९ दध्यान्नाचाष्टाङ्गं विद्यते^{१०} न व्यतिषङ्गो
 धूपवटाः पदविष्कम्भास्त्रिपदपरिणाहानि धूपोपराशीति^{११}
 ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अर्धाष्टमाः^{१२} पुरुषाः^{१३} प्रथमो ऽग्निरर्धमवमा द्वितीयो^{१४} ।
 ऽर्धदशमास्तृतीय^{१५} एवमुत्तरोत्तरो^{१६} विधाभ्यास ऐकादश-
 विधात्तदेतत्सप्तविधप्रभृत्येकशतविधान्तमत ऊर्ध्वमेकशतविधा-
 नेव प्रत्याददीतानग्निकाव्या यज्ञक्रतुना हरेदन्यथाश्वमेधार्ध-
 मेधमप्राप्तं चेदाहरेदत ऊर्ध्वं विधामभ्यस्येत्तरदाद्रिचेततीतं^{१७}

१ तस्यै U originally and a citation in the Mahāgnisarvasva.

२ ०नीताचाश्वमेधे M, cp. XXVI. 23 : 304. 6.

३ ०नीताच again M.

४ प्राञ्चे० M, प्राञ्चै० the other MSS. ; ०न्या U.

५ Thus M; पूर्वार्धात्पदार्धव्या० U, पदार्धव्या० B, पूर्वार्धात्पदार्धव्या० H.

६ ०प्राञ्चां M.

७ अर्धाष्टमपुरुषाः T.

८ ०त्तरे M.

९ ०भ्यस्येदन्यतरदाद्रि० M.

चेदाहरेदाद्य कृतान्तादेव प्रत्याददीत^१ कथसु खलु
विधामभ्येद्यदन्यत्प्रकृतेस्तत्पञ्चदश भागान्कृत्वा विधायां-
विधायां द्वौद्वौ भागौ समथेत्ताभिर्धाष्टमाभिरग्निं चितु-
द्यादूर्ध्वप्रमाणाभ्यासं जानोः पञ्चमस्य चतुर्विंशेनैके^२ समा-
मनयेद्य हैक एकविधप्रभृतौनपचपुष्पाश्चिन्वते^३ तन्नोपपद्यते
पूर्वोत्तरविरोधाद्य हैकेषां ब्राह्मणं^४ भवति श्वेनचिदग्नीनां
पूर्वां ततिरित्यथापरेषां^५ न ज्यायाश्चं चित्वा कनीयाश्चं
चिन्वीतेत्यथास्माकं^६ पचौ भवति^७ न ह्यपचः पतितुर्मर्त्य-
रग्निना पचौ द्राघौयाश्चौ भवतस्तस्मात्पचप्रवयाश्चि-
वयाश्चि^८ व्याममाचौ पचौ च पुष्कं च भवतीति^९
नापचपुष्कः श्वेनो विद्यते^{१०} न चासप्तविधस्य पचपुष्कानि
विद्यन्ते न च सप्तविधं चित्तैकविधप्रसङ्गस्तस्मात्सप्तविध एव
प्रथमो ऽग्निर्भेदान्वर्जवेदधरोत्तरयोः पार्श्वसंधानं भेदा
इत्युपदिशन्ति^{११} तदग्न्यग्नेषु न विद्यते^{१२} न ह्यग्निपार्श्वयोः^{१३}
साहसं चिन्वीत प्रथमं चिन्वान इति^{१४} पञ्चमायां वा चितौ

१ • जैनेवैके T.

२ See XXIV. 5: 188. 14.

३ • चापरं M. . .

४ ब्राह्मणं ins. U on the margin; the brāhmaṇa is found T. S.

7. 2. 5. 1.

५ विद्यते U.

६ See T. S. V. 6. 8. 2.

संख्यां^१ पूर्येद्विग्रताशेषिकीर्षत्पञ्चषोडाभिर्नाकसदः^२ समान-
संख्यं^३ प्रतीयात्^४ ॥ ५ ॥

पशुधर्मे^५ च वा अग्निर्यथा च वै पशोर्दक्षिणेषामस्यां
यद्दक्षिणं पार्श्वं तदुत्तरेषामुत्तरं यदुत्तरेषां दक्षिणं तद्दक्षिणे-
षामुत्तरं यदवाक्^६ चोर्ध्वं^७ च^८ तत्समानमेवमिष्टकाणां
रूपाद्युपदध्याद्यां दक्षिणावृतो लेखास्ता दक्षिणत उपदधा-
त्सव्यावृत उत्तरत^९ अङ्गुलेखाः पश्चाच्च^{१०} पुरस्ताच्च भवन्ति^१
श्यालिखिता मध्ये^१ ऽथ या विग्रयस्या^{१०} यथा च वै पशोः
पृष्ठवर्गो नैवेकस्मिन्पार्श्वे व्यतिरेकेण वर्तते नैवापरस्मिन्नेवं
तासामुपधानं प्रतीयाद्द्यापि ब्राह्मणं^{१०} भवति प्रजापतिर्वा^{१०}
अथर्वाग्निरेव दध्यङ्गाथर्वणस्तथेष्टका अस्त्वानीति^१ तस्याद-
हिस्तम्बं चेच्चिनुयान्तम्बोपह्वयमधैरात्मोपह्वयमध्यात्मं दध्यात्प्राञ्च-
मेनं^८ चिनुत इति विज्ञायते^१ ऽष्टम्यथीभिरनिष्टकाभिर्ना^{१०}

१ om. M.

२ •संतांशुं U, •संतांशुं B.—•षोडानाकसदः M.

३ •सं H U, सं M, •सं B.

४ •धर्मा B M U.

५ यदवाचं M; यदवाक् चो B.

६ Thus H M U, पश्चात् B.

७ Thus with T; विषयं my copies.

८ T. S. V. 6. 6. 3.

९ Some of the MSS. write (as Lāty. I. 5. 7.) उपह्वय or ह्वय, some
(as Drāhy. II. 1. 10.) उपह्वय ।

१० •थीभिरिष्टकाभिः M B.

शंखां पूरयेदिष्टकचिदा^१ अन्यो ऽग्निः पशुचिदन्य इत्येतस्मा-
 द्वाह्याणात्पशुवा एष यदग्निर्वीनिः खलु वा एषा पशोर्विक्रियते
 यत्प्राचीनमैष्टकाद्यजुः क्रियत^२ इति च^३ ' लोकवाधीनि^४
 द्रव्याख्यवटेषूपदध्यान्मृषभं विकर्णीमितीष्टकासु^५ लक्ष्माणि
 प्रतीचादिष्टकामन्मथोरिष्टकाव्यतिरेके लोकंपृष्ठाः संपद्यन्ते
 परिमाणाभावादतीतानेव^६ वेष्टकागणानचोपदध्यात्पञ्च^७
 लोकंपृष्ठा^८ मन्मथ्यतिरेके ऽक्ताः शर्कराः संधिषूपदध्या-
 त्प्राचीरुपदधाति प्रतीचीरुपदधातीति गणेषु रीतिवादः^९
 प्राचीसुपदधाति प्रतीचीसुपदधातीति कर्तुंसुखवादः^{१०} पुरस्ता-
 दन्याः प्रतीचीरुपदधाति पश्चादन्याः प्राचीरित्यपवर्गश्चतुरश्रा-
 ख्यैतदुपपद्यते^{११} ॥ ६ ॥

न खण्डासुपदध्यान्^१ भिक्षासुपदध्यान्^२ कृष्णासुपदध्यान्^३
 जीर्णासुपदध्यान्^४ लक्ष्मासुपदध्यान्^५ खयमादृशाः खयंचिता-
 बुपदध्याद्^६धर्मप्रमाणमिष्टकानां जानोः पञ्चमेन कारयेद्^७धर्मं

See T. S. I. 5. 8. 2.

•यत् इति B U, but we have one single citation : T. S. V. 2.

1.

om. H.

With व my copies : T. with व ।

विकर्णी is, according to the Mahāgnisarvasva, विशाचकर्णी स्त्री ।

Thus B U, •तीतानेवे• M, H is incompl. T reads as M,
 र्त्विङ्, moreover, एव after •मनान् ।

Thus H, लक्ष्मासु• M U ; लक्ष्मासु• T.

नाकषदां पञ्चशोडशानां च^१ चञ्चोषपाकाभ्यां प्रतिवृषेत^२
 पुरीषेण तत्संपूरयेत्पुरीषस्यानियतपरिमाणत्वाद्वा^३याममाचौ
 भवतीति गार्हपत्यचितेर्विज्ञायते^४ चतुरश्रेत्येकेषां^५ परिमण्ड-
 खेत्येकेषां^६ चतुरश्रं सप्तधा विभज्य तिरस्त्रीं चेषा विभजे-
 दपरस्मिन्प्रसार उदीचीरुपदधाति^७ समचतुरश्राद्येदुपदधा-
 द्वायामषष्ठेनेष्टकाः कारयेत्तुर्येन तृतीयेनेति^८ तासां नव
 प्रथमा द्वादश द्वितीया इति पूर्वस्मिन्प्रसार उपदधाति^९
 पञ्च तृतीयाः षोडश प्रथमा इत्यपरस्मिन्परिमण्डलायां
 यावत्संभवेत्तावत्समचतुरश्रं कृत्वा तत्रवधा विभजेत्प्रधींश्चि-
 धाचिधेत्यपरं^{१०} प्रसारं^{११} तद्योपदध्याद्यथा प्रधनीकेषु सप्तशो
 भवन्ति^{१२} धिष्य्या एकचित्तिकाश्चतुरश्राः परिमण्डला वा^{१३}
 तेषामाग्नीध्रीयं नवधा विभज्यैकस्या स्थाने ऽग्नानसुपदध्यादेष
 होतुर्धिष्य्यं^{१४} नवधा विभज्य पूर्वांश्चिभागानेकैकं देवा
 विभजेदचेतरात्रवधानवधा विभज्य मध्यमपूर्वां द्वौ^{१५} भागौ
 समस्येदथ मार्जास्त्रीयं चेषा विभज्य पूर्वापरौ भागौ पञ्चधा
 विभजेदुख्यमस्यणा सप्तश्वेष्टकाः कारयेदिति^{१६} संवत्सरभ्यत^{१७}
 एवैतदुपपद्यते न राचिभ्यत^{१८} एवमस्य मन्त्रवती चित्तिङ्गिति^{१९}

१ Thus U and T; •सेत् H M B.

२ •परस्मिन्प्रसारं M B.

३ धिष्य्यं H M.

४ द्वौ M.

५ See X. 12 : 11. 13.

न्दश्चितं^१ विधाहस्य परस्ताश्चिन्वीत कामविवेकान्तस्य रूपं
श्लेनाकृतिर्भवतीति^२ ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

अथ वै भवति^३ श्लेनचितं चिन्वीत सुवर्गकाम इत्या-
कृतिर्द्वैविध्यं^४ चतुराश्रात्मा श्लेनाकृतिस्य^५ विज्ञायत उभयं^६
ब्राह्मणं^७ पञ्च दक्षिणायाः ओष्णानुपदधाति पञ्चोत्तरस्यां^८
वसो वय इति दक्षिणे ऽःस उपदधाति^९ वृष्णैर्वय इत्युत्तरे^{१०}
व्याघ्रो वय इति दक्षिणे पञ्च उपदधाति^{११} सिंघो वय
इत्युत्तरे^{१२} पुरुषो वय इति मध्य इति चायापरं^{१३} वयसां वा
एष प्रतिमथा चीयते यदग्निरित्युत्पततां ह्यथचेत्यर्थः^{१४}
१० समचतुरश्राभिरग्निं चिनुते^{१५} दैव्यस्य च मानुषस्य च व्यावृत्त्या
इति मैत्रायणीयब्राह्मणं^{१६} भवति^{१७} तस्येष्टकाः कारयेत्पुरुषस्य
चतुर्थेन पञ्चमेन षष्ठेन दशमेनेत्यग्निं विभिमीते^{१८} यावान्पुरुष
ऊर्ध्ववाङ्मतावदन्तराले वेष्टोश्चिद्रे^{१९} करोति मध्ये द्वितीयं^{२०}

१ See XVII. 28 : 306. 8. and XXVI. 28 : 311. 5.

२ H adds प्रकृतिनात् and thus also T, but see the comm. :
इतिकरवः परिभाषासमाप्तार्थः ।

३ See T. S. V. 4. 11. 1.

४ The first brāhmaṇa is found T. S. V. 3. 1. 5. (cp. Baudh.
X. 38: 36. sq.) the second T. S. V. 5. 3. 2.

५ U and Mahāgnisarv. ins. पञ्चयोरेव वीर्यं दधाति ।

६ Thus my copies ; चिन्वीत T.

७ I have not been able to trace this passage in the agniciti-
brāhmaṇa of our Maitrāyaṇī Saṃhitā.

८ Thus M ; वेष्टोः चिद्रे H U, वेष्टोश्चिद्रे B and Thibaut.

यदसुच स्पृश्या करोति तद्विह वेणुना करोति । तस्यात्मा
 समचतुरश्रस्यत्वारः पुरुषाः । पञ्चः समचतुरश्रः पुरुषः । स तु
 दक्षिणतो ऽरन्धिना द्वाघीथानेतेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः । पुच्छः
 समचतुरश्रः पुरुषस्तमवस्तान्नादेशेन । वर्धवेदेव५ सारन्धिप्रादेशे
 सप्तविधः संपद्यत । उपधाने पचायादुत्तरतः पुरुषतृतीयवेद्यावा १
 चतस्रः पञ्चम्यस्तासामभितो देहे पादेष्टके । ततो ऽष्टौ चतुर्ध्वः ।
 पञ्चशेषः षड्भागीयाभिः प्रच्छादयेदेतेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः ।
 पूर्वापरयोः पुच्छपार्श्वयोस्तुर्भागीया उपदध्याद्दक्षिणोत्तरयोः
 पादेष्टकाः । शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष द्विप्रतः
 प्रस्तारो । ऽपरस्मिन्प्रस्तारे पचायादुत्तरतो ऽर्धव्यायामवेद्यावा १०
 तिस्रस्त्रिंशः षष्ठ्यो देहे द्विपदे इति विपर्वाद्यमुपदध्यात्तयोत्तरे ।
 दक्षिणस्याः श्रेष्ठां नव षष्ठ्यश्चतुरश्रकृतास्तयोत्तरस्था । नव नव
 षष्ठ्यो देहे द्विपदे इति दक्षिणाद५सादोत्तराद५सादिपर्वा-
 यमुपदध्यात्शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष द्विप्रतः
 प्रस्तारो व्यत्यासं चिनुयाद्यावतः प्रस्ताराः५शिकीर्वेत् ॥ ८ ॥ ११

अथापरः । पुरुषस्य पञ्चम्यस्ता एवैकतो ऽधर्धास्तासामर्धाः
 पाद्यासोपधाने पूर्वापरयोः पञ्चपार्श्वोरर्धेष्टका उदीचीरुप-
 ध्यात्तयोत्तरे । दक्षिणोत्तरयोः पुच्छपार्श्वयोस्तस्यस्तसो
 ऽधर्धा उदीचीः । पुच्छस्यावस्तावतसो ऽर्धेष्टका उदीचीस्ता-

१ चषस्तात् instead of चवस्तात् M.

२ ० दध्यादेवमुत्तरे B.

३ पुच्छपञ्चयो० B.

शामभितो दे पादेष्टके^१ जघनेन पुष्पाप्यथयोरेकैकामर्धष्टका^२
 प्राची^३ शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रश्नादयेदेष दिशतः
 प्रक्षारो^४ ऽपरस्मिप्रक्षार आत्मसक्तिषु चतस्रः^५ पादेष्टका
 उपदधात्ताशामभितो देदे अर्धष्टके^६ पूर्वस्मिन्नगौके पञ्च^७
 ५ पचापयोस्त्रिस्त्रिस्त्रिस्त्रो ऽध्यधां उदीचीस्ताशामन्तरालेख्येकैका-
 मर्धष्टका प्राची^८ शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रश्नादयेदेष
 दिशतः प्रक्षारो^९ व्यत्यासं चिनुयाद्यावतः प्रक्षाराः^{१०}स्त्रिकीर्षत्^{११}
 ॥ ६ ॥^{१२}

अथ वक्रपक्षो व्यस्तपुष्कस्तस्त्रिष्टकाः कारयेत्पुष्कस्य चतुर्थ्य-
 १० स्ताशामर्धाः पाद्यास^{१३} नित्यमक्षयापञ्चेदनमनादेशे^{१४} पादेष्ट-
 कास्तुभिः^{१५} परिगृह्णीयादर्धपदेन पदेनाध्यर्धपदेन पदसवि-
 शेषेति^{१६} ते दे यथा दीर्घस^{१७}स्त्रिष्टे स्यातां तथार्धष्टकां
 कारयेदशाग्निं विमिमीत^{१८} आत्मा द्विपुष्पाशामो दशपदव्या-
 सस्तस्य दक्षिणाद्दृष्टादुत्तरतो ऽध्यर्धप्रक्रमे लक्षणं करोत्ये-
 १५ वमपरतस्तथोपरिष्टात्स्यन्धां नियम्याः^{१९}समपश्चिन्धादेतेने-
 तराशाः^{२०} स्त्रीनामपञ्चेदा व्याख्याताः^{२१} स आत्मा^{२२} शिरो

१ पुष्पा० U, पुष्पाच्यो० M.

२ पादेषु M; T om.

३ Here ends probably the third adhyāya ; no indication of it is found in my copies.

४ ०वेति B U H.

५ ०ष्टकांस्तुभिः my copies.

६ Between नियम्य and चतुस्रम् M ins. चतुस्रम् ।

ऽर्धषष्ठपदायाममर्धपुरुषव्यासं^१ तस्याऽशौ प्रक्रमेणप्रक्रमेण-
 पच्छिन्धात्पुच्छस्य षट्पदा प्राची द्विपुरुषोदीची^१ तस्य पूर्वे
 सक्तौ चिभिस्त्रिभिः प्रक्रमैरपच्छिन्धात्पञ्चो दादशपदायामो
 दशपदव्यासस्तस्य मध्यात्प्राश्चि^१ षट् पदानि प्रक्रमेण ब्रह्मं
 निहन्त्याऽहोस्योरेकैकमथैगः स्यन्त्या परिशिनुवाद्मस्य-
 मपच्छिद्य तत्पुरस्तात्प्राश्चं दध्यात्सं निर्णाम^१ एतेनोत्तरस्य
 पञ्चस्य निर्णामो व्याख्यातः^१ पञ्चाययोः प्रक्रमप्रमाणानि पञ्च-
 पञ्च चतुरश्राण्यनूचीनानि कृत्वा सर्वाण्यवाञ्चमहत्तयापच्छिन्धा-
 दर्धान्युद्धरेदेवः सारत्त्रिप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^१ उपधाने
 श्रिरसो ऽप्यथे चतुर्चीमुपदध्याद्द्वःसमुखीं पुरस्तात्पादेष्टके^१
 अभितस्तयोरवस्तादभितस्तिस्रस्तिस्रस्तिस्रस्तुरअपाद्याः^१ शेषे पादे-
 ष्टका^१ अपि वा श्रिरसो ऽपि द्वःसमुखीमुपदध्यात्तस्य अव-
 स्ताच्चतुर्चीमुपदध्यात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्तादभितसि-
 स्तस्तिस्रस्तुरअपाद्याः^१ शेषे पादेष्टकाः^१ श्रिरसो ऽवस्तात्पञ्च
 पादेष्टका व्यतिषक्ता उपदध्यात्तया पुच्छस्य पुरस्तात्षडपच्छिन्मं^१
 तस्मिन्नर्धेष्टकाः पादेष्टकाश्चोपदध्यात्क्षेपमग्निं चतुर्भागीयानिः
 प्रच्छादयेत्पाद्याभिः सार्धाभिः संख्यां पूरयेदेव^१ द्विप्रतः^१
 प्रस्तारो^१ ऽपरस्मिन्प्रस्तारे द्वःसमुखीस्तस्यस्तस्यभिः पादेष्ट-
 काभिः संयोजयेद्यथा दीर्घचतुरश्रः संपद्यते^१ तत्तिर्वष्ट

१ प्राचं M.

२ These three words not in B; T omits them.

स्वयमावकाश उपदधाद्^१समुह्यौ प्रतीच्यौ पुष्काण्ये^१
 ऽर्धपदेनात्मनि विश्वे^१ तयोरवस्तादभितस्त्रिः पादेष्टकाः
 प्राप्नुवीरुपदधात्यु^१स्त्रावस्तात्पञ्चदश पादेष्टका व्यतिपक्ता
 उपदधात्पादेष्टके अर्धेष्टकेति पञ्चपक्षणां प्राचीर्यत्यामं
 १ शिनुवादिग्रथे वदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टकाः पादेष्टकास्योपदधा-
 त्त्वेषमग्निं चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेत्याद्याभिः सार्धाभिः
 संख्यां पूरयेत् ॥ १० ॥

अथापरः^२ पुद्वस्य पञ्चमीभिः शतमश्रीतिः सप्तार्धं च
 सारत्रिप्रदेशः सप्तविधः संपद्यते^१ तासां पञ्चाशद्दे वात्मन्^१र्ध-
 १० चतुर्थ्यः^२ शिरसि^१ पञ्चदश पुच्छे^१ ऽष्टपञ्चाशत्सार्धा^१ देक्षिणे
 पञ्च उपदधात्तयोत्तरे^१ ऽर्धव्यायामेन सक्तीनामपच्छेदः^१
 संगतं पुच्छं^१ पञ्चयोस्त्रिभिस्त्रिभिररत्रिभरपनामो^१ ऽध्यर्थाभिः^३
 षट्षट् पक्षाणि कुर्यादाहतिः शिरसो नित्याथेष्टकानां विकाराः^१
 पुद्वस्य पञ्चम्यस्ता एवैकतो ऽध्यर्थास्ता एवैकतः सपादाः^१ पञ्चम-
 १५ भागीयायाः पाद्याः सार्धास्तथाध्यर्थास्तथोसाष्टमभागौ^१ तथा
 श्लेषवेद्यथा तिस्रः सक्त्रयो भवन्ति^१ पञ्चमभागीयायाश्चाष्टम्यस्तानि
 दशात्मनि पञ्चमभागीयाः सार्धा उपदधात्तथा पुच्छे^१ पञ्चयो-
 साध्यर्थाः सार्धाः^१ शिरसि याः संभवन्त्यपरस्मिन्प्रस्तारे पुर्वयोः

१ पुष्काण्ये U.

२ परं M.

३ तुर्थाः B.

४ Thus B, धर्थाभिः M U, ऽध्यर्थाभिः T.

५ साध्याध्यर्थायाः M U.

पञ्चाप्यययोदेकैकामुभयीमुपदध्यादेकैकामपरचोर्दिदे श्रिरथः
 पार्श्वयोः^१ पुच्छस्यावस्तादध्यर्धाः प्राचीर्यथावकाशं^१ पार्श्वयोः यासाः
 साष्टमभागाः^१ पञ्चयोस्याध्यर्धाः सावयवाः^१ श्रेवं यथायोगं
 यथासंख्यं यथाधर्मं^१ चोपदध्यात्^१ ॥ ११ ॥

कङ्कचित्^२ एतेनात्मा पुच्छं च व्याख्यातः^३ श्रिरथि^४ ।
 पञ्चोपदध्यात्स्यात्कृतिर्याख्याता^५ सप्तपञ्चाशद्दक्षिणे पञ्च उपद-
 ध्यात्तद्योत्तरे^५ व्यायामेन सप्रादेशेन पञ्चयोरपनामः^५ पञ्चम-
 भागीयार्धाभिः षट्षट् पक्षाणि कुयादध्यर्धावग्निस्यते^५ तथा
 पुच्छस्यावस्तात्पादावरत्निमात्रावरत्न्यन्तराक्षौ प्रादेश्यासौ
 भवतस्तयोरवस्तादभितो द्वौदावष्टमभागी प्राग्भेदावुपदध्यादेक^५ ।
 सारत्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^५ ऽथेष्टकानां विकाराः^५
 पञ्चमभागीयाः सावयवाः^५ पादेष्टकां^५ चतुर्भिः^५ परिगृही-
 यादर्धप्रादेशेनाध्यर्धप्रादेशेन प्रादेशेन प्रादेशसविशेषेत्त्व^५
 र्धेष्टकां^५ चतुर्भिः^५ परिगृहीयादर्धव्यायामेन दाभ्यामरत्निभा-
 मरत्निसविशेषेणेति^५ ताः षट्^५ तासां चतुरश्रपाद्याः साष्टम-^५
 भागाः पादयोरुपधाय श्रेवं यथायोगं यथासंख्यं यथाधर्मं^५
 चोपदध्यात्^५ ॥ १२ ॥

१ ०भागीयाः M.

२ यथाधर्मं my copies throughout.

३ See XVII. 28 : 307. 1.

४ श्रिरथी जित्या ins. M.

५ पादेष्टकाचतुर्भिः M.

अस्यचित्तं^१ एतेनात्मा शिरः पुच्छं च व्याख्यातं पदा-
 वपोद्गत्य^१ चिषष्टिर्दक्षिणे पक्ष उपदध्यात्तपोत्तरे^१ पुच्छेष
 पक्षयोरपनामो^१ ऽपरस्मादपनामात्प्राञ्चमरन्निं मित्वा तस्मि-
 न्स्याद्यां नियम्यापरं पक्षपक्षापच्छेदमन्वायच्छेदेवं^१ पक्ष पक्षन्वः
 ५ सार्धा उद्गृता भवन्ति^१ पादेष्टकामपनामं^२ उपधाच तासां
 चतुरस्रपाद्याः साष्टमभागा अपोद्गत्य श्रेषं^३ यथायोगं
 यथासंख्यं यथाधर्मं चोपदध्यात्^१ ॥ १३ ॥

प्रस्यगचित्तं चिन्वीतेति^५ यावानग्निः शरन्निप्रादेशस्ता-
 वत्प्रस्यगं कृत्वा तस्यापरस्याः करणा दादग्नेनेष्टकास्तदर्धव्यासाः
 १० कारयेत्तासामर्थाः पाद्याञ्च^१ तासां द्वे अर्धेष्टके वाङ्मविश्रेषे^६
 चुबुक उपदध्यादर्धास्यान्तयोः^१ श्रेषमग्निं दृष्टीभिः^७ प्रच्छा-
 दयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे ऽपरस्मिन्ननीके
 सप्तचत्वारिंशत्पादेष्टका व्यतिषक्त्वा उपदध्याच्चुबुक एकां
 श्रूणापाद्यां^८ दौर्ध्वं चेतरे चतस्रः स्वयमादृशावकाश उपदध्या-
 १५ दर्धास्यान्तयोः^१ श्रेषमग्निं दृष्टीभिः प्राचीभिः प्रच्छादयेद-
 र्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्^१ ॥ १४ ॥

१ See XVII. 28 : 307. 4.

२ पक्षपक्षमपक्षे० M, पक्षयंजापक्षे० B.

३ पादेष्टकानामपनाम B.

४ Thus (not शेषा as T) my copies

५ See XVII. 28 : 307. 7.

६ Thus my copies ; वाङ्मविशेषे T.

७ M ins. प्राचीभिः, rightly ?

८ Not given by T in the text.

उभयतःप्रसृगं चिन्वीतेति^१ ' यावानग्निः सारत्विप्रदेश-
 स्तावद्भयतःप्रसृगं कृत्वा^२ नवमेन तिर्यग्गान्वाः प्रसृगचितोक्त
 विकारास्तद्योपधानमपरस्मिन्प्रसारे सुबुकयोर्दे पादेष्टवे
 उपदध्यासंध्यन्तयोश्च दीर्घपाद्ये^३ दीर्घे चेतरे च^४ चतस्रः सप्त-
 माहृषावकाश्च उपदध्यादर्धास्यान्तयोः^५ शेषमग्निं दृष्टतीभिः
 प्राचीभिः^६ प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्^७ ॥ १५ ॥
 चतुर्थः ॥

रथसकृषितं चिन्वीतेति विज्ञावते^१ इयानि तु^२ सप्त
 रथसकाणि भवन्ति साराणि च प्रधियुक्तानि चाविशेषान्ते
 मन्यामहे^३ अन्यतरस्याकृतिरित्यथाग्निं विमिमीते^४ यावानग्निः
 सारत्विप्रदेशस्तावती^५ भूमिं परिमण्डलां कृत्वा तस्मिन्वावसं-
 भवेत्तावत्समचतुरश्रं^६ कृत्वा तस्य करणा दादग्नेनेष्टकाः कार-
 येत्तसाश्च षट् प्रधावुपधाय शेषमष्टधा विभजेत्परं^७ प्रसारं
 तथोपदध्याद्यथा प्रध्यनीकेषु सक्तयो भवन्त्यथापरः^८ पुन-
 र्धात्पञ्चदग्नेनेष्टकाः समचतुरश्राः कारयेन्मानार्थास्त्रासां दे^९
 शते पञ्चविंशतिश्च सारत्विप्रदेशः सप्तविधः संपद्यते^{१०}
 तास्वन्यास्यत्षष्टिमावपेत्ताभिः समचतुरश्रं करोति^{११} तस्य

१ See XVII. 28 : 307. 9.

२ Not in the text as given by T.

३ तावत् not in the text of T.

४ After विभजेत् U ins. (probably taken from the bhāṣya):

चस्मिन्प्रसारे चतुरश्रसक्तोरवाकारदेशात्प्रतिसंपादयेद्० ।

५ After भवन्ति U ins. इति ।

- षोडशेष्टका^१ पार्श्वमानौ भवति^२ चयस्त्रिंशद्दतिग्रन्थिन्ने^३
ताभिरन्तान्पूर्वग्रः परिचिनुयात्ताभिः षोडश मध्यमासतुःषष्टि-
ररासतुःषष्टिवेदिने^४मिः शेषा^५ नाभिमन्ततः परिस्त्रिंशेभेमि-
मन्ततस्यान्तरतस्य^६ परिस्त्रिंश न्नेमिनाभ्योरन्तरासं द्वाविंशद्दु-
५ विभज्य विपर्यासं भागानुद्धरेदेवमवाप उद्धृतो भवति^७ नेमिं
सतुःषष्टिं कृत्वा व्यवस्त्रिंश मध्ये परिकृषेत्तां अष्टाविंशतिग्रतिस्रं^८
भवन्धरासुसतुर्धासतुर्धा^९ नाभिमष्टधा विभजेदेष प्रथमः
प्रस्तारो^{१०} ऽपरस्त्रिंशत्प्रस्तारे नाभिमन्ततस्यतुर्थवेद्यायां परि-
कृषेत्नेमिमन्तरतो^{११}नेमिमन्तरतस्यतुःषष्टिं^{१२}कृत्वा व्यवस्त्रिंशेदेराणां
१० यद्यथा विभाग आ परिकर्षणयोर्नेम्यामन्तरालेषु द्वेदे नाभ्या-
मन्तरालेष्वेकैकां^{१३} यच्छेषं नाभेस्तदष्टधा विभजेत् एष षोड-
शकरणः सारो रथचक्रचित्^{१४} ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥
- द्रोणचितं चिन्वीतेति विज्ञायते^{१५} द्वयानि तु^{१६} खलु
द्रोणानि भवन्ति^{१७} चतुरश्राणि च^{१८} परिमण्डलानि चावि-

१ षोडकाः my copies.

२ षोडशततः पर्यस्य तस्य परिस्त्रिंशेभेमि० M, B om. परिस्त्रिंश, U has तस्य
after परिस्त्रिंश; cp. XVII. 29 : 307. 16.

३ Thus T and U; अष्टाविंशत्प्रस्तारं B, अष्टाचत्वारिंशत्प्रस्तारं M.

४ Thus U M; विभजेन् instead of the second सतुर्धा B T.

५ नेम्यन्तरत० U, नेम्यन्त० M, नेमिसन्तत० B.

६ षोडशः B M.

७ See XVII. 29 : 308. 3.

८ Only in U B.

९ Only in U.

१० om. B.

शेषान्ते मन्यामहे । अन्यतरस्याकृतिरित्यधाग्निं विमिमौते ।
 चतुरश्र आत्मा भवति । तस्य त्रयः पुरुषास्त्रिभागोनाः
 पार्श्वमानी । पश्चान्त्सर्धभवति । तस्यार्धपुरुषो दग्नाङ्गुष्ठाभि च ।
 प्राची । त्रिभागोनः पुरुष उदीचीत्येव । सारत्त्रिप्रादेशः
 सप्तविधः संपद्यते । ऽथेष्टकानां विकाराः । पुरुषस्य षष्ठ्यहा ।
 एवैकतो ऽध्यर्धास्तासामर्धास्त्रिर्यग्भेदाः पुरुषस्य चतुर्थ्यं इति ।
 तासां त्सरुओखन्तरास्तयोः षट् षष्टौरुपधाद्य शेषमग्निं
 दृष्टौभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्परस्मिन्प्रसारे
 दक्षिणे ऽऽसे ऽध्यर्धासुदीचीसुपदध्यान्तयोत्तरे । पूर्वस्मिन्
 नीके षड्भागीया उपदध्याद्दक्षिणोत्तरयोस्तुर्भागीयास्सरोः ।
 पुरस्तात्पाश्चयोर्द्वे चतुर्भागीये उपदध्यान्तयोरवस्तादमितो द्वे
 अर्धे द्वेषुची । तयोरवस्तान्मध्यदेशे २ द्वे ३ षष्ठ्यौ प्राची ।
 शेषमग्निं दृष्टौभिः प्राचीभिः ४ प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां
 पूरयेत् ॥ १७ ॥

अथापरः । पुरुषस्य षोडशीभिर्विंशत्यतः ० सारत्त्रिप्रादेशः १ ।
 सप्तविधः संपद्यते । तासामेकामपोद्गत्य शेषाः परिमण्डलं
 करोति । तत्पूर्वेण रथश्चक्रचिता व्याख्यातः १ षोडशीं पुरसा-

१ Only in U.

२ इति om. U.

३ मध्येदेशे B.

४ om. B.

५ om. U.

६ End of sixth adhyāya ?

७ •विंशत्यतं B. विंशतिगतं M.

द्विग्रय उपधाय तथा सह मण्डलं^१ परिचिञ्चेत्^२ देवस्तादपच्छिन्नं
 तत्पुरस्तादुपदध्यात्^३धीनाः सप्तधा विभागः^४ प्रथिमथमाः
 प्रक्रमव्यासा भवन्ति^५ चतुरश्राणामर्धाभिः संख्यां पूरयेद्-
 परस्मिन्प्रसारे प्रथिमथमामोष्ठ उपधाय यद्वस्तान्तद्वेधा
 विभजेत्^६ एष नवकरणो द्रोणचित्परिमण्डलः^७ समूह-
 परिचाय्यौ^८ पूर्वेण रथसक्रचिता व्याख्यातौ^९ समूहस्य दिक्षु
 चात्वाक्प्राग्वागयित्वा तेभ्यः पुरीषः समूहोपदध्यात्^{१०} परिचाय्य
 दृष्टकानां देवभेदस्ताः^{११} सर्वाभिः प्रदक्षिणं परिचिनुयात्^{१२}
 ॥ १८ ॥ सप्तमः ॥

१० अग्रानक्षितं चिञ्चैतेति विज्ञायते^१ सर्वमग्निं चतुरश्रा-
 न्यञ्चदग्र भागान्कृत्वा तेषामाख्यातमुपधानं^२ चिभिर्भागैर्भा-
 गार्धव्यासं^३ दीर्घचतुरश्रं विहृत्य पूर्वस्थाः करखा मध्याच्छोणी^४
 प्रत्यासिञ्च्यन्तावुद्धरेत्तस्य दग्रधा विभागस्तानि विःश्रतिः सर्वो
 ऽग्निः संपद्यते^५ ऽपरस्मिन्प्रसारे प्रलगमध्ये^६ ऽनूचीनं विभजे-
 १५ त्तस्य षड्धा विभागस्तै दे पार्श्वयो रूपदध्याङ्गागदतीयायामास-
 तुर्यव्यासाः कारयेत्तासामर्धास्त्रिर्यग्भेदास्ताः अन्तयो रूपधाय

१ परिमण्डलं M.

२ See XVII. 29 : 309. 6, 8.

३ See XVII. 30 : 309. 1.

४ भागार्धं om. B.

५ Thus my copies (cp. the bhāṣya); चर्वाच्छोणी Thibaut.

६ प्रथिमथ्ये B.

शेषमग्निं वृहतीभिः प्राचीभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां
 पूरयेदूर्ध्वप्रमाणमग्नेः पञ्चमेन वर्धयेत्तत्सर्वं चैधा विभक्त्य
 द्वयोर्भागयोस्तुर्येन वा नवमेन^१ वा चतुर्दशेन वेष्टकाः
 कारयेत्ताभिस्तस्रो वा नव वा चतुर्दश^२ वा^३ चितीरुपधायां^४
 शेषमवाचमच्छायापच्छिन्वादर्धमुद्धरेत्तस्य नित्यो विभागो^५
 यथायोगमिष्टकानां द्वाशष्टकौ ॥ १९ ॥ अष्टमः ॥

कूर्मचितं चिन्वीत यः कामयेत ब्रह्मलोकमभिजयेद्यमिति
 विज्ञायते^१ इयाः खलु कूर्मा भवन्ति वक्राङ्गाश्च परिमण्ड-
 लाश्चविशेषान्ते^२ मन्यामहे^३ अन्यतरस्याकृतिरित्यथाग्निं विभि-
 मीते^४ चतुरश्र आत्मा भवति^५ तस्य दश प्रक्रमाः पार्श्वमानी^६
 भवति^७ तस्य द्वाभ्यांदाभ्यां प्रक्रमाभ्यां^८ सक्तीनामपच्छेदः^९
 पूर्वस्त्रिभुवनैके प्रक्रमप्रमाणानि चत्वारि चतुरश्राणि कृत्वा तेषां
 ये अन्ये ते अच्छायापच्छिन्वादेवं दक्षिणत एवं पश्चादेव-
 मुत्तरतः^{१०} स आत्मा^{११} शिरः पञ्चपदायाममर्धपुरुषस्यासं^{१२}
 तस्या^{१३}सौ प्रक्रमेणप्रक्रमेणापच्छिन्वात्सत्त्वपच्छेदे^{१४} पादा-
 नुस्रयेत्तस्य द्विपदाच्छाया तिरस्त्री तद्विगुणायाममनृची^{१५} तस्य
 द्विपदाच्छाया पूर्वम^{१६}समपच्छिन्वादेतेनेतरेषां पादाना-

१ पंचमेन M.

२ वधीरुपधाय M.

३ See XVII. 30 : 309. 6.

४ परिमण्डलां० U.

५ प्रक्रमेण once M.

- मपच्छेदा व्याख्याता^१ अपरयोः पादयोरपरावृत्तावपच्छि-
 न्नादेव^२ सारत्विप्रदेशः सप्तविधः संपद्यते^३ तच्छेष्टकाः कार-
 चेत्युत्पत्त्य चतुर्थीसां^४ पाद्याद्याध्यर्धपाद्यास्तुभिः^५
 परिगृहीयात्प्रक्रमेण द्वाभ्यां पदाभ्यां पदसविशेषेणेति^६ ते द्वे^७
 यथा दीर्घसंज्ञिते स्थातां तथैकां कारयेद्विपदाच्छेषार्धेन
 समचतुरश्रानेकामुपधाने शिरसो ऽपे चतुरश्रसुपदध्याङ्क-
 समुख्याववस्तात्पञ्चपञ्च चतुरश्रा द्वे द्वे पादेष्टके इति पादेषु-
 पदध्याद्यद्यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टका^८ उपदध्याच्छेषमग्निं^९ चतुर्भा-
 गीयाभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्परस्मिन्प्रस्तारे
 शिरसो ऽपे चतुर्मुखीसुपदध्यात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्ताद-
 भितो द्वे द्वे अर्धपाद्ये^{१०} विषूची^{११} तयोरवस्तादभितश्चेदवृत्तिते
 द्वे पादेष्टके^{१२} द्वे द्वे द्विपदे तिस्रस्त्रिस्रो ऽर्धेष्टका इति पादेषु-
 पदध्याद्यद्यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टकाः पदेष्टकाश्चोपदध्याच्छेषमग्निं
 चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्^{१३}
 ॥ २० ॥ नवमः ॥

१ ०रपरावृत्तावप० M.

२ चतुर्थीसां० B, but cp, XXX. 10 : 403. 9.

३ ०ध्यर्धपाद्यां चतुर्भिः Thibaut, but cp. XXX : 10 : 403. 10.

४ om. T, but cp. l.c.

५ Thus M ; तस्मिन्नर्धेष्टकाश्चोप० B, and Thibaut ; तस्मिन्नर्धेष्टकाः पदेष्टका-
 त्पि० U (rightly ? cp. XXX. 10 : 404. 16).

६ चध्यर्धं० T.

अथापरः^१ पुरुषस्य षोडशीभिर्विंशत्प्रश्नैः^२ नारक्षिप्रदेशैः
सप्तविधः संपद्यते^३ तासां पञ्च षोडशीरपोद्धृत्य त्रेषाः परि-
मख्यं करोति^४ तदुत्तरेण द्रोणचिता व्याख्यातमथ ताः पञ्च
षोडशस्तान्भिरवान्तरदिक्षु पादानुस्येष्विन्द्रः^५ पुरस्तात्तासां
परिकर्षणं व्याख्यातं^६ प्रधोनाः सप्तधा विभागः^७ प्रथिमध्याः^८
प्रक्रमध्यासा भवन्ति^९ यदतिरिक्तं संपद्यते तच्चतुरश्राणा-
मध्यर्धाभिर्योयुष्येतापरस्मिन्प्रस्तारे पादानाः शिरोवदिमानः
शिरसः पादवद्भ्रूत्यासं चिनुयाद्यावतः प्रस्ताराः शिक्वीर्वैत्सूर्मखानो
तनुपुरौषमुपदध्यान्मध्ये बज्रसमेतदेव^{१०} द्रोणे विपरीतमथ द्वैक
एकविधप्रभृतीप्रसृगादौग्मुवते^{११} समचतुरश्रानेक आशा-
र्यास्तस्य करण्णा दादग्नेष्टकाः कारयेत्तासामर्धाः पाद्यासां
श्वमेधिकस्याग्नेः पुरुषाभ्यासो नारक्षिप्रदेशानां^{१२} प्राकृतो^{१३} वा
चिगुणस्त्रिस्तावो ऽग्निर्भवतीत्येकविंशो ऽग्निर्भवतीत्युभयं
ब्राह्मणमुभयं ब्राह्मणम्^{१४} ॥ २१ ॥ दशमः ॥

॥ इति शुक्लसूत्रं समाप्तम् ॥

१ • विंशत्प्रश्नं B U, विंशत्प्रश्नं M.

२ Thus my copies; before शिरः Thibaut reads पञ्चमात्• but the locat. cannot be correct and पञ्चमात् would be superfluous.

३ Thus my copies; प्रथिमध्याः Thibaut, but cp. XXX. 18 : 411. 2

४ एव only in U and in one of Thibaut's MSS.

५ Thus H U, प्रकृतौ B, ता M.

६ See XXVI. 10 : 285. 4, where, however, only the first brāhmaṇa is found.

अथातः प्रवराम्ब्याख्याख्यामः^१ सप्तानामृषीणामगख्याष्ट-
 माना^२ पक्षा भवन्ति^३ चयः पक्षा भृगूणां पञ्चार्षेया वत्सा
 विदा आर्ष्टिषेणाश्चत्वार एवाङ्गिरसः कौमण्डा दीर्घतमा
 रौचायणा^४ गर्गाश्च^५ गर्गाणां चार्षेयो विकल्पो^६ विन्धा-
 मिचपक्षे^७ पूरणा द्वार्षेयाः^८ शुभकवसिष्ठा^९ एकार्षेया^{१०} अतो
 ऽन्ये चिप्रवरा भवन्त्येतेषु भृग्वङ्गिरसो भिन्नविवाह^{११} कुर्वते
 न चेत्समानार्षेया बहवः स्युरिति मतं बौधायनस्येति^{१२} ॥ १ ॥
 अथात^{१३} ऊर्ध्वानध्वर्दुर्दृषीते^{१४} ऽसुतो ऽर्वाचो होतेत्येष
 एवोभयोः सर्वचोद्देशो^{१५} द्वार्षेयसंनिपाते ऽविवाहस्यार्षेयाणां^{१६}
 १०. चार्षेयसंनिपाते ऽविवाहः पञ्चार्षेयाणामसमानप्रवरैर्विवाह^{१७}

१ •बामानख्याष्ट• Be U.

२ रौच्या• G M T.

३ •वक्षे Be U.

४ शुभकवसिष्ठा BU.

५ According to the Pravaramañjari the reading ऽभिन्न• is also admissible.

६ Here ends the first k. according to Be U; according to the other MSS. it ends after •चोद्देशः (line 9); but the Pravaramañjari remarks इतिकरचमध्यायपरिसमाप्तिबोधनार्थम् ।

७ Thus all the MSS. and Āp. XXIV. 5. 8; r. चयेत and cp. Āp. II. 16. 9.

८ ऽवोर्ध्वान• Be U.

९ Thus T M; •चार्समानप्र• Bu G; Be U and Pm om. the two words चसमा• विवाहः; cp. Āśv. śrs. pariśiṣṭa (p. 891 of the Calcutta edition).

एक एव ऋषिर्थावत्प्रवरेष्वनुवर्तते । तावत्समानगोत्रसमन्वय^१
 भृश्वङ्गिरसां^२ गणादिति^३ पञ्चानां त्रिषु सामान्वाद्द्विवाह-
 त्रिषु द्वयोः । भृश्वङ्गिरोगणेष्वेव श्रेष्वेको^४ ऽपि^५ वारवे-
 दिति^६ ॥ २ ॥

भृश्वामेवादितो^१ व्याख्यास्यामो^१ मार्कण्डेया माण्डूका^१ ।
 माण्डूक्याः कांसव^२ आश्वेखना दार्भायणाः^३ मार्कराणां^४

१ Instead of अन्यत्र Be U च्छदे ।

२ ऋगिरोगणां Be U, ऋगिरसां गणात् T M G, omitting the following passage; गणैरिति Bu, equally omitting the following passage.

३ एके instead of एको Be U.

४ This śloka is found only in Be U of the MSS.; it is not treated by the author of the Mañjarī, but we find it cited in the Gotrapravarānirṇaya of Raghunātha, in the Samskāraratna-mālā p. 418, the Prayogaratna fol. 64. C. 1, the Nirṇayasindhu, III, fol. 30. a. 5. Instead of एव we find I sometimes cited with एवं (rightly?). Instead of पिवारवेदिति Be U have विवाहवेदिति and the metric bhāṣya on the Pravaraparīṣiṣṭa of Kāty. (Verz. der Berl. HSS. I. p. 62, 25) has निवारवेत; Gopināthadīkṣita (Ratna-mālā l.c.) remarks : श्रेष्वेको ऽपि प्रवरः समानश्चेत्तद्विवाहं वारवेदित्वर्थः ।

५ भृश्वामेवादितो Be U; एव om. Bu T Pm Pn.

६ Thus M G Bu, माण्डूका T; माण्डूकेया Be U Pm Pn Rm.

७ Thus G T Pn : कांसव Pm, कांसव M, कांस Bu; कांसेया Be U Rm.

८ दर्भां M Bu.

९ Thus G Pn; आ (or अ)काराद्या the other sources.

दैवतायनाः^१ श्रौतकायना मासूकेयाः^२ पार्षिकाः^३ वाक्काः^४
 प्रान्तायनाः^५ पैसाः पैङ्गसायना दाभेययो^६ वाङ्मकयो^७ वैशा-
 नरयो वैहीनरयो^८ विरोहिता^९ वार्हा^{१०} गौडायणा^{१०} ऐष्टेययः^{११}
 काञ्चत्त्रा वाम्भूतया^{१२} ऋतभाना^{१२} ऐतिशायना जामायनाः^{१३}

१ Thus Bu U Rm Pn, देवंता० or दैवंता० the other sources.

२ Thus M G Rm; मासूकेया Bu; T om.; मासूकेया the others.

३ Thus M G Bu Pn Pm; T om.; पार्षिकाः the others.

४ ? चांकप्रान्तायनाः Bu (grantha), चांकप्रान्ता० M G, चांकाप्रान्ता० Be U, चांकाः प्रजायनाः Pm, चांकाप्रान्ता० Sk, चांकाः प्राप्ता० Rm, चांकाः प्राप्ता० Pn (cp. gaṇa aśvādi).

५ ? Thus M G T Pn, दाभेययः Bu, दाभेयकयो U, दाभेयकाययो Be, दाभेयकाः Sk, दाभेयकयो Pn.

६ वा० M Pn Be U.

७ Thus M T Rm Pn; वैहीनराः Bu, वैहीनरयो G, वैहीनरयो Be U, वैहित० Sk (cp. PW. s. v. विहीनर) ।

८ Thus Be U Pm Pn; विरोहिता M G T Bu, वैरोहिता Sk Rm.

९ ? Thus M Pm, वार्हा G T, वार्हाः Bu, वाङ्मा the others.

१० ? Thus M G T Bu, गोडायणा Pm, गोडायना Rm, गौडायना Be U.

११ Conjecturally. यष्टेयय M G T, यष्टेययः Bu, है (or है)केया Be U Pm, डीकयः Rm, डीकपाः Sk, डैकयः Pn.

१२ ? Thus G T; वासू० M, वासू० Bu, वाङ्मकया Be U, वाङ्मकया Rm Pm, वाङ्मकया Sk, वाङ्मकया Pn.

१३ ऋत० Be U, ऋत० Rm Sk Pn.

१४ Thus (and cp. gaṇa aśvādi) T Bu Pm Pn, जामा० M, जामा० G, जामायनाः Be U Sk, जामायनाः Rm.

पाणिनिर्वाल्मीकि श्रौतपिण्डयः श्रैशावता^१ जिहीतयः^२
 सार्वर्षिकायना^३ वासायना श्रौतयो मण्डविस्त्रौविष्टयो^४
 वस्त्राग्रयः^५ श्रौद्धकयो^६ वैकर्षा^७ श्रौपजिह्वय^८ श्रौरग्रयः^९
 काम्नसोदरयः^{१०} काठोरकद्वैश्विर्विष्पाशा^{११} वृकाशा उषेर्म-
 न्यवो दैवमत्या^{१२} आर्कायणा^{१३} मार्कायणाः काष्ठायना^{१४} ।

१ ? Thus M G ; श्रैशामिताः Bu, श्रैशावता T, श्रौषावता Be U, श्रौषा-
 तवाः Sk Pn, श्रैषातवा Pm, श्रैषातवा Rm.

२ Thus Be U Pm Pn Rm ; जिहि० T Sk, जिह्वतयः G, जिह्वतोष
 M, जिह्वीतयः Bu.

३ Thus Be U Pm Pn Rm Sk ; वासायना T, वार्कायणा G, वासायना
 M, वासायनाः Bu ; वासायनि Mān. sū., वासायना Laugākṣi.

४ श्रौविष्टयो M G T, श्रौविष्टपयाः Bu.

५ ? Thus Be U Pm Sk ; वस्त्राग्रयः G T, मन्त्राग्रयः M, अमन्त्राग्रयः Bu,
 वस्त्राग्रयो Pn, वस्त्राग्रयः Rm, वस्त्राग्रयः Sk.

६ Thus M G T Sk Rm Pn ; श्रौ० Pm, श्रौदकयः Bu, श्रौदकावो Be U.

७ Thus Bu Rm ; the others have वैकर्षा, वैकर्षवा, वैकर्षवा or
 वैकर्षाया (cp. Pān. IV. 1. 117).

८ Thus G only ; श्रौ० M T ; श्रौ० Be U Pm, श्रौ० Bu ; श्रौवकवि०
 Rm Sk, श्रौवकवि० Pn.

९ Thus M G T Bu, श्रौरग्रयः all the others.

१० कांषरोदरयः M G T, कांषरो० Bu, कांषरोदयः Be U, कांषरोदरयः Sk
 Rm, कांषरोदयः Pm.

११ ? Thus M G T ; काठकत् Bu, कांषरोदकत् Be U Pn, वासायकत् Rm
 Sk, कांषरोद Pm (cp. कौठार ? gaṇa śivādī).— वैष्पाशा U, वैष्-
 पाशा Be.

१२ Thus M Bu T ; दैवमत्या G, देवमत्या Pm, इमत्या the others.

१३ Thus (as Laugākṣi) M G T Bu, आर्कायणा the others.

१४ Thus M Bu Be U Sk Pn ; काष्ठायना G, कांषायना T.

वायवायनिनो^१ श्रांकरवाः^२ कारववसान्द्रमसा^३ माङ्गिषा
 अनुपेया^४ याङ्गिका^५ जावाक्षिर्वाङ्गमिन्नायणा^६ आपिग्र-
 ल्लयो^७ वैष्टपुरेया लोहितायना^८ उद्गाद्या नाळायनाः^९ श्रा-
 दतायना^{१०} राजितवाहा^{११} वसा वास्यायना^{१२} इत्येते वसांशेषां
 ५ पञ्चार्चयः प्रवरो भवति । भार्गव आवनाप्रवानौर्व जाम-
 दम्येति होता । जमदग्निवदूर्ववदप्रवानवश्चानवद्भृशुवदि-
 त्यध्वर्युः ॥ ३ ॥

१ ? Thus M G Bu, वायवोन्धनिनः T, वायव (or वा)वस्यायनाः Be U, वायवायनिनः Pn, वायनस्यायनिनः Rm, वापनयः वायनिनः Sk, वायकावावाया-
 यिनः Pm (cp. वायवायन Mān. sū).

२ Thus (with Mān. sū.) Pm, श्रांकरवः M G T, श्रांकवः Bu, श्रांक-
 राद्याः Be U, श्रांकरवाः Rm, श्रांकरवाः Sk.

३ कारववः G, कारवङ्गः T, कारववः Bu, कारवर्चः M, कारववः Pm.
 Not found in any of the other MSS. or nibandhas; cp. perhaps
 कालवव of Āp. XXIV. 9. 1, although there as Viśvāmitra.—
 •मसा Be U T Sk Rm, •मसो M Bu G Pm Pn.

४ ? Thus M G T Bu, नौपेया Be U Pn, नौपेया Pm, नौपेया Rm,
 लौपेय Sk.

५ Thus M G T Bu Rm; याङ्गिषा Be U, याङ्गिषा the other
 nibandhas.

६ Instead of जावाक्षिः (cp. Āp. XXIV. 5. 14.) M G T Bu have
 पारिमञ्जलिः, cp. पारिमंजलि of Laugākṣi.

७ Thus Be U Pm Pn Sk Rm; आपिग्राश्लेयो or आविग्राश्लेयो M G
 T Bu.

८ रो० Be U, लो० Pn (perhaps better).

९ See Pāṇ IV. 1. 99; नाळायनाः M G T Bu; नाळायनाः the
 others.

१० Thus all exc. T and M, which have श्रादह० ।

११ Thus M G Bu T; राजजितवाहा Be U Pm, राजर्तवाहा Pm Sk.

१२ Thus Be U Pm Rm Pn Sk; वासावाद्या G, वासावाद्या M T,
 वसावाद्याः Bu.

विदाः श्रेष्ठा चवटाः श्रेष्ठाः^१ प्राचीनयोग्या^२ अभयजाताः^३
 काण्डरथयो वैदधताः^४ पुण्डस्य^५ आर्कावणा^६ मार्कावणा^६
 नाद्रायणाः क्रौञ्चायना भुञ्जायना^७ आमसायना^८ इति
 विदालेषां पञ्चार्थयः प्रवरो भवति^१ भार्गव आवनाप्रवानौर्व
 वेदेति होतां विदवदूर्ववदप्रवानवञ्जवनवङ्गुवदित्यध्वयुः^१ ।

॥ ४ ॥

आर्ष्टिषेणा नैरथयो^९ साम्यायणाः^{१०} काण्डयज्ञायावणाः^{११}
 प्रौढकसायनाः^{१२} सिद्धाः सुमनायना गौराभिराभिरित्येत^{१३}

१ Found only in M G T and Be U.

२ योग M G T Bu.

३ Thus also (and cp. *gaṇa gargādi*) *Langākṣi* and *Mānava*;
 अभयजाताः Be U and the nibandhas.

४ Thus (and cp. *gaṇa gargādi*) corrected in acc. with the
Mānava text; वैत० M G T Bu, वैत० Be U and the nibandhas.

५ Thus M G T Bu; पुण्डस्य Pm, पुण्डस्य the others.

६ Perhaps these two (cp. p. 418. 5), the last of which is
 missing in Bu, ought to be cancelled.

७ Thus M G T Bu; भुञ्जा० Be U; fails in all the nibandhas.

८ ? Thus Be U; आमसा G, आसा M, जमसा T, बीषाः भार्गव Bu;
 नाद्रामसा Pm.

९ Thus the MSS. and Pm Pn; नैरथयो Rm Sk.

१० साम्याययः Rm perhaps rightly, cp. *gaṇa tikādi* and साम्या-
 ययि of *Langākṣi*.

११ ? काण्डय० M T, काण्डया० G, कण्डकः Bu; काण्डायना० Be U, काण्डा-
 यनाः Rm Pn, कार्वायुनाः Pm, काण्डायनाः Sk.

१२ Thus M G T, पाण्डकायनाः Bu, पौढकसायनाः Be U Pn Pm Rm.
 पौढकसायनाः Sk.

१३ Thus M T Pm; गौराभिराभि० G, गाराभि० (omitting चाभिः) Be
 U, गौरा Bu, गौराभिः Sk Rm, गौराभिःराभिः Pn.

आर्ष्टिषेणास्त्रेषां पञ्चार्षेयः प्रवरो भवति ^१ भार्गव आवनाप्र-
वानार्ष्टिषेणानूपेति ^२ होतानूपवदृष्टिषेणवदप्रवानवञ्चवनवङ्गु-
वदित्यध्वर्युर्वत्सा विदा ^३ आर्ष्टिषेणा इत्येतेषामविवाह ^४ एते
पञ्चावन्तिनः ^५ ॥ ५ ॥

१ यस्का मौनो ^२ सूको ^३ वाधूलो वर्षपुष्यो बालेयो ^४
राजिततायिनो ^५ दुर्दिनो ^६ भास्करो देवनायनो ^७ वाष्कलेथो ^८
माध्यमेया वाग्रयः ^९ कौशाम्बेयाः कौटिल्याः ^{१०} सत्यकश्चिषेना ^{११}

१ Thus the pravara in Be U and all the nibandhas (cp. Āp. XXIV. 5. 15); the four other MSS. are more or less confused.

२ The words after चध्वर्युः given only by Be U T Bu Pm, but in Be U : •विवाहस्त्रेषां पञ्चावन्तिन इति ।

३ Thus Be U and the nibandhas ; मौना G, सूनो T M, चसुनः Bu.

४ सूको Be सूका G, मौको Rm.

५ ? Thus T Bu M, बालायो G ; मातावाक्यो Be U, मातलयो Pm, भागलेयो Rm Sk, नागलेयो Pn.

६ Thus all (•नापिनो Be U, रातित• Pm), the other nibandhas substitute a name from the Laugākṣi pravarasūtra (भागविज्ञेयो) ।

७ दुर्दिनो Be U.

८ ? (cp. p. 417. 1) Thus M G Be U Pn, देवनायना T, देवनायना Pm, देवजायनो Sk.

९ ? Thus Be U, वाष्कलयो T G, वाकलेयः Bu, वाकलयो M, वाकलयो Pm, वाकलेयो Pn Rm Sk.

१० Thus M Bu वाग्रयः G T वासयः Be U and the nibandhas.

११ Thus Be U, कौटिल्याः M, काटिल्याः Bu, कौटिल्याः T, कौषट्याः G ; after this name Be U have सन्नकेयाः कौटिल्याः, the last name (instead of कौटिल्याः) also Rm Sk Pn. कौटिल्याः Pm.

१२ Instead of सत्यक• (thus Be U M T Pm) सत्यकि• G, ससकः Bu, सत्यकयः Pm, सत्यकथाः Rm, सत्यकपयः Sk.

भागन्तथो वार्काशकथ^१ श्रौक्या^२ श्रौपचितथो^३ भागुरित्वव
इत्येते यस्कास्तेषां श्रावेषः प्रवरो भवति^४ भागव वैतस्य
सावेतवेति^५ होता^६ सवेतोवदीतस्यवद्भृगुवदित्यध्वर्युः^७ ॥ ६ ॥

मिचयुवो^८ रौक्षायनाः^९ श्रायष्टिनाः^{१०} सापिष्टनाः^{११}
सुराभिना^{१२} माख्या^{१३} वाख्या^{१४} महावाख्यास्ताख्यायवा^{१५}

१ Thus emended (cp. एकाचकि of the Laugākṣisūtra); वार्काश-
कथ M G T, वार्काशकेय Be U.

२ ??? श्रौत्वा M, श्रौक्या T, श्रौका G, श्रौक्याः Bu; Be U and the
nibandhas omit this name.

३ ? श्रौमचितयो G, श्रौमचितयो Be U, श्रौमचितयाः T, श्रौमचितया M,
श्रौमः चितयाः Bu.

४ The MSS. exc. Bu (which has साचेतवेति) and Pm Sk, have
all सावेदवेति ।

५ Instead of सवेतोवत् MSS, exc. Bu (which has सचेतसवत्) and
Be U (which have सवेदोवत्), all सवेदसवत् ।

६ Thus Be U and the nibandhas; मिचयूवा M G T, मिचायवाः Bu

७ Thus (and cp. Census p. 120) Be U (after श्रायष्टिनाः, after
मिचयुवो they have रौक्षायवाः), रौक्षायनाः Rm, रौक्षायवाः Pm, रौक्षायवाः
Sk, रौक्षायवाः G, रौमंयायवाः M T, रौमंयायवाः Bu.

८ ? Thus T, श्रायष्टिनाः M, श्रायष्टिनराः Bu, श्रायष्टिना Be U. All
the other MSS. and the nibandhas om. this name. Be U ins.
after it (cp. foregoing note) रौक्षायनाः ।

९ ? Found only in Be U (सापिष्टायनाः) G (सापिष्टीनाः). Sk and
Rm (सापिष्टिनाः), Pn (सापिष्टिनाः) Pm (सापिष्टिनाः). The Census lc.
has *sāpindana*.

१० Thus T Bu, सुराभिना G, सुराभिनाशा M, सुरभिनेवा the others.

११ ? Thus Be U and all the nibandhas; वाख्या M G, वाखा T,
वाखाः Bu.

१२ Thus Be U, यवाख्या M, यवख्या G, यावख्या T, यावखाः Bu; all the
nibandhas om. this name.

श्रौतव्यायणा^१ वाजायना^२ मादापयः^३ कैतवायना इत्येते
मिचयुवस्तेषां^४ आर्षेयः प्रवरो भवति^५ भार्गव वाङ्मस्य दैवो-
दासेति होता^६ दिवोदासवदध्वश्चवद्भृगुवदित्यध्वर्युः^७ ॥ ७ ॥

वैन्याः पार्था वाङ्मसास्तेषां^४ आर्षेयः प्रवरो भवति^५
५ भार्गव वैन्य पार्थेति होता^६ पृथुवदेनवद्भृगुवदित्यध्वर्युः^७
॥ ८ ॥

शुनका गार्त्समदा यज्ञपथः^८ सौगन्धयः^९ खार्दमा-
यना^{१०} गाङ्गायना^{११} मत्स्यगन्धासौचाः^{१२} श्रौचियास्तैत्तिरीयाः^{१३}

१ ? Thus Be U ; उवच्यायणा M G, उवायणा Pn, उवचमायणाः Bu ;
T and the other nibandhas om.

२ ? Thus Be U Pm ; वाङ्गायना M G T, वाजायनाः Bu ; not in
the nibandhas.

३ Thus (and cp. मदाप) M G, मादापयः T, मदारपयः Bu, माजायनाः
Be U, माजायना Pm.

४ मिचयव० M T, मिचायणा० Bu.

५ Instead of वाङ्मसा०, Bu पाङ्मसाः, T पाङ्मसा०, Pm वाङ्मसा० ।
After this name Be U add शकलाः, Bu adds चेताः, Sk, श्वेताः, Rm
and Pn श्वेताः (cp. Āśv. XII. 10 11). In M the *vainyāḥ pārthāḥ*
are left out. The Census report has as fourth name *shveta*.

६ वैन० instead of वेन० MSS. exc Be U.

७ ? Thus all (perhaps better with the Laugākṣisūtra याज्ञपथः)
the MSS. and Pm Pn, यज्ञपथयः G and Sk only.

८ Thus Be U Sk Pm ; सौर्भकयः Bu, सपयः M T, सौपयः G.

९ कार्द० G only (कार्दमायनाः Lau., Mān.).

१० गाङ्गायनाः Bu.

११ Before सौचाः Be U have गार्भायणाग् and after it वैचियाः ।

१२ Thus Be U Pm Sk ; श्रौचिर्याः M G T, श्रौचरीयः Bu.

पत्न्युत्था^१ इत्येति शुनकास्तेषामेकार्षेयः प्रवरो भवति^१
 श्रौतवेति होता^१ शुनकवदित्यध्वर्युर्गार्त्समदेति होता गृह्य-
 मदवदित्यध्वर्युर्वा^१ ॥ ६ ॥ प्रथमः ॥

अङ्गिरसो व्याख्यास्याम^१ आयास्या आशीवेयाः^२ काचा-
 चयो^३ मृढाः^४ सात्यकथसौदेहाः^{५,६} कौमारवत्यास्तौषिर्दाभि-
 र्देवकिः^७ सात्यमुषिः^८ कौवाद्या^९ बौध्या^{१०} नैकरिः^{११} स्तसौषकिः^{१२}

१ ? Thus T G, पत्न्युत्था M, चापत्न्युत्था: Bu, पित्युत्था Be, विष्युत्था U;—
 प्रत्युत्था: Sk, प्रत्युत्था: Pn, both probably after the Laugākṣi—(प्रवृत्ता)
 and the Mānavasūtra (प्रत्युत्था) ।

२ After the first अध्वर्युः Bu ins., omitting वा at the end, गार्त्सम-
 दानामेकार्षेयः ।

३ Conjecturally (cp. gaṇa *subhrūdi* on Pāṇ. IV. 1. 123);
 आनिचेयाः M T, अनिचेयाः Bu, ओषीवेधाः G, ओषिचेयाः Be U Pm, ओषि-
 वेधाः Pn, ओषिवेधाः Sk Rm.

४ कौचा० Bu; all the nibandhas om. this name.

५ ? Thus M G T Bu, मृढसंरथाः Be U, मृढरथाः the nibandhas.

६ सात्य० M G T Bu, सत्य० Be U and the nibandhas.

७ तैदेहाः Bu, तैदेयाः T, तैन्देहाः G M; सौदेहाः Be U, सौदेहाः Sk,
 सौदेहाः Pm Pn Rm, r. perhaps तौदेयाः ?

८ Instead of तौषिर्दाभिः (thus Be U) तौषिभिः M T, तौषिकिः G
 Bu; instead of देवकिः, देवकिः Rm Sk.

९ ०मुषि T, ०मुष M G, ०मदकिः Bu; सत्य० Be U Pm.

१० Thus (or कौवा०) Be U and the nibandhas; कौवाद्यो or
 कौवाद्या M G T Bu.

११ बौध्या or बौध्या Be U Pm Pn Rm, वैध्याः Sk; बौध्या M G T Bu
 (cp. Pāṇ. IV. 1. 107).

१२ Thus (नैकरि०) MSS. exc. Bu (करि०), Rm (नैकरि०), Sk
 (नैकरिः) ।

१३ I have adopted the reading, however doubtful, of Be U,
 which is supported by Sk Rm Pn; the four other MSS. have
 (in connection with the foregoing name) नैकरिहीरैविकिः (G), नैक-
 रिहिकिः (M), नैकरिहिरैविकिः (T), कैरिहः हेचकिः (Bu).

कीषास्यः^१ कार्ष्णिः^२ काठोरिः काश्रौवाजाः^३ पार्थिवा
इत्येत आयास्या गौतमास्तेषां चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गि-
रसायास्य गौतमेति होता^४ गौतमवदयास्यवदङ्गिरोवदित्य-
ध्वर्युः^५ ॥ १० ॥

१ शारदता^६ आभिजिता^७ रौहिण्याः शौरकरन्नाः सौमु-
चयः^८ सौयमुना^९ औपबिन्दवो^९ राह्णगणा^{१०} राणयो^{११} मार्षण्या^{११}
इत्येते शारदता^{१२} गौतमास्तेषां^{१३} चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गि-

१ किला० Bu G Pm Pn.

२ कार्ष्णिः M only; the nibandhas, however, all point to का० ।

३ काश्रि० M G T Rm Pn; after this name Be U add काश्रीयाः ।

४ Instead of गौतम० and आयास्य० (thus Be U) गौ० and आ० the other MSS.

५ Corrected; शारदता T, शरदता M G Bu and the nibandhas;
शरदता Be U; cp. Pān. IV. 1. 102.

६ Thus Rm only, अभि० all the MSS. and the other nibandhas.

७ ? Thus Be U and the nibandhas; सौमुरयः M G T, सौगुरयः Bu.

८ ? Thus Be U; सौधामुरा G T, सौधामुरा M, सौधामुरा Bu. Per-
haps two names: सौधा, सुरा ?

९ R. औपबिन्दवयः ? cp. gaṇa bāhvādi; औपबिन्दवो Sk Rm Pn;
औपबिन्दवो Be U Pm, औपबिन्दवो M G T Bu.

१० Thus Be U, राह्ण० or राहो० the other MSS. and the nibandhas.

११ Thus (and cp. gaṇa pailādi) M G T, राणेयाः Bu, मणयो Be-U
and the nibandhas.

१२ ? माषण्या Be U Pm Pn, माषण्या M G, मषण्या T, माषणाः Bu,
माषण्याः Rm.

१३ शरदतस् Be U Bu (omitting गौतमास्), शरदता G M, शरदता T.

१४ गौतमास् om. Be U T.

रश् गौतम श्रद्धतेति होता^१ श्रद्धदङ्गोतभवदङ्गिरोवदित्य-
ध्वर्युः^२ ॥ ११ ॥

कौमण्डा मामन्वरेषणा^३ मासुरावाः काष्टरेषय^४ ऊर्जा-
यना^५ वाजजायना^६ वाशय^७ इत्येते कौमण्डा गौतमाक्षेपां
पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसौषथ्य^८ काक्षीवत गौतम ।
कौमण्डेति होता^१ कुमण्डवङ्गोतभवत्कक्षीवददुषथ्यवदङ्गिरो-
वदित्यध्वर्युः^२ ॥ १२ ॥

दीर्घतमसां^९ पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसौषथ्य^{१०} काक्षी-
वत गौतम दीर्घतमसेति^{११} होता^१ दीर्घतमोवङ्गोतभवत्कक्षी-
वददुषथ्यवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^{१२} ॥ १३ ॥

१ Thus Be U only, श्रद्धदङ्गोतम० the other MSS.

२ Be U add मासुरेषयः ।

३ Thus M G Bu, काष्टरेषय T, काष्ट० Be U Pm, काष्टरेषयः Sk.
काष्टरेषयः Rm.

४ Thus (and cp. Āp. XXIV. 7. 1) M G, ऊर्जाया T, वाजायना
Bu, वाजायना Be U Pm Rm Sk.

५ ? Thus MG, वाजा T, Bu om. ; वाजायनाया Be U, वाजायन Pm,
वाजायनाः Sk Rm.

६ Thus Be U I G Sk, पाशय M Bu.

७ ०तथ्य Be U and in the adhvaryu formula ०तथ्यवत् ।

८ Thus Be U only ०कक्षीवतव० the other MSS.

९ Corrected (see, however, p. 415. 3); दीर्घतमसां Be U, दीर्घ-
तमानां the other MSS.

१० Thus Be U (r. दैर्घं ?), दीर्घतमेति the other MSS.

११ Thus Be U, दीर्घतमव० the other MSS.

श्रौशनसा दिव्याः^१ प्रशस्ताः सुरूपान्वा महोदरा विग-
दकाः^२ सुबुध्या^३ निचिता^४ गुहा^५ इत्येते श्रौशनसा गौतमा-
स्तेषां श्रार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतमौशनसेति होतो-
शनसवद्गौतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^६ ॥ १४ ॥

कारेणुपालयो वासुध्याः^७ श्वेतौघाः पौञ्जिष्ठ^८ श्रौदशा-
यना^९ बान्धुव्या^{१०} आजगन्ध^{१०} इत्येते कारेणुपालयो गौतमा-
स्तेषां श्रार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतम कारेणुपालेति
होता^१ कारेणुपालवद्गौतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^{११} ॥ १५ ॥

वामदेवानां श्रार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतम वाम-

१ Thus Be U G and the nibandhas ; दिव्याः M Bu, दिव्यः T.

२ ? Thus M G T, पिंकरकाः Bu, विकचताः Be U and the nibandhas.

३ ? सुबुधा Be U Pm, सुबुधिया G, सुबुधन्या M, सुबुधयः Bu, सुबुध्या T,
सुबुद्धाः Sk, सुबुध्या Rm.

४ निचिता Be U and the nibandhas exc. Rm.

५ Om. Be U Pm.

६ Be U add वामदेवा ।

७ Thus T, पौञ्जिष्ठ MG, पजिष्टाः Bu, पौञ्जिष्टा Be U Rm, पौजिष्टाः
Sk Pm.

८ ? (cp. श्रौदशायनि gana *likādi*) श्रौदशायना M G, श्रौदशायना T,
श्रौदशायनाः Bu, श्रौदशयनायना Be U, श्रौदशा the nibandhas.

९ ? Thus M G T, बान्धुव्याः Bu, बंधुव्याः Be U and the nibandhas
exc. Sk (साधु०) ।

१० ? आजगंधा Be U, राजगन्धः M G T Bu, आजगन्धाः Rm,
अजगंधा Sk.

११ कारेणुपालिन० Be U, कारेणुपालव० the other MSS.

देवेति होता^१ वामदेववङ्गोतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्यु^१गौत-
मानाः सर्वेषामेवाविवाहः^१ ॥ १६ ॥ द्वितीयः ॥

भरदाजाः^२ चाम्यायणा मामण्डा^३ देवाश्चा उदहवाः
प्राम्बुग्रयो वाहस्रया^४ वाङ्गोगा^५ वासिनायनासैदेहा^६
आज्ञा^७ औचा^८ भूरयः पारिणद्वेयाः^९ प्रौखेयाः^{१०} प्रौडक्य^{११} ।
ऊरुडाः^{१२} खारिणीवध^{१३} औपग्रयो वथोचिभेदा आग्निवेशा

१ The last three words in M T Be U only, the last two omitting ख and adding इति at the end.

२ भर० (here and infra 432, 1) U only (and Sk Pm), all the others भार० ।

३ ? Thus M G, सामंथा T, सामण्डाः Bu; संभदा Be, संभडा U Pm, मेहडा Rm, भेमयाः Sk.

४ ? वाहस्रया M G T, वास्रकाः Bu, वाहस्रयाः Sk, वहास्रया Pm, वाहस्रया Rm, देवसेया Be U.

५ ? Thus Be U and the nibandhas; वन्धोगा T G, वन्धोगा M, वक्ष्ययाः Bu.

६ (cp. वासिनायनि P W) वासिनायना० G, वासिना० T M, वसिना० Bu; वासिनायना० Be U, वसीनायना Pm, वासीनायना Rm, वशीनायनाः Sk.

७ ? ? ? Thus M G T Bu, आज्ञा Be U, Sk Rm, आताज्ञा Pm.

८ ? Thus Be U Bu Sk Rm Pm, औचा M, औचया G, औषा T.

९ Thus Rm only, पाटी० G, पारिणद्वेयाः Sk, परिणद्वेयाः Be U M, परिणेयाः T, परिणद्वेयाः Pm, वारिणद्वेयाः Bu.

१० Thus M G T Bu, केशवेयाः Be U and the nibandhas.

११ Thus M G, प्रौडिक्य T, प्रौक्य Bu, प्रौदय Be U Sk, प्रौव Rm Pm.

१२ Thus G T Be U Rm, ऊरुडाः M, औरुडाः Bu, उरुडाः Sk, उरुम Pm.

१३ भार० Be U Rm.

वेधाः^१ शठा^१ गौरिवायनाखेलका^{२,४} स्तनकर्णा ऊरुका^५ माण-
भिन्द्याः^६ काङ्कोदकास्तौज्यलयो^{७,८} वेलाः^९ आरणादयो^{१०}
भारुण्डेया भारुण्डेयः^{११} सौरोभङ्गाः^{१२} शुङ्गा^{१३} दैवमतयो^{१४}

१ वेधाः Be U (the nibandhas om. this name).

२ Thus M Bu Pm, शन Be U, खला T, शां G शयः Sk, शवा Rm.

३ Thus (with न) Bu G Rm; गौरिवायनाः M, गौरिवायनाः Pm, गौरिवायनाः Sk, गौलालारवायनाः Be U.

४ ? Thus Be U T, •खेलका M G, खेलकाः Rm Sk, खेलकाः Pm, खीरुकाः Bu.

५ ? Thus M G, खीरुकाः Bu, उरुका T, रच Be U, खचाः Sk Pm Rm.

६ Thus M T; माणभिन्द्याः G, माणभिन्द्याः Bu, माणभिन्द्याः Be U Rm, माणभिन्द्याः Sk (to be taken together with the foregoing name ?).

७ ? Thus M G, काङ्कोदका• T, काङ्कोदकाः Bu, कङ्कोदकाः Be U (which add : काङ्कोदकाः), कङ्कोदकाः Rm, कङ्कोदकाः Sk.

८ ? Thus M T Bu; •स्तौज्यलयो G, स्तौज्यलयो Be U, स्तौज्यलयो Pm, स्तौज्यलयः Sk Rm.

९ ? Thus Bu Sk Rm, वेलाः Be U Pm, वेलाः M G T.

१० Thus emended, cp. gaṇa bāhvādi; आरणादयो M G, •दयो T, आरणादयोः Bu, आरणादयोः Be U, आरणादयो Pm.

११ Thus M G T, माच• Bu, भद्ररथा Be U, भद्राचयः Pm, भद्राचयः Rm Sk.

१२ ? Thus M G T, सौरभंगाः Bu, सौरभराः Be U Sk Pm, सौरभराः Rm.

१३ Thus Bu Pm Sk Rm, शृङ्गा Be U, शुभाङ्गा M G, शुभङ्गा T.

१४ Thus, and cp. gaṇa taukalyādi, M G T, देवमत्तयो Bu Be U and the nibandhas.

इषुमता^१ श्रौदनेष्यः^२ प्रवाहयेयाः^३ कल्याया राजसूक्तिः^४
 सुधूपकद्वाराद्यो^५ वलभिकय^६ उपगता^७ शाखाद्यवो
 देववेला^८ महावेला^९ निविष्टायना^{१०} धन्यायनाः^{११} शाखाद्यवः
 शार्दूलयः कात्कला^{१२} वाक्कला^{१३} सैद्यकेलाः^{१४} क्रौडायनाः^{१५}

१ R. इषुमता ?

२ Thus, and cp. *gana pailādi*, Be U Rm; श्रौदने. Sk; श्रौदनेष्यः M G, वैदादीदने. T, श्रौदनेष्यः Bu.

३ Thus M G Bu T Pm, •काः Be U, •कवयः Rm Sk.

४ Thus M G T Bu, साधुपकतयो Be U, संधीपकतयः Sk Rm. संधीधीपकत Pm.

५ Thus (and cp. वाराह P W) M G T, पराहया Bu, राहयो Be U. पराहरयो Pm Rm Sk.

६ Thus M G T, वलभिकयो Pm, वलभिकयो Rm Sk; उपवलभिकयो Bu, वलभयो Be U.

७ ? ? Thus M G T, रन्दीयनाः Bu, रद्ग्राजयनाः Be U Sk, रद्ग्राजयनाः Pm Rm.

८ Thus M G T Bu, वेद्वेला Be U, वेलाः Sk, वेद्वेला Rm, वेद्वेलायना Pm.

९ Only in M G T Bu.

१० ? Thus M G, निविष्टायना T, रन्ध्यायनाः Bu; कल्यायना Be U Pm Rm Sk.

११ Thus (and cp. धन्यायन *gana āsvādi*) M G T Bu; Be U and the nibandhas omit this name.

१२ ? Thus G Bū, कात्कलाः T (cp. perhaps Pāṇ. IV. 2. 145). कात्कला M, कात्कला Be U, कात्कला Rm Pm, कात्कलयः Sk.

१३ ? Thus M G, वाक्कलाः Bu, वाक्कलाः T, वा (or वा)क्कलाः Be U and the nibandhas.

१४ ? Thus G; •कलाः M, सैद्याः केन्द्राः Bu, सैद्यकेलाः T, सैद्यकेलाः Be U, सैद्यकेयाः Sk, सैद्यकेयाः Rm, सैद्यकेयाः Pm.

१५ क्रौडा. T, क्रौडा. M G Bu, क्रौडा. Be U, क्रौडा. Pm, क्रौडा. Sk. क्रौडा. Rm (क्रौडायन Kāty.).

क्रौञ्चिण्याः^१ ब्रह्मस्तम्भा राजस्तम्भा अ
 सूर्यस्तम्भाः^२ सोमस्तम्भा^३ वमस्तम्भा ४
 यज्ञस्तम्भा^४ आपस्तम्भा ये चान्ये ।
 आरुणसिन्धुः^५ कौमुदगन्धिः^६ शक्तिः^७ कौ
 ८ वृषाः^८ भामण्याः^९ धूमगन्धाः^{१०} कुकाः^{११}
 दार्भयः श्वासेया मत्स्यकायाः^{१२} कौञ्च

१ ? Thus M G Pm, क्रौञ्चि० T, काञ्चिण्या
 क्रौञ्चिण्याः Rm Sk.

२ Thus Be U and the nibandhas; सोम-
 षोम०; in the following names the order is
 n the MSS.

३ Only in M G T Bu.

४ संभ्रंशुशब्दा Be U (cp. Āp. XXIV. 7. 1).

५ Om. Be U and the nibandhas.

६ Thus M G T; आरुणसिन्धु Pm, अरुण (।
 आरुणाः (or आरुणाः) सिन्धुः Sk Rm.

७ अन्वयः Be U and the nibandhas.

८ Instead of these two names Be U and
 one name : शिवायना ।

९ Thus (and cp. gaṇa *asvādi*) Be U Pm
 श्वासेया M G T, आरुणाः Bu.

१० ? Thus Be U; भामण्याः the nibandhas
 आरुण Bu.

११ Om. Be U and the nibandhas.

१२ ? Thus M G T, कौकाः Bu, कुकाः Be U Pm

१३ ? Thus Be U Pm Rm, कौकायाः Sk, मा
 G T.

१४ ? Thus (and cp. Āp. XXIV. 7. 1.) T,
 Bu, काञ्चायनाः Be U and the nibandhas.

कारौषायणाः^१ काम्बल्या^२ इत्येते भरद्वाजादिषां^३ श्यार्षेयः
प्रवरो भवत्याङ्गिरस वार्हस्पत्य भारद्वाजेति होता^४ भरद्वाज-
वद्भृहस्पतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^५ ॥ १७ ॥

रौचायणानां^६ पद्मार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस वार्हस्पत्य
भारद्वाज वान्दन मातवचसेति होता^७ मतवचोवदन्दनव-
द्भरद्वाजवद्भृहस्पतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^८ ॥ १८ ॥

गर्गाः सांभरायणाः सखीनयो^९ गन्धरायणा^{१०} वाङ्म-
कयो^{११} भ्रष्टका^{१२} भ्राष्ट्रविन्दवः^{१३} क्रौष्टुक्यः^{१४} सोयामुनिर्भाञ्जि-

१ कारौ० Be U G Pm, कारि० the other MSS. and Sk Rm.

२ ? काम्बल्या Be U, काम्ल्या G T Bu, काम्बल्या M, काम्ल्या Pm Sk Rm.

३ भार० M G T Bu Be, भर० U Pm.

४ रौचा० (and cp. p. 415. 4) G Be U Sk Rm; रौच्या० M G Bu.— In Be and U of the MSS. only and in Sk Rm Pn of the nibandhas (not in Pm), a list of nine names is given finishing: इति रौचाः, taken, as it seems, from the Kātyāyana pravarasūtra, cp. Verz. der Berl. HSS. vol. I, p. 56, l. 30 sqq. The rauksāyana correspond with the ṛksas of Āp and Āśv. and the rukṣa-bharadvājas of the Mānavasūtra (cp. also Verz. l.c. p. 60, l. 23).

५ Thus Be U G Pn; सखीन (or न)यो the nibandhas; सांभरायणा T M, सांभनाःयो Bu.— After this name Be U add स्वसांभरायणा ।

६ सांभरायणाः Sk Rm.

७ Thus Be U M G Pm Pn, वड० T, वाङ्मक Bu, वाङ्मको Sk Rm.

८ Thus (and cp. gaṇa upakādi) M G T Bu Pm; भाष्टका Be U, भाष्टकतो Sk Rm Pn.

९ भाष्ट० M T, भष्ट० Bu.

१० क्रौष्टुक्यः Be U Pm, क्रौष्ट० Rm Sk, क्रौष्टुक्यः G T, क्रौष्ट० M, क्रौष्टकाः Bu.

नाक्षत्रेया^१ होत्रापचयः सत्यापचयः काणायना^२ औपमत्क-
 टायना^३ जाणवत्पलाशशाखावन्तयः^४ संघहृत्तुष्ट्या^५ वैदुष्ट्या^६
 निखोहताः^७ कारिरौतिः कैत्रस्त्या^८ राजयः^९ पौलथ इत्येते
 गर्गाक्षेपां पञ्चार्षयस्त्यार्षयो वा प्रवरो भवत्याङ्गिरस वार्ध-
 स्याथ भारद्वाज श्रेय्य गार्ग्येति होताङ्गिरस श्रेय्य गार्ग्येति
 वा^१ गर्गवच्छिनिवद्भरद्वाजवद्बृहस्पतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युर्गर्ग-
 वच्छिनिवदङ्गिरोवदिति वा^१ भरद्वाजानां सर्वेषामेवा-
 विवाहः^{११} ॥ १६ ॥ तृतीयः ॥

१ औषा० G T, औजा० Bu.

२ ? भाजिनाक्षत्रेया T, भाज० M G, भाजिनाक्षत्राः Bu; भाजीनाक्ष्यो Be
 J, भाजिनाक्षयो Pm, भाजिनाक्षयो Pn Rm Sk.

३ Be U om. this and the following name. In the nibandhas
 one of the following gargas is found.

४ Thus (and cp. Kāty., Verz. d. Berl.-HSS. p. 55, l. 40) T
 only; औपमत्कटायना M G, औपमत्कटाः घना Bu; r. perhaps औपमत्कटा-
 ना, cp. उपमत्कट of the Mānava— and Laugākṣi-sūtra.

५ Thus M G T, श्रोत्रव० Bu, जनवानव० Be U.—पचयः instead
 of वन्तयः Be U.

६ Thus T G, तुष्ट्यो Be U, संघव० M, संभव० Bu.

७ ? वैदुष्ट्या M G, वैदुष्टका T, वैदुष्टाः Bu; वैदुभरिः Be U.

८ ? निखोहताः M G, निखोहताः T, रिखोहताः Bu; औपथ (but op. the
 last syllable of the foregoing name in these two MSS). Per-
 haps the first name ends on •रिः ।

९ Thus M G T Bu, औचास्यो Be U.

१० ? Thus M G T Bu, रां (or रं)कृवत् Be U.

११ The four last words only in M T (here भा०) but they are
 quoted in Pm Pn.

'विष्णुवृद्धाः शठमर्षणाः भद्रणाः मद्रणाः' शान्तराघणाः
 वादराघणाः वासुप्रायणाः^१ सात्यकिः सात्यकायना नैतुष्या
 सुत्या^२ भारुष्या^३ वैशोडा^४ दैवस्थानय^५ इत्येते विष्णुवृद्धासिवा

१ Be U begin no new adhyāya, but take adhy. 3 and 4 together as the third. Moreover, in these two MSS., the sequence of the Kanḍikās is somewhat different : here, after the gargāḥ, follow the kapayaḥ, the haritāḥ, kāṅvāḥ, rathitarāḥ, viṣṇu-vṛddhāḥ, mudgalāḥ, saṃkṛtayaḥ and finally again the kapayaḥ. Pm agrees on the whole, giving, however the kapayaḥ only once, at the end.

२ शठमर्षणा Be U Pm.

३ भद्रिणा MSS. and Pn, मद्रणा Sk, मद्रणा Rm, भद्राण Pm.

४ मद्रिणाः M T, मद्रिणाः Bu, मन्त्रिणाः G, भद्रणा Sk Rm, मद्राणां Pm.

५ ? Thus M G, शान्तु^१ T, शान्तु^२ Bu ; शान्तु (or शू)सायना Be U, not given in any of the nibandhas as belonging to the Bandh. pravara ; Pn Sk mention further on शान्तराघणाः ।— After this name Be U Sk have वादराघणा ।

६ वासु^३ Be U.

७ Thus Be U T and the nibandhas ; सुत्या G Bu, सुत्या M.

८ Thus Be U Bu and the nibandhas ; वापसा M, वापसा G. वा-सा T.

९ Thus T and the nibandhas ; वैशोडा M G, वैशोदी Be U.

१० Thus M G (and cp. gaṇa *pailādi*). दैवस्था^४ T, नैत्या^५ Bu, दैव^६ Be U and the nibandhas.

शार्वेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसः पौलस्त्यस्य चामदक्षेति
 चक्षुवत्पुस्त्यस्यदङ्गिरोवदित्यध्वयुः^१ ॥ २० ॥

कक्षा औपमर्कटायना^२ वाक्कलाः^३ ग्रीवाहस्तिनी
 मूर्ध्नि^४ मूर्ध्निगन्धा^५ वाजिवाजयो^६ वाजम

कक्षाक्षेपां शार्वेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसाजमीठ
 होता^७ कक्षवदजमीठवदङ्गिरोवदित्यध्वयुः^८ ॥ २१ ॥

हरिताः कौत्साः^९ ग्राह्या^{१०} दार्भा^{११} शैभङ्गो^{१२} ।

१ Thus MSS. r. •दक्षवेति ।

२ MSS. exc. Be U चक्षुवत्पुस्त्यस्य ।

३ Thus G Rm Sk, •मार्कटायना Pm, •पमार्कटायना Be U

४ वाक्कलाः M, वाक्कलाः Bu, वाक्कला T, cp. Census report, 1

५ ? Thus M, ग्रीवाहरितो T, ग्रीवाहरयो G, हरिताः Bu; १
 Be U, पौलस्त्यस्य Sk, पौलस्त्यस्य Rm, पौलस्त्यस्य Pm, पौलस्त्य

६ ? Thus M, वाजिवाजयो Be U, वाजिवाजयो Pm, वाजि
 वाजयो Rm Sk, मूर्ध्निगन्धायो G, मूर्ध्निगन्धायो T, वाज्यायाः ।

७ Thus G Sk Pn, मूर्ध्नि. Bu M, वाजि. T Be U, मूर्ध्नि
 क्षेपि. Rm.

८ ? Thus M G, वाजिः वाजयः Bu, वाजिवाजयो T, विजय
 वाजिवाजयो the nibandhas.

९ Thus Bu, कौत्सा T, कौत्साः M G, कुत्सभेभ्याः Be U.

१० Emended (cp. Ásv. XII. 12. 3), चाक्षो M G T Bu
 Rm Pn Sk, चाक्षेया Be U.

११ Thus Be U, दर्भः M G T, दर्भः Bu, दर्भयः Rm Pn Sk.

१२ Thus M G, शैभङ्गो T, शैभङ्गः Bu; शैभङ्गा Be U, शै
 भङ्गा Rm Pm Pn.

१३ Thus Be U Pn, शैभङ्गो M G T; cp. Ásv. I. c.

मनायुर्लम्बोदरो^१ महोदरो वैमित्रयो^२ मिश्रोदनाः^३ कौठपाः^४
 कारोषयः^५ कौलयः^६ पौलयः^७ पौण्डलो^८ मान्धूपो^९ मान्धातु-
 मांद्रकारयः^{१०,११} इत्येते हरिताक्षेष्वां च्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गि-
 रभाम्भरीष यौवनाश्चेति होता^१ युवनाश्वदम्बरीषवदङ्गिरो-
 दित्यध्वर्युः^१ ॥ २२ ॥

१ ? मनायुः Be U, मनायुः Pm, मनायवो Pn, मनायवाः Sk Rm
 भवमनायुः M G T.

२ ? Thus T, लामोदरो G, लवोदरो M; मलोदरो Be U, मलेरो
 Sk Rm, वलोदरो Pn.

३ Thus (and cp. *gaṇa tauvalyādi*) Bu and the nibandhas
 वैमित्रयो M G T, वैमित्रयो Be U.

४ Thus Pm, मिश्रोदनाः Be U, मिश्रोनः Bu, मिश्रोदराः M G T
 मिश्रोदकाः Sk Rm.

५ ? Thus M, कौतपाः Be U and the nibandhas; कौठपाः T
 काठपाः Bu, कूपोदरः G.

६ कारीः G Pn, कारिः M T Pm, करीः U Bu Sk Rm, करिः Be
 ७ cp. p. 433. 3.

८ ? Thus M G, पौण्डलो Be U Pm, पौण्डुरः Bu, पौण्डो T, पौण्ड
 Sk, पौण्डा Pn, पण्डलयः Rm.

९ Thus G Be U, माधुयो Pm, मांडुको T, माधूपो M, मधूपः Bu.

१० ? Thus M G T, मान्धातुः Bu, माधातु Pm, मांथाट Be U. Wh
 the genitive ? मान्धातारो Pn points to मान्धाता, मांथातवो Sk Rm
 from a nom. sing. मान्धातुः ।

११ Thus G T, मद्रकारय M, मांद्रकार Be U, मांद्रकारकः Sk Pm Rm

संस्तथो लमकाः^१ पौत्यस्तपिडः^२ ग्रथुः^३ शैवगत्रः^४ परि-
भवस्तारकाद्या^५६ हारिणीवा^७ वैतलेयाः^८ श्रौतायनासारायणा^९
आयायणा^{१०} आर्षयश्चाङ्गायना^{११}१२ आपन्नापयः^{१३} प्रतिभाषा^{१४}
इत्येते संस्तयस्तेषां आर्षयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस सांस्तय
' गौरिवीतेति होता ' गौरिवीतवत्संस्ततिवदङ्गिरोवदित्य-
ध्वर्युः^{१५} ॥ २३ ॥

१ ? लमकाः Bu, लमकाः M G, लमवाः T, लसकाः Be U Pm.

२ Thus M G T, पौत्यकः Bu, पौस० Be U Pm.

३ ग्रथुः Bu (ग्रथुः Āśv. XII. 12. 5).

४ Thus (cp. Āśv. 1. c.) Be U Pn, शैवः M G T Bu Pm.

५ भवा० Be U Pm.

६ Thus M G T Pm, स्तारका Be U Bu.

७ ? Thus Be U Pm, हारिद्रा M G T, हारिन्द्रः Bu.

८ ? Thus M G T Bu ; शैषवः Be U, शेषयाः Pm.

९ श्रौता० Be U T, श्रौता० M G, श्रौता० Bu, श्रौता० Pm.

१० Thus Be U ; आयायना M G Bu (T om.). राषा० Pm.

११ Thus M G T, आर्षभयः Bu ; Be U Pm om. ; आर्षि occurs also
in the Mānavasūtra.

१२ In M G T Bu only.

१३ ? आपन्नापयः G, आपन्नपयः M, आपप्रपयः T, अपप्रपयः Bu ; अपनापयः
Be U, आनापयः Pm.

१४ Thus Be U Pm, भाषा M G T Bu.

१५ Corrected (cp. the var. lect. on Āp. XXIV. 10. 8) ; गुरवीत०
Be U M Pm, गुरवीत० G, गुरवीत० Bu, गुर्वित० T.

रथीतरा हस्तिदासिः^१ काण्डायना^२ नैतिरक्षयः^३ ग्रैहा-
लथो^४ भैलिभिर्लिभायनाः^५ मावहवा^६ भैववाहाः^७ हैमनवा^८
इत्येते रथीतराक्षेपां श्यार्धवः प्रवरो भवत्याङ्गिरस वैरूप
राथीतरेति होताङ्गिरस वैरूप पार्षदश्चेति^९ वा^१ रथीतर-
वद्विरूपवदङ्गिरोवदित्यध्वयुः पृषदश्चवद्विरूपवदङ्गिरोवदिति^९
वा^१ ॥ २४ ॥

सुङ्गला हिरष्वावा श्वभा^{१०} मिताचा^{११} श्वया^{१२} श्वया-
यणा^{१३} दौर्धजङ्गाः प्रसन्नजङ्गास्तदणा^{१४} भिन्दवा^{१५} इत्येते

१ हस्तिदासि T, हस्तिदासिः M G, हस्तिदासि Be U Pm Pn, हस्ति-
Bu, हस्तिदासि Rm Sk.

२ ? Thus M G T Bu ; Be U have two names : काण्डायनाः काण्डवाः
काण्डायनाः the nibandhas.

३ ? Thus (and op. Census report p. 121) Be U and the
nibandhas ; नैतिरक्षयः M T, नैतिरक्षया G, नैतिरक्षयः Bu.

४ ? Thus Be U ; शैलालथो Pm Pn, शैलालथो M G T, शैलालथोः Bu.

५ ? भैलिभिर्लिभायनाः Be U (भैलथोभिर्लिभायना Rm Sk Pn) ; भैलि-
भायनाः M G, भैलिभिर्लिभायना T, भैलिभायनाः Bu.

६ ? Thus Be U and all the nibandhas : मावहवाहा G, संवाहवाहा
M, मावहवाहवाह T, मावहवाहाः Bu.

७ भैववाहा Be U.

८ है० M G T Bu, है० Be U and the nibandhas.

९ Thus, on the whole, M T (G is defective) ; instead of
पार्षदश्चेति and पृषदश्चवत् Be U : पार्षेति (पार्षेति Pm) and पार्षवः
Bu पार्षेति and पार्षवत् ; cp. Āp. XXIV. 9. 5.

१० ? रूपभा U, श्वभा Be.

११ मिता चा (or च)याखा Be U.

१२ तूपायवा Be U.

१३ प्रसन्न in Be U only ; संतारवा M G T, संतारवा Bu.

१४ Thus M G, विन्दवः T, भिन्दका Be U.

मुद्गलाक्षेपां शार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस भार्ग्यश्च मौद्गलेति
होता^१ मुद्गलवद्भूम्यश्चवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^१ ॥ २५ ॥

कपथो^१ वैतस्नानामेतिश्रायनाना पतञ्जलानां तरङ्गिनां
ताण्डिनां भोजसिनाः^२ शाकरवाणां^२ करशिशङ्कानां^३
मौषीतकिष्कागलथः^४ पौष्यथ^४ इत्येते कपथक्षेपां शार्षेयः
प्रवरो भवत्याङ्गिरसामह्वयवौहचयेति^० होतो^१हचयवदमह्वय-
वदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^० ॥ २६ ॥ चतुर्थः ॥

अथीम्यास्थास्यामो^१ ऽचथो भूरथम्हान्दिम्हान्दोगिः^०

१ भार्ग्यश्च० MSS.

१ The following names are all given in the genitive plural in M G T and in Pm, although this nibandha otherwise uses to agree with Be U. The last mentioned two MSS. and Bu have the nomin. plur.

२ Thus G T, शाकरवाः Bu, शांकरवाषाणां M, काशरवाषां Pm; Be U the first time (the Kapayaḥ are given twice in these MS). शारंगवायनाः ।

३ Thus M G T, करसिखंडाना० Pm, काशिशङ्काः Bu, सरसिखंड (or शि)ना Be U the first time, काशसरषारसिखंडा सामी० the second time.

४ ? Thus (cp. Pāṇ. IV. 1. 117) T only, ०कागलथः M Bu, काग-
वीथो G, कागलथ Be U (first time), कागलथः (sec. time), कागलथ Pm.

५ Before पौष्य (Be U : पौष्य and पौष्या) G ins. सापहरावः ।

७ Thus (not सामवीथ, सामवीथवत्) MSS. ; after चध्वर्युः Be U add (the first time) भरद्वाजानां सर्वेषामविवाह इति, cp. the end of k. 19.

८ भूरथम्हान्दिवांदोगि Be U, भूरथम्हान्दिम्हान्दोगिभिः M, भूरथम्हान्दिम्हान्दोगिभिः G, भूरथम्हान्दिः चन्दोगिभिः Bu. भूरथः वांदोगिः T; चान्दोगि also the Lau-
gākṣi-, and चान्दोगि the Mānavasūtra; cp. Census rep. p. 120
bhuri chāndi.

पौष्टिका^१ माङ्गल्यः^२ त्रैवांशागलासृष्टविन्दवो^{३,४,५} भागनवो
 मालकुत्रो^६ व्याडलः^७ ग्रामव्यायनाः^८ कार्मर्यायणयो^९ दाधि-
 सौदेश गणिस्यतय^{१०} श्रौहासकिर्द्रोणभावा^{११} गौरिघीववो
 गाविष्टिराः शिशुपासाः कृष्णाचेया गौराचेया^{१२} अह्वयाचेया
 गीक्षाचेयाः श्वेताचेयाः श्यामाचेया महाचेया आचेया^{१३} ह्यलेया^{१४} ।

१ Thus Bu Pm, पौष्टिका Be U, पौष्टिका G Rm Pn, पौष्टिका T M.
 पौष्टिका Sk.

२ ? Thus M G T Bu, माङ्गल्यः Be U Pn, माङ्गल्यः Pm, माङ्गल्यः Sk, माङ्गल्यः Rm.

३ Thus M G Bu (T om.); त्रैवां. Be U, त्रैवां. Pm, त्रैवां. Sk.
 त्रैवां. Rm, त्रैवां. Pn.

४ Thus (and cp. Pāṇ. IV. 1. 17) Sk Pm Pn, कागवः Bu, कागवः
 M G T Be U. Before this name Be U Pn have वरागात्र and
 Sk Rm लगलात्र ।

५ विन्दुर् G M T Bu.

६ ? Thus M G T, मलःकूजाः Bu; मालकयो Be U and the
 nibandhas.

७ With ङ instead of ड M G T Bu, with ल the others.

८ Thus T and (with सां instead of शां) Rm Sk; शांवायनः
 G, शांवर्यायनाः Bu, शांवर्यायनयः M; सावस्थाः Be U.

९ Thus (and cp. Schol. on Pāṇ. IV. 1. 155) T only; कार्मर्याय-
 नयो M, कार्मर्यायनयो G, कार्मर्यायणः Bu; कार्मर्यायनयो Be U, कार्मा (or कार्म-
 (or र्य)नयो Sk Rm.

१० ? Thus M T, गावपतय G, गावपतय Be U, गाविः स्वतयः Bu.

११ Thus M G Bu and the nibandhas; श्रौहाभावनः T, श्रौहावि-
 Be U.

१२ This and the following names, up to महाचेया are given by
 M G T Bu in the singular, the nibandhas also have the plural.

१३ In M G T Bu only.

१४ Thus (and cp. Kāty. śrs. X. 2. 21) M G Bu, ह्यलेयाः I.
 मालेया Be U and the nibandhas

वासेयाः^१ श्रौभ्रेया^२ वामरथीनां^३ वैतभावयः^४ श्रौद्रेयाः
 कौद्रेया गोपवनाः^५ कासापवय^६ आनीलायना^७ आनङ्गि-
 र्मानङ्गिदौरङ्गिः^८ शौरङ्गिः पुष्ययः^९ शैख्यः^{१०} शाकेतायना
 भारद्वाजायना^{११} इन्द्रातिथिरित्येते ऽचथस्तेषां श्रावैयः प्रवरो
 १ भवत्यात्रेयाचनानस श्रावाश्चेति होता^१ श्रावाश्चवदर्शनानस-
 वदचिवदित्यध्वर्युः^{१२} ॥ २७ ॥

१ Thus G Bu Sk Rm Pn ; रनेयाः T ; M. om ; वीलेयाः Be U,
 वीसेयाः Pm.

२ Thus (cp. Kāty. l.c.) T M G, श्रौनेयाः Bu, लौनेय Pm, लौनेवा
 Be U, श्रौभ्रेया Pn.

३ Thus Pm only, वामरथीना G, वामरथिना M T, वामः रथीतर
 Bu, वामरथिनो Be U, वामरथ्या Pn.

४ ? Thus M G Bu, वैतभावः T, वैतभाव Be U, वैतभावा Pm, चैतभावाः
 Sk Rm, चैतभावाः Pn.

५ गोपवमानः M G T Bu.

६ ? कासापवय M G T, कासापवयः Bu, कासापवय Be U, कासा (or ल)
 पवय(or या) the nibandhas, कासापवयो Pn.

७ ? Thus M G T Bu ; आनीलायना Be U Pm, नीलायना Pm.

८ मारङ्गि instead of आनङ्गि Bu G.

९ शौरङ्गि instead of दौ० G, शौरङ्गिः Bu M, दोरङ्गिः T.

१० ? पुष्यायनः Be U (? पौष्यायनाः), सौपुष्ययः Pn (cp Kāty. in Verz.
 d. Berl. HSS. p. 59. 2).

११ Thus M, शाक्ययः G Bu, शाक्ययः T, शैख्यः Pm ; this name not
 found in Be U and the other nibandhas.

१२ Thus Be U Bu and the nibandhas ; भारद्वाजायनय M G T.

१३ Thus MSS, we expect चर्चनानोवत् instead of ० नानसवत् ।

वाहुतकानां^१ श्यार्षेयः प्रवरो भवत्याचेयार्चनानस वाहुत-
केति^१ होता^१ वहुतकवदर्चनानसवदचिवदित्यध्वर्युः^१ ॥२८॥

गविष्ठिराणां श्यार्षेयः प्रवरो भवत्याचेयार्चनानस गवि-
ष्ठिरेति होता^१ गविष्ठिरवदर्चनानसवदचिवदित्यध्वर्युः^१ ॥२९॥

मुद्गलाः^२ शास्त्रिसंधय^२ शौर्षनाभयो^३ दाक्षिर्वैतवाहाः^४
शिरौषयः^५ शास्त्रिमतो ब्रौहिमतो^६ गौरीषितो^६ गौरिकयो^{१०}

१ वहु^० and वाहु^० the MSS promiscue.

२ Bu, in reading मुद्गला, stands alone; nevertheless this might be a better reading (cp. Āp. XXIV. 8. 14: मुद्गला), as the mudgalas, it is true as a gotra of the Bharadvājas, have been treated already; whichever may be the right reading, this branch answers to the atithis of Āpastamba, the pūrvātithis of Vāikhanasa.

३ ? Thus G, बालसन्धिश् M T, बालसंधयः Pn, बालसन्धाः Bu, सिसंधयो Be U, शास्त्रिसंधयः Sk Rm, बालसंधि Pm.

४ Thus Pn Sk, शर्षवावो Be U, शारषववो Pm, शौर्षवावो M T, शौर्षपावो Bu, शार्षवावो G.

५ Conjecture; धाहा Be U, and the nibandhas. धवाह्विकि T, धवाह्वौकि M G, धवाह्विकि Bu; दाक्षि is mentioned amongst the pūrvātithis in the Mānavasūtra.

६ Thus Be U and the nibandhas; वैतभाष्यः the other MSS.

७ Thus (also the Mānavas) Be U and the nibandhas; शौर्ष-
Bu, शेषयः M G, शोषयः T.

८ Only in M G Bu.

९ ? गौरिवीतो Be U, गौरिताः Rm Pn Sk, गौरितयो Pm, om. by
T Bu.

१० गौरिकयो Rm Pm Pn.

वायवना^१ वायुपृटा^२ इत्येते सुद्रुक्षाक्षेपां आर्षयः प्रवरो
भवत्यात्रेवार्चनानसपौर्वात्तियेति होता^३ पूर्वात्तियिवदर्चनान-
सवदचित्तिवदित्यध्वर्षुः^४ ॥ ३० ॥ पञ्चमः ॥

^१विश्वामित्राभ्याख्यास्यास्वामः^५ कुशिकाः पार्षजङ्गा वारक्षा^६

४ औदरिर्माण्डिर्हृद्गिराक्षविराचद्विरापद्यपा^७ अन्नकाः^८

१ Thus Be U Pm; वावायना M G, वापायना T, वाजवतः Rm Pn Sk, वाङ्गायनाः Bu.

२ Only in M G T Bu (the last : वायुचूडाः) ।

३ The arrangement of the text differs for the following adhyāyas in the MSS. Be U treat firstly of the Viśvāmitras, then of the Kaśyapas, then of the Vasiṣṭhas; in the other MSS. (M G T Bu) we have first the Kaśyapas, then the Vasiṣṭhas, then the Viśvāmitras. I have adopted the sequence proffered by Be U for two reasons; the first is that the text of Baudhāyana seems to point to it, as treating in its paribhāṣā (p. 415, 4) of the Viśvāmitras *before* the Vasiṣṭhas; the second reason is, that Āpastamba Hiraṇyakeśin and Āśvalāyana observe the same order.

४ Thus Be U and the nibandhas; (amongst the Viśvāmitras a वारक्षा is mentioned by Hiraṇyakeśin), पारक्षाः Bu, पारक्षुक्षा M G T.

५ Thus M G T Bu (and cp. औदरि of Kāty.), औदरि Be U, औदरयो the nibandhas.

६ हृद्दधि instead of •दधि• M G T (Bu as Be U).

७ Thus (आक्षवि, read perhaps आक्षन्नि) Be U; •रक्षवि• Pm; आक्षवयः, आक्षपयः or आक्षुवयः the nibandhas; •राननर्षि G, आक्षचराः Bu; M T om. this name.

८ Thus (आक्षविः) G T, वदतिः Bu, •राक्षन्ति• M, •राक्षवि• Be U Pm; आक्षवयः or आक्षपयः the nibandhas.

९? Thus M G, •राक्षया T, आपद्यवः Bu, आपद्यया Be U, आपद्य (or च)याः the nibandhas.

१० Found in M G T only (perhaps dittogr. from the following name ?).

कामन्नका^१ वाष्यकयस्त्रिकिता^२ सामकायना^३ ग्राहकायनाः^४
 ग्राहकायना^५ लोका^६ गौराः सौमन्तयो^७ यमदूता अनभिज्ञाता-
 स्तारकायणाश्चैवसा^८ जावाकयो^९ यज्ञवस्का^{१०} विद्वडा^{११}

१ Thus Be U Bu and the nibandhas, कामन्नयो M G T.

२ ? Thus M G Bu, वाष्यकया० T; वदकया० Be U and the nibandhas.

३ Thus Be U, सामकायना Rm Sk, सामकोयनाः Pn, सामकरायनाः Pm; साःकायनाः Bu, सामहायनाः M G, सामनायनाः T.

४ Thus (cp. Āp. XXIV. 9. 1) the nibandhas only : ग्राहकायनाः Bu, ग्राहकवायनाः Be U, not found in M G T.

५ Thus, Be U Pm; Pn om; कास्यायना Sk Rm; साहायनाः Bu. सकिं (or को)तायना M G T.

६ ? Thus the nibandhas, लोक Be U, लोका M G T Bu.

७ ? सामन्तयो M G Bu, स्यामन्तयो T, सौमन्तयना Be U, सौमन्तयः the nibandhas.

८ Thus (and cp. gaṇa *śivādi*) Be U, अनभिज्ञाता० M, अनभिज्ञता अनभिज्ञता० G, अभिनर्माता० T, अनभिज्ञताः अनभिज्ञिताः Bu; the nibandhas are still more corrupt.

९ Thus (तारकायनाः) Be U G and the nibandhas (also amongst the Viśvāmitras acc. to Hir.) तारकायना० M—? चैलका Be U and the nibandhas, चैलका० M G T, चैलकायनाः Bu.

१० Thus Be U and the nibandhas; जावाकयो M G, जावाकयः Bu, लयो T. Before this name M G T ins. चौदुवसा, Bu वेमवसाः ।

११ Thus (cp. Āp. l.c.) M G T; यज्ञवस्का Be U and the nibandhas. After this name M G T have a few names more : पदवासाः (वाद्वासाः), अक्षलोकाः, शालियो यज्ञवस्का ।

१२ ? Thus Be U, विद्वडा Pm, वितवडा Sk Pn Rm, अद्वडा M G, अद्वडा T.

भौवनयः^१ सौवभ्रवय^२ औपदहनय औदुम्बरिभारिष्टिकयः^३
 श्यामेयाश्चैत्रेयाः शास्त्रावता^४ मयूराः सौमत्याश्चिन्तन्तवो^५
 मनुतन्त्रो^६ मान्तवो^७ ये चान्ये तन्तुशब्दा^८ वाभ्रव्याः^९ कलापा^{१०}
 उत्तरय^{११} इत्येते कुशिकास्त्रेषां श्यार्षेयः प्रवरो भवति ।

१ Thus M T, भौवनः G, नुवलयः Be U and the nibandhas.

२ ? Thus M G, सौवभ्रवय T (Bu wholly corrupt), औदुतय Be U,
 औदुतयाः Sk, औदुतयः Rm, औदुतयः Pn.

३ Thus (cp. Pāṇ. IV. 1. 173) M G T Bu, उदपरि० Be U Pm,
 उदपरयो Sk Rm Pn.

४ ? Thus M G T, भाटयः Bu, भाटयोग्याः Be U, भाटग्याः Rm,
 भाटग्याः Sk Pn Pm.

५ Thus (and Hir. also mentions them amongst the Viśvā-
 mitras) M G T Bu, तास्त्रवन्तो Be U, तास्त्रवता Pm Pn, तास्त्रवतरा
 Rm Sk.

६ Thus conjecturally ; चिन्तवयः Be U and the nibandhas ;
 चिन्तवयः Bu, चिन्तवयो M G, चिन्तयो T, to which answers more or
 less चेतन्तयो which now follows in G only ; Be U add सन्तायना
 (साततायना, स्याततायना, सयन्तायना the nibandhas).

७ Conjecturally ; cp. the plural मनुवस्तन्तवः of the nibandhas ;
 मनुतपाः Bu, मनुतयो T, मनुतपो M G ; अभूतन्तवो Be U.

८ Thus Be U, and the nibandhas ; मान्तपो M G T.

९ Conjecturally ; येचान्येदुशब्दा M, येचान्येत्तशब्दा G, यचान्येदुशब्दा
 T, येचान्येदुशब्दाः Bu, यचान्यत्वशब्दा Be U. All the nibandhas
 corrupt.

१० See Pāṇ IV. 1. 106 : वाभ्रवः कौशिकसेत् (Schol.).

११ Thus Rm, कालाया Be U Pn Sk, कालावा M G, कालावा T,
 कालायाः Bu.

१२ ? Thus Be U and the nibandhas, उत्तरशुक्य G, उत्तरशुक्य
 M, उत्तरशुक्य T, वागुत्तरयः Bu.

वैश्वामित्र देवरातौदलेति होतो^१दसवहेवरातवद्विश्वामित्र-
वदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३१ ॥

लोहिता दाण्डकथशाक्रवर्षायणा^{१,२} अर्षायणा^३ वाञ्जा-
यना^४ मादाघयः^५ कैतवायनयो^६ वाग्रथ^७ इत्येते लोहितार्षेणां
अर्षेयः प्रवरो भवति^१ वैश्वामित्राष्टक लोहितेति होता^१ ।
लोहितवदष्टकवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३२ ॥

विश्वामित्रदेवश्रवसदेवतरसः श्रौमतकामकायनाः^८ काम-
कायनिनस्तेषां^९ अर्षेयः प्रवरो भवति वैश्वामित्र देवश्रवस
देवतरसेति होता^१ देवतरसवहेवश्रवसवद्विश्वामित्रवदित्य-
ध्वर्युः^{१०} ॥ ३३ ॥

१ दंडकथ० Be U M Pn, ताण्डकथः Bu, दंडाकथा० T, कुडक्का० M.

२ Thus M; चाक्रवर्षायणा G and the nibandhas, चार्कवर्षायणा T,
चाक्रायणा Be U.

३ ? missing in Be U and the nibandhas, badly corrupted
in the other copies. M. reads as given above and probably
also Bu; अर्षान्तर्षायणा G, रधरधायणा T.

४ Thus Be U Pm; वाजायनाः Bu, वाजायना M G T.

५ Only in M G T (the last : मादायनाः) ।

६ (cp. gaṇa tikādi). Only in M (कैतवानायो) G (कैतवायवो)
and T (कैतवायनायो) ।

७ Thus M G T, वंशथः Bu, वासथ Re U.

८ Thus T; श्रौमति० the other MSS. ; कामकायनाः T M, कामकाय
Bu, G om. ; कामकायनाः Be U, कामका० the nibandhas.

९ Thus M G T Bu and Pm; कामकायना० Be U and the other
nibandhas.

१० Thus all.

रौचकाश्चोदूहला^{१०२} रेणवाश्च^१ तेषां चार्षेयः प्रवरो
भवति^१ वैशामित्र रौचक^४ रेणवेति^५ होता^१ रेणुवद्रुचक-
वद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^६ ॥ ३४ ॥

०कताः सैरिन्धाः करभा^८ वाजायनाः सांहितेयाः
५ कौस्त्याः शैश्विरेया औदुम्बरायणाः पिण्डयौवा नारायणा
नाराय्या^९ इत्येते कतास्तेषां चार्षेयः प्रवरो भवति^१ वैश्वामि-
त्र कात्याक्कौलेति होता^१क्कीलवत्कतवद्विश्वामित्रवदित्य-
ध्वर्युः^१ ॥ ३५ ॥

धनंजयाः कारीषय आश्ववतास्तुलभ्याः^{१०११} सैन्धवायना

१ Thus G and the nibandhas (also the Census report, p. 120 : *rauṅśak*), रौचका • T M Be U, रौसाः का Bu.

२ Hopelessly corrupt : •सोदूहला Be U, •सोदूहला Rm Pm Pn, •चोदोदूहला M, •चोदूहला G.

३ Thus G Be U, रैवत् • T Bu M and the nibandhas.

४ Thus G, रौचक • the other MSS.

५ रैववेति MSS. exc. G Be U.

६ Thus (रेणवत्) Be U only, रैववत् or रैववत् the other MSS.; instead of रुचक • (thus my emendation) the MSS. have रौचकवत् or रौचकवत् (उचियवत् M only).

७ The Katas and Dhanamjayas are missing in Be U, the nibandhas differ wholly from the other MSS.

८ कारभा Bu.

९ नाराय्या M Bu (T corrupt).

१० सासा • M Bu.

११ ? तुलभ्याः M, ताः लभ्यः Bu, •ताः तालभ्याः T, •सा (सा)म्यास्तुलभ्याः G.

उद्गात्वा महात्वा इत्येते धनंजयास्तेषां श्यार्षेयः प्रवरो
भवति^१ वैश्वामित्र माधुच्छन्दस धानंजयेति होता^१ धनंजय-
वन्माधुच्छन्दोवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३६ ॥

अजानां^२ श्यार्षेयः प्रवरो भवति^१ वैश्वामित्र माधुच्छन्द-
माजेति होताजवन्माधुच्छन्दोवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३७ ॥

अवमर्षणाः^३ कुशिकास्तेषां^२ श्यार्षेयः प्रवरो भवति^१
वैश्वामित्रावमर्षण कौशिकेति होता^१ कुशिकवद्वमर्षणव-
द्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३८ ॥

इन्द्रकौशिकास्तेषां श्यार्षेयः प्रवरो भवति^१ वैश्वामित्रैन्द्र
कौशिकेति होता^१ कुशिकवद्विन्द्रवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ ॥
३९ ॥

पूरणा वारिधापयन्तास्तेषां^२ श्यार्षेयः प्रवरो भवति^१
वैश्वामित्र पौरणेति होता^१ पूरणवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^३
॥ ४० ॥ षष्ठः ॥

कश्यपाग्न्याख्यास्यामः^४ कश्यपाग्न्यागरयो^५ मठरा ऐति- ॥

१ Thus Be U only, आजानजानां T G, आजानजानां M, आजायनाः Bu.

२ Thus Be U, ंषणाः कौशिः T Bu, ंषणकौशिः M G.

३ Thus all the nibandhas; पूरणा पारिधापयन्तः Be U, ंषाः पारिधापयन्तः G, ंषाः पारिधावन्तः M, ंषाः परिधावन्तः T.

४ Only T adds विश्वामित्राणां सर्वेषां विवाहः (sic).

५ MSS. exc. Be U G, काश्यः ।

६ Thus M G T Bu, ंषाग्निरयो Be U, कश्यपाग्निरयो Pm, ंषाग्निरयो the other nibandhas.

श्रायना आभृत्या^१ वैशिप्रा धूम्रा^२ धूम्रायणा धौम्या^३ धार्म्या-
यणा^४ श्रौद्रजिरायायणा^५ वैम्वकयः^६ प्रावाहार्या^७ हृद्रोगाः^८
काश्यातपा^९ आपाम्बानिका^{१०} मौषीतकिष्णागसयो^{११,१२} माष-

१ ? Thus Be U Pm. आभृत्या Pn, आभृत्या Sk Rm, आभृत्या M G T, आभृत्याः Bu.

२ Thus Be U and the nibandhas, धूमा M G Bu, धूदा T.

३ Thus (in accordance with Hir. : एवमविहती धौम्याभिषेकमाठरा-
शाम्.) corrected; शौम्या Be U and the nibandhas, धौमा M Bu,
धौमव्या T, धौम्यायौमा G.

४ Corrected; धार्म्यायणा Be, धर्म्यायणा Pm Pn, धार्यायणा U, धौर्म्या-
यणा M, धौम्यायसा T, धौम्यायणाः Bu, धौम्यायणा G. (cp. gaṇa *asvādi*).

५ Corrected (cp. gaṇa *pailādi*), श्रौधप्रजुरायायणा M G T, श्रौध-
प्रकराः आपायायाः Bu, श्रौदृच्छा अरापा० Be U, श्रौदृच्छारेपा० Pm, श्रौदृच्छा-
रापा० Rm, श्रवदृच्छारापा० Sk. (श्रौदृच्छाजी Kāty., श्रौदृच्छाजी Mānavasūtra).

६ Thus corrected acc. to Pat. on Pān. IV. 1. 97; वैम्वकयः Pn,
वैम्वकयः Rm, वैम्वकयः M G T, वैम्वकयः Bu, वैम्वक Be U, वैम्वकयः Pm.

७ Thus M T, प्रावाह्याः Bu, प्रावाहा G, प्रावर्या Be U Pn, प्रावर्यो Rm,
प्रावर्या Pm.

८ Thus Be U and the nibandhas; हृद्रोगयः G Bu, हृद्रोगयः M,
हृद्रोगयः T.

९ ? (viz. काशी-आतापाः ?) काश्यातया M G, काश्यातया T, काश्यातयः
Bu;—आतापा (without काशी) Be U and the nibandhas.

१० ? Thus M G, आपाम्बानिका T, आपाम्बानिः Bu (but cp. the
following), याचमनिः का U, याचनिः का Be, पाचायनिका Rm Pn, पाच-
यनिका Pm.

११ ? Thus M G, काठमौष्टिः Bu; T, om.; मेयातकिः Be U, मेयात-
कयो Rm Pn, मेयातकिः Pm (मौषिकिष्टि Kāty., मौषिकिये Mān., मौषकरिति
Laug.). After this name Be U add : सावसयो and M T वाग।

१२ ? Thus T, वागस्यो M, वागस्यो G, वागस्यः Bu; सावसयो Be U,
सावसयो Rm Pn, सावसयो Pm.

शरावयः^१ सौधवयः^२ सायस्या^३ आसुरायणा^४शाम्बाः^५
 सौनद्या^६ सौलकेशयो^७ वार्धकय^८ औपथ्या^९ साक्षणयः^{१०} क्रोष्टा^{११}
 जीवतयः^{१२} खार्दमायणा^{१३} लोहितायना^{१४} मितकुम्भा^{१५} पिङ्गाक्षय
 औडलयो^{१६} मारायणा — — —^{१७} वैकर्णियाः^{१८} कौषीतकेया^{१९}

१ Thus M G T, माषरावयः Bu ; माषसरावयः Be U Rm Pn.

२ ? Thus Be U ; सौधवयः Pm, सैन्धवयः Rm, सौधवयः G, but these have been enumerated already amongst the Visvāmitras, p. 445. 1, if our constitution of the text there is correct.

३ Thus Be U M G and the nibandhas ; साधस्या T, सवः Bu.

४ Thus Be U Pm Sk, •शाम्बाः Rm, •शाम्बाः M T Bu, •शाम्बाः G.

५ Thus M G T ; सौनद्यः Pn, सौनद्यः Bu, सौनयः Pn, सौनयः Rm Sk, सौनपाः Be U.

६ Thus Be U and the nibandhas ; to this reading also points Bu (वार्धकयः) ; वीरकय M G T.

७ Thus M G Pm Sk Pn ; औपाद्या Rm, औपद्या Be U, औपादा T, औपदपर्याः Bu.

८ Thus in accordance with the texts of the Mān. and of Kāty. ; साहाययाः Be U and the nibandhas, साहाय्या the other MSS.

९ ? Thus M G T Bu ; क्रोष्टवो Rm Pn, क्रोष्ट Be U, क्रोष्टा Pm, क्रोष्टका Sk.

१० Thus M Bu T, खार्दुं G ; खार्दायणा Be U Pm, खार्दाविवो Pn, खार्दायणा Rm, खार्दायणाः Sk.

११ ? रोहिं Be U and the nibandhas.

१२ मितं M G.

१३ ? Thus Be U Sk औडलयः Pm, औडलयो Rm Pn, औडलयो TG (M only औ—यो), औडलयनः Bu.

१४ Utterly doubtful ; यवच Be U, पचव Pm, पौलयो Rm Pn, पैलवो Sk, एव च M G ; Bu is useless and T has a blank of three aksaras.

१५ cp. Pāṇ IV. 1. 124 (काश्चपे) ।

धूमलक्ष्मणयः^१ सुरा गौरिवायणा^२ विमत्या^३ आग्निग्रमायणा^४
 श्रौक्यायनाः^५ काम्बरोदरयो देवधाता वैदो^६ऽम्ना वेलाया^७
 महाचक्रेयाः पैठीनसा^८ पानस्या^९ विषमणा दाक्षायणयो^{१०}
 भालन्दनाः शाङ्खमिचेया^{११} हरित्याः^{१२} पाञ्चासा^{१३} जारमास्थो^{१४}
 १ वार्षगाणिः^{१५} सौविश्रवसो^{१६} वैशंपायनाः खैरकिः काशशय^{१७}

१ Thus M G T ; °लक्ष्मणः Bu, धूमलयायनय Be U, धूमलहाययः Pm
 Pn Sk, धूमलहाययाः Rm.

२ Thus T only, गौरिवायना M G and all the nibandhas ; गौरि-
 वापायन Be U.

३ This and the next seven (?) names in M G T Bu only.

४ Also in the Kātyāyana Laugākṣi texts.

५ श्रौक्यायना M.

६ Thus M G only ; T om. this and the following names up
 to भालन्दनाः, Bu : बोदरवाः लेलाः ।

७ °स्याः Be U and the nibandhas.

८ ? Thus Be U and the nibandhas ; पानदा M G, पानसाः Bu.

९ Thus Sk only ; दाक्षायणयो Be U, दाक्षयाणयो Pm, दाक्षमाणयो
 M G Bu Pn Rm.

१० Thus Be U Pn Rm Pm ; शंख० Sk ; शाङ्खमिचेयो M G T,
 शाङ्खाः मिचेयाः Bu.

११ Thus Be U and the nibandhas ; हरित्याः M T Bu, हरित्याः G.

१२ In M G T Bu only.

१३ Conjecturally (cp. gaṇa gargādi) ; जारमास्थो T, जारमास्थो Be
 U Pm, जारमत्या Pn, जाः मात्याः Sk, जामात्याः Rm, जामरास्थो M,
 राजमास्थो, वारकाथाः Bu.

१४ ? Thus M G T, रमाणि Be U Pm, रमाणयो Pn, रमणयः Sk Rm.

१५ Thus M G T, सौरि० Bu ; सौविश्र० Be U and the nibandhas.

१६ ? Thus M G T, काशशयः Bu ; काशलाय Be U, Pn Sk Rm
 काशलाय Pm.

शौक्लायणिर्माज्यायनाः^१ कांसायना^२ दैवो होता^३ शुचवः
खरेभा आयसूषा भागुरयः पायिकाया^४ गोमायना^५ हिरण्य-
पापा^६ अग्निदेविस्रथासूर्या^७ मुसन्ना^८ आविश्रेष्ठा उत्तर-
तोगण्डमाना^९ मन्विता^{१०} वैकर्ण्य^{११} स्थूलबिन्दव^{१२} इत्येते

१ ? Thus M G, शौक्लायनि० T, शौक्लायणिः Bu; उक्लायनि० Be U, उक्लायनि Pn, उक्लायनयो the other nibandhas.

२ ? Thus M G T, Bu; माज्यायनाः Be U. माज्या the nibandhas.

३ ? Thus M G T, कांसलायना Be U Pm, कांसकायना Rm Pn Sk.

४ ? Thus Pm; दैवो होतुः M G T, दैवहोतुः Bu, देवोहोता Be U, देवा होतारः the other nibandhas.

५ Thus (and cp. gaṇa kurvādi) M G T, पायिकय Pm, पायिकयो Be U, पायिकया Rm Sk Pn.

६ Thus corrected (cp. gaṇa aśvādi); गोमायना Be U and the nibandhas (some गोमयना); गोमयाला G, गोमयना M, गोमवाः T, होमयाताः Bu.

७ ? Thus M G Bu (T om. this and the following); हिरण्यवाथाः Sk Rm Pm, हिरण्यववः Pn, हिरण्यपा Be U.

८ Conjecturally; अग्निदेवि० or ०वी० the MSS. and Pm, आग्नी देवयो the other nibandhas.

९ ? ०चासूर्या M G Bu, ०चासौर्या Be U, ०चासौर्या Pm; शौर्वा (without तद्या) the other nibandhas.*

१० cp. gaṇa gargādi.

११ Doubtful. I have accepted the reading of M G; उत्तरतो-मर्भमानाः Bu, उत्तरतोमर्भेषूदला Be U, उत्तरतोमर्भेषुशूतदला Pm. उत्तरतो-मर्भेषव Pn, उदली Rm Sk.

१२ Thus (cp. gaṇa kaṇvādi) the nibandhas; आमन्विता Be U, मन्वन्तः Bu, मन्वन्तः G M.

१३ Thus Be U and the nibandhas; वैकर्ण्यः the other MSS (cp. p. 450. 4).

१४ Thus Be U and the nibandhas; शुचवः M G Bu.

निधुवाः^१ कश्यपास्तेषां^२ श्यार्षेयः प्रवरो भवति^३ काश्यपावत्सार
नेधुवेति होता^४ निधुवदवत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युः^५ ॥ ४१ ॥

रेभाणां^६ श्यार्षेयः प्रवरो भवति^३ काश्यपावत्सार रेभेति^७
होता^४ रेभवदवत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युः^५ ॥ ४२ ॥

१ शण्डिल्याः कौहडाः^८ पावकाः^९ पार्यका^{१०} कौदमेघाः
सौदानवः सावस्यः कारेयाः^{११} कौकुण्डेया^{१२} ऐषिकयो^{१३} महो-
दकयः^{१४} कौश्रयो^{१५} कामश्रयो^{१६} मौञ्जायना^{१७} जाषवन्शाः^{१८}

१ Thus Be U, निधुव० the other MSS.

२ काश्य० all but Pm.

३ Thus Be U Pm only ; with ष instead of म the others.

४ कौहडाः M, कौहलाः Be U, कौहलाः (or लाः) the others.

५ Thus G M T Rm ; पावकाः Pm, पायकाः Be U Pn, पायकाः Sk.

६ Thus M T Bu, पार्यका G, पायिका Be U, वायिका Pm, वायिका
Pn Rm, तयिका Sk.

७ Thus Be U and the nibandhas ; कारेयुः M G T; Bu om.

८ Thus T G Bu, कौकुण्डेयाः M, कौकुण्डकयः Pm, कौकुण्डयः Be U Rm
Pn Sk.

९ ? Thus M G, ऐषिकय T, देषीकय Bu, तैषिमादकयो Pm Pn,
तैषिमादयो Sk, तैषिमादवयः Rm, तैषिमादसाकयो Be U.

१० Thus Be U M and the nibandhas ; महोदकाः T महोदयाः Bu,
महोदकाः G, but M G Bu ins. before this name one more : महोदकयो
or महाकायो ।

११ Thus M T, कौश्रेयो G, कौश्रेयः Bu ; कौशयो or कौशयो Be U and
the nibandhas.

१२ In M G T only.

१३ मौजा० Be U Sk Pm, माञ्जयनाः Rm.

१४ ? Thus M G T, राष० Bu ; जाषवन्शाः Be U, जाषवन्शाः Pm,
जाषवेजाः Sk Pn, भाषवन्शाः Rm,

शार्वभायना^१ गाङ्गायना वात्सभास्यो^२ गोभिला^३ वेदायना^४
 वात्स्यायना^५ वाङ्गायनयो^६ बह्मदरयो^७ भागुरिः^८ गार्दभीमुखा^९
 हिरण्यवाङ्गलोदेहा^{१०} गोमूत्रा वार्कखण्डा^{११} आनन्तरिर्जालम्-
 रिधंन्तरित्येते^{१२, १३} शण्डिलोषां श्यार्षेयः प्रवरो भवति ।
 काश्यापावत्सार शण्डिलेति होता काश्यापावत्सार देवलेति ।

१ ? शर्वमानया Be U, शार्वभायना Rm Pn, शार्वयानय Pm, शार्वभायना Sk, शार्वभायना M G T, शार्व. Bu.

२ ? वात्सभास्यो Be U, भास्यो the nibandhas, वात्सभास्यो M G, वात्सभास्यो Bu, वात्सभास्यो T.

३ Thus (as Kāty., Mān.) Be U and the nibandhas; गोवि (or वि) the others.

४ वेदा. Be U and the nibandhas; वेदा. M G Bu, वेदा. T (वेदायना: Kāty., Mān, वेदानव Laug.).

५ Thus Be U and the nibandhas; वाङ्गायना G, वाङ्गायना: Bu; T M om.

६ Found in M T G only (वा. G).

७ ? Thus Be U and the nibandhas; बह्मदरयो the other four MSS.

८ Plural Be U, singul. the other four and Pm

९ Emended hesitatingly in accordance with Mān. Laug. and Kāty (Verz. d. Berl. HSS. I. p. 58, l. 12 from bottom); गार्दभीमुखा M T, गार्दभीमुखा G, गार्दभीमुखा: Bu, गार्दभीमुखा Be U and the nibandhas.

१०. Instead of नैदेहा Be U and the nibandhas वेदेहा or नैदेहा ।

११ ? Hesitatingly emended (cp. Gobh. gr̥hs. III. 10. 8 and वार्कखण्ड of Laug.); वार्कखण्डा M G T, वार्कखण्डा: Bu, वार्कखण्डा Be U and the nibandhas.

१२ ? Thus M G T; आनन्तरि Bu. आनन्तरि Pm, आनन्तरयो Pn Rm Sk, आनन्तरि Be U.

१३ Thus Be U Pm Pn, आनन्तरि the other four.

वा काशपावत्साराभितेति वा शश्विस्तमिते दे
 शश्विस्तवदवत्सारवत्कश्वपवदित्यध्वर्युर्देवत्ववदवत्सारव
 दिति वाशितवदवत्सारवत्कश्वपवदिति वा देवत्व
 वत्कश्विस्तवदिति वा ॥ ४३ ॥

लौकाश्वो^१ दाभायणा मेचवादिर्वेदेहाः^२
 कापुटिस्तथा कलथः^३ काशपाचयश्च^४ भासकाचा
 शोविरोदकिः^५ कौनामिः^६ शौतयः^७ सैतकिः^८ ॥

१ Thus (cp. gaṇa kṛtakaujapādi) M G T Bu, लौ
 U and the nibandhas.

२ ? Thus Be U and the nibandhas; मेचवाड० the oth

३ ? Thus M G T, वैभवः Bu, वेहला Be U; all the
 corrupt. After this name M adds : वाचिष्ठैः, G, वासिष्ठः T,

४ Thus (कालेयाः) G Rm Sk Pn; कालेयुः M T, क
 कलेपि Be U.

५ Wholly doubtful; तथाकलथः Be U Pm, without
 other nibandhas; तथाचयश्च M G T, तथाचयः Bu.

६ ? Thus M G T, काशपायः Bu, काशयः पाचयश्च Be U, कशप
 कशपाचा Rm Sk, काशपाचा Pn.

७ ? Thus Be U and Pm; फासुका० M G, फासुका० T, भास्
 ८ Utterly doubtful. Be U read as given in the tex
 मसस्ताविदोलकिः M T, ०दालकिः G; ०यनित्यरस्तविरोधकि Pm, निर
 शोदकयः Sk, नित्यराज्ञा च शोदकयः Pn. Probably the last
 शोदकिः (cp. gaṇa bāhvādi).

९ Thus (cp. gaṇa bāhvādi) M Pm, कौनामिकः G, कौना
 कौनामयः Sk Bm Pn.

१० Thus Be U Pn Rm, शौलय Pm, शौनमयः Sk, सैतयः M,
 G om.

११ Partially emended with hesitation; सैतकिः संभरिरा
 M T G (the last only ०द्वैर्विकि), सौतकिष्ठिरभौनिष्ठिष्ठिकः Be
 किष्ठिभेरोनिष्ठिष्ठिविकि Pm, सौतिकपौष्ठिभेराः निष्ठयः रेधिकयः Sk.

निष्ठिरेषिकिः^१ मौसुकिश्चरन्दिः^२ पशुभिन्नोत्पला^३ वीष-
 कालकिलोकाचयो^४ यौषपासाजपाला^५ इत्येते लोकाचयो^६
 ऽहर्वसिष्ठा नमं कश्चपासोषां श्यार्षेयः प्रवरो भवति^७ काश्च
 पावत्सार वासिष्ठेति होता काश्चपावत्सारसितेति वा^८
 वसिष्ठवद्वत्सारवत्कश्चपवदित्यध्वर्युरसितवद्वत्सारवत्कश्चपव-
 दिति^९ वैतेषामेवाविवाहः^{१०} ॥ ४४ ॥ सप्तमः ॥

१ Partially emended with hesitation ; सैतकिः सामरिरानिष्ठिरेषिकि
 M T G (the last only ऽहर्वसिष्ठाः), सौत्किष्ठिरभोनिष्ठिरेषिकः Be, U सौवि-
 किष्ठिभेरोनिष्ठिरेषिकि J'm, सौतिकपोष्ठिमेराः मिठयः रेषिकयः Sk.

२ Thus Be U Pm, सौसुकिचयः Rm, सौसुकिचयः Sk, सौसुकिच० Pm,
 सौसरि० M, सौसरि० G T.

३ ? Thus Be U, सैरभयः Sk Rm, सैरिप्रच० Pn, सैरिद्रः M, सैरिच G,
 सैरिचः T, चरंदि Pm.

४ I have accepted the reading of G, which is, however,
 highly doubtful ; पशुभिन्नोत्पलायवीषकालकिलो M, and thus also T
 (only चोपलाच instead of चोत्पलाच) ; वीषपायोषकालकिलो Be U,
 वीषपायोकाचकयो Sk, वीषचयः कालकयः Rm, वीषपायोषकालकेकलो Pm.

५ लोकाचयो M G T and with क here also Be U (लोकाचयो),
 लोकाचयो Pm.

६ Thus again G M, वीषपासा T, वाचपालकः Bu, वाचपासा Be
 U Pm.

७ Instead of चयित and चयितवत् Be U : काश्चप and कश्चप,
 rightly ?

वसिष्ठानेकार्षेयाभ्याख्यास्यामो^१ वैकस्त्रिवाराटकिः^२
 साखला^३ गौरिश्रवसा^४ आश्रुलायनाः कापिष्ठाः^५ शौचिष्ठ्या
 वेयात्रपद्या^६ वास्यकायनिर्वाटव्या^७ जातृकर्णा^८ शौडुलोमिः^९
 कौभोजिः कौलायनाः सुन्दरहरिताः^{१०} काण्डेविद्धिः^{११} सौयव-

१ वासिष्ठा० MSS. exc. Be U.

२ ? Thus M T Bu, वैतरकि० Be U, वैतलकि० Pm, वैतालकवयो (cp. वैतालकि of the Viṣṇupurāṇa ?) G Rm Pn Sk.

३ Thus (cp. gaṇa gahādi) M T, वाटलकिः Bu, वाटारकिः Be U, वाहरकि Pm, रकयः G Rm Pn, करकवयः Sk.

४ ? Thus Be U Pn, साखलाः Sk, सरवला Rm, साखला M G, साखवाः Bu, सावला T.

५ Thus the nibandhas, ०वस the MSS.

६ Thus the MSS. and Pm, कपिष्ठ(or ष्ट)लाः the other nibandhas.

७ Thus emended ; वात्रपदा Be U, ०पादो Pm, ०पादाः Pn Rm Sk, वात्रपादयो M G T Bu.

८ वा० all (cp. gaṇa tikādi).

९ ? Thus M G T. Instead of this single name all the other sources present two: शौपवना शौपवगा Be U (and precisely so Laugākṣi), मायनेर्नापत्या Pm, मायनयो नवाद्याः Sk Rm, मायनयोनायाका Pn.

१० Thus Pn, ०तुकर्णा M T G Bu, ०तुकर्णा Be U and the nibandhas.

११ Thus (cp. Pān. IV. 1. 85, Vārtt. 8, Schol.) G T Bu (only ०नः), शौडुलोमिः M ; the other MSS. and all the nibandhas corrupt.

१२ Thus Be U, सुंदररितः Pm, सुदररितः M G T Bu, सुंदाहारितः Pn, सुवाहरिताः Sk, सुवाहाहरीताः Rm.

१३ Thus (as also Mān., Kāty.) corrected ; काण्डेविद्धिः Be U Pm, काण्डेविद्धिः T G M.

सायना^१ आशुभायना^२ लोमायन्याः^३ खस्त्र्याः^४ कर्षिताः^५
 पार्ष्णकायनाश्चौडकायनाः^६ पार्ष्वस्त्र्या^७ देवना^८ गौरव्याः^९
 आविष्टायना^{१०} वाहकथय^{११} आविश्चितयो^{१२} ऽश्याजयाः^{१३} पूति-
 माषाः^{१४} सप्तवेला^{१५} वासिष्ठा^{१६} इत्येते वसिष्ठास्तेषामेकार्ष्वः
 प्रवरो भवति वासिष्ठेति होता^१ वसिष्ठवदित्यध्वर्युः^१ ॥४५॥^१

१ Thus G, सोपवसायना Pm, सोपवस्त्र्यायनाः Rm Sk, सोपवस्त्र्यायना Pn, सोष० T, (०द्वि)वपवस्त्र्यायना Be U.

२ Hesitatingly emended (cp. *gaṇa kuñjādi*), लमन्याः Be U Pm Bu, लोमचन्याः M T G, लोमायत्याः Sk, Pn, लोमायनाः Rm.

३ ? Thus (or कर्षिताः) Be U and the nibandhas; पारिरिषिष्ठाः G, कारिरिष्यक्षिताः M, कारीषयः क्षिताः T, कारषयः Bu.

४ पर्व० Be U Pm, पार्ष्विका० the other nibandhas.

५ In M G T Bu only.

६ Thus the nibandhas; पारौषवल्को M G Bu, परिषवल्को T, पर्व-
 वल्को Be U, पार्ष्वस्त्रो Pm.

७, ८ ? Thus the nibandhas; देवरगौरव्याः Be U, देवाकोदिया M G, देवाकोदीयाः T, देवतकातयाः Bu.

९ Thus (as also Kāty.) M G T Bu; अश्यायना Pm, अश्याय-
 यना Be U, विश्यायनाः Sk Pn. After this name M G T Bu have
 again सुद्वरित ।

१० Only in Be U G and the nibandhas (वाहकाया G).

११ Thus M T G, आधि० Bu, आविश्चितयो the others.

१२ ? अश्याजयाः Be U, अश्याजयः M G T, आश्याजयः Bu, अश्या (or पा)-
 जया the nibandhas.

१३ Thus M G T, सप्तवेलाः Bu, सप्तवेला Pm, सप्तवला Pn, सप्तवेलाः Be U, सप्तवेलाः Sk, सप्तवेलाः Rm.

१४ Thus M G T Bu (the last वसि०) and Pn, missing in the
 other nibandhas; प्रशिष्ठा Be U, इतिष्ठा Pm.

कुण्डिना कोहायना^१ गुग्गुलिरौपवस्तिर्वैकर्षयो^२-
 ऽम्बरथा^३ वाहवः^४ क्रौञ्चोक्ताः^५ सामङ्गलिनः^६ कापटवः^७
 पैठका^८ नवधामा^९ हिरण्याचायणाः^{१०} पैष्पलादयो भास्विर्माध्वं-
 दिनाः^{११,१२} ग्राम्निः सौपतिथिरित्येते^{१३} कुण्डिनास्तेषां श्यार्षेयः

१ कोहितायना G only.

२ Thus T, गुग्गुलुः Bu, गुग्गुला G, गुग्गुलयो Be U and the nibandhas exc. Pm, which, reading युगलि, points to the sing.

३ Thus hesitatingly emended after the Mānava text; सौप-
 चधि० M G, ०रौपचधि० T, ०चत्व० Be U Rm, चस्य० Pm, सप्तज्ञा Pn.

४ Thus (and cp. Schol. on Pāṇ. IV. 1. 124 : वैकर्षेयः काष्णपसेत् ।
 वैकर्षिरन्यः) Be U Pn, वैकर्षेय Rm; Sk Pm om. The names follow-
 ing after this name I am unable to restore; in Be U we read
 one only : चाविष्ठा (or च)दय (चाविष्ठादये Pm), in M G : भिन्दव चावष्ठा
 (or छा)वदरो, in T : ऋदभिन्दव चावष्ठावदरो, in Bu : भिन्दवः विल्ववदरः, in
 Rm : सौपवष्ठा, in Pn; सौयस्यांला ।

५ ०रथा Be U and the nibandhas, ०रथ the other MSS.

६ Thus M G T Bu and all the nibandhas, वाहवयः Be U.

७ ? Thus Be U, क्रौञ्चोक्त्य Pm, क्रौञ्चोक्ताः the other nibandhas,
 क्रौञ्चोक्ताः M G, क्रौञ्चोक्ताः T, क्रौञ्चोक्ताः Bu.

८ ? Thus M G T Bu, सामङ्गलिनः Be U, सामङ्गलिनः Pm, सामङ्गलिनः
 the other nibandhas.

९ Thus Be U M and the nibandhas; कापटः Bu, कापटवः G T.

१० Thus (cp. gaṇa *śivādi*) G Be U, पै० the nibandhas, पठयो
 T, पैठया M, पैठः Bu.

११ ०चाम्ना M T G.

१२ Thus (r. वै० ?) Be U and all the nibandhas, हिरण्याधिः M G,
 हिरण्याचाः T, ०चः Bu.

१३ ? Thus M G T Bu, भास्विधि० Be U Pm.

१४ ०निः M G T, ०नः Bu, ०न Be U Pm, ०नाः the other niban-
 dhas.

१५ ? Thus M G T, सौपयियः Bu, सौमपधि० Be U, सौपति० pm,
 सौमप(or य)चयः the other nibandhas.

प्रवरो भवति^१ वामिष्ठ मैत्रावरुण कौण्डिन्येति होता^१
कुण्डिनवन्मित्रावरुणवदमिष्ठवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ४६ ॥

उपमन्यव औपगवा^१ माण्डलेख्यः^२ कापिञ्चला^३ आसा-
गतासुपोलोकाल्लैवर्णास्रैव^{४,५} पार्श्वगारिः^६ सुराचराः^७ प्रेक्षा-
लयो^८ महाकर्णायना^९ वालग्निस्रा^{१०} औद्गाहमानयो^{११} वासा-
यना^{१२} भागुरित्यायना^{१३} कुण्डोदरायणा^{१४} साक्षणेयाः^{१५}

१ Thus Be U T Bu (औपगवाः) Pm, औदलयो G and the other nibandhas ; in M the Upamanyus are omitted.

२ Thus Be U G and the nibandhas ; •रेख्यः T, •नेख्यः Bu.

३ Thus (cp. gaṇa śivādi) MSS. and nibandhas (कपि० Be U).

४ ? Thus Be U and the nibandhas ; आसापदा G, आसाजाः Bu. पादा-T.

५ Thus Be U and the nibandhas exc. Pm (अयो०), लोका-
G (instead of तपोलोक०), तल्लका० T, मृदपतिः लाकाः Bu.

६ ? पार्श्वगारिः T, पार्श्वगारिः Bu, पार्श्वगारि G, पार्श्वगारिः Be U, •पार्श्वगारि Pm, पार्श्वगारिः Rm Pn, पार्श्वगारिः Sk.

७ Thus T G Bu ; सुराचरा Be U Pm, सुराचरा Pn, सुराचरा Sk Rm.

८ Thus Bu, औदलयो Be U Rm Pn, औ० Pm, औदा० Sk, आसा-
लयो T G.

९ Thus the MSS. and Pm, •कार्णायना the other nibandhas.

१० वाल० Be U Pm, वाल० the other MSS. and nibandhas.

११ Thus (cp. gaṇa pailādi) T, औद्गाहमाना Pn, औद्गाहमानाः Sk. औदा० or औदा० the others.

१२ Thus T G Bu, वला० or वला० the others.

१३ Thus G T (with •य्या०), Be U (with •य्या०), Pm (with •य्या०) भागुरित्यायना Sk Pn Rm.

१४ कुण्डिनो० Be U.

१५ cp. gaṇa śubhrādi (लक्ष्मणायनायोर्वादिहे) ।

काशान्तयो^१ वाकाशिकय^२ आनृशरायशा^३ आसववाः^४
 कपिकेयाः^५ इत्येत उपमन्यवर्षां आर्षेयः प्रवरो भवति ।
 वासिष्ठेन्द्रप्रमदाभरदसवेति^६ होताभरदसुवदिन्द्रप्रमदवदसिष्ठ-
 वदित्यध्वर्युः^७ ॥ ४७ ॥

पराशराः^१ काण्डूशया^२ वाजयो^३ वाजन्तयो^४ वैमतायनाः^५ ।

गोपाश्विरेषां पञ्चम एते कृष्णाः पराशराः ॥

प्रारोहयो^{११} वैकलयः^{१२} श्वालयः^{१३} कौसुदादयः^{१४} ।

हार्धश्विरेषां^{१५} पञ्चम एते गौराः पराशराः ॥

१ ? ? Thus G ; काशान्तकयः Bu, काशाशयो T, काशधय Be U, कावाधयो Pm, वाकाशिकेया (or ०यो) the other nibandhas.

२ Thus G ; वाक० T, वक्ताः वक्त्रयः Bu, वाकाशिकय Be U.

३ ? Thus Be U, आश्वरभः Bu, आश्वरा G, आश्वभा T.

४ ? आरववाः G, आरववाः T, आरवभाः Bu, आसववाः Be U Rm Pn.

५ कापि० T.

६ Thus Bu, ०भरदसवेति Be U T G.

७ Thus G Rm (also Laugākṣi) ; काण्डूशया Be U Pn, काण्डूशयो M, काण्डूशयो T, काण्डूशयः Bu, काण्डूशया Sk, काण्डूशयो Pm.

८ Thus M G T Bu, वाजिनंतयो Be U and the nibandhas.

९ Thus (cp. gaṇa arihanādi) Pm ; वैमतायजिर् M T, वैमतायजिर् G, वैमतायना Be U, वैमतायनाः Sk Rm.

१० गोवा० Be U and the nibandhas, cp. also Matsyapurāṇa 201.

33 sqq. To obtain a śloka we should read : काण्डूशया वाजन्तयो वाजयो वैमतायनाः ।

११ प्ररो० Be U Pm.

१२ Thus the nibandhas ; वैकलयाः Be U, वैतलेयः M G T Bu.

१३ श्वालयः Be U.

१४ Thus also the Mānava text ; कौसुदा० Be U.

१५ Thus Pm and, in the plural, the other nibandhas ; ०श्वि० Be U, ०श्वी० M G T Bu.

सखायनयोः^१ गोपयः^२ कास्तथः^३ श्वातयातथः^४ ।

वाङ्गिरेषां पञ्चम एते ऽव्याः पराश्रयाः ॥

भाङ्गुश्या वाङ्गिरेष्वेव^५ काङ्गायनाः^६ कौकुशास्तथः^७ ।

शैमितिरेषां^८ पञ्चम एते गीसाः पराश्रयाः ॥

कृष्णाग्निनाः कापिशुभ्राः^९ श्वामायनयः^{१०} श्वेतवृषयः^{११} ।

पोष्करवादिरेषां^{१२} पञ्चम एते श्वेताः पराश्रयाः ॥

१ Thus (r. सखाया० ?) T M G, सखायनः Bu, सखायनयो Be U Pm; सखायन the Mānava text.

२ Thus T Pn Rm, गोप्रायः Pm, गोपेयाः Sk, गोपवयः G M Bu, गोपनयः Be U.

३ ? Thus Bu; कास्तथः G, कस्तथः M, कास्तथः T; Be U and the nibandhas omit this name; कार्कथः the Mānava text.

४ ? Thus M Bu, श्वातया० G, श्वातया० T; श्वातयो Be U, श्वा (or न) यो Sk Rm Pm, श्वातयो Pn.

५ वाङ्गि० Be U and the nibandhas.

६ Doubtful; thus Be U M G, काङ्गायना Pm, काङ्गायनाः Rm, काङ्गायनाः T, काङ्गायाः Bu.

७ Equally doubtful; thus reads G, कौकुशास्तथः Bu, केकौकुशास्तथः T, केकौकुशास्तथः M; कौकुशास्तथः Be U, कौकुशास्तथः Pm कौकुशास्तथः Rm (Kāty : कौकुशास्तथः, Laug. : कौकुशास्तथः) ।

८ Thus M G, शैमिति० T, शैमिति० Bu, शैमिति Be U, शैमवे० Pm, शैमनय Pn, शैमनयः Sk, शैमनयः Rm.

९ ? Thus M G, कापिः शुभ्राः Bu, कापिशुभ्रः T; पशिशुभ्राः Be U, का (or क)पिशुभ्राः the nibandhas.

१० ? Thus Bu; श्वामायनयः Be U Pm, श्वामायनय M, श्वामायना T, श्वामाः G, श्वाप्यायनयः Rm Sk.

११ श्वेतवृषयः Be U only.

१२ पोष्कर० M T.

वाग्धायनयो^१ वार्ष्णेया^२ श्शानेयाः^३ श्रौतिभिः^४ च ।

शौचिरेषां पञ्चम एते श्शामाः पराशराः ॥

कृष्णा^५ गौरा अरुणा नीलाः श्वेताः श्शामा वे परा-
शरास्तेषां^६ श्शार्ष्णेयः प्रवरो भवति^७ वासिष्ठ शास्त्रं पाराशर्येति

४ होता^१ पराशरवत्क्षत्रिवदसिष्ठवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ४८ ॥ अष्टमः ॥

अगस्त्यौग्याख्यास्वामो^१ ऽगस्त्यो^२ विमलाद्या^३ स्कासा-
यना^४ श्रौपद्मनयः^५ कल्याणदक्षिर्धावर्षिर्लावर्षिर्लव्यावुदो^{६-११}

१ Uncertain ; वाग्धायनयो M G, पाग्धायनयो T, मा (भा)र्थायनयो Be U
मार्थायनयो Pm. मार्थायनः the other nibandhas.

२ Thus M G T, वार्ष्णेयाः Rm, वार्ष्णेयाः Sk, वार्ष्णेयः Be U Pm.

३ Thus (cp. note 15 on p. 460) Be U Pn, श्शानेयाः M G
शानेया T.

४ ? श्रौतिभिः Be U, श्रौतिभिः M, श्रौतिभिः G, श्रौतिभिः T श्रौतिभ्यः (or
•श्रुतः) Pn Sk Rm (Pm om.).

५ Thus Be U and Bu (the last, however, omits, as do also M
G T, वे); in M G T this enumeration (कृष्णाः...पराशराः) is given at
the end of the adhyāya, after the kaṇḍikā and adhyāya number

६ Thus Be U and the nibandhas; मत्स्यवर्षिः शास्त्राद्याः M G T,
अधिशास्त्राः डं Bu.

७ ? Thus Be U Pm Pn. (r. perhaps स्कासायना), स्कासाः Rm,
कासाः Sk, कासायना M G, कासायना T, क्किलायनाः Bu.

८ Thus Be U M G and the nibandhas; श्रौपद्मनयः Bu,
श्रौपमनयाः T.

९ Thus MSS. and cp. the Laugākṣi text : कल्याणदक्षिणा ।

१०-११ शार्ष्णेयः found in M G T Bu only ; for the following I
have adopted the reading of G ; the last name only is uncertain ;
•लावर्षिस्त्यादवधयो Be U, लावर्षयो (लावर्षा Pm) लावर्षवत्तयो the niban-
dhas ; लावर्षिस्तावुदो M, लावर्षिस्तावुदो T, लाव्याः श्वुदः Bu.

वैरिणयो^१ बुद्धोदरयः^२ शैवपचयः^३ ब्राह्मणता^४ मौञ्जकयः^५
 पाण्डुहृदा^६ हारिणीवधो^७ रौहिष्या^८ मौञ्जकयः^९ इत्येते ऽगस्त्य-
 स्तेषां अर्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढ्युतेभवाद्येति शोतेष-
 वाहवहृड्युतिवदगस्त्यवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ४९ ॥

सोमवाहानां^{१०} अर्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढ्युत^१

१ Thus (and op. वैरिणि of Kāty.) G .m, वैरिणयो the other sources.

२ ? Thus M G, बुद्धोदरयः Bu, बुद्धोदरयः T ; बुधोदरयो Be U, बुधो० Pm, बुदो० Pn, सुदो० Rm, सुदो० Sk.

३ Thus (op. शैवपचा of Kāty.) all exc. Be U (नैकप०) and Sk (शैवपचयः) ।

४ ? Thus M G T Ba ; ब्राह्मणतापा Be U Rm, ब्राह्मणतापाः Pm, ब्राह्मणतापाः Sk, ब्राह्मणता Pn.

५ Thus M Bu ; मौञ्ज० G, मौञ्ज० T, मौञ्जकयः Be M, मौञ्जकयः Sk, Rm, शौपमौञ्जकयः Pn, मौञ्जीकरा Pm.

६ ? Thus M G, षुदाः T, पन्थाः हृदाः Bu, पाण्डोहृता Be U, पाण्डोहृता Pm, पाण्डोहृता Pn, पाण्डोहृताः Rm.

७ Thus M G T, षीवाः Bu Sk, षीवा Be U Pm, षीवी Rm Pa.

८ ? Thus M G Pn, रौहि—T, रौहिष्या Rm, रौहिष्याः Bu, रौहिष्या Be U Pm.

९ Thus (and op. gaṇa gargādi) Be U M G, मौञ्जकयः Bu.

१० Between k. 49 and 50 M G T Bu have one more: सां-
 वाहानां अर्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दा० सांभवेति शोता सं (or सां)भवाहव० etc.
 Moreover in M G T the sequence is: *Sāmbhavāha*, *Yajñavāha*
Somavāha. It is highly probable that these *Sāmbhavāhas*,
 who are neither mentioned in Pm, have originated ditto

सोमवाहेति^१ होता^१ सोमवाहवहृढच्युतिवदगक्षिवदित्यध्वर्युः^१

॥ ५० ॥

यज्ञवाहानां आर्षेयः प्रवरो भवत्यागस्य दाढंथुत याज्ञ-
वाहेति^१ होता^१ यज्ञवाहवहृढच्युतिवदगक्षिवदित्यध्वर्युः^१

॥ ५१ ॥ नवमः ॥

उचिथाणां आर्षेयः प्रवरो भवति^१ मानवेड^२ पौरुरवसेति
होता^१ पुरुरवोवदिडावमनुवदित्यध्वर्युः^३ ॥ ५२ ॥

वैश्यानां आर्षेयः प्रवरो भवति^१ भासन्द्म^४ वात्सप्र^५
माङ्गिसेति होता^१ मङ्गिषवदत्सप्रवद्मन्द्मवदित्यध्वर्युः^{६,७}

१० ॥ ५३ ॥

नाराग्रसाम्याख्यास्याम^८ आशेयवाध्वसवाधूसवसिष्ठ-
कस्यग्रुनकसंज्ञितियस्कराजन्यवैशा^९ इत्येते नाराग्रसाः प्रकी-

graphically in the Somavāhas, as there must be 49 gotras, the last of which is that of the Yajñavāhas, cp. Pm. fol. 59. a :

बन्दादीनां यज्ञवाहानामानेकीनपञ्चाशदध्याय० etc.

१ Thus Pn only, सोम० all the MSS.

२ Thus T Pn only, यज्ञ० the other MSS.

३ ०वैड Be U with ङ the others.

४ इडा० Be U, इडा the others.

५ Thus Be U, फासन्द्म and फसन्द्मवत् M G T.

६ Thus Be U, वात्सप्रमद् and वत्सप्रमद्वत् M G T.

७ See Baudh. X. 11 : 10. 11 (T S. IV. 1. 8).

८ Instead of ०संज्ञितियस्म० Be U read ग्रंथस्म० and Pm संपुत्र० :

तिंतास्तानुनपादितरेषां^१ । अचियवैश्यानां^२ पुरोहितप्रवरो^३
 भवतीति विज्ञायते^४ मनुवदिति वा सर्वेषां गोचाषां^५
 मानव्यो हि प्रजा इति विज्ञायते^६ सगोषां गत्वा चान्द्रावचं
 चरेद्भूते^७ परिनिष्ठिते ब्राह्मणौ न त्यजेन्माष्टवङ्गमिनीवद्भूमौ^८
 न दुष्यति^९ कश्चप^{१०} इति विज्ञायते^{११} ऽथ^{१२} संनिपाते^{१३} विवाह ।

१ Thus Be U Pm; -तास्तानुनपादीन्येषां गोचाषाम् M G T. probably after Baudh. X. 11, but an accus. would here be unaccountable.

२ Thus Be U Pm, अभवेचाम् M G T.

३ M G T ins. (probably after Āśv. XII. 15. 4) राज्ञो ।

४...४ Om. M G T, found in Be U and Pm (fol. 57. b), cp. T S. V. 1. 5. 6.

५ उपदिशेत् (instead of चरेत्) M G T; कुर्वात् Pm (thus also Govindasvāmin on Baudh. dhā. II. 1. 38.

६ त्यजन्ते (instead of त्यजेत्) M G T.—माष्टवङ्गमिनीवत् । विश्वदिति शेषः Govindasvāmin l.c.

७ Uncertain; thus read Be U Pm and Govindasvāmin l.c.; दुष्यत इति काश्चप M G T; perhaps, though, काश्चप in the better reading, cp. Schol. on Kāty. śrs. IV. 1. 2 and Pm fol. 59. a : ४ मर्षः सगोचायास्तुत्यङ्गो ऽपि तदन्वगोषो ऽपि सन् कश्चपो भवतीति विज्ञायते ।

८ This sentence (up to विज्ञायते p. 467. 2.) is not given by Be U, neither is it found in the quotation of the last *kaṇḍikā* given by Pm, but nevertheless in the discussion of this k., it is mentioned and commented upon by the author of the Pm; the text given above is that of Pm.

९ Thus Pm, चाङ्गि. the three MSS.

सूदध्यायं^१ वर्जयेद्बौधायनस्य तत्प्रमाणं हि कर्तव्यं^१ मानस्यो
हि प्रजा इति च विज्ञायते^१

गोचाणां तु सहस्राणि प्रयुतान्यर्बुदानि च ।

ऊनपञ्चान्नदेवेषां प्रवरा ऋषिदर्शनात् ॥

विश्वामित्रो जमदग्निर्भरद्वाजो ऽथ गौतमः ।

अश्विर्वसिष्ठः कश्यप इत्येते सप्त ऋषयः ॥

तेषां^२ सप्तर्षीणामगस्त्राष्ट्रमार्गां^२ अदपत्यं तद्गोचमित्यु-
च्यते^३ न^४ भवत्ययाजनीयो यः प्रवरास्त्रान्यराः^५ विजा-
नाति^६ मन्त्रो ब्राह्मणं वेद इत्याचक्षते^७ तस्मात्प्रवरज्ञाने

१० यज्ञो^८ महान्द्विजैः कार्यः^९ आहुविवाह ऋषिजो^९ देवा^९
स्तोत्रं गोचमूखानि च^९ महाप्रवरे^९ संतिष्ठते^९ नित्यं पर्वधि-

१ विवाचंतदध्यायैः Pm ; M reads : सान्निपाताय वा वैवाच्याय वर्जये० ; the whole passage is obscure to me.

२ Thus Be U ; instead of तेषां सप्तर्षीणां T and Pm : सप्तानां सप्तर्षीणां, M G om. these two words.

३ Thus M G T Pm. In Be U this passage runs : भवत्ययाजनीयो यः प्रवरास्त्रान्न ।

४ विजा० Be U Pm, जानाति M G T.

५ यज्ञस्य M G T ; read ०विज्ञाने, to obtain a śloka ?

६ Thus M T G, वदत्यो Pm, आहुविवाहादिद्विविधयो Be U.

७ Thus Be U Pm, न देवान् M G, देवाश्च T.

८ स्तोत्रं Be U.

९ Not found in Be U Pm.

१० Thus Be U Pm, महाप्रवरेयाः M G T.

११ Thus all, r. ०उत्ते ? But the whole passage is not clear to me. After संतिष्ठते Be U ins. य इदं विजानाति ।

	Rs. An.
*Taittiriya Pratisakhya (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1 4
*Tandya Brahmana (Text), Fasc. 13-18 @ -/10/- each	3 12
Tantra Vārtika (English), Fasc. 1-15 @ 1/4/-	15 12
*Tattva Cintāmani, Vol. II, Fasc. 7-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ -/10/- each	14 "
Tattva Cintāmani Didhiti Prakas, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3 12
Tattva Cintāmani Didhiti Vivriti, Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1 @ -/10/- each	7 8
*Tattvarthadhigama Sūtram, Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1 4
Tirthacintāmani, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2 8
Trikānda-Mandanam, Fasc. 1-3 @ -/10/-	1 14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3 2
Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-14 @ -/10/- each	9 12
*Uttara Naishadha (Text), Fasc. 6-12 @ -/10/- each	4 6
Uvāsagadasāo (Text and English), Fasc. 1-6 @ 1/- Vajjalaggam, Fasc. 1	6 0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ -/10/-	0 10
*Varaha Purana (Text), Fasc. 2-14 @ -/10/- each	9 2
Varṣa Kriyā Kaumudi, Fasc. 1-6 @ -/10/-	3 12
Vayu Purana (Text), Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	8 2
*Vedānta Sūtras (Text), Fasc. 7-13 @ -/10/- each	4 6
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/-	5 10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-5 @ 1/4/-	5 0
Ditto Vol. III, Fasc. 1	0 10
Vishvahitam, Fasc. 1	0 10
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 8
Vrihat Svayambhū Purāna, Fasc. 1-6 @ -/10/-	3 12
*Vrihannaradiya Purana (Text), Fasc. 3-6 @ -/10/- each	2 8
Yogaśāstra, Fasc. 1-6	6 4
*Yoga Sūtra of Patanjali (Text and English), Fasc. 3-4 (Fasc. 3, Re. 1/-, Fasc. 4, Rs. 2/-)	3 6

Rajasthan Series.

A Descriptive Catalogue of Bardic and Historical Manuscripts.	
Sect. i: Prose Chronicles. Part i: Jodhpur State. Fasc. 1	1 0
Sect. i: Prose Chronicles. Part ii: Bikaner State. Fasc. 1	1 0
Sect. ii: Bardic Poetry. Part i: Bikaner State. Fasc. 1	1 0
Vacānikā Rāthōra Ratana Singhajī rī Mahesadāsōta rī Khiriyā Jagā rī kahī. Part i: Dīngala Text with Notes and Glossary	1 8
Veli Krisāna Rukamanī rī Rāthōra rāja Prithī Rāja rī kahī. Part i: Dīngala Text with Notes and Glossary	1 8
Bardic and Historical Survey of Rajputana, Chanda rāu Jēta Sī rō	1 8

Tibetan Series.

Amarakosah, Fasc. 1-2	4 0
Amartika Kamdhenuh	1 0
Bauddhastotrasangraha, Vol. I	2 0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4 0
Nyayabindu (A Bilingual Index)	1 0
Nyayabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1-2	2 0
Pag-Sam Śhi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4 0
Pa-na Pradipah	1 0
Rtogs brjod dpag hkhri Śiñ (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-13; Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	24 0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/- each	14 0
Timed-Kun-Den	1 0
Minor Tibetan Texts. The Song of the Eastern Snow Mountain	1 0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-34 @ 1/- each	34 0
Ditto ditto (Palm-leaf and selected paper MSS.) @ 3/- each	6 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	5 0
Report on the Search of Sanskrit MSS., 1895-1900, 1901-1905, and 1906-1911 @ -/8/- each	1 8
Catalogue of the Scientific Periodicals in Calcutta Libraries	5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

22-1-22.

Books are supplied by V.P.P.

BIBLIOTHECA INDICA :
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

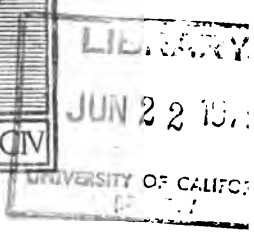
**PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.**

NEW SERIES, No. 1460.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM

A SANSKRIT WORK OF THE VEDIC LITERATURE.

EDITED BY

DR. W. CALAND,
UTRECHT.

VOL. III. FASCICULUS VI.

(Concluding the work.)

CALCUTTA :

**PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL, 1, PARK STREET.
1924.**

MAIN/UL-B

NOTICE.

BIBLIOTHECA INDICA

PUBLISHED BY

THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

THE Bibliotheca Indica is a collection of works belonging to or treating of Oriental literatures and contains original text-editions, as well as translations into English, and also bibliographies and studies.

The publication was started in 1849, and consists of an Old and a New Series. The New Series was begun in 1860, and is still running.

As a rule the issues in the series consist of fascicles of 96 or 100 pages print, though occasionally numbers are issued of double, triple or larger bulk, and in a few cases even entire works have been published under a single issue number. Several different works are always simultaneously in progress. Each issue bears a consecutive issue number. The Old Series consists of 265 issues; in the New Series, till November, 1923, inclusive, 1459 issues have been published. These 1724 issues represent 237 different works; these works again represent the following literatures :—

Sanskrit, Prakrit.
Rājasthānī, Kāshmirī, Hindī.
Tibetan.
Arabic, Persian.

Several works published are partly or wholly sold out. others are still incomplete and in progress. A few works, though incomplete, have been discontinued.

Various price lists and notices concerning the Bibliotheca Indica are available and may be had on application. Other lists are in preparation. Revised lists are published from time to time.

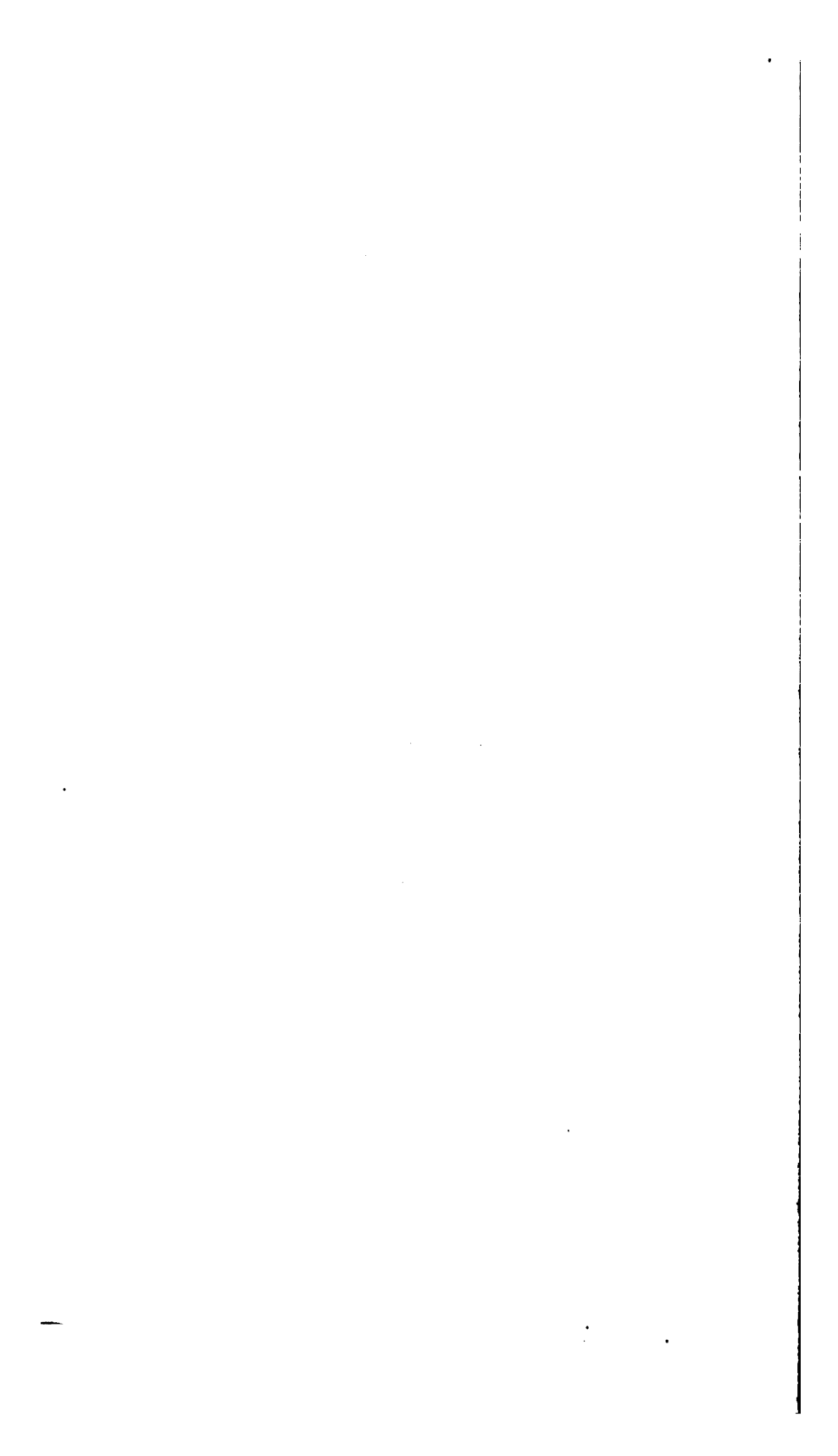
The standard sizes of the Bibliotheca Indica are three :—

Demy (or small) octavo.
Royal (or large) octavo.
Quarto.

The prices of the Bibliotheca Indica as revised in 1923 are based (with some exceptions) on the following scale per unit of 96 or 100 pages in a fascicle as the case may be :—

INDEXES.

I. INDEX OF PROPER NAMES.

(a) NAMES OF SĀMANS.

- अग्नेर्हृदयम् X. 49 : 50. 16.
अरण्ये मेयाणि सामानि XVI. 4 : 250. 3.
दृष्टादोषीयम् IX. 16 : 289. 6.
उद्गुप्तोद्यम् XVIII. 15 : 360. 6.
अतुल्यायज्ञायज्ञियम् X. 49 : 50. 18.
कक्षरयन्तरम् XVIII. 7 : 349. 13.
कालीयम् XVIII. 15 : 359. 15.
मायवम् XIV. 25 : 196. 19.
मौरिवीतम् XIV. 25 : 196. 18.
अरादोषीयम् XVIII. 15 : 360. 4.
नौधसम् XVIII. 15 : 359. 14.
प्रजापतेर्हृदयम् X. 49 : 51. 1.
दृष्टत् II. 17 : 63. 4; X. 49 : 51. 1 and elsewhere.
भद्रम् XVI. 22 : 268. 4.
भासम् XVI. 13 : 261. 17.
यज्ञायज्ञियम् X. 59 : 61. 10, 11; XVI. 3 : 247. 13.
यामम् XV. 28 : 232. 9.
रथन्तरम् X. 49 : 50. 17; XIV. 4 : 157. 17. and elsewhere.
दिवतम् XVIII. 15 : 359. 15.
वाजिनाथु साम XI. 8 : 77. 1, 5.
वामदेव्यम् II. 17 : 62. 4; X. 49 : 51. 1; XIV. 12 : 174. 8; XVIII.
15 : 359. 12.
वारवन्तोयम् X. 49 : 50. 17; XII. 18 : 114. 11.
वार्षाहारम् IX. 16 : 289. 5.
विकर्षम् XVI. 13 : 261. 17.
वैखानसम् XVI. 24 : 270. 1.
वैराजम् XVIII. 15 : 359. 11.
वैरूपम् XVIII. 15 : 359. 14.
शाक्करम् XVIII. 15 : 359. 12.
श्वेतम् II. 17 : 63. 5; IX. 16 : 289. 18; X. 49 : 50. 18.
त्रायन्तोयम् XII. 18 : 114. 11.

4 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- सीद्धविषम् XVIII. 15 : 360. 5.
 हविष्कृन्निधनम् XVI. 24 : 270. 3.
 हविष्मन्निधनम् XVI. 24 : 270. 2.

(b) NAMES OF PEOPLES AND LOCALITIES.

- आरह XVIII. 13 : 357. 6. (आरह XVIII. 44 : 397. 11, but here
 the reading is not wholly certain), also dhś. I. 2. 14.
 करखर XVIII. 13 : 357. 6, cp. dhś. l.c. (where the MS. Haug
 has also कर० not कार०) and Āp. XXII. 6. 18. (a var. with
 कर०)
 कलिङ्ग II. 3 : 40. 9; XVIII. 13 : 357. 7.
 काशिविदेह XVIII. 44 : 397. 10.
 कुषपक्षाल XVIII. 44 : 397. 10
 कुषप्रक्षाल XVIII. 25 : 374. 8.
 मान्यार XVIII. 13 : 357. 6; XVIII. 44 : 397. 11 (?).
 पक्षाल XVIII. 25 : 374. 9; XVIII. 38 : 389. 3.
 महावर्ष II. 3 : 40. 7, cp. महावृष AV. V. 22. 4, 5 and Śat. Br.
 Kānva text IV. 2. 3. 10 (कुषमहावृषाः).
 मूजवन्त II. 3 : 40. 8; VI. 14 : 172. 2.
 विदेह II. 3 : 40. 7.
 मण्डाल XVIII. 13 : 357. 9.
 सीवीर, XVIII. 13 : 357. 5.
 क्षावन्य (?) II. 3 : 40. 7.
 स्यार्ष (?) XVIII. 44 : 397. 11.
 कुषक्षेत्र XVIII. 45 : 399. 11; XVIII. 47 : 403. 12.
 बाष्पव प्रख XVIII. 18 : 298. 6.
 प्राच प्रखवच XVI. 29 : 276. 5; XVI. 30 : 276. 14.
 विसवती (plur.) XVIII. 45 : 399. 11.
 वर्षिष्टीयप्रख XVIII. 49 : 407. 14.
 सुवर्षसवती XVIII. 45 : 399. 11.

(c) RITUALISTIC AUTHORITIES

- आङ्गिगवि VII. 4 : 205. 4; XI. 2 : 66. 5; XIV. 15 : 180. 8; XX.
 2 : 7. 2, etc.
 आनेय XXI. 21 : 108. 11, 12.
 आर्तभानौपुच XXI. 16 : 99. 9.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA. 5

- बौपमन्यव XIII. 1 : 119. 12. and passim in Dvaidha and Karmānta.
 बौपमन्यवोपुत्र passim in praśna XX.
 कात्य II. 15 : 57. 15; VII. 4 : 205. 4; XI. 2 : 66. 6; XX. 4 : 12.
 12; XX. 5 : 15. 13; XX. 16 : 35. 13; 36. 10.
 कौषपतन्त्रि XX. 13 : 30. 1.
 गौतम XXI. 3 : 74. 15; XXIII. 19 : 184. 2.
 आश्यान् कात्यायनः XXIII. 7 : 158. 5.
 दक्षिणाकारो राघोतरः XX. 11 : 26. 1.
 दौर्धवास्त्र XX. 10 : 23. 5; XXI. 20 : 107. 2; XXI. 22 : 109. 10;
 XXIII. 19 : 182. 8.
 दौषायन VII. 4 : 205. 3; XI. 2 : 66. 4; XIV. 15 : 180. 7. and
 passim in Dvaidha and Karmānta.
 माङ्गल XXIV. 2 : 186. 3 name of an ācārya according to Veṅk.
 and according to एके in the Viv.; see माङ्गल in the Index of
 words.
 मेचेय XX. 1 : 4. 3; XX. 24 : 53. 8.
 मोद्गल्य XVI. 13 : 261. 16; XVIII. 2 : 344. 2; XX. 1 : 3. 13;
 XX. 13 : 29. 14, etc.
 राघोतर VII. 4 : 205. 5; XX. 1 : 4. 5; XX. 5 : 14. 8, etc.
 राघोतर plur. XX. 16 : 33. 8; XX. 18 : 38. 12.
 बाधूलक XXIX. 1 : 368. 3.
 ब्राह्मोक्ति passim in Dvaidha and Karmānta.

(d) PROPER NAMES OF MYTHICAL, LEGENDARY AND
 HISTORICAL PERSONS OUTSIDE THE PRAVARA-PRAŚNA.¹

- बहिरु (plur.) II. 16 : 60. 6.
 बन्धि XVI. 28 : 274. 3.
 ब्रमावतु XVIII. 44 : 397. 8, 11, son of Purūravas.
 बाव्य (बाज, बाद्य ?) III. 29 : 103. 7.
 बाजेय VIII. 6 : 241. 7, 10, 11; XV. 37 : 242. 3.
 बायु XVIII. 44 : 397. 8, 9, son of Purūravas.
 बावधि XVI. 27 : 273. 8.
 उर्वशी XVIII. 44 : 396. 2.
 उग्रनाः कात्यः XVIII. 46 : 402. 1 sqq.

¹ The names of the serpents XVII. 18 have been omitted.

6 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- चतुर्षः भ्रातृन्निनः XVIII. 13 : 357. 8.
 औपोदितिः गोपः लायनः वैयान्नपदाः XVIII. 26 : 374. 8, 17 ; 375. 4.
 कानाम्ब वाध्वश्चः XVIII. 41 : 392. 6 ; 393. 5.
 केशिन् XVII. 54 : 334. 3.
 केशी दाक्ष्यः XVIII. 26 : 374. 12 ; XVIII. 38 : 389. 1.
 कौत्स VI. 14 : 171. 19 ; VI. 15 : 172. 12 sqq.
 कौत्साश्चः याक्ः XVI. 27 : 273. 7.
 खाण्डिक XVII. 54 : 334. 3.
 मान्धर्वायणः वाल्यैः षाग्निवेश्यः XVIII. 26 : 374. 15.
 गोबाल XXIII. 13 : 170. 4.
 जनक XXIII. 13 : 169. 13.
 जयन्ती XVIII. 46 : 403. 2, a daughter of Indra (r. जयन्त्या च).
 नैभ्रुवः कश्यपः XVIII. 45 : 401. 6.
 पाथिन् XVIII. 49 : 408. 5.
 पुरूरवः रेडः XVIII. 44 : 396. 1.
 पूर्वक्षिति XVIII. 45 : 397. 13, an apsaras.
 प्रयोयुग XXVIII. 12 : 364. 12. (proper name ?)
 बुधः सौम्यः XVIII. 26 : 374. 7.
 भरत XII. 9 : 99. 15 ; XVI. 32 : 278. 8 ; XXVI. 20 : 300. 10, 11.
 भार्गव XII. 18 : 114. 11.
 भृगु (plur.) II. 16 : 60. 6. .
 मनुः वैवस्वतः XVIII. 47 : 405. 1.
 मशकः मर्ग्यः XVI. 27 : 273. 8.
 रौहिण्यैः क्रौञ्चिनिः XVI. 27 : 273. 6.
 वसिष्ठ (plur.) X. 11 : 11. 11 ; (sing.) XIV. 20 : 187. 4 sqq. ; XVII.
 54 : 334. 2.
 वाल्येय II. 3 : 36. 8, acc. to the Viv. (see Index of words) no
 proper name.
 शिबिः औशीनरः XVIII. 49 : 407. 9 sqq.
 शूनस्कर्षः शैव्यः XVIII. 48 : 405. 18.
 शार्वसेनि XVII. 54 : 334. 4.
 सुदेवला XVIII. 13 : 358. 2.
 सुरथः शैव्यः XVIII. 19 : 365. 19.
 सुयंबर्षस् XVIII. 46 : 402. 4, a gandharva
 सोदास XVII. 54 : 334. 2.
 वाल्येय II. 3 : 36. 8, acc. to the Viv. (see Index of words) no
 proper name.

(c) PROPER NAMES IN THE PRAVARA-PRAŚNA.¹

- चमलि page 463. line 6, 464. 4.
 चण्डिका 431. 1, a bharadvāja.
 चण्डिका 448. 6, a viśvāmitra.
 चण्डिका 424. 4 sqq.
 चण्डिका 448. 4, 5, a viśvāmitra.
 चण्डिका 435. 5, 6. son of āṅgiras.
 चण्डिका 447. 4, son of kata.
 चण्डिका 439. 8, etc.; 467. 6.
 चण्डिका 444. 2, a kuśika viśvāmitra
 चण्डिका 421. 2, son of ṛṣṭiṣeṇa.
 चण्डिका 419. 6, son of cyavana.
 चण्डिका 420. 1, a vida bhṛgu.
 चण्डिका 439. 6, son of āṅgiras.
 चण्डिका 436. 4, son of āṅgiras.
 चण्डिका 425. 3, son of āṅgiras.
 चण्डिका 440. 4, an atri.
 चण्डिका 441. 5, son of atri.
 चण्डिका 420. 1, a vida bhṛgu.
 चण्डिका 453. 2; 456. 5, son of kaśyapa.
 चण्डिका 459. 2, a kuṇḍina vasistha.
 चण्डिका 446. 4, son of viśvāmitra.
 चण्डिका 455. 3; 456. 5, son of avatsāra.
 चण्डिका 452. 3, a nidhruva kaśyapa.
 चण्डिका 428. 6, a bharadvāja.
 चण्डिका 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
 चण्डिका 437. 3. a saṃkṛti bharadvāja; 449. 2, a nidhruva
 kaśyapa.
 चण्डिका 424. 4, an ayāsya gotama
 चण्डिका 440. 5; 465. 11 an atri.

¹ Those names only have been given, which are more or less certain : some of them, being wholly doubtful, have been omitted. To each name have been added the names of the gotra and sub-gotra, designed, for convenience's sake by the unchanged proper names; strictly spoken, I ought to have written e.g. not 'a garga,' 'a bhṛgu' but 'a gargya,' 'a bhārgava.'

8 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- आनेयाय 431. 4, a bharadvāja, cp. gaṇa aśvādi (आनेय भरद्वाजे) on
 Pān. IV. 1. 110.
 आनङ्गि 441. 2, an atri.
 आनीयाय ? 441. 2, an atri.
 आपस्तम्ब 431. 3, a bharadvāja.
 आपिमलि (०शालेय) 419. 2, a vatsa bhṛgu.
 आभरदसु 461. 3, son of indrapramada.
 आभिजित 425. 5, a śāradvata gotama.
 आग्नि 420. 8, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu.
 आयसूय 452. 2, a śaṅḍila kaśyapa.
 आयास्य 424. 4, 425. 2, an ayāśya gotama.
 आरणसिन्यु 431. 4, a bharadvāja.
 आर्काय 418. 5, a vatsa bhṛgu ; 420. 2 (?), a vida bhṛgu.
 आर्षि 437. 3, a saṅkṛti bharadvāja.
 आर्षिषेय 415. 1 ; 420. 7, 421. 3 a bhṛgu.
 आश्वलायन 458. 1, a vasiṣṭha.
 आश्वि (r. आश्विनि ? , op. gaṇa gaurādi) 443. 5, a kuśika viśvā-
 mitra.
 आश्विन 416. 6, a vatsa bhṛgu.
 आविञ्चि 458. 3, a vasiṣṭha.
 आविन्नेय 452. 3, a nidhruva kaśyapa.
 आश्वलायन 457. 2, a vasiṣṭha.
 आश्वत 447. 9, a dhanamjaya viśvāmitra.
 आसुराय 450. 1, a nidhruva kaśyapa.
 रत्ना 465. 7, daughter of manu.
 रम्भाय 464. 3, son of dṛḍhacyuta.
 इन्द्रकौशिक 448. 9, a kuśika.
 इन्द्रप्रमद 461. 3, son of vasiṣṭha.
 इन्द्रस्तम्ब 431. 2, a bharadvāja.
 इन्द्रातिथि 441. 4, an atri.
 इषुमत 430. 1, a bharadvāja.
 उष्य 426. 6, son of aṅgiras.
 उषैर्मन्यु 418. 4, a vatsa bhṛgu.
 उदल 446. 1, son of devarāta.
 उदहय 428. 3, a bharadvāja.
 उपमन्यु 460. 3, 461. 2 a vasiṣṭha.
 उषस्य 439. 6, son of amahayya.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA. 9

- उडनस (*sic*) 427. 4, son of gotama.
उड्राच 419. 3, a vatsa bhṛgu; 448. 1, a dhanamjaya viśvā-
mitra.
उडरुड 428. 6 : a bharadvāja gotama.
उडर्यायन 426. 3, a kumaṇḍa.
उडर्व 419. 6, son of apnavāna.
उडतभान 417. 4, a vatsa bhṛgu.
उडम 438. 7, a mudgala bharadvāja.
उडम्याय 438. 7, id.
उडवभ 438. 7, a mudgala bharadvāja.
उडष्टिषेव 421. 2, son of apnavāna.
उडतिशायन 417. 4, a bhṛgu; 439. 3, a kapi bharadvāja; 448.
15, a nidhruva kaśyapa.
उडपिकि (?) 456. 1, a lokākṣi kaśyapa.
उडकषायायन 451. 2, a nidhruva kaśyapa.
उडकलि 450. 4, id.
उडकुलोमि 457. 3, a vasiṣṭha.
उडकृष्णायन 427. 5, a kāreṇupāli gotama.
उडकमेव 453. 5, a śaṇḍila kaśyapa.
उडकमेचि 430. 1, a bharadvāja.
उडकरि 443. 5, a kuśika viśvāmitra.
उडकनजि 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
उडकुम्भराय 447. 5, id.
उडकुम्भरि 445. 1, a kuśika viśvāmitra.
उडकृष्णमनि 460. 5, an upamanyu vasiṣṭha.
उडकालकि 440. 3, an atri.
उडकमव (?) 460. 3, an upamanyu vasiṣṭha.
उडकजिडि 418. 3, a vatsa bhṛgu.
उडकदहजि 445. 1, a kuśika viśvāmitra; 463. 7, an agasti.
उडकचिन्दु 425. 6, a sāradvata gotama.
उडकमल्कटायन 433. 1, a garga bharadvāja.
उडकमकंडायन 435. 3, a kaṇva bharadvāja.
उडकप्य 450. 2, a nidhruva kaśyapa.
उडकमि 428. 6, a bharadvāja.
उडकरमि (०चि) 418. 3, a vatsa bhṛgu.
उडकूर्णमि (?) 442. 5, a mudgala atri.
उडकनस 427. 1, 2, a gotama.

10 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- कचीवन्त् 426. 6, son of ucathya.
 कल 435. 3, 5 ; 465. 12, son of ajamīdha.
 कत 447. 4, 6, son of viśvāmitra.
 कपि 439. 3, 5, a bharadvāja.
 कपिकेम् 461. 2, an upamanyu vasiṣṭha.
 करभ 447. 4, a kata viśvāmitra.
 करशिखण्ड 439. 4, a bharadvāja.
 करेणुपाल 427. 8, son of gotama.
 कल्पाय 430. 1, a bharadvāja.
 कल्पावद्वि 463. 7, an agasti.
 कश्यप 448. 15, sqq.; 466. 5.
 काचाणि 424. 4, an ayāsyā gotama.
 काठोरि 425. 1, id.
 काषायन 433. 1, a garga bharadvāja.
 काष्ठेविदि 457. 4, a vasiṣṭha.
 काष्ठरथि 420. 2, a vīdā bhṛgu.
 कापटु 459. 2, a kundīna vasiṣṭha.
 कापिष्ठल 460. 3, an upamanyu vasiṣṭha.
 कापिष्ठ 457. 2, a vasiṣṭha.
 कापुटि 455. 6, a lokākṣi kaśyapa.
 कामकायन 446. 7, a viśvāmitra.
 कामकायनिन्त् 446. 7, id.
 कामन्मक 444. 1, id.
 काम्मरोदरि 451. 2, a nidhruva kaśyapa.
 काम्मलोदरि (?) 418. 4, a vatsa bhṛgu.
 कां(का)वत्य 432. 1, a bharadvāja.
 कारिरौति 433. 3, a garga bharadvāja.
 कारी(रि)षायण 432. 1, a bharadvāja.
 कारीशि (कारिषि) 436. 2, a harita bharadvāja ; 447. 9 a dhanam-
 jaya viśvāmitra.
 कार्षि 425. 1, an ayāsyā gotama.
 कार्षपि 431. 6, a bharadvāja.
 कारेणुपालि 427. 5, 6, a kareṇupāla gotama.
 कारेय 453. 6, a śaṅḍila kaśyapa.
 कामर्यायणि 440. 2, an atri.
 कालपवि (?) 441. 2, id.
 काल्पाय (?) 445. 3, a kuśika viśvāmitra.

- कालेय 455. 5, a lokākṣi kaśyapa.
 कालिक (?) 462. 1, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
 काशकृत् 417. 4, a vatsa bhṛgu.
 काशीनाथ 425. 1, an ayāśya gotama.
 काष्ठरेचि 426. 3, a kumaṇḍa gotama.
 कात्यायन 418. 5, a vatsa bhṛgu ; 462. 3, a nila-parāśara vasiṣṭha.
 कौशलि 425. 1, an ayāśya gotama.
 कुक 431. 5, a bharadvāja.
 कुण्डिन 459. 1, a vasiṣṭha ; 460. 2, a son of mitrā-varuṇa (?).
 कुण्डोदरायण 460. 6, an upamanyu vasiṣṭha.
 कुमभ 426. 6, son of gotama.
 कुम्भिक 443. 4 ; 445, 4, a viśvāmitra ; 448. 6, son of aghamarṣana.
 कृष्णाजिन 462. 5, a nila-parāśara vasiṣṭha.
 कृष्णाचेय 440. 4, an atri.
 कैतवायन 423. 1, a mitrayu bhṛgu.
 कैतवायनि 446. 4, a lohita viśvāmitra.
 कौकलि 431. 5, a bharadvāja.
 कौकल्य 447. 5, a kata viśvāmitra.
 कौटिल्य 421. 7, a yaska bhṛgu.
 कौत्थ 435. 7, a harita bharadvāja.
 कौट्रेय 441. 2, an atri.
 कौनासि 455. 7, a lokākṣi kaśyapa.
 कौवाद्य 424. 6, an ayāśya gotama.
 कौभोजि 457. 4, a vasiṣṭha.
 कौमभ 415. 3 ; 426. 3, 4, a gotama.
 कौमारवत्य 424. 5, an ayāśya gotama.
 कौमुदगन्धि 431. 4, a bharadvāja.
 कौमुदादि 461. 7, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
 कौशायन 457. 4, a vasiṣṭha.
 कौशाम्नेय 421. 7, a yaska bhṛgu.
 कौशियायन 431. 4, a bharadvāja.
 कौशीतकेय 450. 4, a nidhruva kaśyapa.
 कौ(शौ)ष्टिकि 432. 8, a garga bharadvāja.
 कौचड 453. 5, a śaṇḍila kaśyapa.
 क्रौञ्चायन 430. 3, a vida bhṛgu.
 क्रौञ्चायन (?) 431. 4, a bharadvāja.
 क्षाम्यायण 428. 3, id.

12 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- शौरकराक्ष 425. 5, a śāradvanta gotama.
 शैमिति 462. 4, a nila-parāśara vasiṣṭha.
 शरेभ 452. 2, a nidhruva kaśyapa.
 शष्पायनि 462. 1, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
 शारवादि 429. 2, a bharadvāja.
 शारि(शार)श्रीवि 428. 6, a bharadvāja.
 शार्दमायन 423. 7, a śunaka bhṛgu; 450. 3 (?), a nidhruva
 kaśyapa.
 शम्भरायक 432. 7, a garga bharadvāja.
 शर्म 415. 4, a bharadvāja; 432. 7, sqq. son of śini.
 शविष्ठिर 442. 3, an atri; 442. 4, son of arcanānas.
 शङ्गायन 423. 8, a śunaka bhṛgu; 454. 1, a śaṅḍila kaśyapa.
 शङ्गेय 419. 1, a vatsa bhṛgu.
 शार्त्तमद 423. 7, a śunaka bhṛgu.
 शार्दभीमुच 454. 2, a śaṅḍila kaśyapa.
 शविष्ठिर 440. 4, an atri.
 गुण्डुलि 459. 1, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 गुच 427. 2, an uśanas gotama.
 मृत्तमद 424. 2, son of śunaka.
 मोतन 425. 3, son of ayāśya.
 मोपवन 441. 2, an atri.
 मोषलि 461. 6, a kṛṣṇa-parāśara vasiṣṭha.
 मोषि 462. 1, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
 मोभिल 454. 1, a śaṅḍila kaśyapa.
 मोदूच 454. 3, id.
 मोतन 425. 2, 467. 5.
 मोमायन 452. 2, a nidhruva kaśyapa.
 मोर 444. 2, a kuśika viśvāmītra.
 मोराचेय 440. 4, an atri.
 मोराक्षि 420. 8, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu.
 मोरिक्कि 442. 6, a mudgala atri.
 मोरिशीवि 440. 3, an atri.
 मोरिवायक 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
 मोरिवीत 437. 5, son of samkṛti.
 मोरिन्नवच 457. 2, a vasiṣṭha.
 घाग्यायक 420. 7, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu.
 चाङ्गवर्मायक 446. 3, a lohita viśvāmītra.

- चान्द्रमस 419. 1, a vatsa bhṛgu.
 चान्द्रायस 420. 7, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu ; 437. 3, a saṃkṛti bharadvāja.
 चारायस 437. 2, a saṃkṛti bharadvāja.
 चिकित 444. 1, a kuśika viśvāmitra.
 चिन्तन्तु (?) 445. 2, id.
 चिन्तसेन 421. 7, a yaska bhṛgu.
 चेलक 429. 1, a bharadvāja.
 चैत्रेय 445. 2, a kuśika viśvāmitra.
 चौच 423. 8, a śunaka bhṛgu.
 चौडकायन 458. 2, a vasiṣṭha.
 चौलि 463. 2, a śyāma-parāśara vasiṣṭha.
 चवन 419. 6, son of bhṛgu.
 चामरि (?) 448. 15, a nidhruva kaśyapa.
 चामल 440. 1, an atri.
 चामलि 439. 5, a kapi bharadvāja.
 चामस 450. 1, a nidhruva kaśyapa
 चान्दोनि 439. 8, an atri.
 जसदग्नि 419. 6 ; 467. 5, son of ūrva.
 जादुर्क 457. 3, a vasiṣṭha.
 जानायन 417. 4, a vatsa bhṛgu.
 जाबलि 444. 3, a kuśika viśvāmitra ; 419. 2, a vatsa bhṛgu.
 जामालायन (?) 420. 3, a vida bhṛgu.
 जारसाण (?) 451. 4 a nidhruva kaśyapa.
 जिहीति (?) 418. 1, a vatsa bhṛgu.
 जीवनि 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
 तषि 437. 1, a saṃkṛti bharadvāja.
 तरसिन् 439. 3, a kapi bharadvāja.
 तबस (?) 438. 8, a mudgala bharadvāja.
 ताखिन् 439. 4, a kapi bharadvāja.
 तारकास 437. 2, a saṃkṛti bharadvāja.
 तारकायस 444. 3, a kuśika viśvāmitra
 तारुणायस 422. 5, a mitrayu bhṛgu.
 दसविन्दु 440. 1, an atri.
 नैमित्तीय 423. 8, a śunaka bhṛgu.
 नैदेस 428. 4, an ayāsyā gotama ; 440. 3, an atri ; 454. 3, a
 saṅḍila kaśyapa.

14 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- नसदस्यु 435. 2, son of purukutsa.
 नैवर्ष 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
 दाक्षायणि 451. 3, a nidhruva kaśyapa.
 दाक्षि 440. 2, an atri; 442. 5, a mudgala bharadvāja.
 दाक्षिकि 446. 3, a lohita viśvāmitra.
 दाभ्रेषि 417. 3, a vatsa bhṛgu.
 दाभायष 416. 6, a vatsa bhṛgu; 455. 5, a lokākṣi kaśyapa.
 दाभिं 424. 5, an ayāśya gotama; 421. 6, a bharadvāja.
 दार्भ्य 435. 7, a harita bharadvāja.
 दिवोदास 423. 3, son of vadhryāśva.
 दिश 427. 1, an uśanas gotama.
 दीर्घजङ्ग 438. 8, a mudgala bharadvāja.
 दीर्घतम (•नमस्) 415. 3; 426. 9, son of gotama.
 दुर्दिन 421. 6, a yaska bhṛgu.
 हृष्युत 465. 1, son of agastī.
 देवकि 424. 6, an ayāśya gotama.
 देवतरस 446. 7, 9, son of devaśravasa.
 देवयात 451. 2, a nidhruva kaśyapa.
 देवरात 446. 1, son of viśvāmitra.
 देवस्य 455. 2, son of avatsāra.
 देवश्रवस 446. 7, 9, son of viśvāmitra.
 देवाश्च 428. 3, a bharadvāja.
 देवनायन 421 6. a yaska bhṛgu (? perhaps जैव•, cp. Pāṇ IV. 1.
 103.)
 देवमति 429. 4, a bharadvāja.
 देवमत्य 418. 5, a vatsa bhṛgu.
 देवस्थानि 434. 3, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 दौरिणि 441. 3, an atri.
 द्रोणभाव 440. 3, id.
 धनंजय 447. 9, a viśvāmitra; 448. 2, son of madhucchandasa.
 धन्वन्तरि 454. 4, a śaṅḍila kaśyapa.
 धान्यायन 430. 3, a bharadvāja.
 धार्म्यायष 449. 1, a nidhruva kaśyapa.
 धूमगन्ध 431. 5, a bharadvāja.
 धुञ्ज 449. 1, a nidhruva kaśyapa.
 धुञ्जायष 449. 1, id.
 धौम्य 449. 1, id.

- नवप्रथम 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 नाडाथन (?) 419. 3, a vatsa bhṛgu.
 नारायण 447. 5, a kata viśvāmitra.
 नाडाथन 420. 3, a vida bhṛgu.
 निम्ब 453. 1, a kaśyapa; 453. 2, son of avatsāra.
 निहित (?) 427. 2, an uśanas gotama.
 नीलाचेय 440. 5, an atri.
 नैकरि 424. 6, an ayāśya gotama.
 नैतिरक्षि (?) 438. 1, a rathītara bharadvāja.
 नैतुन्दि 431. 5, a bharadvāja.
 नैतुन्द्य 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 नैमिषि 436. 1, a harita bharadvāja.
 नैरथि 420. 7, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu.
 पतञ्जल 439. 3, a kapi bharadvāja.
 पराभर 461. 5, a vasiṣṭha; 463. 5, son of śakti.
 परिषु 437. 1, a saṃkr̥ti bharadvāja.
 पलाशशाखवन्नि 433. 2, a garga bharadvāja.
 पाञ्चाल 451. 4, a nidhruva kaśyapa.
 पाञ्चिनि 418. 1, a vatsa bhṛgu.
 पाथिकार्य 452. 2, a nidhruva kaśyapa.
 पारिषदेय 428. 5, a bharadvāja.
 पारिमण्डलि (var.) 419. 2, a vatsa bhṛgu.
 पार्श्वकायन 458. 2, a vasiṣṭha.
 पार्श्वजङ्घ 443. 4, a kuśika viśvāmitra.
 पार्श्ववक्त्र 458. 2, a vasiṣṭha.
 पार्थ 423. 4, a vena bhṛgu.
 पार्थिव 425. 1, an ayāśya gotama.
 पावक 453. 5, a śaṇḍila kaśyapa.
 पित्राक्षि 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
 पिच्छपीव 447. 5, a kata viśvāmitra.
 पुत्रकुल 435. 2, son of āngiras.
 पुरुरवस् 465. 7, son of idā.
 पुत्राक्षि 420. 2, a vida bhṛgu.
 पूनिमाच 437. 3, a saṃkr̥ti bharadvāja; 458. 3, a vasiṣṭha.
 पूर 415. 5; 448. 12, a viśvāmitra; 448. 13, son of viśvāmitra.
 पूर्वाभिषि 443. 2, son of arcanānas.
 इक्षु 423. 5, son of vena.

16 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- वृषदत्त 438. 5, son of virūpa.
 वैश्वानर 417. 2, a vatsa bhṛgu.
 वैश्व 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 वैश्वानर 451. 3, a nidhruva kaśyapa.
 वैश्वानर 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 वैश्व 417. 2, a vatsa bhṛgu.
 वैश्वानर (?) 427. 5, a kāreṇupāli gotama.
 वैश्वानर (?) 436. 2, a harita bharadvāja.
 वैश्व 433. 3, a garga bharadvāja; 436. 2, a harita bharadvāja.
 वैश्वानर 462. 6, a śveta-parāśara vasiṣṭha.
 वैश्व 439. 5, a kapi bharadvāja.
 वृषदत्त 430. 1, a bharadvāja.
 वृषदत्त 427. 1, an uśanaś gotama.
 वृषदत्त 428. 4, a bharadvāja.
 वृषदत्त 420. 1, a vida bhṛgu.
 वृषदत्त (?) 417. 2, a vatsa bhṛgu.
 वृषदत्त 461. 7, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
 वृषदत्त 461. 7, id.
 वृषदत्त 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 वृषदत्त 462. 3, a nīla-parāśara vasiṣṭha.
 वृषदत्त 445. 3, a kuśika viśvāmitra.
 वृषदत्त 418. 2, a vatsa bhṛgu; 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
 वृषदत्त 423. 4, a vena bhṛgu; 435. 3, (?), a kaṇva bharadvāja.
 वृषदत्त 421. 6, a yaska bhṛgu.
 वृषदत्त 459. 2, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 वृषदत्त 419. 2, a vatsa bhṛgu.
 वृषदत्त 432. 7, a garga bharadvāja.
 वृषदत्त 417. 2, a vatsa bhṛgu.
 वृषदत्त (?) 428. 4, a bharadvāja.
 वृषदत्त 443. 5, a kuśika viśvāmitra.
 वृषदत्त 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
 वृषदत्त 415. 7; 467. 1.
 वृषदत्त 424. 6, an ayāśya gotama.
 वृषदत्त 431. 1, a bharadvāja.
 वृषदत्त 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 वृषदत्त 428. 3, 432. 1, 2; 467. 5, son of bṛhaspati.
 वृषदत्त 465. 9.

- भाषि 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 भागि 422. 1, a yaska bhṛgu ; 440. 1, an atri.
 भागुरि 452. 2, a nidhruva kaśyapa ; 454. 2, a śaṅḍila kaśyapa.
 भागुरित्वायन 460. 6, an upamanyu vasiṣṭha.
 भागुरिषि 422. 1, a yaska bhṛgu.
 भारद्वाजायन 441. 4, an atri, cp. gaṇa aśvādi : भरद्वाज षात्रेय, on
 Pān. IV. 1. 110.
 भारद्वाज 429. 3, a bharadvāja.
 भारद्वाज 434. 3, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 भारद्वाज 451. 4, a nidhruva kaśyapa.
 भारद्वाज 462. 3, a nīla-parāśara vasiṣṭha.
 भारद्वाज 421. 6, a yaska bhṛgu.
 भू (दू) ज्ञायन 420. 3, id.
 भूरि 439. 8, an atri.
 भृगु 416. 5.
 भृगुश्च 439. 2, son of aṅgiras.
 भैरव 435. 7, a harita bharadvāja.
 भोजसिन् 439. 4, a kapi bharadvāja.
 भटक 432. 8, a garga bharadvāja.
 भाद्रविन्दु 432. 8, id.
 भङ्गि 465. 9, son of vatsapra.
 भठर 448. 15, a nidhruva kaśyapa.
 भषवित् 418. 2, a vatsa bhṛgu.
 भतवचस् 432. 5, son of bharadvāja.
 भत्सक्राच (?) 431. 6, a bharadvāja.
 भत्सगन्ध 423. 8, a śunaka bhṛgu.
 भद्र 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 भद्रुश्चन्दस् 448. 3, son of viśvāmītra.
 भनु 465. 9.
 भनुतन्तु 445. 3, a kuśika viśvāmītra.
 भन्त्रित 452. 4, a nidhruva kaśyapa.
 भयूर 445. 2, a kuśika viśvāmītra.
 भद्राकर्षायन 460. 5, an upamanyu vasiṣṭha.
 भद्राच 448. 1, a dhanamjaya viśvāmītra.
 भद्राचक्रेय 451. 3, id.
 भद्रात्रेय 440. 5, an atri.
 भद्रावास्व 422. 5, a mitrayu bhṛgu.

18 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- महोदकि 453. 6, a śaṅḍila kaśyapa.
महोदर 427. 1, an uśanas gotama; 436. 1, a harita bharadvāja.
माषभिन्द्य (?) 429. 1, a bharadvāja.
माषि 443. 5, a kuśika viśvāmitra.
माषलेखि 460. 3, an upamanyu vasiṣṭha.
माषव्य 416. 6, a vatsa bhṛgu.
माषूक 416. 5, id.
माषूकेय 417. 1, id.
मादावि 423. 1, a mitrayu bhṛgu; 446. 4 (?). a lohita viśvā-
mitra.
माद्रकारि (?) 436. 3, a harita bharadvāja.
माध्दिन 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
माधमेय 421. 7, a yaska bhṛgu.
मानङ्गि 441. 3, an atri.
मानु 445. 3, a kuśika viśvāmitra.
मान्वातुः (?) 436. 2, a harita bharadvāja.
मान्बूप 436. 2, id.
मानन्वरेष 426. 3, a kumaṇḍa gotama.
मार्कखेय 416. 5, a vatsa bhṛgu.
मार्काय 418. 5, a vatsa bhṛgu; 420. 2 (?), a vida bhṛgu.
मार्षण (?) 425. 6, a śāradvata gotama.
माषशरावि 449. 3, a nidhruva kaśyapa.
मासुराच 426. 3, a śāradvata gotama.
मितकुम्भ 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
मिताच 438. 7, a mudgala bharadvāja.
मिचयु 422. 3; 423. 2, a bharadvāja.
मुदल 438. 7; 439. 1, son of bhṛmyaśva; 442. 5; 443. 1, (?), an atri.
मुसल 452. 3, a nidhruva kaśyapa.
मूक 421. 5, a yaska bhṛgu.
मूढ 424. 5, an ayāśya gotama.
मेचवादि 455. 5, a lokāksi kaśyapa.
मौञ्जकि 464. 1, an agasti.
मौञ्जायन 453. 7, a śaṅḍila kaśyapa.
मौञ्जि (?) 435. 3, a kṛṇva bharadvāja.
मौञ्जिनन्व 435. 4, id.
मौन 421. 5, a yaska bhṛgu.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA. 19

- नीचीतकि 439. 5, a kapi bharadvāja; 449. 3 (?), a nidhruva kaśyapa.
 नीससि 464. 2, an agasti.
 यज्ञपि 423. 7, a śunaka bhṛgu.
 यज्ञवक्त्र 444. 3, a kuśika viśvāmitra.
 यज्ञवाच 465. 3, son of dṛḍhacyuti.
 यज्ञसाम 431. 3, a bharadvāja.
 यमदूत 444. 2, a kuśika viśvāmitra.
 यमसाम 431. 2, a bharadvāja.
 यस्त 421. 5, 422. 2; 465. 12, a bhṛgu.
 युवनाच 436. 4, son of ambarīsa.
 रचीतर 438. 1, a bharadvāja; 438. 4, son of virūpa.
 राचि 425. 6, a śāradvata gotama.
 राजसाम 431. 1, a bharadvāja.
 राजसामि 430. 1, id.
 राजितनाचिन् 421. 6, a yaska bhṛgu.
 राजितवाच 419. 4, a vatsa bhṛgu.
 राङ्गमच 425. 6, a śāradvata gotama.
 रचक 447. 2, son of viśvāmitra.
 रेवु 447. 2, son of ruksaka.
 रेभ 453. 3, 4, son of avatsāra
 रेचव 447. 1, a viśvāmitra.
 रौचक 447. 1, id.
 रौचायच 415. 4; 432. 4, a bharadvāja,
 रौद्रायन (?) 422. 4, a mitrayu bhṛgu.
 रौचिच 425. 5, a śāradvata gotama.
 साक्षचि 450. 2, a nidhruva kaśyapa.
 साक्षचेय 460. 6, an upamanyu vasiṣṭha.
 सामकायन 444. 1, a kuśika viśvāmitra.
 सोकाचि 455. 5; 456. 2, a kaśyapa.
 सोहायन 459. 1, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 सोहित 446. 3, a viśvāmitra; 446. 6, son of aṣṭaka.
 सोहितायन 419. 3, a vatsa bhṛgu; 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
 सोक 444. 2, a kuśika viśvāmitra.
 सोमायन्य 458. 1, a vasiṣṭha.
 वन्य 415. 2; 419. 4, 421. 3, a bhṛgu.
 वन्यप्र (sic) 465. 9, son of bhalandana.

20 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- वङ्कतक 442. 2, son of arcanānas.
 वधुश्च 423. 3, son of bhṛgu.
 वन्दन 432. 5, son of bharadvāja.
 वयोच्चिभेद् 428. 6, a bharadvāja.
 वर्धपुष्य 421. 5, a yaska bhṛgu.
 वल्लभिकि 430. 2, a bharadvāja.
 वसिष्ठ 457. 1, sqq. ; 467. 7.
 वाजन्ति 461. 5, a kṛṣṇa-parāśara vasiṣṭha.
 वाजस्यवस 435. 4, a kaṇva bharadvāja.
 वाजायन 447. 4, a kata viśvāmitra.
 वाजि 435. 4, a kaṇva bharadvāja.
 वाङ्गायन (?) 446. 3, a lohita viśvāmitra.
 वाङ्गप्रायश्च 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 वाङ्गायन 454. 2, a śaṇḍila kaśyapa.
 वाङ्कतक 442. 1.
 वाधुश्च 421. 5, 465. 11, a yaska bhṛgu.
 वाधुश्च 465. 11.
 वाजाजायन 426. 4, a kumaṇḍa gotama.
 वामदेव 427. 9, a gotama ; 428, 1, son of gotama.
 वामरथि 441. 1, an atri.
 वायुपूट 443. 1, a mudgala atri.
 वायुस्तम्भ 431. 1, a bharadvāja.
 वारक्य 443. 4, a kuśika viśvāmitra.
 वाराटकि 457 1, a vasiṣṭha.
 वाराचि (?) 430. 2, a bharadvāja.
 वारिधायन्त 448. 12, a pūraṇa viśvāmitra.
 वारधि 462. 2, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
 वार्कश्चण्ड (?) 454. 3, a śaṇḍila kaśyapa.
 वार्कश्चिकि 422. 1, a yaska bhṛgu ; 461. 1, an upamanyu vasiṣṭha.
 वार्चिकि 450. 2, a nidhruva kaśyapa.
 वार्षाय 463. 1, a śyāma-parāśara vasiṣṭha.
 वालिशिख 460. 5, an upamanyu vasiṣṭha.
 वालेय 441. 1, an atri.
 वाल्मीकि 418. 1, a vatsa bhṛgu.
 वाशि 421. 7, a yaska bhṛgu ; 426. 4, a kumaṇḍa gotama ; 446
 4, a lohita viśvāmitra.
 वाशिनायन 428 4, a bharadvāja.

- बाह्य 427. 5, a käreṇupāli gotama.
 बाह्यकथि 458. 3, a vasiṣṭha.
 बाह्यकायणि 457. 3, id.
 बाह्यायनि 454. 2, a śaṅḍila kaśyapa.
 बिद् 420. 1; 420. 5; 421. 4, a bhṛgu.
 विमत्स 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
 विरूप 438. 5, son of āngiras.
 वि(वै)रूपाच 418. 4, a vatsa bhṛgu
 विश्वामित्र 443. 4, sqq.; 467. 5.
 विषमस 451. 3, a nidhruva kaśyapa.
 विश्वुदस 434. 1, 3, a bharadvāja.
 विश्वुदस 431. 2, id.
 वीतस्य 422. 3, son of bhṛgu.
 वकाच 418. 4, a vatsa bhṛgu.
 वेध (?) 429. 1, a bharadvāja.
 वेन 423. 5, son of bhṛgu.
 वैकर्ष 418. 3, a vatsa bhṛgu.
 वैकर्षि 452. 4, a nidhruva kaśyapa; 459. 1, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 वैकर्षेय 450. 4, a nidhruva kaśyapa.
 वैकलि (•लेय) 461. 7, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
 वैतभावि 441. 1, an atri.
 वैतल 439. 3, a kapi bharadvāja.
 वैतलाच 442. 5, a mudgala atri.
 वैदस्य 420. 2, a vida bhṛgu.
 वैव्य 423. 4, a bhṛgu.
 वैमतायन 461. 5, a kṛṣṇa-parāśara vasiṣṭha.
 वैयात्रपद्य 457. 3, a vasiṣṭha.
 वैशंपायन 451. 5, a nidhruva kaśyapa.
 वैशंप्र 449. 1, id.
 वैशानरि 417. 2, a vatsa bhṛgu.
 वैष्टपुरेय 419. 3, id.
 वैदलि 418. 4, a vatsa bhṛgu.
 वैश्वीनरि 417. 3, id.
 वाडि 440. 2, an atri.
 व्रीहिमत 442. 6, a mudgala atri.
 वृत्ति 431. 4, a bharadvāja; 463. 5, son of vasiṣṭha.
 वृ 429. 1, a bharadvāja.

- बरुनर्ष 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 बखिल 453. 5, a kaśyapa; 455. 2, son of avatsāra.
 बन्धु 437. 1, a saṃkr̥ti bharadvāja.
 भरद्वाज् 426. 1, son of gotama.
 भाङ्गरव 419. 1, a vatsa bhṛgu; 439. 4, a kapi bharadvāja.
 भाङ्गायन 444. 2, a kuśika viśvāmītra.
 भाङ्गमित्रेय 451. 4, a nidhruva kaśyapa.
 भाङ्गु 435. 7, a harita bharadvāja.
 भाङ्गि 459. 4, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 भाङ्गसायन 440. 2, an atri.
 भाङ्गुरायण 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 भारद्वाज 425. 5, 7, a gotama.
 भारद्वाजायन 419. 3, a vatsa bhṛgu; cp. Pāṇ. IV. 1. 102.
 भार्कराच 416. 6, id.
 भार्गुलि 430. 4, a bharadvāja.
 भारद्वायन 444. 1, a kuśika viśvāmītra.
 भार्गालि 436. 3 a bharadvāja.
 भार्गवान्त 445. 2, a kuśika viśvāmītra; 464. 1, an agasti.
 भार्गालि 430. 2, a bharadvāja.
 भार्गिमत 442. 6, a mudgala atri.
 भिजि 433. 6, 7, son of bharadvāja.
 भिरीषि 442. 6, a mudgala atri.
 भिशुपाल 440. 4, an atri.
 शुभं 429. 35, a bharadvāja.
 शुषि 452. 1, a nidhruva kaśyapa.
 शुनक 423. 7; 424. 1; 465. 12, a bhṛgu.
 शुनकवसिष्ठ 415. 5.
 शैल 420. 1, a vīda bhṛgu.
 शैलालि (?) 438. 1, a rathītara bharadvāja; 460. 4, an upa-
 manyu vasiṣṭha.
 शैव (?) 440. 1, an atri.
 शैवमव (?) 437. 1, a saṃkr̥ti bharadvāja.
 शैवपथि 464. 1, an agasti.
 शैमित्तेय 447. 5, a kata viśvamītra.
 शौचिष्ठ 457. 2, a vasiṣṭha.
 शौत्रेय 441. 1, an atri.
 शौचकि (?) 428. 5, a bharadvāja.

- शौनकायन 417. 1, a vatsa bhṛgu; cp. Pāṇ. IV. 1. 102.
 शौभेय 441. 1, an atri.
 श्वासाचेय 440. 5, id.
 श्वासेय 431. 6, a bharadvāja; 445. 2, a kuśika viśvāmītra;
 463. 1, a śyāma-parāśara vasiṣṭha.
 श्वावाच 441. 5, son of arcanānas.
 श्वाविहायन 458. 3, a vasiṣṭha.
 शौनिय 423. 8, a śunaka bhṛgu.
 शौतायन 437. 2, a saṃkṛti bharadvāja.
 शौमत 446. 7, a viśvāmītra.
 श्वेतयूपि 462. 5, a śveta-parāśara vasiṣṭha.
 श्वेताचेय 440. 5, an atri.
 श्वेतीय 427. 5, a kāreṇupāli gotama.
 संकृति 437. 1, 4; 465. 12, a bharadvāja; 437. 5, son of aṅgīras.
 संघट्टुख्य 433. 2, a garga bharadvāja
 सत्यक 421. 7, a yaska bhṛgu.
 सत्यापचि 433. 1, a garga bharadvāja.
 सप्तवैश्व 458. 4, a vasiṣṭha.
 सवेतस् 422. 3, son of vītahavya.
 साधुचितेय 447. 4, a kata viśvāmītra.
 साकेतायन 441. 3, an atri.
 सात्यकायन 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 सात्यकि 424. 5, an ayāśya gotama; 434. 2, a viṣṇuvṛddha
 bharadvāja.
 सात्ययुपि 424. 6, an ayāśya gotama.
 सापिच्छन (?) 422. 4, a mitrayu bhṛgu.
 साक्षरायच 432. 7, a garga bharadvāja.
 सायस्य 450. 1, a nidhruva kaśyapa.
 सावचस 453. 6, a śaṅḍila kaśyapa.
 सावर्धि 418. 2, a vatsa bhṛgu.
 सिद्ध 420. 8, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu.
 सुबुध (?) 427. 2, an uśanas gotama.
 सुमनायन 420. 8, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu.
 सुर 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
 सुराचर 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
 सुरूपाच 427. 1, an uśanas gotama.
 सूर्यसाच 431. 2, a bharadvāja.

- चैतकि 455. 7, a lokākṣi kaśyapa.
 चैत्रवायन 447. 9, a dhanamjaya viśvāmitra.
 चैत्रिन् 447. 4, a kata viśvāmitra.
 चोमवाच 464. 5, son of dr̥dhacyuti.
 चोमवाच 431. 2, a bharadvāja.
 चोमति 418. 2, a vatsa bhṛgu.
 चोति 455. 7, a lokākṣi kaśyapa.
 चोदानव 453. 6, a śaṅḍila kaśyapa.
 चोवधवि 445. 1, a kuśika viśvāmitra (cp. var. on 450. 1).
 चोमत्य 445. 2, a kuśika viśvāmitra.
 चोमुचि (०रि) 425. 5, a śāradvata gotama.
 चोयमुन 425. 6, id.
 चोयामुनि 432. 8, a garga bharadvāja.
 चौरकि 441. 3, an atri.
 चोविश्वस (?) 451. 5, a nidhruva kaśyapa.
 चोवकर्ष 429. 1, a bharadvāja.
 चोत्य 434. 3, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 चोवपिन्दु 452. 4, a nidhruva kaśyapa.
 चोवलेमि 450. 2, id.
 चोवपिचि 418. 1, a vatsa bhṛgu.
 चोवस्य 458. 1, a vasiṣṭha.
 चोवह 431. 3, a bharadvāja.
 चोवरकि 451. 5, a nidhruva kaśyapa.
 चोरित 435. 7 ; 436. 3, a bharadvāja.
 चोवस्य (वसा) मि 418. 3, a vatsa bhṛgu.
 चोरिग्रीवि 464. 2, an agasti.
 चोर्यचि 461. 8, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
 चोलेय 440. 5, an atri.
 चोवदिदाचि 438. 1, a rathītara bharadvāja.
 चोरणापाड 454. 3, a śaṅḍila kaśyapa.
 चोरणाच 438. 7, a mudgala bharadvāja.
 चोरणाचायव 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 चोद्रोम 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
 चोमनव 438. 2, a rathītara bharadvāja.
 चोवापचि 433. 1, a garga bharadvāja.

II. INDEX OF WORDS.

This index of words, which, to a certain degree at least, replaces the commentary, for an edition of which no sufficient manuscript materials were available, comprises in the first place those words, that are new in Baudhāyana or known hitherto from later texts or from the grammarians only. It contains also those words, which, it is true, are known well enough, but for which the bhāṣyas give an explanation that I thought it worth while to mention. All the references in the aupānuvākya praśna (praśna XIV) to previous parts of the Sūtra are to be found also in this index. Many words have, moreover, been registered in order to facilitate the finding of the passages referred to in other praśnas. Wherever no source is indicated, the explanation of a word or of an expression is taken from the vivaraṇa of Bhavasvāmin, which is known to me only for praśnas I—XIV (incl.), the atirātra, the ekādaśinī, the sautrāmaṇī, the aptoryāma and the dvaidha and karmānta praśnas. For the prāyaścitta praśnas the vivaraṇa of Gopāla has been consulted. *Keś.* means the prayogāsāra of Keśavasvāmin; *Sāy.* the bhāṣya of Sāyaṇa on praśna I and on the corresponding dvaidha and karmānta passages; *MS.* the mahāgnisarvasva, an excellent bhāṣya on the agnipraśna (X) and on the ekādaśinī-sūtra; *Veñk.* designs the bhāṣya of Veṅkateśvara (I.O. 776. a) extant only for the first 21 kaṇḍikās of the first karmānta-praśna.

अ ।

- अ०मः II. 11 : 52. 4. अ०मः ।
 अ०मः VI. 10 : 166. 12. सीमनाचार्यम् ।
 अ०सीय VI. 22 : 182. 11 ; VI. 23 : 182. 21 ; VI. 27 : 190. 7 ; X
 23 : 21. 11 ; X. 26 : 25. 10.
 अकाराल II. 3 : 36. 13. उन्नतदन्तःहितः Veñk.
 अका०कवच (?) XII. 2 : 87. 6.
 अकामनियत (?) XXI. 26 : 116. 3. (see the crit. note).
 अकिलसिन् II. 3 : 36. 13.
 अकुल XXIV. 12 : 195. 8. (see the crit. note); XXV. 4 :
 231. 13.
 अकृत् XXIII. 7 : 158. 9.

- अच् c. निस् (निरुद्ध) XV. 1 : 205. 1; XV. 7 : 212. 10; XVIII. 11 : 354. 12, cp. Śat. Br. XIII. 4. 2. 5.
- अच् XXX. 1 : 389. 5, a measure, cp. रचाच् ।
- अचधुर् XXI. 14 : 95. 8, 9.
- अचपलि I. 5 : 7. 7; XX. 5 : 15. 10. अचापम् ।
- अचिकट XVIII. 9 : 353. 1.
- अक्षयामान (probably one word) VI. 22 : 182. 1, 7; VI. 25 : 185. 13; X. 19 : 17. 15, 19; XXVI. 10 : 285. 5.
- अचष्ट II. 3 : 36. 13. अभिन्नदन्तमचष्टितोष्ठं च Venk.
- अग्निचय II. 1 : 34. 15; XXIII. 19 : 180. 7; XXV. 3 : 231. 11; XXV. 27 : 259. 5; XXX. 1 : 389. 1. A manner of building the 'agni.'
- अग्निदीक्षणीय X. 12 : 12. 6; XV. 13 : 217. 11; XXIV. 33 : 220. 5.
- अग्निदीक्षाङ्गि X. 12 : 12. 11.
- अग्निपद् XX. 17 : 37. 5.
- अग्निपरिचर XXVI. 5 : 276. 11. अग्निपरिकर्त्री ।
- अग्निप्रथम X. 27 : 26. 12. *प्रथमाः संभृतद्रव्याण्यपतः कृता ।
- अग्नियोजन XX. 23 : 51. 21.
- अग्निष्टुत् XVI. 35 : 280. 14; XVIII. 12 : 358. 3; XXIII. 18 : 178. 15; XXVI. 31 : 316. 4.
- अग्निष्टोमायन XXVI. 12 : 289. 6.
- अग्निसंयोजन fem. *नी XXIII. 9 : 162. 13.
- अग्निस्पर्श XXVI. 31 : 316. 5.
- अग्निहोत्रोच्छेषव्रत II. 20 : 67. 4; XII. 20 : 116. 11.
- अग्न्यगारिक XX. 25 : 55. 10.
- अग्न्यभिहार XXIV. 9 : 192. 13. अग्निप्रचुर Venk.; cp. यदभिहार ।
- अपतःपुष्कर XX. 16 : 33. 13.
- अन्निरसामयन XVI. 13 : 262. 15; XXVI. 17 : 296. 11.
- अच् c. वि-उत् X. 25 : 24. 8. यथागवं बुद्धन्ति and the following :
यथागवं यथासाङ्गं यस्य ते बलीवर्दास्तस्यैवोत्सृजन्ति । अजदुर्वा वा गति
सैव युगलाङ्गलवरचाचाम् । यदाध्वर्वोस्तस्यैव यदि कस्य चित्तेषां मध्ये तस्यैव
युगलाङ्गलं साधारणमेव । (cp. also Pi. Sū. I. 15 : 22. 15); XV.
8 : 212. 15, 17; XVIII. 29 : 377. 10.
c. नि VI 31 : 196. 17. दक्षिणा न्यसति । नीचैर्नतमच्छिं करोति ।
c. सम् XV. 16 : 220. 12.
- अचमस XXV. 19 : 250. 10.

- अवावस् XV. 14 : 218. 6 ; XV. 19 : 223. 19 (meaning ?).
 अच्युत XXIII. 1 : 147. 16.
 अजवशा XIV. 15 : 179. 6. अजा चासौ भवति वशा च । XX. 25 : 55.
 7. (cp. T.S. III. 4. 3. 2) ; XXIII. 7 : 158. 4.
 अजिह्ण XXIV. 8 : 192. 7.
 अज्यानि III. 12 : 82. 8, 19 (T.S. V. 7. 2. *d—h*) ; XVI. 29 : 276. 3 ;
 XVI. 30 : 276. 12 ; XX. 22 : 48. 16 ; XXIV. 33. 219.
 6, 11.
 अङ्गसव XXVI. 3 : 274. 7 (r. अङ्गःसव ?), a var. or the rājasūya.
 अङ्गःसवकारीर XIII. 40 : 148. 6 ; XXIII. 4 : 154. 11, a var. of
 the kārīrīṣṭi.
 अतिक्राम VIII. 6 : 242. 2 ; XIV. 20 : 187. 15 (T.S. III. 5. 3. *a—c*) ;
 अतिक्री XVIII. 23 : 371. 1 ; XXIII. 18 : 179. 8 ; XXVI. 32
 318. 4, 7, a var. of the sadyaskrī.
 अतिगुह XXVI. 12 : 290. 2. 'too difficult.'
 अतिथिगवी XXV. 4 : 232. 7.
 अतिदृष्ट XII. 8 : 97. 10. भूमिर्दृश्यते यासु ताभ्यो गृहीताः ।
 अतिप्रथयन (sc. अग्निः) XXV. 1 : 228. 8.
 अतिप्रथन XXVII. 3 : 325. 7.
 अतिप्रदान (nom. act. to अतिप्रथयति) XXIV. 14 : 198. 14, cp. II.
 16 : 61. 4.
 अतिप्रवच XXV. 5 : 233. 1.
 अतिप्रोच XV. 7 : 211. 18 ; XV. 26 : 230. 9. 'an extra sprinkling.'
 अतिप्रैच XVI. 3 : 248. 1.
 अतिरिक्तसोम XXVI. 9 : 284. 4.
 अतिरिक्तसोच XVIII. 15 : 360. 4.
 अतिवरच XXIV. 12 : 195. 13, 196. 2. अतीत्य वरणम् ।
 अतिवित्यन XXI. 11 : 89. 9. अतीत्य नयनम् ; cp. वित् ।
 अतिबाध XVIII. 48 : 405. 15, name of an ekāha.
 अतीकाश IX. 11 : 281. 10. अतीकाशेन अवकाशेन ।
 अतीसोच II. 11 : 52. 13 ; VIII. 6 : 242. 2 ; XIV. 20 : 188. 10 ;
 XXIII. 8 : 160. 5 (T.S. III. 5. 4. *a—f*).
 अत्यग्निहोम XIV. 20 : 187. 11 ; XXIV, 4 : 180. 3. प्रागुक्ताग्निहोम एव
 षोडशिना अधिकत्वाद्यग्निहोमः Venk.
 अत्यन्तप्रदेश XXVIII. 3 : 349. 1.
 अत्याकरच XXI. 21 : 108. 3.
 अत्याक्रमच XX. 12 : 27. 10 ; XX. 30 : 65. 12.

अत्यायमन XXII. 1 : 117. 19. नयनम् MS.

अत्यात्रावण XX. 28 : 62. 4.

अत्रिकिषिन् II. 3 : 36. 7. त्रयः किषास्त्रिकिषाः । त्रिकिषा तेषां ते त्रिकिषिः । यथा । आघातकिषः मज्जयुधनिमित्त आस्त्रोडकिषः । दूतासननिमित्तो गुणफकिषः । हस्तिदमननिमित्तो शैवेयकिषः ।

अत्युक्त XXV. 13 : 243. 5.

अथर्वशिरस् XXII. 7 : 126. 13 sqq.

अदिनिदेवता XXIV. 11 : 194. 7. अदिनिर्देवता एषां ते अदिनिदेवताः । The eighteen carus here mentioned are : 1. अग्न्याधेये, see Baudh. II. 19 : 66. 9; 2. चातुर्मास्येषु, see Baudh. V. 17 : 153. 6; 3. प्रायश्चीयायाम्, see Baudh. VI. 10 : 167. 4; 4. उदयनीयायाम्, see Baudh. VIII. 21 : 262. 12; 5. अग्निदीक्षायाम्, see Baudh. X. 12 : 12. 7; 6. राजसूये रत्निनीषु (thus to be read!), see Baudh. XII. 5 : 91. 16; 7. राजसूये प्रयुजेषु, see Baudh. XII. 19 : 116. 7, 8; 8. Baudh. XII. 19 : 115. 11; 9. एक इदिवसे, see Baudh. XIII. 8 : 125. 8; 10. एको व्रात्यस्त्रोने, see Baudh. XVIII. 25 : 373. 16; 11. अश्वमेधे, see Baudh. XV. 37 : 243. 7 (cp. T.S. VII. 5. 14); 12. ib. (cp. T.S. V. 5. 20); 13. ib. (cp. T.S. VI. 6. 18); 14. ib. (cp. T.S. VI. 6. 19); 15, 16. सौ वीशामण्यां कौकिल्याम्, this kind of sautrāmanī is not found in our texts of Baudh.; cp. Āp. XIX. 5. 5 and XIX. 10. 10; 17. आदित्याविर्वशा गवामयने, see T.Br. I. 2. 5. 2; 18. तपेन पशुआदित्य शो ऽट्टयत इति (sic). ? ?.

अथस्यद्म् adv. VI. 28 : 191. 7; X. 2 : 2. 17; XV. 6 : 210. 4; XXI. 15 : 96. 12.

अथःसंवेशिन् III. 13 : 83. 16; XVIII. 24 : 371. 7; XXIV. 33 : 219. 17; XXV. 29 : 263. 2.

अधिकक्ष्य adj. XI. 6 : 73. 5; XII. 7 : 95. 15.

अधिकरथ adj. fem. ंची IX. 1 : 265. 5, 18; X. 1 : 1. 5, 16. स्वामधिकरथीम् । उपरिहादुष्वाक्रियायोग्याम् MS.; subst. neutr. XX. 2 : 8. 4; XXV. 3 : 230. 11; XXVI. 32 : 316. 12; XXIV. 12 : 196. 8 : त्रीण्यधिकरथान्ययाज्ययाजनस्थानानि भवन्ति Venk.; XXIV. 2 : 186. 2 : अधिकरथानि अधिक्रियन्ते उत्पादन्ते यैस्त्वान्यधिकरथानि शपथद्रव्याणि Viv. and Venk.

अधिञ्च XXII. 5 : 123. 17.

अधिदेवता XIV. 17 : 182. 11, 14; XXIV. 8 : 191. 7.

- अधिद्रवण XIV. 20 : 188. 9 : उक्तं गृह्यसूत्रे यद्वाग्निनोरधिद्रवणम् (T.S. III. 5. 3. d, e) see Baudh. VII. 13 : 221. 13.—XXII. 4 : 121. 18; XXIII. 15 : 174. 2.
- अधिद्रवण XXVI. 6 : 279. 9. अधिद्रवणम्; cp. इज् ।
- अधिमन्यन nomen act. XXIII. 1 : 149. 2;—(sc. मन्त्रः) XXVII. 11 : 336. 5.
- अधिवर्तन in अङ्गाराधिवर्तनो मन्त्र XX. 8 : 19. 11.
- अधीवाक्या XVIII. 24 : 372. 8.
- अधीवास XII. 14 : 107. 10 : अधीवासम् विस्तारिकाम् । XV. 28 : 232. 8 : कृत्तिं चाधीवासं च, in T.Br. III. 9. 20. 1 one word कक्षधीवासे (loc.).
- अध्ववदानीव X. 59 : 62. 1 : सहावदानीया । XVII. 56 : 336. 9; XVII. 62 : 342. 6; XXII. 12 : 135. 1, 2.
- अध्ववसान XIV. 1 : 153. 4 : उक्तमध्ववसानस्य see Baudh. VI. 9 : 166. 5.—XXI. 7 : 70. 5; XXI. 11 : 88. 17; XXII. 3 : 121. 11.
- अध्यात्मम् adv. XV. 19 : 224. 2 : 'in the 'body' of the agni' (?).
- अध्वूदन XX. 6 : 17. 4; XXV. 16 : 247. 9; XXV. 31 : 264. 14.
- अध्वगत XXIV. 22 : 207. 1; XXIV. 23 : 207. 7.
- अध्वरकल्पा XIII. 16 : 128. 18; XXIII. 2 : 150. 8; XXIV. 193. 8; XXVI. 5 : 278. 1; name of an ṛiti.
- अध्वरदौक्षा XXV. 6 : 234. 3.
- अध्वरदौक्षाडति XV. 13 : 217. 17.
- अध्वराडति X. 52 : 54. 17.
- अध्वर्युतः XIV. 4 : 157. 15 : इतीन्वा अध्वर्युतः । एतावदेवाध्वर्यवे संसवे विशेषः ।—XVI. 10 : 257. 6.
- अध्वर्युपय XVI. 9 : 256. 6, 7.
- अध्वजि X. 12 : 11. 14 : दीर्घाध्वजिः कालावधिः ।
- अन् c. अप III. 27 : 99. 6; X. 46 : 46. 12; XIV. 10 : 170. 9 : उच्युसिति ।
- c. अनु-अप VII. 6 : 209. 5.
- c. अनु-प्र X. 31 : 29. 5 : अनुप्राणिति । वायुं नामिकाभ्यां निष्क्रामयति ।
- c. वि X. 39 : 37. 19 : अन्यात् । प्राण्यापानिति स एव व्यानः see the text.
- c. अभि-वि XIV. 12 : 174. 9 : अभिव्यनिति । प्राण्यापानिति ।
- अनक्षसङ्ग IV. 1 : 108. 2. अनक्षसङ्गं विन्द्यात् । अक्षो यावति स्थापौ न सञ्च्यते तावति विन्द्यात् । शकटस्य गच्छतोऽधीचं यथा स्थापुर्भवतीत्यर्थः ।
- अनक्षसिद्धि I. 4 : 6. 12; XXIV. 25 : 210. 7.

- अनग्निचय XXVI. 12 : 290. 3 : चित्यभावे ।
 अननुच्छत् XVIII. 38 : 388. 9 ; XXIII. 18 : 179. 17.
 अनतिहस्त I. 13 : 20. 7 : बर्हिर्रतीत्य यथा वेदिर्न हृश्यते तथा खृषाति ।
 अनतिपातयेत् XX. 11 : 25. 17 : अनतिशय पातयेत् Śāy.
 अननुदुभ XVI. 6 : 252. 10.
 अनन्तरायम् absol. XXVI. 11 : 287. 2 : अन्ववधानेन ।
 अनन्तार्गम् XX. 11 : 26. 3.
 अनपोन्व XIII. 42 : 149. 15 : अनपोन्वो जायेत । श्वभिरप्रष्टुष्य जल्पयेत् ।
 अनभिहित XII. 2 : 87. 6, see अभिहित ।
 अनर्थ्य XII. 8 : 97. 10 : अनर्थ्याः निष्प्रयोजनाः बहुव्यादयः ।
 अनवदानौय XI. 5 : 71. 5 ; XI. 11 : 79. 9 ; XI. 13 : 83. 12 (cp. T.Br. I. 8. 8. 4) : अनवदानौयम् अवदानेभ्यो यदन्वत् मांसं श्वक् पक्वम् ।
 अनवसर्पश्च VI. 28 : 192. 12 : अनवसर्पश्चाय असंचलनार्थम् ।
 अनवानम् absol. XIV. 12 : 174. 8
 अनादिष्ट XXIV. 8 : 191. 6 : अनादिष्टो ऽग्निरिति । आदिष्टं विष्टेयवितिः । तद्रहितो ऽनादिष्टः । यत्र विशिष्यहोमाधिकरणं न विहितं तत्राग्निरिति आनीयादिति Venk.
 अनादिष्टदक्षिण XIII. 1 : 120. 5 ; XXIV. 29 : 214. 13.
 अनादिष्टस्नान XIII. 1 : 119. 4.
 अनायुक्त XXVI. 5 : 276. 11 : अविद्वान् ।
 अनार्तं XXIV. 22 : 206. 11 : अनार्ताः . . देवता । आर्ता (r. आर्तिं)—विनाशिनौ ।
 अनार्तेष्टि XIII. 1 : 119. 5 : अनार्तेष्टयः काम्येष्टयः ।
 अनित्य XXX. 2 : 392. 14 : खूल ('gross,' Thibaut).
 अनिधायम् absol. to निधायति VI. 2 : 158. 5 ; XXI. 8 : 82. 9 : अपरिवर्तयन् ; cp. T.S. VI. 1. 1. 6.
 अनिरुद्र XXIV. 32 : 218. 17 ; 33 : 219. 8 : यद्योपपन्नमेव ।
 अनिष्कीर्ण part. to निष्कृषाति IX. 5 : 271. 1 : असुभिरः ।
 अनिष्टस्त्रिष्टकत् adj. XI. 7 : 74. 3 ; XII. 10 : 100. 12.
 अनुश्री a variation of the सशस्त्री XVIII. 23 : 370. 9 ; XXIII. 18 : 179. 8 ; XXVI. 32 : 318. 4.
 अनुश्रा name of the ṛk T.S. IV. 1 2. k, II. 13 : 55. 4 — 'vedic authority,' equivalent to ब्राह्मणम्, XX. 16 : 33. 10 ; XXI. 22 : 109. 3, cp. also pi. sū. I. 10 : 15. 15 ; cp. एतदनुश्रुत् किमनुश्रुत् ।
 अनुषध XXVIII. 12 : 363. 4.
 अनुष्णित् part. II. 14 : 56. 11 ; XV. 3 : 207. 9 : अनुष्णित्प्रिवान्-क्रमेण विभक्तप्रिव साधारणेनेत्यर्थः ।

- अनुच्छिद्येत्** VI. 12 : 168. 18.
अनुसर्गम् absol. XVI. 16 : 262. 11.
अनुदेशप्रतिष्ठीता (viz. गौः) XXIV. 31 : 217. 2 : अतायद्यज्ञ (var. अताद्यज्ञ०, मताद्यज्ञ०) करणादि ज्ञान्वायै नवव्याजभोजनदक्षिणायै वा ।
अनुनिष्क्रमश् XXI. 11 : 89. 11. (cp. VI. 12 : 169. 15, where with T.S. VI. 1. 8. 1, we ought to read अनुनिष्क्रमति).
अनुनिष्क्रान्तर XXIV. 24 : 209. 10 : ' more easy to be followed (to be stepped in).'
अनुनिधायम् absol. XIV. 15 : 180. 8.
अनुनिर्वपश् XXIII. 16 : 176. 1.
अनुपदासिन् XV. 1 : 204. 6 ; XXIV. 14 : 198. 9.
अनुपयाम XXVI. 15 : 294. 12, ' without the formula उपयाम-
 म्च्छीतोऽसि.'
अनुपरिहरश् XXI. 25 : 114. 11.
अनुपसारिश् adv. IV. 6 : 117. 6 : परिसरश्च प्रति परिजनं यथासंभवम् ।
अनुपदित XXV. 5 : 232. 11.
अनुपोन्न VII. 2 : 202. 8 ; VII. 7 : 211. 16 : अनुपोन्ने भूम्यामेव ।
अनुप्रकल्पन XXI. 20 : 107. 3 ; XXI. 22 : 109. 11 ; XXI. 23 : 111. 8.
अनुप्रकारम् absol. to अनुप्रकरति, XVII. 24 : 303. 8 and probably XVII. 31 : 311. 1.
अनुप्रवपश् XXIII. 11 : 167. 12.
अनुमताश् (?) XII. 15 : 109. 15 ; the viv. in wanting.
अनुमति XXIV. 20 : 204. 14 ; XXIV. 29 : 214. 17 : पूर्वा पौर्णमासी ।
अनुरूपल XVIII. 29 : 378. 1.
अनुवर्तिन् XXIV. 33 : 220. 4.
अनुवाचनतः XXIII. 3 : 151. 16.
अनुवेष XV. 14 : 218. 10.
अनुव्याहार XXVI. 7 : 281. 4.
अनुश्लुषण XXV. 30 : 264. 9.
अनुशर्करम् adv. XVII. 29 : 307. 15 ; 308. 10.
अनुषङ्गिन् XXI. 10 : 87. 3.
अनुसंश्रया subst. XXI. 14 : 94. 12 ; XXIII. 11 : 166. 8.
अनुसंश्रयश् XXI. 2 : 71. 4.
अनुसरसति adv. XXVI. 21 : 301. 8.
अनुसवनभश् VII. 17 : 229. 2 and often : अनुजतः सवनभश्चमन्तः ।
अनुसवनम् adv. XXIII. 18 : 277. 18 ; XXIII. 19 : 183. 3 ; XXV. 16 ; 247. 5, 8.

अनुसामिधेनि adv. XX. 3 : 9. 6 : 'in accordance with the (number of the) sāmīdhenī verses.'

अनुस्यन्त्यम् adv. VI. 22 : 182. 2; VI. 24 : 183. 18; VI. 25 : 187. 1; X. 19 : 18. 1.

अनुस्तरथीप्रतिमृष्टीता (viz. गौः) XXIV. 31 : 217. 2.

अनूथ VI. 10 : 166. 14; X. 12 : 11. 16 : अरन्निमात्राणि शीर्षानूथाणि (r. probably शीर्षण, cp. Śāṅkh. śrs. XVII. 2. 8)। अरन्निमात्राणि मात्राणि। शीर्षाणि मात्राणि। अनूथानि उपर्यधोभावेन स्थापितानि।

अनुद्देश्य XXIV. 13 : 197. 6. see crit. note.

अनेद XVIII. 48 : 406. 5 : 'without (at the end, the word) idā,' cp. रेड।

अन्तग II. 3 : 36. 8 : अन्तगाः प्रसिद्धदेशगताः। दृषत्सीपतय इत्यन्वे। XXIV. 13 : 197. 8 : अन्तगमन्तदेशं प्रत्यन्तदेशे खेच्छदेशमिति यावत् or अन्तगमच्छति शुद्धस्त्रियं गच्छति Venk; प्रत्यन्तं मतवान् Viv.

अन्तःपक्षसम् adv. XI. 7 : 76. 6 : अन्तःपक्षसमेनां (sc. काष्ठां) कृत्वा। पक्षयोर्मध्ये एनामधोऽर्चां कृत्वा।

अन्तपरिक्लामिन् XXV. 6 : 234. 12; 235. 1 : अन्तगमनधर्माद्यौ।

अन्तरवस्त्राविन् X. 33 : 30. 15 : तस्यान्तरवस्त्राविधौ द्वे सुवाङ्मती जुहोति सिकतापूर्वायासुखायां दक्षिणोत्तरपार्श्वसमीपे यथा दृप्तं प्रविश्यतेकां दक्षिणार्श्वे एकाम् Viv.; अन्तरेव यथा आङ्गतिसाधनभूतदृष्टे खवतः न तु उपावद्विः तथा जुहोति MS.—X. 48 : 48. 10 : अन्तः अवस्त्रावः द्विदमन्तरीत्यन्तरवस्त्रावौ MS. (= अन्तर्द्विः).—XIX. 4 : 422. 1.

अन्तराङ्गनम् adv. IX. 11 : 280. 16 (आङ्गनम् has apparently the same function as the absol. अङ्गम्, cp. Āp. XV. 11. 6)। अथैनमन्तराङ्गनं मध्यमे परिधौ सत्स्युष्टुं सादयति। अथैनमन्तर्मात्रेण मध्यमस्य परिधेर्यथान्तराङ्गनं तथा संस्युष्टुं सादयति। cp. अन्तर्मात्राङ्गनम्, बहिराङ्गनम्।

अन्तवक्त्रा XXV. 24 : 255. 10 : अग्निहोत्रे आप्तयद्यान्तरमुक्त्वो द्यौः सोऽन्तवक्त्राः।

अन्तउपसक्त XXV. 28 : 262. 2, 4 : दीक्षाब्रामन्त्रे उपसदो यस्य सोऽन्तउपसक्तः।

अन्तर्बहिरुपसक्त XXV. 28 : 262. 3, 7 : दीक्षान्ते ऽर्धमुपसदो बहिरुपसक्तः अन्तर्बहिरुपसक्तः।

अन्तर्बहिर्विराज XXIV. 33 : 219. 14, 16, see under अन्तर्विराज।

अन्तर्भिद्युन् XXI. 1 : 69. 3; XXV. 1 : 227. 8.

अन्तर्वर्त VI. 27 : 189. 16 : अन्तरालेषु दृष्टवृत्ताङ्गास्तस्मिन् वेऽन्तर्वर्ता इत्युच्यन्ते।

अन्तर्वास XVIII. 44 : 397. 2, 3; XVIII. 45 : 398. 7, 399. 8.

- अन्तर्विराज (viz. अग्न्युपस्थानम्) XXIV. 33 : 219. 13 : नर्यं प्रजामित्यादयो (T.Br. I. 2. 1. 25 sq., Baudh. III. 14 : 84. 16) विराजः । जेषा भेदाः । ते मध्ये वा बहिर्वैभयतो वा । स्वयमेव विशेषयति (in the following passage) । नित्यो मम नामेति (T.S. I. 5. 10. 1, Baudh. III. 13 : 83. 13). The antarvirājam upasthānam thus consists of the upasthāna with the विराजः enclosed by the नित्यः । cp. अन्तर्वह्निर्विराज, बहिर्विराज ।
- अन्तर्हसन् part. XX. 1 : 5. 11 ; XX. 5 : 15. 2, not explained by Bhavasvāmin or Sāyana.
- अन्तर्हित IX. 8 : 276. 18 : अन्तर्हिते परित्रिते, cp. IX. 13 : 284. 11.
- अन्तर्हिरण्य XI. 2 : 64. 9 ; XXV. 33 : 268. 12, 13.
- अन्तःशर्करम् adv. X. 20 : 18. 13 ; X. 23 : 22. 7 ; XVII. 29 : 307. 15, etc.
- अन्तःशालम् adv. VI. 30 : 194. 11 ; XIV. 9 : 167. 15 : अन्तःशालम् प्रान्शे ।
- अन्तःशालीक XXVI. 28 : 312. 3.
- अन्तर्हित XXIII. 7 : 158. 9 : पार्श्वहित (sic).
- अन्तस्थान्य XXX. 10 : 404. 5 '(a square) enclosed by the cord' (Thibaut).
- अन्तस्थाद् VI. 26 : 187. 15, 188. 1 : प्रादेभ्योऽन्तस्थादान् प्रादेभ्योऽन्तराज्ञान् ।
- अन्तःसदसम् adv. VI. 29 : 193. 12.
- अन्तःसाहाकार (or अन्तःसा°, thus probably better) XX. 5 : 15. 5 ; XXIII. 15 : 173. 9. .
- अन्तःश (var. अन्तः) II. 3 : 36. 8 : प्रत्यन्ते जाताः । श्वरपुच्छिन्दादिषु ।— XXIV. 13 : 198. 1 : प्रत्यन्तजातः or शूद्रां मतवान् । तस्मां (शूद्रायां) प्रकृत रत्यन्ते ।
- अन्नपतीया (viz. समित्) X. 16 : 15. 14, 17 ; XXII. 3 : 120. 9 : a piece of wood put on the fire with the mantra अन्नपतेऽन्नस्य नो देहि (T.S. IV. 2. 3. a).
- अन्तरतोऽतिराज XXVI. 12 : 289. 4.
- अन्ततो-मद् VIII. 13 : 252. 5 ; XXI. 23 : 111. 6 : एकतो-मद्मुपरिष्ठात् । ओषा मोद् इवेति अस्य स्थाने मदा मोद् इवेति ।
- अन्तसाधारण XVII. 27 : 306. 5.
- अन्तार्थेय adj. fem. XV. 1 : 205. 2 ; XV. 5 : 208. 18 ; XXVI. 10 : 285. 12, 14.
- अन्तारम् II. 21 : 67. 18 : अन्तारभ्येते अनेन दर्शपूर्वमासावित्यन्तारम् । अन्तारम्भीवेत्यर्थः ।—XIV. 20 : 187. 3 : अन्तो ऽन्तारम् । याम् अन्तारभ्ये

जेनेत्यन्वारसो ऽन्वारस्यपीयेत्यर्थः । प्रथमो ऽनुवाक इत्यर्थः । (T.S. III. 5. 1)
see Baudh. II. 21 : 67. 18 sqq.

अन्वारस्येष्टि XX. 18 : 39. 9 ; 40. 13.

अन्वारोच X. 31 : 29. 8 ; X. 39 : 38. 1 ; X. 46 : 46. 15, designation
of the different mantras indicated in each passage ;—XIV.
6 : 161. 12, 19 : पवमानानामन्वारोचः viz. T.S. III. 2. 1. sqq.

अन्विष्टकम् adv. IX. 17 : 292. 8 ; X. 19 : 18. 9.

अपचिति XVIII. 38 : 389. 2, name of an ekāha.

अपच्छेद subst. masc. XXVI. 21 : 301. 13 ; XXX. 11 : 405. 11.

अपच्छेदम् absol. XX. 12 : 26. 12 ; XX. 30 : 66. 8 ; XXII. 15 :
139. 8 ; XXIII. 13 : 171. 15.

अपदाति XV. 1 : 205. 6.

अपन्नदन् XXIV. 38 : 225. 1.

अपनास XXX. 11 : 405. 12 ; XXX. 12 : 406. 7 ; XXX. 13 : 407.
3, 5, = निर्वास ।

अपराग्नि XXIV. 26 : 211. 5.

अपर्याच VI. 9 : 165. 15 : परिहृत्य मन्तमश्रव्याः । XXI. 10 : 88. 6 ;
XXII. 3 : 121. 6 ; XXVI. 21 : 301. 10 : मध्ये मार्गं वर्जयित्वा
मन्तमश्रव्याः MS. ; stands for अपरिद्याच, cp. पर्याच, पर्याच ।

अपर्याचयजुस् XXII. 8 : 129. 3.

अपश्य XXIV. 23 : 208. 3.

अपशुक XXVI. 17 : 296. 8.

अपसर्था II. 5 : 39. 4 (meaning ?).

अपस्य X. 19 : 17. 12 ; 18. 2, 10 ; X. 35 : 32. 9 ; XVII. 28 : 306.
12 ; XIX. 1 : 416. 2 : not iṣṭakās proper but शर्कराः ।

अपहृताग्नि XXIV. 19 : 204. 4.

अपासा XIX. 8 : 429. 12, see crit. note.

अपासावन् XXVIII. 4 : 352. 6, see crit. note

अपांपतीच XII. 8 : 97. 7 ; XXVI. 2 : 272. 8.

अपासन् VII. 15 : 223. 19 ; VII. 17 : 229. 9 and often ; अपासन्
पश्चाद्ब्रह्मणीपार्था ब्रह्म रज्जुर्धृष्टिर्वा धारश्चार्था । अपासन् Āp.

अपाय XIV. 3 : 156. 5 : उक्तमपायानां अरचम् । प्रजानन् इत्यादि (T.S. III.
1. 4. c—g) see Baudh. IV. 6 : 117. 6—9 ;—XIV. 5 : 160
11 ; XXVI. 7 : 281. 1.

अपिशित XXIV. 21 : 205. 11 : अमांसम् Venk.

अप VI. 30 : 195. 3 ; VII. 3 : 203. 14 ; VIII. 9 : 246. 11 ; XIV

7 : 163. 7, 17; 164. 8 sqq.; XVIII. 15 : 260. 2; XXI. 17 : 100. 7 : विन्दुः or सौकः।

अग्नोर्याम (a-stem) XIV. 20 : 187. 13, 14; XVIII. 25 : 359. 7; XXIV. 4 : 188. 4 sqq.

अप्यय XXX. 9 : 403. 1; XXX. 10 : 404. 10; 404. 1; XXX. 11 : 406. 1 : 'joining point.'

अप्रज्ञातबन्धु XXIV. 28 : 213. 9.

अप्रनाप V. 1 : 129. 10 : अप्रनापे उच्चरदितदेये Keś.

अप्रतिच्छिन्नाद्य I. 4 : 6. 12.

अप्रत्न XII. 11 : 102. 9; XVIII. 17 : 362. 20.

अप्रत्यवरोद्दिन् XVIII. 2 : 344. 10.

अप्रयत्न XXVII. 9 : 333. 8 (see crit. note); XXVIII. 11 : 362. 5.

अप्रस्तुत XI. 7 : 76. 7 : अननुज्ञाताः।

अप्रस्तुत X. 59 : 61. 11 : एकयाप्रस्तुतं भवति। अन्याया सौचीकायाः प्राक् प्रस्तावात्।

अप्रासङ्ग्य XVIII. 35 : 385. 4, cp. प्रासङ्ग्य।

अशुदीक्षा XXV. 6 : 233. 15.

अशुचीम (thus probably to be read with the Viv.) VIII. 17 : 258. 12.

अशुचीमान् XXII. 21 : 145. 15; XXIII 13 : 169. 12.

अशुचिका (i.e. अपिष्टका) XIX. 10 : 431. 1, 6.

अनाश्रय XVI. 33 : 279. 1, 6; XVI. 34 : 279. 13; XVI. 35 : 281. 3; XVI. 36 : 281. 6; XVII. 30 : 309. 6, 9 : 'for which there is no brāhmaṇa,' 'not treated in the brāhmaṇa.'

अभङ्गुर XXV. 5 : 232. 11 (also pi. sū. I. 4 : 7. 14) : न भङ्गते। स्फुटितकपालं न भवति।

अभिगर II. 3 : 37. 1 : प्रतिगरस्य स्मारयिता।

अभिपक्ष XXVI. 9 : 284. 1.

अभिषरबीयशिल्प XIV. 20 : 187. 15 : ०ल्पानि सौहितोष्ठीषादि।

अभिन्वलन XX. 20 : 43. 6.

अभितोऽवसर्पण X. 33 : 30. 8.

अभिद्धि VIII. 14 : 253. 15 (cp. T.S. VI. 6. 7. 2) : उपरिदानम्।

अभिदृश्य XII. 8 : 97. 10; XXVI. 2 : 272. 10.

अभिनिमुक्ता (viz. इष्टिः) XIII. 1 : 119. 7, see XIV. 24 : 193. 17.

अभिप्रव्रजन XXV. 31 : 264. 13.

अभिप्रोक्षत्तः XVIII. 11 : 354. 14 sqq.

अभिभूत in चिरस्थाभिभूतरजन XVIII. 23 : 370. 3—5.

- अभिभूति XIV. 4 : 157. 3, 158. 3 : an āhuti offered with the formulas संवेष्टाय वा, etc. (T.S. III. 1. 7. 1).
- अभिभर्तन masc. I. 17 : 25. 12, see under उपस्थान ।
- अभिवाङ्म adj. XV. 1 : 204. 7.
- अभिदृदि XXVI. 6 : 279. 13.
- अभिदेक XII. 10 : 101. 10; XII. 11 : 102. 3. पात्रान् अभिदेकावात् ।
- अभिसमारम्भ XXVI. 9 : 283. 8 : आभिसुख्णेनाविद्येयवाङ्मानाद्प्रकरवाचौ-
तलादित्यर्थः ।
- अभिहार्य adj. XV. 1 : 204. 8.
- अभिहित्कार (thus, in one word, to be read) III. 27 : 99. 4.
- अभिहित XII. 2 : 87. 3 : अभिहितो रथः वसोभिन्दन्नः किञ्चत्त्वादिना वा ।
- अभिद्वीप XXI. 1 : 71. 1; XXI. 15 : 96. 1; XXII. 6 : 125. 19; 126. 1.
- अभीनामन् absol. XX. 18 : 39. 11 (see crit. note); XXIII. 19 : 181. 9.
- अभीषु XX. 12 : 27. 6, see crit. note..
- अभ्यप ? III. 28 : 101. 10 : यद्य वा अभ्यपा वषट्काराः स्तुः । वेद्यजामहवषट्कार-
प्रवचनन्ना उपर्युपरि वषट्काराः स्तुः प्रयाजादिषु ।
- अभ्यङ्गन XVIII. 48 : 406. 9, 407. 1, name of an ekāha.
- अभ्यर्थात् XI. 5 : 71. 5; XIV. 14 : 178. 9; XVIII. 40 : 391. 7
(thus is probably to be read instead of अर्थात्); XX. 2 : 7.
19; 8. 2; XXII. 11 : 133. 10 : प्रथक् ।
- अभ्याकारम् absol. XX. 10 : 22. 8 : अभ्याकारमिति ब्राह्मणे त्रवचात्पु-
नस्तेरेव संमार्जनमिति Sāy.
- अभ्युदिता (viz. इष्टिः) XIII. 1 : 119. 7, see XIV. 24 : 194. 9.
- अभ्युदितेष्टि XX. 1 : 5. 1.
- अभ्युदृता (viz. इष्टिः) XIII. 1 : 119. 6, see XIII. 7 : 123. 21.
- अभ्युपाकारम् absol. XIV. 26 : 198. 2; XV. 6 : 211. 2; XV. 21 :
225. 8; 11; XV. 24 : 228. 12.
- अभ्युह XV. 1 : 205. 2; XV. 6 : 210. 7, 11 corresponding with
उदूह of T. Br. III. 8. 4. 3 and Āp. XX. 3. 16.—XX. 6 : 17.
7; XX. 8 : 19. 16.
- अनाऽऽवाग्निन् III. 13 : 83. 16; XVIII. 24 : 371. 16; XXIV. 33 :
219. 17; XXV. 29 : 263. 2.
- अनामथ XVIII. 25 : 373. 3, 5.
- अनात्यजोम II. 11 : 52. 6, 12; II. 13 : 55. 2; XXIX. 13 : 388. 8 :
यदेवा देवहेडनमित्याद्यः ।
- असृन्मयपायिन् II. 20 : 66. 19; XXVIII. 8 : 356. 11.

- अनेवसंपन्न XIV. 15 : 179. 6 : मेघरहितान्यहानि । न भविष्यति मेघा इति ।—
XXVI. 9 : 283. 6 : मेघवर्जितम् ।
- अनोद्वी X. 18 : 16. 19 ; 17. 2.
- अरण्ये ऽनुवाक्यो गन्धः X. 53 : 56. 1 : शुद्धेषु मन्त्रेषु उपमस्य धुमिस्रोत्यादि (Taitt. Ār. IV. 25).—XII. 10 : 100. 9 : धुमिस्रोत्यादिना (Taitt. Ār. IV. 24).
- अरण्ये ऽनुवाक्येन मन्त्रेषु XXI. 21 : 108. 2 : भूर्भुवः सुवर्गं इत्यादिना (probably Taitt. Ār. IV. 21).
- अस्यपिच्छ XVII. 1 : 283. 1 ; XVII. 3 : 285. 15 ; XVII. 5 : 286. 14 : सन्ध्यावर्षं गीरोक्षनवर्षं वा तासवर्षं वा ।
- अथ XII. 8 : 97. 9 : अथ्याः सप्रयोजनाः उपयोगार्थाः पयोदध्याश्चभिष्ममिति ।
- अथर्वेला VI. 14 : 171. 14 ; VI. 21 : 180. 2 ; VII. 5 : 205. 17 ; VII. 19 : 231. 17 ; VIII. 9 : 248. 6 : अथर्मात्रम् ।
- अथर्वशोधं IV. 5 : 115. 17 : दक्षिणमध्यर्षशोधम् is equivalent to दक्षिणे ऽर्षगिरिणि of Āp. VII. 13. 8.
- अथर्वकपाल IX. 1 : 265. 4, 16 ; IX. 3 : 268. 4 ; X. 1 : 1. 4, 15 ; X. 5 : 5. 1 : शुद्धग्रामकपालानि Viv. ; नदीपुच्छिनेषु विशुद्धकपालस्य कपालानि दृश्यन्ते तानि । विनष्टग्राममध्यगतानि वज्रगो ऽभिवर्षणेन शुद्धानि कपालानि वा Kes.।
- अथर्व masc. II. 5 : 39. 3.
- अथर्व XIV. 4 : 156. 15 (cp. T.S. III. 1. 7. 1) : अथर्व अन्नपत्तुः ।
- अथर्वन् XXIV. 1 : 185. 14 : अथर्वतां मन्वादीनाम् Viv. and Veñk.
- अथर्वकर्मोच XX. 2 : 6. 12 ; XX. 20 : 44. 6 ; cp. also pi. sū. I. 1 : 3. 11 (thus to be read instead of अथर्व कर्मोचे), II. 5 : 9. 1 (ed. Raabe). The word is hitherto known only from the grammarians (Pāṇ. V. 4. 7).
- अथर्वजित् XVII. 28 : 307. 4 ; XXX. 13 : 407. 1.
- अथर्वकार VII. 8 : 213. 17 ; VIII. 2 : 236. 16 ; VIII. 11 : 248. 11 ; XIV. 8 : 165. 11 ; XXV. 18 : 249. 11 : अथर्वकारिश्चरति । अथर्वकारोपलक्षितैर्मन्त्रैश्चरत्सुपख्यानम्, T.S. III. 2. 3. b—r.—IX. 8 : 276. 14 : Taitt. Ār. IV. 7. १-१३.
- अथर्वगण XVII. 48 : 328. 14, 15 ; 329. 9 ; XVII. 51 : 332. 5 ; XVII. 52 : 333. 1 ; XVII. 53 : 333. 16 ; subst. from the verbal root गण् मित्रीकरणे ?
- अथर्वपाद्वज्रः XX, 6 : 16. 9 ; XXI. 8 : 82. 16 : अथर्वपाद्वज्र ।
- अथर्व VII. 17 : 258. 12, cp. निम्न ।
- अथर्वगणध्वज XXI. 2 : 71. 9 ; XXI. 21 : 108. 1.

- अवत्रापथ XXII. 12 : 134. 13; XXIII. 12 : 168. 6; XXV. 31 : 265. 8.
- अवद्रवथ XXII. 4 : 121. 19; XXIII. 15 : 174. 2, 6.
- अवधवन XX. 6 : 16. 16; 17. 4; XXIII. 4 : 154. 9; XXV. 9 : 237. 14; XXV. 31 : 264. 14 : nom. act. to अवध्नोति ।
- अवनेकृ XVII. 43 : 324. 11 (also gr̥hyasūtra I. 2).
- अवभृथ VIII. 19 : 259. 11; VIII. 20 : 261. 6 : अवभृथमवभृथाथानि वक्ष्यमाथानि ।
- अवभृथाङ्गति XXV. 24 : 257. 5.
- अवरथ XXIV. 12 : 195. 13; 196. 2 : वरथाभावः Venk.
- अवशीर्षगव XXIV. 18 : 203. 2 : शीर्षः जीर्षः दृजः Venk.
- अवषट्कर्त्त VII. 11 : 216. 18.
- अवचन्ती nom. ag. fem. I. 6 : 9. 20 : अवचननकर्त्री । पत्नी दासी च । दासी पिनष्टि पलग्रवक्षति । विपरीतमित्येके Sāy.
- अवाङ्मनपिष्ट V. 5 : 133. 8; IX. 1 : 265. 5, 17; IX. 3 : 268. 4; X. 1 : 1. 4, 15; X. 5 : 5. 2 : अवाङ्मनपिष्टाः स्रक्षपिष्टाः Viv.; सुक्षपिष्टाः Keś.; अङ्गनादपि सूक्ष्मं पिष्टाः Ms.
- अवाङ्मनम् IX. 4 : 270. 15; IX. 17 : 290. 16; X. 8 : 7. 20; X. 13 : 13. 6 (also pi. sū. I. 13 : 18. 4) अवाङ्मनं पिष्ट्वा स्रक्षवर्षं पिष्ट्वा ।
- अवान्तरकोश XXVI. 8 : 283. 1.
- अवान्तरदिशा fem. XV. 19 : 224. 5 (also Maitr. S. III. 14. 7 : 173. 12).
- अवान्तरदोशा VI. 19 : 178. 12 : अवान्तरदोशानुपनयति । पूर्वदोशावा उपरि ग्राहयति अध्वर्युषपदिशतीति ।—VI. 31 : 196. 19; IX. 19 : 294. 4.
- अवान्तरग्रफ X. 3 : 3. 1, 3 : दक्षिणैवान्तरग्रफे । पदान्तःपुरस्त्राने Viv.; पदस्थाने ग्रफस्थानस्य द्वेषा विभक्तस्य दक्षिणार्ध इति तावत् Ms.
- अवान्तरडा III. 18 : 90. 19; III. 28 : 102. 1; XIII. 23 : 134. 5 : होतुर्धक्षे ज्वन्तामिडाम् ।
- अविवाह Subst. pravara-praśna 415. 9 and passim.
- अविशोष XIX. 10 : 431. 4.
- अविष्ट्दरि or अर्द्य XXV. 5 : 232. 11 (cp. pi. sū. I. 3 : 7. 13), विप्रकृष्टदरणं न भवति, see also the crit. note.
- अवोद्धित II. 13 : 56. 3 : दुर्बला अवन्तीति ।
- अवेष्टि in दिशामवेष्टि XII. 19 : 115. 6; XIII. 1 : 120. 2; XVIII. 5; 347. 10; XVIII. 6 : 348. 14.
- अव्यतिषक्त XXI. 21 : 108. 12 : अव्यवहितं प्रतिषक्तन (sic. 1. वचनेन).

- अव्यवेत XXIV. 30 : 215. 13.
 अवापन्न XX. 1 : 5. 3, 4, 8; XX. 25 : 56. 15.
 अवापन्न II. 3 : 36. 12; XXIV. 12 : 196. 3 : अविकलाङ्गः ।
 अन्नत्यप्रायश्चित्त IX. 20 : 297. 7.
 अन्ननया XVII. 18 : 299. 3 'hunger,' also Ait. Br. VII. 15. 6.
 अशुद्धीच्छिद्विन् II. 20 : 66. 19; XXVIII. 8 : 356. 11.
 अश्वतेजनी XV. 15 : 219. 13; XV. 31 : 237. 15; XV. 34 : 239. 14;
 XV. 35 : 240. 8, 10.
 अश्वपदिक II. 7 : 44. 10 = आश्वनीयः ।
 अश्वमज XV. 1 : 204. 13.
 अष्टापसाव XII. 14 : 107. 7, cp. चतुरपसाव ।
 अष्टापिलक (?) XXVI. 8 : 282. 13, cp. पिलकावन् and अष्टापू ।
 अष्टाष्ट XVII. 15 : 359. 16.
 अष्टापू XIV. 14 : 177. 18 : अष्टापूद्विरण्यम् अष्टापुलकं चिरण्यम्, cp. अष्टापिलक
 and पिलकावन्; the corresponding expression of the Kā-
 ṭhaka is अष्टाष्टष्टु चिरण्यम् (XIII. 10 : 192. 7, 8).
 अष्टम Subst. neutr. XV. 16 : 220. 6; XV. 19 : 224. 7, seems to
 be a kind of receptacle for food.
 अस् (अस्यति) c. अनु VIII. 16 : 257. 15 : अन्वस्यन्ते प्रक्षिपन्ति मुञ्चे ; XV. 2 :
 206. 12.
 c. परि-उप X. 57 : 60. 10; XI. 7 : 74. 10; XII. 10 : 101. 6;
 XVIII. 1 : 343. 13, etc.
 c. परि-नि IV. 4 : 114. 15 : यावदुपरं तावत्पुत्रीषेष् प्रश्नादयति; VI.
 27 : 189. 7 : अन्ममनतिरिक्तं कृत्वा भूमिसमं न्यस्यति ।
 c. प्र XV. 29 : 233. 17 प्रास्य केभान् seems to be equivalent to
 विद्यथ्य के० ।
 c. प्रति-सम् XXVI. 33 : 319. 7.
 असंवासर XXII. 3 : 119. 22 : संवासरमनभिव्याप्य Ms.
 असत्सव XXIII. 5 : 155. 13, 14.
 असत्स्वापन XXIII. 7 : 158. 12, see crit. note.
 असकाश III. 13 : 83. 16 : असकाशो संनिधिः । यावति न दृश्यन्ते अयस्य ।
 असन्नन् II. 14 : 56. 7; XV. 3 : 207. 6; XVIII. 8 : 350. 12 :
 अचलयन् ।
 असंचर VI. 28 : 191. 9; XX. 10 : 22. 12; XX. 28 : 63. 4 : मनुष्या
 यत्र न संचरन्ति तत्र । VII. 15 : 225. 13 : असंचरे अनिष्क्रमणमार्गं ।
 असनीय II. 10 : 51. 6, 16 : उत्सुर्गयोग्यम् ।
 असन्निक्त XXIV. 8 : 192. 6.

- असमुद्दिन्** XV. 6 : 210. 8; XV. 9 : 214. 8; XVIII. 5 : 347. 1; XVIII. 6 : 348. 6; XIX. 5 : 424. 18; XXIV. 28 : 214. 2; XXV. 3 : 231. 8; XXVI. 1 : 271. 9; for the meaning see the last citation; usually the Samvāda is the colloquy between the adhvaryu and the āgnīdhra : I. 19 : 29. 6.
असंभिन्दन् VI. 26 : 188. 1.
असंभिन्न V. 5 : 133. 14 : विस्तिष्ठ ।
असितन्तु XVIII. 29 : 377. 14.
असिपथ XV. 30 : 235. 9 (T.Br. III. 9. 6. 4).
असौच XXV. 21 : 253. 11.
अस्युपायिन् III. 13 : 83. 16; XVIII. 24 : 371. 8; XXIV. 33 : 219. 17; XXV. 29 : 263. 2.
अस्य I. 19 : 28. 1; XX. 25 : 55. 10.
अस्निग्धं XXVI. 8 : 283. 1.
असवसार्थ XXV. 30 : 264. 2 : स्ववति वै सा तात् स्वन्नोमिति (T.S. ८. 4. 10. 3) दोषनिवृत्त्यर्था पुनश्चितिः ।
अदरश्चिति XXIII. 15 : 174. 4.
अद्वीनविधि XVIII. 51 : 411. 15.
अद्वीनसंतति XV. 18 : 223. 7; XV. 32 : 238. 6; XV. 36 : 241. 8; XVI. 3 : 247. 11; XXVI. 12 : 290. 4; XXVI. 13 : 290. 13; XXVI. 18 : 298. 8; XXVI. 25 : 307. 1; XXVI. 27 : 310. 8.

आ ।

- आहुह** XXVI. 32 : 318. 1 : आहृतस्थानं निवृत्ततम् ।
आह्नाच्च XVIII. 48 : 406. 10.
आचीय XIV. 13 : 175. 1; XXIII. 11 : 166. 15, see crit. notes.
आचीयन् XVI. 16 : 262. 12—14; XVII. 18 : 298. 7; XXIII. 11 : 167. 1, 5; XXVI. 17 : 296. 11—14; equivalent to आह्नाच्च of the other texts.
आगन्तु XXI. 10 : 87. 9 : भिन्नजातीयम् ।
आग्निपावसान III. 8 : 76. 18; 77. 13, 14; III. 21 : 93. 18; XX. 20 : 45. 5 sqq.
आग्नीप्रीथग्भयन XIV. 27 : 199. 1.
आवाटी (or •टि) XVI. 20 : 266. 9; XVI. 21 : 267. 9; 268. 2; XXVI. 17 : 297. 1.

- वाचरपच XX. 13 : 29. 12.
वाच्ययन XX. 1 : 5. 9 : आभिसुखेन जननम्, cp. ६ c. वाच्य ।
वाच्येदन I. 2 : 2. 15 ; XX. 2 : 7. 16 ; 'the stubbles' equivalent to
वाच्यवाः of Āp.—nom. act. to वाच्ययन्ति XX. 1 : 5. 13.
वाच्यप्रोच X. 27 : 26. 1, 10 ; X. 50 : 51. 15 ; X. 51 : 53. 18 ; 54.
4 ; XXII. 9 : 131. 8, see पचःप्रोच ।
वाच्यनन XVIII. 32 : 382. 6 ; XVIII. 33 : 382. 15.
वाच्यवकाश XXIV. 36 : 222. 11 : वाच्यवेच्यम् ।
वाच्यन XVIII. 48 : 406. 9 ; 407. 1, name of an ekāha.
वाच्यनम् IX. 11 : 280. 18 ; 281. 2, r. तद्यान्तराच्यनम् and तद्यैवान्तराच्यनम् ।
वाच्यवन् XI. 6 : 73. 5 ; XII. 7 : 95. 15 : सर्वमाच्यवद्युच्यते । आच्यवत् ।
आच्यो चक्रधारवाच्यं शङ्कराचिः । तद्द्रव्यं शकटं युच्यते । तथा चिभिस्त्रिभिः
शकटानि वल्लीवर्दैः ।
वाचित्यानामयन XVI. 16 : 262. 13.
वाच्यन XXIII. 6 : 157. 6.
वाच्यत् XXII. 19 : 143. 11.
वाच्य plur. XIV. 12 : 173. 12 : designation of the formulas T.S.
III. 3. 3. *d—p* ; sing. XVI. 3 : 248. 11, cp. Drāhy. IX. 1. 3.
वाच्यि XXII. 7 : 127. 6 : आच्यिमाधीयते अर्थत इत्याचिः स्मृतमिहकामश्च-
मुपदध्यात् । यदा अर्थते तदा उपदध्यादिति यावत् । cp. perhaps उपचि ।
वाच्यन्दिन् XVIII. 29 : 378. 9 ; 379. 2.
वाच्यरद्धारिक XXI. 9 : 86. 7 ; XXI. 19 : 103. 6.
वाच्यिक्य XXIV. 6 : 189. 17 ; 190. 2 : आच्यिक्येष वा । आच्यिक्यः समर्थः । तस्य
भाव आच्यिक्यं सामर्थ्यं सिद्धमिति यावत् Venk. ; मन्त्रसिद्धाच्यिक्यम् Viv.
वाच्यजिन् VI. 26 : 188. 4 ; VI. 29 : 193. 7 ; IX. 1 : 265. 14 ; IX.
5 : 271. 14 sqq. ; X. 1 : 1. 13 : उच्यन्तं शोभायुक्तम् Viv. ; प्रकार-
वन्तम् Ms.
वाच्यध्दिनम् adv. XVII. 39 : 319. 3.
वाच्यपक्क XIII. 37 : 145. 13.
वाच्यतय II. 8 : 46. 9 ; II. 12 : 52. 6 ; XXIV. 22 : 207. 2, 4 :
लौकिकाग्निः ।
वाच्यवसव XVIII. 44 : 397. 12 : 'from Amāvasu.'
वाच्यकुम्भिक (?) XV. 18 : 222. 11, cp. Āp. XX. 7. 8.
वाच्युषी (viz. वाक्) XVIII. 42. 394. 13.
वाच्यतिमव II. 14 : 56. 5 : आच्यन्ति मावो यस्मिन्काले तदायतिमवम् । तिहङ्गप्रथति-
लात् (cp. gaṇa तिहङ्ग) आच्ययीभावत्वात् पुंसकम् ।
वाच्यव XVIII. 44 : 397. 10 : 'from Āyu.'

- आयानन nom. act. to आयातयति XX. 11 : 25. 7; XXI. 19 : 105. 3; XXI. 24 : 112. 10; XXII. 8 : 128. 1; XXII. 10 : 132. 3; XXII. 15 : 138. 6 : आपनम् ।
- आयचकेतुक XIX. 10 : 431. 1; 435. 4.
- आर्तिज XXIV. 16 : 200. 11 : आर्तः संभवति आर्तिप्रयुक्तानि आधिपौडितपुत्र-कर्तव्यानि Venk.
- आर्तेष्टि XIII. 1 : 119. 6 : आर्तेष्टयः प्रायश्चित्तार्थाः ।
- आवधधिक XXVI. 10 : 285. 12 : आवधधार्यः ।
- आवाजग्रः XXII. 5 : 124. 14 : प्राचीं शीतां शौला पुनः प्रत्यानीय प्राचीं पुनस्तथैव आवाजग्रो वनेर्मेत्यर्थस्य ।
- आवापज XXIV. 3 : 187. 2 : आवापजानि भेदेन कृतानि Viv. ; आवापजाना-हनिजन्यानि आवर्तनीयाङ्गानि । कानि चिदिति शेषः Venk.
- आविद् XII. 9 : 99. 13, name of the formulas T.S. I. 8. 12 g.
- आवेष्टा XII. 2 : 87. 4, seems to be the counterpart of स्तव्यम् ।
- आव्य XIV. 10 : 170. 1 : आव्यम् अवर्षे देहे रक्षणीयं आधिः, cp. T.S. III. 2. 9. 4 and II. 2. 6. 3.
- आवचन IV. 1 : 108. 4; XXIV. 8 : 191. 8.
- आवचनज XXVI. 23 : 304. 1 : an offering with the formula वनस्पते ब्रतवद्ग्रः (T.S. I. 3. 5. h) on the आवचनम्, cp. IV. 1 : 108. 3.
- आव्य V. 13 : 147. 4; V. 14 : 149. 1; X. 7 : 7. 11; X. 10 : 9. 13; XX. 12 : 27. 1; XXI. 2 : 71. 4.
- आव्रातिक XXVII. 9 : 333. 4 (cp. Taitt. Ār. I. 8. 7) : a kind of vermin.
- आव्राप्रतिगरिन् XIV. 10 : 107. 7 : आव्राप्रतिगरौ न स्त्रादिति । पूर्ववाक्या-तत्कृतप्रतिगरः आङ् पूर्वस्य पश्यते व्रजन्तः तत्राकाले करव्यम् (sic).
- आगिरोऽवनयनम् XIV. 9 : 169. 3 (T.S. III. 7. 8. i-m), see Baudh. VIII. 10 : 247. 11.
- आगिस् XXIV. 1 : 185. 17; as an example the Viv. cites : वरिषेणं देवयज्यया प्रजावाङ्मूयासम् (T.S. I. 6. 4. 1).
- आग्नीर्षद् VI. 25 : 185. 15.
- आग्नीःसंयोजन XXV. 6 : 234. 5.
- आग्नाक XXVI. 11 : 288. 1.
- आग्नापिष्ट XV. 30 : 235. 6; XXVI. 11 : 288. 1.
- आन्वायिक (?) XXI. 7 : 80. 3.
- आन्विन XXVI. 10 : 285. 3, a measure of distance.
- आसङ्ग, see अन्तरासङ्ग ।

- वासव्य VII. 1 : 201. 8 ; XIV. 4 : 156. 17 ; XXVI. 7 : 281. 5, an offering with the formula वासव्यान्ना (T.S. III. 1. 7. 1).
 वासपुत्र XI. 1 : 63. 6, equivalent, to उपपुत्र ।
 वाहरश्मितीति V. 15 : 150. 8 : वाहरश्मादेव श्मितीत्यस्य तदाहरश्मितीति ।
 वाहर्त्त XXI. 7 : 80. 4.
 वाह्वार्य XXV. 27 : 260. 4. sqq. : द्वितीयाहारमिभित्ताम् ।
 वाहित XXIV. 31 : 217. 1 : वाहिता (गौः) । वाहित्वाहीना (thus both copies of the Viv.) ; गर्भिणीत्यन्ये ।
 वाङ्मत्त XXIV. 4 : 187. 14 ; a kind of pākayajña : यद्गुला दग्ना चादीयते स वाङ्मत्त उपनयनादि Viv. ; वाङ्मत्तः । ऋयते दीयते चादीयते यत्र स वाङ्मत्तः । उपसर्गेशादानादिरूपार्थलाभः । होमदानात्मकः कर्मविशेष वाङ्मत्त इत्यर्थः Veñk.
 वाङ्मत्तियाद् IV. 3 : 111. 14 ; X. 52 : 54. 17 : वाङ्मत्तियोग्यं ज्ञाना । ज्ञानयित्वा ।

इ ।

- इ c. वाक् (sic) I. 1 : 1. 7 ; XXIV. 23 : 207. 8 : पर्यशाब्दानाञ्छेति । आभिमुख्येन पर्यशाब्दां गच्छति आगुं वा । आकारः प्रमादपाठ इति केचित् । आभिमुख्यार्थलादाञ्छेत्याप्रार्थलादाभिमुख्येनागुं गच्छतीत्यर्थः । बर्धिरश्चेत्यादिषु जोभयं विवक्षितं मर्यादार्यो वा । आ शाब्दाया गन्वन्मित्यर्थप्राप्तिरिति हेदनदूरत्वे ऽपि न प्रतिनिधिरिति ।
 c. उप-वति I. 20 : 30. 14 ; III. 13 : 83. 17 ; III. 21 : 93. 6 and often.
 c. अपि XIV. 14 : 177. 5 : अपियन्तम् । गां गच्छन्तम् 'to cover.'
 c. वति-परि IX. 17 : 290. 18.
 c. वि VIII. 4 : 238. 16 : आत्रावच एव वेति । भिद्यन् इत्यर्थः 'there is a difference.'
 इडस्त्व IV. 1 : 107. 6 ; IV. 8 : 122. 2, 15 ; XI. 5 : 70. 12 ; XV. 31 : 236. 15 ; XVI. 20 : 267. 6 ; XVI. 21 : 268. 4 ; XX. 29 : 64. 7 ; XXV. 23 : 254. 12 ; XXV. 32 : 265. 12 : इडा कुदिका वैदली । छला फलका ; cp. इडस्त्व of the Śatap. Brāhmaṇa.
 इडाश्च XVII. 52 : 332. 6 ; XXIII. 17. 177. 15 : a kāmya darśa-pūrnāmāsa.
 इडाधान IV. 8 : 122. 12 : इडापाचम् ।
 इडोपचवन adj. I. 18 : 26. 20 : इडोपचयते ऽस्मिन्नितोडोपचवनं पाचम् Sāy. ; equivalent to इडापाचम् ।

- इक्षोपकृत XII. 16 : 110. 8.
 इक्षु XVII. 31 : 309. 15; XVII. 32 : 311. 5 : इक्षुं यडाधारकं
 हविर्नष्टलाकारम् ।
 इत्थं गोच VI. 5 : 161. 14.
 इदानीमान XXVI. 24 : 306. 8.
 इध् c. उप I. 8 : 12. 5; V. 1 : 129. 4.
 इन्द्रबोधवक्त् IV. 2 : 110. 11, 15; XXIV. 36 : 222 : 14, cp. IV.
 3 : 110. 17.
 इन्द्रतुरीय XII. 4 : 89. 14; XXVI. 3 : 274. 80.
 इन्द्रवक्त् XVIII. 36 : 386. 8; XVIII. 48. 405. 17 (twice men-
 tioned !): name of an ekāha.
 इन्द्रस्तुत् XVIII. 14 : 348. 9; XXIII. 18 : 178. 15; XXVI. 31 :
 316. 5 : name of an ekāha.
 इन्द्रसोम XVI. 35 : 280. 15.
 इन्द्रस्यर्ह XXVI. 31 : 316. 4.
 इन्द्रान्वोः कुलाय XXVI. 32 : 318. 9.
 इन्द्रामस XV. 14 : 218. 11; XV. 19 : 224. 4; XV. 22 : 225.
 18; 226. 1, 4.
 इन्द्राभिचार XXIV. 9 : 192. 14, see यदभिचार ।
 इषु XVIII. 36 : 386. 5 : name of an ekāha.
 इषुक्लित (?) XV. 37 : 242. 6.
 इष्टकावत् adv. XXII. 8 : 129. 4.
 इष्टकोक्त XXII. 2 : 119. 7. इष्टकोक्तमिष्टकासु हृदितम् सन्मथयस्यकावं वा MS.
 इष्टर्न XIV. 4 : 146. 14, 15; XXVI. 7 : 281. 2 (op. T.S. III. 1. 7.
 1) : इष्टर्नो वा इति । दर्नीरिति केचित् । अहारकर्षार्थं काष्ठमित्यने ।
 अल्लुकमित्यने ।
 इष्टिपथ XXIII. 1 : 247. 5.

ई ।

- ईष् c. परा caus. IV. 4 : 113. 11.
 c. सम् with instrum. VIII. 13 : 251. 17 : ऋषोः समीक्ष्य संवाद
 कुला आगतो ऋषीति ।
 ईर्म VI. 12 : 169. 15; XXI. 9 : 84. 12.
 ईषा XXX. 1 : 389. 4, name of a measure.

उ ।

- उत्तरप्रैव XXV. 18 : 249. 10.
 उत्तरविषय XXI. 19 : 103. 8 sqq.; XXV. 23 : 254. 15.
 नञ् c. प्रति I. 13 : 19. 18.
 उत्तरेषत् XVIII. 40 : 391. 2, 7 (also in the Śatap. Br.).
 उत्तरासन्दी X. 12 : 11. 15.
 उप XV. 5 : 209. 11 and elsewhere; XXI. 10 : 86. 15, sq.;
 XXVI. 10 : 286. 2.
 उपार (in प्राङ्गुपार) II. 20 : 67. 1.
 उपदेशवीय XXIV. 15 : 199. 10 : उपदेशवाहः Viv.; ब्रह्मोद्देशोपदेशे समिध
 अभ्याग्रावाधीयन् इत्युपदेशीयशब्देन समिदाधानान् उपदेशते । समिदाधानान्
 एको ब्रह्मोद्देशप्रकार इत्यर्थः Venk.
 उपह्रायो VIII. 19 : 259. 11; X. 27 : 25. 18; XV. 17 : 222. 5 :
 उपह्रायां कटे Viv.; उपह्रायते जयेत्युपह्रायो चार्थादिः MS.
 उपहार VII. 4 : 203. 20 : उपहारनेति सकारं गच्छति ।
 उपहृषी X. 9 : 9. 1, see crit. note.
 उपशेदन XXI. 5 : 78. 1.
 उपपनीय (viz. चग्निः) II. 7 : 44. 2; II. 13 : 54. 16; XVIII. 8 :
 350. 7; XVIII. 16 : 361. 8; XVIII. 40 : 391. 5; XXIV.
 8 : 191. 12 : कपालादिसंतापजः Viv.; कपालाग्नौ दर्भमुष्टिमादीय तस्मिन्नग्नौ
 मुष्टान्तरमादीय इतीयमुष्टिनाग्नौ उपपनीयास्ते और्ध्वदेशिकं जुहुयादिति
 Venk.; op. pi. sū. I. 2 : 5. 10.
 उत्तरतःसेविन् XXV. 21 : 253. 2.
 उत्तरदृष्ट XXII. 1 : 117. 14. Ms, after the words of X. 3 : 3.
 10 : तदुपरिष्टात्कृष्याजिने निधाय, continues : उत्तरदृष्टमिति शेषः । इयं
 वै कृष्याजिनमसौ पुष्करपर्यभाभ्यानेवैनमुभयतः परिष्टहतीति दर्शनात् (T.S.
 V. 1. 4. 3) । द्वैधं सूत्रपक्षोपन्यासे उत्तरदृष्टत्वानुसादनात् । तथा च पुष्कर-
 परेणोत्तरदृष्टेन सञ्जुष्टवतीति सूत्रं बोधायनस्य यथोत्पन्नेनैव सञ्जुष्टवीयादिति
 ब्राह्मीकिः । यथोत्पन्नेन उत्पत्तिमये यथा क्लितं तथा सञ्जुष्टवीयात् । अधर-
 दृष्टेनेति यावत् ।
 उत्तरयुग XX. 25 : 57. 1; XXX. 1 : 389. 4, designation of a
 measure.
 उत्तरर्षे XX. 7 : 18. 7 : ऋषं विग्रसनप्रदेशः Sây.; equivalent to
 अधरःसोम ।
 उत्तरसङ्गन् IX. 17 : 292. 3; X. 32 : 30. 1; X. 33 : 30. 4 : उत्तर-
 सङ्गाहम् उपरिलेखाम् ।

उत्तरवर्ग XII. 12 : 104. 2; XIII. 38 : 146. 9; XXIII. 3 : 152.

1 : उत्तरासङ्ग ।

उत्तरा ततिः XXV. 13 : 243. 5; XXV. 19 : 250. 15.

उत्तरासङ्गु XVII. 41 : 321. 5.

उत्तुष I. 6 : 9. 14 उद्गतुष Sāy.

उत्थितकाल XXIV. 12 : 195. 9; XXV. 4 : 231. 14 : प्राप्ककाल Venk.

उत्तुष्ट XVII. 30 : 309. 7, 9.

उत्थर्गिषामथन XVII. 22 : 301. 7.

उत्थेक XVII. 31 : 310. 10 : अथवावचे ।

उत्थेराजि III. 29 : 103. 7 : उदकधारा ।

उत्थेगम् VI. 26 : 187. 12, see प्राक्गम् ।

उत्थेगुक्ता VI. 29 : 193. 14 (read here also उथेगुक्ताया instead of उथेगुक्ताया); VII. 8 : 214. 3; VII. 10 : 216. 4; VII. 11 : 216. 10, 17; 217. 6.

उत्थेन VI. 34 : 198. 19; 299. 4; VII. 6 : 208. 3; VII. 7 : 212. 4; VIII. 9 : 245. 14; VIII. 10 : 247. 7; XXV. 18 : 248. 18, 249. 2 : उदथेनान् उदथेनान् ।

उदथेन I. 3 : 5. 11.

उदथेन XXV. 18 : 249. 4.

उदथेनान् XXIII. 5 : 155. 11, see crit. note.

उदथेनीय XIV. 21 : 190. 8 : उदथेनीयस्य (viz. आङ्गतिः) T.S. III. 5. 5. g) see Baudh. VIII. 21 : 262. 14.

उदथेनीय XIV. 21 : 189. 19 : उदथेनीयस्येष्टिः (T.S. III. 5. 4. 3-4) see Baudh. VIII. 22 : 263. 3.—XXIII. 12 : 169. 7.

उदथेनारमिन् XXIII. 7 : 159. 11.

उदथेनान् XX. 28 : 63. 5; XXI. 8 : 83. 9; XXI. 23 : 112. 4.

उदथेनान् XXI. 22 : 110. 4.

उदथेन XXI. 11 : 89. 7.

उदथेनीयसङ्गुता XXI. 15 : 97. 3, 5; XXI. 18 : 102. 13, 15.

उदथेन XX. 11 : 25. 1.

उदथेन XXI. 7 : 80. 4, see crit. note.

उदथेन XXVII. 2 : 324. 8.

उदथेनफलक VI. 10 : 166. 10; 167. 11; VI. 24 : 184. 2 : अथप्रीतस्य फलकस्योदथेनम् Kes.

उदथेन XIV. 21 : 190. 8 : उदथेनादित्यपथस्योदथेनान् (T.S. III. 5. 5. c, d) see Baudh. VIII. 10 : 246. 14.

उदथेन XXIII. 19 : 183. 1; XXVI. 8 : 282. 6 : name of an ekaha.

- उद्यम्बोम XVI. 28 : 274. 1; XXIII. 12 : 168. 10; XXVI. 20 : 300. 11.
- उद्गीयमानसूत्र XXV. 22 : 254. 2.
- उपकाश XV. 18 : 223. 14, cp. Āp. XV. 18. 13.
- उपघात XXVI. 32 : 316. 13 : अक्षरस्त्रादुपघातात् । अनास्त्रा एतद्विषयिष्ठ-
मित्यादि (XVIII. 20 : 367. 5) ऐतस्त्रादेव । तावदुपघातः । उपघन्वते
प्रकृतः क्रमो येन वैकृतेन स उपघातः ।
- उपचारतः XI. 4 : 69. 5 : आग्नेय उपचारतः । आदावुपचारणीयः स उपचारो
विश्रियते आग्नेयमेवाध्वर्युरित्यादि; XV. 28 : 232. 4; XVII. 14 :
295. 13 : स्वार्थीकलसिद्धि (cp. Pāṇ. V. 3. 7) विहारसमीपचारो भवति
दक्षिणो भवतीति यावत् Ms.
- उपदोह XXIV. 29 : 214. 5 : अग्निषोचार्थं स्वास्त्रां दुग्धा पुनरित्यत्र दुग्धम् ।
- उपधान in द्युवर्षोपधान XVII. 39 : 317. 4.
- उपधानरज्जु XXVI. 5 : 278. 10; XXVI. 10 : 285. 15 : उपधानरज्जुरारम्भे
वितानस्य ।
- उपधि I. 8 : 11. 18 : उपधिः कोषचेन मध्यमद्वयपूर्वार्धे क्रमचे संवन्धिचेन-
मित्यर्थः Sāy.
- उपनिषद्वच XXI. 12 : 90. 13.
- उपनिषादम् absol. XXI. 20 : 206. 1 : उपनिषाद्वोपनिषाद् ।
- उपनिमयन XXI. 6 : 78. 10; XX. 26 : 60. 5; XXI. 12 : 89. 17;
XXII. 4 : 123. 5; XXII. 5 : 124. 3; XXII. 16 : 140. 3.
- उपनिषद् XVII. 21 : 301. 2.
- उपन्युप्तसंभार XVII. 17 : 297. 6.
- उपपद्य XVII. 40 : 319. 15; XVII. 41 : 321. 5, equivalent
to मोदान ?
- उपपातक XXVIII. 1 : 344. 13.
- उपसोचन XXII. 5 : 123. 14.
- उपयमन adj.; fem. ंनी II. 17 : 62. 2; IV. 2 : 109. 11; X. 51 :
53. 2, 14 : उपयम्यते ऽग्निर्याभिः (ऋद्धिः) बावक्षित इति । पुरीषं प्रषयनेऽ-
धारचार्यम् ।
- उपयमनीहार XXV. 2 : 229. 1.
- उपयाम subst. masc. XI. 1 : 63. 7; XI. 3 : 67. 4, 8 : उपयामान-
कृतकास्त्रान् (?) .
- उपरिहास्त्राहाकृति XXIV. 36 : 223. 3.
- उपरिहासक XXVI. 4 : 276. 5.
- उपर्यर्थ III. 10 : 79. 18; VII. 6 : 208. 3; VII. 7 : 211. 18; VII.
13 : 220. 9, 10; VIII. 2 : 235. 14; XXV. 17 : 247. 13.

उपसृष्टि XXX. 1 : 391. 3.

उपसृष्टयवि. XXIV. 15 : 199. 9 : गोपिठ्यस्यः Veñk., cp. II. 8

उपसृष्टय II. 1 : 34. 1 : प्रारिहितस्य कर्मस्य चारुसमीपे वचनम् ।

उपसृष्टयम् XIV. 30 : 203. 11; XX. 1 : 3. 2 : उपसमीपे ।

उपसृष्टय XXX. 6 : 398. 12 sqq., cp. पक्षोपसृष्टय ।

उपसृष्टय XXIII. 3 : 152. 4 see crit. note.

उपसृष्टय adj. ('subsidiary, supplementary') IX. 5 : 272. 4 : IX.

15 : 286. 15; XV. 14 : 218. 8; XV. 15 : 219. 16; XV. 23 :

226. 14; 227. 9; XVII. 11 : 292. 2; XVII. 13 : 294. 16 :

XVII. 14 : 295. 8 : एकादशयूपानां समीपे वः श्रेते च उपसृष्टयः Ms. :

XXIII. 14 : 172. 3, 6; XXVI. 24 : 305. 7.

उपसंघातम् absol. VI. 13 : 170. 3.

उपसमाधान XXIV. 31 : 216. 14 : ज्वलनम् ।

उपसमाहम् absol. IX. 8 : 276. 7 : उपसमाहसमुक्तानि । पतितान्मुक्तानि
पुनःपुनः प्रक्षिपन्तः ।

उपसमिन्धन (viz. मन्धः) XXVII. 11 : 336. 5.

उपसमा subst. fem. VI. 6 : 163. 3 : अतिधीनानुपसमानेति । अतिधीना-
मागतानां प्राञ्चानानुपसमानुपसमानेति । तैः सद्य संमन्थन इत्यर्थः ।

उपसमान masc. I. 17 : 25. 22 : पुञ्जिनिर्देशाच्छान्दसः । केवाचित्पाठः सम-
नोपसमानः समानाभिर्मर्शन इति । अस्मिन् पाठे समान उपसमानो मन्धो वक्ष
पुरीडाग्रस्येति । एवं समानाभिर्मर्शन इति समानप्रत्ययान इति च Sāy.

उपसमावन् XV. 14 : 218. 7; XV. 22 : 226. 10; XVII. 12 : 293.
9; XXVI. 23 : 304. 6; XXVI. 24 : 305. 9, 10 : उपसमावानी
अग्निष्ठयूपसमीपवर्तिनो इक्षिषीत्तरौ यूपौ MS.

उपसृष्टय VI. 18 : 177. 18 and often : तेषूपसृष्टयमिष्टा । सर्वेषामध्वर्वादीनाम-
ध्वर्यवुपसृष्टयस्येत्यादि कर्मनामधेयेनोपसृष्टयमिष्टा ।

उपसृष्टय XVIII. 28 : 376. 3, name of an ekāha; also XVI. 3 :
277. 19 ? the reading of XXI. 20 : 106. 7 is uncertain.

उपसृष्टय (?) XVIII. 46 : 402. 5; instead of उपसृष्टय आस r. perhaps:
उपसृष्टयास; in this case the word is उपसृष्टयिन्; the meaning
is आस ।

उपाङ्गुलमृष्टम् absol. to उपाङ्गुल मृष्टमि VII. 17 : 228. 12.

उपाङ्गुलमृष्टमिथोरनुमन्त्रणम् XIV. 10 : 171. 5 (T.S. III. 2. 10: l, m).
see Baudh. VII. 5 : 207. 8 and VII. 6 : 209. 6.

उपाकरव VII. 8 : 213. 1; VIII. 2 : 236. 9; VIII. 11 : 284.
4; XIV. 11 : 172. 17 : designation of the formulas T.S.
III. 3. 2. a; XIV. 3 : 156. 4 : प्रजातसुपाकरवस्य (क्रिया) प्रजापते-

- र्जायमाना इत्यादि (T.S. III. 1. 4. a, b) see Baudh. IV. 5 : 115. 5.
- उपाकरणीय XIV. 14 : 177. 9; XIV. 15 : 179. 9; XXIII. 6 : 157. 17 : the two ṛks are again T.S. III. 1. 4. a, b.
- उपाङ्गन masc. VI. 24 : 185. 5.
- उपाध्यायपूर्वय XIII. 20 : 131. 5, 9; XXVI. 5 : 278. 8 : पार्श्वो-
दपरयोर्वा रक्षानि वा नौक्षानि वा सूत्राणि वस्त्राणि तद्वस्त्रम् ।
- उपाधिगमनकाल XIII. 1 : 119. 6 : *कालाः । उत्पत्तिरनीपकालाः ।
- उपोत्तरेद्यः adv. XXVI. 21 : 301. 12.
- उपोहन nom. act. to उप-अहति XX. 6 : 17. 6; XX. 7 : 17. 14 ;
XX. 16 : 35. 10; XXV. 31 : 264. 15.
- उपासन nom. act. to उपास्यति XIV. 15 : 179. 18 : उपासने बर्हिर्उपास्यति
श्रद्धयाः संश्रवः पाह्येति, see Baudh. IV. 6 : 117. 16;—XXIV.
14 : 198. 14 : उत्तरतो विरक्ष्यन्त्युपास्यतीति, see Baudh. II.
16 : 61. 3.
- उपासनवन् VIII. 12 : 251. 1 : उपासनवन् । उपास्यत इत्युपासनं पुरोडाश-
शब्दा बह्यमाधाः सामान्येनोच्यन्ते । ते तद्वन् ।
- उच्च c. प्रति IX. 5 : 272. 13 : प्रत्युजति वनस्यम् । वगलं कर्करमपि (r. वर्क० ?)
कठेन घटयति Viv.; वेद्युक्तेनाच्छादयति । कटादिना कामाग्निं चाद-
यति Keś.
- उभयतःप्रथम XVII. 28 : 307. 9; XXX. 15 : 408. 1.
- उभयतःशुक्र VII. 13 : 220. 14, 17; VIII. 15 : 225. 5,7; XXI.
15 : 96. 6; XXV. 17 : 247. 11.
- उभयतोऽतिरात्र XXVI. 12 : 289. 3, 4.
- उभयतोऽभिपत्तन (?) XVIII. 40 : 391. 4, 7.
- उभयतो-मद् (-मोद्) VIII. 13 : 252. 7; VIII. 15 : 255. 14; XVII.
4 : 285. 20; XXI. 23 : 112. 6.
- उभवनीत XXIII. 16 : 174. 12 : सोमवानी विरक्तश्च (r. ऽतिरिक्तश्च ?); नीत
is apparently part. from न्येति ।
- उभवश्च XXV. 22 : 174. 12.
- उभाक्काण्डकवच (?) XII. 2 : 87. 3, see crit. note.
- उर्वसि in उर्वसिनाम् XXIV. 25 : 210. 2 (with उ०, not अ० as Āp.
XVI. 13. 6), see crit. note.
- उवच (or अ० ?) II. 5 : 39. 9; 40. 5, meaning ?
- उलूकी IX. 18 : 293. 6.
- उलूकस्युष XXIII. 12 : 269. 1.
- उलूकप्रथम IV. 6 : 117. 10 : उलूकस्यमाग्नीध्रमपतः कृत्वा

उत् c. अभि-उत् XIV. 26 : 198. 8.

c. परि-उत् XX. 31 : 67. 18.

उत्पत्ता XXI. 12 : 90. 1, name of the Soma-plant, cp. उत्पत्ता
Śat. Br.

उत्पुट XI. 1 : 63. 6.

उत्प्राप XXVI. 7 : 281. 3 : हवीं वा उत्प्राकं वा ।

उत्पत्त nom. act. to उत्पत्ति XXI. 26 : 115. 8.

उत्पत् XXI. 26 : 115. 8 : उत्पत्ते । उत्पत्तेनाभिहृत्वात् ।

ऊ ।

ऊतीककान्त IX. 1 : 265. 4, 10 ; IX. 2 : 267. 6 : पूतीककान्तं शुकुपुं वा ।
ऊर्ध्वित् X. 20 : 18. 20 ; X. 26 : 25. 13 : ऊर्ध्विताः शर्करा मन्त्रदुर्वा
सर्वाण्युत्ति ।

ऊर्ध्वान्त IX. 11 : 281. 5, cp. अनाराजन्तम् ।

ऊर्ध्विकारम् VIII. 9 : 246. 13 : उदन्त्यूर्ध्विकारमविच्छन् । ऊर्ध्विवा संभवति व
विचते च षोडो बहिस्राद्यादिति ।

ऊत् c. अभि-भिः XV. 19 : 224. 2.

c. अनु-वि X. 20 : 19. 2, 4 ; X. 26 : 25. 15 ; XIX. 2 : 417.
2, 4 : अनुबुद्धिति । संभारान् शर्कराज्ञानेषु प्रकीर्यं कर्म करोति ।

c. प्रति-वि XXVI. 15 : 293. 3 : प्रतिबुद्धामः । प्रतिबुद्धं प्रत्यं
विभामं करिष्यामः ।

ऋ ।

ऋजीव VII. 6 : 208. 10 : ऋजीवं किद्विच्छत् ।

ऋतपय XVIII. 32 : 381. 14.

ऋतायु III. 14 : 84. 14 : ऋतायुवः अविमहं वदन्मिच्छन् ।

ऋतुदीक्षा XV. 13 : 217. 17, 19, 20 ; XV. 20 : 224. 16.

ऋतुदेवत XXV. 21 : 253. 5.

ऋतुपर्वावत् adv XV. 38 : 244. 2.

ऋतुपशु XV. 38 : 244. 2 ; XXVI. 11 : 288. 12.

ऋतुसतिज्ञान XXVIII. 1 : 344. 12 ; XXVIII. 2 : 347. 13.

ऋतुसव XVIII. 4 : 346. 13.

ऋतेषु XXIII. 15 : 173. 9.

ऋतेसाहाकार XX. 5 : 15. 4 ; XXIII. 15 : 173. 8.

- अविपुनराधेय (thus to be read) III. 3 : 71. 11 : अद्वायम् । अत्रोतीति वाक्यधेयात् ।
 अयम् X. 5 : 6. 2 ; X. 6 : 6. 8 sqq. and often in praśna X ;
 XXII. 2 : 119. 5 ; XXII. 7 : 127. 3 ; XXX. 6 : 399. 4,
 a kind of iṣṭakā : अयमेष्टकाः उत्तरप्रकारा उपरि अयभाकारं कृत्वा ।
 अविमानधेय (?) XXIV. 38 : 224. 16.

इ ।

- एकमथ XXVI. 32 : 317. 10.
 एकचर XIV. 3 : 156. 4 : एकचरं निरुद्धे ।
 एकचर XX. 8 : 18. 13.
 एकचित्तिक XXII. 4 : 122. 4 ; XXX. 7 : 400. 11.
 एकचिक XVIII. 34 : 384. 10, 12, name of an ekāha.
 एकनारायणस्य XXV. 22 : 254. 1.
 एकयाजिन् XIV. 4 : 158. 2 : इति न्येकाहयाजिनः (thus or इतीम्वा
 एकाहयाजिन is to be read, cp. XIV. 26 : 198. 11) । एतदेकाहसंख्ये ।
 एकराचीच XVIII. 1 : 343. 7.
 एकवहुत XVI. 1 : 245. 8.
 एकविष्मतिमर्भ XXVI. 16 : 295. 10.
 एकवेदस् adj. XVIII. 33 : 383. 6, cp. विवेदस् ।
 एकसर VI. 10 : 166. 15 ; X. 12 : 12. 1 : एकनुच ।
 एकस्य IX. 18 : 292. 15 : एकस्यकः एकचरः समाहः ।
 एकस्य adj. IV. 2 : 110. 13 ; X. 51 : 58. 15 (एकस्य लेशः) ।
 एकादशिनो XVII. 11 : 292. 1 ; XXX. 4 : 395. 16.
 एकापलाव XV. 2 : 206. 4.
 एकाहका XIV. 13 : 176. 5, 7 ; XVI. 13 : 260. 6, 8 : साचल्लम्बाहनी ।
 एकाहयाजिन् XIV. 26 : 198. 11, see also एकयाजिन् ।
 एतत्स्यञ्चि adj. XXIV. 38 : 224. 15.
 एतदग्नि adj. XXIII. 7 : 159. 6.
 एतदनुच adj. XXIV. 10 : 193. 16 : एतद्वाच्य, cp. अनुचम् ।
 एतदनुदिष्ट VI. 18 : 165. 5 : आदौ वां प्रत्यनुदिष्टा एतदेवानुदिष्टमस्याः सा
 एतदनुदिष्टा । स एवानुदेष्टः । न भूयो ऽनुदेष्टव्येत्यर्थः ।
 एतद्वच्य adj. XIV. 27 : 199. 16.
 एतद्ज्ञानधेय adj. XXIV. 27 : 212. 5.
 एरकोपवर्षणे dvandva dual, II. 8 : 45 9 ; III. 10 : 79. 12, 14.

ऐ ।

- ऐकाद्भिनपश्च adj. XXIII. 11 : 167. 6.
 ऐकादिक XXII. 3 : 120. 2 : ऐकादिकस्वेवाग्निः नाहोनससेषु Ms.
 ऐन्द्राग्रपश्च adj. XXIII. 11 : 166. 10.

ओ ।

- ओकारान्त XXV. 9 : 237. 6.
 ओदनसप्त XVIII. 8 : 349. 15.
 ओह XXX. 18 : 411. 4, a certain kind of *iṣṭakā* in the *droṇacit*

औ ।

- औदुम्बर XII. 13. 104. 8 ; XII. 14 : 106. 7 : तासं तासेषु प्रच्छन्नं वा ।
 औदुम्बरा VI. 4 : 160. 3 ; X. 13 : 12. 15 ; XXI. 8 : 84. 9 ; XXIV.
 33 : 220. 7, the offering with the formula T.S. I. 2. 2. a
 औपसन्धीष XXVI. 21 : 301. 7.
 औपयजिक IV. 11 : 126. 14 : उपयद्प्रयाजानो ऽग्निः ।
 औपयद् XVIII. 45 : 400. 10 sqq., name of an *ekāha*.
 औपयस्य VII. 12 : 219. 8, 21 ; VII. 18 : 230. 13 ; VII. 19 : 231.
 17 ; VII. 20 : 233. 1 ; VIII. 4 : 238. 13 ; VIII. 8 : 245. 3 ;
 VIII. 9 : 246. 1 ; XXV. 13 : 243. 1.
 औपासन XXI. 22 : 110. 15 sqq., XXIV. 8 : 191. 12, cp. *Journ. of*
the German Or. Soc. LVIII, 508.
 औरभाजिन XXVI. 32 : 319. 2.
 और्ध्व XII. 8 : 97. 8 : अग्निर्ध्वो ऽहोताः ।
 औशनस XVIII. 47 : 403. 12 ; XVIII. 47 : 405. 3.

क ।

- कङ्कचित् XVII. 28 : 307. 1 ; XXX. 12 : 406. 5.
 कट् XXIII. 7 : 159. 12, replaces the *vaṣaṭ* at certain *abhiçān*
 offerings.
 कठिन XVII. 31 : 310. 9 : कठिके (sic) समानापन्नानाम् ।

- वचन XVI. 24 : 270. 6; XXVI. 18 : 298. 2, equivalent, apparently, to उपध्वजा of Āp. XXII. 15. 8.
- कद्वयं XVII. 45 : 326. 8.
- कद्रु XXIV. 38 : 225. 2, cp. T.S. II. 1. 4. 2.
- कनीयसामुक्त्य XVIII. 26 : 374. 4.
- कपाल XXIV. 13 : 198. 2 : यः कपालान्युपहन्ति । यः कपालान्युपहत्य संपदं ददाति Venk. ; दारियं चिन्द्यात् Viv.
- कमथकुजत XX. 4 : 11. 10.
- कथाशुभीय XIV. 4 : 158. 2, cp. T.S. VII. 5. 5. 2.
- करच I. 11 : 15. 7 ; VI. 23 : 182. 15 and often : करचं अपतीमां नराः हृष्येति करचमन्त्रो ऽदृष्टार्यो अपतीति वचनात् ।
- करचीय IX. 1 : 265. 3 ; X. 1 : 1. 2 : स्रष्टं करचीयाम् करचयोग्याम् ।
- कर्करीका XVI. 20 : 266. 10 ; XVI. 21 : 267. 9 ; 268. 3 ; XXVI. 17 : 297. 1, 3
- कर्कश subst. masc. II. 5 : 40. 3, meaning ?
- कर्ष in प्राचीनकर्ष VI. 25 : 186. 6 ; VI. 27 : 189. 3, 11 : प्राक्पश्चिम-विशाखाः ।
- कर्माभ्यावर्तिन् XXIV. 6 : 189. 12, 13 : कर्म प्रत्याभिमुख्येनावर्तनशीलम् Viv., कर्माभिमुख्येनावर्तनशीलम् । कर्मभेदनिबन्धनाहपिमदिति यावत् Venk.
- कल्प XI. 11 : 80. 5 : कल्पैः । कल्पशब्दवह्निर्मन्त्रैः (T.S. I. 7. 9. d.).
- कशिपु V. 11 : 143. 19., etc. : शयनस्थोपरि विशारिका Keś.
- कस् c. परि caus. XIV. 21 : 190. 4, see crit. note.
- काकपिच्छक IX. 18 : 293. 4 : सङ्गः ।
- काजव II. 11 : 52. 12, see crit. note.
- कानाम्यत्र XXIV. 11 : 194. 6 ; XXVI. 33 : 320. 1.
- कार subst. masc. XXIII. 12 : 169. 1 : क्रियन्त इति काराः कर्तव्याः संस्काराः प्रचालनादयः ।
- कावविश्र XV. 3 : 206. 15 ; XVIII. 18 : 364. 10 ; कावविश्राः are probably 'the manufacturers and the vaiśyas,' or 'the vaiśyas, who are manufacturers.'
- काल II. 13 : 55. 15 ; IV. 1 : 108. 10, and often. This word, equivalent to खानम्, occurs at least 34 times in our text.
- कालायसक्तं XV. 15 : 219. 6.
- काल्य XX. 1 : 5. 2, 4, 8.
- काहागमन XXII. 14 : 137. 20.
- किंकरावतान XVIII. 24 : 372. 3. If Whitney is right in render-

ing AV. VIII. 8. 22 किंकरा by 'the attendants,' the reading किंकरावतना might, after all, be better.

किंकरन् XXVI. 14 : 292. 1.

किंनत XXIV. 12 : 195. 13 : किंनते किंपकारे Viv. ; किंप्राप्ते कौट्य्यर्षपरिवे
ब्राह्मणे Venk.

किंदृषिष XXIV. 29 : 214. 4 ; XXVI. 20 : 300. 4.

किंदर्षपूर्वमास XXV. 16 : 246. 17.

किंदेवत्व XXIV. 36 : 222. 12 and often in the Dvaidha and
Karmānta.

किमग्निहोच XXV. 16 : 246. 14.

किमनुस्य XXIV. 10 : 293. 13 : किंप्राह्य, cp. चनुस्य ।

किमभिधारित XXIV. 27 : 212. 7.

किमुपक्रममास XXV. 6 : 234. 5, 13 ; 235. 2 : किमारकाचः ।

किमुपस्य XXIV. 2 : 186. 3 : किमुपस्यः । उपस्य चान्नायम् । प्रथमोपस्य इति
पर्यवसितो षेः । का उपस्य अस्य किमुपस्यः । किमुपक्रमः किमारकाच इति
यावत् । किं प्राथमिकमङ्गमिति प्राञ्जार्थः Venk. : किमुपस्यः किमारकाचो षट्
Viv. ; cp. ऋदोपस्य ।

किमोपसद् XXV. 16 : 246. 14.

किंपूत XXIV. 25 : 210. 6.

किंप्रसृत XXV. 16 : 246. 14.

किंप्रोक्षित XXIV. 25 : 210. 10.

कीट XXVI. 7 : 281. 16 (कीटावपस्य XIV. 9 : 167. 8), probably
'ant.'

कुक्षपायिनामजल XVIII. 20 : 299. 10 ; XXVI. 25 : 306. 10.

कुमारय XVIII. 46 : 402. 8 : कुमारयां चक्रे, known hitherto only
from Dhātupāṭha X. 331 (ed. Böhtl.) : क्रीडावाच् ।

कुम्ब VI. 1 : 156. 6 ; VI. 4 : 160. 8 ; VI. 5 : 161. 2 ; XXV. 4 :
232. 1 (and see the next word) : वंशविदसं जाह्वस्य नेमिसूतम् ।

कुम्बकुरीर VI. 5 : 161. 2 ; XV. 15 : 219. 17, cp. Āp. X. 9. 5. 7.
and infra कुरीर ।

कुम्भतः IV. 9 : 123. 13 ; XX. 30 : 65. 8 ; XXV. 32 : 266. 8 ;
267. 3, 9 : मांसतः मांसवत्प्रदेशेन Viv. ; सूक्ष्मप्रदेशेन Kes.

कुम्भा (?) XVIII. 24 : 372. 7.

कुम्भामिच XXI. 24 : 113. 12.

कुम्भी X. 28 : 27. 6 : चक्षणाः कुम्भाः सक्षणाः कुम्भाः Ms.

कुम्भोटका X. 27 : 26. 3 ; XXII. 6 : 125. 11.

- कुरौर VI. 1 : 156. 6 ; VI. 4 : 160. 9 ; XXV. 4 : 232. 1 : कालम् ।
 see also कुम्भकुरौर ।
- कुरविन्द XXIV. 5 : 189. 6.
- कुसल्य XXIV. 5 : 189. 4.
- कुसायिनौ IX. 17 : 202. 4, 5, name of a certain istakā.
- कुलीरसुपिर XXIV. 14 : 198. 10.
- कुप् c. उत् X. 10 : 9. 13 : उक्तुय प्रताय रोमाधि दग्धा ।
 c. अभि-उत् (?) X. 10 : 10. 1.
- कुङ्ग XXIV. 20 : 205. 2 ; XXIV. 29 : 214. 17 : उत्तरामावासा ।
- कूबर XII. 12 : 103. 8 ; XII. 13 : 105. 16 ; XVIII. 24 : 372. 2.
- कूर्मसित् XVII. 30 : 309. 6 ; XXX. 20 : 412. 7.
- कूर्मंशयन् X. 50 : 52. 13, 14 : कूर्मंशयन्म् । शुक्रविन्दुचितं कूर्मंशयन्म्
 (viz. बद्धमात्रप्रोचयेत्)।
- कूष्माण्ड II. 11 : 52. 12.
- कृ (करोति) c. प्रति-वि XXIII. 18 : 178. 16 : प्रतिविद्ध्युः ।
- कृत्मानुकर XXV. 2 : 229. 9.
- कृत्तिकाः XXV. 5 : 233. 3 ; XXV. 30 : 264. 1.
- कृप् c. नि XXIV. 23 : 208. 3 see crit. note.
- कृष्णदूष XII. 1 : 85. 12 ; 86. 3 ; XIII. 37 : 145. 12 ; XXVI. 1 :
 271. 5 : कृष्णदूषम् ।
- कृष्णवसुध VI. 10 : 166. 9 ; VI. 14 : 170. 13 ; XVIII. 24 : 371. 9 :
 कृष्णा च वसुधौ च कृष्णवसुधौ ।
- कृष्णमधु XXVI. 6 : 280. 4.
- कृष्णस्य XI. 1 : 63. 3 ; XI. 9 : 79. 9, 18 ; XIII. 23 and 24 passim :
 कृष्णानि मुद्गप्रमासानि Viv. ; कृष्णप्रमासानि Kes. and elsewhere
 the same author : कृष्णस्य कृष्णस्यपरिमाणं सुवर्षं कृष्णम् ।
- कृ c. चम्-प्र IV. 2 : 109. 22., op. also चम्प्रकारम् ।
 c. चम्-प्र XV. 19 : 224. 1 ; XXV. 2 : 230. 2.
- क्रेत्रवपनीय XII. 20 : 117. 1, 12 ; XXVI. 2 : 273. 4, 8 ; XXVI. 3 :
 274. 15 ; 275. 5.
- कोकोह (?) XXVI. 17 : 297. 2.
- कोमनिच XIV. 14 : 179. 4 : कोमादिक्म् । विरसोन्नीवमासाधि ।
- कोह XX. 6 : 15. 17 : कुशुहः Viv. ; क्रीडानवः ककः Sāy.
- कोष्पपायिनी (plur.) XXIV. 4 : 188. 2 : कुष्पपायिनामवन्म् ।
- कोष्पपायिनीय XXIII. 14 : 173. 3.
- कोष्पपायिन्य neutr. XXI. 1 : 69. 11.

- क्रतुकरच XXI. 17 : 100. 9 ; XXII. 11 : 134. 7 ; XXII. 13 : 136
10 ; XXIV. 4 : 188. 5 : चप्रिटोमस्य क्रतुकरचं वनद्वप्रिटोमस्य वनद्व
इति (T.S. I. 3. 13. 2.) जुहोति । — XXVI. 22 : 302. 7, 11.
- क्रतुयोग XXVI. 33 : 321 4.
- क्रम् c. चभि-चव X. 28 : 26. 14 : दक्षिणमण्डलसमभ्यवक्रामणम् । दक्षिणं
दक्षिणपूर्वकोषादवतरणम् ।
c. सम्-उन् IV. 7 : 120. 13 ; XV. 31 : 236. 11.
c. वि-परि (' to change places ') V. 13 : 147. 3 and elsewhere.
c. वि VIII. 16 : 257. 11 : विक्रम्य विगतौ पादौ कृत्वापतः दृष्टमाद्य ।
- क्रौञ्च c. निस् caus. VIII. 1 : 234. 14 : निष्क्रौञ्चन्ति । पाषाणानुत्थिष्य
नीचैः पततो मृष्टीला क्रौञ्चयन्त इवाभिषुण्ति ।
- क्रूर XIV. 18 : 184. 3 : यद्वाचः क्रूरं तेन वषट्करोति । स्वाहाकारस्थाने चट् चडे
इत्यादीनि निष्कण्ठैकमन्त्रानु (sic.) चतस्र्षुक्तक्रमेण जुहोति वा सर्वाणु कथिति
वा ।
- क्रूरापचयन XX. 2 : 7. 7.
- क्रद्द्यु II. 5 : 39. 11, meaning ?
- क्रयनेष्टका XXIX. 6 : 377. 10.
- क्रा c. चव XIII. 7 : 124. 5 ; XIV. 28 : 200. 15, 16 ; XIV. 19 :
186. 10 : चवचाचानि उल्लुकाणि ।
- क्रामकाच II. 14 : 56. 14 ; V. 10 : 142. 5, 9 ; XXI. 25 : 114. 7.
- क्रिप् c. सम्-चव XXII. 14 : 137. 19, with obj. चचान्, ' to lay the
whip upon.'
- क्रिप्रसङ्खार XVII. 9 : 173. 17 ; XXIV. 9 : 192. 11.
- क्रुद् c. परि V. 11 : 144. 11 ; XIII. 25 : 136. 2 ;—c. सम्-चव caus.
समवचुदां चकार XVIII. 41 : 393. 1.
- क्रुद्रपद् VI. 22 : 182. 5, 6 ; XXX. 1 : 389. 3, name of a measure.
- क्रुत्तकवैचदेव XXV. 21 : 253. 13 (cp. Pān. VI. 2. 39).

ख ।

- खम् c. चनि XXIV. 24 : 209. 11.
- खनि XXII. 1 : 117. 10 : यस्मिन् खोके चट् मृत्कानि, cp. Āp. II. 2. 5.
- खलोपाक्षी XXVI. 32 : 317. 11 ; 318. 1.
- खारी IX. 4 : 269. 14 ; 270 17 ; X. 7 : 7. 5 ; X. 8 : 8. 3 : खारीश्च
वेचविशेषकृतां विनीक्षिकां वा ।
- खारीविषय XVI. 30 : 276. 13.

- कारौविबधिन् XVI. 30 : 276. 7.
 कारौहीन XV. 20 : 225. 4.
 छुर adj., fem. छुरी XVIII. 24 : 371. 13, cp. perhaps छुर in gaṇa
 bahvādi.
 छा c. सम्-वि-चा XIV. 11 : 173. 2.

ग ।

- गधा XIII. 37 : 146. 17.
 गन्धर्वयजुस् IX. 16 : 289. 18.
 गन्धर्वाङ्गति X. 50 : 52. 5.
 गम् c. उप-चधि II. 16 : 59. 4, 16, 22 ; VI. 6 : 163. 4 ; VI. 9 : 165.
 13, 15 ; IX. 18 : 293. 10.
 c. वि-चप II. 9 : 48. 11 : इयद् कुर्वन्ति । चपजननं चवच्छेदः ।
 c. चभि caus. XIII. 28 : 138. 12 (T.S. II. 3. 6. 2) ; XIII. 42 :
 149. 13 (T.S. II. 4. 11. 5) : सर्वेषामभिगमयन्नवद्यति । एकैकमवदानं
 युजपद्यथा चथाचां गृहीतं भवति तद्यावद्यति ।
 c. सम्-चा desid. XVIII. 40 : 390. 16.
 c. परि desid. XVI. 29 : 275. 5.
 गन्धिष्ठ X. 56 : 59. 4 : चपां..गन्धिष्ठम् । गन्धीरे प्रदे ।
 गन्धिराच XVI. 27 : 273. 11 ; XXVI. 18 : 298. 5.
 गन्धूति XVIII. 20 : 367. 7 : the half of a yojana : two krośas.
 गानुक XVIII. 15 : 360. 8 : चानं..गानुकः । विनाशजननशीलः ।
 गार्हपत्यचिति XXX. 7 : 400. 3.
 गुप् c. नि XXI. 13 : 93. 1 : निगुप्तम् सुरक्षितम् ।
 गुल्मकत XI. 2 : 66. 5 ; XI. 3 : 67. 1 : गुल्मकतान् संक्षितान् ।
 गृ c. चभि-प्रति XIV. 10 : 170. 6, 8 (TS. III. 2. 9. 5) : यद्भिप्रति-
 गृहीथात् चनामत एवासंप्राप्नोपरिप्रतिगृहीथात् ।
 गैरेव XV. 16 : 220. 13, 'living on the mountains.'
 गोदधिच XIII. 1 : 120. 5 ; XXIV. 29 : 214. 13.
 गोदोचन adj. IX. 5 : 270. 21 ; 271. 12 ; 272. 9 ; IX. 13 : 284. 4 :
 सूबा गोदोचनी । गोर्दुच्छते यस्यां बदा सा गोदोचनी ।
 गोधूमकलापी XI. 1 : 63. 5 ; XI. 2 : 65. 5 : पीम् । उभयतःनीकां समाय-
 नासात् ।
 गोन्वाच XXII. 17 : 141. 12, see crit. note.
 गोवसद्भराच XXIII. 13 : 170. 4.

गोभाजश्च II. 11 : 52. 5 : गोभाजश्च इति मां भजन् इति गोभाजः। प्रत्येकमिति
बौधायने स्तार्थे वा। अस्य चक्षुः यजमानस्य गोदातार इत्येके। Many other
attempts to explain this expression follow.

गोबन्ध XII. 15 : 108. 16 : गोबन्धः।

गोचन XVIII. 7 : 349. 1.

घृ X. 20 : 18. 11 and often : चाकान्वयिं गृहीते। चाकौचमग्निमाकान्वेव
ग्रहीते गृहीते धारयति। धारयामीत्यवधार्यं मन्त्रम् (viz. T.S. v. 7. 9.
a, b) उच्चारयति।

c. चन XI. 7 : 76. 6 : सव्यामवगृह्य दक्षिणैरनुपरिवर्तयाम्हे। सव्याम्वीहो
युक्ताभ्यारयित्वा दक्षिणैः पर्यावर्तते (sic) एकं चक्रमन्तः (var. चक्रमन्तः)
कृत्वा अपरेषु बहिः पर्यावर्तन्धम्। But to सव्याम् (and दक्षिणैः) we
must rather supply चमोद्गम्, cp. Lāṭy. II. 8. 12, Drāhy.
IV. 5. 12, 13.

c. वि-चन XXIII. 3 : 152. 8, 10 : विभन्ध गृहीताभिः।

c. नि VI. 18 : 177. 12 : विन्धिय मन्त्रेषु भुवावा गृह्णाति।

c. उप-नि VI. 25 : 186. 11; VI. 27 : 190. 3 : हावाहो कुग्रचक्ष-
नुपनिगृह्य। तस्या सुस्रतः कुग्रमुष्टिं सह सूक्ष्मया गृह्णाति। X. 5 : 5. 6 :
उपनिगृह्णाति। चिक्रयतीत्यर्थः Ms.; II. 15 : 57. 20 : उरसि
श्लेषयति।

c. चति-प्र XV. 8 : 213. 1; XV. 9 : 214. 4.

c. उप-प्र VII. 15 : 224. 6.

ग्रामवीचन XVIII. 4 : 346. 13.

ग्रामन्याय XXIV. 1 : 185. 14 : ग्रामन्यायम् स्मार्तन्यायमिति यावत् स्मार्तप्रमाच-
विनियोग्यं चतुः साक्षानेदित्यादि Veñk.

ग्रामयोजि XX. 1 : 3. 9; XXIII. 4 : 154. 15; XXIII. 19 : 181. 13.

ग्रामाग्नि XX. 17 : 37. 13; XXI. 3 : 74. 13; XXI. 5 : 77. 16;
XXII. 2 : 119. 7; XXII. 16 : 139. 18 : सौकिद्याग्निः Ms.

ग्राम्यवादिन् XIII. 21 : 132. 8 : चन्ने चास्य (sic) वचनं चावी (sic) भवति
प्रधान इत्यर्थः।

ग्राह्यलोक XXI. 21 : 107. 9.

ग्राहोवाचय dvandva neutr. VI. 30 : 195. 14; XXI. 24 : 113. 14;
XXV. 12 : 241. 5, 6; XXV. 14 : 244. 6; XXV. 15 : 245.
11; XXVI. 13 : 290. 13; XXVI. 18 : 298. 8; XXVI. 19 :
299. 8; XXVI. 25 : 307. 2; XXVI. 27 : 310. 9.

ग्रीवातः XX. 7 : 18. 4.

गुमुष्टि IX. 13 : 283. 16; IX. 16 : 289. 2; X. 50 : 51. 15 : गुमुष्टिः
समया दर्भमुष्टिः Viv.; सूक्ष्मापो दर्भमुष्टिः। सूक्ष्मसमो मुष्टिर्वा। समयो
सूक्ष्मः चिह्नः Keś.; सूक्ष्मा दर्भमुष्टिः। उच्चारणोपन्यायः Ms.

घ ।

- घर्मदुवा IX. 5 : 271. 5 (घर्मदुवे dual); IX. 5 : 272. 11; IX. 8 : 277. 7 (घर्मदुवः gen.); IX. 9 : 277. 4 and elsewhere (घर्मदुवम् accus.).
 घर्मदुका IX. 17 : 292. 4.
 घर्मोच्छिद्य XVI. 2 : 246. 14.
 घानम् c. परि XVIII. 2 : 366. 9.
 घास XXII. 8 : 127. 13.
 घाशोक्त XXI. 2 : 72. 13.
 घृतपिच्छ XXII. 8 : 128. 16.
 घृतेदका X. 45 : 43. 21; XXII. 8 : 128. 14.
 घ्रा c. अव inf. अवघ्रातोः XV. 27 : 231. 1.

च ।

- चच् c. चा with instr. XVIII. 42 : 393. 10, 'to call after.'
 चतुवत्तर XXIV. 5 : 189. 3, 10 : चत्वार्यश्चराशुत्तराश्चधिकानि तेषां तानि चतुवत्तराणि ।
 चतुवत्तरीय XXVI. 10 : 286. 13; XXVI. 33 : 319. 11.
 चतुवदय XXVI. 16 : 295. 9.
 चतुरपचाव XII. 14 : 107. 7 : चतुरपचावम् । चतुष्प्रमाशौकमुभयतो द्वे । चतु-
 क्षममच्छपमित्यन्वे ।
 चतुरवपिन् XX. 5 : 15. 12.
 चतुर्धाकरच XXIV. 28 : 213. 13; XXIV. 29 : 214. 9.
 चतुवत्तम् XVII. 53 : 333. 3; 54 : 333. 17; XXIII. 17 : 177. 15 : a
 kāmya darsāpūrṇamāsa.
 चतुद्वय XXIV. 1 : 185. 16 : चतुद्वयेन । चतुरवयवेन चतुद्वयेन । चतुर्धा मन्त्रा
 वर्तन्त इत्यर्थः Viv.; चतुर्भिः प्रकारैर्मन्त्रा वर्तन्ते कर्मरूपयुष्यन्त इत्यटः
 Veñk.
 चतुष्यथ V. 16 : 151. 12; XXIV. 8 : 191. 8.
 चतुष्यात् XII. 7 : 96. 5; XII. 16 : 110. 3 : चतुष्यात्क्षेपम् पदानि चत्वारि
 निवर्तनानि (cp. BR. s.v. निवर्तन i.) चत्वारि ।
 चर् c. वि-चति absol. XXV. 1 : 228. 5.
 c. प्रति XVII. 15 : 296. 9; XVII. 16 : 296. 12, 15. 18 : वधावाः
 प्रतिचरति । वधाप्रचारक्षाने आच्छेन प्रचरतीत्यर्थः Ms.

वत्स adj. I. 7 : 11. 2.

वत्सुच XX. 8 : 19. 4; XX. 22 : 48. 7 : वत्सप्रथमः ।

वत्स c. वत्स-प्र caus. IX. 28 : 293. 14.

वत्सहोमीय X. 50 : 51. 18 : वत्सहोमीयम् । होहवदत्ताह्वं वत्सहोमीय-
नेति वत्सहोमीयते । सुहोमार्यमित्यर्थः Viv. ; वत्सहोमीयं रत्सुहोमार्यं
रत्सुहोमार्यहोमीयं रत्सुहोमार्यं वत्सहोमीयते । तत्र द्विवचनात् होमावत्स-
होमाः । तदर्थो रत्सुहोमार्यहोमीयः Ms. (cp. X. 54 : 57. 2).

वातुप्राञ्ज XX. 6 : 15. 16 : वातुप्राञ्जावत्सुप्राञ्जार्थं मृत्तान इति इडाया
वारम् ।

वात्सलवारिण् XXV. 5 : 233. 1.

वार्त्तपद्य adj., fem. वृत्ती XII. 16 : 111. 6, 7; XVIII. 16 : 361. 4 ;
XVIII. 19 : 365. 7; the Viv. (corrupt !): वार्त्तपद्यैवाद्य-
मैवमै ।

वि c. वि VI. 2 : 157. 20 : विधितम् । अध्वर्युषा वत्सरो विभक्तम् ।

वितिकृति X. 36 : 34. 10; X. 38 : 36. 18; X. 40 : 39. 7; XVII.
17 : 297. 11; XIX. 4 : 421. 4, 5; XXX. 7 : 400. 17.

वितिप्रथयनीय XXIV. 18 : 203. 5 : वित्यां वत्सनिमित्तकचित्कृतिविशेषे ऽपिः
प्रथीयते ऽनेनेति वात्यत्वा वितिप्रथयनीयमन्वेनाप्रतिरत्सुचते Venk. ; प्रथय-
नीयचित्तौ प्रथीयते ऽपिर्त्येनाप्रतिरत्सुचते Viv.

विचिय II. 12 : 53. 7; II. 6 : 42. 11; XXIV. 14 : 198. 11 :
विचियस्य पामादेधिकभूतस्य अचत्वस्य ।

वुवुक् VI. 25 : 185. 13; 186. 2; VII. 8 : 214. 4; VIII. 2 : 236.
19; VIII. 11 : 248. 14 : वुवुके तुष्ये ।

वूर्ध्वलत XVII. 31 : 309. 13, cp. 311. 1. माववूर्ध्वम् ।

वृ c. प्र caus. IV. 8 : 121. 10.

इ ।

इद् c. इद्-प्र II. 7 : 44. 1; II. 13 : 54. 15 and often.

इन्द्वित् XVII. 28 : 306. 8, 9; XXVI. 28 : 311. 5; XXX. 7 :
400. 17.

इन्दोत्त XVI. 28 : 274. 2, 7; 275. 4; XVIII. 15 : 359. 16.

इन्दोत्ततः XIV. 4 : 157. 15; 158. 1 : इत्त इन्दोत्ततः । उद्गात्सकाराद्दिग्भेदः ।

इन्दोत्तवत्तु XIV. 26 : 197. 11; XXIII. 8 : 161. 6, 8; XXIII
11 : 165. 15; XXIII. 18 : 178. 16.

इन्दोत्तवत्तुतः XVI. 10 : 257. 7.

- अन्वोमनाश्च II. 2 : 35. 20, cp. Śaḍvimsābrāhmaṇa II. 10. 22-24
ed. Eelsingh ; XXIII. 5 : 156. 20, see crit. note.
बिद् c. प्र II. 9 : 48. 6 : प्रश्निति इवक् करोति ।

ज ।

- जघन्वाद्य (?) XVIII. 20 : 366. 8.
जघन्वाच् XVIII. 20 : 366. 11.
जघन्वोद्क् XVI. 29 : 275. 11 ; XVI. 30 : 276. 8 ; Āp. XXII. 12.
5 has उपसज्जने ।
जगत्सम्राज XXIII. 13 : 169. 13.
जन्य XII. 9 : 99. 8 : यद्गः ।
जरत्सद्ग्य XVIII. 25 : 373. 4, 7, cp. कद्ग्य Kauṣ. br. I. 5.
जरत्सोद्ग्विद् V. 16 : 151. 7 : जीर्णसमुद्गे ।
जरत्सुवा XV. 1 : 205. 2 ; XV. 5 : 208. 19 ; XXVI. 10 : 285. 14 ;
'an old pūrṇā,' with pūrṇā corresponds वेद्ग्व् of Āp. XX.
3. 9.
जरत्सुयोग्य XVIII. 25 : 373. 5, 7.
जल्प्या subst. fem. II. 5 : 40. 11.
जिन्न see निन्न ।
जा c. चनु caus. XXIV. 12 : 195. 10 with obj. ज्ञयानि चान्मनादिना
उत्तमार्थानुज्ञा लभेदेत्यर्थः Veñk.
c. चप XXIII. 14 : 173. 1 : चपजानीयात् जीषः (sic.) ; the mean-
ing probably is : 'to have a bad meaning about some-
thing.'
c. प्र desid. XXIV. 6 : 189. 16.
c. वि desid. med. XIV. 13 : 176. 6 ; XVI. 13 : 260. 4, 8.
c. चस् desid. med. XIII. 20 : 131. 14.
ज्येष्ठवन् XIV. 18 : 184. 13 ; XVIII. 14 : 359. 5 : ज्येष्ठो वन्नुवु ज्येष्ठवन्नुः ।
समासो मयूरसंज्ञादिषु (Pāṇ II. 1. 72 and the corresponding
gaṇa) इहवः ।
ज्येष्ठानामग्निष्टोम XVIII. 26 : 374. 3.
ज्योतिरतिराज XVII. 61 : 340. 17.
ज्योतिरवज XVII. 59 : 339. 3.
ज्योतिषामवज XXVIII. 4 : 352. 8.
ज्यामिषती (viz. रटिः) XXVII. 11 : 336. 5.

त ।

तच् c. चव XXIV. 35 : 221. 16.

तच् c. चम्-चा XII. 5 : 91. 7. 15 ; 92. 10. ; XXIII. 9 : 163. 12.

तज्जातीय XVIII. 11 : 355. 16 ; XXIV. 35 : 222. 1 ; XXVIII. 6 : 354. 13, 15.

तत्प्रत्याख्येय adj. XIV. 19 : 186. 4 : तत्प्रत्याख्येयां पर्यमयात् कुषि।
तज्जाचप्रवोजनायास् (तजाच० or तजाच० my two copies of Viv.).
The same expression occurs Pi. Sū. I. 8 : 13. 1 : तत्प्रत्याख्येयेन
पर्यमयेन कुषेच (so I now read with the best MSS.). Perhaps
we ought to divide : तत्प्रति ('expressly for this purpose')
चाख्येयेन ('to be manufactured'), but then in the aupānu-
vākya-passage we expect •ख्येयायास् instead of •ख्येयास् ।

तदभिहार see तदभिहार ।

तदग्रज adj. XVIII. 44 : 397. 1.

तदवसात XVII. 39 : 318. 9, see crit. note.

तनुपुरीच X. 21 : 19. 14 ; X. 37 : 35.1 ; X. 46 : 45. 15 ; XIX. 4 :
421. 9 ; XXX. 21 : 414. 9 : खदु पुरीचम् । यथा दहकाचन्निम्
दह्यते । 'loose soil.'

तन् II. 18 : 62. 2 ; तन्वः the formulas designated by the follow-
ing ; दीराख्यः ib. : 64. 9 ; synonymous to तन्वुवौष्ठि XX.
19 : 41. 12.

तन्वुवौष्ठि II. 7 : 44. 13.

तन्वहर XXI. 1 : 70. 12 ; XXII. 12 : 135. 3.

तन्वन्त I. 9 : 13. 1 : तन्वुरन्तो यस्म स तन्वन्तः ।

तन्वस्मान् XXIV. 3 : 187. 2 : तन्वस्मानं भजन्ते । तन्वस्वं वीजपद्यं प्रतिपद्यन्ते
Viv. ; तन्वपदं भजन्ते । तन्वस्वं जच्छन्तीति यावत् Venk.

•तन्व fem. •नी (साम्नाख्यतपन्वो स्नाख्यौ) I. 3 : 4. 4, 8.

तपश्चितामयन XVII. 23 : 302. 8.

तयादेवत subst. neutr. III. 6 : 74. 14. 19 ; X. 21 : 19. 11. and
often : the murmuring of the formula : तथा देवतयाहि-
रस्यदुवः वीद् ।

तरौ subst., plur. तर्चः XVII. 31 : 310. 7, 10 : तन्नुतच्छुष्काः : the
word seems to be a byform to क्षरौ 'dried out' (sterilis).

cp. भेनुहरो Maitr. S. II. 5. 4 : 52. 11. Kāth. XIII. 6 : 187.
17; तर्कनेवैषाणु वाचं करोति Maitr. S. I. c. 13, करोकरोति Kāth.
I. c. 20.

तस्यरूप XXVI. 33 : 319. 5 : अद्वा सदस्यम् ।

ताश्चिनामवण XXIII. 19 : 183. 1.

तानूनपातो (sc. चक्) X. 11 : 10. 11 ; 11. 1, viz. T.S. IV. 1. . b.

तापचित (sc. चग्निः) IX. 12 : 283. 11.

ताच XXVI. 5 : 278. 9.

तार्थ्य XI. 11 : 79. 11, 14 ; XII. 9 : 98. 13 ; 99. 10, 11 ; XIII. 41 :
148. 15 ; XIII. 42 ; 149. 14 ; XV. 28 : 232. 9 ; XV. 29 :
234. 8 ; XXII. 15 : 138. 4 ; XXV. 34 : 270. 4 : तार्थ्यम् ।
चायेन ह्यन्नं वाचः कौशेयं च ।

तिष्ठकवन् XV. 37 : 242. 3 ; XVIII. 1 : 343. 6.

तिष्ठपन्निन् XVI. 20 : 267. 4 ; XVI. 22 : 268. 5.

तीव्रता XVIII. 30 : 379. 10, 14.

तीव्रद्युत् XVIII. 41 : 393. 6.

तीव्रसोम XVI. 31 : 277. 18 ; XVIII. 29 : 379. 2.

तूपर XI. 1 : 63. 5 : यूपं तूपरम् । समन्वेदायम् Viv. ; चवाचकानरहितम् Keś.

तूष्णीष्ठीम XVI. 7 : 254. 2 ; XVI. 8 : 255. 6 ; XXVI. 14 : 292.
5, 10.

तूष्णीमग्निषोष XXIV. 17 : 201. 5.

द्वचवर्त VI. 27 : 189. 17, see चनवर्त ।

द्वयोदक dvandva VI. 9 : 165. 14 : द्वयोदकाय । द्वयार्चनमनुष्ठोः । उदकार्य
वा सर्वेषाम् ।

द्वतीचमाधानम् III. 3 : 71. 12 (thus to be read), 17.

द्वतीचवेद्या VII. 18 : 230. 14 ; VIII. 9 : 246. 1 : वेद्याशब्दः प्रमाचवचनः ।

द्वतीचाधेय XXIV. 19 : 204. 2.

द्वप् c. दु-स्य caus. I. 14 : 21. 15 (दुसंतर्पयति) ; I. 18 : 27. 4 (दुसंन्यस्यम्) ।

द्वप XXV. 34 : 270. 5.

द्विचिचिन् XXIV. 13 : 197. 8 : चवः क्विवा वल्ल च द्विचिची । क्विवा
आघातादिका द्वेषमतानि चिह्नानि । अपत्यचिचिचरब्दस्य मङ्गयुधसङ्गचार्य-
स्योऽन्यआघातभारादिवचनैवत्यग्राः क्विवाः विचिचिताः । एतादृशक्विचवचनयो
रकेनापि क्विचेन युक्तं न चाजवेदित्यर्थः Venk. ; आक्विच आस्योऽन्यक्विचः
प्रैवेचक्विचः काष्ठप्रदमङ्गद्विचिपका द्विचिच (चिचेव var.) इत्यन्ते Viv.

द्विमथ XIII. 37 : 145. 13 ; XXVI. 6 : 280. 5 : चक्रकानवीरयो वेद्या-
मन्त्रित्व्य तिरव्याड एवं तथा प्रथमे प्रथमस्य तन्निमथम् । निम्नद्विर्वा द्वयोः
पञ्चवीर्हे उपर्वकम् ।

- त्रिष्वदिष्ण XXVI. 6 : 280. 6.
 त्रिवक्षि XXI. 7 : 91. 9.
 त्रिवक्षीक XXVI. 6 : 280. 5.
 त्रिवेदस् XVII. 20 : 300. 11 ; XVIII. 32 : 382. 11 ; XVIII. 33 :
 382. 15 : 'knowing the three vedas ; being at the same
 time hotr, adhvaryu and chandoga.'
 त्रिगुण XVIII. 1 : 343. 4, 6.
 त्रिनेषि XI. 3 : 67. 13, 15 ; XXII. 14 : 137. 1.
 त्रिपयुक्त XII. 4 ; 90. 4 ; XXVI. 3 : 274. 10.
 त्रिस्ताव XXVI. 10 : 285. 9 ; XXX. 21 : 414. 13. cp. द्विस्ताव ।
 त्रैत XXIV. 39 : 225. 8 (cp. T.S. II. 1. 1. 6) ; BR : 'dreizahl,'
 but cp. the expl. of the Karmānta itself.
 त्रैधानवीच (•या, viz. रष्टिः, •यस् sc. ऋषिः) XII. 20 : 118. 6 ; XIII.
 41 : 148. 12 ; XV. 38 : 244. 6 ; XVIII. 5 : 347. 13 ; XVIII.
 6 : 348. 18 ; XXVI. 2 : 274. 4 ; XXVI. 3 : 275. 9.
 त्रैविध्यगत XXI. 11 : 88. 18 ; XXV. 5 : 233. 8 : त्रिविधभावस्यैविधं
 विदुदेषित्यर्थः i.e. probably विदुदेष्मिन् ।
 त्रौक XXVI. 16 : 296. 4.
 त्रवरार्थं XXVIII. 3 : 349. 3.
 त्राक्षित IX. 17 : 292. 3 ; X. 32 : 30. 1 ; XXX. 6 : 398. 8 : an
 istakā : तिस्रो रेखा उपरिस्ता ।
 त्रुद्य XXVI. 16 : 295. 9.
 त्रुद्धि X. 5 : 5. 14, 15 : तिस्र उदयो यस्या उद्यायाः सा त्रुद्धिः अत् पूर्वादायोः ।
 उपसर्गे षोः किरिति (Pān. III. 3. 92) । कि (or कं) प्रत्ययः । इवङ्का-
 देभ्यश्चान्दसः Ms. and partly Viv.
 त्रुपसक्त XXV. 27 : 254. 5, 6 ; 260. 1 ; 261. 4.
 त्रुपसावेचन XX. 16 : 33. 12, 14.
 त्रुपिमन् XXVI. 8 : 282. 6 (cp. XVIII. 39 : 389. 11 sqq.) :
 name of an ekāha.

द ।

- दृग्प्रवीचं XVII. 18 : 298. 8, r. probably दृग्प्रवीचं ।
 दृक् adj. XXI. 24 : 112. 13, see crit. note.
 दृक्षिषापच XXI. 21 : 108. 4.
 दृक्षिषावन् X. 25 : 24. 8 ; XVI. 1 : 245. 2 ; XVII. 27 : 306. 6, 7 :
 दृक्षिषावता यकादेन ऋषीनेन वा (in oppos. to ऋक्).

- दक्षिणोत्तरि III. 28 : 100. 13; III. 31 : 106. 5 : दक्षिणं पादं सव्यस्यो-
परि कृत्वा । VI. 19 : 178. 8; VI. 21 : 180. 15 : सव्यं पाणिमुत्तानं
कृत्वा तस्योपरि दक्षिणं बाहुं न्यस्य च प्रागायतनमञ्जलिं कुर्वन्ति Keś.
- दण्डोपानहम् dvandva XXVI. 32 : 318. 11.
- दधिघट्ट XIV. 22 : 190. 11 : उक्तो दधिघट्टः (T.S. III. 5. 8) see Baudh.
VII. 4 : 204. 9 sqq.
- दधिघर्भं XIV. 9 : 166. 11 : उक्तो दधिघर्भः (T.S. III. 2. 6. b) see
Baudh. VIII. 3 : 237. 5.
- दन्तधावन XVII. 39 : 317. 1 : ' a piece of wood used for cleaning
the teeth ' (?).
- दधमित्र XXVI. 32 : 319. 1 : ग्रामुलकानामु च दधमित्राः कम्बला भवन्ति ।
ग्रामुलकानामुर्षाभिरीषमित्राः सोताः (r. प्रोताः) कम्बला भवन्ति । ग्रामवर्षा
दधकाशासुर्षाभिः कृताः कम्बला इत्यन्ये । ग्रामुलकशब्दार्थं यत्रो ऽजिनशब्दार्थः ।
- दर्भश्च subst. VI. 25 : 186. 11; VI. 27 : 190. 3 : दर्भश्चम् सूचितम् ।
- दर्भनाडी VI. 12 : 169. 3, 4; XII. 9 : 97. 12, 15 : दर्भसूत्रम् ।
- दर्वं XV. 19 : 224. 11. *
- दर्विचोमाकारम् adv. X. 53 : 55. 16 : सर्वादर्विचोमधर्माङ्गला ।
- दशपेय XII. 18 : 115. 4; XXVI. 3 : 274. 14; 275. 4.
- दशमास्य XVI. 16 : 262. 12.
- दशहविस् (sc. इष्टिः) XV. 17 : 221. 10; XXVIII. 1 : 343. 14.
- दशात्मक XXVII. 10 : 335. 7 sqq.; XXIX. 13 : 388. 9.
- दा c. उन्-प्र VI. 30 : 194. 12, absol. to अत्युपहृति ।
- दाक्षाययज्ञ XVII. 51 : 331. 7; XXI. 1 : 69. 11; XXIII. 17 : 177.
7; XXIV. 4 : 188. 1; XXVI. 22 : 303. 11, a kāmya
darsāpūrṇamāsa.
- दारव्यतिग्राम XXVIII. 1 : 344. 12; XXVIII. 2 : 347. 13.
- दारव्यसंयुत IX. 6 : 273. 14 : दारव्यसंयुतानि पिष्टानि संयुतम् । ऋरसंवर्तितानि
पिष्टानि संयुतम् the Vivaraṇa; it is more probable that दारव्यसं-
is equivalent to सुसंयुतानि, cp. gaṇa kāsthādi on Pāṇ. VIII.
1. 67.
- दार्यदृच XXII. 5 : 124. 10; XXII. 6 : 126. 6; XXII. 13 : 135. 11 :
दार्येन युक्तो दृचस्तस्य विकारो दार्यदृचः चादिरादिः; we expect rather
दार्यदृच or दार्यदृच्य ।
- दार्वाचित XV. 14 : 218. 5; XV. 19 : 223. 18; XVIII. 40 : 391.
2, 6.
- दाशतय XXIV. 13 : 198. 2, see ṚS. IV. 18. 13; XXV. 4 : 232.
8, see ṚS. X. 47. 6.

- दिस्रतीकाश् VI. 1 : 156. 11 ; XV. 1 : 204. 11 ; XXV. 5 : 233. 6 :
 दिशु कृतातीकाशा द्वार यवातीकाशा यस्याः सा दिस्रतीकाशा ।
 दिव् X. 9 : 8. 8 : दीव्यन्त ऋषभम् । ऋषभ्रीडनेन पराजितादृषभं गृह्णन्ति Ms. ;
 देविला जिला गृह्णन्ति Viv.
 दिग् c. उप-चति XVIII. 34 : 383. 10.
 दिशांप्रतीच्या XXIV. 37 : 223. 16.
 दीक्षितव्रतिन् XXVI. 3 : 274. 14.
 दीक्षितावकीर्षं XVIII. 24 : 372. 11.
 दीर्घमच्च VII. 15 : 224. 13 ; VIII. 4 : 239. 17 ; VIII. 12 : 250. 13 ;
 XXI. 20 : 106. 2 ; XXV. 20 : 252. 7 ; XXV. 22 : 254. 3.
 दीर्घसोम VI. 28 : 192. 9 : दीर्घसोमे द्विराषादौ उक्थादौ वा ।
 दुरवगत XVIII. 12. 357. 1.
 दुरग् XVIII. 37 : 386. 10 ; XVIII. 38 : 388. 7, name of an ekāha.
 दुर्गा (sc. चाङ्गतिः) XXVIII. 10 : 360. 9.
 दुर्गाश् XVIII. 38 : 388. 8 ; 389. 1, name of an ekāha.
 दुर्भग XXVI. 1 : 271. 13, as expl. of परिदृक्ति ।
 दूर्वाग्रन्धि XXI. 24 : 112. 12.
 दूर्वेष्टका X. 32 : 29. 19 ; XXII. 5 : 124. 7.
 इप् c. वि XVIII. 13 : 357. 14.
 देवताभ्यावर्तिन् XXIV. 6 : 189. 12, 13 : देवतार्चंभावर्तते देवताभ्यावर्ति Viv.,
 see also Veñk. as cited s.v. सर्वष्टु ।
 देवपुर् XV. 19 : 224. 2 : a kind of shed (?).
 देच XXV. 7 : 235. 9, 11.
 दोष (sc. क्षतस्य, ब्रह्मस्य) XIV. 9 : 168. 7 sqq., 169. 1.
 द्युतिरामन्थ XXVIII. 4 : 352. 8.
 द्रवानुमन्त्रसौय XIV. 4 : 158. 17, viz. T.S. III. 1. 8. d : XIV. 5 :
 160. 12, viz. T.S. III. 1. 8. d and III. 1. 10. c-e ; XXV.
 18 : 249. 7.
 दु c. चनु II. 21 : 68. 1, 3, 4 ; XXI. 8 : 84. 7.
 c. सम्-चनु XIV. 16 : 181. 1, 17 ; XX. 6 : 16. 10.
 द्रोषचित् XVII. 29 : 308. 3, 5 ; XVII. 30 : 309. 7, 10 ; XXX. 17 :
 409. 13 ; XXX. 18 : 411. 5 ; XXX. 21 : 414. 3.
 द्वादशपूर्व XXVI. 8 : 282. 14, cp. ऋष्टापूर्व ।
 द्वादशोद्याम adj. X. 12 : 12. 1.
 द्वार्वाङ्ग VI. 25 : 186. 11, 14 ; VI. 27 : 190. 3, 6 and often :
 द्वारक्षुषा ।
 द्विद्वार XXIV. 5 : 189. 8.

- द्विदेवत्यानां चर्वा XIV. 10 : 171. 6 (T.S. III. 2. 10. *n-p*), see Baudh.
VII. 12 : 218. 18 ; 219. 13 ; 220. 4.
द्विनाराग्रुच XXV. 22 : 254. 1.
द्विपयु XXVI. 1 : 271. 3 and elsewhere.
द्विप्रवर II. 3 : 36. 9 : एकस्मिन् गोच उत्यन्नो ऽपरस्मिन् गोचे दत्तः Venk.
द्विप्रक्षीदन् XXIV. 15 : 199. 10.
द्वियोग XV. 24 : 228. 13 ; XVIII. 20 : 366. 10 ; 367. 7.
द्विराद्यान् II. 9 : 48. 8, 9 : 'taking twice.'
द्वित्रेषि XI. 3 : 67. 12, 15 ; XXII. 14 : 137. 1.
द्विस्ताव XXVI. 10 : 285. 4, cp. त्रिस्ताव ।
द्विःस्वाहाकारम् absol. XXIII. 7 : 159. 3.
द्वान्नि VII. 8 : 213. 12 : द्विकोषम् ।

ध ।

- धनुर्धि XVIII. 24 : 372. 1.
धनुर्वेष्टि XI. 2 : 65. 4 (see crit. note) ; XXII. 13 : 136. 5.
धर्मं XXIV. 2 : 185. 19 : तेषां पञ्चानां प्रथमं धर्माः । औषधस्यावचननादयः ।
पयसो द्दोहनादयः । पशोवपाकरणादयः । सोमस्य क्रयाभिषवादयः । आश्वस्य
विज्ञापनोत्पवनादयः ।
धा c. अनु-जि XXIII. 17 : 177. 11 ; caus. XXII. 3 : 121. 10.
c. वि-उप-जि XXV. 6 : 234. 1 : समीपे स्थापयित्वा ।
c. सम्-जि pass. X. 31 : 29. 2 : संनिधीयेरन् लघ्ना भवेयुः ।
c. प्रति pass. X. 12 : 11. 12 : अपरपक्षः प्रतिधीयते । दधानोर्धारवार्यस्य
धार्यते दौचधीया । अपरपक्षमुदस्यतीत्यर्थः । This is probably *not* the
meaning.
c. अभि-वि XIV. 15 : 179. 7 : ब्राह्मणाभिविहिताः ब्राह्मणोक्ताः ; XXIV.
16 : 200. 14 : तमभिविद्धीत । तमवकाशम् । अवकाशमभिविद्ध्य अवकाशं
प्रतीक्ष्य, etc. Venk. ; XXIV. 21 : 205. 5 (but see the crit.
note) ; XXIV. 38 : 225. 2 ; XXVI. 2 : 274. 3 ; XXVI.
22 : 302. 5 ; XXVI. 33 : 321. 3.
c. सम् IX. 9 : 277. 13 : संधाय । पादौ समस्य वद्धा ।
c. अनु-सम् IV. 2 : 110. 14 : एकस्मिन्नाथे लेखयानुसंधेदि । अविच्छिन्नां कुव
शोढस्नानादारभ्य तस्यानु लेखामविच्छिन्नाप्रां कुव यावदसौ तिष्ठतीति ।
धातुः XX. 11 : 25. 10.
धातुन् X. 59 : 61. 7 ; XI. 13 : 82. 8 ; XII. 16 : 111. 2 ; XII. 18 :

114. 15; XV. 18 : 223. 10; XV. 36 : 241. 11; XVII. 2 : 284. 13; XVIII. 22 : 369. 8 : खे धामन् । खान्ने ।
धाव् c. चभि caus. XV. 5 : 209. 6 ; XV. 6 : 210. 2 ; XV. 24 : 228. 8.
c. चति-च्चा XVI. 3 : 248. 7.
c. चम्-प्र VI. 2 : 157. 16 ; VI. 3 : 159. 1 : संप्रधाव् श्रोषयिन्ना ।
धू c. उत् IX. 18 : 293. 16, see crit. note.
धुनन् XX. 3 : 10. 7.
धेनुकरव् XXV. 30 : 264. 6.
धीर्यग्रस्या XX. 26 : 57. 11.
भुवगोप II. 3 : 37. 2 ; XVII. 18 : 298. 4 ; XVII. 19 : 299. 2 :
भुवस्य रक्षिता ।
भुववन् XVII. 2 : 284. 17 and elsewhere : भुववद्विचरिन्ना । भुववसंष्टै-
चरिन्ना ।
भुवस्य चर्या XIV. 9 : 169. 3 : उक्ता भुवस्य चर्या (T.S. III. 7. 8. n-s) see
Baudh. VIII. 14 : 254. 18 ; VIII. 15 : 255. 16. sqq.
ध्वञ्श् c. प्र caus. med. (obj. चक्षी) IV. 11 : 126. 18 ; 127. 1, 5 ;
XIV. 13 : 176. 1.
ध्वाङ्गावसह XIV. 9 : 167. 8.
ध्वाज XX. 15 : 32. 12.

न ।

- नक्षत्रपथ X. 46 : 45. 8.
नक्षत्रप्रयोग V. 1 : 128. 2.
नक्षत्रसप्त XXVIII. 4 : 352. 7.
नक्षत्रेष्टि XXVIII. 3 : 348. 6.
नक्षत्रत् XV. 13 : 218. 4 ; XV. 16 : 220. 6.
नक्षत्रिभिर्ज्ञ XXVI. 6 : 279. 5.
नभ्यस्य VI. 25 : 185. 13 : नभ्यस्त्रयोः । नभ्येन क्षितयोः । नभ्यश् चक्षो वक्षिन्
पक्षके प्रोक्तः । मध्यमम् ।
नम् c. चव caus. IX. 3 : 267. 18 : चवनास्य मुखानि । चवतो मुखानि क्त्वा ।
नक्षत्र् XXIV. 14 : 199. 2 : नक्षत्रस्य चवकास्य इत्यर्थः । नक्षत्रो भावेत्यन् ।
नृतानामेव मनुष्यदे ।
नृदारणीक III. 3 : 72. 1 ; XX. 19 : 42. 7 ; XXIV. 19 : 204. 4.
नाकसद् X. 45 : 43. 3 ; XXX. 5 : 398. 1 ; XXX. 7 : 400. 1.
नागदन् XXII. 19 : 143. 16.
नागाण्मिन् XII. 15 : 109. 3, 9.

- नानाप्रचन XXVII. 3 : 325. 7.
 नानावर्षिंश् XII. 2 : 86. 16; XIII. 1 : 119. 13.
 नानादृश्य (Var. °दृशीय) II. 7 : 44. 7; II. 18 : 63 : 16; X. 12 : 12.
 4; X. 14 : 14. 4; X. 50 : 51. 14; X. 52 : 55. 2, 3; XII.
 9 : 98. 13; XVII. 31 : 309. 13; XVII. 8 : 350. 4.
 नानाशास XI. 4 : 69. 2, 3 : नानाशासाः । नानास्वधितयः ।
 नानास्व XI. 4 : 69. 2.
 नाराग्र्युष pravare : 465. 11.
 नाराग्र्युषौ (sc. ऋक्) X. 11 : 10, 11; 11. 1 : T.S. IV. 1. 8. c.
 नारिष्ठ (sc. ऋम dual) XXIV. 29 : 214. 17, cp. Āp. II. 20. 6.
 *निकोत in स्वयमाह्वानिकोत X. 27 : 26. 5; XXV. 30 : 263. 12;
 चिरसोदकामखसोदका रेतःसिगिति (cp. X. 31 : 29. 9-14) Viv.;
 स्वयमाह्वानिचिरस्ययुषवार्थचक्षुःशोचन्नाचसुखास्वसन्नश्चिद्रस्य सदस्यस्यसंपन्नस्य-
 चिद्रवति Ms.
 निच् c. उप II. 9 : 49. 1 (also gr̥hs. I. 1 : अथ यच्छूलेषूपनिष्पन्नं जगानि
 उपयन्ति स गुरुमवः). The author of the Vivaraṇa, who seems
 to read उपनीक्ष्य (as do also some of the MSS. of the gr̥hs.)
 explains : उपनिष्पन्नं निवेद्य । निवेद्यनार्थं ईक्षतिर्द्रष्टव्यः । अन्येकार्था धातव
 रति; Āp. VII. 22. 9 has प्रचीक्ष्य ।
 निघाभ VII. 6 : 208. 4 sqq.
 निघाभ्य VII. 5 : 205. 7 : निघाभ्याद् (अच्) निघाभवन्तीषु ।
 निघाभ्याद् वाचनम् XIV. 4 : 158. 5 : उक्तं निघाभ्याद् वाचनम् (T.S. III. 1.
 8. a) see Baudh. VII. 5 : 205. 7.
 निघ्न I. 18 : 27. 6; I. 20 : 30. 15; V. 15 : 149. 4; cp. अवन्न ।
 नित्यवत् V. 10 : 142. 8 : नित्यवत्स्यै जीववत्स्यायाः । अन्ये आत्मार्थं एव वक्ष्यी
 यस्याः सा नित्यवत्सेति ।
 निदान XVIII. 30 : 379. 8; XVIII. 45 : 400. 2; XVIII. 47 : 405.
 1, 3; XIX. 6 : 425. 5; XXVI. 29 : 312. 5.
 निपत् subst. VI. 6 : 163. 9 : निपतः काले । निपतनं निपत् संपदादिपाठात्
 भावे क्विपि (Pān. III. 2. 61) मयमस्य काल इत्यर्थः ।
 नियतपान XX. 16 : 35. 13 see crit. note.
 निरमच्च XV. 1 : 205. 1; XV. 7 : 212. 4, cp. Śatap. Brāhm. XIII.
 4. 2. 5.
 निर्यवन् XIX. 10 : 432. 7, designation of the iṣṭakās laid down
 with Taitt. Ār. I. 8. 5-6 (१४-१७).
 निर्धाम XXX. 10 : 464. 6, 7 : 'the bending (of a wing).'
 निर्जय adj. XII. 12 : 103. 12; XII. 16 : 110. 6 : निर्जयेन जीतयेन ।

- निर्देश fem. XXIII. 1 : 149. 5 : 'a woman, for which the ten days of āsauca are passed' : अशुभदिवसेषु अतिश्रान्तेषु ।
- निर्देश XXIV. 1 : 185. 17 ; as an example the Vivaraṇa cites : अग्नये लाघ्रीषोमाभ्याम् (T.S. I. 1. 8. f) ; शुन्धं देवाय कर्मणे देव-यज्यायै (T.S. I. 1. 3. a).
- निर्वाध (एकविंशतिनिर्वाध) X. 12 : 12. 4 : एकविंशतिपुलकम् ।
- निर्मन्त्रा adj. XX. 17 : 37. 13 and elsewhere.
- निर्हार (var. निर्हास) XXX. 2 : 392. 1.
- निवेद्या XII. 8 : 97. 10 ; XXVI. 2 : 272. 9 : निवेद्याः खावराः ।
- निष्क XI. 1 : 63. 7 ; XII. 2 : 87. 5, 7 ; XV. 2 : 205. 8 ; XV. 4 : 208. 4, XV. 15 : 219. 14 ; XV. 38 : 243. 14 ; XVIII. 38 : 388. 9 ; XXIII. 18 : 180. 1 : निष्कान् । अर्धचन्द्राहतीनामरु-विशेषान् ।
- निष्करञ्जु XI. 6 : 72. 5 ; 73. 7 ; XII. 7 : 95. 4, 16 : निष्करुचिवा रञ्जुः ।
- निष्कास V. 9. 9 : 140. 10 ; VIII. 21 : 262. 7 ; XXV. 2 : 230. 1.
- निष्पृथीय XXVI. 5 : 276. 8 : निर्गतपृथीयः । शुद्धापल्लवार्धमेतत् ।
- निष्पन्दनवन् IX. 5 : 271. 18 : निष्पन्दनवन् । उदकनिर्मलमार्जवन् । XIV. 26 : 198. 12 : परिष्पन्दं निष्पन्दनवन् कृत्वा तदेनं निनयन्ति । परि-ष्पाकारं कृत्वा मध्ये अनितां परि[तः] सर्वतः प्रषव(r. प्रवष ?)मार्जवन् कृत्वा मध्ये निनयन्ति (thus, singular, the Viv.) ।
- निष्वनन XX. 28 : 62. 17 ; XXI. 14 : 95. 11, nom. act. to निष्वन्ति ।
- नी o. उप-अति XVII. 14 : 295. 11.
- o. वि-अव XI. 12 : 81. 10 ; XI. 13 : 83. 11 ; XXV. 20 : 252. 1 ; XXVI. 14 : 291. 14.
- o. अति-आ XXVI. 24 : 306. 2.
- o. उत्-आ IV. 6 : 118. 7 ; XXII. 8 : 127. 14 ; XXII. 20 : 144. 10 ; XXIII. 9 : 163. 3, 4 ; XXVI. 32 : 316. 12.
- o. वि-उत् XII. 20 : 92. 14 (obj. दिशः).
- o. अनु-नि XXIII. 3 : 152. 2.
- o. उप-नि II. 9 : 48. 2.
- o. वि VIII. 1 : 234. 13 : तदेव सद्भिगवन्ति । पूर्वमेव मन्त्रं विह्वल-नयन्ति । desid. act. XVIII. 45 : 401. 2.
- नीत part. to न्येति XVIII. 30 : 379. 13 ; XVIII. 41 : 393. 7 ; see also उभयनीत and the next word.
- नीतदक्षिण XXIV. 13 : 197. 7 : न नीतदक्षिणं याज्येत् । दक्षिणामध्यामकारं यज्य कस्य चिद्विज्यो ऽनुपपत्तौ सत्यां तस्यार्निष्णं न कुर्वादित्यर्थः Venk. ;

दक्षिणादाशोत्तरकास्तम् Viv.; but नीत probably is part. not to नयति but to न्येति; cp. the foregoing word.

नीतमिन् XIV. 29 : 202. 6; the word is explained by the Sūtra-kāra himself, see the following passage.

नु c. प्र XIV. 10 : 170. 9 : प्रथीति । यदा शोता प्रथवं करोति ।

नुद् c उप-आ XII. 18 : 114. 2 : वारयन्ति ।

नेदीयस् II. 19 : 66. 10 : शृते नेदीयसि वा । उदक एव शृतप्राये ।

नेष्टाविद् XVII. 44 : 325. 7, here and equally in gṛhs. I. 3, corrupt; the mantra was originally : मिष्ट आविदं हन्तामि, cp.

Drāhy. XII. I. 19 with the comm. of Dhanvin.

नेमाजंन XVIII. 2 : 344. 4.

नेष्टायन XVII. 45 : 326. 8 sqq; XXV. 24 : 256. 18.

नेष्टा XVIII. 49 : 407. 11, 13.

नीमस्य XVIII. 46 : 402. 9. 'ship-board' (?)

न्यचन XXX. 1 : 390. 1, 2, 11, 12.

न्युह्वन XXIII. 10 : 165. 3.

प ।

पचस् XI. 7 : 75. 8; XVIII. 10 : 554. 5; XVIII. 17 : 363. 3; XVIII. 24 : 372. 2; XXV. 34 : 270. 1 : रचस्य पचसी । रचचन्ने ।—XXVI. 16 : 296. 4; XXVI. 17 : 296. 7 'half.'

पचोपह्व X. 24 : 22. 11, 13, 15 : पचोपह्ववे : पचान्ने; probably the correct reading is पचोपह्वय, cp. उपह्वय supra and प्रह्वय, अचह्वय in PW.

पचन IX. 3 : 268. 22; 269. 5, 7; X. 6 : 6. 5, 11, 15; XXII. 2 : 119. 5 : पचनं करीषादि Viv.; पचते ऽनेनेति पचनं करीषकाडादि Ms.; 'fuel.'

पचचित्तिक XXII. 4 : 122. 1, 3.

पचचोड X. 45 : 43. 5; XXX. 5 : 398. 1; XXX. 7 : 400. 1 : a kind of istākā.

पचतय XXIV. 1 : 185. 1 : पचतयेन पचावयवा अस्त्य वक्ष्यमाणस्य समुदायस्य पचतयः Viv.; पचावयवा यस्त्य स पचतयस्तेन पचतयेन पचावयवयुक्तेन समुदायेन पचभिः साधनैरिति यावत् Venk.

पचदशसामिधेनौक XX. 18 : 39. 4; XX. 22 : 49. 3; XXIII. 1 : 147. 2; XXVI. 4 : 275. 11.

पचविद्ध (viz. चवः) XXIV. 27 : 213. 1, 3.

पञ्चवलि XXI. 7 : 81. 10.

पञ्चभारतीय XVIII. 11 : 354. 11; XXIV. 10 : 193. 13, name of an ekāha.

पञ्चविस्र (viz. इष्टिः) XXVI. 26 : 308. 6.

पञ्चावतिन् XX. 5 : 15. 13; XX. 7 : 17. 11; XX. 13 : 29. 8; XX. 29 : 65. 2, 3.

पश्चिक XXVI. 22 : 303. 6.

पश्चेप्तीय XII. 4 : 88. 17; XXII. 16 : 140. 16.

पद् c. उद् caus. XXVIII. 7 : 355. 12.

पद्द्वीम् XV. 15 : 220. 5; XV. 38 : 244. 1.

पद् c. अभि caus. VI. 2 : 158. 11; XXI. 8 : 83. 5 : पश्चैन्त् एवे पाञ्चावभिपात्य । एनं यजमानमात्मनः सन्वे पाञ्चावभिपात्य सन्वे पाश्चिं पाञ्चविना Viv. ; आभारलेन पाञ्चयित्तेत्यर्थः Keś. ; cp. Śatap. Brāhm. V. 3 3. 11 : पश्चैन् दक्षिणे वाञ्चावभिपाद्य ।

पतंग XXVI. 11 : 288. 9 : इषत उ पतंगः । इषतः शुक्लपक्षयोः पतंग आसीनस्य न शुक्लस्य । उग्रम्दो निपातः । एक इत्यर्थः ।

पतन्तक XXVI. 3 : 275. 7 : a modification of the rājasūya.

पत्तनाडी X. 47 : 47. 11; XIX. 2 : 417. 12 : पश्चिपत्तनुभ्रमुचिरेषु ।

पत्नीयन्सु XIV. 22 : 190. 10 : उक्ताणि पत्नीयन्सुषि (TS. III. 5. 6), see Baudh VI. 5 : 160. 19; VI. 3 : 159. 5 sqq. ; I. 20 : 31. 10; VII. 3 : 203. 1; VII. 3 : 203. 10; VIII. 14 : 255. 5.

पत्नीमासु VI. 1 : 156. 13 etc., always as a neuter; once fem. : XXIX. 11 : 385. 8.

पत्नीसंयोजक adj. XX. 10 : 23. 9.

पद् c. सस् caus. XVII. 31 : 311. 1 : संपादयति । स्रहूकरोति श्वादीन्वपि प्रचिष्य ।

पदाक्षया XIX. 1 : 415. 5. 7.

पदाग्रय VI. 13 : 170. 10; X. 2. 20 : पदस्नानम् ।

पदरथ adj. VI. 10 : 166. 12; VI. 12 : 169. 9; VI. 13 : 170. 4 : स्नात्तौ पदरथौ । पदपांसुधारथौ ।

पद् XVIII. 43 : 395. 9; XXV. 33 : 320. 3 : a certain very high number, r. perhaps बद् ?

पयःप्रोच X. 27 : 26. 1. 8; XXII. 6 : 125. 8 : पयःप्रोचं चाज्यप्रोचं च । पयश्चाज्यं च प्रोचषार्ये ।

पयोदोच XXIV. 30 : 216. 3.

परचेन II. 3 : 36. 9 : आरजातः Viv. ; परचेने आरिचोत्पन्नः Veñk. ; probably the reading of Tr. पा० is preferable.

- परिक्षय XVII. 29 : 308. 3, 5, 9, 13.
 परिकेस्य XVIII. 1 : 343. 5.
 परिक्री XVIII. 23 : 370. 13; XXIII. 18 : 179. 8; XXVI. 32 :
 318. 4, 7 : a var. of the sadyaskrī.
 परिचातिज्ञान II. 3 : 36. 7; XXIV. 13 : 197. 8 : परिचा मर्थादा ।
 चतिज्ञानमर्थादाः । अन्ये समुद्रयायिन इति Viv.; समुद्रयायी Venk.
 परिच्छेदवन् X. 51 : 54. 1 : परिच्छेदवद्वती (TS. IV. 6. 3. f, g).
 परिघर्म IX. 5 : 271. 11; IX. 12 : 282. 9; IX. 13 : 284. 3;
 XVIII. 24 : 371. 10 : घर्मस्य परितो वर्तमानं महावीरादि घर्माथस्य ।
 परिचाय्य XVII. 29 : 308. 9, 12; XXX. 18 : 411. 6, 7 : a
 manner of building the 'agni.'
 परिधान XIV. 4 : 156. 13 : उक्तमौदुम्बराणां महापरिधीनां परिधानम् ।
 युनयि ते इत्यादि (TS. III. 1. 6. c, b) see Baudh. VII. 1 :
 200. 17.
 परिणक्षयम् adv. XX. 1 : 3. 2 : परिगतनक्षत्रमतिरोहितनक्षत्रावस्त्रायाम् ।
 परिश्रव adj. VI. 6 : 163. 8 : तस्मैते यजुषी परिश्रवे आवर्तेते निमित्तसंनिधाने
 (•संनिपाते Keś.) : 'returning.'
 परिशु VII. 7 : 211. 18; VII. 8 : 212. 12; VII. 16 : 228. 4; VIII.
 2 : 235. 14; VIII. 7 : 242. 15; XVIII. 36 : 385. 15 :
 शोषकस्ये परिशु पाचं प्रास्य परिश्रवमानं तस्मिंश्चिद्धतीति सोमप्रश्नार्थं दासमथं
 पाचं; Āp. : परिश्रवा ।
 परिभोजनीय I. 2 : 3. 10 : सर्वत्रोपभोगार्थादि Sāy.
 परिश्रु XXVII. 5 : 329. 6.
 परिशेषण XX. 16 : 36. 13.
 परिवच XX. 12 : 91. 7.
 परिवाद XVIII. 34 : 384. 11.
 परिवित्त, परिवित्त, परिविविदान XXVII. 5 : 329. 4, 5.
 परिग्रायण XX. 6 : 16. 13; XXI. 13 : 93. 14; nom. act. to
 परिग्राहयति; the meaning here and dhś. I. 14. 7 is not
 'vollständiges Untertauchen' (thus the Petersb. Dict.) but
 'keeping, preserving.'
 परिश्रय V. 11 : 143. 19; V. 12 : 146. 5; V. 15 : 150. 12; VIII.
 9 : 245. 9; VIII. 20 : 262. 4; XV. 22 : 226. 4; XV. 30 :
 235. 5 : परिश्रयते ज्ञेनेति परिश्रयचं वक्ष्यन्कश्चिद्वादि ।
 परिश्रव XX. 2 : 7. 12, nom. act. to परिश्रोति : कृमादि (r. कृमादि?) -
 क्षन्मस्याक्षपसादिना परिश्रवः ।
 परिशेव XVIII. 24 : 371. 15.

परिष्कन्दम् absol. XVIII. 24 : 372. 6.

परिष्कन्दम् absol. XIV. 26 : 198. 12 : see under निष्कन्दनवन् ।

परिष्कन्दपरम् IV. 1 : 108. 9 : पराकाष्ठापरिष्कन्दः Viv. ; एकदशः परिष्कन्दः Keś.

परिष्कन्दिन् XVIII. 1 : 343. 3, 4.

परिष्कारम् XXIV. 38 : 225. 5 : परिष्कारस्वरित्यस्या अर्धसंबन्धरं (•त्वस्वार्थं सं• another copy) सूत्रापरिष्कन् प्रकृतये । अन्य आङ्गरेकस्मिन् पुमानेकस्मिन् स्त्रीवत्सो यस्याः वेति ।

परिष्कारम् XX. 19 : 42. 1 ; XXI. 15 : 98. 8 ; XXI. 25 : 115. 4 ; XXII. 12 : 134. 12 : the offering on both sides (i.e. before and after).

परिष्कारम् XXI. 23 : 111. 13 ; XXV. 22 : 254. 5.

परिष्कारम् II. 14 : 56. 4 ; V. 1 : 129. 10 : परीष्कारेण सर्वतो ऽग्निना ।

परिष्कारपञ्चानम् XXIV. 30 : 216. 6.

परिष्कारम् XXIV. 25 : 210. 14.

परिष्कारम् V. 11 : 143. 19 ; V. 15 : 149. 7 ; 150. 12 ; XIV. 13 : 176. 9, 12 : पञ्चामृतम् ।

परिष्कारपम् absol. VI. 20 : 179. 1 : एकदेशेकदेशं ऽच्छीला ।

परिष्कारेण adj. XVIII. 44 : 397. 7.

परिष्कारम् XXI. 13 : 93. 7 : परिष्कारं याज्यं यामं वा प्रधानं यामसंबन्धम् । stands for परिष्कारम्, cp. the next word.

परिष्कारम् subst. neuter XXI. 10 : 87. 3, stands for परिष्कारम्, cp. परिष्कारम् ।

परिष्कारम् XV. 7 : 211. 14 : 'going round' (according to the course of the sun, in opposition to परिष्कारम्).

परिष्कारम् XXIV. 38 : 225. 5, cp. TS. II. 1. 4. 7.

परिष्कारम् absol. X. 53 : 55. 16.

परिष्कारम् XIV. 13 : 175. 12 : अङ्गं परिष्कारम् (TS. III. 7. 8. b) see Baudh. IV. 11 : 126. 14.—XX. 31 : 87. 18.

परिष्कारम् XVIII. 43 : 395. 9 ; XXVI. 33 : 320. 3 : a certain very high number.

परिष्कारम् XX. 6 : 15. 17 : पञ्चामृतस्मिन्परिष्कारे वेष्टितः Viv. ; परिष्कारं निष्कन्दविराज्यं शूर्पम् Sāy. ; also pi. sū. I. 14 : 20. 14.

परिष्कारम् VII. 8 : 212. 16 ; VIII. 2 : 236. 6 ; VIII. 11 : 248. 1 ; XV. 17 : 222. 4 : उद्दृष्टो ऽभि पवमानः सर्पन्ति । उद्दृष्टुः पवमानसभिः पवमानस्मिन् देशम् आस्तावं गच्छन्ति ।

परिष्कारम् XXVI. 3 : 275. 1, name of an ekāha (in the rājasūya).

- पविनेष्टि XXVIII. 2 : 345. 2; 348. 3.
 पशुबन्धयजिन् XXIV. 11 : 195. 5.
 पशुत्रयष VI. 29 : 193. 17.
 पशौची VII. 4 : 205. 4 and elsewhere : गर्भयोग्या अष्टचीतगर्भा ।
 पाजक XVII. 31 : 310. 9 : पाजके चतुरत्रचक्रे । काष्ठिकायां वा ।
 पालीवत XIV. 21 : 190. 7 : उक्तं पालीवतस्य त्रयसम् (TS. III. 5. 5. b) see
 Baudh. VIII. 14 : 254. 6.
 पादकिल्ल XXVI. 22 : 303. 6.
 पापाय XVIII. 26 : 375. 4.
 पार्थ XVIII. 49 : 408. 5, name of an ekāha.
 पाशुबन्धिक fem. ंकी IV. 1 : 108. 13; XXI. 6 : 79. 4; fem. ंका
 XXX. 3 : 394. 7.
 पिङ्गु XXIV. 21 : 205. 9, see crit. note.
 पिच्छोला XVI. 20 : 266. 9; XVI. 21 : 267. 9; 268. 2; XXVI.
 17 : 297. 1, 2.
 पिच्छी subst. XIII. 38 : 146. 15; XIII. 39 : 147. 5; XIII. 40 :
 148. 9.
 पितापुत्रीय XXV. 13 : 242. 8.
 पितामहा (viz. आङ्गतिः) XXVIII. 10 : 361. 7.
 पिन्व caus. IX. 9 : 277. 15; 278. 1 : पिन्वयति दोषिन् ।
 पिल्लकावन् VII. 6 : 209. 18 : पिल्लकावत् पुलकवदित्यर्थः, cp. अष्टापिल्लक
 and सपिल्लक ।
 पिप् c. उत् XV. 30 : 235. 18.
 पिष्टोद्दपनी I. 4 : 6. 5.
 पुच्छरिखजिन् XII. 17 : 112. 11; XXII. 20 : 144. 10.
 पुत्रिकापुत्र II. 3 : 36. 8, here probably a subdivision of the
 Ātreyas is meant, cp. the Laugākṣipravara : पुत्रिकापुत्राम्बा-
 ष्ठास्यानी जालेयबालेयकौद्रेयवानरथः, and thus also the Mānavapra-
 vara. The word has the usual meaning XXIV. 32 :
 218. 5.
 पुनरभ्यास XXVI. 12 : 290. 7.
 पुनरास्तक XXVI. 12 : 290. 7; XIV. 9 : 168. 12 : यज्ञस्य पुनरास्तकः
 TS. III. 2. 7. m.
 पुनराहारम् absol. I. 12 : 18. 13 : अनुद्यच्छ्रेव पुनराहृत्याहृत्योद्यच्छ्रिति ।
 पुनरवतृष्ट III. 1 : 69. 5; III. 3 : 70. 17 : अव (var. वि) शीर्षं दौर्बल्यात् ।
 पुनरवत्यूत III. 1 : 69. 4; III. 3 : 70. 16; XXIV. 18 : 202. 10 :
 तन्तुभिः पुनर्निष्कृतम् ।

- पुनर्निष्कृत III. 1 : 69. 4; III. 3 : 70. 16; XXIV. 18 : 202. 9 :
 शीर्षे पुनः संस्कृतम् Viv.; पुनः संस्कृतः मिथिलीभूतो एवः Venk.
 पुनश्चिन्ति XVII. 17 : 297. 4; XVIII. 14 : 89. 29.
 पुनश्चरत् II. 6 : 41. 8.
 पुनस्तान्वाचाकृति adj. XXIV. 36 : 223. 2.
 पुनस्ताङ्गान् VI. 14 : 171. 1 : पुनस्ताङ्गानमब्दवान् मन्वी यास्तुभिश्च ताः पु-
 ताङ्गाणाः ।
 पुनस्ताङ्गान् XXVI. 4 : 276. 4.
 पुनश्चनेध XXIV. 11 : 194. 5.
 पुनश्चास्त्रं XVIII. 36 : 385. 11; XXIII. 18 : 179. 11, cp. AV.
 v. 31. 9.
 पुनोद्दक II. 2 : 26. 3 : प्रागुद्दकम् ।
 पुनोद्दितप्रवर XXIV. 28 : 213. 8.
 पू; The optat. पुन्यात् is remarkable XX. 6 : 16. 8; XX. 10 : 23.
 15, 17 and often in the Dvaidha and Karmānta.
 पू c. सञ्ज caus. XVII. 33 : 312. 4 : संपवञ्ज माञ्जयिन्ना ।
 पूनमः XI. 6 : 73. 7; XII. 7 : 95. 16 : संवमः ।
 पूनित्त्वत् X. 13 : 13. 1; XIV. 13 : 176. 9, 12 : पूनित्त्वानि जीर्णित्त्वानि
 Ms.; पूतीकित्त्वानि Viv.
 पूर्णदर्श or पूर्णदर्व V. 10 : 142. 5; XV. 10 : 215. 14; XVII. 57 :
 337. 7; XXI. 3 : 74. 14; XXI. 6 : 79. 8; XXIV. 17 : 201.
 3; after all पूर्णदर्व seems to be the best attested form, see
 the various readings.
 पूर्णवाद् II. 12 : 53. 9; XXIV. 14 : 198. 12 : युवा ।
 पूर्णसत्त्वात् XXIV. 10 : 193. 16 : पूर्णाश्च ताः संख्याश्च पूर्णसंख्याः Venk.;
 and elsewhere : प्रधानवामात्पूर्वैर्निश्चयमात्राः प्रधायाः ते पूर्णसंख्याः ।
 पूर्णा subst. see जरत्पूर्णा ।
 पूर्णाग्नि XVIII. 8 : 350. 7; XVIII. 16 : 361. 8; XVIII. 40 :
 391. 5.
 पूर्णाङ्गिक IX. 6 : 273. 21; IX. 12 : 283. 4; read with B : यौ ?
 पूर्वेद्युःकात् adj. XX. 1 : 4. 11.
 पूश्च c. अधि I. 9 : 12. 20; I. 10 : 13. 6; V. I : 129. 5; V. 11 :
 144. 14; XIII. 25 : 136. 4; XIII. 33 : 143. 7; XXVI. 5 :
 277. 2; अधिश्रवन्ति is equivalent to अधिनयति; Sāyaṇa gives
 as equivalent स्थापयति; as the Śatapatha Brāhmaṇa uses in
 this sense always अधिश्रवन्ति, we are tempted to regard the
 form अधिश्रवन्ति of Baudhāyana as a corruption; but अधिश्रवन्

- and अक्षिष्वात् (XXVI. 5), and cp. Āp. XII. 28. 1 अक्षि, prove that the root is अक्ष्; cp. P.W. vol. IV, col. 570.
- c. अनु XV. 5 : 208. 18, here probably equivalent to अनुवृत्ति ।
- अव V. 5 : 133. 14; XXX. 1 : 389. 4 : name of a measure : XXI. 9 : 85. 1 : 'the palm of the hand.'
- अविसव XVIII. 6 : 347. 16; XXIV. 11 : 194. 6, name of an ekāha.
- अवुवृ XI. 1 : 63. 7 : अवुवृशान् विसीर्षद्वेषान् ।
- अदाह II. 5 : 39. 11, Tr. reads correctly अदाहनि ।
- अक्षि X. 50 : 51. 15; X. 51 : 53. 18; 54. 2 : अक्षिमङ्गलम् ; अक्षिविन्दुभिश्चित(r. च)मङ्गलम् ।
- अपदाह XIV. 9 : 166. 11 : अत्तं अपदाह्यस्य...मद्वयम् (TS. III. 2. 6. a) see Baudh. IV. 3 : 112. 13 sqq.
- अपित in अपितमाच XX. 26 : 59. 9, partic. to अष् ?
- अष्टमनीय XVI. 9 : 257. 1; XVI. 23 : 269. 9.
- पृ (अक्षानि) XXIV. 32 : 218. 1 : निश्रुश्यात्, as Lāṭy. III. 2. 11 and Drāhy. VII. 2. 11.
- पेय plur. XVIII. 51 : 410. 15, 16; 411. 1, 14.
- पेद्वेलायनिग्राह्य II. 7 : 45. 1.
- पौष्टरीक XVI. 32 : 278. 4 name of an ahina; also Āp. XXII. 24. 8.
- पौष्टिक XXVI. 6 : 280. 4.
- पौ c. अक्षि IX. 9 : 279. 22; 230. 5 : अक्षिपौषयतः । अग्नेरपरि पौषयतः श्रावयतः ।—अनुदिग्म् आत्मानमभि आत्मनो ऽभिसुच मद्यावीरं कृत्वा अनुदिग्मद्यावेव पौषयति श्रावयति ।
- प्रजमचित् XVII. 28 : 307. 7; XXX. 14 : 407. 8; XXX. 15 : 408. 2.
- प्रक्रमवेला X. 30 : 28. 12; X. 31 : 29. 11; X. 33 : 30. 12, 17 : प्रक्रमवेलायां प्रक्रममाचदेशे Ms.
- प्रथावन XX. 29 : 63. 17; XXI. 23 : 112. 8, nom. act. to प्रथाववृत्ति cp. IV. 8 : 121. 10.
- प्रथाद् XXV. 30 : 264. 4; XXVI. 27 : 309. 6 : प्रथारः ।
- प्रथनन II. 6 : 43. 3 : a part of the firedrill : the hole, the धोनि in the अथरारश्चि; this meaning also in Lāṭy. II. 5. 5 (Drāhy. IX. 1. 5), Mān. śrs. I. 7. 1. 39; cp. प्रतीचीनप्रथनन ।
- प्रजाति IV. 5 : 115. 10, designation of the following mantras.

- प्रजापतेरयम् XVI. 16 : 262. 14 sqq. ; XXVI. 17 : 296. 14.
 प्रज्ञात X. 54 : 56. 19 and often : प्रज्ञातं निधाय । परिकर्मिषो ऽप्यो वा
 यथा जानन्ति तथा निदधानीति । मुत्रम् the Viv. elsewhere.
 प्रथ्य XXIV. 12 : 195. 7 ; XXV. 4 : 231. 13 : प्रथ्यमात्मानं कुर्वीत । प्रथं
 प्रमत्तव्यं धनुः स्वकार्यं च मनम् । तथा स्वप्रथ्यमात्मानं कुर्वीत । कार्ययोऽप्यमिति
 प्रवीणादिशब्दवत् परित्यक्तकडिलद्योग्यत्वे वर्तते नियमद्रव्यादिभिर्योग्यम् Viv. ;
 प्रथं सव्यं संनदमिति यावत् । तादृशमात्मानं कुर्वीत कार्यानुष्ठानसमर्थात्का
 भवेदित्यर्थः Venk.
 प्रथोति ? XVIII. 40 : 391. 7.
 प्रथवम् absol. to प्रथोति VII. 17 : 228. 12.
 प्रथोद् XVIII. 48 : 405. 9, name of an ekāha.
 प्रतिनारकम् adv. XXII. 8 : 129. 10.
 प्रतिदुष् XVIII. 7 : 349. 1, 6 (neuter) ; the last passage presents
 the var. r. प्रतिधुषम्, cp. T.S. II. 5. 3. 3.
 प्रतिनिर्पाद्य VII. 12 : 217. 8 ; 219. 7, 11, 20 ; 220. 2 ; XXI. 19 :
 104. 9 ; XXV. 20 : 251. 11, 252. 1 : तस्य प्रतिरूपं तदेवत्यं निष्कृष्य
 (var. निष्कृष्य) ऽट्ठान्तीति, see also the etymology given by
 Rudradatta on Āp. XII. 20. 19 : प्रति निरुद्धा ऽट्ठान्त इति ।—
 XIV. 10 : 171. 5 उक्तं प्रतिनिर्पाद्याणां पञ्चमम् (TS. III. 2. 10. a—
 f), see Baudh. VII. 12 : 218. 9, etc., VII. 12 : 219. 8, 21.
 प्रतिनोद् XVIII. 48 : 405. 13, name of an ekāha.
 प्रतिपाद्य in चाप्यभाजप्रति० VIII. 21 : 263. 6 ; XXIII. 14 : 173. 3, 4 ;
 XXV. 2 : 230. 3 ; XXV. 26 : 259. 1.
 प्रतिपरिचरत् XX. 30 : 65. 10.
 प्रतिपद्य adv. XXVI. 11 : 287. 12.
 प्रतिभञ्जत् XXI. 20 : 106. 11.
 प्रतिक्षेपम् absol. X. 6 : 6. 3 : प्रतिक्षिप्यप्रतिक्षिप्य Ms.
 प्रतिवसनीय V. 9 : 140. 10 ; VIII. 19 : 259. 13 ; VIII. 20 : 261.
 15 ; XII. 4 : 89. 6 : प्रतिवसनीये वाससो ऽत्ता परिधानार्थम् ।
 दीक्षाकाञ्चात्पूर्वेषु हृते वाससो प्रतिवसनीये वाससो Keś.
 प्रतिवेश् adj. XXVI. 5 : 277. 9 : भूम्यन्तराः । XXVI. 12 : 289. 12 :
 परस्परं संनिरुद्धाः ; XXI. 3 : 74. 12 ; V. 10 : 142. 5 : प्रतिवेश्
 औकुमार्येः पचन्ति । चरोः प्रतिवेशं विशतीति वेशः समुच्च औ च प्रतिवेशः ।
 प्रतिवेशः औकुमार्येऽपि भवति । यावानोद्गच्छावन्तं पचतीत्यर्थः ।—प्रतिवेश्
 seems to be adverb XXIV. 32 : 218. 2 : सनीये ।
 प्रतिव्युत् XXVI 15 : 293. 5 : विभाजः ।
 प्रतिवेश् XVII. 39 : 319. 1 : 'seam.'

- प्रतिसन्धनीय X. 21 : 19. 19 : दक्षिणतो व्याख्यमानं निहितमाहवनीयम् Viv. ;
 प्रतिः साहस्ये साहस्यं च आहवनीयत्वेन उख्याप्तेः प्रतिभवेन सन्धनीयम्
 Ms.—प्रतिसन्धनीया XXII. 3 : 120. 10, sc. समित् : a piece of
 wood put on the fire with the mantra वे देवा ऋत्विचो ।
- प्रतिस्त्रीयम् adv. VII. 13 : 203. 15 : स्त्रीसं प्रति । यावन्तः स्त्रीमाहावत्कृतः ।
 चतुष्टोभो ऋत्विष्टोम इति दर्शनाच्चतुष्टुलः ।
- प्रतिष्ठित XII. 11 : 102. 4 sqq. ; XII. 12 : 103. 7 sqq. ; XII. 13 :
 105. 14 sqq. ; XV. 24 : 228. 16 ; XV. 25 : 229. 4 ; XV. 29 :
 234. 1 ; XV. 30 : 235. 10 ; XXVI. 10 : 286. 1, also pi. sū.
 I. 5 : 9. 12 : प्रतिष्ठितस्य युवराजस्य महिषीपुत्रस्य राज्ञो जनकरस्य. The
 meaning seems to be : he who is nearest to someone, qual-
 ified to take his place : substitute, remplaçant. In this
 meaning also Āp. and Kāṇva recension of the Śat. Br.
 (VII. 3. 2. 8.)
- प्रतीचीनप्रजनन II. 16 : 60. 4 : प्रत्यम्पताम्, cp. प्रजनन supra.
- प्रतीचीनस्त्री XII. 20 : 117. 1, 12 ; XXVI. 2 : 273. 3, 7 ; XXVI.
 3 : 274. 15, 275. 4.
- प्रतीच्या XX. 30 : 65. 14.
- प्रत्यक्षवत् adv. XXI. 12 : 90. 6.
- प्रत्यमाश्रीः XX. 2 : 7. 16, cp. Āp. IV. 1. 3.
- प्रत्यङ्गन masc. I. 17 : 25. 13, see under उपस्त्रान ।
- प्रत्यनीक XX. 26 : 58. 11.
- प्रत्यभिर्गर्जन XXI. 20 : 106. 13.
- प्रत्यय XXII. 2 : 118. 10 : पुनश्च्यतिप्रकारज्ञानम् Ms. ; XXIII. 12 : 169.
 7 : प्रत्ययः प्रतीयते उत्थानं येन निमित्तेन च प्रत्ययः ; XXIV. 1 : 185. 1, 12 :
 प्रतीयते ज्ञायते विशेषो ज्ञेन च प्रत्ययः प्रमाद्यम् ।
- प्रत्ययमन्त्र XXIII. 10 : 165. 8, meaning ? The Viv. is useless.
- प्रत्यवरोद्धतः XI. 12 : 81. 2 (see crit. note) ; XVIII. 17 : 36. 11 ;
 XXII. 15 : 138. 10.
- प्रत्यवसान XXI. 26 : 116. 9 ; XXII. 17 : 141. 7 : 'returning to
 one's home.'
- प्रत्यवहृतगिरस् XXII. 7 : 127. 4.
- प्रत्यसन XXI. 3 : 73. 5 ; XXIII. 16 : 175. 17.
- प्रत्याण्वन XXI. 12 : 91. 3.
- प्रत्युपस्त्रान XXI. 12 : 91. 9.
- प्रत्युहपुरीष X. 48 : 48. 10 : •रीषया अपनीतपुरीषया ।

- प्रदक्षिणी X. 2 : 2. 10 ; X. 4 : 4. 13 : प्रदक्षिणी वैश्वं कुर्वते । प्रदक्षिणीकुर्वते वैश्वम् । शान्दसप्रयोगानुक्रमणवत्वात् स्ववधाने ऽपि न दोषः ।
- प्रदाब् IV. 11 : 126. 16 : प्रदाब्जे तस्मिन्प्रदीप्ते ऽग्नौ । XIV. 13 : 175. 14 15 ; XIV. 26 : 198. 9 ; XX. 31 : 68. 2.
- प्रदाव XV. 6 : 210. 8 ; XV. 9 : 214. 9 : designation of the mantras contained in TS. VII. 1. 13 ; अद्वाव Āpastamba.
- प्रधि XXX. 7 : 400. 9 ; XXX. 21 : 414. 5 ; XXX. 18 : 411. 2 : 'segment' ; XXX. 16 : 408. 9, 14 : अन्नस्थानः ।
- प्रधी (or अप्रधी ?) II. 5 : 39. 9.
- प्रपथ III. 13 : 83. 18 ; III. 14 : 85. 2 ; IV. 11 : 126. 10 ; V. 9 : 140. 14 ; VIII. 20 : 261. 19 ; XVII. 28 : 316. 10 : प्रपथे संनिष्ठे देवे or अर्धपथे ।
- प्रप्रावण XXI. 24 : 113. 14 ; XXI. 25 : 113. 18.
- प्रवाङ्क् I. 16 : 24. 17 ; VII. 2 : 202. 4 ; XX. 13 : 29. 1, 2 : समानज्ञाने Venk. ; समस् Viv.
- प्रवाचस् XVIII. 24 : 372. 4 ; XVIII. 45 : 398. 3.
- प्रवेक X. 54 : 56. 8 ; XI. 7 : 74. 6 ; XII. 8 : 98. 9 ; 99. 9 ; XII. 11 : 102. 8 ; XVIII. 18 : 364. 12 : equivalent to संवात, cp. Āp. XVII. 19. 4.
- प्रवसाट X. 30 : 28. 15 : दक्षिणे प्रवसाटे । दक्षिणांसस्त्रोत्तरतो ऽनःप्रवर्त्तस् ।
- प्रवकश् probably adj. XV. 14 : 218. 5, of unknown meaning.
- प्रवर्ग्य IX. 1 : 265. 1 ; IX. 6 : 273. 2, 9 : प्रवर्ग्यप्रवस् ।
- प्रवर्त्त XIII. 31 : 140. 18 sqq. ; XVII. 39 : 317. 4 ; XVII. 41 : 321. 12 ; 322. 3 ; XVIII. 8 : 349. 16 ; 351. 1, 3 ; XVIII. 9 : 352. 15 : कुचक्षं कर्षाक्षंकारस् ।
- प्रवसथाङ्गति XX. 23 : 50. 1, 7.
- प्रवात IX. 3 : 268. 20 ; X. 6 : 6. 3 : प्रवाते निवाते ।
- प्रविदानकश्च XXIV. 32 : 218. 8, 11 not explained in the Viv.
- प्रवृत्तश्च XXIII. 5 : 157. 4.
- प्रवृत्तश्च XXII. 2 : 119. 1 : अवृते स्थापनस् Ms.
- प्रवृत्ताङ्गति VII. 9 : 214. 19 ; XIV. 5 : 160. 15 (TS. III. 1. 10. a, b) ; XIV. 21 : 189. 20 (TS. III. 5. 5. a), cp. Baudh. VII. 9 : 214. 19.
- प्रवेच XXVI. 5 : 278. 8.
- प्रवाण neuter subst. XVIII. 44 : 397. 10.
- प्रधि XX. 13 : 29. 11 : प्रदीरेव देहे समज्ञाने Viv. ; प्रधीः प्रधानभूताङ्गतीर्षकम्

यथा प्रभानमानुपूर्वेषाञ्जतीर्जला सर्वासामाञ्जतीनां पूर्वार्धे खिद्यतं जुञ्जया-
दिति Sāy. ; XX. 20 : 44. 9 ; XXV. 33 : 268. 6.

प्रष्टिवाचिन् XXII. 17 : 140. 19.

प्रसृत subst. masc. XI. 1 : 64. 13 ; XII. 1 : 83. 3 and very often
elsewhere.

प्रसृतय V. 1 : 128. 7 ; XXI. 1 : 70. 1.

प्रसेक X. 50 : 51. 12 ; X. 54 : 56. 8, 12 ; XV. 35 : 239. 17 ; 240.
7 ; XXII. 10 : 132. 3, 7 : प्रसिष्यते वसोधाराग्नेनेति प्रसेकः ।

प्रसृज्जन् XXI. 17 : 100. 7 ; XXIV. 33 : 219. 7 ; XXV. 8 : 236.
6 ; XXV. 9 : 237. 12 ; XXV. 25 : 257. 15 ; XXV. 31 :
165. 1.

प्रसृजपरिधि dvandva neuter IV. 10 : 125. 9 ; V. 4 : 132. 1 ; V. 9 :
140. 3 ; V. 15 : 150. 17 ; VIII. 16 : 257. 3.

प्रसृज masc. XXIII. 5 : 155. 13 : प्रसृजोरेव सीमान्तरितयोः (?) ; XXVI.
24 : 306. 3.

प्रसृजान् XX. 14 : 32. 3, see crit. note.

प्रसृजन् XXIV. 4 : 187. 14 : प्रसृजन् । यदुला दीयते ज्ञातकर्मादि स प्रसृजन्ः
Viv. ; इयते दीयते यत्र स प्रसृजन्ः । प्रकर्षार्थकोपसर्गेषु दानरूपार्थविशेष-
लाभः । होमदानमात्रात्मकः कर्मविशेषः प्रसृजन् इत्यर्थः Venk.

प्रसृजस् VI. 26 : 187. 11 : अथमुच्यवत् पत्नं को ष्वावनुमान इति यथासिद्धं समः
स देव इति; op. उदक्प्रस् ।

प्राचीनपुष्कर XX. 14 : 31. 10 ; XX. 16 : 33. 13, 15.

प्राच्येकादशिनो XXX. 4 : 396. 5.

प्राच्यपद् XXV. 17 : 248. 12.

प्राचाञ्जति XIV. 4 : 157. 6 ; 158. 4, offerings with the formulas
(T.S. III. 1. 7. 1) प्राचापानो etc.

प्राच्यीय XIV. 21 : 190. 8 : उक्ता प्राच्यीयस्य बुवाञ्जतिः (T.S. III. 5. 5.
f) see Baudh. VI. 10 : 167. 6.

प्राचर्गिक (sc. पयः) XX. 2 : 6. 6.

प्रासङ्ग्य XVIII. 35 : 385. 3 ; XXVI. 11 : 287. 13 : द्वितीयापेषु युजेषु
च युजो ।

प्रासकवच XV. 7 : 212. 11, equivalent to पर्यसक० ।

प्रुप् c. वि XIV. 13 : 176. 8, see crit. note and op. also the read-
ing of T. at IX. 20 : 298. 1.

प्रेषवन् X. 55 : 58. 3 ; X. 59 : 61. 9 ; XI. 13 : 82. 10 ; XII. 16 :
111. 4, etc. : निगद्वामित्यर्थः ।

प्रोच XV. 26 : 230. 8.

- प्रोक्षयतस् X. 10 : 10. 2, see crit. note.
 प्रोक्षणीयान् IV. 5 : 116. 3 ; XI. 3 : 63. 8.
 प्रोक्ष् XVII. 31 : 310. 8 : वज्रदकम् ।
 प्रोक्ष् XXIV. 6 : 189. 17, 190. 4 : प्रोक्षः कर्मसाधनः करवसाधनो वा प्रकार-
 रुपमानं तेन बुध्यते संबन्धो ऽस्तेति Viv. ; प्रोक्षेच वा प्राचुर्वेष वा Venk.
 मु c. परि-च्चा VI. 10 : 166. 7 ; X. 19 : 17. 11 : 'to come round.'
 c. चनु-परि caus. I. 9 : 12. 15 ; XVII. 41 : 321. 9 ; 322. 10.

फ ।

- फास्मून XXIV. 1 : 185. 16, name of a plant.
 फास्मूनपाच adj., fem. ंची, XVIII. 8 : 350. 4 ; XVIII. 9 : 352. 6,
 'made from. . . . (a kind of wood).'

ब ।

- बहु XIV. 30 : 203. 11 : बहुर्वीत ऋवेत् ।
 बन् c. उप-नि VI. 25 : 185. 16 ; 186. 1 ; VI. 29 : 193. 2.
 बहुकर्षं XX. 25 : 55. 7, cp. T.S. II. 1. 8. 2.
 बर्हिर्ब्रह्म XXIV. 7 : 190. 10 : सूयते ऽनेनेति स्रवमो बर्हिर्ब्रह्मनासो मन्त्रः Venk.
 बर्हिर्ब्राव II. 19 : 66. 1 ; XX. 3 : 9. 16 ; 10. 3, nom. agentis to
 बर्हिर्ब्रुवाति ।
 बस्तम XVII. 36 : 314. 9 : बस्तमस्य सुविष्टस्य ।
 बहिराङ्गनम् IX. 11 : 281. 7, cp. चकाराङ्गनम् ।
 बहिरपसक्तं XXV. 28 : 262. 3, 5 : दीक्षासंबन्धराहुपसदो यस्य स दीक्षाभ्यो
 बहिरपसक्तः ।
 बहिर्विराज (sc. चन्द्रोपस्थानम्) XXIV. 33 : 219. 13, 16, see under
 चकारविराज ।
 बहिःशर्करं X. 25 : 24. 15 sqq. : बहिःशर्करात् बहिरग्नेः ।
 बहिस्यन्त्य XXX. 2 : 392. 5, 9 : '(a square) lying outside the
 cords.'
 बहिःसहसम् adv. VII. 10 : 215. 19 ; VII. 11 : 216. 8, 15 ; 217. 3.
 बज्रसौवधि XXV. 5 : 232. 12.
 बाचवन् X. 23 : 21. 20 ; 22. 5 : धनुर्बाचवत् धनुर्बाचवधितम् ।
 बाह् XXX. 1 : 389. 6 : designation of a measure.
 बाह्यसविद्येच XXX. 14 : 407. 10.
 बहस्युह XXV. 254. 8.

- दृश्यतिष्व XVIII. 1 : 343. 1; XXIII. 18 : 177. 18; XXVI. 8 : 282. 6 : name of an *ekāṣa*.
 ब्राह्मण्यवन् XXI. 1 : 69. 4.
 ब्राह्मण्यता XV. 4 : 207. 12, 13; 208. 1.
 ब्राह्मण्यज XX. 1 : 5. 3 (a compos. of the same kind as ब्रह्मण्य).
 ब्राह्मण्यवन् IV. 1 : 108. 9, plur. 'those who follow the authority of the *brāhmaṇa*'; XVI. 19 : 265. 12, 14 : 'mentioned in the *brāhmaṇa*.'
 ब्राह्मण्यसंपन्न XIV. 8 : 165. 10; 166. 4 : ब्राह्मण्य उक्ताः।
 ब्राह्मण्यदिक X. 50 : 51. 17.

भ ।

- भक्षत XX. 21 : 47. 15.
 भक्षानुवाक XIV. 8 : 166. 10 : उक्तो भक्षानुवाकः (T.S. III. 2. 5) see Baudh. VII. 15 : 224. 13 and *passim*.
 भङ्ग XVIII. 36 : 385. 14, 15, equivalent to भङ्ग of Āp. XII. 11 : 10; is R.V. IX. 61. 13 to be compared ?
 भञ्ज c. प्रति-वि XXVII. 11 : 335. 16; XXIX. 3 : 371. 6.
 भवेदक IX. 18 : 293. 4 : रत्नसुहृदीना मेघः । उद्धेर इति प्रथितः ।
 भरतद्वादशाच XVI. 32 : 278. 8; XXVI. 20 : 300. 10, 11.
 भस्कर XXIV. 14 : 198. 7 : भस्करसंज्ञताः Viv.; भस्करामिसहस्रलेनाद्दत्त इति भस्कराः । भस्करसहस्रा इत्यर्थः । भस्करव्यसे मिस्रीकरणे ऽपि पिच्छीकरणे-योग्या वे अपविशेषाः Venk.
 भागदुष् (nom. भागधुक्) XII. 15 : 108. 12, equivalent to भागदुष्, which occurs XXVI. 1 : 272. 1.
 भागलाभिन् XXVI. 1 : 272. 2.
 •भाजन in व्रतभाजन XII. 17 : 112. 13, 15; XVII. 20 : 368. 4, 6; XXII. 20 : 144. 14, 15; XXIII. 18 : 179. 5, 6; in चपाङ्ग-भाजन XVIII. 21 : 368. 14.
 भाङ्गविद्योम XVIII. 27 : 357. 7.
 भावित IX. 1 : 265. 3; X. 1 : 1. 2, 7 : सद् भावितां कुलास्यत्वे घटाद्यर्थ-लेन सञ्जितान् Ms.
 भुञ्ज c. सञ्ज IV. 4 : 113. 16 : पिः संसुञ्ज्य विमुञ्चं कृत्वा ।
 भू c. चप XIV. 17 : 163. 1; XIV. 18 : 184. 13; XVIII. 14 : 359. 5 : अपभूतो निरसः and elsewhere प्राधान्याद्बरोपितः ।

- भूमिकपाक्ष XXIV 10 : 193. 15; XXVII. 14 : 342. 4; XXVIII
4 : 351. 6.
•भूय in प्रक्षरभूयस् XX. 24 : 54. 6; in आवापभूयस् XXIV. 3 : 187
4 : आवापत्वस् Venk.
अ c. सम् X. 5 : 5. 4 : संभरति अद्भ्राति Viv. and Ms.
c. अभि-सम् I. 2 : 3. 4.
भूमक XXV. 8 : 236. 16 : अन्तरेष भूमके भुवोर्मध्ये; cp. gr̥hs. I. 1. end :
अथैनामन्तरेष भूमके दर्भेष संमार्ष्टि ।

म ।

- मण्डूकः XXV. 32 : 266. 8; 267. 3, 9 : कुम्भत इत्यस्माद्यो मण्डूकः ।
मण्डूक्या (or अमण्डूक्या ?) subst. II. 5 : 39. 9.
मच्च XIX. 10 : 434. 6.
मच्छचरवत् VI. 5 : 161. 4 : छाङ्गलपात्रवत् ।
मच्छाकारम् XX. 13 : 29. 13.
मच्छीकृत XXVI. 24 : 306. 3.
मच्छ्लोका X. 5 : 6. 2; X. 6 : 6. 9, sqq.; X. 31 : 29. 11; X. 39 :
38. 4; X. 46 : 46. 17; XXII. 2 : 119. 5 : उपरिक्तमच्छला, cp.
XXX. 6 : 399. 4.
मतसौ dual : IV. 8 : 121. 6 (var. •सु); XXV. 32 : 266. 5; मतसु
II. 9 : 49. 1; मतसु sing. II. 10 : 50. 2; II. 11 : 52. 3.
मत् c. वि XIV. 29 : 202. 6 : विमथितम् सानुकर्माधर्ममथितम् ।
मथ XVIII. 42 : 395. 2; XVIII. 43 : 395. 9, a certain very high
number, cp. Āp. XVI. 31. 1.
मनाक्षयमन्त XII. 15 : 109. 7 : ईषत् संसृष्टान्मान् ।
मनाजपन्त XVII. 28 : 307. 6.
मनाजुपतन् V. 5 : 133. 8 : ईषत् अष्टाः ।
मनाज्वर्षीयस् VI. 10 : 166. 15 : ईषदुषन्तराम् ।
मद् c. प्र caus., with obj. मिरः XVIII. 19 : 365. 10; XII. 20 :
116. 11 : न प्रमथ्यते । न अद्वार्यां घेते न केशाग्निच्छिद्यते ।
मदनी sing. I. 4 : 6. 8 : 'the vessel for hot water.'
मनसन् (मनसन्तौ आङ्गतिः) XVIII. 10 : 187. 11; XXVIII. 11 :
362. 8.
मन्त्रगथाञ्जात XXVII. 1 : 322. 1; XXVII. 2 : 325. 2 : ताभि (प्राच-
क्षिप्तानि) द्विविधानि मन्त्राञ्जातानि गथाञ्जातानि च । मन्त्रलिङ्गेनाञ्जातानि

मन्त्राणांतामि । आभिर्नीभिर्भित्त्वादीनि । गद्येनाणांतामि मिन्द्रादिगद्यादीनि
Prayogacandrikā.

मन्त्रहृत XXII. 8 : 12३. 15.

मन्त्रानुद्दिश्य adv. XX. 26 : 58. 7; XXII. 9 : 131. 9.

मन्त्रानुपूर्वम् adv. II. 6 : 42. 3; मन्त्रक्रमेणेत्यर्थः । द्वितीयार्थे स्वर्षीभावः ।

मन्त्रानुलोकम् adv. XX. 26 : 58. 7; XXII. 9 : 131. 9.

मवस्तुत् XV. 13 : 218. 3; XV. 14 : 219. 1 : 'leather-worker.' (?)

मराय XVIII. 48 : 406. 7, 9, name of an ekāha.

मरायकृत XVIII. 48 : 406. 9; XXIII. 18 : 180. 2; XXVI. 33 :
320. 7.

महत् in उत्तरमहत्तमम् XII. 14 : 107. 9, cp. crit. note.

मद् c. उत् I. 6 : 8. 16; I. 13 : 19. 10 : उन्मद्ययति । उन्मद्य् उर्ध्वभावे
मद्ययतिश्च पूजार्थे । सुष्ठु एवोदासनं यथा देवताभ्यो यूपान्दौ न हस्तेनापायुष्पेप-
यम् । एना इति सर्वासां कर्मलेन त्रयथाइलोमोष्पेपथे तदभावाद्दुष्कालमिति ।
अन्ये मन्त्रमेव केवलं अपतीत्येषा पूजति Viv.; उन्मद्यन् Kes.; it is
equivalent to उद्दिश्यति of the White Yajurveda (Śat. Br. I.
1. 3. 7, Kāty. II. 3. 35).

महाकीर्ण XXVI. 8 : 283. 1.

महाघृह XXV. 13 : 243. 10.

महाधिनि X. 27 : 25. 18 : महाधित्यर्थद्रव्याधि ।

महानस XV. 14 : 218. 12.

महानसिक XXVI. 1 : 272. 1, equivalent to भागदुष्ट ।

महापरिधि VI. 34 : 199. 2; VII. 1 : 200. 17; XIV. 4 : 156. 13;
XXI. 16 : 99. 1.

महापवित्रेष्टि XXVIII. 1 : 344. 14.

महापात्र XXVI. 12 : 289. 13.

महायज्ञ XIV. 8 : 164. 15, 20; 165. 1; XVII. 61 : 340. 17.

महायज्ञ XVII. 10 : 291. 1, see crit. note.

महीय् XI. 11 : 79. 9 : महीयमाना आसते । पूजयन्तो ज्योऽज्यम् । अन्येन वा
पूजयमाना आसते Viv.; यज्ञमानं वाग्भिः पूजयन्ति Kes.

महेन्द्रेष्वा XXIII. 17 : 176. 12, 13.

मागधवाक्च XVIII. 25 : 373. 4, 6.

माङ्गल XXIV. 2 : 186. 3. According to Venk. and एके mentioned
in the Viv., name of an ācārya : इति माङ्गल आचार्यो मन्यते स्मेति
केचित् । अन्ये मां गच्छतीति मांगफलं तत्र (instead of these two words
मागमत् another copy) प्रयुक्तो यज्ञ उच्यत इति । सर्वे च मङ्गलसंबन्धि

- नवाग्रयणम् । अतो यज्ञो हीति ; if the name of an ācārya was meant, we could hardly miss an इति after नवोपसः ।
- मान XVII. 31 : 310. 11 : कुडवादिना (sic.) मानम् ।
- मानुष XXIV. 12 : 195. 12 subst. neuter : मानुषेव अनुष्वाधारसेना-
हिंसादिश्रीचादिना धर्मेव Venk.
- मान्युक् XIV. 18 : 183. 10, 11 ; this passage is not commented upon.
- मावत XI. 10 : 79. 2 ; XXV. 34 : 270. 3 : मावताः । अवतां मन्वन्वो
(means ?) यथा विमलवाभूताः सुतपामव्य उच्यन्ते ; according to
Keś., whose text, however, has here some gapings, the
वावित्तनः of line 1 are सुतपामव्यः, the मावताः are the अव-
संपहीतारः ।
- मार्तिक XXIII. 18 : 178. 9.
- मासर XVII. 31 : 310. 11 ; XXIII. 16 : 175. 16 : तत्र वत् सुदतसुदाम्
(r. °ज्ञानां ?) शक्यतसुदाम् (r. °ज्ञानां ?) आवचं तं मासर इत्याचक्षते ।
- माससव XVIII. 3 : 345. 18.
- मासिष्ठ XVI. 15 : 262. 9.
- मादानस fem. सी० XV. 25 : 229. 9.
- मादान्तिक XXIII. 11 : 167. 10.
- मिन्दाङ्गति XXI. 24 : 113. 1 sq. ; XXV. 24 : 256. 16 ; and passim
in the prāyaścitta-praśnas.
- मिर्मिर XVIII. 1 : 343. 4, 5, see the text itself.
- मित्र XIV. 13 : 175. 13 : मित्रमिव । बुद्धिपूर्वकं पापसंहरम् ।
- मीच् c. उप VII. 14 : 255. 9 ; XV. 5 : 209. 19 ; 210. 1 : उपमीचति
संज्ञां करोति ।
- मुञ्जकुलाय II. 6 : 42. 15 ; II. 12 : 53. 7 ; II. 16 : 60. 4 ; X. 12 :
12. 2 ; X. 13 : 13. 12 : कुडितो मुञ्जकुलः । इवीककुलानीत्यन्वे । मुञ्जा-
कुलाया यत्येति मुञ्जकुलायः the Viv., and elsewhere : मुञ्जकुलाय
मीर्षान्मुञ्जान् । मुञ्जैर्षवचं यत्येति वा ; मुञ्जद्वयैः पश्चिमिषेवनिर्मितं मीडम् Ms.
सूतकार्यं I. 2 : 3. 14. : धान्यनिधानार्थः दृष्टपुञ्जसंनिवेशविशेषो सूतः । तद्वन्कार्यो
सूतकार्यः Sāy.
- सूतकृत XXVI. 33 : 320. 8.
- सूततःपुष्कर XX. 16 : 33. 15.
- सूनासर XV. 8 : 213. 6 ; XXIV. 10 : 193. 15.
- सूनारेष्टि XXVIII. I : 344. 15.
- सूतवस्य XXIV. 31 : 217. 1.

- दन्पिच्छ XXVI. 27 : 310. 4, 5.
 दन्त्युदेवत्य XXIV. 36 : 222. 13.
 दन्त्युसव XVIII. 16 : 361. 3; XXIII. 18 : 179. 3; XXIV. 11 :
 179. 3.
 दद् c. प्र (प्रददित) XXII. 17 : 141. 12, see crit. note ; XXVI. 32 :
 316. 10 : प्रपक्षेत् ।
 दद् c. प्रति-क्षभि IV. 1 : 108. 6; III. 21 : 93. 13; and often.
 c. वि-क्षभि XX. 5 : 15. 10; XX. 8 : 20. 9, 12; XXII. 11 :
 133. 1; XXV. 16 : 247. 6.
 मेवायवीयप्राञ्च XXX. 8 : 401. 11.
 मौक्ष XV. 25 : 229. 1 : 'a fragrant substance extracted from the
musta,' मौक्षक Āp.
 ष्टा c. सम्-प्र VI. 2 : 157. 20 : संप्रश्चय ष्टदिला ।

य ।

- यज्युर्बुक् XI. 7 : 75. 4; XI. 9 : 79. 11, 16 equivalent to यज्युर्बुक् ।
 यज्ञपरिभोजन XII. 5 : 90. 14 : यज्ञीपकरणं दृष्ट्यापयोग्यं दर्भेभ्याञ्चनीष्वादि ।
 यज्ञपुच्छ XXV. 26 : 259. 3; XXVI. 12 : 289. 12; XXVI. 32 :
 318. 5; XXVI. 33 : 320. 1.
 यज्ञनासु XXVI. 7 : 281. 6.
 यज्ञसन्दधि I. 21 : 32. 10.
 यत् c. क्षभि-ष्वा caus. XI. 11 : 80. 2 : संक्षेपयति ।
 c. परि-ष्वा caus. XIV. 32 : 191. 10, 17.
 यतउच्चार X. 30 : 28. 17 : क्षपि वा यतो अमपदस्त्र अन्यं अनभिहितं भयं यत
 उत्पद्यत इति मन्यते तस्यां दिक्षुपदधातीति ।
 यथाकर्म XXIV. 12 : 196. 7 : ब्रह्मादिषु यस्मिन्वस्मिन्वृते तत्तत्काले कर्म यच्छति
 ततं कर्मानुसृतया पूर्वसुत्तरं वा दृष्टीतेत्यर्थः Veñk. ; कर्मानुसृत्येव वरसपक्षे
 ष्टादावन्ने वा स इति Viv.
 यथाक्रतु XIV. 4 : 158. 4 : यथाक्रलेव यन्ति । यद्यग्निहोमः सोम इत्यादि, cp.
 T.S. III. 1. 7. 3—XXI. 17 : 100. 9; XXII. 11 : 134. 7.
 यथाज्येष्ठम् XXIV. 12 : 196. 5 : ज्येष्ठमनतिक्रम्य । यो ज्येष्ठसं प्रथमं दृष्टीतेत्यर्थः
 Veñk.
 यथाधिविचम् XXIII. 6 : 157. 7.
 यथाधिकरणम् XXIV. 2 : 185. 19 : यथाधिकरणं मन्त्रा दृष्टाः । यथाधिकरणं
 प्रत्यधिकरणं मन्त्रा दृष्टाः । तादर्थ्यव्यवस्थाया मन्त्रा उपदिष्टाः Veñk.

यथानिर्भेदम् XXII. 18 : 142. 11 : यथापठितं पार्श्वे सुधिराणि यथा वा ज्ञायन्ते भेदेन तथा Veñk.

यथान्यम् adj. VII. 8 : 214. 1; अन्यम् adv. *ib.*; XXV. 19 : 250. 2.

यथाप्रकृतम् (कृतम् the Viv.) XXIII. 18 : 178 15.

यथाप्रयोगम् XXI. 1 : 69. 5.

यथाप्रायप्रतिधि XXIV. 1 : 185. 2 : यथाप्रायस्य प्रतिधिः अभिधानं तदन्वयिकम् वेदीकृतमनन्ति क्रम्येति यावत् Veñk.; यथाप्रायस्य प्रतिधेः प्रतिधानं क्रमः यदा यदर्था स्मितास्तथैव नृत्यादिभिरविनियुक्ताः सन्नाम्नियोजयेत् Viv.

यथावकारम् XX. 13 : 29. 10; XX. 18 : 39. 12; XXI. 21 : 108. 5, etc.

यथावेदम् VII. 9 : 215. 1; VIII. 2 : 236. 5; VIII. 11 : 247. 20.

यथावर्करम् X. 20 : 19. 3; X. 26 : 25. 17; XIX. 2 : 417. 4.

यथाऽतम् XXI. 5 : 76. 15.

यथाशब्दद्वयम् XXVI. 20 : 300. 6.

यथासमुद्दिताम् VIII. 6 : 241. 18 : समुद्दितांशुपं विद्या (var. विज्ञा)-दीनाम् ।

यथासुसु X. 17 : 16. 10; X. 20 : 19. 3; X. 26 : 25. 16; XIX. 2 : 417. 4; XX. 3 : 8. 18, also pi. sū. I. 15 : 23. 8.

यथास्तवम् XXIV. 22 : 206. 13; XXVII. 11 : 336. 4.

यद्योत्पन्नेन XXII. 1 : 117. 15, see under उत्तरद्वयम् ।

यद्योपपन्नेन (instr.) XXI. 4 : 76. 9.

यद्भिहारम् XXIV. 9 : 192. 13 : यद्भिहारं तन्मन्त्रं स्थापद्भिहारं कुर्यात् । तन्मन्त्रं प्रयोगः । यद्भिहारं यत्प्रचुरं स्थापद्भिहारं तत्प्रचुरं तन्मन्त्रं कुर्यात् Veñk.; यद्भिहारं यद्भयस्त्वेन विभक्तिं तन्मन्त्रं ब्रह्मत्वं यस्य तद्भिहारं तद्ब्रह्मत्वं तत्प्रधानं कुर्यात् Viv.

यद्दशनम् adj. VII. 15 : 225. 18; VIII. 4 : 240. 4; VIII. 12 : 251. 4 : यद्दशना । यदुपवसधीये ऽहनि भुङ्क्ते तद्दशने । इविष्यम् ।

यम् c. अप VII. 5 : 207. 4; VII. 6 : 209. 15.

c. आ XIV. 10 : 170. 5, 6 (T.S. III. 2. 9. 5) : यथा वा ज्ञायन्तां प्रतीचते । ज्ञायताम् आभिमुख्येन मन्त्रान्तीभिषु कश्चिद्ग्रन्थो योषः प्रतीचते; this explication is different from, and, doubtless partly better than the one given by Sāyana.

c. अति-आ XXII. 1 : 117. 20 : अत्यायच्छेत् । आगयेत् ।

c. अनु-आ XXIV. 11 : 194. 13 : आन्वायतामि । अनुदन्ताति अनुमता-नीति यावत् Veñk.; अनुमतामि Viv.

c. अनु-उत् VII. 17 : 228. 19; VII. 18 : 231. 4, and passim in VII and VIII; XI. 8 : 77. 3.

- e. उप-उत् V. 11 : 144. 9; VII. 2 : 201. 18; XIII. 25 : 135. 18; XIII. 41 : 149. 1, all with obj. यवान् : उपोद्यच्छन्ते यवान् । पुरोडाशीयावपनकाले यवान्समीप उद्यम्य तिष्ठन्ति ।—VII. 14 : 222. 11 with obj. चमसान् ।—IV. 9 : 124. 12; VII. 14 : 224. 5; VIII. 4 : 239. 14; VIII. 12 : 250. 10; all with obj. इडाम् : समीपे उद्यच्छन्ते ।—IX 8 : 276. 11 with obj. धविवाधिः समीपे अर्धं धारयन्ति ।
- o. उप XXIV. 32 : 217. 12; 218. 1 : with obj. दायम् ।
- e. उप-नि II. 8 : 45. 12 : उपनियत्य समीपे ह्यग्निं उद्यम्य ।
- e. अति-प्र II. 17 : 62. 4, etc.
- e. उत्-प्र I. 12 : 16. 14 sqq.; VI. 11 : 168. 12; VI. 24 : 185. 6; VI. 30 : 194. 12; VII. 6 : 208. 8, 10; VIII. 1 : 234. 15; 235. 3; VIII. 9 : 245. 15, 17; IX. 8 : 276. 1, 4; XXV. 12 : 241. 3.
- c. वि-उत्-प्र VI. 16 : 152. 2; XI. 8 : 78. 18 : विभज्यविभज्योत्पृच्छति ।
- यवपुरीष adj. XVIII. 21 : 368. 5.
- यवप्रर्हिस् adj. XVIII. 21 : 368. 7.
- याजुष XXII. 1 : 118. 7 : यतस्त्रै याजुष्यै (viz. ऋदः) । यतस्त्राः यजुःसंभ्रताया ऋदः सकाशात् Ms.
- यायावर XXIV. 31 : 216. 11.
- यायावरधर्मं XXIV. 31 : 216. 10, 12.
- यावत्सिद्ध XIII. 1 : 119. 8.
- यु (यौति) c. सम्-उत्-च्चा VI. 8 : 164. 21; XVII. 40 : 320. 16; XVII. 44 : 325. 8; XVIII. 41 : 393. 4; XXVI. 8 : 283. 2 : समुदायुत्य । मित्रयित्वा or सच कृत्वा ।—X. 25 : 24. 10; X. 54 : 56. 16; XI. 7 : 74. 4 : समुदायुतं भवति । यकीकृत्य मित्रितं भवति ।
- o. सम्-प्र II. 16 : 59. 7, 18; II. 18 : 60. 1; IV. 2 : 109. 19; V. 15 : 149. 6; VII. 5 : 206. 2; VIII. 1 : 234. 11; X. 20 : 18. 17; XV. 19 : 223. 18; XIX. 2 : 415. 5 : मित्रयति, आहोडयति ।
- c. प्रति VIII. 20 : 261. 17 : अपामकं प्रतियौति । उत्तरद्वयपादेन प्रतीपमयः प्रेरयति ।
- युग XXX. 1 : 389. 5, 7, designation of a measure.
- युगलाङ्गलम् dvandva X. 24 : 23. 13; XXII. 5 : 124. 10, 13 : युगं च लाङ्गलं च ।

- युञ् c. नि IX. 9 : 277. 12 : नियुञ्च । वसं गोः पादे नियुञ्च वच्चा Kes.
 c. उप-नि act. XI. 6 : 73. 4 ; XII. 7 : 95. 13 ; XV. 24 :
 227. 15.
 यूपविरोचनीय XXIV. 18 : 203. 5 : यूपविरोचने यूपे पक्वो इमे (sic) निमित्ते
 • नैमित्तिकस्वाङ्गः पद्मविहितः । सो ऽप्युपायुञ्ज कर्तव्यः Kes.
 यूपस्योपस्नानम् XIV. 21 : 190. 9 : उत्तं यूपस्योपस्नानम् (T.S. III. 5. 5. h.)
 see Baudh. IV. 11 : 127. 8.
 यूपवटीय VI. 22 : 181. 16, 18 ; 182. 2, 6 ; X. 19 : 17. 16 ; X. 23 :
 22. 6 ; XIX. 1 : 415. 12 ; XXII. 5 : 123. 17.
 • यूस् IV. 8 : 121. 9 ; 122. 15 ; IV. 9 : 123. 7 ; instr. यूञ्हा IV. 9 :
 123. 2 ; loc. यूवन् IV. 9 : 123. 2 ; XXV. 32 : 266. 13 sqq.
 योग्यकृत VI. 15 : 173. 4 ; VI. 24 : 184. 1 : वचनसमर्थम् ।
 योचुपथ XX. 9 : 22. 1, nom. act. to योचुष्यते ।

र ।

- रक्षोऽपहनन XX. 2 : 7. 5.
 रज्जुदाम dvandva IX. 5 : 271. 7 : रज्जुश्च दाम च ।
 रज्जुद्वय IX. 15 : 287. 13.
 रथकार II. 16 : 61. 2 ; II. 12 : 53. 17 ; XXIV. 16 : 200. 5.
 रथचक्राक्षित् XVII. 29 : 307. 13 ; 308. 3 ; XXX. 16 : 408. 8 ; 409.
 12 ; XXX. 18 : 410. 17 ; 411. 6.
 रथचक्राक्षिति XXIII. 15 : 174. 7.
 रथनाली (or. •नाली) XIV. 17 : 183. 5 ; XXIII. 7 : 159. 5 ; XXIV.
 8 : 191. 8.
 रथान्तरश्च XXV. 22 : 254. 7.
 रथधेव XI. 8 : 78. 5 : रथवैकल्यम् ।
 रथमुच XIV. 17 : 182. 16 ; XVIII. 24 : 371. 15 ; XXIV. 8 : 191.
 7 : रथमुच्छे ।
 रथयुज XX. 25 : 57. 1, a measure, cp. युज ।
 रथवर्द्धनाच XXIV. 24 : 209. 9 : चक्रानामस्त्रं विश्वारप्रभाचम् ।
 रथवाहन XI. 2 : 64. 14 ; XI. 6 : 71. 9 ; 72. 9 ; XII. 7 : 95. 8 ;
 XII. 14 : 107. 3, 4 ; XII. 19 : 116. 5, 8 ; XXV. 33 : 269.
 1, 3 : रथ आरूढो याभ्यां शकटाभ्यामिति रथवाहने । तदर्धनाहविर्धानं
 रथवाहनं हविर्धानविशेषचम् । सदोविशेषवासंभवात् समाननिर्देशो ऽपि ।—
 रथवाहने रथशकटे elsewhere.

- रचवाचनवाच XII. 19 : 116. 5, 8 : रचवाचनमकठस्य दक्षिणधुरि नियुक्तः ।
 रचविनोचनीय XI. 8 : 78. 6 ; XII. 14 : 107. 1.
 रथाच XVII. 11 : 292. 4, 6 ; XX. 25 : 56. 18 ; XXVI. 10 : 285.
 7 ; XXVI. 23 : 304. 4, 7 ; XXX. 4 : 395. 16, a measure,
 cp. चच ।
 रथेषा XX. 25 : 56. 18, a measure, cp. रथा ।
 रत्र XXV. 7 : 235. 8 : प्रति रत्रं कठिप्रदेष्टं प्रति ।
 रराटो VI. 25 : 186. 7 : रराटोम् । विदर्हो तोरषस्त्रानीयां वन्दनमाह्वाम् ।
 दर्भमयीमित्यन्वे ।
 ररह्लोष्टि XXVIII. 1 : 344. 15.
 राका XXIV. 20 : 205. 1 ; XXIV. 29 : 214. 16 : उत्तरा पौर्यमासी ।
 राजगृह plur. XV. 3 : 206. 15 ; XVIII. 18 : 364. 9 ; 365. 3,
 probably 'the king's wives.'
 राजयज्ञ XXIV. 11 : 194. 5 : राजकर्तृयज्ञाः Venk.
 राजहृच XXVIII. 13 : 366. 12.
 राजसूयगव XII. 10 : 100. 10, dual, the formulas T.S. I. 8. 13
 / and g.
 राजासन्दी VI. 10 : 166. 13 ; VIII. 19 : 259. 13.
 राज्युदास XV. 14 : 218. 7 ; XXVI. 10 : 286. 8, 9 and elsewhere.
 रात्रिकर्मिन् XV. 19 : 224. 6 ; XV. 22 : 225. 15 ; 226. 3.
 रात्रिधत् X. 12 : 11. 13 ; XXX. 7 : 400. 17.
 रात्रिसन्न XIV. 22 : 192. 1 : द्वादशाहादारभ्य यावत्सप्तसप्तरात्रम् ।
 राम IX. 12 : 283. 12 ; X. 59 : 62. 9 ; XXV. 32 : 268. 2 : न रामा-
 मुपेयात् । रामा रमसायैव गृहीता न धर्माय । शुभ्रमेतदेव ज्ञापयति ।
 रामि XVIII. 48 : 406. 7, 8, name of an ekāha.
 रामिहस्त XVIII. 48 : 406. 8 ; XXIII. 18 : 180. 2 ; XXVI. 33 :
 320. 7.
 रामावत्परिघौविन् VII. 6 : 209. 12 : रामावत् मेघलयेव परिगता घौवा या
 (var. घौवायां परिगतघौवा या) सा परिघौवा । स यस्यासि तत्परिघौवि ;
 cp. रामाव Śat. Br. IV. 1. 5. 19.
 रिष् c. उप-चति XVIII. 15 : 360. 11.
 रश् X. 54 : 57. 3 ; रश्ः designation of the offerings poured into
 the fire with the three formulas T.S. V. 7. 6. 3-4 (d).
 रश् c. वि-सम्-ष्वा caus. XXVI. 12 : 289. 8, 10 : इषश् समारोष्य ।
 रूपीव XV. 1 : 204. 14.
 रेतःसिष् X. 31 : 29. 12 ; X. 39 : 38. 5 ; X. 46 : 46. 18.

ख ।

- खण्ड adj. XXX. 7 : 399. 13 (Thibaut reads खण्डाख्य but cp. Āp. XVI. 13. 9) 'marked.'
- खन् c. प्रति-उप med. VII. 3 : 202. 21; VII. 13 : 220. 16; VIII. 4 : 238. 15; XIV. 12 : 174. 5 : प्रत्युपखन्स । प्रतिपाख्य or उदीखल ।
- खान्स XVIII. 20 : 366. 5; XVIII. 21 : 368. 13, 14, 'destined for a lāṅgala.'
- खिच् c. खभि-परि XXIII. 14 : 172. 9.
c. सम् caus. XXIV. 18 : 202. 9 : यन्नपाचाधि संलेखवेत् । तत्रा-दिना नवीकुर्यात् Venk.
- खिप् c. खव caus. IX. 1 : 265. 9; X. 1 : 1. 8.
c. खनु-प्र XXVI. 31 : 315. 5.
- खिच् c. प्र caus. XXIII. 1 : 149. 6, 7.
- खुप् c. सम्-खव IV. 7 : 120. 3; XV. 5 : 70. 10; XV. 31 : 236. 13 : समवलुम्पन् । रकीकृत्य मृकानः ।
c. सम्-उत VI. 19 : 178. 6; VI. 21 : 180. 14 : खलुख्य । खण्ड Viv.; मृहीला Keś.
c. सम्-प्र I. 21 : 33. 6; XX. 15 : 33. 4 : 'to take away.'
- खोक् VI. 25 : 186. 3, 4 equivalent to खोम (= खोह), also Taitt. Ār. VI. 7. 1.
- खोक्वाधिन् XXX. 6 : 399. 3.
- खोकाग्नि XX. 26 : 57. 7 sqq.; XXI. 14 : 94. 4; XXII. 5 : 123. 12; XXIII. 19 : 182. 7; XXIV. 35 : 222. 7 : खोकाग्नि-रिति विदेरग्निर्नभ इति (T.S. I. 2. 12. b, cp. VI. 2. 7. 3 : ख रवेण खोकेष्वग्नेयः); XXIV. 7 : 190. 15; on this passage : खोकाग्नीष्टुष वेषामुपपन्नत्वं Venkatesvara remarks : वेषां निरुद्धपद्मवन्वे विदेरग्निर्नभो नामाग्ने खडिर इत्यादि (see Baudh. IV. 2 : 109. 8 sqq.) मन्वेनो-त्तरवेद्यां खालासमतपुरीषनिवपमानां खोकाम्याख्यानं तत्राद्यामुपपन्नत्वं खोके नृतिं कला त्रयार्थमपि विदेरग्निरिति मन्वं सकृदुक्त्वा खोकाग्निं भावतेवेत् खिन्तु प्रतिखोकाग्निभावतेवेदित्यर्थः ।
- खोमश्क XXIV. 23 : 208. 2.
- खोधितवाच्य् XXIII. 1 : 148. 8.
- खोधितोन्धीष XXIII. 1 : 148 : 8.

व ।

- वज्रपक्ष XXX. 10 : 403. 9 : कुटिलो पक्षो यस्य ।
 वज्राह XXX. 20 : 412. 8 : कुटिलाहानि यस्य ।
 वच् c. वति caus. VI. 2 : 158. 10; VI. 18 : 177. 16; VI. 19 : 178. 3; VI. 21 : 180. 11; IX. 10 : 279. 13; XXI. 8 : 83. 4 :
 वध्यर्युजमानमतिवाचयति is equivalent to यजमानो ऽनुव्रजति; वति-
 वाचयति वतिरिक्तमितरेभ्यः 'to cause to recite extra (ati)'.
 वद्वय XXIV. 39 : 225. 9 (cp. T.S. II. 1. 8. 3, 4).
 वद्वयिनि XVII. 24 : 303. 9, 10; XVII. 25 : 304. 8, 10; XVII. 26 : 305. 4, 7, cp. सवच्छ ।
 वद्वयु I. 2 : 3. 4 : श्रयितवत्सज्जानुसद्वयम् Viv. and Sāy.
 वद् c. वधि med. I. 7 : 10. 5 (see crit. note); VII. 7 : 211. 1, 14 :
 वधिवदनम् वधिविच्छिद्योपरि मन्त्रवचनम् ।
 वन्न XI. 1 : 63. 12; XXII. 13 : 135. 12; with वन्नैर्भूत cp. वन्नैर्भूत
 Śat. Br. V. 4. 4. 1.
 वनर्षप (?) XVIII. 28 : 376. 15.
 वनिदुसव XVIII. 40 : 390. 16; 391. 1.
 वप् c. वि-वा VIII. 16 : 257. 14 : वृथक्प्रथक् ददाति ।
 c. वभि-नि XXIV. 3 : 186. 14.
 वप् (shave) c. प्र VI. 2 : 157. 11, 'to begin shaving.'
 वयस् VI. 14 : 172. 4 : वृत्सद्भ्याधि यैस्तां व्रश्चति सोमस्त्वानि वयांसि ।—XI.
 1 : 63. 10 : वयसोवयसो वा । सप्तदश वाष्पासिकादारभ्य वष्पासद्वया वध-
 पदान् वाष्पासिकैकहायनव्यविदित्यवाट्पश्चाद्विचिवत्सुतुर्यवाट्पठवाट्पभानदुदु-
 चावः वयांसि, cp. Āp. XVIII. 3. 9.
 वर्मसंगहनीय XV. 24 : 228. 2 (viz. T.S. IV. 6. 6. a-o).
 वश् c. वति caus. III. 6 : 75. 4, 8; VI. 11 : 168. 12, 15; VI. 19 :
 178. 11; VI. 21 : 181. 1 : वतिवास्व उपरि नीला ।
 वसभिद् XXIII. 19 : 183. 1, name of an ekāha.
 वस IV. 2 : 110. 14; VI. 30 : 195. 5 : होतुर्वसं यन्ति । वनैर्गच्छन्ति ।
 वषट्कारपथ XVI. 9 : 256. 3, 4 (thus also to be read l. 5).
 वस् c. प्रति-सम् XXIV. 12 : 196. 7 : वृष्टेन धनेनर्लिजः प्रतिसंवचीत । वृष्टेन
 विवृष्टेन त्यक्तेन दत्तेनेति यावत् । वलिजः प्रतिसंवचीत वासवेत् । वषैव प्रवशाः
 सन्तो यथा तिष्ठन्ति तथा कुर्यादित्यर्थः Venk.; वृष्टेन धनेन वश्यायेनर्लिजः
 प्रतिसंवचीत सद् वसेत् । अथ वृष्टेन धनेन नार्लिजः प्रातःसर्वकाष्ठं (sic) तथा
 वनाज्जीवनाद्वासवेदित्यर्थः Viv. (partly corrupt).

- वसतीवरीकलम् XVI. 3 : 247. 8; XXIX. 6 : 377. 9.
 वसिष्ठयज्ञ XVII. 54 : 334. 1.
 वसुल XXIV. 31 : 217. 1 : (गौः) या लपति ।
 वसुस् subst. neuter II. 13 : 55. 15; XV. 25 : 229. 3, 5 : वसु-
 काले । दृष्टे प्रीवायां वा; occurs repeatedly also in the Kāṇva
 Śat. Br. e.g. I. 2. 3. 23.
 वा c. अभि XV. 8 : 213. 8 : यदाभिवाति, the subject must be वदः; it
 follows from our Baudhāyana-passage that अभिवात Lāty.
 VIII. 5. 3 must be derived also from वाति, not from वति
 as the Petersburg dict. has it.
 वाग्देवत्य XXV. 8 : 236. 15.
 वाचोयम XXI. 9 : 86. 3.
 वाचोयम्य XXVI. 12 : 290. 6.
 वाज् c. उप caus. I. 5 : 22. 16; 23. 4; I. 19 : 28. 3; IV. 6 : 116.
 5; V. 30 : 130. 18; V. 7 : 136. 12; V. 13 : 146. 11; VI.
 20 : 179. 18; XI. 4 : 68. 11 : उपवाजयतीति बीजनमेव वाजवत्
 Śāy.
 वाज XVIII. 51 : 410. 15, 16; 411. 1, 14; 412. 7, name of an
 ekāha.
 वाजपेयिक XXII. 13 : 136. 3; XXII. 14 : 137. 8.
 वाजप्रसवीय X. 54 : 56. 17.
 वाजयाजिन् XVIII. 51 : 410. 14, 15.
 वातय् c. उव IX. 3 : 268. 21; X. 6 : 6. 3, 4 : उपवातयति श्लोचवति
 Viv. and Ms.; उपवातेषु शुद्धेषु ।
 वासुबन्ध XXV. 7 : 235. 4 (cp. T.S. VI. 1. 2. 6).
 वान्या XXIV. 31 : 217. 2 : वान्या (गौः) । अपरवत्येन दुग्धवे । वने
 चरतीत्यन्ये ।
 वान्यवत्स XXIV. 31 : 217. 2 : वान्यवत्सा (गौः) । वने चरति वत्सा वत्सा
 वान्याया वत्सो यस्याः (thus the two copies of the Viv.).
 वायसपुच्छ XX. 16 : 34. 4.
 वास XI. 1 : 63. 7; XI. 3 : 67. 2 : गोवाचं पवित्रं सदस्यम् । आविक-
 मित्यन्ये ।
 वासेय II. 3 : 36. 8 : जर्वादिवाहविक्रयिषः; probably it is a proper
 name, cp. Kāty. X. 2. 21.
 वासतीवर adj. XXI. 17 : 100. 8.
 वासिष्ठोय XXIII. 7 : 160. 2 : (cp. T.S. III. 5. 2).
 वासोदक्षिण XIII. 1 : 120. 4; XXIV. 29 : 214. 12.

- वाक्शोष्पतीय (viz. होमः) XXIV. 17 : 201. 3, with the two stanzas
T.S. III. 4. 10. a, b.
- वाक्श XXIV. 5 : 189. 6 : वाक्शकम्, a wild herb.
- वाचिन् XXIV. 31 : 217. 1 : वाचिनी (गौः) । वचाशुष्टेन वचति (sic).
- विकट XV. 37 : 242. 4, perhaps equivalent to दन्तुर ।
- विकर्षि XVII. 24 : 303. 13; XVII. 25 : 304. 14; XVII. 26 :
305. 11.
- विकर्षी X. 46 : 47. 2; XXX. 6 : 399. 4, name of a peculiar
iṣṭakā, cp. the crit. note on the last passage. .
- विजर्भ XXII. 3 : 221. 8 : तामुष्वां विजर्भो भस्मशुद्धं (r. °शुद्ध्या ?) न कुर्यात् ।
गर्भशब्देन उच्छ्रो ग्निवच्यते । गर्भो वा एष यदुच्छ रति ।
- विधाद्यम् absol. VII. 17 : 228. 13, 18; opp. संततम् ।
- विधिष्पन्ति ? VIII. 21 : 262. 16 : समापयन्ति ।
- विज्याता (viz. रूढिः) XIII. 1 : 119. 7, see XIII. 8 : 124. 7.
- विततवचय XV. 7 : 212. 11, cp. Śāṅkh. śrs. XVII. 5. 1.
- वितराम् adv. V. 12 : 145. 16 : विप्रकृततराम् ।
- वितरि X. 50 : 51. 12 : परिमण्डलविला अपचीना सुक् ।
- वितृषी XI. 1 : 63. 12; XXII. 13 : 135. 12 : हृत्पादा चासन्दी, cp.
Śat. Br. V. 4. 4. 1.
- वितृतीय adj. XXVI. 25 : 308. 4.
- वित् c. चति caus. VI. 12 : 169. 13; XXI. 11 : 89. 9 : चतिवित्पयन्ति ।
चतीत्य गमयन्ति or चतिनयन्ति, cp. चतिवित्पन; probably equivalent
to विद्, which occurs in the Kāṇva Śat. Br. and Āp.
and Hir.
- विधवन XV. 15 : 220. 2; XV. 29 : 233. 17 : 'fan.'
- विधानी adj. fem. XIV. 13 : 176. 5, 7 (cp. T.S. III. 3. 8. 4) : अक्रां
विधान्याम् । अक्रां सुभिश्चदुर्भिक्षबोधनिमित्तत्वात् विधानी ।
- विधु IX. 4 : 270. 11; IX. 17 : 290. 13; X. 8 : 7. 18 : विधुः शिद्रः or
शिद्रम् ।
- विनाड XXII. 17 : 141. 9, 14 : वंशमाडी, cp. विनाड of the Śat. Br.
- विनाड XVIII. 20 : 36^c. 11; 367. 10 probably the same as the
foregoing word.
- विनिधि masc. II. 8 : 46. 5; the पाप्मनो विनिधयः are the formulas
mentioned in II. 5 : विनिधीन् । विभज्य निधीयन्ते पाप्मानि यैर्वा ये
वा तान् सिद्ध्यदिसंबन्धान्नाम्नामित्यर्थः Kes.
- विपच XXIV. 16 : 200. 12 sqq. : विपच अप्राप्तकाले अपर्वणि प्राक् पौर्बमास्याः

- शुक्लपत्रे । तथैवापचीयमात्रपत्रे प्राग्भावास्त्रावाः Viv. ; विपत्रे अथर्वकावे
Venk.
- विपत्र XII. 16 : 110. 3 sqq. ; XV. 37 : 242. 5 ; XV. 38 : 244. 2 :
भिन्नमार्गंशकठमित्यर्थः ।
- विपरीतनामधेय XXIV. 33 : 219. 17 : अस्त्रनामधेयत्वात् प्रथमवत्ता धवि-
तव्यमिति ।
- विषाध XVIII. 48 : 405. 11, name of an ekāha.
- विभक्ति III. 2 : 70. 4 ; III. 3 : 70. 17, designation of the imme-
diately following mantras ;—X. 23 : 21. 21 ; X. 24 : 23. 6
and often in prasna X : विभक्तिमन्त्रत्वादित्थं विभक्तिः । अथ आवापि
वीतय इति प्रथमा विभक्त्यन्ताग्निः Ms.
- विमते ? XVIII. 24 : 372. 7.
- विमयीकृ XI. 11 : 79. 10 : तत्समुक्तुष्य विमयीकुरुते । तदुभवे (viz. आशिष्ठः
and मावताः) समुक्तुष्य वक्ष्यन्तो नदन्तो विमयीकुरुते असमस्येनाशिष्ठेति
Viv. ; असमंजसवीपसेन आशिष्ठेति Keś. ; cp. T.Br. I. 3. 8. 4 and
Sāyana on this passage in Taitt. S. (ed. Calc.) Vol. I, p.
1050, l. 2 from bottom ; cp. also Āp. XVIII. 7. 8.
- वियूस् IV. 8 : 122. 11 : वृथग्युषम् ।
- विराजक्रम II. 18 : 64. 11 ; XXIV. 33 : 219. 14, the mantras begin-
ning with नर्यं प्रजासु T.Br. I. 2. 1. 25 sqq. : विराज उक्तान्ता व
एतेमन्त्रैः प्रजापतिना क्रमेण परिगृहीतत्वात् cp. see T.Br. I. 1. 10.
1.—विराजक्रम Āpastamba.
- विलेख्य adj. XXIV. 10 : 193. 14 : विविधं लेखितवानि विना कपालैः Viv. ;
विखनीयानि भूम्यां लेखनेनैव संजातास्त्राभाणि । ते तानि । औचलाश्रिवां-
विलेख्यानि Venk.
- विवाजिन V. 1 : 129. 10 : विगतवाजिनासु ।
- विद्वत् IV. 6 : 119. 3 : विद्वत्तमनु स्रक्षते वा अनु Viv. ; आवर्तस्रक्षिते प्रदेष्टे
उपाहृतयोरन्यतरन्नित्तमादाय तस्मिन्देष्टे Keś. ; note the reading of
Tr. : विद्वत्तमनु ।
- विम् c. वि-प्र XXIV. 21 : 205. 5.
- विम्वय V. 2 : 130. 15 ; V. 6 : 136. 9 : वेदिं च मार्हपत्यं चान्तरा विम्वय—
XXX. 6 : 398. 8 ; XXX. 10 : 405. 2, 5 ; XXX. 18 : 411.
1 : 'the middle.'
- विम्वयन adj. (viz. मन्त्रः) XXIV. 7 : 190. 12 : विम्वयते हिंस्रते श्रेव
मन्त्रेचेति विम्वयनः Venk.
- विम्वयक XXIV. 25 : 209. 14, see crit. note.
- विम्वययूप XV. 14 : 218. 9 ; XV. 37 : 243. 3.

- विश्रासन XXVI. 12 : 290. 6, nom. act. to विश्रासि : 'the giving of the different directions.'
- विश्वरूप (viz. अक्षः) XXV. 21 : 252. 13.
- विश्वलोप X. 4 : 3. 15; XXI. 2 : 72. 14 : विश्वलोपेन । दक्षैः कुमादिना Viv. ; दक्षैर्भूमिविशोधनपांडुभिश्च Keś. ; अक्षरपूरणसमर्थेन दक्षदिना Ms.
- विश्वरूपज्ञानयज्ञ XXVI. 12 : 289. 6 ; XXVI. 24 : 306. 7.
- विषम XXIV. 39 : 225. 10, 11, cp. T.S. II. 1. 3. 1.
- विष्वचीनशास्त्र XVIII. 48 : 407. 2, name of an ekāha.
- विष्वान्तात् XXIV. 27 : 212. 10.
- विष्वस्मितमंशर VII. 11 : 217. 6 ; XXV. 19 : 250. 7 : अक्षमात्रे निर्गमनप्रवेशनमार्गः ।
- विष्वर्त्मिक III. 1 : 69. 5, 14 : कक्षापाः ।
- विष्वद्ववाच् I. 3 : 5. 5 ; XXIII. 11 : 166. 4 ; XXIV. 23 : 208. 8, opp. to वाचवम ।
- विष्वस्त्रिका XXII. 16 : 139. 19 ; XXIV. 8 : 192. 3, also pi. sū. I. 4 : 8. 4, name of a kind of plant.
- विष्वन्व XIV. 4 : 158. 1 (विष्वन्वꣳ मस्यꣳ cp. T.S. III. 1. 7. 3 ; VII. 5. 2) ; plur. XX. 1 : 3. 5 the roas in T.S. IV. 7. 14.
- वी (5 वी of the P.W.) c. वा XIV. 10 : 170. 2 : वावीवेरन्निति (cp. T.S. III. 2. 9. 5), आधिताः स्तुर्धत्युरपि संभवति प्रैति ।
- वीडित II. 13 : 56. 2 ; VI. 32 : 197. 8 ; XXV. 13 : 242. 11 : ददा ।
- द (दक्षीते) c. क्षति XXIV. 12 : 195. 11 ; XXIV. 13 : 197. 6 : तानेव क्षान्तिदक्षीत तानन्तिऋष्यान्वाङ्ग दक्षीत । तानेव दक्षीतेत्यर्थः Venk.
- दक्षल subst. masc. XVII. 39 : 317. 1 ; XVII. 40 : 320. 10, probably equivalent to दक्षल or दक्षल, 'a thin piece of wood, a splinter,' cp. दक्षले dual neuter Kāṇva Śat. Br. III. 1. 12. 3, पुरोडाशदक्षलम् ib. V. 3. 2. 1.
- दत् c. सम्-वा VI. 21 : 180. 17 ; IX. 6 : 274. 2 : समदत्त्य निधाय ।
c. प्रति-नि caus. XIV. 14 : 178. 3.
c. अनु-परि caus. XI. 7 : 76. 6, see under पꣳ c. अन्व ; XVII. 41 : 322. 1.
c. प्र XIV. 7 : 162. 19 sqq. : प्रदत्ते क्षुडिते ।
- दक्षिणेश्वर XXIV. 13 : 198. 2 : दक्षिणेश्वरे वर्तमाने । दक्षिं जीवमोपायं प्रेषते इति प्रेषः । तद्विष्वर्तमाने याजके तथाभूते अयाज्यमपि दारिद्र्यपरिहारार्थं याजयेदित्यर्थः Venk. ; यस्य दक्षिणेश्वरवर्तमाने कर्मसङ्गे कक्षवपीडायां च Viv.
- दक्षान्ति XIII. 43 : 151. 2 ; XIV. 16 : 180. 14 ; 181. 12 and often : क्षौशिकाग्निः ।

- दद्यान्न XXVI. 9 : 285. 1 : दद्यान्नमग्निहोत्रादि ।
दृढि VII. 5 : 206. 6 ; VIII. 1 : 234. 12 : दृढिलिङ्गो मन्त्रः (T.S. III. 1. 8. 2).
दृढिज XXV. 30 : 264. 3.
दृष् c. प्रति-प्र XX. 1 : 5. 8 ; XXVI. 2 : 272. 13.
दृष्ट XXX. 2 : 391. 4, 5, 7.
दृष्य dual. दृष्यौ IV. 5 : 115. 8 ; XVIII. 36 : 385. 11 ; XXIII. 18 : 179. 11 : मन्त्रलिङ्गात् दृष्यावित्युक्तम् । यूपप्रकसौ (cp. T.S. I. 3. 7. i) : ' the two blades of grass (or pieces of wood) used at the agnimanthana ', cp. Āp. VII. 12. 12 and Kāty. VIII. 7. 5.
दृषारव I. 6 : 9. 12 ; XX. 7 : 17. 12 ; XXIV. 25 : 210. 15, also pi sū. I. 6 : 10. 19 : पाषाणः Viv., Sāy. ; Āpastamba I. 20. 2 uses चम्पा ।
दृष्टिवाचस XVIII. 16 : 361. 5 ; XVIII. 19 : 365. 8.
दृष्टा II. 8 : 46. 10 : भाविस्त्रानम् ।
दृष्ट् c. चा caus. XI. 8 : 77. 5 : चावेष्टयति भ्रमयति चक्रम्, equivalent to or corrupt for चावेष्टयति ।
c. प्रति-निष् caus. med. XXV. 2 : 228. 11.
दृष्टत् XVI. 24 : 270. 5 ; XVI. 25 : 270. 19 ; XXIII. 12 : 168. 3 ; XXIV. 38 : 225. 6.
दृष्टध XXVI. 8 : 232. 6.
दृष्टाज III. 14 : 84. 15, दृष्टाजसुपस्त्रानम्, the upasthāna with the virājakrama formulas ;—XXII. 3 : 119. 22, the दृष्टाजोर्द्वौः here mentioned refer to T.S. V. 6. 7.
दृष्टसव XVIII. 3 : 345. 18.
दृष्टकर्मण XIV. 9 : 169. 2 : उक्तानि दृष्टकर्मणानि (T.S. III. 2. 8. c-g) see Baudh. VIII. 6 : 242. 1 ; XIV. 20 : 188. 10.
दृष्टानरमावत X. 51 : 53. 1, cp. 4 and X. 52 : 55. 10, 11.
दृष्टर्जन XXI. 15 : 98. 4.
दृष्टिचारम् absol. XXI. 2 : 72. 1 ; XXIII. 6 : 157. 6.
दृष्टिपङ्क्तम् absol. XI. 3 : 67. 11.
दृष्ट् c. चव IX. 3 : 268. 14.
दृष्टिसर्ग XX. 8 : 20. 9, 11.
दृष्टपुच्छ XXX. 10 : 403. 9 : विशीर्षं पुच्छं यत्न ।
दृष्टवसाजीय XXVI. 12 : 289. 11.
दृष्टति XXIV. 23 : 208. 2 : वक्षिपलाशः ।

- व्रतदुष् plur. व्रतदुषः XXIII. 9 : 163. 12 ; acc. sing. °दुषम् XVI. 2 : 246. 13 ; loc. dual. °दुषयोः VI. 1 : 157. 4 ; VI. 9 : 165. 10.
- व्रतन VI. 7 : 164. 12 nom. act. to व्रतयति, also in व्रतनवेष्टा VI. 9 : 165. 13 ; in VI. 19 : 178. 16 it designs according to the Viv. (करचसाधने व्रतनं मन्त्रमुत्सृज्य) the vratanamātra.
- व्रतनपच masc. VI. 6 : 162. 18 ; XVI. 1 : 245. 5, 8, 10 : चन्वा-
चार्यपचने ।
- व्रतोपायनीय II. 12 : 54. 11 : भोजनार्थमुपेतत्वं भोष्यमित्यर्थः ; VI. 1 : 157. 4 ; XV. 2 : 206. 10 ; XXIV. 21 : 205. 10 ; XXIV. 34 : 220. 14 ; XXV. 6 : 234 : 3, 6.
- व्रतोपेत I. 1 : 1. 7 ; XXIV. 23 : 207. 8 ; XXIX. 13 : 387. 14.
- व्रात्यधन XVIII. 25 . 373. 8.
- व्रात्यहोम XVIII. 24 : 371. 5 ; XXVI. 32 : 318. 14 ; XXIX. 5 : 375. 3.

श ।

- शकसान् XVIII. 21 : 368. 14, here in opposition to स्वर्गन् ।
- शकल्पिष् XXIV. 22 : 206. 9.
- शत् c. वि-ञ्चव caus. XII. 1 : 85. 8 : व्यवज्ञातयन्ती विविधं पतयन्ती, cp. Āp. XVIII. 8 : 11.
- शत (?) XVIII. 8 : 350. 6 ; XVIII. 10 : 354. 3, 7 ; XVIII. 16 : 361. 7 ; XVIII. 17 : 362. 1 ; 363. 10 ; XVIII. 18 : 364. 5.
- शतहन्वला (viz. रष्टिः) XXVI. 6 : 279. 6.
- शतपल XV. 15 ; 219. 14 ; XV. 17 : 221. 19 ; 222. 1 ; XV. 18 : 222. 11 ; XV. 28 : 232. 8 ; XV. 38 ; 243. 13 : 'weighing hundred palas.'
- शद् c. चनु-वि caus. IX. 14 : 286. 7 ; IX. 16 : 288. 17 : चनुविज्ञाद्य विकीर्य Viv. ; चवकीर्य Kś.
- शद् XVIII. 45 : 399. 2 sqq., name of an ekāha.
- शफ IX. 5 : 271. 1 ; 272. 1 ; IX. 6 : 274. 1 ; IX. 9 : 278. 14 ; IX. 14 : 286. 8 ; IX. 15 : 287. 4, 11 : शफौ दीर्घकाष्ठे परस्परं संक्षेपिते । तयोर्मध्ये यथा सुषिरं भवति तथाभूते ।
- शफोपयमनम् dvandva IX. 5 : 271. 1 : शफौ च उपयमनं च ; cp. शफोपयमान् IX. 9 : 278. 3.
- शम् c. चम्-ञ्चव caus. act. and med. IX. 12 : 282. 10 : समवशमचम् । निदधत् ; IX. 15 : 287. 14 : समवशमयति । निदिपति ; XIV. 19 :

185. 15 : समवग्रमयन्ते । वेन प्रयोजनं तदग्निदे निदधानि; XV. 31 : 237. 13 : समवग्रमयतात्; XVI. 29 : 276. 1; XVIII. 25 : 373. 8 : समवग्रान्तस्; cp. Śat. Br. VII. 3. 2. 1, 2.
- अमरश्च XVI. 13 : 260. 5; XVII. 43 : 324. 6. The same word occurs Kāthaka XXXII. 3 : 21. 16. Drāhy. V. 4. 11, Baudh. gr̥hs. IV. 4 (अथ यदि पञ्चवता अमरश्चः स्यात्), in the Bhāradvāja gr̥hyasūtra II. 29, and cp. अमरश्चभावुक TBr. I. 3. 5. 4, see on this word Sāyana in the Calc. ed. of the Taitt. S. vol. I. p. 1008. The meaning seems to be 'a quiet chariot,' the counterpart of अमरश्च ।
- अम्या XXX. 1 : 389. 5, 7; XXX. 3 : 394. 8; XXX. 4 : 395. 10, name of a measure.
- अम्यान्वास XII. 17 : 112. 1 sqq.; XVI. 29 : 276. 2; XVI. 30 : 276. 12.
- अम्यापरिधि adj. XIV. 17 : 182. 2 sqq.; XXIII. 7 : 159. 1 : अम्या ह्य परिधयः । अम्याः परिधयोः स्त्रिभिति ।
- अम्याप्रवाध XI. 7 : 76. 4; XII. 12 : 103. 12; XII. 17 : 111. 14 : अम्याप्रवाधे ।
- अराव XXIV. 29 : 214. 5 : अरावप्रमाणं तच्छुद्धादि पुत्रपूतं पञ्चमनेतत् ।
- अरीरवन् XVII. 28 : 306. 10 : अरीरवद्यजुः, cp. अरीरवद्भावनम् Jaim. śrs. 4 : 5. 17 ed. Gaastra, and its counterpart अररीर in Jaim. up. brāhm. III. 30. 2, III. 38. 10.
- अरीरस्युस्मर्त्तुं XXIV. 19 : 203. 12.
- अस्मिन्निर्गच्छे XV. 30 : 235. 6; XXVI. 11 : 287. 13.
- अवान् XVIII. 36 : 385. 10; XXIII. 18 : 179. 11, 12.
- अस्मभक्ति XXV. 21 : 252. 12-14.
- अस्मिन् XVI. 21 : 267. 6; XXVI. 17 : 297. 3.
- आमुल्लक XXVI. 32 : 318. 11.
- आमुल्लजिन XXVI. 32 : 318. 11 but आमुल्ला• XVIII. 25 : 373. 8.
- आलौन XVIII. 8 : 350. 7; XVIII. 16 : 361. 8; XVIII. 40. 391. 6.
- आस् c. वि IV. 8 : 121. 4, 5; VI. 17 : 175. 18 : तामध्वर्षुर्विशास्ति । विविधं शास्ति कुर्वतोऽस्युजतेति वा; XI. 2 : 66. 6 : and often : पद्यास्ति विविधश्च refers to VI. 34 init.; XXVI. 13 : 291. 4 etc. : 'to give different directions about something.'
- आस XXVI. 11 : 287. 11.
- अपिपिष्ट II. 3 : 36. 14 : दुग्धमां Viv. ; केसरदिनद्विराः Venk

- श्रिपिविष्टवन् XXV. 34 : 270. 7.
- श्रिष्य XVI. 3 : 248. 8 etc. ; XVIII. 36 : 386. 5 etc. ; XXIII. 11 : 167. 10 etc.
- श्रिष्यवन् VI. 18 : 175. 20 ; 176. 1 : श्रिष्यवत् विशेषवत् प्राकृतात् कार्त्तव्येन-
यादिना विशेषेण विशेषवत् ; XVII. 9 : 290. 6 : श्रिष्यवन् इव । श्रिष्यिष्ठ-
प्रयत्ना इव अलरभाषा इव ; XXV. 13 : 242. 3.
- श्री (श्रीते) c. परि XXIII. 2 : 151. 11 ; caus. IX. 2 : 267. 16 ; XII.
8 : 98. 11 ; XVIII. 22 : 369. 5 ; XX. 4 : 13. 5 ; XXIII. 2 :
150. 10 ; XXV. 16 : 247. 6 ; cp. परिब्रायन ।
- श्री (श्रीयते) c. उप XVIII. 45 : 401. 1, counterpart to अवश्री० ।
- श्रीतीह I. 3 : 5. 7 ; VI. 6 : 162. 16, 19 ; XIV. 27 : 199. 5 ;
XXVI. 9 : 284. 10.
- श्रीतीभू XXVI. 9 : 284. 7.
- शीपय II. 5 : 40. 7 ; meaning ?
- श्रुग्वन् X. 22 : 20. 3 : श्रुग्वती परितापवती ।
- श्रुच्छि XXVIII. 13 : 366. 9.
- श्रुनक्षत्रयज्ञ XXIV. 11 : 194. 6 ; XXVI. 33 : 320. 5.
- श्रुष्काभिषय XXV. 22 : 254. 6.
- श्रुद्रगवी XXIV. 31 : 216. 14.
- श्रुद्रपाद्या XXX. 14 : 407. 14, name of a particular istākā.
- श्रुक्षीभूत XVII. 11 : 293. 3 : आशुभूताः ।
- श्रुतानश्रुत् VI. 34 : 198. 17 ; VIII. 9 : 245. 10 ; 246. 4 ; XXI. 22 :
100. 2 : आतश्चत इत्यातश्रुत् श्रुतं च तदातश्रुत् च । अपयित्वा तन्ना आतश्रुत् ।
- श्रुभानचित् XVII. 30 : 309. 1, 6 ; XXX. 19 : 411. 10.
- श्रुभुनन् XXI. 12 : 91. 13 : कूर्चवान् ।
- श्रुन XVIII. 36 : 386. 4, name of an ekāha.
- श्रुनचित् XVII. 28 : 306. 14 ; 307. 1 ; XXIV. 5 : 188. 14 ; XXX. 5 :
397. 6 ; XXX. 8 : 401. 3.
- श्रुदोपय XXIV. 2 : 186. 3 : अदारकः Viv., Venk. ; cp. कमुपय ।
- श्रुपय subst. neuter. I. 8 : 12. 6 : अयन्ते श्रुपयेभिरिति श्रुपयानि
काहानि Sāy.
- श्रुमय XVI. 30 : 276. 7.
- श्रि c. अनु-उत् VI. 2 : 157. 10 : अनुच्छयति अध्यापं निदधाति Keś.
c. अभि-नि XI. 10 : 79. 2 ; XII. 12 : 103. 9 ; XII. 13 : 105.
16 : अभिनिश्रयध्वम् । अभियनेन श्रयध्वम् ।
c. उप-नि active. XXIV. 19 : 204. 3.

- चिन्ति XI. 1 : 63. 4; XI. 11 : 80. 1; XXII. 15 : 138. 6 : चिन्ति
निन्नेषीस् (var. •षिस्).
- चु c. चति-च्वा caus. IV. 6 : 116. 13; XX. 28 : 62. 4.
- चेचिजतं VI. 26 : 187. 13, see crit. note.
- चेष्टिन् X. 56 : 58. 16; XII. 9 : 99. 15 : चेष्टी प्रधानः ।
- चक्षक XII. 2 : 87. 7.
- क्षिप् c. चस्-च्वा caus. XIII. 26 : 136. 10, 11 : चाग्नेयस्य च सौम्यस्य चैने
समाह्वेयवेदिति । स्रुद्धाभिसृष्टेषु चवयवयोनात् पठेति चाग्नेयस्य चण्डं सौम्यस्य
कतिपयांस्तच्छ्रुत्वाग्नेये प्रक्षिपति ।
- c. चनु-उप I. 15 : 24. 1.
- क्षीप (?) XV. 1 : 204. 12.
- चभ्यश्च II. 5 : 39. 8; meaning ?
- चल्लश्च II. 5 : 40. 10, cp. perhaps चल् of the Dhātupāṭha.
- चसु c. उप caus. (obj. दुन्दुभीन्) XV. 24 : 228. 5.
- चावघ्नान् XIV. 9 : 167. 8.
- चेतक XIV. 29 : 202. 1 : चेतकामास् । पञ्चाशत्पुत्रमध्ये वक्रधनुर्वद्यश्चेत्
पञ्चाशत्पत्न्यद्वयान्वा ।

ष ।

- षडुद्याम् X. 12 : 12. 1 : षडुद्यामा यस्मिन् तत् षडुद्यामस् ।
- षडुपसक्त XXV. 27 : 259. 5, 12; 260. 8.
- षोडशतय XII. 8 : 96. 10 (षोडशतय च्वापो) ।
- षोडा XXX. 3 : 393. 6 against षड्धा XXX. 19 : 411. 15.

स ।

- संयवन् XX. 8 : 20. 6, nom. act. to संयौति : उदकपिष्टयोः संयोजनम्
Sāy.
- संयवनीय I. 8 : 12. 6 : पिष्टसंयवनीया च्वापः । मद्कीरित्यर्थः ।
- संयान् XIV. 1 : 153. 14 : प्रज्ञातमपात् संयानस्य विधिः । अथ कदाचर्वाच
इत्यादि see VI. 9 : 165. 14.
- संयोजन in यूप• and पद्म• XX. 26 : 59. 14.
- संवत्सरजर्भं XXVI. 20 : 300. 9 : यथैतद्वतनो वै प्रजाकामा (T.S. VII. 2. 6)
इत्येष संवत्सरजर्भं एकाद्भरानवत्राचसंवत्सरजर्भं इत्यन्वे ।
- संवत्सरतम XXVI. 26 : 308. 9; XXVI. 27 : 311. 1.
- संवत्सरश्चत् X. 12 : 11. 13; XXX. 7 : 400. 16.

- संबन्ध XX. 29 : 64. 9.
- संबन्धीय XXVI. 13 : 291. 3.
- संस्वाव II. 3 : 37. 2 : प्रातःसवने वषट्कारादिबोधयिता काष्ठादिना Viv. ;
Veñk. reads संस्वाव and comments : संस्वावयति पाचनतं सोमादि
वषट्कारादिकास्तबोधनेन अग्नौ चारयतीति संस्वावः । अश्विनैर्वषट्कारादिसमय-
बोधिता संस्वावः ।
- संस्वव XIV. 27 : 198. 14 : उक्तः संस्ववः (T.Br. I. 4. 6. 1-5) see
Baudh. XIV. 4 : 157. 1. sqq.
- संस्तुत XXIV. 12 : 169. 4 : संस्तुततमः चित्ततमः Veñk. ; विद्यादिना
पूज्यमानः Viv.
- संस्तुता ep. उदकसंस्तुता and उदीनीनसंस्तुता ।
- संस्तुता XII. 1 : 86. 6 ; XII. 4 : 89. 14 ; XV. 37 : 242. 11 :
संस्तुतां करोति । संस्तुतापयति ।
- संस्तुतावश्च XXIV. 1 : 185. 2, 15 : संस्तुतावशेन । संस्तुता समाग्निः । यथा प्रारब्धं
समाप्यते तथा कर्तव्यम् Viv. ; समाग्नानुरोधेन समाग्नार्थम् Veñk.
- संस्तुत्यर्थक XXVI. 23 : 304. 2 : संस्तुत्यर्थं (thus MS, text and
bhāṣya) यूपसंबन्धात्प्रश्ने क्रियमावः सन्यूपसंस्तुत्यर्थः ।
- संस्तुमान XX. 9 : 21. 6 (and 7 ?), nom. act. to संस्तुयति ।
- संस्तुतदामयन XXVI. 21 : 302. 1.
- संस्तुतावस्थापिधानम् XIV. 10 : 171. 5 : उक्तं संस्तुता (T.S. III. 3. 8.
c-f), see Baudh. IV. 11 : 126. 16 sqq.
- संस्तुतावकाय VI. 12 : 168. 19 ; VIII. 21 : 262. 8 ; XXI. 25 : 114. 7.
- संस्तुतवैसर्जन VIII. 18 : 259. 1 : तानुनप्रसमयविमोचनम् ।
- संस्तुताभ्यावर्तिन् XXIV. 6 : 189. 12, 14 : संस्तुताभिमुखोनावर्तनशीलम् । संस्तुता-
संपत्तिनिवन्धनादृत्तिमदिति यावत् Veñk.
- संस्तुतकाल XX. 1 : 4. 9, 13.
- संस्तु med. with accus. IV. 6 : 119. 6 ; VII. 5 : 206. 9, 14, 18 ;
207. 1 ; VIII. 1 : 234. 12, VIII. 17 : 257. 19 : अस्तुत्या
आसन्नयति or अस्तुत्यान्तरालेषु सन्नयति or अस्तुत्य एव स्नापयति (this refers
to VIII. 17).
- संस्तुनीय XIV. 4 : 158. 1, op. T.S. VII. 5. 5. 2.
- संस्तुत XXI. 18 : 101. 12 ; XXI. 23 : 111. 4 ; XXII. 14 : 136. 15,
accompanied by the formula अस्तुत्यै ता कुरुम् etc.
- संस्तुती (subst. fem.) XXV. 20 : 151. 4 (see crit. note) ; XXVI.
24 : 305. 9 ; see also संस्तुती ।
- संस्तुतिन् XXVI. 23 : 304. 2 : प्रतिरूपभावतर्तवे Ms. ; प्रत्येकभावतर्तवे Viv.
- संस्तुती XVIII. 50 : 408. 16, read probably संस्तुती with L.

- संविताङ्गति X. 37 : 35. 11 and passim in praśna X; XXV. 27 : 259. 7. sqq.
- सङ्घ c. वि XVII. 31 : 310. 9 : विषजन्ति शोषयन्ति ।
- संज्ञाङ्गति XI. 4 : 69. 12; XV. 29 : 233. 7.
- संज्ञानौ (viz. दृष्टिः) XIII. 20 : 131. 13; XVIII. 25 : 373. 11.
- संज्ञानेष्टि XXIV. 3 : 187. 7; XXVI. 5 : 278. 10; XXVI. 6 : 280. 1.
- सत II. 13 : 55. 17; II. 17 : 61. 10 and passim : सवे । कुच्छे वा
भारवे वा or सतं दृष्ट्वाङ्गम् Keś., or सतम् कुच्छम् ।
- सतानूनग्निम् XX. 16 : 35. 15.
- सद् c. षति XVIII. 15 : 360. 1, see crit. note.
- c. उत् caus. (obj. उत्तरनाभिम्) V. 5 : 134. 12; V. 10 : 143. 7;
VI. 23 : 183. 3 and often : उषेस्तरां कृत्वा; (obj. राजानम्, चवं,
शजोषम्) VII. 5 : 205. 19; VI. 28 : 190. 15; VIII. 9 :
245. 19 : स्थापयति or सादयति ।
- c. उत् XVIII. 20 : 367. 11 : नवनीतमुखीदति 'is being secreted';
XV. 36 : 241. 7 : उत्सृज 'falling forth, excluded,' not 'anti-
quated', as compared with XV. 18 : 223. 7, XV. 32 :
238. 6.
- c. सम्-उप caus. VI. 30 : 195. 14 : समुपसाद्य । एकत्र सप्तोषे
स्थापयित्वा ।
- सदस्य XV. 1 : 204. 14; XV. 8 : 213. 11.
- सदस्य (the 17th. ṛtvij) II. 2 : 35. 9; II. 3 : 36. 11, 14; 37. 2,
9; II. 4 : 38. 7; VII. 1 : 200. 3; VII. 11 : 216. 18; 217.
4; VII. 14 : 222. 18; VIII. 12 : 249. 20; XVI. 1 : 246. 1;
XVI. 2 : 246. 8; XVII. 18 : 298. 2, 7; XVII. 19 : 298.
13; XXI. 22 : 109. 3; XXV. 13 : 243. 3.
- सद्यस्कार्यं XVIII. 20 : 367. 1.
- सद्यस्कास XXIV. 16 : 200. 10.
- सद्यस्त्री XVIII. 20 : 366. 4, XXIII. 18 : 179. 8; XXV. 13 : 242.
5, 6; XXVI. 32 : 318. 4, 7, name of an ekāha.
- सद्यस्ता XVIII. 20 : 367. 11.
- सद्योयज्ञ XX. 25 : 55. 5.
- सनीषार VI. 7 : 164. 12; XXI. 10 : 86. 15.
- संतनि or संतनी III. 14 : 84. 9; III. 15 : 86. 2, 8; XII. 3 : 87. 9,
10; XIV. 5 : 160. 12 : ष्यिः प्रातःसवन इत्यादि (T.S. III. 1. 9.
b-d); and passim in Dvaidha and Karmānta.
- संतराम् V. 12 : 145. 16 : संनिष्ठतराम् ।

- संतर्पण XIV. 9 : 169. 2 : उक्तं ऋषिवाक्यात् संतर्पणम् (T.S. III. 2. 8.
a-b), see Baudh. VIII. 12 : 249. 16 sqq.
संदर्भः XVIII. 26 : 386. 6, name of an ekāha.
संदाव IX. 4 : 269. 13; X. 7 : 7. 4 : अग्निसंदावम् । अग्निचूर्णम् ।
सद्विधपुरोडाशः XXIII. 4 : 154. 6 : उपचितपुरोडाशः ।
सदीक्षितः XXVI. 12 : 289. 12 : सद्य दीक्षिताः ।
सन्धिनीक्षीरः XXV. 2 : 230. 5 : सायंदुग्धायाः क्षीरम् ।
सन्धमात्रः XXIV. 25 : 209. 14 : नक्षत्रोर्मुष्टौ परस्परमसंस्पर्शौ यावन्नावत् ।
सन्निवापः XV. 17 : 220. 15; XXII. 4 : 122. 12; XXIII. 9 : 162. 11.
सपिस्तकः XIV. 29 : 202. 6 : सपिस्तकम् सवृद्धम्, cp. पिस्तकावन्तः, अष्टापिस्तकः ।
सपूर्वपात्रविशुद्धम् II. 19 : 66. 8, 16; II. 20 : 67. 10, 16; III. 3 :
71. 4, 9; III. 12 : 82. 14; 83. 5, 10; XXIII. 2 : 150. 12;
XXIII. 14 : 173. 5; XXVIII. 1 : 344. 11; XXVIII. 2 :
347. 11.
सप्तम् XXV. 4 : 232. 7.
सप्तदशसामिधेनीकः XX. 18 : 39. 6; XX. 22 : 49. 5; XXIII. 1 :
147. 3; XXVI. 4 : 275. 11.
सप्ररेकः XI. 11 : 79. 7 : सप्ररेकान् अग्नेषाम्; XVII. 35 : 313. 5; XVII.
36 : 314. 12.
सप्रारोहः II. 6 : 42. 10, 12; II. 12 : 53. 8.
समपाङ्गुलिः XXV. 10 : 239. 3, see crit. note.
समन्वानवनः XX. 31 : 68. 7; XXI. 15 : 97. 13.
समपक्षपुच्छः X. 19 : 17. 17.
समभिवासनः III. 24 : 96. 17; XXV. 16 : 247. 4.
समयाविधितः XVII. 3 : 285. 13; XXVI. 22 : 302. 7 : समयाग्रब्दी
ऽर्धपर्यायः समयार्धेन व्युत्पत्तीति । विधितः विवदः । अर्धविहितो ऽर्धविवदः ।
अर्धास्त्रमित इत्यर्थः ।
समवक्षेपः XXII. 14 : 137. 18.
समसाहोमः XXIV. 31 : 216. 10.
समानवर्धिष् XIII. 1 : 120. 1.
समानयोनिः XXVI. 11 : 288. 11.
समानसंज्ञानः XXV. 7 : 235. 6 : एकसंज्ञानः ।
समानस्यः XI. 4 : 69. 2.
समानाश्रमिन् XII. 15 : 109. 4, 8.
समारभः XXIV. 1 : 185. 14 : आरभस् Viv. and Veñk.
समावच्छस् XI. 13 : 83. 13 : समं विभज्य ।

- समिद्धार XVI. 7 : 253. 10 ; XXVI. 13 : 291. 1 ; XXVI. 18 : 298. 9 ; XXVI. 19 : 299. 9 ; XXVI. 25 : 307. 3 ; XXVI. 27 : 310. 10.
- समृद्ध XVII. 29 : 308. 6, 9 ; XXX. 18 : 411. 5, 6, a manner of building the 'agni.'
- सम्बन्धि XXII. 1 : 117. 4, designation of the mantra चक्षुषा सोमं समर्धय (T.S. III. 1. 10. b).
- समोदक II. 13 : 56. 3 : समोदको युक्तोदकः समस्यवच इति ।
- संप्रत्याहारम् absol. XXII. 5 : 124. 14.
- संप्रसर्पण XIV. 8 : 166. 9 : संप्रसर्पणं (T.S. III. 2. 4. c. sqq.) see Baudh. VII. 10 : 215. 10 sqq.
- संभरणी VII. 6 : 208. 8 ; VIII. 1 : 234. 15 ; VIII. 9 : 245. 14 : संभरणाम् कक्षये ।
- संभरणीय VIII. 1 : 234. 14 : संभरणीये हृत्तीये वर्णे ।
- संभार VI. 18 : 176. 18 : संभारान् चग्निर्वज्रभिर्दित्यनुवाकम् Taitt. Ār. III. 8.
- सवाडासन्धी VI. 10 : 166. 15 ; IX. 5 : 270. 20 and passim in pr. IX.
- सवाद्दुर् VI. 34 : 198. 15.
- सवन्नपुच्छ XXVI. 19 : 300. 1.
- सर्पाचामयन XXVI. 24 : 306. 7.
- सर्पिरासेचन II. 14 : 56. 7 ; V. 10 : 141. 21 ; XV. 3 : 207. 7 ; XV. 4 : 208. 2 ; XVIII. 8 : 350. 12.
- सर्वतःप्रसवण XV. 1 : 204. 5.
- सर्वतोमुच XXIII. 19 : 180. 5 sqq. ; XXVI. 33 : 320. 10, name of an ekāha.
- सर्वतोमुच adj. X. 35 : 33. 12 ; X. 38 : 36. 15 ; X. 40 : 39. 4, etc.
- सर्वशुद्ध (viz. इष्टिः) XIII. 29 : 138. 20 ; XXIV. 6 : 189. 14 : च न सर्वशुद्धाश्वेन सर्वशुद्धाश्वकाम्येष्टिद्रव्यं पुरोडाशो ऽभिधीयते (Baudh. XIII. 29, 30) । तथानेकदेवताकमेव द्रव्यं राघन्तरेन्द्रादिदेवताभेदेनावर्तन इति देवताभ्यावर्ति Venk.
- सर्वभक्ष adj. VIII. 8 : 244. 15 ; VIII. 15 : 256. 13 ; XI. 12 : 81. 12 ; XI. 13 : 83. 15 ; XII. 16 : 110. 12 ; XVII. 5 : 287. 3, etc.
- सर्वनेध XXIV. 11 : 194. 5.
- सर्वसंज्ञा VIII. 21 : 263. 4 ; X. 11 : 11. 8 : सर्वसंज्ञां पत्रोः कुर्वन्ति । पूर्वाङ्गत्यन्तं समापयन्ति ।

- नर्वसुरभिपिष्ट XVII. 39 : 317. 2; XVII. 40 : 320. 16.
 सर्वाभिप्रायिक XXIV. 11 : 194. 17 : सर्वाभिप्रायिकाश्च सर्वाभिप्रायप्रयोज-
 नानि सर्वपक्षान्नीत्यर्थः Viv.; सर्वकामपक्षान्नीति यावत् Venk.
 सर्वायुष XV. 21 : 225. 12.
 सवच्छ XXVI. 28 : 312. 2, cp. वच्छच्छिति ।
 सवनीय XXIV. 22 : 206. 8; meaning ?
 सवनेष्टि XXI. 6 : 79. 14.
 सवात्नी (dual सवात्नी, gen. dual सवात्नीः; the nom. सवात्न्य given by
 the P.W. is false, cp. also T.Br. III. 1. 6. 2) V. 10 : 142.
 7; XII. 5 : 92. 7 : एकेन वत्सेन वृत्तवत्या जीववत्या च वे दुच्छते ते
 सवात्नी, and elsewhere : एकेनैव वत्सेन वृत्तवत्या च क्षमाता च दुच्छते
 सवात्नी ।
 सविष्णुश्च XV. 18 : 222. 14; XVIII. 34 : 384. 1.
 सविद्येय subst. XXX. 2 : 392. 15; XXX. 10 : 403. 11; XXX.
 12 : 406. 13, 15; XXX. 20 : 413. 4.
 सवोत्तरिन् VI. 21 : 181. 5 : सव्यस्यसुपरि कृत्वा ।
 सवस्त्र XI. 3 : 66. 11 : सवस्त्रात् । सोपकरणां सतवात्सपविचोपयमादि; XVII.
 33 : 312. 4 : सवस्त्रात् । सतवात्स्येनपञ्चमतादृषादिसहितान् ।
 ससावित्र XXII. 2 : 118. 11 : सच सावित्रैः । सावित्रहोममारभ्य ।
 ससिद्धकृत् XX. 19 : 42. 2; XXVI. 6 : 279. 11.
 सस्युश्च X. 16 : 15. 13; X. 17 : 16. 10 : with the stanza स्युश्चः
 स्युश्चिन्त् T.S. IV. 2. 1. n.
 सस्यकारिप्रत्यय II. 2 : 35. 16; XXIV. 18 : 203. 6. The Vivaraṇa
 of the first passage (35. 14-17) runs thus : आदितः कर्मात्काले
 चालीदेत्य स्याद्यो धर्मा आ कर्मसमाप्तेः । सस्यकारिप्रत्यय इतरैर्कलिभिः
 सच संवाद् कृत्वात्तीयं पदार्थमा चतुर्थान्तुर्थेन सच क्रियमावादादभ्य वृद्धौ
 बवस्त्राय पाषिंसमर्शनकाले परित्स्वरं पाचसादनकाले ब्रह्मण उपवेशनमेव-
 मान्नादिकानि कर्माणि सर्वाणि प्रयोजयेत्; for आ चतुर्थान्तुर्थः cp. also
 Āp. I. 2. 11, for which passage perhaps Āp. IV. 1. 2 is to
 be compared. The Vivaraṇa of the second passage runs
 according to Venkatesvara : सच कुर्वन्नीति सस्यकारिषो होवाद्सखेर्णां
 प्रत्ययान् तत्पुत्राणां सुसारादात्सखायनादिस्रवानुसारादिति यावद्भवन्ति । उपस्यु-
 स्युधर्मकर्माणि भवन्ति; acc. to Bhavasvāmin : सस्यकारिषो होवाद्य-
 खेर्णां यथा तथा भवन्ति ।
 सस्यजानि XVIII. 46 : 402. 8.
 सस्ययजमान XX. 2 : 6. 9.
 सस्यसदृशश्च XXIV. 13 : 198. 5.

- सहस्रशत XXVI. 33 : 320. 10, name of an ekāṣha.
- स। c. अधि-चव VI. 10 : 167. 2; XII. 5 : 91. 1, 13; XXII. 3 : 121. 12; XXV. 5 : 233. 13; XXVI. 2 : 273. 14; XXIV. 17 : 201. 11, 15.
- c. वि-उत्-चव XXVI. 12 : 289. 11 : सुदवसाय । प्रथमुदवसाय ।
- c. परि-चव XII. 5 : 90. 12.
- c. प्रति-चव XXI. 26 : 116. 9; XXII. 17 : 141. 7.
- साकंप्रस्थापीय XVII. 48 : 328. 15; XXIII. 17 : 176. 7.
- साग्निचय XXVI. 12 : 290. 4.
- सांकाशिन VII. 8 : 214. 4; VIII. 2 : 237. 1; VIII. 11 : 248. 15 :
 • सांकाशिनेन पथा । दर्शनमार्गेष ऋजुना प्रस्थाभार्गेष (because it is possible to *look* from the sadas or the havirdhāna-shed in easterly and westerly directions *all over* the vihāra, doors being made justly above the prsthya-line.
- सांपचपी (viz. इष्टिः) XIII. 30 : 140. 8; XV. 3 : 207. 2.
- सातिशेष XXI. 4 : 74. 17.
- सान्नायधिक XXIII. 5 : 156. 3.
- सात्यदूत XII. 19 : 115. 15; XXII. 21 : 146. 7.
- सादन XIV. 4 : 156. 13 : उन्नत् सुषात् सादनम् । युनञ्चि तिष्ठ इति (T.S. III. 1. 6. b) see Baudh. VII. 1 : 200. 20.
- सादस्य II. 3 : 37. 9, the function of the sadasya.
- सादित XXIV. 12 : 196. 1, see crit. note.
- साद्यस्त्राद्यम् adv. XXIV. 16 : 200. 14 sqq.
- साध् desid. from caus. XVIII. 45 : 400. 13 : सिसाधयिषत् viz. वित्तम् ।
- c. सम् caus. III. 11 : 81. 14 : संसाधनं सख्याननयनम् उन्नापनम् ।
- साधस्याद्य VI. 17 : 175. 17 : अधः पादयोर्निहितमधस्याद्याम् । सह अधस्याद्येन साधस्यादाः Viv. ; सोपनाकः Keś.
- साधीवास XVII. 39 : 319. 1; XVIII. 16 : 361. 5.
- साधुग्रत XXIV. 26 : 211. 12.
- सान्नाकरच XXIV. 15 : 199. 10.
- सांनाय्यदुर् XXIV. 23 : 208. 5; XXVII. 13 : 339. 9.
- साम (a-stem) in ब्रह्मसामम्, अग्निष्टोमसामम् XII. 18 : 114. 11, 12 : XVI. 13 : 261. 17; XXVI. 14 : 292. 7.
- सामपथ VII. 15 : 166. 5; XXVI. 33 : 320. 6 : सामपथे । उद्गातुर्दर्शन-पथे and सौदुम्बरीसकाथे ।
- सामयिक XXVI. 33 : 321. 4 : समये भवम् । सिद्धान्तम् ।

- सायक XV. 15 : 219. 6 ; XV. 30 : 235. 15 ; XV. 32 : 238. 13.
 सार adj. XXX. 16 : 408. 9 ; 409. 12 : सारैर्बर्तेन इति साराणि
 (viz. रयचक्राणि) .
 सारस्रतमयन XXVI. 12 : 289. 6.
 सार्वचैष्टुभ XXIV. 37 : 224. 1, 3, 8.
 साक्षादकी IX. 18 : 293. 5 : शिवायुः शिवायुः the Ms.
 सिच् c. वि-चति X. 22 : 20. 17 ; XII. 1 : 86. 3 ; XII. 4 : 89. 13 :
 अपो व्यतिविच्य । उदकधारान्वयधानं क्लाव ।
 c. चधि-चभि XVIII. 2 : 345. 2.
 c. प्रति-चभि XXIII. 18 : 178. 5.
 सिन्धिमंकरूपोदक (?) XV. 15 : 219. 6.
 सिच् c. चभि XX. 27 : 60. 17 : चभिविधेत् ।
 सिनीवाली XXIV. 20 : 205. 1 ; XXIV. 29 : 214. 16.
 सुजन्तु VII. 5 : 205. 10 : सुजन्तुरिव शोभनश्लिभिसदृश चायत एकतो ऽचिन्त ।
 शोभकारश्लिभिसदृश इत्यन्ये ।
 सुधूपित IX. 3 : 269. 3 ; X. 6 : 6. 7.
 सुषलीकृत XX. 21 : 46. 15.
 सुभिच II. 15 : 57. 12 ; तप्त (var. ढप्त) सर्वजनम् । खेद् द्रष्टव्यो विधौ भोजनं
 देयं प्रभूतमित्यर्थः Viv. ; ब्राह्मणभोजनं विना दुर्भिक्षं भवति तस्मात्प्रभूतमाद्यं
 देयम् Kēś. ; XXV. 6 : 234. 6 : ढप्तः ।
 सुराप XX. 24 : 54. 3, 7.
 सुरासोम XVII. 31 : 310. 2, 4 ; XVII. 33 : 312. 3 : सुरासः सोमो
 यस्य स सुरासोमः श्रयादि ।
 सुविधित VI. 14 : 171. 1.
 सू (सौति) c. प्र X. 36 : 34. 8, cp. X. 38 : 36. 16 ; X. 40 : 39. 5 ;
 X. 46 : 46. 2 ; XIX. 4 : 421. 2 : प्राच्याच सौकंश्रया प्रसौत्यधिं
 प्राचीभिः संप्रश्नादयन्ति । अस्यां चितो प्रागपवर्गाभिर्लोकंश्रयाभिः संप्रश्नादयन्ति
 यथैवाध्वर्युष प्रकृतं तथाध्वर्युजमानप्रतिप्रश्नात्तारः ; elsewhere प्रसौति is
 explained by अनुजानाति ।
 सूतराजन्य XXV. 34 : 270. 2.
 सूतवश XVIII. 5 : 346. 16 ; 347. 1.
 सूतसव XVIII. 4 : 346. 1.
 सूददोदस X. 21 : 19. 12 and often.
 सूपपादय adj. XX. 1 : 1. 3 : सम्यगुपपादनं सूपपादः । सूपपादं यातीति
 सूखाविमुखादित्यान्कप्रत्ययः ।
 सूपवन् XX. 16 : 35. 5 : सूपवन्तं वसुधनवन्तम् ।
 सूर्यस्य (viz. अग्निः) XXV. 34 : 269. 12.

- वृ c. उप XIV. 22 : 192. 2; XVIII. 48 : 406. 6 : उपहनः । भूतोपहनः
(the Viv., however, reads : •वृहः). The same meaning, as
it seems, in Kauṣ. Br. VI. 12.
- वृज् c. उप-चव (obj. वृज्) XXIV. 24 : 208. 12.
- वृप् c. अधि-उत् XVIII. 9 : 352. 11.
o. उप-निष् VII. 7 : 212. 9; VIII. 2 : 236. 1; VIII. 10 :
247. 17; XXVII. 3 : 326. 6.
c. वृ-प्र XI. 6 : 71. 8 and often.
- वृष्ण X. 18 : 17. 1 : वृष्णाः । उच्छ्रवदिताः ।
- वृश्चन VI. 34 : 199. 5.
- वृश्चेदक VII. 7 : 211. 12.
- वृषनाम XIII. 1 : 119. 9 : वृष उपनामा । समीपे ऽप्यः वृषनामाम तदुपनाम ।
तेन वृष उपनामा । ननु उपनाम इति भवितव्यं ङाबुभाभ्यामन्वतरस्त्राविति
(Pān. IV. 1. 13), the remaining is too corrupt to be cited.
- वृषयाम XXII. 14 : 136. 14; XXV. 34 : 269. 13 : accomp. by
the formula उपयामःस्यैतो ऽपि ।
- वृषवसव XX. 25 : 55. 4; XXIV. 34 : 220. 12.
- वृषय VII. 2 : 202. 6, 7; VIII. 10 : 247. 8 : उपयववृष्वपानम् ।
- वृषयव masc. VI. 15 : 172. 19 : वृषयवै वृषो वैश्वे ।
- वृषयव XVIII. 5 : 346. 15.
- वृषयवित XIII. 25 : 135. 8, 9; XVII. 34 : 312. 9; XVII.
35 : 313. 12; XVII. 36 : 314. 15.
- वृष्या X. 27 : 26. 5 : वृष्याः संघातरूपा वृषवर्तिन्यः; X. 32 : 29. 15
(the ten skandhyās are here enumerated) passim in
praśna X; XVII. 24 : 303. 11; XVII. 25 : 304. 12; XVII.
26 : 305. 9.
- वृष्य nom. act. to वृष्यते XVII. 48 : 328. 14.
- वृ c. परि XVIII. 15 : 359. 11 sqq.
- वृत्ति XXIV. 1 : 185. 16. As an example the commentators cite :
निवेदनः संज्ञमनो वृत्तम् (T.S. IV. 2. 5. m) Veñk. ; त्वग्रे वृत्तिः (T.S.
IV. 1. 2. w) Viv.
- वृ c. परि-उप XX. 24 : 54. 5; XXIV. 33 : 220. 8, cp. पर्वुपकारम् ।
- वृत्तीय IV. 7 : 119. 20 against वृत्ति XXIV. 37 : 223. 16.
- वृत्तमिति XXV. 21 : 252. 12, 13; 253. 10.
- वृत्तमिव XVIII. 3 : 345. 6, name of an ekāha.
- वृत्तमः VIII. 9 : 246. 8 : वृत्तप्रदेशेन ।
- वृ c. वि-च्वा caus. IX. 7 : 274. 15 : वृत्तप्रदेशेन दिवो वावापवति ।

महावीरस्य प्रादेशेन द्विशो वाखापयति द्विषु प्रादेशं करोतीत्यर्थः but अस्य refers rather to the yajamāna, or it is altogether superfluous, cp. Āp. XV. 7. 6.

c. परि-निष् caus. 'to finish' XX. 4 : 12. 5; XX. 8 : 21. 1; XX. 10 : 23. 2 and often in Dvaidha and Karmānta.

साख्यमचम् dvandva XXV. 4 : 232. 1 : साख्यमचमचि च ।

स्मिति XVI. 6 : 252. 10; 253. 8; XVI. 16 : 263. 7 in the expression नैतदाग्निवेदेति स्मितिः ।

सूचन् XXVIII. 9 : 359. 4.

स्फप्रकार XX. 25 : 55. 9.

स्फविद्यन VII. 9 : 215. 6; XXI. 14 : 94. 5, 7; XXV. 19 : 250.

6 : स्फविद्यनम् । ब्रह्मवचननिर्देशात्परशुपचौरपि प्रह्वयम् cp. T.S. III. 2. 4;—XIV. 8 : 166. 9 : उक्तं स्फविद्यनानासुपख्यानम् (T.S. III. 2. 4. a, b) see Baudh. VIII. 9-10 : 215. 5-10.

स्यम् II. 5 : 40. 1.

स्यन् c. अभि-वि caus. IX. 4 : 270. 9 : उपरि सिञ्चति; X. 8 : 7. 16; XIV. 27 ; 197. 14 sqq.

साव subst. ? XV. 8 : 213. 9.

सुमादापन III. 28 : 101. 6 : सुमादापनेन वृत्तवतीमित्यनेन ।

सुषोषधान XXI. 25 : 114. 1, see crit. note.

संधा XIV. 7 : 163. 3, 12; 164. 3, 12 : संधाम् । अवशिष्टम्; XIV. 9 : 167. 2 : संधाम् । सङ्गमेवम् ।

सप्रधान II. 3 : 37. 2. Venkatesvara, who reads प्रधाना instead of सप्रधाना and सप्रधाना instead of असप्रधाना, comments: वेषां दक्षिणाकाले परिज्वलाभावाद्दक्षिणातो ज्यइत्यात् । तत्र क्रियदेवमित्यनुवाह । प्रधानाः । प्रधानशब्दस्य नपुंसकत्वात् छिन्नव्यत्ययः शान्दसः । सर्वे अभिमरादयः प्रधानभूताः । तथा च प्रधानस्य सदस्यस्य या दक्षिणा सा दक्षिणा देवेत्यर्थः । सप्रधाना इत्येके । प्रधानेन संघं वर्तन् इति । सप्रधानाः सदस्यः प्रधानभूतः । अभिमरादयस्तदपेक्षया उपसर्जनीभूताः । तथा च द्वितीयद्वितीय-चतुर्थपर्यायिषेतरजघवदेवमित्यर्थः ।

सयमाहवा X. 28 : 27. 7 and passim in prāsna X : सयंश्चिद्रां शर्कराम्; XXX. 7 : 399. 13.

सयमाहवीथ X. 24 : 23. 8 : सयमाहवीथः शकुसुदुस्य नामकाले मध्ये विहितं शकुमपनीय ।

सयस्तुषाज adj. XVI. 5 : 250. 9; XXVI. 13 : 291. 11 : 'where the rtuyājas are offered by the participants themselves.'

सयंश्चिति X. 20 : 18. 12; X. 37 : 34. 18, etc. : T.S. V. 7. 8. 1.

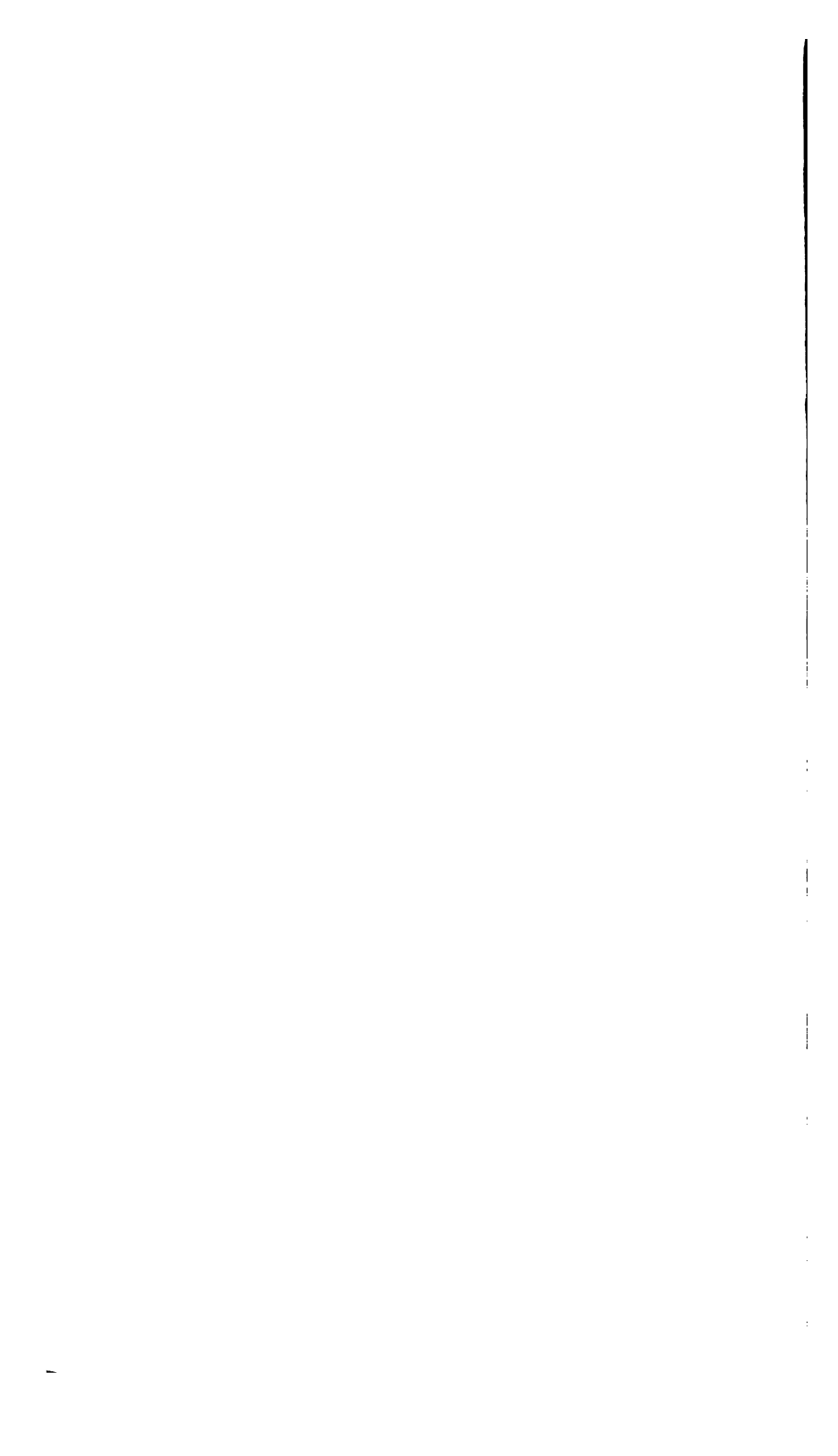
- सयम् in सयंवृत्तं, सयंमन्थितं, सयमवपन्नं, सयंङ्कनं, सयंदिनं XII. 6 : 92. 12—15, according to the Viv. does not mean : 'by itself' but 'by himself' : यत्नमानने चाङ्गमेव ।
- सयंपाप XIII. 13 : 127. 16; XXVI. 5 : 277. 10 : सयमकार्यकारी ।
- सयस्य XI. 6 : 73. 12; XII. 16 : 110. 5; XIV. 17 : 183. 4; XV. 14 : 219. 1; XV. 24 : 227. 13; 218. 13.
- सयस्यमम् dvandva IV. 4 : 113. 6, 7; XX. 26 : 59. 12; XX. 27 : 62. 1; XXI. 18 : 103. 3.
- सयसाद्य dvandva plur. XI. 4 : 69. 1.
- सर्वम् IV. 4 : 113. 21 and passim through the whole text : सर्वम् यूपमुत्सृजति । सर्वन्ममिति थावत्कत्वा यूपं विद्वज्जति । एतस्मादेव ऋग्वेदेऽङ्गमप्रश्नत्वैतस्माद्ग मुञ्चतीति and elsewhere : सर्वन्मम् । सारोरवमुच-जानाम् ।
- साञ्चृष IX. 4 : 270. 9; X. 8 : 7. 16.
- सिक् particle XXIV. 33 : 220. 1.
- सिद् c. उत् VIII. 21 : 262. 8 : उत्सिद्द्य सोदकं कृत्वा तापयित्वा ।
- सिद्दकषणुर्चं adj., fem. षीं XXIV. 33 : 219. 10; XXVIII. 5 : 353. 4.
- सिद्दवन् XIII. 43 : 150. 12, containing the word सिद् ।

इ ।

- इत्सुमुत्सुप्रवेचनं XX. 16 : 34. 4.
- इत्सुमुत्सुत्तौ XXX. 10 : 404. 10, 12; XXX. 20 : 413. 6, 10, a particular istakā.
- इतममम् XXVI. 5 : 277. 10 : इतस्यः ।
- इत् c. उत्-चा XXI. 22 : 110. 4.
- c. इति-वि XI. 10 : 79. 4; XVI. 20 : 266. 14; XVII. 39 : 318. 10; XVIII. 18 : 365. 5; the Viv. of the first passage, विमिताभ्यां मण्डपाभ्यामभिविद्मि । परस्परामितुत्तौ (viz. चाजिह्वतः and सायतान्) इाभ्यां परिचयन्ति ।
- इरिग्नम् XVIII. 46 : 402. 13.
- इविदम् XXII. 2 : 119. 7 : इविः ऋदोक्तम् Ms.
- इविष्यत् XXV. 20 : 251. 1.
- इविःषी I. 7 : 11. 1; XII. 1 : 85. 7.
- इविःसत्सुकारौ XXIV. 25 : 210. 15, see crit. note.
- इषोडा I. 20 : 30. 15 : इक्ष्मण्ड्यात्वाचीमपाकरोति Sāy

- बह्योह XX. 16 : 34. 3.
 बालेय II. 3 : 36. 8 : बालिकाः; probably it is a proper name, cp. Kāty. X. 21. 2 and बालेय ।
 चिरस्मृत्य VIII. 6 : 241. 13; XI. 6 : 73. 10; XII. 7 : 96. 2 : चिरस्मृत्यं... ददाति । चिरस्मं पूर्वं दत्त्वा ।
 छ c. परि XXI. 15 : 98. 8; XXI. 25 : 115. 4; XXII. 12 : 134. 12; XXII. 14 : 137. 13.
 c. प्रति XXIV. 31 : 217. 6.
 छत XXIV. 4 : 187. 14, a kind of pākayañña : छतः । यदूयते विवाहादि Viv.; केवलं ऋयते यस्मिन् छतः । सोमनाचात्मकः कर्मविशेष इत्यर्थः Venk.
 छ c. उप-चति IV. 7 : 119. 17; IV. 8 : 122. 14; VII. 4 : 204. 4; VII. 5 : 205. 19; VIII. 9 : 245. 18; XXVI. 7 : 280. 13.
 c. वि-चव (obj. चवानि) XXIV. 12 : 195. 10 : दद्यात् ।
 c. चत्-चा desid. XXIV. 36 : 223. 1.
 c. चतु-वि-चा IX. 18 : 293. 12, 13.
 c. उप-वि-चा II. 6 : 41. 10; cp. उपवाहरव ।
 c. चतु-परि XXI. 25 : 114. 11.
 c. प्रति-परि XX. 30 : 65. 10, 11.
 c. वि XV. 37 : 242. 3 : विद्वत्, denoting a quality of the ātreya.
 c. चस् (not caus.) XXIV. 21 : 206. 4, with obj. सोमनि ।
 चैमवत XIV. 29 : 202. 1.
 चोदतः XIV. 4 : 158. 1 : चोदतः । अक्षेपु ।
 चोचाः XXI. 22 : 110. 12, equivalent to चोचकाः ।

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- I. 18 : 27. 2 read द्वितीयमवदानानि ।
- I. 18 : 27. 6 and I. 20 : 30. 15 r. निम्नेच instead of जिम्नेच ।
- II. 3 : 36. 9 r. probably with Tr. •पारवेच• instead of •परवेच• ।
- II. 5 : 39. 11 r. with Tr. इत्तानि instead of •स्तानि ।
- II. 6 : 42. 15 r. या ते।चय instead of या त चय ।
- II. 7 : 43. 12 r. प्रत्यागच्छे instead of प्रत्यग• ।
- II. 7 : 44. 3 r. सर्व instead of सर्व ।
- II. 7 : 44. 7 r. here and everywhere in Vol. I. नानादृश्य instead of •दृशीय ।
- II. 7 : 45. 4 better perhaps with Tr. कामदुषा चवचन्दे ।
- II. 10 : 49. 10 Tr. reads : इत्ताभ्यामुन्वीवपदानां ।
- II. 10 : 50. 13 r. इत्य'च instead of इत्य'य ।
- II. 14 : 57. 5 r. विदुषी instead of विदुषी ।
- III. 1 : 69. 11 r. प्रचीदन् instead of त्र• ।
- III. 3 : 71. 10 r. संतिष्ठते पुनराधेयमिति नृदिपुन• ।
- III. 3 : 71. 12 r. with Y and Tr. द्वितीयमाधान instead of द्वितीय
आधान ।
- III. 3 : 71. 17 r. विद्यन्तु instead of वि• ।
- III. 12 : 83. 4 r. विमल instead of विमल्य ।
- III. 24 : 96. 7 r. with Tr. •सम्पद्यन्ति द्विषमाच instead of
•यन्त्याद्विषय• ।
- III. 27 : 99. 9-10. I now prefer to read this passage, with
Tr. and C¹ in the following manner : स आचवनीयं प्रेषमाच
आस्ते प्रचीता बोभयं वाक्करिच' नेति वेति वा बोचते, cp. the Vienna
Oriental Journal XXIII. 67.
- III. 30 : 104. 6, 10 r. कश्चनसि instead of कश्चानसि ।
- III. 30 : 105. 1 r. प्राणान instead of •दत ।
- III. 30 : 105. 13; instead of इत्येतयैव Tr. reads इत्येत एवेन्वा जया;
r. perhaps इत्येते न्वेव जया ।
- IV. 1 : 107. 13 here and each time आरेदि is to be corrected
into आरेदि (i.e. आच रदि); the MSS. read either thus or
आरेदि ।

- IV. 1 : 108. 12 r. कलावाहयत्या वा वारयत्योद्य ।
 IV. 4 : 112. 19 r. प्रोक्ष्यो० instead of प्रक्ष्यो० ।
 IV. 5 : 115. 18, correct the interpunction : संधाति¹ धर्मा मानुषानिति
 नि० ।
 IV. 6 : 118. 7; instead of उदकमखलुमुत्थाय Tr. reads उदकमखलु-
 मुत्थाय, which perhaps is preferable. The Viv. : ग्राहयित्वा ।
 IV. 9 : 123. 7 r. वनिष्ठुमिति पाश्चात् instead of वनिष्ठुमितीडपाश्चात् ।
 V. 1 : 129. 5 r. पिष्टानि instead of इष्टानि ।
 V. 2 : 129. 18 r. •विर्हि० instead of •वर्हि० ।
 V. 2 : 130. 12 r. मासतादय instead of मारतादय ।
 V. 5 : 133. 12 r. •मिध्म० instead of •मिध्० ।
 V. 12 : 145. 10 r. प्रदक्षिष० instead of प्रदक्षिष० ।
 VI. 6 : 163. 4; instead of च यद्यु वानेध्० Tr. and some of the
 other MSS. read च यद्युवानेध्०, which reading is preferable.
 The same correction is to be made VII. 8 : 214. 1; VII.
 13 : 220. 9; cp. XIV. 3 : 155. 11; XIV. 7 : 163. 5, 15;
 164. 6; XIV. 27 : 199. 3; XIX. 4 : 421. 17 and my
 remark in the Vienna Oriental Journal XXIII, 68.
 VI. 11 : 168. 5 r. वषट्कृत० instead of वष० ।
 VI. 12 : 169. 16 r. निष्क्रामति instead of निष्क्रामति ।
 VII. 18 : 176. 18 r. चतुर्दश० instead of चतुर्दश० ।
 VI. 20 : 178. 20 r. •धित्रयेद्यु० instead of •धित्रयेद्यु० ।
 VI. 20 : 179. 2 r. पूर्व instead of पूर्व ।
 VI. 21 : 181. 4 r. चापरा० instead of चापरा० ।
 VI. 26 : 187. 11 r. प्राक्षो instead of प्रक्षो ।
 VI. 27 : 190. 11 r. •तस्योदीर्घी instead of •तस्योदीर्घी ।
 VI. 29 : 193. 14 r. उदकमखलुमुत्थाय instead of •स्नाताया ।
 VII. 8 : 212. 16. Tr. also instead of धुवानः reads धुवानः, which
 might be better, cp. XIV. 5 : 161. 2; XV. 29 : 233. 17.
 VII. 12 : 218. note १ r. 'without r' instead of 'without y.'
 VII. 14 : 223. 8 r. द्विर्जुहोति instead of द्विजु० ।
 VIII. 17 : 258. 12 r. probably •वाद्युषोमान्, instead of •वाद्युषोमान्,
 cp. Index of words *in voce*.
 VIII. 22 : 264. 4 r. धात्र एव instead of धात्रे ।
 IX. 5 : 271. 18 r. निवपति instead of निवपति ।
 IX. 5 : 272. 17 r. परि० instead of पर० ।
 IX. 11 : 280. 18 r. probably तद्यान्तराङ्गनं instead of तद्यैवाङ्गनं ।

- IX. 11 : 281. 2 r. probably तथैवात्तराज्ञनं instead of तथैवाज्ञनं ।
 IX. 20 : 298. 1 probably विप्रुषिते is preferable to विप्रोषिते, see
 Index of words *in voce* पुष् ।
 X. 22 : 20. 8 r. तन्नः instead of तन्न ।
 X. 32 : 30. 2-3 r. देवानामग्रेयां० ।
 XI. 5 : 70. 12 r. द्विरभिधारय० instead of द्विरभिधारय० ।
 XII. 8 : 96. 10 r. षोडशतय्य instead of षोडशतय्य ।
 XII. 12 : 103 11 r. षड्भि० instead of षड्भि० ।
 XII. 13 : 104. 4 r. ंन्यारब्धे instead of ंन्य ।
 XIII. 1 : 120. 6. As all the MSS. have इष्टीर्षाज्ञानाः I now believe this to be the correct reading; the acc. on -īs occurs elsewhere also as nomin. : इर्मन्थीः III. 1 : 69. 14; पराचीः X. 11 : 10. 7; ंचारिचीः XV. 5 : 120. 2; तावतीः XXIV. 10 : 194. 4; ंमाचीः XXIV. 25 : 210. 4.
 XIII. 1 : 120. 6. As the plurality of the MSS. reads इतीन्मा इमा (or इतीन्विमा) it is possible that we ought to read इतीन्मा इमा i.e. इति । इत् । कु । वै । इमाः; the same is to be observed XIV. 4 : 157. 15; 158. 2; XVII. 9 : 290. 5, cp. also XXIII. 4 : 154. 17; XXIV. 37 : 224. 8; XXIV. 39 : 226. 2; XXVIII. 9 : 360. 2; but X. 21 : 19. 15 all the MSS. have इतिन्मा, without इत् ।
 XIV. 4 : 158. 2 r. एकाद्ययाजिनो instead of एकयाजिनो ।
 XIV. 12 : 173. 9 r. बद्रास्त्रा instead of बदास्त्रा ।
 XIV. 13 : 176. note ४, r. 'exc.' instead of 'etc.'
 XIV. 15 : 180. 11 r. ंनयैको instead of ंनयैका ।
 XIV. 18 : 184. 1. I propose to read चर्वाचो instead of चर्वाचो, this word belonging syntactically to राष्ट्रभृते ।
 XIV. 20 : 187. 4 r. ञ्चो० instead of ञ्चो० ।
 XIV. 20 : 187. 15 r. ऽतिज्ञानाया० instead of ऽतिज्ञानाया० ।
 XIV. 27 : 200. 1 r. एतद्वक्ष्य अवैवै^१ भवति (instead of अ^१ वैवैव^१), i.e. अ । एव । एव ।; we have here the same sandhi, which sporadically occurs in the Taitt. Samhitā and the Taitt. Brāhmaṇa, cp. Taitt. prātisākhya IX. 16; to the examples cited by Whitney (अ अवैक० IV. 3. 3. 2; अद्वयुदेवा० II. 3. 7. 4; न वा अवेतन्मियसे IV. 6. 9. 4) may be added अ अवैवेन्ः T.Br. I. 2. 2. 5. The same sandhi is found in Baudhāyana in the following passages : XVI. 20 : 266. 6, 11; XVI. 33 :

279. 1, 6; XVI. 34 . 279. 13; XVI. 35 : 281. 3; XVI. 36 : 281. 6; XVII. 23 : 303. 3; XVII. 60 : 340. 16. This sandhi is not uncommon in the Kāṇva-recension of the Śatapathabrāhmaṇa.

XV. 15 : 220. 5 r. पद् instead of पद् ।

XV. 22 : 226. 5 r. सुवर्चस्यै ।

XV. 30 : 236. 1 r. विश्रासते० instead of विश्रसते०; *ib.* note ९ •रत् instead of •वत् ।

XVI. 6 : 256. 5 r. यद्द्वारपथो instead of •पथो ।

XVII. 1 : 283. 3 r. एकधर्मादीषते ।

XVII. 18 : 298. 8 r. probably द्ग्मवीर्षा० instead of द्ग्मवीर्षा० ।

XVII. 19 : 299 note ४ r. तदियु० instead of तदियु० ।

XVII. 24 : 303. 8 r. मुष्टिनो ऽनुप्रकारं instead of मुष्टिनो ऽनु प्रकारं ।

XVII. 40 : 320. 6 r. इत्तं instead of इत्तां ।

XVII. 42 : 323. 17 r. रथान instead of राथान ।

XVII. 45 : 326. 14 r. नाभिर्नीभिर्च० instead of नाभिर्ने० ।

XVII. 61 : 341. 1 r. पौर्षमास्यै instead of पौर्षमास्यै ।

XVIII. 12 : 356. 11 r. विन्नेषां ।

XVIII. 15 : 360. 1 r. ऽतिश्रेयः instead of ऽतिश्रेयः ।

XVIII. 20 : 366 note १ r. स्मृति० instead of स्मृति० ।

XVIII. 24 : 372. 3; on किंकरावताना cp. Index of words *in voce*.

XVIII. 25 : 372. 11 r. दीक्षितावकीर्षा instead of •कीर्षा ।

XVIII. 29 : 378. 1 r. प्रजापतेरनुकूपलाय instead of •त्याय ।

XVIII. 33 : 382. 14 r. तद्व instead of तद्व ।

XVIII. 38 : 389. 2 r. तन्नो नामनी instead of न नो नामानि ।

XVIII. 46 : 402. 8 r. probably चिरस्यथा instead of चिरस्यथा ।

XVIII. 46 : 403. 2 r. जयन्था च instead of जयन्थाच ।

XVIII. 48 : 406. 8 correct the interpunction : •वचते चतुर्दशे राशि० ।

XVIII. 50 : 408. 16 r. probably with L •संचारी instead of •संचारी, cp. Index of words *in voce*.

XVIII. 50 : 409. 18 r. •वधयेन instead of •वधयेन ।

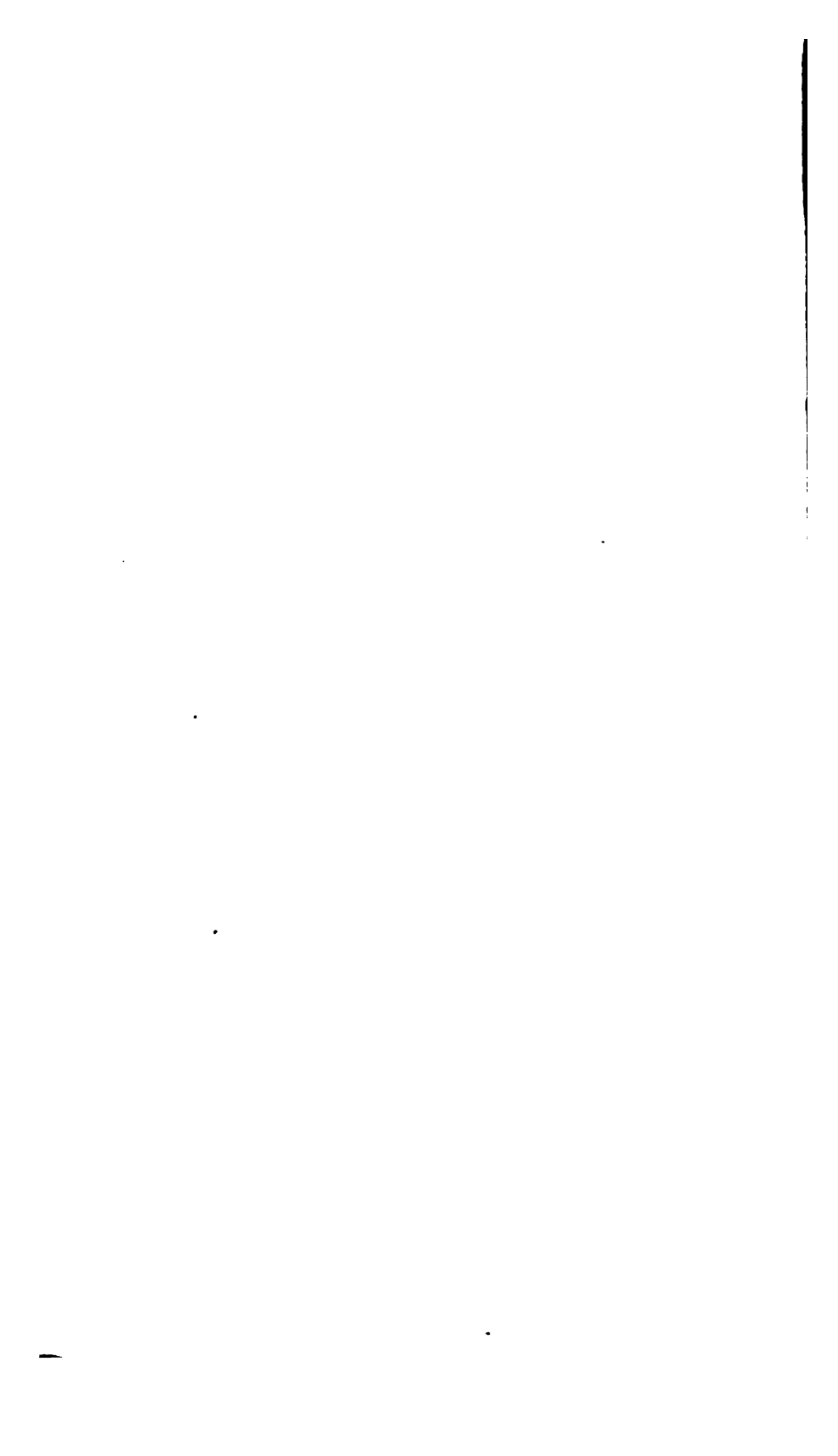
XVIII. 52 : 413. 1 r. सर्वासानेव ।

XIX. 5 : 424. 6, the nomin. एकविंशतिर्दक्षिणा इदामि is found in the Brāhmaṇa also : T.Br. III. 12. 5. 7.

XIX. 9 : 430. 8 r. चेद्वीने instead of चेद्वीने ।

XIX. 10 : 434. 4 r. लोकंश्चैव instead of लोकं श्च० ।

- XX. 6 : 16. 13 r. परिग्रयो० instead of परिग्रयो० ।
 XX. 18 : 39. 9 r. ०म्बारपोह्यामिति ।
 XXIII. 7 : 158. 9 r. सङ्ख्यापदेदेवाय ।
 XXVI. 10 : 286. 13 r. चतुवत्तरीय ।
 प्रबदे ४१ : 450. 3 r. जीवन्मयः ।
 प्रबदे ४२ : 453. 1 r. मिश्रुवाः ।
 प्रबदे ४८ : 462. 6 r. पौष्कर० ।
 प्रबदे ५४ : 466 note ७, r. " is the better reading."
-

BIBLIOGRAPHICAL APPENDIX.

Now that this edition of the Baudhāyana-śrautasūtra is complete, it may be of some use to students of Vaidic literature, to add, at the suggestion of Mr. J. van Manen, General Secretary to the Asiatic Society of Bengal, a complete bibliography of the texts belonging to the Black Yajurveda, of which our Sūtra forms a part, as far as these texts are extant, either in print or in manuscript.

It would be logic to commence with the *oldest* texts. But, as no conclusive investigations have yet been made regarding the chronological sequence of the majority of these texts, it will, for the present, be advisable to treat of them in alphabetic order.

1. The *Kāṭha* texts. Of this group two Samhitās are known, that of the Kapiṣṭhalakāthas and that of the Cārāyaṇīya- or Caraka-kāthas.

(a) The *Kapiṣṭhalakāthas*. We know only of their Samhitā, of which a large fragment is preserved at the Benares Government Library. This Samhitā is very nearly related to the Kāthaka as printed by L. von Schroeder (see under b). The two Samhitās, differ, first, in many minor points, and secondly in their division, the Kapiṣṭhalasamhitā being divided into Aṣṭakas, each Aṣṭaka containing eight Adhyāyas. It is a task for the future to examine the relation of this Samhitā to the Kāthaka.

(b) The *Caraka-* or *Cārāyaṇīya-kāthas*. Their Samhitā is the one which has been published by L. von Schroeder in three volumes: Kāthakam, die Samhitā der Kāṭha-ṣākhā (Leipzig, Brockhaus, 1900, 1909, 1910). To this text R. Simon composed a very useful Index Verborum (Leipzig, Brockhaus, 1912). But the Kāthaka must once have contained much more than is handed down to us; there must have existed a Brāhmaṇa and an Āraṇyaka. Of this Brāhmaṇa only some fragments are known at present Cp. my paper: "Brāhmaṇa- en Sūtra-aanwinsten" in Versl. en Meded. der Kon. Akad. v. Wet., Afd. Lett., Ve R., IVe deel, page 467 ff. Of the Āraṇyaka, von Schroeder himself has published many fragments in his paper: "Die Tübinger Kāṭha Hss." in Sitz. Ber. der Kais. Ak. der Wiss., Wien, Phil. hist. Kl., Band CXXXVII (1898). From the Sūtras of the Kāthas the Yajñasūtra (or Vaitānika- or Śrauta-sūtra) seems to have perished (perhaps somewhere in Kāśmīr copies still

may be extant); only an extensive fragment of the Paribhāṣā sūtra and of the Śulba-sūtra are known to me; the Gr̥hya-sūtra, however, is preserved and is actually being printed at Lahore with extracts from three commentaries. This Gr̥hya-sūtra presupposes a special collection of Mantras, a kind of Mantrasamhitā, in which the Mantras were handed down with their accents, cp. the above-mentioned paper "Brāhmaṇa-en Sūtra-aanwinsten," page 465 ff.; as a whole this text seems to have perished.

2. The *Maitrāyaṇīyas* or *Mānavamaitrāyaṇīyas*. Their Samhitā has been published by L. von Schroeder in four parts: Maitrāyaṇī Samhitā, Brockhaus, Leipsic, 1881, 1883, 1885, 1886. But this śākhā must equally have possessed an Āraṇyaka, which has been lost. The Sūtra has partly been edited by F. Knauer: "Das Mānavasrautasūtra," St. Petersburg, 1900, 1901, 1903, giving Books I—V. After the lamented death of Knauer the task undertaken by him has been taken up by Miss Dr. J. van Gelder, who published the *Cayanapraṇa* ("Opbouw van het hoogaltaar naar de overlevering der Mānavas," printed by Kreysing, Leipsic, 1921). The Gr̥hyasūtra of the Mānavas has equally been published by Knauer (St. Petersburg, 1897). Whether the Vārāhagr̥hyasūtra (edited by R. Sama Sastry as No. XVIII of the Gaekwad's Oriental Series, Central Library, Baroda, 1921) presupposes *our* Maitrāyaṇīsamhitā (the Vārāhas constituting in this case a carana), or another Samhitā slightly differing from the one published by von Schroeder (the Vārāhas constituting in this case a śākhā), is for the moment undecided. According to the introduction to this text the Śrautasūtra of these Vārāhas has also been found. It is to be hoped that it may also be made publici juris.

3. The *Taittirīyas*. Their Samhitā appeared in the Bibliotheca Indica under the title: The Samhitā of the Black Yajurveda with the commentary of Mādhavācārya (ed. Roer and Cowell, Calcutta, 1860-1899) in five volumes. Their Brāhmaṇa is contained in the same collection of edita (the Taittirīyabrāhmaṇa of the Black Yajurveda, Calcutta, 1859 etc.) in three volumes, as also their Āraṇyaka (Calcutta, 1872). Samhitā and Brāhmaṇa were also published at Poona and Mysore with the commentary of Bhaṭṭa Bhāskaramisra. The best critical edition of the Samhitā is that of A. Weber (published as Volumes XI and XII of the Indische Studien, Brockhaus, Leipsic, 1871, 1872). Since 1914 we possess a translation with ample introduction by A. B. Keith: "The Veda of the Black Yajus school entitled Taittirīyasamhitā" (Cambridge Mass., 1914) in two volumes.

According to Mahādeva in his introduction to the *Vaijaya-*

anti (i.e. an edition of the text of Hiranyakeśi-śrautasūtra with commentary) the Taittiriyas are divided into six schools (caranas), that of (a) the Baudhāyanīyas, (b) the Bhāradvājīns, (c) the Āpastambīns, (d) the Hiranyakeśas, (e) the Vādhūlas and (f) the Vaikhānasas.

(a) Of *Baudhāyana* the Śrautasūtra is known, now printed; the Grhyasūtra lies before us in two editions both uncritical and calling for better work: (1) *Baudhāyana-smārtasūtra* (containing the Grhya-, the Pitṛmedha-, the Pravara- and the Dharma-sūtra), Madras, 1905, in Grantha, (2) *Baudhāyana-grhyasūtra*, Mysore, 1904 (no. 32 of the Government Oriental Library Series). The Pitṛmedha-sūtra of *Baudhāyana* has appeared separately in a work: The Pitṛmedhasūtras of *Baudhāyana*, Hiranyakeśin, Gautama, by W. Caland (Abh. f. d. Kunde des Morgenl. X. Band, Leipsic, Brockhaus, 1896), whilst under the title: " Bijdrage tot de Kennis van het hindoesche doodenritueel " Miss Dr. Raabe published the second and third praśna of this text (Leiden, Brill, 1911). From the Grhyasūtra selections were published and translated by Dr. P. Harting, Valkhoff, Amersfoort, 1922. The Dharmasūtra was published twice by A. Hultsch: Abh. f. d. Kunde des Morgenl. VIII. Band, Leipsic, 1884 and ib. XVI. Band, Leipsic, 1922 (Brockhaus). It is contained also in the Government Oriental Library Series of Mysore with the commentary of Govinda-svāmin, Mysore, 1907. An excellent translation was given by G. Bühler in Sacred Books of the East, Volume XIV, Oxford, Clarendon Press, 1882. Of the minor texts which help us to understand *Baudhāyana* there may be mentioned here the Śrautapadārthanirvacanam, Benares, Samvat 1944, and Venkateśa's Sanirṇayaprayogamālā in three parts, Bombay, Śāka 1808.

(b) *Bhāradvāja's* Śrautasūtra is extant in Europe (a large fragment only) in a Munich and a Berlin ms.; whether complete mss. are extant in India is unknown to me. The *Bhāradvāja-grhyasūtra* has been published by Miss Dr. H. Salomons: Het hindoesche huisritueel volgens de School van *Bhāradvāja*, Leiden, Brill, 1913.

(c) The *Āpastamba-śrautasūtra* is known from the excellent edition by R. Garbe in the Bibliotheca Indica, 1882-1902, with the commentary of Rudradatta for the first two volumes. The first seven books have been translated into German by me and are printed at Göttingen, Vandenhoeck and Ruprecht, 1921. The second volume, comprising the translation of Books VIII—XV, is in the press, to appear at Amsterdam; the last volume is nearly ready for printing.

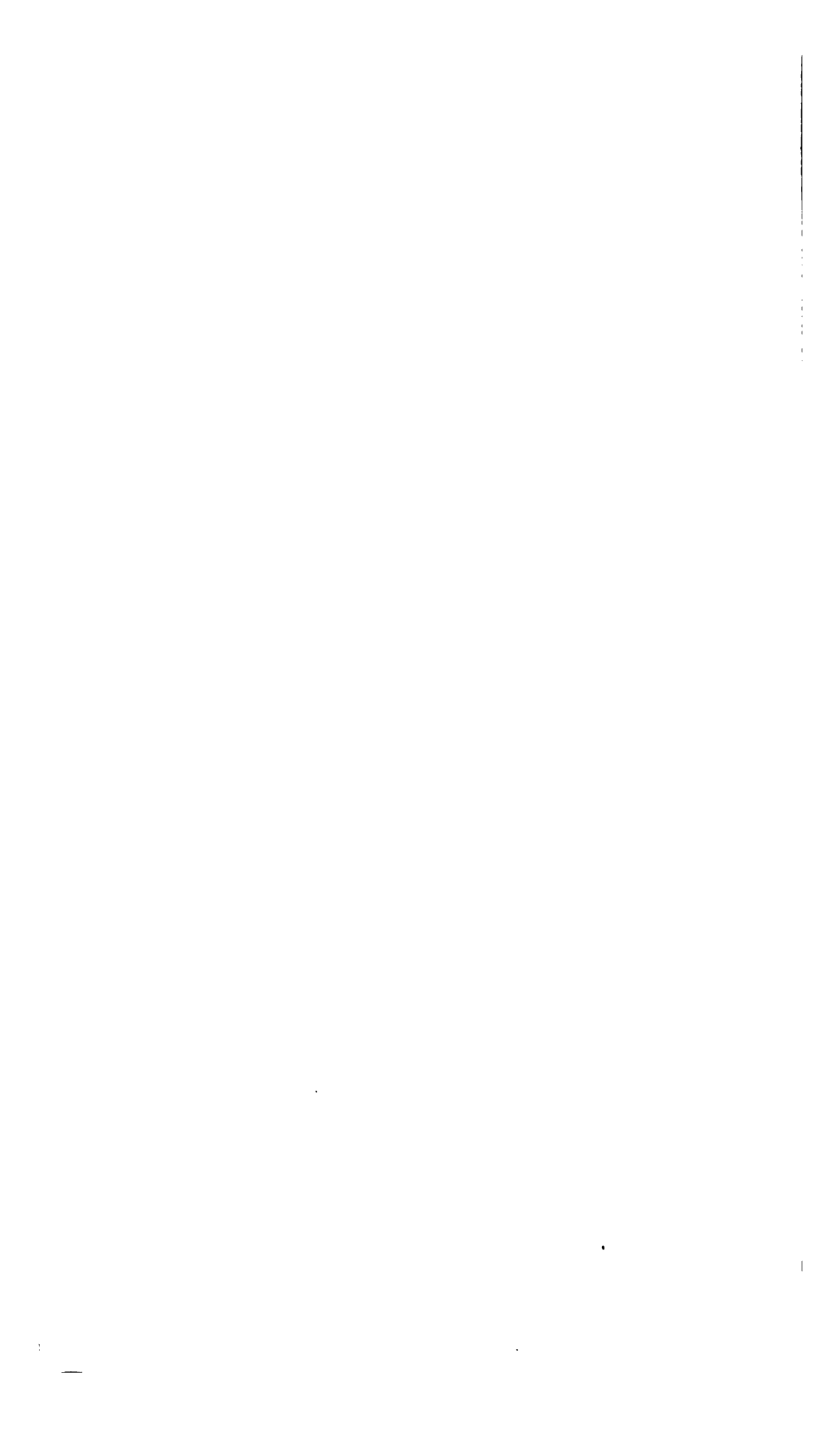
M. Winternitz published in 1887 the *Āpastambīya Gr̥hya-sūtra* with extracts from the commentaries of Haradatta and Sudarśanārya (Vienna, Holder) ; it was translated by Oldenberg in *Sacred Books of the East*, Volume XXX. This *Sūtra* presupposes a collection of Mantras, the *Mantrapāṭha*, which was edited by M. Winternitz : *The Mantrapāṭha or the Prayer Book of the Āpastambins*, Oxford, Clarendon Press, 1897. The *Dharmasūtra* has been published by G. Bühler : "Aphorisms on the Sacred Law of the Hindus by Āpastamba," Benares, Government Central Book Depot, 1892, and translated by the same scholar in Volume II of the *Sacred Books of the East* (1879).

(d) As to the texts of *Hiranyakeśin*, the complete corpus of the ritus according to this school is accessible, partly in ms., partly in print. The *Śrautasūtra* is known from an excellent ms. at Munich, whilst the first ten *praśnas* are printed, together with the commentary of Mahādeva, called *Vaijayantī*, in the *Ānandāśrama Series*, no. 53, 1907. For the *Pitṛmedhasūtra*, cp. under *Baudhāyana*. The *Gr̥hyasūtra* has been edited by J. Kirste with extracts from the commentary of Mātrdatta, Vienna, 1889, Holder. It was translated by Oldenberg in Volume XXX of the *Sacred Book of the East*. For the *Dharmasūtra*, which differs but little from that of Āpastamba, Bühler's edition of the *Āpastamba-dharmasūtra* is to be compared. In the *Samskāraratnamālā* (*Ānandāśrama Series*, no. 39, 1899) the whole *Gr̥hya-ritual* is incorporated.

(e) About the *Vādhūlas*, which according to Mahādeva now follow, two or three years ago nothing was known besides the name and a few quotations in the *Vaijayantī*. At present a very extensive portion of their *Śrautasūtra* is known to us as also a *Vyākhyā*, not only of the *Śrauta*-, but also of the non-extant *Gr̥hya-sūtra*. See on these texts my two papers in "Acta Orientalia" edid. *Societates Orientales Batava Danica Norwegica*, Vol. I, page 3 and Vol. II, page 142. In Madras, where these texts were unearthed by the *Pandits*, a copy of the *Smṛti* of the *Vādhūlas* has been discovered.

(f) The last place in the list of the *Taittirīya-sūtra-kāras* is occupied by the *Vaikhānasas*. Their *Śrautasūtra* was at first known to Europeans from a bad copy at Munich, but we now possess a much better ms. from Madras, which, however, is probably not complete, as the description of the *Rājasūya*, the *Āsvamedha*, the *Ekāhas Ahīnas* and *Satras* is wanting. A *Vyākhyā* of the first ten *praśnas* of the *Śrautasūtra* by Śrīnivāsadiksita is in my possession. The remarkable *Gr̥hyasūtra* together with the *Dharmasūtra* of the

Vaikhānasyas has been printed in India at Kumbhakoṇam in 1914. There exists an excellent commentary on this text, composed by Nṛsimhāgnicit. To this Gṛhyasūtra the Vaikhānasyā-saṃhitā, of which the first four praśnas, with accents, are published likewise at Kumbhakoṇam in Grantha, stands in the same relation as the Gṛhyasūtra of Āpastamba to the Mantrapāṭha. A complete or nearly complete text of this remarkable Saṃhitā is preserved in the Government Oriental Library at Mysore.

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM.

PROGRESS AND COLLATION STATEMENT FOR LIBRARIANS.

Vol. I.

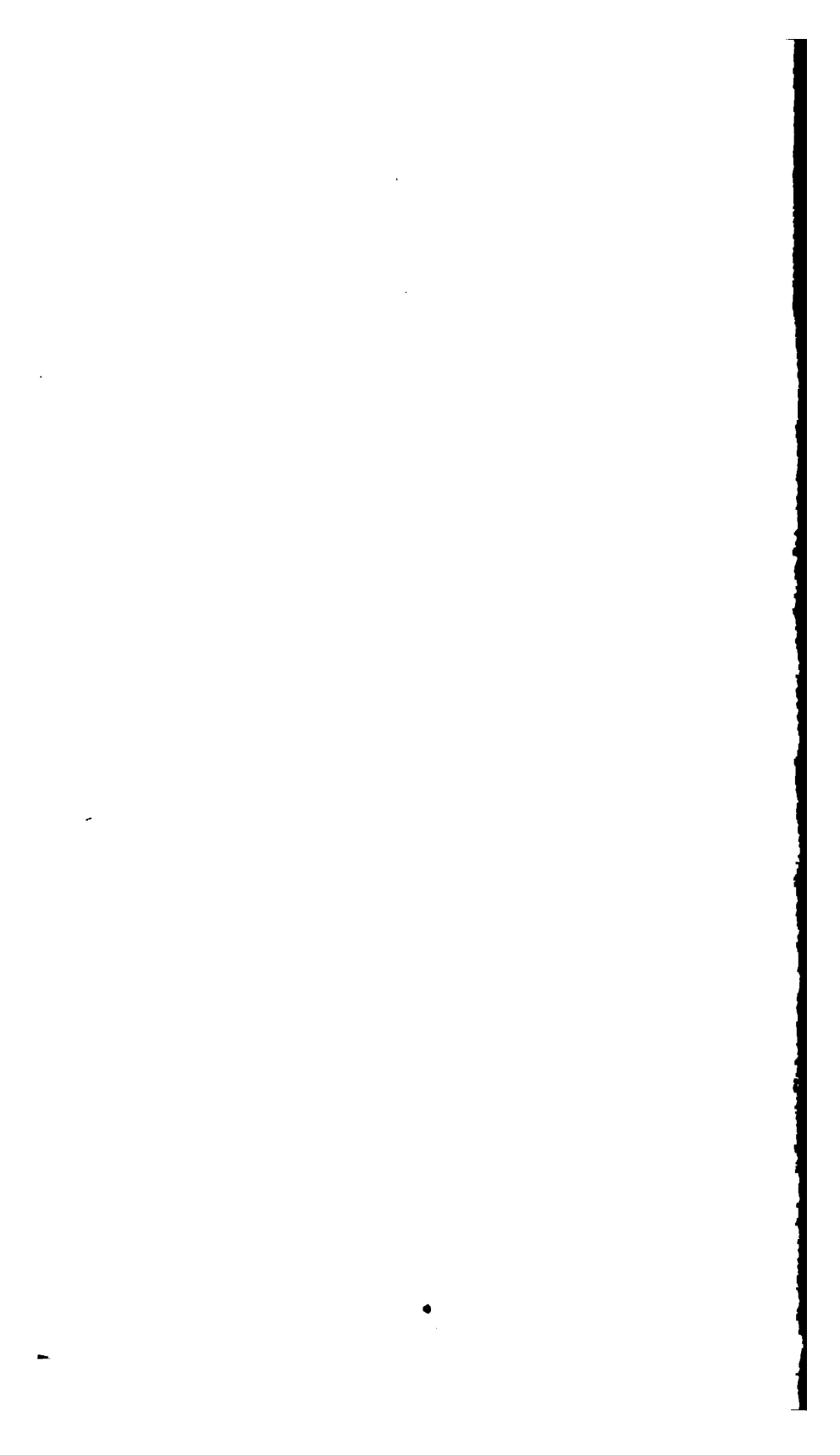
- Fasc. I. (New Series, No. 1067), 1904.
Title, dedication, index, preface, corrigenda, pp. xvi;
text, pp. 1-96. [Title page dated 1904.]
- Fasc. II. (New Series, No. 1072), 1904
Text, pp. 97-192.
- Fasc. III. (New Series, No. 1113), 1905.
Text, pp. 193-298. One page of errata, unnumbered,
verso blank.

Vol. II.

- Fasc. I. (New Series, No. 1163), 1907.
Title, preface, pp. ii, vi, text, pp. 1-96.
[No heading to text; title page dated 1907.]
- Fasc. II. (New Series, No. 1196), 1908.
Index, pp. ii; text, pp. 97-192.
[Index to be bound after preface and before text, p. 1.]
- Fasc. III. (New Series, No. 1223), 1910.
Text, pp. 193-288.
- Fasc. IV. (New Series, No. 1282), 1911.
Text, pp. 289-384.
- Fasc. V. (New Series, No. 1322), 1912.
Text, pp. 385-435; corrigenda on p. 436.

Vol. III.

- Fasc. I. (New Series, No. 1379), 1914.
Title, index, preface, pp. xii; text, pp. 1-84.
[Section-heading to text; title page dated 1913.]
- Fasc. II. (New Series, No. 1415), 1917.
Text, pp. 85-180.
- Fasc. III. (New Series, No. 1428), 1919.
Text, pp. 181-276.
- Fasc. IV. (New Series, No. 1445), 1921.
Text, pp. 277-372.
- Fasc. V. (New Series, No. 1453, mistakenly printed as
1553), 1923.
Text, pp. 373-468.
[End of text.]
- Fasc. VI. (double number). (New Series, No. 1460), 1923.
Indexes, pp. 1-114; Corrections and Additions, pp. 115-
120; Bibliographical Appendix, pp. 121-126; Progress
and Collation Statement, pp. 127-128.
[End of the work.]

Size.	Contents.	Per unit of 96 or 100 pages.
Demy octavo ..	Oriental text only	Rs. 0-12-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only	.. 1-0-0
Royal octavo ..	Oriental text only	.. 1-0-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only	.. 1-4-0
Quarto ..	Oriental text only	.. 2-0-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only	.. 2-8-0

There are some exceptions to this scale, which in each case will be indicated in the price lists. For the calculation of prices each part of a unit in excess of the 96 or 100 pages counts again as a full unit.

Single issues may be bought separately, but three years after the completion of a work no complete sets are broken for the sale of loose component parts.

Each issue bears, besides its issue number, a fascicle number indicating its place in the work and volume to which it belongs.

With the issue of this Notice all previous prices and price lists are cancelled.

CALCUTTA,

December, 1923.

The publications or information about them are obtainable from the Asiatic Society of Bengal, No. 1, Park Street, Calcutta, or from the Society's Agents:—

MESSRS. LUZAC & Co., 46, Great Russell Street, London, W.C.

M. PAUL GEUTHNER, 13, Rue Jacob, Paris, VIe.

BUCHHANDLUNG OTTO HARRASSOWITZ, 14, Querstrasse, Leipzig.

Residents of Europe should order from the Agents.

When ordering direct from the Society the following rules should be observed:—

Orders should be addressed to the Asiatic Society of Bengal and not to any Official by name or title.

All Cheques, Money Orders, etc., should be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society of Bengal."

Orders for books should be accompanied by a full name and address, legibly written, and should be sent on a separate sheet of paper containing no other communication.

In India books are supplied by V.-P.P.

LIST OF WORKS ON VEDIC RITUAL

PUBLISHED IN

THE BIBLIOTHECA INDICA.

Work No. 92.

1. **ĀPASTAMBIYA-ŚRAUTA-SŪTRA**, with Rudradatta's Commentary. Ed. Richard Garbe. 2 vols. 1881-1903. Complete. 17 fascicles. Fascs. I-IV and VI-XII sold out; fascs. V and XIII-XVII available. Fasc. XVII @ Re. 1-8-0, the rest @ Re. 0-12-0 each.

Work No. 49.

2. **ĀSVALĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA**, with Gārgya-Nārāyaṇa's Commentary. Ed. Rāma Nārāyaṇa Vidyārātṇa. 1864-1874. Complete. 11 fascicles. Fascs. I, VI and IX sold out; the rest available @ Re. 0-12-0 each.

Work No. 163.

3. **BAUDHĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA**. Ed. W. Caland. 1904-1923. Complete. 14 fascicles. Fascs. I-XIII available @ Re. 0-12-0 per fasc. Fasc. XIV @ Rs. 1-8-0. Rs. 11-4-0.

Work No. 63.

4. **LĀṬYĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA**, with Agnisvāmin's Commentary. Ed. Ānandacandra Vedāntavāgīśa. 1870-1872. Complete. 9 fascicles. Fascs. II-IX available; the rest sold out. Fascs. II-VIII @ Re. 0-12-0 each, and fasc. IX @ Re. 1-8-0.

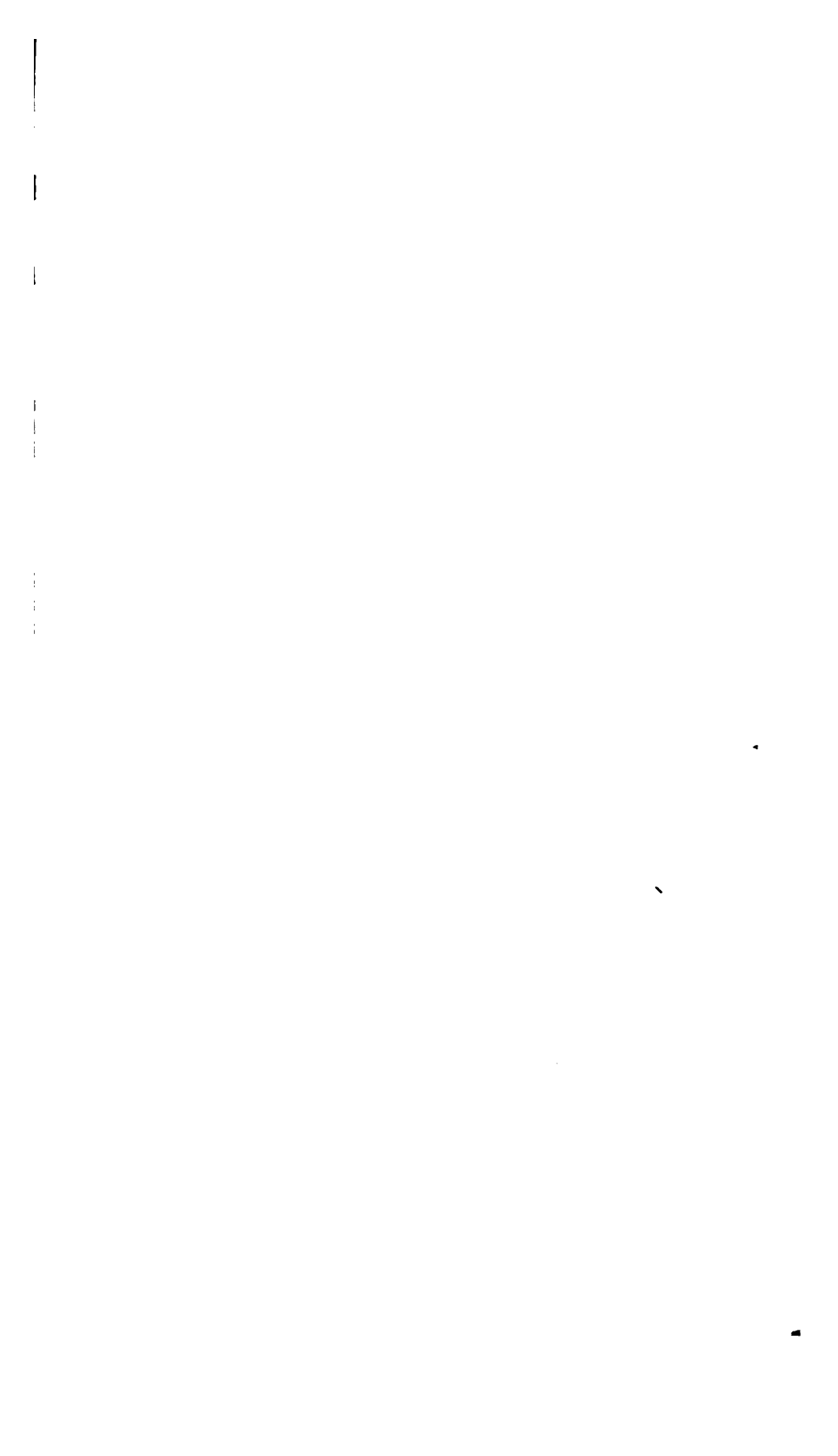
Work No. 99.

5. **ŚĀṆKHĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA**, with Commentaries of Varadatta-suta Ānartīya and Govinda. Ed. A. Hillebrandt. 4 vols. 1885-1899. Complete. 16 fascicles. All available. Fascs. I-XIV and XVI @ Re. 0-12-0 each and fasc. XV @ Re. 1-8-0. Rs. 12-12-0

Work No. 140.

6. **TRIKĀṆDA-MANḌANAM**, by Bhāskara Miśra Soma-rṣi With a Commentary. Ed. M.M. Candrakānta Tarkālakāra. 1898-1903. Complete. 3 fascicles. All available @ Re. 0-12-0 per fasc. Rs. 2-4-0

(December, 1923.)

Vertical line on the left side of the page.

Vertical line on the right side of the page.

Small black mark at the bottom left corner.

RETURN CIRCULATION DEPARTMENT
TO → 202 Main Library

LOAN PERIOD 1	2	3
HOME USE		
4	5	6

ALL BOOKS MAY BE RECALLED AFTER 7 DAYS

Renewals and Recharges may be made 4 days prior to the due date.

Books may be Renewed by calling 642-3405.

DUE AS STAMPED BELOW

JAN 29 1992		
AUTO DISC FEB 07 '91		
APR 23 2003		

FORM NO. DD6

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, BERKELEY
 BERKELEY, CA 94720

